

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

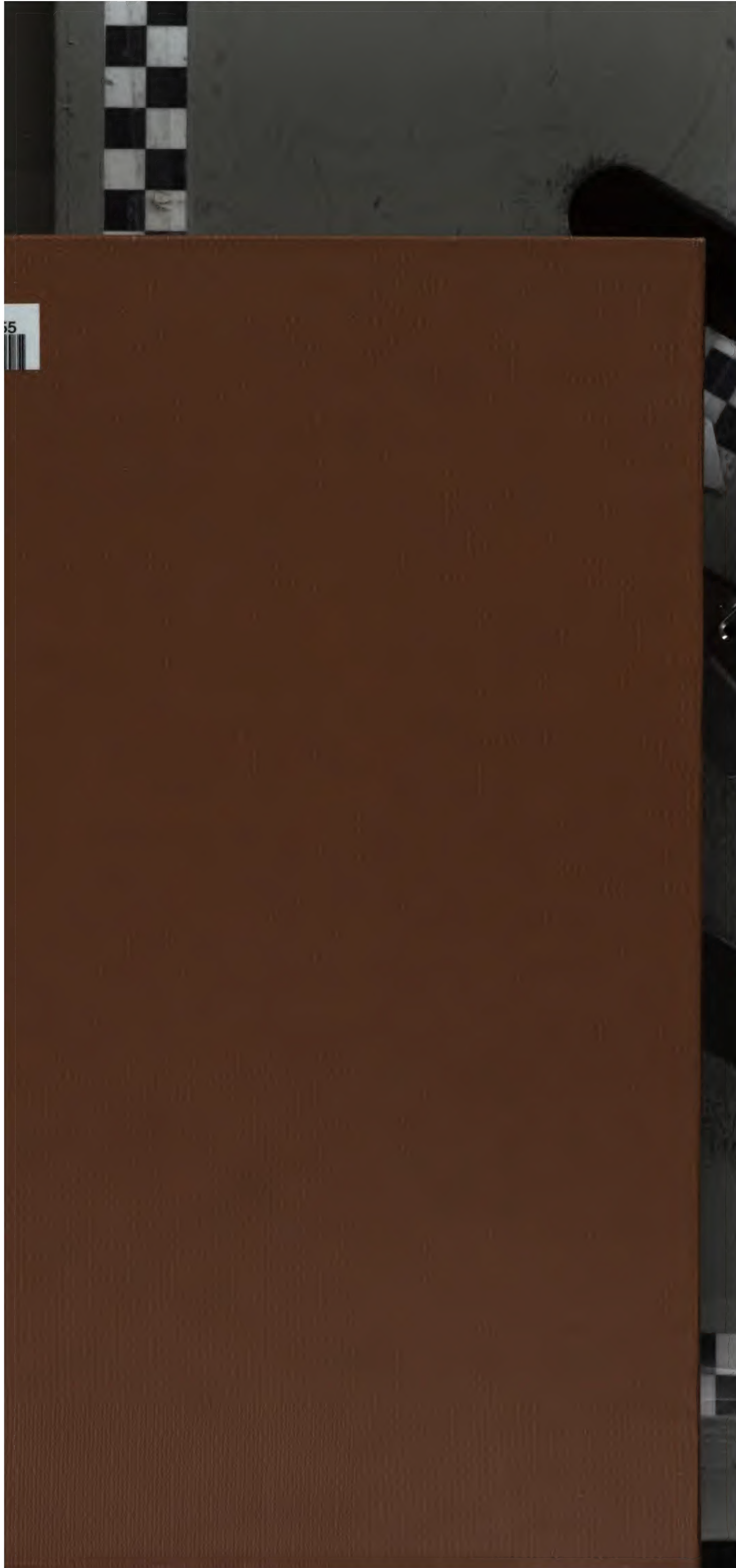
Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

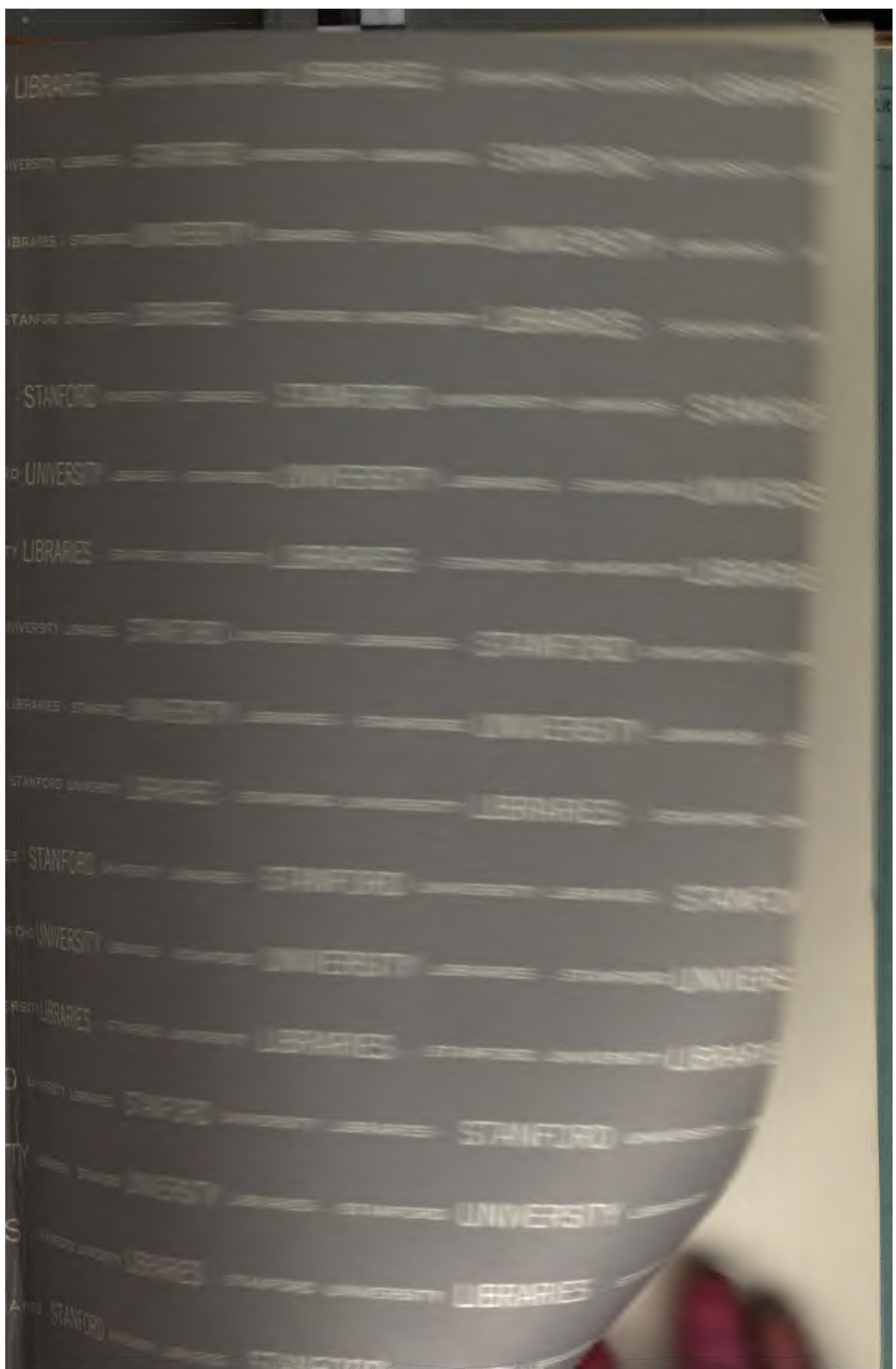
Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

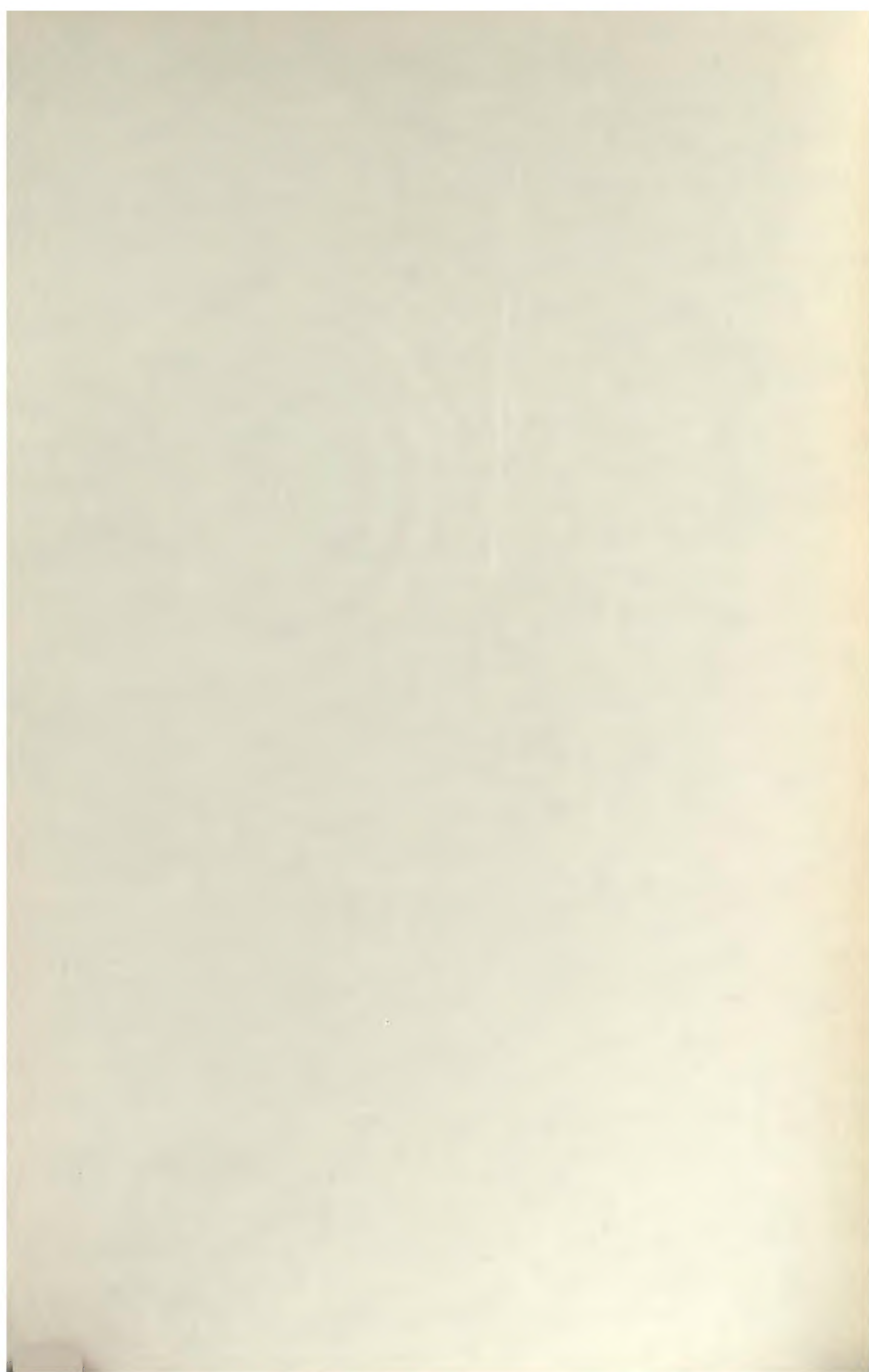

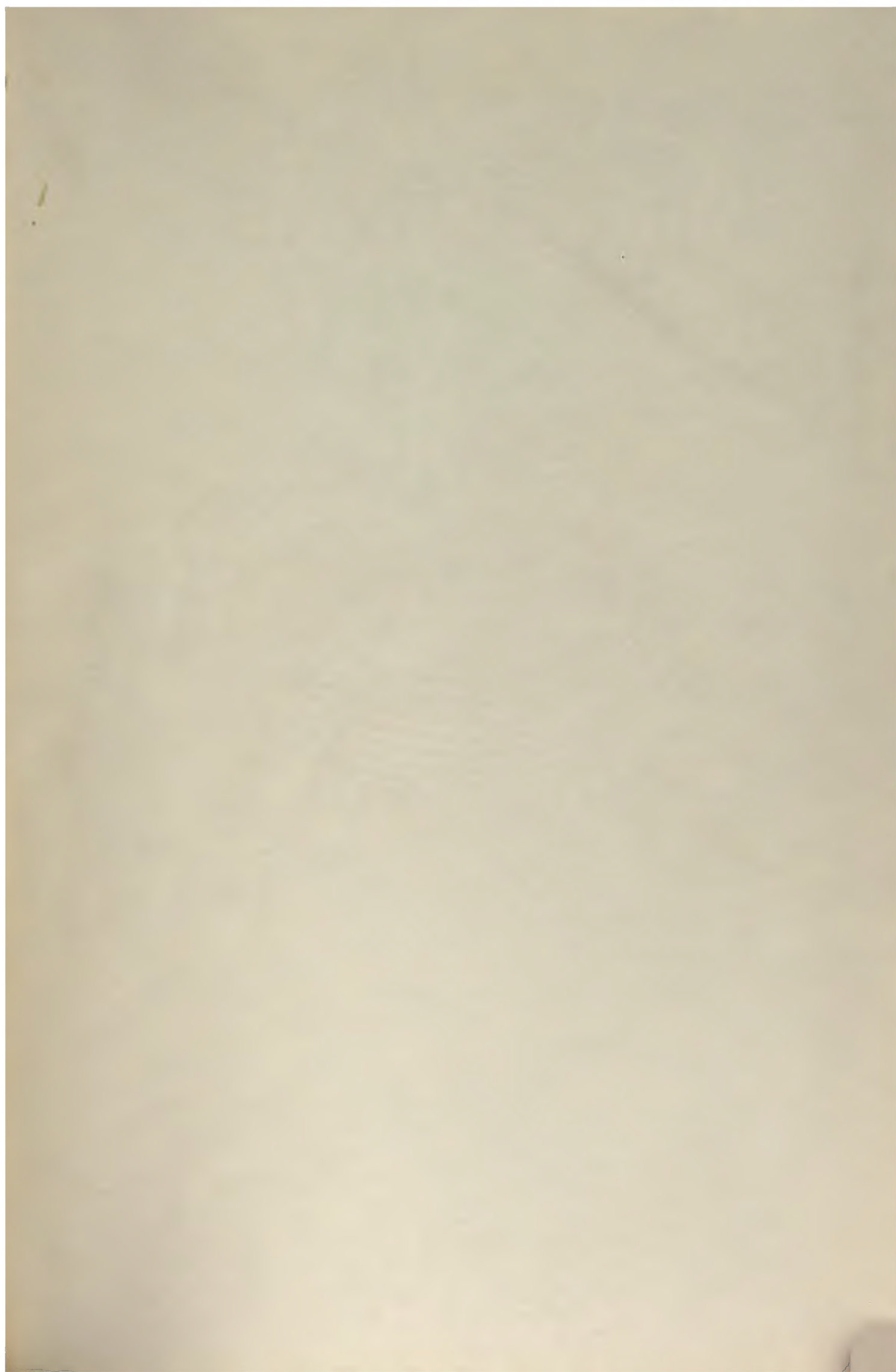
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UN
LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIB
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVER
LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD U
LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIB
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVER
LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD
LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIV

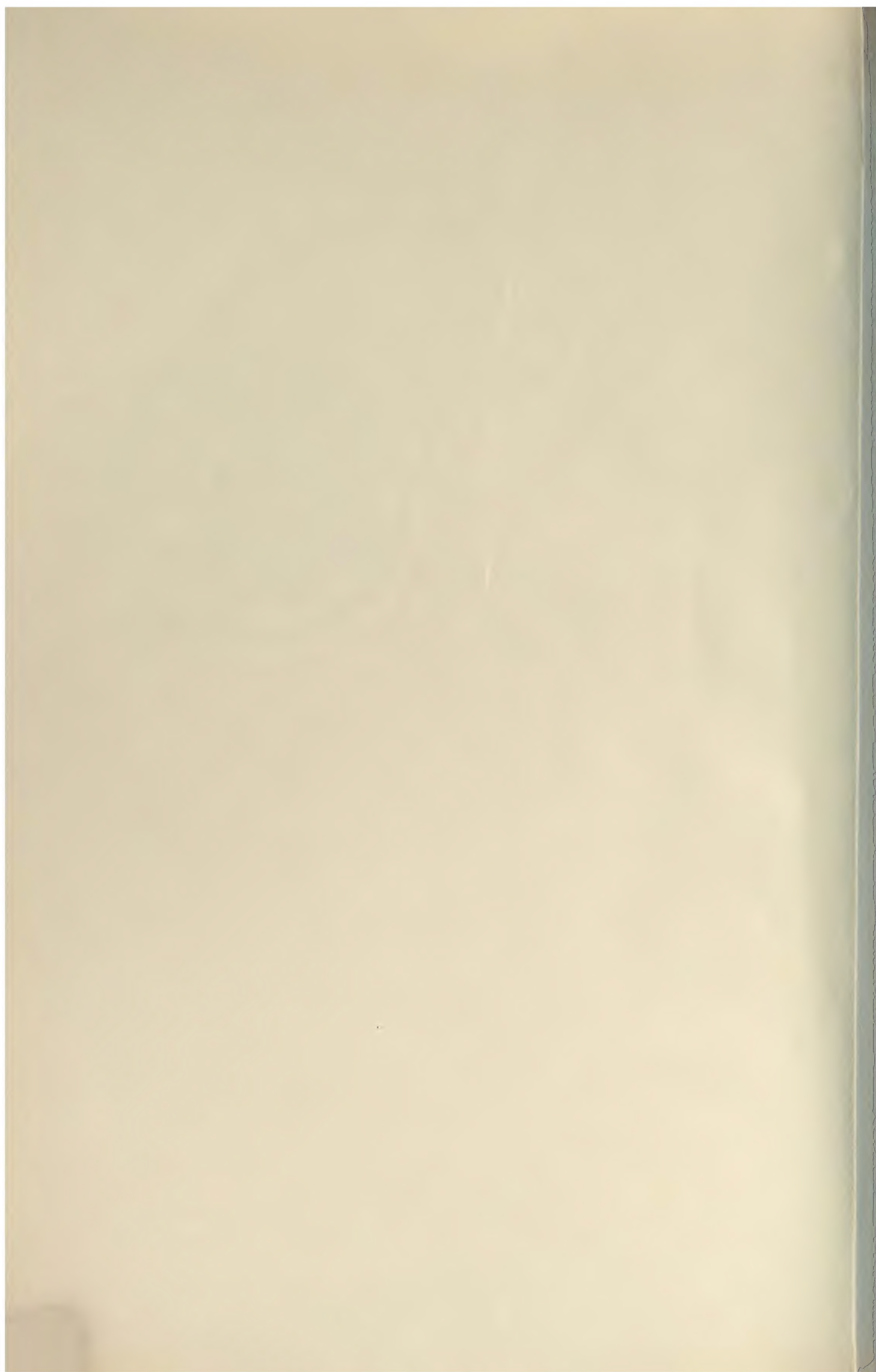

865
20

STANFORD LIBRARY
JUN 7 1965
STACK

СПОМЕНИК

СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

XXX

У БЕОГРАДУ

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1896

У академичкој књижарници Л. Бреслауера у Београду могу се добити

I

ИЗДАЊА

СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

1. Глас. Књ. I—L.
Први разред (1—17): III, VI—IX, XI, XIX, XXI, XXIII, XXVI, XXVII, XXIX, XXXIII, XXXIV, XLI, XLVI, L.
Други разред (1—33): I, II, IV, V, X, XII—XVIII, XX, XXII, XXIV, XXV, XXVIII, XXX—XXXII, XXXV—XL, XLII—XLV, XLVII—XLIX.
Цене су: I, II, VIII, X—XII, XV—XX, XXV, XXVIII, XXIX, XXXII, XXXIV, XXXVII, XLII по 1; XIII и XLVI по 1,50; XXIV 2; XIV 2,50, а осталима по 0,50 дин.
2. Споменик. Књ. I—XXX.
Цене су: VII, VIII, XVI по 0,50; I, IV, V, XX, XXVI—XXIX по 1; IX, XXV по 1,50; VI, X, XIV, XV, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXIV, 2; II, XXIII по 3; XI, XIII, XVII по XII по 5 дин.
3. Годишњак, од I—VIII; цена по 0,50 дин.
4. Српски етнографски зборник. Књ. I. Живот сељака, написао М. Ђ. Милићевић. Друго рађено и попуњено издање. 1894. Цена 3 дин.
5. Посебна дела.
— Први основи словенске књижевности балканским Словенима. Легенда о Влади и Косари. Културно-историјске студије С. Новаковића. 1893. Цена 3 дин.
— Геологија Србије од Јована М. Жу. Део први: Топографска Геологија. Свеском Атласа. 1893. Цена 7 дин.

II

ИЗДАЊА

СРПСКОГ УЧЕНОГА ДРУШТВА

КОЈА СУ ПРЕШЛА У СВОЈИНУ АКАДЕМИЈЕ.

1. Гласник Српског Ученог Друштва. Књ. I—LXXV.
На продају: V—VII, XXIX, XXXI, XXXIII—LVII, LIX—LXXXIII, LXXV. Цена књ. LXVII, 4, а осталима по 3 дин.
2. — — — Друго одељење. Књ. I—XV.
На продају: III—VI, IX—XV. Цена књ. XV, 0,50; III—VI, IX, XII—XIV, по 1; а X и XI по 2 дин.
3. Посебна дела.
— Историја умног развика Европе, од У. Дрепера. Превео Мита Ракић. Књ. II. Београд 1874. Цена 2 дин.
— Српске народне игре, које се забаве р састањима играју. Скупио и описао В. Милићевић. Београд 1868. Цена 0,50 дин.
— *Elenchus plantarum vascularium*, quas a. 1872 in Crna Gora legit Dr J. Pančić. Gradi 1875.
— *Essai quadrature du cercle*. Par Démonstrateur. Belgrade. 1877. Цена 0,50 дин.

СПОМЕНИК

СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

XXX

У БЕОГРАДУ

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1896

ПРЕГЛЕД

	СТРАНА
1. Из Архиве Исидора Стојановића. Соопштио П. Срећковић	1
2. Прилог за историју Воје Которске, од Марка Драговића	25
3. Записи и натписи, преписао Љуб. Стојановић	37

I

ИЗ АРХИВЕ ИСИДОРА СТОЈАНОВИЋА

ДОБРОТОМ Г-ЋЕ МИЛИЦЕ ПРОТИЋ,

ЌЋЕРИ ПОКОЈНОГ ИСИДОРА СТОЈАНОВИЋА

7 „Глас. друж. Српск. словесности“ (свезка 49 г. стр.) на стављено питање: „Како би смо доћи до нове српске Историје“ печатани су: Авр. Петронијевића (стр. 156—160), Милутиновића (161—163), Исидора Стојановића (164—173) и Сергија Николића (174—185). Ср Стојановић, у своме одговору (на стр. 171) каже, како треба распоредити и штампати исти материјал. Он вели: 1) Да се печатају гически догађаји напр. бојеви, скупштине, зичества, устројенија и томе подобно. 2) а знаменитих Срба. 3) Документа, Записи, пна извјестија, наставленија, дневници, писма санија шанцева. 4) Списак погибших и у оу запавших Срба с назначењем, шта су били, у, одкуд су, где су, како и од ког пали и бени били. 5) Статистичка дата и развитак њег устројенија. 6) Различне приповедчице (оте), које карактеришу описујемо време и људе.

Према његовом оваквом распореду, он је при о материјал. Ја ћу данас изнети његов при ни материјал, који спада у *трећу* врсту ма-

теријала, а то су писма и три белешке, које спа дају по 6-ту врсту материјала. С моје стране ја ћу додати препис, из бележака игумана манастира св. Марка, најстаријега брата Симе Игумена, како је варварство починио Махмуд-паша са српском децом 1813 године, у Нишу.

Овде прилажем 1) писмо Хацићево од 1846 г. проти М. Ненадовићу 2) писмо М. Ненадовића књазу Александру од 3 Марта 1846 г. 3) шест писама Хацићевих Возаревићу 4) *Писмо Хацића Возаревићу од 11 Јан. 1848 г. И друго писмо без датума и године Исидору Стојановићу* 5) Писмо Хацића Возаровићу. 6) Хацић Возаровићу под насловом: 1847 на Врачару. 7) Три белешке Исидора Стојановића.

Ова су писма најбоља илустрација времена у коме су писана, ондашње политике државна. У томе је њина важност и значај. Треба ~~напоменути~~ да су писци ових писама били противници ~~царя~~ Милоша.

За овим долази додатак брата Симе Игумена о догађају 1813 године.

Високопочитаемый и любезный

Господине Прото Ненадовићу!

Овы дана приѣмлю самъ ваше предраго писмо одъ 21 Нов. о. г. После мога оноликога огорченія, и онаковаго разстанка са Совѣтомъ, на жалость Србскимъ, я нисамъ мыслію икада са икимъ Србскимъ Совѣтникомъ у преписци быти; но учтивость природна и уваженіе и любовь спрама личности ваше ево налажу ми, или управо нагоне мѣ, вама на писмо ваше одма одговорити. Вашъ ми се састанакъ и разговоръ са тымъ цариградскимъ Ефендіомъ допада, и вашъ одговоръ нѣму у смотренію примѣчанія нѣговаго о дужини ваше браде на своемъ мѣсту, и чини честь и вама и сѣдой бради вашей. Да сте се јоште и у осталомъ съ нѣмъ разговорѣ онако мудро владали, онда я не бы ништа примѣтити имао; али овако допустите мени, као старомъ, ако и не сѣдомъ, учителю вашему, да вамъ кажемъ, да нисте ни мало совѣтски поступили, што сте, као што наводите, мене предъ Ефендіомъ тымъ хвалили, да самъ я ученъ и гласовитъ а особито што сте казали, да сте вы мене одъ Аустрійскогъ Двора измолили, те да самъ я кодъ васъ *за девѣтъ година* законе за землю и народъ писао, и што сте га упутили, да онъ мене у Н. Саду посѣти, и са мною познанство учини. И вамъ искрено и безъ шале кажемъ, да ово не само нѣ мудро, него садржава у себи и хулу и опорочаванъ Правительства Србскогъ. Вы треба као членъ Правительства Србскогъ, сходно нѣговомъ поступку да поступате и тако мене не само не хвалите, но треба сваку хулу на мене да бацате; еръ иначе вы, ако то не чините, бацате срамоту на Правительство Србско, и

показуѣте као да оно *ниѣ* знало шта ѣ чинило, кадъ ѣ овако ружно и неваляло са мною поступило. Ер кажите сами, шта бы морао тай Ефендія мыслити, кадъ бы после хвале ваше одъ васъ или одъ другога извѣстіо се, како се Правительство Србско спрама мене, као по рѣчма вашима тако похвале достойнога, владало? — Зато ако вама као члену Совѣта и Правительства Србскогъ честь и уваженіе Совѣта и Правительства Србскогъ на срдцу лежи, чувайте се, да мене никада не хвалите предъ другимъ. Видите, у томе се Ј. Зубанъ већ наметнѣ владао; онъ ниѣ са Ефендіомъ мене посѣтіо, онъ ѣ свое и Совѣтскомъ поступку вѣранъ и слѣдственъ остао.

А што се тиче онога другога вашего израженія, гди велите: „Питају камо заслуженоме Хацићу орденъ“; ту јоштъ манъ право имате. Не бы сте право и мудро радили тако питаюћи, ни као Совѣтникъ Србскій у отношенію на Правительство Србско, нити као Прота Ненадовићъ у отношенію на мене као Хацића или Светића. Еръ вы као членъ Правительства да ме именуѣте „заслужнымъ“, а Правительство са мною да поступи као са незаслужнымъ, то видите да не иде. А као са незаслужнымъ поступати, а отличіе или орденъ давати, и то видите, да не иде. Дакле немојте ниношто таково што да питате, и не шалите се да ме заслужнымъ именуѣте, ако желите достойнымъ членомъ Правительства Србскогъ да останете. — А иначе Вы као Прота Ненадовићъ по свое увѣренію смете и можете Хацића или Светића и хвалити, можете га одъ себе и за себе и заслужнымъ сматрати, то вамъ се замѣрити не може. Али ту опетъ свойски да се разговарамо. Заръ се у ордену састои отличіе за онога, кога сте вы као заслужный старый дипломатъ и вой-

а Србскій са сѣдом брадомъ и дружиномъ ѿмъ неколико година учителѣмъ називали, кога ви писмено и устмено за пророка признавали, то сте искусили, да су вамъ се сва предска-
за нѣгова збыла, за кога рѣчи довольно нисте
ли, коима да га украсите, кога е вашъ Пред-
сказникъ саданинъ негда драгимъ каменомъ у
ни прѣдъ свѣтомъ називао и т. д. и т. д. кога
сте ви сву вашу нужду, неволю и тугу
извали, гди сте прибѣжиште и олакшаѣ жа-
ги ваше налазили, за кимъ сте грозне сузе
ливали, кадъ бы непріятельска судьбина нѣга
васъ разставляла? — Вы ћете на ово да
жете: „А! знамъ, шта ће то да каже. На право
! Знашъ, како е прошао онај, кога су сѣди-
нци учителѣмъ и пророкомъ називали“. Е!
е ви одосте; текъ што по обычаю нашемъ не
осте, да самъ я све то у мојој глави нашао.
и я самъ то знао. Вы ћете рећи ми: „Па
си знао, ние ти се изненада догодило“.
ина, како самъ у борбу за истину и правду
по, могао самъ се таковоу чему одъ рода
на овомъ свѣту надати; само што самъ я
и мой страстно любю, па самъ по любви
и желю, и надао се, да ће родъ мой болѣй
и одъ рода Јудейскога. Ето на што ме опетъ
одосте, да нехотице обвинимъ родъ мой. Али
есть жалость, што све поедини людѣи по-
шла и лже мора родъ на себи да носи. Дѣло
е и безчестно Петра, Павла, Николе и ромога
е цѣо родъ на вѣки каля. Видили сте на себи
и мѣръ. Васъ и покойнога г. Лазу Деодоровића
оливо невалялаца намѣштены одъ неколико
и невалялаца везане, и тераше везане преко
ста, па веле: народъ ѿ Србскій везао, нѣвоу
и родъ. Великога нашегъ богослова и Исто-
рача Раића архимандрита неколицина пакост-
а не прийма и гони; а Стойковићъ оплакуюћи
и нѣгоу виче потомству изъ гласа: „Но родъ
иственный родъ его — скажу л' — но лучше есть
иногда мракомъ покрыти — отрываетъ;“ а не
е као што есть; но непріятельи рода свога то
и учинише. Тако сиромъ родъ збогъ неваля-
и невалицине свои синова или членова мора
да страда, па и мы сви у роду съ родомъ.

Цѣпајте се садъ ако можете. Гледайте у разго-
вору заборавивши се и негледајући преда—се, у
какавъ се лабиринтъ заведосмо, изъ кога незнамъ,
дал' бы насъ и Ариадна са своимъ клупчетомъ
конаца извела. Е! но! но! Шта ће ѿишъ бити?

— Ништа друго, него да е Правительство Србско
кога сте и вы, предрагій и любезный мой госпо-
дине Прото! член, себе своевольнѣ на ону точку
са мною поставило, да мора или оно остати без-
честно, и своимъ безчестіемъ и родъ Србскій ока-
ляти и обезчестити, или я морамъ самъ остати
безчестанъ. Премда е мой задатакъ тежакъ, не
збогъ ствари, но збогъ положенія мога, у комъ
стимъ са родомъ моимъ, когта честь я одъ прве
младости мое писамъ раздвајаю одъ собствене чести,
а овде садъ морамъ да е цепамъ и раздваямъ;
пошто е Правительство Србско овај саюзъ мой и
рода мога чести насилно раскинуло: но ни вашъ
задатакъ ние лакшій; и вы сами себе морате да
цепате: часъ као членъ Совѣта морате да ружите
и хулите, часъ као Прота Пенадовић да хвалите
и заслуженымъ називате, а кадъкадъ и сами да
познате шта ћете да чините; па кадъ се кадъ по
обычаю старомъ да се подъ гуњъ прикријете, да
ћутите докъ хула не прође. Него я бы овде вама
као старомъ ученику пріятелю моме нешто казао,
чимъ бы сте се баръ за живота помагати свакојко
могли. Прво и прво кадъ годъ се са мною и
збогъ мене у сметњи нађете, а вы узданите, де-
сну руку на срце метите, па погледавши горе
небу, по старомъ обычаю реците: „Богъ убио
онога съ кога е.“ Ово ће вамъ служити (на честь)
као члену Совѣта Србскога. А као Проти Пена-
довићу нека ово послужи. Кадъ ме будете по
увереню вашему личномъ хвалили, и заслуженымъ
и пріятелѣмъ вашимъ и рода Србскога називали,
па васъ запитаю: а гди вамъ е тай вашъ заслу-
женный пріятель, а вы онако узданите и реците
само: „Умро е!“

Што се тиче захтевани вашего поради оне
књижице и онога оригинала битѣте у свое време
драгавольно преко нашего Возаровића служени;
аемайте брѣге.

У осталомъ пријмите ово неколико съ вама
проговорени редова, коима сте вы поводъ са пи-

ALL INFORMATION CONTAINED HEREIN IS UNCLASSIFIED
DATE 08-22-2001 BY 60322 UCBAW/SJS

LETTERS SENT:

J. H. Law

20) Francia 1946 200

22 JAN 1968

Национал-демократический Союз Младших Немцев
Национал-демократический Союз Младших Немцев
Национал-демократический Союз Младших Немцев

3. 2012. 3.

Ванна Сестры Мухомова

Господарь!

Ја доле подписати. иште у 1840 године предао сам једно прошење бившему славному Со-
вету да ми плати неку суму у 1815 — што по-
трошеном и Совет у првом заседању, прем да не
много противни било, опет г. прѣдседателъ Еврем
Обреновић држећи се уредбе, одложи до другога
засѣданія, ербо су 4-ри члена фалила сирѣчь од-
суствовала, док веће у том и *Топчидерска буна*
настаде, и ја, с прочим гонѣним у Цариград по-
бегнемъ а бивши совет одобри од мое суме, и
врати сицу Павла Цукића 50 ђ, кое ми е Павле
у помоћ дао, на пут, а мои трошкови остану.
без суми, да нисам у Цариград побѣгао, и мени
би сав трошак платили, ја лане повторим мое
прошење, и яви ми финанѣја, да е садашни Со-
вет одобрио само 1600 цванѣика, кое сам на ин-
терес од Петра Вулка узео и 500 фор. кое ми
е дао Василије Демелић, те сам дао Хофкагенту,
да извади пасопш. да се може љебана и проче во-

наше студио и другие предложения, а прочие кое-какие
мы не будем выносить Совету, не одоб-
рив их. Вот что пишу и пишу обширно по
поводу предложения. Это сейчас овде по-
сле того, что было предложено и покорно мо-
жем ответить, на том не будем выжидать све-
дений, а сразу с тем, что было, уже сейчас,

У години 1834-и кад смо многи у Аустрији били. Неки господара Бурга и многе ренџе у Штатсраду и кокуда отераше, а други чиновници и не пошасати у Срему оставише: Мелентіе архимандрит рачански, Савиніе и Мелентіе архимандрити студенички, мр Милер војвода савински. Стоян Чупић војвода шабачки; кнез Сима попечител фина. Павле Поповић били су савѣтници. Петар Оташ крајевски. Павле Цукић војвода. Милое Турковић војвода галицки. Илија Марковић били су та предсједатели. Павле из Лисовића судија. Магаса Кретић војвода Раѣвски, Јо Милутиновић саветан галицки, прота Смила шабачки. Сви смо у Манастиру Фенеку скупили се кад половина а кад по неколико, али из бољности стѣму крају. Студеничком на поштіе, да не би код Немаца у очи пали, нас коекуда растерају, слушајући какову муку од Турака трпе браћа наша, кои су Турцима, бринући се и договарајући како бисмо се нашим трудом и пожертвовањем помоћи могли, и како би се до рускога императора ско безпримѣрно страдање до знања довели у мјцу Априлу, дође нам од войводе Мило неки чиновника писмо и полномошје на Мел архимандрита студеничкога, да однесе у Р. прошење на императора Александра, кое под А. прилажем: Мелентіе оде до у Беч и се врати у Фенеку свој кућевни послова рече јави нам, да нѣга његова собствена дѣла завао и да у Русију ићи не може: ондак други наше одреде мене говорећи: „И пређе си и пријатеља имаш у Петербургу“ и даду ми полномошје, кое овде под Б. прилажем, и ја с њим поћи. Знајући ја, до Петербурга подостшка треба, а кое мој кое одъ пријатеља узайма немам више до 250 ђ., то ми е све и то

ю, и войвода Павле Цукић даде ми 50 ₪ на у помоћ говорећи: ако Србија срећна буде да се врати; ако ли не буде, а оно и више ми пропало". — Сада оно наше друштво у Фенку одреде Петра Молера и Мелентију архимандрита Студеничког за главне попечитељи да уреде да по граници пријатељи, и да извеште добијемо, шта наша браћа трпе од Турака, и да мене доде ја будем извешћавају, да и ја гди би нужно представљам, кое су ова двојица точно и важније радили, како и њихова многа писма могу сведочити.

Ја 15- августа из Фенека пођем, како и пројект бившег княза Милоша гласи, прошење на императора Александра под Б: и на више писмаша у друштву сочинјена понесем, поведем са братом Симу због немачкога езика, пођем кроз Транзијаваніе, Хотина, Каменец-Подолска, Житомиръ, извеште ме да е императоръ отишао у Беч, куда се и мени сад ваља вратити, разпитам колико е од Житомира до Беча пошти, пренесу мое новце, нађем да ми јоште треба 30 ₪ до у Беч да дођем, дам мои златан крст вице-Губернатору, замолим га да ми даде 30 ₪ а да држи у залогу, док му и зајам из Беча нађем, вице-Губернаторъ прочита како руско, и господара Ђорђа писма, пољубивши и рече: дајте ви ово, кои вамъ дао овај крст, тај вам даде и 30 — червонцов дати, само док дође губернатор, који е отишао пред цара, а ви причекајте, у Радзивилову недалеко сретнем губернатора Камбураја, то ми исто и он рече, и пошлети пошљу ми 300- рубли и совѣтую да у то размѣним, што рускіи бумачи во Австріји ходит; то учиним, и са оно мои заоставши новац и са 30- дуката дођем у Беч. Прво вече ме Недоба, пита ме каква е буна у Србији; ја да не знам и да сам одавно од Србије, чекају рече до друге пошти да видимо ели писмо што се чује: међутим одведе ме Каподистрију и графа Неселроду, и Булгакову, виде мое прошење и зашто сам дошао и кажу ми да ће дати совѣт на кога треба правити прошења царю Српски како ће сходна бити Конгресу у Вијени, у то доба дође извеште, да е Хаџи-

Продан учинио буру. Позват опет с Недобом одем Каподистрију, кои ми каже да што брже на границу идем, и коме знам да кажем да се с Турцима умире, ербо вели нје сада време, а тек сада зима наступа у мју Ноемру, а Турци су свуда на миру пак ће народ пропасти, то исто рече и граф Неселроде (проче разговоре могу вашој свѣтлости из уста казати самом), каже му Недоба, кои е знао да трошка немам, и даде ми цедуљу, те с Недобом однесем руском посланику Стаклбергу, да и пошлѣ у Житомиръ губернатору од кога сам у зајам узео, он се мало насмея: „узмите вели ви то пак идите куда сте наређени а нје вам за тим стало". Ја дођем из Беча у Кушиново, на сколи сретнем Михаила брата Хаџи-Проданова, извештим се, да е Милош с Турцима Проданову чету разтерао, и њон умирио. Ја напишем едно писмо кнезу Милошу и кнезу Петру ваљевском. Овај Петаръ слао е своје люде у Ашаню и Молера извешћавао какав зулум Турци по Србији чине. Пошлѣм писмо по моме момку Добровою, а кажем му шта ће објавити т: е: и Милошу и Петру из уста казати тајно. Овогъ момка у београдској нахији у селу Гукоша уфате кнеза Аксентія пандури и пошлѣку — када е Милошу пошло.

Ја покупили од нашега друштва мурове и понесем у мју Декембру опет у Беч дођем. Прошења која сам из Фенека и из Земунa понео, нису сходна Конгресу била, совѣтую ме руси и друга поправим, и мурове кое сам са собом донео пошлѣм, аки би у Земуну прављена била:

- 1-во На Александра императора руског.
- 2 — На Франца Аустр. императора.
- 3 — На Вилхелма прайз. краља.

4 — На Англијскій дворъ, ербо краљ Англески нје долазио, и на четири министра, кои су у конгресу најстарији: на фиршта Метерниха аустријскога, на графа Неселроду, русіјскога, на фиршта Харденберга прайзкога, на лорда Кестелера англискога, на Каподистрију рускога, на генерал-ађутанта Чернишева, на княза Волконскога, на Орурка, и друге великани свию дворова како на дипломате, тако и на војне, кое сам за добро налазио, и на кое ме е нашег рода нужда упу-

ћивала, а кад едном народу грози пропаст, свуд се тумара и свашто се чини; гди сам непрестано од капије до капије трчо, и за Србију плако и молио, и на милост и избавленіе опомињо. гди ми е сам блаженопочивши Франц из уста реко: „видиш, вели, да су се већ та два народа заузела и не могу заједно живити, ваља и(х) растављати“. Међутим мени тропка нестане. Пишем из Беча Молеру да ми ђуракъ даде у залогу и да ми пошаљ 1000 форинти за трошак, одпишу ми Молер и Мелентије архимандрит да узмем од кога на интерес 5000 фор. и да не трним оскудице и глади, што но рекну и го и босъ. Истина да сам с' оваким народним полномошћем мого узети колико сам хтео, но я нехотевши нѣ себе ни онда бедни народ Србски, кои се под Скопљаком сваки дан у крви купа у дуг заплетати, но повторим да мое ствари заложити, и да ми трошка пошлю, но опет Молер пише ми говорећи, премда е наше друштво и чиновници сиромашно као и сами што смо без новаца, но опет вели трчају дано и ноћу од једнога до другога и напросићу колико кои дати може, и послаћу ти, и тако е чиніо, и у дваред послао ми е 5 = до 600 фор. док и то нестане, принуђенъ будемъ и узмем одъ Петра Булка, кое сам после моим собственим, 1600 цванцика са интересом платио. Ободрени пріятельским словом преко мене дато Молеру и Мелентију Архм. кои су јоште од јануарія мѣа око границе по Срему налазили пріятелѣ и трговце, кои су готовили и набављали барут и олово и у потан по пріятельима држали до времена востанія Србскога на Турке, опет мало е било, а крадом из Цесаріе мучно е било приносити а нашој војсци ђебане доста е требало, пишу ми Милош и Молеръ, за бога изун за ђебану, изун вади, каквим начином знаш, иначе пропаћемо сви. И у такој пужди *заинтем совѣт од једног великаша а мога и народниг пріятеля*, кои ме упуту едном Хоф-агенту и одем, но овај хоће напред 1000 фор. да узме, па да ради. И немајући новаца пожалим се ондашњимъ неким Србима, међу којима е и Василије Демелић од Паньове, кои рече ми: „най ти сад 500- фор. и подај му, а кад извади пасош я ћу му и оно 500 фор. дати, пак ћу овде

у Бечу натоварити једну лађу за 100,00 муниције какве ти рекнеш да треба и спус Србију, однесем 500 фор. и дадем агенту се обећа, но да я најпре пишем поглавару из Србије пишу име каквог Турчина, на к пасош извадити. *ербо вели на Србина по неда*, а на турско име даће се, шта се го. И пишем Милошу и Молеру да турско име ми, а већ сам пређе и последниѣ прошеніе императору Александру, и опет му опоменске заслуге к Русији и да е Србија три и имала од пропасти спасти се, на позивані торпх, да е само од Русије одступила, и да е да даде силу и славу свому слову да ће прославити, а тако и Каподистрији одговор како сам и пређе по пијову наставленію пишошу и Молеру, да ништу мира од Турака и сад и сам да идем доле да миръ ништем *е. веле, Государъ императоръ и теиеръ* *д следни разъ писал нашему посланику у град да преда ноту Султану, што би и оружаном рукою на Србију наступат*, в' и ном случаю, то посланик будет писат ге Бенигсену у Бесарабију, кои ће имати зал од Государа императора да с' 40,000 вој Дунай ступа, а безсумњно султан ће и мир дати. И из Беча дођем у Белицу к. Милош *посла мене и Вуцију у Бупрію, везир више од цола войске врати*, а сви везиром, кое ми у Београд допратисмо. ком времену кажем я к. Милошу колико трошио, и у колики сам дуг запао, он ми трпи се мало док Турке зајмимо, и док нара накупи. Истина, да онда што се и народа купило ніе могло Турцима трошак подцунјавати, но смо јоште и велике дугове вили. Чекајући я то време, док Милош Молера, Радича, Мелентију владику, кнеза верх. вожда г. Борђа, а ови су сви мое д били и на моим полномоштїяма подписивати отера кући . . . я се онда претам и од ни ни споменути не смем, но кое од пріятеля кое и на интерес узима, и дугове плаћа дужници код нѣга само не би тужили а могао проћи као и други.

А када е бивши кнез Милош оставку дао, а
 одиш 1840-м лету представим ондашњим со-
 у да ми врати 250 ₪ мој, Павлу Цукићу 50 ₪,
 а ми е дао у помоћ на пут, Демелићу што е
 ђебану и пасош дао 500 фор. Вулку 1600
 њица са интересом, што су ми руси удеали
 ₪ као просяку. Од свио ти сума кад сам я
 Цариград побегао бивши Совѣт вратио е само
 у Павла Цукића 50 ₪ без сумњ вратио би
 мени све да нисам у Цариград побегао. На
 сторену мою молбу садашњ правителство одо-
 мо е само Демелићу 500 фор. и Вулку 1600 =
 њица, а мою суму од 330 ₪ узрока не знам
 то нје одобрило, за коју препокорно молим
 у светлост да ми се та сума поврати, ер сло-
 но смем казати, да сам дужност Хришћанску
 унавао и у онакој народној нужди с братом
 од немила до недрага, и последню пару у
 тди за народ потрошио и у дуг себе и у ве-
 и назадук баціо, од кога се и данас опора-
 нисам. Сад благодареніе свевышњемъ Богу
 су савѣстевеници наши срећни од малога
 великога у своимъ мѣстима мирно свое плате
 ваю. Пође ли кои од чиновника на пут по
 њи или изван Србіе то свако добио преко свое
 те, діорне, трошкове, добио ли што од кога
 дар у касу народну немеће, зато повторително
 им вашу светлост и цело правителство, да ми
 оно заоставше од мое суме 330 ₪ врати или
 ми каса народна за кога сам трошио одрече,
 љу превуђен бити од они люди и њиови фа-
 њи кон су ме слали потражити, ако ми се и
 рекне да оно нису народни чиновници били,
 су ме одређивали и слали, и да ништа мое
 љованѣ и трошкови не важе, то можемо лако
 ко господина Данилѣвскога или другимъ путемъ
 штати графа Несселрода да ли е онолико мое
 дво путованѣ, и у Бечу трошенѣ за Српски
 од што важило или нје; и да ли е Марашли.
 наша из великодушія свога вратио више од
 из Тушире свое войске, или е по ноти рус-
 императора, од порте добио ферман да прави
 ав такав мир да не би у Србіи пушка пу-
 а. За то би и пространіе могао доказати, —

но за сад престаем. Со умоляванѣмъ вашу све-
 тлост скорога ради рѣшенія.

Марта 3. 1846 год.

у Београду.

Ваше светлости милостиваго
 господара покорѣнши слуга
Мадей Пенадовић с. р.

Любезный г. Возаревић!

Синоћь самъ доцне прійміо ваше любезно
 писмо одъ 30-га Октобра о. г. на кое самъ већь
 одавно изгледао, и чудіо самъ се шта то мора бити,
 да вы не можете на едно писмо да досиѣте. Да
 се съ вама промена догодила, то самъ видіо изъ
 Новина, па тимъ поводомъ почеле су већь раз-
 личите мысли по главѣ ми стреляти: почео ми
 падати и онай на паметъ што е бѣжао од елена
 плашећи се нѣгови велики рогова, те е прибѣгао
 човеку подъ заштиту, а овай нѣму узду на главу,
 па га узяти, и како га е онда зауздао и узятию,
 тако и данаске; падале ми на умъ старе коекакве
 притче, као оно што пишу да често онай кои
 бѣжи одъ Сцилле упада у Харидбу. Па рекохъ:
 шта?! да нје нашъ прирођени Србинъ садъ упao
 у какавъ шкрипъ србскій, па да неће повикати:
 Йо Саро, гди си сада, да ти видинѣ како теби
 Глиша страда. Знате како кажу: да се детету
 одъ стотине едно догоди што мати о нѣму по-
 мысли и слуги, наопако.

Вы немойте гледати, што я вама ређе пишемъ;
 ерѣ я кадъ годъ помислимъ на ону землю одма
 ми изиђу и чудовишта црне неблагодарности предъ
 очи, и заедно кадъ погледамъ на рану сисе мое,
 за кою су ме онако пакоснымъ угрызomъ уели на
 обшту штету, онда се савъ стресемъ.

Г. Трифунацъ Пая у повратку своје био е
 садъ у неделю и понеделѣникъ кодъ мене. Можете
 мысли да е ту разговора пало свакоякогъ. Ка-
 зывао самъ му и за онай Павловићевъ поступакъ;
 онъ то за велико невалиство држи и карактеръ
 му обвинюе. Я самъ онай рукописъ изъ Пеште
 добио, и то едва; вальда е онай коме самъ пре-
 поручіо т. е. Светозаръ неколико пута њи морао.
 Што се печатаня особеногъ тиче, видятъ.

За Новине извѣстно вамъ іошть не могу писати, јошть ние рѣшено, но толико знайте, да е кодъ насъ свагда добаръ знакъ и надежда кадъ се коя стваръ дуже задржава а нерѣшава: Я самъ оставіо наравномѣ теченію; ненавалюемъ, найвыше зато, што са овом типографіомъ како што садъ стои не бы никако почети могао, а самъ се іошть нисамъ рѣшио шта бы другоачіе предузео.

Новце самъ за вашъ рачунъ приіміо одъ Стояновића 30 фор. 6 кр. среб. од комада платна и 14 чаршава никада ни гласа ни трага. Наопако ако е опет Лаза, ту ћеш имъ опетъ бити крстъ. Јорганъ е донео Никола и хвала и вама и половини вашой.

На Голубицу нисамъ заборавіо, али ће іошть проћи времена болѣ кое време доцніе а честито, него брзо на кусо. А ви садъ и тако имате доста посла са Исторіомъ а и као кассиръ одъ новина читалишта, као што видимъ изъ објавленія.

— Бата-Лаки дакле подковаше. Г. Проти срећна была женидба сына! Данасъ се ружимо и грдимо, сутра лижемо и любимо. Ел' тако по Србскій о прирођеный Србине мой! — Богъ убіо онога съ кога е.

Поздравите све пријателѣ любезно и вратите поздравлѣ г. Цветку ако га видите.

Срећно вамъ крестно име, да Богъ да га у здрављу съ пријатељима провели! Торжествуйте безъ насъ. Будите здрави и приімите одъ своју насъ любезный поздравъ са свима пријатељима. Ђсамъ вашъ

Истинный пріятель
Іоаниѣ Хадиѣ с. р.

У Н. Саду 2 Нов. 1846.

Милица захвалюе на честитанію чикиномъ и тете Саре.

Ово писмо моя супруга прилаже за Госпою Вашченковицу у Бдрене, да оправите на реченисъ, најболѣ ће бити преко Аустриске поште управо; само да се можемо извѣстити е ли добила.

Адреса: An Seine der Herrn
Gregor Vozarovits
in Belgrad.

Любезный Пријателю!

Писмо ваше одъ 16 Нов. о. г. приіміо самъ, кое сте са болном рукомъ писали. Међеръ моя слутня ние безъ узрока была. Нисамъ се я бринуо безъ основа и нисамъ дакле текъ у ветаръ казао: да се одъ стотине една детету догоди, што му мати помисли, наопако. А има већъ недеља дана како мени лево уво страшно ништи, бре не ништи, но зуми и хуми, као у пароллову што се звука чуе; па самъ помислио на посртање Шарца Кралѣвића Марка, кадъ е ишао Урвиномъ планиномъ, и помислио самъ и я као и онъ, дал то зумић неће бити према глави. Па ето чуемъ непријатанъ гласъ да сте ми ви се поболели. Но дай Боже, да се на болести сврши! Недайте се, нешалите се, чувайте се. Знате шта іошть посла имамо. Ние шала. Я све радимъ, а іошть ни започео честито, као што бы самъ желіо, нисамъ. Силе све слабіе, а посла и бремена све више. Ето ви опетъ нову дужность у Читалишту или кодъ Новина читалишта добысте. А збили! Ви знате да сте желіли да насъ обоицу една земља и то Србска земља покрыве. А судбина е противно уредила, и желји вамъ насупротъ стала. За то іој се другоачіе осветити не мжете, нека се баръ начека. А я іој се другчіе осветити нити хоћу нити могу, него да се потрудимъ дѣла достойна срдца и душе Србске оставити, и да се кадъ годъ рекне, да неблагодарна земља Србска ние достойна да кости мое покрыва. Я држимъ, да е самичъ промисломъ божиимъ дете мое Анна, коя е онако тешко боловала изъ челюсти смрти изтргнута, да не бы неблагодарна земља она ни детета моя кости покрывала, да ми не бы споменомъ приимъ душа и срдце се узнемиривало. — Но доста! Извините и ово, и припишите поводу даномъ; еръ е срдце мое, коєга су чувства онако лютѣ увређена, тако вредовно, да само найманый поводъ треба да га се дотакне, па да савъ свѣтъ изливомъ своимъ напунити.

Дакле и г. Баталаке супруга тешко болуе. Сожалуемо и учествуемо искрено. Една невоља не долази никада сама. Мало му е увреде и пакосног подриваня, іошть да га и судбина вређа!

него нека иде и овомало. Та разумное човеку много и не треба. Вы ћете одъ овога малога моћи заключити и на оно много што би вамъ јошѣ казати имао.

Вы ми пишете, да вамъ е нашъ г. Прота Ненадовићъ читао моје писмо и да е казао да ће га спомена ради задржати. Я самъ нѣму као нѣму по любви и пріятельству моме спрама нѣга одговорно. Радо би самъ одъ васъ чуо быо, да ли е онъ и увѣренъ да е све онако као што самъ я нѣму писао, или не; и да ли я у оное право имамъ; пытайте га на ми явите првомъ приликомъ.

Што ми пишете за Спасића, да приповѣда по Београду, да му е Павловићъ читао мога Лукіяна новаго, съ тимъ, да га онъ ние хотѣо печатати, чувајући часть нѣнову и т. д. Вы ћете се, може бити, чудити, како самъ се я са новымъ Лукіяномъ на Павловића ради печатаня обратіо, почемъ знате, како самъ я увѣренъ о характеру нѣговомъ, то естъ, да онъ характера нема никако. Но послушайте да вамъ кажемъ зашто самъ то учиніо. Едан мой добаръ пріятель, и разуманъ и наученъ, но кои ние прилику имао Павловићевъ никакавъ характеръ познати, као што га я и вы познаемо, занята мене, зашто я намѣравамъ Новине Србске у Н. Саду издавати, кадъ су едне за србскій народъ у Аустрійскомъ царству дозвољне, и оне радо ће безъ сумнѣ примити све оно, што би ми српскомъ нашемъ роду казати имали. Запста, одговоримъ му я, Павловићъ ће пріимити у свое Новине све, само истину не; јер како годъ што се зейтинъ одъ воде дели, тако Павловићъ и нѣгове новине одъ истине цѣпаю се; а безъ истине нема роду науке, нема напредка. — А друго, онъ, осимъ тога природнога порока сматрати се мора и као себичникъ и *туђъ наемникъ, слѣдователно и као плаћеный издаица сваке истине*. И ако се, рекохъ му жели увѣрити, я самъ готовъ учинити едно покушеніе: Я ћу написати едну истину, коя е очевидна и већъ свѣту позната о Србима некими у Србиі, како они на Србе Аустрійске тамо прешавше, кои услуге роду чине, омразу бацаю, и раздоръ пагубный за савъ родъ нашъ укоренюю, а то ћу учинити у басни, да ничіегъ имена неименуемъ, но да се текъ истина заключити мора. Па премъ да би то неис-

плаћена полза за родъ была, кадъ би ко гнусность те мрзости Србима показати и нѣій тогъ раздора ослободити могао, опетъ Павловићъ ту истину, не само неће печатати, него ће себи у заслугу уписати, да истину непечае, и шта више као *наймѣный издаица* послатће е Симићу Стоянцу у Београдъ, коме на срдцу лежи, да овакови истине на видило не дођу. Мой тай пріятель ни могао толико неваљалство у Павловићевомъ характеру предпостависи, и я се рѣшимъ, ради нѣговогъ увѣреня, речену истину Павловићу послати кою самъ у разговоръ обукао, никога лично ни неименујући, ни ни вређајући, но само вообщте говорѣћи. И кадъ тамо, коће да има право, него я. И тако се и мой пріятель увѣри о истини мой рѣчій. Садъ и онъ види и познае, да су нужди и друге новине. О! кадъ би се и вашъ кумъ Стоянъ пріимивши ово издайство, о коме нема сумнѣ, увѣрити могао, да издаица истине неможе бити истинный пріятель, а кои истинный пріятель ние, онај ни поштеню не може бити, а ко поштеню не може бити, тай ни поштенима людма не, а кои ни обима ние, онај запста ни роду своему пріятель бити не може: онда би се може бити јошѣ могао освѣстити и на путьъ извести, кои е на свој црну срамоту давно оставіо. Овде ми падоше помъ барона Ливена речи о Зубану као издаици, кадъ е онъ казао србской некој господи у Београду: „Господа! я васъ опоменути морамъ, да се овога Зубана чувате, ерѣ е онъ человекъ неваляло и опасанъ. Вы негледайте што я нѣга лепо пріимамъ; я зато нѣга опетъ не држимъ за поштена човѣка; но мы такове требуемо; ерѣ нама неће поштенъ человекъ доћи да шинунира; али у очима нашими, ако га и лепо пріимамо, остае таковый свагда као неваляло человекъ“. Е, да е и вашъ кумъ Стоянъ о Павловићу овако мыслаю, онъ би могао и свое артикле нѣму давати и туђе уништожавати, и издайства одъ нѣга пріимати, и опетъ остати паметанъ и поштенъ человекъ, као што е и баронъ Ливенъ пріимајући издаицу Зубана у очима нѣновима као таковый остати морао. Али кумъ вашъ мысли, тай е привилегіумъ само нѣму Павловићъ дао, да онъ може издайства одъ нѣга добити, а другій никако. То ми се увѣ-

нѣгово тако допада, башъ као кадъ би блуд-
еданъ (да ми опросте ваша скромна ушеса)
о се, да блудница јавна само нѣму едномъ
ове новце красоту природе свое открива и
ава, а другоме никако. Веруйте ми, вашъ
Стоянъ требало е да е у свою молитву свагда
за себе науку: „Со избраними избранъ
и . . . и да се тога држао, онъ не би у
ение дошао, да на питањѣ Јована Нинића
своѣсти одъ себе изрази, да би онъ, кадъ
своѣмъ крају сердаръ био, желіо Симоно-
са собомъ имати зато, да кадъ беззаконіи
и буду, да овај обрѣе и прави да безза-
буде законитостъ (лепо друштво!); не би
имоновичъ у време, кадъ прегледанъ по-
судейскогъ одређено, обукао се у ов-
оужу, и къ мени са боіомъ поштени и при-
ства дошао, да ми каже, како Симић нѣга
да при прегледању поступка нѣга као ору-
свој угурсуздукъ а у пркосъ мени упо-
, али да онъ то баяги никако неће, и то
тивши и онетъ приступи къ угурсуздуку за-
омъ. Ово е предъ вама было, и ви сте то
но ушима вашима у мојој соби слушали и
и т. д. да се велѣмъ, ванъ кумъ ове на-
ржао, то онъ не би себе тако ни проиграо,
то е проиграо, и што дуже не види, да е
рао, то грѣе проиграва. Знате како е г.
Обреновичъ проиграо себе, кое се на-
видило, само онъ видіо ние; овај ће јошѣ
е проиграти(се); ерѣ будалаштину Ефремову
е ко садъ оправдати са другомъ будалаш-
и, али кадъ Стоянъ Симић до края про-
(а већ е преко половине добро прешао),
ми се, да ће запечатити тако, да га неће
а противномъ будалаштиномъ надвеси или
дати моћи. *Милошевици* ће му се пзъ гла а
и; *Михаиловици* ће га гордо и презрительно
ати; *Караџорђевици* ће га клети; *Вучићевици*
градити и цовати; нѣгови совѣтници ће га
и нѣму ће сву свою несрећу, коју ће и
нѣга неотложно постићи, приписивати; а
е родъ, шта ли пріятельи прави рода свога
редка радити, то не знамъ хоћу ли пого-
ако изоставивши почетаѣ и среду само за-

ключеніе кажемъ, да ће прстомъ на нѣга пока-
зывать, одашта се потомство среће ради народне
и свое чести ради треба да гнуша и чува. Но
доста о томе, да необнављамъ болю, коју ми се
у душу пенѣ, кадъ овакове незгоде опоминѣмъ,
кое су свагда роду нашемъ на црну штету и на-
задаѣ служиле, и кое ће и у напредѣ служити.
— Да, јошѣ едно само! Та шта треба да се они
збогъ новогѣ Лукіяна на мене жесте и да скаре-
димъ называю. Скаредностъ дѣла каквога само
сачинитељу на срамоту служити може. А Павло-
вичъ е видимъ копию задржао, па могу они пе-
чатати и скаредностъ дѣла мога исказати, па ето
имъ најлепше прилике да ми се освете. Непока-
зуюћи скаредностъ дѣла мога предъ свѣтомъ, значи
мене чувати одъ срамоте а не народъ Србскій;
а увредителна дѣла, као што онъ држи, другима
саобщавати, као што онъ чини, незначити ли вре-
ђати? Запста више би се могло показати людѣмъ,
кои одъ Павловића за новогѣ Лукіяна знаду, него
ли кои одъ мене знаду. Него онъ ние печатао,
и учинио люде внимателне већма, него ли да е
печатао. Хвала на таковомъ пріятельству, ерѣ
ако би и было, оно е глупо, кое свагда више
штете приноси, негъ икакво неприѣтельство.

Пишете, да е изишло Устроєніе врховнога
Суда, кое самъ и я већ читао у Новинама одъ
5-га Дек. о. г. Н. 97. па велите, да би сте ради
знати, да ли е то оно исто, кое самъ я лане са-
чиніо и предао, или е друго. Желећи вамъ лю-
бопытство задоволити, назначавамъ, да самъ я
Устроєніе врховнога суда Совѣту предао подъ 27
Новем. 1845 год. дакле е садъ већ година дана
навршила се, како стои. У ономе моме има 22.
параграфа, а у овоме саданѣмъ има 18 параграфа.
Редъ е задржанъ онај истий одъ параграма до
параграфа. Измене нису вѣштествене. Да би сте
судити управо могли, ево љу вамъ исписати изъ
мога проекта три параграфа управо она, гди главно
определенъ починѣ т. е. 5, 6. и 7. и тако:

„§ 5. Судъ врховный есте судъ конечный и
чисто разсмотрительный по свима предметима у
судейску струку спадаюћима, было грађанскими
спорными, было пупилларными, было кривичными.
И тако

§. 6. Судъ ће овај разматрати све оне предмете, о којима би кодъ првостепенога и другостепенога или великога суда већъ пресуда изречена била, коју ће у трећемъ и последиѣмъ степену или потврђивати или преиначавати или такоу унищожавати, саму или са целимъ изслѣдованіемъ и поступаѣмъ и ново изслѣдованіе и пресуђиваѣ одређивати.

§. 7. Онъ ће и жалованя противъ свакога рода рѣшенія великога суда, којима би стране незадовольне биле приѣмати, и такова рѣшенія или потврђивати или преиначавати, и тимъ начиномъ ниже судовѣ упуђивати“.

Сравните ова три параграфа са 5. 6. и 7. параграфима изданого Устроєніа, па ћете видети, ели што ново за годину дана измеѣно. По овоме можете и на друго манѣ више закључити. И да би право понятіе о томе имали, я ѣу вамъ ево стваръ јошѣ болѣ обяснити. Вы имате у вашой банѣи едно лепо дрво кайсію; то сте вы своіомъ рукомъ посадили. Та кайсія има коренѣ, стабло и гране са границама листо-цвѣто- и плодоносима. Представите себи да на тој кайсіи има 22 гране, као што є у ономъ момъ Устроєнію врховнога суда было 22 параграфа. И некое н. пр. не би право было, што се говори, да є лепа та Возаровићева кайсія, те напусти себи є присвоити, па отсече одъ ѣѣ четири гране, и остави 18. и по коју границу окресне, гди коју заломѣ, да не би банѣ онакова изгледала као што є была. Кажите ми, би ли та кайсія была она иста, коју сте вы посадили или друга? И мыслимъ вы се не би никако одрѣѣи могли, м'а и са отсеченимъ некимъ гранама, ерѣ ће она текъ плода донети. Али би за васъ и ваше очи текъ вамъ нешто оскудѣвало, коє оскудѣванѣ не би сте себи по другима приписати могли. А за друге, кои не знаду каква є та кайсія ваша пре была све би едно было. И при поступку судейскомъ незабравите на вашу кайсію мыслити; само знайте, да често една или две само черте одъ невеште руке повучене и najlepша изображенія покварити и нагрдити могу, да ѣѣ се и самъ майсторѣ гнушати мора. Али та є судбина свѣта и наша у

свѣту: єдни производе и ствараю, други разораваю. Я остаѣмъ при првомъ, ма и са тва последнѣга бую. Та и изъ сами разпросіява лепота и савршенство, показує се духа створившега.

Доста већ! Я ево умори и себе и ва ни у полакѣ не каза, шта би казати имао. опетѣ ако сте се уморили, вы сте криви, и повода дадостѣ. Но дай Боже да здрави б па да ову годину у здравлю закључимо, и са новима силама започнемо, те да и вы мѣ обновлѣномъ снагомъ доста повода давати вама доста наодговарати могу.

Садъ ми приѣмите искренно поздравлѣ з са госпоіомъ вашомъ, и поздравите све наш ателѣ любезно, коє вы знате, и кои насѣ поздравляю, и мы нѣи радо одпоздравлямо.

Остаѣмъ са свима моима малима и вел

вашъ
истинный пріятель
Іоаннѣ Хаджиѣ

У Н. Саду 19 Дек. 1846.

Наступаюѣе празднике желимъ у здрав проведете. Збѣля! Я самъ у писму момѣ г. писаномъ казао, да є Правителство Србе поступкомъ своимъ према мени себе на т точку са мноѣмъ поставило, да мора или оно безчестно, или я морамъ остати безчестан садъ ми вы пишете, да є онъ прочитави писмо вама писано чудіо се, што садъ онѣ о чему пре нѣе знао. Пытайте га, шта мысли ѣмо онда стаяти, кад оваковы ствари, и каквы те каквы све тежи од тежи предъ свѣтѣ стизиѣу, како ѣмо онда стояти, на којой ће є ни онда честь и поштенѣ бити; ели ту нѣе духъ пророческій, да погоди шта ће до не бити? — Хоѣе л' бити: Богъ убіо онога є? Бѣж' главомъ у старѣи шерстлукѣ.

3 Јануар 1847.

у Н. Саду.

І. Х. с. р

Жао ми є спромаха Корнелиа, да га т несреѣа постигла. Пишите ми, молим васѣ, му є, точно, како му се догодило, и ко га

Пишите ми, ели ту Стояковић адвокатъ, кои
због Милошеви процеса ту био, Нѣгов уѣкъ г.
Симоновићъ Сенаторъ радъ е знати.

An Seine der Herrn Gregor Wozarovits
in Belgrad.

Любезный пріятелю!

Ваше писмо одъ 3-га Януар. о г. са приклю-
чимъ писмомъ одъ господъ ваше, г. Исидора
Симоновића, и г. Боданскогъ, приміо самъ управо-
данъ св. Јована. И ви пріимите одъ мене бла-
годарность, срдачну на искренимъ жељама ва-
шима; и дай Боже, да се све онако може. А
направите и госпою вашу и г. Исидора, коему
ово приключено писмо предайте.

Вы ми пишете, да сте мое писмо одъ 19
пр. г. саобштили вашему куму Стояну Си-
мону. Я да самъ био съ вама, я му га не бы
обштію, ерѣ оно е писмо приватно и пріятель-
ско само за васъ писано, одъ кога не бы требало
отребленіе чинити, нарочито што истина бode
нерадо се слуша и прійма; а моя намѣра ние
да нити кога вреѣати, нити кога учити, нити
управляти съ онимъ писмомъ, но текъ размы-
сливаюћи о прошастности само съ вама се пріятель-
ски поразговорити. Но што е учинѣно то се
скажи.

Мени е прѣ свемъ томъ драго, да г. Симићъ
на приликомъ, као што ми пишете, ние друго
шта противусловити имао, но да онъ ние онако
питанъ г. Јована Нинића о Симоновићу одго-
ворѣ, као што я вама ондѣ назначавамъ. Я самъ
не чуо и онако запамтію, а нисамъ никаква
ошѣтка имао, да нѣга предъ свѣтомъ бѣдимъ; ерѣ
се одъ васъ нема шта боити, нити се одъ
чѣму падати. Мени се чини, да самъ я то
како јошѣ онај данъ приповѣдио; а башѣ любо-
пытства ради можете, ако хоѣте, запитати г. Јо-
вана Нинића, да ли е по нѣговомъ знаню оно
како било. Опомените га, да е то онда се дого-
ворѣ, кадѣ смо кодъ Симића на ручку были, и
после ручка, при пушеню и исплакалу. Томъ

приликомъ е г. Симићъ на питанѣ истога г. Ни-
нића и за г. Танасію Николића, кои е такођерѣ
ту био, и за мене нешто казао. Опомените, да е
за мене рекао, да бы мене желио онако имати,
као што е Фридрихъ краљ прайзскій и Катарина
Русска имала Волтера, да му у тежкимъ стварма
совѣтомъ притичемъ, али текъ да самъ удалѣнъ,
и нека се совѣтъ у писму подъ печатомъ чини.
То е све садъ веѣъ прошло, и я за то никогда
непремъ. Али са моима пріятельима радо се о
прошавшимъ како угодностима тако и неугодно-
стима разговарамъ. Оне су ми миле, што су биле,
а ове су ми драге што су прошле.

Ово текъ мимогредѣ. А главно е, зашто вамъ
ово писмо пишемъ то, што ми являте, да е г.
Симићъ вама казао, да ми слободно пишете, да
ѣе онъ настаяти кодъ Павловића, да мога новог
Лукіана печата. То я одъ нѣга нити захтевамъ,
нити е путно и разумно, а ни поштено, да онъ
то чини; ерѣ пошто самъ я видію, да га Павло-
вићъ печатати неѣе, я самъ мой рукописъ натрагъ
изыскао, и Павловићъ ми га е вратио съ тимъ
приватнымъ изясненіемъ, да цензура ние дозволила;
я пріимивши натрагъ, съ тимъ самъ се задоволио;
но после некогъ времена, почемъ е веѣъ кодъ
мене рукописъ био, явля у Новинама, да Лукіана
новога збогъ скаредности и увреда личны и т. д.
није могао печатати. Кое е онъ то явію, мени
или публикуму; мени е веѣъ на захтеванѣ мое
вратио био и казао да цензура ние дозволила,
дакле мени ние, слѣдователно мора бити публи-
куму; а шта се тичу публикума скаредности ед-
нога непознатого и непечатаного дѣла? Ние ли
то, дакле, само и единствено текъ на увреду мое
личности управлѣно? Ко се може о томе сумнати?
Кадѣ бы преко свега тога садъ г. Симићъ учинію,
да Павловићъ печата, то бы само мое рѣчи у
вашемъ писму назначене о нѣму и о Павловићу
потврдію; ерѣ бы онда изашло то, да и што найпре
цензура недозволява, и Павловићъ збогъ скаред-
ности не може да печата, и што се сачинителю
вратило, опетѣ се печатати мора, кадѣ Симићъ
хоѣе и захтѣва. Но и осимъ тога садъ веѣъ та
стваръ стои при старомъ станю; како самъ я ру-
кописъ мой натрагъ узео, то нема нико безъ мога

дозволеня власти исто печатати. И садъ већъ съ нѣмъ располажемъ, и кадъ я хоћу, и ако хоћу, и гди хоћу, онда и онде се печатати може; и докъ е у рукопису кодъ мене, я могу и дометнути и исто изменути, печатати или непечатати по мојој вољи. И ко бы мени добаръ стало, и какво бы ѣмство было, да бы се оно управо онако печатало, као што е было, и да ли не бы Павловићъ какове свое скаредности, каковы пре нѣе было, додао, само да себе оправда, нарочито кадъ е познато, да онъ и иначе по својој ђуди и себичности и друге прилоге туђе прекрая, штроп и своима намѣрама и користима подчинява. По свему овоме видите и вы а и вашъ кумъ Стоянъ треба да се увѣри, да то садъ безъ мога нарочитогъ допуштена и безъ мога рукописа путно чинити се не може. А ако хоће онъ да зна у чему се та стваръ састои а онъ не треба далеко да иде; нека свое папире прегледа, па нека само уочава зеленкасто-плаву артију превіену у маломе кварту, ту нека развие и наћи ће на 14 страна исто написано са оставшимъ еднимъ чистимъ листомъ; то нека прочита, па ће видити шта е у ствари; а ако е како забацио тай преписъ или коме дао, или когодъ му узео, а онъ може опетъ одъ Павловића добити као и пре, кадъ е и онъ копію задржао.

А што вашъ кумъ вама вели, да се я оставимъ славолубію: знамъ я добро, да е другога чести и слава нѣму трнъ у оку. Камо му срећа, да е онъ окануо се неприятдльства, противности и ратовани противъ мое чести и славе, те би е и самъ више имао, и не бы *только штете обштой ствари и только срамоте себи* и Правительству Србскомъ нанео. Али како бы се другогаче познало, да онъ (као Господаръ нѣговъ бывшій) нѣе радъ, да ико другій у Србін има заслуге, чести и славе, него онъ еданъ. Но нека се обазре, колико е нѣгов Господаръ успѣо са газенѣмъ и преотиманѣмъ туђе заслуге и славе, па ће ласно знати моѣи, колико ће и онъ успѣти и докле ће доћи; а я самъ изрекао таковима судъ іюштъ 1838-е године, кадъ самъ казао: кой другога труде газн, онай свою свећу гаси.

И самъ ту школу нѣнову и слабость, врло добро познавао, и слугіо самъ често, гао што самъ

се с вама више пута разговарао, да *ће се у то како се нужде ослободе и изъ неволѣ извоукъ, старій духъ себичности пробудити*, и зато рао самъ се свагда народне и обште ползе нарочито и съ неправдомъ сирама себе са мое труде и заслуге што више покривати кривати, одъ гдѣкон и невѣштъ се чинити, исте нѣима приписивати, само да *ій нечастъ духъ тай нѣовъ не спази и неополчи се, као се више пута появлявао, али наступившомъ овомъ нуждомъ опетъ се као пужъ у люску чити морао*. (Знаете іюштъ у почетку 1840-го како су Зорића найпре противу Шваба' *вои а после противъ мене подстрекивали, да бь средствамъ нѣга мене явно безчестили и озлвали, и како се то бегствомъ нѣновимъ у пресеколо*). Али време и неприятельи и мой ови мое услуге найпре открише, а и нѣновъ е я протвудѣйствованѣ, да се не бы іюштъ ко ній прославіо, іюштъ више на свѣтлость па а найпосле почеше и дѣла говорити ако у ђуте; ерѣ нѣе *шала деветъ се година то ра* Та я самъ нѣима іюштъ 1839-е године казао су они люди, кои желе и хоћеду, да имъ и наукомъ и совѣтомъ и радньомъ у помоѣи али само тако, да онай *свагда као у заслонь пердетомъ стои, па како га требаю, а онъ чува да му се глава не види, и да што укланя главу за перде, ерѣ бѣду га одъ главы*. И бы вамъ о овоме и више писао, томъ дѣла нѣнова показао, кадъ небы уи быо, да вама само напоменути треба, па ѣ вы одмахъ случаева сѣтити. А ено е и онъ то засвѣдочно, како е казао, да бы желіо одъ помоѣи и совѣта, али текъ да е изъ далѣ да ми се главе не види, и у писму (наравн печатомъ, да се незна одъ кога е). Али бы да зна да ако коза лаже, рогъ нелаже, како се случай догодіо кадъ е Симоновићъ нѣму уступлѣный противъ правительства дугъ кодъ Совѣта явіо, па су мене у Совѣтали, шта я о ономъ дугу мыслимъ, имали противъ нѣга за правительство, па самъ а ности и совѣсти мојој изясніо се, да има зао у чему се састои; а Симићъ после

каже како е онъ мударъ ни петъ ни деветъ, го Симоновѣху каже, шта они против онога га казати имаю, т. е. оно што самъ я казао, е Симоновѣхъ одма познао, да е то одъ мене, дошао мени кући и на мене се жаліо, зашто мѣ имъ казао; а почему е онъ то познао, кадъ я пѣму нисамъ хваліо; познао е по рогу т. е. свойству онога учинѣнога примѣчанія, које е новогорода, да одъ Симића и изъ Симићеве не никако произићи нисе могло. Овако е било и съ већимъ стварма.

Кумъ вашъ мисля, да после к. Милоша онъ и садъ привилегијомъ, да своју другіи людій зауге и славу приотме; а невиди да ће съ тѣмъ оно свое што е кадъ по нужди и обстоятелствама, а и туђомъ помоћію задобио, да сарани. ѣ мысли да е слава башъ као соляна, пакъ ко годъ кадъ два ортака навале, те трећег изоче, овај се лишава соляне, тако да се ко може изъ славе изключити. Онъ показуе да о слави ниско понятія има, колико игуманъ онај црногорскій о дуги, кадъ е о нѣмъ Доситію говорио, та е дуга а нисе качинъ обручъ. Но кадъ бы се ѣ оставіо сузте и нѣговога прекомѣрнога неспособія, то бы болѣ и пробитачнѣ за нѣгову честь было, него што га единако брига еде о томе, да не бы другомъ што у заслугу уписало, или славу и честь служило.

Кадъ су нѣнове интриге изискивале, да подъ формѣ поправљанія судове разстроје, обтерете, и сету партіјама причине, и замешателство и недовольство произведу, онда кадъ я ползе ради родне и сачуванія ради свое и правительства Србѣхъ чести ради по дужности мојој и као пошнѣ човѣкъ проивостанемъ и убѣдительно примѣнѣ чинимъ, онда самъ я славобивъ; па кадъ дрѣви одтуда сами тереть освѣте, и тужити се противу тога стану примѣчанія правити и говорити, а да они ударе у старыи шеретлаукъ, да ѣ дѣло на мене бацаю, и говоре: То е Хадѣхъ учиніо, као што е то говорио Вучићъ у Крагујевцу, Хадѣхъ те ляге да носи, ерѣ ако каже да то е истина, или само ако су они увѣрени, да онъ е съ чимъ доказати, да то нисе истина, него да е нѣнова брука и интрига, онда е Хадѣхъ сла-

волюбивъ. — И кадъ су нѣнове себичне намере са собомъ доносили, да они предметъ у законнику о наслѣдію избркаю и дѣвојке и жене ислуче противъ оноликога мога основаногъ доказиванія и примѣчанія, па кадъ жене повичу, а они опетъ да увѣраваю жене, да е то Хадѣхъ учиніо, а жене по Београду да некога Хадѣхъ псую и руже и куну, гди годъ се скупе, као што знате да е то и на Цвећу бывало, па они да се о своемъ шеретлаку радују и смею, како су свое дѣло на другога бацили; а ако бы Хадѣхъ само очима показао, да ће онъ противно лако доказати, и честь свою одбранити; онъ е онда славобивъ. — Та Симићъ е и свое ортаку Отетелашану, кадъ е оно писмо князу одъ Влашкога Вега донео, дао у Новинама вѣнче славе плести и вѣчитый споменъ у срдцама орбекима дизати, чему ће се и дѣца доцнѣ смѣяти, наравно по нѣговомъ патриотизму ортаколюбія (то е кодъ нѣга заслуга за Србѣхъ, а не инсати устроєнія, уредбе, законикъ и т. д.); па онъ се едномъ рукою уватио за Пештанске, а другомъ за Хрватске Новине, небы ли помало о нѣговой славицы протрубиле, и другога лице оцрниле; па я самъ славобивъ. Нека само гули кору!...

Но доста већъ! Ерѣ ако я стою све споминати и наводити. што знамъ, и чега се живо опоминѣмъ, то не бы края было! Сами знате, да е Симићъ, и неки те неки те жалостни тако названи Уставобранители у оваковима шерет-стварима неизцрпими. Господаръ нѣновъ може заиста и садъ као удалѣнъ о успѣху нѣновомъ радовати се, да е сѣмѣ пало на землю благу, и као достойнымъ ученицима своимъ може заслуженный кадкадъ и по некій даракъ припошляти.

Како я славу любимъ, я самъ то одъ младости мое и савомъ већъ давно изясніо, и дѣломъ засведочио; и дай Боже да е сви сынови србски онако любе, и у ономъ полагаю, као што е я любимъ и у чему е я тражимъ и полажемъ. Заиста да ми дѣла добра, чиста и роду момъ полезна, и тако чести и славе достойна буду, то самъ желіо, и свагда самъ се трудіо, то и данасъ желимъ, на томе радимъ и настоящимъ, и настоявѣху, пити ѣу се одъ ове желе разстаети, докъ се съ душою неразстанемъ.

Садъ поздравляюћи васъ и госпою вашу и
пріятелѣ наше любезно, остаемъ

вашъ
истинный пріятель
Јоаниѣ Хаджиѣ с. р.

У Н. Саду 11. Јануаріа 1847.

Возаровићу
in Belgrad.

Любезный и предрагій Пріятелю!

Приміо самъ у писму нашега Возаровића при-
ключеный вашъ поздравъ на светого Јоанна, пунъ
онога племенитого чувства, коє самъ я у вама,
како самъ првиъ путъ у средину Србіє ступію, на-
шао, гди самъ васъ са неописанымъ задовољствомъ
гледао, како младый нараштай Србскій изъ *круте*
дивлячине обаятельнымъ гласомъ Орфея изводите
у болій и вишній свѣтъ управивши очи на *Олимпъ*
и *Парнасъ*.

Право кажете, да не ружимо Юдее, кадъ смо
сви браћа еднака. Ово є истина жалосно иску-
ство али є текъ искусство и никако ние безъ ползе.
Та ето угушує мрзость и спрема Юдеи. Знате
како є Мушицкій у оди на Стефана Живковића
управљеной бранію родъ свой. И мы ћемо єдин-
ственн бѣдняка дѣла подла и безчестна преда-
вати сраму, а родъ ћемо нашъ да любимо, као
што смо и любили, и да насъ никаква увреда и
неправда одъ тога неодврати; еръ то бы за се-
бичнике и невалиаде, кои утробу Србіє и родъ
свога трзаю найвећа побѣда была, кадъ бы насъ
у любви къ роду нашемъ, и искренной ревности
и теженю за ползомъ и славомъ нѣговымъ поко-
лебати могли. Ту имъ радость я нећу дати; а
видимъ, недите имъ ни њы; па се томе одъ срдца
радуємъ и радо вамъ и онеъ пружам руку лю-
бави, руку пріятельства.

Горки су истина лекови, но нека іѣ само
болестница пію, и нека се крѣпе, па ма збогъ
горчине и неовали и ружили лѣкара. Кадъ є само
Уставъ, Устроєніа, Поредакъ, кадъ є законъ
у народу Србскомъ оживію, за насъ є лагко, мы
смо и онако смртни, и ако намъ што одъ живота

за вѣчность остане, то ће само у духу дѣла
трудова наши заостати. Вѣруйте ми, мене є ови
увреда и црна неблагодарность одъ рода нашега
или болѣ рећи одъ изрода рода нашега у почетку
яко као човека огорчавала и тугомъ обузимала,
нарочито и за то, што самъ тимъ видіо окаляи
образъ цѣлога рода на вѣки, кои самъ я желю
да свѣтли и овога и онога свѣта; а садъ ми те
чини, као да самъ се узнео на неку високу гору,
и ослободивши се тако рећи човечески страсти
као са зрѣника у сматраню прошастости погле-
даню саданшности и размышляваню о будућности
проводимъ, и одтуда, што бы на ползу и напре-
дакъ бѣднога рода нашега служити могло изво-
дећи, и часть са сажалительнымъ чувствомъ обу-
зимаюћи несрећу, кою му себичници узрокує.
Са радостнымъ погледима пратећи праве и искрен-
пріятелѣ ползе и напредка рода нашега, дакле
мое, одъ кой између првиъ сте вы на Врачару,
коєму заєдно са любезномъ породичомъ вашимъ,
великими и малими искренно на любви и по-
здраву благодарећи, и равнымъ свагда предсрета-
юћи, па и остале искренне ревнителѣ, кои са
вама у труду и подвигу ревную и другую, участ-
ницами чинећи, есамъ и пребывамъ

вашъ
искренний пріятель
Јоаниѣ Хаджиѣ с. р.

Ево особито и моя супруга са свима своимъ
малими и великими васъ и госпою вашу и дѣцу
любезно поздравля.

Высокоученному Господину *Исидору Стожани-
вићу* профессору, господину высокопочитаемому
у Београду.

An Seine . . . . Gregor Vozarovits
in Belgrad.

Любезный и предрагій пріятелю!

Да су Новине Пештанске одъ 12-га Јануаріа
о. г. Ч. З. онда већъ дошло было, кадъ самъ
вама писмо мое од 11 Јануаріа о. г. послао,
бѣи вама за цѣло ономъ приликом онде, гди са
казао, да свачіє дѣло говори, и да се по дѣлу

жъ дѣлавшій познае, почемъ рогъ не лаже, кова лаже, примѣтіо бы было, да е онай членъ въ заглавіи „Србія“ изъ главе вашего кума нѣа Стояна произишао; ерѣ е са свимъ наликъ нѣга; и види се, да е на оне мысли писмомъ мѣ вама писанымъ наведенъ, па да са бра- нѣмъ садашнѣмъ Правительства Србскогъ управо- ва се себе самога бранити. Но са онаковымъ жѣмъ на бой се не иде. Заиста я познавајући нѣгово положеніе, нѣгове на ономъ мѣсту гунке, морао самъ се и смѣлти онаковоме на- комъ послу, видећи, да нити онъ зна шта е то, нити нѣговъ глушій пріятель, кои е оно ювине ставіо, зна, шта оно управо значи, и какавъ пазаръ свога пріятеля изводи. Тако онъ добрава, што многи осуждаваю садашнѣ Пра- вительство Србско али признае и допушта да е за- ждаванъ; и у истый махъ онъ баца лягу на правительство србска од искони до данашнѣга- га; па іошть и заклоне тражи за свое и сада- га правительства *невалѣство у обитемъ свою- вительства србскѣ и свою Србѣли невалѣству, идећи, да смо ми Србѣли одъ природе таковы.* што осуждаваня радъ бы лека. Онъ бы противъ нѣ стварій нѣховѣ (дакле и свой) кукао, али а ползе. Много се, вели, и неда у дѣйстви- вестя. Да су му баръ наученници са ове стране гончѣи, па да су вѣшти лека наѣи. Срце у у пишти, онако пишући я на саме себе яди- ѣи! — И то Президентъ Совѣта говори, и е, жалусна му майка, а іошть жалостніе ку- ѣи! — Нѣму лека? При нѣговой обрани са- нѣмъ Правительства Србскогъ, а управо нѣговой твенной пале су ми рѣчи г. Или Гарашанина паметъ, кадъ су неки младога еднога нѣму нѣнѣнога чиновника осуђивали, да е лажа, а га е смѣјући се баяги извинивао говорећи: онъ нѣе крижъ, што лаже, то е у нѣговой нѣ фамиліи одъ старина.“ Симиѣ себе и Пра- вительство Србско овако изъ истине брани, да онъ даншнѣ Правительство нису криви, кадъ су сва- вительства Србска невалѣла была, па и сви- ѣи одъ природе таковы. То е обрана што е нѣа. Благо Правительству Србскомъ, благо роду- аковымъ бранитѣлѣмъ! —

Та зна и ѣавѣ шта е право, али неѣе да чини. Иште лека? Да, да, нужно бы было. Кадъ до кривице и осуђиваня доѣе, и виде да су гла- вомъ ударили у брегъ, па се далѣ не може, а *они су онда прости, они су онда добри, и ради су добро,* али незнаду, а нема ко да имъ каже, люди учени неѣе да помогну. Шерети, да бы лѣ шерети!! — А онъ зна добро, како К. Милош у време Цариградскога пута паметно съ Турцима разговарао, кадъ му е Алекса Симиѣ *толмачіо* и *накнаѣао,*¹ а како е после лудо говоріо, кадъ се на Алексу разсрдіо, и узео за толмача Косту Сараѣа, да му толмачи, па колико е простъ быо, опетъ е видіо и познао гди боли, и како ѣе себи лека наѣи вичући: Алекса, Алекса! камъ Алекса да толмачи! та ово е лудо, све говори оно, што я говоримъ. — Ако е г. Аврамъ Петровіевѣиѣ самъ за себе толико непредострожанъ быо, те е узео изъ Немачке пивара, и узъ нѣга отечественнога Бедака (когѣа ми име садъ не пада на паметъ), да му стаклану праве и устрое, па збогъ тога трогубый и може бити и веѣій него трогубый тро- шакъ учини, него што бы се са вѣштима учинило, то е нѣгова собственна штета и срамота, и изъ нѣгове ѣе се кесе оманѣити, за кою нѣе никоме одговарати дужанъ. Али кадъ се такавъ наопакъ изборъ за народна и правительственна дѣла чини, ко ѣе ту страдати, и какова ѣе и чѣа ѣе ту бити штета и срамота, и шта ѣе се ту оманѣити, коли ѣе ту кукати и ядиковати? Метни на пр. инжи- пира да лечи болестнике, метни правослова да размѣра землю, войника да друмовѣ гради, а лѣ- кара да правицу брани, па си уредіо посао, онда се можешъ сѣтъ накукати и надиковати, помоћи и лека тражећи.

Вы знате, да е К. Милошу 1836 године за- писанъ законъ за Србію препореченъ одъ некуда быо Крета Хоѣиѣиѣ, риттмайстеръ бившій у Пан- чеву, истина способанъ человекъ, али варалица и *рабулиста* као што само може бити, па знате шта е онда казао, кадъ е то чуо, К. Милошу Миха- новиѣиѣ конзулъ, онаъ ватрѣны и честитый Хрва- ѣанинъ? Ево шта: „Како бы вы за Бога, овако

¹ Тешко Милошу одъ тога!?

свету ствар т. е. законе за народъ, у онако погане руке дали?“ И К. Милошъ е онда тай лекъ приміо. А како се овај президентъ, што садъ кука и ядикуе, владао? — Онъ е знао мајору Миши Анастасевићу, ортаку своме, казати, кадъ е овај обезчешћенъ, оглобљенъ и огорченъ, полакъ мртавъ изъ Влашке дошавшиј нѣга за совѣтъ питао, кога би за обрану своју противъ свой безчовечнѣ ортака у Влашкој узео, и би ли добро было да Симоновића као адвоката узме, знао е, велимъ, нѣму као пријатељу казати: „Прекрести се трипутъ и моли се Богу, да те сачува одъ нѣхове обране, еръ онъ истина нѣе безъ способности, али е безъ свакогъ характера, па ће те за 5 фор. продати; него говори Гарашанину, да моли г. Хацића да те онъ пријми, ту знамъ да ћешъ бити у добрима рукама, и ако те онъ неизбави, другѣй те избавити неће; онъ е съ Гарашаниномъ добаръ, неће му одрећи моћи.“ Пакъ знате шта е вама казао, кадъ сте еданпутъ, видећи онолике нѣгове интриге са Симоновићемъ противъ мене коване, нѣга запитали, да вамъ право каже, би ли онъ своју собствену стваръ Симоновићу повѣрио, казао е, да не би никако своју стваръ ни одъ 10 фор. вредности повѣрио. Па покрај таковогъ увѣрени нѣговогъ шта е слѣдовало? Шта е радіо тай президентъ, што сада ядикуе? То ви као очевидацъ добро знате, не треба да вамъ описуемъ. Како дакле стоимо садъ са нѣговимъ кукањемъ и са лекови? — „Срдце, вели, у нѣму пишти, онако пишући и на себе саме ядикујући!“ Да! већъ ако се мѣра превршила, па му се почело будити чувство покајанія; или заръ поплашио се одъ две три истине у писму моме на васъ писаномъ изложено? Боже! Да л' нѣму срдце пишти, што е Уставо-бранительскимъ настояванѣмъ срећно уништоженъ Гимназіомъ крагуевачкѣй, да се у средини Српства народна дѣца више науке лишавају, или му већма пишти, што покрај оноликогъ настояванія и са гуима изъ потае усиљиванія нису могли и Лицеумъ и дружество Србске Словесности утаманити. „Много се, вели, и не може у дѣйство привести.“ Да! Нека само настоява са интригама, као што е са своима едномисленницама преко канућехае покойнога Лазе Теоодоровића чиніо, да

по нѣховой науцы и одъ стране Порте и Русіи миссіе убѣди княза, да не би овај како *ученогъ* Србина у Аустрійскомъ царству рођенъ у врховный судъ уметути смѣо, нека настоякодъ Данилевскогъ као што е чиніо, да и препоручи Попечителю Правосудія, као и препоручіо, да не би ни у канцеларію врховна суда кога способногъ Србина изъ Аустрійскаго царства дошавшегъ, ма и прирођеногъ предстапа онда кадъ дѣла не иду као што валя, а президентъ тай Совѣта нека кука и на саме ядикуе, и нека се тужи, да се не може своу дѣйство да приведе; а онъ баяги жели и стои, него други смстаю. Жалостно му настоява са оваквима и подобными интригама. — Пакъ му садъ опетъ лепа прилика (кою невѣруемъ не онъ пропустити) да свой барякъ интриг сплетакъ развѣе! Како е умр'о епископъ Шабацки нека мутѣ и настои, да се како не постави способанъ страннацъ, него на пр. Мелентіе Дамандритъ, кои е и онако заслужио кодъ нѣхъ, тећи по Цариграду; и сходно школи нѣхове измышлявајући коешта противъ Митрополита странца (кога и каквога Србија само сада иміи никада га више имати неће!) коє нѣима у рачуи иде, као н.пр. да онъ у рукавицама служѣи, ѣакони не носе браде (чимъ е и Данилевскіи лепу услугу учиніо и нѣгове мутнѣ подери и т. д. па кадъ дѣла консисторіална, црквенно епархіална неузиду како валя, као што кодъ вѣшта и не могу другчіе, онда нека таи и Президентъ кука, и нека му срдце пишти, и ядикуе на саме себе, што не иду ствари и треба, и нека лека тражи, и тужи се како учени да помогну. Пустѣй батина!

Но доста већъ! Боямъ се да и мени и с оваковима грѣсима и незгодама мыслимъ, се не запишти, па да душа одъ жалости непусти и силніе гласе свое; и да се и у ваша читаово, срдце неразжали и непропишти за кумовимъ грѣсима.

Я самъ у писму момъ г. Проти Ненадовићу писаномъ напоменуо, да се Правителство Србија на ону точку са многъ поставило, да мора оно непоштено остати, или я. Читайте га, с

нимъ поздравлѣмъ одъ мене, нека вамъ каже, птавши само ова моя два три писма, у коима еъ одъ стотине по едно наговештено, шта му еъ изъ овога чини, на чіой ње страни прегути поштенѣ. —

Садъ будите здрави, и пріймите любезный равъ заедно са супругомъ вапомъ и свима има пріятельима; а я оставмъ са свима моима ма и великими

вашъ
истинный пріятель
Іоаннъ Хаджиѣ с. р.

У Н. Саду 2. Фебр. 1847.
На Сретеніе.

Г. Глигорію Возаровиѣу
у Београду.

(Ово е послано у пређашнѣмъ подъ истинъ датумомъ)

Любезный Пріятелю!

Кадъ самъ веѣъ ово писмо на васъ веѣъ на-
о бно и преправіо, онда ми доѣе ваше лю-
одъ 31 Януарія са приключенѣмъ предра-
писмомъ одъ нашегъ г. Проте Ненадовиѣа.
адпись што ме питате, примѣчавамъ вамъ,
желите да и рѣчи „на Врачару“ доѣу, а
е на одной страни, онда да се избѣгне криво
ованѣ, може се овако написати:

Богу и людма
Глигоріе Возаровиѣ
1847.
На Врачару.

Што се кола или талѣга тиче, являмъ вамъ
Банатскій расписано точно, и явіо ми е, да
какова сасвимъ готова колца кошати 42 фор.
на, и другіе да не могу бити, и то да може
месеѣ дана готово бити, а амъ иде особито.
азначите 30—40 форинтій заедно са амомъ.
е явите ми хоѣемо ли запливати на выше.
Вулицу ѡе моя супруга по захтѣваню ва-
узети, и првомъ приликомъ послати. Каже,
е се на стренгле, а не на лотове, па вальда
гъ тога манѣ узето.

Жао ми е врло было чути, да е г. Алекса
Янковиѣ садъ башъ, кадъ треба да е найзdra-
вин, тако жестоко разболео се. То ние ѣговъ
обычай бно одъ колике страдати. Поздравите га
одъ мене любезно, нека се чува одъ многогъ ела
и ноѣногъ воздуха.

Садъ васъ молимъ и я, а и моя половина,
да пріймите на себе одну дужность, да насъ кодъ
г. Исидора Стояновиѣа, коѣга ѡе именнъ данъ
преко сутра осванути, заступите, и да будете тол-
мачъ наше любви и пріятельства и искренне желѣ,
да и ѣму и свима ѣговима Богъ да здравлѣ,
среѣу и свако задовольство, да съ радостью многе
и премноге овакове дане дочекуе и проводи, а и
насъ се опоминѣ, као што се мы ѣга и ѣгови
сеѣамо. Я се надамъ да ѣете вы ову дужность и
радо пріймѣти и точно испунѣти. Ако вы збогъ
слаба здравля неотидете на Врачарѣ, онѣ ѡе безъ
сумнѣ доѣи къ вама — и поздравите га любезно.

Никада ми ништа о Шаѣарику непишете, шта
ради, еѣли здравѣ, е ли му госпа и дете здорово.
Како му душа како му срдце стои? —

Моя е пуница мало поболѣ. Юче самѣой ка-
зивао за васъ, да сте и вы слаби, и разговарао самъ
се. Она васъ и госпою вашу особито поздравля.

Поздравите ми г. Проту Ненадовиѣа любезно,
и кажите му, да самъ я ѣгову приповѣдку о Вре-
лянину и Трлиѣанима са неописанѣмъ задоволь-
ствомъ читао. Да л' саданѣ тѣа Трлиѣани тумар-
аю іошѣ по снегу безъ прѣтине или су веѣъ
ударѣли на шуму и трнѣ и на помагаѣ „те браѣо!“

Ово е писмо приложено на ячой артіи, да
да га ѣаци не цѣпаю тако лако. Ёстели се веѣъ
задовольили са моима великими писмима? видите
како я кадъ почнемъ незнамъ престати.

Поздравите ми све наше пріятелѣ любезно,
па ми пишите, и тако не смете никудъ излазити,
па сте на тенани. Збиѣа добіо самъ опетъ преко
Василѣвиѣа Новине читалишта и Чича Среѣковъ
листъ — Умро нашъ еданъ сенаторѣ Штвртеѣкѣй,
сутра ѡе га саранѣти.

вашъ оставмъ
искр. пріят.

І. Хаджиѣ с. р.

У Н. Саду 2. Фебр. 1847.

1848 г. Юлія 25. да е князь Србскій Александеръ Караѣорђевићъ словенскимъ депутирцима (Хурбану, у присуству мога коншіе Јанка Шафарика кои ѿ ѿ е препоручіо) за славянску стваръ противъ мацара 5000 фор. сребра изъ свое касе, а 5000 фор. сребр. дало имъ правительство изъ народнѣ касе. „За такове ствари не жалимъ новце трошити“ рекао князь.

1848 г. 26. Августа рече ми Бата-Лака (Л. Арсеніевићъ) да е князь Александеръ юче изъ своегъ цепа дао оностранимъ Србима 6000 талира изъ свое касе, да купе одъ овдашнѣгъ правительства србскогъ, кое иначе ніе хтело дати, 1000 пушака с тимъ, ако се могу вратити пушке, он да прими новце натрагъ, иначе на свой рачунъ.

1848 г. 16. Септ. Казао ми Шафарик, да е правительство србско Бану (Блачићу) при нѣговом прелазку преко Драве 100 центи барута на-еданпутъ одвоило и послало.

1849 г. Марта 2. Данасъ кад сам с г. Баћомъ и г. Ђреміомъ Становићемъ дочекао г. Сте-

фана Книћанина съ войске, кодъ његове куће и пољубивши се съ њимъ рекао му еданъ стихъ изъ мое нѣму посвѣћене песме: Бог те чува іошт за већа дела! Ето и г. Стојана Симића съ г. Илиомъ Гарашаниномъ где дођоше да га съ добродошлицомъ поздраве. Симићъ му предъ свима нама рече: „Ти си Господине твоје учинио, да учини и ја мое и да се одужимъ. Ја самъ ти реко кад си на войску пошао, да ћу, ако се срећно и славно вратиш, предъ тобомъ метанисати. Ево сведока; па онда се саже и метанише, те с њимъ пољуби.

1849 г. Марта 24. Збогъ прекјучерашњегъ падежа сен Томаша позван е од Патріарха Рајчића г. Ст. Книћанин и отишао е данас, но безъ войске, у войводовину српску Земун. Г. Баћа ми рече, да су три неделѣ Србіјанце сами они Срби у войводовини као непотребне отпустили; а г. Ђремија каже, да е то по заповѣсти Аустријскогъ двора учинѣно! Баћа ми и то рече, да ће се гле дати, да се зову Руси у помоћъ: само вели, а то усхте патріархъ, и вели да та помоћъ мож доћи до 14 дана.

У „Гласнику Српског Ученог Друштва“ књ. 42
бр. 357, 358 и 359 напечатани су податци
звана однешених из Србије (из Смедерева)
3 г.) Махмуд-пашом, од којих је једно у селу
Ниш, а друго у Призрену, које „јаким гласом
е глас о радости,“ т. ј. избија сахат. У нат-
на томе сахату вели се: „Махмуд-паша
ловић) високо је уздигао развијене заставе
ив Срба. Колико су тада Срба кјафира по-
колко ли су их исекали, колико ли су њих
и *дјеце заробили* и колико имања разгра-
!“ Јастребов додаје: „Само у Призрен је
у то доба донешено заробљених жена и деце
0 душа.“ У Хтетово је одведено више жена
којака од којих је Абдурахман узео у свој
једну врло лепу девојку и она му родила
инова — Абдурахмановићи. Кад сам 1873
био у Хтетову, она је још била жива и често
призивала свештеника и с њим се разгова-
и нафору примала.

У белешкама игумана св. Марка (из којих
ећ навео неке белешке о битци на Каменици
ме Синан-паши) има забележено ово: „1813
Махмуд-паша Ротуловић, на повратку из
је с пљеном и пљачком нареди, те оседлају
има сто и педесет коња, са по два сепета

— један с једне, а други с друге стране (коња).
Над тим сепетима мете платно као шаторе. У те
сепете мете с једне стране дете мушко, а с друге
стране дете женско. То је триста деце. Нађе 150
бугара(?), па сваки узме за улар по једног од
тих коња и ту децу испрати у Цариград Бабалији,
да их подели међу везирима, коме два, коме че-
тири. Ти су бугари(?) одвели те коње у Цариград,
Бабалији предали децу, коју је он испоклањао
пашама и везирима, а бугарима поклонно коње“
т. ј. сваки узео коња ког је ко водио. Сима ми
је стотину пута тврдио, да је то његов брат игу-
ман својим очима гледао, јер је био измеђар
у турској војсци Ротуловића. Тим службовањем
Ротуловићу очувао је свима у кући живот —
причае Сима, — јер је Ротуловић хтео све
нас побити, а оца ми вешао на ченгеле за то,
што је наш брат Крага утекао у Србију и видели
га Турци Призренци, кад се борио противу Ту-
рака у боју на Сухоме долу. С тога је мој брат
игуман ишао с њиме и то варварство гледао у
Нишу, кад су децу отимали од матерa и отаца
и послали у Цариград.

20 Дек. 1893 г.

Ј. СРЕЊКОВИЋ

II

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ БОКЕ КОТОРСKE

ОД

МАРКА ДРАГОВИЋА

У „Гласнику Српског Ученог Друштва“ књ. и у „Споменику Српске Краљевске Академије ука“ књ. 17 наштампано сам неколико материјала, које сам нашао у Рисну, а који се односе историју Боке Которске, а понаособ на историју вароши Рисна.

Назад неколико дана зађох послом у Рисан том приликом посјетих г. капетана Андра Турковића, заповиједника црногорскога пароброда „Јаслава.“ Г. Турковић би добар показати ми том приликом једну рукописну књигу, у којој су уписане неке млетачке листине, које су давале као одобре и повластице неким фамилијама, које се доселиле из Никшића у Рисан.

Познато нам је да се већина становништва Бокве Которске доселила из Ерцеговине и Црне Горе. Многе фамилије из Новог, Рисна и Пета чисто ће вам казати мјесто окуда су се селиле и родословну од онога претка, који се селио у Боку. Цијела Доброта засељена је скоро самим досељеницима из Црне Горе. Шпиљари, Јовићевићи, Котори, такође су се доселили из Црне Горе, а такође и већина становника села Шкара. У овим селима казати по свијема селима Бокешкима наћи ћете досељеника из Ерцеговине и Црне Горе.

Како је млетачка република чинила притисак православне, тако су многе православне српске фамилије у Боку примиле римокатоличку вјеру, па су се неке, к сажалењу, одродиле и од свога старог српскога рода и племена; али опет неке су и у римокатоличкој вјери остале вјерне

Српству, те се и данас броје међу најодличнијим бокешким српским фамилијама. Имена многих фамилија и из једног и из другог кола могао бих овдје набројити; али пошто не желим задиркивати ни у чију осјетљивост — то ћу ускратити о томе ријеч.

Напоменућу само то да су бокешки Срби вазда били десна рука Црној Гори. У мучној, кривој, многовјековној борби црногорској с Турцима Бокијељи су притијецали у помоћ Црној Гори и на бојноме пољу и материјалном помоћу, дајући Црногорцима дебану, а често пута и новаца. Да се не удаљавам у стара времена напоменућу потоњи црногорско-турски рат, кад цио баталјон Бокијеља долеће Црној Гори у помоћ, да с Црногорцима заједно пролијевају своју драгоцену крв за ослобођење браће своје из роства турскога. Ја се с пријатном успоменом сјећам тих бокешких јунака. Дивни, стасити, виловити момци, у богатоме руху и оружју; а људи већином имућни, лијепоме живљењу научени, па не пожалише оставити своје лијепе куће, дивно уживање, да у муци, и свакој војничкој тешкоћи, издрже борбу у заједници с браћом својом, а против непријатеља народа српскога. Они не испунише до краја своју жељу, морадоше се вратити својим кућама....; али њима исто иде част и слава и дични Бокијељи морају заузети дично мјесто на страницама историје, не само првијех, него и потоњег црногорско-турскога рата.

Књига, из које сам преписао ове документе, написана је на лијепој кожи, а читким, крушним

рукописом и златним словима. Има 15 листова in folio, средње величине. На првоме листу (другој страници) налази се грб млетачки, лаф св. Марка, заоквирен у врло лијепу, златом извезену шару. Лаф стоји на задње ноге уз једно зелено брдо. Једна му задња нога стоји на сами бријег мора (тек се мало дотиче сувога). Друга задња нога уздигнута је мало уз брдо и под њом стоји грб на пољу којег је двоглави орао, којему се

на прсима налази море подијељено по сред жути пасом. Над главама орла стоје круне над цијелим грбом дуждевска кана. Првим гама, које су уздигнуте горе уз брдо, лаф др једном јеванђеље са стихом „Pax Tibi, Ma Evangelista meus,“ а другом мач. Наврх брда се кула и на њој се вије црвена застава.

Улцињ 21 Маја

1894.

1.

Spetabilis et Generose Vir!

Se così è, che Mis^o Pietro Marasovich et Luca suo fratello da Primorie et altri dallo stesso luoco vengono continuamente aggravati dalli daccieri di questa giurisdizione e d' altri, à pagare il dacio di quella mercantia, che conducono overo estragono da essa giurisdizione, et astretti alla co-
risponsione d' oblihi de vini, giusto gl' altri ha-
bitanti in essa, e cio contro la piamente del Pren-
cipe Serenissimo contenuta nel privilegio concesso
a fedelissimi Primoriani sino l' anno 1646, 8 Fe-
raro, chiamato anco in mandato rilasciato in virtù
dello stesso dall' eccellentissimo Signor Lunardo
Polfin Proveditor General al co. Giorgio Casaco-
vich sotto ai 27 Settebre 1654, si come ci viene
riverentemente rapresentato per parte delli sudetti
Marasovich. Per nome de quali richiesti d' oppor-
tuno e questo suffragio, diciamo alla spetabilita
Vostra che da uno di suoi officiali faccia fare pu-
blico proclama non solo qui à Lesina, ma anco
per tutti gli altri luochi della sua giurisdizione,
che chiara inteligenza di cadauno accio detti Mara-
vich, Primoriani, et altri di esso luoco da daccieri,
Civraneri et altri sotto qualunque colore o pretesto,
per penna di ducati trecento per cadauna volta
applicati alle pubbliche fortificationi di Spalato, non
abbano esser molestati à pagar dacij di sorte
raginabile, ma possino liberamente condurre et
traere qual si sia marcantia senza che d' alcuno
venghi impedito, et particolarmente sotto l' istessa
pena à procuratori dell' isola di Lissa et altri,
debiano incaricarli ne astrigerli all' obbligo de
, che hanno gl' altri abitanti, à fine che di

questa maniera gli vengino conservate le preroga-
tive, immunità e privilegi datigli dalla clemenza
publica, e di sopra chiamati potendo anco il pre-
sente esser intimato in persona à chi occoreste.
Tanto la spetabilita Vostra essequira e farà esse-
quire. In quorum fidem.

Et se alcuno si sente aggravato compara, che
se li amministrera giustizia.

Spalato li 22 Settembre 1665.

Cattarin Corner, Proveditor General.

2.

**Noi Girolamo Grimani per la Serenissima Repu-
blica di Venezia Proveditor General in
Dalmatia et Albania.**

Con Ducalli dall' Eccellentissimo Senato di 2
Aprile 1647 et 6 Agosto 1664 et 23 Genaro
1669 restò stabilita la grazia à quei di Primorie
et Macarsca circa l' essentione de dacij e d' altri
aggravij, come in quele essequite anco da piu mani
di giuditij decretti dell' eccellentissimi nostri pre-
cessori, per l' osservanza delle quali furono poste-
riormente rilasciati decretti dagl' eccellentissimi
Signori Pietro Civran li 7 Giugno 1673, Marin
Zorzi li 26 Agosto 1675, ambi precessori nostri;
li quali nonostante, vengono molestati li nuovi
abitanti ritirati da luochi sudeti sopra l' isola
Brazza, Givina e Curzola, che riesce contrario alla
publica pia volonta e nostra ferma intenzione, che
e stabilita all' osservanza sudetta et al sollievo d'
appressi. Onde se così è, come si rappresenta ri-
verentemente il Signor capitan Nicolo Cacich, giu-
dice di essi nuovi abitanti, facendo anco per nome

di coleghe, comettiamo à cadauno ufficiale delle sudette à dover nelli luoghi soliti e concessi delle ville e terre delle medesime far con il presente publico proclama intender chiaramente à cadauno daciario, et intimar, a chi occorresse in persona, à non doverli permetter alcuna molestia, ne ricercar l' essazione de daccij, ne attribuirli alcun aggravio contro la publica volontà. Stabilito in esecuzione de decreti, et tanto doverà da chi s' aspetta esser essequito inviolabilmente, in penna di ducati trecento, applicati alle rive di Zara, e maggiori, dovendo sotto le penne sudette esserli restituiti i pegni tolti indebitamente da dacieri a popoli sudetti. In quorum fidem.

Spalato 8 Settembre 1676.

Copia di particolare contenuto nelli privilegi concessi dal Prencipe Serenissimo alla Fedelissima Comunità di Pastrovichi. Adi 30 Giugno 1655.

In Pregadi.

L' andera parte, che salvi e riservati sempre illesi li privilegi predetti, sia espressamente dichiarato, che nel particolare dell' essentioni d' ogni dacio d' entrata et effetti mercantili estratti da medesimi Pastrovichi dal proprio e da paesi esteri, per condurli in questa Città o altra dello stato nostro.

Gio. Alvise Vincenti Segretario.

3.

Noi Girolamo Cornaro Kr Procurator per la Serenissima Republica di Venezia Rroveditor General in Dalmatia et Albania.

Dal principio della recente guerra col Turco ha fatto spicare il Capitan Vucich Caich da Nixichi la propria fede e devotione verso li riguardi della Serenissima Republica e particolarmente nel ridur alla devotione li popoli d' Harcegovina delle contee di Nixichi, Drobnazzi, Bagnani e Rigiani, mentre, spedito à praticar li negotiati con li medesimi dalli eccellentissimi precessori nostri e da Noi ancora, ha azardata la propria vita alli maggiori pericoli.

E, sortitogli l' intento, non ostante che da T di Risano e Castel Novo fossero piu volte tornati ad universi al loro partito, sempre sono stati diti mediante la sua assidua assistenza, e ridotti a fine di prender l' armi contro Ottomani e poi l' anno 1686 ad incendiar Gazco e uccider un numero di Turchi, per confermar la loro fedeltà al Prencipe Serenissimo. Capitati poi noi all' espugnatione di questa importantissima piazza, fu dipeso a quelli conti per ricever li ostaggi, con la sua persuasiva ce l' a condotti in numero di dodici principali delle contee predette. Fu di molto rimarco il conciliar li popoli di (Piperi, Baotonosich (мора бита Bratónosich) e altri) con li suditi d' Arzegovina, tra quali v' era molto odio, per unirli insieme contro il comune nemico, ricevendo parimente da questi li ostaggi per manutentione della lor fede, conducendo a Cattaro, da dove furono à noi inviati. Nostro fu anco di comendar il suo valore dimostrato con la sua compagnia all' espugnatione della fortezza di Sign, da noi ottenuta à forza d' armi, e valorosamente combattendo gli restorono e uccisero e feriti alcuni soldati, come anco sotto l' assedio di questa piazza. Espedito poi alla custodia dell' importantissimo posto di Grahovo, cui parimente ha dimostrato il suo corraggio in piu incontri hauendo uccisi molti Turchi. Per le quali sue degne operazioni testimonio della verita gl' abbiamo rillasciato presenti raccomandandolo alla publica grazia.

Castel Novo, 20 Maggio 1688.

4.

Marcus Antonius Justiniano Dei Gratia Imperatoris Romanorum et Hungarorum etc.

Universis et singulis rectoribus et representantibus nostris quibuscumque, ad quos executio spectat vel spectare poterit. Significamus hodie in consilio nostro rogatorum captum ut infrascripti. Doppo che l' armi della repubblica nostra si sono mosse à sostenere contro la ba potenza del Turco l' interesse della religione della fede, molti popoli delle provincie della

Albania, sforzati....¹⁾ ad obbedire à quel
 cranico comando, essendosi mostrati desiderosi
 abbraziare una sorte piu fortunata e felice, lo
 anno poi anco eseguito col dedicarsi sudditi nostri
 col praticare attioni valorose e di publico van-
 aggio, corrisposte da noi con dimostrazioni di
 feto e di beneficenze. Ora venendosi dal proveditor
 nostro generale in Dalmatia et Albania Kav^r Cornaro
 sempre piu confermato il genio che tengono anco
 popoli di Nixichi, di piu non soggiacere ad una
 legge crudele ma rassegnarsi divoti alla grandezza
 del nostro pietoso dominio, veniamo in risoluzione
 palesare con queste il nostro benigno et affet-
 tuoso assenso di riceverli in protezione e di con-
 ceder anco ad essi quelle prerogative e privilegi
 stessi, che si fanno godere alli Primoriani, Poliz-
 iani e nuovi sudditi nostri, con certezza che du-
 bile abbia ad essere la loro costanza ed inconta-
 minata fede verso il nostro servizio. Per rendersi
 dunque di cio pienamente assicurati, rilasciamo
 alli medesimi popoli di Nixichi le presenti, onde,
 consolata tutta quella gente, possa cercar occasione
 d'abbatter l'inimico e meritarsi di essere ap-
 presso di noi sempre piu accetta e benemerita.

Data in nostro ducali palatio die vigesima nona
 septembris, indictione undecima MDCLXXXVIII
 (1688).

Испод припотписано првеним мастилом:

Tratta dal registro de ducali e terminationi
 vo. tenuto nell' officio della v. coletraria di Cat-
 taro a 89, 89 t; 90, 90 t; e 91.

Girolamo Giavarina Segretario.

5.

Girolamo Corner Kr Procurator per la Sere-
 nissima Republica di Venetia Proveditor
 General in Dalmatia et Albania.

Passato da questa ad altra vita, nel mentre
 corosamente combatteva contro Turchi in Tre-
 vico, il cap^a d'oltramaroni Vucich Caich, pren-

diamo giusto motivo di sostituire al governo della
 medesima altra persona, che con carita et affetto
 assista e mantenga i soldati nella dovuta disciplina
 militare. Distinti saggi di fede, pontualita e co-
 raggio habbiamo sempre rimarcato nel suo figliolo
 Tomaso, quale, doppo haver per il corso di molte
 campagne servito per venturier in Levante, ha anco
 in queste provincie dimostrato il proprio ardire
 contro Turchi. Col riflesso dunque non meno all
 hereditarie benemerenze che alle proprie, lo elle-
 gemo in capitano sopra la nominata compagnia, era
 diretta dal qu. suo padre, con tutti gli obblighi,
 utili, e prerogative all'impiego spettanti. Dovra
 percio essere da chi incombe per tale riconosciuto
 e rispettato, e le presenti registrate dove occorre.
 Confidati noi d'esigere dalla sua pontualità ogni
 miglior servitio.

Spalato, 19 Marzo 1689.

Lucio del Bello Con. Gurl.

6.

Da Noi Nicolo Erizo 2do Proveditor Estraordina-
 rio di Cattaro, Albania, Ercegovina al Voivoda
 Illia, Conti, Arambasse et altri tutti di Drob-
 gnaci salute!

Da successi passati e dall ultimo rinforzo spe-
 ditovi di 300 Nixichi, che volontariamente concor-
 sero alla difesa delle terre al confine, come le
 vostre stesse avvisano, l'averete potuto conoscere
 come siete da noi guardati, e molto ci è grato il
 giuramento, che avete fato tra voi e detti Nixichi,
 che sarete uniti tra voi e che sarete di ajuto uno
 all'altro nei vostri bisogni. Mantenetevi pure cosi
 fedeli e siate certi che tutto in fine ridondera in
 vostro beneficio, perche i sudditi fedeli sono sempre
 distintamente considerati e godono la publica pre-
 dilezzione, e noi giamai mancaremo nelle urgenze
 di vostra preservazione di darvi con valide assi-
 stenze prove del nostro amore.

Il cielo vi felicit.

Cattaro, 20 Maggio 1692.

¹⁾ Овако су тачно у оригиналу.

7.

Noi Alvise Mocenigo 3° per la Serenissima Repubblica di Venetia Proveditor General in Dalmatia et Albania.

Dimostrano piu mano d' attestati degl' eccellentissimi proveditori generali procuratori la puntualita del lungo e fruttuoso servitio prestato nel corso intiero dell' ultima scaduta guera in queste provincie da Tomaso Caich, sargente maggior del regimento d' oltramarini Marinovich. In piu ardue occasioni accadute con Turchi à Narenta, cosi nell' oppugnatione di quella piazza come nella sua difesa, potè egli pienamente distinguere l' habilita et il proprio coraggio, destinguendo l' ardore del suo divoto zelo con marche benemerite cosi alla sudeta parte di Narenta come nell' assedio di Dulcigno, nell' una e nell' altra fatione riportando ferite e con pari costanza inseguendo e molestando i Turchi al confine. Anco sotto il potente nostro generalato, seguendo egli l' instinto della propria devotione verso il suo Serenissimo Prencipe, in piu incontri diede chiari argomenti non meno di fedelta che di valore, cosi nell' inseguimento de pirati nell' aque dell' Albania, come nella vigilante et assidua sua permanenza all' importante posto di Nixichi in Erzegovina, dove d' ordine nostro, per i riguardi del miglior publico interesse et à consolatione de quei numerosi popoli, fu con la sua compagnia destinato. Conciliatosi dunque il publico supremo et il nostro agradimento gli rilasciamo le presenti.

Spalato, 2 Febraro 1699.

Alvise Mocenigo 3° etc.

Antonio Iacogna etc.

8.

Noi Bartolo Moro Proveditor Estrordinario di Cattaro et Albania con la Sopraintendenza di Castel Novo.

La famiglia Caich da Nixichi, che per il corso d' intieri secoli ha sparso il sangue, sacrificate le vite e abbandonati i poderi a solo oggetto di viver sotto i fortunati auspicii del Prencipe, come re-

stiamo certificati d' antiche publiche attestazioni ha conferita distinta benemerenza anco nella persona del cap^{no} riff^o Nicolo Caich fratello, figlio, e promipote resp^e di si benemerita casa. Ha egli non inferiore di coraggio a suoi auttori, prestato con pronto e puntuale servizio negl' incontri di publico comando; specialmente essendo stato comandato di scortar le caravane dell' provina, piu volte saccheggiate da Montenegrini, e da quali portatosi assieme col Kr^e Bolizza, oltre haver incendiate le case e uccise di mano degl' assassini e ritornato con applauso la morte di molti predatori, e spedito alla custodia delle pandurizze e de' popoli sogetti al publico comando. — ha dato vivi testimonij di fedeltà e valore, cosi che, gradite dalle lodevoli operationi e conosciute degne della ciosa gratia del Prencipe, l' accompagniamo con potenti nostre veridiche attestazioni a fine.

Cattaro, li 20 Febraro 1701.

9.

Aloysius Mocenigo Dei Gratia Dux Venetiarum

Universis et singulis representantibus n^{ost}ris quibuscumque ad quos earum nostrae pervenire et earum executio spectat vel spectare poterit. Significamus hodie in consilio nostro rogati a vobis captam fuisse partem tenoris infrascripti. Accet: Ha il sargente maggior Tomaso Caich Nixichi abbandonato con il paese inimico a proprie sostanze e datosi con tutta la famiglia alla devotione della signoria nostra. Per la provincia della Dalmatia et imitando le operationi del padre, che in qualità di capitano diede prove di coraggio, cosi nella guerra di Albania, che nell' ultima trascorsa negl' incontri perigliosi condusse con se dodici contee, in piu ville et uccise in fattione piu nemici. Per Castel Novo e Sign adempi con valore alle proprie incombenze e vide con il sangue del' capitano fratello segnata la strada del merito, avalorato il sacrificio del padre trafitto da moschetata in

ebigne, all' hora che s' impiegava nell' li quelle torri. Servi in qualita di ven- proprie spese nelle parti del Levante felice memoria del capitano general Moro- ando piu ferite. Restituitosi in Dalmatia, o all' acquisto di Vergoraz, difesa di Na- e rimasse colpito nel petto da moschetata o della vita. Spedito a Glubumir, tento zo nell' abbatte l' inimico e uccise il l' bassa Glubovich. Promosso poi al titolo o di sargente magior del reggimento Sa- si porto all' assedio di Dulcigno, et in casione fu mortalmente ferito nela faccia. tali benemerenze, che lo scorterebbero te ad implorare dalla publica beneficenza li retributione e di gratia, restringesi ad solamente sopra il di lui molto merito ervizio un atto di pura giustizia con la zione sua nel posto di tenente colonel, in tempo che egli trovavasi di publica ne al posto rimoto di Nixich, quando cacanza nel reggimento Salamonich, di tuttavia persiste nel grado di sarg^{te} vide. per non esser egli stato presente r l' antianita propria, preferito il K. h. E conosiendosi dall' equita publica giu- ricorso, l' andera parte che il predetto o ufficiale Tomaso Caich, che per di gia trovavasi al grado bi sarg^{te} mag^{re} del o pred^{to} sij insignito del titolo e rango colonel d' oltramarini con la paga solita lo, con obligo però di dirigger senza altro nto la di lui compagnia che essiste di l Lido, sicuri che animato da questo oena iustitia maggiormente s' infervorera rsi le publice gratie. Quale auctoritate consilij mandamus vobis ut ita exequi

in nostro ducali palatio die vigesima octa-
Octobris, indictione undecima MDCCH

Ang. de Negroso etc.

10.

**All Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Prove-
ditor General di Dalmatia et Albania Antonio
Diedo**

affettuoso saludo da noi conti di tutt' il commun e suoi distreti di Nixich. Doppo, eccellentissimo Signor, sapiate, che non potendo far di meno di scrivergli e pregarla che non dimentichiate la casa Caich, perche quel' onore che farete a quella, farete a tutti noi, perche piu, eccellentissimo Signor, non potiamo stare dalli rimproveri de Turchi, con li quali rimproverano ogni giorno e ne scatiano via: „Andate a servire Latini, quali poco anno riconosciuto la famiglia Caich e manco riconoscerano voi altri, che, se quella avesse servito il gran signore, a quest' hora da quella casa serebbero sortiti passe!“ Et adesso, eccellentissimo Signor, per non tropo disturbar, la sua clarissima intelligenza puol ravedere il tutto per far qualche honore alla sua cassa e dargli quello che sara a noi grato, per l' amor de vostri e nostri nemici. E noi, eccellentissimo Signor, se mai si mutasse qualche tempo, non mancaremo di fare e servire alla serenissima repubblica, come ha- biamo fatto per il tempo passato, uniti assieme con la sud^{ta} casa Caich, perche i valorosi di quella casa ano voltata tutta l' Ercegovina sotto l' armi del Serenissimo Prencipe in tempo della presa di Castel Novo, e doppo, fatti li confini, siamo restati contro ogni nostro volere sotto il gran signore, ancora sara quello che Iddio vorà, e vi recoman- diamo queste nostre preghiere accio che ella facci o mandi le med^{me} preghiere innanti gl' occhi del Serenissimo Prencipe, e le bacciamo le mani, e Iddio gli conceda la salute per molt' anni.

Dalla congregattione unita da grandi e picoli di Nixichi, li primo Gennaro 1722.

Antonio M. Zarcovih in segretaria di sua eccellenza Proveditor General Diedo a fatto copiare d' altra simile tradutione dall' illirico essistente nel officio sotto N° e sigilo.

11.

Noi Marco Querini per la Serenissima Repubblica di Venezia Proveditor Estrordinario di Cattaro et Albania con la Sopra Intendenza di Castel Novo.

Udite le riverenti et oneste istanze di Zuane Milosevich q^m Zuane di Nixichi sudditanza dell' Ottomano Impero, che per godere de privileggi, accordati dalla publica clemenza alli popoli tutti di Nixichi quall' ora avessero desiderato transferirsi in questo serenissimo dominio, non minori à quelli concessi à Primoriani e Poglissani, come resuscita dalle ossequiate ducali dell' eccellentissimo senato 29 Settembre 1688, universalmente spedite, avendo lasciato e patria, beni e sostanze per godere delle pubbliche accordate grazie ed avendo scielto il di lui domicilio nella città di Cattaro, implora di goder l' essentioni, privileggi non meno che il di lui quieto e pacifico domicilio con il di lui traffico per il proprio sostetamento in tutto e per tutto come è diffusamente esteso per li Primoriani e Poglissani.

Ha l' eccellenza sua il tutto ben inteso e, maturamente considerato, dichiarato esso Zuane Milosevich come persona di nuova sudditanza proveniente da Nixichi in vigore delle succitate ducali, così che possa godere tutti li privileggi e beneficenze accordate alle succitate due popolazioni, potendo star, andar e tornar dentro e fuori della città di Cattaro, luoghi del Canale ed ogn' altro del serenissimo dominio, essercitando qualunque lecito traffico e negozio senza poter esser da chi si sia impedito ne molestato, dovendo però contribuire le pubbliche gravezze de quali fosse tenuto e non fossero comprese ne privileggi e non fosse essentuto, dichiarandolo essente d' ogni angaria reale e personale in tutto e per tutto come nell' essentioni e privileggi sudetti. Così sarà da chi si sia essequito e riconosciuto.

Castel Novo, 29 Agosto 1739.

(L. S. M.)

Marco Querini etc.

12.

Noi Giacomo Boldu per la Serenissima Repubblica di Venezia Proveditor General in Dalmatia et Albania.

Accordato dalla publica munificenza con ducalli dell' eccellentissimo senato 29 Settembre 1688

a popoli e famiglie tutte di Nixichi che in all' si rassegnarono sudditi di questo serenissimo dominio, il godimento di tutti e cadauni li privilegi et essentioni spetiose de Primoriani e Poglissani hanno anco sempre goduti di questo indulto. Cio ostante Zuane Milosevich q^m Zuane, essendo delle predette famiglie benemerite, che fisso il domicilio in questa città, ha implorato da qu carica la confirmatione de privileggi stessi, anco dagl' illustrissimi proveditori straordinari li furono sempre mantenuti illesi, come da decreti 29 Agosto 1789 et altri successivi, che assoggeranno a nostri riflessi. Che però conoscendo giusto e dovuta l' essecuzione della publica sovrana volontà espressa nelle sudette ducali, in virtù delle quali sententi e coll' autorità del generalato nostro dichiaro esso Zuane Milosevich come proveniente da Nixichi di nuova sudditanza capace di tutti li privileggi et essentioni che alli Primoriani e Poglissani, per il che potrà star, andar e tornare dentro e fuori della città di Cattaro, luoghi del Canale ed ogn' altro del serenissimo dominio esercitando qualunque lecito traffico e negozio, senza che sia impedito ne molestato, per dover contribuire le pubbliche gravezze delle merci e non comprese nei detti privileggi. Non dovrà parimente esser comandato o obbligato ad alcuna angaria o fattione reale o personale, ne meno essere ascritto nel rollo de scolari bombardieri di qualsiasi luogo, dichiarandolo essente in tutto e per tutto, come nei privileggi stessi. Sarà tenutamente di servire al principe serenissimo in di guerra, che Dio tenga lontana, et in altre urgentissime occorrenze, cui sono chiamati tutti i fedelli sudditi di accorrere. Le presenti saranno registrate nella segreteria nostra e dove occorrerà per la sua inviolabile essecuzione.

Cattaro li 16 Settembre 1747.

(L. S. M.)

Ciacomo Boldu Prov^r Genl.
Giovani Marchesini Segret^o

Estratta la presente dall' oltrascritto della vicecolettraria di Cattaro li 25 Maggio 1747.
Gio. Francesco Pallini Vice Colettrario

13.

**Iacomo Boldu per la Serenissima Republica
Venezia Proveditor General in Dalmatia
et Albania.**

tenche abitanti a Risano, le cinque famiglie del
ovan Buchich, Alexa Nicolin, Andrea Dra-
vich, Rajo Draghichevich e Rade Radossalie-
ono però di quelle, che da Nixichi, Stato
ano, si rassegnarono sudditte di questo sere-
o dominio, anzi che per questa volontaria
edizione furono dalla publica autorita egua-
nel privilegiij alle popolazioni di Primorie
lizza, come spica da inclinate ducali 29 Set-
e 1688. E poi sudette cinque famiglie si pro-
o ad implorare la confirmatione, onde come
edere in continuazione delle pubbliche grazie,
continuano à mantenersi suditti fedeli. Es-
ata da noi la fede del govr di Risano, che
tifica per famiglie di Nixichi, che si sono
stato stabilite, e vedute altresì le ducali
si siamo persuasi à consolarli. In virtu dun-
elle presenti e coll autorita del generalato
dichiariamo che le sudette cinque famiglie
op Jovan Buchich, Alexa Nicolin, Andrea
ichevich, Rajo Draghichevich e Rade Rados-
ch continuar abbiano à goder de privilegiij
che godono Primoriani e Poglizzani, per il
otranno star, andar e tornar in qualunque
essercitando qualunque lecito traffico o ne-
senza che siano impediti o molestati, per
però contribuir le gravezze per le merci e
non comprese in detti privilegi. Non dovranno
nti esser commandati o obligati ad alcuna
a o fazione reale o personale, da cui sono
anno essenti in tutto e per tutto, come nel
ggij stessi. Saranno tenuti solamente di ser-
il Principe Serenissimo nel casi di guera, che
nga lontana, o in altre stringentissime occor-
cui sono chiamati tutti li fedeli subditti di
ere. Le presenti saranno registrate nella se-
ia nostra e dove ocorrere per la sua invio-
essecuzione.

Cattaro, li 17 Settembre 1747.

Alessandro Calogera Segretario.

14.

L. D.

1750, à primo Marzo, Cattaro.

Faccio fede io sottoscritto qualmente sotto il
n. h. e Marco Querini, fù Proveditor Extraordi-
nario, in questa sup^e provincia mi fu consegnate
da Ivan Milosevich alquante ducali, attestati e
pubbliche lettere de suoi maggiori, che erano a
Nixichi, per esser estrata coppia, ma, sopraggiunto,
nell officio della vicecolettraria di questa città im-
provvisamente abbondantemente l' aqua, che le me-
desime con altre pubbliche carte restorono obliterate
ed appena tre ho potuto ricuperarle, mentre il
restante fù perdo e del sudetto n. h. getate al
mare. Rilascio perciò la presente al sudetto Milo-
sevich per valersene ove occorresse.

Gio. Francesco Pallini Vicecoletre.

15.

Attestiamo con nostro giuramento noi iguman
Arsenie della chiesa di S. Luca e vojvoda Jua-
Batricevich et altri capi e vecciardi di Nixichi
come s' attrova nelle Boche di Cattaro co. Alexa
Nicolin et il co. Boxa Joccha, quali sono nobili e
conti di nascita di Nixichi, quali di sopra nomi-
nati ei diamo faccolta sono et godono tutti sui
privileggi et benemerenze della serenissima repu-
blica di Venetia in tutto e per tutto come affer-
mano li privilegi di Nixichi, e le ducali, decreti
et attestati, essendo essi voluntarij fedelissimi sud-
diti del Principe Serenissimo, e così sarà onunque
questo carattere creduto.

Mesi di Febraro giorno 20, 1744.

* **Iguman Arsenie, vojvoda e conti.**

**Antonio Frusca Dragomano ho tradoto la
presente lettera, sig^{to} e sottoscritto.**

**Noi Zorzi Pizzamano per la Serenissima Re-
publica di Venezia Rector et Proveditor di Cattaro
e sua Giurisditione.**

**A qualunque facciamo Fede et attestiamo es-
sere il sopradeto D^{no} Antonio Frusca tale quale
si e sottoscritto e perciò qui ed in ogni luogo alle**

di lui firme e sottoscrizioni se le potra prestar piena e sicura credenza.

Cattaro li 12 Marzo 1754.

(L. S. M.)

16.

Gloria al Signor Iddio.

Faccio notto ed attesto io qui sottoscritto con mio giuramento come in parte so ed in parte intesi dai vecchiardi per tutti questi affari qui descritti e molto piu anche col leggere alcune carte pubbliche, che trattano della Candia e Morea, che i Nixichi nei andati tempi avevano levate l' armi contro l' Impero Ottomano in gloria di S. Marco, ed avendo acquistata poco meno di tutta l' Ercegovina e coll' ajuto della mano del Principe in quella guerra condussero piu volte priggioni persone riguardevoli turche e delle teste de passà et aga e finalmente avevano condotto 24 aga a Chielice e furono in ajuto nell espugnazione di Castel Novo e, quando anco si voleva prender Risano, vengoro questi Nixichi con buon numero in ajuto, et alla testa il capitan Pietro Nixichi, il quale diede al Principe al' quanti Nixichi in ostaggi a Cattaro, ed il Principe a loro il caunone col quale hanno battuto la fortezza di Risano; Risano si espugno e rimase sotto il potere del Principe. Per li detti meriti Marco Alexin con suoi fratelli e parenti ed

altri Nixichi hanno il privilegio del Seren Principe, a quel esso non richiede alcuna non avendo questi di publica ragione ne ca terreni, come gli altri nuovi acquisti, i quali abbandonato tutti i loro beni, sostanze, e pat

Di piu vien dichiarato con l' istessa tenianza che dalla med^{ma} discendenza vi si a in Nixichi sempre uno di loro co. e cap^{no}. che i Turchi si sono impossessati, non gli levata nè l' una nè l' altra carica, chiam in tempo antico quel luogo Onnogoss ed pi chiama Nixich, il quale Nixa nacque dalla del re Steffano da Slavonia, figlio del Capⁿ Da quel tempo sono quattro cento e sessan anni, come apparisce dall' Istoria di quel s Di questa med^{ma} discendenza fù il capitan avvo di questo istesso Marco Alexin e dei Risano, li 12 Dicembre 1776 alla Ser Constantin Ivelich protopopa di Risan toscrivo con m. p. e pungo l' importo de Sigilo.

Mauro Vrachiedi, col. interprete, ho trato e sottoscritto.

Ha овоме писму стоји оваква примјед
1776, 12 Settembre. M. V. Cattaro. F
tato in questa segretaria da Marco Alexin
sano, instando che sia tradotto dal publico
prete e quindi dalla sua traduzione rilasc
detto presentatore la copia per valersene ovi

III

ЗАПИСИ И НАПИСИ.

ПРЕПИСАО

ЉУБ. СТОЈАНОВИЋ.

I. ИЗ САРАЈЕВА

О рукописима сарајевског црквеног музеја писао је г. М. Живковић (Гласник 63), и ја овде списујем само оно што тамо нема. Кад би се сви рукописи на тенани разгледали, можда би се још што нашло.

1. Критија бр. 7 (Гласник 63, стр. 180) има
напис тајном буквицом:

ГДР ВАЖЕЩИНЫ КЪ-
 СЪНЬНРЪ НДКВСОД СЪ БО-
 ДЗАЩВИЛВ В УЦЫЩ-
 ЛОКВЛВ ВЪ КЦЪИ ВСОЛ-
 ПЛВ, ЗЛЩЗВ СЕЩКЛЩРР
 ПХЦА ЕЛЕНЪ НЪ ОЪЩЛ ИЕ-
 ЩЩВ ЩВСОЛХЦИНО СЩК-
 ЩЩНО СЩСНЪ СЩЩЩЩЩ

СИ БОЖЬСТВНЫ ПѢС-
НЬНЦЬ НАПИСА СЕ БЛА-
ГО(Ч)СТИКОИ И ХРЫСТО-
ЛЮБИКОИ И ПРѢВИСОКОИ
ГОС(ПО)ГИ ДЕСПОТИЦИ
КУРА ЕЛЕНѢ ВЪ ЛѢТО
ШЕСТИ ТИСОУЩНО ШСМИ
СЬТНО СЕДЬМЬДЕСЕТЬ ДЕ

Испод тога:

Ова тайна слова значе овако :

Сія божественая пѣсан написа се благочест-
ной и христоролюбивой и превисокой Госпои де-
вотици кира Єленѣ в' лѣто шест тисућа осам
стотина седамдесет и двет (6879 или 1371). Бо-
гом откровением извадих и начисто Србским сло-
вом преписах я Симо Соколовић рачуноводитель
болскій. У Сараєву 3. септ. године 1862 или
1370 г. ѿб.“

Као што се види овај „рачуноводитељ“ про-
мо је запис доста добро. Ова тајна букваца
гупа од осталих у толико што се б, ж, ђ, н, е
чим не замењују. Име Еленџ написано је обич-
буквицом, а то може бити због тога што ту
о л ваља заменити, а остала слова остају иста.

На истом месту има још један запис тајном
буквицом који ја нисам могао прочитати:

Сію книгѣ прочитахъ азъ грѣшнихъ ф с ѓ р
ф и ѡ х т з ж з с в к д р м з ѣ з

На корицама има запис да је књига Сарајевске цркве (од год. 1729 или 59, нејасно).

2. Акатист без почетка на 16° под бр. 21.
При крају текста запис:

Сіє пис н н ѿ о ц ь с е і въ лѣто 7349.
(7066 = 1558) индиктисн ѡт. крѣг слнцѣ .кѣ.
а лѣни дѣмеліе .з. .... (и још једна врста за-
мрѣана).

3. Живот ов. Саве од Теодосија. 8° на хартији. На последњем листу запис:

Въ лѣто .ѿз. и .ѿл. (7016 = 1508) прѣписа
се сѣ житіе и подвигы и пошениа съ шче(м) и
шсовъ въ пѣстини с(вѣ)т(а)го Савіи прѣваго архі-
неп(и)с(ко)па и наставника и ѡчителя и съ в(о)г(о)мъ
проскѣтит(е)ля скончамоу ѿчеству сръпсцѣи земліи.
И въ тѣи д(ь)нѣи обладающіи землями и ц(а)рствіи
хр(и)стіанскиміи вѣноукоу агаренинѣ законопрѣс-
тоупномуу и Троици хѣлномѣ и хр(и)стіаншм до-
садителномѣ злочыствомѣ тѣрчышмѣ ц(а)рѣ Па-
лазытѣ. И въ ти д(ь)ни прѣддрержѣ прѣстоль с(вѣ)-
т(а)го Савіи прѣшс(вѣ)щенномуу архіепис(ко)поу кѣр
Ішваннѣ, игоуменоу же соуцоу тогда въ домоу
сп(а)совѣ и с(вѣ)таг(о) Савіи бывшоу неромонахоу
кѣр Гаврилоу. Писа повѣленіемъ иконоба (!) милѣшев-

скаго архидіакона Василя; м(о)лю ви се чатуураго и аще погрѣшилъ гдѣ есмь чтите исправляюще и в(а)го(с)ло)ките, а не каинте, а васъ в(о)гъ да в(а)го(с)ло)ки, аминь, аминь, аминь. Многогрѣ(ш)ни діакъ Владиславъ, аще и грѣшилъ есмь м(о)лю ви се в(а)го(с)ло)ките и простите мѣ, а васъ в(о)гъ. М(ѣ)сца мая въ .ѿѿ. днь състакихъ-

Сию книгу прочати Ретокоръ Стѣданичанинъ въ лето .ѿѿѿѿ. (7215 = 1707).

Чатихъ иѣдостойни Герасимъ Скетогораць расодѣрь хілан(да)рски .аѿѿѿ. (1792).

4. Јеванѣлье, fol. под бр. 2. без завршетка лепим уставом 15—16 столећа.

Сие с(в)ѣтъ цр(ь)ккы с(в)ѣтъхъ архистратигъ еже с(в)ѣтъ іевт(е)лне вившее и прѣжде іестѣ въ мѣстѣ Сараевѣ, и въ плании сара(е)вском занес(е)но ѿ Немаць, и вившее продати оу Мнокъ христьяномъ инокъкимъ, и по прѣтчаніи .ѿѿ. летъ произколениемъ в(о)жѣимъ и помощникъ с(в)ѣтъхъ архистратигъ и настоянѣмъ нашего врата хан-Даміана Арнаѣтовѣ ми епитропи цр(ь)ккы сараевскіе ѿкѣпismo аспрами цр(ь)ковъними . . . кѣтѣ са моуѣми с(в)ѣт(а)го мѣченика Трифѣна и с(в)ѣт(а)го мѣченика Никова Перьсенина и с(в)ѣтне мѣченице Макьрини; и дамо за сѣе златиць .ѿ. 40 (!) и поставismo паки въ нашѣ црковѣ сараевскѣ въ лето ѿ сззданія жизни въ мире .ѿѿѿѿ. (7235) ѿ написаниа же въ книзе пакти слова животъ двца .аѿѿѿѿ. (1725). — Се же висьтъ при блажен(ь)ишемъ поконзавранимъ г(о)с(поди)нѣ г(о)с(поди)нѣ архиепискѣпѣ пекьскомъ патрїархѣ же срьвскомъ г(о)с(поди)нѣ Арьсению Ішанновичѣ и при васево(в)ѣщенномъ г(о)с(поди)нѣ г(о)с(поди)нѣ митрополитѣ дабровосанскомъ г(о)с(поди)нѣ Мелентію Оумианковичѣ м(ѣ)с(е)ца октом. .ѿѿ.

На листу предъ јеванѣ. по Марку после предговора:

Брѣман(емъ) же многѣмъ минѣшиимъ азъ смѣренїи и по м(и)л(о)сти в(о)жѣи митр(о)п(олит)ъ демишкарскыи Іосифъ изъшѣрѣтохъ сїе с(в)ѣщенное іевт(е)лне въ иѣкоихъ крьча . . . и неподокнихъ мѣстѣхъ и искѣпїихъ его за .ѿ. дѣкат и испракихъ и шкокахъ сребромъ тапатеане вѣчнаг(о) ради воспоминанія и д(оу)шкнаго сп(а)сѣнїа и прѣдахъ все кра . . . вели-

каг(о) чюдотворца Николаа еж(е) ес(т) въ Д на рѣцѣ Лимѣ и аще кто покѣчи . . . завистїи тоиниокъ и ѿнимитъ ег(о) ѿ с(в)ѣщеннаг(о) грда мѣ сзпарникъ вѣдетъ с(в)ѣтъи Николаа.

Исподъ тога старија записъ:

Съи с(в)ѣтъи тетровѣтъ азъ д(оу)ховникъ кифор ѿ Сѣ[ха]го Иліака искоупихъ ѿ Силоана трополита и да[хъ] за него .рѿ. шѣць и .ѿѿ. катъ и ѿпѣхъ мѣ .рѿ. . . и поставихъ его въ монастырь Соуѣи Иліакъ въ храмѣ с(в)ѣт(а)г(о) ликом(оу)ч(е)ника Гавргїа и тко га кїе ѿнесъ мон[астира] да естъ проклетъ и анадема, аминь.

На једномъ листу коме се садъ не знамъ.

Вѣдомо да іес(т)ъ въсакомѣ прочитакѣе слышаномѣ сїе чрьтъ . . . яко ми жители хр(и)стианѣ прѣживающе оу Гѣрѣ шѣрѣтосмо сїе в(о)стакное тетровѣт(е)лне оу рѣкѣ немачкѣ и насїемъ насъ ктиторъ грѣшнихъ рабъ шитеръ Стефанъ варшани Миклаѣша и црковнаго с(а)на чимѣ Стефана ѿкѣпismo га великимъ трѣдомъ цѣнѣ .ѿ. .ѿ. фшрита кѣпно ш-ниме и еднѣ кѣтѣ вѣтъ сѣрѣршмъ сѣ моуѣми и прило(жи)смо къ црковѣ нашѣ Гѣрскѣ въ храмъ с(в)ѣт(а)го чюдотв Николаа въ вѣчни поманъ да вѣдетъ; тогда сѣщенна сокрѣпакѣе намъ іер(о)мон(ахъ) шѣць І Крѣсѣдолѣ въ лѣт(о) ѿ рож(дѣ)стка х(ри)с(т)а .аѿѿѿѿ (?) м(ѣ)с(е)ца декем. .ѿѿ.

5. Четворојеванѣлье, без почетка, на харѣ 8°. под бр. 20. На једномъ листу искинутомъ, није био последњи, има овај записъ:

Въ лѣт(о) .ѿѿѿѿ. (7036 = 1528) кроуѣ цоу .ѿ. а лоуны .ѿ. саато число .ѿ. епахта м(ѣ)с(е)цъ Іюна .ѿ. д(ь)ня съвершихъ сїе в(о)зстѣноуе книгоу г(а)го(с)лоуе тетравѣтъ а въ цѣтко же и д(ь)ни иноплѣмѣннаго чѣга (чѣда?) ренскаго многоу емоу землѣ ц(а)рствоуе кроуѣ лїиманъ-кѣгъ соулатанѣ иже въ Костанѣтїни емоу стоуѣроу многыя страны пора . . . къ вѣтъ даже и въ Боудїимѣ кѣ, и тоу земѣ плане на а насъ съдрѣжахоу конъ его и овдрѣжахоу ии т(ѣ)шнѣ, занѣ вѣхоу чѣда агаранскихъ чѣдъ азъ пысахъ грѣхоу слыга діакъ Никола Кроушѣвѣ ршд(о)мъ Гроубановкы въ селѣ Кроушѣвѣ

(вє)т(а)го м(оу)ч(є)ника Х(ри)с(т)ва Гавр-
вєкис(вє)рннємъ прѣвомѣ архієп(и)скопѣ
моу с(вєти)т(є)лю Сакѣ иже . . . . . (нема

Зборник, на хартији, л. 10 + 185 под бр.
почетку је летопис од Адама до Аврама
Ниспод тога запис:

га г(оспод)на 1751. маја . . . прєстави се
в(о)зє прєос(вє)рєннї г(осподи)нѣ Филодї,
єни мїтрополїтѣ захамїскї и хєрцєговскї въ
лажаннїшг(о) і с(вє)тєшг(о) г(осподи)на,
на Аданаса, архієпископа пєскаг(о) патрі-
рєскаг(о) въ м(а)н(а)стїрє Жїтомїслинском
нє тоєже с(вє)тєи шєїтєлї кур Моїсєѣ Мї-
чє ієромонахѣ.

дву л. 1. (одноєво 11):

лѣто г(о)с(по)днє 1762 нєсємврїа 12. по-
мор(?) овоє по вѣтрє по Сараєвє и изидо-
же днѣ ѿ домѣ ского изь Сараєва и при-
, Гацко на читлєкѣ въ село Гараєвѣ сєго же
да 18 дєнь, и обновихомѣ домѣ на''' (!) сто-

21. у дву: Въ лѣто г(оспо)днє 1686 прї-
ащи град Бєдимѣ ѿ Тєракѣ.

на 9. 1763-го и идохомѣ въ м(а)н(а)с-
нєски. Авгєста 14 1764.

30 β.: Въ лѣто г(оспо)днє 1682 прїмїше
Кастєль Нови ѿ Тєракѣ.

лєтѣ же 1692 прїдє дєзѣ ѿ Сакоїє прїн-
нє сѣ 30 тїсєцѣ Нємцѣ и Сєрвѣ и по-
араєво окт(о)бра 13.

39 α. у дву: Въ лѣто 1716 погїєвє вєзїрѣ
єдино, і оставїше Тєрцї Габєлѣ, і прїмїше
мїшварѣ ѿ Тєракѣ.

116.: Въ лѣто 1712 прїмїше Нємцї Бє-
ѿ Тєракѣ. Тєрцї же прїєше єго ѿ Нємцѣвъ
1739 авг(є)ста 6-го днѣ.

120.: Издїнїє конфєрмациї єже нєс(т) вє-
рмани о(т) чєстїтїхѣ вратахѣ сѣлтан-Мах-
гїаго въ ц(а)рствєнїємъ градє Кєстантїно-
ємврїа 6-го чїсла лєта г(оспо)днѣ 1752-го
є(н)ом г(осподи)нѣ Паїсїє Лазарєвїчє мї-

трополїтѣ вєсанс(ко)м і прїношанїє єг(о) от царствєн-
нїаг(о) град(а) въ Сараєво євѣтомврїа 6-го чїсла.

Въ лѣто 1729 на Спасовѣ дєнь постакїше дє-
мєлѣ град(а) сараєвского и почєше зїдати градѣ.

Стр. 164.: Рождєнїє вл(а)г(о)р(од)нїаг(о) г(о)с-
подара Гаврїла Іоїнокїча въ Далѣ лѣта 1698 фє-
крала 12-г, и прєставлєнїє єго вл(а)г(о)р(о)дїа въ Са-
раєвє лѣта 1755 фєврала 2 днѣ.

Стр. 167.: Избранїє на прєстолѣ вєсанскїє мї-
трополїи прї храма с(вє)тїхѣ Архїєстратїгоєвъ въ Са-
раєвє вєсєнароднїє хрїстїанскоє чєстїєшг(о) і прє-
подобнєшг(о) Аггї г(осподи)на Архїмандрїтї кур
Паїсїа ієромонаха м(а)н(а)ст(и)ра вратєтва с(вє)то-
зєпанскаг(о) пєскаг(о) лєта г(оспо)днѣ 1752-го мє-
сєца маїа 31-го і пос(вє)рєнїє на прєстолѣ во па-
трїархї сєрєвскої с(вє)тїшїмѣ г(осподи)н(о)мѣ г(ос-
поди)н(о)мѣ Аданасїємѣ архїєп(и)ск(о)п(о)мѣ пєскаг(о)мѣ
їюнїа мєсєца ко 27-мї дєнь прїєхтєскїмѣ трємѣ
прєос(вє)рєннїхѣ г(о)с(по)дѣ мїтрополїтоєвъ, Гаврїлѣ
Нїшкомѣ, Паїсїє вєлєвскомѣ і Дїонїсїє вєлєтєскомѣ.

7. Мїєвєї (руски), на првом лїстє записи:

Да сє зна колїко састакї нгѣманз кур Те-
шд(о)сїє и .57. пара кнїга. и .7. шєждє ѿ скїлє;
ѿ зємала прєко Мїша вїєгїз, и цю вї за вїрїнѣ
плаѣє и оупїса .5. илад; и втєро зємлає Вєчковѣ
дадє . . . и зєє плаѣє и оупїса .5. илад; а Нїшканз
кєклч с вѣаѣомѣ оупїса зємлає под манастрїз полє,
за тѣ полє .4. иладє; и пакї Пєтар Кєнїовїнѣ с
вѣаѣом и Мїко Сєнїнѣ даєє вїрїнѣ Малинїско, зє-
млає Єлїша, и полє плаѣє и зпїса .77. илада; и
пакї Миликєи дадє нїкѣ за иладѣ з Тѣшїмал, и
дрѣгѣ на Малинїскѣ за иладѣ и трїєта; и пакї Ра-
дикєи и Павш продашє кѣлѣ и за нѣ штїдє .17.
илада и .5. аспрїх; Нїшканз Радєкїнѣ дадє нїкѣ
на Малинїскѣ за иладѣ; и зємлає крѣшкѣ дадє
Дмїтар и Іванз Чєрновїнѣ и за нѣ полє плаѣє и
зпїса .15. манє єданз дєкатз.

Сїє кнїгє састакї храмѣ сєго сѣгоме ариєтрїгѣ
Мїхїалѣ зєкомї Тѣшїмал; в(о)гїз да прєстї.

Да сє зна како сїє кнїгє мїнєн вєсє .177. и
трїхѣдз ка Рїсєовац кѣпїх кур нгѣманз ієромонахѣ
Ташд(о)сїє сѣ вратїлїмз сїнокацѣ нгѣмана Дрєвїака
сєла Мїлошєкїнѣ Дєнє Бєлє лєго .357. (7210 = 1702)

Въ тожде лето попали Селим паша Донѣ Белѣ и Мокро и сташе с(е) .ѣ. паше, и љзешѣ двое ташце ѿ Нишиѣ и попалише Требесѣ и Горне Поле на Нишиѣ.

Въ тожде лето примише каѣри Зеленѣ Габелѣ.

Паки игѣманѣ іерѣмонахъ Тешдосие купи виблию за три хиладе и .т.

На задьој корици:

Сию книгоу минаи плати монахѣ Марѣа за свою д(оу)шѣ, Б(о)гѣ да ѣ прости. Въ лето .з. тисѣщью .ѣ. (7200 = 1692) мес(е)ца июліа .ѣі. д(ь)нь

На предѣямъ корицама:

Си печатъ шдъ вѣсна пѣа напиши на киселѣ хлебѣ и пода љнденомѣ изѣсти наше срце

ш	а	т	о	р
а	р	ѣ	п	а
т	ѣ	и	а	т
а	п	ѣ	р	а
р	о	т	а	с

Сия книга зокоми минаи царкве на Косовасприехѣ азъ грѣшни иереи попъ Радое ѿ Крѣста Христа в(о)га .ѣ.ѣѣѣ. (1774).

8. Правилникъ Властаревъ, in fol. подъ бр. На једномъ листу при крају записъ:

Да се зна сѣи законикъ монастыра Доуѣ храма с(вѣ)т(а)го чоудотворца архіереа Николѣа тко ѣе га ѿнимити ѿ сего храма да ѣ прокѣ въ сѣи вѣкъ и въ воуд(оу)щии.

Ц. ХИЛАНДАР

Онако с погу забележио сам и неколика записѣ изъ хиландарске књижице, како ми је која књига пала подъ руку. Није се имало кадъ полако разгледати, те често нема ни тачнијегъ описа рукописа, ни забележена листа (јеръ рукописи нису пагинирани) где је записъ. Два прѣа записѣ штампѣо је и г. Дучићъ, али збогъ некихъ разлика у читану, ја ихъ овде понављамъ.

1. Јеванђеље на перг. fol. На крају записъ:

Слава сѣкрѣстителю в(о)гоу въ вѣки аминъ. Грѣгоріе иманемъ моихъ а не дѣломъ исписахъ сию књижицѣ с(вѣ)томѣ великом(оу)ченикѣ Х(ри)с(то)вѣ ѣ Пантелеимонѣ повелѣніемъ г(о)споди(н)а и ш(тѣ)ца ми вѣсеч(ь)стнаго старца Исана, тѣмъже простите мене потрѣбнаг(о) . . . . (две врѣте истругане). (Гласникъ 56, 103.)

2. Јеванђеље на перг. у два ступца.

Раѣъ Х(ри)с(то)въ дикъ Боунило напис(а)хъ с(и)назаръ по (тѣ)тро(ѣ)ванг(ѣ)лоу речю г(о)с(по)ди(н)а митрополита Даміана, да аще ѣе что и прѣгрѣ(ш)но працѣа а не клѣните ѣрь не пис(а)нь тиникъ ѣдѣна по срѣд(ѣ) нь се послѣ приписа, да гледанъ добръ. (Гласникъ 56, 110.)

3. Беседа Златоустове fol. на хартији.

Изколѣниѣмъ в(о)жѣнѣмъ и помощѣмъ прѣтѣмъ вл(а)д(и)ч(и)це нашеѣ Б(о)городице и заплѣниѣмъ с(вѣ)тыхъ хтиторѣ нашихъ пр(ѣ)п(о)унаго ш(тѣ)ца нашего Симеона и с(вѣ)т(и)т(ѣ)ла написѣ се сия книга г(л)аго(л)ѣмъ Златоустѣмъ прѣтѣмъ и великѣмъ .м.-це ѿ фарисеѣа до соуботѣ при игоуменѣ іеромонасѣ курѣ Доротеѣ, троу же и потѣрѣниѣмъ многогрѣшнаго Даміана нах(а) и м(о)лимъ вы, ш г(о)споди(н)и шци мои и т(и)и, аще коѣ недостатѣчѣи шѣратѣ не клѣпѣнѣже извоу оушино раздрѣшѣнь вѣ на мѣста сѣи написавѣе велико моуно прѣдложъ въ цр(ь)кви, и аще се нанде таково ѿ некого вода, а или поболѣе конѣ сего быти въ цр(ь) сѣи выноу да ѣс въ монастыри на оутѣхъ братѣмъ въ кѣлиахъ, кто ли хоцѣтъ ѿ насъ щѣхъ игоуменъ или ки любо диаконѣмъ на сѣмъствоуѣрихъ своѣю волѣю или коимъ оушениѣмъ ѿтѣрѣгнути сѣи ѿ монастыра да ѿлоу сего г(о)спод(ь) в(о)гѣ всѣдржитѣль въ д(ь)нь сѣи ны вътораго невока пришѣствѣа ѿ лика чрѣскаго и воуди чѣстѣ негѣ сѣ пропѣньшимъ Х(ри) воуди же въсѣмъ чтоуѣримъ ю въ сп(а)сѣниѣ

м(и)л(о)стиву ц(а)р(ь)ствоующеу Стефану Бршну
и в(а)г(о)сл(о)в(а)ннѣмъ г(о)сп(о)д(и)на и шца нашего
иг(о)умана хиландар'скаа кур Дороеа и повелѣннѣмъ
шца нашего старца Михаила каранска исписа се сия
книга в лѣт(о) .г.ѡ. и .ѣ. и .з. (6867 = 1359)
роукою многогрѣшнаго Макария мнѣха. Прочита-
юще в(а)г(о)сл(о)в(а)ннѣ а не кльните; и вас в(о)г(о) да
прости.

Въ то врѣме Мих(а)иль стар'ць повелѣннѣмъ
шца иг(о)умана и ксе братинѣ принѣтъ пирѣкь рекомн
Каран с(к)етых и пр(ѣ)п(о)д(о)бных и в(о)г(о)носных
ѡцъ наших Симеона и с(к)ет(и)т(е)ла Сакы келне
и видѣвъ [и]е шврѣтъ трѣд новаго и[з]вода и
потырак се троудом и поданиемъ исписа си трѣд
с(к)етомоу Симеону и с(к)етомоу Сакк келни ре-
кше каранскон на оутѣшание братиамъ д(о)ушкно
и тѣлесно, и Миханлоу старцоу на спасение, и да
моу иес помань. И повелѣ стар'ць и в'са братинѣ
да не има ни тединъ ѡ настоящихъ по нас стар'ць
ни иг(о)умаль ни кто лжеко ѡ владоущихъ извести
си трѣд ѡ пирга. Кто ли се наиде такови и не
оустид(и)т' се повелѣннѣ в(о)жнѣ и с(к)ет(и)хъ
ѡцъ наших ктиторъ с(к)ет(а)го Симеона и Сакы и
из'несе или ѡдас и'к(о)моу да иес проклетъ ѡ г(о)с-
под(а) и(а)шего Исоу(с) Х(рист)а и прѣс(к)етынѣ ч(и)с-
тынѣ в(о)городице и ѡ с(к)етыхъ ѡцъ никанскихъ и
пр(ѣ)п(о)д(о)бныхъ ѡцъ Симеона и Сакы и ѡ насъ
грѣшныхъ да и'кс в(а)г(о)сл(о)в(а)ннѣ, ам(и)нь ни зде
ни] тамо

раизззз вгй хни (!)

Л. 383β:

Въ лѣто .з.ѣѣ. (7160 = 1651). вистъ дипи-
каръ попъ Пахомие повелѣннѣмъ иг(о)умана кур Ефрема
ѣрмонах(а) и в'сего братаства. И кз то врѣме
престави се попъ Теонис(и)е мѣс(е)ца дек. .д. днѣ
на постници. Боуди емоу вечна памѣтъ.

4. Четворојеванђеље. 4° л. 128, без п
и свршетка, бугарске редакције. На заврше-
ванђеља по Матији (л. 6) запис:

Сокрѣши се Маден рѣкомъ грѣшнаго Д
попа Братолинова с(и)на, аминь.

У дву истога листа другомъ рукою:

Помѣните Драгъа попа о . . го писа сия
почиеша сѣ .ѣѣ. д(ь)нь мѣс(е)ца деклѣрѣ,
падиѣ его ѡлѣиѣ .ѣѣ. д(ь)нь мѣс(е)ца шк

Л. 73β:

Сокрѣши сѣ и Лоук(а) рѣкомъ грѣшнаго
гык поп(а).

Л. 108β:

Сокрѣши сѣ и Пиланъ рѣкомъ грѣбѣк и
скѣдъ грѣхы богаты а имѣннѣмъ скѣдъ Драгъа

5. Триод, fol. л. 366. из 17. стол.

На л. 366β записе шцеца тайномъ букв
Оке книгѣ писа кпр Анании в(а)д(и)ки
ковѣ и Дѣпници и прочими азъ многограшнѣ
Гаврилъ ѡ в(о)г(о) храним(а)го града Вдинѣ (!)
Црзинѣ Реке.

Л. 336α: Сию книгоу купи попъ Дзарѣи
ложи е монастыроу Женохоу за скок д(о)ушну,
да га прости, кз лето .з.ѣѣ. (7158 = 1651)
днѣоу Теофанѣ.

6. Четворојеванђеље, fol. л. 272, 16—17
бугарске редакције.

На последнемъ празномъ листу запис:

Лето .з.ѣѣ. (7204) ѡ р(о)ж(д)ества
ток)а .з.ѣѣ. (1696). Тогда помрзче слзце
час д(ь)не при цару али сѣлтанѣ МѣсьѢафи.
време азъ шкашни вѣ.це вѣх на Каран
Пахомие хиландариносъ. Тогда вѣсь ста(р)ѣ
шлз . . . . (једна реч).

IV. МАНАСТИР ТРЕСҚАВАЦ

1. Над јужнимъ вратима око иконе Богоро-
дичине пма овај запис:

Изволнннѣмъ ш(т)ѣца и сѣпоспѣшннѣмъ с(и)на
и свѣршннѣмъ с(к)ет(а)го д(о)у(х)а и по м(и)л(о)-

сты прѣчистинѣ в(о)гом(а)тере и скет(а)го и
ниа обнови и пописа се си образъ въ лѣто .з.
(6939 = 1430) мѣс(е)ца шкѣврѣа .ѣѣ. и кт
ложи что вѣчна мѣ памѣтъ.

2. Код друге иконе богородичине:

Саписах се сѣм божественн иконы въ лѣто
ѡрѣѣ. (7165 = 1657) митрополит прилѣпскы

Іосифъ, игѹмень Маѣимъ и настоятель Цвѣтко, хлѣ-
барь Василько мѣ.ацз(?)

V. ЛАЇПЦИГ

Г. Сима Томић исписао је из тумачења јеван-
ѣа од бугарског архијепископа Теофилакта рукоп.
столећа, што је у лајпцишкој варошкој библи-
еци (Slavica 8) овај запис, и ја га овде прилажем:

Л. 128 α. Бл(а)говѣрнаа и х(ри)с(т)олюбиваа
с(ве)таа ц(а)р(и)ца Елена сръвскаа много оусръ-
е и любовъ неизреч(е)нѹ о искани с(ве)тыхъ писа-
и имѣци елико дрѹгы никтоже, въ то вѣмѣ при-
дши въ С(ве)тоуѹ Горѹ Адонскѹ не швѣ, нь некако
ѣмоудро и покрѣвено и шврѣте тамо нѣкоего
арца Ішаникѣа именемъ, и моли оусръд приложити

еи на свои ѣзыкѹ протлькѹ с(ве)таго іевг(е)ліе еже
исписа иногда блаженыи ѳеѡфілактѹ архіеп(и)ск(о)пѹ
българьскыи оумолень бывѹ бл(а)женоѹ (л. 128 β)
ц(а)р(и)цеѹ Маріеѹ иногда. Сеи же бл(а)говѣрнѣи
ц(а)р(и)ци Еленѣ прілежныим оусръдныимъ жела-
нїемъ и прошенїемъ аз же таковоѹ б(о)голюбноѹ
прошенїю поклонив се прострѣхъ рѣкоу послѣшанїа
и прїехъ пѣро смѣренїа и начело положихъ писати
бл(а)г(о)д(а)тїю и помоуцїю г(оспод)а І(с)у(са) Х(ри-
ст)а емоу же слава и хвала въ бескончїе вѣкы
амин. въ лѣто .ѡѡѣѣ. (6855 = 1346).

865

STANFORD LIBRARY
JUN 27 1905
STACK

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

СПОМЕНИК

XXI

ДРУГИ РАЗРЕД

29

БЕОГРАД

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1898

Цена 2.50 дин.

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

СПОМЕНИК

XXXI

ДРУГИ РАЗРЕД

29

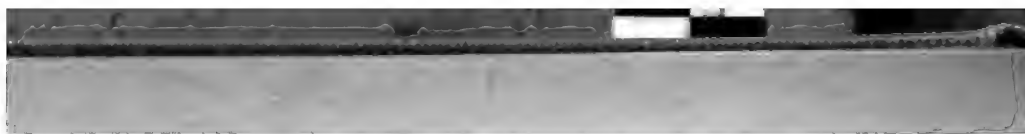

БЕОГРАД

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1898.

ПРЕГЛЕД

	Страна
1. Обред исповедања вере и проклињања јеретика. Саопштио <i>Н. Ружичић</i>	1.
2. Македонски Зборник прошлог века. За штампу приредио <i>Јован Х. Васиљевић</i>	6.
3. Типик Хилендарски. Преписао <i>Епископ Димитрије</i>	37.
4. Седам српских писама ћирилицом писаних из млетачкога архива. Исписао <i>Јов. Н. Томић</i> . . .	70.
5. Нови подаци о битци код Сиска 22. Јуна 1593. године. Исписао и прикупио <i>Јов. Н. Томић</i> . . .	76.
6. Прилози за покрет хришћана на Балканском Полуострву против Турака крајем XVI. века. Приопћио <i>Јов. Н. Томић</i>	90.
7. Прилози за историју Црне Горе и Боке Которске почетком XIX. столећа. И петроградскога државнога архива преписао <i>Марко Драговић</i>	95.
8. Француске службене белешке о Западно-Балканским Земљама из 1806.—1813. Приложио <i>Стојан Новаковић</i>	128.
9. Адресе Народних Скупштина 1817. и 1827. Кнезу Милошу. Приложио <i>Стојан Новаковић</i> . . .	153.
10. Два српска правна споменика новијега доба. Приложио и објаснио <i>Стојан Новаковић</i> . . .	164.

ОБРЕД ИСПОВЕДАЊА ВЕРЕ И ПРОКЛИЊАЊА ЈЕРЕТИКА

САОПШТИО

Н. Ружичић

Међу старим српским рукописима у књијници „Југословенске Академије знаности и уметности“ има један врло важан за нашу црквену и политичку историју средњег века. Писан је у рукопису, по свој прилици у Милешеву, јер се помиње „дом Спасов.“

Рукопис сада има света 47 листа у осмини. На првих 36½ листа изложен је у напоменути обред, за тим долази девет вечерњих молитава, па се онда рукопис прекида.

Слтан обред налази се и у пјеваљском требнику. Из њега је исписао г. Сава Косановић неколико места, па и то с погрешкама (Гласник XXIX, 172—175). С тога и што је загрејет богатiji именима босанских и хумских богомила, међу којима се помиње и бан Стеван, ми смо цео обред исповедања вере и проклињања јеретика и предајемо га јавности. Он гласи:

С'боръ правѣрныхъ дѣлѣноѣ къ Богоу молеб'ноѣ благодаренне вѣнѣ дѣнь въсприѣхомъ цркви с' подензаниѣмъ благоу'тнѣ поклѣнни и съ н(с)прѣврѣженнѣмъ з'лоб'наго злоу'тнѣ. доки, владдыко.

Пророческыи послѣдоуѣ речинѣмъ, апо-
кыи же оучинѣмъ покинѣуѣ се, и ю-
скыи писаниѣмъ прилагѣуѣ се, обновле-
нѣмъ праздноуѣмъ. Ислави бо рече: ок'новѣ-
ти!! къ Богоу, еже ѿ ѣзыка цркви проз'на-
е, соудъ же оубо цркви не храмѣмъ просто-
не и свѣтлѣстѣ, нѣ иже въ нѣхъ благоч'сти-
испѣлнѣнне и нѣиже ти п'кенъи и славосло-
говѣ оутѣждають; апостоли же ѿ саомѣ
оучи въ обновленнѣ жизни ходити поклѣ-
нѣ!! ѿ Христѣ новѣи твари обновляти се.
господьскыи же словеса пророческыи же пока-
строѣннѣ р'кии: быше ѿнов'леннѣ въ
сданиѣ и зима бѣ, или разоум'но игда жи-
ѣ ѣзыка на ѿбѣраго въсѣхъ спаса раз'-
ѣскоу д'визани коурю и ѣтежѣ, или те-
чѣвѣства въздоуха прѣтѣнѣннѣмъ зпцоу
дѣиѣи бысть оубо и на нас зима не мала,

нѣ по истинѣ великѣ з'лобѣ изливѣуѣи соу-
ровѣство нѣ прѣц'вѣи намъ кожне благодати прѣ-
жде вѣрѣиѣ вѣсна, въ нѣже и благодарѣствѣноуѣ
ѿ благоиѣхъ Богоу снѣдохѣмъ се с'творити жѣтѣуѣ;
якоже да речѣи псалмѣскы: лѣто и вѣсноу тыи
сѣзда помѣи сего, нѣо поносѣвѣи се господѣи
врагы и того свѣтоѣмъ пок'лонѣнне на иконахъ вѣрѣ-
ствѣвак'шии въз'высѣвѣи же се и въз'несѣи з'ло-
чѣстнѣмъ, низ'врѣже иже чѣудѣсѣмъ Богъ и ѿстоу-
п'леннѣи нѣхъ низ'ложи, не прѣзрѣкѣ глаѣ въпиѣуѣиѣхъ
к' нѣмоу: помѣи, господи, поношѣнне рабѣ твоѣхъ,
еже поносѣи из'мѣнѣннѣмъ Христа твоѣго из'-
мѣнѣнне же ѣсть Христовѣ иже с'мрт'ноу ѣго
искоуп'леннѣ кыѣ'и и вѣровак'ши въ нѣ слока ради
проповѣданнѣи и икон'наго въѣбѣраженнѣи. нѣмъ же
въликоѣ смѣтрѣннѣ дѣло изъѣвѣленнѣмъ поз'на-
вѣет' се, крѣсть же и прѣжде крѣта и по крѣтѣ стра-
сти же и чѣдѣсѣ ѣго, нѣиже и страстѣмъ ѣго

подобие на апостолы ѿ тоу доу же на поученики прѣходить, и тѣмъ даже и до (и)сповѣданикъ и чръноризницъ сиде. Се оуко поношение, имъ же поношении изъи́кшениемъ Христа іего, помянуемъ Богъ нашъ, иже своимъ милосердіемъ оумоленъ бывае, и къ матерниимъ іемоу молѣбамъ прѣкланяе се, и іеще же и къ апостольскимъ и вѣсѣхъ свѣтлымъ иже пороугани быше с' нимъ и оумничени на иконахъ, да яко же съпостраданіе пѣтню. тако оубо яко подобаше и на иконахъ пришеираютъ се досажденію іего, показа прѣвѣіе іежи въсхотѣ днѣсь, и съдѣла въторое іеже съверши и прѣвое. Прѣжде бо по м'ноголѣт'иимъ и ккѣемъ в'рѣмени свѣтлымъ иконъ досажденію в'рѣмени свѣтлымъ и бесчестіи, шерати се пакы благовѣрніе в' сѣбѣ, нынѣ же иже іестъ въторое маломъ по тридесѣти лѣтъ шз'любляниа оустрои недостойнымъ нашъ напасти изъи́кшениа, и шкрѣбляюцихъ изъкав'леніе и благочестіи проповѣданіа и икон'наго поклоненіа оутвѣржденіе. И в'спаснаа нашъ принесени прѣздики; на иконахъ бо видимъ иже насъ ради владыч'не страсти, крѣсть грѣхъ ада оумьрщ'влѣиша и испрошѣиша поученич'скаа страданіа и в'к'ице, и само то спасеніе: іеже прѣвѣи нашъ страстополож'никъ и подвигодавѣцъ и в'к'ич'никъ по срѣдѣ зш'ліе съдѣла таковое днѣ(сь) трѣхъство праздоуцихъ и въ немъ молитвами и молниа коу'но вѣселити се и радоуице се псал'ми и пѣсньми въпишемъ: к'то Богъ великъ яко Богъ нашъ, тыи іеси Богъ нашъ творен чюдеса іединъ, досадителъ бо славы твоѣе пороугалъ іеси, сѣв'шніи на твои шеразы и дреузиіе страш'ликии к'гаюице показалъ іеси нъ оубо иже къ Богоу благодареніе и владыч'не на соупостаты повѣда въ сицевымъ а иже на иконовор'це подвижнъ же и коринна дреугое слово и словописаніе пространѣи швити.

Икоже въ покои иквы и по поустинымъ прѣхожденіи на шдръжаніе разоум'наго Нероусаліма пришѣдше монѣскимъ иккымъ подобиемъ паче же кожнемъ повелѣишемъ яко же стакии иккыи ѿ великаго каменна съчетанъ и къ въсприетію писаниа оуправ'ленъ, братъскимъ срдци благослов'ленна, иже дѣлж'на соутъ законохранителѣмъ, к'лѣтвы же имъже сѣе подложнии кезаконоуици прѣкѣд'но же и дѣлж'но подок'но рас'мотрихомъ написати. Тѣмъ же р'цкии сице.

а. Иже пактискоіе Бога слова пришѣтвие, словемъ, оусты, срдцимъ и оумомъ, писаниемъ же и шеразы исповѣдаюцимъ в'к'ицаа память. Людие тожде трици: В'к'ицаа память.

б. Вѣдоуцимъ Христова іединого и самого състава, іеже въ іестѣствѣ раз'личіе и то създано

и несъздано, видимо и невидимо, страсти страстно, и кожѣстк'ному оубо сошрѣстѣ създан'ное и подоб'наа томоу причетанъ чловѣч'скамоу же ист'ствоу дреугаа и іеж сан'но исповѣдаюцимъ и словемъ и на шк'ч'на память. Людие тожде трици.

г. Вѣроуцимъ и проповѣдаюцимъ на писанихъ и дѣянниа на шеразѣхъ и въ шкѣемомъ сък'ршати се пользоу словесъ рад повѣданіа и на иконахъ шеразовъ истин'и в'к'ициа в'к'ицаа память. Людие тожде.

д. Словемъ швѣраюцимъ оустѣмъ томъ послѣшаюице слова ради вѣдоуци проповѣдаюцимъ же и прославлѣаюцимъ чѣст'нымъ ради иконъ рѣк'ше шеразовъ т швѣраютъ се шчеса видѣишемъ, въз'водитъ же ради оумъ къ благо разоумію, яко же и боимъ ради црковъ, и швѣи'нныхъ съсѣ дреугнихъ свѣтлымъ шкѣици в'к'ицаа и Людие тожде г-ш.

е. Вѣдоуцимъ яко жыз'ль и шкѣи ков'чѣкъ, и шкѣицимъ и трапиза и кад прѣчистоу прописаноу же и прошееразовахоу Богородицоу Марию, и яко же шна оубо прѣзовахоу сню, не въ же си шкоже она в'к'ишѣ, штроковица, и прѣкѣшлетъ по кожѣст'к'и ждѣст'кѣ дѣва, и сего ради наче штроковни на иконахъ пишѣуцимъ или шеразы наз'наюцимъ в'к'ицаа память. Людие тожде г-ш.

ж. Прорѣч'скаа видѣица, яко же еа жѣство тѣмъ наз'наиша и прошеерази вѣд и приѣм'люцимъ и вѣроуцимъ, иже прорѣкии видѣв'ши исповѣдаше, и ѿ апостол до штѣцъ пришѣдши писаное же и неписанѣ даніе оутвѣрждаюцимъ, и того ради въшюцимъ швѣтлымъ и почитаюцимъ в'к'ицаа и Людие тожде г-ш.

з. Разоум'к'юцимъ Монѣки глаголющѣмъ антѣ сѣбѣ, яко въ днѣ вънѣже глагола т Богъ на горѣ хоривѣсѣт'и глаго' г'львыи сѣмъ подок'ида же не видѣстѣ, и вѣдоуцимъ шѣ право аще видѣхомъ ч'то, по истинѣ же видѣшѣ сымъ громовъ насъ наоучи. Еже вѣ іеже слышахомъ и іеже видѣхомъ шчѣиша и роукы наше шсезашѣ ш словеси истин'и снѣ съдѣк'тѣлѣствоуемъ и пакы яко же и слокоу оученици рѣше: и шхоимъ с' нимъ и не прѣжде страсти тѣмъ нъ и по страсти въскрсеніи, шгоуицимъ оубо ѿ Бога разоужда въ законѣ зак'іраніе, и іеже въ благодѣт'иіе, и въ шномъ оубо невидимо в'сѣ иже и шсезано и сего ради видѣица и шсезанаа

хъ нишоуциниъ и въскражающинъ вѣч'наа па-
мѣть. Людие тожде трици.

Пророци яко же рѣше и апостоли яко же
оучише, цркви яко же приесть и оучители яко
повѣдаше, въселеннаа яко же моудрѣствова,
агодѣтъ яко шванста и истина яко же по-
да се, ажа яко же прогнана высть, прѣмоу-
ость яко дрз'новение възетъ. Христосъ яко
дарова — тако сысымы, тако глаголемъ, тако
сповѣдаемъ Христа истин'наго Бога нашего и
стыше его въ словесѣхъ ч'тоуци въ писанныхъ, въ
воумѣхъ, въ жрѣтвахъ, въ црквахъ, въ иконахъ,
и рѣчь въ шобразѣхъ. Оумоу оумо яко Богоу и
адыцѣ поклоняюще се и ч'тоуци, сихъ же шкы-
го ради владыкы, и яко того прис'ныше оугод-
ны почитающе и любкз'ное поклонение сны-
ающе.

Сни вѣра апостольская, снн вѣра Шчьская,
и вѣра правовѣр'нихъ, снн вѣра въселеноу
Гврьди.

Къ сннъ же и благочестна проповѣдники
ацкы же и яко Шце любите въ славоу и чѣсть
аговѣри, ш немъ же под'визаше се пох'валяемъ
глаголемъ: Гер'маноу, Тарасю, Никифору, Ме-
дию яко истин'ныи ар'хипер'кымъ кожнемъ и
шовѣр'но побор'ныкомъ и оучителемъ вѣч'наа
мѣть. Людие тожде г-ц.

Игнатію, Фотию, светыиъ и правовѣр'ныиъ
патриар'хомъ Костан'тина града, вѣч'наа мѣть.
Людие тожде г-ц.

Стефану и Антонію и Николѣ, светыиъ
правовѣр'ныиъ патриар'хомъ Костан'тина града,
наамъ мѣть. Людие тожде г-ц.

Рѣтишию, Теофилоу, Емилиану, Теошлак'тоу,
Пророу, Михаилоу, Носипоу, Иваноу, Николѣ, Ге-
оргію, трькогат'нымъ исповѣд'никомъ и ар'хипе-
скопомъ и митрополитомъ и в'сѣмъ единомоу-
ствовавшииъ с' ними епископомъ вѣч'наа па-
мѣть. Людие тожде г-ц.

Отеodoroу прѣподоб'ноу игоуиноу стоудни-
цу, Иоанникоу пророческоу, Илариноу прѣ-
доб'ноу ар'хипам'дритоу, Исакію чюдот'вор'-
цу, Иоанникоу игоуиноу дальматскоу, Симеоноу
прѣдоб'ноу стлпникоу, Теофану прѣподоб'-
ноу игоуиноу Великаго Села вѣч'наа мѣть.
Людие тожде г-ци.

И в'сѣмъ вѣроующинъ въ правоу вѣроу истин'-
ноу християномъ и каающинъ се шбразъ све-
та и чѣстнаго крѣста и светыиъ иконамъ и
шанъ моцишъ сиковаа с'мыслицииъ и вѣроу-
иъ вѣч'наа мѣть. Людие тожде г-ц.

Михилоу, правовѣр'ноу цароу нашему, и
Отеodoroу матери его вѣч'наа мѣть. Людие то-
жде трици.

И глаголетъ пакын:

Стефану Оурошоу о Христѣ благовѣр'ноу
кнезоу и самодрж'цоу в'сѣе сръпскыиъ зем'ле м'нога
лѣта. Глаголютъ въ шл'тари свѣрен'ници много-
лѣтство. И по томъ в'сѣ людие поютъ тѣжде
стихъ. — И тако починаетъ братню царствоу и
сыны царевы аще имат. И по томъ глаголетъ:
Боже, с'храни дрѣжагоу ихъ. Боже, оумири царство
ихъ, вожствын царю, зем'льныи с'храни.

Шковоу прѣвсвѣрен'ноу и прѣвовѣр'ноу,
и благочестыкоу ар'хипиископу в'сѣе сръпскыиъ
зем'ле м'нога лѣта. Людие тожде г-ц.

И по томъ починаетъ коллары к'то ие в'пи-
санъ въ с'воръ, или епископъ, или игоумень, или попъ.

— И по томъ възгласить:

Снншноу приснопамет'ноу шцѣ нашему
и настав'никоу и Анастаси благовѣр'ни и хри-
столюбивѣи чр'норизици, царема быв'шима в'сѣе
сръпскыиъ зем'ле вѣч'наа мѣть.

Снншоу монахоу и Ян'нкъ, краиема быв'шима
и в'сѣе сръпскыиъ зем'ле вѣч'наа мѣть.

Савѣ прѣвсвѣрен'ноу ар'хипиископу прѣ-
вошоу и настав'никоу в'сѣе сръпскыиъ зем'ле вѣч'наа
мѣть.

Ар'скнию прѣвсвѣрен'ноу, Савѣ прѣвсвѣ-
рен'ноу, Иоанникоу прѣвсвѣрен'ноу, Певкста-
тию прѣвсвѣрен'ноу и приснопамет'нымъ ар'хи-
епископомъ в'сѣе сръпскыиъ зем'ле вѣч'.

Снншноу монаху Оурошоу, Иваноу монахоу,
Стефану Владиславоу краиемъ быв'шимъ сръп-
скыиъ зем'ле, Силоамоу монахоу и Макарикъ, Гера-
симоу монахоу, Овдосю монахоу, Стефаномъ и
Ісакіемъ вѣч'наа мѣть.

Овк'тистоу монахоу и Елисаветѣ, Стефану
монахоу Оурошоу и Кабелникъ вѣч'наа мѣть.

Гер'ману, Калиникоу, Кирилоу, Иаковоу, Коз-
мѣ, Герасимоу, Ян'дрки, Михаилоу, Христофору,
Мѣодиоу, Николѣ, Коз'мѣ, Дишнисю, Овдору,
Еноф'рию, Илари, Иаковоу, Ар'скнию, Стефану,
Калиникоу, Иоанникоу, Мѣодиоу, Николѣ, Иваноу,
Герасимоу, Теофилоу, Иларишну, Иаковоу, Спири-
доу, Василию, Ян'бросю, Савѣ, Мѣодиоу, Нео-
фитоу, Яндрки іер'монахоу, Иосифу в'сѣе свѣрен'-
ноу епископу браничевскоу вѣч'наа мѣть.

Михилоу в'сѣе свѣрен'ноу митрополитоу
браничевскоу вѣч'наа мѣть.

Приснопамет'нымъ и в'сѣе свѣрен'нымъ еписко-
помъ сръпскыиъ зем'ле вѣч'наа.

В'си єретници да боудуть прок'лєти:—

Белаз'ин'ца, Растоудне, Дражило, Т'врьдошъ, Бръко, Радосинъ, Растина гостъ, попъ Дроутъ, Бръд'ко, попъ Браткъ, Хоткъ и в'си іеретници кнѣзи и хакнѣци да боудутъ прок'лети: Людие тожде трици.

Бонх'на, Приезда, Нелкнѣцъ, Стог'шина, Бонъ, Л'кнѣчнъ и в'си в'кроуюци въ не и свѣдѣтели да боудутъ прок'лети:

Штак'шии се з'ворица на ч'стьныи иконы да боудутъ прок'лети: Людие тожде -г-ци.

Изишлюци ѿ вожьстваго писаниа р'ки иже идолаи и прѣлагаюци и на ч'стьныи иконы Христа Бога нашего и свѣтъныхъ его да боудутъ прок'лети: Людие тожде -г-ци.

Пришв'раюци се разоумиъ роугаюции се ч'ствоуюции ч'стьныи иконы, да боудутъ прок'лети: -г-ци.

Глаголюци ико къ Богомъ христиане къ иконамъ пристопиши, да боудутъ прок'лети:

Глаголюци ико раз'в'к Христа Бога нашего из'бавилъ ны іес ѿ л'сты идоляскыи, да боудутъ прок'лети: Людие тожде -г-ци.

Сикуюци глаголати ико с'вор'ки цр'кви идо- ижегда приети иже в'се тиньство пр'к'ра- ютъ и христианск'ки роугаютъ се в'кръ з'ли- стици трыпрок'лети кабоуныи, нарицаюци се жини христиане, и роугаюци се нашии прав'ки р'к. и изишлюци ѿ к'нигы свѣта словеса и прѣ- лагоуюци на з'ловѣрне, и раз'к'раируци и Шоуча- юци се ѿ свѣтъныи и ѿ правокр'ныи цркви, и стаюци се свѣтои и ч'стномуу кр'стоу и свѣтъныи знамъ, и ик'ланяюции се нмъ, да боудутъ прок'лети: -г-ци.

В'кроуюци въ кабоуныскоую в'кроу и ихъ оу- чина приешлюци и к'ланяюци се нмъ и дрѣжце роу ихъ сикови в'кроуци ико кабоуныскыи в'кры, и приешлюци въ свое зема'ме, и х'ранице въ в'сакыи злыи іереси, паче из'лыха іеретыкъ, нарицаюцихъ се кабоуны, и не прок'линае ихъ, да прок'лѣт: Людие -г-ци.

Б'л'к'ко Гроуѣшникъ ѿцъ и мати моу Радоси, и Нерадова бака Градислава да боудутъ прок'лети:

Банъ Стефанъ, Протомара снхъ моу да боудутъ прок'лѣт:

Прѣвославъ, Бръгочъ, Стог'шинъ, Бонх'на, Растоудне да боудутъ прок'лети:

Балх'ина, Болавица да боудутъ прок'лети:

И в'скыи в'кроуюци въ правоую в'кръ, истин'ныи Христианомъ и к'ланяюции се шкразоу свѣтаго кр'ста и свѣтъныи иконамъ и свѣтъныхъ мощи, сиковаи смѣслиции и в'кроуюции в'к'наи па- мѣть: Людие тожде -г-ци.

Басилію, Костан'тиноу, Лави'тоу, и Пасѣсен'дроу, Христофору и Романъ, Костан'тиноу, Роману, Никифору, Івану, Басилію, Муханлоу, Исакию, Костан'тиноу и Роману, Муханлоу иже снѣи царство зм'льнии из'м'кни'шии в'к'наи па- мѣть: Людие тожде трици:

Бѣ'докіи и Ѡшпанин, Ѡшдоръ и Ісакіи, Ѡшфанин, Ѡшдоръ, Зои и Кавѣринъ, Ісѣ'докіи и Маринъ благоч'стыи царицаи в'к'наи па- мѣть: Людие -г-ци.

Гер'ману, Тарасію, Никифору и Меѡдию приснопамят'ныи, Иг'натию, Стефану и Ан'то- нию, Николъ, Ісѣ'к'ушию, Стефану, Трифону, Ѡшфилак'тоу, Полиѣв'к'тоу, Ан'тонию, Николъ, Ти- синию, Сръгню, Ісѣ'статію, Ял'к'сію, Муханлоу и Костан'тиноу, Івану, Коз'мъ, Ісѣ'стратію и Ни- колъ, Христофору, Ѡшдору, Ягафию, Івану, Ни- колъ и Иани, Ѡшдору, Басилію и Петру, Ѡш- досію, Никифору, Івану приснопамят'ныи па- тріар'хомъ Костан'тина града и антиохійскыи в'к'наи па- мѣть: Людие -г-ци.

Свѣтаи троица сихъ прослави:

Сихъ иже за благоч'стие и даже и до смърти страдани же и под'вугы и в'чинѣи наказокаты се и оут'връждаты с' Бога молеце, и подоб'ныкомъ во- жьстваго ихъ жытыи даже и до кон'ца швыты се молеце се да сподобни се просниихъ цѣдро- таны и благодѣтню великаго и прѣваго архіерей Христова истин'наго Бога нашего, молит'вами прѣ- славиции владичици наши Богородици и присно дѣвы Марыи и в'говид'ныхъ ангель и в'сѣхъ свѣтъныхъ ани:

И по томъ прок. и апостель, и выветъ в'са вожьстваи слоуж'ба по рѣдоу.

Христосъ зачало и кон'ць.

МАЋЕДОНСКИ ЗБОРНИК ПРОШЛОГА ВЕКА

ЗА ШТАМПУ ПРИРЕДИО

ЈОВАН Х. ВАСИЉЕВИЋ

Међу оним остацима библиотеке Николе Ристића, које сам у „Годишњици“ Николе Чупића, књ. XV¹⁾ објавио, нашао сам и овај Зборник, који представља, од чести самосталан, од чести прерађивачки духовни производ једнога маћедонскога словенина; представља предмет писан маћедонским дијалектом, с ким се сусретају особине и српскога и бугарскога језика са црквено-словенским.

Маћедонским га зовем једно зато што се у њему истичу особине маћедонскога дијалекта, а друго и зато, што је његов творац, посредан или непосредан, био један начитан, у своје време и напредан словенин, који је стајао под утицајем и нове и старе словенске литературе и друштвенога напретка, а који је био из онога предела, који се данас у књижевности барем зове Маћедонијом.

Зборник је овај малог формата, иначе је, као и већина Зборника последњих векова, кратак. Има 76 листа. Писале су га две руке. Писан је на хартији. Почетка нема, а на крају има ствари које нису од вредности, писаних трећом или и четвртом руком. Записа нема никаквих, те се ни почему не може тачно одредити време постанка његова. По језику се може закључити да је писан око половине прошлога века. Садржине је, у опште, једнолике — војевање противу народнога суеверја и религиозно-педагошке поуке, ствари у јужно-словенској литератури ретке, а од чести и

непознате. Рукопис је, изузимајући два три читак и леп. Али ипак, нити садржина, нити нити ортографија, нити друге особине њего чине јединство, већ један мозаик у сваком по

Изузимајући седмога чланка (*слово от(и) визна с(ве)таго нила от(ѿ) осми помислех*), остала садржина, у јужно-словенској књижев у овом облику, непозната, али су мотиви по и врло много, неки још у средњем веку а тек у новије доба, третирани²⁾.

Ако ће се овим прилозима у опште, колико и одступити од до сада утврђених јез и литерарних правила у јужно-словенској кности, то ће се уступање чинити с једне у бугарској књижевности, а с друге у оцњ маћедонскога дијалекта, јер је до нас доп број бугарских споменика из периода у к народни језик од црквенога одвајао³⁾, а јо је ствари допрло на маћедонском дијалект рочито из прошлога века. Те ће се на тај овим прилозима још ближе прићи ономе у филологији, које је у последње време ресовало наше научнике на пољу филол лингвистике, прићи ће се, на име, маћед дијалекту, који је по положају своме на до и српскога и бугарскога језика, али који с

¹⁾ Под насловом: „Прилози ка историји српске књижевности.“

²⁾ Утицај руске литературе, нарочито религиозне садржине, онаја се на Балкану још у прошлом

³⁾ В. Јагић се двојако домишља — или их није су пропали (Starine књ. IV).

тним својим особинама одликује и од једнога од другога, и од српскога и од бугарскога језика.

До сада су као бугарски споменици последњих векова познати: Љубљански рукопис (Љ) (*Liber ova Bulgaria dialecto scriptus*) № 21., рукопис библиотеке А. П. Хлудова (Х), рукопис Хиљфердингтов (Хф.),⁴⁾ и они прилози од Ст. Новаковића Бугарски Зборник прошлога вијека) у „Starinama“ I, и од В. Јагића. (Kako se pisalo bugarski prije vijetši godina) у „Starinama“ IX. Шта више она прва прилога, рукописи: Љубљански, Хлудов Хиљфердингтов, нису чисто бугарски већ *бугарско-руски* и *српско-словенски*, а и они прилози Ст. Новаковића и В. Јагића, садрже српских особина. У томе ћемо више рећи у одељку о језику, а сада да се вратимо нашем Зборнику, којим се бавимо.

У литерарну се садржину и вредност његову ћемо упунити, нити ћемо истраживати изворе уривке његове (ако их је у опште и било у којој форми), и повлачити паралелу између њега световне (нарочито руске) литературе која је у прошлом веку и балканским Словенима била *pri-ta diligentia*.

Садржина је М. Зборника ово:

- 1) Л. 1а. Слово ѿ иоспѣ и клевета и ш ждени.
- 2) Л. 3а. Слово ради самокила.
- 3) Л. 12а. Иже кз сѣи оца нашего ѿана ѿакикаго заштоуста. слоко ѿ ш мола и мола ѿ андринско слоко бл҃гки оца.
- 4) Л. 31а. Слоко како подовлагѣ бучити скон а на спасѣ.
- 5) Л. 52б. Слово дамаскина философа..... наха и подѣкона предано ѿ азика грѣческаго на руски азикъ село дѣшополезно.
- 6) Л. 67б. Стого пророка ѿремѣа ш вѣдоу-ома пѣтъ кон ходи по тѣ дѣми ке да се спасе.
- 7) Л. 69а. Слово ѿ глакизна стаго нила ѿ ан помислахъ.
- 8) Л. 71б. Слоко пѣ стаго ѿана заштоуста ан кастка и закиданѣ.

⁴⁾ А. Поповъ „Описаніе русей библиотеки А. П. Хлудова“ 141.

Отчетъ о пятидесятихъ присужденій награды графа Ува-а 1874, 288.

Мотив првога чланка је познат и у српској редакцији,⁵⁾ а тај исти мотив, о уздржавању према лепој жени у вези са мотивом о злој жени, познат је и у бугарској књижевности.⁶⁾ И у овом је Зборнику сачуван на језику из XIII и XIV в.

Други је чланак сасвим самосталан посао овога маћедонскога словенина. У овом се чланку војује противу народнога суеверја; противу веровања у самовиле, у моћ врачара, магија и тако даље.⁷⁾ Тона је врло полемичкога.

Трећи је чланак религиозно-педагошка поука: како се ваља, где и за каква добра молити Богу.

Четврти је чланак, тако исто, религиозно-педагошка поука: о васпитавању деце.⁸⁾ И овај је чланак (као и онај противу самовила), самосталан посао овога словенина. Виде се у прошлом још веку добри погледи на васпитавање деце. — Децу ваља васпитавати да буду научена и благородна, и то им је највеће имање. Овај је чланак, свакојако, састављен под утицајем словенске литературе (нарочито руске) прошлога века.

Пети је чланак. — Слово Дамаскина философа... — поука о причешћивању и о кајању од грехова. Овај је чланак са језичне стране најважнији.

Дамаскин философ још није познат у јужно-словенској књижевности. Познат је Дамаскин Студиот. Напред споменути рукописи: Љ., Х., и Хф. садрже „Дамаскина инока и подѣкона и Студиота слово обичиѣмъ сказанѣмъ о скончани мира и ш антихристѣ и ш второмъ пришествѣмъ господи нашего Ис. Хр.“⁹⁾ а у овом Зборнику је слово Дамаскина философа. Дамаскин Студијски иннок и подѣкон живео је у XVI в. а саставио је Зборник празничних проповеди на народном грчком језику.¹⁰⁾ Јужно-словенски радници су превели

⁵⁾ Starine IV.

⁶⁾ Отчетъ. 1874, 288.

⁷⁾ Веселовски „Журн. Мин. Народ. Просв.“ Т. 246 с. 8—11.
Види и: Dr-a Папуса-а Machal-а „Nakres slovanského bá-jesloví“. Praha 1891. (У овоме је делу скупљена литература о слов. нар. суеверју).

⁸⁾ Ова је тема позната српској књижевности још у Константин Философа, и третирана је и последњих векова, овде, онде.

⁹⁾ Отчетъ.... 1874.

¹⁰⁾ Karl-a Krumbacher-a „Gesch. der byzantinischen Literatur“ 456.

те проповеди два пута — на црквени и на народни језик.¹¹⁾ До грчкога оригинала ових проповеди Дамаскина Студиота нисам могао доћи, да потражим, да ли није Дамаскин Студиот саставио и ово слово, које прерађивач Дамаскину философу приписује, а у поменутих рукописима (Љ., Х., Хф.) нема овога слова, које је у М. Зборнику од Дамаскина философа сачувано. Кад се упореди језик онога слова Дамаскина Студиота у поменутих рукописима (Љ., Х., Хф.), са словом Дамаскина философа у М. Зборнику, поколебали се да тврдимо да је прерађивач нашега Зборника могао место Д. Студиота да напише Д. философа, као што је написао: „*предено от(ѿ) езика грѣческаго на бугарски*“. Али узимајући у обзир особине македон. дијалекта, којих нема, тако, у поменутих рукописима, не бисмо се смели упуштати у ово тврђење.

Шести је чланак слово пророка Јеремија. И ово је слово непознато. Сачуван је само одломак на две стране. (Писано је другом руком). И језик је други.

О седмом слову, „*от(ѿ) главизна с(ве)тиго*

нила от(ѿ) осми помислехъ“, има помена у с. бугарској књижевности. — 1248. године, по повести Александра, бугарскога цара, написан Зборник у коме је било и „*осмъ слово нила лософа*“.¹²⁾ (Писано другом руком).

*

Начитаност овога македонскога слова види се још и из цитата, из многих преприча из библије и мотива, које је он овом ликом употребио. Нема готово стране у овом Зборнику, на којој писац није какав цитат испишао. Цитате је употребљавао безштедимце, и где је место и где није; још при том су и погрешавали, на пр.: место Матије навео је Јована, један пут Јована. Тако исто главе погрешно навађао, а што је најважније навађао их је многе и на свом пределном гласу и на памет, те је правио многе погрешке.

Ја ћу овде упоредити неколико цитата из Островском библијом, коју имам у Словенском семинару на расположењу.

Библија .лн ѿд б.

ѿце же дрѣгъ дрѣга грызѣте и снѣдаете, вѣдѣте се, да не дрѣгъ ѿ дрѣга истреблени бѣдете.

Јована зачало 23.

Азъ есмь хлѣбъ животныи. Шцы ваши ѿдоша мѣни въ пѣстыни, и оумроша. Сен естъ хлѣбъ сходанъ с нѣсе, да аще кто ѿ него истѣ, не оумрѣтъ. Азъ есмь хлѣбъ животныи, иже сшѣдынъ съ нѣсе. аще кто снѣсть ѿ хлѣба сего, живъ бѣдетъ въ вѣки. и хлѣбъ егоже азъ дамъ, плоть моя естъ. еже азъ дамъ. за животъ мира. прѣхъ же сѣ междѣ собою живѣе глѣюще. како можетъ сен намъ дати плоть свою исти; рече же имъ їсѣ., аминъ, аминъ глѣ камъ, аще не снѣсть плоти сѣа члѣческаго, и пѣте крове его, живота не имате въ себѣ. Идѣи мѣмъ плоть, и идѣи мѣмъ крове имате животъ вѣчныи. и азъ

М. Зборник Л. 1. б.

аще дрѣгъ дрѣга снѣдаете и оугризаете, блѣсе сами, да не ѿ дрѣгъ дрѣга снѣни бѣдете

Л. 53. б.

Азъ есмь хлѣбъ животны, и шцы ваши ѿдоше въ пѣстыни и оумреше. сѣи ес(ѿ) хлѣбъ съхотѣ небесе и ако кои ѿ него иде неже оумрети есмь хлѣбъ животны, сшѣди съ нѣсе: аще снѣсть ѿ хлеба сего живъ бѣдетъ въ веки и егоже азъ дамъ плоть моя ес(ѿ). Юже азъ дамъ за животъ мира. и прѣхъ се междѣ себе глѣюще како можетъ то бити. да онъ да нама свою да имѣи, како можетъ то бити. и рече паки їсѣ. глѣ аминъ аминъ глѣ вамъ сиречи тиномъ, истиномъ выи говоримъ. ако не идете сѣа члѣческаго и не пѣте крове его живота не

¹¹⁾ Овај прост народни језик Н. П. Срезњевски (у поменутом Отчетѣ-у) идентификује са бугарским језиком, ма да је и сам знашао у њему важне особине српскога језика, те и рукопис назвао српско-бугарским. (Види о језику овога рукописа и Ж. М. Н.

Пр. 147. од В. Ламанскога и „Archiv für sl. Philologie, „Wie lautete * bei den alten Bulgaren“ од В. Јагића).

¹²⁾ Д. Маринова „История на българската литература 1887. Пловдивъ.

ѡ ѡго въ послѣд(ъ)нѣи днѣ. Плоть бо моа
о е(съ) брашно, и кровь моа истинно е(съ)
...

Гарка зачало 44.

ре пѣститѣ женѣ скоу и ожениѣ са иноу,
и творитѣ на нѣ. И аще жена пѣститѣ мѣжа
гнѣтѣ за иного, прѣлѣбѣ творитѣ.

Напоменуо сам већ да је са језичне стране
Зборник најважнији прилог за данашњу сло-
науку, ма да се никако не могу поставити
јачка правила ни за језик којим је написан,
ма да се не може видети под чијим је нај-
утицајем стајао састављач, односно прера-
овога зборника. Јер не само на једној страни,
иесто у једној и истој реченици заједно до-
особине и српскога и бугарскога и црквенога
са македонским дијалектом у којима се ис-
оне карактеристичне особине које само ма-
жом дијалекту припадају. А још је карак-
ичније што се у њему налазе особине чак
вскога наречја, које се, доиста, простиру
предео Овчега Поља и Кратовске, нахије
...: *Законица, имаѣ*). На своме љу месту
главне особине и гласова и облика, али
ога љу исписати овде неколико реченица у
се истичу особине македонскога дијалекта
енутих језика, и које ће у исто време по-
ти и за синтаксу.

...
е га послѣдѣнашъ.

ѡга познаѣтъ (врагъ) че верѣме.

ѡщѣт похвалѣнъ бити.

ѡга имъ (женама) ѡмре чѣдо.

ѡо ке ме да чиниме.

ѡщѣмъ ли съ сердце искати или некемъ ни-
искати.

ѡвеке да се радѣваме неже ли да бѣхмѣ го

ѡа е и онова що искате по законѣ .... ако
ѡо закона прошенѣ.

ѡеке да те послѣдѣна.

ОМЕНЕК XXXI.

въ себе, сирѣчь ако се не причѣдѣте тело и крѣвы
моѣе. онамо не имате, кѣде, ѣи васъ оу моѣмъ
цѣтѣвию не прихващамъ....

Л. 63. п.

Ако кои ѡстави женѣ свою прѣлюбодеиствѣтъ,
ако се ожени за дрѣга жена, и жена ако ѡстави
мѣжа своѣто и зѣметъ(ъ) дрѣгѣго прѣлюбодеица ѣстъ.¹³⁾

И хокѣшъ полѣзчи(тъ) прошенѣ.

Неке ли оумилити се, неке ли прѣсти(ти)
сѣгрѣшенѣ.

Неке ни б(ог)ъ помогнѣти.

Врагъ хѡе се посрамѣ(ти) и побѣжитъ отъ(ъ)
насъ.

Ни мало некеме оставити.

Тава ке да ти даде.

И ке е (молитву) да саберѣтъ въ себе.

И највѣче кога ти се.

Некѣ да те послѣдѣнамъ.

И ѣи некѣ вамъ прѣстити.

Никога неке ти прѣи некое зло.

Васъ ке да мѣчитъ.

Хѡе да сѣди насъ(ъ) богъ.

До некое време ке да го имѣтъ .... ѣа ке
да ѡмре.

Кѣ да са ѡкорѣни.

Хѡе дѣша ихъ поити.

ѡо ке да бидѣ отъ онѣ го.

И повеке отъ(ъ) крѣвныцѣ.

Неке го б(ог)ъ вѣзѣвати.

Кѣ да са мѣченѣ.

Но да рекѣ и вамъ.

И неке да се покоритъ ѡцѣ своѣмъ и неке
да исправитъ.

За што неке б(ог)ъ да заповѣдѣтъ.

ѡкоже гимѣи безъ елкѣнъ и безъ гимѣицѣи не
може да плива.

Да ли кѣтъ вѣскрѣспѣти вѣси или не хѡщѣтъ.

Неке ви помогна ва страшнѣо сѣдище хр(и)-
стовѣо.

¹³⁾ Ове сам цитате изабрао што су, међу свима осталима,
најближи језику XIII и XIV в., као и језику црквених књига,
којима је се црква последњих векова служила.

Ако кешъ призрети призри.

А највече кога ти е...

Повеке има с мѣката.

Беендисѣва ги.

И предъ толикимъ народомъ.

И рече богъ пророкъ илию да иде да рече
попѣ илии да наѣчи свои чеда, и отиде с(ве)ти
иля и рече мѣ...

И казаше попѣ илии.

Не хте.

И тако даѣе, и тако даѣе.¹⁴⁾

*

Упоредно сам, даѣе, језик она три поменута рукописа (Љ., Х., и Хф.) који се приписују бугарској редакцији и књижевности, и нашао сам да је овај зборник у том погледу ближи српском језику него она три; при том још у поменутим рукописима нема особина македонскога дијалекта, каквих има у овом зборнику. О језику поменутих рукописа чувено је већ мишљење неколицине словенских научника. — В. Ламански¹⁵⁾ и Н. П. Срезњевски¹⁶⁾ карактеришу језик дотичних рукописа као *српско-бугарски* или *српско-словенски*, а В. Јагић пише¹⁷⁾ „*Wie lautete њ bei der alten Bulgaren*“ истакао је (о језику Љ. рукописа) ове речи: „*Zunächst unterliegt keinem Zweifel, dass auch die Texte (још два напред споменута) zum Theil wenigstens auf serbisch-slovenischer Unterlage ruhen, die lautlich nur aus der serbischen Grammatik erklärt werden können.*“

Јасно је да се у оцењивању споменика из средњег века не може поставити строга граница између српске и бугарске редакције, а камо ли последњих векова, те многи словенски научници, који су положајем својим удаљени од Балканскога Полуострва, а slabим и често извртутим изворима послужени, греше што не воде рачуна и о оном крају по сред Балканског Полуострва у коме се губи тип чистог српскога и бугарскога језика, и у коме се, наизменце, више или мање српски и бугарски језик сусреће са

македонским дијалектом. Тако се исто испушта из вида и заједнички живот и српских и бугарских радника на књижевности под Турцима. Испушта се из вида и заједничка и подједна љубав за све што је словенско и хришћанско, водећи рачуна, не о дијалектичким разликама, ни о бугарском и српском језику, кад су се само послужити могли. Тако исто мало воде рачуна и о утицају руске литературе, која је од пре 200 година почела у балканске пре продирати.¹⁸⁾

Ово мишљење већ од неколико година зајимачено и од словенског светла, а ту скоро га је још јаче истакао Ст. Новаковић, припошљавајући легенду животу Св. Василија Новог,¹⁹⁾ која припада српској редакцији али у којој се сретате и особине бугарскога језика.

Сада ћу прићи ближе језику овога зборника.

*

Палеографија. Писмена су, изузимајући неке, и т сва уставна често долазе и ова три, и једна жена. Врло се често и без реда, мешају оне које су и љ; у неколике речи налази се и љ: гми, леѣѣѣ.

Спиритуси: (и), употребљавани су, тако и без и какве доследности, ( ) долазе негде са а, а том ( ) негде сами (ѣу и ѣу, љко љскаш); ( ) долазе на првом, негде на другом или чак на другом слогу (ризиј свой, хѣзија). Често је једна реч на два начина наглашена (жиѣза и жиѣза) често је једна реч једном наглашена једном (оганѣ и ѣганѣ); често је која реч обема с

¹⁴⁾ На овом ћу месту, ради још боље оријентације пути и радњу оних Срба из Приморја, који су у Бугарској вели и радили. — 1570 године су Јаков Крајковић из Рима и Јероним Зогурић из Котара, штампали у Риму молитвеник на српско-бугарском језику. Тако исто, али Станислављевић епископ, отъ Голема Велѣ, 1651. године штампао, опет у Риму, ћирилицом „български молитвеник“ за споју паству у околини Никополя. Станислављевић је био католички епископ. По католичким селма око Никополя и за њих је овај молитвеник ћирилицом штампао. Овај молитвеник садржи још: апокрифско писмо Абитора ка Христу, екзорцизме, мољтава противу глади, мољтава за бездеткиње, пероткиње — материјал из бугарске књижевности.

(Види Д. Марјанов-а „Историја на българската литература“ 148—149).

¹⁹⁾ Споменик Српске Краљевске Академије. XXIX

¹⁵⁾ Примере сам ове извадио само са прва 52 листа.

¹⁶⁾ Журн. Мин. Нар. Просв. 147.

¹⁷⁾ Отзывъ .... 1874.

¹⁸⁾ Archiv für slavische Philologie III B. 323.

сума наглашена (ѣминѣ, ѣдѣте); често долази
и ѣнат са спиритусом (ѣ коѣ); и тако даље.

Акцентат је тако исто без доследности употребљаван. И ту се виде особине и српскога и гарскога језика. Није свуда употребљаван. На : кѣрбанъ, злоба, разъмъ, закънъ (и законъ), дѣсь, юздá (и без акцента), нафѣра, отъ страха, брѣока, завѣди, бродници, да гѣ, и тако даље.

Скраћеница и титли има такође много, али и оне без доследности: хрѣѣанство и хрѣѣанске ре, човекъ, члкъ, человеце; дхѣовно (према дхѣвно), оумъ и смъ и т. д.

Питербуријаци, тако рећи, нема. Колико и
и гачака и зашета, употребљаване су тако исто
и доследности.

Главне особине вокала и консонаната. Ни у том погледу нема једнакости. Преовлађују особине српскога и рускога језика. Главна је карактеристика да нема назала. **Н** нема баш нико, а колико се писме **л** јавља, јавља се као руско-црквени знак. Мешање самогласника међу њом, а тако исто и сугласника, врло је често.

А место ъ и з: васакъ дань, сагрешасть, бла-
гастивомъ, сабра (и събра), сабрана, помрачасть,
чачень, добар (и добрь и добьрь), вазданіе са-
тъ (и смѣръть и смрьть) вазможеме, ва веки (и
веки), васемогъщаго, вазрасть, ташчаніе.

Ш је врло много употребљавано, и наиме-
тно са а: хилѣда, (и хилѣдами) бѣлѣница (и
ѣть), маѣѣ (и маѣѣа), познаѣѣ (и познаѣѣѣ и
ѣѣѣѣ), на конѣ, поклонѣѣ се) воѣѣ, земѣѣ
(земѣѣа) сѣздатѣѣѣ, оставѣѣѣѣѣ, расѣѣѣѣѣ, нѣѣѣѣ,
рѣѣѣѣѣ, такѣѣѣѣ.

Тако се исто срета ѿ: съгрешенїа.

О место в н ъ: сосъ, золь.

е место ъ: хлебъ (према хлѣбъ) трепела (према
шела), древо (према дръво). Срета се и: дръво
дрвце.

Група же је, тако исто, врло честа: повелење, свѣтаніе, страдање, биєње, оуничоженіе, благо-реніе, мѣчење, сьгрешєніе, желєніе, сѣдїе, бла-чєстіе, показаніе, чедомь-потребленіе, домѣ-за-щеніе, и т. д.

Гласови з и њ су, начином писања врло много
пани, међу собом.

И је тако исто често. Неконзеквентно је, опет, начином писања.

И нема никако. Замењен је са а и са у:
руке, раце, мѣка, мака, пѣтъ, пать, каща.

Ж је замењео п са њ: рџце.

Ѣ се јавља врло ретко (18 пута) и то или на свом месту или место е: лѣта, заповѣдъ, повѣщеніе, клеветаше, вѣрны рабы, вѣка вѣков (и веки вековъ), вѣлика (и велика) вѣра (и вера) грѣхъ, или место ѡ: боѣше, бѣхъ и бѣха.

Među tim mesto *ŭ* dolazi e i u: време и
врѐме. (Ово је друго писарска погрешка).

Писарске погрешке. Писац овога зборника није баш ни из далека познавао ортографију. У ту су погрешку падали и писари и XIII и XIV и XV в., а од Константина Философа на овамо у томе се још више грешн. Истражити у овоме зборнику писарске погрешке и истаћи их овде значило би преписати поново сав зборник. Ево само неколико примера: богатаство, богатество, богатево, богатство; Давида, Давита, Дадить и Тавида; истрецаха и истепаха; хѣзизина, хѣзипа, хѣзіи; раца (м. цара), завадоха (м. заведоха) и тако даље.

Изоостављање, нагомилавање, премештање, растављање (неправилно) и самогласника и сугласника је врло често.

Главне особине облика. И облици показују особине и српскога и бугарскога и црквенога језика, али се знатно међу њима истичу особине македонскога дијалекта. И баш онај чланак Дамаскина Философа, за који састављач каже да је „предено от(ъ) езика гръческаго на богарски²⁰) езикъ“, баш тај чланак припада српској редакцији у којој се мимо облика црквенога језика истичу и особине македонскога дијалекта.

Члан је употребљаван врло ретко. На првих 105 страна употребљен је 37 пута. Колико је и

²⁰⁾ Стојан Новаковић је, у XII Гласу Српске Краљевске Академије (В и Г у македонским дијалектима), анализирајући „Огледало“ Пециновића открио стварно значење придева „бугарски“ или бугарски у прошлом веку, као и почетком овога века. Овим ће се чланком Дамаскина филозофа јаче објективирати Новаковићево тврђење.

ѣшашъ; ставлашъ, ставляшъ, имашъ, ешъ.

III лице: е, ѣсь, есть, неке, може, можетъ; етъ, молишь, даеъ, да идеть, да речеъ, любить, не, познае, потегли, не трънеть, гледа, мѣлѣва, идеть, иска, искать, рече, оуслишае, оуслиша, слыша, оучить, да ѣмира, зарачи, закльнеть, проинеть, кара се, падаеъ, да ѣмреть, не можетъ, сътворить, трънеть, съгрѣшае, приходи, ѣкорить, расте, не можетъ, да излаже (м. изльже); ла же, се исповеда, изиде, рече, веже, гора, искаче, сева, предоми, показа, пристѣни, пости, напѣсти, свади.

Множ. I лице: сме, некеме, мѣшае, бѣгае, благодариме, просиме, жалиме, паднеме, помниме, претиме, молиме се, да речеме, да се радѣваме, ѣнеме, причещѣмо.

II лице: ете, нечете, васпоменете, искате, ѣсите, видите, ищете, мѣлѣвате, ненавидите, не ете, да оздравеете, да имате.

III лице: са, се, есѣ, бають, бѣдаеъ, беидають, дадаты, ищаты, ищеть, бегаты, желають, ѣвѣрють, иматы, можетъ, исповедають, побаеъ, зоваты се, поврѣнаты се, лежаты, продаваты, испитѣваты, ѣмратъ, ѣмираеъ, ѣмирають, пеиють, сѣтаты се, твораты, не смееть, почитаты, ѣсватъ се, придеъ, приводить, не дадеъ, да ѣсдаты, живеиють, послашѣаеъ, пататы, молиють, не оставѣаеъ, желають, ненавидаты, рають, просятъ, обогатають, облачаты, сабираеъ се, творить, порастаты, мѣчатъ, да постанаты, да ѣтъ, кажаты, не кажеть, трѣпаты, не смеють, ѣдеъ, клянутъ се и проклинаятъ; отъ како роде, распѣете се, причещѣю.

2) Време садашње и будуће.

I л. некемъ, кемъ, некую, къ, че, ке дождемъ,

II л. некеишь, кешъ, че те...

III л. неке, хоке, неке (се покорить)

неке (го богъ)

неке (исправить)

I л. некеме, кеме, че верѣме,

II л. васъ ке да мѣчатъ

III л. кѣтъ въскрсѣсти.

3) Претер.

Једн. I л. зарачихъ, избронихъ,

II л. беше, имаше, лежаше (и лежеше), плачеше, падаше, имаше, познаваше, чинеше, колеше, боеше се, дѣмаше, не можеше, боѣше се, погѣби,

III л. исто тако.

Множ. I л. рекохме, да бехме, искахме, приехме, не бихме.

II л.

III л. беху, рекоше, ѣзаконише, беха, (бехѣ се и беха се), подараха, рекоха, побиха, твореха, навикоха, стаихѣ.

4) Прошастаи придеъ:

съгрѣшихъ, отрекаль, отекаль, нашаль, оучиль, оузаконѣи.

благодарила, полѣчила.

свезали, зачували, отрекле се (жене), покаале, оузели, договорили, поѣчили...

5) Трини придеъ: прочѣсѣи, похвалено, оучинена магіи, оучинета магіи, бѣенъ, псованъ.

6) Заповѣдни начин:

Једн. II л. дръжи, благодари (бога), приди и помози, не даван, не моли се, не искаи, види, речи, кажи, ѣкори, покаи се, прочитан.

Мн. II л. чините, слышайте, любите, простите, да се не посрамите.

7) Начин неодоуѣнен: Овај сам начин извадио само из Дамаскинова чланка, а и иначе је врло чест:

бити, гледати, зазрѣти, изговорити, комъкати се, крстити се, остати, опростити, прифатити, причестити, покаити се, творити, осѣдити, спасти се, лагати, говорити, осѣдити, ѣморити, поднести, постигнѣти, чинити, падати, оузети, полѣчити.

*

Поред оваквих облика, као што сам већ напоменуо, јављају се и чисти облици буг. и облици црквенога језика. Поред реткога првога лица једн. вр. сад. мола, кажа... истиче се друго лице, опет једине вр. сад. наши: (четеши, поеши, ходиши, шиеши, плачеши, скръбиши и т. д.). Тако исто вр. будуће је врло често: хоѣмъ, хоѣши, хоѣтъ, хоѣтъ, (на првих 105 стр. 16 пута), фацѣтъ и тако даље.

*

Синтаксе се овај писац није никоје држао. Како му је кад било лакше казивати или писати (може бити да је овај текст диктован), писао је.

Сад ћу исписати овде још неколико речи, махом необичније, а које ће као речник послужити:

Авесаломъ,	комсѣваніе (комсолѣкъ)
Аврамъ,	крѣвникъ,
баснарка, њ,	кроток, а, о,
бесъ,	кѣрварство,
безѣдна (морска),	лапѣникъ,
биліе,	леностъ,
биліаръ,	ловити рл.
болесъ,	Моисей,
боленъ,	малесница,
болеринъ,	милостивникъ,
богомалець,	митрополіа,
бродници,	начелство,
бѣренъ, ²³⁾	неволникъ, цы,
вазрастъ,	обиданіе,
ванька, ²⁴⁾	облени(ти) се,
вдовица,	Паваль (Павле, Павль)
високошме,	паметозлобје,
висота,	пазаръ,
врагъ,	пилиньство,
гимѣа (гимѣи),	плодовитъ, а, о,
гимѣица,	плашило,
гноице,	питовно, а,
Давидъ,	попъ,
дѣма,	помнити (= памтити),
завистъ,	повтори(ти),
земли,	потрети(ти),
изришти (ихъ),	потаенъ, а, о,
иска(ти),	ползѣвати,
истезаніе,	помилѣвати,
идъ,	преластова(ти),
издита,	преклонити се,
идовит-а-о,	прелашенъ, а, о,
каль,	сабира(ти),
канѣни,	самовила, њ (и),
карази,	седба (= усев),
каша,	сиромашки-любѣць,
кара(ти)се,	сичкѣй,
крамола,	скарати,

²³⁾ трава у усеву (по баштама).

²⁴⁾ падавица.

славата,
сребролюбѣць,
сребролюбство,
страноприемница,
стоката,
сѣкрѣшенъ,
тащаніе,

темница(та),
томрѣкъ,
траси(ти),
трѣгъ,
фати(ти),
чати(ти) = поштов;
чорбаѣа, и.

*

Колико ми је било могуће интерпуну сам текст, што је врло тешко, речи сам о и растварао. При растварању или допуњ речи држао сам махом правила која се у зборнику опазити.

Место ' писао сам њ, место Ѣ, писао ѣ. Остала писмена, као а, ш, щ, ѡ, и остављао сам непромењена. Тако исто задржао и у препису љ, рѣ, ѣ и ѡ задржао сам : како се јављају.

*

По којој је редакцији и како овај зборник прерађиван (колико је прерађиван) и којим путем овакав до нас дошao, остаје још тајна. Нема ни најмање сумње да га је, као што четку нагласих, оваква изданица који македонец, словенин, који је стајао под утицајем и цр и световне литературе (у прошлом веку) с њим свога пределнога говора с друге стране. Судећи по језику, тај је словенин био из Македоније, из предела Доњег Вардара.

У биографији Николе Ристића се види да је Никола друговао са Мартиријем Хиландарцем, и да је учио школу и у Рилишту, те да ли овај зборник није Мартирије собом из Хиландара и Николи га дао; или га Никола није донео из макед. Риле. — овај зборник био у кога из предела између дара и Струме, у пределу око Велеса или Кочана, види се по оним белешкама, које је трећа и четврта рука, на последњим странама писала.

Децембра 1895.
у Бечу.

²⁵⁾ „Годишњица“ књ. XV.

I

СЛОВО Ꙗ ПОСТЕ И КЛЕВЕТА И Ꙗ ОСЪЖДЕНИИ

Аще постиши се, покажи ми отъ дель твоихъ; рече видевъ сиромаша помилши сдѣшманина, и се, дрѣги нешто да чини добро, не завиди; красотою сѣающю виде премени ю, не лице же пости се, но и очима и сердцемъ и оу- и рѣкама и ногама и вѣсемъ оуди; мнеть бо брашна оудаленіе, тои бо постъ да оукораеть въздержи рѣки отъ грабленіе, нозе отъ рис- еже напозори очи отъ визора красна, пища ю виденіе, слѣха стежи не прѣимати ѡсѣж- и лажи слышаніа сѣетна, ничто же бо

есть еже не ѣсти месо или риба, снѣдати же плъти братіи оклеветаніемъ. Се бо ап(о)с(то)ль павель гла(аго)летъ: аще дрѣгъ дрѣга снѣдаете и оугри- заете, блюдите се сами да не отъ дрѣгъ дрѣга сиѣни бѣдете. Аще ли кто кого и по вине ѡсѣждает, и то вельми зло, фарісеи бо онъ и въ правдѣ ѡсѣди мятара погибе. Тебе же да съхранить Г(оспод)ь отъ таковыхъ паденій. Рече Г(оспод)ь не ѡсѣждайте да не ѡсѣждены бѣдете, емъ же слава нынѣ и присно и во веки вековъ аминь.

II

СЛОВО РАДИ САМОВИЛИ

Кои то ходатъ на самовили и на бродницы то баать и залагать и завозѣтъ скоты ѡни ѡволь(с)ки чел(о)вечи и ѡченицы, и кои то хоррѣи ныхъ они се посылають врагѣ и записи врагъ и има ги свои. Нема дрѣги грехъ нѣкъ отъ тоа грехъ. Ако кои оучины дрѣги или блѣдъ или да ѡтрене чл(ове)ка съгрѣшилъ етъ б(о)га а не се е отрекаль отъ б(о)га. А които на самовили и на бродницы тѣмъ се отри- отъ бога и похѣлат на име б(о)жїе, и речать: еже б(о)гъ да помогне намъ, повелика сила самовилата. Похваляетъ врага а на име не хѣлатъ. Ꙗ велико безѣмїе! врага хвалатъ а гели хѣлатъ. Скажи ми, безѣмна жено, ѡ дека чела тои даръ да лекѣвашъ. Това можетъ да р(аз)ѣмеетъ како тѣ е отъ врага това ле- ле. Врагъ даетъ даръ своимъ оучени(ко)мъ. на жено, кажи ми колико години си постила ѡкала или си претенела некое мѣченіе ради б(о)жїе, или девѣство чисто зачѣвала и те- и дѣшевна чистота имела еси, била еси ѡлюбива и милостива, или за правда пре- да еси отъ некоего некои досада и бл(а)- ила еси досадителя. Кажи ми отъ кое добро дарѣвате б(о)гъ да лекѣши аколи познаешъ какъ си съгрѣшила добре знаешъ како отъ

врага ти етъ това лекѣваніе. Рече магесница: ако е отъ врага баниѣ кога побая, скоро оздра- веетъ комъ побаяемъ. О жено, отъ врага прѣлаштена еси вѣси вѣрныи и неѣрныи исповѣдѣють како етъ въ рѣце б(о)жїи животъ и самрѣтъ чл(о)векомъ. Кога е и самрѣтъ и животъ въ рѣце б(о)жїи, како можешъ да се сапирашь на сила б(о)жїи, да исце- лиши болнаго сасъ твоего лажовно баниѣ. О не- разѣмна и отъ врага прѣлащена жено, егда повелитъ г(оспод)ь и прати анг(е)ла да ѣзметъ д(ѣ)шѣ ты окаина мош ли да се сапрешъ повеленію б(о)жїю да не изиде д(ѣ)ша отъ тело; коа помощь мо- жетъ да ѣчинить мало важе и сино платно и черньо чренъ ножъ и бѣрыанъ и варѣбово дръво и дрѣги много враговѣины. Чинѣте таковы дѣи- вольски работи. Кои помощь можат да ѣчинѣтъ больномъ. Но лѣкави врагъ видить вашъ оумъ и сердце прѣлащено. И не имате надежда да оздра- веете, ради това показѣтъ врагъ како даетъ лекъ больномъ, да прѣлащаетъ васъ и да го верѣете како отъ баниѣ ѡздравее. Ꙗ каинна жено, како си се отрекла отъ б(о)га и отъ с(ве)ты анг(е)ли и отъ васи с(ве)ты. Отрекла си се и похѣлила си на име божїе, и рекла си: не може б(о)гъ скоро да дава здравіе, като монте басны. И пре- дала си си своѣта д(ѣ)ша врагѣ како прѣво шо

рекохме, или самовили или башица или бродница или биларе. Такови зоват се неверны. И на дѣвола покланаетъ се и на много богове покланаетъ се и надеятъ се на много богове. Дължни са за това попове црковны съсъ велико вѣнчаніе да испитѣватъ кои ходатъ на самовили и на бродници и на башице и на залаганіе и искать отъ врага лекъ а не отъ б(о)га. Кои са такъвиъ да ги отлачи отъ црква, да имъ не дава нафора ни причещеніе. Кога ѡмратъ да ги не пекътъ нити поменъ да имъ чѣнать, нити да имъ речеме: б(о)гъ да прости. Ако ли кои пошъ прѣйма такъвива и дава имъ нафора и комъка и шнъ е едино сасъ ныхъ безаконикъ и идолопоклоникъ, и като иоуда предаде христа са противникъ христовим. Които се отъ вера отречать христѣанскъ и отидать на дрѣга вера, пакъ после сетать се и раскають се и поверяютъ се на христѣанскы законъ, иматъ запрещеніе .3. лета, и по седмое лето да го помажѣтъ сасъ миро, и тога да се причестѣтъ. Тако и които ходатъ на самовили и на бродници и ищетъ лекъ отъ ныхъ шны са се отрече отъ христѣанскы законъ. Кои са такъвиви, ако се не покають отъ такова безаконіи съсъ показніе и исповеданіе, ако ли се не пока.... отъ такового греха, съсъ такъвиъ никако да не мешае но да бегаме далекъ отъ ныхъ, и да ги имаме погрешны отъ дрѣгити вери. Кога ѡмрѣтъ да ги не шпевають ни поменъ да имъ творать, защо са шны се проклетіи отъ .5. таго сабора отъ .рѣ. с(в)етѣ отци како и прѣво што (ре)кохме. Ако ли се предъ самртъ покаеть за .3. години да имъ дадемъ запрещеніе и да прокльнѣтъ магесїиците и самовилите и бродници и кои ходатъ на ныхъ. Кога съврѣшатъ .3. лета и да ги видать како са се по правдѣ и по истинѣ показали, тогача да ги примать въ црковъ и да ги причащають. Тако подобае намъ дѣховникъ и поповомъ сасъ много вѣнчаніе да имаме ради такъвива вещи. Праведни сѣдїи насъ хоцетъ ради ныхъ да сѣдїтъ и до мала вещь, и да възможеме съсъ дрѣзновеніе отвещати праведномъ сѣдїю ради ныхъ. Томъ слава и дрѣжава въ векъ и вековъ аминъ.

Где са които дѣмать магии мї е оучинено и не раждаемъ чеда. А дрѣги кажатъ отъ магии ми

оумираеть чеда и оумирають ми добици. А дрѣ кажатъ ѡ кащата имамъ магии и никакъва работа не иде напредъ. О безѣмни чл(о)вѣкѣ ты самъ себе чинишь магии. Дѣволъ кога ви вашъ прелашены оумъ и не имате надежда въсесильнаго и всемогущаго б(о)га, на прїидеть врагъ и рече ти на ѡмъ: имашъ ѡ магии, и речеть ти иди скоро на магесница и и деть врагъ, и скажеть на магесница и она да речеть како що врагъ любить. И речеть ти: тамо и тамо и наидеши нешто, и шмае ти ошъ и види ти се како да си напашъ магии, и да оуверитъ и да речеши истинна е магии. И речеть магесница: тои чл(о)векъ или таи жена оунала тї е магии. А ти поверѣвашъ врага и шпешъ да се карашъ и да не навидишь шно чл(о)вѣка. И кога те познае врагъ че го пошашъ за мала работа, и на погѣлемо сѣло потете. Велика радость иматъ врагъ кога познаеть верѣме магии, и кои вѣрѣють магии на нихъ фащатъ магии, а кои не верѣють магии на се не фащатъ магии. Ако искашь да не прѣмагиши, а ти станы м(и)л(о)стивъ, щедаръ крѣи и не давай зло за зло, и не дрѣжи наметомъ на срдце свое. Бѣди страннолюбецъ и свромкилюбецъ, страноприемница. Сътвори домъ честъ да ѡлазатъ сиромаси въ домъ твой, и сѣтъ въ домъ свои плашило, и кога видеть врагъ шило въ домъ твой плашило не смееть да идеть да сътворишь некое сѣло зло. Плашило зове страннолюбіе и нищолубіе. Блаженъ тои векъ които направи таково плашило въ домъ. Такови чловецъ отъ всѣхъ людѣ хоцетъ и денъ бити не такмо прости людѣ, на и сѣанг(е)ли радѣватъ се таковамъ чл(о)вѣкѣ. Где се почитать хр(и)стосъ, тамо всѣхъ с(в)етѣ радѣватъ се. Кои чловецѣ почитаютъ хр(и)ста, и иматъ въ домъ свои страноприемницы, шкоже х(ри)стосъ: страненъ бехъ и въведохте ме въ ваша; блаженъ тои чл(о)векъ кои ваведе хр(и)ста въ домъ свои.

Да ти кажа и дрѣго пошченіе. Бѣда познать како да тї е оучинета магии, да не нахожмаха дрѣгомъ но самага себе шсѣди, и дрѣчешъ: ради мои грехъ прїиде ми таково

тѣмъ годѣ сѣло, отъ видимо и отъ невиди-
ма вѣсе да бл(а)годариме б(о)га. Кога ты
дѣлаешь, тогачи оударяешь врага по главѣ с
ица. Ако ли придетъ тебе некои скръбъ и
ль, а ти плачеша и скръбиши и жалиши, то-
вѣликаа радость имать врагъ; а кога бл(а)-
риши и радѣши се въ слоуплзченіе, тогачи
са печаль имать врагъ. Кога така твориме и
ѣсть оугодно, и ц(а)рство и(е)б(е)сное мо-
лоуплзчити о хр(и)сте ꙗ(сѣ)се, томѣ слава и
слава въ веки аминь.

И дрѣго слово ради магесницы и самовили
одимцы и баснарки.

Пишетъ ва гнига нарицаема ланьфранкъ, како
единъ человекъ, падаше отъ беса; и при-
ше го при одного отца и помоли се б(о)гу и
не бесъ отъ оногова человека.... бесъ рече
дѣлави враже, право да ми кажешь кон дѣши
ке има ѣ мѣката, да ли отъ мѣшпски или
ски? И рече врагъ: повеке женѣски дѣши оу
та са. И рече о(т)ць: не верѣю те, враже
ни, жены не са трѣговцы да лажать, да про-
тъ и да кѣпѣвать; жены не са хайдѣци да
пють и да дѣбывать чл(о)вѣцы. Како да те
имъ, дѣлави враже, како са помного жены оу
та. Рече врагъ: да ти кажа, чѣе, почто ради
ого са жены оу мѣката: не беендѣсѣвать това
що имъ б(о)гъ дарѣва, на тѣрат на себе чер-
и белило и чернать си веждите и пременѣ-
се въ хѣбави премени, натѣрат на себе сребро-
ато, и колико се чини правать да са хѣбави

толико ние бесове радѣемъ се. Защо чини кога
правать се съсь шнова оукрашеніе, тогачи много
чл(о)вѣцы прелащаютъ се. И кои не имат да
се пременить, а ны се присмивають. И които са
безчедны, ако и с(ве)тъни да са, чиним се присмивають;
и кога се две жены ескарать до самрѣти не проща-
вать се; и кога имъ оумре чедо или родимина,
хѣлать на бога и жалать и плачатъ до самрѣти и
ищать лекъ да раждать машки деца, ѣкоже ре-
кохъ, оче, великаа радость имаме отъ такови жены.
Кога оумре некои магесница жена, принесеме
неипата дѣша [та]²³⁾ при нашего господина дѣ(а)-
вола, и чинъ се радѣва и речеть: и ти си мене
много добро оучинила и много си дѣши привела
при мене. Тамо дека самъ изъ и вѣси магесницы
хощѣтъ да бѣдѣтъ при мене; и поставлю въ пре-
исподны адови, тамо дека са елински богове и
еретѣци и предатель иѣда. Такова творить почасти
господинъ нашъ дѣаволь на самовили и на брод-
ницы и на магесницы. Тѣра ги въ.... и червьне
ѣмира.... велико послашаніе творать нами ма-
гесница кога и ми речеме за дѣлава работа хуши
подобро оучинать отъ насъ; како имъ се заракале,
а чини са похитри отъ насъ. Нынѣ бесове боиме се
отъ магесницы. Оныи много незлобиви дѣши пре-
ластоват и приводать ги при насъ. Колико дѣши
мѣжаски имать оу мѣката помного са отъ жены
прелашены нежели отъ дрѣги грѣхъ. Ние е оучиме
жените до де са млади да се пременѣвать и да
се китать, да преластѣвать млади и незлоби дѣши.
Кога . . . . .

III

ОЖЕ ВЪ С(ВЕ)ТИ О(Т)ЦА НАШЕГО ІОАНА НИШТОЛЮБИВАГО ЗЛАТООУСТА СЛОВО Л
Ѣ МОЛБА И МОЛИТВА ОТЪ АНЪДРИИНОВО СЛОВО, БЛ(А)ГОСЛОВИ О(Т)ЧЕ

Великаа добродетель не м(о)л(и)тва, братѣи,
би ваетъ сасъ бл(а)годареніе и трезвени
И како може чл(о)вѣкъ бл(а)годаренъ бити
нее намъ ни едина оугода; и мѣчимъ себе
можемъ бл(а)годарити кога нее намъ ни
на оугода, тогачи тебе да бл(а)годариме. И
нешо просиме отъ б(о)га и не дава ны го,
така да бл(а)годариме. Защо некога даеъ

б(о)гъ, некого не даеъ. И двете са добри за насъ;
или прѣель еси, или не приель еси, бл(а)годари
б(о)га, защо приходитъ врѣме и не приимаеша
кое просиши, но ш дрѣгаа страна подобро приходи
ти; за това тебе да не жалиме вѣда скоро не
примеме свое прошеніе отъ б(о)га. Или не може

²³⁾ Овај члан у [ ] та, додат је другом руком дописије.

б(ог)ъ да ни дадеъ прошеніе наше, но гледа насъ що кеме да чиниме, кога ни скоро не дадеъ. Хощем ли съ сердце искати или некемъ никакъ искати. Или прѣхмѣ, или не прѣхмѣ, дольжни сме да се молиме. Кога не дадеъ намъ що искахмѣ, тогаа повеке да се радѣваме, неже ли да бѣхмѣ го оузелн. Защо, нѣ не знаеме що е намъ потребно. Защо милѣва насъ б(ог)ъ сакого да приводит насъ при себе като некои любочедни отецъ: много мѣ синъ неговъ просит мѣ некое прошеніе, и не дава мѣ, и не яко не хочет да мѣ го не дадеъ, но милѣва го о(т)ць и драго мѣ е секога да идеть с(и)нъ често да иска о(т)ца прошеніе. Които искать некое прошеніе о(т) б(ог)а, да расѣдат себе да ли са достонни за шнова що иска, да е и шнова що искате по законъ което просите. Ако лѣ е по закона прошеніе, често да просиши, и да не искашъ некое свѣтно прошеніе. И кога се молишъ, не моли се тѣкъ за себе, но да се молишъ за вси православни хр(и)стїане. Кога тако молиши се оуслишае ти г(оспод)ъ м(о)л(и)тва. Ако ли за дрѣго просиши, не кее да те послѣша б(ог)ъ, ако и праведенъ да си. Кои бѣше по праведанъ о(т) ап(о)с(то)ла павла, и помоли се, и не оуслиша го, защо не бѣше мѣ потребно, затова не оуслиша го б(ог)ъ. Защо, и самъ павлъ рече: о семь три пати г(оспод)а молихъ да шѣспитъ о(т) мене, и рече ми, довлеетъ ми бл(а)годеть мои. Кое повелико прошеніе просиши о(т) мене, павле? не довлеет ли ти това дарѣваніе и сила и трѣпни досади, бѣди и напасти, страданіе, бѣненіе, затвореніе — сила бо мои свѣршають въ немощи. Кои бѣше въ пророци поправеденъ о(т) моисей? но ни него оуслиша б(ог)ъ да приведе еврейски родъ въ ерѣсалимъ. Защо бѣше потребно и които живеють ва грѣхъ и ныхъ не послѣшають. Затова рече б(ог)ъ пророкъ іеремію: не моли се за рода еврейскаго, не бѣдѣ те оуслишати. И егда молиме се ради свои ненависници да патать некое зло, не оуслишитъ б(ог)ъ, защо молитва не лекѣвено биліе на болестъ, и толико е добро кои оупразають се на м(о)л(и)тва, якоже наѣчихмѣ о(т) хананей. И вси ап(о)с(то)ли помолиша х(рист)а ради неина дашеръ да исцели, на не васхоте.

Такмо она сама са силное трипеніе и сасъ шство вазможе и пріеть лечьбѣ по неиню прои защо любить б(ог)ъ поканіе грѣшномъ да просить, егда мѣ се молишь неже ли да постави дрѣги да се молишь за него. Защо и сирѣ кога хощать некое прошеніе да просать о(т) коего болерина, събира человеци да се моли много дари дава, и егда да полѣчать прои. Но предъ б(ог)а не така. Защо не искать б(ог)ъ о(т) насъ да поставимѣ дрѣги да се молять (насъ) но ние сами да се смеримѣ и са се сердце молиме. Тогава ни се радѣва г(оспод)ъ тогава даеъ намъ прошеніе наше, като и любочедни ш(т)цы творять. Защо и они свои дѣла чѣда сътворяють ги, подвижны ради да пріемъ прошеніе ш о(т)ца. Така и ти да твориши, те е одеслышалъ б(ог)ъ, бл(а)годарн б(ог)а, а не те е слышалъ, почекаи мало, и съ се сердце се доде те послѣша. Не тѣ е фаида да постави дрѣгаго да се моли за тебе. Или сирѣмахи или чорбаѣа, самъ за себе да се молиши и кенъ полѣчи(ти) прошеніе. Защо и чл(о)вѣкъ сыгрешимѣ, и кога често паднемѣ да мѣ се молиме, стро и въ полѣнощи и вечеръ, покланяемъ се немѣ и бѣемъ свои глава о(т) земли предъ неке ли оумилити се, неке ли прости(ти) се прошеніе. Колико помного хощеть б(ог)ъ прошеніе наша сыгрешеніи кога го сами с прилежаніемъ молиме. Ако ли оставимѣ дрѣги да се моли насъ, а ние въ лепости да ходимѣ, неке ни помогнѣти. Ако и много грехове имамѣ сами се молиме, сами да припадаемѣ милостивомъ б(ог)у. Ако не послѣша насъ единъ часъ, или два, или .л. или .к. или многожди, не шблени се во доде примешъ. И кога пріимешъ бл(а)годарнъ какъ си пріель. Много оулазѣть оу цркви дати се, и кога излезать ис црква да г(о)сподишъ що се рекло с(в)етое е(а)нг(е)лѣ; послѣхъ ихъ не слышать четеніето мое. И ти четени и поени и самъ не разбирашь четени и поени, и искашъ да те послѣша б(ог)ъ и рекаль еси: преклонихъ колена мои и молихъ се б(ог)у. На с тело преклонилъ се б(ог)у а не са разѣмомъ. Тело твоє оу цркви твоей скітает се ради кѣнѣваніе и прои

твоа молать се, а шмъ твои трапезе поста-
 вить. Врагъ, лѣжави врагъ зверь есть и знаетъ
 отъ молитва много дѣшевна полза прїимаемо,
 ходитъ и смѣшаетъ наша молитва, и прїи-
 маетъ намъ много и зли поминѣнїе, и помра-
 чаетъ шмъ, и не помниме що сме рекле. Ако
 патиме наа да повториме и да потретиме. И
 така видить врагъ хоче се посрами и побе-
 дить насъ. И отъ това да разсѣемъ кога се
 ѣмъ се намъ за некоа вещь, и придемъ при
 го господара за некоа работа, сабираеме
 шмъ и почнеме да го молиме. И (а)ко има
 ги чл(о)вечи тамо нѣе на них не вази-
 мѣ, такмо него единого молимъ. Колико по-
 потребно помного така да твориме б(ог)ъ,
 молиме се ради греховъ нашихъ прощенїе.
 не бѣдетъ расемъ оумъ нашъ тамо и тамо;
 ради не прїимамъ прошенїя наша, но оше
 они хощемъ бити. Много иматъ нищи людїе
 годнимъ работи некоемъ князѣ ради ценъ и
 трѣждаютъ се и работають, или ради цены
 ради некое начельство множицею и не мо-
 ютъ ползчатъ прошенїе. Нашемъ ва(а)д(и)це
 оу б(ог)ъ, отъ него же прїимаемъ мали наши
 , но и еще повелика възданїе прїемъ отъ
 нашихъ, и не имаме тащани, икоже бене-
 чено намъ и потребно. И да разсмете колико се
 ѣе кога найдете некого добраго чл(ове)ка
 хоратите сасъ него, и много се пользѣтъ.
 о помного бѣдѣтъ се пользѣвати кон дѣмѣтъ
 та, сасъ б(о)ж(а)ственное писанїе. Колика
 хоще прїе отъ б(ог)а. Наши раби чрезъ
 лета непрестано работатъ намъ. И ако при-
 е се некои день или отъ болести или раз-
 е се и не можеть той день работати и много
 терпѣть бѣдѣтъ, а нѣе ни мало некеме шта-
 сѣтївнѣ работи и да поидеме на молитва и
 дадемъ бл(а)годаренїе б(ог)ъ. Не дї е то
 лично, чл(о)в(е)че, да не познаваши кое ти
 е на д(с)ша, а ти го просиши отъ б(ог)а;
 внаени що просиши отъ б(ог)а. Ти егда
 и, нищо не искаи, тѣкъ речи: кое бѣдѣтъ
 на д(с)ша спасенїе, това да ми даде г(оспод)ъ.
 не вазираеть б(ог)ъ на твое исцѣленїе, но
 онъ познаваетъ кое е тебе за потреба, тава

ке да ти даде. Зато, и ап(о)с(то)ли выпросиха отъ
 х(рист)а прошенїе, и х(ристо)съ имъ рече: не знаете
 что просите — защо искаха начельство да запо-
 ведѣють дръгимъ, и х(ристо)съ скара ги, и рече
 имъ: тако и неверны езицы творять и искать да
 заповедѣють. Така и о(т)ци творять; не дають на
 свои чѣда како оны сами хощѣтъ, на о(т)цы
 ихъны промишляють ради ихъны животъ; колико
 помного хощеть б(ог)ъ ради нашегъ телесно и дѣ-
 ше(в)но спасенїе. Когаа много молиши б(ог)а и не
 послашаа те, помисли колико молять тебе сиро-
 маси да имъ помогнешъ, а ти ни мало сѣхъ хлебъ
 не хощеши да подаеши отъ многое твое немилос-
 ердїе и безъчеловѣчїе. Но б(ог)ъ отъ многое
 чл(ове)колюбїе и тебе немилостиваго бѣдѣтъ по-
 милѣвати кога станешъ милостивъ. Бл(а)женъ да-
 видъ имаше только работа, имаше и ц(а)рство и
 на ходеше .ѣ. пати на день и молише се б(ог)ъ,
 и не тѣкъ за себе молише се, но избави иже
 бѣхъ подъ негово повеленїе. А нѣе каковы отъветъ
 хощеме дати б(ог)ъ? А нѣе като не радиме молити
 се б(ог)ъ, за това и врагъ нахождатъ место и въ
 много грехове насъ тѣра. Но конто моли се често,
 са се срдце, не штавляеть го молитва да сѣгрѣ-
 шить — икоже вода напаметъ градини и ливади
 и биваетъ трава весела и зелена, и дръве пло-
 довити и раждаетъ плодъ, така и плодъ дѣховны,
 источникъ слъзи таковы. Аще що выпроси отъ
 б(ог)а оуслышитъ мѣ м(о)л(и)тва и ке е да сабереть
 въ себе всака дѣшевна добродетель. Икоже рече
 писанїе: бл(а)гослови д(с)ше мой г(оспод)и и вса
 выштрѣна мой и да разлѣчитъ отъ земли на ра-
 зѣшмъ и поминѣнїе. Тогазъ не такмо достигаеть
 до небеса но и до престола б(о)жїа. Такъваа сила
 иматъ коня молитва биваетъ таино и сѣкрѣненнымъ
 срдцемъ и смиренн дѣхомъ, а не сасъ многословїе,
 но мало и смирено и просто. Такъваа молитва
 милѣва г(оспод)ъ. И то нази се отъ ана, мати про-
 рока самоила; така дѣмаше кога молише се б(ог)ъ:
 адоа б(ог)ъ, елон саваотъ, сиречь: вседѣрж-
 телю б(о)же, ако кешъ призрети, призри на сме-
 ренїе раби твои; ако изволиши плодъ мѣжески
 полъ дати ми, и да принесѣтъ его да сѣлжитъ храмъ
 твоимъ все дни живота своего. И оуслыша и
 б(ог)ъ, и даде и плодъ великаго пророка самоила. Ви-

дите ли потаена м(о)л(и)тва каковъ изредень плодъ
роди. Затова и х(ристо)съ рече: често да се мо-
лиме и да дѣламе: г(оспод)и и(сус)е х(рист)е по-
милѣи ме грешнаго. Ако ли много дѣлаши изи-
бретаетъ врагъ вина и засеетъ много помышленія
и оукладеть твои помышленія, и дрѣго дѣмат оуста
а дрѣго оумъ. И наивече кога тѣ е отеколь корема
отъ много обызденіе и пиинство, тогачи лениви
бивае на молитва. Анна кои молеше се тайна м(о)-
л(и)тва твореше с пось и въздржаніе и пріеть
прошеніе отъ б(о)га зашто срдце чисто и сакрѣ-
шено и смирено б(о)гъ не зничжить по нище
имамъ да рече и високооуміе и зничженіе. Защо
дрѣга вещь, никои вещь не можеть да сѣтво-
рять срдце чысто икоже оуничженіе и досада,
като рече въ скрѣбехъ распространилъ ме еси.
Защо кога прїидеть намъ некои скрѣбъ и печаль
тогачи възпоменѣмъ б(о)га съ много смиреніе и
тогачи оуслушае и молитвѣ нашѣ и прощае
наше прегрешеніе. И още длъжни сме кога пои-
деме на трапеза да їдеме хлебъ и въ начела и
въ конецъ, да чиниме бл(а)годареніе б(о)гъ и са-
страхомъ б(о)жїи отъ всакіе мѣтїи да възвѣсимъ;
и да бл(а)годаримъ б(о)га и да се не обыздеме и
опїеме, на да хашїеме сколько нї е доста да ее
добре и за дѣша и за тело. Защо кога начинаете
трапеза с молитва и сѣвршае се с молба и бл(аго)-
словеніе никога не доврѣша се васака бл(а)га, и
никои да мя не речеть: из секи день на сѣдилїшта
предстою и не мога секѣга да се мола б(о)гъ.
Кога имашъ здоровъ оумъ и раждежено срдце на
б(о)жество иедино место не ти вредит да се
молиши б(о)гъ. И аниа из глѣбины срдца, таио
и никои не познаваше какъ се молеше б(о)гъ, и
чѣ г(оспод)ъ неїна молитва. И никои да не на-
хода махана и да дѣла: не можемъ да поидѣ въ
цркви да се помолимъ б(о)гъ. Того ради рекохме,
ни место ти вредить, ни време, такмо ти. Кога
тѣ е оумъ на б(о)га, на всако место можеш ти
поставити црковъ, аще на кое место станеш
да се помолїши. Секи день въздвигай рѣце свои
на небо; ако не тѣ е възможно а ти стани мѣ-
чешкомъ, на земли да стоїши а змѣ да тѣ е на
небо. Ако не тѣ е възможно да станеш на едино
место, или на конѣ їздиши, или пеши ходиши,

или работиши, или на трѣгъ еси, или кози їди
или дрѣга работа работиши, можеш да нареч
име х(ристо)во и да се помолїши. Ты сѣи
неволници инако не имъ е възможно да пои-
въ цркви. И шны можать да сѣвршють сѣврѣ
молитва на слѣжбїи свои. Защо искать отъ
срдце сакрѣшено и смирено и незлобиво и кро-
и млоостиво и щедро. На такїиѣва млоостив
радѣть се г(оспод)ъ; на такїиѣва оуслушае
литва; на такїиѣва възираеть, аще на кое м
бѣдетъ, или въ домъ, икоже и апостолю навел
помоли се въ цркви на оу темница, и по
негови въ томрѣкъ бѣха, и лежеше на зем
кога помоли се та се отъ тамела потрясе те
цата, и темничнаго стража къ б(о)горазсѣм
веде. И ц(а)рь їезикїи лежаше боленъ и за-
се и шбрати се къ стени и заплака се и по-
се и стана здоровъ. И разбоиникъ на кресте иар
се расцетъ, и с малимъ гласомъ царство вѣсї
нанде. И пророкъ еремїи, въ калѣ възрѣженъ
моли се; така и пророкъ иїѣна въ чреве б
помоли се, и данилъ пророкъ въ ровъ, мїждо
помоли се. Тыи вси не бѣха оу цркви но и
велика надежда и вера на высесилнаго и в
гѣщаго б(о)га, и гореща молитва праша
немъ. Но що да речемъ кога се молимъ гре

Но тако и шнаи жена хананемъ глагола
помилѣи ме, г(оспод)и, даштеръ мой зле на
ванѣа. Тако и ти да дѣлаш: помилѣи ме,
под)и, д(ѣ)ша мой зле безнѣет се. Сли врагъ
грехъ. Бесомѣчимаго вси желають, грешнаго
ненавидать. Помилѣи ме глаголеше, мали реч
И тамо човеколюбїе биваеъ, тамо где
млоостъ божїи; тамо всака добродетель сї
не. Дека се наидешъ, помоли се б(о)гъ и
помилѣи ме г(оспод)и, ако и не испѣщаешъ га
Токмо сасъ разсѣмъ речї, зашто таиѣа м(о)
милѣва г(оспод)ъ. И не требѣть да искаме
дека да се помолїме, но чистѣ разсѣмъ. И
еврей метїнаха їеремїи въ калѣ; и помо
избави го б(о)гъ отъ мѣченїе. И праведни
въ гвоице и сѣтвори б(о)га м(и)лостива, и
чреве китова помоли се, избави го б(о)гъ на
Рекохме, аще где шбрѣдешисе на кое
непрестано да се молиши, чл(о)векъ нари

б(о)жїи. Слѣшая пророка моисей, кога из-
преесто отъ раце фараиновѣ, и прїидоша на
море и погнаша ги фараонето; предъ моисей
а по него голѣ саблї и отъ страха викна
къ г(оспод)у. И рече г(оспод)ъ: что ме
нѣ, мѣсины? Тако и ты да твориши, кого ти
некои беда, или отъ чл(ове)кѣ, или отъ
речи: г(оспод)и, прїиди и помози ми. Защо
секи час е съсъ нас. Така рече б(ог)ъ:
е песи изрекаль и ти отговарамъ, и и секи
тебе самъ, и чѣмъ що дѣмашъ, и виждѣ
ориши. Видите ли како не блїзъ при насъ
и кога се помолиме оуслишасть наша м(о)-
и дасть намъ и на тело и на дѣшнѣ помощь.
машъ срдце чисто отъ лѣжави работи, ако
молиши се чье те б(ог)ъ. Или на сѣдилище
ли на трѣгѣ еси, или на пѣть, можеши се
ити и да прїимеши твое прошенїе. Що на-
се кога се молиме и простираемъ свои раце
убо, показывать како много зла творять и
чѣждо грабать, кладать, бить, на зло прос-
тъ и свое тело осезаетъ и шекврысваеме ги,
рече ап(о)с(то)лъ: всаки грехъ кроме тела
блѣдъ творей въ свое тело, съгрѣшаетъ.
и рече: таина биваема срамно вѣтъ и го-
и се; того ради потребно естъ да се боиме
не оскврынаемъ наши рѣще защо съсъ нх
блаемъ с(ве)ти таинѣ. К томѣ да ги не шек-
мъ, но да ги очистимъ с милостина и да
ме на сиромасѣ, болнымъ и затворенимъ, и
ги простирае на небо и моли се б(ог)у. И
се оскврыненїи како смееши да ги прости-
на п(е)бо. Таково оскврыненїе и нечистота
гневъ б(о)жїи приводит на съгрѣшающїи.
ни ли да размееши колика сила имать
и тѣла биваема въ цркви, чѣни ап(о)с(то)ла
како се помолилъ. Беше затворенъ оу тем-
отъ неверны и окованъ ѣ железѣ. И шнѣ
е се и вси христїане молеха се за него и
ного людїе бистъ молитва, и изиде петръ
и ница. Видите ли молитва колика сила имать,
рѣковномѣ стлѣнѣ бистъ помощницѣ, колико
попаманьшимъ повелика помощница хоцетъ.
Защо намъ повелено е да се молиме за
христїане и за епискѣпа. Егда поведат не-

кого осѣжденика на самрѣть и станатъ вси люди
и поидѣтъ и помолать ц(а)ря за него, и кога оу-
слишатъ ц(а)рь толики гласъ отпѣснить осѣжде-
ника. И колико повелика радость биваетъ кога се
отпѣснить человекъ съгрѣшенїа отъ молитва. Того
ради и б(ог)ъ постави понї, црковны слѣги, да
се молетъ за немошны. Аще петръ помогна мно-
гимъ молитва, како ти оуничїжаеши црковною
и ересьскою молитвѣ яко же любовна сила, и мнози
не могѣтъ да и разранять. Тако и молитва. И
ни отъ кои вещь не можеть да и разрѣшять,
но и които са расемни, м(о)л(и)тва сабираеть ги въ
кѣпе. И моиси не беше на воиска, сас воине,
но и онъ на воиска кога распростре рѣще свои на
висотѣ; доде дръжаше моиси рѣще на висотѣ по-
беждахъ еврей, и кога мѣ се досаждение и сведено
ги доле побеждахъ иноплеменницы. Того ради остави
арона и ора и дръжехъ мѣ рече, и тогачъ побеж-
давахъ еврей. Нїедино исправленїе не бевасть
егда въсемъ не бѣдетъ на польза. Аще испосныкѣ
вси, аще и богомолецъ еси, ако и въ ницѣта
прѣбиваеши; аще и на гола землѣ лежиши, и на
местѣ хлебъ, земла и пепель идещи, и на всакъ
день плачещи за свои грехи въ все дни живота
твоего, и не хоцещи пользѣвати, залѣдѣ мачишь се,
защо и моиси много и велика чѣдеса сътвори но
не беши толико великъ предъ б(ог)а, на кога рече
блаженнаго шнаго гласа иже рече: г(оспод)и, ако
оставиши имъ съгрѣшенїа, остави, ако не оставиши
и мене отпниши отъ книги животны, иже ме си
написаль. Такожде и д(а)в(и)дъ рече предъ б(ог)а:
азъ пастыръ съгрѣших, овци не съгрѣшихъ; въз-
врати гневъ свои на мене и на домъ о(т)ца моего.
Вса дела пророчаска добра всѣ и анг(е)ломъ по-
добна. Но и дела павлова много милосрѣдїю и
любовь показють; понеже помоли се б(ог)у да
отпадетъ отъ слави ради чл(о)вечаское спасенїе,
сиречь да отпадетъ отъ царство и(е)б(е)сное, такмо
вси людїе да спасѣтъ се. Того ради шна не снѣ-
день отъ кита. Милосрѣдїе павлово превъсходитъ
моисеово, понеже моисей въсхоте да погїнетъ
сасъ рода еврейскаго но паваль не такмо ради
сародницы свои обеща се да погїнетъ, но и за
васего мира шбеща се да погїнетъ, тѣмъ шны да
спасать се. Добро не чл(ове)кѣ да вискать отъ

свѣтъмъ змѡвечи молитва, на и цнь хощеть
 ѡмъ имать некое исправленіе на себе. Ако ли не
 имать ѡмѣдина помощь, не имать отъ с(ве)томъ
 мѡлѡтѡва. Не ли пророкъ еремїи три пати по-
 мѡли се бѡгѡмъ ради євреето п трици рече мѡ
 бѡгѡмъ: не моли се за нихъ некую да те послѣ-
 шамъ, зашо ми са много дасадиле. Кѡмъ полза
 сѣтворѣ самѡмъ сабѡмъ и до самрѣти сабѡмъ пла-
 чеше самѡмъ за него и молене се б(ог)мъ за него
 и рече мѡ бѡгѡмъ: ако встанетъ ноу и ѡувъ, данилъ
 не възмогъ избавити свои и дашери; оукрѣненіе
 ѡмѡмъ ихъ и не помагати ни светимъ молитва.
 Вспомени корнїиїи. Негова м(о)л(и)тва и мило-
 стивнѣ, иже твореше тавїѡмъ. Слѣшанте г(оспод)а
 по дѣла: помощници перѣсалимъ отъ мене д(а)-
 вїда ради и прѡрока, на кога єгда въцарить
 се пѣвїи праведни иногда прїиде наваходоно-
 сѣра. Така зчїни г(оспод)ъ зашо се беше змно-
 жила слава и лѣкавство єврейско. Но и нїа хрис-
 тїане и избраннї людїе б(о)жїи зашо предадохме
 се всѡмъ нечастивомъ и лѣкавомъ отъ грѣхъ нашихъ.
 И павъ оуслїиша пророка самѡїла и кога и цнь
 узнѣха добро. И кога прати а(н)гѣла своего и въ
 єдинѣ часѣ иони сто и седемьдесеть хїлїди воиска
 отъ сїна хирїмъ ц(а)рѣ воиска. На хощени ректи:
 кѡмъ ми потреба да бїхъ искаль отъ дрѣгѡмъ м(о)-
 лѡтѡва кога и твѡра вола б(о)жїю. Цѡ дѣмашъ,
 пѣвїи! Зашо не рече ап(о)с(то)ль павѣль не
 требѣеть ми чѣжда молитва и павъ и кѡн ти се
 молене за него и не бѣха достоиннї спрѡти него.
 И пѣтръ не рече не требѣетъ ми м(о)л(и)тва, зашо
 молене бѣше ѡмѡмъ биваема въ цр(ь)ковѣ ѡмѣмъ,
 и въ скорѣ избави се отъ темьнища, а ти дѣмашъ
 зашо ми е чѣжда м(о)л(и)тва? За това тї е по-
 требно, зашо ако би трасиль г(оспод)ъ насъ ради
 нашихъ лѣности, кога стоимъ на молитва, и мо-
 лиже се да ни прости наше прегрѣшенїе и не
 собрїиє ємъ почасти. Какъво чїнатъ рабї госно-
 дарѣ своимъ почасти и са страхъ мѡ работи. И
 кога искали с некого да си похоратїи за некому
 работѣ та идешъ са се ердце при него да похо-
 ратїи сасъ него. А кога се молиме б(ог)мъ да
 дрѣгѡмъ твоимъ сыгрѣшенїа, а ти се ленишь и про-
 щѣи се и сѣдишь на столе, и позе твои єдина
 дрѣгѡмъ поставлєши, и ємъ твои ходитъ кога на

трѣговина, когаа броиши пари сасъ ємъма
 на свои работа мислишь, кога даишь, токѡ
 твои въ саломотати, това не веднашь или,
 но секи день така чїниме. Такѡ то є
 истезаль б(ог)ъ отъ насъ, каковъ ответъ можемъ
 б(ог)мъ? Или ради наше лице различнї наши
 поминленїи, иже биваетъ отъ не страха; и
 очина и отъ лѣкави вазорѣ. Ако ли така не
 ради ѡклеветанїе ближномъ и ѡсѣжденїе;
 това се не чѣваме, но на всакъ день ѡклеви
 и ѡсѣждаемъ, и така єдинъ дрѣгѡмъ оуничї
 и єдинъ дрѣгѡмъ досажамъ. И кога е предъ
 него добро говориме и хвалиме го, и кога от-
 отидеть а нѣе почнеме да го ѡсѣждаваме. И дѣ
 завидиме и кога некои патать некому щѣта
 ваме се. Х(ристо)съ зчїи да се молиме за
 ни чїнать пакость. И чл(о)вече, въ црѣв
 дїишь да се помолїишь б(ог)мъ ради свое спѣ-
 а ты дрѣгѡмъ ненавидиши, кльнєши, но
 молиши се б(ог)мъ да му не прости сыгрѣ-
 пїи да мѡ дадеть да патить некое зло или
 постигнеть. Никако неприлично єсть намъ
 тїиномъ да имаме зави(с)ть и ненависть, и
 бѡвь и братолѡбїе. Кога се молишь б(ог)мъ
 прости сыгрѣшенїе не васпоменѣи чѣжда сыгрѣ-
 и б(ог)ъ да не васпоменеть твои сыгрѣ-
 зашо рече г(оспод)ъ: простите, да се прос-
 вамъ. Ако ли вїе не прощавате а и некому
 простити. Затова рекохѡмъ, не имать дрѣгѣ пог-
 чл(ове)кѣ отъ кѡнто кльнеть дрѣгѡмъ чл(о)-
 Защо, чл(о)вече, стаєши ѡдовита смѣмъ,
 изригаєши мѣдъ. Чл(ове)кѣ всїи отъ б(ог)а
 чїстєнь, отъ всѣа зданїи више всїи; не будъ
 и дїви зверь, затова даде тебе б(ог)ъ оус-
 да хашєшь ѡко ѡсе, но сасъ глагїи рѣчи дѣ-
 шашїи и да исцѣлєвашїи братїи твои. По-
 что тебе рече б(ог)ъ, да прощѣєши кѡн тебе
 шавастъ. Ты же и мене, непаметозлобнаго,
 ши ме да бѣдѣ тебе подобєнь и ѡбщникъ
 брата твоего и творїиши да се радѣ врагъ с
 Не ли рече б(ог)ъ, моли се за творещїи
 обїда. Но како възиваєши б(ог)мъ да разрѣшитъ
 иже го и поставиль, и никѡи де не моли
 погнѡбнеть дрѣгѣи но да спасать се всїи.
 И скаме да се помолиме б(ог)мъ ради прощєнїи

велика ленось приходитъ намъ. Тогда ра-
внѣ врагъ сасъ насъ, и борить насъ на отъ него
зла биваетъ, и ненависть и зависть, и па-
любѣ и клеветаніе. Защо не можеме да по-
сѣпротивника нашего, дѣвола; на него
приготовиме, него да кльнеме, него да ха-

пеме. Така да се радѣмиме братѣ и да порадыме
и да савръшиме заповѣди б(о)жи, и по воли б(о)-
жій да ходиме, и ц(а)рство н(е)б(е)сное полѣчити
и бѣдѣшнихъ бл(а)гъ сподобити се о х(рист)е і(сѣ)се,
г(оспод)ѣ нашемъ, томъ слава и дръжава съ о(т)цемъ
и с(в)етимъ д(с)хѣмъ и нини и присно, аминъ.

IV

СЛОВО КАКО ПОДОВАЕТЪ ОУЧИТИ СВОИ ЧЕДА НА СПАСЕНІЕ

Молю ви се, бл(а)г(о)с(ло)вены хр(и)стїане, съ
вниманіе и тащаніе да имате грижа за
чеда за свои ратае(?) како да се спа-
како да са б(о)гоугодны, и да васпоменете
нашаго юва како на всакъ день чинеше,
е кѣрбанъ ради свои чеда, защо се боеше
сырешагъ предъ б(о)га сасъ некое злое
пленіе. Въспомени авраама какъво зарача на
увѣнцѣ; добре, рече, да чѣвате за(по)веди б(о)-
жѣ пророкъ давидъ и царь, кога поче да смира
сина своего и въ место да мѣ оставитъ
богачество, а онъ мѣ зарачи и рече мѣ: о
кое, ако любишь и ходишь по законъ б(о)жи
неке ти прии некое сло, но всака вещь
ти лесно и згодно бити, и ке да ти биде
едомъ великое оукрепленіе. Ако ли изспад-
отъ онаи помощь, никои помощь не хо-
имети отъ ц(а)рскою силѣ и отъ богачество,
ако оу кого чл(ове)ка не имать правда
благочастіе погублаеть свое богачество и чста-
и срамъ и за оуборъ. Но кои имать правда
благочастіе, ако и що не имать, помогнетъ емъ
и стечетъ богачество. Потребно естъ и роди-
или о(т)цъ или матеръ да не радатъ за
богачество, да шбогатаютъ чеда свои и да
мачать сасъ хѣбави премени, но да ги
отъ с пошченіе, да са бл(а)гоговены и сме-
и трѣпелвы и послѣшливы и кроткѣи и
м(и)л(о)стиви и бл(а)гочѣстиви; да не е
любѣць, да не е шбыдникъ и пѣшница, да
шоролубѣць, да не бѣдетъ се выдалъ въ те-
страсти и нечисти.

Да твои синъ бѣдетъ б(о)гѣ оугоденъ, тогачъ
гѣ, тогачъ е оукрашенъ и премененъ и сла-

вентъ. Дължны са родителе сасъ много разѣмъ да
изгледѣвать свои чеда, како ходатъ и с каковимъ
чл(ове)комъ сабираетъ се, защо, ако не имате
грижа за сви чеда и отъ ваше негледаніе да сѣтво-
рить некое грехъ, васъ ке да мѣчить б(о)гъ ради
нихъ, защо ако не имаме и за дрѣгаго человека
грижа како би се спасалъ, хове да сѣди насъ
б(о)гъ. Ико же и ап(о)с(то)лъ павель насъ оучить,
рече: никои отъ васъ такмо за спасеніе да радить;
но и дрѣгемъ христїанинъ да помогнуть за спа-
сеніе. Колико много хоцѣтъ шсѣждевы бити отъ
б(о)га които родителе не шчатъ чеда свои на за-
конъ б(о)жи. Видите ли како оучитъ насъ пѣсаніе
да шчиме свои чеда, а нѣе не твориме тако, но
ги оучиме да станать чорбацѣи и да имать красны
кащи и переменѣи и добри коне и лозѣи и ниви
и ливади и дрѣга многа стока, тогачъ имъ се ра-
дѣвате и тогачъ ги хвалите, а за нхно дѣшевное
спасеніе никакъ не мислите. Ако ли речеши, мои
синъ разѣманъ е за това стече много а(с)при и вси
чл(о)вѣцы имать го за похвала. Знаи до некое
време ке да го иматъ и богачество и славата, па
ке да шмре и шнѣ. Но що рекохме, ако кои
имать благочастіе шны се наричатъ чорбацѣи и
разѣмны, шкоже рече се: аще кои имать вера и
надежда на б(о)га не требѣеть немъ богачество,
ако ли не имать вера и надежда на б(о)га, ни
помощъ не имать отъ богачество. Много родителе
зла наука имать, никако не хоцѣтъ да шдарать
свои чеда, или да го скаратъ, и гледать ги како
безаконо ходатъ, и нищо имъ не кажетъ. И много
и видехъ такъвива неназчени, завадоха ги предъ
сѣдѣ и шсекоша имъ глави и сташа родителе на
свои чеда крившици. Защо отъ мали възрастъ

не сѣчиха ги, не караха ги и не биха ги, и уни се събраха сасъ сѣи и сасъ развращены чловецы и отъ ныхъ насѣчиха слаа насѣка и почеха сло да чинать; и до после приведѣтъ ги на шѣщи законъ, сиречь нѣ ц(а)рски сѣдѣ и предѣ толики народъ шѣсѣдять го на самрѣтъ. И тогѣа неговѣ родители отъ народа засраматъ се и за сина своего велика жалба иматъ. Таковѣ неразѣмны родители които ненаказѣютъ свои чѣда, много скорѣ отъ чл(о)вѣцы трыпѣтъ и прѣстомъ ги показѣютъ и междѣ себе дѣмѣтъ си и кажатъ: не ли томѣва сина шѣбесиха, а томѣва сина фатиха на блѣдѣ, а томѣва крѣвникъ е, и отъ чловечески срамъ не смеютъ такѣвѣва родители да излезѣтъ предъ народа отъ срама и отъ жалби станѣтъ ѣко безѣмны. О чловеце, не ли те е срамъ кога видиши сина своего на сѣдѣише приведенъ, и предѣ толикимъ народомъ оучѣтъ сина твоего разѣмъ. Не ли тебе беше прилично да сѣчиши свое чѣдо. Ако би ти оучилъ прѣжде свое чѣдо, не би се сага срамѣвалъ и не би се крилъ отъ народа като хайдѣкъ. Ты самъ предавъ еси сина своего на самрѣтъ и станѣлъ си крѣвникъ синѣ своему. Видиши ли колико безѣменъ чл(ове)къ билъ си? Кога би видѣлъ чѣждѣ чл(ове)къ да скаратъ сина твоего или да го оударить, а тебе прѣиде жалъ и расрѣдиши се на шногова чл(о)вѣка, и почнешъ да се карашъ. Ш безѣмны чл(о)вѣче, защо така расрѣдилъ еси като дивѣ зверъ и повѣше отъ зверѣ, и дѣгашъ велики мѣтежъ и крамола. А кога видиши врага на всѣакъ день бѣнѣтъ сина твоего, и иска дѣшѣ да мѣ извадитъ, и да ѣ занесетъ ѣ вечна мѣка, а ты глѣдаши и никомъ грижа не имашъ да го избавиши отъ рѣски вражѣа. Кѣмъ милость имашѣ отъ б(о)га; колико безѣмны есте, колико несамѣслѣны. Кога видите свое чѣдо на новѣ мѣсець падаѣтъ и мѣчитъ го бес и почнете да мѣ ищете лекове, да го носите по црѣкви и да молите с(вѣ)тѣни да мѣ дадатъ телесно здравѣе, да го избавить отъ мѣченѣе; а кога видиши с(и)на своего на всѣаки день грѣхъ садеваѣтъ и трыкала се въ грѣхъ како свѣи въ калѣ, и тогѣа не имате грижа да га излѣкѣши. Знаѣи, о чловеце, ако видиши сина своего да пада отъ ванѣка, телото мѣчитъ бесъ, а на дѣшѣа никое сло не можѣтъ да сѣтворить, но ище по-

много добро и даѣтъ на дѣшѣа. Тѣмъ чл(о) които пада отъ надворѣ, да трыпѣтъ и да б(о)годарить б(о)га, та се като мѣченикъ нарича. които на всѣакъ день сѣгрѣшаѣтъ и никако не ходѣ на покаиѣе, такѣвѣа и на тоѣ свѣтѣ чл(о)вѣцы кѣ да се ѣкорѣны и посрамлѣны кога оумирѣтъ хоѣе дѣша ихъ поитѣ въ вечна мѣ. На кѣ да речѣтъ г(о)спѣдѣ на тѣе които ѣ чѣда: азъ сѣтворихъ васъ да есте начѣлѣи чл(о)вѣцы на свои чѣда; не ли предадохъ ваши оу ваши рѣще, не ли зарѣчихъ вамъ, отъ маѣ сѣчите ваши чѣда на блѣа)гѣчастѣе. И искаши речѣши оучѣише ги и не сѣшѣа. И ѣ това ѣ како те не сѣшѣа, защо са станѣли го требало е да си ги оучѣи кога бѣха малѣки врагъ прѣсѣтъ вамъ м(и)л(о)сть да ги мѣ до де се мали, и разгѣлите ги отъ малѣки. А порастѣтъ, и да ги оучѣи не сѣшѣа виѣ, потребно беше да ги есте сѣчили до де бѣха да ѣзѣмѣтъ страхъ и да ви се боѣтъ. Сѣго градинарѣе имѣтъ обѣчаѣ кога що посеѣютъ градина, кога порастѣ дивѣ бѣренѣ, често ги вѣтъ, до де е младе не даѣтъ мѣ да скорѣи не подавить питѣвѣната сѣдѣа. Така подобѣа творѣте на ваши чѣда, да не шѣставляѣте ѣ слоба да се оукорѣнѣтъ оу нихъ до де всѣа мѣ. Кѣмъ отвѣтъ бѣдѣте отвѣщѣа б(о)гѣ, кога ваши оукорѣваѣютъ васъ и шѣбѣзѣчастѣѣтъ. По оу закона пишѣтъ: ако кое чѣдо кара се о(т)ца и сасъ матеръ свою самрѣтѣю да ѣ. Сѣирѣчь да го побѣютъ с каменѣе колико по хоѣетъ мѣченъ битѣ, како мѣ са ненаказѣа и досаждаѣтъ б(о)гѣ. Защо ако ваши чѣда рѣтъ сло и грѣхъ, б(о)гѣ досаждаѣтъ. А ѣ ѣмны и грѣшны видѣме на васѣакъ день како чѣда досаждаѣтъ б(о)гѣ и хѣлѣа на с(вѣ)тѣ б(о)жѣе, и никако немаѣе грижа да ги испрѣ. Видиши ли колико почитѣа насъ б(о)гѣ и кога те оукорѣтъ с(и)нѣ твоѣ, да го побѣ каменѣе. А ти видиши с(и)нѣ твоѣ како ѣ кѣва законъ б(о)жѣи и никако не ванѣмаѣиши м(и)лѣсть надеѣиши се да полѣчиши отъ б(о)га ради рекохѣме, благословѣи хрѣстѣиѣа, да ѣдениѣе и да наказѣѣмъ своимъ чѣда да творѣ поведѣ б(о)жѣю. Защо всѣи можѣте да раѣ

ада, чеда, послушайте родители свои; и господи бо есть праведно: чати ш(т)ца своего и матеръ, же есть заповедь прѣва въ шбетованіе да благо тебе шеть и бѣдеша дѣговеченъ на земли. И соломонъ рече въ 1. глава, тако рече: наказаны снѣ премѣдри шаетъ. Ако ли кои отецъ не наказѣтъ с(и)на о правдѣ, ненавиждѣтъ своего с(и)на, того ради и наказѣва: ако ли кои на(ка)зѣва сына своего шаш го любѣтъ: ако би била злоба естатвена чловецехъ и да не беша възможно шли чл(о)вѣкъ да стане добаръ и да шчинить некое добро шмо вѣсѣгда да чинить сло; а добри отъ само ше да са оучиле на добро; по правдѣ хотѣхъ и да речать на страшно(мѣ) сѣди б(о)гѣ: г(ос)поди, почто насъ шсѣждаеша на мѣченіе, тако насъ и штворилъ шли и не можѣхъ добро. Ако би шка било, и шли и добри отъ само себе да есѣ, и не би било ни сѣдѣ, ни вѣзданіе не би било, и раи ни вѣчна мѣка, но отъ свое произволеніе сакъ чл(о)вѣкъ и добръ станеть и золь станеть. шевни ответъ шотеть дати б(о)гѣ, кои то родители шшѣват свои чѣда наставляю на сло и не швѣмѣхъ: или да шкарать некого или да шлаже некого да добиеть богатѣство. И чл(о)вѣче, ако шшѣваш чѣдо свое, не давал мѣ богатѣство, о мѣ шстави добра наѣка и бл(а)гоч(а)стіе, шко и го ненави(ди)шь дай мѣ богате(ст)во. И вѣщо ваше безшміе, родители, шще на животе шшемъ зарачате на чѣда ваша именіе, и по сашти вашемъ зѣмат чѣда ваша богатѣство ваше, шставилѣте два ножа на чѣда свои: единъ ножъ шане, а дрѣгъ невидими врагъ и предаѣте чѣда ваша, рѣще вражіа. Ако ли ишканъ да ти на чѣдо свое бо(т)ство, дай мѣ доде си живѣ, да видишь, ако на зло штачаѣтъ, а ти да го карашъ и да му не даѣшъ ко да творить. Ако ли по твои шмъртъ шставишь и твоѣ чѣдо нари, а шнѣ се разирати и телесно дѣшевнѣ и ни отъ кого не бѣит се нити се шамѣва, и тако и дѣшъ и тело погѣбѣва; за това штребе да шставилѣме на чѣда свои штока, но и на чѣдо оученіе, вѣразшленіе, наказаніе, ш(а)гочастіе и вѣсакъ добродѣтель. Ако ли имѣтъ шого штока, отидеть имъ оумъ на штока и шбоварать да чинать некое добро, и сашъ штока шпривѣст свои шгрѣшеніе, и кога видить како

не имать отъ свои родители некое земно и штока, такмо имѣтъ отъ родители свои добра и бл(а)гочастіе, и на това имать надеж, тои шветъ шажовни. Шатова кои то имате шикомъ грижа да не имать такмѣ за свои како да ги наѣчи на законъ б(о)жѣи — при да дѣмать и дрѣга работа. Ако би вѣсакъ вѣкъ свои чѣда оучилъ на законъ б(о)жѣи и единъ отъ дрѣгаго оучилѣи бѣха се, и би шило бл(а)гочастіе и тогаш би се в добродѣтель оумножила, тогаш би се рад ш(т)ци сѣс чѣда, тогава бѣха бѣ се прослави бѣщи и маики и чѣда; тогаш би се радѣвалъ (сашъ такѣвива о(т)ци и чѣда; тогаш би велики дарѣвалъ б(о)гъ такѣвива о(т)ци и чѣда; тогаш велика милость б(о)жѣи била би на вѣси штіане. Ако кои родитель наѣчитъ свои чѣ, законъ б(о)жѣи, а они после наѣчитъ дрѣгѣго ради многа м(и)л(о)сть шотѣтъ да полѣча б(о)га, защо и свои чѣда шпасѣха, и дрѣгѣ край нѣхъ шпасѣха се. Ако ли, пакѣ, кои родители не радиха и не наоучѣха свои чѣда дѣшевнѣшеніе, но штанаха развращѣни и чинать и дрѣгѣ се отъ нѣхъ саблѣзнѣтъ и творять шкови родители наричатъ се шрѣвници и пове шрѣвници, защо шрѣвникъ тело шбѣива. Шайрашъ на конѣи юзда да го шправляѣши да по равни шѣтъ, да не шпаднѣтъ оу некому ш и себе да шбѣиеть и тебе; и бѣеш го и го да го доведѣши на шѣтъ. Така и ти да твои на свое чѣдо. Кога го видишь да ходит без и не оставилъ го да чинить сло, но шпривѣст и наѣчи го на законъ б(о)жѣи, никако не шст го да чинить свои воли, имѣи го вѣзана о конѣи б(о)жѣи. Ако ти имашъ свое чѣдо в неке го б(о)гъ вѣзѣвати, ако ли го ти вѣзѣшь свое чѣдо, знаи тешики и горки и и нерѣшѣми шзи оу вѣчно мѣкъ има. И речѣши много наказѣю свое чѣдо да ходи и шведи б(о)жѣи. Добре вѣси оучилъ, но вѣи кое шправленіе шправилъ естъ, и вишь е шставилъ шрѣжнѣте свои шліи обѣчаніе... среніе и шкореніе, и да ли е вѣзлюбилъ шѣи законъ. Никако не шставилъ го да ти свои воли, отъ вѣсѣго шрдѣца своего, зашѣ

трыпати чловеци пошченіе и наказаніе и
лише, но не хощеть подобро исправити
законъ б(о)жій като некои рана поста-
влюе биліе и вежешь и не можеть да зара-
днѣти отъ онова биліе; кои потреба ако и
б(о)жій наложити? Така са и тѣи които не
ат слово б(о)жіе са се сердце, не можать да
целеть дѣшевныя раны. Икоже рекохме
одобасть кои иматъ чедѣ да ги наставляетъ
онѣ б(о)жии и на дѣшевно спасеніе. Ако
нашчатъ родители свои чедѣ на законѣ б(о)-
жій кои грехъ сѣчатъ чедѣ, родители ке да
ени; ако ли родители иматъ некои добро-
на себе, и за свои чедѣ на ради да ги
и на дѣшевно спасеніе; нищо не можеть
добро да ги избавить отъ вечна мѣка.
о да рекъ и вамъ, чедѣ, да рече, сѣшанте
родители по истинѣ и по правдѣ, зашто
и живы да сѣшанъ свои родители; не мо-
казать колько са чини мака потеглиле за
Родиха те и отхраниха те; ако и много
чинъ имъ по не можешъ да ги родишъ като
бе. Ако и(т)ѣ твои оукоритъ твоего брата
о оукори и помаганъ своимъ о(т)цѣ и пока-
како да го любивъ своего о(т)ца. А кога
и о(т)ѣ брата твоего, а ти жалишъ брата
мъ помогнешъ, тогачъ онѣ позалъ станеть
да се покоритъ о(т)ѣ своимъ, и неке да
ить себе, та и ти бѣдешъ носити неговъ
зашто ако кои помагатъ грешникъ да се
мнить отъ грехъ, онѣ повелики грехъ иматъ
огова что е сѣгрешилъ, зашто кога не исце-
рехъ дѣшевы, самртъ приводитъ и дѣше
жаемъ свои родители. Ако кои свои роди-
и почита великы страхъ да иматъ отъ сѣдѣи,
того страха и са сила хощатъ почитати
одители; ако ли ги оучижаеме, а чини са
утодны, естаставъ ибличають насъ. Ако ли
и естастав(е)ны савестъ не бѣоиме се, по неже
огова народа хощемъ оуболти се, и по
можемъ стати кога се наказють сѣи, по-
могать стати; и кога некои творить добро,
и теглають се по него. Того ради и деца
учать книга, бие ги оучитель предъ дрѣгитѣ
да се боить и да станать поразѣмны. И

добрите деца похваляетъ ги оучитель предъ злите,
да се засрамятъ и чини да станать добри. И тако
чинатъ разѣмны оучители и радать и книга да
нашчатъ децата; и на богоразѣмие и на закниъ
б(о)жии оучить ги. Того ради подобають намъ кога
искаме да дадеме наши деца да оучать книга, да
избираме оучители, не такмо да знають добра
книга, зашто много има чатьци и певци, а сѣмъ
и житіе иматъ развращено. Икоже рекохме, на
добри оучители да даваме свои чедѣ до сѣчать или
книга или занать, и да ги нашчатъ и на дѣшевна
потреба и на телесна; и на добре да ги нашчатъ
отъ нхны родители. Зашто родать родители чедѣ
и телесно отхраниють го, а добри оучители прииме
д(с)ховно оученіе и познають б(о)га. Да се не хва-
лять некои чедѣ како иматъ добри родители и
праведны самъ себе и сѣждаешъ. Да имашъ роди-
тели добри и праведны, а ти самъ да ходишъ бе-
законно, велика срамота тебе. Велики скорь да
имашъ добри родители, а ти да еси золь. Велико
добро есть да радишъ да сатворишъ заповедъ б(о)-
жій. На б(о)га да имашъ надежда да ти помогнетъ
б(о)гъ да се спасешъ, а не да речеши: како имамъ
добри родители и на нх да се надеешъ како
да се спасешъ. Но ако иже чиниме б(о)гоугодна
дела като и ти и родители що твореха и тогачъ
можешъ се спасти като и твои родители. Ако ли
не творимъ како твореха наши родители, то ве-
лико и сѣжденіе имашъ отъ б(о)га. И да ви кажемъ
да разѣмете како тако есть истина. — Авесаломъ
беше синъ давидовъ и сабра се со сѣ ра(з)вра-
щенъ и чинъ се разврати, и единое време стана
противъ о(т)ца своего д(а)в(и)да раца (= царя) и
сабра войска; изгна о(т)ца своего д(а)в(и)да отъ цар-
ство, и не помисли и не рече: томъ е мой родитель
и чл(ове)къ почетенъ и царь и старость иматъ
на себе. Никако такъ не помисли нити се засрами
отъ своего о(т)ца, но востаде на естанствени за-
конъ, и не почете д(а)в(и)да яко своего о(т)ца и не
засрами се отъ негова старость, но изгна своего
стара о(т)ца отъ ц(а)рство. Кроткѣи же и смиренъ
и незлобивъ д(а)в(и)дъ бегаше и крѣпеше се по пе-
щери и по гори и много зла теглеше; авесаломъ
седеше на ц(а)рски престолъ, радѣваше се и ве-
селеше се; и никако не пожали о(т)ца своего д(а)-

Дѣлѣнн са родителѣ да ѡчатъ свои чѣда на законъ б(о)жїи, ако ли ги не ѡчатъ на смиренїе и на вѣсакъ добродетель, не могѣтъ по правдѣ да се наречать родители. И чѣда дѣлѣнн са да иматъ покоренїе родителямъ своимъ, и родители да ѡчатъ свои чѣда. Кой вещь имъ е дѣшеполазна и кой ли есть д(с)шепогибелна. Икоже и прѣжде рекохмѣ : ако кой о(те)цъ любить чѣдо свое да мѣ не ѡставимѣ стока по своему смрти. Ако ли, пакѣ, кой о(ть)цъ не любить сп(а)сенїе с(и)нѣ своимъ, а чинъ да ѡставимѣ по самрѣти синѣ своимъ богатство. Ако милѣвашъ с(и)на своего, ѡстави мѣ бл(а)гочестїе, размъ и мѣдрость и смиренїе, и да има вѣра, надежда на вѣсесилнаго и вѣсемогѣщаго б(о)га. Ако кой о(ть)цъ ѡставляетъ на чѣдо свое по смрти богатство, и аще любящъ с(и)на своего чинъ никако не знаеть законъ б(о)жїи, и любить чѣдо негово да станеть ико же и него, и сами оучать свои чѣда на зло. Кога видите ваша чѣда прїидеть имъ некою телесна болѣсть, и приводишь лекаре и радите да ги исцелите отъ телесною болѣсть. Аще ли ги видите да имѣтъ д(с)шевна болѣсть, спречъ на вѣсакъ данъ да сѣгрѣшають и да ѡсаждають б(о)гѣ, и никомъ грижа не пмате да ги исцелите. Телото имъ милѣвате, а дѣшата имъ

ненавидите. Отъ неѣченіе биваеъ дѣшевна б
отъ грехъ биваеъ дѣшевна болесъ; отъ неѣченіе
слаа приходи и на дѣша и на тело, а отъ о
биваеъ дѣшевное спасеніе. Того ради подобн
счите чедѣ вапша. доде са мали да познають
Неѣчень чл(ове)къ подобень естъ несмысл
скотѣ. Велико бездѣміе чл(ове)къ самъ са свои
да стане несмыслены скотѣ; защо въскакомъ
ве)къ можетъ да станеъ раздѣмнѣ, иже о
чала бистъ сздапѣ отъ б(о)га. Защо слово бе
дрось подобно е катѣ чисто златѣ да лежитъ оу
или некои чиста вещь да е оу безчастіе.
кои речеъ помного чловеци безъ мѣдрѣ
хождатъ неспѣ добре рекаль, понеже въ
верны мѣзици немаъ д(с)ховна сченіе, но
комѣ бл(а)гочастивомѣ христїаннинѣ требѣ
иматъ д(с)ховна мѣдрѣ; иже гимнѣ бе
кень и безъ гимидїи не може да пива по
така е и кои чл(ове)къ не знаеъ дѣховна мѣ
не можетъ да преидеъ море века сего.
ради рече некои мѣдраць: безкнижны и не
ако и видѣтъ но не добре видѣтъ, понеже
би пѣталъ безкнижнаго и неѣченога чл(ове
ли мѣ е дѣша жива или мртва; е ли движи
или недвижима; стоить ли небо на еди
или пременаеъ се и ходитъ ли отъ мѣсто на
если трипѣстасны б(о)гѣ или несть; да
беспѣленъ или иматъ тело; иматъ ли въскрѣ
или не иматъ; да ли кѣтъ въскрѣснѣти въ
не хошѣтъ; кои вещь раздѣлѣеъ а(н)ге
чловеци; подобро ли естъ кои то се крѣ
или които се не крѣщаватъ; кое добро т
крѣщеніе; що е литѣргїа и що са врен и
епѣскѣпи? Такова въпрошенїа безкнижни и н
не можатъ никако да кажатъ. Неѣчень чл
нарѣча се катѣ слепецъ; катѣ слепаго шкѣ
водатъ за рѣкъ, тако и кои са сченѣ водатъ
ченаго. Како есѣ слепи отъ телесны очи,
неѣченѣ слепи са отъ дѣшевы очи. Защо
и сѣмѣ видѣтъ, аще оумѣ не познаваеъ кои
еса за дѣшевно спасеніе, конечно слепѣ
ча се томъ чл(ове)къ. Раздѣмхте ли които
чедѣ и отъ мали штавлѣеъ ги пѣнака
штавлѣеъ ги слепи. Иже рече хр(и
слепѣ слѣнца водѣтъ, и двѣта пѣтъднатъ въ

ко би единъ ималъ очи, не биха и двата пятнаде
= паднале) въ дѣньката. Икоже рекохъме: кога
и още мали чеда ваши, да ги оучите на законъ
(о)жи. Отъ мало какъво наѣчи дете тако и до
старость отъстанеть. Като некое младо дръвце,
ко нешто бѣдетъ криво, тѣришь возъ него колачець
исправивъ го и вежешь го за колъчець, и за
того време растеть и исправить се. Ако ли го
не исправивъ доде е младо, кога стане деболо,
не можеть да се исправит. Ико же рече пророкъ
(а)в(и)дъ: примете наказаніе, да некогда прогневаетъ
е (господ)ъ. Чѣхте ли, родители, ако не наѣчите
свои чеда на законъ б(о)жи, прогневаетъ се на
васъ (господ)ъ. Ако не наѣчете чеда свои на за-
конъ б(о)жи, ниедино добро дело ваше неке ви

помогна на страшно сѣдище хр(и)стово. Наѣчите
ги и на сѣтавъ и таинства црковна; на правдѣ, на
истинѣ, на чистота телесна и дѣшевна; наѣчете
ги и сами себе познавать. Кога себе познаютъ,
тогда и б(о)га могатъ познати. Ако ли ги не ста-
вите отъ малыи ненаѣчени и не познають б(о)га,
аще кои чловекъ б(о)га не познаеть, кое дрѣво
добро имать на себе. Чѣйте, слышайте що рече
х(ристо)с оу с(ве)тое е(ан)г(е)лѣ: аще весь миръ
пріимѣбренши, а дѣши свою погѣбшии, кои тѣ е
фаихде отъ толико стока; а кога накажете свои
чеда и себе можете наказати; и тако можете и
себе спасти и чеда свои. Да полѣчите ц(а)р(ст)во
н(е)б(е)сное о хр(и)сте іс(у)се (господ)ѣ нашемъ,
томъ слава ва веки векомъ аминь.

V

СЛОВО ДАМАСКИНА ФИЛОСОФА МѢНАХА И ПОДІАКОНА ПРЕДНО ОТЪ ЪЗИКА
ГРЪЧЕСКАГО НА БОГАРСКИ ЪЗИКЪ, СЕЛО ДУШОПОЛЕЗНО

Молю васъ, мои бл(а)гословени хр(и)стѣане,
помните ми зазрети (господ)а ради, хоцѣ вамъ
неколько речи изговорити отъ с(ве)т(а)го е(ан)-
гела и ап(о)с(то)ла, отъ с(ве)тыхъ книгъ. Простите
е (господ)а ради. Видим оу наши хр(и)стѣане
много неразѣмѣ, те се текъма дивимъ, како да
се договорили сви обще, и старо и младо, те
къ како се роде, да се никако не причещѣютъ с(ве)-
тоу телу и крѣве х(ристо)ве въ всемъ своемъ
животе, тѣчю ако се кому слычи на смертныи часъ
да се причести; ако ли не слычи се, а шчѣ штиде
и шчѣ светъ и безъ причещеніе. Въ истинѣ страшна
мѣбота, да зачѣва с(и)нъ б(о)жи. Кои тѣ е хваиде,
и чл(о)вече, и отъ хр(и)стѣанства и отъ крещеніе
отъ толике мѣке що си трыпелъ ради хр(и)-
стѣанскѣ вере; и бѣенъ и шованъ, и бл(а)го
шодерь ямашъ све даешъ та откѣнѣшь верѣ;
и кои тѣ е хваиде отъ това све що си далъ? Ценѣ
и далъ а многоцѣны бисеръ неси ѣзель, заради
своего нехвѣства. И да знае сваки хр(и)стѣанинъ
да ти нее за кою преварѣ, кадъ ти отъ телу изиде.
и отъ тѣка с(ве)тъ не понесеме са себе, шнамо
землишна страшна прихваща. И ако не има
себе слынце праведное, хр(и)ста б(о)га нашего,

онамо ю дѣволи оузимають. И да знаешь що тѣ е
отъиъ и с(ве)тъ и слынце: светъ тѣ е и слынце то
що се причещѣмо с(ве)тое телу и крѣвь х(ри)-
сто)ва. Не чѣете ли како самъ х(ристо)съ говори оу
с(ве)томъ е(ан)гелю иванна глава .ѣ. къ євреємъ:
азъ єсмь хлѣбъ животны, и оци ваши идѣше манѣ
въ пѣстныи и оумреше; сѣи не хлѣбъ сѣхѣденъ съ
небесе, и ако кои отъ него иде, неще оумрети. Азъ
єсмь хлѣбъ животны, сашеди съ небесе: аще кто
сѣнестъ отъ хлѣба сего, живъ бѣдетъ въ веки и хлѣбъ
егоже азъ дамъ плѣть мою не, юже азъ дахъ
за животъ мира. И прехѣ се междѣ себе євреи
гл(аго)люще: како можеть то бити, да онъ да нама
плѣть свою да имѣи, како можеть то бити? И
рече имъ пакы х(ристо)съ гл(аго)ле: аминь, аминь
гл(аго)лю вамъ, сиречъ истинѣмъ, истинѣмъ выи
говоримъ, ако не идете плѣти с(и)на чл(ове)чес-
каго и не пѣете крѣвь єго, живота не имате въ
себе, сиречъ, ако се не причещѣете телу и крѣвы
моее, онамо не имате кѣде, и васъ оу моемъ
ц(а)рствію не прихващамъ, него шете шсѣждени
бити съ дѣволомъ. То говори, живота не имате
въ себе, да кадъ те х(ристо)съ отъ себе отмѣче
и отаѣчи те отъ своего ц(а)рства, и прати те

Ѹ тѸмъ съ дѸволоомъ, ако се не причещѸте с(ве)томъ тело и крѸви х(ристо)ви, да на що е се надеемъ. Паки говори: иди мою плѸть и пѸей мою крѸвь, иматъ животь вѸчни, и азъ въ-кренъ егѸ въ послѸднѸ дѸнь. ПлѸть бо моя истинно естъ истѸе, и крѸвь моя истинно не пѸтѸе; иди мою плѸть и пѸей мою крѸвь въ мнѸ пребиваетъ, и азъ въ немъ; Ѹкоже посла ме живи о(тѸ)цѸ, и азъ живъ о(тѸ)ца ради, и иди мене и тои живъ бѸдетъ мене ради: то и не хлебъ съшеди съ н(е)б(е)сь. И паки кога хотѸше г(оспод)ъ нас ради да пострада и да се распѸе на крѸсть, оу шнъ вечеръ въ единъ домъ събра сви свои ап(о)с(то)ле, и оузе своимъ пречистимъ рѸкама хлебъ и бл(аго)сл(о)ви и преломи и рече: примите, идите се не тело мое. томъ же и чашъ и рече: пѸте отъ немъ вси сен естъ крѸвь моя новаго завета, за вѸи пзливаема, и за многѸе въ ѸставленѸ грехомъ. И оу старо време, прежде х(ристо)ва пришествѸа бѸше единъ ц(а)рь евренски име мъ бѸше езекил; и кадъ шна ц(а)рь оумре, те оу оно време показа г(оспод)ъ б(о)гъ исаѸе пророкъ какъво е с(ве)тое причещенѸе и какъво е страшно и трепетно. И рече пророкъ исаѸи: видѸхъ г(оспод)а седѸше на престоле висоце и превъзнесене, и исполни се храмъ слави Ѹго, и серафими стоѸхъ Ѹколо него, шѸсть крилѸ единомъ и шѸсть крилѸ дрѸгомъ, и двѸма крилома покрѸвахъ лица свои и двѸма ноги свои, и двѸма летѸхъ и вѸзѸвахъ, дрѸгъ къ дрѸгъ вѸпѸихъ: с(ве)тѸ, с(ве)тѸ, с(ве)тѸ г(оспод)ъ савашѸ исплѸнено не н(е)бо и землѸ слави Ѹго. И отъ толѸкаго гласа и страха що вѸпѸихъ Ѹграда що бѸше около храма изчѸзе и расѸпа се вѸса, и храмъ исполни се дѸма, и разъспраках се и рекох: Ѹ окамни, азъ чл(о)вѸкъ що имамъ нечѸста оуста и живѸемъ по междо людемъ кон имавъ и они нечѸста оуста, и сподобих се видѸти ц(а)ра и г(оспод)а савашѸа моѸма очима. И посла единаго отъ серафѸмъ къ мене и имаше оу рѸкъ своею оугленъ горещи що го оузе отъ олѸара съ клещѸма, и Ѹстави го оу Ѹста мои и рече ми: Ѹставих сен оуглѸ горещи оу Ѹста твоѸ и ѸзметѸ отъ тебе безаконѸе тове оу и грехи ѸчѸстѸть. И що не онаи храмъ и шна олѸаръ що серафѸмъ клещѸма, Ѹзе отъ него Ѹгль горещѸ, и защо серафѸми двѸма покрѸвахъ позе

и двѸма летѸхъ? Храмъ естъ и олѸаръ н(е)б(о) црѸковъ, сирѸч горни с(ве)тѸи Ѹер(с)сали н(е)б(е)снѸи градъ и горина с(ве)таа мѸтрѸ що е Ѹ г(оспод)ъ б(о)гъ сътвориѸъ преѸдъ г(е)лѸ, преѸде н(е)бо и преѸде слѸнца и мѸ и звѸздахъ и преѸде землѸ и море и преѸдъ видѸмѸе и невидѸмѸе створи, те оупраѸи оуѸкрасѸвъ що оумъ чл(о)вѸческѸи не можѸтъ стѸгнѸти онъ красотъ и онъ светлостъ и Ѹбротъ, що не можѸтъ неѸповѸдати ни пакъ чл(о)вѸческомъ рѸчѸмъ изрѸчи, що и сами агг(е)лѸи же тамо да пристѸпе, Ѹ онъ неѸристѸнѸшю естъ и радѸе, що е х(ристо)съ вл(а)д(и)ка оуглѸ с(ве)тѸимъ своимъ и правѸмъ хр(и)стѸаномъ и ѸлюбѸимъ Ѹго, где стоѸтъ около него неѸприѸ славе агг(е)лѸи, арханг(е)лѸи, херѸвѸми и серѸи неѸзброѸени агг(е)лѸскѸи съборѸи хѸлѸда хѸлѸи и тѸмъ тѸмамъ доѸа е престѸлъ ц(а)ра ц(а)рѸицѸи и г(оспод)а г(о)с(по)дѸствѸющѸмъ. ДѸ серафѸми двѸма крилома покрѸвахъ Ѹбразъ и покрѸвахъ позе? Защо не можѸха да терѸи светлостъ и шнъ мльнѸю що искаѸе и се престѸла б(о)жѸа, та се боѸтъ и трепещѸтъ естъ се и стѸдетъ се глѸдати на шнъ стѸ светлостъ. Да що естъ она Ѹгль горещѸ и не сме серафѸмъ да го Ѹзме рѸкомъ отъ Ѹ н(е)б(е)снаго, но го клещѸма Ѹзе, а пророкъ Ѹста го приѸати, те мъ попали сва безаконѸе грѸхъ мъ очѸсти. СирѸч Ѹгль горещѸ не естъ тело и крѸвь х(ристо)ва що се причѸе. И видѸте ли неѸстѸжѸмо м(и)л(о)срдѸе х(ри)стоу? И серафѸми они не смеютъ рѸкама приѸати а нѸе чл(о)вѸцы оу Ѹста оуѸимлемо тело и самого г(оспод)а і(су)са х(рист)а въ дѸшѸи шѸхъ. Зато говори и пророкъ д(а)в(и)дъ о(тѸ) тѸрѸ: пристѸпѸте къ немъ да се просветѸе да се лица ваша не застѸдетъ, сирѸч на нѸб(о)мъ сѸдѸ да се не поѸрамите. И паки на дѸмѸе шѸшет пророкъ д(а)в(и)дъ: чашъ съѸпрѸмъ и име г(оспод)не призовъ. ИсаѸи и имаше и женъ и деѸа и нищо мъ не ѸоузѸти оу себе она б(о)ж(ь)ствѸени Ѹгль горещѸ а камо ли нѸе хр(и)стѸяни, що е сваки хр(и)стѸянинъ црѸковъ хр(и)стова, и освещѸе се с(в)ѸтѸ крѸщенѸемъ. И оу црѸковъ не брани кадъ

а приносишь с(ве)таа; тако и сваки хри-
не брани мѣ кадѣ годѣ хочеть да се
с(ве)томѣ тело и крѣвь х(ристо)ви, тѣчю
поганилъ свою црковѣ, сиречь свое тело
И кога се тело и д(с)на опоганюе? Оно-
кадѣ оупадне оу некои тежкѣ грехѣ,
убиство, или скотоложство, или прелю-
бство, или законопрестѣплєніе или блѣдство,
заваніе, или крѣвомешеніе, или мѣжелож-
ство, или клятвопрестѣплєніе, или крадѣбѣ или
боємѣ враждѣ или постѣ и оуставѣ ита-
е разорилъ. Та тако сваки хр(и)стїанинѣ
мѣ да испита, ако не има въ себе отъ
не грехове що избрѣхъ напредѣ, а ишь
бои, нека се причестѣ и три и четири
го годѣ годинѣ или мѣ старѣ или мѣ младѣ
мѣжеско или мѣ женско или мѣ деца, или
троче. Кои годѣрь просвещєнъ и шмиєнъ
крѣщеніємѣ, да се не бои да пристѣпи
б(ог)ѣ своемѣ всємѣ срдцѣ своимѣ;
оузме оу себе шна многоцєнны бисєрь она
ещи, сиречь тело и крѣвь х(ристо)ва,
безаконіе опростєть и грехи очистєть.
кои чл(ове)кѣ има на себѣ неки грехѣ
и онѣ нека се шстави отъ греха защо,
чл(ове)кѣ шстави грехѣ творити отъ ондѣ
поканіе брѣи, и колико мѣ се годинѣ
отъ кадѣ є грех шставилъ та не твори,
мѣ є м(єсє)ца(?) шпрощено, и изшшло отъ
тѣчю да иде да се исповєда д(с)ховникѣ,
ка грех, ако се не исповєда д(с)хов-
никѣ и всє свой животѣ испостити се и
є б(ог)ѣ, не може мѣ се опростити, ни
смєє причєстити с(ве)томѣ телѣ и крѣвь
и, докле годѣрь се не исповєда и не
И да послѣша д(с)ховника, како мѣ речє.
є д(с)ховникѣ, болє да се нєє родилъ,
що са раздрєшили с(ве)тѣи о(т)ци, или
иши, що са с(ве)тѣи о(т)ци свєзали, и
иш(о)с(то)лы и самѣ х(ристо)с, защо и
и онѣє сиромаси, кои се надєлт на нєго.
(а)го)с(ло)вєни хр(ис)тїанѣ, ако кои чл(о-
вє)кѣ оу кои грехѣ, немѣи да са онѣ грєши
да речє не могѣ се показити, или не могѣ
и. Що єс грехѣ прєма милѣсти б(о)жїє,

и како єдина пашчина или како димѣ прєма вели-
комѣ ветрѣ. Защо говори с(ве)тѣи ишанѣ зла(то)-
шєтѣ: свака поганѣ и сваки грехѣ що годѣрь творє
на землѣ чл(о)в(є)ци єс како єдина єскра огнєнаа,
а молосрдїє б(о)жїє єсть како бєзднѣ морѣска.
И морѣ се може наити краи и конєцѣ, а м(и)л(о)-
срдїю б(о)жїю не може се наити ни краи ни
конєца, тѣчю да се не шчає, но да се исповєда
и да се шстави и да се покаєє, и да самѣ себѣ
оучини кривѣ, да се самѣ оєсди прєдѣ г(оспод)а
б(ог)а и прєд д(с)ховника, та да исповєда чисто
каковѣ годѣрь грехѣ сѣтворилъ. Ако ли почнє загати
прєдѣ г(оспод)а б(ог)а и прєдѣ д(с)ховника, двѣи
ножємѣ шєсѣдєнѣ бѣдєши, защо не придє да сє
исповєда, нєго да лѣжє г(оспод)а б(ог)а. Прєд
хр(и)стїанєки сѣдѣ, или прєд тѣрѣски, прєд ка-
ковѣ годѣрь сѣсѣть прєдѣ чл(о)вєки; ако тє до-
ведє за какѣмѣ годѣрь кривѣцѣ да ти сѣдє, тє
кажєши самѣ на сє, да си кривѣ, хотєть тє
шєсѣдити и оуморити. А б(о)жїи сѣдѣ шчєго свєта
що є шставилъ въ вєрє хрїстїанѣски за грєшнє и
за отпаднє людє, кои сѣ б(о)га прогнєвалє, ако
кажє чл(ове)кѣ самѣ на сєбѣ прєд г(оспод)а б(ог)а
и прєд д(с)ховника свою кривѣцѣ и свою срамѣтѣ
и свои злаа дєла що є годѣрь сѣтворилъ и шблѣчи
свои злаа и свою срамѣтѣ и сєбѣ смєри, тада го
г(оспод)ѣ опрєвда и шпрѣсти. И ако сє бѣдє г(о-
спод)ѣ прогнєвалѣ на шчєгова чл(ове)ка и на нєговѣ
домѣ и на нєговѣ чєдѣ, хотєлѣ да мѣ пошлє чє-
домѣ потреблєніє и домѣ запѣщеніє и нємѣ или
сѣмрѣть прєждє сѣмрѣти или болєзєн тєжкѣ. Тоганѣ
м(и)л(о)стивѣ г(оспод)ѣ разскаєть сє и шстави гнєвѣ
свои що є нєкалѣ да прати на шчєгова чл(ове)ка.
Радѣ того, ш чл(ове)чє, ако шєшь и хилѣдѣ пѣта
сѣгрєшити и хилѣдѣ пѣта покази сє. Дєнєска ако
сѣгрєшишь, а штрє покази сє; ако штрє сѣгрєшишь,
прєко штрє покази сє, тѣчю не лєжѣ оу грехѣ, защо
сѣмрѣть є како хилѣдѣ, нє знаєнѣ оу кои дєнѣ
или часѣ нападєть на тєбѣ, да покрїє с(и)нѣ б(о)-
жїи. Ако тє затєчє бєз показнїѣ, или бєз испо-
веданїє, или бєз с(ве)таго причєщенїє, що шєшь
шнѣда, шдованѣ чл(ове)чє; кои тї є хилѣда що си
сє и родилъ на шчє свєтѣ. Чл(ове)чєско єс и па-
дати и шєстѣи. А глаголѣ и рєчѣ кадѣ отпаднє и
шмѣлкнє, вєкѣ мѣ нє има показнїє. И чл(ове)кѣ кадѣ

Ѣ тѣмъ съ дѣвѣлоу, ако се не причестьте
с(ве)тоу тѣло и крѣви х(ристо)ви, да на що
е се надеемъ. Паки говори: иди мою плѣть и
пѣи мою крѣвь, иматъ живѣть вѣчни, и азъ въ-
крепшъ есѣ въ послѣднѣ день. Плѣть бо моя истинно
есть истѣ, и крѣвь моя истинно ис пѣтѣ; иди
мою плѣть и пѣи мою крѣвь въ мнѣ пребываетъ,
и азъ въ немъ; икоже посла ме живи о(тѣ)цъ, и
азъ жившъ о(тѣ)ца ради, и иди мене и тои живѣ бѣ-
детъ мене ради: то и ис хлебъ съсѣди съ н(е)-
бе)сь. И паки кога хотѣше г(оспод)ъ насъ ради да
пострада и да се распѣ на крѣсть, оу шнѣ вечерѣ
въ единѣ домѣ събра сви свои ап(о)с(то)ле, и оузе
своима пречистима рѣкама хлебъ и бл(аго)сл(о)ви
и преломи и рече: примите, идите се ис тѣло мое.
томъ же и чашъ и рече: пѣте отъ немъ вси си
нѣ крѣвь моя новаго завета, за вѣи изаиваема,
и за многѣ въ штавленѣ грѣхоу. И оу старо
време, прежде х(ристо)ва пришествѣа бѣше единѣ
ц(а)рь еврейски име мѣ бѣше езекиѣ; и кадъ шна
ц(а)рь оумре, те оу оно време показа г(оспод)ъ б(ог)ъ
исаѣ пророкъ какъво е с(ве)тоу причещенѣ
и какъво е страшно и трепетно. И рече пророкъ исаѣ:
видѣхъ г(оспод)а седѣше на престоле висоце и
превыснесене, и исполни се храмъ слави ѣго, и
серафими стоишъ школе него, шесть криль единомъ
и шесть криль дрѣгомъ, и двѣма крилоу покри-
вахъ лица свои и двѣма ноги свои, и двѣма ле-
гехъ и възвѣвахъ, дрѣгъ къ дрѣгъ възвѣвахъ: с(ве)тъ,
с(ве)тъ, с(ве)тъ г(оспод)ъ саваишъ исполнено ис
н(е)бо и земли слави ѣго. И отъ толикаго гласа и
страха шо възвѣвахъ итрада шо бѣше около храма
изчезе и расиша се вѣса, и храмъ исполни се дима,
и разспракахъ се и рекохъ: ш окаяны, азъ чл(о-
ве)къ шо имамъ нечиста оуста и живѣемъ по междо
людиа кои имавъ и они нечиста оуста, и спо-
добихъ се видѣти ц(а)ра и г(оспод)а саваиша моима
очима. И посла единого отъ серафимъ къ мене и
имаше оу рѣкъ своею оуглѣнь горещи шо го оузе
отъ олтаря съ клещима, и штави го оу шта-
моу и рече ми: штавихъ сеи оуглѣнь горещи оу шта-
твоу и шзметѣ отъ тебе безаконѣе твоѣ оу и
грѣхи шчистить. И шо ис онаи храмъ и цѣна
олтарь шо серафимъ клещима, шзе отъ него шгль
горещи, и зашо серафимъ двѣма покривахъ

и двема летехъ? Храмъ есть и олтари
цркви, сиреч горы с(ве)тны Іеру
н(е)б(е)сныи град и горина с(ве)та
що е ѿ г(оспод)ь б(ог)ь сътвори
г(е)ль, прежде н(е)бо и прежде слыш
и звездах и прежде земаи и море и
видимѣ и невидимѣ створи, те
оукрасивъ що оумъ чл(ове)ческѣи не
стигнѣти онѣ красотѣ и онѣ светлост
бротѣ, що не можетъ исповедати ни
человеческомъ речомъ парещи, що и самѣ агг(е)
тамо да пристѣпе, с онѣ испристѣши
и радое, що е х(ристо)съ вл(а)д(и)ка
с(ве)тымъ своимъ и правымъ хр(и)стѣмъ
любещимъ его, где стоеть около него
славе агг(е)ли, арьхатг(е)ли, херсвими
и неизброени агг(е)льскѣи събори хили
и тми тьмами дека е престоль ц(а)ри
ющимъ и г(оспод)а г(о)с(по)дствѣющѣи
серафѣи двема крылома покрывахъ и б
покрывахъ позе? Защо не можеха да
светлостъ и чнѣ млыню що искаче
престола б(о)жѣа, та се боать и трепе
сѣ се и стидеть се гледати на чнѣ
светлостъ. Да що есть она бгль гор
не сме серафѣмъ да го земе рѣкомъ
н(е)б(е)снаго, но го клещима земе, и
бста го прифати, те мѣ попали сва
грехъ мѣ очисти. Спречъ бгль гор
тоє тело и кровь х(ристо)ва що
И видите ли непостижимо м(и)л(о)у
що серафѣи они не смеють
а нѣ чл(ове)цы оу бста оу
самого г(оспод)а і(су)са х(и)ста
шихъ. Зато говори и пророк
тирѣ: пристѣпите къ мѣ
да се лица ваша не зас
номѣ сѣдѣ да се не по
место шнѣет пророк
примѣ и име г(оспод)а
имаше и женѣ и
оузети оу себе о
а камо

ѡмре, ако се тѣва не бѣде покаавъ, тамо мѣ не
има покаиніе, тамо и плачеть и молитъ се, а
никто го не слыша. Заради того да се тыпти сваки
хр(и)стіанинъ, да ѣ готовъ и причещень на смертны
час; да не допадне оу рѣке дѣволе. И еще кѣ
и товорити и дрѣго: бѣди се вы старіи не при-
чещѣте да що сѣ ваши деца криви та ги не при-
чещѣте. На нѣх баре кривица не има. Отъ нѣх
же постъ не тражи се. Она сѣ освищены с(ве)-
тныи крещеніе и чпста и омиена и д(ѣ)шомъ
и теломъ, и не брани мѣ законъ, ако ще го и
дасеть пѣгъ на годинѣ причещати. И с(ве)тны
ап(о)с(то)ли бехѣ законъ дале хр(и)стіаномъ, кои
годеръ би вѣровавъ въ х(рист)а и крѣстивъ се, на
свакѣ неделю причещѣване с(ве)томъ телѣ и крѣви
г(оспод)не. А после видеше с(ве)тны о(т)ци, да
люди ослабеше те не можеть поднести да се при-
чещѣю на свакѣ неделю, та рекоше на сваки м(е)-
се)ць да се причещѣють. Паки после .ѣ. ти и .с. ти
и .з. съборъ рекоше, сваки хр(и)стіанинъ кои пости
средѣ и петокъ и четири пости на годинѣ, по че-
тири пѣта, рекоше и ѣзаконише да се причещѣ,
и священъ кои има на себе тежкѣ грехѣ, сиречь, оу-
биство. И оубиство не що оубіе чл(ове)ка отъ
областы и ва неволи. И томъ грехъ за много време
не дава комъкати се, докле тежкѣи канопомъ
не исправитъ се. И по ѣбійствѣ прелюбоденство
не. Кои чл(ове)къ има свою женѣ, или и жена
своего мѣжа, на иде та се поганы сасъ дрѣги мѣже;
или мѣжъ с дрѣги жены, та б(о)га гневають и
скврньють сами себе и свою постелю, и тога грехъ
се лечитъ съ великимъ канѣномъ. И дрѣго прелю-
боденство не кои чл(ове)къ истави свою женѣ та
се ожени за дрѣга жена, или жена напѣсти своего
мѣжа, томъ се грехъ не може ипростити, докле
годеръ се не распѣте, и не да мѣ законъ при-
честити се ни на смърти, ако се не распѣте.
Защо говори ап(о)с(то)ль павель къ римляномъ,
писано ѣ .ѣ. ма глава: мѣжъ и жена докле са живи
привезани са закопомъ б(о)жіе и не можать се
иоставити, докле ги смърть не отверже. Ако ли се
прежде смърти распѣте, и жена и прелю(бо)деица
и мѣжъ прелю(бо)ден. На ап(о)с(то)ль каже, и паки
къ коринѣномъ пишеть томъ ап(о)с(то)ль ѣ .з.
глава, пише тако: вы кои сте се ожениле не

вы и заповедамъ по г(оспод)ъ вы самъ запѣ
жена отъ мѣжа да се не распѣща; ако .
распѣсти веке да се не жени, или да се
своимъ мѣжемъ; така и мѣжъ, или да се
своимъ женомъ, или веке да се не жени. (ѣ
ге)лїе отъ матеи глава .ѣ.: рече г(оспод)ъ
пѣщаи женѣ свою и иженить и дрѣгомъ,
лю(бо)деиствѣть. Ёв(анге)лїе отъ марка
.х.: рече г(оспод)ъ: ако кои истави женѣ свои
любоденствѣть; ако се ижены за дрѣга же-
жена ако истави мѣжа своего и змет дрѣгого
любоденца естъ. Ёв(анге)лїе отъ лѣки глава
рече г(оспод)ъ: єдина чрѣта отъ закона не погнѣ
и всакъ пѣщаи женѣ свою и женеи се дѣ
прелю(бо)деиствѣть; и кои узима простена, и
боденствѣть; и ап(о)с(то)ль говори: прелю(б)
и прелюбоденца царствїе божїа не наследитъ
се не исправатъ и не покають. Видите ли
г(оспод)ъ самъ и с(ве)тны ап(о)с(то)ль павъ
карае и осѣждае кои се распощають, па се
за дрѣга жена, и жены се женатъ за дрѣги
И не може се причестити ни на смърти,
са своимъ не помирѣ, и мѣжи са своимъ же-
томъ се грехъ така лечи. И по томъ не мѣжелю:
мѣжелюжество не, ако чл(ове)къ ходитъ са мѣ
стране та се поганы. Томъ се грехъ зѣ
домѣскїи, и томъ грехъ тежкѣ. И скотол
не кои чл(ове)къ ходи та се поганы и сѣ
се по скоти. И по това блѣдство. И бл
не кои чл(ове)къ нема жена, или кои жев
мѣжа, па си нема страхъ б(о)жїи на срѣ
се скверны и прогневае б(о)га. И по това
И крадба се лечи да поврати що ѣ чѣждо о
И да оудрѣжи канонъ какъво мѣ д(ѣ)ховныи
не по това клетва, сиречь що се чл(ове)къ
заклїе, а законъ мѣ тежко канѣнише, чл(ове)
се и право заклїе, а камо ли криво. И
вражда. И вражда не що хр(и)стіанинъ сас
стїана се свади, или ма мѣжъ или мѣ
защо ако се не простатъ, али дрѣжи єди
гемъ изѣвѣ и враждѣ; да покрїе с(и)нъ (ѣ
томъ грехъ наиголемъ отъ сичкїи грехов
се не простатъ, ни ти мѣ законъ дава, и сви
о(т)ци єдиними оусти викать како на врага
на оныя люде. А златовѣсть с(ве)ты Ішаннѣ

удомъ кои некее да се покаже, и с(ве)тѣи
и свѣи така са писале и рекле: кои люде
идѣтъ да се помире междѣ себе, да не идатъ
црква нити св(ан)г(е)лѣ да цалѣва ни
ни нафора, ни поскѣри да меси нити кѣр-
да коле на кои день има. И що годе за-
ниш чини, све мѣ се въ клетвѣ претвара.
е)тое причещеніе не смее ни помислити,
се не шпросте. И за томъ грехъ самъ е х(ри-
оузаконіа страшно. И по томъ грехъ има
грехъ, що се зове черованіе. (Черованіе)
ни, и ба(ш)ніе, и олово и восакъ що лежатъ
болести, или бас и с просѣти шблакъ бже
ера дѣждь или градъ. Това да знате све
ажа работи, и въ това кои версе, с(ве)тѣи
и говоре нее христіанинъ и хваиде мѣ не
тъ христіанства, но ще го х(ристо)съ осѣ-
съ неверьними. И томъ грехъ тежкъ ис. И
грехъ се канѣнише како и блѣдство, и како
ти грехове тежки. И тѣе греси що годеръ
дѣ изброихъ свѣи тежки и влачатъ чл(о-
оу мѣкъ вѣчнѣ и ѣ огнь негасими, ако се
стави. Ако ли се чл(ове)къ шстави отъ своимъ
що е творилъ, ни що не са према м(п)-
и б(о)жѣи, како паѣчина или како димъ према
омѣ вѣтрѣ, или како искра отъ огни према
омѣ морѣ — тако е свакии грѣхъ чл(ове)-

чѣскѣи ема бездны м(и)л(о)сти б(о)жѣи. И г(о-
спод)ь ради своего м(и)л(о)срдѣа и ради преч(и)стѣе
свѣи м(а)тере и м(о)литвами всѣхъ с(ве)тѣхъ, да
васѣхъ васѣ шчиститъ и достоини сѣтворитъ с(ве)-
томѣ телѣ и крѣвѣи своей, и ц(а)рствѣ своимѣ и(е)-
б(е)сномѣ да сподобитъ полѣчити, томѣ слава въ
веки векомѣ, аминъ.

И да зѣнае свакии хр(и)стѣанинъ како валѣ,
сиречъ како требе крестити се и сам на себе крѣтъ
чинити. Що ли проповѣдѣтъ кадѣ се чл(ове)къ
прекрести? Кадѣ скѣпит три прѣста ѣ едно то
проповѣдѣтъ с(ве)тѣю троицѣ, да е с(и)нѣ б(о)жѣю
съ небесе отъ о(т)ца сашалъ на землю. А що ста-
вишъ сваа три прѣста на срдце, то проповѣдѣшь,
да се с(и)нѣ оуселнѣ оу ѣтробѣ пре(све)тѣе б(о-
городи)це, та се сѣтвори чл(ове)къ нас ради. А що
ставлѣшь три прѣста оу єдино на десно рамо,
те се молишъ да те х(ристо)съ постави на деснѣ
странѣ на страшномѣ сѣдѣ. А що ставлѣшь три
прѣста оу єдино на лево рамо, то се молишъ да те
х(ристо)съ избави отъ левата страна на страшнѣи
сѣдѣ. Това проповѣда и тако е законъ свакомѣ
христѣанинѣ, да се крѣсти право и известно, а не-
метено и шпако. И сила ч(ѣ)стнаго и животво
щаго кр(ѣ)ста да всѣхъ васѣ сѣхранит отъ вѣса-
ѣаго зла, вѣсегда и нинѣ и присно и въ веки
екомѣ аминъ.³⁴⁾

А

С(ВЕ)ТОГО ПРОРОКА ІЕРЕМИА О ОГОУГОДНЫ ПѢТЬ, КОИ ХОДИ ПО ТІЕ ДѢМИ КЕ ДА СЕ СПАСЕ

Така рече г(оспод)ь: това дадохъ вамъ предѣ
зани, єдинъ пѣтъ ѣ раи и єдинъ оу вѣчнѣа
оу кои иската ходити. Братѣе, познайте сети
ѣски и далече отъ нѣхъ беганте; вѣсакѣе
и спроти не ослоблѣанте. Ако ли непра-
ослобѣити нѣхъ и въздыхающе възпѣиють тѣи,
не оуслишѣ нѣхъ. И разгневаю се шпростѣю на
и погѣблѣю вѣи мечемъ, и бѣдѣтъ жены ваши
и чѣда ваши сиромаси. Но бѣдите сиротамъ

ѣко о(т)ци, и на вдовицы ѣко мѣжѣе. Така чи-
нете, ако кете да внидите в(ѣ)раи и въ ц(а)рство
и(е)б(е)сное. Така рече г(оспо)дь и вѣи послѣшанте
мене, еже подати прощеніе комѣждѣ братѣи своемѣ
и ближнемѣ своемѣ.

³⁴⁾ Овај је део почет с почетка и црвеним мастилом; као
да је засебан чланак, али нема наслова, те сам га ставио под
онај број (V).

VII

СЛОВО ОТЪ ГЛАВИЗНА С(ВЕ)ТАГО НИЛА. ОТЪ ОСМИ ПОМИСЛЕХЪ

Знаи чедо оти са .и. помислове що то сичко зло сторѣвать. Чрево шбыденіе, кѣрварство, сребролюбство, каразь, грижа, нехарьнаство, залѣдопочитаніе, комѣсѣваніе, — това са сичкѣи злины що то се борать са секого чл(о)века. А ти, чедо, ако щеш да надвнеш на кѣрварство а ти възлюби постъ и бденіе, и смисли смерть и не дѣман съ жена. Ако ли щеш да надвнеш на сребролюбство, а ти не шбичай имени и стока, ами ходи порошенъ. Ако ли щеш да надвнеш на каразь, да не дръжишъ, а ти се дръж на кротость и на длыготрѣпеніе. И смисли колько зло сториха євреето г(оспод)ѣ нашемѣ ин(сѣ)сѣ х(рист)ѣ, и човеколюбиви б(ог)ъ не расрѣди се на ных, ами се поште молеше за ниныхъ и дѣмаше: о(т)че, прости имъ тои грехъ, че є не знають що чинать. Ако ли щеш на безвременнаа грижа, а ти се не огрижѣвай никога за некои какьва да се работа. И ако бѣенъ бѣдешъ, или непочетенъ, или пспаденъ, не шгрижѣвай се, ами се повече радѣвай, ами се тогава

тъкмо оугрижи, кога сьгрешинъ, ами се и огрижи съ време да не отидешъ въ отпаданъ да не речешъ: неще ме веке прости г(оспод) загинешъ. Ако ли щеш да надвнешъ на неха а ти работи отъ що знаешъ мало много отъ заи прочитаи и моли се често. Ако ли щеш да впешъ на празнопочитаніе, а ти не деи люб хвала ни поchaft ни хѣбави премени, ни наива да седишъ, али повече възлюби да те шѣ шѣсѣдавать и да те сторѣвать лѣжа, а ти се самъ себе си отъ спѣчкѣите грешници наигре. Ако ли щеш да надвнешъ на комѣсолѣвъ, ако сторишъ нечто, не деи дѣма оти отъ мои трѣдъ или отъ мои хитрина, та самъ сторая. постишъ или бдишъ, или се моливъ, или ш легашъ, или неешъ, или слѣдѣвашъ, или мо много сторѣвашъ, а ти дѣман оти не є тои мое подѣканіе, ами є отъ б(о)жїа помощь и ш биває, ємѣ же слава и нини и присно и во векомъ аминъ.

VIII

СЛОВО .ПЕ. С(ВЕ)ТАГО ІОАНА ЗЛАТОУСТА, РАДИ КЛЕТВА И ЗАКЛИНАНІЕ

Єгда беше патріархъ въ цариград велико истезаніе твореше да се не заклинаятъ и да не проклинаятъ. Послалаше єдинаго вѣрѣнаго чл(о)вѣка своего да идеть по пазарѣ где продають и кѣпѣють да слышитъ, єгда се некои закълнеть за име б(о)жїе, завѣдеше ги пред с(ве)таго и рече: вл(а)д(и)ко с(ве)ты, тогова чловѣка чѣхъ какъ се закле за име б(о)жїе. И почнеше с(ве)тыи да го вѣчитъ да се отбиють отъ такѣвое зло до где се не отбиють, некои црѣквиѣни даръ да не вѣзимають, ни нафора ни євангеліе да целѣють ни крѣсть ни причещеніе да не вѣзимають. До где се не отбиють отъ такова зла назка. Тако вѣчаше мѣжїе и жени и дѣте и вѣсаки вѣсрасть. И бѣхъ се вѣси вѣоиме и бѣха се отбиле отъ клетва; не могахе да се чѣсетъ некои да се закълнеть или да прокълнеть. А ва тїа наша лѣта не можешъ

да почѣнешъ такѣвое почѣненіе ради клетва; клѣнѣтъ се и проклинаятъ, и архїереи и. Отъ тѣрѣцы наѣчихме да се клѣнеме; коначи гибє златоѣстово вѣченіе. Рече с(ве)тыи злато азъ не поставихъ тои закълнѣ да се не клѣнете х(ристо)сѣ поставилъ єсть да се не клѣнете и проклинаяте. Аще кои се не отбиеть отъ такои назка да се не заклинаятъ и да не проклинаятъ и хїереа бѣдетъ или іереа бѣдетъ или єгѣменъ бѣ или дѣхивникъ бѣдетъ, или мѣжъ или жена бѣ или старъ или младъ бѣдетъ вѣсаки вѣсрасть в(е)часки, отлѣченъ да бѣдетъ отъ црѣви. кнезъ бѣдетъ, или и сам ц(а)рѣ бѣдетъ, и под запрещеніе да бѣдетъ. Аще ли вамъ не бѣ вѣгудна моа заповѣд извѣржете ме отъ наче. не могъ азъ начальникъ бити и да слышѣ хѣлят име б(о)жїе отъ вами. Кои ми под

IX

Воинъ .а. грошъ.
 Стефанъ .а. двізе.
 Петъко го(а) ковачъ .а. ши(ши)леже.
 Стефанъ Карданъ .а. шилеже.
 Никола Драча .а. шилеже.
 Никола Цутаръ .а. шилеже.
 Богданъ Илинко(ви)чъ .а. шилеже.
 Новакъ Урошевъ .а. шилеже.
 Стоанъ Гѣца .а. шилеже.
 Нікола Дедіца .а. шилеже.
 Гложанінь Марко .а. шилеже.
 Бо(г)данъ Гмитрічъ .а. шилеже.

Стоако, Анко... витанъ, Никола, Младень,
 Петръ, Павел, Секоле, Пазно, (ов)це... Младено,
 Станчо, Митре, Стоане.

Валавичаръ овці... говеда шеснаесе, коні .в.
 овци педесе деветъ, говеда .ві., конъ .а. ва зна-
 менаті се и Павле, Ишво, Цорго, Маро, Стамень.

Ралінь Славъко шилеже.
 Бо(г)данъ шилеже.
 Кованъ шилеж(е).
 Храма котель жито.
 Спаса Аврамовъ котель пешеница.
 Никола ши(ле)же.
 Мотафінъ Цветанъ .а. шиникъ.

Кръста Аврамовъ .а. шиникъ печенци
 пшеница?)

Иліа Ралінь котель жито.
 Новъ Марко .а. агне.
 Николинъ Кръста ова вона (= вуна).
 Марко Ралінь .і. паре.

Милко, Велко, Стефанъ, Морца (= Мир
 Младень, Стоанъ, Еліца, Стоанка, Иованка, Т
 ка, Неда, Боа, Ристо, Цветанъ, Боа, Ивана,
 насъ, Боико, Пе(и)чо, Цоро (= Борђи), Мик
 Цвет(к)о, Неранца, Цветанъ, Петкана, Бошко,
 (= Гаја?), Мариа (?), Недел(ъ)ко, Стоице (=
 че), Смиљана, Ванко (од Јован), Во(у)кадин,
 имен, Мито, Цело (Бела од Анђелко), Миа,
 Невенка, Стоилко, Далфина, Вела, Христо, Ц
 Мишо, Станко, ... благословени хрисани. Тод
 Никола, Стоа, Кара, Никола, Кита, Милена, М
 Велика, Русим (?), или Русимка.³⁵⁾ ...

Једна рука писала је чланке I—V, други
 трећа VII, а четврта VIII; IX, започе, пис
 више руку.

³⁵⁾ Ова сам особена имена (лица) само по један п
 исписао. Иначе се понављају много пута.

која је књигу, судећи по старини повеза веома рано, преповезивао, испрметао је тако листове, да је текст неколико глава растурен по целој књизи. С тога је читање ових глава дангубно, јер га на много места треба прекидати, па истраживати где се смисао наставља. Неко је од научених путника у новије време обележио оучване листове арапским бројевима, али онаким редом како у повезу један за другим долазе, те тиме читаоцу није ништа поможено. Тако обележених листова има свега тридесет и девет, а растурен текст поремећених глава чита се овим редом: Глава четврта — на листу 7. и 15; глава девета — на листу 20. 13. 14. 9. и 8; глава десета — на листу 8. и 10; глава тринаеста — на листу 12; глава четрнаеста — на листу 21. Остале су главе, у колико нису оштећене сагубљеним листовима, у поретку. А од тако оштећених глава *четврта* нема почетка; *тринаеста* нема свршетка; *четрнаеста* нема почетка; *тридесет шеста* има само наслов; *тридесет седма* има само свршетак. По пристанку Академије, ја сам сагубљена места попунио текстом из књиге о којој одмах долази реч.

У хиландарској књижници налази се једна књига, чији писац на крају назива себе: *грѣшници. тага. монахъ. марко.* У ту књигу састављена су два животописа: св. Симеуна и св. Саве од Доментијана, и на крају типик хиландарски. Ја сам поредио типик са оригиналом и нашао сам да се у целом пространству подудара с њим без мало од речи до речи, а сагубљена места из оригинала тако се поклапају са истим местима из ове књиге, да и растављени слогови долазе управо где треба. Сем сувремене му практике у правопису и гдекојих речи, које је хтео да буду разумљивије, монах је Марко задржао све како је у оригиналу. Ретко где да је речима измењао места, и реченицама дао друкчији обрт. С тога сам ја по одобрењу Академије сагубљена места из оригинала попунио текстом монаха Марка, а све главније разлике које се код њега налазе, било у облицима било у обрту реченица, изнео сам испод главног текста. Читаоци ће на тај начин имати пред очима у исто време и оригинал и Марков препис.

Академик Љубомир Стојановић направио одеској библиотеци на овакав исти текст незнатних ортографских разлика, какав је монах Марка, па је отуда исписао и за оригинала штампао дотична места у III. књизи. А многе од оних погрешака код Лопатина исправио је према фотографском снимку монаха од Севастијанова. Ну како ни овим нису све погрешке исправљене, и како у њеним и штампаним местима ипак недостаје нека реч, најбоље је било, да се, благодарени вреднога монаха Марка, једним оваквим дањем, у једној књизи, изнесе пред читаоца локупан хиландарски типик.

Књига монаха Марка писана је на хартији листови су јој дуги 27, а широки 21. савршен тар. Година писања није забележена, али по правопису и по знацима у тексту може се утврдити да књига припада XV. веку. У осталом, књига може најбоље оценити, према тексту, који је из ове књиге позајмио за попуњу празних места у оригиналу, а тако исто и по оном разним знацима, које стављам испод главног текста. Књига је монаха Марка писана писмом уставним, јасним, читко, али ни у њој нема скоро никаквих убојности. Монах је Марко, на сву прилику, препис саставио у ову књигу животопис св. Симеуна и св. Саве са хиландарским типиком поглављу, где је потребу самога Хиландара, где је било потребно, да се житија тих светитеља, као ктиторских, читају у извесне дане преко године, а тако и почетку свакога месеца при опшћој трпези.

Вредио је још поменути, да су ваљано хиландарски, путујући по милостињи, доносили ову књигу међу Србе у Војводини, и да је њена гова, да је баш она послужила као извод из јем парафразу хиландарскога типика, којег је објављен раније од оригинала (у XX Гласнику). Тако, у хиландарским поменицима има на једном месту забележено, да су у почетку прошлог века неки хаџи Недељко и његова жена Весела, вечитог помињања, приложили Хиландару кућу у *Варадинском Шанцу*. Нема сумње, да је после ова кућа служила хиландарцима као трпеза, где су и ову књигу доносили, било за

пика, и ако је могао добро владати грчким јипак није био вичан, да мисли са тог тачно пренесе на српско-словенски. От нејасност многих места, и оно понегде пош а понегде пропуштање слогова или речи; она честа прецрћивања речи и оно стругање кроз целу књигу. Али, ови трагови сведе дно, да је баш ово она првобитна књига дена и написана на заповест св. Саве; да она није какав каснији препис, као што научари мисле, држећи да је оригинал сам. Ово се у осталом доказује и тиме, што је јако овештала, и што се у манастиру чу каква драгоцену реликвија, изван библије под сигурним затвором.

Епископ Димитри

Стр. 40, 2 едѣ. — 41 б, 3 сръбск. нм. — 41 б, 15 глоси^т. — 41 б, 19 ксѣ^т. — 44 б, 27 блго нма на од а мнѣ
изгледа као з. — 45 а, 13 хуамъ тко. — 47 б, 8—9 шьиринно. — 49 б, 37—38 строи^т (= пы). — 51 а, еѣ. — 55

и сн ланнѣ. н оу с а з а н н ѣ ж и р н ѣ с о у
щ е к ѣ м а н а т ь р н п р ѣ с т ѣ с е в ѣ м а н
в н ц ѣ . п р ѣ а н о е м н о ю г р ѣ ш н ѣ м
н с л ѣ р е н ѣ м ѣ м ѣ м ѣ с а в о ю . в а м ѣ
оуѣ в ѣ з о у е с а м ѣ д а н ѣ р а ѣ ѡ б л ѣ н
м а н а т ѣ к о б о у п р и е т ѣ м о . н к ѣ ш е н ѣ
м а л о с ѣ н а б ѣ м о п о л ѣ . ѡ г д ѣ с
х ѣ . б р а т н ѣ м о м ѣ о у ѣ н а л а г а н ѣ д а
а х ѣ м а т а . п о н ѣ ж е о у н о м ѣ о у н м а ѣ
ш е п о х ѣ с т н ѣ н ѣ т ѣ н ѡ н ѣ в ѣ т ѣ м ѣ
х ѣ с н ѣ в е щ е х ѣ . с л о у н с е м ѣ х о у
ж ѣ ш о у м о у ѣ с ѣ х ѣ . п а у н г р ѣ ш н ѣ н
ы о у . в ѣ с п ѣ с а т ѣ в а м ѣ п о р е д о у . ѣ
б о л ѣ р о у н ж е л ѣ ю ц ѣ . в ѣ п р и е т ѣ
в а м ѣ л о у б ѣ м ѣ ц ѣ м о н . о у с т а в л е н
в а м ѣ о у с т а в ѣ н . б о п р ѣ д а н ѣ м ѣ
п ѣ н ѣ . н о у м ѣ л е н ѣ н ѣ м а н т ѣ в ѣ н о
к о л е н н ѣ т ѣ р ѣ п ѣ н н ѣ . н ѣ н ж е т а
м ѣ т ѣ н ѣ л ѣ т ѣ о р ѣ н ѣ с ѣ х ѣ . б ѣ о н о т ѣ
н ѣ н ѣ р ѣ п ѣ о б е н ѣ н п р ѣ б а ж е н ѣ с ѣ
н а ш ѣ . в ѣ м ѣ н р о у с ѣ т ѣ н а л а . з а м ѣ
н ѣ н а г а н ѣ н ѣ н ѣ ц ѣ . п р ѣ б а с а н ѣ
г о а х ѣ п р ѣ д а н ѣ н ѣ . н о у с ѣ в о в о ш ѣ

и х а н а у б ѣ б ѣ н ѣ ц а . н ѣ н ѣ с т ѣ н ѣ
с р ѣ а х ѣ б о у а н ѣ ш ѣ d a o y ѣ в ѣ с ѣ с ѣ
м ѣ в а м ѣ н ѣ м ѣ .

с л о в о . ѣ .

ѡ н а с л ѣ р е н ѣ с т а т о с е г л а н а с т ѣ р а
п р ѣ п о б ѣ н ѣ м ѣ ѡ ц е м ѣ м а ш ѣ м ѣ
с ѣ м е о н о м ѣ н а б ѣ о б ѣ м ѣ н ѣ м ѣ ѡ б л ѣ н
н а ш ѣ т ѣ м а н а с т ѣ р ѣ н ѣ . ѣ к о о у ѣ б а ѣ
т ѣ в а м ѣ ѣ н ѣ ѡ п о у с т ѣ л о с ѣ ш е м ѣ
с т о с ѣ н ѣ ѡ т ѣ с е з б о ѣ н ѣ х ѣ р а з б о н ѣ
с ѣ . п р ѣ ш ѣ д ѣ ш о у ж е к ѣ м ѣ н ѣ т ѣ б а ж е
н о м о у н а с т а в ѣ н ѣ о у ѡ ц о у н ѣ ш ѣ м о у н
м ѣ о н о у м ѣ н ѣ х о у . с ж ѣ н ѣ м о у ѡ з ѣ м ѣ
м ѣ х ѣ н ѣ п р ѣ л о ж ѣ т ѣ с ѣ z а н е ж е д о б р о ж
т ѣ л ѣ с ѣ н ѣ т ѣ л о у б ѣ р а д ѣ н ѣ ж е т ѣ л о о
ю н ѣ с а ш а . ѡ в ѣ с ѣ х ѣ н ѣ ш ѣ х ѣ т ѣ р о у л о
у н ѣ т ѣ ѡ б ѣ z a . з ѣ н ѣ ж ѣ т ѣ л о о ю р о о
а ѣ с л о у б о в ѣ н ѣ . н ѣ ж ѣ т ѣ в ѣ н ѣ м ѣ п o
а ѣ н т ѣ с ѣ а х ѣ о м ѣ . с ѣ р ѣ ш а в ѣ п р ѣ l a a d ѣ s i
с l a g a o y ц ѣ . н ж ѣ н ѣ ѡ ц а в ѣ н т ѣ в ѣ х ѣ н ѣ
с ѣ б а ѣ м ѣ н ѣ н а т ѣ . н ѣ м ѣ d o c t o n ѣ
ц ѣ т ѣ o v o r o ѡ ѣ т ѣ ѣ ѡ с т а в ѣ н ѣ в ѣ s a
ѣ ж ѣ n a z i m a n ѣ d a ш о у p a b o i ѣ o y ѣ
г o m ѣ p a n z ѣ s ѣ k ѣ n ѣ o n ѣ p ѣ n a ѣ p o y c t ѣ
м o y . m a n o e m ѣ a . в ѣ в а н ѣ . в ѣ л ѣ . ѣ . y
н ѣ s . н ѣ s ѣ x o t ѣ ѡ н ѣ b a ѣ n ѣ s ѣ k ѣ

ти лице свое. алчюущимъ же и жи-
ждоущимъ ѿвѣща насыщеніе.
плачюущимъ же се обѣща оутѣхоу
всконьчѣноу, сихъ ко ѿбѣгова-
ни желающа. сладкаго и благаго¹
пастыра и оучителя х҃а въ сѣк-
дѣ текоуще. страждоуть его ради
и многіе моужі трѣпѣть. ꙗко да
скръшаныя вѣнцы припоуть на
нѣсѣхъ. распинающе се живи соу-
ще. штыктающе свое кола.² за-
каляюще себе ножию сколоны-
мъ.³ закълавшюмоу сѣ⁴ насъ ради.
вса бже въ мирѣ вставаша. глаоу-
ще дрѣуть к дрѣугоу. лоуби мира
и бже въ мирѣ краѣ бжи нариче-
ть се. миръ бо си прѣходить. а тво-
ри колау бжию прѣкываетъ к вѣ.
20 тѣмъ же азъ грѣшныи и лѣниимъ⁵ по-
сѣдѣни всѣхъ ѿши савка. мѣлоу
се припадаю.⁶ вѣнцу г҃а ѿ х҃к лоуби-
намъ и духовнамъ брѣтне мои і ѿци.
оупобимъ се прѣкраснымъ снѣмъ коу-
пницѣмъ. иже коупнише сѣмѣ прѣднѣ-
ноу снѣ коуплоу. вса бо ниѣни
свомъ ѿдаше.⁷ и единого коупнише вѣ-
цѣнѣнаго еписѣра х҃а. порекноути
моудрымъ дѣламъ иже испльнише
свѣтиланки свое мѣти. и готови
изидоша противоу женихоу свое-
моу въ радость. блѣудѣте бѣ ѿ лоуби-
ници мои. бою бо се и тринироу и
страхъ ѿдръжитъ мѣ. да не иѣкто ѿ
васъ встанеть въиудѣу двѣри бѣ
и пѣть дѣвѣ и страшныи и грѣды ѿвѣ-
тъ ѿнѣ оуслышныи. ѿтидѣте ѿ
мѣнѣ вѣмъ васъ кто есте. сего же ѿ-
вѣта боюще се. ѿного же прѣкрасна-
го г҃а желающе слышати. придѣ-
те бѣни ѿца моего выидѣте въ ра-
дость г҃а своего. сѣкримъ⁸ сѣмъ зѣк
да тамо вѣзнесеи се. плачѣи се зѣк

да тамо оутѣшимъ се. алчѣимъ и жи-
жѣмъ зѣк да тамо насытимъ се. оу-
30 мѣнимъ се зѣк да мѣтѣмъ бѣ та-
мо ѿбѣримъ. аще и скръныи при-
дѣтъ всакоу радость ниѣните брѣти-
е мои. или г҃да въ напасти выпада-
ете разлѣчѣныи. вѣдите ꙗко нескъ-
шныи вѣры вашѣ сѣдѣаетъ трѣпѣ-
ни. а трѣпѣни дѣла скръшено да
имать. бѣжѣи бо моу⁹ иже прѣтрѣ-
нить напасть. ꙗко искоушныи бже
примѣтъ вѣнцы животныи. иже г҃ъ
оутѣгова¹⁰ лоубицимъ и. изрече ко
оутрѣпѣкы¹¹ до конца снѣмѣ боудѣтъ.
не льстите ко се брѣтне мои глаоуи-
ници ѿ васъ. ꙗко аще дѣла не творѣ-
ны вѣроу оу¹² бѣ. и спѣсоу се. то и
вѣроуеуть оу¹² бѣ. вѣра ко чѣста и
скръныи¹³ ѿ бѣ и ѿца си іестѣ. разлѣ-
чѣете ꙗко вѣра безъ дѣла мѣтѣмъ і-
сть. авраамъ ѿцѣ нѣмъ не ѿ дѣла ли
правди се. възнесеи исавѣ снѣмъ скомъ
на ѿлѣтарѣ. видѣши ли ꙗко вѣра
послѣшѣствова дѣломъ его. и ѿтъ
дѣла вѣра скръши се. и сѣмѣмъ се вѣ-
ги г҃аще вѣрока акраамъ бѣи и вѣ-
мѣни се моу въ правдоу. и дрѣугъ
бѣжѣи¹⁴ нариче сѣмъ. видѣте ли оубо
30 ꙗко ѿ дѣла оправда се чѣмъ а не
ры единѣ.¹⁵ снѣмъ бо бже слышахъ повѣ-
хъ вамъ. да и вы причѣстѣи имѣти
и причѣстѣи жѣ нѣмъ съ ѿцѣмъ и¹⁶ снѣ-
мъ его іс х҃мъ. и се нишоу вамъ да р-
дость ваша испльнѣна боудѣтъ. и
естѣ снѣмъ свѣтъ еже слышахъ ѿ нѣго
и повѣдаю вамъ. ꙗко бѣ свѣтъ іестѣ
и тѣмъ въ нѣмъ иѣсть. аще рѣмъ ꙗ-
ко причѣстѣи съ нѣмъ имѣмъ. и вѣ-
тѣмъ хѣдимъ¹⁷ лѣжимъ и не творѣ-
мъ истинны. аще ли въ свѣтъ его хѣ-
димъ и заповѣди его скоудамъ. ꙗ-
ко и самъ іестѣ свѣтъ. причѣстѣи имѣмъ

¹ За ономъ речѣ была је написана још једна, па је вшругана. — ² свою колаю. — ³ своеколотимъ. — ⁴ закаляемъ.

⁵ Овога в цѣна. — ⁶ молю се припадаю и. — ⁷ ѿдаша. — ⁸ сѣкримъ. — ⁹ моужь. — ¹⁰ оутѣгова г҃ъ. — ¹¹ прѣтрѣпѣмъ. — ¹² и
скръныи. — ¹³ бѣжѣи. — ¹⁴ единомъ. — ¹⁵ и съ — ¹⁷ ходимъ.

и по вась прѣбывающимъ въ снѣ жи-
ти¹. дѣше оуказано² въ естѣ и тѣмъ
подобна. да имате въ не³ глѣдающе
ка пощеника. и прѣчтѣ⁴ его мѣрь.
и мою аща и грѣшную мѣтву.
неславно исправляюще прѣжити
житиѣ ваше. подвижами къ добру
прѣбоудѣте. ни на дѣсно ни на лѣво
5⁶ ни по силѣ елико мочь имате кто.
цѣркви поутѣмъ тѣцѣтѣ поме-
ноюще еже естѣ. троудѣ плодѣ сво-
ихъ снѣси. бѣженъ еси добро тѣбѣ
боудѣть. тѣщице се сквозѣ⁵ оузка-
и врата. и тѣсннмъ⁶ поутѣмъ. въ-
водицимъ въ животъ вѣчны. дрѣу-
гъ дрѣуга лѣвице. дрѣугъ дрѣугу по-
карающе се. дрѣугъ дрѣуга тѣготы
носеце. покарающе себе единомы-
слѣно вашемоу прѣдѣстателюу и
гоушмоу. молоу же кы братиѣ мо⁷
имени гѣ нѣшего іс хѣ. да снѣ дрѣ-
жеце заповѣдана вѣмъ. и да несоу-
тъ оу⁸ вась распрѣ. нѣ да естѣ свершени
въ тон мысли и воли. коупѣ себе прѣ-
коупоюще тѣко и прѣкрасни коу-
пци. въспоминнающе въ прѣпѣв-
ныхъ вѣшхъ и лѣтѣхъ. егѣпочи-
вшаго ѡца нашего и наставника
снѣшѣна мнѣхѣ. и моѣ недостои-
нство забывающе. снѣ творѣ-
ще истинноу глѣоу ѡ хѣ послѣоуш-
ствоюще⁹ ми вѣмъ тѣко ни посты-
дѣни овереще се на страшиѣмъ соу-
дици въспришалоуце вѣчныхъ бѣгъ.
б¹⁰ бѣгодѣтъ и ширѣ гѣ и бѣ спѣса¹¹ нѣшего
іс хѣ. и лѣбѣ бѣ и ѡца. и причѣстие
стѣго дѣха боудѣи вѣгда оу вѣкы с вѣк-
ми вѣми¹² аминъ ::

Слово. б

О наслѣженіи¹³ стѣго сѣгъ манасти
прѣпѣвнмъ ѡцемъ нашимъ¹⁴.
снѣгономъ и сѣюу бѣленымъ. ѡ бѣ

Нашѣ стѣ манастирь снѣ. тѣко¹⁵ оуѣдѣ
ти вѣмъ. тѣко ѡпоустѣло кѣши мѣ-
сто снѣ ѡтѣ вѣзбожнмъ разбѣни-
кѣ. пришедышоу же кы мнѣ тѣбѣжѣ-
номоу наставникоу ѡцоу нѣшмоу снѣ-
мѣноу мнѣхоу. еже ниомоу ѡ зѣмъ-
ныхъ¹⁶ не приложѣ се. занеже добродѣ-
тель сѣ естѣ лѣбѣ ради. еже тѣпѣсто
ю некаша. ѡ вѣсѣхъ и нѣшѣ хотѣроу по-
чѣсти ѡвѣразѣ. въ неже тѣпѣлоу прово-
дѣ се лѣубѣвию. и вѣжѣстѣнмъ по-
двигѣ се дѣхомъ. слышавѣ прѣсладѣки
гѣла глѣоуциѣ. иже не ѡставитѣ вѣсѣхъ¹⁷
слѣдѣ мене не идѣтъ. нѣ мнѣ¹⁸ достѣннѣ
цѣтѣо сѣого ѡчѣства ѡставнѣ. и вѣсѣ
тѣже на зѣмѣ. и дѣшоу поракоуѣаюѣра-
го мира изѣтѣкѣ: въ снѣ приде поустѣ-
ноу мѣ. нѣмѣра.¹⁹ въ бѣ. дѣнь въ лѣтѣ²⁰
и. 2. и въсѣхотѣ ѡнѣ бѣжнмъ. тѣко и та-
6²¹ мо ѡправда сѣогѣ цѣтѣо. тѣ и зѣдѣ вѣжѣ
лѣвѣ за вѣ ѡвѣрѣсти кы мѣсто спѣси-
и. испроси²² оу цѣра²³ мѣсто снѣ поустѣо
пѣстѣ мене грѣшнѣаго изѣ вѣтопѣда.
и въ мѣсто снѣ въсѣлѣкѣ се. и нѣкоми
мало прѣбѣмъ сѣи мѣноу. вѣжнмъ²⁴
же и нѣпрѣкѣстѣтѣнмъ²⁵ подвигѣ прѣ-
шѣдѣ. нѣ. мѣцѣ²⁶ прѣбѣмъ. кы вѣчноу
прѣложѣ се бѣжнѣствоу.

о вѣжнѣнѣтѣи сѣмѣрѣти. прѣпѣвн
ѡца. снѣмѣона мнѣ. слово. г.

Въ лѣтѣ. 2. ѡ. нѣ. мѣца фѣрѣа въ бѣ
кы вѣчномоу прѣложѣ се бѣжнѣствоу

¹ жити сѣмѣ. — ² показано. — ³ нѣ. — ⁴ прѣчтѣю. — ⁵ сквозѣ. — ⁶ тѣсннмъ. — ⁷ моѣ. — ⁸ кы. — ⁹ послѣоушѣтѣоу
¹⁰ и спѣса. — ¹¹ вѣгда сѣ вѣкѣми вѣми въ вѣкѣми. — ¹² наслѣжнѣи. — ¹³ Овѣде је било написано још кур си, па је истругано. — ¹⁴
— ¹⁵ манастирь сѣи поѣдѣтѣ. — ¹⁶ ѡ зѣмѣнѣхъ ниомоу. — ¹⁷ вѣсѣ. — ¹⁸ мнѣ. — ¹⁹ нѣмѣра. — ²⁰ и испроси. — ²¹ цѣра. — ²²
— ²³ Прѣи слог нѣ у М прѣцѣрѣвѣ. — ²⁴ мѣца нѣ.

все же ѿтѣ гати роуцѣ въздѣвшии. ꙗко же гати въздвигнѣ роуцѣ еши на¹ стаи² бѣте га. и еже гати въздѣнии роуцѣ шюю жертва кѣрѣ. и еже³ на всѣкоу мѣстѣ въздвизати прѣпѣнѣ роуцѣ. развѣ гнѣва и помышленіи. скончавъши же се реченои ѿтѣ. иерѣю ѡбщачиноу⁴ ѿтѣ роуцѣ. въ тон⁵ ча пада-ти на лице всѣмъ. и послушати⁶ нгоумена. а⁷ ѡномоу⁸ снѣ ѿтѣ просити ѡ насъ. молити се за насъ ѡ гдѣ братіи да
 7⁶ избавлю се ѡ стрѣти и ѡтѣ сѣлазнь неприязниинаго. И⁹ камъ ѡбѣтѣющимъ. Бѣ да те спсѣтъ⁹ чѣтны ѡче. и пакы камъ ѡномоу сѣ оумилении въспѣвающимъ. моли се и ты за насъ ѡча чѣстны¹⁰ да избави насъ ѡ стрѣти и ѡ сѣлазнь неприязниинаго. пакы нгоуменоу молюшю се и слоучишю. бѣ ѿтѣ стѣхъ ѡчѣ нѣишъ да спсѣтъ насъ. и тако въставъши въ келіи вашѣ пондѣта. всѣкомоу ѡставивъшю сѣхожденіи. и соутѣнаго ѡбѣта. и¹¹ празнословны же и смѣха нечѣнаго. ѡ нихъ же сыгажѣтъ¹² се и въ сквернословіи въпасти. и въ оукореніи. и въ ѡсужденіи. зане сего ради оумъ раслабленъ естъ. и забвение приимавши соущимъ бѣгымъ. и оуны въ теготоу ѡбращени. къ своимъ келіямъ оунывымъ снѣмъ акне погроузиши се. и инити ти се всѣ днѣ праздни-е и¹³ непричѣстныи. кне годѣ ползѣ¹⁴ на се посаде те. ꙗко же рѣ велики касани еже естъ ѡпасти ѡтѣ нѣнаго ихъ сѣста-ва. оудовѣ естъ дши къ смѣху нѣстакоюци и растакоюци. и добромъ печаловати. и въ сквернословіи въпасти. оудовѣ¹⁵ не-сть еже¹⁶ да не боудѣтѣ монѣ ѡчѣмъ и брати.
 8⁶ нѣ да пондѣтъ къ своимъ келіи кнѣде. дрѣзновенно же коуино и моудрно и кѣдрно. и къ боу лоубовнаи дѣюще повсѣгда

аще ли кто по грѣху ѡбѣтѣаютъ сѣмъ тако пакени. волѣ юни соутѣ вѣстари. волѣ и заматорѣи въ ѡбразѣ соутѣ новаци. лоубеи законоу да по-се ѡ еклісїарха. или аще се не испр-се завежоу. не оубо новакѣ аѣиенце завежовати дохотити. нѣ и много бѣвшихъ годнира въ ѡбразѣ. аѣиенце и дрѣманно прѣбывающе ꙗко: ѡ сѣхъ рѣ аѣстичны¹⁷. гредоуци ли ваша нѣбноу сѣршати всѣу сѣвоу. по ѡбѣчанныхъ¹⁸ же ѡтѣхъ и поношение. по вышѣрѣнѣмъ законѣ. ꙗкохъ пакы¹⁹ и. г. годиноу. и шѣ дарамоу вѣлоу по ѡбѣчаю. г. цнѣ и колѣнопоклоненіи въ цркви. тѣмъ инити нѣда бѣ гѣ погѣ се. ꙗко²⁰ и сѣхъ. а въ келіяхъ вашихъ выноу и поношение молюшю²² се боудѣ пакы нѣмъ же и²¹ по²² въ келіяхъ нѣга²³ аѣ-етѣ. занеже троудѣ не ради естъ. и. вѣ. днѣ ѡтѣ хѣа рождѣства. и прѣли. и въ ѡпоустыни днѣ годнира та

86

Слово. ѿ.

о стѣи анѣоури. и бѣзѣ нѣсѣ не причѣаетъ никтоже. ни пакы бѣвати смѣ. еѣсѣ причѣеніи нѣ и ю сѣѣстнѣ.

Рѣи во пѣлетѣ и о вѣжѣстѣион²⁴ ꙗкоже по дѣгоу повсѣга пѣлетѣ сѣрсе въ цркви. нѣ въ тонъ сѣлоудно сѣѣѣ братіи. и тѣрѣдо. ꙗкоже стѣ²⁵ сѣвѣрѣнама. и страшна соутѣ ꙗко ѡ нѣхъ страшныи и прѣкѣиѣи. вѣвѣрны²⁷ дрѣжити се и сѣршати. на. вѣжѣстѣи²⁸ и прѣчѣтѣи рѣкоу анѣоури. прѣчѣтѣнаго тѣла же³⁰ и кѣ

¹ въ. — ² стаа и. — ³ юж. — ⁴ ѡбщачиноу. — ⁵ тѣ. — ⁶ послушати иѣ. — ⁷ Овога а нема. — ⁸ ѡномоу. — ⁹ камъ же ѡбѣтѣющимъ. бѣ да спсѣтъ те. — ¹⁰ стѣи. — ¹¹ Овога и нема. — ¹² сыгажѣтъ. — ¹³ праздни. — ¹⁴ ползѣ. — ¹⁵ оудовѣ. — ¹⁶ юж. — ¹⁷ аѣстичныи. — ¹⁸ по ѡбѣчанныхъ. — ¹⁹ пакы рѣкоу. — ²⁰ ꙗко. — ²¹ вышѣ. — ²² молюшю. — ²³ нѣга. — ²⁴ вѣжѣстѣи. — ²⁵ стѣа. — ²⁶ прѣкѣиѣи. — ²⁷ правѣтѣи. — ²⁸ вѣжѣстѣи. — ²⁹ ꙗкоже рѣкоу. — ³⁰ прѣчѣтѣнаго же тѣла.

спаса ишиго іс хъ въ сѣи бо ꙗко рече-
 юудати себѣ испытано. и ꙗко на-
 того помышлениа трюновнаго.
 о и недостоннаго. въ страшнои
 доужьбѣ. ѿ васъ ѿтыганѣти.
 нѣмъ образомъ себѣ ѿчищати.
 ежѣствянымъ стѣнѣмъ при-
 се. ѿ негоумена прощение прие-
 мѣ. и ꙗко по бѣно вамъ комоу-
 возни и всѣ соуда ни поксе-
 ницати сѣ. хотѣли² вѣсно се³ ми-
 жѣствянымъ причипати се стѣ-
 мноуци⁴ бо естъ и⁵ причипати
 нѣктоу. ꙗкоже рече и самъ хъ.
 мою пакъ и пин мою крѣвь. въ
 ꙗкѣвѣсть и азъ въ нѣмъ. и па-
 не есте пакъ мою ни пинѣ крѣ-
 вѣ. не имате живота к себѣ. и
 ны апѣ. приаѣлен се гѣи еднѣ-
 гѣ естъ. ꙗкоже и оудалѣюци⁷ се
 гнѣноути. дѣдъ рече кроткы
 ꙗли вѣсно оубо⁸ ꙗко и⁹ речено снѣ
 ра нѣмоу. и за дѣла стоужени-
 оукаѣваемы. недостонно бо ꙗде-
 и пин крѣвь гноу. повинны естъ
 и крѣви. рѣ ежѣткы и дѣгоуанкы
 въ апѣхъ пакѣ. страшны е-
 стѣе мои гѣвѣ.¹⁰ и трипѣтати причипѣ
 тѣкмо ꙗко мене грѣшнымъ.
 негоуоудалѣюцихъ се оуказоути.
 о. г. цн. въ нѣли причипати се ели-
 свѣдѣтъ. ѿчиствѣннхъ се ѿтъ
 нхъ помышлениа. ѿ снхъ сло-
 гѣвѣ же и рѣта.¹¹ печали и ѿба-
 жѣ. и снѣхъ вѣзъ оуставы. и еше
 вломыслѣства. паче и ꙗрости скѣр-
 ни. и снѣмъ побѣннхъ. да ижи¹²
 рѣчны въпадоше стрѣти.¹³ да испо-
 нѣмъ же и покланѣмъ. ѿ снхъ пѣ-
 тѣ¹⁴ се ѿстоуниги. еднѣуци или
 въ нѣли да причеститъ сѣ. аще ли

да ни еднѣуци. по негоуменовоу оуказа-
 но хотѣнню. томоу бо естъ печалино ѿ снѣ.
 непричѣстнымъ же прѣбывати. вѣзъ
 ѿного скѣдѣннѣ непохвално. снѣко бо
 творѣи ꙗко испѣнаѣ колоу свою ѿсоу-
 дитъ се. а иже хотѣтъ причипати се по-
 но естъ възаконноу на причипѣниѣ.
 пѣти слоужькоу ѿвѣрннѣноу.¹⁶ и ѿвѣрн-
 ннѣ¹⁷ колѣнопоклонѣниѣ дроути къ дроу-
 гоу творѣи. даюци прощениѣ. толиже
 къ животворѣннѣмъ съ похвалоу причипа-
 ти се сѣнѣн. коуди въ оубо и снѣ ѿбразъ нѣмѣти.

ГЛАВА 2.

О сказани ѿ гѣне и о вѣрнѣи и о панихѣ-
 дѣ¹⁸ и о полоунощѣици. и ѿ оутрѣнѣици.

Въ дѣветѣ¹⁹ же гѣноу. ꙗко и прѣкне гѣне по-
 етъ пѣти. клѣпанѣе оударѣниѣ. на снѣ
 васъ зокоуци ꙗко ѿвѣчан. а на вѣрнѣоу
 же пѣтнѣ. снаѣарево оуказаниѣ. како по-
 баѣтъ бывати. ꙗвлѣнѣно прѣставѣтъ.
 и панахѣдоу по рѣдоу коупно. ꙗко же
 и павѣрнѣоу по вѣчѣри.²⁰ въ нѣхъ же и колѣ-
 нопоклонѣннѣ²¹ бывѣтъ по законоу. егда
 нѣтъ праздниѣа. праздниѣкоу же гѣмѣ
 бѣтъ гѣ на оутрѣноу нѣмоуци. егда павѣрѣ-
 ннѣца поетъ се. нѣрѣю рѣкшоу ѿвѣчаннѣ²²
 10^a ѿтѣоу падати вамъ на колѣноу. ꙗко и
 на конѣци прѣвѣ²³ гѣне. и къ негоуменѣоу оу-
 хо прикланѣти добро гѣоуцоу. прости-
 те мѣне ѿ гѣдѣ братнѣа сѣгрѣшнхъ бо дѣло-
 мъ и словѣмъ и помышлѣннѣмъ. и вамъ да-
 вати емоу прощениѣ гѣоуци бѣ²⁴ прости-
 те те ѿче. нѣ и вамъ просити снѣ ѿ нѣго при-
 ложнѣннѣ. прости и намъ ты чѣтны ѿче.
 сѣгрѣшнхѣмъ бо и дѣломъ и словѣмъ и по-
 мышлѣннѣмъ. по томъ же оумѣлено ѿнѣ²⁵
 къ вамъ гѣетъ. бѣ ѿтѣами стѣхъ ѿцѣ про-
 ститъ вамъ вѣсѣмъ. по томъ же вѣставнѣ

1. — 2 хотѣли же. — 3 Овога сѣ нема. — 4 многаици. — 5 многоуци. — 6 Овога и нема. — 7 оудалѣюци. — 8 оубо
 9. — 10 гѣсѣ. — 11 рыпаннѣ. — 12 иже. — 13 Овога же нема. — 14 стрѣты въпадоше. — 15 поспѣшитъ. — 16 ѿвѣрнѣнѣ.
 17 панихѣнѣ. — 18 дѣю. — 19 вѣчѣри. — 20 колѣнопоклонѣннѣ. — 21 ѿвѣчанѣоу. — 22 къ. да. — 23 и шнѣ.

и покло¹ноу покланени²е подавше: въ
келіе ваше пошлѣше. ноцѣноу³у вашеу
слоужбоу по закону⁴у съвершиши. и такъ
всѣмъ въ похвалѣ бывшимъ. и въ веселіи
дховнѣмъ. и въ сиоу ѡбратите се. дондѣ
же поканенархъ чѣкини⁵ слышавъ кшо⁶.
и поеное вѣки⁷ ѡнамо оувѣдѣвъ. въ нгоу-
миноу пришѣдъ. и поену ѡ него ѡтѣоу
принѣ. тѣ. тихомъ глѣмъ. бѣкитѣ стѣи
кротѣко възываніе. въдаривъ⁸ же тогда въ
капалѣце.⁹ . . . . .¹⁰ подви-
заетъ и въ на полоуноцѣноу¹¹у слѣужбу.
юже и тѣ самъ поетъ. твори поеное цркви
свѣршеное въжизаніе. толиже келіею
100 капала капаетъ. толиже¹² и иждѣно¹³:
и възоветь въскхъ¹⁴ въскъ на оутрѣни¹⁵ сло-
вословіи.¹⁶ імоу¹⁷же починаніе тако пока-
етъ творити. по звонномъ же оудареніи
бѣвѣтъ се въ шѣ днѣнаго нмоу¹⁸ра и-
ерѣмъ тѣгда по образоу чѣнаго крѣта. прѣ
стою трапезою. съ вѣжю¹⁹ похвалою съ ка-
дианницю.²⁰ въ же амъ. чающе трѣго-
и пѣти. и²¹ акне по ѡл. и к-номъ²² ѡлѣмъ и по шѣ-
чаннхъ²³. трѣрихъ. и по гѣ помин. съклоу-
дающе по тѣкѣно. кко поеное снхъ итѣ.
и саноу²⁴ иерѣю ѡвѣти въскъ въжѣствнмъ
храмъ. и въскхъ покладити. и тѣгда прѣдъ стѣ-
ми ставъ двѣри²⁵. ѡбразомъ чѣнаго
крѣта. кадианницю знаменуетъ. и кѣ-
пѣно съ знаменіемъ. славоу въснаати
прѣстетон тронци. снѣтъ глѣ въ оуслышаніи
и въскѣмъ. Сла стѣи²⁶ еднносѣуцѣно²⁷и²⁸ нераз-
котворѣни тронци²⁹ . . . . . [Дѣланіи жи-
вотворѣни тронци³⁰ . . . . .
и нынѣ и присн. и по амъ чающе
іканенархоу. ѡлѣ³¹ ѡлѣмъ. акне почети ѡсла-
внѣ же и³² тихо и смѣтно. мало повелѣмъ

възглаголати глѣ ѡлѣмъскіе. да ѡ сѣ
имѣють вси непритѣкновнѣно и не-
завлоудно снхъ прѣити. и по скончаніи
ѡлѣ³³ ѡлѣмъ. по редѣу³⁴ вѣсоу³⁵ съвершѣмъ оу-
110 трѣноу³⁶ слоужбоу. кко³⁷ снаѣарѣ оуѣ-
етъ. не оуѣо въ шѣ днѣнон слоужбѣ
шѣи. и ѡ³⁸ ноцѣнон ѡказано. рирѣ же
и ѡ днѣспѣномъ исповѣданіи. а ѡ трап-
зѣ слово съга³⁹ да пождитъ + ...⁴⁰ Пѣ

[ѣтъ оуѣ

нгоу⁴¹миноу⁴² аще приметъ дѣкоу⁴³ дѣоу⁴⁴
наоучавати братію. паче и по еднносѣ
наоучавати и направлѣти на днѣполаз-
и спсѣніи. аще ли не приметъ. то изѣ-
ти⁴⁵ еднносѣ цѣломоудрѣно живоуѣра-
имати⁴⁶ глѣ⁴⁷ ѡлѣ прѣко⁴⁸ нгоу⁴⁹миноу. и
мъ всѣи братіи. а ни еднносѣу⁵⁰ же ѡ
ниго⁵¹ ѡлѣ имати⁵² повелѣваемъ. аще
не ѡбѣрѣтъ се тако⁵³ поенѣ⁵⁴ оуѣ⁵⁵ вѣи
нѣ. да и ѡ нѣкнхъ⁵⁶ ннонхъ⁵⁷ бѣгоѣкѣ
коуѣрихъ⁵⁸ примати⁵⁹ вѣмъ ѡлѣ нѣ въскѣ
ного. и наоучавати се ѡ него. послоуѣ
хѣтицѣхъ. исповѣдати⁶⁰ сѣ. и въскѣмоу⁶¹
енѣу⁶² цѣлкоу⁶³ прилагати. кѣти же пов-
лѣкаемъ еднносѣу⁶⁴ крѣминѣ. по глѣ
нѣтъ се оутрѣни⁶⁵ словосѣніе⁶⁶. въ нѣмъ
за всѣ прѣбывають въ монастыри.⁶⁷ а
работѣ не печалоуѣи да се вражоуѣтъ
по пакѣриницахъ⁶⁸ иже соу⁶⁹ вѣнѣ и въ
работѣниці. коудѣ же и снѣ аще како
ѣнѣ⁷⁰ естъ нгоу⁷¹менъ. понеже оумножилъ
110 естъ братѣство. да да повелѣи⁷² комоу⁷³ ге-
ерѣи. или ѡ нѣкнхъ⁷⁴ говѣни⁷⁵ братіи
гнѣхъ⁷⁶ и неразоумнхъ⁷⁷ помышлѣннхъ прѣ-
имати. помышлѣннхъ же иже въ днѣхъ
часѣхъ⁷⁸ насѣ поутѣати. нѣмъ дохѣдѣтъ

¹ поклоноу. — ² покланеніе. — ³ оудареніе. — ⁴ въ маломъ капалѣцѣ. — ⁵ Оуде су две речи истругане. — ⁶ по тѣ. —
кнѣ. — ⁷ бѣжѣноу. — ⁸ кадианницю. — ⁹ Овога и пѣма. — ¹⁰ вѣтѣмъ. — ¹¹ шѣкнѣ. — ¹² дѣрѣми ставъ. — ¹³ стѣи и еднносѣуѣи. — ¹⁴
риѣи. тронци вѣгда и нѣи. — ¹⁵ Оуде истругано неколико речи. — ¹⁶ ѡлѣ. — ¹⁷ оутрѣниѣю. — ¹⁸ икожи. — ¹⁹ Овога ѡ пожа-
— ²⁰ Оуде је писанъ оригнѣвала ударно тај знакъ (четири тѣчѣ и крѣст) да оупѣи да се ту свршѣла глава, а да ода-
да почне она која слѣдује, ма да текст нѣје по обѣчају прѣкинут. Да би на то боље скренуо пажњу. он рѣч за овимъ зна-
вѣдѣкимъ словомъ, а прѣма ѡѣо са стране написанъ је глѣ. И монахъ Марко је ово опазно, те одаѣде почнѣе нову главу, али је
ставио: глѣ ѣ. безъ и какѣа наслова, те тако код ѡѣа има на два мѣста *имѣа шѣста*. Леонидъ нѣје ово опазно, нѣти је што ѡ
нуо. — ²¹ дѣхѣноуѣю. — ²² изѣбрати. — ²³ и имати. — ²⁴ него. — ²⁵ прѣжѣ. — ²⁶ нгоу. — ²⁷ имѣти. — ²⁸ такоѣи. — ²⁹
ѣѣ. — ³⁰ ннонѣ. — ³¹ и исповѣдати. — ³² еднносѣуѣю. — ³³ словословіе. — ³⁴ овога иже пѣма. — ³⁵ монастыри. — ³⁶
ѣо комоу. — ³⁷ дохѣдѣти нѣмъ паче и.

ѿпоуцѣнныи быти. а не споуцѣнне твр-
дѣши створѣшии ѿставаѣти. снѣ прѣ-
цати ѿ гдѣ. а ѿ нѣхъ же естъ врачевати при)*
ни ꙗко оупрашати.¹ и приложенни къ игу-
меноу приемоуции да приповѣдаю²
и ѿны поѣнои ищѣнии да дѣлаеть. и-
сповѣдаючи се да ничеюже не съкрию
бои се и ꙗко. да не своихъ рѣ свѣдѣ-
нии просири оубоюють се. нѣ вса чисто сго-
дивъшомоу³ се да ѿкриють. паче ны и к
тѣмъ рѣци поѣнаи нашь добро. что оубо
вашъ брати. игоумина зрѣти на добро снѣ
и зѣло на дѣшнѣльзаноу слоужьбѣ. по-
спѣшающе се потѣцѣте потѣцѣте (sic). и въ
тихоу се дѣшесное пристанище. поспѣш-
но пристанѣтъ. и всѣмъ оума вашего по-
двѣгъ и дѣшнѣльзаноу помышлѣние.
чѣтно и непокрѣпѣно ѿкрита ꙗко прѣ-
бѣи а не прѣд чѣмъ. творѣи исповѣда-
ние. боу же вѣдѣ⁴ льгаты⁵ емоу⁶ нѣроу въспр-
иеть емоу. погоуѣнии бо рѣ ѿлѣны и ꙗкѣмъ
вса глѣоуцие льжоу. не лоужавно бо испо-
вѣдаючи се всѣмъ⁷ свѣдѣнны⁸ ради. въ-
сакого нечистѣства⁹. всѣмъ карѣмъ и съ-
моуцѣнны. своимъ помышлѣнии прѣки-
нѣюще. радостни боудѣте ми и весели.
ꙗко въ надежѣи прихвѣрѣтъше непогрѣ-
шени спсѣнны. исповѣдантѣ се не дроу-
гъ на¹⁰ дроуга виноующе въ расрѣчѣни ма-
ло оупадѣша.¹¹ или егѣре дроугѣ приклоне¹²
и себѣ неповинныи полагающе.¹³ и соуда
паче нѣроуца то и ꙗкѣ исповѣдаѣми.
ниже припадающеи вашы¹⁴ о потрѣбѣ
бо глѣ тѣлѣснѣи. снѣ бо всако естъ вѣрѣ-
ше а ни ꙗкѣ же вѣрѣ исповѣданиа. ищѣ-
лѣниа дѣшнѣмъ стѣтѣи. даирѣ¹⁵ ѿ коемъ
расрѣчѣи глѣти хоуѣте. все пороуганѣ
и вѣны. съгрѣшѣнаго коего лоубо естъ.
на се писати потѣцѣте сѣна¹⁶ и ꙗкѣтати.
даирѣ а ѿ егѣрѣхъ ни ꙗкѣхъ стѣтѣи и тѣхъ ч-

сти¹⁷ исповѣдѣти. да имѣте плодѣти се
и зѣдѣ дѣкою пользоу. къ чѣтомоу же¹⁸ дѣш-
вномоу прѣти здравѣю. и¹⁹ кысокѣво-
рено сѣкрѣнне ѿбѣлѣи сѣ. ежѣ нѣмоу-
цѣ поѣни въ истинноу боудѣмъ боу рѣкѣ-
шомоу²⁰ наоучите се ѿтъ нѣне. ꙗко кро-
тѣмъ есмъ и сѣкрѣнъ сѣцѣмъ глѣоуцоу чѣ-
126 то ли естъ дроуга истина. ꙗкѣна кро-
тѣкаго и сѣкрѣнаго сѣцѣмъ. или ꙗко оу-
казано принѣсти всю сѣрѣхъ хвѣрѣнѣ-
но. и сѣбѣ въздѣ пороугати се. толико оу-
ко добрыхъ вѣна. истинно естъ исповѣ-
данѣе. еѣ него же не²¹ минѣ²² ни се никомоу
же спсѣнниа вѣлоучитѣ.²³

глава 3.

о дѣшеснѣи исповѣданѣи.

Неисповѣдающеу ко се непричѣстѣноу бы-
ти ѿ га ꙗ всѣдрѣжитѣ повѣлѣваемъ:
донѣдѣ же к сѣбѣ бывъ. и къ ѿцоу вса
съгрѣшѣна²⁴ же и²⁵ вѣдѣнаи исповѣтѣ
съгрѣшѣниа.²⁶ аци ли ни поѣаеть оу-
ко сѣмоу. и ѿ манастирѣ изринѣноу
быти. ꙗко изгноены ѿтѣрѣзати оу-
дѣ. и ꙗко строупѣ оуслино ищѣлѣемъ.
или ѿноудѣ нѣисцѣлѣемъ. ѿнѣмѣти²⁷
же и ѿнѣтати. нѣ боудѣнаго нѣоужа-
занѣе. и и ꙗко инога въ разоумѣни
своеи надежѣ сѣго свѣта ѿвратѣсѣмо.
подѣлѣжати же оубо емоу. непричѣща-
ющеи се ѿсоудѣнѣю. и зѣло на поль-
зоу естъ ꙗко неразѣумѣноу. чѣдѣ бо моу
есть польза зѣдѣ прѣбывающеу. что
ли же емоу естъ полза неисповѣдаю-
щоу се. а²⁸ не ли²⁹ паче вѣрѣ и погнѣбѣ.
138 и повсѣгда зау пооучѣнне. и все ежѣ при-
носитѣ се погнѣбѣ дѣшнѣ бѣваеть.
ꙗко же болицѣу и ꙗкомоу или строу-
пѣ нѣмоуцоу³⁰. оутѣющеу врачѣ-
ви. нѣоудѣкъ къ здравѣю прѣти сѣму
поѣаеть. а³¹ или паче оуслинѣнѣи (sic) дѣшнѣ.

* То у заградѣ сѣсѣниа је блѣдо, и изгледа да је намерно брисано.

¹ въпрашати. — ² исповѣдають. — ³ слоужьбѣ. — ⁴ вѣдѣюще. — ⁵ съльга. — ⁶ Овога емоу нема. — ⁷ всакого. —

вѣны. — ⁸ и всакого нечистѣства. — ⁹ Овога на нема. — ¹⁰ въпадѣши. — ¹¹ прилоучанѣ. — ¹² неповинныи творѣи. — ¹³ да

сѣ сѣмѣнѣ. — ¹⁴ чѣсти. — ¹⁵ же и. — ¹⁶ и вѣ. — ¹⁷ рѣкѣшомоу. — ¹⁸ Овога не нема. — ¹⁹ минѣ. — ²⁰ полоучитѣ. — ²¹ съгрѣшѣниа.

Нема же и. — ²² Ове рѣчи нема. — ²³ ѿнѣмѣти. — ²⁴ Овога а нема. — ²⁵ не оужѣ ли. — ²⁶ нѣмоуцоу. — ²⁷ Овога а нема.

106

119

1 по^аноне. — 2 покланѣнне. — 3 оударнѣ. — 4 въ малое кляпа^ацѣ — 5 Овде су две речи истругане. — 6 по то^а. — 7 кинѣ. — 8 бѣж^аноу. — 9 каданѣннѣю. — 10 Овога и немѣ. — 11 к^атиа^а. — 12 шк^амнѣ. — 13 д^ав^арѣм^а ставѣ. — 14 ст^аки и единасоуцѣнки. — 15 рѣци. тронѣи вѣгда и нѣнѣ. — 16 Овде истругано неколико речи — 17 еѣа. — 18 оу^атрѣн^анѣю. — 19 шк^ажи. — 20 Овога о немѣ. — 22 Овде је писанъ оригинала ударно тај знак (четири тачке и крст) да означаи да се ту саршава глава, а да ода да почне она која следује, ма да текст није по обичају прекинут. Да би на то боље скренуо пажњу, ов реч за овимъ знамъ великимъ словомъ, а према њој са стране написанъ је гла^а. И монахъ Марко је ово опазно, те одавде почиње нову главу, али је ставио: гла^а ѣ. без и каква наслона, те тако код њега има на два места глава шеста. Леонид није ово опазно, нити је шта нуо. — 23 д^ах^асноу^а. — 24 изѣбрати. — 25 и имати. — 26 љго. — 27 прѣж^а. — 28 нного. — 29 имѣти. — 30 такоуѣн. — 31 ѣ. — 32 ѣ. — 33 нмоу^а. — 34 и испокѣдати. — 35 единамоу. — 36 славоуѣннѣ. — 37 овога ѣже немѣ. — 38 монастырѣ. — 39 комм^ау. — 41 доуодити нма пачи и.

Опоуцѣнимъ быти. а не споуцѣние твр-
дѣнии створѣшимъ вставѣти. сими пра-
цати ѿ гдѣ. а ѿ нихъ же есть врачевати при*)
ни ꙗко оупрашати.¹ и приложения къ игу-
меноу пришлоуцимъ да приповѣдаю²
и ѿны поеное ицѣленне да дѣлають. и-
сповѣдающе се да ничеюже не съкрию
коуци се и ꙗко да не своихъ рѣ свѣдѣ-
нии просици оубоюють се. ны вса чисто сго-
днѣшюуемоу³ се да ѿкриють. паче ны и к
тѣмъ речи поенамъ намъ добро. что оубо
вашъ братиѣ. игоумина зрици на добро снѣ
и зѣло на дѣшнѣльнѣюу слоужьбѣу. по-
спѣшающе се потѣцѣте потѣцѣте (sic). и въ
тихоуе се дѣшнѣное пристанище. поспѣш-
но пристанѣтъ. и всѣмъ оумѣ вашѣго по-
движѣ. и дѣшнѣльнѣе помышлѣние.
чѣтно и непокрѣвѣнно ѿкрыта ꙗко прѣ-
бѣа а не прѣдъ чѣмъ. творѣи исповѣда-
ние. боу же вѣдѣ⁴ льгаты⁵ емоу⁶ пѣроу въспр-
итѣ емоу. погоуениши бо рѣ ѿлѣны и ꙗкѣмъ
вса глѣоуциѣ льжоу. не лоукавно бо испо-
вѣдающе се всѣмъ свѣдѣннѣ⁷ ради. въ-
сакого ничистѣства⁸. всѣмъ карбѣмъ и съ-
моуцини. своимъ помышлѣнии прѣки-
нѣюще. радѣстѣни боудѣте ми и весели.
ꙗко въ надежѣи прихвѣрѣтѣши непогрѣ-
шѣнии спсѣнии. исповѣдантѣ се не дроу-
гѣ на⁹ дроуга виноующе въ расрѣчѣни ма-
ло оупадыша.¹⁰ или етере дроугѣ приклоне¹²
и себѣ неповинныѣ полагающе.¹³ и соудѣ
паче ицоуциѣ то и ꙗкѣ исповѣдаѣми.
ниже припадающе вамъ¹⁴ о потрѣбѣ
бо глѣ тѣлѣснѣи. снѣмъ бо всако есть вѣрѣ-
ме а ни ꙗкѣ же вѣрѣмъ исповѣдания. и сѣ-
лѣнии дѣшнѣныхъ стрѣтен. даце¹⁵ ѿ коѣмъ
расрѣчѣни глѣти хоцѣте. все пороуганне
и вѣны. съгрѣшѣнаго коѣго лоуко есть.
на се писати потѣцѣте сѣла¹⁶ и ꙗкѣтати.
даце мѣ ѿ стрѣхъ инѣхъ стрѣтен и тѣхъ ч-

сти¹⁷ исповѣдѣтъ. да имѣте плодѣти се
и зѣдѣ двою пользоу. къ чѣмоу же¹⁸ дѣш-
нѣмоу прѣти здравнѣю. и¹⁹ высокотѣо-
рено смѣрѣние ѿвѣтѣци сѣ. еже имоу-
ци поѣни въ истинѣ боудѣмъ боу рекѣ-
шюуемоу²⁰ наоучѣте се ѿтѣ мене. ꙗко кро-
тѣкѣ есмѣ и смѣрѣнѣ сѣдѣмъ глѣоуциу чѣ-
то ли есть дроуга истина. ꙗкѣлена кро-
тѣкаго и смѣрѣнаго сѣдѣмъ. или ꙗко оу-
казано принѣсти всю сѣрѣхъ хѣракѣни-
но. и сѣбѣ въздѣ пороугати се. толико оу-
ко добрыхъ вина. истинѣно есть исповѣ-
данне. вѣ него же не²¹ минѣ²² ни се никоу
же спсѣнии вѣлоучитѣ.²³

глава 3.

о дѣшнѣспѣномъ исповѣданѣи.

Неисповѣдающе ко се непричѣстѣноу бы-
ти ѿ гдѣ еѣ всѣдрѣжитѣлѣ повѣлѣваемъ:
донѣдѣ же к сѣбѣ бывѣ. и къ ѿцоу всѣ
съгрѣшѣна²⁴ же и²⁵ вѣрѣдѣна исповѣсть
съгрѣшѣния.²⁶ аце ли ни поѣають оу-
ко сѣмоу. и ѿ манастирѣ изриновѣноу
быти. ꙗко изгноны ѿтѣрѣзати оу-
дѣ. и ꙗко строуцѣ оусилѣно ицѣлѣемъ.
или ѿноудѣ ниисѣлѣемъ. ѿнимати²⁷
же и ѿиꙗтати. ны боудѣщаго неоука-
занне. и и ꙗко инога въ разоуиꙗнѣи
своеѣ надежѣ сѣго свѣта ѿвратѣсьмо.
подѣлѣжати же оубо емоу. непричѣра-
ющеу сѣ ѿсоудѣннѣю. и зѣло на поль-
зоу есть ꙗко неразѣоуиꙗноу. чѣдѣ бо моу
есть польза зѣдѣ прѣкѣвѣающеу. что
ли же емоу есть полза неисповѣдаю-
щеу сѣ. а²⁸ не ли²⁹ паче вѣрѣ и погнѣбѣлѣ.
13^а и повсѣгда залу пооучѣнне. и все еже при-
носѣтъ сѣ погнѣбѣлѣ дѣши бѣваѣтъ.
ꙗко же болеюще и ꙗкомоу или строу-
цѣ имоуциуемоу³⁰. оутѣающеу врачѣ-
ви. неоудѣбѣ къ здравнѣю прѣти сѣмоу
поѣаѣтъ. а³¹ или паче оуспѣланѣише (sic) дѣшнѣ.

*) То у заградѣ сасвимъ је блѣдо, и изгледа да је намерно брисано.

¹ выпрашати. — ² исповѣдають. — ³ слоужнѣшюмоу. — ⁴ вѣдѣющеу. — ⁵ съльга. — ⁶ Овога емоу нема. — ⁷ всакого. —
— ⁸ и всакого ничистѣства. — ⁹ Овога на нема. — ¹⁰ вѣпадѣше. — ¹² приклоучаю. — ¹³ неповинны творици. — ¹⁴ намъ. — ¹⁵ да
— ¹⁶ сѣ сѣшнѣлѣ. — ¹⁷ чисти. — ¹⁸ же и. — ¹⁹ и въ. — ²⁰ рекѣшюмоу. — ²¹ Овога ни нема. — ²² минѣ. — ²³ полоучити. — ²⁴ съгрѣшѣния.
Нема же и. — ²⁶ Ове речи нема. — ²⁷ ѿнимати. — ²⁸ Овога а нема. — ²⁹ не оуби ли. — ³⁰ имоуциуемоу. — ³¹ Овога а нема.

здравна на приети исповѣдающе-
моу¹ сѧ. И сѧмоу свѣдоу² ежествны вѣ-
снѧне. снѧ снцѣ глѧ. побѣтъ побѣраю-
щоу³моу⁴ сѧ. аще ли хощетъ побѣдѣе на прѣ-
стоупанне оуказати. и въ навѣчїе
по повелѣнїю гноу живота. никѣже
хранитъ покрѣвнѣ подвигъ дѣше. нѣ о-
бнажна всѧ прѣставляѣти. покрѣв-
на сѣца нгоуменоу сѧмоу. снѧ оубо
творице брѣтнѣ. не тѣшо ѿ своихъ
прѣгрѣшенїи⁵ и⁶ избегаѣнем сѧ. нѣ и про-
чїе тѣрѣдѣе нѣмѧ. ⁷ Рѣ оубо⁸ лѣстѣн-
чкы. ⁹ кѣкы оубо ѿблѣнчѣнїе не нѣдѣ-
тъ на горшїе. и пакы дѣша исповѣданїе
и разоумѣющїи. кѣо брѣдоу ѿ нѣе
дрѣжитъ сѧ не сѣрѣшати. тако¹⁰ вѣши и
ползоу естъ. своихъ прѣгрѣшенїи ѿблѣ-
чїи¹¹. ¹² прочїе дрѣзновѣнїе. дрѣзновѣ-
нїю к нѣмоу тѣцѣмъ. и всѣднѣнїе¹³
исповѣданїе. снцѣ оуказоушїи быти
¹³ томоу же кѣо рѣно нгоуменоу. ѧнко
соутѣ побѣнїи. примѣти помышлѣнїи-
мъ вѣсхотѣлѣ естъ. а ежѣ естъ вѣлїкоѣ и
прѣвоѣ исповѣданїе. ежѣ шѣрѣкнѣ ѿ-
ложитѣ клѣсы. исповѣдати сѧ побѣтъ
ѿцоу еднѣмоу. а не ннѣмоу ннѣмоу-
же дрѣугомоу. или нгоуменоу. кѣоже
сѣвѣши нѣсахоу¹⁴. да нѣмѣтѣ всѣхъ ѿцѣ
кѣдѣтѣ и побѣно нѣцлѣнїе подаѣти кѣ
ноуждѣ. и снѧ оубо побѣають снцѣ :
И ежѣ ѿ стѣхъ постѣхъ слоужѣбѣ снѣдѣарѣ-
ка испѣтно прѣложитѣ¹⁵ кѣо естъ побѣ-
вѣно въ ннѣхъ всѣгда :

О АГРИПНИХЪ КАКО ПОБѢАТЬ¹⁶ БЫВАТИ
ГЛАВА ѿН :

Игрипнїе же по законоу побѣающеу¹⁷ бы-
ти. въ нѣлѣ же. и въ клѣнїи прѣзѣннїи.
и въ прочнѣхъ стѣхъ наметѣхъ. нѣмѣже
ѿ снѣдѣарѣ¹⁸ нлоушїи сѧ :

ГЛАВА ѿН :

О ТРАПЕЗѢ И О САНѢ КАКО ПО

БѢКНѢ ВО ЕСТЬ ПРОЧІЕ И О ТРАПЕЗѢ
ТИ. ѿ бѣднїи и ѿ прочнѣхъ ѧнко бѣ-
воу телѣсномоу оуказоуѣтъ сѧ. кѣо
ко и мы ѿ дрѣоу сѣложнїи есмы. дѣ-
же глѣу и тѣлоу. такоже нѣмѣ соутѣ
настырѣу. да дѣша во нѣмоу побѣно рѣ-
нѣкѣтъ сѧ. ежѣ въ прѣхъ всѧ егѣлѣн
¹⁴ слоужѣбѣ. тѣло же то и сѧмѣ манѣс
и ѧнко намы на потрѣбоу телѣснѣ
(нѣ)же довољно сѧ сѧ бѣмъ. ѿ дѣшїи сѧ
сѣмъ. лѣно естъ и о тѣлѣснѣ прѣ-
рѣнїи. и о ннѣнїи оузаконити. и ѿ ннѣ
ти ѧнко манѣстырѣ сѣставоу дово-
ломнѣають сѧ. испѣтно нѣсказати
ежѣ естъ не ннѣ родити¹⁹ ѿ потрѣбѣ
зрѣшати хотѣнїе²⁰ сѣнїи манѣстырѣ
рѣкоу оубо и снѧ и ннѣ оубо вѣзлѣ-
нѣмъ ѿцѣмъ и брѣтнѣ. ²¹ побѣно прѣдѣ
По вѣвѣшнѣмоу²² днѣвѣннѣмоу въ пѣ-
ежѣ естъ по анафорѣ снѣсѣтѣ по малѣ
спити. ежѣтѣннѣннѣ²³ скончѣвнїи сѧ
гнѣ. ²⁴ Побѣтъ сѣкѣравннѣмъ сѧ вѣсѣмъ
стѣ. чѣающнѣмъ на трапѣзоу позваннѣ
оудѣрннѣмъ трапѣзнѣго сѣхѣда бѣ-
лѣннѣ сѧ анѣоуѣннѣсѣвннѣннѣннѣ²⁵ нѣрѣннѣ
коупнѣно нѣзѣшѣдѣшннѣ. поклѣнннѣ
гоуменоу творити. толнѣже ѿбѣчѣнннѣ
пѣмъ почѣтнѣ въ оуслѣшѣнннѣ вѣсѣмъ.
же²⁶ понтнѣ на трапѣзоу. томоужѣ
и вѣсѣмъ. ѧнко на прѣвоѣ бѣднннѣ
зѣ сѣсѣтнѣ оуказаннѣ соутѣ ннѣскоудѣ
въ снѣоужѣ трапѣзарнѣо²⁷ вѣхѣдѣнннѣ
ннѣ пѣмъ сѧ малѣоу ѿтѣвоу скончѣлѣ
¹⁴ и сѣсѣтнѣ по чнѣноу нгоушѣннѣмъ оука-
и прѣдѣлѣоужѣнѣ сѧ похѣлоу оукоу
и снѧ бѣуди вѣмъ вѣдѣтнѣ. аще кѣтѣ
и ѿтѣвѣ оуланннѣтѣ сѧ. да вѣзѣвѣстнѣтѣ
зарѣ нгоуменоу. рѣннѣ же нѣмоу и вѣ

¹ исповѣдающе. — ² свѣтѣлѣ. — ³ побѣрающе. — ⁴ Овога и пѣма. — ⁵ тѣрѣдѣннѣ. — ⁶ ко. — ⁷ лѣстѣнчкы. — ⁸ тако ко. —
⁹ всѣднѣннѣ. — ¹⁰ вѣши рѣхѣ. — ¹¹ прѣложити. — ¹² побѣтъ. — ¹³ побѣающе. — ¹⁴ снѣдѣарѣ — ¹⁵ радити. — ¹⁶ да рѣкоу бѣо и снѣ-
ннѣмъ оубо ннѣ ѿцѣмъ и брѣтнѣ. — ¹⁷ вѣвѣшнѣмоу. — ¹⁸ прѣдѣтѣ. — ¹⁹ ежѣтѣннѣннѣ. — ²⁰ лѣрѣннѣ скончѣвннѣ сѧ. — ²¹ вѣзѣвѣ-
ннѣсѣвннѣннѣ. — ²² шѣмннѣ. — ²³ тогѣда. — ²⁴ вснѣ. южѣ въ трапѣзарнѣо. — ²⁵ вѣкоушѣтнѣ.

ти лице своє. алычюуцымъ же и же-
ждоуцымъ ѿвѣща насыщеніе.
плачюуцымъ же се обѣща оутѣхоу
всконьчюу. сиѹхъ ко ѿвѣстока-
ни желающа. сладькаго и багаго¹
настыра и оучитель хъ къ сѣ-
дѣ текоуше. страждоуть его ради
и многіе моужь трыпѣть. ꙗко да
скръшаные вѣнце пришоуть на
нѣскѹхъ. распинаюше се живи соу-
ще. ѡтѣмѣтаюше свое вола.² за-
калаюше себе ножьскыя скова-
ны.³ заклавшюу моу сѣ⁴ насъ радѣ.
вса ꙗже въ мирѣ ѡставаща. глаго-
люще древоу к древоу. доужь мира
и ꙗже въ мирѣ врагъ бжѣ нариче-
ть се. миръ ко си прѣходить. а тво-
ри волоу бжю прѣкываетъ в вѣ.
²⁰ тѣмъ же азъ грѣшны и лѣнны и⁵ по-
сѣдѣни кѣхъ мнѣ сѣва. молоу
се припадаю.⁶ въпню гла. ѡ хъ доужь-
маи и дхюуи брѣтне мои і ѡци.
оубѣны се прѣкрасныи сны коу-
пныи. иже коупныи сѣбѣ прѣдѣ-
ноу сню коуплоу. вса ко нынѣ
свои ѡдаше.⁷ и единого коупныи бе-
цѣннаго вѣсера хъ. порѣвноуиша
моудрыи дѣлаи иже испѣныи
свѣтланни свое мѣти. и готови
изидоша противоу женихоу свое-
моу въ радость. блѣудѣте же ѡ доужь-
ници мои. бою ко се и трыроу и
страхъ ѡдрѣжитъ ме. да не нѣкто ѡ
васъ ѡстанеть вънеудоу двѣри кѣ
и пѣть дѣи и страшныи и грѣды ѡвѣ-
тъ ѡны оуслышныи. ѡтнѣте ѡ
мнѣ вѣмъ васъ кѣтѣ. сего же ѡ-
вѣта коуше се. ѡного же прѣкрасна-
го гла желаюше слышати. придѣ-
те вѣни ѡца моего вѣндѣте въ ра-
дость гла своего. емѣрныи⁸ себе здѣ
да тамо вѣзисем се. плачѣи се здѣ

да тамо оутѣшѣи се. алычѣи и же-
жѣмъ здѣ да тамо насытѣи се. о-
³⁰ шѣи се здѣ да мѣтѣи ба та-
мо ѡвѣрѣи. аще и скръныи при-
дѣтъ всакоу радость нынѣ брѣт-
не мои. или гда въ напасти вѣпа-
ете разлѣчныи. вѣдѣте ꙗко неск-
шныи вѣры вѣныи сѣдѣае трыпѣ-
ни. а трыпѣни дѣла сѣверѣно д-
нѣа. блѣжѣи ко моу⁹ иже прѣт-
пѣтъ напасть. ꙗко искоушѣи бы-
примѣтъ вѣнѣи животныи. иже гѣ
оутѣгова¹⁰ доужьныи и. изрече ко
оутѣпѣкѣ¹¹ до конца сѣси боудѣ
не лѣтитѣ ко се брѣтне мои глаго-
нѣи ѡ васъ. ꙗко аще дѣла не тѣ-
ны вѣроу оу¹² ба. и сѣсоу се. то
вѣроу оу¹² ба. вѣра ко чѣста и
скръныи¹³ ѡ ба и ѡца си нѣстѣ. ра-
мѣте ꙗко вѣра безъ дѣла прѣтѣ-
стѣ. авраамъ ѡцѣ нѣи не ѡ дѣла а
правды се. вѣзисѣи нека сѣи своѣ
на ѡлѣтары. видѣи ли ꙗко вѣра
послѣпѣствова дѣлаи его. и ѡтѣ
дѣла вѣра скръныи се. и сѣвѣи се
ги гла вѣрова авраамъ бжѣи и вѣ-
мѣи се моу въ правдоу. и древоу
бжѣи¹⁴ нариче сѣ. видѣте ли оубо
³⁰ ꙗко ѡ дѣла оправда се чѣкѣ а-
ры единѣ.¹⁵ сѣи ко ꙗже слышахъ
хъ вамъ. да и вы причѣстѣи нѣа
и⁵ причѣстѣи жѣ нѣи сѣ ѡцѣи и¹⁶
мѣи его іс хъ. и се пишоу вамъ да
достѣ ваша испѣнѣна коудѣтъ. и
стѣ сѣи свѣтѣи еже слышахъ ѡ и
и покѣдаю вамъ. ꙗко бѣ свѣтѣи ест
и тѣмъ въ нѣмъ нѣстѣ. аще рѣмъ
ко причѣстѣи сѣ нѣмъ нѣама. и вѣ-
тѣмъ ходѣи¹⁷ лѣжѣи и не твори-
мѣи истѣны. аще ли въ свѣтѣи его
дѣи и заповѣди его склоудѣи. ꙗ-
ко и самъ естѣи свѣтѣи. причѣстѣи и

¹ За овом речѣ была је написана још једна, па је истругана. — ² свою волю. — ³ свонволѣнныи. — ⁴ закла-
⁵ Овога и нема. — ⁶ молю се припаѣи и. — ⁷ ѡдаши. — ⁸ сѣмѣи. — ⁹ моужь. — ¹⁰ оутѣгова гѣ. — ¹¹ прѣтѣпѣкѣ. — ¹²
скръныи. — ¹³ бжѣи. — ¹⁴ јединѣи. — ¹⁵ и сѣ — ¹⁶ ходѣи.

и по вась прѣвѣвающымъ въ сѣмъ жи-
ти¹. дѣиже оуказано² въ естъ и тѣмъ
подокна. да имате въ не³ глѣдающе
бѣ помощника. и прѣчѣтоу⁴ его мѣръ.
и мою лира и грѣшную мѣтву.
неславно исправающе прѣжити
житиѣ ваше. подензани къ добору
прѣвѣудѣте. ни на десно ни на лѣво
5⁶ ни по силѣ еанко мощь имать кто.
црѣнымъ поутѣмъ тыцѣтѣ поме-
ноюще еже естъ. троудъ надѣ сво-
ихъ снѣси. бѣжени еси добро тѣбѣ
воудѣтъ. тыщѣсе се сквозѣ⁵ оузка-
и врата. и тѣснѣнымъ⁷ поутѣмъ. въ-
водишимъ въ животь вѣчны. дрѣу-
гъ дрѣуга лѣвице. дрѣугъ дрѣугу по-
карающе се. дрѣугъ дрѣуга тѣготы
носице. покарающе себе единомы-
слѣно вашемоу прѣдѣстателюу и-
гоуменоу. молоу же въ кратиѣ мо⁷
именемъ гѣ ишего іс хѣ. да снѣ дрѣ-
жѣи заповѣданаи вамъ. и да не соу-
тъ оу⁸ вась распрѣ. нѣ да есте свръшени
въ тои мысли и воли. коупъ сѣбѣ при-
коупоюще тѣко и прѣкрасни коу-
пци. въспоминающе въ прѣпѣвѣ-
ныхъ вашихъ мѣлтвахъ. егѣпочи-
вшаго ѡца нашего и наставника
симѣѡна мѣиѣа. и мое недостон-
нѣство излѣвѣюще. снѣ твори-
ще истинноу глагоу ѡ хѣ послѣуш-
ствоюще⁹ ми вамъ тѣко нѣпосты-
дѣни оберѣцете се на страшиѣмъ соу-
дѣни въспримающе вѣчныхъ бѣгъ.
6¹⁰ бѣгодѣтъ и миръ гѣ и бѣ спѣс¹⁰ ишего
іс хѣ. и лѣвы бѣ и ѡца. и причѣстѣи
етѣго дѣха коудѣи всегда оу вѣкы с вѣк-
ми вами¹¹ аминъ ::

Слово. в.

О насаѣгѣни¹² сѣаго сѣгъ манасти
прѣпѣвѣнымъ ѡцѣмъ нашимъ¹³...
симѣономъ и сѣѣю ѡмѣленнымъ. ѡ бѣгѣ

Нашъ сѣгъ манастиръ снѣ. тѣкѣ¹⁵ оуѣкѣ
ти бѣамъ. тѣко ѡпоустѣло бѣши мѣ-
сто снѣ ѡтъ възвожнѣныхъ разбѣни-
къ. пришѣдѣшоу же къ мѣтѣ трѣбѣжи-
номоу наставникоу ѡцоу ишемоу си-
мѣѡноу мнихоу. еже иномоу ѡ зѣмѣ-
ныхъ¹⁶ не приложитъ се. занеже добродѣ-
тель сѣи естъ лѣуѣе ради. еже тѣпѣлѣ-
ю некаша. ѡ вѣсѣхъ и ише хотѣроу по-
чѣсти ѡкразѣ. въ неже тѣпѣлоу пробо-
дѣ се лѣуѣовно. и бѣжѣтѣнымъ по-
дѣвѣгъ се дѣхомъ. слышавъ прѣсѣлѣдѣки
гѣа глагоуще. иже не ѡставитъ вѣсѣхъ¹⁷.
сѣлѣдѣ мене не идѣтъ. нѣ ми¹⁸ достѣонѣ
црѣво сѣоего ѡчѣства ѡставѣнѣ. и всѣ
тѣже на зѣмѣ. и дѣшоу порабоуѣающѣа-
го мѣра изѣбѣгъ: въ снѣю приде поустѣ-
ноу мѣа. ноябра.¹⁹ въ в. дѣнь въ лѣѣ лѣѣѣ
и. 2. и въсѣхотѣ ѡнѣ бѣжени. тѣко и та-
6²⁰ мо ѡправѣда сѣое црѣво. тѣа и зѣдѣ въжѣ
лѣвѣ за въ ѡверѣкти въ мѣсто снѣсѣни-
и. испросѣ²⁰ оу црѣ²¹ мѣсто снѣ поустѣ-
ноу мѣне грѣшнѣаго изѣ вѣтѣпѣда.
и въ мѣсто снѣ въсѣлѣтѣ се. и нѣколи-
мѣло прѣвѣмъ сѣ мною. кѣлики²²
же и нѣпрѣкѣстѣвѣны²³ подѣвѣгъ прѣ-
шѣдѣ. и. мѣцѣ²⁴ прѣвѣмъ. къ кѣчномоу
прѣложи се вѣлѣжѣнѣствоу.

о вѣрѣмѣнѣнѣки сѣириѣти. прѣпѣвѣ
ѡца. симѣона мѣиѣа. слово. г.

Въ лѣѣ. 2. ѣ. и. мѣца фѣрѣа. въ гѣ
къ вѣчномоу прѣложи се вѣлѣжѣнѣствоу

¹ жити сѣмѣ. — ² показано. — ³ не. — ⁴ прѣчѣтоу. — ⁵ сквозѣ. — ⁶ тѣснѣнымъ. — ⁷ мѣш. — ⁸ въ. — ⁹ послѣушѣствоу-
¹⁰ и спѣс. — ¹¹ всегда сѣ вѣкѣми вами въ вѣкы. — ¹² насаѣжѣни. — ¹³ Оудѣ је било написано још кѣр снѣ, па је истрѣгано. — ¹⁴
— ¹⁵ манастиръ сѣи поѣаѣтъ. — ¹⁶ ѡ зѣмѣлихъ иномоу. — ¹⁷ вѣсѣ. — ¹⁸ мѣи. — ¹⁹ ноябра. — ²⁰ и испросѣ. — ²¹ црѣ. — ²²
— ²³ Прѣи сѣог не у М прѣцрѣпѣн. — ²⁴ мѣцѣ и.

все же ѿтѣ гати роуцѣ въздѣвѣшнѣмъ.
ѣко же гати въздвигнѣте роуцѣ ваши
на¹ стаи² бѣте га. и еже гати въздѣвѣ рѣ-
коу мою жрѣтва вѣрнѣ. и еже³ на всѣко-
мъ мѣстѣ въздвизати прѣпѣнѣти ру-
цѣ. развѣ гнѣва и помышленіи. скон-
чавшѣ же се речіи ѿтѣ. нѣрѣю ѿвы-
чанноу⁴ ѿтвоу рѣкшоу. въ тои⁵ ча пада-
ти на лицѣ всѣмъ. и послоушати⁶ нгоу-
мена. а⁷ ѿношоу⁸ снко ѿтвоу просити
ѿ касъ. моли се за не ѿ гдѣ братіе да
7⁶ избавлю се ѿ стрѣти и ѿтъ сѣлазнь непри-
язниинаго. П⁹ камъ ѿвѣтоующнмъ.
Бѣ да те спсѣтъ¹⁰ чѣмъ ѿче. и пакы камъ
ѿношоу съ оумилненіемъ вѣщающнмъ.
моли се и ты за ны ѿча чѣстны¹¹ да изба-
вишь се ѿ стрѣти и ѿ сѣлазнь неприязни-
наго. пакы нгоуменоу молющюу се и
глаголюу. бѣ ѿтѣмъ стѣхъ ѿцы ншнхъ да
спсѣтъ насъ. и тако вѣставше въ келіи ва-
ше пондѣта. всѣкомоу ѿставившоу съ-
хожденнѣ. и соуѣтнаго ѿвѣта. и¹² празно-
словнѣ же и смѣха нечѣнаго. ѿ ннхъ же
съгажѣтъ¹³ се и въ сквернословіи выпасти.
и въ оукореніи. и въ ѿсоудѣніи. зане сего
ради оумъ раслабленъ естъ. и заевніи
примавши соушнѣмъ бѣгнѣмъ. и оуны-
въ теготоу ѿвѣрещи. къ своимъ келі-
мъ оунывѣннѣмъ снѣмъ акіи погроу-
зиши се. и минѣ ти се всѣ днѣ праздни-
е и¹⁴ непричѣстныѣ. кне годѣ ползѣ¹⁵ на
се посадѣтъ те. ѣко же рѣ великы каснани
еже естъ ѿпасти ѿтъ пѣнаго нхъ съста-
ва. оудовѣ естъ дши къ смѣхоу настаю-
ци и растакоюци. и доверомъ печаловати.
и въ сквернословіи выпасти. оудокѣ¹⁶ не-
стъ еже¹⁷ да не боудѣтъ монѣмъ ѿцы и брѣти.
8^а нѣ да пондѣтъ къ своимъ келіи кнѣде. дрѣ-
зновѣннѣ же коупно и моудрѣно и бѣдр-
но. и къ боу лоубокнѣмъ дѣюше повсѣгда

аще ли кто по грѣхоу ѿверѣтають се.
мѣ тако пакнени. волѣ юни соутѣ волѣ
стари. волѣ и заматорѣли къ ѿвѣрѣтѣ.
соутѣ новаци. лоубеи законоу да посоч-
се ѿ екліснѣрѣха. нан аще се не исправ-
се завежоутѣ. не оубо новакѣ лѣкннѣно
ще завезовати дохѣднѣти. нѣ и многа е
вывѣшнѣ годица въ ѿвѣрѣтѣ. лѣкннѣно
же и дрѣкнѣннѣ прѣкнѣвающнѣ ѣкѣже
ѿ снхъ рѣ лѣстнѣчнѣмъ¹⁷. гредѣущнѣмъ
анѣ камъ пѣноу свѣршати всѣу слоу-
боу. по ѿвѣчаннѣмъ¹⁸ же ѿтѣмъ и к
нопоклоненіи. по вышѣрѣннѣмъ законѣ.
ѣ. рѣкохъ пѣмъ.¹⁹ и. г. годннѣмъ. и. шѣтѣ
дарамоу бнлоу по ѿвѣчаю. г. цн і оу
колѣнопоклоненнѣ въ цркви. тѣмъ хо
ннѣтѣ нгда бѣ гѣ поетѣ се. ѣко²⁰ и свѣшнѣ
хошѣ. а въ келіахъ вашнхъ выноу кол
нопоклоненіи молюшѣ²² се боуди камъ. х
ннѣмъ же и²¹ по²² въ келіахъ нгда²³ агнѣ-
стъ. занеже троудѣ не ради естъ. к с
и. кѣ. днѣ ѿтъ хѣа рождѣства. и прѣн
ли. и въ ѿпоустѣннѣ днѣ годица тѣк и

86

Слово. ѣ.

о стѣи анѣоури. и бѣзѣ нѣгѣмъ
се не причѣщаетъ ннктоже. нн пакы
бывати ему. всѣ причѣщеннѣ нѣ нѣгѣ
ю свѣтнѣю.

Рѣцѣ ко пѣбѣтъ и о кожѣствѣнон²⁴ анѣ
ѣже по дѣлѣгоу поксѣга пѣбѣтъ свѣрш
се въ цркви. нѣ въ тои сѣлоуднѣно ва
сѣвѣ вѣрѣтнѣ. и тѣрѣдо. ѣкоже ста²⁵ къ
сѣврѣшѣмъ. и страшна соутѣ ѣко снѣ
ѿ ннѣхъ страшнѣмъ и прѣкнѣннѣмъ.²⁶
ковѣрѣннѣ²⁷ дрѣжнѣтъ се и свѣршѣтъ
на. вѣжѣствѣна²⁸ и прѣчѣтнѣмъ рѣкохоу
анѣоури. прѣчѣтнаго тѣла же³⁰ и крѣ

¹ въ. — ² стаа и. — ³ южн. — ⁴ ѿвѣчнѣноу. — ⁵ тѣ. — ⁶ послоушати нѣ. — ⁷ Овога а нема. — ⁸ ошѣ
⁹ камѣ же ѿвѣщающнмъ. бѣ да спсѣтъ те. — ¹⁰ стѣн. — ¹¹ Овога и нема. — ¹² слоучает. — ¹³ празнѣ сн. — ¹⁴ ползѣ. — ¹⁵ оудѣ
¹⁶ южн. — ¹⁷ лѣстнѣчнѣмъ. — ¹⁸ нѣмъ оубычнѣмъ. — ¹⁹ ѿамъ рѣко. — ²⁰ ѿко. — ²¹ вышн. — ²² молюшѣ. — ²³ нгда. — ²⁴ ежѣ
²⁵ стаа. — ²⁶ прѣкнѣннѣмъ. — ²⁷ правѣннѣно. — ²⁸ вѣжѣствѣна. — ²⁹ южнѣ рѣкохоу. — ³⁰ прѣчѣтнаго же тѣла.

га и ба¹ спаса ншиго іс х^а въ с^ки бо ꙗко рече-
но съелоудати себе испытано. и ꙗко па-
че всакого помышланиа трынокнаго.
нѣтаго и недостоннаго. въ страшномъ
ѡномъ слоужьбѣ. ѡ васъ ѡтъгланѣти.
и всакомъ образомъ сѣла ѡчищати.
толиже бжѣствомъ стынѣмъ при-
чищати се. ѡ нгоумна прощениа прие-
мшии. и ꙗко поено вамъ комоу-
же безъ воззани и безъ соуда ни поксе-
г^а причисти с^а. хотѣли² бисмо се³ ми-
ноу⁴ бжѣствомъ причисти се ст-
нѣмъ. мнози⁵ бо естъ и⁶ причисти
се и животоу. ꙗкоже рече и самъ х^и.
ѣден мою плать и пиен мою кръвь. въ
и^нѣ прѣкываетъ и азъ къ немъ. и па-
ки аще не есте плать мою ни пиете кр-
вь мою. не имате живота в себѣ. и
бжѣствомъ ап^л. приахлени се гѣи еди-
на плать естъ. ꙗкоже и оудалющи⁷ се
тѣи погнѣноуѣ. дѣда рече кроткы
да хотѣли бисмо оубо⁸ ꙗко и⁹ речено сие
нѣ члѣ р^а ншоу. и за дѣла стоужени-
и ни поксѣваемы. недостонно бо ꙗде-
и тѣло и пиен кръвь гноу. повинны естъ
тѣлоу и кръви. рѣ бжѣствомъ и дх^огланемъ
и прѣкы въ ап^лхъ павъ. страшны е-
стъ братиа мои гл^а.¹⁰ и трепетати приче-
ниа. не тѣмъ ꙗко мене грѣшнымъ.
нѣ и многооудалющи^х се оуказоуѣтъ.
тѣмъ бо. г. ии. въ нѣли причисти се ели-
ко себе свѣдѣтъ. ѡчищѣвши^х се ѡтъ
скѣрныхъ помышланиа. ѡ сихъ сло-
женна. глѣва же и рпта.¹¹ печали и ѡка-
ды. лѣже. и снѣха безъ оуставы. и аще
же и зломысльства. паче и ꙗрости скѣр-
нослобны. и симъ покыныхъ. да ижи¹²
же¹³ въ речныи выпадоше стрѣти.¹⁴ да испо-
вѣданнемъ же и покааниемъ. ѡ сихъ п-
спѣшеть¹⁵ се ѡстоупити. единоуи или
дваци въ нѣли да причестить с^а. аще ли

да ни единоуи. по нгоуминовоу оуказа-
но хотѣнию. томоу бо естъ печально ѡ сѣ.
непричѣстнымъ же прѣкывати. безъ
ѡного свѣдѣннѣ непохвално. сико бо
творен ꙗко исполнае^ѣ волоу свою ѡсоу-
дить се. а иже хотѣтъ причисти се по-
но естъ възаконеноу на причищениа.
пѣти слоужьбоу ѡбщинноу.¹⁶ и ѡбщин-
нино¹⁷ колѣнопоклонение дроугъ къ дроу-
гоу твореще. дающе прощениа. толиже
къ животворещимъ съ похвалоу причис-
ти се спѣнен. боуди вы оубо и си ѡбразъ имѣти

глава 2.

О сказани оу гонѣ и о вѣрни. и о панихидѣ¹⁸ и о полоунощѣи. и ѡ оутрѣниці.

Въ диветоу¹⁹ же гонѣ. ꙗко и прѣкы гонѣ поба-
еть пѣти. каинальное оударение. на сие
васъ зовоуѣ ꙗко ѡбщани. а на вѣрноу
же пѣти. снаѣареко оуказание. како по-
баетъ бывати. ꙗвленио прѣставляеть.
и панахидоу по редѣ коупно. ꙗко же
и павѣрницѣ по вечери.²⁰ въ нихъ же и колѣ-
нопоклонение²¹ бываеъ по закону. егда
и ꙗ праздника. праздникоу же глѣмъ
бѣтъ на оутрѣноу нмоуѣ. егда павѣр-
ница поетъ се. иерѣю рекшоу ѡбщани²²
итвоу падати вамъ на колѣноу. ꙗко и
на коньци прѣкы²³ гонѣ. и къ нгоуминоу оу-
хоу приахлѣти добро глѣоуѣ. прости-
те мѣне ѡ гдѣ братиа сыгрѣши^х ко дѣло-
мъ и словомъ и помышлениемъ. и вамъ да-
вати моу прощениа глѣоуѣ бѣ²⁴ прости-
те те ѡчѣ. и въ вамъ просити сие ѡ него при-
ложивше. прости и намъ ты чѣтны ѡчѣ.
сыгрѣши^х ко и дѣломъ и словомъ и п-
мышлениемъ. по томъ же оумлено ѡн²⁵
къ вамъ глѣтъ. бѣ итвани стѣхъ ѡцѣ про-
ститъ вамъ въскы. по томъ же въстави

¹ га ба и. — ² хотѣли бо. — ³ Овога се нема. — ⁴ мнози. — ⁵ многоуи. — ⁶ Овога и нема. — ⁷ оудалющи. — ⁸ оубо
— ⁹ ꙗкоже. — ¹⁰ глѣ. — ¹¹ рптани. — ¹² иже. — ¹³ Овога же нема. — ¹⁴ стрѣты выпадоше. — ¹⁵ поспѣшитъ. — ¹⁶ ѡбщани.
— ¹⁷ панахидѣ. — ¹⁸ дѣ. — ¹⁹ вечери. — ²⁰ колѣнопоклонение. — ²¹ ѡбщноу. — ²² коньци прѣкы. — ²³ бѣ да. — ²⁴ и шнѣ.

и поено¹ шюу поклонение² подавише: въ
келне ваше пошѣдыше. ношнѣноу³ вашоу
слоужбоу по законуу сквершише. и такъ
всѣмъ къ похвалѣ бывшии. и въ веселіи
дхонѣмъ. и къ снѣу ѿвратити се. донѣдѣ
же покланярухъ члвчннкъ самыахъ еио⁴.
и поеноу⁵ вѣмъ ѿнамо оуѣдѣвъ. въ нгоу-
миноу⁶ пришѣдъ. и поеноу⁷ ѿ него ѿтѣоу
приимъ. тѣ. тихомъ гламъ. бѣвите стѣи
крѣтѣко възыване. въдаривъ⁸ же тогда въ
капалацѣ.⁹ . . . . .¹⁰ подви-
заетъ и въ на полоуношнѣноу¹¹ слѣдѣжѣ.
юже и тѣ самъ поетъ. творимъ поеноу¹² цркви
свѣтѣноу въжизаніе. толиже великое
10⁶ капала каплетъ. толиже¹³ и мѣдѣноу:
и възоветь въскхъ¹⁴ васъ на оутрѣнне сло-
вослови.¹⁵ шюужѣ починаніе тако поѣ-
етъ творити. по звонѣноу¹⁶ же оударни
бѣлѣтѣ се бѣ шѣ днѣвнаго нмоуца и-
рѣмъ тѣгда по шкразоу чѣтнаго крѣта. прѣ-
стою трапизою. съ вѣжнѣ¹⁷ похвалою съ ка-
диалницію.¹⁸ въ же аминъ. чаюци трѣсто-
и нѣти. и¹⁹ акне по ѿ. и к-ноу²⁰ ѿлѣтѣи по шѣ-
чаннхъ²¹. трѣрихъ. и по гн поимъ. съклоу-
длюци по тѣкѣно. ꙗко поѣно снхъ нѣтѣ.
и самѣноу²² нѣрѣю ѿвѣти въскъ вѣжѣстѣи
храмъ. и въскхъ²³ покадити. и тѣгда прѣдѣ стѣ-
ми ставъ дѣврѣи.²⁴ ѿкразомъ чѣтнаго
крѣта. кадиалницію знаменуѣтъ. и кѣ-
пѣно съ знаменнѣмъ. славоу въснаати
прѣстон тронци. сицѣ гла въ оуслышани-
и въскѣмъ. Бла стѣи²⁵ единосѣи²⁶ нѣраз-
вотворици тронци²⁷ . . . . .
16 и нынѣ и приси. и по аминъ²⁸ зноуцѣ
екланснрхоу. 2. 17 ѿлѣмъ. акне почети ѿсла-
вѣдѣ же и²⁹ тихѣ и смѣтрѣно. мало покланіи

възглагошати гламъ ѿлѣмъскіе. да ѿ сѣ-
нимають вси непритѣкѣноу³⁰ и не-
завелоу³¹ снхъ прѣити. и по сконѣчаніи
2. 17 ѿлѣмъ. по редѣу³² вѣсоу сквершамъ оу-
11^а трѣноу³³ слоужѣбоу. ꙗко³⁴ снаѣдаръ оуѣ-
етъ. не оуѣо³⁵ въ днѣвноу³⁶ слоужѣбѣ
шѣи. и о³⁷ ношнѣноу³⁸ ѿказано. рѣи же
и о днѣсноу³⁹ испѣдѣни. а ѿ тран-
зѣ слово съга⁴⁰ да пождѣтъ⁴¹ . . . 22 По

[Есть оуѣ

нгоуминоу⁴² аѣи⁴³ приимѣтъ дѣноу⁴⁴ дхонѣ
наоучавати братнѣю. пачѣ и по единосѣи⁴⁵
наоучавати и направлѣти на днѣноу⁴⁶
и сѣсннѣ. аѣи⁴⁷ ли не приимѣтъ. то нѣзвѣ-
ти⁴⁸ единого цѣлоу⁴⁹ дѣноу⁵⁰ живоуца
нѣати⁵¹ га⁵² ѿца прѣко⁵³ нгоуминоу⁵⁴. и
мъ вѣскѣ⁵⁵ брати. а ни единосѣи⁵⁶ же ѿ
инога⁵⁷ ѿца нѣати⁵⁸ повѣлѣамъ. аѣи⁵⁹
не ѿвѣрѣтѣ се тако⁶⁰ поѣны⁶¹ оу⁶² ваши
нѣ. да и ѿ нѣкѣи⁶³ иноки⁶⁴ бѣгѣтѣ
воуцѣи⁶⁵ приимѣти⁶⁶ вамъ ѿца нѣ вѣскѣ
ного. и наоучавати се ѿ него. послѣоу⁶⁷
хѣти⁶⁸ нѣхъ. испѣдѣати⁶⁹ сѣ. и вѣскѣноу⁷⁰
бѣноу⁷¹ цѣлѣкоу⁷² прилагати. быти же повѣ-
лѣамъ единосѣи⁷³ вѣрѣи. по тѣгда
нѣтъ се оутрѣнне словѣскѣи⁷⁴. въ нѣмъ
за вѣскѣ⁷⁵ прѣкѣвають въ монастыри.⁷⁶ а
работѣ не пѣчалоу⁷⁷ да се крачоу⁷⁸
по пакѣи⁷⁹ нѣахъ нѣже соу⁸⁰ вѣнѣ и вѣ
работѣи⁸¹. коудѣ же и сѣи⁸² аѣи⁸³ како
ѿнѣ⁸⁴ естѣ нгоуменъ. понеже оумножи⁸⁵
11⁰ естѣ братѣство. да да повѣли⁸⁶ комоу⁸⁷ го-
вѣи. или ѿ нѣкѣи⁸⁸ говѣи⁸⁹ брати
гѣи⁹⁰ и нѣразѣи⁹¹ пошѣлѣни⁹² прѣ-
нѣати. пошѣлѣни⁹³ же рѣже въ днѣхъ
часѣхъ⁹⁴ насъ поутѣтъ. нѣмъ дохѣдѣтъ

¹ поеноу. — ² поклонение. — ³ оударни. — ⁴ въ маломъ капалацѣ. — ⁵ Оуде су две речи истругане. — ⁶ по тѣ. —
кѣи. — ⁷ вѣжнѣноу. — ⁸ кадиалницію. — ⁹ Овога и нема. — ¹⁰ кѣтѣи. — ¹¹ шѣи. — ¹² дѣноу ставъ. — ¹³ стѣи и единосѣи. — ¹⁴ рѣи. —
трѣи. — ¹⁵ трѣи. — ¹⁶ Оуде истругане неколико речи. — ¹⁷ ѿца. — ¹⁸ оутрѣннѣю. — ¹⁹ икожи. — ²⁰ Овога и нема. —
— ²¹ Оуде је писалъ оуѣи²¹ ударно тај знакъ (четири тачке и крест) да означава да се ту свѣршавъ глава, а да ода-
да почне она која слѣдује, ма да текстъ није по обичају прекинутъ. Да би на то боље скренуо пажу, онъ речъ за овимъ зна-
великимъ словомъ, а према ѿвој са стране написао је гла. И монахъ Марко је ово опазио, те одавадѣ почне нову главу, али је
ставио: гла ѿ. безъ и какѣиъ наслова, те тако кодъ ѿга ниѣ изъ два места глава шѣста. Леонидъ није ово опазио, ниѣи је што
нуо. — ²² дхонѣноу. — ²³ избѣрати. — ²⁴ и нѣати. — ²⁵ него. — ²⁶ прѣи. — ²⁷ инога. — ²⁸ нѣати. — ²⁹ такоу. — ³⁰ вѣ.
— ³¹ нѣи. — ³² нѣи. — ³³ испѣдѣати. — ³⁴ единосѣи. — ³⁵ словѣскѣи. — ³⁶ овога иже нема. — ³⁷ монастыри. — ³⁸
— ³⁹ комоу. — ⁴⁰ дохѣдѣти нѣмъ пачѣ и.

Шпоуцѣнныи быти. а не споуцѣнне твр-
дѣнии створѣнныи штавалѣти. снѣи пра-
шати ш гдѣ. а ш нѣхъ же естъ врачѣва(ти при)*
ни ꙗко оупрашати.¹ и приложенныи къ игу-
менюу пришлоуции да приповѣдаю²
и ѿны повои нецѣленне да дѣлають. и-
сповѣдаючи се да ничеюже не сѣкрию
боице се и ꙗко да не своихъ рѣ свѣдѣ-
нен просици оубоюють се. нѣ кса чисто сго-
днѣшюуиоу³ се да шкринють. паче ны и к
тѣи рѣи повои нашъ добро. что оубо
вашъ брати. игумена зрѣи на добро снѣ
и зѣло на дѣшнѣльзюуиоу слоужьбѣу. по-
спѣшаючи се поѣтъцѣи поѣтъцѣи (sic). и въ
тихои се дѣшнѣснои пристаници. поспѣш-
но пристанѣтъ. и всѣи оума вашѣго по-
дѣнъ. и дѣшнѣрѣднѣи помышленне.
чѣно и непорѣвнѣио шкринѣ ꙗко прѣ-
вѣи а не прѣд чѣи. творѣи исповѣда-
нне. боу же вѣдѣ⁴ алыга⁵ емоу⁶ пѣроу въспр-
иць емоу. погоуении бо рѣ шѣи пѣвѣи
вса глѣуице алыгоу. не лоукаио бо испо-
вѣдаючи се всѣи⁷ свѣдѣнныи⁸ радн. въ-
сакого нечистѣства⁹. всѣи карѣи и сѣ-
шюуици. свои помышленни прѣи¹⁰
нѣи. радѣи боудѣи ми и весели.
ꙗко въ надежѣи пришеѣтъиш непорѣ-
шенне спѣи. исповѣдантѣи се не дроу-
гѣ на¹⁰ дроуга виноуице въ расѣрѣице ма-
ло оупадѣша.¹¹ или еѣере дроугѣ прилаоне¹²
и сѣи неповинныи полагаюици.¹³ и соудѣ
паче ниюуица то икѣи исповѣдаюи.
ниже припадаюиции вашѣ¹⁴ о потрѣкѣ
бо глѣ талѣио. снѣи бо всако естъ вѣ-
ше а ниѣ же вѣи исповѣданни. нецѣ-
ленныи дѣшнѣи стѣи. даи¹⁵ ш кои.
расѣрѣи гѣи хоцѣи. все пороуѣи
и вины. сѣгрѣшнѣиоу коѣи лоубо естъ.
на се писати потѣици сеана¹⁶ икѣи.
аице мѣ ш еѣерѣи ниѣи стѣи и тѣи ч-

сти¹⁷ исповѣднѣи. да имѣи плодѣи се
и зѣдѣ двою пользоу. къ чѣошюу же¹⁸ дѣш-
нѣиоу прѣи здравнѣи. и¹⁹ высѣотѣо-
рѣиоу сѣкрѣнне ѿвѣлѣици сѣи. еѣи ниюу-
ци повои въ истинѣи боудѣи боу рѣи-
шюуиоу²⁰ наоучице се шѣи мене. ꙗко кро-
тѣи сѣи и сѣкрѣнѣи сѣи глѣуиоу чѣ-
126 то ли естъ дроугаи истинѣи. ꙗкѣи кро-
тѣиоу и сѣкрѣнѣиоу сѣи. или ꙗко оу-
казано прииести вѣи сѣкрѣи хлѣбѣи-
но. и сѣи вѣздѣи пороуѣи се. толико оу-
бо доѣрихъ вина. истинѣиоу естъ исповѣ-
даннѣи. вѣи него же не²¹ ни²² ми се ниюуиоу
же спѣици вѣлоуѣици.²³

глава 3.

о дѣшнѣспѣи исповѣданнѣи.
Неисповѣдаюуиоу бо се ниричѣиоу бы-
ти ѿ гѣи вѣи рѣицѣи повѣлѣици:
донѣдѣи же к сѣи быи. и къ шѣиу вса
сѣгрѣшнѣи²⁴ же и²⁵ вѣици исповѣи
сѣгрѣшнѣи.²⁶ аице ли ни поѣиць оу-
бо сѣиоу. и ѿ манаѣицѣи изриноѣиоу
быти. ꙗко изринои шѣи рѣицѣи оу-
дѣи. и ꙗко строуи оуиано нецѣици.
или ѿноуѣи неицѣици. ѿнимати²⁷
же и шѣицѣи. нѣи боудѣиоу неоука-
заннѣи. и иꙗко ниоуѣи въ разоуици
свои надежѣи сѣи свѣи шѣици.
поѣици же оубо емоу. ниричѣи-
юици се ѿсоуѣици. и зѣло на поль-
зоу естъ ꙗко не разоуиоу. чѣи бо шюу
есть польза зѣдѣи прѣициюуиоу. что
ли же емоу естъ полза не исповѣдаю-
иоу се. а²⁸ не ли²⁹ паче вѣи и погнѣи.
138 и повѣида зѣи поѣици. и все еѣи при-
иоци се погнѣи дѣи выици.
ꙗко же боѣиоу иꙗкоиоу или строу-
иѣи ниюуиоуиоу³⁰. оуѣиоуиоу врачѣ-
и. неоуѣи къ здравнѣи прѣи сѣиу
поѣиць. а³¹ или паче оуиѣици (sic) дѣи.

* То у загради сасним је бледо, и взгляда да је вамерно брисано.

¹ оупрашати. — ² исповѣдають. — ³ слоужьбѣиоу. — ⁴ вѣдѣиоу. — ⁵ алыга. — ⁶ Овога емоу нема. — ⁷ всакого. —
вѣи. — ⁸ и всакого нечистѣства. — ⁹ Овога на нема. — ¹⁰ вѣици. — ¹¹ вѣици. — ¹² прилоуѣи. — ¹³ неповинныи творѣи. — ¹⁴ вашѣи. — ¹⁵ да
сѣи сѣици. — ¹⁶ чѣи. — ¹⁷ же и. — ¹⁸ и вѣи. — ¹⁹ рѣишюуиоу. — ²⁰ Овога не нема. — ²¹ минѣи. — ²² поѣици. — ²³ сѣгрѣшнѣи.
Нема же и. — ²⁴ Ове рѣи нема. — ²⁵ ѿнимати. — ²⁶ Овога а нема. — ²⁷ не оуѣи ли. — ²⁸ ниюуиоуиоу. — ²⁹ Овога а нема.

здравны на приети неспокѣдающу-
моу¹ сѧ. И сѧмоу свѣдоу² бжтвѣны вѣ-
снѧне. снѧ снѣкъ глѧ. пѣбаетъ пѣкараю-
щемоу³ сѧ. аще ли хошетъ пѣбѣнѣ на прѣ-
стоупаннѣ оуказати. и въ навѣчнѣ
по повелѣннѣ гноу жикота. никнже
хранитъ покрѣвнѣ подвнѣ дѣи. нѣ о-
внѣжна всѧ прѣставѣтн. покрѣв-
на срѣца нгоуменѣоу сѧмоу. снѧ оуко
творнѣи брѣтнѣ. не тѣмо ѿ своиѣхъ
прѣгрѣшннѣи н⁴ избѣвѣтнѣи сѧ. нѣ и про-
чнѣ тврѣдѣи нмѧмѣ.⁵ Рѣ оуко⁶ лѣстѣн-
чнѣ.⁷ тѣзѣ оуко ѿбѣлѣннѣи не нѣдѣ-
тъ на горшнѣ. и пакн дѣи испокѣданнѣ
ѣ разоушѣющнѣ. тѣко врѣдоу ѿ нѣнѣ
дрѣжитъ сѧ не сѣрѣшатн. тако⁸ велнѣи ѿ
ползоу ѣстѣ. своиѣхъ прѣгрѣшннѣи ѿбѣ-
чннѣ.⁹ прочнѣ дрѣзновѣннѣ. дрѣзновѣ-
ннѣи к нѣмоу тѣцѣмѣ. и всѣднѣннѣ¹⁰
испокѣданнѣ. снѣкъ оуказоуѣи вѣтн
13⁰ томоу же тѣко рѣно нгоуменѣоу. елнко
соутѣ пѣбнѣи. прнѣматн помышлѣннѣ-
нѣ вѣсхотѣлѣ ѣстѣ. а ежѣ ѣстѣ велнкоѣ и
прѣвоѣ испокѣданнѣ. ежѣ шрѣскнѣ ѿ-
ложнтѣ вѣлѣсѣ. испокѣдатѣ сѧ пѣбаетѣ
ѿцоу едннѣоу. а не ннѣоу ннѣкоу-
жѣ дроутомоу. нѣи нгоуменѣоу тѣкожѣ
сѣвѣшнѣи пѣсахомѣ.¹¹ да нмѣтѣ всѣхъ ѿцѣ
вѣдѣтн и пѣбѣно нцѣланнѣи подалнѣи к
моуждѣ. и снѧ оуко пѣбають снѣкъ :
И ежѣ ѿ стѣмъ постѣхъ слоужѣвѣи снаѣаре-
вѣи испѣтнѣи прѣложнтѣ¹² тѣко ѣстѣ пѣ-
бѣно кѣ ннѣхъ всѣгда:

О АГРИППИ^ѣХЪ КАКО ПѢБАТЬ¹³ БЫВАТИ
ГЛАВА II: —

∴ Агриппнѣи же по законоу пѣбающемоу¹⁴ бы-
тн. въ нѣлѣ же. и въ вѣчнѣи прѣзѣннѣи.
и кѣ прочнѣхъ стѣмъ пѣметѣхъ. ннѣжѣ
ѿ снаѣарѣ¹⁵ наоучнѣи сѧ:

Глава III:

О трапѣзѣ и о санѣ како

∴ Брѣтнѣи во ѣстѣ прочнѣи и о трапѣ-
тн. ѿ вѣдннѣи и ѿ прочнѣхъ елнко
воу телѣсномоу оуказоуѣтѣ сѧ. тѣко
во и нѣи ѿ двою сѣложннѣи ѣснѣи.
жѣ глѣи и тѣлоу. такожѣ нѣжѣ соу-
настѣроу. да дѣи во нѣмоу пѣбѣно
нѣкнѣтѣ сѧ. ежѣ кѣ пѣхъ всѧ вѣгоу
14⁰ слоужѣвѣи. тѣло жѣ то и сѧмѣи на
и елнко нѣмѣи на потрѣбоу телѣсѣи
(нѣ)жѣ доволѣно сѧ сѣ бѣмѣ. ѿ дѣи
сѣмѣи. аѣно ѣстѣ и о тѣлѣсѣи прѣ-
рѣцн. и о пнѣцн оузаконнтн. и ѿ
тн елнко мѣнастѣрѣ сѣстѣвоу до
пѣмнѣнѣи сѧ. испѣтнѣи нѣказатѣ
ежѣ ѣстѣ не ннѣи роднтн¹⁶ ѿ потрѣ-
здрѣатн хотѣщемоу¹⁷ свои мѣнастѣ-
рѣкоу оуко и снѧ и мнѣ оуко въ
нѣмѣи ѿцѣмѣи и брѣтнѣи.¹⁸ пѣбѣно прѣ
По вѣвѣшнѣоу¹⁹ днѣиѣлнзмѣоу въ
ежѣ ѣстѣ по аѣафорѣ снѣктн по нѣ
спнтн. бжтѣвнѣннѣи²⁰ скончѣвѣи
гн.²¹ Пѣбаетѣ сѣбѣрѣкннѣи сѧ кѣсѣи
стн. чающнѣи на трапѣзоу пѣзѣвѣи
оударѣннѣи трапѣзнѣаго сѣхѣда
аѣннѣи сѣи аѣтоуѣгнѣсѣвѣшнѣи²² нѣрѣ
коуѣннѣи нѣзѣшѣдѣшнѣи. поклѣннѣи
гоуменѣоу творнтн. толнжѣ ѿбѣчѣи
пѣмѣи пѣчѣтн кѣ оуслѣшннѣи кѣсѣи
жѣ²³ пѣнтн на трапѣзоу. томоу жѣ
и всѣмѣи. елнко на прѣвоѣ вѣдннѣи
зѣк сѣктн оуказѣннѣи соутѣ нѣѣскоу
въ снѣоу жѣ трапѣзарнѣоу²⁴ вѣхѣдѣннѣи
нѣи пѣмѣи сѣи малѣоу ѿтѣвоу скончѣи
14⁰ и сѣктн по чннѣоу нгоуменѣоу оу
и прѣдѣложнѣоу сѣи похѣлѣоу оуѣи
и снѧ бѣудн вѣмѣи вѣдѣтн. аѣнѣи
и ѿтѣи оуѣлнштѣи сѧ. да кѣзѣкѣст
зарѣи нгоуменѣоу. рѣцн жѣ нѣмоу и

¹ неспокѣдающу. — ² свѣтѣль. — ³ покарѣющемоу. — ⁴ Овога и вѣма. — ⁵ тврѣдѣи. — ⁶ бо. — ⁷ лѣстѣнчнѣи. — ⁸ тако
¹⁰ всѣднѣннѣи. — ¹¹ вѣшнѣи рѣхѣ. — ¹² прѣложнтн. — ¹³ пѣбаетѣ. — ¹⁴ пѣбающнѣи. — ¹⁵ снаѣара. — ¹⁶ роднтн. — ¹⁷ да рѣкоу бѣо и
нѣмѣи оуко мнѣи ѿцѣмѣи и брѣтнѣи. — ¹⁸ вѣвѣшнѣоу. — ¹⁹ прѣпратѣ. — ²⁰ бжтѣвнѣннѣи. — ²¹ аѣргѣи скончѣвѣи сѧ. — ²² вѣзѣи
гнѣсѣвѣшнѣи. — ²³ ѿтѣмѣи. — ²⁴ тогдѣ. — ²⁵ всн, южѣ кѣ трапѣзарнѣоу. — ²⁶ вѣкоушатн.

1 шкоже. — 2 и шко. — 3 соупротивоу ю. — 4 и злам. — 5 твороу. — 6 мрзить. — 7 многыи свѣта. — 8 разоумъ попирающе
згараетъ. — 9 вноутрь. — 10 шмощоу. — 11 наставляи. — 12 и скончавши се матѣхъ. — 13 кляныи понти. — 14 иже. — 15
17 въпрашають тыи. — 18 Само једанъ путъ не шль. — 19 и кѣмоу шкоруи помалоу. — 20 съ хотѣнныи игорамеи свѣта. — 21 прѣ
22 шкычанныи красоволюи. — 23 Нема сазочити се; нешто је било въ избрисано. — 24 почитающемоу. — 25 кляма ю. —
— 27 поклаѣваемы. — 28 выи. — 29 помѣноу. — 30 и изыгнанъ. — 31 вторы. — 32 съ водою. — 33 шкесина. питиже. — 34
35 смѣшноу сию. — 36 варинию. — 37 Овога да нема. — 38 прѣкыпати. — 39 дѣ. — 40 бѣтаподы. — 41 кляныи.
су петругаца два и по реда. — 42 вторныи. — 43 и ныи. — 45 прѣлагають.

СЛАВА • I •

Ныиѣ оубо въ простыѣ дни годища а
не постѣ не сико, прѣвое же всѣхъ, въ
кыѣ великиѣ постѣ. Въ нихъ же .а. дни
нѣлнѣи, прѣвѣ нѣла, ни литургіе по
ни трапезѣ печаловати бденіи, а въ пр
чнѣ дни снѣ нѣла, и о трапезѣ печалова
бденію, хотишии въкоушати, еже ест
ѡ сочива квашена водою,³² и сырова и
го зелена, и ѡвоша, а питіе,³³ оукропъ
съ кининомъ смѣшена, смѣзи³⁵ же до
а въ пѣть, бѣти вамъ кашоу,³⁶ и вина по
за прѣаника рѣ стго и великаго ѡка ои
Прѣва же оубо снѣ стѣ нѣла, стѣхъ въ
постѣ, сико вамъ да³⁷ прѣкываетъ,³⁸ и
тоу и въ нѣлоу, снѣхъ стѣхъ постѣ .в.³⁹
варинѣ съ масломъ, и оѣтаподи,⁴⁰ дава
же и на питіе шкычанныи вел⁴¹ красов
то же да бывать вамъ . . . . .
. . . . .⁴² а въ оутор
ники⁴³ и въ четверѣ, инныѣ,⁴⁴ .в. бдени да
гарт⁴⁵ се вамъ, нѣ не ѡбѣ съ масломъ, и

да прають се нѣхъ прѣвѣша въ пѣні
рикоу и въ свѣщахъ. и въ вашемъ бденіи.
И стою въведише правъ. еже ста стѣмъ
гланъ. свѣтъло ваши да празднують
се свѣло и многотварно. праздникъ
бо есть праникомъ. и трѣхъство трѣхъ-
ствомъ. въ томъ же да оубодини боуть¹
на транизоу колико² моцно. и³ паче и
на врата подадите. въ хлѣбъ и винъ ко-
лико боудеть брати. доволно боуди
снѣ ѿ снхъ рикш. и о иныхъ прочихъ въ-
споминѣхъ.

глава вѣ.

о свободномъ быти монастыроу.

Заповѣдаю оубо всѣмъ вамъ ѿ га ба
владержителѣ свободномъ быти ст-
моу сѣмоу монастыроу ѿ всѣхъ тоу влѣ-
кѣ. и ѿ прота. и ѿ иныхъ монастырь. и ѿ
особеныхъ влѣкѣ. и ни подѣ кини же да е-
сть правдами. ни цркви. ни црковны-
ми. ни нѣмъ ницкирѣ.⁴ Нѣ подѣ един-
ю прѣплатою бѣню наставницею. и прѣ-
блженнаго и стго ѿца ншго ѿтвое. нгу-
меноующаго въ немъ. съелоудати же
и исправакти и крѣмити. и окъвадати
и иже же и хроусоволи блженныхъ црѣ.⁵ къ
196 нѣхъже свободно и всѣкою властїю не-
порабощено имамъ. привезоуѣтъ се
твердкіе непоколебимому свободоу
и всѣкоюдѣ непогнѣбимому и неизмѣ-
нному да иматъ. Прѣ ли кто въсоу-
щеть нѣкогда въ нѣкое лѣто конемъ
шкразомъ поракотити снѣ. или по вла-
стїю нѣкою створити. или кто ѿ
црковъникъ. и⁶ ѿ лоудьскихъ. или
самъ нгоумень. или ѿ в немъ брати-
иѣ. искоушениимъ демоньскимъ по-
двизаеицъ. не тѣмъ⁷ покниицъ да е-
сть ежѣтѣнному тѣлоу и крѣви.

га и⁸ ба и спаса нашего іс хъ. и
гжи ншѣ блгодѣтелиници.¹⁰ нѣ
ѣкма емоу боуди. тѣко же рѣ еже
аплъ. и клетва на немъ. т. н. і. и
и наследники боуди. прѣдатею
дѣ. и причестники рикшми въ
къми распни его.¹² и въпиущи
въ его на нѣ и на дѣхъ нашихъ
причестны. тѣко многа¹³ пота. и
ижекто снѣ запоустѣлоиѣ шенови
сверши се. и снѣи поставивши
свободно нѣкти заповѣдно. и
ѿбразною волю лоукавою. подѣ
204 члѣкѣ тѣлѣнныхъ съгодитъ сѣ. и
въхъ ни на нѣо что възирающу
кмо на корысть погнѣбляющу.
но ѿканьны¹⁴ сътворитъ. и не т
нѣ и блженыхъ црѣ¹⁵ крѣти. нѣхъ
лоуевою волю свою написаш
лѣ. свободоу подающе монастыроу
трѣѿканьны ѿнѣ и трѣклеты. кѣ
дѣ есть. поправы же и ницорѣ¹⁶
иѣ. ѿ немъже про аѣи и здѣ въ
нѣкѣ повинны. да боудоутъ снѣ
шкразомъ повелѣна.

глава. 20. гѣ.

О поставленіи нгоуменоу
пѣбаеть ваставити нгоуи
Подобаеть же прочіе и ѿ поста
нгоумина и иконоша. и ѿ црковни
прѣкомъ. ваши лоуеви творити
прѣложно. и непрѣстоупно. аѣи
щѣта нгоумана поставити. тѣко
шѣ си стѣ монастырь. прѣстѣне
наставнице нашѣе бѣе. почтѣнъ
ѿ блговѣрныхъ црѣ.²³ да есть о
монастырь.²⁴ нгоуманъ. тѣко ннѣ
сти монастырниѣ²⁵ нгоуманиѣ. и

¹ въводили боуть. — ² вѣнко. — ³ Овога и нема. — ⁴ никимъ рѣ. — ⁵ црѣ. — ⁶ тѣкмо. — ⁷ Овога и нема.

¹⁰ нашихъ блгодѣтелиници. — ¹¹ стѣхъ и егеносны. — ¹² сего. — ¹³ многа. — ¹⁴ тѣ. — ¹⁵ възирающіи. — ¹⁶ шканъно окая.

— ¹⁸ црѣ. — ¹⁹ ничтоже. — ²⁰ гла; у оригиналу недостаје првено слово, за које је оставлено место. — ²¹ поста.

²² црковъникѣ. — ²³ црѣ. — ²⁴ монастыра. — ²⁵ шко нѣкѣ црковъ монастырь.

и¹ выданныи нѣздоу противу троу-
дѣи. и пакы прокати чѣи творити
работу съ дѣнностями. побѣды оубо
снѣ самниши. змѣи ѿбѣрати. и къ до-
верныи пачи подкизати сѣ. ази мѣ же
иноспѣшныи и ни на показу бѣдоушѣ
крѣи иго ѿбавити. ꙗко въ службу
дѣнныи и иродѣи² нѣмѣи. или свонѣ оу-
жикѣи ѿдалаица. или ѿ манасти-
рѣ крѣдоуца или развѣра. ази брѣти-
ю развѣ оуставѣ оуказанаго. и къ игоу-
шнѣи прѣдсловаицѣ³ повѣлѣи⁴ ѿрѣца-
ица сѣ. или манастирѣскоу иѣкоу-
ю тѣмѣи прѣпоиѣдаица. или что въ оу-
ставѣ раздрѣшаица всѣкоу дѣ. и ско-
и поставлѣица хотѣиши. или пакѣ-
скоу иѣкиѣ стѣи иѣвѣи⁵ сѣи⁶
иѣица. и ази къ тѣи иѣкоу кѣицѣ прѣ-
кѣи⁷ иѣи⁸ сѣи⁹. на пачи снѣ выдра-
жати. то доуко игоушѣи кѣи или иконо-
и. въ же дѣи сѣи¹⁰ и къ дѣи ико-
и¹¹ на доушѣи¹² и тогда и игоушѣи иѣ-
и¹³ прѣдсловаица ѿ оуказанаго кѣи¹⁴
иѣица. а сѣи да ѿстѣица. да пакѣ покорѣи сѣ
и ази игоушѣи сѣи¹⁵ сѣи¹⁶ иѣи¹⁷. ази
и¹⁸ сѣи¹⁹ иѣи²⁰ иѣи²¹ сѣи²² снѣи²³ иѣи²⁴
иѣи²⁵. то да почитѣи сѣи²⁶ манасти-
рѣ. ꙗко о пакѣи кѣи²⁷ по игоушѣи. ста-
и²⁸ иѣи²⁹ и сѣи³⁰ иѣи³¹. въ пакѣи иѣи³² и на тѣи³³
иѣи³⁴ и сѣи³⁵ иѣи³⁶ сѣи³⁷. дѣи³⁸ иѣи³⁹
иѣи⁴⁰ и сѣи⁴¹ иѣи⁴² иѣи⁴³ иѣи⁴⁴ иѣи⁴⁵
иѣи⁴⁶ и сѣи⁴⁷ иѣи⁴⁸ иѣи⁴⁹ иѣи⁵⁰ иѣи⁵¹
иѣи⁵² и сѣи⁵³ иѣи⁵⁴ иѣи⁵⁵ иѣи⁵⁶ иѣи⁵⁷
иѣи⁵⁸ и сѣи⁵⁹ иѣи⁶⁰ иѣи⁶¹ иѣи⁶² иѣи⁶³
иѣи⁶⁴ и сѣи⁶⁵ иѣи⁶⁶ иѣи⁶⁷ иѣи⁶⁸ иѣи⁶⁹
иѣи⁷⁰ и сѣи⁷¹ иѣи⁷² иѣи⁷³ иѣи⁷⁴ иѣи⁷⁵
иѣи⁷⁶ и сѣи⁷⁷ иѣи⁷⁸ иѣи⁷⁹ иѣи⁸⁰ иѣи⁸¹
иѣи⁸² и сѣи⁸³ иѣи⁸⁴ иѣи⁸⁵ иѣи⁸⁶ иѣи⁸⁷
иѣи⁸⁸ и сѣи⁸⁹ иѣи⁹⁰ иѣи⁹¹ иѣи⁹² иѣи⁹³
иѣи⁹⁴ и сѣи⁹⁵ иѣи⁹⁶ иѣи⁹⁷ иѣи⁹⁸ иѣи⁹⁹
иѣи¹⁰⁰ и сѣи¹⁰¹ иѣи¹⁰² иѣи¹⁰³ иѣи¹⁰⁴ иѣи¹⁰⁵
иѣи¹⁰⁶ и сѣи¹⁰⁷ иѣи¹⁰⁸ иѣи¹⁰⁹ иѣи¹¹⁰ иѣи¹¹¹
иѣи¹¹² и сѣи¹¹³ иѣи¹¹⁴ иѣи¹¹⁵ иѣи¹¹⁶ иѣи¹¹⁷
иѣи¹¹⁸ и сѣи¹¹⁹ иѣи¹²⁰ иѣи¹²¹ иѣи¹²² иѣи¹²³
иѣи¹²⁴ и сѣи¹²⁵ иѣи¹²⁶ иѣи¹²⁷ иѣи¹²⁸ иѣи¹²⁹
иѣи¹³⁰ и сѣи¹³¹ иѣи¹³² иѣи¹³³ иѣи¹³⁴ иѣи¹³⁵
иѣи¹³⁶ и сѣи¹³⁷ иѣи¹³⁸ иѣи¹³⁹ иѣи¹⁴⁰ иѣи¹⁴¹
иѣи¹⁴² и сѣи¹⁴³ иѣи¹⁴⁴ иѣи¹⁴⁵ иѣи¹⁴⁶ иѣи¹⁴⁷
иѣи¹⁴⁸ и сѣи¹⁴⁹ иѣи¹⁵⁰ иѣи¹⁵¹ иѣи¹⁵² иѣи¹⁵³
иѣи¹⁵⁴ и сѣи¹⁵⁵ иѣи¹⁵⁶ иѣи¹⁵⁷ иѣи¹⁵⁸ иѣи¹⁵⁹
иѣи¹⁶⁰ и сѣи¹⁶¹ иѣи¹⁶² иѣи¹⁶³ иѣи¹⁶⁴ иѣи¹⁶⁵
иѣи¹⁶⁶ и сѣи¹⁶⁷ иѣи¹⁶⁸ иѣи¹⁶⁹ иѣи¹⁷⁰ иѣи¹⁷¹
иѣи¹⁷² и сѣи¹⁷³ иѣи¹⁷⁴ иѣи¹⁷⁵ иѣи¹⁷⁶ иѣи¹⁷⁷
иѣи¹⁷⁸ и сѣи¹⁷⁹ иѣи¹⁸⁰ иѣи¹⁸¹ иѣи¹⁸² иѣи¹⁸³
иѣи¹⁸⁴ и сѣи¹⁸⁵ иѣи¹⁸⁶ иѣи¹⁸⁷ иѣи¹⁸⁸ иѣи¹⁸⁹
иѣи¹⁹⁰ и сѣи¹⁹¹ иѣи¹⁹² иѣи¹⁹³ иѣи¹⁹⁴ иѣи¹⁹⁵
иѣи¹⁹⁶ и сѣи¹⁹⁷ иѣи¹⁹⁸ иѣи¹⁹⁹ иѣи²⁰⁰

о поставленіи кансиѣркѣ.¹⁴ глава

Блгшнрѣ¹⁵ же пакѣ побѣи¹⁶ поставлѣи¹⁷
22^a брѣи изѣравѣи по глау дѣи¹⁸. блжнѣи¹⁹
иѣи²⁰ бѣи²¹ сѣи²² и въ заповѣдѣи²³ иго
иѣи²⁴ зѣи²⁵. и да полагаи²⁶ оуставѣи²⁷ цѣи²⁸
прѣи²⁹ прѣи³⁰и³¹и³²и³³и³⁴и³⁵и³⁶и³⁷и³⁸и³⁹и⁴⁰и⁴¹и⁴²и⁴³и⁴⁴и⁴⁵и⁴⁶и⁴⁷и⁴⁸и⁴⁹и⁵⁰и⁵¹и⁵²и⁵³и⁵⁴и⁵⁵и⁵⁶и⁵⁷и⁵⁸и⁵⁹и⁶⁰и⁶¹и⁶²и⁶³и⁶⁴и⁶⁵и⁶⁶и⁶⁷и⁶⁸и⁶⁹и⁷⁰и⁷¹и⁷²и⁷³и⁷⁴и⁷⁵и⁷⁶и⁷⁷и⁷⁸и⁷⁹и⁸⁰и⁸¹и⁸²и⁸³и⁸⁴и⁸⁵и⁸⁶и⁸⁷и⁸⁸и⁸⁹и⁹⁰и⁹¹и⁹²и⁹³и⁹⁴и⁹⁵и⁹⁶и⁹⁷и⁹⁸и⁹⁹и¹⁰⁰и¹⁰¹и¹⁰²и¹⁰³и¹⁰⁴и¹⁰⁵и¹⁰⁶и¹⁰⁷и¹⁰⁸и¹⁰⁹и¹¹⁰и¹¹¹и¹¹²и¹¹³и¹¹⁴и¹¹⁵и¹¹⁶и¹¹⁷и¹¹⁸и¹¹⁹и¹²⁰и¹²¹и¹²²и¹²³и¹²⁴и¹²⁵и¹²⁶и¹²⁷и¹²⁸и¹²⁹и¹³⁰и¹³¹и¹³²и¹³³и¹³⁴и¹³⁵и¹³⁶и¹³⁷и¹³⁸и¹³⁹и¹⁴⁰и¹⁴¹и¹⁴²и¹⁴³и¹⁴⁴и¹⁴⁵и¹⁴⁶и¹⁴⁷и¹⁴⁸и¹⁴⁹и¹⁵⁰и¹⁵¹и¹⁵²и¹⁵³и¹⁵⁴и¹⁵⁵и¹⁵⁶и¹⁵⁷и¹⁵⁸и¹⁵⁹и¹⁶⁰и¹⁶¹и¹⁶²и¹⁶³и¹⁶⁴и¹⁶⁵и¹⁶⁶и¹⁶⁷и¹⁶⁸и¹⁶⁹и¹⁷⁰и¹⁷¹и¹⁷²и¹⁷³и¹⁷⁴и¹⁷⁵и¹⁷⁶и¹⁷⁷и¹⁷⁸и¹⁷⁹и¹⁸⁰и¹⁸¹и¹⁸²и¹⁸³и¹⁸⁴и¹⁸⁵и¹⁸⁶и¹⁸⁷и¹⁸⁸и¹⁸⁹и¹⁹⁰и¹⁹¹и¹⁹²и¹⁹³и¹⁹⁴и¹⁹⁵и¹⁹⁶и¹⁹⁷и¹⁹⁸и¹⁹⁹и²⁰⁰

1. блжнѣи. 2. блжнѣи. 3. блжнѣи. 4. блжнѣи. 5. блжнѣи. 6. блжнѣи. 7. блжнѣи. 8. блжнѣи. 9. блжнѣи. 10. блжнѣи. 11. блжнѣи. 12. блжнѣи. 13. блжнѣи. 14. блжнѣи. 15. блжнѣи. 16. блжнѣи. 17. блжнѣи. 18. блжнѣи. 19. блжнѣи. 20. блжнѣи. 21. блжнѣи. 22. блжнѣи. 23. блжнѣи. 24. блжнѣи. 25. блжнѣи. 26. блжнѣи. 27. блжнѣи. 28. блжнѣи. 29. блжнѣи. 30. блжнѣи. 31. блжнѣи. 32. блжнѣи. 33. блжнѣи. 34. блжнѣи. 35. блжнѣи. 36. блжнѣи. 37. блжнѣи. 38. блжнѣи. 39. блжнѣи. 40. блжнѣи. 41. блжнѣи. 42. блжнѣи. 43. блжнѣи. 44. блжнѣи. 45. блжнѣи. 46. блжнѣи. 47. блжнѣи. 48. блжнѣи. 49. блжнѣи. 50. блжнѣи. 51. блжнѣи. 52. блжнѣи. 53. блжнѣи. 54. блжнѣи. 55. блжнѣи. 56. блжнѣи. 57. блжнѣи. 58. блжнѣи. 59. блжнѣи. 60. блжнѣи. 61. блжнѣи. 62. блжнѣи. 63. блжнѣи. 64. блжнѣи. 65. блжнѣи. 66. блжнѣи. 67. блжнѣи. 68. блжнѣи. 69. блжнѣи. 70. блжнѣи. 71. блжнѣи. 72. блжнѣи. 73. блжнѣи. 74. блжнѣи. 75. блжнѣи. 76. блжнѣи. 77. блжнѣи. 78. блжнѣи. 79. блжнѣи. 80. блжнѣи. 81. блжнѣи. 82. блжнѣи. 83. блжнѣи. 84. блжнѣи. 85. блжнѣи. 86. блжнѣи. 87. блжнѣи. 88. блжнѣи. 89. блжнѣи. 90. блжнѣи. 91. блжнѣи. 92. блжнѣи. 93. блжнѣи. 94. блжнѣи. 95. блжнѣи. 96. блжнѣи. 97. блжнѣи. 98. блжнѣи. 99. блжнѣи. 100. блжнѣи. 101. блжнѣи. 102. блжнѣи. 103. блжнѣи. 104. блжнѣи. 105. блжнѣи. 106. блжнѣи. 107. блжнѣи. 108. блжнѣи. 109. блжнѣи. 110. блжнѣи. 111. блжнѣи. 112. блжнѣи. 113. блжнѣи. 114. блжнѣи. 115. блжнѣи. 116. блжнѣи. 117. блжнѣи. 118. блжнѣи. 119. блжнѣи. 120. блжнѣи. 121. блжнѣи. 122. блжнѣи. 123. блжнѣи. 124. блжнѣи. 125. блжнѣи. 126. блжнѣи. 127. блжнѣи. 128. блжнѣи. 129. блжнѣи. 130. блжнѣи. 131. блжнѣи. 132. блжнѣи. 133. блжнѣи. 134. блжнѣи. 135. блжнѣи. 136. блжнѣи. 137. блжнѣи. 138. блжнѣи. 139. блжнѣи. 140. блжнѣи. 141. блжнѣи. 142. блжнѣи. 143. блжнѣи. 144. блжнѣи. 145. блжнѣи. 146. блжнѣи. 147. блжнѣи. 148. блжнѣи. 149. блжнѣи. 150. блжнѣи. 151. блжнѣи. 152. блжнѣи. 153. блжнѣи. 154. блжнѣи. 155. блжнѣи. 156. блжнѣи. 157. блжнѣи. 158. блжнѣи. 159. блжнѣи. 160. блжнѣи. 161. блжнѣи. 162. блжнѣи. 163. блжнѣи. 164. блжнѣи. 165. блжнѣи. 166. блжнѣи. 167. блжнѣи. 168. блжнѣи. 169. блжнѣи. 170. блжнѣи. 171. блжнѣи. 172. блжнѣи. 173. блжнѣи. 174. блжнѣи. 175. блжнѣи. 176. блжнѣи. 177. блжнѣи. 178. блжнѣи. 179. блжнѣи. 180. блжнѣи. 181. блжнѣи. 182. блжнѣи. 183. блжнѣи. 184. блжнѣи. 185. блжнѣи. 186. блжнѣи. 187. блжнѣи. 188. блжнѣи. 189. блжнѣи. 190. блжнѣи. 191. блжнѣи. 192. блжнѣи. 193. блжнѣи. 194. блжнѣи. 195. блжнѣи. 196. блжнѣи. 197. блжнѣи. 198. блжнѣи. 199. блжнѣи. 200. блжнѣи.

1 пода оиѣмъ. — 2 пастырьѣ. — 3 скызана. — 4 имѣте. — 5 боудѣте. — 6 выши въписах^о. — 7 дѣх^онаго. — 8 прости
9 вашиго. — 10 Овога и нема. — 11 Сѣнже пакы вамъ заповѣдаю. — 12 вси. — 13 нег^оум^оно. — 14 рѣно. — 15 радица. — 16
17 дѣла. — 18 сѣхраниющы. — 19 Овога ми нема. — 20 дрюгъ. — 21 колѣно. — 22 и разоумѣющы. — 23 пошчренїи. — 24
25 правити. — 26 моц^оно. — 27 нидѣ. — 28 оученици боудѣмъ. — 29 сѣхраниющы. — 30 о поученїе. — 31 Ове речи у заграда
могу разызнати, мора да их ѣ сам иже са избрисао, јер их нема у каспїи прѣписма. — 32 Овога и нема. — 33 ма
34 неѣѣмъ. — 35 седмицю. — 36 глаголю. — 37 оубѣдѣнїи. — 38 что. — 39 нег^оум^оно.

же потрѣбоу и побное помози приносити
исцѣленіе и и снѣдѣніе. еже по истинѣ нимо-
щны оудѣ. или тѣлесно или дѣшевно. съ лу-
ковню и съ шчѣскимъ добромъ съствомъ
приносити. Снко же вамъ нмоушымъ нѣ
нгоуменовати. или иконоуовати не-
достонно прѣскаканіе¹ аѣтоу сълоучени-
ю прѣдълаганіе. или дѣло или доворородіе и-
ли почисло. ли принесеніе сѣлъ. ли добытка.
нѣ ѡнѣ да естъ почтѣнъ въ снхъ. нже ѡ васъ
вѣсѣхъ. еже естъ въ свѣтъ² и въ посѣщеніе.
и снѣтъ тѣмъ нгоуменовымъ. аѣтъ и въ
новѣ се постригаль. аѣтъ и некижнѣ.
и ѡ вѣкънѣхъ дѣланіи приводимъ. ни
еднѣ бо вѣдѣ манастироу ѡтѣ того бы-
ваетъ. можать бо бѣ и ѡ камени къзды-
гноути чѣда аврамоу. и снѣнымъ дати
прѣмоудрость. и слово несловнымъ по-
дати. и еже и вѣщи кѣхъ благоуменіемъ
начи ѡ хвалѣнцѣхъ се своєю силою. и прѣму-
дростию. и вѣгѣтствомъ. и доворородіе-
мъ. и снѣмъ свѣдѣтель естъ вѣжѣтвнымъ въ
истинѣ и великы апѣлъ стѣ павѣль. снѣтъ
великы вѣнны. коушъ мироу³ и нмоушнѣ и нѣ-
гнанамъ изѣра бѣ. да прѣмоудрѣе и си-
льнѣе и высокнѣ посрамѣтъ и несоушнѣ
да соушамъ разроушѣтъ. снѣ оу⁴ поставѣ-
нныю нгоушамъ икономъ.⁵ мало нѣшо⁶
приложоу къ реченымъ. и великы потрѣбѣ-
нѣ и подобно:

ГЛА. Б.

ѡ бѣко да не поричоу. братнѣ нгоуменовѣ еже
въ одаканіи гостемъ манастирскимъ.

Да не соудѣтъ братнѣ нгоуменовѣ. ни сло-
вомъ нѣконѣмъ да трѣбоуѣтъ. ѡ немъ же лжѣ⁷ въ-
носить или издаѣтъ. потрѣбѣ ради мана-
стирскимъ. недостонно бо снѣ и вѣдѣ-
но. и не мало ражѣаетъ неѣбѣрство. разлу-

ченіе же и развращеніе. еже и ино събѣлѣ-
женіе творитѣ. Ни ты пакы нгоума-
не. оужикамъ или другоу своимъ нжѣ⁸
не боудѣтъ на потрѣбоу манастироу.
нмози раздавати. или пакы събѣрати и
оузиати⁹ снѣтъ. глѣ аѣи не боудѣтъ пакы
нгоушамъ да снѣ нмаю. да боудѣтъ оуѣ
снѣ творѣннѣ непричѣстнѣ вѣжѣтвнымъ
таннѣ о стоу¹⁰ дѣтъ. аѣи и братнѣ не пови-
новати се о въпрашанцѣхъ и съговореннѣ. дѣ-
юшѣхъ нѣмъ. или пакы братнѣ безъ нгоуе воле
творѣннѣ. то на тѣхъ и прѣжѣнамъ запо-
вѣдѣ и снѣ прилаганіемъ. непрѣсловноу¹⁰
соудѣ и свѣдѣннѣмъ ѡ величѣлоу. въ и-
стинѣ не оуѣжѣтъ. тѣмъ же боудѣ нѣмъ
н¹¹ не вѣнѣтъ въ роуцѣ боу живомѣ. ни ѡ
вѣжѣтвнѣмъ же страшнѣмъ¹² соудѣ. не оу-
ѣжѣтъ. бесъ правды и непѣбѣюшомѣ¹³
изданнѣ сѣтоу и добыткѣ. нгоже при-
читѣюшѣ снѣмъ снѣмъ пишѣмъ. аѣи ли то-
лико несоушнѣннѣ и неспрамнѣ вѣлѣ-
ють се. ꙗко ни вѣжнѣ вѣнѣсе се соудѣ. нѣ не
лѣпо ꙗже манастирскимъ растакають.
непричѣстнѣ да боудѣтъ. донѣдѣже
ѡ снѣковѣхъ ѡстоуѣтъ.

ГЛАВА .КА.

ѡ сѣказаннѣ. завѣтъ. и нѣнѣ.¹⁴ и книгѣ црѣвѣннѣ.

Непрѣтворномъ быти коушѣмъ сѣжани-
нѣмъ. сѣннѣхъ сѣсоудѣ иконѣ. и завѣсѣ.
и книгѣ. и иного всего всего (sic) сѣжанинѣ
црѣковнѣмъ.¹⁵ не тѣмъ же да не творнѣ¹⁶ боу-
дѣтъ. нѣ и ѡноудѣ¹⁷ неподѣжнѣмъ. и ни
ѡ кого николиже вѣсѣкоудѣ вѣзнимѣ-
ма. да нже ѡ снѣхъ нѣкто ѡтнѣмѣ вѣзи-
маѣтъ вѣнны ради нѣкнѣмъ. црѣкѣ покра-
деннѣ да вѣпадаѣтъ въ грѣхъ. и о снѣхъ за-
коннѣмъ пенѣства¹⁸ ѡсоужѣнѣ естъ. иноу
правѣднѣхъ вѣноу. оуѣзноуѣти и снѣхъ

¹ прѣстоуѣе. — ² снѣдѣтъ. — ³ мира. — ⁴ и икономъ. — ⁵ нѣчто. — ⁶ нже. — ⁷ нжѣ. — ⁸ вѣзнимѣти. — ⁹ сѣтъ. — ¹⁰ непрѣ-
творномъ. — ¹¹ Оноуа и нѣма. — ¹² и страшнѣмъ. — ¹³ неподѣбѣюшомѣ. — ¹⁴ и нѣнѣ. — ¹⁵ црѣковнѣмъ. — ¹⁶ творѣнѣ. — ¹⁷ ѡноудѣ.

творити. или прѣтворити. ни мы ни и-
 нь никто. добро моудроуе¹ да повелитъ
 тъкмо слоучившихъ се въ годъ напасти
 27^а ѿ западниа. манастироу слоучившю
 се пожери. или ѿ троуса пасти се нано ц²
 еже боудеть манастироу на помощь. а ино-
 го ничекоже не имать никто помо-
 щи. тогда да подвижника боудуть снѣ.
 нь не потаено единѣнь игоумномъ. нь въ-
 сню старинию братию. да есть оуговорин
 и оуправлено.

ГЛАВА КВ.

О изложени къ всѣмъ еже поблѣнзлагати се.

Нѣ то и еша вамъ заповѣдаю. еже вамъ въ-
 сѣмъ излагати се ѿ манастирские пра-
 вѣде.³ еже въношениа слоуженимъ по ма-
 лоу да прѣписоуютъ. издаваниа когда
 и како. а въношениа къг⁴ и ѿ коудоу. си
 всѣмъ заповѣдъ есть. доухъкроу. икономоу
 и париконемоу.⁵ или вънѣшншоу иконо-
 моу. или иноу кою⁶ годѣ работоу прѣдъ-
 жерихъ. въ снѣ наставаю вы да вси изла-
 гаете се да боудете непорочни и непого-
 ворни. .:

гл. кг. О свѣтѣнослобѣи и прѣнослобѣи.

Прочие и къ инѣмъ слово избранно. и къдо-
 мо шнѣхъ побно. аще соу кто ѿ васъ въ роу-
 кодѣлаи коемъ или въ инои слоужбѣхъ съ-
 ходише се. и соуетныи творещи бесѣды. на-
 выкноули во соутъ снѣ⁷ съхожѣние. таже и
 въ свѣтѣнословие выпадаютъ. ѿ многосло-
 27^б вны во рече не оубѣжеть грѣха. наоучати
 се ѿ большаго⁸ да не шнѣтають се. заповѣ-
 даю оубо снѣмоу снѣ творити ѿ любви и тѣ-
 рицоу и дшнѣрѣднѣхъ вставати. ѿ вѣж-
 ствнѣхъ писменъ. тко дшнѣпользно бесѣ-
 доуща. или мълчати. оудержае во оустѣ-
 нѣ разоумѣнь еси и моудръ рече приточник.⁹

и къ поутѣ же вѣжши тоже болице. тѣ
 нсѣклавантѣ се. поблѣтъ оубо никако зѣ-
 сѣга¹⁰ вѣдѣти. ѿ оумѣ¹¹ съклоудини¹² вѣдѣ-
 тко оудова есть соупостатнѣомоу. асѣ-
 на ннѣхъ ннѣти. и въ падеже ннѣвести. и
 не боудеть тко и шградѣ стадоу. и пас-
 ннѣжннѣмъ. къ снѣмъ же нѣ въ досажѣ-
 дроутъ дроутоу вѣнѣти. или въ гнѣхъ. не
 твори въ ѿлоучение да выпадесть. аще
 иетъ се и прощаниа проситъ. и съкроуши-
 мѣ¹³ срдѣмъ. шрѣ оубо и лоубѣвѣ ннѣт
 лнѣмъ. дроутъ дроутоу васъ вѣгда. и мѣ-
 гнѣкннѣмъ наоучитѣ се. блѣи и прости вѣ-
 тѣ. а съхожѣннѣмъ же соуетнѣа творещи.
 ходиши вѣс правды дроутъ къ дроутоу.
 ннѣкоѣ же потрѣбнѣны кннѣ. и съ игоу-
 новою свѣстѣю наоучаеми. и ѿ зла не
 стоупаеи да ннѣмоу се заповѣдаесть .:

ГЛАВА КД.

О не имати никому же въ клани
 ннѣ. ни пѣтѣ. ни вѣ. и до мѣнѣице¹⁴

28^а И стежаннѣ итѣкоѣ ннѣоуше. аше заповѣ-
 манастирские. аще и до мѣднѣице. и-
 ли овоше.¹⁵ кѣз вѣктѣ игоуменове.¹⁶ въ за-
 повѣдѣ да выпадесть. Искрѣ же снѣхъ ѿта-
 и тѣде и пнѣ. аще не покаеиетъ се и по-
 нѣтѣ приеиѣѣ ѿ дроутъ и ѿ оужнѣ. и ѿ
 соуеи ннѣ. а оукрадае ѿ манастиркѣ и
 и ннѣсправленѣ се. да ѿганаеиетъ се тоу та
 да приложитъ се и снѣмъ къ реченнѣмъ .:

ГЛА. КЕ.

О тко не волимо числоу въ васъ
 быти. нѣ аще и малъ нѣ съ лѣбѣи¹⁷

Числа въ васъ не волимы быти. только да
 боудеть елико доволно имати прѣкнѣта-
 ннѣю. и елико гоекннѣ и лоубовѣ. и единѣ-
 мыслѣство. и инѣхъ вѣсѣхъ исповѣдѣтъ
 почтеннѣа игоуменомъ ннѣ. и въ тѣпнѣ

¹ моудрствоуе. — ² или ино что. — ³ правды. — ⁴ париконемоу. — ⁵ кою. — ⁶ Оне рече нема. — ⁷ большаго. — ⁸ прѣт-
 — ⁹ ннѣ. — ¹⁰ оумѣ. — ¹¹ съклоудини. — ¹² съкроушннѣмъ. — ¹³ кѣз. — ¹⁴ едннѣ. — ¹⁵ шлоуѣкѣ. — ¹⁶ игоуменове. — ¹⁷ нѣ

створи¹ и класиархъ метание кромѣ не-
мощи тѣлесныя. или на пѣние. или на
починание. да не ѿричитъ² се. а на трапѣ-
зѣ чѣмъ поклѣваю. да дръжитъ неа³кы.
Я си всѣ⁴ на игоумена полагаю.⁴ да аще кто е-
класиарха не послушаніе боудеть. да ихъ
игоуменъ наказоуе⁵тъ.

глава .кѣ.

о тѣмъ ѣкомѣже⁶ не варити особѣ ни
ксти ѿ келіи⁷.

О сихъже и сие вамъ. прѣ⁸ еи⁹. и самою кѣце-
ю нашу прѣстою еію наставницю.
заповѣдаю вамъ. да боудеть всѣмъ вамъ
снѣ. ѣдине же и питіе. а не варити¹⁰ вамъ пѣ-
вѣкканъ ни тѣмъ самоу игоумену¹¹
ни иконому. ни класиарху. ни иному
никому¹² да ѿ братіи прѣкывающе¹³ въ ва-
шны ста¹⁴дѣ. Аще ли боудеть гость мана-
стырски. то побѣать игоумену. аще ли не
30^а боуде¹⁵ игоумена. да иконому или кто го-
дѣ боуде ѿ прѣвѣхъ въ монастыри. то на тѣ
га¹⁶ възлагаю да оуправѣ¹⁷ гости ѣко естъ побѣ¹⁸
того бо ради единого и различна ѣдинѣ¹⁹.
да бывають игоумену. И подаваемъ
да естъ. еликеже келію. и въ волѣхъ выпа-
дѣши соутъ. и сего ради трѣбоуе²⁰тъ во-
лѣшига²¹ ѣдинѣ же и питію. на съставъ
немоушнаго ихъ тѣла. се бо свѣстѣно.
ини²² ми се и братіишъ. прочіе съелоу-
дати не съблзньно.

глава .л.

О слоужѣи²³и. дншкониѣ²⁴ монастырскѣ.
какъ побѣать²⁵ и поставлати:

Херотеніе слоуженимъ. по иконому
ставланию. побѣаетъ бывати и поста-
влати клоучарѣ. клоуче оузимающе²⁶ и по-

лагати прѣ²⁷ прѣстою еію. или прѣ²⁸
и трѣстоу вывѣшну²⁹. и тому
щоу³⁰моу се. побѣно и съмѣрно да стро-
тани прѣ³¹ стою еію. и клоуче въ
своима роукама. таже игоуменови пѣ-
кланаетъ свою кыю. и на нѣмъ рѣ-
бавниіе приемаѣтъ. а тѣже иѣмають
ча. въ стою иконоу целывающе. и
во знаменіе довають вставленіе.

о наказаномъ быти брати ѿ нѣ
да не творитъ стрѣпѣтъ на вставленіи
пизы нѣ походити говѣино въ келію

30^б

слово .лѣ.

Такоже да елоудаетъ игоуменъ. на-
мъ въ цркви. въхоженихъ³² на трѣ-
да съелоудаетъ братію. такоже и
комъ иѣстѣ. еда сѣдѣе есе правѣ³³
здѣнословѣстоующе и праздѣнѣють.
то братѣски поучавање и исправѣіе.
виноувишъ же се снѣ походити въ
келію съ молитвою. и роукодѣланиіе
творити. нѣ и транзароу побѣать к-
сти на трапѣзѣ. да иѣшо³⁴ въ лѣност-
иіи не оуправѣно³⁵ на рптаніе брати и
китъ пице. или неосивни³⁶ съсоудѣ-
ны. или изгнони иѣчеса. или всѣ-
мъ не одинако неподѣлани. то да ѿ
да моу дають игоуменъ заповѣдѣ.

слово .лѣ.

о работахъ мастѣ³⁷.

На коужѣ слоужьвоу ижи³⁸ соутъ и
клинн. иконома рекоу. и класиарха.³⁹
и паранконома. и ны⁴⁰ многы иж-
же монастырскіе работѣ. съелоудѣно
го и чѣно творѣи ихъ.⁴¹ правѣно естѣ

¹ с'творитъ. — ² ѿричитъ. — ³ Бже кса. — ⁴ прѣлагаю. — ⁵ истязаетъ. — ⁶ ико иконоужіе. — ⁷ въ келію. — ⁸ прѣ-
класиархъ. — ⁹ прѣкывающе. — ¹⁰ соудеть. — ¹¹ того. — ¹² оуправитъ. — ¹³ еднина. — ¹⁴ волѣшиго. — ¹⁵ митъ. — ¹⁶ оу-
зимающе. — ¹⁷ кышоу. — ¹⁸ створитъ. — ¹⁹ въхоженихъ ихъ. — ²⁰ иѣчѣ. — ²¹ не оуправѣно. — ²² иже м'вниіе. —
23 класиарха. — ²⁴ инимъ. — ²⁵ ижи. — ²⁶ творѣи.

створи¹ епископъхъ итание кромѣ не-
моци тѣлесныя. или на пѣнии. или на
починание. да не ѿричетъ² се. а на трапа-
зѣ чѣти. повелѣваю. да держите нѣлѣмъ.
И си всѣ³ на игоумна полагаю.⁴ да аще кто е-
пископъхъ не послоушае боудеть. да ихъ
игоумнѣ наказоуесть.⁵

ГЛАВА КѢ.

О тѣхъ ѣкомъже⁶ не варити особѣ ни
кѣсти ѣ келн⁷.

О сихъже и сие вамъ. прѣ⁸ вѣмъ. и самую кѣ-
ю нашу прѣстою вѣю наставничею.
заповѣдаю вамъ. да боудеть всѣмъ вамъ
сие. ѣдине же и истинѣ. а не варити⁹ вамъ и-
велѣваемъ ни текѣ самоу игоумноу
ни иконому. ни епископъху. ни иному
никому¹⁰ ѣ братнѣ прѣкывающе¹¹ въ ва-
шимъ стадѣ. Иже ли боудеть гостѣ мана-
стырски. то побаетъ игоумноу. аще ли не
30^а боуде¹² игоумна. да иконому или кто го-
дѣ боуде ѿ прѣвухъ въ монастыри. то на тѣ
га¹³ възлагаю да оуправи¹⁴ гости ѣко естъ поен:
того ко ради ѣдиногѣ и разлѣчнѣ ѣдиннѣ.¹⁵
да выкають игоумноу. И подаваемъ
да естъ. еликеже ѣвлено. и въ болѣзнь вып-
адыши соутъ. и сего ради трѣбоуеуть бо-
льшого¹⁶ ѣдиннѣ же и питнѣ. на съставѣ
немоушнаго ихъ тѣла. се ко свѣтѣно.
мин¹⁷ ми се и братнѣмъ. прочне съелоу-
дати не съблзньно.

ГЛАВА Л.

О слоужѣрѣ. дияконнѣ манастирскѣ.
какъ побаетъ¹⁸ поставлати:

Хіротонне слоужащимъ. по иконому
ставланию. побаетъ бывати и поста-
влати клоучара. клоуче оузимающе¹⁹ и по-

лагати прѣ²⁰ прѣстою вѣю. или прѣ²¹ хѣмъ
и трѣстоу вывѣшмоу.²² и томоу стави-
щоу²³ се. побно и съкрѣно да строи²⁴. Г-
тання прѣ²⁵ стою вѣю. и клоуче възимае
своима роукама. таже игоумнови прѣ-
кланаетъ свою кѣю. и на нѣмъ речею
бѣвнне приеимать. а тѣже иѣмають кѣ-
ча. въ стою иконоу целывающе. игоумнѣ
во знаменне довааютъ въставленне.

О наказаномъ быти брати ѣ игоум-
да не творитъ стрѣпѣтна въставше ѿ
пизы. нѣ походити говѣно въ келнѣ ва-
30^б слово ЛА.

Такоже да бѣлоудаетъ игоумнѣ. на пѣт-
ихъ въ цркви. въхожѣннѣхъ²⁶ на трапезу
да съелоудаетъ братню. такоже и на всѣхъ
комъ иѣстѣ. еда сѣдѣще всѣ правды и
здѣнословѣствоюще и празднѣють.
то братски поучавае и исправѣе. по-
киноушимъ же се симъ походити въ
келнѣ съ молитвою. и роукодѣланне
творити. нѣ и трапезароу побаетъ клоу-
сти на трапезѣ. да иѣщо²⁷ въ лѣности сво-
ей не оуправно²⁸ на рптание брати поста-
вити пише. или неосмеиные²⁹ съсоуды
имъ. или изгноениа иѣчеса. или всѣ-
мъ не одинако неподѣлениа. то да ѣ тош
да моу даиетъ игоумнѣ заповѣдѣ.

СЛѢ. ЛВ.

О работѣхъ мастѣхъ.

На коуюже³⁰ слоужбоу ижи³¹ соутъ поста-
влени. иконома рѣкоу. и епископъхъ.³²
и паранконома. и ины³³ многимъ ижи³⁴ да
же манастирскіе работѣ. съелоудно бѣ-
го и чѣтно творѣе ихъ.³⁵ правѣно естъ не по

¹ с'творитъ. — ² ѿричетъ. — ³ бже вса. — ⁴ прѣлагаю. — ⁵ истязаетъ. — ⁶ ако иному⁷ же. — ⁷ въ келнѣ. — ⁸ прѣ. — ⁹ варити. — ¹⁰ прѣкывающе. — ¹¹ боудеть. — ¹² того. — ¹³ оуправитъ. — ¹⁴ единнѣ. — ¹⁵ бол'шого. — ¹⁶ минт'. — ¹⁷ Овога. — ¹⁸ възлагающе. — ¹⁹ выноу. — ²⁰ створитъ. — ²¹ въхожѣннѣхъ. — ²² иѣчто. — ²³ неуправлено. — ²⁴ нивм'вннѣ. — ²⁵ ижи.
²⁶ епископъхъ. — ²⁷ инимъ. — ²⁸ ижи. — ²⁹ творѣе.

ставати ихъ ѿ своихъ работъ. а ꙗкоуѹще
же се ѿ нихъ и неродѹще.¹ нѣкакоже и лоука-
вѹюѹще о нихъ побаеѹтъ е прѣставатъ.
ти. и нѣ паки поставати. и ꙗко ѿ сихъ
боудеть краде нѣщо² аще и мало. ѿсоужѣ-
нъ естъ гмъ нѣшимъ іс хмъ. и прѣчиною е-
го штрноу ѿвѣсноу наставницю. и ѿ нѣ-
еже и клоучи приѣли соутъ. ѿвѣрающе
се нелоукавѹвати и единодѣшно слоу-
жити мнѣ.

сладъ аг.

о клоучарихъ. и хлѣбарѣхъ. и рыбарѣхъ. и о
страторѣхъ и о иконоуѣхъ. метѣхъ.

Молоу се оубо клоучаремъ. и хлѣбаремъ. и
рыбаремъ. и печалюуицихъ се ѿ нѣскахъ.
и ꙗже соу оу⁴ матюхнѣхъ икономѣ мана-
стырскихъ селъ. на дворъ посланенымъ.
и нѣмѣ ѿходѣицимъ. повелѣниимъ нгоу-
миномъ.⁵ и паче кѣмъ слоуженимъ. и слѹ-
женимъ ваша нѣкти всѣдѣшно. ꙗко нѣма-
лоу ѿ тѣхъ оупраеѹтъ се къзданноу. безъкнѣ-
жнѣмъ вѣдѣ довакѣтъ къ ѿвѣстоу. и боу
и паче ꙗже ѿ слоужбѣхъ. съблѹданне же⁶ и
поспѣшество. и ꙗже свѣдѣтъ книгоу.
къзбранаеѹтъ же се нѣмъ. за слоужбы. ради
еже въ мѣтвѣхъ ихъ. слоужбоу творити
и быти съ братцею на сворѣици. поощчаеѹ-
мъ на малодѣици се. и ѿвѣчати. ꙗко
нѣмѣмъ се нѣмъ погоуеѹмъ⁷ полкзоу.
нѣ блгодѣшно же пача нѣкти и радо-
стѣно. понаже⁸ оукрѣпѣхъ ихъ естъ гмъ
свѣтъ брѣтню по пѣвию оноу послѹжи-
ти. и ꙗже рече не прѣдохъ да мѣ послѹже-
тъ нѣ да послѹжоу. и положити⁹ дѣшоу
шоу изъбавленне за¹⁰ многѣхъ. зрѣмъ
брѣтне шомъ коуе къ дѣло съврѣшаеѹтъ.
зрѣте кошоу пѣвѣмъ се. видѣте ꙗко на-
чѣло всѣшоу блгошоу. съ лоуковню при-

ходитъ. что оубо скръбѣта и тоужѣ-
те ѿ съхожѣици оставѣици не разоуѣ-
те¹¹ ли ꙗко свою дѣшоу полагаеѹте за мно-
гѣхъ. ꙗко¹² монъ вѣка¹³ хъ. да шѣтъ брѣтню
вашоу оупоконтѣ.¹⁴ радовати оубо и игра-
ти вамъ побаеѹтъ. ꙗко еже едѣмъ аще въ-
зносѣи бѣици исправити мѣтвѣ. въ-
нимающе¹⁵ дѣлоу поксѣмъ да вы творѣте.
блжѣи да стѣ¹⁶ въ тоу пѣчѣловани и¹⁷ рѣкѣ-
нитѣлици. добра бо мѣлѣа и зѣло добра
къ боу бесѣдовати на творѣици. и ѿ зѣмѣ
на нѣо насъ възносѣици. лоучѣ же и боль-
ше паче лоубовѣ. ѿна бо чѣтъ естъ добро-
дѣтели. и всего тѣла и съврѣшеници съврѣ-
шенне. ѿсѣченици нѣкоуе и оудѣ. а лоу-
вы глава естъ и съврѣшенне нѣо и высо-
тотворѣноу смѣрѣници. съпрежѣно себѣ
ѣвѣлаеѹтъ. и мѣтвѣноу и чѣлоуеѹне
за нихъ рѣмъ паче и бѣ бывѣ чѣловѣкъ. ꙗко-
же зовѣтъ се бѣмъ и на ради чѣмъ бѣмъ оуказоу-
еѹтъ се. нѣсѣношоу ѿцѣоу пѣвѣмъ. чѣсо
радѣ скръѣици сѣхъ всѣхъ блгѣхъ ѿста-
ваѹше главоу. и къ нѣжнѣмъ и къ едѣ-
ношоу прѣтѣжанноу тѣчѣте. пѣва-
еѹтъ бо главоу сѣицѣ прѣспѣшѣицимъ. ве-
село нѣкти и тѣрѣдо. и всѣ¹⁸ творити ꙗко
ѿ нѣ¹⁹ не ѿпасти. бѣици сѣмъ законоу на
лишенне. нѣ не оубѣици се нѣо чѣста-
и испокѣданни. оулишенне сѣмъ испѣ-
нитѣ вамъ. и прощѣници по правдѣ по-
дастѣ. тѣкѣмъ да нѣмъ лѣностѣно оулише-
ници. того бо се вѣици и то вънимаѹтъ.
аще ли се нѣмъ. да рѣици мѣ се слоужбѣхъ всѣ-
дѣшѣноу нѣмоуѹци. слоужѣици же сѣко до-
вольнѣ наоучѣици се. вси слоужѣици
боудѣтъ. доврѣ творѣици. азъ же е-
же мало прѣтѣкло мѣ боудѣтъ то при-
ложоу словѣмъ.

¹ неродѣици. — ² краде нѣчто. — ³ Пѣви и. — ⁴ соутъ въ. — ⁵ нгоуминомъ. — ⁶ съблѹденниже. — ⁷ погоуеѹмъ. — ⁸ понаже. — ⁹ положити. — ¹⁰ за изъбавленне. — ¹¹ разоуѣици. — ¹² ꙗкоже. — ¹³ вѣка монъ. — ¹⁴ поконтѣ. — ¹⁵ вънимающе. — ¹⁶ да стѣ. — ¹⁷ пѣчѣловани. — ¹⁸ всѣ. — ¹⁹ нѣмъ.

¹ старѣйшимъ. — ² Доказује. — ³ Нема ш. — ⁴ Оно у у речи ^{кѣр} покривено је словомъ и, написанимъ црвенимъ мастило. Марка нема те речи. — ⁵ ѿмивши. — ⁶ прилучити. — ⁷ тѣмъ. — ⁸ ико многоаци — ⁹ ^{панахидѣ}. — ¹⁰ Овај је натпис у оригиналу написан поред текста, са стране. — ¹¹ монахи. — ¹² въ стѣмъ. — ¹³ на ^{панахи}. — ¹⁴ У оригиналу су одавде загубљена два а те сеж паслова нема 36. главе; а од 37. има само завршетак. С тога се празнина попуњава чистимъ текстомъ монаха Марка.

нѣкоемуоу нгоушномуу вашимуу. семуоу ко
шесона памѣ побѣаетъ. шко всѣмъ побѣи
пѣти вамъ. и снѣ да ѿ братѣи же вашей дѣ-
гъ. памѣ избран'на. и ѿ заповѣдѣи вашей
нѣшрѣюще да въ панахыдахъ оубо снѣ.
иже ѿ ннхъ лѣргне и то ѿ добро. иже коу-
пно всѣмъ въ едино быкати памѣтѣмъ.
и просфорамъ ѿ ком'жѣ приносимомъ.
понеже нерн на грѣбѣ ѿлоучень ѿ н въ за-
коненъ. шко годѣ юмоу да творить. па-
чѣи шко възможнъ. а иже въ кратѣ да-
ваема ѿ нѣкѣи. иже принесѣ ѿ нѣкто
или принесѣ ѿ всакон комъ годѣ памѣ-
ти. достоинно шко сѣ боудѣ оугворилъ въ
монастыри. вѣтавашиоу или вѣтаваю-
щюу въ памѣ нхъ. подавати заповѣдаемъ
ни въ здръжан'но. Типикѣ оубо заповѣ-
даемъ. еликаже соутъ оуписованнѣ.
ѿ гѣ іерархѣи самѣмъ. или дѣаконо. на
вса възхожденнѣи и лѣргне. да възпоминаѣ
въ типикѣ писаннѣ. да сами не носите
грѣхъ нхъ. о онѣи непоминаннѣ. иже
оуслышаннѣ. рѣн'но же бы и ѿ снхъ побѣно:

20. о постризающихъ се. гла. аз:

Рѣчь ѿ н ѿ постризающихъ се. иже аще соу-
кто въ славѣ. или ѿ нѣкѣхъ знаемыхъ
намѣ. и свѣдѣннѣи наши жнѣ. да постри-
зуютъ се. и въ ноут'рь въ законѣнаго вѣрѣмъ.
молиши' се вамъ. и сего коупно приемлю-
щи. аще ли слѣв'шихъ се соутъ незнаннѣи. по
прѣшѣтѣи. ѿ дѣи здѣ нхъ пришѣтѣи
да вѣлачетъ се въ плащаницюу. и въ мнѣ-
шескѣи шѣмъ. да заповѣдаютъ же се
юмоу възможныѣ слоужбѣи. и да сѣблю-
даютъ се аще съ тѣрѣннѣмъ и съ смѣре-
ннѣмъ сѣвѣрѣшютъ се. аще оубо снѣ нмѣ-
щи соутъ. да прѣвѣкаютъ. шѣ. ѿ. и то-
гда вратнѣ да причираютъ се постризае-
ма и шѣроучиннѣи ежѣвнаго и аггласка-
го да приемлютъ шѣраза. Пѣи ли не-
прѣлашнѣи сѣлоучетъ се шѣити се нмѣ рѣ-
п'щѣи же и оушнѣи ѿ заповѣдѣи нхъ.
нгоушномуу побѣаетъ не приемати. Къ си-

¹ сего. — ² нѣкоюго. — ³ прочѣи. — ⁴ подѣржѣннѣи. — ⁵ законъ. — ⁶ нема нѣ. — ⁷ нѣ да. — ⁸ снѣко.

иже и снѣ печално ѿ. иже ѿ страны при-
ходящеи нннѣи. нхѣи приемати соужѣно ѿ
побѣжати ѿ ѿ нѣкѣхъ. Шрѣк'шихъ же
се и принесѣннѣи. нѣсѣтъ ко вѣтѣи ежнѣ прѣ-
320. продавати дѣлгома. или на докнѣцѣи про-
давати. да бы здѣ стоудѣ или поношннѣи
прѣидетъ виновна съ постризающихъ.
и зѣи снѣ гѣи вѣнѣти се. моѣи шѣвѣн'но и тѣ-
иѣ и вол'шнѣи и малое. и лоуч'шнѣи молиши
се принесѣшюу. а не принесѣшюу. да не боу-
детъ снѣ въ насъ да не боудетъ. аще ли что
и намъ постриженъ се приноситъ. да прие-
маемъ. вол'но бо ѿ снѣ а не ноужно. и ко-
л'но дѣлаюгѣи матннѣи. чнѣи ннѣ-
ите добротвореннѣи. и ѿ вѣи кѣзѣмѣдѣи еѣ-
детъ. въ шѣкѣннѣи прѣгрѣшннѣи. па-
чѣ же да истинноу рѣмъ. покладѣи несѣтъ боу
и прѣтѣи иего мѣри и настав'ннѣи. ино бо
ѿ шрѣннѣи и принесннѣи. а дроугѣи даръ
или матннѣи. поданнѣи или покладѣи. шно
оубо шѣамо нмѣ възданнѣи. и шкоже нѣ-
коюу коуплоу трѣбующи полагаетъ. ѿ
33. нѣкѣхъ слоучившихъ се гѣхъ. и свѣтѣныхъ
коуплѣхъ. а еже естѣвѣно небѣсныхъ надежѣи.
и ѿ даннѣи полагаетъ. да ѿ сѣга' ни по
численнѣи. нѣкоюга² прочѣи³ вратнѣи.
давающѣи да не шннѣтъ се. нѣ равно
кѣти съ всѣмъ. подѣржѣннѣи⁴ законѣ⁵ ма-
настырѣи. аще ли когда искоушанѣи нѣ⁶
поути. кѣи соутъ многа несѣкѣтна. и
ѿстоупатн ѿ монастырѣи искоушѣти се.
въшѣрѣтъ же и дарованѣи ѿнѣсти. нѣ⁷ не
дадите юмоу того. что годѣ слоучило се
иѣсть ико едѣноуши боу дарованѣи не
възнимаѣтъ се. възнимаѣи же сѣнѣно-
краденъ естѣ. творнѣи сѣинокрасти
имѣтъ запрѣченнѣи. всѣи свѣдетъ аще
и мы не гѣмъ. сѣво⁸ ннѣ снѣ и сѣко
нмѣнѣтъ.

о поданнѣи на врата брати:

глава. аз:

Пѣноу и зѣло храннѣтѣальноу не малоу
пользоу и спѣсннѣи вамъ оуиножа-

340

ГЛАВА. ЛО.

О поучени къ игоумѣноу и къ иконо-
моу. и къ всеѣмъ брати. неразѣдръшѣи
хранити ꙗже ѡбѣщахъ къ сѣѣ тѣмъ:

И^и шолоу се га ради въскрь ванъ крати
мом. и чеда ѿ гдѣ възлоубаѣнаш. съ-

340

1 създохъ. — 2 изъясняющимъ. — 3 погрѣбати. — 4 минута. — 5 доучивше. — 6 погрѣбати же. — 7 шѣкаемъ. — 8 достъ
— 9 принимаю мать. — 10 и. — 11 Невъ и. — 12 хотѣние. — 13 мое приняти. — 14 неподвижаемоу. — 15 гниль. — 16 повѣданъ
— 17 снѣгъ. — 18 соута. — 19 кѣмъ. — 20 кѣмъ юго. — 21 хощи ихъ. — 22 чтеніи. — 23 сѣмьина. — 24 наущитъ.

ино.¹ аще казможно ны дыхати. на-
 36^о наче слово спсѣное. и всеже на спсѣние
 и на создани есть² и на пользу. къ си-
 нѣже изгонити ѿ васъ. всѣкъ злы и-
 сточникъ. домытколоубиѣ глѣу.
 и корытити³ се ѿ монастырѣ. или ко-
 него иного ѿвѣра етера. и поклада-
 ти поклады. и скровища творити и
 до слоучившаго са. въ немъже не ѿ-
 велѣлъ есть игоуманъ. ни прѣданы
 вамъ номоканьнѣ.⁴ простила есть не т-
 кмѣ сие нѣ и нѣрѣжѣствомъ. или ки-
 мѣ инѣмъ иродѣствомъ.⁵ ѿставля-
 ти иѣщо⁶ монастырско погинути.⁷
 равно во есть и сие прѣвоу. Нишѣ чѣ-
 то и приносѣно⁸ минѣ се и равно въ-
 нѣ ѿ бѣ оуказано есть. дръзновение
 еанко възможно ѿбѣцѣте. И да си
 шѣдѣ⁹ рекоу все еже иѣ къ спсѣнию наста-
 вѣлемо да ѿгонитѣ се. немозѣте о¹⁰
 ѿ чѣда и братѣ. да николиже вѣрѣди-
 мая почѣмъ. а спасающаже прѣте-
 чѣмъ иѣ во нищо¹¹ ѿ прѣданныхъ вамъ
 37^о немощно на оуслѣно исправитѣ.
 Нишѣ ли и цѣ¹² ѿ снѣхъ. иѣкако снѣ¹³ ми-
 нѣ се. нѣ подвижнѣмъ се. потрѣпнѣмъ¹⁴ и
 принѣсѣмъ храбрѣннѣ.¹⁵ поноуднѣмъ въ
 малѣ себѣ. не во покои рѣ мира¹⁶ ѿстави-
 но.¹⁷ нѣ поспѣшѣства ради¹⁸ подвига
 по възможеному¹⁹ къ оулоученню.
 въ обѣтованнѣхъ бл҃гыхъ. поноудѣ-
 мѣ оубо се²⁰ тѣко речено поноуднѣмъ. ну-
 жѣно во есть цѣтѣ нѣсѣноу. и ноу-
 жѣнщи възхищають ю. никто же лѣ-
 нѣвъ поставитѣ побѣдоу николиже.
 никто съпен сномъ во иго²¹ своего борѣ-
 ца побѣдитѣ. нѣ тѣкоушѣ доверѣ и трѣ-
 жающѣ се. подвизающѣ тѣрѣпнѣ.
 еже ѿ подвигъ болѣзни за многѣ скрѣ-
 би. рѣ гѣ побѣдетѣ вамъ вынѣти къ цѣтѣ-
 во нѣноу. тѣмъже молоу се всѣмъ

вамъ. достоинно потѣцѣтѣ на зва-
 ннѣ вашѣ. поставитѣ тѣлеса ваша стѣ²²
 37^о гѣн. доубитѣ друѣгѣ друѣга. доверѣ
 тѣцѣте на прѣдѣлающѣи вамъ подвѣ-
 гѣ. еанко²³ добра еанко²⁴ бл҃гоулоубѣна.
 та помышѣитѣ. тѣже слышастѣ
 и наоучистѣ се. снѣ творити не ѿстѣ-
 пантѣ братнѣ. вѣрѣмъ во събираѣ-
 тѣ се.²⁵ пошнѣнтѣ дѣи ваши. и нишѣ
 же съмѣрнѣннѣ не забывѣнтѣ въ
 мѣтѣхъ вашнѣхъ.

ГЛАВА МѢ.

О кѣли карнѣско²⁶ стѣго ѿца саввы.

Хоуоужѣ к вашѣи доубѣнѣ и²⁷ снѣ изѣ-
 риши. наче же и заповѣ приложити.
 азъ многогрѣшны и принодоунымы
 на подвизаннѣ дѣховнаѣ. быхъ въ ма-
 настѣри нѣмѣмъ стѣмѣ²⁸ бл҃гнѣи и бл҃гѣ
 наставнѣице нашнѣ. и аще или пора-
 котѣ ли потроудѣ се. ли немалыѣ тѣс-
 ны приѣ. глѣу по апѣлоу павлоу аще
 38^о есть²⁹ въ тѣлѣ. ли развѣ тѣла нѣ вѣ-
 дѣ въ вѣстѣ. такоже и азъ ѿ сѣкѣ
 глѣу. аще что и приехъ ѿ тѣхъ рече-
 нѣ то не вѣдѣ въ вѣстѣ. прѣвѣмъ во
 въ мастѣри. доколѣ³⁰ съберѣ ваши
 ѿ гѣдѣ доубнѣице стадо не мало по-
 магающѣ³¹ мои немощѣ бл҃гнѣи на-
 шѣи и³² гѣнѣ бл҃гнѣи. и наставнѣици. мирѣ ва-
 мѣ глѣ. тѣкоже и хѣ своимъ оученико-
 мѣ. и помысли гѣда съ вами въ мана-
 стѣри прѣвѣмѣ. събратѣ хотѣ васъ и-
 ли въработати вамъ. и забывѣлѣ своимъ
 прѣоумноженнѣмъ прѣгрѣшеннѣмъ.
 тѣже вѣхѣу къ боу къ вашѣи доубѣнѣ.
 и изпромыслимъ въ сѣкѣ тѣко оужѣ³³ по-
 каѣтѣ промыслити и о сѣи съгрѣ-
 шанихъ. и изыѣи и створи сѣкѣ сѣда-

¹ ино ничтоже. — ² созданнѣ мѣ. — ³ корытити. — ⁴ номоканонѣ. — ⁵ иродѣство. — ⁶ иѣчто. — ⁷ погинути. — ⁸ приносѣно. — ⁹ шѣдѣ. — ¹⁰ Нема о. — ¹¹ ничѣ. — ¹² что. — ¹³ инако. — ¹⁴ прѣтѣрѣпнѣмъ. — ¹⁵ храбрѣно. — ¹⁶ мира сѣго. — ¹⁷ ѿставишѣ. — ¹⁸ ради. — ¹⁹ възможеному. — ²⁰ се оубо. — ²¹ Нема во иго. — ²² стаа. — ²³ еанко. — ²⁴ еанко. — ²⁵ приблѣжаѣтѣ. — ²⁶ карнѣско. — ²⁷ и. — ²⁸ прѣстѣмъ. — ²⁹ Ове речѣ нема. — ³⁰ доукажи. — ³¹ помагающѣи. — ³² Овога и нема. — ³³ иже.

СЕДАМ СРПСКИХ ПИСАМА ТИРИЛИЦОМ ПИСАНИХ

из

МЛЕТАЧКОГ АРХИВА¹

исписао

Јов. М. Јомит

1.

Мустафа, санџак-бег клиски, жали се шибеничком кнезу на млетачке поданике
ради штете учињене турским поданицима.

Високо почтованом кнезу и капитану шибеничком поклон и поздравление како сјиде и привателу нашему и потом нека зна вапа милост, доеде прида ме Мустафа и Всково² тзжећи се на ропке слапе, пошли с малин, онде око млиница пасући коне тот по вскочки закон херџаући силом оте павао ракић и андрин охмаловић и јоштер с трима товарима и тој било с вечерњ када сј тз сил счинили. или то право и мире и сјсств с прикладно да неверни ваши подложни сакривени вскоци тако чине и честитога цара подложнике робе; то не свитло било, дано ви ћете ми том сзрок наети; вами ако се недна длака што згоди тако тирчите хсхзме с порте носити. сзрок бићаше на вскоке а ви с граду

потаене вскоке и злочинце и лопџе и хандџе джите, за то ни остан кон ни парип ни вокоза што се не покраде ни силом не взе, и тар не мане нека и ва потанко вапе ствари бнетке и на честит порт оповидим. кади прдџр под земзник дирча може бити да ћете ч како ће ствари прошле а и након тога шта бити и ви ћете чсти. молим вас чините пар повратити и правд показати, зашто ми вирџ, т ми веле, и да на твој име гди се годир вкраде, да се теби води на поход реџи, т ми говоре, али том не мог вировати. ништи мане одпис чекам и бог вас весели.

Ва мустафа бег санџак клиски
и хливански писак.

На полеђини писма: високо почтован кнезу и капитану шибеничком да се даде с ј с шибеник.

Са стране турски печат.

¹ Прошле године радећи у млетачком архиву и прикупљајући податке за млетачко-турске односе у XVI. в. наиђох на ова писма у једном од свежања у којима је грађа за историју приморских српских ускока (Disparci, Capit. contra Vascoschi). Писма су писана читко, на јакој и лепој хартији. Уза свако има и италијански превод, али није свуда од речи до речи.

² У италијанском преводу стоји: Vukotje.

Мустафа, санџак-бег Елнеки, жали се шибеничком кнезу на влечаке поданике
ради штета и што покажу Ускоке.

вали (и)х два попа, кои може бити да сте све раз-
змили од истих сѣжан како сѣ ствари прошли,
а сада молим вашѣ милост да изнађете оне бро-
дов и тишнине и оне остали, како ствари про-
ходе, да извидите што се чини ѣ мирѣ и на сѣ-
сествѣ како ствар исходи од подложников; нека
знате зашто и о нас не манка апашина ви ваше
каштигаєте а ми ћемо наше, нека има сваки
мирно и мирно походити и доходити да нам не
дајѣ сваки час ѣштиднѣ, а сад молим вашѣ
милост чините обнађи те ваше немирне подлож-
нике да се не ѣглаше онизих наших подложника
зашто ако се ви и они оглаше ѣа се нећѣ огла-
шити; ѣфанаса да не ћете поманкати свако правдо
ѣчинити како нисте ни досле а то ми се и мѣ-
хамед цариник крѣто вашом милостиѣ и правдом
похвали како показѣте зашто сам и негѣ теф-
тишио како ѣ ваша вола и правда тере ми се
крѣто похвалише и што вам на ричи рече мѣ-
хамед мон сѣ ричи. од вас чекам што ћете ми
одписати докле смо овде на кѣнѣфинех нека знамо
на чемѣ ћемо бити не дрѣго и бог вас весели.

БА МЪСТАФА БЕГ САНЖАК БЛИШКИ
И ХЛИВАНСКИ ЛИСАХ.

Са стране турски печат, а у дну писма:
Ricevuta li 14 di luglio 1576.

декембра 1576. године.

и од ваших неверних подложников, како ми почесмо већ лѣбав чинити тако и ви почесте већи пороб чинити, а сада о то на тѣжбѣ доіде село градац и село вратковић, коѣ сѣ им челац заро-

бели на селѣ билићѣ а рача хвоића и вратко-
вића десеторо челади заробили и свезли (и)х међ
примошћен и међ крапан и онде оставили и с
тога рача хвоића и онде сѣ толико дана стали
тере сѣ свратице робили и доводили кои сѣ зло-
чинци били када¹ микѣљ схватише. то сѣ и на
тов челади били о то нека добро знате несли
сенани с вашим подложници ѣдно и зајдно и
по мисец дана зајдно идѣли и пиѣли и зајдно
пороб чинели тако се тамо пороб чини и доводи
колико да и размири и да и пѣсто од ваших
лѣди, ако и село на селѣ и оток на отокѣ. када
но ви се хотило сѣсидовати и мир и лѣбав дир-
жати не би могао идан злочинац проити и ро-
бити то није ли све с вашим подложници сви-
тѣм и на оком; а сада или право и здраво и
мирѣ и сѣсидѣ подобно, да се тако с мирѣ и
сѣсидѣ чини; велимо да и мир и потврдисмо
мир. с те ѣгани тако се и не ѣмимо чѣвати то-
ликат листе писасмо, не могосмо ни на чѣмѣ
познати, а сада вам данѣ на знани да ѣс ѣпо-

¹ У рукопису реч удвојена.

видети и бавлосѣ и на честитѣ портѣ и хоѣмо
се чѣвати и бранити а на моѣ вирѣ не ѣте и
ви мировати ни она села гди се свезе и честитѣ
тога цѣра подложнике робе од ваше милости и
од ваших подложника. ми велимо да ѣмо на-
жерни бити и на ти краи како да и размири² и
горе, а сада те молим како сѣсида чинте тѣ че-
лад повратити, нѣ ли нехоѣте, настоѣати ѣс
главѣ за главѣ тере ѣе ти жао бити. молим вас
нечинте их опет на тѣжбѣ не слати ире неѣ
добро бити нити ѣе вирно ни мирно бити; а
започинете а ѣа ѣс доврѣити тере се боим да ѣе
горе бити толико одпис чекам и бог вас весели.

ѣа мѣстафа бег санѣак
клишки и хливански.

На полеђини писма: почтованомѣ кнезѣ и
капитанѣ да се преда с рѣке с шибеникѣ.

Са стране турски печат, а у дну писма
R^{no} li 20 di Xbre 1576 da Mustaffa Sanzacc
di Clissa et di Hlivno.

² Ваљда размириѣ.

4.

јула 1577. године.

Мустафа, санѣак-бег клишки, предусретљиво одговара шибеничком кнезу на ѣгово писмо.

Високопочтованомѣ кнезѣ и капитанѣ шибе-
ничкомѣ мил поклон и драго поздравлениѣ како
сѣсидѣ и приѣтелѣ нашѣмѣ а потом нека зна ваша
милост примих лист почтовани на одговор на-
шѣмѣ листѣ заради парипа ки ваши бантовали
сѣ и зло ѣчинили сѣ; ништар не мане да сте и
ви здраво и почтовани кнез, кои ѣе приѣли; не
ѣе се правди поманкати како није се никоме а
и ви и ми знамо да и сваки злѣ човикѣ дѣжан
зашто много с зли лѣди зло чине цѣто ни ми-
сал ви вола није наша каконоѣе идан дрѣгом
нас разѣмити, и о то се с биетке дилѣтите, хо-
дите с добра час, ди сте годи да сте здраво
и весело и ми гди се находимо приправни смо,
ако вам цѣто требѣи и с лѣбави и с осталѣе ствари;
и не замириѣте и ви нами и молим ти се како
нашѣмѣ сѣсидѣ и приѣтелѣ да се споменете од

хаѣиза и да нам веле лиѣе поздравите с гвѣи
високопочтованѣога шѣранца од кѣнѣина намѣснѣи
и драгомана ниѣгова, ки тѣрски тѣмачашѣе поздрѣ-
вите и да се споменѣ од либра кога нам обеѣашѣе
сад засад то од ваше милости желимо да нам
оправите на ѣбав ѣчините и поздравла вас на
почтовани канчелар на вашѣ и заповид и бо
вашѣ милост весели.

ѣа мѣстафа бег санѣак клишки
и хливански, хирѣватских и примѣрских
на острѣвици више скрадина.

На полеђини писма: високо почтованомѣ
кнезѣ и капитанѣ шибеничкомѣ да се даде с рѣ-
или с шибеник или гди се находи виѣенѣо
канал.

Са стране турски печат, а у дну писма
R^{no} li 9. di luglio 1577.

февруара 1577. године.

тафа, санџак-бег клиски, правда своје поданике и пребацује шибеничком кнезу што не улаже довољно труда на гоњење злочинаца.

Високо почтованом кнез и капитан ши-
беничком поклон и поздравленим како сјсидџ и
џателџ а потом нека зна ваша милост како
мих ваш лист, џ комџ листџ све разџмих што
пишете заради оваца и посленичџа џ мирџ и на
сџтџвџ. то нин вола моџа да се тако чини опет ви
чините, а то не ће наши подложници веће ако
то хавџџи а свако џзлџ човикџ дџжан а то ће
и из дрџге земље лџди и злочинци када се и
џчинило ми лџпежом не можемо чека како то
и и џа како сам овде дошао нисам поманкао
кџ правдџ и разлог џчинити, толикџ сам дикџ
оне и лџде и задрџ и шибеникџ и трогирџ и
итџ повратио и лџбав џчинио што нин нинџ-
санџак џчинио, али све залџдџ; о толикога
а како сам овде пришао нџст зароблено хи-
џ подложников честитогџ цара. џзрок велисте
џскоке а то и џа примам толики се пороб
ни што нин вигдар било; зашто сва ваша
мациџа идного џскока џхватити и погџбити
сплџта около трогџра около вашегџ града и
ло задрџа што се и поробило боле од мене
те, џа веће не могџ о тџџбе осидити а ви
идав брав хоџете свџит џжеџи од листа праз-
и бесџда а на сриди ништа, наших подлож-
а мимо ваше градове и прико ваших подлож-
а воде и бродове возе и пидџ и пидџ како
и драго, џа виџџ ни идна им се заприка не
и. што ми велите цар џ с краљем мир џчи-
и, када с наше стране приџџ џскоци и поробе

ми вам никад лист не пишемо веће опада кад с
ваше стране приџџ за што нин то през ваших
тако ми се чини да се по сџвџ не роби, ако наши
не робе, али с ваше се стране пороби, ви сте се
обеџали ми џемо море пазити и тратџ чинимо;
добра вам трата исходи и добро чџвате, како с
тога чџванџа напџнџсте сен честитогџ цара под-
ложника како се горе не може, а то ни стои
ствар добро овако, бџдџџи боле би да и разми-
рин нека би се џмџло чџвати, али ми вирџи на-
стоџати џџ чџвати и по сџхџ и по морџ нека ви-
дим хоџете ли наше бродџ и лџпеже пазити, како
се неке када наши за џскоци џ потерџ тирче тако
ваши с прида с пџшками и харбами. то и тако
ваш мир и сџсџство и помоџ и лџбав. џа не могџ
чека ви џзрок находите на џскоке и на лџпеже
а ми такоџер; ви им не можете чека такоџер
ни ми; тко се може џчџвати и обранити а ми
што џемо мџ, али ти велим не чините добро.
како ви бџдете чинили или добро или зло тако
џемо и ми. џоџтер бих чџдо писао али о то го-
диште да не од све далмацин не имџх кастџ ми
подобрили од идного злочинца не дрџго и бог вас
весели.

Ове књиге наше џ рџпко шали (!) џа мџ-
стафа бег санџак клиски.

На иолеџини писма: почтованом кнез и
капитан да се даде џ рџке џ шибеник.

Са стране турски иечат, а у дну писма:
R^m li 11. febr. 1577.

марта 1577. године.

Мустафа, санџак-бег клиски, шибеничком кнезу у истом сјислу као и претходно.

Почтованом и сваке почтене части и хвале
рином кнез и капитан шибеничком поклон
поздравленим како сјсидџ и приџателџ нашемџ
том нека зна ваша милост како примџх лист
иџ листџ све разџмих што ми пишете. џа

како сам на ови санџак пришао џа сам свако-
џако подобрио свако правдџ и лџбав џчинити и
толико сам џчинио ваше подложнике повратити
а џ име мира и сџсџства и лџбави ка и меџџ нами
и меџџ честитим царом и дџжом; толико и то-

лико ђа чиних, ви прима томс не можете ни остала далмација подобрити да се идан секог ил хандск схвати али честитог цара идан подложник ослободи, и толики се пороб чинећи, како да и размирн а и с две и с поћи секоци и хаидџи не исходећи из оток из ваших краја и ваших сдице брашнџиши и зајдно ходећи и пороб чинећи, тако ти великога бога, када би ваши подложници хотили не би лих свагда имати, али не ће зашто сс с размирн велик лџбав чинили и зајдно јели и пили и робили и робивали; сада они хоћеи ними кон зло счинити веће свако лџбав счини, нити ви се болестите о вашим подложници а ђа се болестим знашим; а свако је зло чџвикс дџжан с вас лџнеж а с нас има а прави се не притиснов криви се не изнаће а даиш ти великога бога нека с ваше се стране се не роби, и ђа ђу свакојако учинити да се с наше стране не роби, што се пороби од мене питајте, ви сзрок находите на секоке сенане: они сс цесарови; када бијаше размирн све идно и зајдно бијахоте а све сс христџани, тако бсдџи ако ви не можете ними заповидити да зло не чине можете заповидити да их ваши не брашнџи и брод јим и помоћ не даиш зашто и ми можемо сзрок счинити, да из босне и херцеговине ха(и)дџи доходе и робе али када би дошли, не би могли през нашега санжака човека добити, и ђа како ђс них счџвати како то и ви сенане, ви нами сзрок находите а ми ваи а тот подложници се робе и пишете ми да ми цирни микџла нин крив; ни ми не велимо да не крив, када ви велите али с оно доба лџнбарде биш и бџка триска стои да ваш милост ђа наћем, али ти мене не би ли се осомнило и не би ли било право питати и сдвиржати микџла цирни ово стои: иде и нин сплом зајдно, он ли не крив то ли не дрџи, да се оправн и честитог цара подложнике ослободе, зашто нин како нин при трсе през ваших колико сс била сдизли снџтра мимо шибеник и мимо лџлевац, ки и томс ковалс затвор како скрива, они злоселанин нин крив, да не ваших

подложников осам схватило она два наших подложников, продали (и)х с сен; нин ли право да и или изваде или им одџи дадс, за тога диржн и томс сзрок имате ли, и за онс дивичицс кср таге овде нин а веле да сс и за алибега вазели имамо и читџлс одговараиш, а за она два човека заклана што сс с поћи и с гори оком мигали и ђа знам нити, а онс с скрадинс што је погинул листе сам писао може бити да ћете чџти што је се счинити а од ракиџана лист писах нека с има провидити а заради оваца злоселани сс ваи и вашим досадили а камо ли нисс нашим лџнеж и хаидџи идни дрџије свете, и рекао си да ћеш на портс и с венедик оповидити, молим вас оповидите, али право честитог и цара подложника толико а дџжевих толико; ђа примам истом коно и истина а ђа ђс, како истина бсде, мор бити, наш канџехаја када поће на портс и поведе и сенанов и ваших подложних злочинаца, како сс говорили прид честитим царем и при пашама и прид вашим баюлом како ствари проходе чџти ћете, на вашс се милост и на вашс правдс што чините не могс подложници потужити али могс на ваш котар; ако нисте чџли хоћете чџти, а кога сс се тџжили они изици, кои сс на портс пошли и ђа на кога сам се тџжио зашто ђа желим с мирс и на ссџиствс живити али се не могс ни оглашити, да се честитог цара подложници хибено робе и бсдџи на мирс и на ссџиствс веће би трибовало да се ви рвети за царево подложнике, када вирно и мирно ђа крџто желим да се с мирс и на ссџиствс живи и вирно и мирно живе не дрџи и бог вас весели

ђа мџстафа бег санжак клинџи
и хливански писах.

На полеџини писма: високо почтованомс сваке почтене части и хвале достоиномс кнезу и капитанс да се даде с рџке с шибеник.¹

Са стране турски печат, а у врху писма
R^o di 7. di marzo 1577.

¹ У ориџиналу последње две речи написане су два пута.

јануара 1603. године.

Мехмед-паша, санџак-бег клиски, захваљује сплитском кнезу на поклону добивеном од њега.

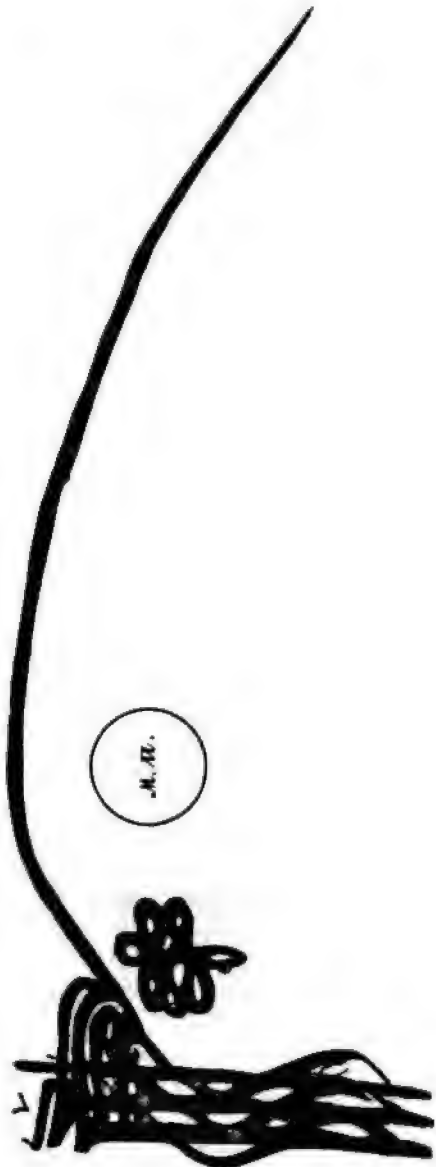
Ћ свем веде високо почтованом и племенитом кнезу и капитану сплитском поклон и драго и лезниво поздравленје од мене мекмед паше клишкога санџака каконо нашем сусиду и пријателу а сада нека зна в. м. како нам в. м. канцелир приђе и с наши се липо и племенито разговорише толико нам ће драго било колико да бисмо с в. м. говорили и липо в. м. зафаливамо на липу сти-манџу и дару. И што ми пишете ради марка и негова (д)рџа како ће в. м. лист дошао боште се докранели га а по онога цовика посласмо и када дође хоћете видети кз ћемо правду счинити како годи правда божја доноси.

И бог вас весели.

На писму је турски печат на обележеном месту мастилом утиснут и са стране приложени знак.¹

Писмо је приложено депеши кнеза Павла Тривизијана од 22. јануара 1603. год. (Rettori di Dalmazia, busta anno 1603).

¹ Дуга црта од туре пружа се и захвата цео текст писма. Печат је ван текста.

НОВИ ПОДАЦИ О БИТЦИ КОД СИСКА 22. ЈУНА 1593. ГОДИНЕ

ИСПИСАО И ПРИКУПИО

ЈОВ. М. ЈОМИЋ.

Пораз турски код Сиска 22. јуна (по н.) 1593. г. био је од врло великог значаја по хришћанску ствар у доба када је турска моћ била још у сили. Тај крвави пораз турски обрадовао је све хришћанство, које је нишкенивало да му последице буду значајније него што су биле у ствари, па је чак пана наређивао да се по свем хришћанству моли Богу за успех противу погурице Хасан-паше, јер је тај догађај ишао у корист његовој замисли о стварању хришћанског савеза противу Турака. О њему се још тада много говорило и писало и савременици су му придавали велики значај, а нарочито у западној Јевропи, где су сваке године нидали нови пројекти о уништењу Турака у Јевропи, и стварању нове државе на рушевинама турске.

У новије време објављено је повнише података о битци код Сиска. Највише их је из штајерског земаљског архива. Објавише их: II. пл. Радић у 19. књ. *Starina jugosl. akad.* (стр. 172 до 192.) и Радослав Лонашић једне у тој истој књизи *Starina* (стр. 64—67.), а друге у I. књ. *Spomenika hrvatske krajine, Monum. histor. Slav. merid.*, књ. XV. (стр. 175—188.).

Ми их прилажемо дванаест нових. Првих десет (на талијанском језику) јесу из рукописног зборника у Амброзијевој библиотеци у Милану под Nr. S. 103. super. с натписом: *Diversi avisi della rotta con morte di Bassa della Bossina*. Последња два штампана су 1593. год. у засебним

књижницама, данас познатим под именом *feuilles volantes*. Они су тада служили за обавештавање у место данашњих новина. Оба су преписа из збирке *feuilles volantes* у библиотеци града Лјона у Француској. Данас су велика реткост ради чега их испишемо и саопћавамо.

I.

1.

Relation del fatto d'arme seguito in Croatia con Vittoria de Christiani à 22. Giugno 1593. presso Sisach.

Volendo il Bassa della Bossina tentare l'impresa della fortezza Sisach nella Croatia, soggetto alli Canonici di Zagabria, situata in Isola fra l'estremo fine del fiume Cupa et il fiume Saua fece ridurre le genti delli 8 sangiacchi nel suo comando ch' erano al n°. de forsi 40 m. combattenti con quali XI. del presente mese di Giugno s' appresentò sotto essa fortezza dove per 4 giorni continui prima che cominciasse la batteria, che tanto duro à comparire. L' artiglieria che mandato havea levare si trincero, et fece fabricare un ponte sopra esso fiume Cupa di tanta largeza che 4 cavalli à paio potean commodamente correr sopra, et ciò per dar commodità alle sue genti di passar dalla banda d' Imperiali per che di quella parte la fortezza non potesse ricever alcun soccorso. Fornito ch' hebbe esso ponte alli 11

iede principio alla batteria da due parti, da una
on 7 pezzi di molta grossezza, et dall' altra con
più piccoli, accomodò anco in doi altri luoghi
iversi archibusoni et moschetti, et con molti ar-
hibugieri per levare alli defensori parte delle
iffese et impedire la commodità d' un acqua et
on questo modo 6 continuati giorni seguitò essa
atteria che ben spesso tal giorno venivano spa-
ate fino 200 cannonate contra quelle mura, ne
erciò quelli di dentro ch' erano al n°. di 800
imasero di valorosamente diffendersi, da uno delli
medesimi Cannonici Padroni che vi si era serrato,
ome principal capo. Erano di già da questa bat-
eria in doi lati gettati à terra buona pezza di
esse muraglie, di maniera ch' à Turchi pareva
astevole appertura di potervi andar all' assalto.
Cosi preparate 100 paia di scale voleano l' istessa
otte del stesso giorno dar l' assalto con pensiero
li procurar la scalata delle mura da diverse bande,
ma non ebbero tanta gratia, perciocche havendo
i capi delle genti Arciducali che s' eran ridotti
on le lor forze alla Città di Zagabria mandato
00 cavalli presero 7 schiavi dell' essercito tur-
chesco da quali ebbero lingua dello stato peri-
oloso di essa fortezza, risolserò perciò di far
intendere ad esso Bassa, che voleano venir à gi-
ornata seco dandole l' eletta, ò che con le sue
genti passate dalla sua banda con la commodità
del nuovo ponte, ò che loro con le sue sariano
adati à ritrovarlo dove si fosse. Il Bassa chi
ostrava di tener poco contra di essi Arciducali
frettò l' invito mandatoli per risposta à dire che
era andato à ritrovar loro invitando subito Memi
gli uno de più valorosi sangiacchi ch' appresso
ritrouasse per che passato il ponte si ponesse
on le sue genti alli passi con vedere' che se-
erti li Christiani gli lo facesse intendere. Il Mar-
di mattina, che fù à 22 del medesimo, le guardie
di Memmi passato il ponte del fiume Saua, et
s' incaminavano verso loro di che ne mando
subito aviso al Bassa quale immediate colmo
orgoglio Turchesco fere con trombe et.... altri
o instrumenti da guerra dar segno della mossa

dell' essercito et montato à cavallo con tutti li
sangiacchi et il restante delle sue forze di quelli
soldati, però che si attrovavano à cavallo passo
il ponte del fiume Cupa lasciando alla Custodia
dell' Artigliaria dui sangiacchi, quello di Clissa et
di Licca con le lor genti, et col resto di tutta la
fanteria. Passato che fù il Campo Turchesco di
là dell' acqua, doppo che ebbero queste caminato
vennero à scoprire l' essercito de Imperiali che tut-
tavia marchiava. Così avvicinati furon primi li Ar-
ciducali à mandar fuori buon n°. de Cozzidori quali
attaccorno la scaramuccia con Turchi, et così che
andavano combattendo li Christiani finsero di cam-
pare, il che vedendo li Turchi credendo che fug-
gissero con li soliti gridi gli correivano dietro et
venuto tanti inanti, che diedero nella massa delle
genti Christiane, quali con li loro cavalli freschi
tutti, et la maggior parte archibuggieri entrati fra
Turchi divisero il campo Turchesco in doi parti
facendosi à forza d' Archibugiate far strada per
mezzo loro. Li Turchi spaventati da tante quantità
de fuochi subito voltorno le spalle et non facendo
più fronte da alcuna banda, volto il Bassa con la
maggior parte dell' Essercito tenendo la strada
verso il nuovo ponte fatto sotto Sisach; dall' altra
volotrno doi altri sangiacchi verso la nuova for-
tezza fatta da Turchi l' anno passato, dove vi è
anco fabricato un altro ponte sul medesimo fiume
Cupa. Il Bassa coli altri che lo seguitorno rimaser
quasi tutti presi, perche tutti li Christiani si fe-
cero padroni del Ponte sotto Sisach, in modo che
tutti quelli che se ritrovavano di là dell' acqua
convennero à rimaner morti dalle genti Imperiale
ò affogarsi nel fiume, ma quelli che tennero la
strada verso l' altro ponte, sotto la fortezza nova,
nominata in Turco Xigerdelli non han' ricevuto
tanto dano per hauer' havuto miglior' modo di
Sangiacchi (!). Li doi sangiacchi che havean in
custodia l' artigliaria vedendo le genti Imperiali
pardon del Ponte et scoprendo la rotta de Tur-
chi, si diedero al fuggire lasciando in abbandono
esse artiglierie de qualli si fecero Padroni li Aus-
triaci et in tal maniera liberorno la fortezza dell'
assedio et rimaser Padroni della Campagna. Duro
questo fatto d' arme dal mezzo giorno fin quasi

¹ У рукопису је реч прецртана и над њом другом руком
ставно *ordine*.

à notte, la qual si trattennero à dormir li Christiani nelli medesimi loughi dov' era accampato l' essercito de Turchi. In questo fatto d' arme è perita la persona del Bassa nominato Hassan, che ferito di lanciata s' è affogato nel fiume, il suo cavallo è ricorso nell' essercito de Christiani. Sono anco periti e morti 4 altri sangiacchi e sono li infrascritti:

Ramadan begh, sanzako di Posega, Memi begh sanzaco di Dvornichxof, For begh fratello del Bassa, sanzaco di Zarnich et Memet begh sanzaco di Cherezeg. Nepote del Gran Signor et con questi sono mancati li più nobili e valorosi Cavellieri del Paese al n°. quanto si puo congetturar di 12 m. persone poiche oltra di quelli che sono rimasti morti alla Campagna, il fiume Cupa s' era talmente impito de corpi morti d' huomini et di Cavalli, che per di sopra loro vi hanno caminato delle persone, ma quello ch' è di maggior consideratione che sono mancati quasi tutti li soldati vecchi et pratici di quelli siti. Li doi sangiacchi fuggiti sono Cort begh sanzaco, Borabaresi di Chzastim bengh sanzaco della nova fortezza sudetta, et li dui sanzachi ch' erano alla Custodia dell' Artigliaria nominati Imbraim begh, sanzaco di Licca, et Operdi begh sanzaco di Clissa.

Erano passati soli 130 Archibugieri da Castel novo che haveano loro archibusi longhi, col Bassa di là dall' acqua come più valorosi degli altri da lui eletti; questi anco son rimasti morti tutti. Occorse anco un altro inconveniente nell' essercito de Turchi, che doppo che la Cavalleria passò il ponte parte dalla fanteria Turchesca conta l' ordine havuto, volser essi ancora andar dietro con speranza certa di quadagnar le spoglie de Christiani tenendo loro sicuramente di rimaner Vincitori; questi anco rimaser annegati et morti causando fra di se maggior confusione, perche nella carica ch' haveano li cavalli si venivano ad urtar fra d' essi, che li apportò maggior rotta. Oltra che fra li medesimi Turchi si attese à buttnar l' un l' altro, et spogliarse, poiche videro le cose loro andar male di maniera che sono molti anni che li Turchi non han ricevuto simil danno, volendo li soldati che son stati alla guerra di Persia, che

in tutta quella guerra una fattion simile non sia seguita come è stata questa. Tutti li pavioni dell' essercito sono rimasti in poter delli Arciducali fuor quello del Bassa che il Sanzaco di Lica con fatica lo salvò. Sono anco rimasti in poter de Christiani tutte le monitioni che in 60 barconi per il fiume Sava erano state condute per servizio dell' essercito à quel assedio, et tutto il resto delle ricchezze del Bassa et di Sanzacchi con tante spoglie, arme et cavalli, che è cosa di non poter esprimer di quanto valor fossero. L' artigliaria che è stata presa sono sette pezzi grossi e 4 piccoli quali anco li Turchi prima che l' obandonnassero con darli carico fino alle bocche per farle crepare ma miracolosamente rimasero nel stato di prima senza che ne patissero alcun impedimento. Li Sangiacchi fuggiti si son ritirati à Costagniza lungo nel fiume Vna, dove perche non possino esser seguiti delli Arciducali hanno tagliato il ponte. Il resto dell' essercito fuggito s' è sbandato et ritornato alle lor case. Fra quali Sanzachi v' era ragionamente di voler smantellar prima che li Christiani andassero sotto la nuova fortezza di Xiglierdelli sudetta che in lingua Italiana vien à dir in mezzo il core, ma si creda che non lo faria, perche doppo s' è inteso che li han posto dentro 100 some di polvere. Se li Arciducali seguitarano l' impresa, come si crede, potranno prender Bagualuca et impatronirsi delli luochi perti perche non troveranno alcun impedimento. Si è poi anco inteso, che han ritrovato li Christiani il corpo del Bassa nel fiume Cupa con molte ricche zoie attorno. Li Capi delle genti Imperiali vengono nominati il Signor Arciduca Ernesto, Tomas Nadasdi e l' Ardegh, ambi bani della Crovatia. Ne si puo saper il n°. dell' essercito loro ma si crede che non possi esser stato, se non di buona quantità attribuendo li Turchi la principal gloria al detto Nadasdin, qual anco dicevano, che pochi giorni prima havea dato rotta alle genti del Bassa di Bud nel confin d' Vngheria; ne si puo saper ne anco la quantità de Christiani morti in questo fatto d' armi, ne che progresso habbia fatto l' essercito doppo la Vittoria aspettandosi altri auisi. Le principali cagioni che i Turchi attribuiscono à la det

storia sono li molti Archibugieri à Cavallo ch' n' nell' essercito d' Imperiali et la poca stima il Bassa faceva di quelle genti, lamentandosi meese, che per colpa sua si è persa tanta quantità di persone per la sua imprudenza et per voler acquistar gloria maggior prima che li arri-ssero l' altre forze di dentro ch' un Beglerbei aspettavano.

Завршетак овога извештаја је на самом дну пре стране 213. листа рукописнога зборника S. 103. Један лист за тим исечен је и ма је пагинација правилна, инак се познаје поактеру завршетка, да је било још текста.

2.

Di Lubiana il 28. Giugno 1593.

V. Signoria dovra haver havuto l' aviso della storia ch' è piaciuto à Dio con un pugno di te dar al signor d' Auspergh del Bassa di sina che n' haveva piu di XV. m. Io le mando nomi delli capi che sono restati morti nella tione, ò affogati nella Cupa. Li nostri sono pas-avanti all' acquisto di Petrina, et altri Cas-li persi l' anno passato.

Assan Bassa di Bossina
Jaffer Sangiaco di Svorniech
Il Sangiaco di Zergovina
Aranarthan sangiaco di Crechevez
Operdi sangiaco di Clissa
Menoy sangiaco di Clevno
Simer sangiaco di Bachers
Curti sangiaco di Possega
Rustem sangiaco di Petrina
Abraim sangiaco di Licca. Il Capitano
di Gradisca. Tutti li principali Spachi
Bei di Bossina ne sono morti et affogati in to apresso poco 12 m. et. delli nostri ne a 15.

3.

Questa notte son tornato da Sisach et da listot, ove havendo visto la rotta data da Im-

periali à Turchi sarei in grato se non la scrivessi à V. S. Però ha da saper chè l Bassa si trovava col suo essercito sotto Sisach, sendo la sua persona con una parte dalla banda della Città, e l' altra parte dell' essercito oltre l' acqua che battean et stringevano Sisach et perche il Bassa dubitava che questi di Carlistot non le facessero una sortita adosso, chiamò à se l' altra parie del suo essercito ch' era oltre l' acqua, il quale andato à passare il Ponte della Cupa al forte, et avviatosi verso Sisach die nelli Imperiali à caso che andavano per assalire il Bassa con quella parte sola dell' essercito et attaccata la scaramuccia che da principio con li Moschettoni messero in disordine li Turchi e caricandoli adosso li posero in fuga tagliandone quantità a pezzi. Il Bassa sentito ò avisato del caso si mosse col resto delle sue genti per soccorrere quelli li quali trovandoli rotti et scontrandosi in questi Vittoriosi, fù attaccata l' altra fattione, et sendo combattuto in faccia da questi et per schena da quelli di Sisach, che sortirono fuori fù anch' ei in breve spatio rotto affatto et si dubita sia restato morto. Co' l qual Bassa erano sette Beghi. Li Imperiali erano: il Conte d' Esdrino, il Buthiani, il Nadasdi, un Sig'. Buodor di Slesia, et li Carlistolesi et altri con una particella de Vscocchi. V. S. l' habbi per vera anzi verissima.

4.

Da Gras de 28. Giugno 1593.

Dopò la partita del Marchese figlio dell' Arciduca Ferdinando de questi confini fecesi l' Arciduca Ernesto suo luogotenente il Colonello Echenpergher et Generale della artiglieria il qual, essendo fin' hora stati malissimi tempi non pote mostrar alcuno segno del suo Valore; dove che il Turco sprezzando, e lui, e tutti li altri Capitani di questi Confini fatti insolenti per li buoni progressi passati ritornò ali 13. del presente, cioè di Giugno all' assedio di Sizeg, et lo batè con sette pezzi d' artiglieria grossa della detta villa et smantellollo et ruinollo tutto da una parte. Da Domenica

di novo ritiratosi di là dal fiume ritornò à batterlo si fattamente che spianò la gran Torre, et rompè tutta la faccia della porta con gran ruina della muraglia, tanto che impossibile era più à poterlo mantenere per il che fù mandato il sudetto Signor Echempergher à piegar che per amor de Dio volesse subito soccorrerli, altrimenti sarebbono tutti stati fatti pregiati, et si sarebbe perso il Castello. Dove havendo subitamente il Signor Echempergher la notte del Corpus Domini fatto venir à se de tutti li presidii la cavalleria proposto il partito di andar à soccorrere detto luogo à capetano, il Ban di Schiavonia detto Lardelli non voleva acconsentire à modo nissuno, dicendo che si haveva havuto una rotta sarebbe stata la ruina non solo delli confini, ma di tutta Stiria ancora. Li rispose il Colonello se si perdesse Seseg non sono tutti questi confini et la Stiria rovinati e dicendole, si disse, il Colonello: andiamo dunque et proviamo di soccorrerla acciò di se non siamo sì tosto rovinati, ne volendo lui con li suoi Crovati à modo nissun andarvi protestolo il Colonello à Dio et all' Imperadore che se Seseg si perdeva si perdeva per amor loro et non per suo mancamento. Dove il Generale di Carlastat che è il Signor Andrea da Ospeorg disse: Signor fratello noi siamo solamente 5 m. e 500 tra cavalli et fanti et li Turchi sono 15 m. per il che doveressimo restar, non dimeno dove tu anderai io tu seguirò con le mie genti; andiamo dunque disse il Colonello et vedendoli il Ban tutti disposti si dispose ancora lui ad andarvi, et martedì gionsero sotto à Seseg, dove il Turco havendo fatto un ponte sopra la Culpa era passato con tutte le sue genti il che havendo veduto il Colonello non si smari punto ma fatto del suo esercito 3 corpi spinse alla presa del ponte, il conte Monticuculi et la sua Cavalleria, et il fratello del Ban Pietro Ardelli seco, in corno destro era il Signor Donsperg e il sinistro del Breciani, nel mezzo eravi 500 caualli di Stiria bravi veramente, et di dietro eran le fanterie, dove havendo incominciato la Zuffa alcuni Osachi aseguilandola li Turchi coraggiosamente estimando che non vi fossero altri archibugieri che quelli di Carlistot et sopraggiungendo in quello li sopra detti 500 cavalli

di Stiria, quali portano un archibugio longo e due pistole per uno, entrarono in battaglia con tanto impeto che li Turchi si misero in fuga alla volta del ponte, il quale essendo preso et difeso valorosamente da Monticuculi et Ardelli si diedero à voler passar il fiume, il quale era grandissimo dove uno sopra l' altro gittatoci. Tra prigionieri anegati et uccisi passano 15 m. benchè li Turchi dicano che essendoci nove begli bisognava vi fossero 30 m. combattenti. Il Bassa della boschia è stato occiso con 7 begli, fatto prigioniero il suo paggio il quale non volè mostrare il suo corpo è stato parimente morto il Capitano della fortezza chiamata petrina, quale il Bassa fabricò l' anno passato et presi sette pezzi d' Artigliaria grossa tra quali ve n'è uno che fù tolto ad un Capitano detto Cascianer quando il Turco fù sotto Vienna, pezzo bellissime con il quale il Turco ha smantellato tutti li forti che dall' hora in qua ha preso in Vngaria, et in Crovattia, il quale è stato di grandissimo contento à questa natione. Il Signor Colonello Echempergher scrive che li debbiano mandar genti che vuol certamente spianar la petrina, et fare qualche altro progresso mentre che sono così dissipati.

5.

Copia d' una lettera di Gratz il 28. di Giugno.

Alli 13. del presente comparve il Bassa della Bossina sotto Sicach Castello del capitolo di Zagabria sopra la Culpa et la Sava fiumi nell' Izola della Duropolia, et si pose all' assedio del detto Castello et dopoi l' haverlo battuto et smantellato da una parte, il sabbato di notte che fù li 20. del medesimo le diede un assalto dove havendo quelli buoni soldati difeso valorosamente si ritirò il Bassa con perdita di 50 in 60 persone, e tutto il lunedì seguente attese à rovinar con l' artiglieria il rimanente del Castello et lo rovino si fattamente che però non poteano quelli di dentro offacciarsi alle muraglie, et un canonico, che con X soldati pur volse offacciarsi fù subito lui con il resto di un colpo d' artiglieria morto. Havevano quei poverini subito che 'l Turco si era accampato ma

o messaggeri al colonello Echempergher luogotenente generale dell' Arciduca Ernesto à supplicarlo che volesse venir à soccorrerli et glielo avea promesso cortesissimamente et poi havea scritto al Conte de Sdrino, al Palanfi, al Butigiani, Nadasdi tutti Signori Vngheresi circonvicini, e venissero la notte del Corpus Domini con quella maggior segretezza che potessero et di questi 4 nomi il Butigiani solo, il quale puo far 500 cavalli, et gli altri non vennero. Mandò per S. Andrea Auspergher generale di Croazia, andò per il Capitano Rodier, mandò per il conte Montecuculi, per il Ban di Schiavonia, e altri li quali vennero tutti in punto, che quelli serbi di Sisach haveano di nuovo mandato à comandarsi per l'amor di Dio all' Echempergher, e volesse conforme alle promissioni andar à soccorrerli, che più non si potean tenere, per il che chiamato il 2.do consiglio propose l'andata, e dal Ban fu risposto ch' à nissun modo non dovesse andare poiche s' andava à manifesta rovina et ch' essendo così non solo quelli confini della Stiria tutta si sarebbe persa et interrogato l' Echempergher se perdendosi Sisach si sarebbero persi quelli paesi et se la Stiria fosse stata in pericolo et rispostoli che si prima dunque che ciò venga; andiamo et socorriamo quelli nostri amolissimi et rispostogli dal Ban che non si sarebbe mai gito (!), protestò l' Echempergher à Dio et à Sua Maestà Cesarea che se si perdeva Sisach et il Paese tutto, sarebbe causato per amor del Ban et non di lui, et volfatosi al Generale Carlistot disse: et voi Ausperghen che ditte? quale rispose: S. Fratello, il Turco è grosso noi molto pochi, nondimeno dove andarete voi ch' io vi seguirò. Et richiesto l' Aieder qual gli pareva, disse: andiamo, andiamo dunque, pose l' Echempergher. Vedendo il Ban quella risoluzione si risolse ancor lui d'andarvi, et messisi in ordine giunsero martedì che fu li 22. alle XI ore ch' à v. horologio è un bora avanti $\frac{1}{2}$ giorno presso Sisach dove havendo ritrovato il Bassa, l' havea passate le sue genti, per dar l' ultimo addio al Castello, subito espedì li Cavalli del Montecuculi et quelli di Pietro Ardelli fratello del

Ban, alla presa del Ponte, quali erano 500 Cavalli Archibugieri Messi poi nel corno destro il Ban con le sue lance, et nel sinistro il Butigiani con le sue, ancora nel primo fronte messi gl' archibugieri di Carlostot et la Cavalleria del Cragno et di Carinthia, et dietro a quelli l' Aieder con li suoi 500 Archibugieri, et per retroguardia la fanteria dove fatta la Zuffa delle lance, essendo li Turchi à cavallo, venne il Barbaro coraggiosamente all' indito, credendo che non ci fusse altri archibugieri che quelli di Carlistot. Ma vedendo da tutte le parti stepito ch' archibugieri, et cadendo morti tanti de suoi, subito missesi in fuga, andò per passar il ponte, et essendo di là ancora soprapreso dal spavento dell' archibugieri si risolve di gettarsi all' acqua cioè nella Culpa, la quale per esser molto grossa, et le rive alte, andando l' un sopra l' altro, impirono sì fattamente in fiume, che sopra di loro si sarebbe passato come di sopra il ponte, dove rimase morto il Bassa con Beghi, et li nostri dicono che sono stati 12 m. tra gli affogati, presi e morti, benché gli Turchi dicano, che essendo con il Bassa 9 Beghi bisognava che fussero 30.000. Passati li nostri poi il ponte per far il medesimo alle due insegne di Fanteria, che haveva lasciato il Bassa alla guardia dell' Artigliaria non gli trovorno altrimenti perche havendo veduta la Rotta si erano mossi in fuga, abbandonando 7 pezzi d' Artigliaria tra quali ve n' è uno chiamato Caccianer, perche fu tolto à un Capitano così chiamato, quando il Turco fu sotto, et con questo pezzo il Traditore ha espugnato la maggior parte delle fortezze che ha prese in Vngheria e Croatia. Si ha trovato munitioni assai di pale et piombe ma polvere non, perche prima che pigliassero la fuga l' arsero, e li nostri non erano più che 5000. Pietro Ardelli fratello del Ban ha fatto prigioniero il paggio del Bassa, ha preso il suo cavallo, ha havuto la sua scimitarra e padiglioni. Gli altri particolari non si sanno. Hora l' Echempergher va inanti, e di quà gli si manda 500 archibugieri à Cavallo et mille pedoni. Andaravi il Conte di Esdrino con il Palanfi e Nadasdi che saranno in tutto il n°. di 2. m. Cavalli à quali Dio dia vittoria.

6.

Di Carlistot.

Alli 14. di Giugno 93 giunse à Sisech gl' orgoglioso Asan Bassa della Bossina, conducendo seco un essercito grossissimo insieme con 9 altri Beghi più segnalati menando ancora 9 pezzi d' artiglieria grandissimi (tra li quali fù anco la Coziana una grandezza smisurata, che era poco dinanzi tolta alli Christiani à Pitch) con voler espugnar detto forte secondo la sua promessa fatta da lui al suo Signore, il Gran Turco. Si aveva dunque nel principio di là della fiume Culpa accampato battendo terribilissimamente con dette cannonate la fortezza da lontano. Per soccorrer la quale il Signor Generale delle frontiere in Crovattia dell' Illmo S. Andrea Barone d' Auersperg alli 15 di detto mese intorno à mezzo di si partì di Carlistad con tutte le sue genti à piedi et à cavallo talch' ancora quella sera arrivò à S. Givan di là del Jastrebarscho, trovandovi la cavalleria di Carnia. Il seguente giorno partiti da qui tutti insieme congiungendoci ancor con le insegne del Colonello Obritsch, le quali aspettavano un poco più à dietro di noi in un prato. La nostra levata siamo passati fin' à Agram, e di là del Ponte qui alloggiatoeci la mattina dopo viene avisato il Signor Generale ch' alcuni Cavalli Turcheschi sian per uscir fuori à rubbare il Paese intorno à Jastrebarscho, havea per questo mosso insieme alcuni cavalli dei Vssari, e la gente del Bano di Schiavonia, che ritrovassimo ancora, e mandatigli fuori ad incontrar detti Turchi. Tra questo giunsero quell' istesso giorno le 2 compagnie de Reuteri sotto il Signor de Redero. Era alli 18 del detto dove similmente la fanteria di quello d' Echemberg vi capito alla venuta delle quali si diede all' arme fintamente. Fatto ciò per risvegliar gli soldati, e dopò che siamo montati i cavalli tutto quel giorno passassimo inanzi in buon ordine verso Schelin ove anco per strada ci siamo fermati buon pezzo sì per il Caldo eccessivo del mezzodi sì ancora per spettare già detti Vssari andati contra quelli Turchi che volevano rubbare (havendoli quel inteso di in una selva rotti e tagliati à pezzi 200 di loro), et ancora le com-

pagnie del Conte Montecoccolo, che si chiamano delle Cosacche bianche. Essendo poi arrivate queste genti à Schelin, li ci habbiamo accati sotto l' Castello disegnando di spettar l' arrivo del Conte di Serin. Alli 19. havendo li Vssari inteso per certo ch' appunto di 300 Turchi si trovassero al fiume Sava, si han' mossi insieme con la Compagnia del S. Etschnik(!) per andercargli, dove trovati che li hebbero, li hanno rotti et ammazzati tutti e ancor doi pezzi menaron con loro i Turchi affondaron nel fiume. Ad istesso giorno sul tardi fù arrivato Schelin il Signor Stefano Grasvein locotenente generale di Schiavonia con tutta la sua gente. Alli 20 siamo restati à Schelin per ristorar il nostro forze. Alli 21 andassimo più dinanzi fin al tello del Bano detto Novogardia, ove mettemmo il Campo et similmente inteso per certe spie l' nemico grosso di 2000 si fosse messo à danni in Schiavonia, et che fosse già trappato il Ponte. Tra quello fù dato all' armi con minor tema del grande pericolo instante, per qualche parole, che l' Bano al Signor Generale disse: furono Signor, moi haveremo tosto il Bassa ad et detto questo corse subito via mentre si si per tutto quel dì nel ordine di combattere, quella sera non fu seguito altro. La mattina seguente li 22. volse il Signor d' Egemberg tirsene via con i suoi fanti. La causa non è ancora. In tanto che si deliberava di qualche doveria fare, giunse un coriero da Sisech con a che ben presto dovesser soccorrer la fortezza, altrimenti fosse pervenir nelle mani de nemici. Il che inteso il nostro Signor Generale fece prima comandare ad ogn' un de soldati, et procurassero di Vettovaglie bastanti per un giorno e lasciando ancora con le some di Vettovaglie pezzi d' Artiglieria à dietro se n' andò inanzi, voler incontrar quelli 2000 Turchi, non pensò di dover esser tanti. Ma questi sapendo già i nostri, il Ban, il Nadast, come si persuadesse et altri Signori di Crouatia li andassero in compagnia si rallegravan molto, stimandoli poco, per le troppo deboli et il Bassa fece passar il Ponte quasi 2000 dei più valorosi et gagliardi i

on voglia insatiabile d' azzuffarsi contro detto Nadast (il quale pure non vi fù presente). Ma mentre à noi un campo de nemici sì grande et sì possente, et non come pensavamo di 2000 vien visto. S. Eccellenza il Signor Generale tuttavia s' affaticava di far un bell' ordine per combattere primieramente fece passar dinanzi il Bano coi suoi soldati delle frontiere schiavone, con un bel vedere, dopo loro 3 compagnie dei nostri archibugieri et una del Colonello Obritch. Alla man sinistra furon i nostri muscattieri di Carlstad in un bell' ordine posti, et alla più estrema parte di detta mano destra i cavalli Carnioli; alla man sinistra poi fù ordinato il Signor d' Egemberg con la fanteria. La retroguardia hebbe il Signor di Redero coi suoi Reuteri et le 2 insegne delle Casache bianche e verde. Et essendo li Vssari troppo avanti di noi, erano costretti, per giungerli, affrettare, e sempre quasi callopare, ma mentre noi andassimo con tanta furia dinanzi per unirli coi nostri Vssari. Restò la fanteria molto indietro et per la guardia sua il Capitano Redero ancora talche ultimamente detti Vssari vennero tanto appresso l' inimico che la fanteria turческа li scarico molte archibugiate adosso, ma pure senza gran danno, non dimeno causavano che li Vssari tutti sbigottiti voltando le spalle si mesero in fuga, gridando alcuni di loro al nostro Generale di dover fuggire, ma sua Eccellenza riprendendo la soi viltà (!) con grand animo e maggior fatica li fece restar saldi et ritornar con lui alla battaglia altra volta, e lui stesso poi come un Capitano valorosissimo e corragioso, senza perdersi punto d' animo, o tema di tanti nemici se n' andò inanzi à tutti seguitato da i suoi cavalli Carniolani, li quali in questa giornata si portorno sì bene e valorosamente quanto mai d' un esercito desiderar si potria e dieder l' assalto à i nemici della mano sinistra verso il Ponte perche dalla man destra erano serrati d' una laguna à misura d' un rio, che usciva d' una selva della sua destra. Tra questo i 2000 di Turchi ch' erano qua dal Ponte, vedendo prima fuggirsene li Vssari et pensando che il resto dovrebbe far il simile non che fossero per fermarsi et assaltarli

di più erano già quasi certi della Vittoria et il resto dell' Essercito turchesco, di là dal Ponte augurando il simile, poiche anco loro vedevano la fuga gi detti Vssari, allettati dalla preda che speravano delle spoglie de Christiani, cominciarono con tanto impeto à passare il Ponte con disegno di perseguitar li nostri ma accorgendosi poi che noi non ostante la fuga delli Vssari insieme coi cavalli Carnioli, et il sudetto nostro Signor Generale (al quale dopò il Signor Iddio si deve attribuire la gloria della Vittoria) andassimo sì arditamente in contro, et che i stessi Vssari per la gagliarda ammonition del Signor Generale si fermassero, et con noi altri si misero, restorno stupefatti e cominciarono appunto detta laguna pian piano à ritirarsi tanto che credessimo che l' nemico più presto ci dovesse ingannare menandoci à gente et artiglieria forse nascoste per disunirci e disuniti che fossimo per circondarci, che per fuggire. Ma andando loro di mano in mano più frettando et con maggior impeto fuggendo verso il Ponte che l' Bassa in sua Rovina havea fatto fabricare, cominciammo à dividerci l' uni, cioè li Cavali Carniolani dietro ai nemici, gli altri quali menò il Signor Generale più al ponte se ne avvicinando per vietar la strada di poter fuggire gli nemici già rotti da senno talmente che l' occuporno tosto. Tra questo fù ammazzata una gran quantità de Turchi, fuggenti dinnanzi e da dietro, et ancora d' amendue le bande, sì come quei di Carinthia all' altra banda della laguna si facevan sentire gagliardamente. Per la fuga degli Vssari (per la quale come si è detto dinanzi i Turchi si persuadevano la Vittoria) cominciava l' altra frotta di là del ponte passar detto ponte con grandissima furia, ma questo lor' impeto fù causa di molto maggior loro rovina. Imperoche questi che voltavan le spalle al' assalto del Generale volendo salvarsi fuggendo per il Ponte, se ne incontravan con quelli che volevan perseguitar i fuggenti Vssari, e arricchirsi della preda loro per il che fu un contrasto et urtarso grandissimo per esser il ponte strettissimo talche un gran numero di loro insieme con i Cavalli cascavano giù in acqua attaccandosi l' un con l' altro talmente se impedivano che quasi

nessun di non miseratamente annegati poteva scampare. Parte di loro tentavano di passar il fiume natando ma perch' uno impediva l' altro, et i Cavalli eran già stracchi, e noi eramo troppo vicini alle spalle, era impossibile il poter farlo et havendo noi già occupato il Ponte, et appresso quello senza misericordia alcuna tagliato à pezzi tutto non vi giovavano i preghi ne promesse di voler farsi prigionieri, ne ancor ci moveano à compassione i gridi e lamenti di molti superbi Turchi. Qui et in quest' acqua s' annegò l' istesso Bassa con altri più principali, nove Beghi et altre genti delli confini, così che quasi tutti restorno morti et pochissimi prigionieri. Della banda destra Cavalieri Carnioli non cedevano à gli altri punto di valore; quali havendo i nemici già perso il Ponte non sapendo anco dove salvarsi gli davano adosso ammazandone parte, parte sforzando di cercar la salute nela crud' acqua ma pochi vi la trovorno. Finalmente poi restando rotto l' inimico arrivorno li Cavalli del Colonello Redern, che fu nella retroguardia, ma non havevano per la grazia di Dio havuto bisogno più g' altro aiuto. Del resto poi feci il Signor Generale passar la fanteria per detto ponte all' altra banda, à dar forse anch' agli altri Turchi che eran gente di Paese e di poco valore, et esperienza, ma non dimeno non si puote effettuar l' impresa per la strettezza come si è detto dinanzi del Ponte, tanto ch' alcuni della fanteria del Signor Egemberg furno spinti abasso, tra i quali ancora il Capitano Sigismondo Baradiso stato era, che facilmente se non stato fosse l' aiuto di l' Eccelente S.^{ca} si haverebbe potuto annegare. In quel mezzo il nemico fece sbarcare la sua artiglieria contra noi, così che eramo costretti à ritirarsi alla banda di qua del fiume. La sera poi abbrugiorno la polvere et abbandonarono l' artiglieria, campo et padiglioni, fuggendo verso Castanovviz. In somma si come certamente si sa del potentissimo essercito non ne sono scampati più di 2.500 et così il Signor Generale con altri Signori Principali restò nel Campo fin alli 24 del detto mese, et in quel giorno sul tardi si incamminò alla volta del Campo del Bassa ove fermanosi fin à i 25 andassimo poi à veder il forte

nuovo ma per mancamento di vettovaglie fossi costretti à ritirarci al Campo appresso la Cu. Alli 26 restassimo sopra Schelin, insieme con q di Redern appresso una Chiesa chiamata Ed et ivi soggiornassimo. Li 27. arrivassimo tutti la insegna del Signor Obritch, in una Villa vi alla selva di quelli di Carlstad, e finalmente si gionti à Carlstad alli 28. circa le 16 hore per segno di festa e allegrezza si fece sbarca artiglieria. Ivi il Signor Generale si fece poi inanzi le teste del Bassa di Bossina, Memmi B con 6 bandiere principali, tra quali 3 con g di dissimi bottoni d'argento erano adornate, insieme con i tamburi del Bassa, che si sonavano alla Tchescha, i quali tutti erano portati politamente con gran contento delli nostri. Per tanta, e gloriosa Vittoria, che senza l' aiuto, e volontà Dio non si haverebbe potuta giamai acquistare dobbiamo ringraziare noi Christiani tutti infinitamente la S. Divina Maestà, che con le sue misericordie per noi istromenti suoi deboli habbia voluto e miracolosamente abbassar l' orgoglio di suoi Nemici.

7.

I nomi dei più principali Capi e Beghi i quali sotto Sisech nella battaglia son trovati.

Hassan Bassa della Bossina, coi suoi ministri e soldati eran . . .	4.0
Hramuntan begh d' Orechowitz . . .	1.0
Aparti begh di Klis . . .	3.0
Zimeri memmi Begg . . .	1.0
Seffer Begh di Gernik o fratello del Bassa di Bossina . . .	7.0
Kurt begk figliolo del Ferat Bassa . .	1.5
Hrustan Begh di Petrina . . .	5.0
Ibrahim begg di Lika . . .	2.0
Capitano di Gradisca . . .	1.0
Begk d' Erzegovina . . .	3.0

18.0

Quanto alli Spachi et altre genti del Pa apartiene, non si così tengono nel numero sopra critto punto, i quali se non più al mancho fu 20.000. Si dice che arrivino.

8.

Si conferma da più parti la morte del Bassa Bossina, et particolarmente da un Nipote mio Castellano di Duino ch'è stato nella fata, qual dice haverlo veduto morto, et che la testa sua si ritrova in Carlistot appresso il Signor Generale di Crovatia. Si conferm' ancora la rotta sia stata grandissima, e piu tosto peggiore di quello che s' ha scritto, poi che vedo ch' il Bassa passasse la Culpa con 20 m. di uomini, et che passasse dipoi ancora buon numero di Turchi, ch' erano restati di là d' essa Culpa, per desiderio di preda. Vedendo che nella Zuffa li Crovati si voltarno per fugger l'imbucate de Ganizzeri quali inespettamente pararono adosso una gran salva, et che questo fu causato che maggior numero di essi Turchi furono anegati; poscia che si rincontrarono al ponte di Castanza che fuggivano dalla furia delli nostri con altri che tuttavia passavano; dove tra loro si fece forza in maniera che molti trabocarono nell'acqua, et molti ne furono cacciati dell' impeto de' Christiani che non potendo passar il ponte si gettarono stessi dal timore nel fiume. Afferma pertanto che li Turchi restati oltra l' acqua vedendo la gran strage che si faceva de li loro, si misero in fuga, et che arrivati al ponte di Castanza, per la gran calca il ponte si ruppe, et rimase ancora se ne siano anegati molti. L' Artiglieria acquistata è 14 pezzi grossi di batteria, et molti piccoli di Campagna. Li nostri non hanno perduto fin hora la Vittoria per non esser stati privi di munitioni et vettovaglie necessarie à l' impresa. Si vanno però rinforzando di gente secondo i bisogni e alli 20 di questo demeritarli tutti insieme à caminar inanzi e prometterli nuovo la loro fortuna che nostro Signore gliela vogli conservar buona.

Ho voluto ancora mandar l' un particolare del numero delli Beghi et numero delle genti Turchesche che mi è stato mandato è scritto che s' habbi l' essaminatione d' un Turco prigioniero. S' ha visto che l' Bassa con la sua corte à piedi et

à cavallo arrivava al numero di . . .	4.000
Hamatan Begh di Orechiaviza numero	1.000
Aparti Begh de Clissa nipote del Gran Signore	3.000
Zimen Memibegh numero	1.500
Seffer Begh di Zernich fratello del Bassa di Bossina	700
Il Begh d' Erzegovina prigioniero figliolo d' Achmet Bassa nella porta	3.000
Kurth begh figliolo di Ferath Bassa della Pongina (!)	1.500
Chrustan Begh di Petrovina	500
Ibrahim Begh de Licca	2.000
Il Capitan di Gradischi	1.000
Summa	18.200

Il numero delle Spachie, Saim, et altra gente del paese, qual non è compreso qui di sopra ascende se non più à 20.000.

Questi particolari sono scritti dal Signore Stefano Grاسبain Colonnello di Schiavonia al Ser^{mo}. Arciduca Ernesto.

Agiunta de più freschi particolari.

Per lettere de Signor Generale s' intende che un prebech Hungaro presso già quattro anni dalli Turchi et fra Christiani fuggito da Bitsch ha deposto nella sua essaminatione che Turchi erano sotto Sisach in numero di 50 m. et che quelli che passarono la Culpa con il Bassa erano 50 m. Cavalli de gli eletti et particolari bravi soldati che avesse, et fossero nei Confini, et che li loro Capi erano: Begh di Zernich, fratello del Bassa.

Il Begh di Crecovizi.

Il Begh de Bosega.

Memi Begh de Svernich figliolo di Memi begh.

Ibrahim Begh de Licca figliolo d' una sorella del Gran Signore.

Mechmet Begh de Erzegovina.

Ramathan Begh Vaivoda al presente stato S'canderia overo Albania.

Chrustan Begh de Petrina.

Kurth Begh de Vutshithan il quale è stato figliolo del già Ferath Bassa della Bossina della famiglia Sacolovith,

Li quali Capi con 20 m. huomini eccetto Kurth Begh di sopra nominato quale il Bassa las-

cio con Aparti Begh appresso l' Artigliaria et l' altra gente, et 2.500 huomini di quali sono fuggiti e ritornati à casa il resto veramente sono tutti morti e restati nell' acqua.

Si intese per le medesime lettere che da Sisech è stato avisato come doppo la rotta Turchi sono corsi in quei contorni, et han pigliato 24 dei nostri et che Crustan Begh di Petrovina se sia salvato con quel numero che fugi et sia ancora in vita. Di piu che havendo esso Signor Generale et il Signor Baan fatto sepelir il Bassa in un luogo ameno, li Turchi l' habbiano di poi disotterato et condotto il corpo in Bagnaluca.

9.

Primi particolari portati dal Corrier spedito delli confini alli Signori Consiglieri secreti, et della guerra spedito ancora à Vienna et à Praga qual ha referto anco il medesimo à bocca il 23. giugno 1593. circa la Vittoria ottenuta contra il Bassa di Bossina et suo essercito.

Li 14. giugno Assan Bassa della Bossina con 7 pezzi d' Artigliaria grossa, et 40 m. combattenti fra cavalleria et fanteria, e 9 beghi tra quali erano quel di Bagnaluca, Posegh, Clissa, Erzegovina, Licca, Sazesagne (!), Vsbernich, Brisrem, Allatia-Issar, posse l' assedio alla fortezza di Sisech, in Schiavonia, situata fra la Sava et la Culpa, laqual fece continuamente battere sino alli 22 del medesimo à hore 12 di mezzo giorno et fù di maniera battuta, che secondo il parer delli intelligenti non si poteva mantener ancora più di due hore. Il Bassa nel tempo medesimo fece fabricar un ponte sopra la Culpa per poter commodamente condur il suo essercito all' assalto di essa fortezza et prenderla. In questo mentre il Signor Robercho Echemperg supremo Commissario bellico, ricerco il Signor Baron Andrea di Auspurg Generale delli Confini di Crovatia, il Signor Conte di Serin et la Provincia della Stiria, che soccorresero con la lor gente à piedi, et à cavallo, questo commun pericolo, il S. Conte di Serin si scusò, et la Provincia della Stiria parimente di non poter soccorrere con la sua gente et cavallo, ma che però hauria mandato prontamente di infanteria la quale hoggi marchia à quella volta, si che comparse so-

lamente il Generale di Crovatia con la sua milita accompagnato con la Cavalleria di Carniola et Carinthia, et con il Signor Baan et fratello, messo assieme quelle lor forze, con li soldati del confino di quel Regno di Schiavonia passarono la Sava sopra il novo Ponte, et entrarono nel Duropoglia andare al soccorso di Sisech. Intanto Bassa passò il suo Ponte con tutta la sua Cavalleria al numero di 16 m. e si mise à fronte del nostro Campo con speranza ferma di ponerli nostri subito in fuga. Il che però Dio lodato non successe, ma li nostri non ostante il protestato fatto da quelli delli stati di Schiavonia à dover ritirare senza per in manifesto pericolo le genti dei Paesi circonvicini non parendoli possibile che potessero resistere alla fortezza d' un tanto essercito, si posero in ordinanza, et fecero ferma resolutione fra li 12 et un hora doppo mezzo giorno invocata prima la misericordia di Giesu Christo et del spirito Santo d' urtar solamente con la Cavalleria negli nemici, et tutto che il Bassa comandasse nella fortuna sua solita dell' anno passato restò senza spargimento di sangue Christiano, sperato in maniera tale, che tutta la Cavalleria fuor che pochi fù confitta et morta, da che si seguì la liberatione de Sisech, et l' acquisto di 7 pezzi d' artiglieria con tutte le sue pertinentie ecceto che la polvere nella quale li medesimi Turchi posero il fuoco e l' abbrugiorno. Esso Bassa con 9 Beghi è restato morto e s' ha ritrovato un Cavallo, et il bastone. Si vedero nella Culpa non tanto circa 3 m. Turchi scavalcati, et cavalli dei quali, non si crede che ne sia scampato alcuno. La nostra infanteria stando in ordinanza non giunta al combattimento si come ne anco quella del Turco ch' era dall' altra parte della Culpa si che questa Vittoria è stata ottenuta solamente da quella poca di Cavalleria de Christiani che si puote trovar in quel punto, qual fù circa due mila e cinque cento cavalli, e di loro non ve ne sono restati più di 20 ò 30 e tra questi nissuna persona segnalata di nome, si spera un grossissimo bottino massime di cavalli, alcuni vogliono che si habbia da esser ancora tre somme di denari, una d' oro e due d' argento. Il Signor Generale di Crovatia

avuto nella battaglia il corno sinistro de Tur-
il Baan et Cavalleria del Conte Montecuculi
estro, et il Signor Redrer il Cappel della bat-
a. Et questo hanno con l' aiuto del Signor
posto il nemico in destruttione, il che s'
ibuisce alla Divina sua Misericordia.

10.

Due di Lubiana separamente hanno riferito
il Signor Ban havendo in spia alcuni Turchi,
conducevano vittovaglie nel forte di Petrina
iua gl' ha tagliati à pezzi, e tolto gli le vit-
glie. S' aspetta però certezza per lettere.

II.

1.

Extraitte d' une lettre de la Ville de Gratz à un
Gentilhomme Italien.

Je vous ay cy devant assez particulièrement
des forces que le Turc avoit fait descen-
des provinces de la Styrie, Carynthie et Cro-
soubz la conduite du Bassa de la Bossene,
ce qui se traitoit de par deça pour s'y
ser. Maintenant ie vous diray que quelques
is qui ayent couru en voz quartiers au con-
e la verité est qu' il n'a esté conclud aucun
rd trêve ny pacification entre la Majesté Im-
e le Turc. Ce que Dieu semble expresse-
n' avoir voulu permettre à la fin que l'
eux succez qu' il luy à plen nous donner contre
cruels ennemis de son Eglise, nous apprene
ndes tousiours de plus en plus nos esperances
à toute puissante bonté, laquelle ne deçoit
is ceux qui Chrestienement s' appuyent sur
e. Le dict Bassa ayant donc tres furieusement
battre la Ville de Sisseh, pres laquelle vien-
à se ioinde les rivières de Sava et Colapi,
e General de Croatie, avec le Commissaires
Archiduc Ernest, se resolurent de l' aller se-
r et par ainsi ayant passé la dicte riviere de
le vingtiesme de ce mois, comme ils s' ache-
rent vers un Chasteau nommé Selin, ils eurent

aduis que non gueres loing de là se trouvoient
quatre cens cheuaux Turquoy, qui y estoient ve-
nuz pour prendre langue. Occasion que l' on fist
promptement sortir de Carlstat quelque nombre
de cheuaux legers et vne compagnie d' harquebu-
siers à cheual, que eurent bientost rencontré les
Turcs, lesquels ils chargerent si à propos qu' en
ayant tué plusieurs ils en prindrent quelque
quatre vingts prisonniers, et gaignerent autant de
cheuaux, le reste qui estoit en fort petit nombre
s' estant sauuer à la fuitte. Le landemain les nos-
tres s' auancerent vers la dite ville de Sissek ius-
ques à Nouegrade, et s' estant rencontré sur che-
min vn gros ost de Cavalerie Turquesque, il fust
si viuement attaqué par quelques vns des nostres,
qu' il fut contraint prendre la fuitte vers la ri-
viere Colapi, laquelle les Turcs s' efforcèrent de
passer abandonnant leurs cheuaux pour se ietter
dans deux grandes barques qui les attendoient à
cest effect. Mais les nostres les poursuivirent
et presserent de si près que les deux barques
furent mises à fonds avec tous les Turcs qui est-
oient dedans, vne centaine de leurs cheuaux estant
demeurez aux nostres. Le mesme iour sur l' aduis
qu' ils receurent que le Bassa passent ladite ri-
viere en tres grand hast pour donner l' assault à
Sissik où il auoit fait faire vne bien grande bre-
sche, ils se resolurent d' aller combattre ledit Bassa,
lequel ayant aussi pris la mesme resolution, rangea
incontinent ses gens en bataille, faisant estant que
les nostres ne pourroient soutenir l' effort de la
cavalerie, qui estoit composée de dix mille cheuaux
de meilleurs qu' il avoit peu choisir en toute la
Bossene et Albanie: Mais par la Grace de Dieu
il se trouua en peu d' heure, bien loing de son
compte. Car les nostres commencerent à le charger
avec tant de courage et de vehemence que tout
incontinent ceste grosse armée Turquesque fut
mise en tel desordre, qu' ils s' entretuoient les
vns les autres et finalement ietoient leurs lances
par terre taschant de sauuer à la fuitte. Mais se
trouvant refermez entre deux rivières, et ayant
les nostres à leurs espauls, qui apres s' estre
saisis du pont que le Bassa avoit fait faire sur
la dit riviere vn peu au dessus de Sissik, con-

tinuerent à les charger encore plus rudement qu' auparavant, les vns se precipitoient en l' eau ou ils se noyoient miserablement, les autres se loisoient tuer comme bestes, sans aucune deffences, tout le reste qui ne fut tué ou noyé demeura prisonnier. Le Bassa s'y est trouué mort avec trois Beghi. Son infanterie qu' il auoit laissé au delà de ladiete riuere Colapi, ayant veu cest exploit meit le feu aux munitions et s' enfuit, laissant sept grosses pieces d' artillerie avec plusieurs Conleurines, et gran quantité de boulets et d' autres bagages. La uerité de cest nouuelle nous a esté icy confirmée par trois diuers voyes, qui nous aduisent en outre que les nostres poursuivent heureusement leur victoire laquelle ie supplie nostre Seigneur vouloir tousiours prosperer de bien en mieux à fin que par le premier ordinaire ie vous puisse continuer ces bonnes nouuelles. De Gratz le 27. pe Juin 1593.

Liste des Turcs plus signalez qui sont demeurez morts sur la place de cest exploit d' armes aduenue le 22. de Juin 1593.

Assa Bassa de la Bossene.

Nazamatha Bei de Klissa.

Simari Bei de Bahazzi.

Sciaffer Bei de Sourini frere du susdit Bassa.

Le Bei de Boscha fils du mesme Bassa.

Rusta Bei de Petrina la nouuelle fortresse.

Ibrahim Bei di Lika.

Et plusieurs autres fort estimez entre eux.

Штампано засебно у брошури с натписом: La defulte des Turcs en Allemagne devant la ville de Sissik le 22. de Juine dernier 1593. Avec le nombre de morts et prisonniers. A Paris MDXCIII. 12°, 4 авета.

2.

Discours au vray de la memorable deffaicte de l'armée Turquesque deuant la ville de Rischet ou furent taillé en pieces enuiron vingt mille Turcs en Styrie. Aduenue le iour et feste de la Natiuité de saint Jean Baptiste au present 1593.

Si l' Empereur Heraclius ne se fust serui de Mahometans contre ses ennemis, si Amurat Empereur des Turcs n' eust esté iadis appellé d' Asie la mineur dict maintenant la Natoli, par l'

Empereur de Constantinople pour faire la guerre au seigneur de Bulgarie et autres ses suiez et par ce moyen ne fussent les dicts Turcs affriandez de la fertilité du païs l' Europe, eussent passé le destroit de Gallipoli pour se nicher en la Macedoni et Thrace, pour s' establi peu à peu iusques à maintenant occuper la l' Egypte, la Hongrie, et autre nobles et santes prouinces, d' auantage, si aucuns P Chrestiens bruslans de cupidité de vengeance leurs eussent ouuert leurs ports et donné en leurs terres pour saccager leurs voisins et ner prisonniers quant et eux, un nombre infimes de chacuns sexe, au temps mesment que Chrestiens estoient entre eux occupez de guerres ou seditions inestimes, il est certain que les n' eussent iamais osé attaquer le moindre bien de la Chrestienté sans estre bien aduertis de diuision et partialitez ainsi que maintenant s' enuenants que du costé de nostre mer Mediterrane ils auoient esté repoussez et battus malheureusement par les Cheualiers de Malte, pour la deffence de cette Isle ils ont depuis tourné tous leurs efforts du costé de terre ferme vers la Hongrie Dransyluanie et autre terre adiacentes ne s' enuiesians d' enfreindre pacification et trefueurs, conque pouruen qu' ils peussent tousiours gaigner pied et s' empare de quelque piece. Oser iamais assaillir la Hongrie sinon lors que le Roy François premier, et l' Empereur Charles cinquiesme estoient en combustion de guerre telle? Et l' annee passee voyant les dicts Turcs toute la Chrestiente se partialiser, pour les troubles de la France et des pays bas de Flandres apres auoir faict de grandes pertes contre le Roy de Perse, firent paix avec luy pour plus commodement trauailler la frontiere de Hongrie et Allemagne à d' instigations mesmes (comme l' on a voulu dire) de la Roy d' Angleterre. A son Ambassadeur ordinaire a Constantinople quoy que ce soit ils surprindrent l' Esté enuiron ce temps icy Wihitsch, ville capitale de la Croissie, les habitans de laquelle apres enduré deux assauts destituez de tout secours auoir esté surprins, rendirent la place par

on neantmoins les Turcs perfides n' obserue-
 mais poursuiuans leur victoire deffirent quel-
 regimens d' Hongres et Allemans, depuis le
 ioust tel qu' aujourd' huy prindrent par force
 leuille et autres places voisines, cependant che
 Archiduc Ernest estoit employé en d' affaires
 d' importance pour le faict du Royaume de Po-
 . Or l' Empereur se voyant inopunement
 is, assembla des forces de toutes parts pour
 er à vn tel et si grand ennemy de la Chres-
 té. Et ayent opinion que Amurat à present
 reur des Turcs pourroit (selon sa coustume)
 ouer la rupture de la trefue, si le succez
 guerre ne reussissoit. selon son dessein: sca-
 aussi que les Turcs ne laschent iamais les
 qu' ils ont pris ou surpris, quelque paix ou
 e qu' il s' en ensuiue ayant assemblé gens
 terre de tous costez moyennant la faueur
 et resolution dudict Archiduc son frere, se
 it d' aller secourir la ville de Rizech assiegee
 e Baschat de Bossyne qui auoit faict vne
 urieuse batterie, et donné quelques assaulx
 icté ville. La petite armée de son Imperial
 té attaquā si hardiment et si à propos les
 ens, que apres quelques resistances elle les
 de prendre la fuitte vers vn pont qu' ils
 nt faict dresser, pour la seurté de leur ret-
 vis-à-vis de ladite ville, sur la riuere de
 e mais les nostres poursuiuans chaudement
 victoire les ont si bien escarmouchez, qu' il
 t demeuré sur la place bien vingt mille que
 que noyez, la butin a esté grand, et princi-
 ent de deux mille bon cheuaux d' eslite.
 ceste defaict des Turcs vn fort Chasteau

bastiy sur la riuere nommee Petrina, à esté gai-
 gné par composition qui leur a esté gardée, on
 a esté trouuée grande quantité de munition de
 viures et de guerre. Depuis il y a eu autre ren-
 contre auquel ledict Baschat de Bossine chef de
 rauage et cruantez qui furent executez l' Esté pas-
 sé, a esté trouué mort, ensemble neuf ou dix des
 ces principaux Colloneles qui estoyent venus assieger
 vn monastere de Siseggio, enflépe (!) la victoire
 susdicté obtenue ladicte auneé passé lequel en-
 core qu' il fust bien remparé et fortifié, estoit
 en danger d' estre perdu. Quand Dieu, qui n' aban-
 donne iamais les siens au besoin, comme il void
 estre expedient pour nostre bien faict que l' armee
 Imperial qui estoit aux enuirs, marchant en bon-
 ne ordonnance, assaillit les Turcs à l' improuiste
 si furieusement, et ceux du fort firent vne sortie
 impetueuse, que les Turcs furent tous mis en routte,
 dont la pluspart se noyerent en la riuere de
 Sago, l' Artillerie, les Pauillons, Armes, Vaisselle,
 Cheuaux, Chameaux, or, argent, et autres equip-
 page de grande valeur, furent la proye des nostres,
 sans auoir faict plus grande perte que d' enuiron
 cent soldats. Dieu nous face prosperer nos victo-
 ires de mieux en mieux, contre cette domination
 la plus Barbare, insolente et cruelle, qui fut onc-
 ques representée comme aucuns tiennent en la
 sainte Ecriture soubs le nom Gog et Magog, que
 Ezechiel dict que nostre Seigneur a permis qu'
 ils s' augmantassent et puissance pour les pechez
 du peuple.

fin.

Засебно штампано под горњим натписом у Лиону, у Фран-
 цуској 1593. г. на пет страна 129.

П Р И Л О Ж Е Н И Е

ЗА ПОКРЕТ ХРИШЋАНА НА БАЛКАНСКОМ ПОЛУОСТРВУ ПРОТИВ ТУРАКА КРАЈЕМ XVI ВЕКА

ПРИОПЕЛИО

ЈОВ. Р. ЈОМИР.

1.

Discorso del S. Fabio Genga fatto à Papa Clemente VIII. sopra le cose di Transilvania, l'anno 1594.

Desiderando la S. V. di vedere in scritto quel tanto ch' il Ser.^{mo} Principe di Transilvania potesse operare in servizio della Christianità nella guerra contra il Turcho, quello che egli desiderasse in aiuto della santa sede et da Principi christiani per poter cooperare ai S.^{ri}, fissi di V. B.^{re} presupponendo nel resto che ella sia molto ben informata del reso di Religione, della prudenza et valore di detto Principe, et quanto egli sia obeditissimo figlio di S.^a Chiesa et devotissimo servitore di V. S.^a se li espone succintamente i Capi Principali nell' uno e l' altro negotio.

Prima come detto Ser.^{mo} di Transilvania puo metter insieme nel suo Regno circa 20 m. Cavalli et 2. m. fanti et quando havesse danari metterebbe in Campagna molto maggiore numero, et questo Principe per la particolar prudentia che ha mostro nelle sue ultime attione, ha accomodato le cose del suo stato talmente che non puo temer punto dell' obediencia de suoi soldati, che havendo seco la più brava militia che havesse il Re Stefano suo zio, con i Capi loro et il Principe stesso tanto animoso, magnanimo e prudente si puo et

deve operare che con l' aiuto d' Iddio sia per far mirabil progressi in questa guerra.

Di più S. A. Ser.^{ma} harà seco il Principe di Valachia et Moldavia, che fra questi due Principi metterano insieme 30 m. Cavalli oltre la fanteria, et di queste due Provincie già quella di Moldavia, si è dichiarata contra il Turco con molte demonstrationi, et l' altra segretamente trattato et risoluto di far il medesimo, le quali Provincie si come sono state sempre pessimamente trattate dal Turco si ha da credere che per non veder l' ultimo estermínio loro, et per il desiderio di vivere liberi siano per fare ogni sforzo possibile.

Oltre di ciò à requisitione del detto Principe si sollevaronno tutti i Raziani gente fiera et bellicosa, i quali tengono l' armi nascoste sotto terra, et à giorni passati quando hebbero un sol segno della volontà del Sig.^{ro} di Transilvania di voler uscir in Campagna in aiuto loro, si sollevarno con l' intervento di altri soldati mandati ad esso Principe, ammazzarono un gran numero di Turchi, et presero li una fortezza et missero quasi l' assedio à Temisvar, et se il Principe per opera di ribelli non fosse stato impedito nell' uscir fuori, le cose della guerra sarebbono hoggidi in altro termine, dove che quei miseri populi doppo una gran strage

a di loro haveva il Turcho certezza dei trarri che harebbono impedito il Principe di Transilvania à non uscir fuori di nuovo furono sottosi, et hora vedendo il deffetto era nato solo colpa di questi tali conservando l' istessa voglia verso il Principe, et essendo già certi del ligo deto ad essi ribelli de nuovo si son offeriti Principe paratissimi à sollevarsi et vedo con la ultima vittoria che se intesa per lettere il Transilvano habbi amazzatto 40 m. Turchi fondato 40 navi cariche di monitione et artiglieria; essi Razziani ci ne habbino havuto parte.

Medesimamente il Ser.^{mo} Principe ha gran liche con i Bossinesi, i quali sono buonissimi ati et di quantita grande, et in quel Paese V. S. che per un Turco ci si trovano cento cristiani, i quali quando vedessero arder la guerra lovero et haver vicino l' aiuto del Transilvano e ha tanta fama et grado fra loro, darebbono de aiuto col felice successo della Christianità.

Quanto poi la natione Pollacha sia diversa Tedescha sino dalla fasce è ben noto à V. S. che ha sperimentato e gl' uni et gl' altri et to sia conforme con la Transilvania si vede di effetti che tanto tempo sotto la guida del Stephano hanno guereggiato insieme, et hora amo molti nobili Pollachi venire sotto il Principe di Transilvania in questa guerra, il che è ile à credere che facessero mai con i Tedeschi come cosa è ben nota alla prudenza di V. S. non ne dirò altro.

In oltre il Principe di Transilvania posedendo regno così obediente et fortificato dalla natura può svernar un grossissimo essercito come in fortezza et così l' inverno istesso molestar il Turco, et impedirli in ogni tempo il passo del Danubio, et nella primavera poi con la Cavalleria et soldati usati fare una gran guerra al Turco verso Constantinopoli per pendersi da quella verso Vallachia et Moldavia tirar dietro il gran Turcho senza un minimo luogo che osti, et mentre si farà la guerra al Turco la sua, verà liberata la Germania dall' assedio et gran parte dall' Vngheria, et levato anco il sospetto à Principi dell' Imperatore et de Italia

i quali tutti donerebbono in così honorata occasione porgere la mane aiutrice à quel Ser.^{mo} Principe per interesse loro.

Sarebbe anco questo essercito per difesa di quel Regno il quale è la vera chiave d' Vngheria et questa sarebbe altra perdita, che quella di Chiavarino perche si levarebbe à fatto la speranza di poter mai ricuperare detta Vngheria. Ti può anco proporre alla S. V. che quando la M.^{te} dell' Imperatore desse il carico di tutti gl' Vngheresi al Principe di Transilvania che quei popoli guerreggiarebbono più volentieri sotto un Capo della Natione loro et essendo il Principe di Transilvania benissimo informato delle subornationi di Sinan Bassa con molti de Principali di Vngheria, creda V. S. che non ardirebbono di ordire simili tradimenti sotto il governo del Principe perche ritrovarebbe simil pratiche et essendo in persona alla guerra, et combattendo per vero zelo di religione, et aspirando à una gloria immortale per la quale ha posto incompromesso lo stato et la propria vita si può credere che non comportarebbe loro queste scelleraggine, le quali hora le vengono menate buone perche dall' istessi ministri Imperiali da quelli doverebbono riceuer il castigo, si dubbita che piglino in gran parte l' essemplio dell' infideltà di modo oltre essere la nazione Vnghara, poco schietta verso i Padroni, è di natura avara, e di nissuna conformita con i Tedeschi et non comportando volentieri l' Imperio loro l' uno per l' altro non sia per andare inanzi la guerra con quel passo et ardore, che dovrebbe. E vero che per ragion di stato potrebbe nascere qualche sospetto nell' Imperatore vedendo i suoi Vngheri tanto affectionati à Principe così valoroso, ma diverse cause doverebbono rimuovere l' animo de S. M.^{te} di simil sospetto, primo la gran bontà di quel Principe, qual anco per servitio di Casa d' Austria ha messo in pericolo il suo regno et persona et si è fatto divotissimo di S. M.^{te} La 2.ª, l' authorità et interuento di V. S.^{ma} alla quale mai sarebbe per mancare come obedientissimo figlio di questa S.^{ma} Sede in oltre si potrebbe assicurare l' Imperatore con i negotii d' accasamento che è passato tra loro, ma questa altra ragione pare

più di tutte efficacissime, vediamo le cose della guerra in tal stato che quanto all' Imperatore già l' Vngheria si può dire persa, che in vero poco più ci resta, onde si vede che il partito che adesso si mette in elettione, non è dire se è meglio che l' Imperatore se guardi da se, et tenghi sicura l' Vngheria, o si fidi di quel Principe, mala consideratione secondo lo stato presente et posta in risolversi si sarà meglio fidarsi d' un Principe tale con le sicurezze già dette, ovvero per zelo di stato lasciare più presto in preda al Turco, il quale aggiogando un Regno tale, et così abbondante alla potenza sua, terrà sempre in un continuo travaglio la Germania et Christianità tutta.

Hora può veder la S.^a V. come questo Ser.^{mo} Principe oltra il valor proprio può aiutar la Christianità in tutti questi modi cioè con le forze del suo regno con l' haderentia di Vallachia et Moldania con sollevare i Razziani et trattar il medesimo con Bossinesi, Serviani, et simili stratioti con l' esser capo d' Vngheri, un Principe Vnghero così valoroso con l' amicitia et conformità d' huomini tra Pollacchi et Transilvani con isvernar grosso essercito in Transilvania come in fortezza con impedir i passi del Danubio con assaltar il Turco con gente e Cavalleria fresca, con fare la guerra verso Constantinopoli, o divertirla da noi e così veramente si farebbe qualch' impresa da più bande.

Tutte queste cause paiano in se stesse potentissime à muovere V. S.^a. à dar aiuto à questo buon Principe non tanto per interesse del stato suo che pur merita esser protetto da lei questo beneficio della Christianità tutta.

Hora quello che sarebbe necessario per dar aiuto à questo Principe pare si restringa in tre capi, cioè gente, danari et appoggio.

Quanto alla gente si dice che possendo V. S.^a il che è difficile far un grosso essercito d' Italiani non sarebbe bene che dependesse da alcuno straniero, ma quando per il poco numero loro s' havesse sotto il governo d' altri Principi meglio sarebbe che dipendesse del Transilvano per che per la diversità d' humori fra Tedeschi et Italiani, et per i mali trattamenti ricevuti in quell' ultima

guerra, non si vedendo si non disgusti, manco può sperare gran utile et beneficio.

Di più questo Principe è tanto amatore d' Italiani che tutti restarebbono sodisfatissimi et in ogni occasione potrebbe il Principe mettersi à cavallo et meglio sostenerli per l' abbondanza del paese, et i loro pareri et consigli sarebbono ascoltati, eseguiti et essi honorati.

Oltre di ciò havendo animo il Ser.^{mo} di Transilvania di pigliare una piazza d' importanza al Turco et fortificarla per impedir il passo del Danubio et tener questo stecco negl' occhi al Turco non ci è gente più atta à diffender fortezza et trincerarle che gl' Italiani.

Quanto à dannari non è dubbio che questi sono il cuore e l' anima de' soldati, et senza essi è impossibile far guerra, però la S. V. lo soccorra di quel più che può havendo consideratione che dando i primi pedi Transilvania solo tre fiorini per cavallo et l' Imperatore sette o otto, maggior utile risulta che la Christianità metendosi con i stessi denari maggior numero di gente in campagna, e finalmente il tutto ridonda in beneficio di S. M. Cesarea.

E ben necessario che quel aiuto che la S.^a V. vuol dare à detto Principe tanto di gente come di danari, sia questo per poter con effetto far qualche cosa ancor questo inverno à danno del nemico per annare et confermare tanto più quel Principe et tener li suoi popoli nel medesimo aiuto et ardore et perche che la gente per avventura non possono esser all' ordine in un subito sarebbe necessario che la S. V. ordinasse in un luogo là vicino al più commodo, un assegnamento d' importanza, da quale di mano in mano s' andasse somministrando aiuto et in questo principio cominciare à qualche esborso nobile, perche altrimenti non si dà tanto cuore ai Transilvani ne questi danari spesi così à poco à poco possono far gran colpa.

Circa l' appoggio poi ch' è certo che la S.^a V. non può per se sola sostenere così grave peso si giudica necessario ch' ella con la sua paternità la raccomandi al Re di Spagna, al Re di Polonia, al gran Duca et altri Principi ad aiutassero in così notabil occasione et non fo-

ato dismetter l'essercito per non poterlo man-
te il che à pensarlo travaglia molto d' animo
questo Ser^{mo} Principe.

Препис у Амброзијевој библиотеци у Милану у руко-
писном зборнику D. 95. infer., лист 75-78.

2.

Одаонци на „Discorso del Signor Lottario Conti
di Poll^o.”

Nel tempo che V. S^{ma} havea deliberato (tre-
mesi sono) di mandare qualche persona al
Principe di Transilvania, e già s'era fatta elet-
ta D. Alessandro Comuleo Abbate di Aona,
loquà il Prete Alfonso Cariglao dal ordine del
mandato dal medesimo Principe, et il caso
è che egli giunse à punto quel giorno che
era il detto D. Alessandro et venisse per la
prima cagione, per la qual colui andava, cioè
trattar di congiunger l'armi contro il Turco,
e monstro il Prete che non solo fusse desi-
to da S. A. ma anco dalla Nobiltà et da tutti
ordini di quel Regno, che così chiamano la
Principia se ben chi la domina non usa titolo
reale. Onde fù giudicato che tale confronto de-
bit et di volontà non venisse se non da Dio
questo si mette à V. S. per fondamento acciò
non sentisse mai accusare questa S^{ma}. Sede alli
ordini seguiti; dopoi sapia rispondere che i primi
ordini di quel Principe contra il Turco furono
ancora usciti da consigli proprii de suoi do-
mini. E vero che arrivò poi D. Alessandro e
con S. A. e con altri quel tanto, che V.
vedrà dalla copia dei instructione, ch' egli portò
del che se ne andava toccando in questa di

U Ambroziјевој библиотеци у рукописном зборнику под
D. 95. infer. има повише ствари, које се тичу историје било
у тој области, било народности у њој. Неколико докумената имају
назив: Scritture pertinente alla sudetta guerra, et ad
et alla unione dell' Imperadore col Re di Polonia e Prin-
cipi di Transilvania, међу којима и говор упућен на папу Кле-
менту VIII., из којег се види интересније одломке. Натпис из-
над њега није над тим документом, већ на првом листу збор-
ника је изведена садржина његова.

Ови одломци могу послужити као допуна објављеној грађи
о довићу и његовом посланству и раду на склањању хриш-
ћанског савеза противу Турака при крају XVI. века (в. Starine,
IV. и XVI.), а у то имамо два три податка о нашем
из најтажнијег периода историје његове.

mano in mano conforme all' occorrenza, et si trovò
prontezza mirabile et animo risoluto di valersi della
presente occasione per liberarsi con la Divina
Gratia da giogo Ottomano. Anzi prima del arrivo
suo le cose s'erano ridotte molto più oltre di quello,
che portavano le nostre istanze, le quali s' erano
regolate con rispetti opportuni et con le debite
cautioni et il Prete Cariglao ricercò dell' accordo
che si douea trattare con la M^{te}. del Imperatore
di che fù data da Noi cura al Vescovo di Cre-
mona et per mano sua fù guidata la pratica fin'
all' ultima conclusione che s' aspetta di dare alla
venuta d' alcuni Ambasciatori che già più setti-
mane s' aspettavano di Transilvania in quella Corte,
et non sono ancora comparsi. Fra tanto ui si è
intrattenuto il Prete Cariglao et il Principe dopo
la seditione intestina, della quale si ragionava più
à basso che lo mese in forse dello stato et della
vita, fece aperta dichiarazione con consenso de
Popoli di voler romper la guerra al Turco, et in
fatti si mosse con l'armi contra di loro . . . . .
Havendo mostrato in servizio d' altri tanta prou-
tezza et tanto valore, acciò non venissero à raf-
fredarsi li spiriti già infiammati à questa guerra,
quali bisognerà però vedere, che non lo transpor-
tino à qual che pericolo della vita è dello stato
avertendolo spesso à tener le spie così in Constan-
tinopoli come nel campo nemico in Belgrado et
nei luoghi vicini frontiere per esser sempre advi-
sato se non de pensieri nemici almeno de progressi
et de movimenti loro à fine di non poter esser
colto improvviso con disavantagio di forze et di
luogo et per guadagnarsi aviso di poter porgere
simili consigli con frutto sarà necessario che V.
S. s' accomodi quanto potrà all' ingegno del Prin-
cipe et al humore. . . . . Molti Cavalieri
Vnghari consigliando che la guerra offensiva si
faccia quest' anno da esso Transilvano, et che seco
s' uniscano le forze dell' Vngheria riservandone
solo le necessarie per le difese delle piazze il qual
parere saria bono per la speranza di qualche mi-
glior ordine di quello s' è veduto sin qui sotto la
cura, de gl' Imperiali et perche l' impresa si ma-
neggiarà con più numero di gente poiche s' have-
ria dà sperare che assaltandosi Belgrado luoco

opportunissimo non solo se uniranno i Rasciani che sono vicini et già sollevati, ma anco quelli del Ducato di S^{ma}. Sabba, li Bulgari et Bosnesi che sono in quello tratto tuti Christiani et desiderosissimi de liberarsi del giogo Turchesco, ne è dubbio, che se la Divina Misericordia concedesse gratia di recuperare quella piazza che ne anco s' intende esser molto forte, et farria al nemico molto maggior danno, et à noi molto più vantaggio che se s' occupasse ò Buda, ò Strigonia, ò Alba Regale, ne due ò tre delle diù importanti Città dell' Vngharia, anzi s' haveria à sperare, che tutte l' altre havessero à cadere con poca fatica in mano di Christiani poiche la presa di Belgrado impedirà i soccorsi che possono condursi per acqua senza li quali è quasi impossibile che l' Ottomano possa guerreggiare in Ungharia, oltre se non saria Belgrado in mano de Christiani, che da tutte le parti comin-

ciaria la revolutione temuta da Turchi et sperata da Noi, di modo che quasi niun altro remedio humano ci puo promettere salute ma se bene questo consiglio sarà conosciuto anco da gl' Imperiali per il migliore, non sarrà però facile persuaderli ad abbracciarlo parte perche manifesterebbe maggiormente la vergogna del lor mal governo parte ancora perche temeriano che riuscendo il Transilvano bellicoso et accrescendo di forze gl' Vnghari non si voltassero tutti à volerlo per Re come huomo della nation loro et di casa segnalatissima per antiche et per moderne glorie militari, massime sapendosi l' ombre, che s' ebbero in questo genere dal Re Stefano di Polonia à tempo che la M^{te} del Imperatore si trovava indisposto . . . . .

Препис у Амброзијевој библиотеци у Милану у рукописном зборнику под №. D. 215 infer.

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ КОТОРСКЕ ПОЧЕТКОМ XIX СТОЉЕЋА

ИЗ ПЕТРОГРАДСКОГА ДРЖАВНОГА АРХИВА

ПРЕПИСАО

МАРКО ДРАГОВИЋ.

1. Писмо митрополита Петра I. Николи Петровићу од 14. Јулија 1800. год.

Любезный соотечественникъ Николай Петровичъ.

По отъѣздѣ вашемъ изъ Черной Горы я не имѣю отъ васъ никакого извѣстія, кромѣ того только прошлаго года, ноября отъ 18, съ острова Икуни. Я извѣстяся отъ тѣхъ черногорцевъ, которые вами отправлены въ Константинополь, о чемъ тамо пребываніи, удивляюсь что вы не дали какой успѣхъ тамо по дѣлу нашему имѣли, сающемусь до Порты. Здѣсь, какъ мнѣ видѣть, сербская война приближается къ мирному заключенію. Въ такомъ случаѣ пожалуйста всѣми силами постарайтесь при высочайшемъ дворѣ испросить, въ силу даннаго вамъ отъ сей имперіи наставленія, да бы благоволено было соступить Бокельскую провинцію съ Черною Горой и подѣ явную Всероссійскую протекцію, съ пріятіемъ публичнаго правленія законнымъ образомъ принять. Усердіе же, привязаность и количество тѣхъ народовъ вамъ довольно извѣстны.

Наши сосѣди Австрійцы, совмѣстно съ турками, непрестаннымъ угнѣтеніемъ и насиліемъ

насъ обременяють; по елику сей часъ принялъ я извѣстіе что визирь Босанскій послалъ нарочнаго дыздара Беговича отъ Требиня для договора къ Бушатліѣ въ Скадрѣ, который туда и обратно заѣзжалъ въ Кастель Новый, гдѣ съ генераломъ Бради свиданіе и постановленіе плана имѣли о нашемъ истребленіи. Но вы о сей справедливости представьте гдѣ принадлежитъ и что мы терпѣнія не имѣемъ оное больше продолжать, а намѣрены, въ противномъ случаѣ, себѣ и границы наши оружіемъ защищать и есть ли впоследствии благополучный намъ успѣхъ, то оной къ чести и славѣ священнаго того престола имѣемъ приписать. Я самому императору, по отъѣздѣ вашемъ, за васъ писалъ; также вице-канцлеру г. Панину и Димитрію Львовичу г. Нарышкину. Потрудитесь по дѣлу Ямпольскаго о производствѣ его настоящимъ консуломъ въ Рагузѣ съ пристойнымъ жалованьемъ; понеже Джива назначенъ въ оставку, и каковое же теченіе возымѣетъ наше дѣло пожалуйста подробно во обстоятельстве здѣшнее національное собраніе уведомить. Также можете имѣть сношеніе съ Гофомъ Марковичемъ г. Марошевичемъ и есть

ли по прошенію моему резолюція о немъ будетъ учинена, то пускай прїѣзжаетъ безъ закосненія въ Черную Гору.

Іюля 14-го 1800. Въ Черной Горѣ
на Станѣвиче.

Митрополитъ Черногорскій
Петръ Петровичъ Нѣгошъ.

Прибавленіе къ тому же письму:

Употребите всѣ средства что бы испросить нѣсколько пороку, да свинцу, въ чемъ бранная нужда наша состоитъ, такъ какъ и къ вамъ въ первомъ письмѣ писалъ. Также постарайтесь себя преименовать по Россійской службѣ и быть назначенъ по повелѣнію Его императорскаго величества въ своемъ отечествѣ званіемъ соотвѣтствующимъ вашему чину, каковое на васъ возложеное со стороны Императора достоинство послужить, особливо въ нынѣшнихъ обстоятельствахъ, не малымъ выгодамъ и общей ползѣ. При протчимъ дѣламъ не забудьте представить гдѣ слѣдуетъ о заслугахъ и усердію изъ Россіянъ діакона Алексѣя, находящагося при нашей консисторіи при письменныхъ дѣлахъ, и просить да бы благоволено было его съ чѣмъ либо наградить. Я при семъ случаѣ отправилъ письмо на имя графа господина Ростопчина, также и господина Лашкарева, упоминая объ васъ. Свидѣтельствуйте мое почтеніе господину Димитрію Львовичу Нарышкину и пишите ко мнѣ что скорѣе о порученомъ вамъ дѣлѣ, ибо я скучаю не имѣя о томъ извѣстія. Время теперь удобное, поспѣшайте Христа ради что скорѣе къ намъ.

Петръ Петровичъ.

(Сва ова преписка писана је сопственом руком митрополита Петра).

2. Писмо Јоакима Лизакевича цару Александру.

Sire!

Le Roi de Sardaigne m' a dit, dans la dernière audience qu' un des Agents l' a informé qu' on avoit arrêté dans le Frioule un Albanois, qui étoit chargé d' une grande quantite de lettres,

pour les Agents françois, parmi lesquelles avoit quelques unes pour le général Mortier; plusieurs de ces lettres étoient de l' Archiv de Monténégrins, lequel est en correspond avec le général Mortier, et autres agents françois; que le commandant de Friule ayant vu toutes ces lettres étoient adressés aux françois; n' a pas osé l' arreter, et l' a laisse passer librement, et qu' il est probable que cet homme allé trouver le secretaire de l' ambassadeur France Champagny, qui a établi son séjour un endroit de la Saxe, d' ou il entretient correspondance très active avec le général Mortier. L' agent du Roi de Sardaigne croit, que le général Mortier fait passer la plus grande partie de l' argent des contributions, tirées du pays Hanovere en Grece pour payer les rebelles surtout à l' Archiveque des Monténégrins, qui a des intelligences avec les arnautes en Egypte qui se sont emperés du grand Caire et qui occupent Alexandrie. Il assure même, que parmi ces arnautes il y a beaucoup des françois dont les principaux sont les chefs: et c' est le colonel Sebastiani, qui doit avoir formé le plan pour la destruction de l' Empire Ottomane, et qui a fait la chaine dont le bout est entre les mains du gouvernement françois, qui la dirige pour arracher de l' Egypte, et pour desorganiser, et détruire l' Empire turc. Sa majesté Sardes en confiant ceci, m' a recommandé de le porter à la connoissance de Votre Majesté Imperiale, et j' ai ordonné en même temps à son ministre le comte de Maystre, d' en faire aussi la communication au ministère de Votre Majesté Imperiale.

Leurs Majestés Sardes se proposent d' aller après demain à Albano à 16 miles de Rome, et y rester une couple de mois. Le roi m' a dit entendre qu' il seroit charmé de m' y voir au moins deux fois la semaine.

Je suis avec la plus profonde soumission

Joachim Lisakevich.

Rome le 1/13 Août 1803.

3. **Питава учињена пригорцу Пламенцу 1803. г.**
(Допросне пункты предложени черногорцу Пламенцу)

Зачѣмъ прѣхалъ въ Россію?

— Скажетъ для полученія имѣнія по завѣщанію умершаго родственника.

Кѣмъ рекомендованъ вдовѣ родственника его?

— Митрополитомъ.

Митрополитъ свидѣлствуетъ ли въ письмѣ своемъ о добропорядочномъ его поведеніи?

Отвѣтъ утвердительный.

Извѣстно здѣсь однакоже что не всегда былъ онъ въ милости у Митрополита.

— Извѣстно что г. Пламенецъ въ 1792 году, будучи діакономъ, учинилъ святотатство и бѣжалъ изъ монастыря, пойманъ приведенъ и лишенъ діаконаства; а потомъ, въ 1795 году, отправился въ Константинополь искать архіерейства, что митрополитъ писалъ тогда къ патріарху цареградскому и руссійскому министру, извѣщая ихъ что послѣ отлученія его отъ причта проживалъ онъ въ разбоищничествѣ и душегубствѣ. Какимъ же образомъ даетъ ему нынѣ свидѣтельство похвального житія?

— Здѣсь уже достовѣрно извѣстно что вошелъ онъ въ милость у митрополита, сдружился съ аббатомъ Долчи и раздѣляя виды его что митрополитъ простилъ ему или, лучше сказать, придалъ его въ свои сообщники въ намѣреніи употребить его въ свои емисцы, что отправилъ его въ Константинополь къ французскому послу, къ которому, мы точно знаемъ, что онъ имѣлъ порученіе въ проѣздъ его въ Одесу; что во всемъ ему заиратся излишне будетъ; а что если бы хотѣлъ себѣ помилованіе то объявилъ бы ясно безъ малѣйшей утайки всё то что знаетъ онъ про умысли митрополита, иначе же будетъ съ нимъ поступлено найстрожайшимъ образомъ.

16 Октября 1803.

— При овоме додато је овакво објашњење:

Въ уопросахъ учиненныхъ Пламенцу сохранилъ онъ твердость и присуствіе ума, который главнѣе бы свидѣлствовать о его невинности, а не подавали поводъ отнести оныя къ ожесточенію и можетъ быть нѣкоторой привычкѣ отвѣ-

ствовать въ изслѣдованіи сокровенныхъ его дѣяній. Человѣкъ воспитанный среди народа надъ коимъ вѣра и честолюбіе столь сильно дѣйствуютъ, и рѣшившійся на святотатство, долженъ былъ получить отъ природы непреодолимую склонность къ неистовству. Слѣдственно не безъ основанія можно полагать что Пламенецъ вѣдалъ, угадывалъ причину ареста своего и уповалъ что доказательствъ въ улику ему представить будетъ невозможно приготовилъ себя въ пути отвѣтствовать съ безстрашіемъ на вопросы, кои здѣсь ему дѣланы будутъ.

Изъ собственнаго его признанія явствуетъ что по отѣздѣ архимандрита Вукотича изъ Черной Горы митрополитъ началъ подозрѣвать причину поѣздки его въ Россію и востревожился слѣдствіями, которыя будутъ имѣть его здѣсь отервенія (что совершенно согласуется съ извѣстіями изъ другихъ мѣстъ полученными) поручилъ Пламенцу присматривать за нимъ и извѣщать себя о всемъ что объ архимандритѣ увѣдастъ.

Выраженія письма Пламенца къ митрополиту достаточно свидѣлствуютъ, что ему причина опасенія его была извѣстна; упорное же въ семъ заирательство его отнести должно къ тому что изворотливостію своею надѣется онъ выпутаться.

Что не чуждъ онъ интригамъ митрополита въ томъ кажется сомнѣнія нѣтъ, но извѣстны ли ему всѣ замысли сего архіерея того утвердить нельзя; можетъ быть что онъ употребленъ имъ былъ какъ емисаръ, тайна ему не вѣрена.

Въ всякомъ случаѣ осторожность требуетъ поддержать его здѣсь по крайній мѣрѣ до прибытія графа Цвѣлича въ Черногорію. Освободя его прежде можетъ онъ увѣдомить митрополита, и нанести хлопоты посланнику нашему. Съ отлученіемъ же митрополита быть удастся приобрѣсти какія либо свѣдѣнія, которыя могутъ дать поясненія и на счетъ сего прошлеца; а между тѣмъ, увѣщавая его по временамъ, можно будетъ стараться довести его къ признанію.¹

¹ Ово је писмо превисано из московскога главнога архива министарства иностранихъ дѣла изъ св. 4.

4. Једна бижешка о рапорту консула Фонтонна о непријатељству црногорскога митрополита к аустријанцима итд.

(Бр. 40 Записка въ докладъ и донесеніе консула Фонтонна о враждѣ черногогорскаго митрополита къ австрійцамъ и пр.)

Донесеніе генеральнаго консула Фонтонна въ которомъ описываетъ существующую вражду черногогорскаго митрополита къ австрійцамъ, отклоненіе его отъ приверженности къ намъ, преданность къ французамъ и вліяніе которое имѣетъ аббатъ Долчи, французскій агентъ, на поведеніе означеннаго митрополита. Фонтонъ полагаетъ что если французы пожелаютъ сдѣлать десантъ къ черногогорскимъ берегамъ, для дальнѣйшихъ покушеній на Албанію, будутъ приняты охотно черногогорцами. Сверхъ того увѣдомляетъ что архимандритъ Вукотичъ, нынѣ здѣсь находящійся, чистосердечно привязанъ къ интересамъ нашимъ и что какъ аббатъ Долчи, такъ и черногогорскій митрополитъ по отъѣздѣ его, не нашедъ нѣкоторыхъ бумагъ, и полагая что оныя имъ увезены, крайніе были озабочены. Сентября 1803.¹

5. Объ архимандритѣ Вукотичѣ (Бр. 39).

По приказанію вашего сіятельства пригласилъ я сего числа архимандрита черногогорскаго Вукотича и обавилъ ему что имѣю порученіе съ нимъ переговорить, приступилъ къ кому слѣдующимъ образомъ: Слухи сюда отъ разныхъ мѣстъ доходящіе согласуются во всемъ томъ что вы здѣсь объявили о связи митрополита черногогорскаго съ французами. Государственный канцлеръ послѣ сего еще болѣе утвердился въ своемъ къ вамъ благорасположеніи и желая какъ вамъ лично, такъ и всей вашей націи, добра хочетъ видѣть тѣ бумаги, которые вы увезли у митрополита при отъѣздѣ вашемъ изъ Черногоріи, относящіеся до переписки сего съ французами, потеря коихъ крайне встревожила его и аббата Долчи.

На сіе архимандритъ Вукотичъ отвѣчалъ твердо что онъ никакихъ бумагъ не имѣетъ, ибо

¹ Рапортъ Фонтонна не ваѣох. Наѣох ову бижешку онако како је овѣ прешисах. На овога се види у кратко какав је био садржај рапорта.

всѣ таковыя, содержащія замысли митрополита аббата Долчи, хранили они отъ него въ Увѣрившись по бесполезномъ стараніи склони его на свою сторону, въ непреложныхъ его вѣщахъ быть преданнымъ Россіи, архимандритъ присовокупилъ къ этому, что онъ всячески рался открыть слѣды ихъ переписки и уплашъ ихъ для донесенія сюда, но въ семъ какъ не могъ успѣть и есть ли бы имѣлъ бумаги того роду не упустилъ би съ начала ихъ представить, въ большое доказательство справедливости доносямаго имъ. Послѣ началъ я съ нимъ говорить объ его единоплеменникахъ находящихся въ россійской службѣ, спрашивая знакомъ ли съ находящимся здѣсь и знаменитымъ бригадира Пламенца; остались ли отъ него какіе родственники. Остались, сказали мнѣ, и между прочимъ одинъ съ имени Пламенецъ, бывшій діаконъ и обличившій покражѣ церковныхъ утварей; а потому и нѣкій изъ духовнаго званія. Сей самый есть и епископъ черногогорскаго митрополита и аббата Долчи; его они послали неоднократно къ французамъ и послѣдній разъ къ послу ихъ въ рѣградѣ, откуда нынѣшнимъ лѣтомъ онъ былъ въ Одессу, гдѣ и теперь находится. Сего Саввы Пламенца можно узнать о всѣхъ мѣреніяхъ митрополита. Тѣмъ кончившій разговоръ я ему сказалъ что не премину до государственному канцлеру слова его отнести до бумагъ, о коихъ шла рѣчь, и что мнѣ останется увѣреннымъ въ благосклонности ему его сіятельства.

Сентября 28, года 1803. Статскій советникъ Константинъ Родофинкинъ.

— При овомъ акту стоји прибѣлжено: рапортъ Государь читать изволилъ 30 сент. года.

6. Надрт писма од државнога канцлера митрополиту ерцеговачком, 27 новембра 1803.

Архимандритъ Арсеніи, изъ монастыря отправленный, подтвердилъ мнѣ отъ имени высокопреосвященства увѣренія о непоколебимой приверженности вашей къ престолу Россіи.

благочестию, и о всегдашней готовности вашей осигнестовать къ утверженію благочестивой вѣри вѣреннаго архипастирскому попеченію вашему герцеговинскаго народа.

Государь Императоръ, до свѣдѣнія коего додѣя и таковое расположеніе ваше, принявъ оное съ сама милоствива и желаетъ что бы единоувѣренныя ему народы столь же удостовѣрены ли въ непреложномъ его императорскаго величества благоволеніи и покровительствѣ, сколь увѣнны Онъ въ преданности къ Россіи Славено-рѣбскихъ народовъ.

Настоящія смутныя обстоятельства тамошняго ны подадутъ вашему высокопреосвященству слушанію оправдать очевиднымъ образомъ сіе удостовѣреніе наше, предохранивъ отечество и паству отъ гибели уготавливаемой имъ коварствомъ и злонамереннаго непріятеля ищущаго, подъ личиною корыстнаго доброжелательства къ народамъ, распространить повсюду властвованіе свое. Отъ разоривости вашей конечно не скрыть что нѣтъ ни справедливо желаніе народа герцеговинскаго быть въ независимости отъ Порты, здравствіе и будущее благоденствіе сіе народа предсказываетъ ему отлѣпить помышленіе его народа предсказываетъ ему отложить помышленіе сего до удобнѣйшаго времени. Имперія Отоманская, приходя день отъ дня въ большее ослабленіе, тѣмъ болѣе сближаетъ герцеговинцевъ съ сею минутою и общаетъ имъ независимость, безъ всякаго стѣсненія иновѣрцевъ. Когда Славяно-Сербскіе народы, уступя нетерпѣливости своей, и обольстившись ложными обнадеживаніями вольности, пожелали французское правительство водворить единую войску свои среди ихъ, то не столь уже легко имъ будетъ сложить иго французское, которое покажется имъ тѣмъ болѣе тягостно что имѣть дѣло съ народомъ хитрымъ и сильнымъ.

Его императорское величество, раздѣляя опасеніе сіе и пріѣмля мѣры къ отвращенію онаго, надеется что какъ вы, такъ и народъ герцеговинскій подвизателю со своей стороны будете къ дѣлу сего благаго начинанія, и полную подадите будете вѣру всему тому что отправленный въ Черную Гору полномочный Россійскій гене-

ралъ-лейтенантъ графъ Швеличъ вамъ отъ имени Его объявить будетъ, и есть ли бы онъ потребовалъ содѣйствія вашего на отраженіе хищнаго и властолюбиваго врага, то въ томъ ему отказано не будетъ.

7. Письмо Князя Александра Чарторискаго рускому посланику у Бечу графу Разумовскому 1804. год. 22. октября.

Monsieur le Comte!

Par les dernières communications du comte de Stadion, nous avons appris, et non sans peine, le resultat sérieux qu' a eû l' éturderie, car je ne puis l' appeler autrement démarche, de notre consul à Cattaro Mazourewsky.

Nous sommes bien loin de vouloir excuser la démarche irréfléchie de cet agent. Elle a certainement été inconvenable et mr. Mazourewsky ne manquera pas d' en être sévèrement reprimandé. Mais comme d' un autre côté le gouvernement Autrichien paroît avoir pris cette affaire plus sérieusement à coeur, qu' elle ne le méritoit à notre avis, il ne sera pas inutile de récapituler ici les notions que votre excellence doit avoir déjà, tant sur le Monténégro en général que sur nos relations avec ce petit pays. Ces notions serviront, comme nous l' espérons, à modifier l' opinion du ministère Autrichien sur l' incident en question, ainsi que la détermination qu' il a occasionné.

Dépuis environ un siècle, ou pour mieux dire, depuis le règne de Pierre I-er, les Monténégrins se sont mis sous la protection spéciale et immédiate de la Russie. Ce petit peuple, qui a su conserver son indépendance malgré tous les efforts de la Puissance Ottomane s' est porté à cette démarche de sa propre volonté et a laissé aux souverains de la Russie le soin de le défendre.

Dans cet état de choses et lorsque aucune circonstance particulière n' appelloit l' attention de la Russie sur ce pays, des avis positifs, et qui nous furent transmis de Vienne aussi bien que d' autre part nous firent connoître que l' Evêque de Monténégro séduit par les suggestions d' intrigues vendus à la France trahissoit ses devoirs

de citoyen et de pasteur et cherchoit à faire se-
roir le courage des Monténégrins à l'exécution
des projets ambitieux du Gouvernement françois
contre les possessions européennes de la Porte
Ottomane. Ces projets pernecieux étant une fois
demaqués, l'Empereur, notre auguste maître, ne
balança pas un instant de prendre le seul parti
que lui prescrivoit sa qualité de Protecteur né
du Monténégro. Le lieutenant général comte Ive-
litch fut en conséquence expédié vers ces contrées
avec la commission d'éclairer les Monténégrins
sur les vues pernecieuses de leur Métropolitain et
de faire avorter ainsi dans leur principe les ma-
chinations du g^t françois. On fit tomber de pré-
férence le choix sur cet officier général parce qu'
étant lui même né dans ce pays et connoissant à
fond les localités et l'esprit de ses compatriotes,
il paroissoit plus propre que tous autres à déjouer
les trames du Métropolitain de Monténégro. Et-
rangé d'ailleurs à tout autre objet que celui
qui lui a été confié ses instructions ne portaient
rien qui fût donner le moindre ombrage à l'in-
quiétude la plus susceptible.

L'expérience sembloit jusqu'à présent justi-
fier ce choix et le g^t autrichien fût le premier
à en ressentir les heureux effets, puisqu'il a suffi
de la présence du comte Ivelitch et de quelques
exhortations de sa part pour appaiser les mouve-
ments qui s'étoient constatement entretenus au
littoral de Pastrovitch et dans les quatre com-
munes de Zuppa, mouvements dont les symptômes
commençaient à devenir alarmants. Je ne relève
ces particularités à votre excellence que pour la
mettre à même de faire sentir d'autant mieux
au ministère Imperiale et Royal, que dans l'envoy
du comte Ivelitch au Monténégro la Cour Impe-
riale de Russie étoit bien éloignée d'avoir des
arrières pensées, dont la Cour de Vienne eut pu
concevoir quelque méfiance.

Tout ce que je viens de vous retracer, mon-
sieur le comte, relativement aux affaires présentes
du Monténégro me permet d'aborder le but prin-
cipal de cette dépêche. Je veux parler de la no-
mination d'un Consul de Russie à Cattaro et de
la résolution que la Cour de Vienne nous annonce

avoir prise à la suite de la démarche indi-
quée par mr. Mazourevsky s'étoit permis de son-

Il est aisé de s'apercevoir par ce qu'il
cède que la nomination en question d'un
n'est, et ne peut être, autre chose que la
de l'expédition du comte Ivelitch. Quel
motif pourroit on donner en effet à l'insti-
tution d'un agent commercial dans un port, ou
ne peut voir qu'accidentellement le pavillon
N'ayant aucune relation directe avec les
de la Russie la ville de Cattaro n'est un
intéressant pour nous que par sa proximité
avec le Monténégro. Nous nous refusons certain-
ment à toute idée que les intentions de sa majesté
impériale à cet égard puissent être soupçonnées
par la Cour de Vienne, cependant pour ne rien ou-
vrir de ce que la confiance la plus illimitée po-
urrait exiger en pareil cas, nous n'hésitons pas à
clarifier à notre intime allié, que le principal
de la destination de mr. Mazourevsky étoit
de seconder le comte Ivelitch en lui tenant
lieu de secrétaire. S'il en étoit pareillement dans
l'obligation d'accorder son assistance à ceux
du Monténégro, qui viendroient par fois la récla-
mer, on ne sauroit sans injustice en déduire aucune
conséquence équivoque. Toutes les Puissances
de l'Europe, hormis la France, ayant admis la
compétence des agents russes dans leur intervention
en faveur des sujets de la république Sept-Insul
le droit de protection qu'ils seroient dans l'obligation
d'exercer en faveur des Monténégrins ne pou-
voit être regardé, que comme encore plus légitime
par conséquent moins susceptible d'être contesté
puisque il repose sur des lettres plus anciennes
que le temps a sanctionnées. Du reste il n'y a
aucun doute que mr. Mazourevsky en se portant
à une démarche irrégulière, devoit encourir la désa-
pprobation de notre auguste maître. Je ne veux
rien prouver que le rapport de mr. le baron de Ro-
ss lui même qui en rendant compte de cet évé-
nement y fait parte en même temps, que le comte
Ivelitch désavoua la conduite du consul Rus-

Sa majesté Imperiale a donc vu avec un
bien vif que la Cour de Vienne tirant à con-
séquence un fait qu'il étoit facile de redr-

oulut en quelque façon rendre notre Cour responsable de l'imprudence d'un agent subalterne et aima mieux brusquer sa résolution, plutôt que de s'expliquer amicalement avec Elle. Tout gouvernement est sans doute en droit de prendre pour la sûreté de ses États telles mesures que sa sagesse lui indiquera et nous n'avons assurément pas le droit de nous ingérer dans les arrangements intérieurs que la Cour de Vienne juge nécessaire même avec l'intention de les consurer. Cependant nous aimons à croire que vu l'amitié qui règne entre les deux Souverains, on aura égard aux considérations que je vais vous exposer, monseigneur le comte, et qui rendent très désirable qu'il revienne sur la détermination qui vient d'être prise relativement au port de Cattaro.

La Cour de Vienne connoit dans tous ses rapports l'objet de la mission du comte Ivelitch, elle ne peut ignorer que le succès de cette mission seroit avantageux aux intérêts des deux Cours Impériales.

Il s'agit de déjouer des intrigues ourdies par le g^r françois de concert avec l'Evêque de Monténégro et dont le résultat comprométtroit, peut être, la sûreté des États héréditaires, tandis que nous n'y sommes en jeu que pour des intérêts, qui ne peuvent avoir pour nous qu'une importance secondaire. Il seroit donc difficile de supposer que la Cour Impériale et Royale voulut sous un prétexte dans le fond très léger mettre des entraves et augmenter les embarras du comte Ivelitch, en se refusant à l'admission de mr. Mazourevsky en qualité de consul à Cattaro. Il se présente une autre considération non moins importante et ajouter à la peine qu'éprouveroit sa Majesté Impériale en cas que la Cour de Vienne voulut persister dans résolution de déclarer port militaire celui de Cattaro. La nomination de mr. Mazourevsky au consulat en cette ville étant devenue notoire par tout une détermination particulière établiroit dans l'opinion publique l'idée d'une divergence d'opinion, d'un germe de dissension entre les deux Cours Impériales, qui produiroit les effets les moins désirables et dont le g^r françois surtout ne manqueroit pas de tirer avantage, comme le ministère autrichien

l'a très judicieusement observé plus d'une fois avant que le cas, dont il s'agit eût lieu. Après toutes ces considérations ce n'est que par manière d'acquit, et pour ne pas laisser sans réplique dans une discussion de ce genre rien de ce qui a été avancé à ce sujet par le ministère Impérial et Royal, que je relèverai la comparaison qu'on a voulu établir entre le Port de Cattaro et celui de Sebastopol. Ce dernier n'est effectivement autre chose qu'un port militaire, puisque c'est là que se trouve le dépôt de toutes les forces navales de la Russie sur la Mer Noire et on n'avoit pas besoin d'aucune raison cachée pour le déclarer tel. Celui de Cattaro au contraire considéré comme position militaire ou comme échelle commerciale, ne présente aucun de ces avantages, qui puissent nécessiter des mesures extraordinaires.

On ne pourra donc prendre la change sur la mesure à la quelle le cabinet de Vienne a voulu se décider et l'on ne manquera pas d'en tirer la conséquence que la désunion et la méfiance commencent déjà à agir entre les deux Cours. Notre auguste Maître espère trop de l'amitié d'Empereur François II pour ne pas être assuré que sa Majesté Impériale et Royal ne permettra pas qu'à la suite d'une affaire si peu essentielle de telles suppositions puissent s'accréditer aux quelles il est sous tous les rapports très important de ne pas laisser se former.

Votre Excellence voudra donc bien faire parvenir à la connoissance du ministère Impérial et Royal en communiquant au vice-chancelier de la Cour et d'Etat le contenu de cette dépêche, l'impression pénible qu'elle a faite sur sa majesté Impériale la résolution prise par la Cour de Vienne de fermer au commerce le Port de Cattaro. Pleinement convaincu que ce ministère saura apprécier dans toutes leurs valeurs les motifs qui nous font souhaiter un amindement à la mesure en question, nous aimons à nous flatter que cette circonstance ne sera pour sa Majesté qu'une occasion de plus de reconnoître les dispositions vraiment amicales de notre intime allié.

Prince All. Tchartorysky.

St. Petersbourg, 22. octobre 1804.

P. S. C' est avec bien du plaisir que nous avons vu par vos^s dépêches sur N°. 113. et 114. que dans vos explications avec le vice-chancelier comte de Cobenzel Votre excellence a prévenu les ordres de l' Empereur qui nous sont adressés aujourd' hui relativement aux Monténégrins et à mr. Mazourevsky notre consul à Cattaro. Les détails dont je vous entretiens vous mettront à même de donner des explications plus amples au Cabinet de Vienne qui ne saura méconnoître l' utilité qui doit résulter pour l' Autriche même de nos relations avec le Monténégro.

Quoique (à notre grande surprise) nous soyons privé depuis 3 mois des rapports du général-major Ivelitch, il paroît par les notices indirectes, qui nous sont parvenues, que le Métropolitain a été amené à la fin à professer meilleurs principes et à rompre les relations avec les agents françois. Aussitôt que nous apprendrons positivement que ce changement s' est opéré à Monténégro, nous serons dans le cas de commettre mesures ultérieures que notre Cour devra prendre pour empêcher que le pays de Monténégro ne revienne aux liaisons que les Français y avoient fondées à quoi la présence d' une agent russe dans le voisinage peut le plus concourir. Nous espérons que la Cour de Vienne pesant mûrement toutes ces considérations ne fera plus de difficultés à renouer à son projet de déclarer Cattaro Port Militaire, et que loin d' entraver les mesures salutaires que les circonstances nous ont engagé de prendre elle les secondera au contraire.

22. octobre 1804.

A. Tchartorysky.

8. Бр. 138. Напрт депеше посланику Разумовскому од 19. децембра 1804.

(Projet de Dépêche à l' Ambassadeur comte de Razoumoffsky, 19. Décembre 1804).

La communication que nous vient faire le comte de Stadion d' une Dépêche ostensible qui lui fut adressée en date du 2. Décembre dernier, nous replace de nouveau dans la nécessité de revenir avec v. e. sur l' objet qui concerne le

Monténégro. Après avoir essayé dans cet office de prouver par les dispositions du traité de Chistove la dépendance du Monténégro de l' Empire Ottoman le ministère Autrichien y cherchait à nous faire reconnoître la nécessité pour la Cour de Vienne de recouvrir à des voies de rigueur pour terminer ses embarras avec les Monténégrins et principalement avec leur Métropolitain.

Déjà à la lecture de premières lignes nous avons été fortement surpris de ce qu' on ait voulu à Vienne, établir sur les dispositions du dit traité la sujétion du Monténégro à Empire Ottoman. Pour se rendre une compte exacte de notre surprise il suffit de se rappeler l' époque à la quelle le traité de paix fut conclu, et la Cour Ire et R^{de} se souvient assurément qu' après que l' Autriche eût mis fin par ce traité à la guerre, que les deux Cours Impériales avoient entreprise d' un commun accord contre la Porte. La Russie se trouva être seule en guerre contre cette Puissance, qui doit pour nous être parfaitement étrangère. Ce n' est donc pas le traité mentionné qu' on peut nous apposer comme une autorité dans le cas dont il s' agit. D' ailleurs, sans m' arrêter longtemps à l' époque, si peu agréable pour nous, je ne puis m' empêcher d' ajouter qu' on a bien plus de peine encore à expliquer comment une transaction passée entre deux Puissance pourroit mettre y un Etat libre qui n' y fut pour rien.

Depuis plusieurs siècles les Monténégrins sont en possession d' une entière indépendance. Tous les efforts qu' on a vu faire à plusieurs souverains Ottomans, pour les en dépouiller, sont venus échouer contre les roches et le courage des habitans de ce petit pays, et ce n' est pas d' un traité de plume ni en vertu d' un traité dont ils ne soupçonnent peut être pas l' existence, qu' ils pourront être rangés dans les classes des sujets Turcs. La Cour de Vienne ne voudra pas nous plus que ce même traité de plume imposa à la Russie la dure nécessité de retirer sa protection à un peuple qui en jouit depuis un siècle, et qui s' est jeté volontairement entre ses bras.

Tout ce qui vient d' être parfaitement appliqué aux traités et conventions de la Porte avec

l'ex-République Vénitienne est sans importance car cette dernière avoit tout aussi peu de droits sur le Monténégro que telle autre Puissance de l'Europe. Si les Monténégrins eurent toujours le joug Ottoman en horreur, ils ne se montrèrent pas moins jaloux de préserver leur indépendance contre les entreprises des Vénitiens, et ils suivirent cette dernière marche avec le même succès.

Pour ce qui regarde la Porte Ottomane depuis un nombre d'années elle est instruite de la protection que la Russie accorde au Monténégro et dernièrement encore lorsque des circonstances graves et suffisamment connues nécessiterent l'expédition du comte d'Ivelitch, nous ne manquâmes pas de mettre le véritable objet de sa mission. La Porte connoissant parfaitement l'existence politique du Monténégro, et ne se dissimulant pas que ce pays se trouve absolument hors de sa dépendance, ne sauroit concevoir le moindre ombrage de ces rapports avec la Russie, et S. M. J. rassurant pleinement à cet égard son intime allié se charge volontiers de répondre à toutes les réclamations, qui pourroient lui être adressées de la part de la Porte relativement au dit pays.

J'aborderai maintenant les motifs allégués par la Cour de Vienne dans la Dépêche précédente du comte de Cobenzl pour établir la nécessité de prendre des mesures sérieuses relativement au Monténégro et principalement contre le Métropolitain. J'ai déjà observé plus haut et il ne sera pas inutile de le rappeler encore que depuis un siècle le Monténégro se trouve sous la protection de la Russie. Si à la suite du vœu unanime dernièrement exprimé par les habitants de ce pays, notre influence y fut consolidée il nous semble que la Cour de Vienne devroit se rejouer avec nous de ce succès comme d'un moyen de plus que nous nous sommes acquis par là de cimenter nos avantageux rapports d'amitié et de confiance qui subsistent entre ses deux pays.

En renumérant les preuves irrefragables que S. M. I. lui a donné en différents temps de son bon constant et sincère à cet égard. Il lui sera facile de se convaincre que notre auguste Maître

fidèle à ses principes n'usera quant à l'Autriche de son influence au Monténégro, que pour conserver le bon voisinage de ce pays avec les provinces avoisinantes de la domination autrichienne. S. M. I. pouvant compter sur un attachement inviolable de la part des Monténégrins et ayant plus d'une raison à croire que leur Métropolitain est sincèrement revenu à son devoir n'hésite pas à répondre à la Cour de Vienne de la conduite future des Monténégrins à moins que des intrigues sourdes et soufflées du dehors ne viennent entraver ses soins. De cette manière les mesures vigoureuses devenant parfaitement inutiles, la Cour I^{le} et R^{le} pourra les rapporter sur d'autres points, qui doivent selon nous attirer de préférence son attention.

En examinant ainsi l'application des dites mesures et les motifs qui en ont suggéré l'idée à la Cour de Vienne, l'Empereur a reçu avec une satisfaction toute particulière l'assurance qui nous fut donnée par le comte de Stadion, que la Cour I^{le} et R^{le} n'étendra jamais ses vues sur la possession du Monténégro et même ne se permettra aucun empiètement sur le territoire de ce pays. S. M. I. se reposant entièrement sur la loyauté connue de son intime allié n'en demande pas plus pour être parfaitement tranquille à cet égard, et desire seulement qu'on le soit également à Vienne sur le compte de menées présumées du Métropolitain; car il est plus que probable, que celui-ci voyant l'attachement inébranlable de ses compatriotes pour la Russie, et connoissant suffisamment la nature des rapports qui existent entre les deux Cours Impériales s'abstiendra désormais de toute démonstration, qui pourroit fournir à celle de Vienne le sujet de quelque plainte contre lui. Dans tous les cas, s'il arrivoit qu'il oubliât la dernière leçon que nous lui avons donnée et qu'il se portât à de nouvelles machinations, il est à espérer, qu'on trouvera toujours dans la personne de l'agent Russe un surveillant assez vigilant pour les découvrir et les déjouer à temps.

Quant au consul Mazourevsky, sa conduite ayent été fortement et à plusieurs reprises redres-

sée il n'y a pas de doute qu'il n'y apporte les amendemens desirés par la Cour de Vienne. Si cependant contre toute attente il continuoît à donner de justes sujets de mécontentement contre lui le ministère Ire et R^{le} peut être persuadé, qu'on s'empressera ici à y remédier en donnant une autre destination à mr. de Mazourevsky.

Ayant ainsi répondu à toutes les points de la dépêche relative aux affaires du Monténégro que le comte de Stadion nous a communiquée, je dois prier V. E. de communiquer également in extenso le contenu de la présente au vice-chancelier de la Cour et d'Etat.

Avant de terminer j'ai encore à vous transmettre, mr. le comte, la resolution de l'Empereur touchant l'autorisation déléguée par les Monténégrins au consul Mazourevsky d'intervenir auprès des autorités autrichiennes à Cattaro, toutes les fois qu'ils seront dans le cas d'y faire quelque réclamation.

Sa Majesté Impériale désire vivement que cette intervention fut admise par la Cour de Vienne convaincue comme elle est, que les Monténégrins s'étant une fois soumis à la juridiction du consul Russe à Cattaro, leurs rites fréquentes avec les sujets autrichiens, non seulement puront être toujours prevenus par les soins de cet agent, mais que le germe en sera même étouffé. L'amitié et l'alliance qui unissent les deux Souverains nous autorisent à croire que cet objet ne rencontrera à Vienne aucune difficulté. J'y ajouterai la considération que l'exemple n'est pas nouveau: toutes les puissances de l'Europe ont déjà reconnu ce droit à S. M. I. relativement à la République Sept-Insulaire, et l'Empereur ne doute nullement que son auguste allié voulut cette-foi-ci être moins complaisant.

S. M. I. vous charge en consequence, mr. l'ambassadeur, d'en faire incessamment la demande auprès du ministère autrichien par un office en forme à l'effet d'obtenir les ordres nécessaires pour les autorités de Cattaro relatifs à la compétence de mr. Mazourevsky dans son entremise en faveur des Monténégrins.

9. Денежа княза Чарторискога графу Радомскому у Бечу.

(Dépêche du Prince Czartorysky au comte Razoumoffsky à Vienne. St. Petersburg 27. Janvier 1805.

Руком императора Александра I написание по сему“).

Les communications successives que nous faites le comte de Stadion relativement aux affaires de Monténégro les dépêches du comte Jvelitch apportées ici par le major Miletitch m'engagent à entretenir de rechef v. e. sur cet objet. Je le fais avec d'autant plus d'empressement que les explications que j'ai à vous transmettre, sont de nature à tranquilliser entièrement le cabinet de Vienne sur les doutes qu'il semble avoir conçus et qu'elles serviront à redoubler sa juste confiance dans la sagesse des dispositions de notre auguste Maître et dans l'amitié qu'il a vouée à S. M. I. et R^{le}.

V. E. a déjà été à même de déposer amplement à la Cour de Vienne les raisons qui ont motivé l'envoi du général Jvelitch et du comte Mazeurevsky. Le but que s'est proposé notre auguste Cour étoit de détruire dans ces contrées l'influence française qui commençoit à devenir alarmante et dont les provinces avoisinantes de S. M. I. et R^{le} auroient été les premières à ressentir. Ce but ne pouroit être que conforme au desir du Cabinet de Vienne. Il y avoit deux moyens d'y parvenir, celui de remplacer le Métropolit par une personne plus dévouée aux intérêts et au système des deux cours Impériales et de conserver ce Prelat en le faisant rentrer dans la bonne voye. Ces deux moyens devenoient indifférens en eux-mêmes, pourvu que l'effet désiré fut produit, et il ne s'agissoit plus que d'adopter celui qui rencontreroit dans l'exécution le moins de difficultés. Le ministère autrichien avoit remarqué que le dernier étoit est préférable et s'est aussi celui que mr. de Jvelitch a choisi comme plus simple et plus convenable. En effet le Métropolit a su acquérir un ascendant sur l'esprit des Monténégrins, et nous n'avons pas cru devoir insister sur la resolution de

déplacer, mais en même temps nous avons acquis la conviction que ce peuple dévoué et attaché à la Russie par les liens de la religion et de l'origine et appréciant sa protection et ses bienfaits ne se laisseroit entraîner sous aucun prétexte dans une union avec la France; de sorte qu'en supposant même que les protestations du Métropolitte ne soient pas sincères, il n'osera pas agir contre nous s'il veut conserver son pouvoir.

Tel est l'état des affaires dans le Monténégro et rien ne seroit plus impolitique que de diminuer dans ce moment nous soins relativement à ce pays. La Cour de Vienne en a reconnu elle même la convenance et l'utilité. Mr. le comte de Kobenzl dans l'une de ses dépêches au comte de Stadion exprime le désir que nous prenions les mesures nécessaires pour nous assurer de la sincérité et de la continuation des sentiments que semble professer maintenant l'évêque de Monténégro. Pour y parvenir et pour couper court à jamais aux intrigues françaises, l'Empereur seroit indispensable la présence d'un de nos employés dans le Monténégro et celle d'un consul Russe aux Bouches de Cattaro, à fin de faciliter les communications avec ce pays. Il s'entend de soi même que le but principal de la gestion de ces deux agents sera toujours d'employer au Métropolitte et au peuple monténégrin des sentimens conformes aux désirs et à la juste attente de la Cour de Vienne. Il paroît même que de cette manière on s'asseroit le mieux de la tranquillité de ce pays, ce qui ne lesseroit pas que d'être essentiel surtout dans ce moment on l'on sera occupé aussi exclusivement autre part. Le serment prêté en dernier lieu par les Monténégrins de rester fidèles à la protection de la Russie et par conséquent de ne pas rechercher celle de la France est une circonstance qui ne peut qu'ajouter à la satisfaction de la Cour de Vienne, et qui nous donne déjà assez d'ascendant sur eux pour ne pas hésiter à rassurer le ministère autrichien sur toutes les menées du Métropolitte, tendantes à troubler le repos des sujets de S. M. I. et R.^{te} aux envoies des Bouches du Cattaro. Il est donc intéressant de maintenir ce peuple dans les bonnes

dispositions qu'il manifeste et d'éloigner toute nouvelle discussion qui pourroit entraver le succès de nos soins. En conséquence l'Empereur se plait à croire que son intime allié les Lui facilitera en ne donnant pas suite à l'affaire du monastère de Stagnovitch et en ordonnant de traiter bien les Monténégrins qui viendront ou pour le commerce ou pour d'autres affaires particulières sur le territoire autrichien. Il sera aussi prescrit à cet effet à notre consul à Cattaro d'employer ses bons offices pour empêcher toutes les rixes qui pourroient s'élever dans ces occasions. Pour cet effet j'ai à vous instruire, monsieur le comte, que sa majesté Impériale désire que l'autorisation dont les Monténégrins ont eu l'intention de munir Mr. Mazourevsky puisse être admise par le cabinet de Vienne. L'Empereur est convaincu que les Monténégrins ayant une fois adopté la juridiction du consul Russe à Cattaro, il sera facile de prévenir ou d'apaiser par les soins de cet agent les démêlés fréquentes entre eux et les sujets autrichiens et même d'en étouffer le germe. Leur refuser cette demande produiroit à coup sur un effet contraire.

V. E. voudra donc bien inviter officiellement la Cour, ou vous êtes, à consentir que Mr. Mazourevsky intervienne auprès des autorités autrichiennes à Cattaro toutes les fois que des individus monténégrins seront dans le cas de réclamer son assistance, et nous avons lieu de croire qu'elle s'y refusera d'autant moins que dans un cas semblable toutes les Puissances n'ont fait aucune difficulté de consentir que nos agents gèrent en même temps les affaires des sujets de la république des Sept-Insulaires. En suivant nos conseils le ministère autrichien se trouveroit hors de toute mesure de rigueur y paroîtrait superflue. La protection de la Russie sous la quelle se trouve le Monténégro depuis plus d'un siècle et le recours récent que ses habitans y ont eu seront sans doute appréciés dans cette occurrence à leur juste valeur par la Cour de Vienne. L'Empereur a reçu avec une satisfaction toute particulière les assurances que Mr. le comte de Stadion nous a donné qu'elle n'étendrait jamais ses vues sur la prof-

fession du Monténégro, et qu' elle ne se permettoit aucun empiètement sur le territoire de ce pays. V. E. voudra bien à son tour réitérer au ministère Autrichien l' assurance que nous ne négligerons de notre côté rien de ce qui pourra être agréable à l' Empereur et que sa majesté après les rapports qu' Elle a reçu du comte de Ivelitch croit pouvoir répondre dorénavant d' une conduite plus satisfaisante de la part du Métropolit et des Monténégrins. Ce n' est pas que nous ayons l' intention de dissuader la Cour de Vienne de se mettre sur ce point en mesure, tout au contraire nous désirons qu' elle rassemble sur les côtes de l' adriatique sous quelque prétexte que ce soit des forces suffisantes, dont la présence ne peut que contribuer à consolider la tranquillité de ces contrées mais dont le véritable but sera d' être portées au premier signal dans le Venitien, ou même selon qu' on en verroit la nécessité sur la côte opposée de l' adriatique.

Outre les raisons ci-dessus mentionnés, qui font désirer à la Majesté Impériale la promenance de deux agents dans ces contrées v. e. n' est étrangé de confier aussi à notre intime allié que l' Empereur a le projet lorsque les hostilités commenceront en Italie de faire lever par leurs soins un corps franc dans le Monténégro, pour l' employer auprès de l' armée qui agira dans le Royaume de Naples sans compter l' avantage qui peut en résulter pour nos opérations, on parviendra par ce moyen à donner de l' occupation à la jeunesse oisive et inquiète de ce pays.

Pour ce qui est des bruits qu' on a fait courir sur les prétendus projets de la Russie dans le Monténégro et sur lesquels notre Consul à Cattaro est accusé d' avoir tenu des propos déraisonnables, ils sont trop absurdes pour qu' il soit nécessaire de les réfuter. Notre système à l' égard de la Porte est assez connue par le Cabinet de Vienne pour qu' il puisse y ajouter foi, et il ne faut les attribuer qu' à un zèle mal entendu du mr. Mazourevsky qui selon les apparences, les aura disséminé dans la vue de faire plus d' effet sur les Monténégrins. Il a néanmoins déjà été repris très sévèrement et nous venons de le réprimander

itérativement. Nous espérons d' après cela que sa conduite sera à l' avenir plus convenable et fera oublier ses écarts antérieurs; si toute fois il continuoit à donner au gouvernement autrichien des motifs de mécontentement au point de faire désirer son rappel, nous nous empresserons de céder au désir qui nous en seroit répété et de donner à mr. Mazourevsky quelque autre destination. Sa majesté Impériale en attendant pour prévenir tout abus de confiance de la part de nos agens au Monténégro, et pour mieux examiner l' état des affaires dans ce pays se s' assurer que ses vues y seront remplies à sa satisfaction et à celle de la Cour de Vienne, vient de nommer à cette fin mr. le conseiller d' Etat Sanceffsky qui se rendra incessamment sur les lieux. Cet employé a donné des preuves de prudence et de zèle, et son personnel le rend tout à fait propre pour une commission de ce genre.

Il me reste à parler à v. e. des appréhensions que le cabinet de Vienne témoigne sur l' effet que nos démarches dans le Monténégro ont pu produire sur l' esprit de la Porte Ottomane. Depuis nombre d' années elle est instruite de la protection que la Russie accorde au Monténégro et dernièrement encore lorsque des circonstances urgentes et suffisamment connues nécessiterent l' expedition du comte Ivelitch, nous ne manquâmes pas de mettre le ministère ture au fait du véritable objet de sa mission. La Porte connoissant parfaitement l' existence politique du Monténégro ne se dissimulant pas que ce pays se trouve absolument hors de sa dépendance ne sauroit prendre ombrage de ses rapports avec la Russie et sa majesté Impériale croit pouvoir rassurer à cet égard son intime allié et se chargera volontiers de répondre aux réclamations qui pourroient lui être adressées à ce sujet de la part du gouvernement ture.

Je ne saurois à cette occasion passer sous silence la citation faite par le ministère autrichien du traité de Chistov dans le cours de nos discussions sur le Monténégro. Je ne prétends pas ici traiter la question du droit public si un traité conclu entre deux Puissances peut leur donner le

pit de disposer d'un pays qui ne reconnoit pas sa domination et dont aucune d'elles n'a été en possession. Mais puisqu'on nous a cité le traité de Chistov, il sera nécessaire de faire observer au Ministère Impériale et Royale que la Russie ne peut pas mettre comme obligatoire pour Elle un traité auquel Elle n'a jamais adhéré ni pris part; et M^{te} l'impératrice a vu avec d'autant plus de peine mentionné dans la communication du comte de Stancov à Son ministère, qu'elle a dû se rappeler à cette occasion les circonstances, qui ont accompagné la conclusion de ce traité."

10. Jedna бильешка о рапорту мајора Милетића од 10 Јануара 1805. Бр. 40.

Отставной майоръ Милетичъ, присланный к намъ курьеромъ отъ генералъ-лейтенанта графа Меллара, по даннымъ здѣсь прошеніямъ объясняетъ, что игуменъ Трохимъ изъ Герцеговины, узнавъ, что онъ Милетичъ отъѣзжаетъ въ Спбургъ, приѣхавъ къ нему ночью въ Рагузу и просивъ имени народа герцеговинскаго довести вашему величеству о преданности всѣхъ герцеговинцевъ и о желаніи ихъ быть подъ покровительствомъ Россіи, подобно черногорцамъ, каковое желаніе не смѣютъ показать явно, поелику всѣ архіереи у насъ изъ грековъ и преданы Портѣ, и что надѣясь послѣдуетъ охотно всѣмъ тѣмъ направленіямъ, коимъ ему отсюда будутъ даны. Въ заключеніи онаго Милетичъ доноситъ о непремѣнной преданности Черногорцевъ къ Россіи и о желаніи ихъ препоручить ему Милетичу нѣсколько молодыхъ людей для обученія европейской дисциплинѣ.

11. Извѣстїа о писмѣна пригорскаго архимандрита Симеона Ивковића 1807 године.

Черногорскій архимандритъ Симеонъ Ивковичъ подавъ два письма, изъ коихъ въ первомъ объявляетъ, что отправленъ онъ съ тѣмъ, что бы перепутать предъ вашимъ императорскимъ величествомъ единодушное желаніе митрополита чер-

ногорскаго и всѣхъ народовъ того края, право славную вѣру исповѣдующихъ: 1. что бы по изложеніи всемірнаго врага соединить во единыя провинціи: а) Черногорскую съ присовокупленіемъ къ ней трехъ городовъ албанскихъ: Подгорицы, Опужа и Жабляка; б) Боку ди Катаро; в) Герцеговину; г) Рагузу и е) Далмацію. 2. Соединеніе сіе утвердить на вѣчныя времена однимъ общимъ наименованіемъ сихъ областей Славено-сербскаго царства. 3. Присоединить титулъ славено-сербскаго царя къ августѣйшему титулу императора Всероссийскаго. 4. Для управленія симъ царствомъ назначить президента изъ природныхъ Россіанъ. 5. Общее желаніе народа, что бы вице-президентомъ и товарищемъ управляющаго наименовать черногорскаго митрополита и по примѣру митрополита карловицкаго, что въ Венгріи, украсить его титуломъ князя Россійскаго и чиномъ дѣйствительнаго тайнаго совѣтника. 6. Столицею сего царства и мѣстопробываніемъ президента и вице-президента назначить Рагузу, яко средоточіе пяти областей. 7. Въ митрополиі Славено-сербскаго царства подвѣнчаніемъ митрополитомъ, постановить трехъ архіереевъ: въ Далмаціи въ городѣ Зарѣ; въ Герцеговинѣ въ городѣ Требиньѣ; и въ Катаро, который будетъ намѣстникомъ митрополита. 8. Въ сихъ трехъ городахъ учредить по одной Семинаріи или школѣ. Въ заключеніе же народы сіе желаютъ сохранить на вѣчныя времена свою вѣру и вольность, подъ покровительствомъ Россійскаго престола.

Во второмъ письмѣ, по особому порученію отъ митрополита, коего прилагаетъ и письмо, представляетъ о многихъ трудахъ и усердіи и честности статскаго совѣтника Санковскаго митрополитъ проситъ, что бы до новаго въ томъ краѣ учрежденія онъ былъ оставленъ полномочнымъ вашего величества; а въ награду ему испрашиваетъ чинъ камергера и орденъ святаго Владимира; майору графу Воиновичу, коменданту въ Кастель Новѣ, чинъ, пенсію и орденъ; оберъ-іеромонаху Владевичу, тайному секретарю митрополита, что бы онъ въ свое время былъ архіереемъ въ Герцеговинѣ; римскаго исповѣданія

сопра интенданту Замбарину, за особливую его ревность къ Россійской имперіи и престолу, пенсію и орденъ; ознаменовавшемуся отличнымъ мужествомъ при занятіи Бока ди Катаре штабъ капитану 4-го монаршаго полка и кавалеру ордена св. Іоанна, Скоробогатову чинъ, пенсію и орденъ. Въ заключеніе же архимандритъ Никовичъ представляет и ходатайствуетъ: 1. о братѣ родномъ митрополита Саввѣ Марковѣ Петровичѣ, который и Сенивинимъ за храбрость и мужество его отлично рекомендованъ, представляетъ о награжденіи его знакомъ отличія, пенсією и достоинствомъ графа Россійскаго; въ своемъ отечествѣ пользуется онъ почестію княжескою, ибо въ грамотахъ государя императора Петра Великаго родъ Петровичевъ именуется князьями. 2. роднаго племянника митрополита, Станислава Петровича, также отлично рекомендованаго Сенивинимъ, просить о награжденіи знакомъ отличія. 3. Станиславу Засецъ — Бело, ближайшему тѣлохранителю, просить золотую медаль для пошенія на шеѣ и денежное награжденіе.

12. Рапорт цару Александру I. 1807. Бр. 41.

(высочайше утверждено въ картенштейнѣ 3 мая 1807)

.... Такъ какъ обстоятельства не позволяютъ еще заняться устроєніемъ того края, то я по предмету сему заготовилъ отвѣтное отъ себя письмо къ червогорскому митрополиту. Относительно же наградъ, по представленію отъ митрополита и отъ Никовича, то представляю слѣдующія замѣчанія: статскому совѣтнику Санковскому св. Владимира 3-й степени; майору Вовновичу св. Владимира 4-й степени; оберъ іеромонаху Владевичу, тайному секретарю митрополита, митрополитъ желаетъ что бы въ свое время былъ архіереемъ въ Герцеговинѣ. Написать Самоковскому что то можетъ послѣдовать когда дозвоятъ обстоятельства и зависѣть будетъ отъ общаго избранія; Замбарину табакерку въ 1500 рублей; Скоробогатовъ долженъ быть рекомендованъ отъ своего начальства; Саввѣ Маркову Петровичу орденъ св. Анны

2-й степени; Станиславу Петровичу табакерка въ 1500 рублей; Засецъ-бело золотую медаль лубой, или красной лентѣ; брату архимандрита Никовича, александрійскаго гусарскаго полковнику, Даниловичу пересвести его въ тѣ мѣста, которые находятся въ Черногоріи и пожаловать его чиномъ майора. Въ офицерскомъ чинѣ жить онъ здѣсь съ 1790 года; а въ настоящемъ же съ 1802. Самому архимандриту Павлу пожаловать алмазами украшенный крестъ св. Анны 2-й степени, коего онъ уже кавалеръ и сверхъ того пожаловать, вмѣстѣ съ братомъ, 500 червонцевъ.

13. Планъ како да се освоје Славено-сербская область: Босна, Ерцеговина, Зета, Бока ди Катаре и Далмација. Ад Бр. 40.

Настоящія военныя обстоятельства побуждаютъ меня по вѣрноподаническому долгу не оставить въ тѣхъ средствахъ кои послужатъ въ пользу его императорскаго величества. Будучи рожденъ и воспитанъ до 17 лѣтъ въ Бока ди Катаре тамъ въ славянскихъ земляхъ связи родства и дружества; а потомъ бывъ въ сихъ краяхъ во время войны съ турками въ 89, 90-мъ, равно и въ 1804, 1805 и 1806 гг. по высочайшимъ порученіямъ, пріобрѣлъ въ племенахъ такую довѣренность что они во всякомъ случаѣхъ, гдѣ польза службы его величества, исполняли всегда все то о чемъ я имъ и тѣмъ доказали на самомъ дѣлѣ совершенную ихъ преданность Россійскому престолу; нынѣ же, что бы развлечь французскія и турецкія силы, удобно можно ихъ употребить въ слѣдующему:

Провинція Зета граничитъ съ Червою Сербією а Герцеговина съ Бока ди Катаре и Сербією будучи смежна также съ Далмациєю и Бока ди Катаре. Народы сихъ областей толико же храбры и ненавидятъ иго магометанское, вооружены и готовы при первомъ знамѣни нанести Оттоманамъ смертельный ударъ, ежели только побуждены сіе будетъ; а кичливаго Наполеона не заставить отстать отъ своихъ предпріятій, принудить искать мира.

А да бы достигнуть по сему предположенію желанной цѣли необходимо нужно:

1. Изъ войскъ Россійскихъ отправить изъ Махачи, въ сосѣдствѣ съ Сербією, колову изъ 2 баталіоновъ пѣхоты и 3-хъ полковъ Казаковъ, вступа съ оными въ Сербію, отрядить изъ оной еще баталіоновъ и два полка казаковъ и, при соединеніи къ сей колонѣ три тысячи отборныхъ вѣрбовъ, перенести къ рѣкѣ Дринѣ въ провинцію Герцеговину, гдѣ также обитаютъ племена славянъ христіанскаго исповѣданія въ четверо болѣе турокъ, и по примѣру сербскаго народа желаютъ бросить съ себя иго Порты; легко завладѣютъ лежащими тамъ тремя крѣпостями безъ всякаго укрѣпленія и будучи снежны Бердамъ союзящимъ подъ высочайшимъ покровительствомъ Россійскаго скиптра, гдѣ также найдется отборнаго и неустрашимаго войска десять тысячъ, съ которыми занять немедленно Зенту провинцію, и стари принадлежавшую сербскимъ государямъ обитаемую славянами, преизбыточную съѣстными припасами. Такимъ образомъ отрѣзана будетъ отъ Турціи провинція Боснія, въ которой также подается въ трое больше христіанскихъ Славянъ, жели турокъ и которые безъ сомнѣнія предадутъ себя безъ пролитія крови. Такою диверсією сильно потрясется Стамбулъ, когда вдругъ потеряетъ лучшія области и принужденъ будетъ извлечь всѣ свои силы, ибо увидитъ необходимость спасать другія смежныя съ ними провинціи.

2. Въ тоже самое время сверху горъ напасть Бока дв Катаро и Дакмацію и заставить французовъ немедленно бѣжать изъ оной; а когда побѣдится то изъ жителей Далмаціи можно набрать войска 20 тысячъ и съѣвъ на рыбачьи лодки, гдѣ имѣется тамъ во всякое время болѣе тысячи воиновъ для сего предпріятія, ибо на каждую лодку можно до 40 человекъ, переплыть адриатическій заливъ, чрезъ 80 верстъ, въ Анкону и оттуда всю Пулію, преизбыточную всѣми нужными припасами.

На всемъ походѣ войска Россійскіе не подпадутъ ни опасности, ни недостатку въ пропитаніи, ибо въ странахъ, кои они проходятъ будутъ, имѣется изобиліе и обитаютъ вездѣ славяне.

Син славянѣ, когда услышатъ только о намѣреніи Россійскаго Императора защитить православную вѣру отъ ига магометанскаго и отъ Наполеона, со всею ревностію примутся за оружіе и не пощадятъ ни крови ни жизни своей, что бы неспровергнуть супостатовъ; покровителю же своему, монарху Всероссійскому, доставитъ безсмертную славу за спасеніе единовѣрцевъ и цѣлой Европы; а Сербію возстановитъ на блвстательную степень государства, которое въ состояніи имѣть подъ оружіемъ до 200 тысячъ неустрашимаго войска.

На овомъ писму немаше подписи; али изъ того што је оно додато к бр. 40, а под бр. 40 је биљешка о рапорту Мајора Милетића, то ће и овај план бити његов.

14. Писмо d' Анштета (d' Anstett) графу Салтикову из Беча ^{21. новембра} 1808 године. Бр. 547 (23).
^{3. децембра}

Monsieur le Comte!

Je viens de recevoir par la voye de Trieste l'expédition que v. e. ce trouvera ci-jointe. Elle était adressée à mr. Ambassadeur prince Kourakin, mais son contenu m'a paru de nature à devoir être porté aussitôt à la connaissance du ministère. Un traité de paix et d'alliance entre les Monténégrins et les Turcs, leurs implacables voisins; un traité motivé par la crainte que montre le Pacha de Scutari, que les François ne songent à envahir l'Albanie, tout cela mérite quelque attention dans les conjonctures, ou nous nous trouvons vis à vis de la Porte. Je n'ai assurément point la prétention de faire à cet égard des remarques, qui seroient au moins superflues. Mais je devais à cet accompagnement joindre celle, que, lorsque le Métropolitain faisait cette expédition, il n'avait pas encore reçu la réponse de mr. Ambassadeur, qui lui mandait, par ordre de la Cour, qu'il lui était libre d'accepter, ou de ne pas recevoir au Monténégro un consul de France.

Ces mêmes dépêches renferment le récit des affaires, qui ont eu lieu entre les garnisons Françaises et quelques communes, et dont on n'a jamais bien reçu les détails.

15. Писмо краљевске под-делегације од Будве и околине митрополиту црногорском.

(La Regia Vice-delegazione di Budua e distretto à Sua Eccellenza Reverendissimo Metropolita di Montenegro. Nr. 717).

Regno d' Italia.

Budua li 19 Luglio 1808.

O' auutto l' onore già di spiegare a V. E. quanto interessava S. E. generale in capo Duca di Ragusa Marmont che resedisse in Montenegro una persona incaricata con il titolo di Console, per potere per mezzo di questa mantenere fra quella popolazione e l' attuale felice governo un amichevole cordiale corrispondenza.

Rassegnai in pari tempo alla sopradetta prelodata E. S. le ragioni tutte delle quali in onore rendermi inteso come quelle che si oponevano per verificare questo desiderio in una popolazione non' avezza avere fra essa una tale diplomatica istituzione, e particolarmente di riconoscerla nella persona del signor Tomich stante le cose come sono state seguite fra questo s- e li Montenegrini ancora nell 1799.

Non tralasciai pure di rendere inteso S. E. il Duca di tutti gl' altri motivi di tenere e di dubbio in cui verteva quella Popolazione per simile circostanza gelosa sempre della sua libertà. Doppo avere dettagliamente esposto ogni motivo che li obbligava a rifiutarsi di condisendere al installazione dell detto console fra essi fui autorizzato d' assicurarla della indubitata manutenzione della presenti condizioni.

Primo. Che alor grando vera gichierita l'auetazione di quest' incaricato consolare per fare conoscere la giustizia della qualle sono animate l' operazioni di S. E. il Duca, vera il signor Tomich richiamato alle sue militairi ispezioni, e nominato altro soggetto I. Boneo, e capace non già mai di nazione Ragusea.

Locondo. Che questo residera in Zettigne, o altra parte che gli vera destinata.

Terzo. Che presso di lui non vi sarà alcun militare, ne altre persone, se non quelle, che po-

tessero abisognare al suo ufficio, come sare terprete o scrivano.

Quarto. Che li Montenegrini non saranno mai violentati in alcuna cosa, e chi sarà stato al console di non framischiarsi in niente quello può appartenere agl affari interni di Popolazione.

Quinto. Che alor quando abbisogniasse verno qualche cosa in quella parte sarà ordinato al detto console di comunicarli a V. E. onde bilire le direzioni che si dovranno tenere per sua diffinitazione.

Le altre ragionevoli circostanze vi furono dalla nazione desiderate in questo proposito da la fossero reputate necessarie per la condazione di quest affare ogni qual volta in onore di farne le conoscere relative, che potessero essere al autorisazione data mi presterò di tosto firmare, e voglio sperare ch' in questa forma potrà essere consolidata fra la V. E. e sua Eccellenza il una buona e sincera amicizia, e che sodisfarà quest' argomento il suo desiderio senza pregiudizio d' alcuna convenienza fara conoscere la sua tizia e la sua generosità.

Voglia V. E. ricontarmi il ricevimento presente mio foglio, e credermi qualle mi d' alcuna convenienza fara coonore d' assicurarla della mia venerazione.

Zanovich Regio vice-delegato. Per la forma copia d' originale Simon Orlovich segretario Metropolitano.

16. Писмо митрополита Петра I граф новичу.

(Petrowich il arcivescovo Metropolita Montenegro, Albania, e Littorale e del mio stissimo Protettore il Grande Imperatore di le Russie del ordine di sant Allesandro N Cavalier. Nr. 717).

Zettigne li 7-19 Agosto 1808.

Al Regio vice delegato di Budua e distretto il nobil signor Co: Zannovich. Ad Br. 547.

Si comme il vostro foglio, Nr. 504, già congresso generale di tutto il Montenegro ho pubblicare a viva voce con la traduzione in

а il quale il governo popolare, d' altri tutti apì insieme con popolo mi fu a dato la risa in scritto, da quala vi accompagnò la copia forma d' originale con presente questo foglio, er secondo sono in attenzione il accuso del vimento; accertandovi d' assicurazione del mio eto.

Pietro Petrovich.

Simon Orlovich, secretario metropolitano.

17. Изјава главара црногорских митрополиту тру I о постављању францускога консула у нашу гору. (Ad Br. 547).

Высокопреосвященѣйшій Владико, намъ же сокоимилостивѣйшій архипастиръ.

На первому нашему црногорскога и брдскога рода генеральному сейму, минувшаго майя 14. ела, разумѣли мы изъ словеснаго предложенія шего высокопреосвещенства колико жели и тре- француски генераль одъ Кампа и дука Мар- нтъ да буде еданъ офицеръ нѣговъ, по имену презимену Павелъ Томичъ, за консула фран- скогъ поставлѣнъ у нашу землю, и на оно доложеніе ваше ималисмо среѣу сви единогла- вашему высокопреосвещенству такоеръ сло- по одговорити, молећи васъ и дабисте вы изъ чи и договора свега народа кому се пристоя- менно одговорили, да мы за различите узроке- еного консула примити не можемо. Но бу- ии опетъ извоице, по вашему одговору, госпо- гъ генераль и дука Мармонтъ, чрезъ господина- еделегата од Будве грофа Зановића требуе- о, како се види, изъ писменого вицеделегат- та изъясненія, само съ единомъ разликости що- другога а не Томића, ни иваква дубровча- а, обеѣае послати. Тога ради мы правитель- и народъ црногорскій и брдскій приносимо- ему высокопреосвещенству поже писане раз- по конема не може бити у наша мѣста кон- примлѣтъ.

1. Мы писемо обикля, ербо писемо нигда ни- ли, меѣу нама консула одъ икакве державе, другога иностранца за царске или кралѣвске

после стабилѣна на промѣну или безъ промѣне нѣговимъ станѣмъ у нашу землю.

2. Мы немамо градовахъ ни варошихъ за консулско пребывалище, него села по горама раз- першана и у нѣима наше мале не богате, но слободне куѣице напуѣене наше челяди.

3. Мы не чинимо велике терговине и тер- говцы одъ кралѣвине Италианске не иду торго- вати у нашу землю, или преко наше землѣ у турецку державу; него мы сами свою робу, тако- ѣръ и ону што у турска мѣста купуемо, сву- колику продаемо у градове и на пазаре речене кралѣвине Италианске, а найвише предъ Которъ, ѣе и торговачке конте и погодбе съ торговцима найвише чинимо.

4. Меѣу нама нѣе утврѣено него само запо- чето правительство, кое не имаюћи якости не може потребите начине и уредбе поставити, ни учинитъ да еданъ консулъ одъ толике велике имперіе имаде свое прилично мѣсто и честь, коя се нѣму пристоя.

5. Мы изъ многіехъ стварихъ очито видимо све другоячіе наго ли г. Зановићъ у своему писму изговара, ербо имамо явна свѣдочанства отъ смут- ливіеихъ дѣлахъ вышепоменутого Томића, коя нѣсу могла имати свою потайность сверху да се не обя- ве, и коя су упуѣена не само противу наше домаѣе мирноѣе, него и противу сусѣднаго миролюбія и наше слободе и сувише противу утврѣенога мира меѣу Россійскимъ и Францускимъ дворовима; али се и не чудимо реченому Томићу, коя уноси меѣу нама буну и обеѣае повце и дарове, знаюћи да онъ иште утврдити свою среѣу верху наше не- среѣе, као што се и приѣе 1799 годища у едно съ графомъ Вуићемъ при турецкому двору искао; него жалимо то што исто и одъ другога имамо чекати.

6. Мы по нашему горскому, и како намъ се чини праведному, расужденію находимо када бы коя друта держава имала намѣреніе поставити консула, или послати другога чиновника за кое велике после одъ интереса у наша мѣста, да ги пошлѣ са знанѣмъ и допуштенѣмъ Россійскаго императорскога двора, коя насъ отъ давныхъ вре- менъ подъ своимъ высокославнымъ покровитель-

ствомъ имѣде, и коему смо мы вѣрностію и усердіемъ не манѣ него природны Россіани привязаны. И потому кадѣ небысмо овде могли нашу свободу уживати, кою смо съ пролићемъ наше крви свѣгда бранили, у такву зроду не остае намъ ништа више желѣти него да по вашего высокопреосвещенства, како высокомилоствѣйшаго архипастыря и отца любезнаго своего отечества, настояню будемо преселѣни у державу нашего всемилоствѣйшаго покровителя, куда насъ единовѣріе и единоплеменность позива.

7. Мы желимо сусѣдни миръ и тишину на обѣ стране, а особито съ кралѣвиномъ одѣ Италіе чистосердечно сахранивати, но по вышеписаніемъ разлогамъ ваше высокопреосвещенство, изъ договора и единокупнаго гласа свѣга данашнѣга собранія и цѣлога црногорскога и брдскога народа, темельито господину Зановићу одговорить можете што мы како Томића тако ни другога у име консула, или осталога офицера, станѣмъ у наша мѣста за садашнѣ вриеме ни по кои начинѣ примити не можемо; него остаемо са свѣгдашнимъ и непоколебимимъ одѣ прародителяхъ и родителяхъ нашихъ наслѣдованымъ усердіемъ и вѣрностію къ высокославному покровителю нашему вѣчно привезани; такоће съ предубокимъ высокопочитаніемъ срећу имамо быти.

Вашега высокопреосвещенства намъ же высокомилоствѣйшаго архипастыря и отца любезнаго отечества своего всевѣрнопослушнѣйшіе слуге: Сердари, воеводе, кнезови, арамбаше, барактари отъ све Црне Горе и Брдахъ у едно съ народомъ црногорскимъ и брдскимъ, кои прилажемо нашъ печатъ црногорскій и брдскій.

На Цетинье 6. Августа 1808. лѣта.

18. Писмо графа Зановића владыци Петру I.

(Nr. 5. ad Nr. 547. *Régno d' Italia*. Il regio sub-delegato di Budua e distreto, a sua eccellenza Metropolitа di Montenegro).

Budua li 23. Agosto, 1808.

Nelle grandi occupazioni in cui mi ritrovo occupato negli affari di officio riscontro soltanto a v.

e. reverendissima il ricevimento del pregio foglio $\frac{7}{19}$, con il quale m' accompagna posta data dalla nazione Montenegrina al del console, che non tardero di far pervenire s. e. generale in capo Duca di Ragusa.

Zanovich, il regio vice-delegato

19. Писмо графа Зановића владыци Петру I.

Budua li 25. Agosto 1808.

Sua eccellenza generale Clausel arribando a questo punto mi commissione di scrivere e di avvertirla egualmente si viene fatto che certi montenegrini abbino preso parte nell'affare di Braichi, e nell'istesso tempo di carli quanto esso signor generale ne sia stato d'una tale loro sconsigliata direzione.

Credendo pero lui fermamente che qual essere possa la condotta de tali malviventi sia mai questa ne diretta ne conosciuta a per cio m' incarica di pregarla di volere esser l'amichevole sue misure, onde far rientrare i limiti del proprio dovere li montenegrini, fossero allontanati come pure di ordinare bastamente precettare a d'ogni villaggio montenegrino di non prestar mano, ne di dare ricovero alli rebellati Braichi; poi che non vorrebbe costretto in seguendo la loro pertinacia con la sua truppa in un paese verso il quale sua parte non ha mai mancato di rispettare buona corrispondenza e perfetta amicizia.

Questo e tutto quello del quale sono commissionato di comunicare all' e. v. protenstante la mia venerazione.

Zanovich, regio vice-delegato

20. Писмо Петра I генералу Клаузелу.

(Nr. 734, ad Nr. 547. All Signor Imbasciatore generale di divisione Clausel).

Zetigne li 13. Agosto 1808.

Si come dietro sei giorni le vostre truppe sortite contra vostri rebellati Braichiani li sono a scampati per le montagne della vostra

enza, e ogni giorno si di piu rificate con le re armi, ove presentamente esistono le vostre die entro nei confini del Montenegro per le le s' invito di ritirare indietro per otene ostra ottima corrispondenza confinaria la quale entamente regnia fra noi; altrimenti se non, on in dovere, con questo popolazione monte- ina la quala e per simil circostanze sempre sa della sua liberta prendere l' altre misure.

Petro Petrovich.

Писмо ђенерала Клаузела владици Петру I.
(ad Nr. 547. A Sua Eccellenza il signor Metropolitita di Montenegro).

Budua li 28. Agosto 1808.

Ho ricevuto la sua lettera in data di ieri due troppo tardi e nel momento ch' ero per out- a Budua, con il dobole distacamento di truppa, era stato impiegato li ribbelli Braichiani sopra nostro territoris, e non sopra quello di Montenegro; ove sono stati ricevuti e protelli e sedoti rivolta, come e benissimo a cognizione di vo- eccellenza. Se le persone da lei spedite avves- posto piu di diligenza avrei conservato le esime posizioni per aspetarla nel caso che lei se avuto il vero disegno di venirmi a vedere. li abitanti di Montenegro, vicini a Braichi, edossi un poco allarmati, ed avendomi assicu- ch' erano decisi di scaziare li ribbelli dal teritorio, ho fato ritocedere il distacamento, non era ancora sortito dal nostro teritorio entrare in quello di Zernitza. Gia che v. e. n oggi a sua disposizione le truppe che gia giorni in Marcova (?) di non averle, io invito re un uso utile e salutare alla sua persona, tutto il Montenegro, servindossi per punire i Montenegrini che sono stati spediti a Braichi, tenere li sfortunati Braichiani, e ajutarli enerli in quel spirito colpevole di ribelione, che ersi senza risorsa, che questo esempio non anno.

Del resto tutto l' vantaggio dell comercio la vicinanza essendo per li Montenegrini, spetta ssi di riconoscerne il valore, e di comportarsi

verso di noi in maniera di conservarlo: conducen- dossi poi essi in maniera differente, e contraria di questi principi, io vi dichiaro, signor Metropolitita, che in vista ai costanti vostri rifiuti di dare la minima soddisfazione tutte le volte ch' autorita di questa Provincia ha reclamato presso di lei, io d' ora in avanti la procurero da me stesso in quel' anarchia della qualle uno degl' individui si fara lecito di venire nella nostra giurisdizione contro i sudditi di sua maestà l' Imperatore e Re come- tere la minima mancanza.

Mi addolora vivamente, signor Metropolitita, che lei abbia condote in cosi breve tempo le nostre amichevoli corrispondenze in un stato, che in oggi e divenuto di cosi poca portata.

Jo sciegliero tutte l' occasioni di ristabilire, come esistevano anteriormente, soprattutto quando vedro che si pretera vostra eccellenza francamente. Fratanto ho l' onore di salutarla; l' assicuro de miei distinti sentimenti, con qualli ho l' onore d' essere vostro servitore.

Clausel.

22. Писмо владице Петра I. ђенералу Клаузелу.
(ad Nr. 547. A sua eccellenza il Signor Generale di Clausel).

Zettigne li ¹⁷/₂₀ Agosto 1808.

Eccellenza!

In onore di rispondervi sopra il vostro foglio datato di ieri, dal quelle relevo la di lei reclami contro la popolazione Montenegro. A lei e ben riconosciuto che le vostre truppe si a batuto cinque giorni contro vostri ribelli Braichiani entro nelle terre di vostra aspetanza, e ogni giorno si di piu radunavano le gran vostre truppe contro li Braichiani alla vicinanza del confine di questa nazione, ove non ci si retrovova che un piccolo numero di panduri li qualli io gia espedito per acciaio che mi relacionarono per la sanita del confine Montenegrino, ove gia con doppi rapporti al giorno mi fu accertato che gli confini di questo popolo esistono nella pace confinaria: ma bensì doppo cinque giorni le vostre guardie erano avanzate entro nei confini montenegrini! ove gia io

ero costretto e in dovere di rinforzare i confini propri di questa nazione, ma non mai con niun altro penciere, che per eseguir il proprio dovere il quale si aspetta ad ogni uno chi ama la sua cara patria, e poi questa popolazione la qualla e sempre gelosa per la sua liberta.

Per li vostri rebelli Braichi, nel primo giorno, quando le vostre arme sono sortite contro essi, io ai comuni montenegrini vicini del confine o fato precettare di non missiarsi, ne ricevere i rebelli di nostri buoni amici confinari, e del nostro augustissimo Protettore il grande l'Imperatore di tutte le Russie; e dietro li giornalieri rapporti speditimi dalli cappi montenegrini niun non e ricevuto ne protetto, pero ne montenegrini spediti per minimo ajuto ai vostri rebelli, non che se qualche montenegrino avuto sorela, o pure de qualche altri parenti in Braichi, sopra il qual ragione io non ho diritto di precettare per non ricevere, come gia con mio foglio Nr. 727 o fato render inteso e risponder al signor co: Zanovich similmente, e piu ni una rimarcha non e nella medesima risposta.

Del resto in onore di rassegnarvi che i perturbatori d'armonia confinaria sono egualmente puniti d' ambe due parte d' autorita: ma con tutto cio, e se lei ha in cognizione i mal intenzionati del Montenegro, v invito d' indirizarmi in scritto il nome e cognome ove devono esser puniti con severo castigo di questa respetabil autorita montenegrina.

Mi e dolente vivamente al mio cuore, che lei e cosi dubioso per l' amichevole corrispondenza della parte mia e di questa nazione; essendo la piu viva desiderazione mia, che la tranquilita e amichevole corrispondenza confinaria regniasse fra noi, come esiste fra due grandi Imperatori Alessandro e Napoleone.

Pietro Petrovich.

Per conforma copia di copia Simon Orlovich Secretario Metropolitano.

23. Писмо Владике Петра I графу Зановићу

(Бр. 727. ad Бр. 547. Краљевскому делегату Будве господину конте Зановићу)

На Цетињу 14го Августа 1808

Изъ поштенoгo писма вашeгo разумѣю господина генерала Клаузела увѣраваю, црногораца кои су узели страну бранити вамъ могу дати на знаѣтъ перви данъ какъ разуміо да е регуларна войска ступила съ ниховіе ребела, чинію самъ дати на знаѣтъ жня села црногорска, да кои не би успѣли у едно съ бранѣима и сувинне кулуги е кодъ мене, чинію самъ послати на границе горске, одъ коeгa примамъ сваки данъ дати рапорте што црногораца не находитъ се съ бранѣима и што границе црногорске у свѣтоѣсти прѣдъ нами. Но исто, како е и вама добро познато, бранѣима доволно число кои су оженѣни одъ црногораца, а црногораца одъ бранѣихъ и можѣ да одива коя бѣжи своѣмъ робомъ въ свѣтѣ родственицима, за кое я немамъ права ни да свѣрху овогo забранити, и желимъ да господа генерала Клаузела одъ мое стране сердечнѣ здравите и све изъявите.

Петръ Петровићъ

24. Писмо сердара Саве Пламенца Петровићу (ad Бр. 547).

Высокомилостивѣйшій архимандритъ

Паша скутарійскій чрезъ посредство бега Османъ агѣта неоднократно предлагалъ црногоріи что бы согласилась, назначившій по соглашенію съ обѣихъ сторонъ, сдѣлать для Черногоріи и турецкой скутарійской области выгодный, и вслѣдствіе того какъ ваше преосвященство, и черногорское правительствѣ согласны были съ нашею скутарійскимъ бѣгомъ чрезъ прошедшую древность средостѣніе врѣмени разрушити и по сему предварително соглашенію было, всеобще съ желающими мира, на границѣ черногорской и турецкой назначено и назначено было при урочищѣ Куни.

съѣзду съ обѣихъ сторонъ посломъ черногор-
мъ и турецкимъ, для учиненія премірія или и
ершеннаго мира. И какъ я отъ вашего высоко-
освященства и отъ черногорскаго правитель-
а былъ выбранъ и уполномоченъ, для заклю-
ія премірія или мира съ уполномоченнымъ
и албанскаго, и положено имѣть свиданіе на
начевномъ мѣстѣ и трактовать о премірин
ирѣ и на каковомъ основаніи и съ какими
Черногоріи выгодами. И какъ принялъ я отъ
его высокопреосвященства инструкцію и вслѣд-
е оной сего теченія 21. числа въ одно время
асъ съ обѣихъ сторонъ посольство въ назна-
ое мѣсто сошлось: я съ главарями черногор-
ми и нѣсколько сотъ войска черногорскаго въ
ровожденіи насъ; а Бечиръ ага Сердаревичъ,
иномоченъ отъ наши skutарійскаго, также съ
овниками турецкими skutарійскими и нѣсколь-
отъ войска въ сопровожденіи его прибыли на
неупомянутое мѣсто и тамъ расположились всѣ
обычаю сей страны и началась конференція
лѣ. И предоставилъ первѣ Бечиръ агъ Сер-
евичу пзъявить намъ его. Онъ Сердаревичъ со
кою учтвостію началъ говорить слѣдующаго
връжанія предложеніе: какъ нынѣ мирныя до-
ры происходятъ между царемъ нашимъ ту-
кимъ и великимъ царемъ вашимъ російскимъ,
свѣтлости визирю нашему skutарійскому же-
льно весьма съ Черногорією заключить вѣч-
миръ и всѣ что было въ прошедшіе вѣки и
цена съ обѣихъ сторонъ кровопролитіе пре-
нить миролюбіемъ на вѣчное время и предать
любви бывшіе вѣчному забвенію и глубокому
анію. Впослѣдствіе сего онъ Сердаревичъ
рилъ что skutарійскій визирь обязуется, если
ногорія и Берда согласится въ мирѣ и въ
омъ сосѣдственномъ согласіи съ его владѣ-
и пребывать, то визирь позволить Черногор-
и Берджанамъ отъ нынѣ впредь свободно
съ никакой опасности входить въ его skutа-
кое владѣніе и покупки и торговли произво-
такъ какъ и самне skutарійскіе Турки безъ
онъ. За таковыя выгоды, коихъ Черногорія
елѣ не имѣла, требуетъ skutарійскій визирь
лучай если какой skutарійскій непріятель за-

хочетъ покушеніе сдѣлать на skutарійское вла-
дѣніе, что бы онаго Черногорія чрезъ свои гра-
ницы не пропускала и никакого подкрѣпленія
skutarійскому непріятелю не чинила; если же
надъ чаяніе нашъ царь турецкій объявитъ ва-
шему великому девету войну, тогда Черногорія
можетъ съ визиремъ нашимъ skutарійскимъ миръ
разорвать, но прежде ступленія въ военныя дѣи-
ствія за мѣсяць объявить должна; равнымъ обра-
зомъ если великій вашъ царь и покровитель объ-
явитъ нашему турецкому царю войну и тогда
между нами и вами миръ можетъ быть разорванъ,
буде бы сіе когда либо послѣдовало визирь нашъ
skutarійскій прежде за мѣсяць Черногорія объ-
явить имѣтъ. Злочинцовъ съ обѣихъ сторонъ
никто не смѣетъ укрывать, а предавать каждого
своему правительству для поступленія съ нимъ
по законамъ. По семъ его Сердаревича, во имя
наши skutарійскаго, желаніи и обязательствъ, хотя
я ему возразилъ было что Черногорія желаетъ
только съ нашею skutарійскимъ армистиціумъ на
нѣсколько времени заключить, а о мирѣ послѣ
трактовать, однако онъ Сердаревичъ на таковое
мое предложеніе никакъ не согласился, но при-
лжно настоялъ и всѣ бывшіе съ нимъ турецкіе
skutarійскіе чиновники закричали „миръ“ „миръ“;
при томъ сказали: довольно мы и вы чрезъ про-
шедшіе вѣки, безпрестанно ратуючи, крови рода
человѣческаго пролили. По сему, и по всѣмъ пра-
вамъ справедливости, желающимъ мира я не от-
вергнулъ миръ, миръ благопріятный и благоже-
лаемый человѣчеству, безъ котораго благоденствіе
роду человѣческому быть не можетъ. Великіе мо-
нархія иногда ратуютъ и одна съ другою мир-
ятся; а мы ли будучи болѣе ста лѣтъ въ непре-
рывной войнѣ, кому больше наскучила война какъ
намъ Черногорцамъ; не безбѣдственное наше со-
провожденіе было чрезъ всю прошедшую древность,
но насъ никто не былъ въ состояніи силою по-
корить; вольность свою оружіемъ защищали, къ
тому же намъ и твердость обитанія нашего не
малымъ пособіемъ было есть. И такъ я рѣшился
и согласился на всѣ мирныя обязательства уполномо-
ченнаго отъ skutарійскаго паши и по обы-
чаю сей страны заключили между обоими наро-

дами миръ торжественно и всѣ вышензъясненныя обязательства приличными мнѣ клятвами утвердили; и сверхъ того выговорилъ я, какъ мнѣ въ инструкціи предписано, что если Турки, или Франція разорвутъ между собою миръ, то поколь Франція не поставитъ на своихъ границахъ въ Паштровичахъ регулярнаго войска, до того времени что бы Турки на открытіе границы паштровскіе отнюдъ нападенія не учинили, поелику пастухи наши черногорскіе со стадами своими имѣютъ сообщеніе съ паштровичами. Если бы Турки нападеніе учинили въ такомъ случаѣ миръ могъ бы быть разорванъ и на сіе онъ Сердаревичъ охотно согласился и клятвою утвердилъ быть по моему предложенію непоколебимо. И по заключеніи сего мира всерадостнѣйше съ обѣихъ сторонъ изъ оружія дважды салютовано было и потомъ пошли съ веселіемъ всякъ во свояси.

При Ріеки Церноевича 22 Іюня 1808.

Сердаръ Савва Пламенацъ.

(Съ подлиннымъ повѣрилъ Доментіянъ Владанъ, тайный секретарь, архимандритъ и оберъ-Иеромонахъ).

25. Писмо владыке Петра I кнѣзу А. Б. Куракину, од 22. Августа 1808.

Князь Александръ Борисовичъ!

Французское здѣшнее въ Бока ди Катаро правительство, будучи на Черногорію за прошедшіе съ ними военные акціи, а особливо на меня, сердито за неприемъ ихъ покровительства и въ Черногорію консула, также и за учиненный Черногорцами съ нашею skutарійскимъ миръ, изливаютъ свой неправдны гнѣвъ на несчастныхъ христіанъ подпавшихъ подъ власть ихъ тяготящую. И какъ сего Августа 6-го на бывшемъ сеймѣ вторично рѣшительно народъ черногорскій на предложеніе французскому генералу, маршалу Мармону, чрезъ посредство его повѣреннаго, отповѣдь далъ что, по изъясненнымъ въ оной причинамъ, французскій консулъ въ Черногорію ни подъ какимъ видомъ принять быть не можетъ. И коль

скоро Мармонтъ повѣренный принялъ отъ о неприемѣ въ Черногорію консула, увѣдомилъ генерала Клаузела и онъ тотъ часъ нулъ всѣ гарнизонныя войска съ крѣпостей ди Катаро и велѣлъ генералу Делзону село Бр (въ коемъ не болѣе какъ 130 оруженосцевъ состоящее на самой границѣ черногорской, а за неповинованіе ихъ власти, мужеской и своей полъ мечемъ истребить, а дома ихъ опсожечь, да бы таковою жестокостію всѣхъ чихъ застрашить и Черногорцевъ въ трепетъ вести. Генералъ Делзонъ, исполняя повелѣніе генерала Клаузела, сего же теченія 10-го ротами войска регулярнаго пошелъ было на Бранчи; Бранчи также рѣшились погибнуть что бы живыми въ рукахъ Французовъ не даться, вступили съ французскими войсками въ сѣченіе и встрѣтивъ ихъ за три версты отъ сѣнія ихъ начался жестокий бой и происходилъ утра до вечера. Въ то время много французскихъ войска, нижнихъ чиновъ и штабъ и оберъ-офицеровъ, убито и ранено по удобности занятъ бранчами твердыхъ горскихъ мѣстъ и сопродлялись бранчи крѣпко десяти ротамъ французскимъ. Но какъ сей отрядъ войскъ французскихъ могъ одолѣть бранчевъ генералъ Клаузель, остальными войсками регулярными, къ тому приморскіе не регулярныя войска были употреблены, — всѣхъ около четырехъ тысячъ человекъ — пошелъ самъ въ подкрѣпленіе генералу Делзону. Шесть дней съ бранчами бой происходилъ и напоследокъ бранчевъ изъ селенія ихъ вынудилъ и дома ихъ огнемъ сожгавъ и на нихъ хлѣбъ истребивъ и даже до самыхъ границъ черногорскихъ, цермичкой нахитъ, войско французское приближалось и передовое вступило было на самую землю черногорскую. При семъ движеніи войскъ французскихъ вице-делегатъ отъ Будвы, те Зановичъ, по повелѣнію генерала Клаузеля своимъ отношеніемъ увѣдомилъ меня что генералъ Клаузель, сожалея какъ бы о Черногоріи, и его лестцы увѣрили что Черногорцы бранчевъ беловъ ихъ, укрываютъ на землѣ черногорской и что онъ принужденъ будетъ искать своихъ беловъ гдѣ бы они ни были. Я ему, конте

отвѣчалъ что Черногорцы никакой связи съ нами не имѣютъ, а между тѣмъ былъ и предъ-
омленъ отъ самыхъ французскихъ чиновниковъ
генералъ Клаузелъ двинулъ съ крѣпостей и по-
ю артилерію и намѣреніе имѣть, подѣ предло-
исканія своихъ ребеловъ, ворваться въ предѣлы
югорскіе и овладѣть первѣ цермничкою нахією;
томъ, на первый случай, занять владѣнія скута-
аго Зенту, которая въ смежности съ цермнич-
нахією находятся. Изъ послѣдствія сего вида
намѣренія генерала Клаузела простраются
часть велѣхъ Черногорцамъ, кто только можетъ
іемъ дѣйствовать, выступить на свои границы,
имъ предписано было. Черногорцы, исполняя
повелѣніе, немедленно посѣпшили въ пове-
е имъ мѣста, да бы на случай непріятель-
о покушенія ворваться въ предѣлы Черногоріи
и защищать свое отечество; но при томъ
югорцамъ строжайше приказано было быть
при оборонительномъ только состояніи и не
ать войскъ французскихъ на землѣ ихъ. Од-
же опасаясь что когда Черногорцы всѣ себе-
я непремѣнно начнутъ съ войсками францу-
и драться и на ихъ землѣ, по сему сдѣлалъ
шеніе генералу Клаузелу и увѣдомилъ его
если онъ не отъретывается съ войсками отъ
ицъ черногорскихъ прочь, то я приму инія
Генералъ Клаузелъ, ни мало не медля
сего же Августа отъретировался во свояси.
послѣднемъ отвѣтномъ отношеніи своемъ изъ-
тъ что онъ поздно мое отношеніе принялъ,
не основательно было, прикрывая свою неу-
овъ на бранчахъ получилъ мое отношеніе
гда отъретировался, а Черногорцы на другой
пошли домой.

Французское здѣшнее правительство велѣло под-
имѣть что бы пріобрѣсти сильныя партіи
ерногоріи противъ меня, и всякимъ образомъ
инно трудится Черногорією овладѣть. Также
ются хитростію своею и деньгами разорвать
съ нашею скутарійскимъ, послѣдовавшій съ
огорією прошлаго Іюня 21. числа. Сей заклю-
ый миръ Черногорією съ Албанією весьма
дузамъ непріятель, а для Черногоріи, при
иныхъ обстоятельствахъ, преполезень.

Сіятельнѣйшій князь! мы очень скудны въ
военныхъ припасахъ и нуждаемся въ порохѣ и
и свинцѣ; а когда бы имѣли чѣмъ оборонятся въ
твердыняхъ нашихъ не было бы подвержены даль-
шей опасности отъ грозы французской. Также съ
нестерпимѣмъ на депеши наши ожидаемъ отъ
Высочайшаго двора нашего отвѣда. А затѣмъ
со всѣхъ бывшихъ по вышеизложенному дѣлу съ
французскими чиновниками переписокъ, а равно
и о непріемѣ консула, какова генералу Мармонту
чрезъ его повѣреннаго препровождена на сербскомъ
языкѣ, копіи при семъ препровожая, всеижайше
прошу ваше сіятельство къ свѣдѣнію высочайшему
нашему двору доставить не оставьте.

Цетинье 22 Іюня

1808 года.

митрополитъ черногорскій
Петръ Петровичъ Негошъ.

26. Писмо Петра I князу А. В. Куракину,
од 22. Августа 1808.

Наша скутарійскій, по узнаніи что Фран-
цузы намѣрены подѣ власть свою подвергнуть ску-
тарійское владѣніе и дальне поступить, по сей
причинѣ настоялъ онъ сильно и предлагалъ Чер-
ногоріи неоступно что бы имѣть съ нимъ кон-
ференцію, или съ тѣмъ кого онъ уполномочить,
равно и съ нашей стороны желалось ему обезо-
пасить владѣніе свое скутарійское отъ францу-
ской предприимчивости. Черногорія, будучи также
со всѣхъ сторонъ въ тѣсныхъ обстоятельствахъ,
съ одной стороны отъ Турокъ, а съ другой отъ
Французовъ, которые не малый подвижъ имѣли
лестію соодолѣть и Черногорією овладѣть и тогда
и Албанією. При бывшихъ сомною съ генералами
французскими разновременно тайныхъ конферен-
ціяхъ часто мнѣ напоминали, что если ихъ фран-
цузское покровительство или консула Черногорія
не приметъ, то конечно подвержена будетъ гнѣву
ихъ двора и по ихъ настоянію и отъ Турковъ
имѣть быть притѣснена. Я ихъ проводилъ и ни
въ чемъ не отказывалъ въ ожиданіи поколь обсто-
ятельство воспослѣдуетъ въ Европѣ благоприятное,
и низпровергнутой порядокъ, десницею Всемогу-

щаго Бога, будетъ возстановленъ и посредствомъ благословенной Россіи и премудраго помазанника ея и славнѣйшія дѣла Россіи приведены будутъ въ окончаніе. Въ то время въ Европѣ порядокъ и миръ послѣдуетъ и несомнѣно уповаю что тогда и Черногорія, въ числѣ прочихъ, приметъ начало благоденствія желаннаго человѣчеству. А до того времени рѣшился и заключить миръ съ нашею скутарійскимъ и обезопасить нѣсколько Черногорію со стороны Турковъ и Французовъ и прошлаго Іюня 21. послѣдовалъ съ нашею скутарійскимъ для Черногоріи, такъ равно какъ и для Албаніи, при нынѣшнихъ обстоятельствахъ, выгодный миръ и нынѣ существуетъ ненарушимо и какіе съ обѣихъ сторонъ обязательства учинены по обычаю сей страны клятвами утверждены; а для обстоятельнаго благоусмотренія условленныхъ выгодъ отъ уполномоченнаго мною заключить миръ, черногорскаго чиновника сердаря Савви Пламенца, съ подлинной реляціи копію при семъ вашему сіятельству препровождаю и прошу къ свѣдѣнію высочайшему нашему двору доставить не оставьте.

Цетинье 22. Августа
1808.

27. Писмо г. Никитѣна посланику Итали-
скому из Котора ¹⁵/₂₇ Марта 1814.

Изъ приложенной при семъ копіи митрополита черногорскаго ваше превасходительство усмотрите въ какомъ положеніи находятся дѣла въ Бокѣ дѣ Катара.

Будучи лишены всѣхъ пособій, и имѣя въ деньгахъ крайни недостатокъ, мы не можемъ среди великихъ препятствій завести тотъ порядокъ, который облегчаетъ всѣ дѣйствія. Беспокойство наше умножается тѣмъ болѣе что мы до сихъ поръ ни съ которой стороны не получили отвѣта на наши представленія.

Поелику оба народа, черногорскій и которскій, оказываютъ мнѣ всю довѣренность то прошу у меня совѣта и помощи, которыхъ не могу имъ указать за неимѣніемъ отъ васъ инструкцій, которыхъ я отъ васъ ожидаю.

Вы можете изъ сего заключить какое положеніе, бывъ обремененъ двумя народами, чьи нынѣ зависятъ отъ моей воли.

Да бы нѣкоторымъ образомъ быть и лезинымъ, сохранить ихъ права и личную безопасность, я почелъ нужнымъ составить горную стражу; а какъ она не можетъ быть содѣлана бѣдными доходами сего мѣста, то я употребилъ всѣ средства къ отысканію денегъ, чрезъ предохранію народъ отъ безпокойствъ и бѣдъ, которое неминуемо произведетъ не безначаліа.

28. Писмо черногорскаго митрополита
Никитѣну канетану гарде Н. Ц. В., полковнику
начальнику черногорске и которске воіска
стел-Нови.

изъ котора ⁶/₁₈ Марта 1814

Дѣятельность ваша и хорошія мѣры, вы умѣли превозмочь и уничтожить великія бѣдствія, угрожавшія возмутить тишину и спокойствіе сихъ двухъ областей, въ которыхъ неминуемо возникли бы внутренне раздоры, побуждая меня изъяснить вамъ мою живѣйшую и искреннюю благодарность.

Ваше прибытіе сюда и пребываніе нами будутъ сочтены счастливѣйшею эпохою провинціи, ибо нашъ народъ, не имѣя помощи отъ высочайшаго двора, отразилъ бы силою приближающихся Австрійцевъ и убилъ бы всѣхъ верженныхъ къ нимъ въ здѣшней катарской провинціи, между тѣмъ какъ я не имѣлъ ни возможности остановить сіи печальныя слѣды до такой степени сей народъ приверженъ Россіи и къ славѣ ея оружія.

Вы предупредили всѣ сіи бѣдствія с хладнокровіемъ, твердостью и благоразуміемъ, ведя себя такъ какъ прилично храброму и прозорливому министру.

Жители провинціи черногорской и катарской имѣя на васъ свою довѣренность, съ ласкою и пріятнѣйшею надеждою что его величество императоръ Александръ обратитъ милостивый

ивую и искреннюю приверженность, которую питають ко всему тому что может касаться дужбы.

29. Письмо митрополита црногорскаго Петра вѣща ѿговоре сѣятельству рускаго министра Велю, графу Стакембергу од ¹⁰/₂₂ Марта 1814. года.

Извѣстивъ ваше сѣятельство чрезъ почтенѣмое, отъ ⁶/₁₈ минувшаго генваря мѣсяца, о томъ что произошло между мною и г. генералъ Милутиновичемъ я ласкался что господа рускіе генералы отстанутъ одъ предначертанъ ими предпріятіи на катарскую область, до полученія ожидаемыхъ соотвѣстій отъ высшаго нашего двора; но таковая на меня обманула, ибо на прошедшей недѣлѣ же самый генералъ Милутиновичъ съ корпусомъ войскъ внезапно придвинулся къ предѣламъ здѣшней области.

При столь нагломъ и мгновенномъ обстоятелствѣ случилось быть въ Кастелновѣ господину полковнику и кавалеру Никитичу, который съ крѣпкою душою и хладнокровіемъ умѣлъ отдалить зло, каковое могло бы произойти отъ такового поступка. Окружъ Кавовскій, сопредѣльный съ Рагузскою страной нѣкоторое число изъ черногорскаго народа изъ близъ лежащихъ уѣздовъ, вооружившись стеклись въ одно мѣсто да бы силою изгнать австрійское войско для того что они, жившіи съ давняго времени питать въ себѣ глубокую и искреннѣйшую приверженность къ императору вся Россіи, считали себя бы за поруганіе причиненное его флагу, находясь на здѣшнихъ крѣпостяхъ, будучи въ оладѣть областію какому либо чужему государю прежде нежели присланы будутъ сюда повелѣнія отъ императорскаго нашего двора для котораго собственными пожертвованіями и кровью былъ выгнанъ непріятель, не имѣвъ никакой помощи кромѣ токмо отъ англичанъ съ однимъ фрегатомъ и однимъ бригомъ отъ насъ приглашенными, содѣйствовали

общему дѣлу и ползу нашего государя; а изъ сего бы произошло гораздо болѣе, поелику нѣкто господинъ Дабоиркъ, австрійскій майоръ, состоящій на пенсію, который нѣсколько уже мѣсяцевъ обрѣтаясь въ здѣшней области для оболщенія, посредствомъ тайныхъ связей и общаній, умовъ въ пользу Австріи, то былъ бы онъ убитъ въ ярости раздраженнаго народа со всеми приверженцами коихъ онъ успѣлъ оболстать во время здѣсь своего пребыванія съ разореніемъ и лишеніемъ ихъ имуществъ. Всѣ таковыя крайніе гибельныя произшествія были воспрепятствованы постояннымъ благоразуміемъ вышеупомянутаго господина полковника, который господину австрійскому генералу представилъ всю важность опасностей, домогаясь упорно и уговаривая его къ отступленію и съ увѣренностію и почтеніемъ, какіе онъ себѣ приобрѣлъ отъ здѣшнихъ народовъ, убѣдилъ ихъ унитися, успокоится и привести себя въ порядокъ, избѣгая какъ ужаса междусобной брани, которая непремѣнно бы воспослѣдовала, такъ и нападенія на австрійскія войска, гораздо слабѣйшія противъ силъ ихъ. Господинъ австрійскій генералъ объявилъ господину полковнику что онъ пришелъ не сражаться, а занять спокойно бокескую область, вслѣдствіе неотступныхъ прошеній нѣкоторыхъ бокесцевъ, и для собственнаго своего оправданія потребовалъ что бы ему дали отвѣдъ письменно что естли бы онъ домогался воевать въ область, то въ такомъ бы сдѣланъ ему былъ отпоръ. А потому и дѣйствительно дано ему было отъ господина полковника таковое объявленіе письменно и былъ торжественно удостовѣренъ что по проискамъ сказаннаго майора нѣкоторые немногіе бокесцы быть можетъ его пригласили, кои бы тотъ часъ пострадали за вѣроломный ихъ поступокъ, ибо они составляли гораздо меньшее число противъ своихъ соотеченъ, естли бы не приняты были всевозможныя мѣры для удержанія сихъ послѣднихъ. Тогда онъ господинъ генералъ двинулся назадъ и въ тоже время послалъ ко мнѣ письмо господина австрійскаго генерала барона Томашича, которое, будучи одинаковаго содержанія, то копію съ него при семъ имѣю честь препроводить, почему и даль

я ему безъ отлагательства отвѣтъ, повторяя ему въ ономъ что я не могу иначе дѣйствовать, ниже согласится на какое либо новое введеніе въ катарскую область, какъ токмо исполняя повелѣнія, коихъ ожидалъ я отъ нашего Двора, присовокупляя къ тому, между прочими замѣчаніями, что господинъ капитанъ Тростъ, англійскій комендантъ, вручилъ ключи отъ города Катаро двумъ особамъ, назначеннымъ отъ здѣшней центральной комисіи; а именно когда первый разъ тотъ же самый австрійскій генералъ прибылъ лично на управляемый имъ фрегатъ и съ своимъ войскомъ къ границамъ для занятія сей области. Обѣ же подписи имѣю честь при семъ доставить въ копіи.

Я счелъ себѣ обязанностію представить вашему сіятельству самую истину дѣлъ, да бы на случай воспослѣдованія съ вами какого либо разговора о семъ со стороны ли австрійскаго двора, или отъ какого либо министра, могли вы ихъ увѣрить въ точности, уничтожая всякое другое впечатлѣніе, какое по неисправности донесеніи, отъ кого либо, могло бы ввести заблужденіе въ ваши соображенія. И въ то же время прошу убѣдительноше ваше сіятельство о соблагволеніи довести до свѣдѣнія императорскаго нашего двора не токмо искренное и истинное изложеніе о такихъ дѣлахъ, но также и живѣйшую обязанность и приверженность мою, черногорскаго народа, и большей части бокезцевъ, во всемъ томъ что можетъ относиться къ видамъ его императорскаго величества нашего владѣтельнаго Государя. Также желательно бы было есть ли бы и австрійскому двору угодно было дать повелѣнія своимъ генераламъ что бы и они поудержались отъ подобныхъ наглостей впредь до рѣшенія дворовъ о сей странѣ.

МИТРОПОЛИТЪ И КАВАЛЕРЪ СВ. АЛЕКСАНДРА НЕВСКАГО
Петръ Петровичъ.

30. Писмо митрополита Петра I господину посланику Италинскому у Цариград. Цетиње 12. Августа 1814.

Вручитель сего Боко-каторской провинціи, маинскаго округа, протоіерей Савва Тановичъ,

есть ли удостоенъ будетъ вашей благонаклонности, то онъ возымѣетъ счастье, къ величайшему удовольствію моему, быть живымъ писемомъ до донесенія нашему превосходительству въ подробности о всѣхъ здѣшнихъ происшествіяхъ, также и о моемъ и народа пастирству моему вѣреннаго бѣдственномъ состояніи. Тановичъ находился при мнѣ и всегда отличался усердіемъ и привязанностію къ Россіи, почему и принужденъ нынѣ удалиться отъ своего дома и семейства, да бы не подпалъ въ руки существующей въ сіе время въ Бока ди Катаро австрійской власти, которая лишаетъ гнѣвъ свой на всѣхъ привязанныхъ къ Россіи, изъ числа коихъ многіе разбѣжались по разнымъ мѣстамъ, а наипаче въ несчастную Черногорію, которая видно судьбою опредѣлена на вѣчное страданіе, единственно за преданность ея къ Россіи, отъ коей по нынѣ находится лишена всякаго благопріизрѣнія и помощи.

Протекала сто второй годъ, какъ она подвержена такому жребію, протекаетъ уже и девятый мѣсяцъ какъ отправленъ мною народною депутатою къ самому государю императору съ точнымъ и обстоятельнымъ донесеніемъ о взятіи бокеской провинціи. Не преминулъ я и послѣ того во всѣхъ случаяхъ, и при каждой оказіи, какъ и чрезъ нарочно посылаемыхъ въ Триестъ и Вѣну, отсылать къ министерству двора нашего, уведомлять оное о частяхъ австрійскаго войска, подъ предводительствомъ генерала Милутиновича, на насъ нападеніяхъ. Просилъ наставленія, но все было бесполезно и наконецъ явилось къ моему огорченію, ибо не токмо наставленія и помощи не получилъ, но даже и отвѣтовъ удостоенъ не былъ. И такъ стало быть чѣмъ болѣе мы стараемся на самомъ дѣлѣ доказать усердіе и вѣрность нашу къ Россійской Имперіи, тѣмъ и горше несчастіе ожидать должны.

Возмите, прошу, милостивый государь въ разсужденіе возможное сему несчастному народу, между толь сильными державами, въ безпрестанномъ будучи угнѣтеніи, далѣе существовать на семъ плачевномъ положеніи; а между тѣмъ сей народъ почитаетъ себя подлѣ Россійскимъ до кровительства и во всѣхъ случаяхъ исполняетъ

ю обязанность и воевалъ на собственномъ своемъ шты за Россію, когда она только требовать помоществованія отъ него благоволила.

И всегда, а особливо по силѣ высочайшаго скрита его императорскаго величества отъ апрѣля 23, 1806 года отпущенномъ, руководовалъ сей народъ къ найискреннѣйшей приверженности и къ найтѣснѣйшимъ связямъ съ Россію, проповѣдуя оному что на семъ должны быть нованы; безопасность, независимость и спокойствіе его и что для государя императора будетъ вѣнчѣйшимъ попеченіемъ оправдать во всѣхъ учаяхъ оказываемое черногорцами къ Россіи ердіе и спосѣтствовать ихъ благоденствію, помому и вступилъ я съ войскомъ нашимъ минувшаго да въ Бокескую провинцію противъ Французовъ, оная что оное будетъ яснымъ доказательствомъ моего усердія къ имперіи его величества.

Руссія столь нынѣ, благодаря Бога, сильна и она по всякой справедливости почитается во всемъ свѣтѣ избавительницей цѣлой Европы и изготовительницею разныхъ народовъ; но если бы, паче чаянія, по крайнему несчастію нашему, и сіе отъ самаго Бога посланное время, избавляя поплеменныхъ, позабудетъ своихъ единовѣрныхъ единокровныхъ, а потому еще изъ древне заслуженныхъ Черногорцевъ, вообразить извольте какая имъ межда впредь остаѣтся.

И приведенъ до крайняго разоренія такъ что всѣ мои вещи для содержанія войска, и для пенки депутатовъ и курьеровъ, заложилъ и въ малые долги впалъ, о чемъ покорнѣйше прошу оставьте къ свѣдѣнію высочайшаго Двора, какъ о всемъ прочемъ, донести.

31. Писмо посланика А. Италинскаго¹⁾ гра-
Неселроде из Цариграда ⁵/₁₇ октября 1814.

Buyukdéré ⁵/₁₇ octobre 1814.

Monsieur le Comte!

Je dois informer V. E. que le protoyerey
Tanowitch, habitant des Bouches de Cattaro,

¹⁾ Андрија Јавовљенић Италински био је руски посла-
у Цариграду од 1812. до 1816. године.

arrivé recement en cette capitale, s' est presenti
chez moi pour me remettre une lettre qui lui avoit
été confiee par le Métropolitain de Monténégro,
et une autre par l' officier Nikich. et pour me
faire part de son intention de se rendre en Russie.

En les portant toutes les deux à la connois-
sance de V. E. par les copies si-incluses j' ajou-
terai qu' en attendant les ordres qu' il lui plaira
de me faire adresser, je laisserai sans repons les
declades du Métropolitain et je declinerai la de-
mande du protoyerey Tanowitch de se rendre en
Russie, mais j' ai cru convenable de fournir à
celui-ci quelque secours pecuniaires, j' en passerai
le montant dans le compte des dépêches extraor-
dinaires avec la Cour Impériale.

J' ai deja eu l'honneur d' entretenir V. E.
deux passeports que l' officier Nikich delivre à
deux individus que se rendent dans l' Empire
Ottoman.

Le vice-consul en Chipres m' a adressé re-
cement la copie, ci-incluse, d' un de ses passe-
ports en me demandant des instructions sur la
conduite qu' il doit tenir, comme V. E. daignera
le remarquer dans la copie, ci-incluse, de son
raport.

Je ne balancerai pas à lui prescrire de de-
cliner de considerer le porteur comme sujet russe.

Je crois qu' en raison de l' occupation par
les Autrichiennes de Bouches de Cattaro, et de la
patente de l' Empereur François relativement aux
provinces Illyriennes, je ne saurais donner des
instructions differentes au vice-consul en Chipres,
et à tous les autres consuls dans l' Empire Otto-
man, jusqu' à ce que V. E. me fasse connoitre
les instructions Souveraines à cet egards...

A. de Italinsky.

32. Билешка.

На паспортѣ Луки Вукасовича, отъ 27. Марта
1814 года, (изъ Cattaro) Никичъ подписывается
такъ: Il Capitano della guardia di Sua Maesta
Imperatore di tutte le Russie; Colonello di un

regimento di Cosachi; cavaliere e Governatore delle due provincie unite di Montenero e Boche di Cattaro.

33. Писмо владике Петра I цару Александру. Из Цетинья 26. септембра 1814. године.

Всеимлостивѣйшій Государь!

Народъ черногорскій услышавъ изъ высочайшаго рѣшенія вашего императорскаго величества что сосѣдственная намъ Бокеская земля австрійской державѣ уступлена, потерялъ всю надежду, которую онъ издревле имѣлъ на Россію, возлагая на меня вину своего несчастія зато что онъ съ 1711 года моими предѣстниками, бывшими изъ моей фамиліи Петровича митрополитами Даніиломъ, Саввою и Василиемъ, какъ и мною, всегда былъ руководствованъ въ непоколебимой преданности къ Россіи и что чрезъ такое руководство неоднократно разоряемъ былъ и нынѣ до крайнаго несчастія доведенъ.

Всеимлостивѣйшій Государь!

Я привелъ на себя и на сей народъ гнѣвъ сосѣдственныхъ державъ, а особливо австрійской державы, единственно за усердіе мое и за мою вѣрность къ Россіи, отъ чего ни блестящее золото ни серебро, ни страшное колоображеніе европейскихъ обстоятельствъ, не могли меня отцѣпить. Я проливалъ слезы когда врагъ челоуѣчества вторгнулся въ государство ваше, но пламень священной Москвы обрадовалъ меня въ тогдашнихъ печальныхъ обстоятельствахъ, предвидя изъ онаго паденіе гордаго возмутителя Европы. Я вступилъ съ Черногорцами въ Бокескую провинцію подъ флагомъ вашимъ, не ожидая на то вновь повелѣнія вашего, имѣя оное въ высочайшемъ рескриптѣ вашемъ. Я подвизался всѣми силами, по предписанному мнѣ въ ономъ повелѣнію, для оказанія усердія нашего къ имперіи вашей. Я считалъ себя и народъ сей сынами російскими и въ числѣ російскихъ воиновъ, какъ по единовѣрію и единоплеменству, такъ и по документу,

съ котораго осмѣливаюсь здѣсь точную копию положить.¹⁾ И нынѣ при самыхъ тѣснѣйшихъ обстоятельствахъ въ непоколебимой вѣрности священѣйшему престолу вашему и я именемъ лаго народа всеусерднѣйше со слезами императорское величество прошу, да бы благо было принять насъ въ числѣ своихъ подданныхъ, ибо мы на семъ положеніи ни подъ какимъ домъ болѣе существовать не можемъ, о гвардіи в. и. в. капитанъ и кавалеръ Никитчъ вѣрнѣйшій свидѣтель быть можетъ, которому мною такъ и цѣлымъ народомъ поручено о здѣшнихъ происшествіяхъ, и о нашемъ бѣдномъ состояніи къ свѣдѣнію вашего величества довести, чрезъ котораго надѣмся единогласно вѣки всеимлостивѣйшее рѣшеніе судьбы нашей лучить²⁾.

34. Писмо владике Петра I рускому царю графу Румянцову. Из Цетинья 26. септембра 1814.

Сіятељнѣйшій графъ.

Народъ черногорскій, съ 1711 года, во многихъ случаяхъ служилъ священѣйшему російскому престолу и многократно на собственной коптѣ своей, почитая себя подъ Россіею покровительствомъ и считаясь въ число русскихъ воиновъ. Въ прошломъ году, сентября числа вступилъ подъ Россійскимъ флагомъ и моимъ и прочихъ начальниковъ руководствованъ Бокеской провинціи противъ Французовъ.

По присоединеніи къ намъ бокескаго и по очищеніи оной провинціи, воздвигнуть побѣдоносный флагъ Россійской имперіи въ крѣпости, въ коихъ находилось всего 104 и отправленъ отъ обоихъ народовъ черногорскихъ дворянинъ сердаръ Савва Пламенацъ депутатъ къ самому государю императору съ прошеніемъ

¹⁾ Копія с грамате коју је дао Милорадовић цитира 1712. године. Наштампана у историји Црне Горе Лутиновића, стр. 55—57.

²⁾ Ово писмо наштампано је у српском прекоду у цркви срп. уч. друштва књига 55., стр. 316., 317.

принатія сего соединеннаго края подъ высокомоу его величества самодержавіемъ.

И не преминулъ также во великомъ случаѣ носится къ министерству двора нашего, увѣдывая оное о частяхъ австрійскаго войска на съ нападеніяхъ и непрестанныхъ интригахъ съ кон австрійскіе интриганты производили доръ и несогласіе въ народахъ сихъ; просилъ ставленія какъ мнѣ поступать надлежитъ въ нихъ обстоятельствахъ, но сіе было бесполезно о никакогого отвѣта не получилъ; а между тѣмъ австрійца, не взирая на существующій союзъ высочайшихъ дворовъ, и не ожидая до рѣшенія ора нашего и до прибытія нашего депутата, къ намъ съ нашей стороны неоднократно предгано было, не преставаля старатся для произведенія своихъ предпріятій на желаемый конецъ, чѣмъ они и успѣли, когда мы по словеснымъ письменнымъ ихъ увѣреніямъ не ожидали никакаго нападенія. Но и потомъ народъ пребывалъ въ некоторой надеждѣ до прибытія своего депутата; а по прибытіи онаго потерялъ и послѣднюю искру надежды, которую онъ издревле являлъ Россію, услыша что бокеская провинція уступлена австрійской державѣ и что Черногорцы оставлены на произволъ судьбы. Почему многіе бокесцовъ, кои отличились своимъ усердіемъ къ Россійскому престолу, остались подвержены гнѣву австрійскаго правительства гнѣву, а особливо означенные въ приложенной здѣсь записки стойны всякаго соболѣзнованія.

По сему плачевному и никогда неожиданному заключенію, и по разнымъ причинамъ, не въ состояніи я болѣе управлять народомъ черногорцамъ, ни содержать его въ преданности къ Россіи, потому что онъ возлагаетъ на меня вину сего несчастія зато что слишкомъ сто лѣтъ яви предметника бывшими въ моей фамиліи тровича, митрополитами Даніиломъ, Саввою и савіемъ, какъ и мною былъ руководимъ въ неколебимой преданности къ Россійскому двору что чрезъ такое руководство былъ разоренъ и до крайняго несчастія приведенъ, о чемъ рднн его величества капитанъ Никичъ свидѣство быть можетъ, который къ намъ посланъ

отъ адмирала Чичагова для открытія военнаго дѣйствія противъ Французовъ, но не успѣлъ своимъ прибытіемъ послыку мы оное, по вышесказаннымъ обязательствамъ, предупредительно открыли были и совершенно кончили.

Мы поручаемъ капитану Никичу о нуждахъ нашихъ донести вашему сіятельству, о коихъ весь народъ черногорскій проситъ да бы благоволено было высочайшимъ дворомъ единожды и на вѣки судьбу счастія или несчастія нашего рѣшить и чрезъ того же господина рѣшеніе намъ доставить.

И ваше сіятельство по чести моей увѣряю что сей народъ ни подъ какимъ видомъ болѣе на семь положеніи существовать не можетъ, ибо принужденъ разсѣяться по инымъ державамъ, но ни Богу ни Государю не буду я впередъ отвѣчать.

35. Бокиѣли који су гоњени од Аустријске владе за њихову вѣрност к Руској царевини.

Бывшій въ російской службѣ майоръ и кавалеръ графъ Воиновичъ; черногорецъ переселившійся въ Кастелновское предмѣстье Иванъ Шпадіеръ; капитанъ Даніиль Поповичъ; Иванъ Поповичъ; Паптелеймонъ Поповичъ; Савва Ожеговичъ; капитанъ Остоя Черногорчевичъ; капитанъ Иванъ Цвіетовичъ; бывшій капитанъ російской службы Савва Станосевичъ; катарскій гражданинъ римскаго исповѣданія капитанъ Иванъ Замбаринъ съ сыномъ своимъ заключенъ въ темницу; капитанъ Крале Коловичъ римскаго исповѣданія, бывшій въ російской службѣ на кораблѣ въ 1806 году, объявившій російскимъ подданнымъ; капитанъ Виценцо Довренчевичъ римскаго исповѣданія, объявившій російскимъ подданнымъ бѣжалъ въ Корфу; катарскій гражданинъ римскаго исповѣданія Кривалия; протопопъ Савва Тановичъ убѣжалъ въ Константинополь, о коемъ и опубликовано что никогда дома не можетъ возвратится, а сынъ его былъ подъ арестомъ. Будвянскіе граждане: Тома Тановичъ и Петаръ Діокичъ бѣжали въ Черногорию, для коихъ будвянскимъ комендантомъ Масловаромъ публично обѣщано подарка 100 червонцевъ съжали кто ихъ убьетъ или жи-

ними поймають. Попъ Иванъ Зець и сынъ его Иванъ; Князь Иванъ Туйковичъ и Дмитрій Вуйковичъ; которскій гражданинъ Николай Огнѣновичъ и всѣ вообще которскіе и будванскіе христіане нашего исповѣданія отлично ненавидими, исключая одного господину Никичу извѣстнаго.¹⁾ Станиславъ Прибиловъ и Иванъ Боговичъ были подѣ французскимъ владѣніемъ въ національной полкъ порутчиками. Сіи два первые минушаго года подѣ флагъ російскій приступили и отличную храбрость и усердіе показали, за что и претерпѣваютъ нынѣ отъ помянутаго правительства озлобленія. Капитанъ Рисанской комунитаді графъ Ѳеодоръ Ивеличъ и вся Рисанская комунитада ненавидими; равно же и три комунны: Маины, Браичи и Поборы, будучи найвѣрнѣйшіи были къ Россійской имперіи. Графъ Мирославъ Зановичъ, рамскаго исповѣданія, заключенъ въ крѣпость дѣ Сантъ Лоренцо въ Рагузѣ; Трифонъ Марилловичъ, Николай Радоновичъ, Тома Томовичъ и многіе изъ бѣдныхъ разбѣжались по разнымъ мѣстамъ.

36. Изъясненіе Д. Татишчева о преселеніи черногороца у Русију. Изъ Мадрита¹⁴ 26 Априла 1815.

Полковникъ Никичъ не скрылъ отъ меня главнаго предмета своего путешествія и авѣрилъ мнѣ тайну желанія черногорскаго народа.

Должности которыя по милости и довѣренности вашего императорскаго величества мнѣ поручены были: участіе во всѣхъ сокровенностяхъ вѣнскихъ сношеній; управленіе коллегіею иностранныхъ дѣлъ и пребываніе при Неаполитанскомъ дворѣ доставили мнѣ средства узнать состояніе жителей Черной Горы, вникнуть въ ихъ права и опредѣлить настоящую цѣну ихъ преданности къ Россіи. Движимый нынѣ, какъ и всегда, чистѣйшимъ рвеніемъ къ славіи вашего императорскаго величества я беру смѣлость повергнуть при семъ мои мысли о переселеніи черногорскаго народа въ Россію.

¹⁾ Грета што пије име того издајника народа свога и овѣ споменуто, да не зблудитъ и не зблудитъ.

Жители Черной Горы и Бердахъ неоднократно уже обращались къ російскому правительству съ просьбою о дозволеніи переселиться въ Россію. Предание сему государству, и по чувствамъ собственнаго сохраненія и по врожденной приверженности къ главнымъ сынамъ славянскаго племени, всѣ желанія ихъ стремять издавна сдѣлается частію великой Россійской имперіи. Но существованіе сего народа на мѣстѣ отведенномъ ему природой, отдаленномъ отъ Россіи, всегда было препятствіемъ къ совершенію ихъ желанія. Черногорцы рѣшась переселиться въ Россію изъяснили намѣреніе въ послѣдній разъ въ 1802 году. Просьба ихъ была уважена и правительство объявило имъ что его императорское величество согласится на переселеніе съ тѣмъ, что бы оно производилось по частямъ и на изждовеніи самихъ Черногорцевъ. Непреодолимыя трудности не позволяли обитателямъ Черной Горы повиноваться сему приказанію государя императора. Нынѣ они возобновляютъ свою просьбу и требованія ихъ заслуживаютъ безъ сомнѣнія обратить на себя попечительное вниманіе Русскаго правительства.

Вопросъ о переселеніи Черногорцевъ въ Россію долженъ разсмотрѣнъ быть въ трехъ видахъ:

1. Переселеніе сего народа согласно ли съ законами Россіи.
2. Если выгодно какое мѣсто въ имперіи удобнѣе для поселенія.
3. Какимъ образомъ устроить перемѣщеніе черногорцевъ изъ отечества въ Россію.

Разрѣшеніе въ краткихъ словахъ сего троякаго вопроса будетъ предметомъ слѣдующихъ замѣчаній.

Черногорцы, природные союзники Россіи, до селѣ брали участіе въ нашихъ войнахъ съ Оттоманскою Портою и въ семъ содѣйствіи состояла главная выгода, получаемая нами отъ ихъ приверженности. Набѣги черногорцевъ тревожили соседственныхъ нашихъ, наносили имъ удара, въ масса турецкой имперіи не чувствовала столь ничтожныхъ частыхъ нападеній. Въ 1807 году, въ послѣднюю съ Франціею войну, они были употреблены съ пользою, но сіи дѣйствія, учиненныя

е необыкновенныхъ обстоятельствъ мя-

реди скалъ, природою укрѣпленныхъ, чер-
няють конечно способы удержатъ свое
е существованіе, вопреки всѣмъ притѣс-
Отоманской Порты и Австрійской импе-
состояніе ихъ бѣдственно и лучшимъ до-
вомъ сему служить народонаселеніе Чер-
и, которое уже болѣе пятидесяти лѣтъ
ало ни малѣйшаго приращеній. Отдача
и Бока ди Катаро Австріи, увеличивъ не-
черногорцевъ къ сей державѣ, разрушить

сношенія между черногорцами и бокез-
престѣніе сей торговли изсушить един-
источникъ слабой промышленности чер-
тъ. Чѣмъ бѣдственнѣе настоящая ихъ участь,
реннѣе желаніе ихъ переселиться въ Рос-
орая посредствомъ сего переселенія мо-
обрѣсти 20 тысячъ семействъ составлен-
ь людей трудолюбивыхъ, хорошихъ зе-
въ и скотоводовъ, соединяющихъ съ сими
ними качествами неограниченную лю-
Россіи и въ случаѣ нужды исполненныхъ
имъ духомъ войны.

прискахъ мѣста для поселенія черногор-
Россію предстоить три уваженія: сокра-
хода отъ Черной Горы до Россіи; со-
его выгоды удобностію избираемаго мѣ-
енія и употребленіе въ пользу Россіи
ихъ расположеніи черногорцевъ. Ново-
ніи по букарестскому трактату земли въ
и, а въ случаѣ недостаточнаго простран-
ихъ, земли лежащій между Диѣпромъ,
и Бугомъ кажутся приличными къ до-
сей тройной цѣли. Плодородство оныхъ
и благосостояніе колоній, а воинскія скло-
ногорцевъ, и ихъ ненависть къ туркамъ,
тъ спокойствіе нашей турецкой граници.
емѣщеніе черногорскаго народа въ Рос-
причинѣ его бѣдности, не можетъ гначе
ся, какъ съ помощію великодушныхъ ще-
императорскаго величества. Для сокра-
путешествія, за невозможностію пере-
езъ турецкія владѣнія, ибо вооруженныхъ

черногорцевъ Порты не согласится пропустить, а
безоружныхъ опасно будетъ ввѣрить ихъ непрі-
ателямъ, всего удобнѣе было бы заключить на сей
конецъ условіе съ вѣнскимъ кабинетомъ. Австрія,
пріобрѣтая оставленную черногорцами землю, по-
даетъ намъ право къ требованію взаимныхъ съ ея
стороны уступленій. На семъ основаніи переходъ
въ Россію черногорскаго народа легко можетъ
быть устроенъ чрезъ австрійскія владѣнія, Дал-
мацію и нижнюю Венгрію.

Россія, заключающая въ пространствѣ сво-
емъ многочисленное количество пустопорожнихъ
земель, не преминетъ въ скоромъ времени испы-
тать всю цѣну нынѣ возобновляемаго предложе-
нія черногорцевъ, если оно будетъ принято. Глава
ихъ, митрополитъ, сохранить по смерти видимое
начальство, принадлежащее ему по многимъ ува-
женіямъ и удовлетворяющее Теократическимъ при-
вычкамъ черногорцевъ. Для опредѣленія имъ обя-
занностей въ отношенія къ Россіи можно было бы
принять учрежденія, коими Гребенскіе козаки упра-
вляются.

Переселеніемъ сей отрасли славянскаго на-
рода на свою гостепримную почву Россія удов-
летворитъ въ одно время страстному желанію
жителей Черной Горы утвердить мудрымъ учрежде-
ніемъ внутренняго управленія переселяемаго на-
рода его прочное благосостояніе и прибавитъ но-
вый блескъ скиптру Александра.

37. Письмо губернатора Вука Радовича царю Александру.

*Ваше императорское величество
всѣмилостивѣйшій Монархъ!*

Есть ли позволяется однимъ всеподданнѣмъ
поднести и припасть предъ освященными сто-
пами вашего императорскаго величества и доне-
сти плачевное состояніе сего народа еще отъ
времени блаженной и вѣчнодостойной памяти им-
ператора Петра Великаго всѣгда сія малая часть
народа нашего была вѣрна и привержена вашему
высокославному престолу. Отъ нѣкотораго вре-
мени мы всѣ дѣла наши народныя были возло-

жили на нашихъ господахъ митрополитовъ, какъ и извѣстно по всѣмъ дѣламъ высочайшему Двору. Нынѣ видя мы, съ немалымъ огорченіемъ нашимъ, что изъ всѣхъ дѣлъ никакой пользы народной не воспослѣдовало и до сего времени, окромѣ самыхъ себѣ и своей фамиліи.

По симъ причинамъ сей народъ находится въ самое сожалѣніе и плачевное состояніе и опасности со всѣхъ сторонъ. Того ради принадемы предъ освященными стопами вашего императорскаго величества возрите всеавгустѣйшій монархъ на содержаніе сего плачевнаго прошенія избавить изъ сего несчастнаго состоянія и принять у совершенное подданство сію часть народа.

Благоволите всеавгустѣйшій монархъ, возрите лучезарнымъ окомъ на плачевное наше состояніе и рѣшите судьбу сего народа, въ чемъ ожидаемо всемилостивѣйшей резолюціи.

Въ Черной Горы, на Нѣгуше 20 мая 1817.

М. П.

Губернаторъ червогорскій, а именемъ всего народа
Вуколай Радоницъ.

38. Письмо губернатора Вука Радонића графу Стјепану Андријевичу.

Графъ Степанъ Андреевичъ.

Не по мѣрѣ моихъ достоинствъ и заслугъ, но великодушіе, благодѣтельство и челоуѣколюбіе вашего сіятельства возбуждаютъ къ вамъ чувствительнѣйшую преданность и усердіе мое и всего народа за все ваше оказанное благодѣяніе, которое оказали во время бытности вашей сему жалостному народу, который находится жертвою со всѣхъ сторонъ.

Я не могу изяснить перомъ ниже языкомъ плачевное состояніе въ которомъ находится сей бѣдный народъ и я съ ними, что легко ваше сіятельство прозорливымъ вашимъ окомъ можете рассмотретьъ яко очевидецъ, что сами на опытъ опробовали.

Отъ горестнаго моего состоянія осмѣливаюсь у сего приложить прошеніе какъ съ моей сто-

роны, равно же и всѣхъ тѣхъ которые не единомысліемъ и саморѣшительною властію ради прилагаемо прошеніе у сего на имя даря Императора на разсмотрѣніе вашего сства, под открытою печатію; самое содержаніе прошенія съ вашими опытами сличить и по разсмотрѣніи разсудите состояніе сего несчастнаго народа.

Ваше сіятельство, сжали вамъ покажет прошеніе наше имѣетъ пути, просимъ что бы поставить оное государю. Мы полагаемъ несую надежду на благодѣяніе Ваше что бы поставить оное куда следуетъ и прибавить къ благодѣтельному Ваше мнѣніе, что вамъ на о и практикѣ все извѣстно.

Податель сего благородный господинъ танъ Лука Пейовичъ словесно мѣсто меня вамъ сказать ибо всемъ, которому повѣрить

Впрочемъ рекомандую себя и народъ родную судьбу въ милость и покровительство вашего сіятельства.

Въ Черной Горы, на Нѣгуше 20 мая

Губернаторъ черногорскій
Вуколай Радоницъ

39. Письмо барона Строганова С. Савкою у Теодосію.

БУДУДЕРЕ 13 ЈУЛИЈА 18

Черногорскій уроженецъ Лука Пейовичъ вившись ко мнѣ, представилъ паспортъ, данъ отъ черногорскаго губернатора Вуколы Радонића. Онъ называетъ себя посланнымъ отъ означенаго губернатора съ СѣПетербурга съ письмами, сочашшее имя государя Императора, также имя вашего превосходительства. Не почитаю въ правѣ препятствовать отправленію его въ сію, я рѣшился предоставить намъ, милостию государь мой, задержавъ его по обыкновенному карантинѣ, испросить прямо на случай сей чашшаго разрѣшенія. Между тѣмъ покорно прошу ваше превосходительство прилагаемо пещу отправить немедля къ господину упрощенному министерствомъ иностранныхъ дѣлъ,

Ѣ съ донесеніемъ вашимъ были въ СПетербургѣ
извѣстны подробности о дѣлахъ черногор-
и о причинахъ сего посольства.

О. Копія пашапорта којѣга је дао владика
, I.

PRINCIPATO DI MONTENEGRO

26.

in Cettigne

Noi Pietro Petrovich, per la grazia di Dio
opolita e Primate di Montenegro, cavaliere
rande ordine dell Impero Russo ecc.

Partendo de questo Principato Metropolitano
Russo Dimitre di Nadalich-Giurovich per Con-
stantinopoli, con bastimento di veatura ricerchiamo,
in nome di Sua Maesta Imperatore delle Russie,
tutti i Suoi ministri tanto di terra che di mare, ed
invitiamo quelle Potenze amiche ed alleate di non
permettere che gli si faccia ostacolo all suo viaggio,
ma anzi che gli si presti ogni favore ed assistenza.

Cettigne il di 12 dell mese di Giugno dell
anno 1816. —

firmato all originale:

Il presente passaporto
dovra valere per due anni

Pietro Petrovich
G. Steffanovich secretario

(На дно пасоша стоји лични опис).

Улцинь 16. Маја 1896.

ФРАНЦУСКЕ СЛУЖБЕНЕ БЕЛЕШКЕ О ЗАПАДНО-БАЛКАНСКИМ ЗЕМЉАМА

из 1806—1813

ПРИЛОЖНО

Стојан Новаковић

I

Претходне напомене.

Велики покрет, извршен у почетку овог века у Европи услед Наполеонових освојења, није остао без утицаја на наш народ, па ни на Србију, која се онда тек у зачетку своме налазила.

Заплети који су тада настали међу Француском и Аустријом, и Француском и Русијом, увлачили су свагда у свој круг и наше земље, па и Србију којим било начином, и тога ради су за нас од велике поуке. Примицање пак француских граница у непосредно наше суседство; планови о увлачењу путне мреже Балканскога Полуострва у економни путни систем Францускога Царства; установљење читаве једне југословенске области у Француском Царству под именом Областѝ Илирских (Provinces Illyriennes) на самим границама Црне Горе, Херцеговине и Босне; најпосле разни други планови Наполеона и осталих — увлачили су још више у горе поменути покрет и Србију и остале наше земље.

Сувременици из нашега народа нису тој радњи поклањали веће пажње зато што је она

била удаљенија; што је, у оно време, мање видик излазила, те се пред широм публиком обележила нити каквим видљивим успехом, нити неуспехом. Биће да је све чињено без наде и вере и очекивања, истом да се не би рекло да је у том правцу што остало непокушавано, али слим да је у томе узрок што наши оновремени писци нису тој радњи пажње поклањали. (Ово се почело више сазнавати тек у најновије време објављивањем списа који показују шта је истраживано. И ми овде излазимо с неколиким примедбама те врсте. Прегледности ради мислимо показати досадашњу радњу по овој бразди.)

Поменуто објављивање грађе почело је у Гласнику Српског Ученог Друштва 51 (година 1881). Ту је г. Иван Павловић под насловом „Српска писма у француским архивама“ издао међу осталим и два Карађорђева писма, од 16-ог августа 1809 и друго од 10-ог јуна 1810. Прво, од 16-ог августа 1809 (најаменичност Наполеону) познато је било и раније у француском преводу, израђеном по латинској води који је самом оригиналу прикључен,

је то писмо барон Теста у своме делу *Recueil des traités de la Porte Ottomane avec les puissances étrangères*, t. II, 33. Латински превод тога писма штампао је Сен-Рене Таљандје у *La Serbie*, Paris 1872. По том је исти г. Ив. Ђовић изнашао и остали део писама, те је године 1890 у Споменику II Српске Краљевске Академије објављен његов зборник под насловом „Историја из француских архива. Материјал за историју албанског Полуострва с краја прошлога и почетка данашњег века“. Мало раније штампао је г. О. Бона у „Отаџбини“ за 1888 и 1889 свој Зборник под насловом „Карађорђе и Француска. Документа одношајима Србије с Наполеоном I (1809 до 1814)“ опет из државних архива француских.

К овоме предмету припада и публикација О. Бона *La mission de l'adjutant-comandant Lérage à Widin 1807—1809*, публикована још 1886 у *Annales de l'école des Sciences politiques* 15 avril 1886, где се на цео посао баца доста светлости.

Доброти истога г. О. Бона имам и ја да кажем што сам у стању да нашу публику осведочим са једним зборником разних писама и мемоара који истоме времену припадају, и са француским консулским писмима у којима се налази како се 1812 покушало да се установи француски консулат у Приштини. Прво ћу дати извештај о зборнику мемоара, па онда о француским писмима.

Зборник мемоара је једна велика фолио-књига, којом на леђима пише: *M. S. Mémoires sur la Serbie*. Унутра су писма, записке, мемоари о разним предметима Турскога Царства, у разним језицима, све у оригиналу, што се нашло у министарству, везано у једно, без списка и превода, без пагинације, једино с оним горе поменутим насловом на леђима. Ево све по реду што се налази у томе зборнику:

1. *Consulat Impérial de France en Illyrie. Sur le commerce de Trieste*. Кратак извештај и пративодно писмо од 13 јуна 1812.

2. *Journal de voyage de Mr. Fourcade aîné. De Costănitza à Trawnik*. На 17 листа у једном ју.

3. Писмо Фуркадово Ђенералу Андреосију, амбасадору у Цариграду, упућено из Сарајева, 21 фебруара 1813. У њему се на крају говори о Србији.

4. *Apperçu du commerce général de la Bosnie* и

5. *Suite de l'Apperçu du Commerce général de la Bosnie*. На крају је потврђена верност потписа Фуркада Старијег. Обоје ће бити његов посао.

6. Писмо од 19 априла 1813 из Солуна, које је Фуркад Старији писао амбасадору цариградском, грофу Андреосију о путу кроз Македонију.

7. Писмо од 7-ог марта 1813 које је из Сарајева Фуркад Старији писао амбасадору цариградском грофу Андреосију спроводећи свој бележник путовања до Травника са три картографска нацрта путова које је описао, и са итинерарима у кратко изведеним. Ово је писмо у вези са списом горе под 2 поменутих. Овде би било продужење под 2 наведенога бележника, али тога прилога у зборнику нема.

8. *Renseignements détaillés de la nouvelle route par la Bosnie, depuis Salonique jusqu'en Illyrie et sur tout ce qui a rapport au passage, par la dite route, des marchandises du Levant, recueillis par le Baron J. de Gamara à son voyage dans la Turquie européenne et l'Asie mineure*.

9. *Notes sur l'Albanie tirées de l'ouvrage de Mr. Pouqueville*.

10. *Sur Ali-Pacha de Janina, Corfou et le commerce ancien et nouveau de Venise*. Писано 18 јуна 1812 у Млечима. Потписао *Consul de France à Venise Sigouroux*.

11. *Quelques idées sur la Russie, adressées le 13 mai (1812)*. Писано истом руком и на истој хартији као и оно под 10.

12. *Notes sur Ali-Pacha*. Белешке ове без датума и потписа говоре о Али-пашини и о односима његовим спрема султана. Неки детаљи додавани су и са стране другом руком и другим мастилом. Нешто је и превлачено, као да је за неки препис спреmano.

13. Засебна једна записка омет о Али-пашин и његовим приходама, писана истом руком као и она под 12.

14. Жалба Морејаца против Али-паше Јанинскога с прилогом у ком су податци о Али-пашин, његовом пореклу, средствима којима се ди-гао итд. Обоје је у француском преводу, само без икакве записке, али се из жалбе види да је поднесена после смрти султана Селима (јану-ара 1808).

15. Traduction d'une requête présentée le 1-er mars 1811 par les Moraites à Sa Hautesse Sultan Mahmoud contre Tépédélénli Ali-Pacha, gouverneur d'Ianina.

16. Traduction d'un mémoire présenté à S. H. sur certaines mesures qui seraient propres à réduire au devoir Tépédélénli Ali-Pacha ou à le détruire.

17. Mémoire sur la défense du passage par le Canal de la Mer Noire et celle des parties des côtes d'Europe et d'Asie qui y sont adjointes. То је писмо једне комисије француске, која је радила у Цариграду. Мемоар носи датум 22 априла 1784.

18. Notes et observations sur les différents endroits que nous avons parcourus sur la côte de la Mer Noire conformément aux instructions qui nous ont été remises par la S. P. Спис носи на врху датум 20 septembre 1784, а и на дну са потписима тројице комисара, као и под 17. Види се да је тај посао 1784 године рађен за потребу Високе Порте.

19. Фуркада Старијера Observations sur la Mer Noire et renseignements neufs sur les pays qu'elle baigne. Уз тај мемоар је и писмо Фуркадово од 16 маја 1812, а мемоар је датиран 6 маја 1812.

20. Белешке на једном табаку хартије, без икакве натписа, о местима на приморском европском приморју у Турској: Бургасу, Андосу, Анхијалу, Сопополу, итд.

21. Extrait d'un mémoire sur Trébizonde à présenter à S. E. Monseigneur le Ministre des relations extérieures par Mr. Pierre Duprê Consul de Sa Majesté. Под тим натписом долази у

засебним одсецима Histoire de Trébizonde, онда Description de Trébizonde.

22. Notice sur la Géorgie et sur ses souverains, истом руком и на истој хартији као и она под 20 и 21.

23. Itinéraire d'un voyage fait en 1813 Constantinople à Brousse en Bythinie et retour par le Chef d'Escadron La Tour Maubourg.

24. Писмо Зановићево, писано 9 септембра 1810 у Паризу министру француском.

25. Istoria di Montenegro descritta nel 1784 da Vassilio Petrovich Vescovo Metropolita di Montenegro. Traduzione dal litterale Serviano in lingua italiana.

26. Descrizione. Под тим натписом је о Црне Горе.

27. Rapport sur l'Herzégovine.

28. Dettaglio succinto del Montenegro fatto dal Signor Milislao Zannovich, vice-delegato del distretto di Budua, per ordine del Signore Generale di divisione Vignole.

29. De l'évêque de Monténégro. Записка владике Петру Петровићу.

30. Observation sur les moyens de maintenir la tranquillité aux Bouches de Cattaro.

31. Notes sur le golfe de Bourgas et sur la côte de Varna de la Mer Noire. Annales de Marine. Под тим натписом долази белешка са јим засебним натписом који гласи: Reconnaissance nautique et militaire du golfe de Bourgas au nord-est de Constantinople, par M. M. Lafitte, Clavel et Duverne de Preste, communiquée par Mr. de la Roche. Та иста тројица потписали су и мемоар споменути горе под бр. 18.

32. Већа половина некога мемоара о Дарданелу, који је, на италијанском језику, писао неки Сплешанин, као што се види из онога што говори о Силету. Почетка нема (то су одеци 1—6), а одеци 7—24 у зборнику су. Говори се тиче економских питања.

33. Белешке о Еносу и о острву Самотрацији.

34. Писмо Гармезана, заступника консула у Дарданелу, од 24 октобра 1813 о околним местима.

35. Histoire de l'île de Naxie.

36. Белешка о острву Санторину, на латинском језику.

37. Белешка о острву Санторину на француском језику, с картом.

38. Белешка о острву Санторину на француском језику, израђена по оној латинској, наведеној под бр. 36.

39. Description de l'île de Santorin, с картом.

40. Relazione delli evenimenti successi nell'isola di Santorino nel tempo chiamato *tu kaku*, del male accaduto, estratta da un libro greco nel cui se ne fa menzione da un certo Demetrio alle secondo le sua narazione pare che fosse citadore delli sudetti.

41. Mémoires d'Egypte, par M. de Maillet. 1728.

42. Mémoires sur les Ismaeliks et les Nasairil Syrie, adressé a M. Silvestre de Sacy par J. Rousseau consul général de France à Alep (imprimé dans les Annales de voyages de M. Malbrun).

43. Précis sur l'état actuel de l'Arabie, octobre 1813.

Из свега тога материјала, ми смо обратили пажњу само на ствари које се тичу нас, па и ту смо изводили начином што се може већма једним и ограниченим. Наводи наши наћи ће у ових седам одељака.

1. *Белешке о Арбанаској из дела г. Пукма.* Ту је реферат о ономе што је у садржају реферата наведено горе на свом месту под 9.

2. *Писмо Зановића министру француском.* је писмо у садржају поменуто под бр. 24.

3. *Саписи о Црној Гори и Херцеговини.* Ту реферати, изводи и преводи онога што за нас интереса из списа наменених у садржају под бр. 25, 26, 27, 28, 29 и 30.

4. *Фуркадов путни извештај о Босни.* Ту је реферат с изводима из онога што је у садржини реферата наведено горе под бр. 2.

5. *Пут Солун-Сарајево, из извештаја барона Гамере.* Ту је реферат о спису наведеном горе у садржини под бр. 8.

6. *Писмо Фуркада Старијега из Сарајева од фебруара 1813.* Одговара бр. 3.

У свему осталоме ствари су или онога времена, или се нас и нашега народа не тичу.

Ред смо исписима дали не по ономе како се они налазе у зборнику, него по њиховој унутрашњој вези.

Нарочито се истичу својом унутрашњом вредношћу белешке Фуркада Старијега — о Босни, и ако нашем народу нису свагда повољне. Види се да је о Босни и читао извесна посебна дела која су му онда могла бити на руци, и показује свуда познавање историје и главних чињеница из ње и познавање старих класичних писаца. Из самих текстова који су у овом зборнику потекли из пера Фуркадова видимо да је Фуркад пре 1812 дуже време служио негде у јужној Русији, по свој прилици у црноморском приморју. Из његова пера тече и један извештај о Црноме Мору (види бр. 19 садржаја). То је без сумње био узрок што је његовоме старању поверен био један део брига о организовању пута од Костајнице (са границе француске области) преко Сарајева на Солун. Осим путнога дневника, од којег се сачувала само половина, Фуркад је још послао министарству и свој *Општи преглед босанске трговине* (садржај број 4, 5) у два пута, и по писмима се види да је собом прошао цео пут с једнога краја на други. Први део тога *Општега прегледа* послао је Фуркад 28 марта из Скопља, а други је послао 19 априла из Солуна. У првоме делу Фуркад наводи да босанска трговина може интересовати Француско Царство из ова четири разлога: 1° Што ће се у Босни трошити индустријски производи француски; 2° Што ће се животне намирнице из Босне извозити у Царство Француско и у Илирске Области; 3° Што ће се кроз Босну фабрички производи француски провозити за остале скеле на Истоку, и 4° Што ће се сировине с Истока тим путем провозити за Француску и Италију. „За високу политику, — наставља даље Фуркад — за општу образованост и за индустрију народа француског од претежне „су знаменитости везе ове средишње области с „Аустријом, са Србијом и с Острвима Јадранског Мора који су под Енглеском.“ У другом пак извештају, који је 19 априла 1813 из Со-

дуна експедиран, говори Фуркад како је Сарајево кроз последњих 18 месеци било постало главно стовариште колонијалној роби, која је из Солуна и из Скадра шиљана преко Брода за Беч. Једна само аустријска кућа послала је кроз годину дана 30.000 товара. Коњи Македоније и Босне једва су стизали за вршење тога посла. На томе месту су казани и узроци који су изазвали тај окрет и дали толики обрт путу Скадар-Сарајево-Брод-Беч и Солун-Сарајево-Брод-Беч. Један је — рат међу Русијом и Турском, други је — француско заузимање више пристаништа на Балтичком Мору. Чим је међу Русијом и Портом (1812) закључен мир — тим су самим отворени путеви на Одесу и на Видин-Оршаву, и то је само по себи било узрок да се умањи проходња на путу босанском. Касније, кад се француска граница одмакла од Босне и Херцеговине, престали су и остали разлози који су покретали Французе да размишљају о путу који би Француску и Италију преко Босне везивао са Солуном и пристаништима Истока.

Што се тиче Милислава Зановића, он припада познатој паптровићској породици. Депутација у којој је он био члан отишла је из јужних провинција. Главни је задатак те илирске депутације био да се нађе у Паризу, те да може помоћи уређењу Илирских Области, које је било у основу смишљено, али још није било израђено. Ту су депутацију чинили: Калафати, управник Истрије као председник; Ричи, помоћник владике у Љубљани као потпредседник; по један изасланик из сваке пуковније граничарске; Михаило Спалатин, као представник Задра; адвокат Бајамонти као представник Силета; Ђорђић као представник дубровачке власти; Андрић као представник грађанства, и најпосле Зановић као представник Босне Которске. Депутација је та остала шест месеци у Паризу, и учествовала је и у светковинама женидбе Наполеонове. Зна се да је отац Зановићев Антоније настанко се био у Млецима и да је живео распуштено и карташки; то су, са многим другим манама, наследили и његови синови. Брат је овога који се овде спомиње онај о коме је Чед. Мијатовић у „Отаџбини“ за фе-

бруар 1892 (XXX, стр. 377 и д.) саопштио податке. Познати саопштава на једном месту да је он био јакобинац, на другом да је био уски човек, а на трећем да је био приврженик црногорскога владике.¹⁾ Из списка који могу да се виде није био оно последње, а по свој прилици био је човек без икаквих искрених политичких убеђе-

Није у овом зборнику преписка Анто Васа, вице-консула у Приштини, о узалуд покушају да се у тој вароши установи француски консулат, у вези с осталим настојавањем о организацији пута Костајница-Сарајево-Солун. Ту је преписку у препису пре више година добио на расположење г. О. Боп. У њој има појединости о стању пашалука приштинског, се и нас тичу. Ја сам из те преписке покушао да извадим све оно што се наше историје може тичати, то је смештено на завршетку ових исписа, по с неким од њих и у стварној свези стоји. С преписи у целини предаће се збирци Српске Краљевске Академије.

II.

Белешке о Арбанаској, извађене из дела г. Пуквиља.

Под тим натписом налазе се белешке за не стоји из којег су Пуквиљева дела извађене, али из оног које је данас највише познато, *Voyage de la Grèce*, или из некога другог. Пошто јеменуто дело *Voyage* штампано позније (предање у Паризу 1820, а друго 1827), могао би узети да су за основу извода узети службени изрази Пуквиљеви, који се нису штампали, пису у оној форми штампани. Податке који су у овом изводу, на прилику, о Призрену помињу сам тражио у Пуквиљеву великом делу, али тамо не налазе.

¹⁾ Pisani, La Dalmatie de 1797—1813. Paris 1893, 45. 60

У овим белешкама главно су белешке о пашалук Алин-паше Јанинскога, о варошима, пријору, трговини, становницима итд.

На завршетку се прелази на пашалук Скадарски.

Напомињући податке о Скадарскоме Језеру и Бојани, спомиње како је равница, која се издалека види „једна од најлепших и најплоднијих на свету због њене издашности и због маслина и винограда који је покривају. По њој се види поштво села и засебних кућа, и на сваком се крају види изобиље“.

За Скадар помиње како се саставља из четири подграђа, која имају заједничко називање Скадра, и како му је положај тако војнички повољан, да би се од њега с малим трошком могло чинити јако утврђено место. За насељење је бележено да броји више од 12000, и да је по религији: муслиманско и хришћанско (православно и католичко¹).

„На четири сата хода од Скадра све по долини — читамо даље — налази се варош Бар, миљу и по од обале морске. То је последње место Турске Арбаније. Antibari (по грчки Антивари) зове се због тога што је насупрот вароши Бара у Пули, на италијанској обали Јадранског Мора. Баром заповеда грађин, сазидан на високом брежуљку. Станују у њему само Турци, али многобројна села по приморју насељена су католичким и православним хришћанима. Бар је Скадру скела и стовариште производа из долине Дрима“.

За Улцињ се бележи да има 6.000 становника и да им је главни посао гусарење по мору.

Даље се бележи како од Скадра полази пут Румелију и излази у Скопље прелазећи преко планине Призрена (требало би: Шара). Од Скадра Призрена броји се 30 миља „кроз земљу пусти, начичкану страшним стењем, с дубоким оврастима на све стране, необрађену, ненасе-

љену. Пут је врло рђав. Призрен је варош „прилично насељена;“²) становници су јој нешто муслимани нешто хришћани, а језик им је словенски. Призрену је старешина један бег, „који зависи од паше охридскога“.

„Да се отиде из Призрена у Калканделик (Тетово) ваља прећи планине Призрена (требало би: Шара). Доњи део је те планине покривен шумом, бокови су му и стране стрмените. Пет сати се треба пењати из Призрена на врх, на ком је снег скоро целе године. И пошто се одатле слази скоро четири сата, стиже се у Калканделик, с друге стране истог брега. Од тога села до Скопља има десет миља“.

Тим се свршавају ове белешке из дела Пучкића.

III.

Писмо М. Зановића министру француском.

Господару,

Част ми је да Вашој Преузвишености пошљем тражене белешке о владици црногорском заједно с мојом молбом за Њ. В. коју сам тргао натраг из руку Њ. П. В. архи-канцелара с различитим прилозима који су истој били придати и којима придајем сад још неке, из којих ће Ваша Преузвишеност моћи сазнати како сам свагда следовао ономе што ми је наређивано, у интересу службе, било као чиновнику било као приватној особи.

Умољавам Вашу Преузвишеност да ми те прилоге врати, пошто се с њима упозна. Ако жели још каква објашњења о томе, сматрају свагда за част да их могу дати Вашој Преузвишености.

Што се тиче оне тачке моје молбе где наводим да никада нисам носио оружје против Француза, ни онда када су то у нас сви чинили, по-

¹ Dr. J. Милер бележи да је у Скадру било по попису од 1838 кућа 3300, од којих је бомбардањем од 1831 и 1835 побијено 900. Исти писац бележи број становника у 1831 на 6000 муслимана, 1300 католичких Арбанаса, 1500 Словена и 1000 православних Тркава, свега на 32.000. Albanien, Rumelien Prag, 1844. стр. 48.

² Dr. J. Милер, Albanien, Rumelien etc. Prag 1844. бележи за Призрен 6000 кућа и каже да је харачки попис од 1838 показао цифре: 4000 муслиманских, 2150 католичких и 18800 грчко-православних што износи 24950 становника, стр. 82.

живљем за сведоке и све наше људе и Њ. П. Ђенерала Лористона.

Пошто се мислило да сам ја држао страну Французима и да сам Општину Паштровићску подговорио да против њих оружје не прихвати, па по том да сам хтео упустити Ђенерала Лористона у Будву кроз прозор моје куће који гледа на море, изложише ме кињењу руске владе, која ме баци у затвор у кући за 40 дана, и за четири месеца ми забрани да из вароши излазим, осим тога што су ми сељаци куће у пољу порушили.

Кад су дошли Французи и кад су Главни Ђенерал и Ђенерал Лористон учинили ми част да ме походе, молио сам их да ми одреде накнаду за поднесене штете, али ми Главни Ђенерал одговори да тај посао не улази у делокруг његове власти и да ће се он старати да ми другојачије накнаду учини.

Највећа милост коју ми може учинити Ваша Преузвишеност била би у томе што би ме удостојила части да за ме зашита војску и Ђенерале француске који су ме познавали.

Слободан сам надати се да ће Ваша Преузвишеност, која је својом благонаклоношћу одликовала све остале депутате Илирских Области и мене заштитити, те потпомоћи код Њ. В. моје тражбе и моје услуге.

Част ми је да с најдубљим поштовањем останем, Господару,

9 септембра 1810

у Паризу

ВАШЕ ПРЕУЗВИШЕНОСТИ
НАЈНИЖИ И ПОКОРНИ СЛУГА
Зановић.

IV.

Списи о Црној Гори и Херцеговини.

Као да су томе писму били приложени списи о Црној Гори који одмах иза писма следују.

На првом је месту италијански превод Црногорске Историје владике Василија Петровића. Потпун је натпис тога превода, *Istoria di Montenegro descritta nel 1754 da Vassilio Petrovich, Vescovo Metropolitica di Montenegro. Traduzione*

dal litterale Serviano nella lingua Italiana. крају је другом неком руком записано *par M. Scurich*. То је без сумње преводилац.

За тим долази опет на италијанском језику али другом руком и на другојачијој хартији, о Црној Гори који носи прост натпис *Descrizi*

По неким знацима у опису судећи, исти да је писан у почетку овога века. Нигде забележено ко је опис писао, али при крају о Црној Гори писац помиње како је 1798 посревао у неким пословима међу аустријским краљем Бради, који је 1798 био посео Боку Которску, и владиком Петром Петровићем. На књигопата Пизани о Далмацији види се да се радило да се у Боци одрже Аустријанци и да се томе ни владика Петар не противи. Пуноства за грађанску управу у Боци имали су краљ Бради и кнез Војновић, који се и именом владци обраћао, па је заиста и успео да аустријскога Ђенерала у тај мах измири са владиком пуштајући у посао и друге своје људе.¹⁾ Излази би по томе да је овај опис писао Војновић. Могућно је, међу тим, да је то учинио и неки од његових људи, и ово ће последње бити истина, пошто у збирци долази касније пре тога списа с именом Милислава Зановића и делстата из Будве. Могло би се, дакле, држати да је опис писао Зановић.

У томе опису износи се како је Црна Гора подељена на *нахије*, *нахије* — на *кнежине* (сове). У арх. Н. Дучића се *нахије* деле на *капелу* *није*, *илемена*, *братства*) а *кнежине* — на *села*. У свакој се *нахији* *побрајају* *кнежине*, а *села*.

Прелазећи на управу, наводи како је управа у Црној Гори подељена на *губернаторе* *сердаре* и *кнезове* и како се ти чиновници управе изабором на збору народном, али како су врло брзо пали у руке јаким и снажним породицама су постали наследни.

¹⁾ Abbé P. P. Pisani, *La Dalmatie de 1797 à 1813*, 1893, 53.

„Црна Гора — пише даље — нема никаква политичког ни грађанског устава. Управа се Црној Гори врши по простим законима који су утврђени обичајем, али их онај који је јак ни кад год му се прохте“.

„Црна Гора нема вароши, а које су главна места, обележено је стаништем сердара или кнеза“.

„Трг црногорски држи се сваке суботе на Ријеци Ријеци“.

„Црногорци су сви вере грчке. Обичаји су им такви да се потпуно могу упоредити са хрватотеским“.

„Црногорци се хране највише варивом, млеком и качамаком лети; зелењу, сухим месом (шницл). Они који су ближи језеру или реци једу и рибу, а од неколико година свуда се за храну употребљава и кромпир који зову *кртофуле*. Сејати кромпир научио је Црногорци одашњи владика кад се последњи пут, 1786; вратио из Русије“.

„Губернатор, сердари и кнезови црногорски порешине су за управу и суђење народу, али по словима кривичним породица увређенога не смеју се на породици увредиоца, чинећи му штету на имању, у што се често мешају и родичи“. Томе се додаје како се склапа суд за пререње вражде, што нам је с других страна познатије и у свима појединостима познато.

По том бележи како је владика Петар после победе над Махмуд-пашом Буматлијом (коју пише називање *recente* — скорашњом) од године 1796 стекао силан утицај над Црногорцима, тако су га Црногорци звали *наш краљ*.

Толвио сам свега нашао да изнесем из тога писма.

На послетку има на крају записка, француским језиком а другом руком записана, у којој се бележи како у Црној Гори нема ни градова ни замкова и како је Цетињски Манастир једини положај који би се, може бити, могао бранити. Испод те записке потписана су два слова Z али за друго нисам сигуран да ли је Z је погрешка пера, те не треба ли читати само M.

За тим долази Rapport sur l'Erzegovine, писан са свим другом руком, француским језиком.

Овај извештај је писан у Дубровнику и носи потпис женијског команданта Бернара. Задатак је био да се Херцеговина дигне на Црну Гору, и пише се какав је који паша који управља појединим крајевима Херцеговине. Истиче се мошарски паша као добро расположен спрема Француза због тога што је рђаво с пашом сарајевским. По том се описују сви путеви по Херцеговини. О насељењу забележено је ово: „Нисам могао ништа поуздано сазнати о насељењу. Турци немају пописних књига, нити бележе рађања и умирања, али је поуздано да Латина (католика) има више него Грка (православних), а ових последњих више него Турака. Грци теже странци руској, а Латини — странци аустријској.“ Међу тим мало даље чита се ово: „Херцеговина може дати 20.000 бораца. Под оружје се могу скупили за пет или шест дана. Међу тих 20.000 ваља узети да има 5.000 Латина, 9.000 Грка, и 10.000 Турака“. Овим се пориче оно што је о сразмери вера мало раније казано.

Ништа друго занимљиво нема у томе извештају.

По том долази Dettaglio succinto del Montenegro, fatto dal Signor Milislao Zannovich, vice-delegato del distretto di Budue, per ordine del Signore Generale di divisione Vignole. Под овим је натписом са свим онај исти спис који је раније, могло би се рећи у концепту, наведен као Descrizione, само што је овде с именом и што је она прикривена напомена о писцу на дотичном месту изостављена. Али спис има и неких додатака који се у првом саставу Descrizione не налазе. То је Descrizione dell' Albania turcha, in cominciando dalli confini di Pastrovichio sino Scutari e delli villaggi che sono sotto la sua digiurisdizione nella pianura addistanta di un tiro di canone all' intorno di quella citta, fatta dal detto vice-delegato Zannovich per ordine de General di division Clauzel. У томе опису нема ништа знаменито.

После тога долази једна записка De l'évêque de Monténégro без потписа, писана рукописом који се нигде више не налази. Записка та није у пријатељском духу, али је ми саопштавамо, јер све треба ономе који хоће ондашње време да изучава. Она гласи овако:

„Садашњи црногорски владика зове се Петар Петровић. Родио се у селу Његушима око године 1754. Васпитања се његовог прими стриц му, ондашњи владика Сава Петровић, и узме га к себи у манастир Стањевиће, где га стане учити црквеном реду, да би му могао бити наследник. Све су ове владике тако радиле са својим најближим рођацима, тако да се прво достојанство црквено никако не упушташе из њихове породице, јербо се свештенички чин (било калуђерски било поповски) у породици у овоме народу сматра као нека племићска титула. Једно то мишљење, а друго и то што су ови људи приморани да се, због незнања, за све што треба написати или прочитати обраћају поповима, чини те је свештенички чин у великом поштовању, ма да му је моралност што може гора бити.

„Нема већега спора, нити се гдегод у овоме грчком (читај православном) народу проспе крв, а да им по то није или запоео или изазвао. У Паштровићима има један калуђерски манастир *Праскавица* у коме је архимандрит Сава Љубиша, који је у крвним споровима међу породицама ових крајева проузроковао само својом погрешком погибију 56 лица, кроз мало година, и мноштво рањеника, што је све потврђено онда кад је влада аустријска наредила умирење.

„Да би се појмило како су рђави ови попови, вредно је да се забележи како је исти тај Сава Љубиша једнога дана заложно Јеванђеље и сребрни крст да набави 25 дуката те да плати да се убије један човек.

„Црногорски духовници иду као и други људи, носећи за разлику у оделу на постави капе црно или љубичасто онде где други носе црвено.

„Архиепископ је гледао да поповима за-

брани носити оружје, али у томе није могао потпуно успети.

„Кад је владици било 25 година, његов стриц заархимандрити и постави за заступника. Стриц умре 1778, навршивши 105 година. Сава новач му тада отиде у Беч, где протекцијом Кнеза Кауница изради архиепископство и буде рукоположен у Карловцу.

„Налазио се у то време у Црној Гори још један владика, Арсеније Пламенац, од јаке породице из Црмнице, која је желела и желила да престано да у свему искочи пред породицу Петровића. Пламенци су се нарочито на то позивали што је један Пламенац у руској служби постао ђенерал, па је, пре кратког времена, на смрти оставио им знатна имања, стечена у Русији, где се богато оженио.

„Тако је Пламенац неко време управљао својом епархијом, а после његове смрти претрпео све Петар Петровић, који се, међу тим, вратио из Немачке.

„Петар има три брата и више синоваца. И стасом и обликом он је најлепши човек у целој земљи. Главна му је страст честољубље. Он је смеон и толико умешан колико то може бити Грк (читај: православни) образован у школи руској.

„Прва му је брига била да Црногорце свим отме од господства турског. Он се старао и непрестано се труди да докаже да ови под тим господством никада ни били нису, али су никакви нема да су и Црногорци били подчињени и да су данак плаћали Турцима као остала племена у Арбанији.

„Године 1786, скадарски Махмуд-паша, човек јуначан и предузимљив, смисли да одметнуте Црногорце покори и устане против њих с војском. Али бој изгуби, и с великим бројем господи арбанаске који су с њим ишли и сам погине. Главу пашину, његово оружје и његове доколенице, извезене сребром, донесу владика који их у једној соби чува. И коњ је пашин ухваћен и доведен владици. Од тога времена Црногорци нису више губили слободу.

„Руси су се увек старали да себи ова на-

сна придобију, или путем вере, или скуподелим поклонима, одређеним њиховим пријама, али, на послетку, добро примајући оне који би у Црне Горе ишли у Русију.

Услед неких размирица и спорова који су настали међу Црногорцима и Аустријанцима, црногорци смисле да руски двор у Петербургу може да их под своју заштиту прими. Кад су њихови изасланици вратили, владици дође оден Александра Невског и застава руска, која одмах истакнута на манастиру Цетињу и тањевима, уз звоњење звона и пуцање пранја, те глас владичин међу Црногорцима поштане не може бољи бити.

Али има тренутака, где га Црногорци суше не слушају, па се још и вољи његовој противе. У последњем рату руском против Француза, Црногорци су држали с Русима. И у Новоме, неки су се од њих усудили да владици још их је позивао да се бију одговоре овим стим речима: *Петре, Петре! Ако ти мислиш да ћемо ми ићи да гинемо да би се обогатила Раба и синови твоји, љуто се вараш!*

На то им владика стаде претити клетвама, диним оружјем којим се он може послужити и их у покорност поврати. Они му на ту претњу одговоре да ће и они клетви њега, ако би он клео.

Годишње примање његово може изнети на хиљаде дуката. Примање потиче из риболова рибе *скоранце* (укљеве), из приноса који плаћа свака црногорска породица и из зараде коју има као владика. Грци (православни) из Бокве Которске приносе му хиљаду дуката и више. Још има, чини ми се, и неку пензију од хиљаду дуката, коју му Влада Руска даје.

Свако лице које жели рукоположити се у свештенички чин мора му нешто положити на посвећења, према стању своме. Да би се плаћала велика налога на свештенички чин, од кога је утврђено да овај поклон за рукоположење мора износити на 80 дуката, врло много према цифри која се до сад по обичају плаћала која је износила 8—10 дуката.

„Владика живи веома скромно. Стан му је намештен по италијански, врло лепо. Посуђе му је од сребра и порцулана. Коње има добре, а и слуге су му прилично одевене, али по начину црногорском.

„Међу тим владика нити је разметљив ни издашан; чак је тврда.

„У знатним православним породицама земаљским обичај је да се владика позове на погреб, и они мисле да он тада има силу да покојницима отвори небо, баш да су и приликом неке краће главу изгубили.

„Није мален део дохотка који владици с те стране долази, јер се оваки побожни позиви понављају често, пошто се највећи злочинци налазе међу најзнаменитијим становницима.

„Кад владика говори народу, служи се највећом енергијом и најјачом реториком. Има обичај да на крају својих беседа рекне и ово: *Не заборавите никад, да су вам две главне дужности: рећи истину и добро бити из аушке!*

„Језик илирски (читај: српски) говори савршено, и много се труди да га у чистоти његовој негује. Често кори оне сународнике своје који се туђим језицима служе, а свој заборављају. Говори да не зна италијански, али кад га околности принуде да се тим језиком послужи, говори га с таквом елеганцијом и тако чисто као да је Римљанин или Тосканац. Изгледа да разуме и француски, али неће никада ни реч да устима изговори. Језик му је руски оно што латински образованоме римском духовнику.

„Страшно је љут, али тај недостатак тако снажно савлађује да би га могао узети за врло мирна човека онај који га не познаје. Али кад га грдне нешто што му је неповољно, може се по црвенилу, које му као ватра обузме лице, познати како му је, и ако се споља на њему не може ухватити ништа што се не би слагало с потпуном мирноћом.

„Добро је да напоменемо да и владика и Црногорци у опште презиру дубровачке племиће. Они их држе за сплеткаше и за људе одане Турцима, с којима су Црногорци вечито у спору. Најјачи им је разлог што они тврде да је Црно-

„Јевин, један од старих кнезова њихових, Дубровчанима оставио све своје благо, које су племићи дубровачки зграбили, па га држе сакривено у једном бунару, за који само неколико сенатора зна. Мени се чини да је то проста измишљотина млетачка, којој је задатак да Дубровчане и Црногорце држи у неслози.“

Иза те записке о владици Петру долази по реду *Observation sur le moyen de maintenir la tranquillité aux Bouches de Cattaro*. У тој записци како да се одржи ред у Боци Которској помиње се како је Бока једно са Црном Гором, и како сав немир долази од Црногораца. Хвали средство које су били уобичајили Млетићи да од главних бокељских општина држе таоце реда код средишње управе у Задру, и препоручује да се то средство, укинато после престанка млетачке власти, опет уведе, па и да се на Црну Гору рашири, ако би се Црногорци могли склонити да на њ пристају. Као најбољи препоручује се начин да се Црна Гора састави са Царством Француским. Још препоручује да се у Боци дажбине смање и да се уведе нека морнарско-војничка служба под плату, коју је био почео Ђенерал Лористон, али ју је из недостатака средстава прекинуо.

Белешка нема никаквог знака, по ком би се познало где је и кад је писана, али је очевидно да потиче из неке од француских канцеларија у Далмацији.

V.

Фуркадов путни извештај о Босни.

Пред нама су путне белешке Фуркада старијега, консула францускога, о стању Босне и Босанаца по ономе што је он могао опазити и забележити на путу од Костајнице до Травника. Белешке су те многоврсне. Унутра је забележено да је полазак из Костајнице био 22 децембра 1812 године. По томе су белешке писане у 1813 години. Оне се тичу и географије и хигијене и

ботанике, али ћемо ми из њих поводити оно што се тиче описа народа, ма у ком погледу, пошто то, по нашем мишљењу, има цене, а жања су Фуркадова оштра и занимљива.

На 5-ој страни његова извештаја прелази карактерисање народа овим речима:

„Ваздух је у Босни у опште здрав. „новници су стаса високог и правилног, из „јуначкога, погледа дивљачна, хода поузда „озбиљна. Спрам зимске жестине и непогоди „руски мужик није тако неосетљив. Бошњаци „голих прсију у свако доба године. Од де „ства их навикавају на сваку оскудицу, на „и на промену температуре. Деца од шеес „дина трче гологлава и босонога по снегу „леду, одевена самом платненом кошуљицом. „до душе, у Босни и пропада више деце „игде у просвећеним земљама. Овде се не „даје ничем, ни животињи ни биљци. Хрвати „и Бошњак чисти оружје, покрива коња или „Сина оставља природи. Зна добро шта и „псето, а никад не води бригу о цени јед „човека. Ако би какав владалац као султан „лим поумио да их истргне из овога стања „варства, они би га убили. Унизити их и „тиснути или покорити може човек како „али тешко ономе ко би хтео да их послужи „просвети! Можемо дивљаке хвалити у ва „списима; можемо их узносити као јунака „мана; можемо међу њима тражити предмет „сликање! — Али живети међу њима немо „и чувајмо се, нарочито, од мисли да су са „Божијој од нас ближе.

„Овим се не окривљује само исламизам „Бошњаци хришћани, православни и католи „нису просвећени већма него ма какви дивљ „одмах после крштења. Од свију врлина најм „познају хришћанско милосрђе. Мухамеданци „зиру и мрзе све што није као што су они, „барем међу собом живе као браћа и држе с „дарни савез против неверника. И ако је н „незналица, Турчин опет као Мусломан зна „него раја му као хришћанин. мусломан „милостињу својим једноверцима. Ако где „каква побожна задужбина, јавна чесма, и

„су распоређене у размацама од три сата, али „су те гостионице врло слабе и малене, осим „Травника, Јајца и Стратинске, и у њима се само „мало света може сместити. Лети се, нарочито ка- „равански путници, устављају у шуми, крај каква „извора; наложе ватру и пусте своје коње на „пашу. Паше има свуда изобила, али је храна „покупила од како је источна трговина за Фран- „цуску и Немачку ударила кроз Европску Турску. „Кириџије и поштари зарађују лепих новаца, али „скупоћа животних потреба досађује народу, и „он је незадовољан. Он не може да види у бу- „дућности како ће овај обрт трговачког пута иза- „звати раденост, поправити ратарство, набавити „нова богатства и нова уживања. Већина проводи „живот од дана до дана, и сав је свет противан „новим трговачким везама које се уводе. Овај „народ хоће да је сам себи довољан. Није да „не би имао шта продати, него не мари да прода. „Не може да се начуди странцима што се толико „журе да му његове производе покупују, а тога „ради нас још више презире. Кад тражимо да „му купимо што има да прода, изгледа му као „да хоћемо да му узмемо земљу, и то нас ње- „гово неповерење свуда гони. Место да поправи „мостове и установе попутне које хоће да се „сруше, уместо да рашири путове који постоје „и да отвори нове, он жели да се и ово што има „поквари, сруши, заспе. Осим неколико равница „на којима нема шуме, пут је зими просто не- „употребљив. Пролази, скоро без прекида, кроз „шуму, а линија му је она коју су случајно обе- „лежили први пролазници. Сваки час се на путу „ваља мучити с обореним дрвима, са трновитим „цбуњем и другим сметњама, и путнику ваља „доста муке да сачува главу и очи у глави. Има „места где је пут тако тесан, да једва прође „мазга с товаром. Трновите гране цепају и отва- „рају дењкове вуне и памука, и на трију уз пут „виде се праменови вуне и памука. У иловачи „на путу сваки час се упада у рупе, изривене „ковитама караванских коња. Њихови коњи се „држе трага као неке религије, а неће ставити „ногу на друго место, већ на оно на које му је „и претходњак стао. Чак лети, те рупе би омеле

„и обориле свакога другог коња. У долина „свагда се иде за потоком. Ту су и сметње „опасности у шљунку, у силним бродовима, „баруштинама кроз које ваља пролазити. У ост- „лом војска би у овој земљи за врло кратко вре- „подигла добре путове по косама и по врхови „брежуљака. Креча и камена има свуда, а „вета и сувине. За пренос би дивно послужило „добро дрво за коларске направе. На другом „шту показаше се како се обрађује гвожђе и на „и њега има у Босни изобила.“

С овим извођењем оштрих али занимљивих бележака дошли смо већ до 9-те стране извештаја на којој, при лну, говори о селима.

„Што је насељење ретко, мање треба пи- „писати влади, пошто ће узрок томе пре лежи- „у суровости климата. Насељење није у срази- „с простором земље која би се могла радити. „га ипак има прилично у околини вароши, у ре- „ници Придорској и по долинама. Села су са- „засеоци. Дванаест или петнаест колиба овде „називље селом. Често се виђају усамљене ку- „или пастирски станови. Род земље довољан „био за насељење десет пута веће, и земља „у опште добра. Жито би успевало прекрасно „долини Врбаса и Сане, итд.“

На стр. 10 почиње, а по том наставља на стр. 11 о трговини и о трговачкој циркулацији.

„Описујући стање путова, ханова и пош- „мислио сам увек само на провозну тргови- „Сама Босна не потребује ништа од наших про- „извода. Ми унутра уносимо само хрмзу (м- „мбаш, *auri pigmentum*) и зечије коже. Али се „Босне у Илирске Области износи: гвожђа, вос- „пшенице, пастрме, кожа и знатна количина „лова и свиња. Највећи део те куповине пла- „се цекинима (млетачким дукатима), талири „(аустријским) и грошевима (шпањолским). „полу дивљаци немају потреба никаквих и „што своје продају, гледају да добију само нов- „па и тај новац траже да добију да би га „крили и закопали као руски мужици. Новац „у Босни редак, зато што нема обрта. Свад- „боји да се покаже богат. Новац се чува да

као на невољи, кад треба спасавати или швати главу или баштину, ако би тира-господара или грађанским ратом једно-уگو дошло у питање. Али, не поричући то је горе написано, опажају се већ од ко година знаци неке цивилизације. Не-ни пролазак странаца, ствари које пошто-бесцење овамо онамо растурају, обичаји ки уведени на границама Илирских Обла-тови, огледала, лепо оружје које се да по богатшким и господарским кућама е безбројне ситнице почињу већ и Бош-еосетно и мало по мало да навикавају је обичаје и на наш начин живљења. Као м већ казао, већина гледа са суревњи-и неповерењем непрекидно пролажење ца неверника по земљи, љути се што они производе, дижу цену свему, па и хлебу ји за пренос и радничким рукама. Али та мржња и није угасила, она опет сад ко онтра као што је била. Кроз две го-еа овако живих као што су у овај мах, би се изједначила с осталим приморским а у Турској. Тим неизбежним окретом, е извесно настати, ако само Турска своје се добро познаје, умножиће се знатно и нашега извоза индустријског. Присиљеним и суседством Илирије ми ћемо изазвати амену производа. На целој граничној ли-по местима у којима се налазе Фран-рже се недељни пазари, где се поданици ачна два царства (турског и француског) и тргују под надзором војних и царин-иновника. На тима састанцима има много добре воље. Ти се пазари, истина, држе нашњих времена и држали су се и под аустријском и млетачком, али се про-навикама и у реду који су са собом до-Французи, неосетно шири и у унутраш-Гурске. — — — — —

ко Бошњак извози у Илирију коже и разне те за храну, не треба мислити да је земља обрађена и да је сточарство у стању које пуно задовољавало. И ако је Босна боље на него остале турске области, у њој опет

„нема (као што сам горе већ напоменуо) онога „броја становништва које би се ту могло издр-жати и усрећити. У добрим годинама пшенице „роди више него што за унутрашњу потребу треба. „У осталом хлебца се пшенични једе само по „варошима и у спахијским кућама по селма. „Сељак, надничар, слуга једу само ржаницу и „просеницу. Меса ти људи не једу готово никада. „Па ни по варошима хлебца није добар. Говорим „само о каквоћи жита, јер је хлебца, уопште, „рђаво печен, рђаво ускисао, рђаво умешен. У „Травнику тај хлеб стаје данас три суа (15 ди-„нарских пара) ока, што је за турску цена ве-„лика. У опште је храна народа овде и рђава и „нездрави. Овнујска и свињска пастрма главно „су у најбољим оброцима. Млеко и мекни сир, „накисела теста од овсеног брашна, ражи или „проса њихова су свакидашња храна. Јадни се-„љаци немају ни пећи. Кад хоће себи да зготове „јело, они метну мало брашна под пеку од гвозђа „или од печене земље, и све то запрећу на ог-„њашту пепелом и жаром. Варошки радници једу „каткад говеђине, али и та је матора и тврда. „Свеже месо овчије, перната живина и риба виђа „се само на столовима богатих бегова мусломан-„ских. С таким мучном храном а под климатом „тако суровим, народу треба нечега што би га „држало и дражило да не малакше. Ракија је, „заиста, потребна, али је народ злоупотребљује „као што и све остало злоупотребљује. Па и ра-„кије није лако добити; ни она није добра. Нај-„бољу пеку Јевреји, али је не пеку довољно. „Колико кад налазе да треба, толико и испеку. „Једном речју извоз још није доказ да нечега у „једној земљи има у изобиљу или да је пољска „привреда добро упућена. Маса живи бедно; на-„рода нема колико би требало. Да уђу у ову „земљу десет хиљада војника и три хиљаде кова, „настала би глад после три месеца.“

Још ћу навести белешку о увођењу кром-пира, који је онда био новина.

„Говорећи мало више о срећним променама „које су уведене опћењем са странцима, заборавио

„сам споменути кромпир, који су Бошњаци при-
„мили из Далмације. У Илирији се та биљка ра-
„ширила поглавито старањем г. сенатора Дандола.
„Тај поштовани господин имао је доста муке да
„навикне своје подчињене на ову биљку. Као и
„остали варвари, они су се опирали увођењу ове
„корисне новине, а варалице обожавају и стране
„пороке примају са највећом лакошћу.“

Друга половина путних бележака почиње
описом једне куће из босанске Крајине.

„Из Костајнице се кренусмо 22 децембра
„1812 године. Придорски капетан беше ми од-
„редио за пратиоца једнога мусломана. Ага од
„Козарца био је тако љубазан да пошаље преда
„ме једнога од својих момака да ми спреми но-
„ћиште у једноме хришћанском селу својега спа-
„хилука. Посао је тога изасланика био да јестера
„домаћина, да наложи у кући ватру и да донесе
„што треба за јело. Ми стигосмо на место у саму
„ноћ, после пет сати путовања. Колиба за нас
„одређена, најбоља у селу, имала је једну једину
„собу. Кад опишемо ову кућу, описаћемо и све
„остале које смо видели уз пут. Кућа је имала у
„дужину двадесет, а у ширину од прилике два-
„наест стопа — без димњака, без прозора, са
„два отвора на источној и на западној страни,
„који се овде зову вратима. Дебла шумска, за-
„једно с кором њиховом, ограђују горе поменути
„простор у висини од 15 стопа и држе кров од
„дасака, који је ваткада покривен сламом или
„маховином. Станови господарски рађени су бриж-
„љивије, и нису тако отворени; дебла су дрвена
„ту боље састављена једна с другима, отесана су,
„а шупљине су затворене пловачом. Тако се гради
„и по варошима, али ту превлађује плетер олеп-
„љен блатом и окречен. Куће по варошима имају
„у осталом прозоре, димњаке и пећи. Али ста-
„кала на прозорима има само у великих госпо-
„дара. Светлост улази кроз ћерчива залепљена
„хартијом (пенцеријом), која се доста троши.
„Један део се доноси из Млетака. Онака сеоска
„кућа као што је она коју горе описасмо, отво-
„рена са свих страна, који пут је стан много-

„бројној породици, а кад настану хладне
„ноћи, ту се још склања и домаћа животиња.
„Становници се поређају око ватре, наложи
„средици куће, а кад им дим одвише почне
„сађивати, онда дигну половину крова. На
„у осталом свагда има баца. Још се у кући
„лази ковчег, у ком се држи стајаће сребро,
„рухо, по том оружје и сухо месо, повешено
„дуварима, и по који суд од бакра и
„земље. То је сав намештај. Место пода је
„а постеље су неколике прегршти сена или
„Шуме има доста. Кад стегну зимске ноћи,
„гаси се ватра на огњишту, и к огњишту
„окрећу ноге, а остало тело умотавају у
„коже, не марећи што их једу инсекти. У
„нашег бављења, време је, према климату и
„добу годишњем, било благо: термометар
„казивао 5 или 6 испод нуле, али снег и
„продираху кроз хиљаду отвора, а нарочито
„кров и врата, која, дима ради, никако
„смели затворити“.

После овога извешћемо опис Придора
стр. 16-те.

„У варошици Придору имаће на 2500
„новника, и половина су мусломани. Град
„на једном острву, ништа више до проста
„ограда, прилично обурвана. Ту станује ка
„Његова кућа је од дрвета као и остале
„роши, али је чиста. Собе се греју пећи
„пловаче, доста добро саграђеним. На
„масивној коцкастој подлози, у углу собе,
„дигнута је осмоугла пирамида. И коцка
„рапида избушене су рунама у којима су у
„глеђосани лопчићи, којих дно иде у
„пећ. Врата пећи, на која се она и ложи,
„из собе него споља“.

„Варош Придор је доста знатна за
„цузе. Његова област се граничи са нашом
„ријом. Солунски каравани ту остављају
„део робе, одређене за наше трговце. Ту
„роба товари на Сану, њом спушта на
„с мало трошка и времена све стиже у
„зарет у Костајници“.

Писац завршује белешкама о сачуваној авто-
и босанских бегова, напомињући да ту окол-
треба имати на уму у комбинацијама трго-
политике, којом су се онда бавили фран-
консулски чиновници у томе крају.

У писмо су приложени и картографски на-
пута од Костајнице до Травника.

VI.

Пут Солун — Сарајево.

На реду је спис један који носи натпис
ignements détaillés sur la nouvelle route par
sanie, depuis Salonique jusqu'en Illyrie et sur
ce qui a rapport au passage par la dite route
marchandises du Levant, recueillis par le ba-
I. de Gamera à son voyage dans la Turquie
ceenne et l'Asie mineure.

У овоме извештају има података који могу
од интереса. Ми ћемо их искупити и по-
вити.

Прво бележи да је *товар коњски* тежина од
до 159 килограма.

На тим бележи да се каравани састављају

од 20 до 50 коња, па и више. Еспаи се пре-
„даје кириџијама. Кириџије држе обично по 2,
„4 или 8 коња, како који; а трговац погађа ко-
„лико му је потребно, те тако саставља караван.
„Све су кириџије оружане као да ће на војску,
„тако да уз караван увек иде пратња од 20 до
„80 људи и више, према величини каравана. У
„тој пратњи је довољно снаге да се караван може
„одупрети и најјачем нападу хајдучком. Кад су
„каравани мали, удружују се увек по неколико
„њих, те саставе велики.

„Пред караванима увек има старешина, *ка-*
„*пеџи-баша* (capezi-bachi) или *барџактар*. Обично
„је старешина каравану какав трговац, који има
„највише својом робом натоварених коња.

„Осим тога и нарочито по опасним местима
„караване увек прате трговци грчки или турски,
„који се користе проласком каравана да оду у
„једно или у друго место, те се пратња каравана
„и тим начином множи.“

„Како је био распоређен пут од Солуна до
„Костајнице, најбоље се види из приложеног та-
„беларног прегледа који смо нашли у поменутом
„извештају:

СТАНИЦЕ	ВАРОШИ ИЛИ СЕЛА НА ПУТУ	Ханови или везане	ПРИРОДА ПУТА	Ставовиште (од прилаза)	Куће или страже	Број војника	НАПОМЕНЕ
ОД СОЛУНА У							
Кукуш	Бона Ваљевод	2	Пут добар	1500	1	4	У Солуну управу држи Јусеф-беј, син Исмаил- беја од Сераја.
Дојран	Једно мало село	2	Пут добар а ово је зе- ра Гауџа мало брдовит.	800	0	0	Пут и на кола до Боне, а после добар за коња.
Струмница	Оази и Кустуран	1		1100	1	6	Има дрвени, у ком може бити заседа. У таким се местима налазе и хајдуци.
Радовиште	Два мала села	1	Пут добар	1000	1	4	У томе месту се види стари градић, а око вароши има зид.
Штип	Бани и два мала села	2	Брдовит	5000	0	0	Илима вароши је стари градић, порушен, а око вароши зид.
Куманово	Три мала села	2	И за кола	800	1	8	Зида се војеним каи.
Приштина	Кучаника, Куманица, Делиластичи и 4 села	4	Прањан	12000	0	0	Велика трговачка варош, опасана зидом у два ката. Има један бег.
Вучитрн	Два мала села	1	Пут добар	1000	3	10	Има град у коме наповеда један бег.
Бавска	Митровица	1	Код Митровице се пре- лази река	800	3	8	Код Митровице има градић који заслужује пажњу војника.

Далнина пута у данима	Далнина пута у сатима	СТАВНИЦА	ВАРОШИ ИЛИ СЕЛА НА ПУТУ	Характер путевога	ПРИРОДА ПУТА	Опознате (од врхине)	Број страже	Број војника	НАПОМЕНЕ
12	10	Нови Пазар	Четири мала села	1	Врловит. Има да се пређе река Нбар.	9000	3	12	У овој вароши има вама. Варош су пре- дје године савлали Србијанци.
13	10	Сеница	—	1	Пут добар. Има по- ток Рашка да се пређе.	2000	3	8	И ову су варош били заузели Србијанци.
14	6	Преполоје	—	1	Врловит. Има река Лим да се пређе.	2500	2	5	Има Бекар-паша. Сва му је брана у реку Лиму.
15	8	Таслица	Страна село	4	Врловит.	5000	2	10	Доста лепа варош.
16	8	Чајниче	Кором варош	4	Врло врловит.	2000	2	6	Пашини Кором (Кочак) врло је ваљан. Има да се пређе река Њехотина.
17	7	Праћа	Гораме варош	5	Пашини Кором. Врло врловит.	500	0	0	Пре него што се стигне у Гораме, ваља прећи реку Њехотину, на којој има нема моста.
18	8	Сарајево	Два мала села	4	Приличан.	60000	2	16	Престоница Босне. Стогањите свају сву на одређених за Свет. Костајину или Брод.

VII.

Писмо Фуркада Старијег из Сарајева од 21. фе-
бруара 1813.

Напомиње у почетку како се, поред свих
незгода, Турци почињу навикавати на француске
трговце. Правда им се у споровима досуђује лако,
и већ и муселим и мула и цариник не допуштају
кићење француских трговаца. „Да су господари
„Грци или Јевреји, не би се француски трговци
„обрнули ни 24 сата. Грци се нарочито с огор-
„чењем труде да досаде Французима. Русима су
„одани по вери; Аустријанцима по обичају до-
„садашњих трговачких веза, а преко њих и ради
„веза с Малтом, и Енглезима, а од наших се
„трговаца боје као од конкурената. Они би хтели
„да у својим рукама задрже сву трговину памука
„и наших индустријских производа. Они нас опа-
„дају код Турака, они нам преувеличавају те-
„гобе, крију од нас цене, итд.

„Тако наилазим на многе сметње у извр-
„шењу поверенога задатка да скупим податке о
„сметњама које се налазе на новом путу, о зло-
„употребама којима је изложена трговина и о
„начинима којима би јој се где могло помоћи.
„Неповерљивост турска просто се не да описати.
„Турци једнако држе да је наш једини задатак

„да испитамо где је шта, еда бисмо олакшали
„освојење. То је једини извор свима непријатељима
„и наших консула и наших трговаца. — — —

На завршетку тога писма прелазећи на поли-
тику овако пише: „Бечка писма из грчких на-
„вора објављују да су Руси ушли у Берлин. Сви
„овим лажима, које Србијанци често и нашта-
„пане разашилу, Турци се смеју. — Бошњаци се
„у опште осећају унижени оним што се извршило
„у Србији. Било би врло уметно пустити их да
„се боре против те бунтовне земље. Сарајевски
„бегови с којима сам се видео једнако говоре о
„томе и отворено оптужују своју владу да се у
„томе питању показала мекана. Из Србије раде
„Руси, а с друге стране, из Црне Горе и Дал-
„мације, узалуд покушавају да покрет изазову
„Енглези. У Босни се свима тим покушањима
„ствара положај повољан за Французе, и бистри-
„људи сматрају се већ за наше.“

Разуме се да речју Грци писац овде по вери
обележава Србе.

VIII.

Из извештаја Антоана Васа, вице-консула
у Приштини.

I.

А. Вас (Vasse) је отишао на своју дужност француских Илирских Области преко Босне. Првоме писму, писаном у Травнику 11 јуна 1812, он јавља своме министру како се, пошавши из Париза, журио да што пре стигне до Травника, где се надао да ће наћи још француског амбасадора, ђенерала Андреоси, који је тим путем дошао за Цариград, на своје опредељење. Али ни га је затекао ту, нити је могао — као што се надао — пратити га до Приштине. Пошто у Травнику, код тамошњег француског консула г. Давида, није затекао ни својега фермана, без којег, каже сам, опасно би било ићи на опредељење у Турску и ради власти турских и ради француских, одлучио се да чека ферман (за који је могло мислити да је истим путем из Цариграда послан у Париз) онде у Травнику, где се могао користити за свој посао знањима и искуством травничког француског консула г. Давида. Имао је још један разлог, са којег је добро било очекивати. „На Истоку и у Турској обичај је пошети какав поклон старешини места у које се иде, а то сам од Ваше Екселенције (министра) тражио још при поласку из Париза. За приштинског пашу кажу да је спрема Француза добро расположен, али се добра расположења могу променити ако се пренебрегну средства којима се, по обичају та расположења подржавају. А тим начином се могу само сачувати или умножити.“

II.

Пред нама је друго писмо писано већ у Приштини, 23 августа 1812. О Малик-паши, господару приштинском, ту се и опет говори као пријатељу француском, докле се ново-пазарски господар Осман-паша помиње као пријатељ Енглеске и Русије. Вас је отишао из Травника у Приштину и не сачекавши фермана, као што је први мах мислио, и задовољивши се препорукама које му је босански везир дао за Малик-пашу. Главни разлог за полазак пре фермана била

је заповест главнога директора пошта у Илирским Областима који му је јавио да треба само да се смести у Приштину, па да се отвори непосредна поштанска веза с Цариградом преко Солуна и да се отвори нова поштанска линија међу Приштином и Скадром.

С Васом је из Травника пошао Dalmas d'Avenat, тумач француског консулата у Травнику, секретар Séchaux, један татарин, и један момак. У Новом Пазару одсео је код Осман-паше. Осман-паша га је примио с уљудношћу хладном и усиљеном. Питао га је за судбину француске војске у Русији, мало узимљући к срцу оно што је од њега чуо. А Васу се чинило да хладноћа Осман-пашина може долазити од заповести коју је имао од везира из Травника да не наплаћује царину на памук који пролази за Француску. „Он ми је, међу тим, — наставља Вас — говорио да је вољан вршити везирску заповест, али да би требало да уз караване памука француски консули из Смирне и из Солуна шаљу уверења у којима би се назначавало који је еспап француски, и он ће све пропустити слободно кроз своју област. Додао је да је исто тако потребно да се уверењима пропраћају и еспапи који иду из Француске, јер их он иначе нема почем разликовати од еспапа из Аустрије и других земаља. Осман-паша је завршио уверењем како он жели да је с Француском у добрим одношајима и да ће се сваком приликом користити да своје пријатељство према Француској посведочи.“

Карактеристично је што се у овом писму наводи о заповеднику Сенице, Адему, код којег је консул био пре него што је дошао у Нови Пазар. Чим је А. Вас приспео у Сеницу, Адем је одмах дошао да га види и да му се поклати, и забављао га је више сати. Знајући ваљда, како је Осман-паша, Ново-Пазарски, противан Французима, Адем је давао највећа уверења како ће потпомагати трговину француску ма где био и ма колику област имао, и како у ту област никада неће ногом ступити ни Срби, ни Руси, ни Енглези. Рад је био да помоћу француском добије достојанство паше од два репа и, ако се може, област Осман-пашину. Пошто је знао да се А.

Вас интересује за поште, говорио је како би он у целој области установио поште, јер је у тај мах недостатак пошта у томе пашалуку дуго државао еспане, путнике и поштоноше, и излагао их грдним трошковима ради тражења и набавке коња. Мало пре тога Адем је имао прилике да дочека и испрати француског амбасадора грофа Андреоси, који је туда са госпођом прошао за Цариград и који је Адема оставио у најбољим расположењима за Француску.

III.

Треће је писмо од 25 августа 1812 о почетку мисије у Приштини. Саопштавамо га у целини.

„У Приштину сам стигао 22 августа у један сат после подне. На десет сати раније, с пута, послао сам мога тумача да извести Малик-пашу о моме доласку у Приштину. Он ме сусрете на два пушкомета од вароши с пратњом која је била изашла на мој дочек из Приштине и коју је водио један официр Пашина Двора у Приштини. Изведен је био и парадни коњ за мене, којег појахах по позиву поменутога официра. После уобичајених поздрава сазнадох да Малик-паша, има петнаест дана, није у Приштини, да ће се кроз пет шест дана вратити и да ће ме, међу тим, место њега, примити синовац му Јашар-паша, који ће ме од стране Малик-пашине уверити колико је истоме мило што ће код њега боравити један консуларни агенат владе француске.

„На скоро стигосмо у Приштину. Кад се погледа с брежуљка, изгледа лепше од свих вароши које сам у Босни видео. Одведоше ме у собу, за ме на брзу руку спремљену.

„У 5 сати у вече вратим походу Јашар-паше, коме је могао бити 24 до 25 година. Кад сам му се примицао, он устаде, посади ме покрај себе и предустретах ме са свом могућном источном углађеношћу. Разговор је био у самим међусобним комплиментима, те нема вредности по којој би заслужио да се и Вашој Ексцеленцији саопштава. О ферману му нисам хтео говорити ништа, смисливши да писмо босанског везира предам господару онда кад ме примио буде.

„Јашар-паша сам говорио о новостима из

„наше војске у Русији и о успесима које је она учинила. Мило ми је било видети да он то прима са задовољством и учешћем. Он је мени говорио о војевању са Србима и о новости, која му је пре кратког времена јављена, како је у Београд дошло шест хиљада руске војске, за коју кажу да у њој има и Француза. Обавестио сам пашу да је део о Французима неистинит, прво по томе што смо ми сами у рату с Русијом, а друго по томе што је наш цар у најбољим расположењима према Високој Порти. То би по вољи Јашар-паше, и молио ме је врло пријатељски да у његовом двору тражим све што би ми затребало. Јуче изјутра ме је опет похвалио, што сматрам за врло добар знак на случај да ми ферман брзо не дође. Али по једном писму г. Девала, секретара тумача нашега посланства у Цариграду, као да ћу се овом љубазношћу једва моћи користити, јер се у Цариграду Диван затеже да изда ферман за оснивање мога консулата у Приштини.“

IV.

Четврто писмо, писано у Приштини 3 септембра, заслужује такође да га изведемо у целини.

„Пашу су очекивали у Приштини 27 августа. Рачунајући да ћу га наћи потпуно добро расположена према мени, радо пристанем да у друштву с осталима и ја изјашем на коњу паше у сретање. То ми предложи Куршид-беј, капиџи-баша, Јашар-пашин и Малик-пашин рођак. Коњичко друштво имало је за задатак да изјаше пред Малик-пашу и да гледа трку која је приређивана у част Јашар-пашине женидбе. Пошамо у 5 и по сати из јутра, а у седам сусретосмо пратњу која је ишла с Малик-пашом. Ми сјахасмо; Малик-пашини се пратиоци зауставише. Мене представише господару, и ја почех моју поздравну реч, али он не сачека ни да сврши реченицу, него стаде говорити: „Добро, добро, али ми је веома жао што вам нисам могао направити стан. Ваше писмо ми је стигло баш у очи поласка. Одгодити полазак нисам могао, него сам наредио Јашар-паше да вас смести у двору и да се пријатељски постара о свима по-

У осталом, видим да сте стигли, и нека добро дошли. Постараћу се да вам се на и како ћете овде дуго остати, виђа често и сваки дан у задовољству!“

Чинио ми се овај разговор као добар знак. Се кући мало пре свршетка трке, и мислио да неће много времена проћи до моје аудијенције. Али су неколики дворани назвали моме тумачу да ту аудијенцију не би тражити, јер ваља пустити господина на одмор. Био сам почео сумњати у вредност ових савета, ма да ми се у садашњимликама њихова напомена учинила тако да, да сам доиста одгодно тражење аудијенције.

Густа 28 пошљем мојега тумача да изнесе поклоне господару, да га запита је ли био и да га замоли да не сметне с ума чекам кад ће њему бити угодно да ме дође да му кажем чега ради сам дошао. Малик-паша оштро одговори моме тумачу, да је уморан није нимало, али да ме не може; да ја имам да се владам мирно и да радим искрено, а кад он буде дома прими, известиће ме сам.“ По томе говору одмах познао да су се расположење Малик-пашина променила сумњичењем његових и зазорљивих дворана. С нече сам очекивао сутрашњи дан. Још ме је немирало што сам опазио како Малик-паша креће главу, да не прими наше поздраве прошао ходником испред прозора наших дворана, који су првих дана дошли нама, не само више не хоћаху долазити, него би нас још увредљиво и презриво кад би се с нама сретли, а они који су остали стајали отворено мотрају на сваки покрет, чак на сваки звук гласа нашега. Густа 29 заповедим нашем тумачу да дође од Малик-паше и да га замоли да ми се јави. Нису га хтели ни пустити пред врата. Италија су га да прво каже шта хоће, и онда није, од прилике, дођоше да га поведу и да ми покажу кућу, одређену за ме. Кућа је просто четвртаста колиба, сваколика

и од једне једине собе. Ја одбијем. Покажу ми другу са две собе с додатим стубама, по којима се пењало из једне собе у другу; по том трећу, са три собе у нареду. Других није било, јербо је требало да се сместимо у кућу напавице.

Око три сата мене позваше у двор. Место да седи у врх дивана у кућу, као што је обичај кад се примају лица којима ваља указати неку пошту, Малик-паша ме прими изваљен на одморнику, лежећи, с изузетном обућом. Не бих ја ни на то много гледао, да сам могао бити задовољнији оним што је говорио. Али истом кад ми ја упутних прве поздраве; истом поменух како је моје борављење код њега само сведочанство благонаклоности Њ. В. цара Наполеона за њега, у одговор на услуге које он чини нашој трговини својом заштитом, а он се поче некако мрштити, и одговарах само једносложним речима.

Бојећи се да по нечем све не долази отуд што немам фермана и да му дворани нису тога ради бог-зна чим напунили главу, те да не ухвати неповерење према истинитој мојој мисији, показах му писмо везира босанскога. Малик-паша нареди да се прочита пред нама, али онакав какав је био и пошто му га је писар прочитао. Чак поче говорити како њему консул ништа не треба, да су за трговину довољне његове наредбе и страже које је поставио, а да му консула тога ради није требало слати, јер он зна шта ће с њим.

Хтећи да пресечем разговор за који ми је изгледало да окреће са свим рђаво, почех да хвалим путну опрему, с којом је неки дан дошао, сјајност и множину његових војника, лагана и величанствена ход његов (честити паша се возио у неким колима у којима су била упряжена четири коња), хитрост и лакоћу с којом је с кола скочио на коња, на коме је за неколико минута као муња прелетео грдно поље. Малик-паша се поче смешити, и ја уграбих тренутак у коме ми се он чинио боље расположен, да га замолим да ми да кућу пространу и чисту, близу двора његова, да га не би сва-

„којаке лажне доставе збуњивале и спрам мене рђаво упућивале. Малик-паша се моја плашња учини смешна; рече да ја на то не треба да се обзирем; да на њ нико нема утицаја; ја ћу бити слободан и на миру као пријатељ.... Али, рече он повраћајући се и обраћајући се моме тумачу: нека се добро узме на ум и нека и не помисли да ми довуче из Цариграда какву заповест с вишег места, као што је дошла Осман-паша у Новом Пазару, да ми се одузму права која имам на трговину и караване; нека на то и не помисли, јер ће онда и мени пасти на ум да сам ја овде господар, и онда он нека не чека од мене ни пријатељства ни заштите. Објасните му то добро, и нека добро утуби. Из тих доходака ја издржавам оне војнике што их је неки дан видео, а ако ми се доходци одузму, ја му не јамчим ни за што што би га снашло. Моја је област мала, сиромашна, јадна; у њој роди само кукуруз и просо; од харача и мистрије (доходак од земље) ја готово ништа немам. А у свету се треба показати, и својим непријатељима не треба се пустити да нас погазе. Тога ради ваља бити и леп и одевен, имати злата, и трошити много новаца. Сви су они људи моји; они не знају ни за кога сем мене. Ја њих шаљем на путове да чувају трговину, и ја сам то чиним, и готово сам без престанка на ногама. И зато, шта ће мени овде трговачки консул? Шта он мени треба? Ако је дошао да ми штету чини, нећу да знам за њега. Ако ли је пак дошао да ми помогне да стечем новаца; добро, нека је добро дошао! И ја ћу њему помоћи да стече, и баш, ако хоће, писаћу и хвалићу га госпођи амбасадорци. Али ако је дошао овамо да он стече новаца, а ја да изгубим, нека од мене не чека ни одбране ни пријатељства!“

„Овај разговор Малик-паша понови два и три пута, и ја сам га по његовим покретима, по тону и по живости с којом је говорио, разумео боље него по преводу мога тумача. Ја уверих Његову Честитост да ја никада нећу ни покушати да нашкодим његовим интересима, нити да сам овамо дошао да тргујем и да гледам како ћу до новаца доћи, пошто се чиновник

„Владе Француске трговином бавити не сме, и довољна му је част што може своју владу служити.

„Кад се растадосмо, оста Малик-паша доста миран, а ја се преселих у кућу коју сам морао примити, хтео не хтео. То је нека врста хана или механе на крају вароши, са много штала које остајаху у рукама имаоца, а стан бејаху три собе као на горњем боју. Оздо је као некаква ниска дворава. Примисе да ту кућу очисте и окрече, али не пристадоше ди хартију у прозоре, рима замене стаклом, изговарајући се да се стакло у вароши набавити не могу. Пошто смо се о том договорили, ваљало се погодити за цену. Ја сам већ очекивао да цена неће бити умерена, али мени на ум није могло пасти да ће ми за те једне собе искати четири хиљаде динара, јер сам знао да за шест стотина динара Ђенерални консул у Травнику држи кућу једнога наше, у којој има селамлик (одељење за људе) и аремлик (одељење за жене), дворште, башта, штале и све што треба великој једној кући. Изиђем не давши одговора, људи ме задрже, и ималац преполови првашњу цену, те ми кућу понуди за две хиљаде.

„Пошаљем тумача да се пожали Малик-паша. Паша је био извештен о свему, и дочека тумача као помаман. Пиштољи стајаху покрај њега, вика, претња и цовка његова трештала је с једнога краја двора до другог. Рекао је тумачу да могу имати ту кућу за хиљаду гроша, ако хоћу; јер је и ималац на то већ пристао, али ако нећу да платим, да треба да идем па да тражим другу, и да консул и не треба овде, ако нема новаца....

„Кад су ми ово све казали, верујте ми да ми се учинило да неће бити могућно остати у Приштини. С једне стране људи трошкови које су ме хтели присилити; с друге опет претња пашине, његови пиштољи, које је метнуо уз се или да их употреби, или, свакојачко, да њима поплаши, његова вика и праска по двору — нагоњаше ме да мислим да његови стражари употребе прву згодну прилику да с нама свим сврше. Али сам опет мислио само на оно што ми је била дужност, и ја опет почех изслити на свој задатак да установим вице-вој

улаз у Приштину и да све употребим што треба за успех. Увиђао сам, до душе, да је то готово немогућно према карактеру господара и људи његових; али једно да не бих пропустио ни једно средство, а друго, нарочито да бих добио времена док ми ферман или даду или га коначно не добијем, одлучим да кућу погодим онако како ми ми пудило, и то наредим да се каже Малик-пашин кад је кроз ходник пролазио пошавши у варош. Пред целом свитом, која је стајала у дворцу, господар је на то одговорио: „До ђавола!“, и је продужио свој пут. Најпосле, ми изађемо из двора 1-ог септембра. Али од како смо у овом стану, ни мој момак, ни татарин, ни слуга не могу ништа да нам нађу за јело. Најпосле, нам нуде обирке, што нико други неће, а ако наредим да се купи живине или слуги, нико неће да нам прода, или нам се пружи оно што већ није ни за што.“

V.

У писму, писаном 8 септембра 1812 у Приштини, говори се опет како су главни повод горе наведених расположења Малик-паше дажбине је он наплаћује од трговачких еспана. Дажбине су те велике, јер је паша наплаћивао за пролаз кроз његову земљу по пет гроша од товара, а то му је могло доносити барем на два милиона динара. Што је паша консулу напомињао да му не сме доћи до новца, могло је значити да се консул не противи да паша те дажбине још и повећа. Још се у том писму напомиње да су писма из Цариграда гласила да Porta упорно изазива издавање фермана за установљење консулата у Приштини.

VI.

Писмо, писано 1 октобра 1812 у Приштини, о појединости, које довршују слику раније заступљене. Тога ради доносимо га у целини.

„Изгледа да је Малик-паша од претежног дела на двадесет или двадесет и пет миља око себе, и ако се његова права област до те границе не простира. Он је сам мени казао да је област врло тесна и бедна и да су јој

„доходци тањи него што би довољно било да се одржи на висини коју заузима. Он ми је сам казао са свим одсудно да су његови приходци од каравана главна потпора његове снаге, да би он без њих постао обичан мали паша као што их је пуно унаоколо, и да би га онда какав сусед, суревњив или честољубив, лако могао стрмоглавити, као што је то било, пре више година, с пашом пећским и ђаковачким, који сад на његовом двору живе као бегунци, уживајући сва права која им по рођењу припадају.

„Чинећи тако гостољубље тим несрећним господарима и задржавајући их уз се, не дајући им помоћи да се у своја господства врате, Малик-паша их тиме чини у неку руку својима потчињеним и навикава их да они њега сматрају као вишега од себе, као господара.

„Варош Приштина налази се у једној долини која излази у поље Косово. Опасана је јарком и рђавим палисадима. Има у њој од прилике осам до девет хиљада душа. Хвата у округ добру миљу. Зидана је врло рђаво и има много башта. Куће су махом врло ниске и обично све приземљне. Гдекоје су на један бој. Нема никаквих споменика који би посведочавали да је варош стара, осим неколико чесама, које немају ништа знатно. За њих хришћани држе да су их подигли хришћани тамошњи пре освојења султана Мурата.

„Варош ова није нимало трговачка. Праве се у њој врло груби земљани судови и неко ткање од кострети, које се употребљава за паковање памука. Ипак се у Приштини држи двапут на годину врло знатан панађур. Први се држи месеца априла у вароши самој, а други у септембру, изван вароши.

„Трговци из Арбаније, из једног дела Босне, из Солуна, из Дренопоља, из Ниша и других оближњих места долазе у то време у Приштину, и састану се се дванаест до петнаест стотина. Подигну од грађа и редом једни уз друге читаве низове дућана, покривених ћилимима, платном или другим каквим грубим ткањем, па ту изнесу чоху, капе, стакларију млетачку; чоху и ножарију из Немачке; муселин разне каквоће; велику

„множину готових хаљина; обуће, мириса, шећера и каве; оружја грађеног у околини, које се продаје доста јевтино; седала и остале војничке опреме; свиле из Алепа, Ћилима из Смирне и других места; судова и којечега другог од бакра и од гвожђа за кућевну потребу. Надметање трговаца, близина господара који се налази једнако на једном крају панађура, и ред који у свем влада, како изгледа, чине те се скупштина множина купаца и радозналаца, од којих највећи део долази из даље, и како се цео тај свет у вароши нема где сместити, сви су настањени по околини самога панађура. Тога ради панађур изгледа као права друга варош, само што је она далеко живља од оне праве. Ту има свега што је потребно, што у самој правој вароши готово никад није случај.

„Овај панађур доноси много Малик-паши. Од сваког дућана он наплаћује више од шездесет динара. Панађур је распоређен у три главне улице, које су дугачке од прилике по четврт миље (1 километар) од севера к југу, а те су улице пресечене од пет шест других краћих. Све је покривено лишћем и грањем. На десно, изван дућана, намештене су колебе где се продаје и купује јело, са свим спремно. Многи се ту редовно хране. На другом једном отвореном месту продају се коњи, али све што је било доведено није вредило ништа.

„У светковинама које су се држале у Приштини у авлији дворској приликом женидбе пашинога усињеника, главно је доста варварска свирка, која почиње у шест сати из јутра, а престаје само три или четири сата, да би се одморили свирачи. Уз ту свирку играчице су изводиле разне игре грчке и турске, који пут и праве фигуре контр-данса. Изводили су их играчи одевени вао жене. Њихови скокови и увијање вршени су са свим по укусу источном. За њима би долазили други као гимнастичари, који су имали да покажу снагу и вештину, али је и хитрина и гинкост њихова тела далеко изостајала иза онога што се свуда другде видети може. По том доведоше за забаву гледаоцима једнога медведа. За тим се показаше борци оде-

вени по арапски са сабљама и штитовима од бивоље коже, и нападаху један другог нећи се и одбијајући ударце с доста умености и хитрине. Хрвања, копљаничке борбе, којекакве игре и ватромет беху остављени вече. Тога ради се у авлији дворској на велике ватре, и све се то вршило при на светлости. Хрвачи су имали само неки око кукова, били су од главе до пете на неким уљем врло непријатна мириса, и нису песничали, него је сваки гледао да супарника обори. Пошто би се хрвање тако вршило, победилац би сам дизао побеђеног, а он би га пољубио, и тим би се борба свршила. Неки пут су се хрвачи ређали један за другим.

„Копљаници су били такође по два и одевени су били врло чудновато. Ваљало изгледају да су на коњу, и тога ради држали су међу ногама као врат и главу коњску, чињену од дебеле хартије, и то су држали једном руком, а другом су држали неку врсту или циљита с гузвом вуне на врху. Њихова игра била само у томе да један другог јури и не стигну, а то су све вршили подскакујући чином трка коњскога. Кад су то тако површили четврт или пола сата, они би онда наменили на врх својих циљита ракетле, по том на главу од хартије, па и на своју главу, и пуцали би те ракетле, и продужили своју игру. Величко задовољство присутних који су их уз кликом поздрављали.

„Док се ово све вршило, на другој страни једнако играле жене и два рђава играча. Једна је била млада, и то од седам до десет сати у вече, а друга се све свршило врло рђавим ватрометом и ступилом римских свећа којима се сав народ задовољавало.

„Онај коме се у част чинило све ово и који се уживао је највише у томе што је на глави играче бацао запаљене ракетле, а нарочито је с места хватао и хитао даље у друге стране, које су се разбијале и браниле се од тога што су znale.

„Још првога дана по моме доласку ме Јашар-паша позвао да ово весеље гледам из његовог балкона; чак ме је нудио да и

ам запаљене ракетле онако као он, те да с тим то задовољство делим. Свечаности су трајале пет дана, и он би ме свако вече позвао и дођем на његов балкон, где се он непрестано разлазио са својим рођаком Куршид-бејем и другим дворанима. После сваке игре играчи би дошли ту да приме награду, којој су додавали присутни што је који хтео, а којој сам редовно додавао и сам, да бих посведочио Јашар-пашин учешће моје у општем задовољству и у његовом весељу, а и да бих и у народу за себе добра расположења придобио.

Коњска трка која је била онога дана кад се вратио Малик-паша и коју сам и ја гледао није била нимало налик на оно што се под тим именом замишља у Француској. Трка се та држала на западној страни непосреднога поља Косова. Полазна тачка била је на две миље даљине, те издаоцима није било могуће посматрати третак кад се коњи затрчавају. Истом после полазача, од прилике, после датог знака гледасмо сваче како стижу малаксали, измучени уморни, отово вукући се до мете доласка, а то је била панија згужване сламе, коју су коњи имали да ређу.

Награде се биле у хаљинама, ткањима заљине и у новцу, и прва награда није била већа од двеста педесет динара; друга је награда много мања, и тако редом; за тим долази јав, па јатге, па ћурка, па гуска, па патка, па голуб, па онај који је стигао последњи до мете је — само јатгећу цигерицу. Разуме се да је томе свршетку смејало све што је живо.

Ово раздавање награда вршио је сам господар са својих кола, око којих је био поређен двор његов, многи сватови са стране који допратили младу, и остале поглавице, рензичаре који су господару у пословима владе помагали. На целој тој свечаности није се ни могло видети ништа лепше него тај збор коњика господи на добрим коњима и у богатом руху.

Још нисам устају да Вашој Екцеленцији кажем до којих се граница пружа област приштинска. Кога сам год питао, избегавао је ми одговори јасно, и ако ми је гдекоји и

казао нешто одређеније, нашао се други који га је утеривао у лаж, а ја немам начина да се уверим који од њих двојице лаже, који ли истину говори. Једни ми говораху да под владу приштинску потпада и Пећ и Призрен и Баковица, па чак и Скопље; други ми опет говораху да су та места од Приштине са свим независна, а то су ми казале и паше од Пећи и Баковице за њихове области, када сам их о томе питао.

Чуо сам поуздано да у Призрену има фабрика оружја. Гледаћу да идем собом до тамо и да се о томе поуздано известим.

Скопље је много веће и знатније за трговину него Приштина. Скопље је на самом путу којим пролазе каравани и поштоноше.

VII.

У писму, писаном у Приштини 6 октобра 1812, говори се како се забрана енглеске трговине у Солуну ни најмање не поштује. У том месту Енглези тргују у пуној слободи, ту стоварују своју колонијалну и осталу робу, а одатле је разносе куд год могу. Тај посао је не само противан царинским декретима о томе, него и смета трговини француској, нарочито преносу памука преко Босне на Костајницу, јер кирицијске коње није могуће добавити, толико се употребљавају за пренос каве, шећера, чивита и остале робе за Аустрију. За тим наставља:

„Додаћу неколико података о подвозним ценама новим путем из Солуна у Оршаву преко Софије и Видина којим се искључиво служи енглеска трговина, и упоређу их с подвозним ценама нашега памука преко Босне. Првим путем плаћа се осамдесет турских гроша за товар коњски, сврх тога још дванаест гроша за путне трошкове и педесет гроша што се даје разним заповедницима турским и руским, за пролазак кроз њихово подручје. Све износи 140 гроша турских. Наши пак плаћају 180 гроша турских од Солуна до Сарајева, а 80 од Сарајева до Костајнице, свега 270, па се и по ту цену данас у Солуну не може да нађе кирицијских коња, јер кириције воле солунско-ви-

„дниск пут зато што је мање бреговит, што је краћи, па им је брже враћати се.

„Нема сумње, да ће се наш пут са свим онемогућити, ако енглеска трговина продужи да се води овако живо и ако се не смисли што друго за пренос нашега памука.

„Знам поуздано да су везе Скопља и Солуна тако живе да никад не би недостало коња за памук. Сваке недеље се носи из Скопља велика количина брашна и жита. Коњи се, по том, враћају празни, и тиме би се ваљало користити. По том би се требало старати како ће се памук пренети од Скопља до Сарајева или до Новог Пазара, што ће бити много лакше, пошто је даљина мања. Мислио сам да би се паши приштинском могла понудити прилика да заради новаца, коју он не би упустио, ако би се од њега потражило да он да или набави товарне коње за пренос од Скопља до Новог Пазара и обратно по цени која би се израчунала спрам даљине пута. Уверен сам да би он на ово пристао, ако би само могућно било; а ако не би могућно било, овај би план и иначе постао неизвршљив. Генерални консул Његовог Величанства у Босни имао би се постарати да уговори с Осман-пашом у Новом Пазару што даље треба за пренос памука до Сарајева и обратно. Пошто ће се Сарајево ускоро опростити енглеске робе због отварања пута преко Оршаве, моћи ће послужити товарни коњи који су до сад ишли у Брод, јер они или неће имати више шта да товаре, или ће се њихов посао умањити.

„Ако овај нови путни распоред нађе одобрење Ваше Екселенције, ја ћу се упети из све снаге да склоним господара приштинскога да се с њим погодим за пренос еспапа из Скопља у Нови Пазар“.

VIII.

У писму, писаном у Приштини 24 октобра 1812 А. Вџс помиње своме министру, како му је апсолутно немогућно одржати се у Приштини. Рачунао је на ферман с Порте, али тај стигао није; рачунао је на поклоне који још нису били стигли, али је већ чуо да Малик-пашу ни то променити неће, пошто он поклоне сматра као нешто што њему припада и за што он никоме ништа дужан није. Забрањивано му је излазити без допуста. Повикало се на каваза да му до-

води жене, само да би се већа мрзост на дигла и да би се присилио да Приштину повикало се на њ да су због њега живе требе у вароши поскупеле. У том писму веда како су трговци француски и аустријски Сарајеву хтели изгинути због тога што метнута некаква несретница да се начини напастована, па се светина дигла и камењем стала бацати на трговачки хан, тако да је било док се све то утишало. Кад је објавио Малик-паша да је добио заповест да иде, и са собом на тргу објавио као радостан глас се „већ једанпут одвући прљава неверница“ чад, која су им варош поганила“.

У писму, писаном 22 новембра у Бујини, прича како му је на поласку Малик-паша дао за 800 турских гроша свога татарина на путу прати, којег је, поврх тога, и још морао хранити. Кад је из Приштине изишао, сав су му намештај, постеље, столови, лице које је онде саградити дао, пред очима њиме развукли, а од кухињског посуђа је избавио два три комада за путну потребу, је све чињено по заповести Малик-пашине.

Колико је било одсуство свакога државног реда и колика самовоља наследних паша и беглара по Турској види се поред свега што је о Малик-пашини побележено још из једног писма беглаца у Куманову. Тај разговор даје светлости и за правац путова. „Како може да се терети њена трговина тако као што сад чини?“ Ви плаћате дажбине у Серију, у Штипу, па у Велесу, па у Тетову, па у Јулу, па свуд по околини те вароши. Још добро, рече он, да у том броју има неких који наплату врше по одобрењу из Цариграда, али их највећи број нема за то ни фермана, тескере. Под изговором да их штите, они караване просто пљачкају“.

Имају још два писма, из Цариграда децембра 1812 и из Терапије од 7 јула 1813 у којима се тврди да се ферман за уставање вице-консулата у Приштини никако није добио. А Вџс је, у осталом, у свакој следњој писма настојавао да докаже како ферман није потребан у Приштини, него само ради указане трговачке потребе, треба да се изда у Скопљу. Али су догађаји политички онемогућили мена свему томе дати други обрт.

погледе на државу него што су они који се виде у адреси од 1827 године. Само поређење потписа од 1817 с онима од 1827 показује очевидан напредак у развиту и у организацији који је за тих првих десет година новог државног живота природним начином показао се у Србији.

Осим потписа који, као што рекох, бацају поменути светлост на мисли о представништву земаљском и на административну организацију, ја сам обратио пажњу и на печате, који су, по ондашњем обичају, уз потписе утискивани гѣром или мастилом. У њима има, и осим сфрагистичког интереса, почесто по нешто за историју или за језик, што није на одмет. Неко се, на прилику, потписује *исправник*, а на печату још му пише *кнез*, јер је кнез раније био, или је у потпису име књижевно а на печату је народно. Често потписи носе годину, којом се обично бележило кад је поменуто лице у онај чин ступило.

Било би још занимљиво побележити који су се потписали својеручно, а који нису. Али за распознавање тога јасам имао сигурна начина, јер није забележено ко се баш својом руком потписао. Осим свештенства, писмени су, у оно време, још били чиновници, па ни они нису сви, него знатном већином. Кметови су пак сви били неписмени, тако да их се само четворица својом руком потписало. Та су четворица *Милое Радоевић* под Нахијом Крагујевачком, *Миливој Томић* и *Јанко Николић* из Нахије Ваљевске, и *Петар Зратковић* из Нахије Шабачке. Сви су остали били неписмени.

Још реч две о формату ових народних заклетва.

Прва заклетва је писана на обичној писаћој хартији формата какав је и данашњи. Друга је на много већем фолио-формату, на дебелој, глаткој турској хартији.

Скупштина која је сва потписана на другој од 1827 године адреси, отворена је лицем на Св. Саву те године. Та се скупштина и у оно време звала великом. Сачувана је врло знаменита престолна беседа којом је Кнез Милош ту скупштину отворио. (Види Љ. П. Ненадовића Прилози за србску историју Земунъ 1858, стр. 16).

Оригинали те две адресе предају се за старих писама коју има Српска Краљевска демија.

I.

Адреса од 6-ог новембра 1817.

Ево има Оца и Сина и Свѣга
Дѣла, ко јединств и самагн Бога.

Понеже ми ниже-именовати, смиренни трополитъ Бѣлградскій и Ужичкiи и прочи кнезови, кнезови и цѣлий народъ сербскій и дујући рѣчма Господа нашегъ Исуса Христа говори у сѣомъ Евангелію Матѣ. гл. 18 ст. „иже, аже два ѿ васъ сокѣцѣмѣта на земли сѣ, „који каји еже аже просита, будѣмѣ има ѿ ѿца „его, иже на Невѣстѣхъ: идѣже бо еста два „трѣе собрани, ко имѣ мое, туѣ есмѣ посредѣ.

Того ради и ми вѣрујући чистим и нелож рѣчма Господа нашегъ Исуса Христа, соѣ и единодушнѣ во образѣ свега нашегъ серб народа утврђавамо слѣдующе завѣщаніе, прѣ славяјући за добро правленіе и благополучіе стояніе отечества и потомства нашегъ.

В' первѣхъ желимо; понеже и свѣтѣй посредствомъ Брата нашегъ и верховногъ и правителя Народнѣгъ Господара Милоша новичъ: кой намъ е и даровао присуствуюћи и тишину кое се данасъ радуемо и у свему годарни есмо ѿ нѣга и ш добромъ уреждењемъ учиніо и чини народу. Молили смо га да и принудили да восприми за живота свога то овога правленія, кое е и приміо съ побуѣмъ самш пѣмъ любви кою има къ роду своѣму отечеству. Дакле како и до данасъ шо е имали и познавали за Первога и Господаршегъ, тако и у будуще до његове смерти прѣвати га будемо и готови есмо (аки потребни) за нѣга кровь пролѣти и дѣцу нашу жертвои и обвезуемо се нѣму у свимъ заповѣстѣма вимъ, кое се клоне на ползу отечества по и послушни бити.

Второ: Будући да сви смертни есмо, еданъ незна дана ни часа смертногъ; зато

и' изволи узети ѿ насъ любезног' нашег' и Господара Милоша и преставити у вѣнство, тогда непосредственно да предай чинъ и правленіе цѣлог' народа наближній сродникъ од' племена выше полюбезног' нашег' Господара Милоша у особитомъ свомъ завѣщанію (тастарече и такъ да слѣдуе до послѣднѣг' вѣства. И то хоѣмо и желимо за славу и отечества и за возмездіе трудовъ и подвижности кое е подносио и подноси поны за радъ нашъ.

Це: Ово е рѣшеніемъ и заключеніемъ цѣлога народа Сербског' нашег', да во имя вседержителя Бога, творца Небу укрѣпљавамо и собственнима подноси и подтверждавамо, да има силу и крѣпость мству рода нашего во всегда и на вѣки. Цакле ѿ насъ или ѿ наше дѣце или ѿ нашег' хотѣо бы нарушити и опровергнъ или будъ начиномъ да поквари и да бытность овогъ завѣщанія, опредѣленіе цѣлога рода нашег', онай да е проклетъ ода Бога вседержителя и святыхъ отецъ седмомъ соборѣ заключеномъ законъ правосточне матере наше церкви) и родъ и нѣгово да се искорени измѣдъ народа, а чѣмъ всеблаготога Бога молимъ ему. Дано въ Народно-Сербскомъ Соборѣ у 6-ог Ноемвриа 1817.

πολιτης Βελιγραδίου Αγαθάγγελος (на оло пише *Ο ταπεινός μητροπολιτης της Αγαθάγγελος αωα*, т. ј. Смирени митроградски Агатагел, 1815. Средина печена је турским текстом).

πολιτης Γερασίου (На печату около *ταπεινός μητροπολιτης δεξις*..... т. ј. митрополит ужички. Средина печата ис-е турским текстом).

етіе архімадртѣ М. Враћевинице (печату: Аѣлѣи и путир, а около пише: Ермонѣи (Врачевачи)).

ица Жуевић, прота валѣвски (печату: Аѣлѣи и путир а патисе заирѣи).

ицадритѣ Самоилѣ манас. Каленића

(печату: На штиту међу шарама крст; унутрашност е аспаза; около пише: Іс. Хр. јер. Самѣилъ.... стѣде-

Нићиворѣ архимандритѣ манастира Раванице (печата нема).

Вуица Вулићевић, Смедеревске Н. кнезѣ

(На печату: Два округла штита на постолу, више ѣхъ, око грбова, жито и лоза. У левом грбу: В. В. и оаго земил шар с крстом; у десном: лав као на новцима Ђурђа Браковича).

Поп Никола кнез Цвженске Наие

(На печату: † Нов Никола. 1817).

Милосавѣ Здравковић, Ђуприске наие

(На печату: Римски војник у касиги, очевидно стари не-какав прстен).

Петар Топалѣ, Крагуевачке наие

(На печату: Штит правилаи, окићен лишћем, са словима која се не распознају, више њега кнежевска круна, оноло патис: Кнезѣ Петар Топалъ....)

Милѣтин Савићѣ, нах. краг.

(На печату: 1817 М. С.).

Гюка Филиповичѣ Н. Крагоев.

(На печату: † 1815 Кнезѣ Ђѣко).

Милое Теодоровић Н. Ягодинске

(На печату: † М. Т. 1817).

Марько Тодоровићѣ, Наие Пожаревачке

(На печату: Два лава држе предним шапама округао штит, врх којѣга је кнежевска круна. Око круне ситна слова М. К.).

Стефанѣ Теодоровићѣ Мораски кнезѣ

(На печату: Стево Тодорович).

Рако Тешићѣ, Наие Валеvesке

(На печату: Кнезѣ Рака Тешићѣ 1816 около, а у средини међу две хрестове границе срце и из њѣга пламен).

Никола Новаковић Н. Соколске

(Нема печата).

Гајо Дабичѣ, кнезѣ Нахіе Валѣвске

(Нема печата).

Николај Катичѣ, кнезѣ Нахіе Бѣлградске

(На печату: Међу две хрестове границе на постолу штит и на њему крст, а више њѣга кнежевска круна с крстом на врху. Оноло патис: Обрѣкнезѣ Никола Катичѣ).

Павелѣ Сретеновичѣ, кнезѣ Н. Бѣлградске

(На печату патис: Пајо Сретеновичъ.... изъ Лисовићѣ).

Пованѣ Мићићѣ Н. ужичке

(На печату: У средини граица, а около патис: Јованѣ Мићићѣ, 1816).

Пованѣ Демирѣ Н. ужичке

(На печату: На средини годуб држи у кљуви маслинову граици, а више њѣга је међу две граице крст. Оноло је патис: Јованѣ Дмитровићѣ).

Марко Штитараѣ кнезѣ Н. Шабачке и

Кузманѣ кнезѣ

(На печату Маркову прост патис: Марко Штитараѣ, а на Кузманову: Кѣзманѣ Петро... 1816)

Јованѣ Лазићѣ Н. Рудничке

(На печату: Јованѣ Лазићѣ, 181.).

Ђурђе Остоићѣ, кнезѣ Рудничке

(На печату: Ђѣрђе Устоићѣ, 1816).

Илиа Марковић кнезъ шабачкѣй

(На печату: Илиа Мар. о. к. ш. п. 1816. Читај: Илија Марковић, обринец шабачке нахије, 1816).

Милета Радонковић кнез темнићскѣй

(На печату: Кнезъ Милета 1816).

Матѣеј Ненадовић, прота валѣвскѣй

(На печату: Венцем окружен штит као словенско W; у десној му половини М Н у монограму, а у левој анђели и пугир. Више тога два голуба крунисана отвореном круном, на врху које је шар с крестом.)

II.

Адреса од 17. јануара 1827.

Сјятелнѣйшій Княже Милоше
Обреновићу!

и милостиѣйшій Господару!

Съ умилениемъ срѣца саслушавшій ономадашнѣ Ваше рѣчи, пуно весели и отеческе благовости, къ нама и народу нашему, честитамо Вамъ, Сјятелнѣйшій Княже Милостиѣйшій Господару! свесрдно плодъ неусипногъ труда Вашегъ, коимъ сте насъ едномъ цару у превелику милость увели, а другогъ силно покровительство надъ нама прострили; и молимо Васъ усрдно, сыновно и понизнѣйше: неотреците се и у будуће руководити насъ као и до садъ къ срећи и благостоянью, доброгъ и слабіегъ бранећи, а злогъ казнећи по правосуднимъ законамъ; и пријмите отъ насъ на аманетъ срећу нашу и добро наше. То Вамъ се молимо сви Ми овде собрани, и доле подписани: Членови Суда Народнѣга, Духовници, главни Кнезови Нахѣйскѣй, Кнезови Судова Нахѣйскѣй, Кнезови Срезскѣй, и Кметови сеоскѣй, сви у Име насъ, и свега осталогъ отсутствуюћегъ Народа, и у име оне Браће која ће се јоште къ нама присоединити. Сви ми више речени, повторавајући све наше досадашнѣ заклетве отъ 1817 и 1826-е године, потврђуемо Васъ, Сјятелнѣйшій Княже, еднотушно и еднотласно и за насъ и за дѣцу нашу, и отъ рода въ родъ, Господаремъ и Княземъ нашимъ, и заклинаемо се и за насъ и за наше потомке како Вама, тако и Браћи и Дѣци и свой Вашой Фамиліи: да ћемо Вамъ свагда и у свачему вѣрни и послушни бити, и самъ Спаситель быо супостатъ оному кой ову заклетву наруши, тако намъ

всевышній единый Богъ помогао! тако нама! тако помогао дѣци нашей!

У Крагоевцу 17-го Јануара 1827-

Јованъ Обреновићъ і Евремъ Обреновићъ

Браћа Кнѣза и Главни исправни

(На печату Јованову држе округао, врло ситне две животиње, као два лава, а озго је грана са три листи. Слова потписа могла би бити на шлему, али су празни. На печату Евремову правила велики штит држе две животиње, као две аждахе, и на штиту су два шлема, а празни. Около потпис: Евремъ отъ Обреновићъ рукописнимъ словима).

Членови Суда Народнѣга Сербскогъ

Матѣеј Ненадовићъ

Милосавъ Здравко

Аѣанасіѣ Мѣхѣиловићъ

Милованъ Кукићъ

Павле Радомировићъ

Ранко Майсторовићъ

Атанаско Марићъ

Спасојѣ Јаковлѣвићъ

Лазаръ Теоѣодоровићъ

Милета Радонковићъ

Милутинъ Георгіѣвићъ

Лаза Ивановићъ

(Членови суда потписани су упореднимъ редомъ у три реда. Спрамъ потписа Членови Суда Народнѣга Сербскогъ на вѣну округао штитъ подъ балдахиномъ с круномъ на врху. Штитъ је празанъ (али није исписао оно што је на њему). Около потпис: Судъ кнезова сербскѣй).

Мелетіѣ Павловићъ архимандритъ.

(Печатъ даје распознавати само анђела: остало нејасно што је виђенъ мастиломъ као и многи други ове адресе).

Милосавъ Поповићъ, прот. крагѣв.

(Печатъ се не да читати).

Анѣреј Поповићъ, Пр. Іерей

(Печатъ се не да читати).

Тома Перишићъ, Гл. Исправ. Н. Крагѣв.

(На печату се распознају само слова Т П; више не види).

Јованъ Маринковићъ, Гл. Исправ. Н. Крагѣв.

(На печату се да прочитати само име: више не види).

За Магистратъ Н. Крагѣв.

Арсеніѣ Стеѣфановићъ

(Спрамъ потписа је печатъ и на вѣну потпис: Магистрата Крагѣвскогъ 18. 6. Десетина летовиса виђенъ).

Кметови Н. Крагѣвскогъ

Милоѣ Радѣевићъ

Иванъ Блазнавацъ
 Стоянъ Алемпиевићъ
 Марянъ Јовановићъ
 Иванъ Алексићъ
 Станиша Јовичићъ
 Спасое Петковићъ
 Живанъ Стојновићъ
 Арсеније Мартиновићъ
 Петаръ Видићъ
 Лука Јовичевићъ
 Лука Јаћимовићъ

Нахија Пожаревачка

Јуџанъ Поповићъ протопр.
 (На печату анђели и путир и I. II.)
 Ђеуфанъ Станковићъ, протопр.
 (Печата нема.)
 Пантелејмонъ Јанковићъ Јерей.
 (Печат замрљан.)
 Андрей Поповићъ Јерей
 (Печат замрљан.)
 Јосифъ Јанковићъ Протопр.
 (Печат замрљан.)
 Јосифъ Милосављевичъ исправникъ
 (Печат према томе имену има на средини голуба с ра-
 ширеним крилима и слова Н W и М II. Као да је некога другог).
 Милџинъ Петровићъ изправникъ
 (На печату крст са две пречаге а око стуба М. II.)
 Павле Богдановићъ исправникъ
 (На печату: Павле Богда.).
 Михаилъ Геурגיעвичъ исправникъ
 (На печату име замрљано, а од презимена се види Геурგი)
 За магистратъ Н. Пожаревачке Кнез Митаръ
 (На печату: † Димитрие Квсимиовић 1818).
 Вѣле Григоріевичъ испр. Поречки
 (Печат замрљан).

Кметови Н. Пожаревачке

Неша Ђожићъ
 Милошъ Стојковъ
 Стојдинъ Коићъ
 Стефанъ Стојковићъ
 Марко Марићъ
 Никола Урошевићъ
 Марянъ Станићъ
 Миљко Манойловъ
 Живанъ Ивановъ
 Радулъ Удра

Петаръ Митровићъ
 Мирко Стојновићъ
 Ђеодоръ Павловићъ
 Миленко Ерче
 Иванъ Јовичинъ
 Љија Станковићъ
 Милојко Јовановићъ
 Стефанъ Првуловъ
 Драганъ Чорбаџија
 Евта Стојковићъ
 Јованъ Николићъ
 Миљко Петровићъ
 Љија Кузићъ
 Миладинъ Милићевъ
 Михайлъ Павловићъ
 Марко Шаруацъ
 Радойко Милојковићъ
 Стоићъ Митровъ
 Петаръ Благосвѣ
 Јанко Радулъ
 Мартинъ Михайловъ
 Степанъ Мартиновъ
 Петаръ Лазаревић
 Стојанъ Милићевъ
 Јованъ Еремпићъ
 Живанъ Петровићъ

Нахија Валѣвска

Јуџакм Кнежевићъ архимандритъ и
 говаће.

(На печату: Анђели и путир; врх путира год
 њега слова Јw. К. Испод путира 1814).

Стефанъ Протићъ протоіерей
 (Печат замрљан, али се чита Протоіерей....)
 Протоіерей Радонца Жујовићъ
 (Печат замрљан).

Давидъ Поповићъ протоіерей
 (На печату: Анђели и путир, а около † Давидъ
 протос.)

Костантинъ Протичъ Јерей
 (Печата нема).

Јовица Милутиновићъ исправникъ
 (Печат замрљан).

Вићентије Ђрдаровићъ исправникъ
 (Нема печата).

Павле Даниловићъ исправникъ

(Печат замрљан. Нагађа се име и презиме у из-
 средини изгледа да има нека животиња).

е Иовановићъ исправникъ
ту пише: † Антоніе Іовановићъ 1825).
магистратъ Нах. Валѣвске
Гая Дабѣићъ
натписом: Печатъ магистрата .....)

Кметови Н. Валѣвске

и Томићъ
Николићъ
Максимовићъ
Пенѣићъ
Іаковљѣвићъ
Јуевићъ
Евтићъ
Кнежевићъ
и Степановићъ
Ковачевићъ
и Павловићъ
Савићъ
Миханловићъ
и Лаловићъ
и Јанковићъ
и Буричићъ
и Марковићъ
Савковићъ
и Софроніевићъ
Ковачевићъ
и Дамњановићъ
и Ефремовићъ
и Станисављѣвићъ
Орећковићъ
Ралета
и Симеоновићъ
и Букановићъ
Влајковићъ
анчићъ
Арсеновићъ
Груичићъ
и Вуковићъ
Спасоевићъ
и Теофиловъ
и Стефановъ
Лићъ
и Бошковићъ
Матићъ
Велимировићъ

Ілија Марковићъ
Ђорђе Секулићъ
Миланъ Велимировићъ
Пантелија Томићъ

Нахија Шабачка

Милованъ Беричъ протоерей
(Печат замрљан.)
Јанко Протићъ протоерей
(На печату се распознаје само име и презиме.)
Іованъ Павловичъ Протшпр.
(На печату се распознају иницијали и слова І. П.)
Ђука Марковићъ, исправникъ
(На печату се распознаје 182. и презиме.)
Марко Лазаревичъ исправникъ
(Печат замрљан.)
Марко Штитарацъ исправникъ
(На печату М. Ш.)

За магистратъ Н. Шабачке

Станко Јуришићъ

(На печату штит са шлемом, а около потпис; остало се не распознаје).

Кметови Н. Шабачке

Петаръ Зратѣовићъ
(На печату крст с две пречаге, а око стуба слова П и З.)
Ілија Јосиповићъ
Исакъ Угљѣшићъ
Пантелија Ерићъ
Живко Елићъ
Иванъ Станковићъ
Михаило Екићъ
Ђурица Остоићъ
Јованъ Лукићъ
Станко Поповићъ
Тадія Дукићъ
Ђура Вујанићъ
Панта Савковићъ
Алекса Јовановићъ
Јанко Арсеніевићъ
Тома Митровићъ
Михаило Живковићъ
Ілија Савићъ
Иванъ Алемпићъ
Негованъ Митровићъ
Марко Ковачевићъ
Рака Вучетићъ
Иванъ Бирманацъ

Вукъ Спасоевићъ
 Јованъ Нинковићъ
 Бурађъ Миљанићъ
 Павле Станковићъ
 Михаило Стоишићъ
 Илија Павлићевићъ
 Пантелеј Милосављевићъ
 Василъ Стефановићъ
 Пантелеј Маркешевићъ
 Радосавъ Љипчићъ
 Ранко Марковићъ
 Стеванъ Бакалацъ
 Андреа Михаиловићъ

Налија Београдска

Илија Поповићъ, протоіерей
 (На печату се распознаје путир и около слова Ил. По).
 Николай Остоичъ намѣстникъ
 (На печату: путир и слова Н. О).
 Никола Катинъ исправникъ
 (Печат исти који је код прве адресе описан).
 Живко Мияиловичъ исправник
 (На печату: крст, слова потписа и 1822).
 Јован Вићентијевићъ исправникъ
 (На печату: Јован Вићент кнезъ 1825).
 Петаръ Михаиловићъ исправникъ
 (Нема печата).
 Живанъ Ивковићъ исправникъ
 (На печату Живанъ Ивковић ис.)
 За магистратъ Н. Београдске
 Никола Станковићъ.

Кметови Н. Београдске

Милованъ Симићъ
 Сима Павићъ
 Милешко Ивановићъ
 Петаръ Пауновићъ
 Михаило Павловићъ
 Стефанъ Обрадовићъ
 Петаръ Јовановићъ
 Петаръ Арсенијевићъ
 Груица Станоевићъ
 Милутинъ Миряновъ
 Ђорђе Здравковићъ
 Станко Миятовићъ
 Миланъ Паладићъ
 Коста Нанајотовићъ

Веселинъ Муса
 Риста Стефановићъ
 Лаза Ђирићъ
 Марко Николићъ
 Иванъ Нешковићъ
 Стојко Петровићъ
 Првудъ Петровићъ
 Ивко Милошевићъ
 Никола Ивановићъ
 Панта Милосављевићъ
 Лазаръ Аћимовићъ
 Лазаръ Ивановићъ
 Јованъ Вуковићъ
 Живанъ Петровићъ
 Еремја Велбабићъ
 Марко Пантелићъ
 Илија Анђелковићъ
 Петаръ Ивановићъ
 Милованъ Ђуришићъ
 Милутинъ Станоевићъ
 Марко Станоевићъ
 Антоније Милутинъ
 Еремја Миловановъ
 Илија Миятовићъ
 Еремја Станкићъ

Налија Пожешка

Неофитъ Марковићъ
 архимандритъ М. Трнаве.
 (Печат замрљан).
 Пристоерей Павле Никше¹⁾
 (Печат замрљан).
 Илија Поповићъ іерей
 Илија Миловановић ерей
 Василије Поповић, глав. исправник
 (На печату: Васо Попов 1781.)
 За магистратъ Н. Пожешке
 Вилип Тансич
 Алекса Прокић исправникъ
 (На печату му се распознаје крст на средини :
 слово из потписа наоколо).
 Максим Анковић изправникъ
 (На печату се распознаје по неко слово од пот
 Милованъ Нећелковић исправникъ
 (Печат замрљан).
 Сава Станоевић исправникъ

¹⁾ Презиме се не да читати другојачије.

Зарія Іовановићъ
Петаръ Ристивоевићъ
Груя Симићъ
Павле Панићъ
Деспотъ Живановићъ

Нахија Туирійска

Илија Стефановићъ протоерей
(Печат замрлаъ).
Георгиј Илић протоерей
(На печату : путир, на путиру крст, а около путира слова
Г. И. П.)
Богосавъ Здравковичъ Іерей
(На печату : путир, на њему крст, а около путира слова
Б. З.)
Пана Еремић исправникъ
(На печату се чита само : Панта Ер....)
Марианъ Здравковићъ изъправникъ
(На печату пише : 1823 Марян Здрав.)
За магистрат Н. Туприске
Кн. Илија Баряктаровићъ
(На печату : † Печатъ Магистрата).

Кметови Н. Туирійске

Іліа Лазићъ
Кита Цаковићъ
Гаврило Влаићъ
Нина Шишко
Іанко Іовановићъ
Митаръ Радовановъ
Обрадъ Јанковићъ
Милосав Илићъ
Петаръ Милићъ
Милошъ Николићъ
Милија Шаренкапа
Ђорђе Пеливановићъ
Милос Пауновићъ
Іованъ Станичићъ
Іованъ Мильковићъ
Вучко Еремићъ
Михаило Петровићъ
Милошъ Іовановићъ
Петаръ Радосављевићъ
Милошъ Мильковъ
Іованъ Велићъ
Миланъ Петровићъ
Стоянъ Манојловъ

Нахија Смедеревска

Павелъ Угричићъ про. іерей
(На печату : Анђели око путира, а више пути
около голуба слова : П. У.)
Цветко Поповићъ протоерей
(Печат замрлаъ).
Василие Поповићъ намесникъ
(Печат замрлаъ).
Матеея Поповичъ Іерей
(На печату : 1821. Матеј П. іерей.)
Милосавъ Лаповацъ исправникъ
(Печат замрлаъ).
Сима Радойковићъ исправникъ
(Печат замрлаъ).

За магистратъ Н. Смедеревске

Милошъ Стоябовићъ

(На печату орао држи канџама штит као срѣ
тога су прекрштена два пера. Из натписа се чита сам
деревског).

Кметови Нахије Смедеревске

Вучко Голубовићъ
Іованъ Ђорђевићъ
Иванъ Цветавићъ
Радое Антићъ
Стоянъ Николићъ
Живанъ Симићъ
Митаръ Марковићъ
Іован Стефановићъ
Сима Іовановићъ
Іованъ Дамњановићъ
Живанъ Савићъ
Панта Талианъ
Живанъ Милошевъ
Паунъ Чолаковићъ
Лука Михаиловићъ
Павле Петровићъ
Миленко Николићъ
Марко Миловановићъ
Максим Теодоровићъ
Стефанъ Петровићъ
Станое Живићъ
Ђурађъ Нешковићъ
Іованъ Митровићъ
Сава Милићъ
Иванъ Недельковићъ
Стойко Радойковићъ

ДВА СРПСКА ПРАВНА СПОМЕНИКА НОВИЈЕГА ДОБА

ПРЕДЛОЖЕНО И ОБЈАШЊЕНО

СТОЈАН НОВАКОВИЋ

I.

Тежачки уговор босанско-херцеговачки.

(по преради 14 саопштења 1276 — 31 авг. 1859)

Има већ десет година како сам у особитој расправи (Српска Краљевска Академија, Глас I. Провијари и Баштиници. Београд 1887) претресао права и дужности господара, уживалаца и радника на земљама од старог времена, па до сувременог ишчезавања тих веза, према новоме правном реду који се, мало по мало, увео у већем делу српских земаља. Ономе што се затекло у почетку нашега века под турском владом, посвећени су крајњи листови горе поменуте расправе. Пошто је Србија најближе била онима који су испитивали и писали, најбоље је познато оно што је било у Србији. О Босни (која у томе погледу има много занимљивости) мало је што забележено. За њу сам онда записао: „Такве су дажбине биле по Босни, за коју у овај мах не могу ништа тачније сазнати (стр. 90 поменуте књиге)“.

Вук Стеф. Караџић саопштава о томе неколике податке у „Српском Рјечнику“ под *Кмет*. „У Босни се — пише Вук — зове кмет сељак који сједи на туђој земљи и у туђој кући. Онамо врло мало има људи по селима који имају своју земљу и своје куће, него су овакви кметови“¹⁾. Од

„овијех кмета нијесу господари спахије, не читлук-сахибије које се онамо зову *аге*. Кметови плаћају агама како се погоде, н. п. ако агини волови и он да сјеме, онда му кмет љетине даје половину, а кад су волови кметови трећину итд. Прије свега спахија од љетивозме десетак, по том се извади сјеме, било агинили кметово, па онда кмет и ага дијеле остало по погодби. Кмет је дужан агинско одијети варош агинској кући макар гдје било. Пре погодби од жита кмет даје аги и од осталих житница, а нешто и у новцима. — Ага мојега кмета са своје земље и из куће крену кад му је воља, пошто сабере посијану љетину и кмет по правди могао би оставити аги земљу и кућу кад му је воља, али је то неможе, јер н. п. ако је ага велики господар, смије други да му кмета прими преко његовоје.“

Ове *погодбе*, како Вук вели, између ага кметова, управо између господара земље и радника врло су старе; и оне су само, услед потреба, овда онда поправљене, којом се приликом

земљани имају своју властиту земљу, те никада трећине дају нијесу ником, што је ријетко у Босни наћи. Казују и приједлажу да је то почетак још од војводе Томе. У прва времена било је ту много села која су имала своју власну земљу, али с временом бези су мало по мало поотимали, данас умију људи казивати „када је отето право власништво одом или оном селу и од кога бега“. Гласник зем. музеја Србије и Херцеговини, 1889, 31.

¹⁾ У опису „Томина Кула у Котару Сански Мост“ чита се: „Многи сељаци крштени и сад у тим околишама од бир

тежело да се дође до онога што је било традиција и старинско право. Пошто се иј ред ствари држао старином, тако је свака била у томе што се новији обичај и новије живање одбијало, у намери да се врати к старе. Познато је да су ти аграрни спорови први повод к ослобођењу Србије. Ослобођење Србије и слободан живот хришћански, лични и приватни у њој били су после узрок који је приватним земљама, што су и даље под Турском влашћу, изазивао даље аграрне спорове. Ја сам у наведеном спису о промијарима (Глас I, 8), навео расправу која је 1835 извршена у Јовановом А. Петронијевића, као изасланика Милоша, у нишком крају и писану неку о Лесковачком Округу, који је у Бр. 13 и 14 од 1887 године штампао г. С. Јовановић. То би били у нас споменици књигама о овим правима и дужностима на западу воде још од средњег века. Из овог века ми имамо нешто у манастирским књигама и у Душанову Законику: познате доба је оставило никаквих бележака. У скоро дошла ми је до руку, добротом Јовановог М. Вукићевића професора, врло стара босанска уредба те врсте о правима приватним и господарским, на српском и турском језику. Није на уредби назначено где је штампана и у српском тексту није забележена ниједна штампана. Али по словима, у којима одмах се види недостатак српских слова *ђ* и *ћ*, види се штампана у некој бугарској штампарији у Цариграду. Турски текст пак показује датум *фери 1276 године од Хемуре* (по табели Јовановог К. Протића 31 августа 1859). У то време није било никакве српске штампарије у Цариграду. Кад сам споредио слова с бугарским делима из оних тога времена у Цариграду нашао сам босанска тежачка уредба штампана оних словима којима се штампао у то време у Цариграду бугарски часопис „Читалиште“. И као у турском тексту почиње с десна на лево, тако и у овој уредби прва је страна српског текста и у тој страни претпоследњег листа, пошто је првој страни последњег листа почетак

текста турског, а друга је страна тога последњег листа празна зато што се хтео имати упоредан текст.

Српски текст, или боље превод, у тој уредби израђивала је рука која је наш језик знала од материце, али јој осим слова друго ништа познато било није. Као што ће се из напред наведеног текста видети, реченице су несрећне, смисао понајвише мутан; стил без синтаксе. Прави смисао ваља нагађати, и наћи се може истом поређењем, пошто се у свима чланцима редом говори, с малим променама, о истоме предмету. Писац се држао, ваљда, и у преводу турског текста онако исто као што је писањем следовао турском обичају. Интерпункције и правописа нема, тако рећи, никаква; писано је старим правописом без правила. Ево почетка, што заступа заглавље или натпис, од слова до слова верно, са још неколико врта самог текста.

У чифлуцима Босанског Ајлета са Херцеговачкимъ Санджакомъ постоећи обичај като што е половина, третица, четвртина и петина. Дакленъ ове уредбе између чифлук сахибија и чифчија у земљедѣлству налазећи се обичај на кое е сада поравнаиъ на то извршено как слѣди??

§. 1.

У Сараевског Санджака на виша мѣста третица а на неким мѣстима половина у текућем обичају бивши у споменутом Санджаку од давно између чифлук сахибија и чифчија, кое се установило земледѣлство са неким уговорима у свим стварима како што е било тако остае. Но само што се тиче третице у том обичају што е до данас половина чифлук сахибија а половина чифчија од воља бивало. От данасъ дакле трећи тал чифлук сахибија а два тала чифчија от воља има бити. И чифчије у коим кућама и другим зградама обитавају као и досад на ново градити или кршити, са свимъ од чифлук сахибије стране да се изврше, итд.

У томе се довољно види и интерпункција и правопис овог документа, те га даље описивати не треба.

У натпису овога документа назначено је да је ова уредба последица некаквога *поравнања*.

Сулејман-ефендија Фалаџић, хоџа београдски, казивао ми је како памти да су главни муслимани из Херцеговине у оно време питани кад је ваљало ову уредбу саставити. Сулејман-ефендија каже да је уредба увршћена и у турски зборник закона који се зове *Дестур*. Ако је тако чињено у Херцеговини, без сумње је тада то исто чињено и у Босни.

И као што се ова уредба једнако позива на старије стање, тако се и сад, при новим споровима аграрним тражи и призива у помоћ она. У аграрном мемоару који је у пролеће 1897 (16. априла) поднесен цару Фрањи Јосифу од стране депутације босанске помиње се ова иста уредба. „По турском праву — читамо тамо — нарочито по закону од 14 сефера 1276 (1859) земљорадници, кметови или чифчије на земљама које су обрађивали, тј. на чифлуцима, имали су ова права и служности:

„а. Спахија их није могао макнути са чифлука без њиховог пристапка, ако су бар трећину свог посједа обрађивали;

„б. На те чифлуке они су имали *право првокупе* или *искупа*, по коме спахија није могао продати га другоме док кметовима не понуди *искуп*, па ако је и продавао, они су имали право да новом власнику исплате оно што је он платио у току од три године дана; ово је нарочито потврдио закон од 7 Мухарема 1293 (1876);

„в. Спахије су били *дужни да у добром стању* одржавају куће, у којима су становали кметови, и *стаје за маршу*;

„г. Разна *кметовска права и служности* (сјеча дрва, испусте, пашњаци) које су они имали на добрима — била државна или неограничено особна или јавна и ограничена — лежала су на тим непокретностима *као стални и стварни терети*, који се нијесу губили, ако је непокретност промијенила свој карактер.

„Ако би се поводом различитих несугласица јавили спорови — то су их рјешавали *редовни судови*, којима су биле познате аграрне прилике *кметова*“.

Овим је довољно објашњено место ове уредбе у правном развоју аграрних прилика у Херцеговини. Она нам представља уприлику, од ранијих векова наслеђено стање пословима, с неким поправкама из година којима припада управо више формални закон, које се могу сматрати као пречишћавање старе уредбе од злоупотреба.

Текст је у свему верно исписан из оригинала данашњим правописом с неким интерпункције, које је разумевање мутног текста неопходно изискивало.

У чифлуцима Босанског Ајалета са старим Санџаком постојећи обичај, като половина, третина, четвртина и петина; ове уредбе између чифлук-сахибија и чифлук-земљеделству налазећи се обичај, на које поравнање на то извршено как слједи.

§. 1.

У Сарајевскога Санџака на вишеј третино, а на неким мјестима половино кућем обичају бивши у споменутом одавно између чифлук-сахибија и чивчије се установило земљедјелство са неким рима: у свијем стварима, како што је тако остаје. Но само што се тиче третино обичају, што је до данас половино чифлук-сахибија а половино чивчији од воћа бивали данас, дакле, трећи тал чифлук-сахибија тала чивчији од воћа има бити. И чивчије кућама и другим зградама обитавају, и сад, на ново градити или крпити са свим чифлук-сахибијине стране да се извршује, толико, ако је она кућа или зграда од чивчијине начињена и његова се она зграда у таком случају те зграде, кад буду потре прављању, опет од чивчијине стране по потреба. И као што је до данас забрањено на исти начин и у напредак чифлук-сахибије својих чивчија, било у малим било у пословима, ни у каквоме случају бесплатно траживати неће; то је са свим забрањено уредбу половино који се чифлуци налазе, између тих уговора припадајућем роду поравнање немогуће бивши учинити, с лико у истим чифлуцима, као на примјер и под забраном које се ствари налазу,

како што је у третинској уредби указано ваће са.

§. 2.

Траванскога Санцака на више мјеста тре- на врло мало мјеста четвртина и петина биле су, дакле, у споменутом санцаку између чифлук-сахибија и чивчија земље- које се установило са неким уговорима и стварима, како што је било, тако и остаје. То што се тиче третине, у том обичају што данас половина чифлук-сахибија а половина од воћа бивало, дакле, од данас трећи чифлук-сахибији а два тала чивчији од воћа ти. И од данас у чифлудима између чиф- сахибија и чивчија налазеће се зграде неки чифлук-сахибијине, а неки пут од чив- стране грађене су; дакле, од данас, било о било поправке, све од стране чифлук- ине извршиваће се. Само у том случају коју буде чивчија начинио и његов се соп- мал броји, исту зграду, до потребе, из чинити, међу тим поправљање и крпеж се од стране чивчијине поправљати и из- ти. И чивчије, као и до сад, ни у једном у, било у малим било у великим посло- чифлук-сахибијиним, бесплатежно употре- се неће. А што се тиче онијех чифлука је погодба четвртина и петина, дакле, чифлудима припадајућем плоду поправка је не могавши се учинити, али и оне чив- о њиховом уговору, који су се чифлук-са- да обвезале неке познате послуге чинити. од данас само у толико својим чифлук- јама припадајући тал кућама олити на одијети морају, и друго, сјем што ће у и у виноградима и у башчама неке те- послове обдјелавати, а друго, било под м или не било, ни у једној служби упо- вати се неће, и овим истим пак што се града како што је у чифлудима третине , на исти начин, онако ће бити.

§. 3.

Бањалучком и Бихачком Санцаку са свим ба третине налази, и у овим санцацима чифлук-сахибија и чивчија који је тежачки установљен, на исти начин у напредак Само у толико и то је до данас од свега чифлук-сахибији трећи тал припадало, од пак четврти тал чифлук-сахибији, а три

тала чивчији од поврћа припадати има. И до сада у истим чифлудима налазеће се зграде неки пут од чифлук-сахибијине а неки пут од чивчијине стране грађене су и поправљане, дакле, од данас са свим, било из ново начинити било поправљати и крпити, од чифлук-сахибијине стране изврши- ваће се. Само у том случају зграду коју буде чивчија начинио и његов се сопствени мал броји, исте зграде док буде потреба из нова начинити, међу тим поправљање и крпеж опет од чивчијине стране извршиваће се. И чивчије, као и до сада, ни у једном времену, било у малим било у вели- ким чифлук-сахибијиним, службама, бесплатежно се употребљавати неће.

§. 4.

Зворнички санцак цијел у уредби третине бивши, дакле, у чифлудима споменутога санцака између чифлук-сахибија и чивчија одавно тежачки уговор који је установљен, на исти начин и у на- предак остаје. Само у толико што је до данас у четири кадилука трећи тал чифлук-сахибијама, а два тала чивчијама, а у осталим кадилудима половина чифлук-сахибијама а половина чивчијама од си- јенскога плода бивало, од данас пак у свијем ка- дилудима трећи тал чифлук-сахибијама а два тала чивчијама од сијена има бити. И до сада у истим чифлудима налазеће се зграде неки пут од чиф- лук-сахибијине а неки пут од чивчијине стране грађене су и поправљане; дакле, од данас са свим, било из нова начинити било поправљати и крпити, од чифлук-сахибијине стране извршиваће се. Само у том случају зграду коју буде чивчија начинио и његов се сопствени мал броји, иста зграда до потребе из нова начинити, међу тим поправљање и крпење опет ће се од чивчијине стране извршивати, и чивчије, као и до сада, ни у једном времену, било у малим било у великим чифлук-сахибијиним службама, бесплатежно се употребљавати неће.

§. 5.

Новопазарскога Санцака чифлуди са свим у уредби четвртине уговор бивши, и овога санцака чифлуко земљедјелство које је установљено било, њихов плод ништа поправљати потребно не бивши, само у толико од ове четвртинске уредбе између чифлук-сахибија и чивчија који су уговорени неки познати послови, од данас чифлук-сахибијама при- падајући тал кућама олити на пазар пренијети морају. А осим тога, ни у малим ни у великим

чифлук-сахибијиним пословима, бесплатежно се употребљавати неће. И до сада у истим чифлукцима налазеће се зграде неки пут од чифлук-сахибијине а неки пут од чивчијине стране грађене су и поправљане; дакле од данас са свим, било из нова, било поправка и бриљење, од чифлук-сахибијине стране извршиваће се. Само у том случају зграду коју буде чивчија начинио и његов се сопствени мал броји, иста зграда до потребе из нова начинити, међу тим поправљање и бриже опет ће се од чивчијине стране извршивати.

§. 6.

У Херцеговачком Санџаку на једним мјестима третина, а на једним мјестима половина, четвртина и петина уговорне уредбе бивши, пак у истом санџаку између чифлук-сахибија и чивчија тежачки уговор који је установљен, на исти начин и остаје. Само на мјестима у којима се третина налази, што су до данас чифлук-сахибије половину а чивчије половину од воћа и поврћа узимали, од данас пак у онијем кадилуцима гдје је поврћа више, од онога свега поврћа, а гдје је воћа више — од воћа трећи тал чифлук-сахибији а два тала чивчијама припадаће. Само пак ова уредба у једном кадилуку, било у воћу било у поврћу, кад се изврши, друго ће остати ствари. И у чифлукцима у којим се уредба третине налази, оне чивчије својим чифлук-сахибијама, било у малим било у великим пословима, како се бесплатежно употребљавати неће, тако исто и у оним мјестима гдје је уредба половине, ако и нејма ништа друго да би се поправило, на исти начин и ове чивчије у чифлук-сахибијине послове употребљавати се неће, а у уредбама четвртине и петине поправљању ништа потребно не бивши, само у толико по уговору четвртине и петине између чифлук-сахибија и чивчија који су уговорени неки послови као њихов тал кући олито на пазар пренијети. И у њивама, виноградима и у башчама неке тежачке послове свијати и обдељавати. Осим овога у чифлук-сахибијине послове бесплатежно се употребљавати неће. А што се тиче зграда, како је у чифлукцима третине казано, на исти начин бити ће.

Уопште свијем уредбама поправљање ставља се.

§. 7.

У свакоме санџаку, као што је горн написано, и у сваком параграфу по наособ, како је казано, од данас чифлуцкијех зграда на ново постављање и поправљање и брижење вазда од чиф-

лук-сахибијине стране извршивати се има. У случају коју зграду ако је чивчија начинио тога се и највише и налази, и ових зграда поправљање ако буде од чифлук-сахибије и да потребно, могло би бити да онај чивчија мјесто оставити и у други чифлук пређе, а својијех зграда плаћу а чифлук-сахибија поплаћа трошкове затраживаће. Дакле у овом случају особито пролазањем времена није могуће међу њима раставити; због тога, без сумње различите распре долазе, зато такве зграде, су од чивчијине стране начинене, кад на грађењу потребне буду, онда од чифлук-сахибијине стране начинити се хоће, а до тог времена кад буде нужно поправљати, опет ће од чивчијине поправљати: у случају пак кад чивчија оно мјесто остави и у други чифлук пређе, и оне зграде које су његов сопствен са знањем суда и вјештијех људи њевшењем, прилична цијена ставиће се, која ће се, од чифлук-сахибије наплативши, чивчији дати, и у њевшењу један правичан ред предузети потребно бивши, као што се таква ствар третирати и онда од чифлук-сахибијине и чивчијине стране два таква човјека, на која се они склопнати изабраће се, пак овакова човека четирци, или међетски меџис дошавши, онога чивчије оне зграде у истоме стању цијене вриједности, одредјеливши и на истоме меџису извршити и у согласију ова четирци човека, или тих њих на једну страну кад буде, ако се не могли буду сложити, ондар опет они једног човека изабраће, и по његовој памети и према како год буде изречено, треба да буде са стране примљено.

§. 8.

Чифлук-сахибије, кад год хоће свога чифлука дигнути неће моћи, само у том случају ако чивчија о земљедјелству трудно се неће, без икаквог узрока земљу упропастивши, а чифлук-сахибију од користи лишити очито је јем каквијем поступањем штете припошени узрокује, али чифлук-сахибији припадајућа без икаквог узрока не давши, нека га кин противи се, једнијем словом казати јест, али међу њих стављеноме контрау противан ондар треба да се чифлук-сахибија суду обави тужбу учини, па онда, кад суд извиди да чифлук-сахибија у овој тужби има право, и онда буде да споменути чивчија у напредак поправљати се неће, онда, са знањем суда, хоће се из

дува дигнути, а чивчије у којим се чифлуцима излазе, кад хтео буде драговољно изићи, ондар у време вршидбе треба чифлук-сахибији да плати, напротив пак, ако не би јавио и безвремено изиша, ондар у таквом случају што чифлук-сахибији принесе штете, са знањем суда ће се наплатити.

§. 9.

Од чифлукскога плода који тал чифлук-сахибијама припада, они свој тал под закуп другоме издавати не смију, је забрањено, у случају пак да би се који чифлук-сахибија наш'о да овако поступа, од стране суда забраниће му се и казни ће бити.

§. 10.

У нека времена, кад чифлук-сахибије на своје кулуке изиђу и своје чивчије из онијех кућа у њим сједу изгоне, да сами собом у кућу сједу, од њих зоб и јело бесплатежно тражу и узимају, дакле оваки поступак је од данас са свим забрањен.

§. 11.

Једни чифлук-сахибије од шљива кад се ра-извади, ондар свој тал у ракији узимају. оваки поступак, док се шљиве у ракију преобрати, много труда и трошка учине, пак ова ствар, да би била међу њима и у уговор стављена, чивчијама је опет тешко. Зато од данас чифлук-сахибије од споменутијех шљива сирових или сухих свој не узети ће, а од ракије ништа тражити не имају.

§. 12.

На Великом Тензиматском Мецлису чивчин-и пуномоћници как су на испит узети, онда на њихово доказивање гледајући да неки чифлук-сахибије под једним уговором своје чифлуке давши, пак послѣје против својих уговора још не-га више затраживавши, чивчије стану се про-сити, а они, одговарајући се: и ово је у нашем уговору било, и ако нам пак не дате, ми ћемо с из нашијех чифлука изћерати, и овакијем ри-цима чивчију стегавши преморавају, премда сви чифлук-сахибије овакови нијесу, али неки се налазе и су поклапни, те овако и ураде. Зато у тим случајевима између чифлук-сахибија и чивчија усмене и писане погодбе бивши и између њих никаква се-та не налазећи се, неки пут у распру падну и оду се обрате, па између њих сенета не имајући, њихова уговора темељ на чему је незнајући, ону распру у ред правде довести са свим је не могуће. Дакле, чрез тога њихова уговора, по-треба контраата, у један сенет записати треба,

који ће у оваком случају оне њихове уговоре са-чувати, њихов посао у ред доводењу узрок ће бити, пак са обадвије стране, ако би против кон-трата који поступио, онда моћи ће се забранити и у чифлукцима споменутога ајалета текућа кирија и под кирију давање сви уговори обадвијем стра-нама потребни између чифлук-сахибија и онијех чивчија у фамилији најстарија, то јест онај који узима један чифлук под кирију, буди ко био, са знањем суда и обадвију страна, у језику кога међу собом разумјевају један контракт написаће се, пак са обадвије стране потписом или мухуром при-знавши и од стране суда потврдивши, један сенет чифлук-сахибији, а други чивчији заради сачувања уговора дати ће се, и ови контраати који ће се градити, сваки чифлук-сахибија са својим чивчи-јом какав уговор учини, и сада које су постав-љене поправке све опширно, без да би ништа при-метнули, написаће се, пак чифлук-сахибије, ако би штогод од своје доброту својевољно одобрили и скинули, то је од њихове воље зависи. И у јед-номе чифлуку налазећи се чивчија, док онај чиф-лук не остави, оли-ти на контраату потписани до-маћини не умре, онога начињенога контраата снага дјејствовати може, само један чивчија, кад у један чифлук ступи, оли-ти домаћин један који се на контраату потпис'о, умре, онда онога старога кон-трата дјејствовање престаје и на ново други кон-трат учинити треба, и ови сенети који ће се писати, у Цариграду ће се начинити и у сваки кадилук и у села распослати, и свакоме ће се бес-платежно давати — и било чифлук-сахибије било чивчије ни за хаге, ни за ресум нити и за какав други трошак ниједне паре давати неће, и на ову ствар сви мемури трудиће се и мотрити да се каква наплата потрефила не би; у случају пак ако би се потрефила, те један мемури, оли-ти мухтар, оли-ти коца-баша од кога год једну нару узме, по сви-јетлога цара цеза-канонами казњен ће бити.

§. 13.

Ове све гори споменути уредбе и поредци са потпунијем извршивањем стараће се и трудити у име овијех уредби, било чифлук-сахибије било чивчије, кад би се штогод потужили и тужбу представили, у таквом случају ухо пустивши и извршењу и правду на сриједу извадити трудиће се валије, мутесарифи, кајмаками и мудир, како што ова ствар њима и принадежи, и кад не бише као што треба трудили се, онда ће под испит доћи и карани ће бити.

II.

Једна пресуда о сеоским међама.

Ја сам не једанпут истицао у разним приликама како су многе наредбе Душанова Законика живеће као правни народни обичај до јуче, или оживљавале чим би народу и земљи затребало оно што се у њима пише. То је могло долазити или отуда што су те наредбе и у Душанов Законик уписиване из оновременог правног живота и обичаја, или што су самој потреби тако прилагођене биле, да се тако рећи из природе онолико пута ваде колико пута затребају.

Говорећи и у моме делу о „Селу у старој српској држави“ (Глас Српске Краљевске Академије XXIV) о међама сеоским, ја сам на стр. 78—83 нарочито говорио о суђењу спорова о међама сеоским, и навео сам више примера и старијих и млађих од Законика о томе суђењу. У расправљању тога предмета на томе месту „Села“ није пажња обрађена на један случај, извесно старији од закона, а мало се онда могло казати о једноме случају из новијег времена, о синорењу међу селима крагујевачке Јасенице, Врбицом и Орашћем. Овом се белешком има и једно и друго да исправи, у толико пре што се оба случаја у извесним појединостима међу собом слажу.

У зборнику „Старих српских хрисовуља, аката и т. д.“ који је у Споменику Српске Краљевске Академије књ. III штампао г. Љуб. Стојановић, чита се на стр. 36—40 попис имања Хтетовског Манастира, и записано је да припада времену пре 1346, што ће рећи пре проглашења царства под Стефаном Душаном. У томе попису има једна права пресуда о суђењу за земљу, о којој се у „Селу“ говори само узгред у напомени на стр. 81. Нашло се за добро да се у попис унесе цела пресуда, која гласи овако:

„Месеца нојембра 4 дан сабраше се властеле „и хора к матери Божијој у Хтетову... кир-Калиник, Макарије, Калојан, Пардо и брат му Теодор, и Теодор од Лесковљан, и Георги Сулима „и кир-Алекса, брат Влахо-епископов, и иви прочи „бољаре и хора. И закле их јепископ призренски „Георги Маркуш, все старце и властеле, и идоше „на Плеш, на брдо, да изнајдут по сведочбе чија

„је Плеш, или је црковна или је Прогопова. И „закле јепископ и кир-Калиник: Кто знаје што „право та не хће решити, да је проклет. И рече „старац Прибислав, Маркушев човек, и Братина „и Станко: црковна је Плеш од века, и држали „су црковну стас 4 братија, и украдоста се два „брата и продадоше Прогону половину Плеша и „3 ведра вина. И рече кир-Алекса: Када беше „мој брат, Влахо јепископ, у Хтетове архимандрит, тога бех ја у манастири дететем, и добре „знам јере не метехаше Прогон са Плешом, па че „бе посејал Прогон јечмен, и рече брат ми, Влахо „јепископ, и сабраху говеда всего села, и попа „соше га; а се тому сведоци који се придружише „на Плеш: кир-Калиник од Модриче, и севаст „кир-Манојло, и зет му севаст Гунзер, и севаст „Севлад, својачим му, и кир-Андроник, брат, и „и иви прочи. И тако рече јепископ: Бољаре и „хоро, аз када предржу цркву по изволенију Бо „жију и господина архијепископа, да и то и други „откупити хћу, где нахођу црковно место, по „неже јесам сушти господар, и откупих. Да кт „хће сије потворити, да да господину краљу 500 „перпер. Поп Никола и номик писа и потписа.

Није јасно зашто је „откуп“ чињен, како краљу стоји, али је знатно заклињање при почетку рада и истрага, вршена преко сведока. Видеће се из суђења о спору међу јасеничким селима како се црквени обред вршио још с већим формалних пуних пет векова позније, уочи самог стварања новог савременог законодавства. Налазио сам потребно истаћи овај стари докуменат тога рада што их се од старине врло мало сачувало. Да је од пре 1346, очевидно је по помињању краља као старешине државног и у исти мах архијепископа као старешине црквеног.

Синорење међу селима јасеничким Врбицом и Орашћем припада међу најзанимљивије случајеве суђења у обновљеној нашој држави пре Грађанског Законика. У „Селу“ је погрешно казано да је суђење било под кнезом Милошем, пошто је оно извршено у фебруару 1840 после одступања његова. Пресуда је добављена од једнога сељака из Врбице, и саопштава се овде у целини, само с помењеним правописом, онако како је састављена

Високосјајном Намјесничеству Књажевског Достојинства

По смислу височајшег предписанија високосјајног Намјесничества Књажевског Достојинства 2. тек. м-ца ЕЖ 249 изашла је доле подписата комисија у Врбицу ради осинорења Врбице и Орашца 10 т. м-ца на место парнице њихове, овде. Да би се дуготрајућа распра између опарничких страна праведније окончала, сазвала је комисија, како с једне тако и с друге стране, парничаре, и запитала их, хоће ли они пристати на решеније кметова околних села којима је предмет парнице њихове добро познат, и који су они сами (Врбичани и Орашани) дозвољали. На ово предлази су комисији:

Од Врбичана опуномоћени:

Костадин Павловић, кмет.
Кузман Бошковић, помоћник.
Јанчије Милосављевић
Урош Алексић
Гаврило Павловић
Сима Јевтовић
Милан Јовановић
Михаило Јовановић
Сава Павловић
Иван Михаиловић
Кузман Глигоријевић
Павле Лазаревић
Мишо Јевтовић
Петар Лазаревић
Милош Јовановић
Сретен Јовановић
Неша Павловић
Раде Живковић
Милош Богдановић
Сима Богдановић
Војин Војновић
Милан Богдановић

Стеван Павловић
Гаврило Павловић
Ристивоје Теодоровић
Мића Томић
Аксентије Јовановић
Јован Стевановић
Павле Димитријевић
Радоје Теодоровић
Јован Петровић
Раде Живковић
Вукадин Томашевић
Продан Петровић
Јован Ђорђевић
Павле Димитријевић
Дамњан Марковић
Лека Томановић
Теофан Лазовић
Нешо Павловић
Јован Милковић
Танасије Јовановић
Михаило Ђорђевић
Аксентије Јешовић

Стеван Војновић
Тимотије Милић
Иван Васиљевић
Теодор Николић
Илија Ђировић
Милија Живковић
Илија Павловић
Марко Скочајић
Иван Миловановић
Јован Јешовић
Мина Јешовић
Игњат Јешовић
Радован Игњатовић
Матија Радовановић
Мартин Милутиновић
Јован Јоксимовић
Ђира Јовановић
Јован Симеоновић
Јован Војновић
Петар Јовановић
Вујадин Марковић
Михаило Димитријевић

Од Орашана опуномоћени:

Милован Савић, кмет
Сима Јаковљевић, помоћник
Лука Марковић
Радован Марковић
Тодор Гајић
Матија Васиљевић
Михаило Илић
Милан Илић
Јован Вукашиновић
Антоније Теодоровић
Милован Јевтовић
Матија Марковић
Антоније Михаиловић
Ристивоје Михаиловић
Павле Радојичић
Ранко Радовановић
Андрија Стевановић
Јован Савић

Павле Јевтовић
Јевта Јовановић
Рајца Миловановић
Стеван Гајић
Михаило Васиљевић
Милоје Миливојевић
Јелесије Радичевић
Милан Стојановић
Андрија Теодоровић
Периша Лазаревић
Никола Јевтовић
Ристивоје Пешић
Милован Милојевић
Веселин Милосављевић
Сима Васиљевић
Павле Радовановић
Илија Стефановић
Ристивоје Јаковљевић

Танасије Пајевић
Милан Михаиловић
Павле Јовановић
Сава Гајић
Јован Теодоровић
Лазар Николић
Вујица Милошевић
Максим Стевановић
Коста Јоксимовић
Димитрије Јовановић
Танасије Јевтовић
Аксентије Марковић
Лазар Милорадовић
Дмитар Теодоровић
Петар Лазаревић
Станоје Радовановић
Гаврило Јевтовић
Павле Миловановић

И обећали се да ће на решеније кметова које су они заједнички позвали пристати, како ови кметови, по души и совјести њиховој, синор између села њихових, Врбице и Орашца, поставе, по чему позвати кметови као:

Радое Степановић из Вукосаваца
 Иван Радован из Јеловика
 Гаврило Татомировић из Гараца
 Нешко Петровић из Гараца
 Јован Антонијевић из Колљара
 Стеван Јовановић из Стојника

Јевтимије Петровић из Бање свг Окр. Крагујевачког
 Пантелија Грујићић из Даросавца
 Павле Ђорђевић из Раниловића
 Дамњан Адамовић из Раниловића свг Окр. Бањичког
 Кузман Вујановић из Брезовца, Окр. Крагујевачког

обезнани су се, на поисканање више речених сељака, да ћеду по души својој справедливој синор између села њима поставити и право поделити, и по овоме је Комисија, по одстојанију Божијем Службе у цркви Врбичкој, изашла пред цркву са парничарима и кметовима горе потписаним, одакле по жељи Врбичана и Орашана, три свјашченика у окруту црковному обучена изнеда су пред светом храм јевангелије и крст. На светим стварима заклели су се пред-речени кметови да ће по души својој прави синор између села Врбице и Орашца поставити. Како свјашченици тако и кметови да време читања молитве и заклете држали су гореће свеће у десним рукама. По положеној заклети кметова, заклели су се и горе-стављени пуномоћници села Врбице и Орашца, да ће кметовима веровати и на њихов синор пристати, макар ови и посред кућа њахових синорили и никад више једни друге у смотрењу синора неће узнемиривати. Изљубивши заклети кметови свето јевангелије и крст, изљубили су свете ствари ове и Врбичани с Орашанима, по два и два редом, и то све по један Врбичанин и један Орашанин.

По овом узела је Комисија више именовате кметове редом једног по једног на испит, каково је мњење којег да се справедлив синор између Врбице и Орашца постави, и јесу ли њима шуме и зиратне земље које они притјажавају добро познате. На ово први кмет, Радое Степановић из Вукосаваца, изјаснио се је да је њему сав предјел, шуме и све што ова села притјажавају добро познато, но да се они никад праведније осинорити не могу осим кад би се Орашанима нешто од шуме врбичке Баљковице додало, подрејивши мњење своје тим доказатељствима што би Орашани, у случају том кад би им се од Кљештевице или од других окружавајућих Врбицу шума додало, преко њива и ливада врбичких прелазити и трети морали, и кад би се Орашанима од Баљковице додало, која им уза село лежи, нити би они коме, нити би њима који на досади био. Овог истог мњења били су и Иван Петровић, Пантелија Грујићић, Павле Ђорђевић, Дамњан Адамовић и Кузман Вујановић, премда су један по један, не договарајући се један с другим, испитани били. Овако решивши кметови додали су да оно парче земље око којег су се Орашани и Врбичани терали до сад, припадне Врбичанима. Јован Антонијевић из Колљара пак, будући му околина Врбице и Орашца позната вије, мњења свог предати није могао док се о притјажању истих села уверио није.

Будући је свију кметова окром Јована Антонијевића мњење било да се Орашанима нешто од шуме Баљковице, лежеће између Врбице и Орашца, дода, то је Комисија одмах к дјелу ступила поискавши како од Врбичана тако и Орашана да по 3—4 сељака и 10—15 деце од 15 до 20 год. старе пођу с комисијом и кметовима, да им синор означи и забележи.

Саопштивши Комисија мњење кметова парничарима, позвала их је да с њом на синорење пођу; Врбичани пошав су по наредби Комисије, а од Орашана којима се решеније кметов криво свидело, газећи заклету своју, изјаснили су се да они рјешенијем кметовским не задовољавају се, по чему нису с Комисијом, и кметовима хтели осинорењу присуствовати. Комисија пак будући је тврдо уверена била да кметови неће против совјесне и заклете своје учинити, пошла је с Врбичанима и кметовима у Баљковац; одакле по међусобном договору определили су често поменути кметови синор између Орашца и Врбице слеђујуће: Од синора села Бање из Иванића и друге (Гњиле Земље), па преко Широке Косе са крстатим грмовима, преко јаруге Ђица ниже по рума Луке Савића Орашанина у саставке, па сокаком између винограда орашких и врбичких Милана Милошевића подрум; одатле преко јаруге у пресеку на брдо у грм, иза грма у липу, па у шупљи грм; одатле у засечену липу, па у другу липу у страни; одакле у ћоше градине Марка Васиљевића Орашанина, па у границу, од границе низ дољу у грм код капије врбичке, од капије ове све друмом између њива орашачких и врбичких у разкршће, одатле левим путем у поток Бањуг, па потоком у Владичину Ђуприју, одакле уза Скочајића Јаругу белегама у капију, од капије путем у Зарожје, синор стојнички, па у трокраки цер. Десна страна да буде орашачка, а левина врбичка.

Овим осинорењем припало је Орашанима више од два дела Баљковице а кусур Врбичанима.

По оконченију синора приметила је Комисија стекавшим се у Врбицу парничарима да они оје зиратне земље, ако би осинорењем овим у другога атар прешле, као што су и до сад задрже обделавају, но даље исте крчењем распрострањивати не могу, и препоручила Врбичанима да умке ударанам белегама подигну.

Все подајњејше подносећи комисија цело теченије дела и решеније истога високосјајном мјестничеству Књажевског Достојинства, учтиво умољава га да изволи Кљатво-преступнике Орашане к себи призвати и с њима по свом благорасмотренију поступити, будући је Комисија тврдо уверена да ће синор овај међу Орашцем и Врбицом постављени најправеднији бити.

№ 8.

15 фебруара, 1840 год.
у Рабровцу.

Секретар,
Јаван Печеновић

Председатељ Комисије,
член Совјета,

Матија Ненадовић

Членови Комисије
Начелник Окр. Смедеревског

Стефан Книћанин

Председник Суда Окр. Пожаревачког
Степан Катић

Начелник Среза Јасеничног, Округа
Крагујевачког

Атанасије Вукићевић.

Да је ова копија оригиналу своје верна, Суд Окружија Крагујевачког потврђује.

ДМ 31918

РМ 7828

15 Децембра, 1861 год.
у Крагујевцу.

III писар,
Јоц. Стевановић.

Председник Суда

(М. П.)

У академичким библиотекарницама Мите Стајића и Л. Бреслауера у Београду могу се добити.

I ИЗДАЊА СРПСКЕ КРАЉЕВОКЕ АКАДЕМИЈЕ

1. Глас. Књ. I—LII, LIV.

Први разред (1—19): III, VI—IX, XI, XIX, XXI, XXIII, XXVI, XXVII, XXIX, XXXIII, XXXIV, XLI, XLVI, L, LI, LIV.

Други разред (1—34): I, II, IV, V, X, XII—XVIII, XX, XXII, XXIV, XXV, XXVIII, XXX—XXXII, XXXV—XL, XLII—XLV, XLVII—XLIX, LI.

Цене су: I, II, VIII, X—XII, XV—XX, XXV, XXVIII, XXIX, XXXII, XXXIV, XXXVII, XLII по 1; XIII и XLVI по 1.50; XXIV, LI, LI и LIV по 2; XIV 2.50, а осталима по 0.50 дина.

2. Споменик. Књ. I—XXXII.

Први разред (1—3): I, XII и XXXII.

Други разред (1—29): II—XI, XIII—XXXI.

Цене су: VII, VIII, XVI по 0.50; I, IV, V, XX, XXVI—XXX по 1; IX, XXV, по 1.50; VI, X, XIV, XV, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXIV по 2; II, XXIII по 3; XI, XIII, XVII по 4; III и XII по 5 дина.

3. Годишња, од I—IX; цена I и IX по 1 дина, осталима по 0.50 дина.

4. Српски етнографски зборник.

Књ. I. *Живот Срба сељака*, написао М. Ђ. Милићевић. Друго допуњено издање 1894. Цена 2 дина.

Књ. II. *Старинска српска јела и пића* од Симе Тројановића. 1896. Цена 1 дина.

5. Посебна издања.

— *Он зна све*, прича Л. К. Лазаревића, и *Ново оружје*, прича Симе Матавуља. 1890. Цена 1 дина.

— *Први основи словенске књижевности међу балканским Словенима. Легенда о Владимиру и Косари*. Културно-историјске студије Стојана Новаковића. 1893. Цена. 3 д.

— *Геологија Србије* од Јована М. Икујовића. Део први: *Топографска Геологија*. С првом свеском атласа. 1893. Цена 7.50 дина.

— *Грчка и српска просвета*, написао Др. Владан Ђорђевић. 1896. Цена 2.50 дина.

— *Одломци о Грофу Ђорђу Бранковићу и Арсенију Црнојевићу патријарху, с три излета и такозваној великој сеоби српског народа*, написао Царион Руварац. 1896. Цена 2 дина.

— *Манастир Клементић*, написао М. Ђ. Милићевић. 1897. Цена 1 динар.

II ИЗДАЊА СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА

КОЈА СЕ ПЕЧАТАЈУ У СРПСКОЈ АКАДЕМИЈИ

1. Гласник Српског Ученог Друштва. Књ. I—LXXV.

По продају: V—VII, XXIX, XXXI, XXXIII, LVII, LXX—LXXIII, LXXX

Цена по књ. LVII је 3 дин., а осталима по 3 дин.

2. — — — Друго издање. Књ. I—XV.

По продају: III—VI, IX—XV.

Цена књ. XV је 0'50; III—VI, IX, XII—XIV по 1; X и XI по 2 дин.

3. Посебна издања:

- *Историја умног развоја Јевреја*, од У. Дренера. Превео Мита Ракић. Књ. II. 1874. Цена 2. дин.
- *Списак народне игре*, које се забаве ради по састанима играју. Скупно и попоједино. Вук Врчевић. 1868. Цена 0'50 дин.
- *Elenchus plantarum cascularum*, quas aestate a. 1872. in Crna Gora legit Dr. J. Pancic. 1875. Цена 0'50 дин.
- *Essai de quadrature du cercle* par Dèmeire Nestić, 1877. Цена 0'50 дин.

365

STANFORD LIBRARY
JUN 2 1965
STACK

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

СПОМЕНИК

XXXII

ПРВИ РАЗРЕД

3

БЕОГРАД

ДЕЖАНКА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИЋИ СЕВЉИ

1937

Цена 150 дина.

У академијским књижарицама А. Бреслауеца и Мите Старића у Београду
се добија:

I
ИЗДАЊА
СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

1. Глас, Књ. I—LII.

Први разред (I—18): III, VI—IX, XI, XIX, XXI, XXIII, XXVI, XXVII, XXIX, XXXI,
XXXIV, XLII, XLVI, LI, LII.

Други разред (1—34): I, II, IV, V, X, XII—XVIII, XX, XXII, XXIV, XXV, XXVII,
XXX—XXXII, XXXV—XL, XLII—VLV, XLVII—XLIX, LI.

Цене су: I, II, VIII, X—XII, XV—XX, XXV, XXVIII, XXIX, XXXII, XXXIV, XXXV,
XLII по 1; XIII и XLVI по 1.50; XXIV, LI и LII по 2; XIV 2.50, а остали
по 0.50 дина.

2. Споменик, Књ. I—XXX и XXXII.

Први разред (1—3): I, XII и XXXII.

Други разред (1—28): II—XI, XIII—XXX.

Цене су: VII, VIII, XVI по 0.50; I, IV, V, XX, XXVI—XXX по 1; IX, XXV,
1.50; VI, X, XIV, XV, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXIV по 2; II, XIII по 3;
XIII, XVII по 4; III и XII по 5 дина.

3. Годишњак, од I—IX; цена I и IX по 1 дина, осталима по 0.50 дина.

4. Српски етнографски зборник.

Књ. I. *Живот Срба сељана*, написао М. Ђ. Милићевић. Друго попуњено издање,
1893. Цена 2 дина.

Књ. II. *Старинска српска јела и пића* од Симе Троицковића. 1896. Цена 1 дина.

5. Посебна издања.

— *Он зна све*, прича А. Ђ. Лазаревића, и *Ново оружје*, прича Симе Матавула. I
Цена 1 дина.

— *Прилике словенске припадности међу балканским Словенима. Легенда о
димирцима и Ђосари*. Културно-историјске студије Стојана Новаковића. 1893. Цена 1 дина.

— *Геологија Србије* од Јована М. Нјурковића. Део при: *Географска Геологија*, С. пр
свеском атласа. 1893. Цена 7.50 дина.

— *Грчка и српска просвета*, написао Др. Владо Ђорђевић. 1896. Цена 2.50 дина.

— *Одломци о Грофу Ђорђу Браничићу и Арсенију Црнојевићу патријарху*, с
излета о такозваној нештој сеоби српског народа, написао Иларион Гуна
1896. Цена 2 дина.

СПОМЕНИК

СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

XXXII

I

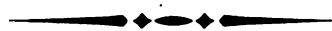
ЗЕМЉОТРЕСИ У СРБИЈИ 1893. ГОДИНЕ.

II

ЗЕМЉОТРЕСИ У СРБИЈИ 1894. ГОДИНЕ.

III

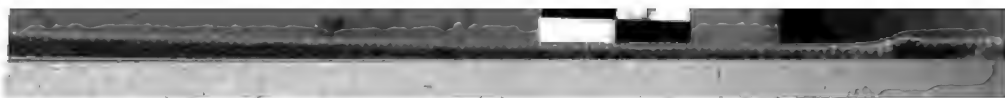
ЗЕМЉОТРЕСИ У СРБИЈИ 1895. ГОДИНЕ.

У БЕОГРАДУ

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1896

САДРЖАЈ

I

Земљотреси у Србији 1893. год. Са додатком земљотреса у околним земљама. На основу службених и приватних извештаја средио П. С. Павловић.

	СТРАНА
Увод	5

I. Потреси у Србији.

А) Службени и приватни подаци	6
В) Претходни извештај о земљотресу од Ј. М. Жујовића и Ђ. М. Станојевића	81
В) Подаци о правцу и јачини главног потреса у плестосеисној области од д-ра Св. А. Радовановића	86

II. Потреси у околним земљама.

1. Бугарска	95
2. Стара Србија и Македонија	95
3. Босна	97
4. Хрватска и Славонија	98
5. Угарска	102
6. Аустрија	103
7. Румунија	104

II

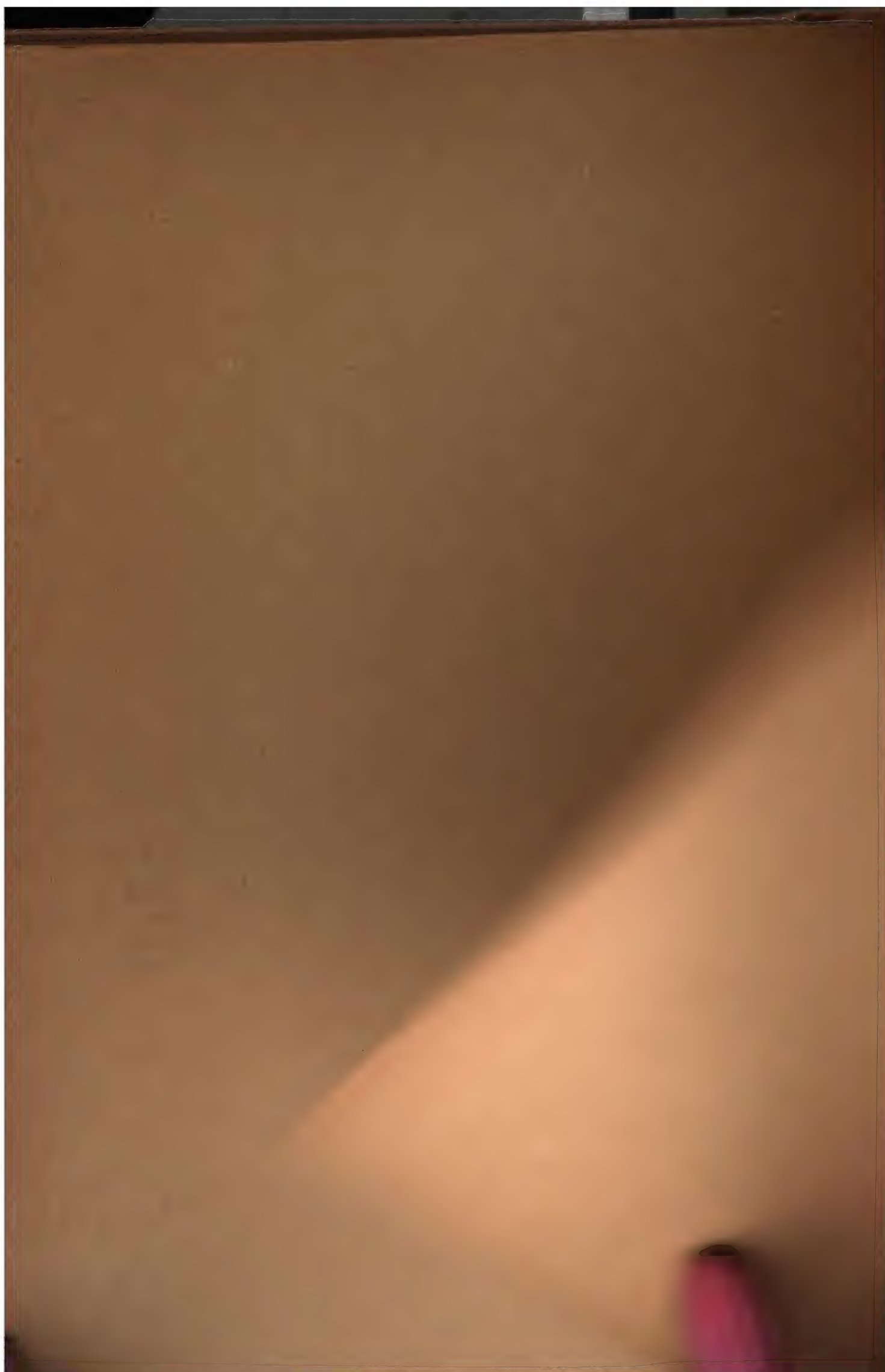
Подаци о потресима у 1894. г. Средио Вл. К. Петковић .	105
--	-----

III

Потреси у Србији 1895. год. Средио Вл. К. Петковић .	109
--	-----

САДРЖАЈ

I

Земљотреси у Србији 1893. год. Са ~~државним~~
ним земљама. На основу службених ~~извештаја~~
П. С. Павловић.

Увод

I. Потрес у Србији

A) Службени и приватни подаци

B) Претходни извештаји о земљотресу

B) Подаци о правцу и јачини земљотреса

II. Потрес у Србији

1. Бугарска

2. Стара Србија и Македонија

3. Босна

4. Хрватска и Славонија

5. Угарска

6. Аустрија

7. Румунија

у Србији затражи телеграф-
ном потресу, према питањима,
управник Геолошког Завода.
једносној заузимљивости г. ми-
нистерствених чиновника,
данас Ускрса добијен врло ве-
рој података. Од телеграфских станица
је да јаве: 1. Кога се дана, у ко-
лико минута, а ако је могуће,
колико секунда, осетио земљотрес? 2. Како
осетио, колико је трајао и какве је про-
мене учинио у телеграфској станици? 3. Је ли
имао каквог утицаја на телеграфске апарате?
4. Је ли имао каквог утицаја на магнетну иглу,
како и докле? 5. Је ли утицао на барометар,
како и докле? 6. Какво је било време док
је трајао земљотрес? 7. Је ли се за то време
чуо какав особени звук, независно од трес-
кавице дома и предмета у њему?

Имајући на уму уместаност потреса, а да
би се на посао прикупљања ангажовао што
већи број приватних лица, упућена су одмах,
преко београдских новина, на све писмене
грађане, ова питања:

„Господице. За проучавање земљотреса,
који су јуче и данас српску земљу потресали,
тако и оних, који би се још могли десити,

ЗЕМЉОТРЕСИ У СРБИЈИ 1893. ГОДИНЕ

СА ДОДАТКОМ ЗЕМЉОТРЕСА У ОКОЛНИМ ЗЕМЉАМА.

На основу службених и приватних извештаја

СРЕДНО

П. С. Павловић.

27. марта, на Велику Суботу, одмах по одне, десно се у Србији врло јак земљотрес. Први, и приватни и службени, извештаји што у поводом тога стизали управнику Геолошког Завода утврдили су факт о великој интензивности и обиму његовом, а и о силној честаности у неким крајевима наше државине. Да би се ова појава што боље проучила, управник Геолошког Завода сазвао је одмах сутра дан, ванредни Геолошки Збор, на коме је утврђено: 1. да Геолошки Завод Велике Школе предузме да прикупља и систематиче све податке о земљотресу; 2. да управник Геолошког Завода напише програм записи земљотреса и то: а) један за све писмене Србе и б) за телеграфска надлежства; 3. да Ј. М. Жујовић и Ђ. Станојевић оду, од стране Геолошког Друштва, да расмотре од земљотреса пострадала места у Ресави и Морави и 4. да С. Урошевић, Д-р Св. А. Радојановић и П. С. Павловић прикупљају новинарске и приватне податке о земљотресу.

У том правцу приступило се одмах послу. Г. г. министри унутрашњих дела и привреде мољени су, да се сва службена извештаја, која се тичу потреса у Србији, устуне Геолошком Заводу на употребу, и да се од свију теле-

графских станица у Србији затражи телеграфски извештај о том потресу, према питањима, која је ставио управник Геолошког Завода. Благодарем ревностној заузимљивости г. министра и свију министарствених чиновника, већ је другог дана Ускреса добијен врло велики број података. Од телеграфских станица тражено је да јаве: 1. Кога се дана, у колико сати, колико минута, а ако је могућно, и колико секунда, осетио земљотрес? 2. Како се осетио, колико је трајао и какве је промене учинио у телеграфској инсталацији? 3. Је ли имао каквог утицаја на телеграфске апарате? 4. Је ли имао каквог утицаја на магнетну иглу, како и докле? 5. Је ли утицао на барометар, како и докле? 6. Како је било време док је трајао земљотрес? 7. Је ли се за то време чуо какав особени звук, независно од трескавице дома и предмета у њему?

Имајући на уму учестаност потреса, а да би се на посао прикупљања ангажовао што већи број приватних лица, упућена су одмах, преко београдских новина, на све писмене грађане, ова питања:

„Господине. За проучавање земљотреса, који су јуче и данас српску земљу потресали, а тако и оних, који би се још могли десити,

врло би корисно било, кад би могли и хтели одговорити на нека или сва ова питања:

1. Како се зове место (општина и срез) у коме сте земљотрес осетили или за него дознали?

2. У који се дан, у који сат, а ако можете знати, и у који минут и секунда десно земљотрес? Можете ли знати колика је тада била разлика измеђ сата телеграфског, железничког и у опште кога регулисаног сата и онога, по којем је бележено време земљотреса?

3. Где сте били кад сте земљотрес осетили: на пољу или дому, да ли у стаји при земљи, или на ком сирату, или у подруму? Шта сте тада радили, како сте га осетили, и је ли Вам што од њега било?

4. Какво је земљиште које се тресло: је ли стена, песак, глина или мочар?

5. Колико је било потреса, у којим размацима, и колико је који трајао?

6. Да ли се земљотрес осетио као потпесак оздо на више, или са стране, или на прекрет, или као дрхтавица? Ако је било више потреса беху ли сви једнаки и једнога рода, или су били разни и по снази, и по трајању, и по начину? Да ли је трус био једнако силан по целом атару или не?

7. С које је стране дошао трус, и куда се упутио?

8. Је ли се чуо само тресак куће и покућанства, или још и неки природни звук и тутњава, и на шта је ова личила, је ли се чула пре и после правог земљотреса, а цео земљотрес личи ли Вам на коју другу појаву?

9. Шта се десило због земљотреса, и је ли било велике штете, јесу ли се куће рушиле и у колико, да није било каквих уринеа, који су зидови и у ком правцу пуцали, у ком су се правцу пукотине у земљи отварале, колико су дугачке, широке и дубоке, и је ли што из њих излазило?

10. Да ли су се предмети покућанства претали и падали и у коме правцу: јесу ли

се катили кадила, иконе, лампе, слике и т. Јесу ли звона сама звонила?

11. Да се није што променила вода у ворима и бунарима; је ли се од земљотреса покренула вода у барама и како?

12. Да ли се на животињама опазно как утицај земљотреса, да ли на ваздуху и времену?

13. Шта сте од Ваших земљака дознали о земљотресу у Вашој околини? Познајете кога, који би радо одговарао на оваква питања о земљотресу?

14. Шта сте од старијих људи слушали о земљотресима у Вашој околини?

Молим Вас, да свој одговор адресујете *Геолошком Заводу Велике Школе* у Београ који је одређен да прикупља све податке о овим земљотресима, и који ће Вам бити једнако захвала и ако макар само на по не питања одговорите. Још Вас молим, да се трудите много да на сва питања одговарате да пишете само о ономе што знате и што су Вам озбиљни људи казивали. — Ускрс 1893. год. *Ј. М. Њујовић* професор управник Геолошког Завода Вел. Школе.

Желећи пак да на ова питања стигне само што више, него и што тачнијих одговора, управник Геолошког Завода умоли још и г. министра просвете да разнањеменута питања свима учитељима и наставцима у Србији и да им препоручи, да по њих поступе и своје извештаје службено Запису. Овим путем Геолошки Завод добио многобројни и неоцењени материјал и из удаљенијих крајева Србије.

Сем тога замољена су сва уредништва српских места да Геолошком Заводу пошљу оне бројеве, у којима би било ма каквих извештаја о земљотресу; али Геолошки Завод није добио с ове стране онолико и она потпоре како се је надао.

После свију ових припремних рад управник Геолошког Завода, у пратњи *Т. Станојевића* проф. Вел. Школе и *Т. Ленковића* тад. начелника министарства

и кренуо се, 30. марта, на пут ради трања највећма потресаних крајева у Мораве и Ресаве. Резултати њихових трања објављени су у службеним новинама.¹⁾ Да би се добила целокупна слика о и најјачем потресу, а и из разлога што ни извештај, услед одсуства његових припреми штампарских погрешака, ја сам га уврстио (по дозволи г. Ј. М. Жујовића) у други део првога одељка овога грађана. У допуну његову приложени су још и снимци из тога краја које је израдио Ђ. Станојевић.

А послије ваља нам поменути, да је г. Жујовић, директор Геолошког Завода и академик, држао предавање у Краљевској Академији Наука, и да је Академија његов предлог одлучила: 1. да државни комитет ради проматрања земљотреса да се они дешавају; 2. да изда наредбу јавној контроли телеграфских хронометара; 3. да се уложи г. министар просвете Геолошком Заводу даде средства за насељенографију. Према обавештењима, која Геолошки Завод добио од стручњака из иностранства, а нарочито из Швајцарске, где су ојави веома честе, одустало се од наредби о инструментима, јер ни један није био тачан, а тако су скупи да се њима не снабдеје потребан повећи број постојећих. Г. Св. А. Радовановић државни

инженер обилазио је детаљно цео крај где су били потреси (Ресаву, пожаревачко Поље и околину Јагодине и Ћуприје), прикупљајући податке о правцу потреса и јачини ој према последицама му. Он је о томе, у мају 1893. год., држао једно предавање на седници Геолошког Друштва и уступио свим тим све податке које је на лицу места добио и за које је држао да су од већег интереса; они ће се публиковати као додатак материјалу, у другом одељку. Назором природи и узроку ових потреса на-

поменуо је он уз додатак своје књижице „О тресу“, прештампане из „Дела“ за 1894. год.

Чим ми је, 10. априла 1893. год. од стране Геолошког Друштва, стављено у дужност, да средим свеколики материјал који се тиче земљотреса, ја сам одмах приступио томе послу, предузевши да поступно и полако прикупљам и одабирам све писмене документе, који су ми у Геолошком Заводу на расположење стављени. Геолошки Завод имао је већ тада богату збирку: 1) извештаја телеграф. станица; 2) извештаја железничких станица, послатих поштом и преко главне дирекције железница; 3) извештаје приватних особа; 4) рапорте министарства унутр. дела од потчињених му органа; 5) министарства привреде и најзад 6) новинарске извештаје. Из дана у дан овај је материјал све већма растао бројно, нарочито кад мало доцније учестале извештаји наших учитеља, који су због задоцњења били у стању да пошљу Геол. Заводу податке о доцнијим, мањим и ређим потресима и то у времену, када је ова силна природна појава почела слабити по интензитету и опадати по учесталости, тако да обичан свет о њој није ни водио рачуна.

Стојећи строго на гледишту поверења ми дужности: да што потпуније изложим материјал, а у жељи да олакшам посао доцнијим испитачима ове природне појаве, трудим сам се да сав доступни ми материјал — огроман по броју, а растурен по разним извештајима — тако поређам, како би се овим њиме могли што лакше и подесније користити. Тога ради најподесније ми се учинило, да средим све податке о земљотресима по времену њихова појављивања, а после, у истоме датуму, према азбучном реду оних локалности одакле је за њих јављено било. Пошто цео материјал није исте каквоће, већ и с тога, јер су разни посматрачи, са свога гледишта, обрађали већу или мању пажњу на једну или другу појаву приликом треса, то су из једног и истог места често пута истина навођени извештаји; али се при том називао на излагање били оних

¹⁾ Српске Новине, бр. 86., од 23. априла 1893. год. 416--417.

факата, у којима се извештачи не слажу или, често пута, избаћиване су нетоварности у излагању.

При сређивању материјала налазио сам на разне тешкоће. Поменућу неке. У извештајима министарства унутрашњих дела — нарочито познијим — јављало се за поједине потресе, тек после два три дана, а у извештајима је често бележено: „јуче у вече“, „прекјуче на ноћ“ и т. д., или, што је још најгоре, када се у рапорту окружних начелства просто преписивао телеграфски извештај пијних органа од ранијег датума. У таквим случајевима било ми је врло тешко наћи се, особито када писам имао извештаја друге врсте, са којима би их могао упоредити и по датуму квалификовати. У овим (ређим) случајевима мислио сам да је боље не уносити их, него поводом тога стварати нове забуне. Врло редак случај бивао је, да денене (нотице) немају датума кад су послате. Срећа, те се готово све оне односе на први најјачи земљотрес. Остале, којих је врло мало, нису употребљаване.

Највећа тешкоћа на коју ће наићи сви они, који се буду бавили о детаљној студији земљотреса у 1893. год., јесте, на сваки начин, одредба времена кад су се потреси јављали и колико су трајали. Геолошки Завод у овом погледу чинио је неке представке министарствима просвете и привреде и шта је по томе рађено публиковано је раније.¹⁾ Време у извештајима није мењано. Отуда се може наћи, да се по кад што у истој месту, исто, средњеевропско, време разликује за неколико минута. Да би се ипак могло доћи до какве корекције времена обраћам пажњу стручних читача на време хронометра у главној дирекцији, по коме се, у највише случајева, јављало и из мањих железничких станица.

Највише сам се трудио да ми не измакне какав податак, међутим уверен сам да ми је то најмање испало за руком. Ово се највише

тиче новинарских извештаја. — Из министарства унутр. дела имао сам извештаје докључно 8. маја, и, доцније, од краја августа за неколико дана.

Приватни извештаји дали су, поред тога што се од њих тражило за мањке трусов и упут за тражњу писмених извора о томе. Из њих се види да ове појаве нису ретке у Србији, већ да их је и раније бивало, и да што се о њима или није водило толики рачун, што су по интензитету биле слабије, није било начина за њихову публикацију. Потврду овога упућујем само на прибављене и изнесене мношину извештаја за трусове почетка 1893. год. на до Велике Суботе потресе за које се у многим српским местима поредштамне и других средстава за објављивање, апсолутно ништа није ни знало. Тресци на много ранијег датума, о којима дошло до сазнања путем ових приватних извештаја, утврдили су Геолошки Завод и Школе на живље заузимање око већ очитог прибирања материјала ове врсте, се налази растуран по многим архивама, леницама, новинама, старим летописима и књигама. И ако је ово веома тежак и досадан посао, тек надати се је, да ћемо — ако и сураднике не изда стрпљење и досаду похвална ревност — за кратки низ година имати врло лену и богату хронику потреса у балканским земљама од најстаријег времена па до данас. — У неколиким извештајима налазе се забелешке о народном мачењу постанка потреса. Ако се будна ово обратила пажња, и ова ће се збирка надамо се, повећати.¹⁾

Извесни потреси од 1893. г. заузимају велико пространство. Да бих и у овом погледу олакшао доцнијим испитачима, на крају епистике земљотреса у Србији, ставио сам и потресе у околним земљама. Одакле је материјал

¹⁾ В. Српске Новине бр. 106., од 15. маја 1893. год. XXI. Геолошки Збор, тачка 1. и 4. о регулацији поштанско-телеграфских хронометара и набавци сејсмографа.

¹⁾ Прву белешку по овој ствари саопштио сам у 13 Јавора за 1893. год., где треба исправити и једну погрешку која се нехотично измакла. Место 27. априла треба сменути 27. марта.

узнман наведено је поред сваке забелешке о потресу. За земљотресе који су се десили у Старијој Србији, Македонији и Бугарској велику благодарност дугујемо нашим конзулима и министар. иностр. дела, преко кога су извештаји слати Геол. Заводу. За потресе у Хрватској и Славонији много нас је задужио г. др Миша Кишпатић проф. загреб. универзитета. На представку моју, за време мога боравка у Загребу, да су ми податци за Хрватску и Славонију — услед оскудице хрват. новина — врло оскудни, драговољно ми је уступно тадашњи свој рукопис о земљотресима у 1893. год., који се у то време находило пред југословенском академијом, и на тај начин поштедео ме дуготрајног и мучног прибирања по старим новинама. Нека ми је овде дозвољено да му у име своје и Геол. Завода изјавим искрену благодарност.

На послетку, дужност ми је, у име Геол. Завода, изјавити дубоку захвалност

свима чиниоцима, који су припомогли сакупљању богате и лепе грађе, којом се Геол. Завод само поносити може. На првом месту та захвалност припада г. г. министрима просвете, привреде, унутрашњих и иностр. дела, који су, по својој службеној положају, припомогли да се програми за рад штампају, растуре и остваре, даље г. г. Таси Миленковићу начел. министарства, Св. А. Радовановићу, држ. геологу; К. Кондићу, бив. руковођу телеграф. штације; Жив. Михајловићу, предавачу из Свилајнца; д-ру В. Панјотовићу и проф. С. Стојадиновићу из Крагујевца, свима г. г. телеграфистима и поштарима, наставницима основ. и средњих школа, свештеницима, инжењерима, уредницима свију листова, који су општали питања Геол. Завода на све писмене Србе, и у опште свима и свакоме, који нису пожалили труда, већ су се својски одазвали позиву Геол. Завода Велике Школе.

I.

ПОТРЕСИ У СРБИЈИ

A) Службени и приватни подаци

15. Јануара

Неменикуће (округ подунавски). — Земљотрес код нас, у Неценикућама, од 15. јануара до 27. марта већ три пута бива. Прва два земљотреса били су слаби, но ипак доста приметни(?)... (Михаило Милојевић свештеник, у своме извештају за 27. март).

2. Фебруара

Свилајнац — 2 фебруара када се је осетио земљотрес у Свилајци, по мом сату, који иде као и фабрички (војно-технички завод) било је 6 с. и 58 м. у вече. Седећи у кући својој, која је при земљи, а у средини вароши, опазио сам прво подземно, потмуло брујање и приличан таласасти земљотрес. Како сам седео на обичној столици, читајући новине, љулао сам се у горњој половини тела лево и десно 2—3 пута. Прозори су били мирни а таван је почео крцкати. Трајао је од прилике 3—4 сек. (Из извештаја Пићифора Димитријевића, шефа тополивнице, од 27. III).

3. Фебруара

Сенски Рудник (окр. моравски). — Овог дана десно се земљотрес у Сенском Руднику и то местимице, тако осетио се на једном

месту, а од истог за 20 метара није се опжао.¹⁾ (Добривој Затежић, земљомерник).

28. Фебруара

Петровац (окр. пожарев.). — У 8^{1/2} с. вече осетио се један слаб земљотрес. Лич је на тоновски звук. Долазио од ЈЗ. стране (Лука Младеновић, трговац).

1. Марта

Барошевац (окр. подунавски). — Једна осамљена земљотрес осетио се овде 1. марта у вече, отприлике после 7 с., и трајао је до 2 сек., а био је доста јак; љулао је црквену зграду од Ј—С. Никакве штете није чинио. (Дим. Момчиловић, учитељ).

Баточина (окр. крагујевачки). — У 7 с. ова у вече био је овде турс, без турског таласа. Трајао је 5 сек. Љуљање је било као северу и патраг. Осетили смо га св варошници. (Б. Димитријевић, учитељ).

Брзохотска (окр. пожарев.) — Први трес земљин појавио се 1. марта по подне, од прилике око 8 часова. Прво се чуо з

¹⁾ Да не буде локално стропштавање? Или је слабији трес, па неко осетио (в. пр. извештач), а други неко не?

трајао 40 сек. („Одјек“ бр. 62, од 1. априла 1893. год.)

Алексинац (окр. крушевачки). — У 3 сах. по подне осетио се јак земљотрес. Сат је у телеграфу стао. Магнетна игла није ништа изгубила од своје осетљивости; други знаци нису опажени, јер је због јаког потреса напунитена апаратна соба. Време је било чисто и лепо. (Телеграф. станица).

— У 2 с. и 50 м. био је јак земљотрес, који је трајао 10 сек. Осетио се као потисак од С—Ј. (Железничка станица).

— У 2 с. и 40 м. таласасти потрес са тутњавом, као кад пролази железнички влак. Једном бакалнику пао раф са ерчом. (Милан Алексић, свештеник).

Аранђеловац. — У 2 с. 50 м. по подне јак земљотрес, трајао 4 сек., одмах затим, у 2 с. и 53 м., појави се опет, али слабији, трајао 2 сек. У вече тога дана, у 9 с. и 45 м., појави се још слабији и трајао је 1 сек. Телеграфска зграда јако испуцала. На апарате и магнетну иглу није се обраћала пажња. Време је било ведро, хладно и ветровито. (Телеграф. станица).

— Јак земљотрес и тутњава у 2 с. и 50 м., слабији у 2 с. и 55 м. Има штете. („Видело“, бр. 36, од 28. марта 1893. год.)

Багдан (окр. моравски). — У 2 с. 50 м. по подне био је земљотрес. Пему је претходила потмула тутњава, налик на плотун батерија из далека. Овога дана био је готово сваког сата по један удар, по сви слабији од првог. Дошао је од З—СН. (?). Зидови на згради попуцали. У селу Војски јавила се пукотина и излазио плав песак. (Желез. станица).

Бадњевац (окр. крагујев.). — Најјачи потрес био је око 3 часа по подне, а осим овог било их је више. Први се осетио као дрхтавица, други је најјачи и претходила му подземна тутњава; дошао је од СЗ.—ЈН. Од земљотреса попадало је 6—7 димњака, попуцали штукатори на кућама, а зидане куће више страдале. Животиње су се поплашиле: скакале и дрхтале. (Драгут. Димитријевић, ђакон).

Бајна Башта (окр. ужички). — Земљотрес се осетио око 3 с. по подне; дош. СН. и трајао 7 сек. Никаквог утицаја имао на апарате телеграфске и магнетску. Барометар није посматран. Време је било јасно, облачно и са мало ветра. (Тел. станица).

Барошјевац (окр. подунав.). — Земљотрес који се десно овог дана, дошао је с ЈН. тога чула се подземна тутњава. За време треса пао је један димњак с једне омањнице, никома и остале зграде испуцале су, али по условима (где се таван с дуваровим стаје). Црп је на неким кућама порем. Црква, која је од тврдог материјала, прен је по средини северног и јужног дувар звонаре. Ноћу између 27. и 28. марта осетио смо још 2—3 потреса, од којих је само један осетио око 11 сати, био велики. Јачини је била отприлике половина првог. (Момчиловић, учитељ).

Батага (окр. ваљевски). — Око 3 с. по подне осетила се прво хука, као јак удар, на после земљотрес од СЗ. стране, од којег се кућа потресла. Трајао је 10—15 сек. После 10—15 сек. осетио се други слабији потрес, трајао 2—3 сек. (С. Маричевић, учитељ).

Батошина. — Земљотрес се осетио у 2 с. и 50 м., трајао је око 25—30 сек. Кула рао је око 20 сек., па онда опадао. По 1 с. други слабији. После 1 сата дунуо је хладан, СЗ. ветар, који је целе ноћи потресао, а овај се јављао сваки 10, 15 минута. Забележили смо преко ноћ три потреса. Најјачи је био око 11 с. ноћу. Пре земљотреса чује се хујање, као јак ветар или мула грмљавина. Писац СЗ.—ЈН. Димитријевић скоро сви попадали. Дувари испрепунци свима скоро правцима, негде из дувара падале цигле. Црква неспособна да служи. Школа не ради цео април, јер су опрали ланке. Земљиште је нанос. Петли увек поплаћују а не лају. (Б. Димитријевић, учитељ).

Бегалица (окр. подунав.). — На В. Суботу осетила се три потреса. Први био је најдужи и најстрашнији а други

ого краћа. Трус је дошао од З—Н. Од по-
са кухињски судови попадали су, димњаци
кућа на више места срушили се, ћерамида
на крововима разбијала а на неким и пала.
да у бунарима и барама замутила се. Људи
за време потреса осећали као неку врсту
звезице. Земљиште на ком је село махом
глина. (Дим. Марковић, учитељ).

Бела Паланка (окр. широтски). — У 2 с.
50 м. по подне осетио се прилично јак зем-
отрес, који је трајао 3 сек. Није утицао на
гнетну иглу. Време ведро са приличном
адноћом. (Тел. стан.).

Бели Поток (окр. тимочки). — Потрес као
је дошао са Н., трајао је 8—10 сек. Сна-
о сам у извору воду са свим мутну. (П.
дивојевић, учитељ).

Белаяка (окр. моравски). — У 3 с. и 10
по сунчанику, био је земљотрес од С—Ј.
е овога потмула тутњава. Димњаци су обо-
ни. Предмети по кућама падали к југу.
да по барама по читав метар излазила из
рита. Домаће животиње необично су узне-
рене биле. (Павле Димитријевић, учитељ).

Београд. — Земљотрес се десно у 2 с. и
м. по подне. Био је јак, трајао је 15 сек.
апаратној соби зид с леве стране, с једног
аја плафона до другог, приметно препукао.

магнетној игли никакве се промене нису
азиле; часовник на дувару престао да ради.
еме је било поладно, и час ведро а час
лачно. (Врач. тел. станица).

— У 2 с. и 50 м. два потреса, први је
ајао 2—3 сек., други 10 сек. Оба су била
ласаста. Правац СП—ЈЗ. Претходно се чуо
дземни тутњ, налик на грмљаву из далека.
Железн. дирекција — Гранд Хотел).

— Време кад се земљотрес десно јесте
с. и 50 м., по средње европском (за секунде
знам), јер сам тада гледао у сат, који се
ходи у министарству грађевина и који се
аког дана у подне регулише по пенитанском.
Манојловић, чинов. желез. дирекције).

— Око 3 с. после подне био је овде јак
мљотрес, који је трајао неколико секунда,

десет минута доцније био је један слабији по-
крет. Куће се љуљаху, многе су повређене.
Правац покрета био је са Н—З. (Neue Freue
Presse).

— Први земљотрес био је врло јак и тра-
јао је 27 сек. Многобројне су куће оштећене,
међу њима 1 на Теразијама. На Врачару су
попуцали дуварови на аустријском посланству.
Казнени завод у Топчидеру такође је оште-
ћен. Потрес је изазвао формалну панику. Људи
заstraшени јураху на улице, из бојазни да
се куће не сруше. (Neue Freue Presse, бр.
10282 од 28 марта 1893).

— Од 1856. год., по причању старих
људи, у Србији није било земљотреса — бар
се није могао приметити. Те године — 1856. —
појавио се око 2 с. и 56 м. по подне и тра-
јао само 6 сек., али је потрес био доста јак,
и после толико година ево га опет. Овде у
Београду удар је био доста јак и трајао је
15 сек. — ма да штете велике није било. Ну,
као да је од њега највише страдала Јагодина.
Тамо се земљотрес појавио око 20 пута и то
са таквом јачином, да је неколико кућа по-
рушено. Исто тако у Тузрији и Свилајцу.
Једном овд. поштом дошла је денеша да му је
кућа у Свилајцу раздвојена великом пуко-
тином земљином. („Борба“ бр. 32. од 2. априла
1893. год.).

— Јуче у 3 с. и 10 м. по подне осетио
се у Београду, у два маха, са растојањем од
2—3 мин., веома јак земљотрес. Први трес
био је много јачи и трајао је 15—20 секу-
нада. Подземна тутњава није се чула ни јед-
ног пута. Земљотрес је ишао у правцу од
ЈП—СЗ. Озбиљне штете од овог земљотреса
у Београду није било, сем неколико поруше-
них димњака на понеким тропним кућама,
једног разбијеног стакла на излогу, повећег
броја разбијених слика и огледала. („Видело“,
бр. 36., од 23. марта 1893. год.).

— У 2 с. 51 м. по подне јак земљо-
трес, трајао је 30 сек.; други у 2 с. 55 м.,
трајао 3 сек. (Железничка станица).

— У радњи је радио 31 сат, а у моменту стајо 26 и то у 3 с. и 14 м. (по београдском времену). Они што су радили висили су на источном зиду. (Макса Антонијевић, сајцијал).

Бољевац (окр. црногорски). — Први врло јак земљотрес био је у 2 с. и 47 м., праћен јаком тутњавом, а трајао 20 сек.; други, много слабији, био је у 3 с. и 5 м. и трајао 6 сек.; а трећи, врло слаб, у 3 с. и 18 м., трајао 4 сек. Није утицао на телеграфске апарате. Време је било ведро, али је дувао врло јак ветар. Говоре да је се појављивао и преко ноћ истог дана — у 11 с. ноћу. (Т. станица).

Борач (окр. крагујев.). — У 3 с., 14 м. и 30 сек. десно се земљотрес, који је трајао 4 сек. Земљиште је несковито. Штете није учинио никакве. (Војислав Милорадовић, учитељ).

Бошњаци (окр. моравски). — Око 3 с. по под. био је врло јак земљотрес са страним тутњавом. Готово је свака друга кућа, са димњаком, страдала, а у сваке је кров поремећен. Трајао је до 4 сек. Перац С—Ј. У бунарима се није вода променила, али у изворима јесте: постала је мутна. Земљиште је смонца, а дубље несковито. Код Турије пренукла је земља и избијала вода са неском, који је свек мирисао на сумпор. Тако исто било је у атару села Шавца, близу Параћина. Сем овога преко ноћ било је више потреса, али сви су слабији и краћи. (Мих. Милошевић, учитељ).

Браћина (окр. крушев.). — У 3 с. и 15 м. по подне био је земљотрес. Никакве штете. Трајко Стојковић, учитељ.

Брачин (окр. крушевачки). — Око 3 с. по под. била су два потреса, један је трајао 10—15 сек., а други 2—3 с. Перац СЗ—ЈП. Земљиште глина. Школска зграда пенуцала, ћерамиде пошадале и порушила се два димњака. — До 11. априла није било дана да се земља не тресе. (Милан Вељић, учитељ).

Брђани (окр. руднички). — У суботу око 3 и по сата по под. од земљотреса љуљала се столица пода мном, после 10 м. појавио се други, али краћи. Многи га нису осетили. Из-

гледа ми да се јавио од СП—ЈЗ. Стовац иланила. Ноћу око 12 с. био је такође земљотрес. (Драгутин Зисић, учитељ).

Брза Паланка (окр. крајински). — У 3 с. и 42 м. по подне осетио се доста јак земљотрес. Дошао је са СП стране и трајао 18 с. При овој појави ђуре на сату јако се заљало и сат стао, а каса и остали предмети јако су се заљуљали. На телеграфским апаратима није се могло ништа приметити. Време је било облачно. Чуо се јак шум налик ветар. (Тел. станица).

— Између 3 и 4 с. по под. био је земљотрес, који је трајао 5—6 сек. Перац СЗ—ЈП. На кућама се јавиле цукотине. (Радул Сисић, учитељ у пензији).

— У 2 с. и 55 м. осетио се јак земљотрес, који је трајао 12 сек. („Видело“, бр. од 28. марта 1893. год.).

Брзодола (окр. пожарев.). — Од земљотреса, који се овде десно, падали су димњаци кућа. Вода је из неких извора избијала му. Код четврске цркве из чесме је текла мутна вода за време од 2—3 секунда. (Б. Радичевић, јак).

Брестовац (окр. црногорски). — Земљотрес је застао на путу између Зајечара и Гитовца. Коњ заглављен стао, па после и бежати. Вода је у бањи за четврт сата турска бела као млеко и у већој количини. У бањи вода придошла. Исто тако и у извору до сад слабом. Пенд Краљевог Конака између басамака, појавио се нов извор. И тамо нема никакве. (Петар Илић).

Брзе (окр. крушев.). — У 2 с. и 7 м. по под. осетио се, од П—З, земљотрес и трајао 4 сек. На телеграфском апарату није било се као кад је јака непогода. Магнетна игла раније скретала врло јако, а до земљотреса слабије и неправилно, отприлике 4—6 пута. За време земљотреса било је облачно, ветар је дувао јако и чуо се тутњав. (Тел. станица).

— Земљотрес је био у 3 с. и 5 м., а трајао 4—5 сек. Дошао је од Мораве, са се-

ане. Чула се потмула тутњава. Штете није било. Неколико комада ћерамида пало је с два једног саланга од кукуруза. (Васа Говић, учитељ).

— Данас у 3 с. овде јак земљотрес од 3; трајао је 5 сек.; штете нема. („Одјек“, бр. 62., од 1. априла 1893. г.).

Валакоња (окр. црипоречки). — Око 3 часа под. сва се школа затресе. Била су два греса. Земљините је каменито, смоница или тига, ређе пескуна. Велике штете није било, то што су у селу Сумраковцу зидови оловске зграде пренукли. Вода у рекама таласала се, а стока се у пољу поплавила. (Југут. Михаиловић, учитељ).

Ваљевс. — Овде се осетио прилично јак љотрес у 2 с. и 47 м., и то у два маха. Уги је био нешто снажнији од првог. На парате није имао никаквог утицаја. За време љотреса дувао је ветар. Осетио се и неки тмуо подземни звук, палик на водонад кад из даљине слупа. (Тел. станица).

— У 2 с. 47 м. био је земљотрес, трајао отприлике 10 сек. (Извештај минист. унутрњих дела).

— Земљотрес је био на прекрет од Ј—С., трајао је најмање 10 сек. После 10 м. други трес од 3 сек. У цркви су се кандила кљала. (Стојадин Радосављевић, секр. суда).

— Од јаког земљотреса, који се десно у 3 с. по под. на Вел. Суботу, предмети кућама падали су, зидови испуцали, многи варски сатови стали, на 2—3 места димци са кућа од тропног материјала понасти, а са многих је кућа и црп падао. Поже је, по мом рачуну трајао највише 5 с. После 2 м. земљотрес се поновио; тај је поже био краћи и трајао свега 3 сек. Према котинама у цркви ваљевској, на платону, пукотинама на кући оvd. проте, по нижу плафонских лампа, кандила и др. и пожу еспапа у дућанима Св. Милићевића, екарија у оvd. апотеци, могло би се као и да је правац потреса био СЗ—ЈИ или атно. Сем овога потреса тога дана десно

се, по забелешци г. Љубе П. Пенадовића, још један и то у 11 с. и 20 м. ноћу. По његовом причању трајао је највише 2 сек. (Љуб. Павловић, професор).

— Уочи Ускрса, у 3 с. и 12 м. по под., у Ваљеву је био земљотрес. Трајао је 5 сек. („Дневни Лист“, бр. 69. од 1. априла).

Варварин (окр. моравски). — Први и најјачи земљотрес десно се у 2 с. и 49 мин. по под. Осетио се са јаком подземном тутњавом, која је долазила са СЗ. стране и трајао је 20—30 сек. Зграда је сва испрескала. Време је било ветровито, а сунце грејало. Сем овога било је још и неколико пута, у разно доба. (Тел. станица).

Велика Каменица (окр. крајински). — У 2 с. и 55 м. био је земљотрес са подземном тутњавом. Свод црквени испуцао. Звоно два пут ударало. Полелеј се клатио од З—И. Неколико димњака спало с кућа. (С. Ђурић, учитељ).

Велика Лешница (окр. подрински). — Земљотрес је био у 2 с. и 55 м. по под. и то у два маха. Први је трајао 4—5 сек., други 2—3 сек. Правац ЈИ—СЗ. Штете нема. (Дим. Тодоровић, учитељ).

Велика Плана (ок. подунав.). — У 2 с. и 50 м., по средњеевроп. времену, земљотрес у 2 маха, од Ј—С.; први је трајао 30 сек., други 10 сек. Остали, у размаку 20—25 сек., 1, 2, 3 сек. Земљотресу је претходила тутњава. (Келези. станица).

Велика Плана (окр. топлички). — Око 2 с. и $\frac{3}{4}$ по подне било је два потреса. Трајање 3—4 минута (?). Правац И—З. Штете нема. (Јован Ивановић, учитељ).

Велики Пошковић (окр. моравски). — Земљотрес се десно у 3 с. и 2 м. по под. Трајао је 30 сек. Правац И—З. Ухватив се за једну врбу, повијао сам се заједно с њом. Потрес је, праћен јаким звуком, починио велику штету (до 300 домова). Порупени су многи димњаци и ћерамида. Све зидане бине остале су неспособне. На 9 дућана кров пао. Јавиле су се пукотине у земљи од 2 цола. Вода се у из-

није учинио никакве. Време је било о и ведро. (Тел. станица).

Ица (окр. тимочки). — Пре потреса тутњаву, као кад кола прелазе преко на после поче да се тресе. Потрес 20 сек. Правац С—И(?). У цркви, са ала је једна кринка малтера. (М. Лаучитељ).

ин (окр. подунавски). — У размаку ута, било је два потреса. Неке иконе пале на под, а од тавана црквеног пенито лепка. У изворима вода је измута. (Мил. Јов. Жујовић, учитељ).

новица (окр. крушев.). — Овде је био трес, услед кога се кров на сеоској прозао. (Саватије Грбић, учитељ).

овица (окр. крајински). — У 3 с. и је земљотрес, који се осетио два пут у од 3 минута. Први, јачи, трајао је с., а други 2—3 с. дошао са СЗ—ЈИ. отреса чуо се тутањ, налик на пуцањ. Други пут није се чуло ништа. Зем-песковито. (Милан Радојевић, учитељ).

сани (окр. моравски). — Услед зем-који се врло често (у размаку $\frac{1}{2}$ до понављају, зидови на зградама испуњавају понадали. У земљи се јавиле, упоредо с коритом моравским т. ј. Пукотине су узале, а из њих изба-он песак, који мириса на сумпор.

воде у бунарима појачала се, а ирис није променила. Село лежи на м слоју, а испод овог каменити је љотрес је произвео страх код дома-гиња. (Цветко Љубеновић, учитељ), *чица* (окр. крагујев.). — Био је ве-љотрес. (С. М. Велић, учитељ).

бац (окр. пожаревачки). — У 2 ч. по под. осетио се врло јак земљо-равцу југоистока, трајао је до 20 сек. престао радити на линији, а у том иетна је игла скретала врло непра-совник је стао. Чула се, врло јак, земна тутњава. Време је било мутно, дувао је јак источни ветар — ко-

пава. По други пут осетио се у 2 ч. и 57 м.; био је слабији и трајао 6 сек. Овај други није имао никаквог утицаја на апарате. Чула се слаба, подземна тутњава у истом правцу. Меш-тани причају, да се од првога земљотреса опа-жају, и дању и ноћу, по неколико пута, мањи и врло слаби потреси, који трају 2—3 сек. (Телегр. станица).

— У 2 с. 50 м. по подне појавио се земљотрес и трајао до 10 сек., други пут по-новнио се врло слабо у 2 с. и 55 м. и трајао 2 сек. Први је био врло јак. Зграде пореме-ћене, а код мене пукао зид и сат ми стао у том моменту. (Тел. извештај сред. началн. ми-нистарству унутр. дела).

— Око 3 с. по подне, са истока на за-пад, јак земљотрес; трајао 10—15 сек. Истог дана око 3 $\frac{1}{4}$ с. опет се појавио са исте стране трајао до 3 сек. Око 8 с. у вече био је са исте стране и трајао 2—3 сек. („Одјек“, бр. 62. од 1. априла).

Горњане (окр. крајински). — Било је два потреса у размаку од 1 мин. На планини Столу много јачи. Дошао са СЗ, а отишао ЈИ. Земљините је код нас песковито. Није било штете, само су се тресли предмети. (Јаков Чунић, учитељ).

Горњи Милановац (окр. руднички). — Овде је било два потреса, први у 3 с. а други у 3 с. и 5 м. по подне. На магнетну иглу ути-цао је покрећући је с дрктањем веома сла-бим. Време је било са свим ведро, но са ја-ким ветром и хладноћом. Чула се подземна, потмула хука, а потом тресак куће и пред-мета у њој. (Тел. станица).

Гржиња (окр. топлички). — Око 3 с. по подне осетио сам неко љупкање, које је тра-јало 10 сек. По причању, правац је земљо-тресу СЗ. Чуо се неки звук, као железница из далека. Кандила, вериге, лампе клатиле су се. Нема штете. (Миливоје Пауновић, учитељ).

Гроцка (окр. подунавски). — Земљотрес се појавио тачно у 2 с. и 53 м. по подне и трајао до 2 с. и 56 м. (?); поновнио се после неколико минута и трајао 2—3 сек. Време је

било чисто и мирно. Сем љуљања није се чуо никакав звук. На апаратима није се ништа приметилло. (Тел. станица).

— Потрес, који се десно овог дана, дошао је од СШ—ЈЗ. Куће су пренукле, али ни једна није се срушила. После првог потреса десно се други таласаст. (Никола Соколовић, учитељ).

Губеревац (окр. врањски). — У 2 с. 50 м. десно се земљотрес, који је потресао зграду, столове, врата. Кратко је трајао, а дошао је, изгледа, са западне стране. (Миља Ракчић, учитељ).

Гуча (окр. руднички). — Земљотрес је био у три маха. Зграда се од њега тресла од И—З. Лично је на даљну грмљавину. Црква и школа прела на три места на тавану. Са старе школске зграде онао је леп на западној страни. У многим пљивама и ливадама земља се осула. (В. Мутаџић, учитељ).

Дворани (окр. крушев.). — Око 3 с. по подне био је земљотрес у два маха. Први писмо приметили, други је дошао са СЗ стране. Нема штете. (Жив. Живковић, учитељ).

Двориште (окр. моравски). — Кад је наступио земљотрес — у 3 с. по подне. — једва сам остао неповређен, јурећи напоље кроз кину од ћерамида, што су падале са школске зграде. Трајао је 15 сек. Дошао са С., упутио се Ј. Земљотресу претходио ветар а затим тутњава, која личи на далеку грмљавину или на пуцање топова у великој даљини. Сем ћерамида пали су и неки димњаци. Земљинте је мочарно. — Источно од Дворишта лежи село Пањевац. Код Пањеваца има један извор, који је услед земљотреса пресушио. Остали су извори, за време најјачег потреса били пренуђени водом, тамноцрвене боје, а у једном извору вода је била црна. Земљотрес непрекидно траје.¹⁾ Врашци, пре него што ће се земља трести, ућуте и излете испод кућних кровова, а за време потреса раздате се куд који. Свиње се при потресу скупе у

гомилу и рохћу. Исто тако и кокоши. Ко вршките. Мачке и пси беже. Све животиње опште за време потреса дигну главе и рају. (Т. С. Стевановић, учитељ).

Дивљак (манастир у пирот. округу). — 3 с. и 5 м. по подне осетила су се три потреса, од укупно 40 сек. Пре потреса није чуо тутњаву, само су се кандила у цркви катала. (Ј. Пушић, бив. практикант).

Доња Бадања (окр. подрински). — За време потреса сто ми се паже на СШ. страна. Нисам осетио никакви звук. (Стојан Росић, учитељ).

Доња Мутница (окр. моравски). — У 2 $\frac{1}{2}$ с. по подне по мом сату (разлику не знам) осетио сам навалу крви у глави. Трус је, тутњавом, дошао са СЗ. Земљинте је глинито. Куће на узвишењим местима мање страдале него на нижим. На три до четири зграде срушили се димњаци, а неке су испале. Школска зграда највише страдала, прета могу у пукотину да се завуку. У манастира Св. Петке замутио се извор. (Јел. Ђурбас, учитељ).

Доња Сабанга (окр. крагујевачки). — У 1 $\frac{1}{2}$ 4 с. по подне нишао сам цркви. Кад се тамо дошао наступио је земљотрес. Страх су били страшно поплашени, изгледали као они историски страхари при гробу Христовом. Од потреса чанице у кандилима врнуле су се и зептин се просуо. Иконе катала и др. љуљали се. Први је потрес најјачи, на после све слабији. Попадали оцаи, а куће јако испуцале. (Крета Дитријевић, учитељ).

Доње Видово (окр. моравски). — Земљотрес се осетио у 2 с. 45 м. по подне. Трајао је скоро 1 мин., и то прва половина слабија, друга јак. Затим истог дана у 3 с. 15 м. слабији, трајао 8 сек.; у 3 с. 45 м. слаб, трајао 5 сек.; у 6 с. у вече слаб, трајао 7 сек.; наредног дана у 10 с. и 15 м. слаб — 4 сек.; у 1 с. слаб — 9 сек. Даље до зоре није се осетио. Земљинте је несквито. Правац потреса СЗ—ЈП. Увек се чула пре земљотреса

¹⁾ Било је преко 100 до 1. маја.

а никад после. Ова личи као кад у н пуца топ. Видови су испуцали на више (до 3 мин.). На СЗ. страни од села, на м 12—25 м. од Мораве, а упоредо с препукла је земља у дужини на 40 м., , мало даље, у истом правцу, на 10 м. ња ширина износи до 58 мм. а дубина Вода је Мораве за 2—3 м. нижа. Из пу- а избачен је по мало ситан песак. На гњама се онажало ово: маљка је пред трес маукала, као да је гладна и пла- а је била. Пси су лајали, трчећи на су- тутњави ка северу. Кокоши су изгледале пашене, као кад прелети јастреб. (Мих. инивић, учитељ).

Љуби Милановац (окр. крајин.). — У 3 с. одне осетио се земљотрес. Магнетна игла а осетљивија, на остале апарате није о. Време је било врло хладно са јаким м. (Тел. станица).

Драча (окр. крагујевачки). — За време треса, око 3 $\frac{1}{2}$ с. по подне, био сам на од Крагујевца. У Драчи није било штете Цреновцу понадали димњаци. (Л. Лазаре- учитељ).

Цреновац (окр. подрински). — Земљотрес естио у 3 с. и 10 м. по подне, трајао је сек. Кров на качари почео је пуцка- После овога други слабији, једва да је о 1—5 сек. Потрес се осетио као ли- од СЗ—ЈП. Све ово по причању важи Црну Бару и Бадовинце. (Кив. Јуришић,

Дубока (окр. моравски). — Између 3 и 4 подне био је врло јак земљотрес. По- вога читав низ других. Први потрес до- је од С—Ј. У последње време изгледа и се правац променио од З—П. Чула се њава. Попадало неколико димњака и ће- ца. У селу Гладни паде један подрум и са више попадалих димњака. У Малом вићу као и код нас у Дубокој, а сем испуцала је земља на више места и из- црни песак са водом, за време првог . Пукотина је било дуж а и као руница.

Не знам колико су дугачке. (Светозар Врза- ковић, учитељ).

Душани (окр. крајински). — У 3 с. и 22 м., по сунчанику, чу се прво тутњава на по- сле потрес, од кога се тресао општински кош дрвљаник, ормани. По казивању дошао је са ЈП. стране. Штете није било, сем што се са једног брега одвалила једна грдно велика стена, скотрљала у долину и зауставила у једној њиви. (Антоније Максић, учитељ).

Ђупис (окр. крушевачки). — У 2 с. 50 м. по подне врло јак земљотрес. Услед тога кров станичин а и димњак општењени. Чека- оница препукла на неколико места. (Желез. станица).

Пвањца (окр. ужицки). — У 2 с. и 17 м. по подне осетио се врло јак земљотрес у два маха; први трајао до 13 сек., други 5 сек. Дошао у правцу од П—З., у виду тала- сања. Све ствари, које су биле обешене, по- мерале су се. Дувари сат услед тога стао. Време било облачно и дувао поветарац. (Тел. станица).

— Од потреса, који се десно у 2 с. и 15 м. по подне кућа се тресла, судови на по- лици дрхтали. Штете нема. (Радул Першић, учитељ).

Ћабари (окр. пожаревачки). — Земљотрес се појавио у 2 с. и 58 м. по подне од СЗ—ЈП. Трајао 8—10 сек. Није имао никаквог ути- цаја на апарате. Магнетна је игла случајно искључена била. Време је облачно, дува јак северозападни, хладан ветар. Сем тога било је потреса истог дана: у 6 с. и 20 м., уме- рен; у 7 с. 10 м., такође; у 8 с. и 15 м. слаб; у 10 с. и 11 м., врло слаб и у 10 с. и 52 м. слаб. (Телеграф. станица).

— Од првог потреса сва се гора у Вр- шини близу Ћабара превијала и играла са великим окршајем сувара. У Ћабарима црква је јако попуцала и општењена, нарочито свод и северна страна испод торња. Многи су дим- њаци понадали с кућа, мејана и среског здања. У околини Ливадице и поред Мораве земља је испуцала за 15—20 мм., из пукотине је

вода с песком за један метар нишљала, а већина бунара и извора обилнији су водом него обично. Чесма у Кабарима за 30—50 м. била је замућена (Други изв. тел. станице).

— Многе су куће поремећене. Црква и среска канцеларија највише су оштећене. Штета износи преко 50.000 динара. „Видело“, бр. 37 од 31 марта).

Нагубица (окр. пожаревачки). — Први и најјачи земљотрес осетио се тачно у 2 с. и 55 м. по подне, трајао је 30 сек. Правац са И. Чуо се и јак потмуо тутањ. На магнетну иглу није имао никаквог утицаја. Извор Млавин био је замућен. Петог дана у 3 с. осетио се други, слабији. У 8¹/₂, 10 и 11 с. поћу, слабији, трајао по 2—4 сек. (Тел. станица).

Зајечар. — У 3 с. по подне био је земљотрес. Струја је ишла са И—З. Штете није било. (Пачелн. окр. мин. унутр. дела).

— За време потреса био сам у Зајечару у кафани, која се јако тресла. Чула се и тутњава. Правац од Ј—С. (Ст. Дадић, учитељ, из Метовнице).

Засавица (окр. подрински). — Око 3 с. по подне била су два потреса, први 3, други 1 сек. Земљотрес је дошао са И. стране осетио се као љуљање. Није се чула тутњава. (М. Бошњаконић, учитељ).

Јабланица (окр. црипоречки). — Око 3 с. по подне био је слаб трес. Штете нема. (Председник општине).

Јагодина (окр. моравски). — У 2 с. 58 м. по подне појавио се тако јак земљотрес, да је овде ретко која кућа остала неповређена. После првог треска приметило се да су магнетне игле постале мање осетљиве, као да им је магнетизам поремећен. Време је било ведро, а дувао је доста јак, хладан, северни ветар. Правац СЗ—ЈИ. У 11 с. у вече опет доста јак. (Телеграф. станица).

— У 1 с. (?) и 53 м. по подне први пут врло јак земљотрес. (Желез. станица).

— Земљотрес се десио у 2 с. и 50 м. по желез. времену. Долазио је са СЗ. стране, по мом оцењивању. Пре првог потреса чула

се кратка потмула тутњава. Већи део њака попадао и по нека половина крестреје. Зидови су више попуцали код ких и зиданих кућа. У бунарима приме је да вода има већу висину. Код моје пре земљотреса никад више воде од после земљотреса преко 3 метра. По у вода исте природе као и пре потреса. У лини Јагодине, у селу Рибарима, ³/₄ с. о. роши, распукла се земља, по причању је тамошњег становника, одакле је куќала и жути песак. Пукотина је била до 10 цето тако и у В. Поповићу. (Д. Рашић, шеф желез. станице).

— Око 3 с. по подне појавио се јак љотрес, са претходним јаким звуком пали грмљавину или тутњаву од железнице. трес је дошао од СЗ. Трајао је скоро 1 Кућа ми се љуљала, димњак срушио, и поремећен. Кокоши су се скупиле у ј крај и биле су узнемирене. Земљотрес се прекидно појављује. При првом потресу гинуо је, од једног порушеног димњака, Г судија. (Павле Матић).

— Страни земљотрес задесио варог годину. Махом зграде зидане грдно опште а телеграф. падсентво скоро раскоцано. да прости Гавру Јовановића судију, који гине у кафани Мите Вељковића. („Вид бр. 36, од 28. марта).

— Странна је паника овладала Јагом на Вели. Суботу у 2 с. 40 м. по подан је био ведр, али доста ветровит и дап. Железнички воз тек што је био проз Јагодину а под њом се осети урне тутањ. Изгледало је, као да се земља лама. Земљина кора, тек од једаред, по се вија, исто као и таласи, када се каз воду баца. Куће се пак повијаху, то д то лево и прскаху на многим местима. су измазали у читавим гомилама из згра поље са преплашеним узвицима: „земљо земљотрес!“ И животиња се узнемири, веж и скијување паса да уши пробије. С свима овлада. . . . Тресење се од тог мом

станце понавља. За првих 24 с. сваких минута, а после све доцније. Јачина је по-неједнака. Штета је грдно велика. Све државне, све важније и лепше куће по су неупотребљиве. Школе су са пр-по све упропашћене. На више места око не, причају околни селани, и земља је вла. При потресима кућа вода, избацу-подричаст и смрдљив песак. („Видело“, б., од 2. априла 1893. год.).

Машиница (окр. врањски). — Од земљотреса који се у овом месту десно, куће су ксле, а са једне спале три ћерамиде. е је дошао, по причању, са С. П. Сто-ћ, учитељ.

Машиница (окр. тимочки). — У 2 с. и 55 сунчанику, био је потрес од 20 сек. а. После 5 мин. обновио се, али много и. Правац 3—П. Пре земљотреса чула се ва. (Милева Васиљевићка, учитељица).

Миковац (окр. крагујевачки). — Око 3 с. дне осетио се, у три маха, таласасти трес. Први најјачи потрес трајао је 30 други слабији 5 сек., а трећи најслабији У 10½ с. ноћу осетио се такође. Пра-отреса са И. ка 3. Пред првим потрес-ула се тутњава. На жабарској цркви рет с торња на источну страну, па се кров. (Свет. Михаиловић, учитељ).

Менац (окр. крагујев.). — Око ½ 3 с. д. био сам у цркви и приметно како се греса полелеј љуљао од С—Ј. Ћерамида ло покренула. Никакве промене нису не на животињама. Око 7 часова осе-потрес. (Јов. Рафановић, учитељ).

Младово (окр. крајински). — Земљотрес-тио овде у 2 с. и 45 м. по под., до-од СЗ. С почетка слабији потрес, ад брзо пролазе кола, затим јак са љу-а зграда и свију олакших предмета и најслабији. Трајао је свега 10—12 сек., какве штете, сем пада једног димњака юни. На анаратима осетио се на реле-у виду дрхтања и јачег скретања бусоле, зинувши рад између ове и Брзо-паланачке

станице због неразумљивих знакова на ре-ленма. За време земљотреса било је време мутно и загушљиво са slabим ветром. Људи слабијег организма добијали су несвестицу. Пред земљотресом чуо се један особити звук, као шум од наглог придолажења воде кад се ноћу осети. (Т. станица).

Младурово (окр. пожарев.). — Од земљотреса који је трајао 4 сек., многи димњаци с кућа понадали, а зидови на зградама по-пуцали. Правац СЗ—ЈН. Дознао сам да је земљотрес био јачи по висинама него у до-линама. (Никола Цокић, општ. писар).

Младушница (окр. крајин.). — Између 3 и 4 сах. по под. био је земљотрес са звуком налик на грмљавину. Од овога понадали та-њир с полице. Правац ЈН—СЗ. (Драгомир Петковић, учитељ).

Мленовик (окр. пожар.). — Од потреса, који се осетио као дрхтавица са 3., пало не-колико димњака. (Ошпитински суд).

Млење (окр. подрински). — Осетио се један потрес, који изгледа да је дошао са источне стране. Никакав звук није се чуо. (Живко Живановић, учитељ).

Млока (окр. крагујев.). — За време по-треса био сам на путу између Раче и Са-ранова. Низ једну врло благу низбраницу коњ паде пода мном. У Рачи многе куће по-рушене, дувари опали, димњаци понадали. У вече сам био у Ланову, где сам, нарочито по заласку сунца, осетио многе земљотресе — готово сваких 5—10 м. У Клоки, по при-чању, потрес је уз пратњу тутњаве, дошао са 3. Поручено је неколико димњака. (Ђорђе Пилић, учитељ).

Мњажевац. — Земљотрес је био у 2 с. и 54 м. и у 3 с. и 14 м. по под. Први, доста јак, потрес у правцу СЗ., трајао је 7 сек., а други, слабији, 20 сек. Време је било лепо. (Т. станица).

— Данас у 3 с. 20 м. по под. појави се овде доста јак земљотрес са СЗ. стране и трајао је око 2 сек. Дуварови и штукатор на згради начелства на више места попуцали.

Штете није било. (Окр. начел. минист. унутрашњих дела).

Ковиље (окр. ужички). — Око 3 с. по подне почеше због земљотреса, који је пинао у правцу С—Ј, нагло падати низ кров димњаци (и то нешто од земљотреса пре 4—5 год., а нешто због овог). Димњаци су већином до крова пресечени и дупке пренесени за 4—5 см. на ЈЗ. Зидови школски непрекали. Чула се и нека тутњава, налик на потмулу грмљавину. Земљиште је од камена и ситног песка. (Мих. Ђуричић, учитељ).

Коларе (окр. подунавски). — У 3 с. и 15 м. јави се у два маха потрес. Први је био јачи. Онци попадали, црква преко средине пукла. Крст више олтара окренуо се. Пре потреса чула се тутњава. (Коста Поповић, председник општине).

Коњуси (окр. моравски). — Око 3 с. по подне покретама се земља као лађа на води. Куће су све начете, испуцале. (М. Поповићева, учитељица).

Копривница (окр. крајински). — Земљотрес, који се десно у 3 с. и 30 м., трајао је 20 сек. Најпре се чуо подземни тутањ, па после прасак од Ј—С. Од потреса једино што је једном човеку пао стари оцак с куће. Земљиште је смоница. (Јов. Вуксановић, учитељ).

Кораћица (окр. подунавски). — Од потреса изобављивани онци у комшилуку; звоно звонило, црп са цркве (са севера и југа) сручио се на земљу. (Лука П. Лукић, земљоделац).

Крагујевац. — Први и најјачи земљотрес осетио се у 2 с. и 49 м. по подне, од тог доба понављао се чешће, само слабије. Магнетне игле, за време трајања, биле су врло узнемирене; имале су јако кретање. Барометра станица нема, а по чувењу није се мењао. Земљотресу првом претходила подземна грмљава, а он је трајао 40—60 сек. Време облачно и потмушено са ветром. Ваздух је био после првог земљотреса чист и пријатан, као да је шумски. (Тел. станица).

— Данас у 2½ с. по под. осетио се јак земљотрес, у правцу СП—ЈЗ, и трајао минут. Штете прилично има по зградама, су попуцале и на којима су димњаци оборно колико ова износи не може се одредити. (Начел. окр. министарству).

— У 2 с., 46 м. и 10 с. по под. ч се прво потмула тутњава, па врло јак т састи земљотрес, од ЈП—СЗ, који је трајао 18 сек. Многе зграде оштећене: пренукла визија, гимназија, са које много црена с кровало чак на улицу преко гвоздене ограде. Нарочито је оштећено неточно крило. Мн димњаци попадали. Ретко је видети кућу, и није ни мало непрекала од овог труса. На парским водама нема промене. Барометар мм. — Истога дана било је потреса: у 5 с. и 55 м. и 10 сек., јак; у 7 с., слаб; у 7 с. и 10 м., слаб; у 9 с. и 2 м., слаб; у 9 с. и 17 м., слаб; у 10 с. и 16 м., јак с тутвом; у 10 с., 54 м. и 3 сек., тако исто; у 11 с. и 15 м. слаб. (Д-р В. Панајотовић и Стојадиновић, професор).

— Од потреса, који је допао у правцу СЗ—ЈП, многи димњаци порушени, а ми само при дну одјумљени. Чуло се и потмбрујање. (П. Димитријевић, шеф тополивног завода).

— Први потрес био је око 3 с. по подне од тог времена па до 3. априла 34 пута; сле сам изгубио рачун. (К. Васиљевић, инжар).

— На Вел. Суботу десно се веома земљотрес, у 2 с. и 35 м., и трајао је го цео минут и штете прилично начинио. („Лист“, бр. 69., од 1 апр. 1893.).

— Јак земљотрес. Први удар, јачи, сах. 5 мин., други слабији у 3 с. по подне, пац од ЈЗ—СП. (Гргур Вујић).

Краљево (окр. руднички). — Земљотрес се појавио у 2 с. и 50 м. по под., трајао 20 сек., пре тога чула се тутњава на ф грмљаве, за време љуљања (од ЈЗ—СП) ништа. На телеграф. апаратима није се метило ништа, јер се радило на све ст при отвореним линијама. За овим одмах, и

ог минута, заљуљала се земља три пута у истим правцем. При овоме није се чула никаква хука нити тутњава. Време је било 11 с. (Тел. станица).

— У 2 с. и 48 м., по средњеевропском лану, осетио се у овд. вароши доста јак земљотрес, који је трајао до 50 сек., и после тога опет, али слабији и краћи. За сад не знају се за штете, сем што је пао оцак на го-
сподару „Студеница“ и украс, који, срећом, није никога погодио. (Изв. ереск. начел. мин. гр. дела).

— У 2 с. и 25 м. био је доста јак земљотрес, који је срупио неколико димњака, од њих није било никаквих жртава. („Днев. лист“, бр. 70. од 2. априла).

Криви Вир (окр. црногорски). — У 3 с. и 1 м. осетио се земљотрес као дрхтавица С—Ј. Са неколико кућа пали димњаци. Ј. Милошевић, општ. писар.

Крушевац. — У 3 с. и 6 м. по под. био земљотрес, који је трајао 17—20 сек. Правац је тутњава. Правац СЗ. Магнетска игла скренула врло мало на запад. Време овог. Истог дана било је између 4 и 6 с. мањих и једва приметних земљотреса. Преко поћ у 8 с. и 4 м., слаб; у 10 с. и 16 м., слаб; у 11 с. 30 м., јачи, трајао 1 сек. (Тел. станица).

— Земљотрес се десио у 2 с. и 55 мин. од. Правац ЈИ—СЗ. Трајао је (држао сам у руци) 27—28 сек. Од потреса леп по-
чео и јавила се једна цукотина на зиду, на гимназиска испрекала, са Куле Лаза-
попадало је с врха подоста камења. По-
првог земљотреса био је други од 4 до 5 с. (Јеремић, судија).

— Око 2 с. и 40 м. осетио се овде јак земљотрес. Штете није било. Трајао је 1 мин. (окр. начел. министарству).

— Данас у 2 с. и 45 м. по под. осетио се земљотрес, који је трајао од прилике 1 мин. Земљотрес је био тако јак, да су били наменштаји љуљали, и зграде тако да су и по неке ћерамиде падале с

кровова, а вода из судова цљускала. („Днев. лист“, бр. 69., од 3. априла).

Крушевица (окр. пиротски). — По казни-
вању, земљотрес је трајао око 10 сек., а до-
шао у правцу СИ—ЈЗ. Ја га нисам осетио,
јер сам се тада возио на колима. (Р. Трајко-
вић, учитељ).

Кула (окр. пожарев.). — Од земљотреса који је дошао са З., животиње узнемирене, ошаци, цреп и ћерамиде срушиле се. Било га је још у 7½ с. и око 12 с. поћу. (Дим. По-
повић, економ).

Кулина (окр. крушев.). — У 3 с. по под. био је земљотрес, од кога су у Љуптену 1½ с. од Кулине) пала два оцака, а баре уздрмале и заталасале се. (Ј. Голубовић, учитељ).

Куришумлија (окр. топлички). — У 2 с. и 58 м. по под. осетио се слаб земљотрес. Правац П—З. У 3 сах. појавио се у истом правцу врло јак земљотрес, који је трајао до 3 сек., од кога је надменство на неколико места испрекало. Време је било ведро са сла-
бим ветром. (Тел. станица).

Кусадак (окр. подунав.). — У 2 с. и 51 м. по под. био је земљотрес, који је трајао око 20 сек., после овога други слабији од 2—3 сек. Од потреса кандило се клатило од ЈИ ка СЗ. (Жел. станица).

Кучево (окр. пожарев.). — Први пут осе-
тио се земљотрес у 2 с. и 52 м. по под. У почетку је био слаб, за тим све јачи, испо-
четка као љуљање, за тим као трескање у месту. Време ветровито, али кад се земљо-
трес појавио бене са свим тишина и мирно. На апарате није утицао ништа. Земљотрес се понавља често. (Тел. станица).

Лазаревац (окр. подунавски). — У 2 с. и 52 м. по подне осетио се јак земљотрес, који је трајао скоро 1 мин. Истога дана, после 3 м., поновно се онет, али много слабији и трајао 1 сек., а у 8 с. и 45 м. у вече онет и трајао 2 сек., по слабији од првог а јачи од другог. На телеграф. апарате није имао никаквог утицаја а тако исто и на буслу. За

време првог земљотреса чула се јака, потмула подземна тутњава. (Тел. станица).

Лазан (окр. руднички). — Око 3 с. по под. била су 2 земљотреса у правцу, како ми се чини, с Ј. Друга два била су ноћу. (Т. Соколовић, учитељ).

Ланово (окр. крагујев.). — У 2 с. и 50 мин. по под. био је јак земљотрес у правцу ЈИ—СЗ. После првог потреса понављао се више пута, кад јачи, кад слабији; трајао 2 до 3 сек. Земљотресе прати потмула тутњава налик на удаљену грмљавину. (Железничка станица).

— На прузи Ланово—Велика-Плана, на километру 97., потписати претпоставља се да се фургон јако потресао т. ј. на десно и на лево јако љуљао. Приметно је надзорнику пруге на неваљалу пругу. Кад смо приспели у станицу разумели смо да је био земљотрес. (Из путног листа воза бр. 42., на прузи Београд-Ниш. Возовођ).

— У 2 с. и 15 м. по под. осетно се јак земљотрес. Од овога часа па до 9 сати у вече сваких 7—10 м. осећали су се помањи земљотреси. Од 9 сати осећају се сваких 25—45 м. поновни земљотреси. У самом селу Ланову до сад има штете у кућама и осталим зградама преко 60.000 динара. („Одјек“, бр. 62., од 1. априла 1893. год.

Лебане (окр. врањски). — Земљотрес у овом месту појавио се у 2 с. и 57 м. по под. беше врло слаб и трајао 2—3 сек. На апарате није имао никаквог утицаја. Само су се предмети, што висе на дуваровима, тресли. Време је било облачно са jakim ветром. (Тел. станица).

Лесковац (окр. врањски). — У 2 с. и 25 мин. по под. био је врло јак земљотрес, који је трајао 6 сек. Време јасно, али ветровито. Није утицао на апарате и магнетску иглу. (Тел. станица).

— У 2 с. и 50 м. по под. један потрес од 6 сек. трајања. Правац СИ—ЈЗ. (Желез. станица).

— У 3 с. по под. био је земљотрес у правцу С—Ј. Трајао је од прилике 6 сек. Земљотрес се осетио у Нишу, Власоцима и готово у целом округу врањском. Понављао се је два пута и доста је осећан. („Дневни лист“, бр. 69., од 1. априла).

Лешиница (окр. подрински). — Око 2 с. и 52 м. по под. поче телеграфска линија два чујно, да зуји, а у 2 с. и 55 м. се зграда поче из темела најпре љуљати, затим трести. Дувари, у саставцима својим, чешће пуцати, а прозори у највећем трлупали су. Бусола јако скрену и оста к нагнута за то време. Релџ на против на жагор, за тим неколико пута удари на тачку па се врати у нормално стање. Земљотрес је трајао 4—5 сек. Неки овд. грађани причају, да су у вече, између 11 и 11:5 с осетили земљотрес, али ова информација није приметна. (Тел. станица).

Лозница (окр. подрински). — У 2 с. и 55 мин. био је таласаст земљотрес у правцу ЈЈЗ—ССИ. за тутњавом испод земље, и трајао 5 сек. Пошто је линија била заузета дом, није се ништа приметно на апарату. Због овога рада игла се нормално кретала. Време је било ведро и топло. (Тел. станица).

— Око 3 с. по под. осетили су се потреса. Први, 5—6 сек.; друга два јача осетна трајали су по 2—3 сек. Први је таласаст. Правац СЗ—ЈИ. Никакав звук, ни тутањ није се чуо. (М. Настић, учитељ).

— У 2 с. и 55 м. по под. опазио се таласаст земљотрес у правцу ЈЈЗ—ССЗ, који је трајао 3—7 сек., после 4 м. други, мање слабији, који је трајао 1—2 сек. („Одјек“, бр. 62., од 1. априла).

— У 3½ часа јак земљотрес, трајао цео минут, правац југосеверно. („Днев. лист“, бр. 69., од 1. априла).

Луке (окр. крајински). — У 2 с. и 50 м. по под. био је земљотрес од СЗ—ЈИ, који је претходила подземна тутњава и трајао 15 сек. Било је два потреса, али јако слабо осетио. (Јов. Карабашевић, учитељ).

Љужница (окр. крагујевач.). — Око 3 с. под. био је земљотрес у правцу СИ—ЈЗ. пре 5 мин. осетио се други, а ноћу осеће се још неколико пута. Од потреса зидови зграде испуцале више по плетаре и брвине. Црква је испуцала над левом певницом и по неким правцима. Жица што је снајала гронан откинута је. Сlike на зиду кретале се. Стока се плашила. (Н. Милосављевић, ел.).

Љубовија (окр. подрински). — Земљотрес до у 2 с. и 47 м. по подне. На апарате утицао. Време је било променљиво са м ветром. (Телеграф. станица).

— Земљотрес се десно у 2 с. и 52 м. по подне, после 2—3 м. други. Први је трајао 1 м., други 2—3 сек. Није се чула тутњава. Трајао 3—И. (Стев. Ђорђевић, порезник).

Мајдан Пек (окр. крајински). — Овде се по јак земљотрес у 3 с. и 40 м. по подне трајао 15 сек. Пре земљотреса подига се тутњава. Време је било облачно. (Телеграф. станица).

Малајница (окр. крајински). — Око 3 с. је земљотрес од Ј—С., и то најпре са хула. Понављао се неколико пута, па и ноћу. Неколико се појавиле мале пукотине. (П. Богвић, учитељ).

Мали Пожаревац (окр. подунав.). — При потресу потисак је био од И—З. Једном кула нао димњак с куће. (Раде Миловановић, ел.).

Малча (окр. топлички). — Земљотрес се до по целој општини (у селима Горња Гина, Пасјача, Ореовац) у 3 с. и 10 м. је таласаст и трајао 35—40 сек. Меници да је дошао са СИ—ЈЗ. Пре земљотреса чула се ужасна подземна тутњава. Моја кула мало испуцала по ћошцима. У цркви — мар. Кандила се просула, престоници и др. строваљени. Стока узнемирена. (Љуб. Ристић, учитељ).

Младеновац (окр. подунавски). — У 2 с. и 50 сек. прво велики земљотрес од

3—4 сек., после мањи, трајао 1—2 сек. Поставио ЈИ. (Желез. станица).

Међуљужје (окр. подунавски). — Потрес, који се десно у 3 с. и 35 м. по подне, ишао у правцу ЈЗ—СИ., трајао је 15—20 сек. Њега је пратила тутњава. Дувари су већином уздуж пуцали. Осим овога био је још један потрес уочи Васкрса. (К. Васић, учитељ).

Метриш (окр. крајински). — После 3 с. по подне била су два потреса; први јачи, трајао је 20 сек., други, после 10 минута, врло слаб и кратак. Дошао са З—И. Нема штете. Говеда се кидала и бежала. (Добросав Митровић, учитељ).

Миријево (окр. пожаревачки). — Око 3 с. по подне био је земљотрес, са тутњавом; као кад пукне топ. Дошао са СЗ. стране. Од потреса многи димњаци пали и ћерамида на кућама померена. Урниса нема. У бунарима воде више него пре. (Илија Поваковић, општински писар).

Митровица (окр. подрински). — Око 3 с. по подне осетила су се два потреса у правцу СИ—СЗ. (ваљда ЈЗ?). За време потреса чула се тутњава, која је личила на олују. (Драга Гајићева учитељица).

Накучани (окр. подрински). — Око 3 с. по подне осетила су се, у размаку од 5 м., два потреса, у правцу ЈИ—СЗ. Од овога кандила су се кретала. (Јован Маџарац, учитељ).

Паталинци (окр. крагујевачки). — У 2 с. и 40 м. по подне осетио се први и најјачи земљотрес, после 6—7 мин. други слабији, а након 20 м. трећи још слабији. Преко ноћи још два пута. Први потрес трајао је преко 20 сек., други око 10, трећи 2—3 сек. Зидови су попуцали, леп од дуварова падао је као киша и подлога на бронзаној пећи пукла је преко средине и једна половина пала је на патос. Пећ је неупотребљива. И ако сам радио за апаратом, нисам осетио никаквог утицаја, исто тако ни на магнетној игли. Ветар је фијукао. У том се чуло потмуло хулање, као из неке подземне дубине. (Телеграф. станица).

— У 2 с. и 40 м. по подне чула се најпре јака тутњава, потом потрес, који је трајао 30 сек.; после 5 м. други од 5 сек. Оба су била једнака, само је разлика у трајању. Правац СИ—ЈЗ. Од потреса препови на кућама попадали, димњаци попресали, а неколико и са свим пали. Зидане су куће више оштећене. Пукотина у земљи нема. Кандила се клатила, полелеји љуљали, са иконостаса пала једна икона. Вода у изворима није се мењала. Коњи се поплашили и почели да ђипају. (Драгутин Арнаутовић, учитељ).

Неготин. — У 2 с. и 48 м. по подне осетио се доста јак земљотрес. Прво се чула нека потмула хука, као кад у даљини пролазе многа кола, а затим се отпочели предмети и зграде дрмати у правцу са И—З, испочетка слабије, варирајући час јаче час слабије, затим доста јако и осетно, да су сви предмети по соби лупкарали као на железници. Многима су попадале ствари из радова дућанских; у вароши се срушила три димњака, а на једној згради срушила се једна страна зида. Земљотрес је трајао до 45 сек. Пет минута доцније осетило се још једно, врло слабо и тренутно, љуљање. (Телеграф. станица).

— Данас по подне у 3 с. и 58 м. осетио се најпре слаб, по том јак земљотрес, тако да су се куће тресле. Многе су куће, нарочито од тврдог материјала, непрепуцале. Да ли има штета, начелство до овог часа није извештено. Земљотрес је трајао 40—45 сек. Дошао је са СЗ. По извешћу начелника срез. кључког осетио се и у Кладову јак потрес у истом правцу. (Изв. нач. мин. унутр. дела).

— У 2 с. и 48. по подне, по телегр. сату, био је потрес са потмулом тутњавом и трајао 46 сек. Од потреса ствари су на столу скакале, лампе се кретале у правцу З—И, шеталица на сату стала, зид пукао, а на једној кавани димњак пао. (Мелентијевић, предавач).

— Данас по подне у 4 с. и 30 м. (?) осетила су се овде три јака таласаста земљо-

треса у правцу ЈИ—СЗ. Осећали су се у маџима од 5 м. (Neuer Wiener Tagblatt

— У 3 с. по подне осетио се јак љотрес, који је трајао до 30 сек. и од је више зграда попуцало. („Дневни лист 70, од 2. априла).

Пеменикуће (окр. подунав.). — Земљо је био јак; сваљивао је ћерамиду и оца кућа. Зграде од тврдог материјала све су прекале. Црква је наша сва исцепана, бито с јужне и источне стране. Кубе је непрекало. Малтер је опадао у великим маџима. Земљотрес је прошао с јаком х. и тутњавом. (М. Милојевић, свештеник).

Ниш. — У 3. с. 52 м. (?) по подне тно се најпре врло слаб, а за тим јак љотрес, који је трајао 7—8 сек. На неко минута после тога осетио се слаб земљотрес који је трајао више од 10 сек. Од шест хата два су стала, слике на дувару и клатиле су се врло јако, ђулад од сатараала су у стакло јако, те је изгледало, их изломити. На телеграфске апарате имао никаквог утицаја. Хугови апарати, су били у раду с Београдом и други с фиском станицом, одмах су обустављени се у исто време и тамо осетио исти земљотрес. На магнетну иглу нико, случајно, обратио пажњу. Барометра нема овде гласу једне денешне у Софији је баром стајао на 766. Време је било прилично вито и прозрачно. Термометар је показао 8°R. Никакви особени звук није се чуо. (Телеграф. станица).

— У 2 с. 55 м. по подне био је земљотрес, који је трајао 10—15 сек. Правац ЈИ пре, ни после потреса тутњаве није (Желез. станица).

— У Нишу врло јак земљотрес у 40 м. по подне; трајао је 20—25 сек. и те нема никакве ни у околини. (Изв. нач. мин. унутр. дела).

Потлај (окр. подрински). — После 3 подне била су два потреса, као љуљалађи, у правцу од С—Ј. (Мих. Симић, уч.

Обреновац (окр. ваљев.). — У 2 с. и 50 м. по подне осетио се јак земљотрес и трајао је пола минута. После тога у 3 с. опет, и веома слаб и трајао 2—3 сек. Магнетна игла јако скретала. Време је било јасно. (Телеграф. станица).

Ораовица (окр. врањски). — У 3 с. по подне на желез. сату 2 с. и 58 м. осетила су два таласаста потреса, у правцу Ј—С. Први јачи, а други врло слаб. Нема штете. (М. Јевђеновић, учитељ).

Орашје (окр. подунав.). — Овде се осетило јак земљотрес у 2 с. и 50 м. по подне трајао 35 сек. На магнетну иглу и апарате је имао никаквог утицаја, али је знатне штете учинио телеграфским линијама поред реке Мораве. Земља је распукнута, а у врелу када је се први тресак осетио вода је песком помешана из пукотине нишала за 1 метр у висину. Време је било тихо и ведро и одмах за треском почео је дувати врло јак, хладан северни ветар. Осетила се и јака подземна тутњава. Земљотрес се чешће пута понављао. (Телеграф. станица).

Осипаоница (окр. подунав.). — Данас се осетила четири потреса: у 2 с. и 51 м.; у 5 с. и 54 м. и 20 сек.; у 7 с. по подне кратак и 12 с. ноћу јак и кратак. (Мел. станица).

Островица (окр. топлички). — У 3 с. по подне био је земљотрес, у правцу З—П. Школска зграда заљуљала. Другог звука нисам чула. Штете није било. (П. Раденковић, учит.).

Охрид (окр. подрински). — По подне била два потреса, први у 3 с. и 21 м., јак; а други, врло слаб, после 25 минута. Потрес је дошао од ЈИ стране и отишао у Срем. У том тренутку осетио сам покрет тела напред, кубе цркви тресло се, звонара се кретала у ЈИ правцу. Нема штете. (У. Полетањевић, учит.).

Паланка (окр. подунавски). — У 3 с. по подне осетио се прво јак земљотрес, који је трајао 30 сек., потом нека подземна тутњава, која је трајала 1 мин. и 30 сек. После тога је било ведро, али по мало ветровито. (Телеграф. станица).

— Између 2 с. 40 м. и 3 сата по подне био је у Паланци земљотрес, у правцу ЈЗ. У атару Старог Ацибеговца и Велике Плане пренукла је земља и вода прекала у вис 4—5 м. Избацивала је собом црн песак и ситан шљивак. Песак је заударео на сумпор. Бунари у Старом Ацибеговцу, који су били удаљени од реке Мораве 100 и више метара, засути су сви црним песком. Дубина бунара од 4 до 7—8 хвати. Пукотине су биле 20 см. широке, спојиле су се после два дана. Вода је јурила 4—5 минута. Други, таласasti, земљотрес трајао је 2—3 сек. Ноћу између 27. и 28. марта јавио се 5 пута. (Б. Ристић, ср. писар).

Параћин (окр. моравски). — У 2 с. и 47 м. по подне, када је дуварски сат стао, осетио се први пут веома јак земљотрес у правцу на ЈИ са СЗ; у 2 с. и 55 м. по други пут; у 3 с. и 20 м. по трећи пут, а у 3 с. и 45 м. по четврти пут, но слабији. Истога дана појавио се такође слаб у 6 с. 45 м.; у 8 с., 9 с. и 10 с. Чуо се само тутањ тачно у 11 с. Први и најјачи потрес био је таласаст и трајао 40—50 сек., услед чега су зидови на телеграфској згради слабо пуцали. Остали су трајали мање, најдужи је био 7 сек. За време потреса, а и пре и после, дувао је јак северни ветар, било је сунце с облацима при хоризонту. Сваки је потрес праћен претходном, подземном тутњавом, која је код првог била врло јака. (Телеграф. станица).

— У 2 с. и 50 м. врло јак земљотрес. Димњаци су понадали, станица сва попуцала. Једна страна у опасности да не падне. (Мел. станица).

— По подне, око 3 с., био је земљотрес који је пореметио кров на неколиким кућама, а на железничкој станици пали су димњаци. Остале куће познато попуцале. У селу Шавацу западно од Параћина земља је нешто пренукла и избијала је вода са песком, који је црнкаст. Правац З—П. (Цвета Павловићева, учитељица).

— У 2 с. и 18 м. био је први земљотрес, а после овога врло често. Правац СШ. Пре потреса увек се чула подземна тутњава. Попадали димњаци са неколико кућа. Код села Шавца из пукотине избијала вода и песак. (М. Петровић, трговац).

— До сада (4 с. и 20 м. по подне) четири потреса. Најјачи први у 2 с. и 15 м., остали слабији. Неки димњаци пали. Станица Њупријска јаче општењена, правац од СЗ. (Никола Ракић, предавач).

— По денени из Њуприје тамо пукотина услед земљотреса. Има избацаја. (Никола Ракић, предавач).

— Тачно у 2 и 15 м. по подне веома јак земљотрес са јаком подземном тутњавом, са северо западне стране; трајао 40—50 сек. На зградама тврдог материјала понуцали зидови. Знатније штете ако буде јавићу. („Видело“, бр. 36., од 28. марта).

— У 2 с. 55 м., у 3 с. 20 м. по други пут у 3 с. 20 м. трећи пут, а у 3 с. 15 м. по четврти пут се појавио земљотрес но слабији. Штете има. („Видело“, бр. 36, од 28. марта).

Петковица (окр. подрински). — Могао је бити око 5 час. по подне када се чула, у два маха, подземна тутњава и земља је пода мном два пут задрхтала. Први је потрес био јачи од другог. Дошао са З. отишао И. (Милан Симић, учитељ).

Петровац (окр. пожарев.). — У 2 с. и 55 м. по подне појавио се јак земљотрес, који је од прилике трајао 15—18 сек. Телеграф. зграда, као и остале у овој варошници, понуцала је. Неке су и порушене. Време је било мутно и дувао је јак ветар. Земљотрес је пратила потмула грмљавина. Осим тога јавно се још неколико пута. (Телеграф. станица).

— Од земљотреса ојаци пали, цреп играо као оно новац на огрлицама кад женска игра. Правац му је био Ш—СЗ., а чула се и нека тутњава налик на ход железнице. Многе тврдо озиране куће испуцале су. У близини Млаве показале су се пукотине, из којих је избачен при песак, који је заударао на сумпор. Лук,

посејан 26. марта, избачен је, скоро површину леје. Стока поплаћена. (Иликовић, учитељ).

— Земљотресу који је дошао од. и трајао 30 сек., претходила је тутњава од тврдог материјала испуцале на све. Ојаци су више од пола срушени. Први више кућа срукао на обе стране. Било котина 2 м. дужине, 1 м. дубине. Из излазила вода. Река се Млава врло м буркала. (Лука Миладиновић, трговац).

Пирот. — У 3 с. и 3 м. по подне се у два размака доста јак земљотрес у од З—Ш, и трајао је десетину секунде. Мене на игли и барометру нису се могли метити, јер одмах није обраћана пажња. је било променљиво и веома ветровито. Какав се особени звук, за све то време чуо. (Телеграф. станица).

— Била су два потреса у размаку. Цела се зграда љуљала, као лађа на мору. На учioniци са западне распукао се зид и то у правцу од Ј—С. Јоковић, учитељ).

— У размаку од 1 сек. осетила два потреса, први је трајао 1 сек., а други 2 сек. Правац ЗЗ—СИ. Нема штете. Не био је земљотрес ноћу уочи 28. (Кочичић, учитељ).

Пожаревац — Први и најјачи земљотрес осетио се у 2 с. и 55 м. по подне. Тр 16 сек., а претходно му је јак подземни. Време је тихо, полуоблачно и доста мутно. После 5 мин. појавио се опет, но слабији је 3 сек. Пза првог потреса пресе да су бусоле неосетљивије. (Тел. станица).

— Данас у 2 с. и 55 м. по подне осетио се земљотрес, који је трајао 15—20 сек. кратког времена поновио се и трајао 3 сек. Здање окружно јако се тресло испуцало. На приватним домовима им штете, многи ојаци попадали. Правац С—Ј.— У Кучеву се појавио у 2 с. трајао 1 м., а 5 м. доцније појавио

о 5 сек. У Жагубици и околини по-
е у 2 с. и 55 м. После 5 м. слабији.
је димњак на ондашњој школи. (Из-
окруж. начелника министарству уну-
дела).

И у Петровцу у 2 сах. и 50 мин.
јак земљотрес. На приви су јако ис-
сводови; веће куће и среска канце-
јако оштећене. Многи су димњаци по-
Други изв. окр. начел. министарству
дела).

Начелник среза моравског јавља ми,
јаког земљотреса, на неколико места,
Ливадици и кључу жабарском до
кућа густа плава течност из земље
кој маси. Сељаци беже с фамилијама.
рес се и сада једнако понавља. На-
сам среском начелнику да одмах бе-
притече у помоћ. (Трећи изв. окр.

У 2 с. 50 м. осетио се јак земљотрес
у ницу. Зграде су незнатно поремећене.
и 55 м. био је у Вел. Градишту
јак земљотрес да су многе зграде по-
и неки делови кровова попадали. У
о под. био је врло јак земљотрес у
ру, трајао је неколико секунда и пов-
се неколико пута. Куће све пореме-
среска канцеларија и црква највише.
је одмах затворена. Штета преко 50.000
четврто извешће окр. начел. министар.
а).

Кад се земљотрес десио на мом сату
тада 3 с., 12 м. и 8 сек. а по теле-
ом 2 с., 50 м. и 8 сек. Прво се чула
а грмљавина, испочетка слабије, па по-
јаче и јаче, а за тим наступи тала-
отрес, који је трајао од прилике 8—10
ерен на коме Пожаревац лежи: 3—4
кумуса, за тим пљунак, па песак. Од
је 10% камина порушено је у први
и многим зградама показале су се пу-
а тако исто делимиче и штукатори
али. Земљотрес је дошао са З. а оти-
са И. (Дим. Милошевић, инжењер).

— У 3 с. и 10 м. по под осетио се по-
јачи земљотрес, који се у 2 и 3 маха сла-
бије понављао и који је готово сваку кућу
у Пожаревцу мање више оштетио. („Дневни
Лист“, бр. 69., од 1. априла 1893. год.).

Пожега (окр. ужички). — У 3 с. и 10 м.
по под. осетио се јак земљотрес у два маха.
Први је трајао до 15 сек., други 5. Дошао у
правцу од И—З., и то у виду таласања услед
чега дуварски сат стао. Време је било облачно.
(Тел. станица).

Породин (окр. пожаревачки). — Данас у
3 с. по под у нашем селу осетио се тако јак
земљотрес да су се све куће, кафане, школе
и црква јако распукле; димњаци са зграда
попадали и друге штете почињене. У куће
је врло несигурно више улазити. („Одјек“, бр.
62., од 1. априла 1893.).

Прилипац (окр. руднички). — Око 4 с.
по сунчанику била су два потреса, први, јачи
трајао је 15 сек., други 5 сек. Писац са
С—Ј Школа се љуљала, мана кретала а ви-
сећи предмети клатили. (Т. Цветић, учитељ).

Причиновић (окр. подрински). — У 3
сах. и 10 м. осетио се један потрес од ЈЗ.
Чула се и нека подземна тутњава, ово баш
у време земљотреса. Перната живина тра-
жила је склоништа. (Павле Константиновић,
учитељ).

Прокуље (окр. топлички). — У 2 с. и
55 м. по под. осетио се земљотрес, прилично
јак, са потмулом тутњавом и трајао 8—10 сек.
Време је било лепо, по хладно а у вече снег.
(Тел. станица).

Прифловица (окр. крушевачки). — У 2 с.
и 48 м. по под. био је потрес, од ЈЗ—СИ.
(Т. Маринковић, учитељ¹⁾).

Ражањ (окр. крушев.). — Овде се осе-
тио земљотрес у 2 с. и 49 м. по под. у три
маха. Земља се сва повијала ка И. и ка З.,
тако да су се лица, која су била окренута И.
и З., кретала напред и назад. Трајао је 3—4
сек. На два су места прели дувари на згради

¹⁾ Овај је господин штампао и један допис у „Дневном
Листу“ (бр. 69. од 1. априла) о истом земљотресу.

телеграфској за 3—4 см. Сунце је грејало слабо и врло јак ветар дувао. Чуо се и јак звук, као кад пројурн железничка локомотива. (Тел. станица).

— Земљотрес се осетио два пута у 3 с. и 55 м. по под. и у 8 с. у вече. Први трајао 8—10 сек. Дошао, изгледа, са С. стране. Зидови на неким тврђим зградама испуцали. (Н. Вељић, учитељ).

Рајковић (окр. ваљевски). — Од земљотреса, који је ишао у правцу ЈЗ—СИ, лампе се заљубале, механска врата задрктала. Извор у селу Робајама, зван „Врело“, при потресу нагло је текао и мутан био. Доцније се избистрио, али сада јаче тече. Трајао је 4—6 сек. Други земљотрес ноћу између 27. и 28. марта. Подземне тутњаве није било. (Милан Драгојевић).

Рамаћа (окр. крагујев.). — Око 3 часа по подне била су два потреса. Први, дужи, дошао је са И. стране. Људи, који су били на пољу земљотрес нису осетили. У све три општине (рамаћској, добрачкој и шењској) није било никакве штете, док је у оближњем Кутлову било штете за неколико стотина динара. У селу В. Шењу две воде, „Топла“ и „Плица“, текле су мутне више од 24 сата. (Драгутин Глишић, учитељ).

— После 3 с. по под. осетио сам неко потмуло тутњање а за тим љубање. Онога дана био је потрес три пута. Правац СИ—ЈЗ. Куће, више мање, прскале, ћерамиде са зграда падале. Предмети о дувару љубали су се, а неки и падали. Стока је била поплашена. (Истар М. Суботић, свештеник).

Расница (окр. пиротски). — У 3 с. и 15 м. по под. задрхта школска зграда и у исто време чу се подземна тутњава. Потрес трајао 5—7 сек. Ја сам осетио само један потрес, премда неки веле да је било два. Чини ми се да је дошао од З. (Јовановић, учитељ).

Рача (окр. крагујев.). — У 2 с. и 52 м. по под. осетио се јак земљотрес, који је трајао 10 сек., други је следовао одмах, али мало слабији и од тог доба чешће се онажао. Пра-

вац од ЈИ—СЗ. За време трајања земљотреса релеј је био залењен. Да ли је то било притиском тастера Крагујевца или Наталинаца, који су у то време радили, или не, не може се рећи. На магнетну иглу није утицао. Пре земљотреса било је ветровито, за тим натштено, само за време земљотреса, као и после; осећала се у ваздуху као прашина и осећао се мирис барута. За време првог земљотреса чула се у истом правцу врло јака тутњава, а осећа се чешће потмуло брујање. Време једнако, али хладно, ветар дува. (Т. станица).

— Од потреса црква се љубала, звона звонила. С куће пок. браће Павловића пале цигле, а са других попадало неколико оцака. Највише је општећена црква. Правац И—З. Земљотрес трајао пун 1 мин. (Жив. М. Петковић).

Рашка (окр. руднички). — У 3 с. по под. појавио се земљотрес, који је трајао 1 м., за тим у 3 с. и 5 м. други, слабији, трајао 10 сек. Пре земљотреса чула се подземна тутњава. (Тел. станица).

Рготина (окр. црпорецки). — Био сам на путу, на 5—6 км. од Зајечара. Земљотрес нисам осетио, само што ми је коњ у колима у то време (3 с. и 15 м.) прекорачио руду. У Вражогрнци се љубали кандило и полелеј. Тога дана, у размаку од 1 сата било је три потреса. Први је трајао 20 сек., други 10, трећи 4 сек. Правац потреса у Рготини С—И (?). Пре земљотреса чула се и подземна тутњава. У Рготини се срушио и један димњак, у селу Доњој Белој Реци река једва имала белу воду. (Цветко Петровић, учитељ).

Рековац (окр. моравски). — У 2 с. и 50 мин. по под. био је здраво јак земљотрес, са јаким звуком и трајао 2 (?) минута. Преко дана било је ведро и лепо време. (Тел. станица).

— У 2 с. и 50 м. био је таласasti земљотрес, који је трајао 10—15 сек. Од овога је падао креч с тавана у малим листићима и лампе су се кретале од СИ—ЈЗ. Сат и СИ. дувару стао. На једној кући пао димњак. Школа и неке кафане попуцале. Један се љубак у школи, на СИ. страни, са свим одва-

у 3 с. и 27 м. по под.	у 5 с. и 52 м. по под.
» 3 » » 29 » » »	» 6 » » 2 » » »
» 3 » » 40 » » »	» 6 » » 5 » » »
» 3 » » 46 » » »	» 6 » » 6 » » »
» 3 » » 59 » » »	» 6 » » 19 » » »
» 4 » » 19 » » »	» 6 » » 19 » » »
» 4 » » 30 » » »	» 7 » » 34 » » »
» 4 » » 39 » » »	» 8 » » 17 » » »
» 5 » » 22 » » »	» 8 » » 35 » » »
» 5 » » 25 » » »	» 8 » » 46 » » »
» 5 » » 41 » » »	» 9 » » 50 » » »
» 5 » » 54 » » »	» 10 » » 30 » » »

Најачи је био први потрес. (Живан Михаиловић, предавач).

— У први мах се чуло да је ова варош савијена са земљом. Али дешавање људи с лица места гласе утешније. Велики је број кућа испрепуцалих и срушених, и становништво проводи ноћи под недрим небом. Неки су се склонили у брда због јаких потреса. Земља је била на неколико места испрекала. Из тих пукотина избијала је вода у вис за читава два метра. Потрес за потресом долазио је, али све слабији од првих. После 2 сата, дакле у 5 с. по под., дошао је један јак потрес, који је сенио све пукотине. („Видело“, бр. 37., од 31. марта 93. год.).

— Варош Свилајнац и околину снашла је катастрофа каква се у Србији није запамтила. — У 2 с. и 45 м. по под. осетио се тако јак земљотрес, да нема зграде која је читава остала, многе су тако испуцале да нису за обитавање, а неколике су са свим порушене. Торњ на цркви препукао је. У вароши и путем идући Морави на многим местима прела је земља и избацила воду и црн песак, који заудара на сумпор. Из неких бунара појурила је вода на поље. На једном крају вароши отворио се слаб извор киселе воде(?). Био је један смртни случај и неколико са лаким повредама. Штета биће до 150.000 дин. После првог земљотреса, који је био најјачи, испочетка скоро сваких пет минута, понављали су се слабији потреси, па све ређи и ређи, који се непрестано осећају

до овог часа (10 с. и 45 м., 28. марта) када је ово јављам. Први потрес трајао је пуних 1 минута(?!), а остали по неколико секунда. Сем првог знатне је јачине био и потрес 11 с. и 50 м. по под. истог дана. Први од ових земљотреса био је ЈЗ—СИ (исти као онај који се осетио овде 1. марта ове године). Начин кретања ових земљотреса био је ласаст, сем два за које се може рећи да били такозвани „stossweise“. („Видело“ бр. 37. од 31. марта 1893. год.).

Седлари (окр. моравски). — У 3 с. и 13 м. по под. осетио сам земљотрес од СЗ., а у овоме на 2 сек. као неку грмљавину. За време потреса добро сам приметио мала испуцале на равној школској авлији. Земљотрес је трајао 4—6 сек. Због овога пала је многа рамица с кућа, а оцаи готово сви. Од зграда пао је један кош на ЈИ. Пукотина има више поред Ресаве. Све иду паралелно њом. Дугачке су од 1—10 м. Ширина им од $\frac{1}{2}$ —3 дм. Најдубља пукотина износи 3 дм. Из пукотина није ништа излазило. По цео селу избијала је вода из земље и на неким местима избацила песак. Сва та места су управно на правац земљотреса. Ствари у орманима већином су падале на ЈИ. Вод Ресави, после земљотреса, била је мутна и орање. Бунари су били са свим пуни. Из ових истицала вода као из извора. Неки били засути до половине песком; поштес песак извађен воде није било. После првог земљотреса била су још три слабија: у 3 с. и 23 м., у $\frac{1}{2}$ 4 с. и $\frac{1}{4}$ с. А између ова два земљотреса земља је непрестано дрхтала. После 4 с. неприметно се умирила. У полудне био је један јачи од горња три. Између 27. и 28. било је 9 потреса, (а причању сељака 48). Један од ових био врло јак, да су ћерамиде с кућа поновом падале. (Сава Марковић, учитељ).

Сењски Рудник (окр. моравски). — Да око 2 с. и 50 м. по подне овде на Сењски Руднику осетио се јак земљотрес, који трајао око 10 сек. Услед овога радници

рудника сви побегли, и ни један неће да ради, тако, да се за данас продукција угља мора обуставити, о чему се учтиво извештава осиноди министар. Опширнији извештај поштом. (Телегр. извештај управника рудника министарству привреде).

— У 2 с. и 50 м. по подне, по желез. станици, био је јак земљотрес, са претходном подножном тутњавом. Куће и димњаци попуцали, црп се срзао на више. Сем тога било је потреса у 6 с. и 40 м.; у 7 с. 10 м.; 7 с., 2 м. и 30 сек.; у 7 с., 17 м. и 30 сек. и у 7 с. и 10 м. — Приметио сам да се шилићи пишу изван после 21 дан, већ после 24 дана. (Докторској Затежић, земљомер).

Сибница (окр. моравски). — Око 8 с. по подне био је јак земљотрес. Ноћу опазио сам потреса. Претпоследњи био је најјачи. (М. Ђосављевић, учитељ).

Сикирица (окр. моравски). — У 2 с. и 50 м. био је врло јак земљотрес, трајао 1 мин. Зградна зграда јако оштећена, зидови попуцали, штукатори попадали. Истог дана поновио се четири пута. (Желез. станица).

Сићево (окр. топлички). — У 3 с. и 48 м. по подне био је земљотрес, који је трајао 9 с. Одмах други потрес, трајао 12 сек. Оба долазила од ЈЗ. (Желез. станица).

Славковци (окр. ваљевски). — Земљотрес осетио као дрхтавица и није био сувише јако. Срушила се једна кречна стена у повор, унишtile једне обичне једносипратне куће. Зид цркве мало препукао у правцу од крова ка земљи. На једном извору потекла је прљави вода и као таква текла један дан, а затим се избистрила. (М. Букановић, учитељ).

Славчевић (окр. подрински). — У 2. с. и 10 м. осетила су се два потреса. Други је био јачи од првог девет пута. У селу мом није било никакве друге штете, само што се срушио стари вајат (био је од брвана). Остојећу провића а његов син, јак основне школе, лежачи се у истој авлији, пао је обнезнањен, а после је себи дошао и дигао се. Клатиле

су се вериге, лампе, кандила, а животиње поплашиле. (Р. Ковачевић, учитељ).

Смедерево (окр. подунавски). — Земљотрес се појавио у 3 с. и 5 м. по подне, трајао је 45—50 сек. Том приликом пореметио је зграду у којој је ова станица. Њему је претходила тутњава налик на грмљавину. Време је било ветровито, а небо местимиче превучено танким облаком, што је остало непромењено за дуго. После 10—15 м. поновио се, по много слабији и трајао 4—5 сек. Није се приметно никакав утицај на апаратима нити на магнетној игли. (Телеграф. станица).

— Приликом земљотреса порушен један димњак на овој станици. Штета 40 динара. (Желез. станица).

— Данас у 3 с. и 28 м. по подне био је овде јак земљотрес и трајао је читави 2 мин (!), а за тим одмах у 3 с. и 34 м. други од 10 сек., али слабији од првога. Он је се осећао и у кући и на пољу, а био је са малом тутњавом. Зграде су се тресле и леи отпадао. Да ли има штете за сада се не зна. Долазио је од ЈИ. (Изв. окр. начел. минист. унутр. дела).

Соко Бања (окр. тимочки). — Земљотрес се осетио у 2 с. и 54 м. по подне. Осетио се доста јако дрмајући. Трајао 10—12 сек. У штацији није учинио никакве промене, сем што је стао сат. За време земљотреса било је ветровито време. Пред сам земљотрес чуло се потмуло брујање. На апарат није имао утицаја. Магнетна игла није опажана. (Телеграф. станица).

— У 2 с. и 48 м. по подне, по мом сату, био је земљотрес, који је трајао 5—6 сек. Предмети су се љуљали. Правац не знам. (Св. Аранђеловић, учитељ).

Сталаћ (окр. крушев.). — У 2 с., 50 м., и 26 сек. осетио се јак земљотрес у правцу од ЈИ., трајао је 15—20 сек. Потрес сувише јак. Бусолу сасвим демагнетисао. Време чисто, са доста jakim ветром. Чуо се особени звук, као кола чији су точкови гумом опто-

чени. Правац вертикалан — оздо на више. (Телеграф. станица).

— У 2. с. и 50 м. чу се најпре нека не-обична тутњава, па онда потрес, који је тра-јао до 5 сек. Правац потресу И—З. Зидане куће испуцале. На станици општењени оцаци. (Спира Илић, учитељ).

Стари Ацибеговиц (окр. подунавски). — Око 3 с. по подне био је јак земљотрес у два маха, први пут веома јак и трајао је око 1 м., а други пут, после 1 сата, слабији тра-јао је око 1/2 минута. Пре потреса чуо се неки звук, као кад би железница поред чо-века пројурила. Земља је у овом селу гроп-чула, нескуна и мулак, али су потреси свуда једнаки били. Земљотрес је потискивао обично од З. ка И. страни. Од земљотреса многе се ћерамиде покрепуле а негде и сасвим сјуриле. Има зграда, нарочито кошера, које су сасвим попадале. Зидане куће и цркве пуцале су по највише са западне и источне стране. Земља на многим местима испуцала — у правцу од И—З — и кроз пукотине излазила вода и песак. Колико су пукотине дубоке писам ис-питивао, а широке су по негде по 1/2 мет., а по негде 2—20 см. Избацивање воде са песком бивало је по свима пукотинама. Неки су бунари сасвим засути песком, а кључало је на много места и у самој реци Морави. Неке су пукотине биле дугачке по 300—400 мет., а неке опет по 4—5 м. На једном ме-сту, које се зове: „Мличина,“ сингла је земља око пола метра доле на западној страни, а на источној остала равна. Песак је у разним бојама: жут, бео, плавичаст а често и црн. (Мата Аћимовић, општ. писар).

— Око 3 с. по подне у С. Ацибеговцу био је јак земљотрес, који се неколико пута понављао, но само лакше од првог потреса. Земљотрес овај учинио је знатну штету сви-ма у опште зградама (ни једна кућа није остала здрава), јер се готово свима ћерамида с крова поместила и па земљу попадала а на многим местима и оцаци порушили. Црква је испуцала на више места и мора се инжињер-

ски прегледати. На оних местима и кључевима, земља је у време првог и испуцала тако, да су из пукотина јури-ли песак по 4—5 мет. у висину за 4-на је затим поступно престала. Земљот-непрестано појављује. Жртва није ни-било ни у људима ни у стоци. Народ-ста уплашен. Многи су били напустили-станове, па су са породицама у брдо по- (Изв. нач. окр. мин. унутр. дела).

Страгаре (окр. крагујев.). — У 3 с. м. по подне седео сам на горњем спрат-се од једном зачу звука тепсија, бак-т. д. Земљотрес је дошао од ЈЗ. Штета (С. Бојовић, званичник).

— У 3 с. и 27 м. по подне био-стану, кад се од једном зачу нека по-тутњава, као да батерија јури преко-дугачке ћуприје, и цела се зграда зати-љуљати. Земљотрес је био два пута. I-трајао 2 м. (?), други 5 сек. У Масло-била је већа штета него у Страгарима. У овом месту пао је један димњак. Једи-веку, који је зидао кућу, испала је сва-између директа. У Страгарима једном-нали панавци из тавана и ништа виш-слошево лежи пола на мочарном зем-а пола на иловачи. Правац земљотреса-СЗ. (Г. Лазаревић, учитељ).

Студена (окр. пиротски). — Око 3 1/2 по подне осетила су се три потреса. Прв-јачи, трајао је 3—5 сек.; потисак је-с јужне стране; за овим пауза од 2-други, слабији, трајао пола мин. Посл-мин. трећи потрес, налик на први, а-бији. (М. Митровић, учитељ).

Ступчевићи (окр. ужички). — Зем-се осетио у 3 с. по подне. Потреса с-два. Први је трајао до 10 сек., а др-осетио после 4 мин., био је слабији и-је 4 сек. И један и други земљотрес-се као нагибање од ЈЗ—СИ и никакве-није причинио. На исти начин био је-трес и у целој околини варошице. (Влад. Илић, учитељ).

Суботица (окр. подрински). — У тренутку да се јавио земљотрес осетио сам несвестицу у први мах помислих да је то болест, но да погледах у земљу, приметих да се она еће, од прилике тако као буре на каквој ди. Земљинте на коме сам био јесте високован, а земља је бела — грабовача. (Јероје Лукић, земљоделац).

Сурдулица (окр. врањски). — Овде се осећало врло слаб земљотрес у 2 с. и 50 м. по подне, а трајао је од прилике 5 сек. Никакве омене у телеграфу није учинио, сем што сат померно са свога места на дувару и во. (Телеграф. станица).

— Око 3 с. и 15 м. по подне осетила се, у размаку од неколико секунда, два треса као дрхтавица. Од њих се покућанство тресло. Тутњава се није чула. Штете ма. (К. Јовановић, учитељ).

Текија (окр. крајински). — У 2 с. и 45 м. по подне појавио се јак земљотрес и трајао 15—20 сек. С почетка потмула тутњава, слабије љуљање а за тим јак земљотрес, ко да се за 10 сек. сва зграда из основа љала и тресла. Време је било мирно и лепо. Телеграфским апаратима није никакву промену учинио. (Телеграф. станица).

— У 3 с. и 5 м. по подне десно се земљотрес, правца ЈИ—СЗ, а пре њега чуо се јак налик на пуцаву топова у врло великој мени. Од потреса пао само један оцак, а остали су је склоп паду. У једној кавани зид на јужној страни пукао. (В. Пантелић, учитељ).

Топола (окр. крагујевачки). — Први и најјачи земљотрес појавио се после подне око 1 с. Трајао је 20—30 сек. За време његовог трајања под земљом је клопарало, као кад вознички вагони пролазе проз рипањски мост, а над земљом приметно се неко потпуно зујање у виду ветра. Кућа где је телеграф сменитен тресла се и пуцала. Време је било и сувише хладно и сунце је грејало. Сем земљотреса се приметно, са свим слаб, у 7, 9 и 11 с. ноћу. (Телеграф. станица).

Трепчење (окр. морарски). — У 3 с. и 20 м. осетио се земљотрес, који је дошао у правцу С—Ј. Куће су испрскале одоздо на горе, и оцаи попадали. Вода у бунарима избила у врх сантрача, али за кратко време вратила се у првобитни положај. Земљинте је нескочито. (П. Стрелић, учитељ).

Трстеник (окр. крушевачки). — Земљотрес се осетио овде у 2 с. и 50 м. после подне, са З—И., уз подземну тутњаву и трајао 3—4 сек. Промену није учинио никакву на апаратима. Време је било лепо, но ветровито. (Телеграф. станица).

— Између 3 и 3½ с. по подне осетио се земљотрес као потисак са стране. Дошао је, изгледа ми, са З. Чула се тутњава и тресак покућанства. (Видосава Обрадовићева, учитељица).

Трпаче (окр. крајински). — У 3 с. 15 м. по подне била су два потреса. Први је трајао 25—30 сек., други 5—10 сек. Дошао је од СИ. Од потреса у школској згради пукао дувар. (П. Томић, учитељ).

Турија. — У 3 с. по подне појавио се јак земљотрес и трајао 15 сек.; није имао утицаја на апарате, као ни на магнетну иглу. Затим у 3 с. и 15 м. слабији, трајао 3 сек. У 3 с. и 40 м. слаб, трајао 2 сек.; у 5 с. и 45 м. слаб, трајао 1 сек. У 8 с. 45 м. слаб, трајао 1 сек. У 10 с. и 15 м. слаб, трајао 2 сек.; у 11 с. и 15 мин. јачи, трајао 6 сек. Време је било овог дана у 7 с. у вече ветровито, затим киша до 11 с., а после опет ветар. (Телеграф. станица).

— Јак земљотрес. Станица врло поремећена. Туријски шеф рањен од цигле. Мост на Морави здрав. (Извеш. секционог инжењера глав. дирекцији желез.)

— Јак земљотрес. Велика станична зграда врло поремећена. Остале зграде попустиле незнатно. У Селу стражара поремећена тако, да сам десетара деложирао. У вароши све куће поупале. Влада паника! (П. изв. секц. инжењера).

— Услед јаког земљотреса станична је зграда повређена тако, да како особљу, тако и путницима, на моју одговорност, не смем дозволити борављење у истој. (Извештај шефа станице главној железн. дирекцији).

— 27. били су потреси: у 2 с. и 59 м. по подне врло јак, трајао 15 сек.; у 3 с. слаб, с малом тутњавом, трајао 3 сек.; у 3 с. и 10 м. слаб, трајао 3 сек.; у 3 с. и 35 м. слаб, трајао $1\frac{1}{2}$ сек.; у 6 с. 45 м. слаб, трајао 1 сек.; у 8 с. и 40 м. слаб, трајао 1 сек.; у 10 с. и 10 м. слаб, трајао 2 сек.; у 11 с. и 15 м. трајао 6 сек. Овај последњи био је по јачини приближан првом. (Железничка станица).

— Данас у 3 с. по подне осетио се у овој вароши врло јак земљотрес од кога су многе куће и зграде покварене и испуцале. Окружно начелство све је испуцало, три оца-ка пала, стреја над вратима срушила се, у архиви фасцикле све поцадале на патос, и у опште свуда у здању где што на дувару стоји пало. Железничка је станица сва испуцала. Земљотрес је трајао до 1 м. Поред овога осетила су се још у 3 маха, у врло кратком размаку, по сва три слабија од првог. Причињена штета јавиће се накнадно. Смртних случајева није било. (Извештај окр. началн. министар. унутр. дела).

— У ади државној приликом земљотреса препуцла је земља у дужини 100 мет. Из те пукотине избија вода, нека маса боје оловне палик на песак. Маса је боје жуте, која кад се између прстију протре осећа се као цео. У пукотини, а дубини од 2 метра, стоји вода. У вароши је страх овладао. (П. извеш. окр. начал. министар.).

— Штете је било највише у суботу по подне; начелство порушено тако, да је, по миљењу инжињерском, неприступачно за рад и од г. министра тражена комисија за преглед. Исто су тако оштећене и остале зграде — испрекале и димњаци попадали. Земљотреси се често јављају, но слабији и нема од њих штете. У државној ади, где је пукотина, престала је течност да ради и из-

бачена маса стоји у виду песка. (П. изв. начелника).

— У околини Шавца од земљот појавила се пукотина, са особинама као ади. Пукотина иде у правцу од С—Ј., и хвата у дужину до 300 мет. Ширина је котине мала. Пукотина ова појавила се у првог земљотреса. Песак је, свом дужином, избачен и изгледа као и онај у (IV. изв. началн. министар.).

— Начелник среза ресавског јавља је у вароши Свилајнцу био јак земљот који је доста причинио штете. Зна се за ј смртни случај. Земља на више места пу (V. изв. окр. началн. министар.).

— Азар Марјановић из Великог П вића овог ми часа јавља, да је Велики повић, од земљотреса сав порушен. Начел. среза беличког мин. унутр. дела.

— Начелник ресавски јавља, да је чиновника у Велики Поповић, и по гову извешћу стање је од земљотреса. „Већи број кућа, дућана, механа пору Грађани су се иселили у брда.“ Чиновни предузео потребне мере, да не би било к и грабежа. (Изв. окр. начел. минист.).

— Начелник среза параћинског јавља је данас у 2 с. и 45 м. био јак земљот који је трајао 40—45 сек. Правац СЗ—Штете има и јавиће се накнадно. (П. изв. окр. министру).

— Земљотреса је било у Куприји п лини: у 2 с. и 50 м.; у 3 с. и 10 м.; у 4 с. и 20 м.; у 3 с. и 35 м.; у 5 с. и 40 м.; у 6 с. и 10 м.; у 7 с.; 8 с.; 9 с. и 5 м.; 9 с. и 32 м.; и 15 м.; 10 с. и 45 м. и у 11 с. и 15 м. је био јак, остали слабији. Правац ЈЗ—Сви су са тутњавом. Увек се чује као д кне тон у земљи на онда потрес. У ресав срезу све су зграде поремећене и неупољиве за обитавање, а у параћинском повређене. У ресавском срезу, где се јав најјачи земљотреси, земљиште је цесковно у опште без камена, тако исто и у Кури. У државној ади код Куприје препуцла је

ла, а у Медвеђи, Вел. Поповићу и оближњим селима свуда је испуцала и вода јурила у вис. Пукотина има до 2 дм. ширине. (П. Радосављевић, екопом у добричевској ергели).

— Пауна Јанковића из Јасенова припела је зграда, која је пала од земљотреса, и он је умро. (Изв. окр. начел. министарст.).

— Од земљотреса 27. марта у општини суботичкој пала је воденица и у истој на месту погинуо Јован Милић из истог села, који је после неколико сати умро. (Изв. окр. начел. министарству).

— У моменту земљотреса ја сам се возио чамцем по реци Раваници — ка ушћу. Кад сам био у близини Мораве до 50 м. чух јаку ломљаву и грмљаву са СЗ., дигох се у чамцу да видим шта је, и ја лено видех да се река окрену прво у леву затим у десну страну и тополе на левој обали реке савише се и тојошне врх мене 2—3 мет., у том моменту ламан удари у обалу. Вода је по свршетку турса била са свим немирна. (Б. Ницић).

Уб (окр. ваљевски) — У 2 с. и 55 м. по под., у које је време и телеграфски сат тао, био је јак земљотрес, који је трајао 0—25 сек., и одмах за овим други, али с малом снагом и трајањем од 5—7 сек. У почетку овога земљотреса зграда, астали и остали предмети јако су се тресли, леп (малтер) са пода онао. Бусоле су биле искључене. Време је било лено и с ветром. (Тел. стан.).

Ужице. — У 2 с. и 49 м. по под. осетио се земљотрес прилично јак. Зграда се ресла, а тако исто астали и ормани. Трајао је 4—5 сек. Промене није било никакве у телеграфској станици. На магнетну иглу и апарате није утицао. За време земљотреса дувао је северни ветар, а било је хладно и обично. (Тел. станица).

— Данас у 2¼ с. по под. осетио се овде у Косјерићу и Ивањини врло јак земљотрес, који је трајао неколико секунда. Штете је било никакве. (Извешт. окруж. начел. министарству).

Умла (окр. подунав.). — Први пут примећен је врло јак земљотрес тачно у 2 с. и 52 м. по под. Он се осетио у правцу СЗ., а трајао је од прилике 10—12 сек. Промене у станици није учинио никакве, сем што је станични сахат, услед јаког потреса саме зграде, престао радити. Утицаја на апарате телеграфске није имао никаквог, тако исто ни на магнетну иглу, јер ју је земљотрес случајно у искључењу застао. На барометру такође промене није било. За време трајања земљотреса време је било са свим мутно: небо од СИ. стране било је густим облаком превучено. Ветра је било доста јаког, који долази са П. стране, али не тако хладног, нарочито је јачи био пред што ће сам земљотрес да наступи. После овог одмах је био топлији и топлији. Сем потреса зграда и предмета у њима, никакви други звук није се чуо. (Тел. станица).

Умчари (окр. подунавски). — Око 3 с. по под. осетила су се, у размаку од неколико минута, два потреса. Први је био дужи и јачи, а други краћи и слабији. Од земљотреса није било велике штете. Пао је на једној кући димњак, а на другој покривач од димњака. Лампе су се кретале у правцу СИ—ЈЗ. У осам часова у вече осетио се опет мали потрес, а веле да их је било и око пола поћи. (Тел. станица).

Царина (Пецка, окр. ваљев.). — У 3 с. и 35 мин. по подне чула се само треска прозора на механи. Штете нема. (Бор. Паптелић, учитељ).

Црквениц (окр. морав.). — Од потреса попадало доста димњака. Школа испуцала сва, леп на неким местима пао. Звонара на школи накривила се на западну страну. Један димњак пао на север, а један преломно се испод крова и окренуо се на југ. Лавез пасе, као да је неко цело село заваљено. На старом Моравишту (кључанско блато) земља препукла за 1 дм. и вода се разлила, а око пукотине леже читаве гомилице мокрог песка. Чобанче, које се десило на том месту, било је мокро

до појаса од воде, која му је испод самих ногу куљнула. (Ран. Ранић, учитељ).

Црна Бара (окр. подрински). — Око 3 с. по под. осетила сам несвестицу у два маха и тресак покућанства. Штете нема. (Персида Струнцићева, учитељица).

Црна Трава (окр. пиротски). — У 3 с. осетио се један потрес, који је трајао 5—6 сек. Правац од С—Ј. Никакав се тутањ није осетио. Нема штете. (Јов. С. Поповић, учит.).

Црнуће (окр. пожаревачки). — Чуо сам да се у Малом Црнућу појавио неки песак из земље, за то одем тамо да видим. Учитељ из тога села причаше ми, да је у дворишту школском избио песак са водом. Кад сам исти разгледао, видео сам да је са дна речног корита Млаве, која тече до на 8 метара далеко од лица места. Даље, сељаци тога села причаху ми, да су се на имању г. Игњата Бајлона, у истом селу, појавиле велике пукотине у земљи, из којих је избио песак на површину. Један очевидац причао ми је успут, да је тада шикнула вода из пукотине до на 2 мет. у висину. Одем тамо да видим и ево шта сам нашао: једну пукотину *rs* (в. сл. 1.) од 10 м. дужине, 40 см. ширине и 1,5 м. дубине. Поред исте, више и ниже, налазе се и друге, али мање. Карактеристично је што сам приметно — река овде кривуда — да те пукотине теку више мање паралелно с реком и од ње су 3—10 мет. удаљане. Поред пукотина са обе стране налази се фини песак, по боји на неким местима сив, а на неким црвенкаст.

За овај случај моје је мишљење: у току времена вода је подривала обалу реке код *sv* (сл. 2.) и допрла, рецимо до *e*. Услед потреса, који се десио 27. марта, призма земље са основицом *seg'h* (сл. 3.) а висином *rs* (сл. 1.) оцепила се од *eh'* (сл. 3.) и својим базисом *se* (сл. 3.) пала на површину *ve* (сл. 2.) — у хоризонталној пројекцији *rstu* (сл. 1.). При том се показала на површини пукотина *d'h'* (сл. 3.) по дужини толика, колико је испод призме вода дуж реке подлокала. Падом горње призме на површину

је стављена је количина воде у троугаоној зми — са основицом *seg* (сл. 2.) и висином *rs* (сл. 1.) — у кретање, и немајући где се код *e* (сл. 3.), врати натраг у речено рито, избила је кроз пукотину *g'h'* (сл. 3.) једно са песком, који се ту налазио. Због минутог пада пак, вода је зато високо нула кроз пукотину *g'h'*, као што очигледно прича. Пошто је земљотрес престао, вода кроз поре на површини оцедила а песак је остао око пукотина. Што је пак на неким местима сив, а на неким црвенкаст, то долази од терена преко којих Млава тече. У овом селу порушени су димњаци до 60%. Порушена црква сва је испуцала одозго и прети највећом опасности. Како портал пред црквом, са два тесана стуба, који је био савијен, сурвао се на обе стране од лица и потпуно је разрушен. У селу Савицу такође је много димњака порушено. (Дим. В. Милошевић, инжењер).

Чејетина (окр. ужички). — Земљотрес осетио у 2 с. и 25 м. по под. и трајао 3 с. Од тога часа магнетна игла није прилично скретала и тек сутра дан, поновно магнетисана, отпочела је покретати се. Других промена на апарату било. Време је било мутно и облачно а још је силан ветар. Никакав звук није се чуо (Т. станица).

— За време земљотреса био сам у селу и нисам га осетио. По причању био је доста силовит. Нема никакве штете; чак једна кућа близу школе, склона паду, није побијена. Земљиште је серпентин. (Б. Поповић, учит.).

Чачак. — Земљотрес је био у 2 с. и 47 м. по под.; дошао је од ЈИ и трајао 3—5 с. Никакву промену у штацији није учинио. Део који је био чисто и ветровито. Никакви звуци није се чуо. (Т. станица).

— У 2 с. и 47 м. по под. осетио се врло јак земљотрес, који је трајао 1 с. После неколико минута други, много мање крвни. Да ли се још где јавио и о штети више се доцније. (Изв. окр. начел. минис-

— У целом овом округу осетио се врло јако земљотрес око 3 с. по под. Штете друге не је учинио, у колико се до сад зна, до што овде и у Краљеву пала два опака са ђа. (Службени извештај окруж. начел. министарству).

Читлук (окр. тимочки). — Око 3 с. по под. осетио се земљотрес, који је трајао 10—14 сек. Од потреса затресла се кућа и пољанство. Штете нема. (Сима Јеротић, учит.).

— Земљотрес сам осетио око 3 с. по под. Трајао је 10—12 сек., а дошао у правцу С—Н. Од потреса кретали су се предмети посуђе. У времену потреса један се селак навао на глави једнага крака Моравице и део да се сва вода у један мах замутила. Бирење нишло је постепено. (Мих. Јеврић, учит.).

Чумић (окр. крагујев.). — Око 3 с. по под. био је земљотрес у правцу Ј—С. Од њега рушили су се димњаци, а зидане куће пресекле. (А. Рајчић, учитељ).

— Земљотрес се осетио око 3 с. по под. рушени су многи димњаци а зидови пресекли. (В. Катићева, учитељица).

Шабач. — У 2 с. и 50 м. по под. осетио се овде јак земљотрес, који је трајао 5—6 с. За цело време трајања магнетна је игла скретала. Дуварски је сат стао. Чула се потмула тутњава. Време је било лепо. (Станица).

— У 2 с. и 50 м. по под. овде се осетио врло јак земљотрес, који је трајао 5 сек., а овога на 4 сек. понова и трајао је отприлике 2 сек. (Потица за телегр. питац. минист. унутр. дела).

— У 3 с. по под. био је земљотрес, од којег су се предмети кретали а лампе кљале. Правац С—Ј. (В. Љубичић, учитељ).

— У 3 с. и 20 м. по под., од прилике, био сам у отвореном дворингу, добацујући циглу једноме зидару. У тренутку кад сам био циглу 1½ мет. у висину добадио мајстору, осетио сам да сам се целим телом нагинуо на баченом циглом и то врло благо. После више осетио нисам. Моја најстарија

ћерка, ђак II. раз. полугимназ., била је тада код бунара и тек што је празну кофу до 1½ мет. изнад водине површине у бунар спустила, у намери да воде извади, осетила је да се мотка од кофе у рукама, час на више час на ниже, трза. Кад је погледала воду смотрела је да из ње избијају клобуци, као да ври, и одмах за тим заталасала се вода. Учинио јој се да вода расте, као оно млеко кад хоће да покини. Воја јој је била мутна. У 4 с. вода је била мирна и као обично чиста. (Ј. Јуришић, гвожђ. трговац).

— У 2 с. и 5 м. јак земљотрес с југа, трајао је 4 сек. Поновио се после 4 м., али слаб. (М. Дукић, предавач).

— Око 3¼ с. по под. примећен је овде јак земљотрес у правцу Н—З. Штета је незнатна. (Neue Freue Presse).

— У 3 с. и 20 м. по подне осетио се доста јак земљотрес, који је трајао 5 секунди. („Дневни Лист“, бр. 69., од 1. априла 1893.).

— У 3 с. и 17 м. по под. осетио се јак земљотрес у правцу југозападном. Трајао 5 сек. Штете нема. („Видело“, бр. 36., од 28. марта 1893.).

Шарбановац (окр. цриоречки). — Око 3 с. по под. осетио сам у Бољевцу, где сам тада био, земљотрес у виду дрхтавице, који је трајао 10—12 сек. Правац не знам. Чуо сам и подземну тутњаву. И у Шарбановцу се осетио. Од њега су две цигле са једнога димњака пале. Дете у колевци само се љуљало. (С. Илић, учитељ).

Шеварице (окр. подрински). — У 3 с. по подне осетила су се, у кратком размаку, два потреса. Правац С—Ј. Тутњава није се чула. Штете нема (Миленко Смиљковић, учитељ).

Штубић (окр. крајински). — У 3 с. и 20 м. по под. осетио се земљотрес, који је трајао од прилике 1 минут; после кратког времена поновио се још два пута. Пре земљотреса чула се потмула хука. Ценећи по љуљању лампе и кандила, правац је био Ј—С. Зидови су врло мало испуцали. (Ст. Дуцић, учитељ).

28. марта.

Алексинац. — У 12 с. пре подне осетио се земљотрес. (Тел. станица).

Аранђеловац. — У 1 с. по под. био је са свим слаб земљотрес. (Тел. станица).

Бадњевац. — Од првог, најјачег, земљотреса на Велику Суботу, па до 28. марта у јутру, док је сунце изашло, било је земљотреса готово сваког часа — некад слабији, некад јачи. Укупно 15 пута како су неки бележили.¹⁾ (Д. Димитријевић, ђакон).

Баточина. — Целе ноћи, од 27. у вече па до зоре 28., било је мноштво земљотреса. Целе ноћи нисмо спавали и избројали смо око 30-тину. Јачи су били око 2 с. у зору, у 4 с. и 7 м. у јутру, а преко дан у 12 с. на подне. Тај је био кратак — 3—4 секунде. Цео тај дан тутњало је и тресло, кад јаче кад слабије, али никад као први пут (на В. Суботу). Потреса је, у разним размацама, било преко дан до 2 с. по под. на броју десетину. Нисам бележио сате, али кад год је био земљотрес у Свилајнцу и Јагодина, увек је у то време био и овде, по увек за један степен слабије него тамо. Правац увек од СЗ—ЈИ. Пукотине од првог труса само увећане потоњим земљотресима. (Ђуро Димитријевић, учитељ).

Борач (окр. крагујевачки). — Пред зору осетио се земљотрес, који је трајао 2 сек. (В. Милошевић, учитељ).

Бошњаци (окр. морав.). — Овога дана било је више земљотреса. (М. Милошевић, учитељ).

Ваљево. — У 3 с. и 55 м. рано био је, по причању г. Пенатовића, тренутак, али врло јак земљотрес, јер је се кревет под њим врло јако љуљао и тресао. Трајао је више од 2 сек. (Љуб. Павловић, професор).

Влашка. — На сам дан Ускрса, око 4 с. у зору, приметно сам јаче љуљање земљино, које је било јаче него друго и треће од 27. (П. Поповић, свештеник).

Вршич (окр. подунавски). — У јутру, од прилике између 2 и 3 с., појавио се земљо-

трес, али у мањој мери него јуче. (М. Јовић, учитељ).

Врћеновица (окр. крушев.). — Ноћ међу 28. и 29. неки веле да су осетили мљотрес. (С. Грбић, учитељ).

Голубац. — Око 12 с. земљотрес са стране као и јуче. („Одјек“, бр. 62., 1. априла).

Гуча (окр. руднички). — Пред зору 4 с., осетио се слаб потрес, који је трајао 4—6 сек. Истог дана, око пола ноћи, један, врло јак. Од овог последњег земљотреса нисмо је цикнуло и заурлало, што се није имало обичај. (В. Мутавџић, учитељ).

Доње Видово (окр. моравски). — Потрес је било овога дана: у 8 с. пре подне, трајао 20 сек.; у 11 с. пре под., слаб, трајао 45 сек.; у 4 с. и 20 м. по под., слаб, трајао 35 сек.; у 9 с. у вече, слаб, трајао 40 сек. (М. Веселиновић, учитељ).

Душане (окр. крајински). — У зору осетио се земљотрес, који је трајао 2—3 сек. (А. Максић, учитељ).

Жабари (окр. пожаревачки). — Овога дана забележено је: у 12 с. и 5 м., преко само дуоли (тутњи); у 12 с. и 13 м. пре подне само тутњи; у 1 с. пре подне сам тутњи; тако исто у 1 с. и 4 м. и у 1 с. пре подне; у 3 с. и 30 м. и у 3 с. 37 м. пре подне доста слаби потреси; у 3 с. и 47 м. доста слаб. је потреса: у 6 с. и 22 м. слаб; у 8 с. и 16 м. умерен; у 8 с. и 16 м. врло слаб; у 8 с. и 16 м. умерен. Исте јачине били су потреси: у 1 с. и 5 м., 1 с. 50 м. и у 8 с. и 15 м. пре подне. (Телеграф. штација).

Жагубица. — Потреса је било: у 5 с. и 11¼ с. пре подне и у 8 с. и 20 м. пре подне; сви су слаби и трајали 2—3 сек. (Телеграф. станица).

Јагодина. — Кратког трајања појачан земљотрес у 11 с. 55 м. по подне (Жел. станица).

Јуриковац (окр. крагујевачки). — Потрес осетио у 4 сах. изјутра. (С. Михаилов, учитељ).

¹⁾ В. потрес у овом месту под 19. априлом.

Гладурово (окр. пожарев.). — Земљотрес био око 9½ с. по подне. (Н. Цокић, општински писар).

Коњуси. — Око 9 сах. пре под. стајала м код цркве наслоњена на један дирек, од треса дирек ме одбаци од себе, а чула се да и тутњава испод земље. (М. Поновићева интележица).

Крагујевац. — У 2 с. и 55 м.; у 3 с. 39 с.; у 6 с. 44 м. и 2 с. и 44 м. пре подне им су слаби потреси. Јак потрес био је у 1 с., 53 м. и 20 сек. пре подне, а онет слаби 2 с. и 17 м. и 8 с. после подне. (Панајовић и Стојадиновић).

Кршешац. — У 8 с. пре подне био је аб потрес, у 12 с. и 10 м. по подне јачи трајао 1 сек. (Телеграф. станица).

— У 8 с. и 40 м. осетио се овде земљотрес. (Јеремић, судија).

Кула (окр. пожаревачки). — У 12 с. у дне осетио се земљотрес. (Д. Поповић, зном).

Лазаревац. — У 3 с. и 40 м. изјутра био слаб земљотрес, који је трајао 1 сек. (Т. Лица).

Малча. — Осетила су се два земљотреса: 1 с. изјутра и још један у 3½ с. по подне. (Ристић, учитељ).

Међуцрље. — По причању, био је око дне земљотрес. (К. Васић, учитељ).

Метотица (окр. црногорски). — У зору, 2½ с., осетио се краћи и слабији земљотрес. (С. Дедић, учитељ).

Наталици. — Овога дана било је земљотреса на подне и ноћу. (Тел. станица).

Неготин. — Земљотреса је било у 4 с. иза и у 12 с. 21 м. по подне, овај се једва зно. (Мелентијевић, предавач).

Параћин. — У 3 с. 45 м. изјутра био је рес приличне јачине, у 6 с. 35 м. пре по-слабији, у 12 с. и 1 м. по подне јачи; у и у 4 с. и 20 м. по подне слабији, а у и 25 м. по подне јачи. Осим ових осе-а су се ноћу између 28. и 29. слабији по-м. (Телеграф. станица).

Пирот. — У 3 с. у јутру био је доста јак земљотрес, који ја нисам осетио. (М. Јосић, учитељ).

Пожаревац. — Земљотрес у Жабарима био је јутрос до 10 с. Водена маса у Ливадици и жабарском кључу, по извештају среског начелника, престала је синоћ. (Изв. окр. начел. минист.).

Прокуље. — У 3 с. и 55 м. пре подне осетио се слаб земљотрес, који је трајао 4—5 сек. (Телеграф. станица).

Прфиловица. — Осетила су се, у поноћ, три потреса, а после ових и у зору. (Т. Маринковић, учитељ).

Ражањ. — У 3½ с. у зору био је земљотрес. (П. Вељић, учитељ).

Рајковић. — Преко ноћ било је слабијих потреса. (М. Драгојевић).

Рековац. — Преко ноћ била су 3 слабија земљотреса. (Телеграф. станица).

Рогљево. — У 1 с. изјутра осетио се земљотрес. (П. Ђурић, учитељ).

Рудник. — У 3 с. и 30 м. пред зору осетио сам земљотрес. Био је доста јак и врата на кући тресао. Трајао је не пуна 2 сек. Штете није причинио никакве. Правац СЗ—ЈИ. (В. Цветковић, учитељ).

Сабанта (окр. крагујевачки). — И овог се дана земља тресла, само слабије него ли на Вел. Суботу. (К. Димитријевић, учитељ).

Свилајнац. — Земља се тресла:
У 1 с. и 30 м. пре под. у 8 с. и 9 м. пре под.
» 1 » » 50 » » » 8 » » 44 » » »
» 3 » » 35 » » » 9 » » 40 » » »
» 3 » » 36 » » » 10 » » 16 » » »
» 3 » » 40 » » » 12 » » 5 » по под.
» 3 » » 47 » » » 4 » » 13 » » »
» 6 » » 3 » » » 4 » » 20 » » »
» 6 » » 22 » » » 8 » » 30 » » »
» 6 » » 24 » » » 9 » » 30 » » »
» 7 » » 32 » » » 10 » » 40 » » »

Најјачи су били потреси у 1 с. и 50 м. пре подне и у 12 с. и 4 м. по подне. (Живан Михаиловић, предавач).

Седлари. — У $\frac{1}{2}$ 8 с. у јутру био је врло слаб потрес и трајао 3 сек.; у 2 с. по подне јачи, трајао 6 сек.; у 3 с. било је 5—6 тако рећи спојених и врло слабих. Размак између њих 1—2 сек., а трајали су по 2—3 сек. Око $\frac{1}{2}$ 9 с. у вече осетио се доста јак, који је трајао 4 сек. (С. Марковић, учитељ).

Сењски Рудник. — У вези јучерашње децешне управа јавља, да је синоћ било 11 пута земљотреса, који су трајали $\frac{1}{2}$ —1 сек. Од јутрос било је 4 пута. У самом руднику није учињена никаква штета, али зграде у којима су канцеларије и чиновнички станова толико су препукле, да је услед честих земљотреса од јутрос несигурно у њима радити. С тога управа шаље овај телегр. извештај. (Извеш. управе сењских мајдана мин. нар. привреде).

Сибница. — Преко дана осетио сам земљотрес само један пут, а неки веле да их је било 2—3. (М. Милосављевић, учитељ).

Смедерево. — У 12 с. и 1 м., врло рано, био је веома слаб земљотрес и трајао 2—3 сек. (Телеграф. станица).

Страгар. — У 4 с. у јутру био је доста јак земљотрес, а у 1 с. по подне мањи, без икакве штете. (Г. Лазаревић, учитељ).

Текија. — У 4 с. и 15 м. пре подне осетио се земљотрес, који је трајао 7 сек. (Тел. станица).

Топола. — Око 3 с. из јутра осетио се опет јак земљотрес и трајао 3—5 сек., а око 11 с. пред подне други, али са свим слаб. (Телегр. станица).

Трњане. — У зору осетио се слаб земљотрес. (П. Томић, учитељ).

Ђуприја. — Овога дана било је потреса: у 3 с. и 45 м. пре подне, слаб, трајао 2 сек.; у 4 с. и 5 м. пре подне, слаб, трајао 2 сек.; у 4 с. и 20 м. пре подне, слаб, трајао 1 сек.; у 6 с. и 3 м. пре подне, јачи, трајао 4 сек.; у 7 с. и 4 м. пре подне, слаб, трајао 1 сек.; у 11 с. и 15 м. пре подне, слаб, трајао 1 сек.; после подне: у 4 с. и 30 м., трајао 1 сек.; у 7 с. и 50 м. и у 10 с. по $\frac{1}{4}$ сек. Сва три била су слаба. (Телеграф. станица).

— У државној ади никаквих нема. Стање је оно исто, које је већ (Службени извешт. окр. начел. мин.

— На телеграф. наредбу г. министра данашњег, част ми је поднети следивештај. Маса, која је услед земљотреса у Ливадици избила, боје је угасито и без мириса палик на тилак песак. И је трајало свега 8—10 м., а престало гом потресу. Земљотрес траје и сада се појављивао од јуче у 3 с. по подне овога тренутка кад извештај нишем 30 м. по подне 42 пута, у разном и јачини. Земљиште је равнио, а где избила то је на старом кориту Мор Вода са песком избијала је у вис зата. Земља је препукла на 30—40 мет. котине широке до 8 м. и свуда је избијала. Дужина пукотине не може се делити, јер су на више места извијуга народа је велики страх и све је на ван кућа и зграда. (Изв. окр. начел. унутр. дела).

— Дознав да је у Јагодини земљотрес, отпутовао сам тамо и уверио да су све зграде од тврдог материјала општећене. Земљотрес се опажа, с вре време, кад јаче, кад слабије. Гавра Јосудија првостепеног суда погинуо и пада оцака Мите Вељковића кафеџ. дине. Сва државна надлежства јакосћена. (Извешт. окруж. начел. минист. дела).

— Данас у 4 с. и четврт пре подне осетио се земљотрес, по не тако јак. (Изв. начелника).

— Вечерас у 8 с. и 20 м. био је врло мали земљотрес. Значајних потреса нема. (Изв. окр. начелника).

— У Ђуприји и околини било је потреса: у 3 с. и 50 м.; у 3 с. 55 м.; 4 с. 3 м.; 5 с. 23 м.; 6 с. и 43 м.; 8 с. и 20 м.; 10 с. 43 м.; 11 с. и 52 м. — сви пре подне. После подне: у 4 с. и 18 м., 4 с. и 48 м.; 7 с. 21

м. и 11 с. и 32 м. Правац свима ЈИ—СЗ. (в. Радосављевић, економ).

Уб. — Између 3 и 4 с. изјутра био је земљотрес. (Т. станица).

Чиглик. — У зору се осетио слаб земљотрес. (Јеврић, учитељ).

Шарбановац. — Ноћу између 11 с. пре 2 с. после пола ноћи осетио се земљотрес. Илић, учитељ).

29. марта.

Алексинац. — Око 3 с. из јутра био је земљотрес. (М. Алексић, свепитеник).

Аранђеловац. — У 3 с. и 55 м. изјутра био је доста јак земљотрес и трајао 2 сек.; 11 с. и 50 м. по под. слабији, трајао 2 сек.; одмах за тим још 3 пута, али врло слаби. (Т. станица).

Багдан. — У 11 с. и 55 м. пре под. осетио се земљотрес, који је дошао у правцу (ваљда ЈЗ?) —СИ. (Жел. стан.).

Баталаге. — Око 3 с. изјутра осетио се земљотрес од 2 сек. трајања (С. Маринчевић, учитељ).

Брђани. — Пред зору, око 4 с., осетио се слаб потрес. (Д. Зисић, учитељ).

Брза Паланка. — Пред зору, у 3 с. и 5 м., приметио се потрес, који је трајао 12 сек. (Т. стан.).

Брус. — Земљотрес се поновио у зору. Прозори на мом стану тресли су се мало. (В. Колубовић, учитељ).

Ваљево. — Око 11 часова ноћу био је врло слаб, једва приметан, потрес. Највише да је трајао 2 сек. (Б. Павловић, професор).

Витошевац (окр. крушевачки). — Изјутра у свануће био је јак земљотрес. Три пута се кревет пода мношвом дрмнуо. (М. Петровић, учитељ).

Доња Мутница. — Овога дана било је 3 потреса. (Ј. Ербец, учитељ).

Доње Видово. — У 4 с. пре под. био је јаче јак земљотрес и трајао је 40 сек.; 5 с. пре под. слаб, трајање исто; у 6 с. и 10 м. по под. слаб и трајао 20 сек. (М. Веновић, учитељ).

Дивљане. — У 4 с. осетио сам подужни, таласасти земљотрес, који ме је из сна пробудио. (Ј. Пунић, бив. практикант).

Голубац. — Причају мештани, да се од првог земљотреса опажају, и дану и ноћу, по неколико пута мањи и врло слаби потреси, који трају 2—3 сек. (Тел. стан.).

Градиште. — Потрес се осетио у 12 с. и 10 м. рано у јутру, а у 4 с. био је јак. (Тел. станица).

Драча. — Ноћу у 2 с. осетио се потрес. (М. Лазаревић, учитељ).

Жабаји (окр. пожарев.). — Потреса је било пре под.: у 1 с. и 35 м.; у 3 с. и 10 м.; у 3 с. и 20 м. — сви умерене јачине, у 4 с. и 22 м.; у 4 с. и 30 м.; у 5 с. и 55 м. и у 8 с. и 15 м. — сви слаби. После подне: у 4 с. и 42 м., умерене јачине и у 4 с. и 4 м. и 11 с. и 50 м., слаби. (Т. станица).

— Земљотрес једнако траје, али слаб, а овога часа (5 с. по под.) појавио се доста јак и трајао 2—3 сек. Јутрос у 3½ с. био је врло јак и трајао 3—4 сек. Потмула тутњава једнако се чује. (Изв. среског начел. мин. ун. дела).

Ивањица. — У 3 с. и 25 м. пре под. био је слаб земљотрес, који је трајао 3 сек. У 11 с. и 57 м. по под. осетио се јак потрес. Трајао 4 сек. (Тел. станица).

Јагодина. — У 1 с. и 16 м. и око 3 с. и 50 м. по под., осетила су се два јака, али кратког трајања земљотреса. Пукотине на зидовима у горњем спрату много су се продужиле. Потреси долазе са ЈИ. стране. (Железничка станица).

Јунковац. — У 3½ с у јутру осетио се доста јак потрес, који је трајао 4—6 сек., а у 11½ сах. пред поноћ био је други, али слаб. (С. Михаиловић, учитељ).

Књажевац. — У 3 с. и 35 м. јак потрес, трајао 3—4 сек. Пре њега чуо се јак пуцањ, а за цело време трајања потмула тутњава. (Тел. станица).

Крагујевац. — Потреси су били: у 3 с. и 25 м. у зору, јак; у 4 с. и 21 м. пре под.

слаб; тако исто и у 8 с. и 39 м. пре под.; у 11 с. и 44 м. после под. био је јак. (Папајотовић и Стојадиновић).

Крушевац. — У 3 с. и 17 м. пре под. осетио се слаб земљотрес. (Тел. станица).

Малчи. — Изјутра је био један слаби потрес. (Љ. Ристић, учитељ).

Паталинци. — У 4 с. и 10 м. по под. осетио се сем омањих, и један појачи потрес. (Т. станица).

Неготин. — Овде се осетио земљотрес око 3 с. изјутра. (Т. стан.).

— Јутрос, пред зору, око 3½ с., појавио се онет слаб, тренутан, земљотрес. (Изв. окр. начел. минист.).

Пини. — Око 4 с. изјутра осетио се слаб земљотрес; трајао је 3—4 сек. (Тел. стан.).

Параћин. — У 1 с. и 20 м. пре под. јак потрес, у 4 с. и 43 м. по под. и ноћу, око поноћи, слабији. (Т. станица).

— У 11 с. и 55 м. (кад?) земљотрес у правцу ЈЗ. Јачина прилична. Нових штета нема. (Жел. стан.).

Паланка. — Ноћу, рано у зору, између 1 и 2 с. осетио се један земљотрес с тутњавом, трајао је 5 сек., па око 3 и 4 с. онет, али без тутњаве. (Ристић, ерески писар).

Пирот. — Ноћу уочи 30. био је један слаби потрес. (Ковачевић, учитељ).

Пожаревац. — У 3 с. и 28 м. пре под. био је земљотрес. Трајање 2 сек. Претходно му је мали тутањ. У 10 с. и 47 м. по под. онет, са претходним малим, подземним шумом. Између њих било је чешће слабијих земљотреса, који су се једва могли осетити. (Тел. станица).

Прокупље. — Ноћу у 11 с. и 55 м. осетио се слаб земљотрес, који је трајао 4—5 сек. (Тел. станица).

Рашка. — Ноћу у 11 с. и 55 м. био је доста слаб потрес и трајао 12 сек. (Телегр. станица).

Рековац. — Преко ноћ осетио с пута слабији потрес. (Тел. станица).

— У 3½ с. у јутру био је земљотрес скоро као и први; трајао 8—10 сек. је више са северне стране и то са тутњавом. Пред поноћ био је јак, трајао 6 до 8 сек. Правац СИ—ЈЗ, и овај са твом. (Ђ. Јовановић, учитељ).

Рудник. — У 4 с. и 5 м. био је потрес, који је трајао две секунде. Осетио се као љуљање. Правац СЗ. Штете није чинио. (В. Цветковић, учитељ).

Сабанта. — Преко дан земља се тло неколико пута. (К. Димитријевић, учитељ).

Свилајнац. — Потреса је било: у пре под. и 11 с. и 50 м. такође пре и после подне: у 2 с. и 10 м., у 4 с. и 8 с. и 5 м. и у 11 с. и 50 м. Најјачи је био први. (К. Михаиловић, предавач).

— Становници, чије су куће од земљотреса попуцале, бораве и ноћивају по јаме, а извесан део у брдима. На месту где је земља пукла, вода је шикљала у пре и после 2 сата тргала се је. Земљотрес чешће појављује. Јутрос у 4 с. био је јак и трајао 2 сек. За сад нема још ни опасности за ову варош. (Изв. ср. начел. министарству).

Сенски Рудник. — Пре и после било је по два кратка земљотреса, а и поћ више пута. Није било никакве штете, осим што су канцеларије и становнички више попуцали. Снег се отопио; копава још дува. (Изв. управника мин. привреде).

Сибница. — Преко дана био је два земљотреса. (М. Милосављевић, учитељ).

Смедерево. — У 3 с. и 32 м. пре под. био је прилично јак земљотрес и трајао 2 сек. (Тел. станица).

Сталаћ. — У 11 с. и 50 м. слаб потрес у правцу З—П. Штете никакве. (Жел. стан.).

Текија. — Око 4 с. по под. био је земљотрес, али слаб, трајао 5—10 сек. (Тел. станица).

1) Не стоји у депешама у колико сати.

Тошала. — Око 3 и 4 с. изјутра била су земљотреса. Први врло јак, други мало слабији. Оба су трајала по 1 секунд. (Тел. станица).

Трстеник. — У 11 с. и 57 м. по подне осетио се земљотрес, који је трајао 1 сек. (Тел. станица).

Уб. — У 3 с. и 15 м. (кад?) био је земљотрес много мањи од првога. (Т. стан.).

Тузла. — Овога дана осетио се земљотрес пре подне: у 2 с. и 35 м., јак, трајао $\frac{1}{2}$ сек.; у 4 с. и 50 м., слаб, трајао $1\frac{1}{2}$ сек.; у 11 с. и 50 мин., опет слаб, трајао 2 сек. После подне: у 5 с. слаб, од $\frac{1}{2}$ сек.; у 11 с. и трајао исто тако $\frac{1}{2}$ сек. (Телеграфска станица).

— Земљотрес се, преко ноћ, јављао више пута. Правац као и до сад — СИ. По око 5 с. и 57 м. и 12 с. у поноћ, мало уступа првом. Штета нема, али старе цукотине већма опште. (Жел. станица).

— Јутрос у 3 с. и 40 м. овде је био јак земљотрес, који је трајао до 5 сек.; други, много слабији, био је у 4 с. и 40 м. Штете њих није било. (Службени извештај окр. челника).

— Потреса је било: у 1 с. и 10 м., 6 с. и 14 м., 10 с. и 1 м. пре под. и у 3 с. и 26 м. по под. Правац као и јуче. (Павле Раваљевић, економ).

Чачак. — И ноћас између 3 и 4 с. осетио се опет доста јак земљотрес. Изгледа да сви досадашњи потреси са ЈЗ стране. Увек осећало неко неприметно потмуло тутњање. Извештај окружног начел. минист. унутрашњих дела).

30. марта.

Алексинач. — Потрес је био од прилике 2 с. (кад?), други пре подне. Трајали су по 10 сек. (Т. станица).

— Између 29. и 30. марта, тачно у 12 поћу, осетио се земљотрес, а осем овог с. и 4 с., оба краћа и слабија. (М. Алек-свештеник).

СВОМЕНЕ XXII

Багдан. — У 2 с. у јутру осетио се јак земљотрес, правца ЈЗ—СИ., а у 3 с. из јутра слабији, истога правца. Штета је велика, особито на горњем боју. Покућанство морам да преселим у магацин (Жел. станица).

Брус. — По трећи пут, помињу суседи, земљотрес око поноћи, међутим ја га нисам осетио. (В. Голубовић, учитељ).

Валанића. — Око $2\frac{3}{4}$ с. у јутру био је слаб потрес и трајао само неколико секунда. (Драг. Михаиловић, учитељ).

Градиште. — Земљотрес се осетио поћу, врло рано, у 12 с. и 27 м., у 2 с. и 8 м., у 4 с. и 10 мин. Били су доста јаки. (Телегр. станица).

Голубац. — По причању људи било је потреса. (Т. стан.).

Доња Мутница. — Овога дана било је неколико земљотреса. (Ј. Ербец, учит.).

Доње Видово. — У 8 с. пре под. осетио се слаб земљотрес, који је трајао 2 сек. (М. Веселиновић, учитељ).

Драча. — Тачно у 12 с. поћу кућа ми се необично уздрмала, али не дуго. (Д. Лазаревић, учитељ).

Ђупис. — У 12 с. и 10 м. рано у јутру из спавања ме пробудио земљотрес. Осећа се сваког дана, кад јачи кад слабији. (Шеф жел. станице).

Жабари (окр. пожарев.). — Потреса је било пре подне: у 1 с. и 40 м., слаб; у 1 с. и 50 м., мало јачи, а тако исто и у 3 с. и 50 м. и 3 с. и 55 м. После подне: у 5 с. и 24 м. само тутњи; у 6 с., јак; у 6 с. и 20 м. и 9 с. и 5 м. доста јак; слаби потреси били су: у 9 с. и 45 м., 10 с. и у 10 с. и 50 м. (Тел. стан.).

Жагубица. — Земљотрес непрекидно траје у размаку 5—6 сати. (Т. стан.).

Јагодина. — По подне осетио се земљотрес у 5 с. и 20 м., у 6 с. и 24 м. и у 9 с. и 11 мин. Други је био најјачи. (Т. станица).

Јуковац. — Потреса је било у 2 с. и 50 мин. рано, слаб, и у $5\frac{1}{2}$ часова по подне такође слаб. (С. Михаиловић, учитељ).

Крагујевац. — Земљотреса је било: у 2 сах. и 8 м. у јутру, јак; у 2 с. и 53 м.; 4 с. и 6 м.; 9 с. и 27 м. — сви пре под. и сви слаби. Време је забележено по телегр. сату. (Панајотовић и Стојадиновић).

Крушевац. — Рано у 12 сах. осетио се јачи земљотрес са тутњавом, за овим у 2 с. слаб, са јаком тутњавом. (Тел. стан.).

Лазаревац. — Ноћу између 29. и 30., у 12 с., био је земљотрес, који је трајао 1 сек. У 4 с. изјутра прилично јак. Трајање исто. (Т. станица).

Лапиво. — Земљотрес се осетио у 11 с. и 55 м. после под. Правац И-З. Штете нема. (Жел. станица).

Неготин. — Јутрос око 12¹/₂ с., 1¹/₂ с. и 4¹/₂ сах. осетили су се слаби и врло кратки потреси, који се не могу, по времену, тачно утврдити. (Тел. стан.).

— Изјутра око 1 с., 2 с. и 5 с. осећао се у три маха врло мали, тренутан земљотрес. (Изв. окр. начел.).

Оранје. — Земљотрес се после првог, главног, чешће пута понављао. Данас непрекидно, дању и ноћу, са већом и мањом јачином. (Т. стан.).

Параћин. — Пре подне осетио се потрес у 11 с. и 30 м. (рано), у 2 с.; у 4 с., јак; у 6 с. и 23 м. и у 6 с. и 41 м. слаби; а у 8 сах. и 50 м. само тутањ; у 9 с. и 12 м. слаб. Ноћу између 30. и 31. осетила су се три слаба потреса. (Тел. стан.).

— У 2 с. изјутра осетио се потрес, исто тако у 4 с. пре под. Правац СИ. (Ж. стан.).

Рашка. — У 3 с. и 42 м. пре под. био је слабији земљотрес и трајао 6 сек. (Телегр. станица).

Рековац. — Преко ноћ био је земљотрес један пут, али са свим слаб, трајао ¹/₂ мин. (Тел. станица).

Рогљево. — У 2 с. у зору осетио се земљотрес. (П. Ђурић, учитељ).

Сабанга. — Око 4 с. по под. земља се тресла. Трус долазио, изгледа ми, од ЈИ. (К. Димитријевић, учитељ).

Свилајнац. — Потреси, који су били дана, десили су се: у 2 с. и 6 м., 4 с. и 10 с. и 12 м. пре под.; у 12 с. у под. после подне: у 3 с. и 15 м., у 3 с. и у 6 с. и 8 м., 8 с. и 12 м., 10 с. и 6 у 11 сах. и 50 мин. (Жив. Михаиловић, давач).

Смедерево. — У 12 с. и 1 м. рано тио се слаб потрес, трајао 2 сек. (Тел. станица).

Ставак. — У 3 с. и 40 м. био је потрес. Штете никакве. Правац З-И. станица).

— Од 27. до данас земљотрес се гласао. Било је 7 већих, а 3 мања потреса станица).

Трњане. — У зору осетио се слаб потрес. (П. Томић, учитељ).

Трстеник. — У 1 с. и 57 м. изјутра јавио се слаб земљотрес, који је трајао 7 сек. Сем тога осетио се још десетину пута. станица).

Уб. — У поноћ између 29. и 30. био је слаб земљотрес. (Т. станица).

Чачак. — И ноћас се осети оваквим земљотресом као и пређашњим, али слабијим и трајао неколико секунда. (Служб. изв. окр. министарству).

Ђуприја. — Земљотреси су били: пре под., слаб, трајао 2 сек.; у 4 с. пре под., слаб, трајао 1 сек.; у 5 с. и 41 м. пре под., слаб, трајао 1 сек. После подне били су: у 5 с. и 41 м., трајао ¹/₄ сек.; у 6 с. и 9 с., оба трајала по секунду. (Телегр. станица).

— У Ђуприји и околини било је земљотреса: у 1 с. и 50 м., у 5 с. и 5 м., у 19 мин. и у 11 с. 32 м. пре подне. После подне пак у 4 с. и 10 м. и у 9 с. (П. сављевић, економ).

— У три маха осетио се земљотрес: у 4 с. и 10 м., слабији; у 5 с. и 10 м., јачи; у 6 с. и 2 м. прилично јачи, без штете. (Изв. окр. начел.).

31. марта.

Александровац. — Свршетком марта по-
нио се земљотрес и није се више понављао.
(Богдановић, свештеник).

Базрдан. — У 3 с. по подне био је сла-
би земљотрес, исто тако слаб у 10 с. по
д. (Жел. станица).

Велика Плана. — У 11 с. по под. био је
мљотрес од 2 сек. трајања. Правац му се
је могао одредити. (Жел. станица).

Жабари (окр. пожарев.) — У 10 с. и
1 мин. пре под. слаб потрес. (Т. станица).

Јагодина. — Земљотрес је био у 3 с. из-
ра. (Жел. станица).

Крагујевац. — У 5 с. пре под. осетио
слаб потрес. (Панајотовић и Стојадиновић).

— У 2 с. по под. био је земљотрес од
га се слика Св. Саве на дувару кретала. (П.
митријевић, шеф топол.).

Крушевац. — Земљотрес се осетио у 8
с. и 30 м. пре под., а јачи у 2 с. и 45 м.
под. и трајао 7—8 сек. (Јеремић, судија).

Лаиово. — У 3 с. 40 м. пре под. поја-
о се земљотрес у правцу И—З. (Железн.
аница).

— Са г. г. геолозима био сам у Свилајницу,
Поповићу, Медвеђи, Манасији, Ћуприји
Јагодини, те прегледали последице земљо-
реса. Извешће шаљем писмом, а сад јављам
је земљотрес од синоћ престао и да се
т умирио. Геолози су отпутовали у Сме-
ево. (Начел. окр. моравског министар.).

Орашје. — Земљотрес траје непрекидно.
(станица).

Рекосац. — Данас није било потреса. (Т.
аница).

Свилајнац. — Потреси су били: у 3 с.
10 м., у 3 с. и 50 м., 9 с. 10 м., 11 с. 55
м., 4 с. 5 м., 8 с. 50 м., 11 с. и 42 м., 2
и 50 м., 4 с. и 5 м. и у 7 с. и 6 м.¹⁾ (Ж.
данловић, предавач).

¹⁾ Време је непоуздано, јер се не види кад се земљотрес
пре или после подне? Према писму извештача изашло
је по подне није било потреса, јер се тамо вели: „из Бео-
сам приспео у Свилајнац 31. марта по под. и до краја
дан није ништа било, да ли је што ноћу било не могу

Сикирица (окр. моравски). — Пре подне
осетио се незнатан земљотрес. (Железничка
станица).

Ћуприја. — Земљотреси су се опазили:
у 10 с. и 1 м. пре под., трајао $\frac{1}{2}$ сек.; у 10 с.
и 7 м., трајао $\frac{1}{4}$ сек. и у 10 с., 7 м. и 35 сек.,
трајао $\frac{1}{4}$ сек. Сви су били слаби. (Тел. стан.).

— Било је више слабих и једва приметних
потреса. (Жел. станица).

— Потреса је било: у 10 с. и 10 м. и у
10 с. и 47 м. пре под. и у 1 с. и у 1 с. и
49 м. по под. (П. Радосављевић, економ).

1. априла.

Базрдан. — У 2 с. по под. слаб земљо-
трес, у 2 с. и 8 м. по под. земљотрес истом
јачином као и 27. марта, у 4 с. слаб. У ста-
ничној згради појавила се нова пукотина у
собама горњег спрата. (Жел. станица).

Велика Плана. — Земљотрес се осетио
два пута, први у 2 с. и 50 м., други у 3 с.
и 10 м., оба пута после под. Правац од С-Ј.
Јачина није тако велика. Трајање 4—5 сек.
(Из дневног извештаја шефа желез. станице).

Доње Видово. — У 2 сах. по под. слаб
земљотрес. (М. Веселиновић, учитељ).

Ћунис. — Данас у 2 с. и 5 м. по под.
појавио се доста јак земљотрес, који је тра-
јао 1 мин. (?); нове штете нема. (Железничка
станица).

Јагодина. — У 5 с. и 31 м. изјутра слаб
земљотрес, сем тога осетили су се: у 7 с. и
20 м., у 8 с. 35 м., у 9 с. и 11 м. пре под.,
све слаби. У 2 с. и 6 мин. по под. јак али
кратак, у 2 с. 35 м. слаб. Штете није било
више. (Ж. станица).

Жабари (окр. пожарев.). — У 12 с. и 22
мин. по под. био је доста слаб земљотрес, у
2 с. доста јак, у 9 с. и 17 м. доста слаб а
такође и у 12 с. ноћу. (Т. станица).

Крагујевац. — У 3 с. и 52 мин. у јутру
слаб земљотрес, у 2 с., 2 мин. и 40 сек. по

нам ништа казати²⁾. У осталом и сам се извештач ограђује за
све потресе до 1. априла, наводећи како је све дотле забеле-
жио по сазнању и чувању.

под. јак, у 3 с., 46 мин и 10 сек. слаб и у 5 с. и 32 мин. слаб. (Панајотовић и Стојадиновић).

Крушевац. — У 2 с. и 5 мин. по под. само један слаб земљотрес. (Т. станица).

Лапово. — У 12 с. и 20 м. пре под. и у 6 с. и 15 м. пре под. слаби земљотреси, без икаквих штета. У 2 с. и 6 м. по подне осетио се доста јак земљотрес, који је трајао 2 сек. Струја је ишла од СИ-ЈЗ. Штете није било. Старе пукотине све се више шире. (Ж. станица).

Параћин. — У 12 с. и 30 мин. пре под. осетио се приличан земљотрес. Трајао је 5—8 сек. У 1 с. и 55 м. у јутру нешто слабији, а око 7 с. 30 м. пре под. слабији од другог. Правац ЈЗ. Штете нема. После подне у 2 с. и 7 м. појави се доста јак земљотрес, који је трајао до 10 сек. Понова у 2 с. и 42 м., трајао до 5 сек. (Ж. станица).

Петровац. — У 2 с. и 10 м. по подне слаб потрес, трајао 2 сек. Правац ЈИ—СЗ; са потмулом тутњавом. (Т. стан.).

Пожаревац. — У 2 с. и 3 мин. по под. слаб земљотрес, трајао 3 сек. (Телеграфска станица).

Свилајнац. — У 7 с. и 33 м., у јутру, лежећи још у кревету, приметих неку потмулу тутњаву налик на грмљавину, која из далека долази, затим два удара једно за другим — трајање 3 сек. Удари нису били тако јаки, но ипак мој се кревет потресао а и зидови од куће у којој сам био. Време је било мутно. У 2 с. и 3 м. наступи прво јако фијукање ветра, па онда тутњава и на крају ове један појачи удар, који се у секунду свршио и од њега потрес трајао још 2 сек., а са тутњавом заједно око 8 сек. (Ж. Михаиловић).

Сикирица. — Између 31. марта и 1. априла земљотрес се осетио два пута: пре и после пола ноћи незнатан. (Железничка станица).

Сталаћ. — Између 3 и 4 сата изјутра моментани и врло слаб земљотрес. Потрес

се осетио само по орманима. (Желез станица).

Ђурија. — У 3 с. и 15 м. (?) осети доста јак потрес, који је трајао до 3 с. 2 с. и 7 м. по под. био је доста јак земљотрес. Штете на прузи није било. (Ж. станица).

— Ноћу, како јавља начелник српског савског, јавио се неколико пута земљотрес: у 1 с. и 10 м., у 1 с. 15 м. и у 1 мин. Сви слаби, кратки и са грмљавином. У 2 с. и 10 м. и у 2 с. и 35 м. по осетио се земљотрес и то први са најјачином после првог (од 27. марта), трајао 4 сек., други слабији и кратак. За штету зна се. (Изв. окр. начел. министарству трамних дела).

— Начелник срп. беличког јавља, ноћас појавио земљотрес и то у 12 с. мин., у 2 с. и 45 м. и у 7 с. и 30 м., и слабији и врло кратког трајања, без штете. (Изв. окр. начел. минист.).

— Начелник среза беличког јавља се данас у 2 с. и 10 м. по под. осети земљотрес, који је трајао до 6 сек. Да ли какве штете, јавиће се накнадно. (Изв. начел. минист.).

2. априла.

Жабари (окр. пожаревац.). — У 2 с. и 10 м. по под. доста слаб земљотрес, у 11 с. и 30 м. пре под. врло слаб, тако исто и у 12 с. (Тел. стан.).

Јагодина. — У 12 с. и 46 м. рано јак, али кратак потрес. Потреси су били у 1 с. и 53 м. и 7 с. и 36 м. из јутра. У 1 с. и 27 м. у вече слаб земљотрес. Штете није било. (Ж. станица).

— Око 9 с. у вече земљотрес. Трајао је 9 сек. Био је слаб. (Изв. окр. начелства министарству).

Јуриковац. — У јутру рано земљотрес. (Михаиловић, учитељ).

Крагујевац. — У 3 с. и 30 мин. у вече слаб потрес. (Стојадиновић и Панајотовић).

Крушевац. — У 8 с. и 40 м. пре под. слаб потрес од 3—4 сек. (Јеремић, судија).

Лапово. — У 9 с. и 28 м. по под. слаб земљотрес, трајао 1 сек. Штете није било. (К. стан.).

Параћин. — Данас није било земљотреса. (К. станица).¹⁾

Петровац. — Телеграфиста, у своме већном извештају за неколико дана, прескаче овај датум.

Пожаревац. — У 1 с. и 57 м. у јутру слаб земљотрес, трајао 4 сек., без икаквог претходног знака. Време ветровито, хладно и чисто. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 6 с. и 3 м. изјутра обичан потрес, коме је претходила прво једна сетна тутњава. Време је било јако променливо, напољу падаху циганчићи, са облака па облак, и са јаким СЗ. ветром. Хладноћа велика. Тако беше целог дана. У 2 с. и 6 м. по подне опазих слабу тутњаву са једним слабим ударом — трајање 4 сек. Око 3 с. и 1 м. опет се појави тутњава, јача од прве, и један удар, који такође беше јачи. Трајање 5 сек. заједно с тутњавом. Свима поресима овога дана, уз тутњаву, претходило је и фијукање ветра. У 9 с. и 28 м. појави се тутњава и појачи потрес, а за њим други само слабији. Трајање, са тутњавом, 6 сек. Код куће сам седео до 12 с. ноћу и никакав потрес није био. (Жив. Михаиловић).

— Земљотрес траје непрекидно, и дању ноћу, са доста јаким звуком и потресом, по без штета, сем оних од 27. прошлог месеца. (Начел. срез. ресав. минист.).

Туприја. — У Свилајнцу и Туприји био је земљотрес у 2, 4 и 10 с. (?) Доста јак, с грмљавином и хуком. По сазнању њега је био у ово исто време и у Јагодини. Штете није било. (Изв. окр. начел. министарству).

— Био само један незнатан потрес. Пруга исправна. (Жел. станица).

— У Туприји и околини било је земљотреса: у 3 с. и 25 м. изјутра, у 3 с. и 50 м. јак и у 6 с. и 18 м. опет јак. (П. Радосављевић).

3. Априла.

Базрдан. — Јутрос у 3 с. и 15 м. слабији удар. Станични димњак скинут. (Ж. станица).

Жагубица. — У 12 с. ноћу земљотрес, трајао 3—4 сек. (Т. станица).

Жабари. — У 4 с. и 34 м. изјутра доста јак земљотрес, после овога у 4 с. и 50 м. пре подне слаб потрес. У 4 с. и 57 м. после подне само тутањ. (Тел. станица).

Јагодина. — У 6 с. и 1 м. изјутра слаб потрес. (Жел. станица).

Крагујевац. — У 7 с. и 40 м. по подне слаб земљотрес. (Стојадиновић и Панајотовић).

Лапово. — У 4 с. и 40 м. пре подне слаб земљотрес, трајао 2 сек. (Жел. станица).

Параћин. — Не јавља ништа. (Телеграф. станица).

Петровац. — У 4 с. и 38 м. изјутра јачи потрес од 2 сек., правац ЈИ—СЗ., са подземном тутњавом; у 6 с. и 30 м. пре подне слаб потрес од 1 сек., правац ЈИ—СЗ., без тутњаве; у 1 с. и 30 м. по подне врло слаб потрес, од 1 сек., правац ЈИ—СЗ; у 5 с. и 2 м. по подне слаб потрес, трајао 2 сек., од И—З, са подземном тутњавом. (Телеграф. станица).

Пожаревац. — У 5 с. и 48 м. по подне слаб земљотрес, трајао 4 сек. (Телеграфска станица).

Свилајнац. — Земљотрес у Свилајнцу и осталим општинама, у којима се 27. појавио, још траје. Ноћас се три пута појављивао и то дваред слабо а један пут јако. Данас се такође два пут јавио и то слабо. Сви без штете. Извештај сваког дана подносим начелству. (Рапорт среског старешине минист.).

— Овога дана изјутра била су 4 потреса — два слабија, два јача. Један је био око три (2½) с., други у 4 с., најјачи око 5 с. и последњи у 6 с., 13 м. и 55 сек. Прва

¹⁾ Земљотрес не појавио ни телегр. станица.

три нисам опазио, пошто сам спавао, већ сам то дознао од других, а за време овог последњег бејаш будан у кревету. На једанпут се чу добра тутњава, око 5 сек., па за овом доста јак потрес са једним ударом од две сек. Одмах сам скочио, обукао се и изапао на поље. Небо беше ведро, али ипак у атмосфери беше водне паре. — Даље, пре подне, овога дана није било потреса. По подне пак у 6 с., 28 м. и 48 сек. појави се слаб потрес, који је трајао 2 сек. Тутњаву нисам чуо. Јако ми је пало у очи, што сам код већине потреса приметио, да им прво претходи ветар, нешто налик на виор, па тек за овим долази тутњава и удар. — Посматрао сам песак што је излазио из пукотина и држим да није из веће дубине од 5 метара. — Једва осетан потрес осетио се ноћу у 11 часова. (Жив. Михаиловић предавач).

Ђурија. — Земљотрес се осетио у 2 с. и 10 м. пре подне и у 4 с. и 43 м. такође пре подне. (П. Радосављевић).

4. Априла.

Багрдан. — Јутрос у 4 с. и 15 м. и у 4 с. и 20 м. земљотрес приличне јачине. (Жел. станица).

Велика Плана. — Земљотрес се осетио у 3 с. и 40 м. после подне, доста јак, трајао 2 сек. Правац З—И. Штете није било. (Из днев. извештаја шефа станице).

Доње Видово. — У 4 с. и 30 м. пре подне слаб земљотрес, трајао 6 сек., у 4 с. и 40 м. пре подне такође слаб, трајао 8 сек. (М. Веселиновић учитељ).

Њабари. — У 1 с. 50 м. пре подне само тутњи, у 1 с. и 55 м. пре подне тутњава, у 5 с. по подне доста јак земљотрес а тако исто и у 9 с. и 55 м. после подне. (Телегр. станица).

Жагубица. — У 2 с. и 15 м. и у 4 с. пре подне осетио се земљотрес. Трајали су 3—4 сек., последњи је био јачи. (Тел. станица).

Јагодина. — Овог дана осетила су се овде три земљотреса и то: у 5 с. 18 м. и у 6 с.

изјутра, оба од слабијих, а у 4 с. и 3 м. по под. јак, али кратак. Праћени су претходном малом хуком, као кад се на далеко чује глас топа. (Из днев. извешт. желез. станице).

— Јутрос у 3 с. и 18 м. и у 5¹/₂ с. осетили су се овде земљотреси. Први је био доста јак а други слаб. Трајали су по две сек. Штете нема никакве. (Ср. начел. минист.).

Јунковац. — У 5¹/₂ с. по подне слаб земљотрес. (С. Михаиловић учитељ).

Ћрагујевац. — У 4 с. и 6 м. (кад?) у једанпут као једна експлозија, чисто ме одбаци од клупе на којој сам седео. (Н. Димитријевић, шеф тополивнице).

— Данас су били земљотреси: у 2 с. 59 м. пре подне, слаб; у 3 с. 27 м. пре подне, јак; у 4 с. 15 м. пре подне јак; у 5 с. пре подне, јак; у 5 с. и 20 м. пре подне слаби у 4 с. и 6 м. после подне јак, у правцу СЗ за 17° избио шеталицу од 12 см., дужина клатна 8 мет. (Панајотовић и Стојадиновић).

Нови Ацибеговац. — У 3 с. и 50 м. по подне слаб потрес, такође и у 10 с. и 20 м. у вече.¹⁾ (Бож. Донић, учитељ).

Параћин. — У 4 с. и 8 м. по подне осетио се земљотрес, који је трајао до 5 сек. (Жел. станица).

Петровац. — У 4 с. и 27 м. изјутра слаб земљотрес, трајао 2 сек., правац И—З; у 4 с. и 10 м. по подне. јачи, трајао 2 сек., правац ЈИ—СЗ., праћен потмулом тутњавом. (Т. станица).

Пожаревац. — У 4 с. и 28 м. у јутру опажен је слаб земљотрес, који је трајао 4 сек.; у 4 с. 24 м. по подне слаб земљотрес, трајао 6 сек. Време средње европско. Земљотреси се једва опажају тако су слаби. (Т. станица).

Свилајнац. — Рано у јутру, у 2 с. и у 3 с. и 5 м. слаби потреси, но ја их нисам опазио, већ сам дознао од других, који су били будни. У 4 с. и 45 м. јак потрес, коме је претходила појача тутњава, а која се свршила

¹⁾ Часовник, вели извештач, није био регулисан.

ојачним ударом. Јавио се са СИ. стране. При овоме потресу кокоши су слетале са легала и стаје какотати. Био је прави таласаст, јер се могло видети по нихању зидова. Трајао 3 сек. Наоблаченост 0, тихо без ветра. У 7 с. и 50 м. врло слаб — једва осетан. За време оба ова потреса десио сам се у соби. Даље до подне није било потреса. По подне сеђах у банји са повећим друштвом, очекујући да видим помрачење сунца. Свуда се по зградама могао видети свет у групама, бојећи се да за време помрачења не наступи каква катастрофа, а неки су излазили и на брдо. Време беше ведро, са по којим беличастим облачком на западној страни, но и поред све једрине у атмосфери се примећаваше доста водене паре. Кад би у 3 с. и 55 м. изненада, без тутава, настаде мали потрес, па све јачи и јачи, завршивши се јаким ударом — трајање 5 сек. Појавио се са СЗ. и ишао ка ЈИ. Куће су се тресле, а ја, седећи на столици, посрнуо сам. Друштво ми се разбеже и остадох сам. Трајао 5 сек. При овоме удару, изгледаше ми, као да је центар испод самог Свилајнца, јер ми прито изгледаше онај удар испод мојих ногу. Чинио ми се као да иде одоздо горе — у вис. — Тачно у 11 с. спремах се да легнем, а у том наступи тутава — трајање 6 сек. Правац од СЗ—ЈИ. Даље до поноћи није било потреса. Био сам будан. (Ж. Михайловић).

Рача (окр. крагујев.). — У 4 с. и 22 м. ујутру слаб земљотрес са потмулом тутава, која му је претходила. У 4 с. и 22 м. после подне исто као и јутрос. Оба су имали правац ЈИ—СЗ. (Тел. станица).

— 4. априла одједаред нека подземна тутава, а ми сви изађосмо напоље. Свет се ко поплашило. (Жив. М. Петковић).

Ђуприја. — У 4 с. у јутру опазио се земљотрес, но врло слаб и кратак, од 2 сек. Јутрос у 5 с. појавио се земљотрес и трајао 3 сек., доста слаб. Данас пре подне у 9 с. и 10 м. појавио се земљотрес врло слаб и трајао 3 сек. Ни од једног нема штете. (Извеш. начелства министарству).

— У 4 с. и 30 м. у јутру био је земљотрес, али не одвише јак. Долазио као и остали. (Из днев. извештаја желез. станице).

— У Ђуприји и околини била су два земљотреса: у 4 с. и 43 м. у јутру и у 4 с. и 19 м. после подне. (П. Радосављевић).

Б. Априла.

Донје Видово. — У 4 с. и 40 м. пре подне слаб земљотрес од 8 сек. трајања. (М. Веселиновић, учитељ).

Жабари (окр. пожаревачки). — Телегр. станица не јавља ништа.

Жагубица. — У 4 с. и 30 м. пре подне земљотрес, трајао 3—4 сек. (Тел. станица).

Јагодина. — Земљотреса је било: у 4 с. и 23 м. пре подне слаб, у 12 с. 53 м. по подне јак; у 4 с. и 13 м. и у 5 с. и 28 м. по подне оба слаба. Земљотресу увек претходи слабија или јача тутава, палик на пуцањ топа у даљини или на удаљену грмлавину. (Из днев. извештаја желез. станице).

Јуриковац. — Нијам осетио, премда неки тврде да је био земљотрес. (Михаиловић, уч.).

Књажевац. — Јутрос у 10 с. и $\frac{1}{4}$ осетио се лаки, једва приметан земљотрес и трајао 1 с. и 25 м. тако, осетио се за једно магновење, па га нестане по 2, 3—5 м. Ово се осетило у канцеларијама начелства на горњем спрату. Није се могло приметити откуд долази. Кад га је потписати осетио, наредио је особљу и посдузи да мирно седе и сврнуо им пажњу, па су сви приметили. У вароши и на доњем спрату исте зграде није нико осетио. (Р. Миловановић, окр. начелник у изв. мин. унутр. дела).

Коњуси. — У 8 с. 20 м. пре подне био је јак потрес земље. (М. Милосављевић, уч.).

Крагујевац. — У 0 с. и 51 м. по подне осетио се јак земљотрес. У Баточини појавио се, по средње европском времену, у 0 с. и 48 м. по подне. Други, слаб десио се у 1 с. и 51 м. по подне; најзад последњи, јак, био је у 11 с., 26 м. и 20 сек. (Стојадиновић и Панајотовић).

Крушевац. — У 10 с. и 40 м. после подне јачи земљотрес од 5 сек., други, слаб, био је у 11 с. и 50 м. Таласасти. (Јеремић, судија).

Липово. — Земљотрес је био у 4 с. и 20 м., трајао 3 сек., и у 12 с. 57 м., трајао 5 сек. (Желез. станица).

Нови Ацибеговац. — У 5 с. у јутру слаб потрес. У 11 с. и 20 м. пре подне слаб земљотрес и једнако треперење, које је трајало око пола часа. У 1 с. и 20 м. по подне мало јачи потрес, а у 8 с. и 50 м. у вече слаб потрес. (Б. Донић, учитељ).

Параћин. — У 12 с. и 51 м. по подне потрес. (Телеграф. станица).

— Данас у 12 с. и 50 м. по подне земљотрес, трајао је више од 5 сек. (Желез. станица).

Рача. — У 1 с. и 1 м. по подне слаб земљотрес. Правац ЈИ—СЗ. Време средњејевропско. (Телеграф. станица).

Свилајнац. — Рано у јутру, око 1 сат, слаб, једва осетан потрес, без тутњава. Изгледао је као нијање. У 2 с. потрес са тутњавом и једним ударом. Ове потресе ја нисам приметио, већ сам прибележио по казивању других људи. У 4 с. и 57 м. прво тутњава, потрес и удар — прави таласасти, трајао је око 6 сек. заједно с тутњавом. Кућа се јако тресла, десио сам се у соби. Јавио се од СИ. стране. У 5 с. и 5 м. једва осетан потрес. У 6 с. и 34 м. два слаба потреса, једно за другим — трајање 5 сек. Од овога па до подне није било приметних потреса. Време је било тихо, тек са по неким облачком. По подне — око 1 сата — дуну СЗ. ветар. Наоблаченост 5. Седох за сто и почех да вам пишем ово извешће. Кад би у 1 с. и 20 м. настаде јак потрес, па удар, кућа ми се тресла — трајање 7 сек. Правац је био од СИ—ЈЗ. Даље до заласка сунца не беше потреса. По заласку сунца наоблаченост 10. Око 8 часова дуну олујина са укрштањем ветрова. Већина је са зебњом легла у постељу. У 8 с. и 29 м. слаб потрес, једва приметан. У 9 с. и 50 м. слаб потрес са тутњавом;

трајао 3 сек. Правац СЗ—ЈИ. У 9 с. и 59 м. јачи потрес, трајао 2 сек.; исти правац као и горњи. Тачно у $\frac{1}{2}$ 12 с. ноћу јак потрес, заједно с тутњавом, кућа ми се тресла, у којој сам седео био за столом. Трајао 3 сек. На пољу врло јак ветар. — Потреси су од 3. априла на овамо много јачи. Правце потреса одређивао сам помоћу виска обешеног у соби. (Жив. Михаиловић).

Ђуприја. — Земљотреси у овом крају непрекидно трају. Начелник среза ресавског јавља: ноћас и јутрос 3—4 пута био земљотрес, но без штете; начелник ср. левачког јавља: јутрос у 7 с. и 50 м. био је јачи земљотрес, штете нема. И у овој вароши осети се земљотрес у $\frac{1}{2}$ 1 с. по подне, доста јак, трајао 3 сек. (Извештај окр. начелн. минист. унутр. дела).

— Земљотреса омањих било је више пута са мало јачом снагом осетио се у 12 с. и 50 м. по подне. Нових штета није било. (Днев. извешт. желез. станице).

— Земљотрес траје још. Данас су били два потреса, но слаба. Мостови на км. 18,74 и 21,300 препукли су услед потреса, но сада нема опасности. (Изв. секц. желез. инжињера Бартоша глав. дирекцији).

— У 1 с. и 4 м. по подне земљотрес у Ђуприји и околини. (П. Радосављевић).

Црквенац. — Земљотрес, који је данас био, дошао испод самих ногу; човек осетио га за читаву шаку дигнуо од земље. (Ранић, учитељ).

6. Априла.

Велики Поповић. — Од 27. марта па данас осећа се потрес непрекидно. Јутрос био земљотрес у 3 с., у 4 с., у 7 с., у 8 с. и у $\frac{1}{2}$ 9 с. (Милут. Илић, бив. општ. писац).

Доње Видово. — Земљотреси су били: 3 с. пре подне, слаб, трајао 3 сек., у 4 с. 20 м. пре подне, слаб, трајао 3 сек. и у 8 с. по подне, трајао 8 сек., такође слаб. (Веселиновић, учитељ).

Њабари. — У 5 с. и 10 м. пре подне земљотрес умерене јачине; у 6 с. и 7 м. пре подне умерен; у 10 с. и 10 м. пре подне слаб, у 3 с. после подне доста јак. (Телеграф. станица).

Жагубица. — У 2 с. и 42 м. по подне о је овде и у околини слабији земљотрес, ји је трајао 2 сек. (Тел. станица).

Јагодина. — Овде се осетио земљотрес ега два пута: у 10 с. 22 м. пре подне и у с. у вече — оба врло слаба. (Из днев. изв. Ша желез. станице).

Крагујевац. — Јутрос у 4 с. и 26 м. слаб земљотрес, у 6 с. и 16 м. пре подне слаб; ко исто слаби: у 2 с. и 31 мин. и у 4 с. и м. после подне. (Панајотовић и Стојадновић).

Крушевац. — Пред зору у 12 с. и 44 м. етно се земљотрес. (Јеремич, судија).

Јапова. — Данас је био земљотрес у 6 с. 13 м. пре подне, трајао 3 сек. (Желез. станица).

Нови Арибеговац. — У јутру рано било потреса, сем тога у 6 с. и 20 м. пре по-е јачи потрес, а у 7 с. и 8 м. слаб. По по-е: у 2 с. и 40 м. јачи потрес; у 9 с. и 50 потрес у три маха узастопце. (Донић, уч.).

Параћин. — У 2 с. 34 м. по под. потрес иличне јачине. (Т. станица).

Петровац. — У 2 с. и 5 мин. поћу јачи грес, са потмулом тутњавом, трајао 3 сек., Ј—С; у 5 с. и 45 м., у јутру, слаб, правца тог а трајања 1 сек. У 2 с. и 34 мин. по д. јачи земљотрес, са подземном тутњавом, трајао 3 сек., правац ЈИ—СЗ. (Телеграфска станица).

Свилајнац. — Пред зору у 12 с., 26 м. 10 сек. јака два потреса, једно за другим, два удара. Други је удар био јачи. Потрес трајао 5 сек., а дошао са СЗ. Око 3 сах. т потрес, ја га нисам осетио, већ други. 3 с. и 41 м. два јака удара са потресом. Трајање 8 сек. Други је удар био јачи. Десио се у својој соби. Овај се потрес јавио СИ. стране. У 7 с. и 30 м. једва приме-

тап потрес, без удара и тутњаве. У 10 с. и 35 м. слаб потрес са тутњавом, трајао 2 сек. Десио сам се у читаоници. После подне: у 2 с. и 36 м. прво потрес са малим ударом, па затим јачи удар, трајао 3 сек. Јавио се са СЗ., без тутњаве. Десио сам се у кући, која се јако потресла. Одмах за овим, у 2 сах. и 54 м., прво потмула тутњава, па за њом мали потрес. Тутњава је трајала 5 сек. а потрес 2 сек. У 4 с. и 13 мин. осетан потрес од 2 сек. У вече, у 9 с., 59 м. и 30 сек., тутњава и слаб потрес; долазно са СЗ. стране. Од овога па до поноћи није било потреса. Време је овога дана било овако: у јутру рано облачно са јаким СЗ. ветром, тако до 8 сати, а после променљиво целог дана. Хладноћа велика. У јутру се могао поред бунара видети лед. (Жив. Михаиловић).

Ђуприја. — Јутрос у 6 с. и 35 м. потрес, тако исто у 1 $\frac{1}{2}$ с. и у 2 с. по под. Начелник среза ресав. јавља: данас се два пута јави земљотрес. Да ли има штете још се не зна. (Изв. окр. начел.).

— У Ђуприји и околини потреси: у 2 с. и 30 м. из јутра; у 6 с. 40 м. пре под. јак, и у 2 с. и 43 мин. по подне. (Пав. Радосављевић).

— Земљотрес још траје. Два потреса доста интензивна. Пруга неправна. (Изв. сек. инжињ. Бартона).

7. априла.

Њабари. — У 12 с. 20 м. пре под. слаб, у 5 сах. пре под. јачи потрес. (Телеграфска станица).

Јагодина. — У 4 с. и 8 м. по под. доста јак земљотрес, који је трајао до 6 сек. Штете нема. (Изв. ср. начел.).

— У 10 с. и 36 м. пре под.; у 12 с. и 58 м. и у 5 с. и 7 м. после под. земљотреси. Сва три слаба и кратка. (Из днев. изв. жел. станице).

Крагујевац. — У 3 с. и 30 м. пре под. јак земљотрес, тако исто и у 9 с. и 54 мин. пре под. (Панајотовић и Стојадновић).

Нови Арибеговац. — У 5 с. по под. слаб потрес. (Донић, учитељ).

Свилајнац. — Овога дана наоблаченост 0, тихо и врло хладно, са, по кад кад, слабим поветарцем. У јутру, око 4 с., осетили су многи слаби потрес — само је струја пројурила. Ја га нисам опазио. У 8 с., 11 м. и 30 сек. пре под. слаб потрес без тутњаве, трајао 2 сек. Правац му нисам могао одредити. Даље до подне није било потреса. А по подне: у 3 с. и 10 м. изненада удар са потресом, трајао 2 сек. и није много јак, јавно се са СИ. У 9 с. и 35 м. слаб удар, заједно с потресом и тутњавом, трајао 4 сек. а јавно се са СЗ. стране. (Жив. Михаиловић).

Туприја. — Земљотрес се осетио у 12 сах. и 15 м. пре под. (ноћу) и у 11 с. и 20 мин. пре под., јак. (П. Радосављевић).

8. априла.

Крагујевац. — У 12 с. и 10 м. пре под. врло слаб земљотрес. (Панајотовић и Стојадиновић).

Нови Арибеговац. — У 8 с. и 55 м. пре под. био је јачи потрес. (Донић, учитељ).

Параћин. — У 6 с. и 30 м. пре подне слабији, а у 12 с. и 15 м. по под. јачи земљотрес. (Тел. станица).

Свилајнац. — Наоблаченост 0, тихо и не тако хладно као прошлог дана. Пре подне била су само два потреса, и то тако слаба, да су се једва опазила. Један је био око 6 с. и 30 м., а други у 11 с. и 18 мин. После подне у 5 с., 51 мин. и 45 сек. само тутњава, без потреса, или ако га је било, није се могао опазити; у 5 с. и 58 м. јачи потрес са тутњавом, трајао 3 сек., јавно се са СИ.; у 6 с. само тутњава; у 6 с. и 23 м. мали потрес са тутњавом, трајао 2 сек., опазио се са СП. стране. (Жив. Михаиловић).

Туприја. — Данас није било потреса. (Ж. станица).

Начелник среза ресавског јавља: земљотрес још траје, у 11 с. и $\frac{3}{4}$, у вече, по-

јавно се доста јак. Штете није било. (окр. начелника).

— У Туприји и околини био је у јутру јак земљотрес, сем тога у 1 с. подне. (П. Радосављевић).

9. априла.

Брзходска. — У 7 час. пре под. љавина од ЈЗ—СИ, без потреса. У 1 с. 1 по подне грмљавина са потресом од исте стране; у 7 с. и 4 м. грмљавина без потреса. Од 27. марта па до овога дана чула се сведневно грмљавина са потресом, или овога. (Б. Радивојевић, ђак).

Њабари. — У 12 с. и 35 м. по под. дуодли (тутњи), у 11 с. по под. само тутњи (Тел. станица).

Јагодина. — У 1 с. 30 м. по под. бији земљотрес. Ноћу између 9. и 10. било земљотреса. (Т. станица).

— Пре подне било је потреса: у 25 м., у 3 с. и 15 м. и у 6 с. и 22 м. М је јачи био него претходних дана у 12 44 м. по под. (Жел. станица).

Крагујевац. — Потреси су се јављали у 6 с. и 21 м. у јутру, врло слаб; у 9 2 м. у јутру, слаб; у 9 с. и 20 м. пре слаб. После подне: у 12 с. и 47 м. и у 12 20 м. (Панајотовић и Стојадиновић).

Лозница. — Ноћу у 11 с. и 50 м. тно се земљотрес, који је куће два пута стоице цимнуо. (Тројановић, професор).

Нови Арибеговац. — У 6 с. и 34 м. по под. слаб потрес, а у 1 с. и 55 м. по под. јачи. (Донић, учитељ).

Параћин. — У своме извештају т станица ништа не јавља за овај дан.

Пожаревац. — У 11 с. и 24 мин. подне слаб земљотрес, трајао 3 сек. средње-евронско. (Т. станица).

Рача (крагујев.). — У 12 с. и 45 под. доста слаб земљотрес, претходно правац ЈИ—СЗ. У 9 с. и 30 м. у вече се с источне стране тутњава без земљотреса.

ста је личила на рушење неког терета у даљини. (Тел. станица).

Свилајнац. — Овога дана било је 7 потреса и то: у 12 с. и 50 мин. (јутро) јачи отрес, заједно с тутњавом, трајао 2 сек., а ојавио се са СЗ. стране. У 6 с. исти као и орњи. У 10 с. и 13 м. тутњава са једва приметним потресом. Изгледало је да долази опет са СЗ. стране. Трајање тутњаве 4 сек. У 12 сах. и 50 м. по под. изненада јак потрес без дара, трајао 3 сек. а јавио се од СЗ—ЈИ. Кућа, у којој сам био, потресла се из основа. У 5 с., 42 м. и 30 сек. тутњава 7 сек., са коро неосетним потресом. Изгледало је да долази са СЗ. стране. У 8 с. и 30 м. обичан отрес без тутњаве, трајао 2 сек. Кућа ми је мало потресла; дошао са СЗ. стране. У 10 сах. само тутњава, 4 сек., која је такође изгледала да долази са СЗ. стране. Потрес је није могао опазити. Десно сам се у својој соби. Време је било целог дана променљиво са заласка сунца. По овоме се небо очистило и ветар престао, али доста хладно. (Кив. Миливојевић).

Туприја. — Земљотрес још траје. Данас је била два потреса, доста интензивна. Доста јак потрес у 6 с. 20 м. (Пав. секцион. инжењера Бартоша).

— Сем омањих земљотреса, осетио се већом снагом у 12 с. и 44 м. и у 1 с. и 10 мин. Нових штета није било. Услед земљотреса кров на станици јако повређен. Таван, односно поткатори на собама, такође сувише повређен, тако да при паду најмање кинне рокипињава у собе. (Из днев. извешт. жел. станице).¹⁾

— Јутрос се осетио земљотрес у 6 сах. 5 м. а у 6 с. и 37 м. са снагом доста приметним првом земљотресу. (Жел. станица).

— Ноћас у 1 с. и 50 м. појавио се земљотрес, врло кратак и слаб. Јутрос у 5 с. и 37 мин. такође кратак и слаб, а у 6 с. и 37

мин. доста јак. Да ли има штете, непознато је. (Пав. окр. начелства).

— У Туприји и околини у 6 с. и 34 м. пре под. земљотрес. (П. Радосављевић).

10. априла.

Банатина (окр. подунавски). — Овамо се осетио јак земљотрес и то у 12¹/₂ часова по подне. („Слобода“, бр. 41., од 16. априла 1893.).

Београд. — Данас је био земљотрес тачно у 11 с., 22 м. и око 30 сек. пре под. Писац труса од СЗЗ—ЈИИ. Ово сам констатовао одмах помоћу бусоле. Време је са свим тачно, јер за време горњег земљотреса десно сам се у канцеларији министарства грађевине. До моје собе налази се соба у којој ради телеграфиста министарствени, коме у дужност снага, да свој сат на зиду дотерује, сваки дан у подне, према пенитанском, а с призрењем на наш географски положај (друга зона). — Кад је после 37 мин. и 30 секунда дават знак за подне, наш сат није показао никакве диференције — ишао је дакле неправно. Што се тиче секунда њих сам оцењивао оком. (П. Манојловић, чиновник жел. дирекције).

— У 11 с. и 44 м. пре под. био је земљотрес. Трајао је 2 сек. Вода у флани на прозору клатила се 4 мин. Писац не знам. (А. Мудриновић, лаборант у Геол. Заводу).

Брзододека. — У 11 с. и 53 мин. поћу доста јака грмљавина са потресом. (Б. Радивојевић, ђак).

Велика Плана. — Тачно у 11 с. и 20 м. пре подне осетио се јак земљотрес, који је трајао 2 секунда. Писац од С—Ј. Станична зграда све више општећена. (Жел. стан. из днев. рапорта).

Доње Видово. — У 3 с. пре под. био је слаб земљотрес, трајао 4 сек.; у 7 сах. пре под. слаб, трајао 6 сек.; у 11 с. и 55 м. пре под. слаб, трајао 3 сек. — и опет слаб у 2 сах. и 15 м. по под. (М. Веселиновић, учител).

Дунавци. — У 11 с. и 57 м. земљотрес. (А. Максић, учитељ).

¹⁾ По датуму не види се поуздано за који дан вреди, јер од из. дневн. изв. гласи за датуме од 9 - 10. априла. По аналогји стављам га овде.

Жабари. — У 4 с. и 20 м. пре подне само тутњи, у 11 с. и 13 мин. пре под. јак потрес. (Т. станица).

Жагубица. — У 11 с. и 42 м. пре под. доста јак земљотрес, трајао 4 секун. После подне били су слаби потреси, са трајањем од 1—2 сек., у 9 с. и 6 м., у 10 с. и 5 м. и у 11 с. и 8 м. (Т. станица).

Јагодина. — У 11 $\frac{1}{2}$ час. пре под. био је прилично јак земљотрес. Трајао 2—3 сек. Штете нема. У 9 $\frac{1}{2}$ с. у вече осетио се овде јак земљотрес, који је трајао 3 сек. (Изв. нач. ср. беличког).

— Земљотреса је било: у 11 с. и 25 м. пре под., јачина 4, трајао 6 сек.; у 7 с. и 25 м. по под., јачина 1, трајао 2 сек.; у 9 с. и 20 м. по под. јачина 1. У 9 с. и 26 м. по под., јачина 4, трајао 5 сек. Поћу између 10 и 11 сати још три омања потреса, јачине 1—2. (Тел. стан.).

— Потреса је било: у 11 с. и 20 м. пре под. и у 12 с. и 22 м., 9 с. и 34 м. после под. (Жел. станица).

Јуриковац. — У 11 с. и 47 м. пре под. био је земљотрес и трајао 2 сек. Лично је на љуљање чамца. (Михаиловић, учит.).

Кразујевац. — У 12 с. и 42 м. пре под. (поћу) слаб, у 11 с. и 13 м. пре под. јак, у 5 с. (по телегр.) јак и у 11 с. у вече (опет по телеграф. сату) јак земљотрес. (Стојадиновић и Панајотовић).

Малајница. — У 1 $\frac{1}{2}$ 12 с. (кад?) земљотрес. Чуо сам хуку. За време земљотреса почела се просипати чорба из чорбалука. (П. Богдановић, учител.).

Нови Ацибеговац. — У 11 с. и 35 м. пре под. јак потрес, који сам ја осетио, а други као хујање. (Донић, учител.).

Осицаоница (окр. подунав.). — У 11 с. и 25 м. (кад?) био је земљотрес. Штете нема. (Из днев. изв. жел. станице).

Параћин. — У 11 с. и 22 м. пре под. земљотрес приличне јачине. (Тел. станица).

Пожаревац. — У 11 с. и 35 м. пре под. мало јачи земљотрес. Трајао до 10 сек. (Т. стан.).

— У 11 с., 20 мин. и 3 сек. пре по јак земљотрес као дрхтавица. Правац ни могао приметити. Штете нема. (Д. Миловић, инжињер).

Рача. — У 11 с. и 40 м. пре под. (в. средње-европско) јак трус, трајао 4—5. Правац ЈИ—СЗ. У 9 с. и 32 м. по поди истом правцу, слабији, трајао 2—3 сек. њаве није било. (Т. станица).

Рековац. — Пред подне земљотрес са њавом. (Б. Јовановић, учител.).

Свилајнац. — Време је пре подне и менљиво, наоблаченост 5, ветар појак. И из јутра мало кише. По подне наоблаче 10, а око подне дуну још јачи СЗ. вета на махове су се јављали јаки виорни. — 8 с. и 32 м. једва приметан потрес; у 10 с. и 59 м. и 45 сек., мали потрес, заједно с њавом, трајао 2 сек., а јавно се са СЗ. стр у 10 с. и 55 м. слаб удар са звуком, на каквом затвореном простору, потрес ј приметан; у 10 с. и 58 м. само тутњава потреса и удара, трајање 3 сек. За време два последња десно сам се у телеграфу, је у бараци. Било нас је троје и сви смо осетили. По овоме устанем и одем у гошћу на ручак у којој је било подоста се пошто овај дан беше „пазарни дан“ у Свилајнцу. Таман хтедох да седнем за сто, том изненада, у 11 с. и 12 м. (по средње времену) страпан удар, па за овим још ј мало слабији и од њих јак потрес. Удар се свршили у 3 сек., али је потрес трајао још 10 секуната. Удари су личили на путона и јавили су се као и потрес, одозвише. Зграда се из основа страшно тресе. Сви који смо били унутра излетели смо у улицу и на лицу свакога могла се видети ужасна престрављеност. Ово је био најсильнији од свију оних потреса о којима сам јавио. У 12 с. и 28 м. исти као и претходни, само слабији. Удар са потресом одозда на трајао 5 сек. Десио сам се у авлији са двојицом седећи за столом. Ветар дувао је у 3 с. и 5 мин. тутњава са врло слаби

тресом; у 3 с. и 44 м. и 30 сек. исти као и претходни; у 3 с., 57 м. и 30 сек. слаб удар са тутњавом. У 4 с., 34 мин. и 45 сек. само утањ са СЗ. стране и једва осетан потрес. У 4 с. 57 м. једва приметна тутњава са малим тресом. Изгледало је као да долази са СЗ. стране. У 5 с., 16 мин. и 45 сек. тутњава и мали потрес, трајао 2 сек. Нисам могао одредити с које је стране долазио; у 6 с. и 3 мин. само тутњава са СЗ. стране. За време ију ових малих потреса био сам у својој соби и нешто писао. У соби је била тишина могао сам их све опазити. У 8 с. и 58 м. ар са потресом, могао је трајати од прике 2 сек. Ишао сам кући и баш сам се да десно у авлији, а они који су били у њи добро су га опазили. У 9 с., 17 м. и 1 сек. прво тутњава — 4 сек., па осетан трес 2 сек., дошао од СЗ. стране; у 9 с. 23 м. као и предњи, са истом јачином. У 9 с., 27 м. и 30 сек. јачи потрес са тутњавом, кућа ми се тресла појаче и обешен предат лепо показао СЗ. страну, трајао 5 сек. У 9 с., 32 мин. и 45 сек. обичан потрес без гњава. У 10 с. и 20 мин. јача тутњава са малим потресом, за једно 6 сек. Тамаи сам могао морао сам скоцити из постеље да га забележим. Писам му могао одредити правац. (М. Михаиловић).

Седлари. — Пођу био тако јак потрес, је ћерамида с неких кућа падала а на неку почела падати. (С. Марковић, учитељ).

Трњане. — По под. слаб потрес. (П. Токић, учитељ).

Ђурија. — Данас у 11 с. и 45 м. преко опазил се овде много јачи земљотрес, него што је обично бивао. И у Параћину и у Милајци опажени су мањи потрес. Није било штете. (Извештај окружног начел. Мишић).

— Сем омањих земљотреса, осетили су се доста јаком снагом, у 11 с. и 24 мин. по под. и у 10 с. и 27 м. после подне. (Изв. изв. жел. станице).

— Земљотрес још траје. Данас су два интензивна потреса и неколико слабијих. Пруга исправна. (Изв. секц. инжињера Бартоша).

— У Ђурији и околини било је потреса: у 12 с. и 56 м. рано у јутру, у 11 с. и 35 мин. пре подне и у 9 с. и 40 м. после подне. (П. Радосављевић).

Штубик. — У 11 $\frac{1}{2}$ с. пре подне осетио се земљотрес, који је трајао неколико секунда, у истој јачини као што је први био. (Ст. Дуцић, учитељ).

11. априла.

Баничина. — У недељу око 7 с. био је слабији земљотрес. („Слобода“, бр. 41., од 16. априла).

Брзоходска. — У зору потрес у два маха са грмљавином. (Б. Радивојевић, ђак).

Велика Плана. — Данас у 6 с. и 46 м. у вече осетио се јак земљотрес. Правац од З—П, трајао 2 сек. (Из дневног изв. желез. станице).

Доње Видово. — У 12 с. у подне слаб потрес, трајао 4 сек.; у 7 с. по подне такође слаб, трајао 8 сек. (М. Веселиновић, учитељ).

Гложани (окр. моравски). — Око 7 часова по подне јак земљотрес, али не као први. (Цв. Љубеновић, учитељ).

Доњи Милановац. — У 6 с. 40 м. по подне потрес, без икаквог претходног звука, трајао 2 сек. (Телеграф. станица).

Њађари. — Било је доста јаких потреса у 12 с. и 20 м. пре подне (рано), у 5 с. пре подне и у 6 с. и 30 м. по подне. (Т. стан.).

Њагубица. — Пре подне опажени су ови слаби потреси: у 2 с. и 7 м., у 2 с. 30 м., у 2 с. и 50 м., у 3 с. и 10 м., у 4 с. и у 5 сати, трајали су 1—2 сек. У 6 с. и 30 м. по подне доста јак, трајао 3 сек. (Т. станица).

Јагодина. — У 6 с. и 40 м. у вече осетио се доста јак, а у 6 с. и 42 м. по подне слаб потрес. (Жел. станица).

— Јутрос у 5 часова слабији потрес. У 11 с. и то пре подне слаб; у 6 с. и $\frac{3}{4}$ по

подне био је јак, а у 9 с. и 10 м. опет, али слаб. Штете нема. (Изв. начел. ср. беличког).

Јуликовац. — У 6 с. и 55 м. после подне осетио се овде слаб земљотрес. (С. Михаиловић, учитељ).

Кразујевац. — У 3 с. у зору потрес јак, тако исто у 6 с. и 26 м. по подне. Правац од СЗ—ЈИ, избацио металицу са 120°. Време бележено по телеграфском сату. (Панајотовић и Стојадиновић).

Нови Аџибеговац. — У 7 с. и 20 м. по подне јак потрес. (Донин, учитељ).

Параћин. — У 6 с. и 46 м. по подне појачи земљотрес. (Телеграф. станица).

Пожаревац. — У 6 с. и 58 м. по подне прилично јак земљотрес. Трајао 6-7 сек. (Т. ст.).

Свилајнац. — У јутру око 5 часова, осетан потрес. Ја га нисам опазио пошто сам спавао, већ сам дознао од других људи, који су били будни. У 10 сати, 44 мин. и 45 сек. тутњава и мали потрес, свега 3 сек. трајао. У 12 с. мали потрес без тутњаве — 2 сек. Десио сам се у гостионици са још двојицом. Скочили смо одмах од астала. У 1 с. само тутњава, са једва приметним потресом, који се јавио са СЗ. стране. У 6 с. и 36 м. страних потрес, као и јучерашњи, само што је друге природе — прави таласасти, при чему се куће тресле и пијале, што је сваки могао лако да види, ко се десио на пољу. Неки су посматрали крет на цркви и овај је правно читав лук. Обешене лампе су се кретале у правцу СЗ—ЈИ, само не са свим чисто, већ са неким малим луком, за шта мислим да је дошло, што су се тресле и одоздо на више (дрхтале), па отуда и онај мали лук. За то време нашао сам се у читаоници, која је у згради гостионице „Европе“. У гостионици је било доста света, који је избегао из кућа. Потрес се јавио изненада, без тутњаве и трајао 6 сек. Са неких је кућа и ћерамида падала. У неким селима био је још јачи, као н. пр. у Црквенцу, који је удаљен по сата од Свилајнца и налази се на ЈЗ. страни. У 11 с. и 30 м. слаб потрес. Ја га нисам опазио,

јер сам био већ заспао а дознао сам од других. — Време је овог дана врло хладно. Наоблаченост 10. Око 10 с. пре подне надаху циганчићи. Јак СЗ. ветар, са фијуком и вихорима, који је по подне постао слабији а у вече готово престао. Око 10 часова ведро (Ж. Михаиловић).

— Донућам извешће за 14. април. Потрес од 11. априла, у 6 с. и 36 м., као што сам јавио био је јачи у Црквенцу него у Свилајнцу. А сада вам накнадно јављам још и то: да је у Дубљу, које је источно од Црквенца, био још јачи. Тамо су куће прекале, а и земља је на једном месту пукла за један десиметар ширине и кроз пукотину избачен шљунак на површину. (Ж. Михаиловић).

Ђурија. — Начелник среза ресав. депешом јавља: Земљотрес се непрестано понављаје. Вечерас у 6½ с. био је посве јак са грљавим звуком и трајао 2 сек. Штете нема (Изв. окр. начел. министарству).

12. априла.

Београд. — У 1 с. из јутра пробудио ме је земљотрес. Колико је трајао и који му је правац, не знам. (А. Мудриповић).

Доње Видово. — У 4 с. пре подне слаб земљотрес, трајао 3 сек. (М. Веселиновић, учитељ).

Јагодина. — У 2 с. и 30 м. по подне слаб земљотрес, трајао 3 сек. Време лепо. Дувао С. ветар. И доцкан ноћу био је један мали. (Т. ст.).

— Земљотрес у 2 с. и 20 м., у 5 с. и 10 м. и 3 сек. Све по подне. Оба слаба. (Изв. изв. железн. станице).

Кразујевац. — У 11 с. и 51 м. пре подне слаб потрес. (Панајотовић и Стојадиновић).

Свилајнац. — Хладноћа доста велика. Готово целог дана ведро, дувао је СЗ. ветар који се тек у вече беше утишао. У јутру била су три осетна потреса и то: 1, 2 и 4 часа. Ја их нисам опазио, већ сам дознао од других, који су били будни. У 10 с. и 36 м. појача тутњава са малим потресом. Трајање 4 сек. У 11 с., 18 м. и 45 сек. тутњава са једва осетним потресом. Трајање

У 2 с. и 20 м. по подне изненада мали потрес, без тутњаве, трајао 2 сек., а јавио се са СП. стране. За то време бејаш у својој соби. У 4 с. и 26 м. слаб потрес без тутњаве трајао 2 сек. Десио сам се у телеграфу и правац језика. У 5 с. и 46 м. и 30 сек. осетан потрес без тутњаве, трајао 3 сек., а јавио се са СЗ. Био сам код куће, која се мало потресла. У 11 с. и 2 м. (поћу) јак потрес са јаким удара а без тутњаве. Трајао 6 сек. и дошао са СП. Десио сам се у постељи и кућа се јако тресла. (Ж. Михаиловић).

Туприја. — Било је више потреса. Пруга права. (Бартош).

— Око 11 с. у вече био је јачи потрес. (В. окр. начел. министарству).

13. априла.

Јагодина. — Рано у јутру био је мали земљотрес. (Телеграф. станица).

Крагујевац. — Земљотрес сам два пут отио, кад сам хтео да запалим ошак. Правац П—З. (Коста Васиљевић, општ. димничар).

Макреш (окр. крушевачки). — Рано у јутру била су два потреса и то у 2 с. и 20 м. и у 2 с. и 23 м., први је био јак, други слаб. Дошао од С—Ј. (Пав. Радосављевић).

Свилајнац. — Пре подне наоблаченост 5, пред вече 10, и преко целог дана јак СЗ. ветар, који се пред вече беше мало утишао, али око 10 часова поћу не дуну опет. У 12 с. и 13 м. (рано) тутњава и мали потрес од 2 сек. са СЗ. стране. Десио сам се будан у постељи и кућа ми се мало потресла. У 1 с. и 30 м. и 30 сек. у јутру један појак удар с тутњавом. Трајање 4 сек. Појавио се с СЗ., па то време био сам у постељи, из које сам скочио, јер ми се кућа добро потресла. У 3 с. и 43 м. по подне појача тутњава од 5 сек. Потрес се није могао опазити. Више их овог дана није било. (Жив. Михаиловић).

Туприја. — Рано у јутру био је слабији земљотрес. (Изв. окр. начелника).

14. априла.

Јагодина. — У 1 с. 36 м. по подне слабији потрес, трајао $2\frac{1}{2}$ сек.; после тога у 2 с. и 10 м. по подне опет слаб потрес, који је трајао $1\frac{1}{2}$ —2 сек. (Тел. станица).

Крагујевац. — У 1 с. 35 м. по подне слаб земљотрес. (Панајотовић и Стојадиновић).

Макреш. — У 2 с. и 18 м. у јутру осредњи земљотрес од З—П; у 7 с. и 28 м. пре подне слаб са Ј—С. (Пав. Радосављевић).

Свилајнац. — Први пролетњи дан, топло ведро и без ветра. — У 9 с. и 50 м. пре подне мали, једва приметан потрес, који је трајао 2 сек. Био сам тада у гостионици, а и остали су опазили који су ту били. У 1 с. и 40 м. по подне јачи потрес без тутњаве — 4 сек.; ишао у правцу СЗ—ЈИ. Кућа ми се тада добро тресла. У 5 с. и 50 м. као неки пуцањ, налик на неко падање — срозавање. Десио сам се на улици са још двојцом. Звук је долазио са југоисточне стране. У 9 с. и 9 м. осетан потрес без тутњаве. У 10 с. и 50 м. јака тутњава са готово неспрметним потресом, трајала 6 сек. и изгледало да долази са СЗ. стране. Десио сам се тада у постељи. (Жив. Михаиловић).

Туприја. — Земљотрес још траје. (Изв. секцион. инжењера главној дирекцији).

— Јављају нам да је у Туприји био јак земљотрес. („Дневни Лист“, бр. 81., од 15. априла).

15. априла.

Баничина. — Земљотрес се још осећа, сваки дан слабији; школа са свим препукла. (Слобода, бр. 41., од 15. априла).

Барошевац. — Једини потрес, који сам одмах забележио, био је овог дана у 7 с. у јутру и трајао пола секунде, а осетио се као јака дрхтавица. Врата на соби јако су се затресла. (Дим. Момчиловић, учитељ).

Доње Видово. — У 7 с. и 10 м. пре подне слаб земљотрес, који је трајао 2 сек.; у размаку од 6 м. опет се поновио, слаб, трајао 2 сек. (М. Веселиновић, учитељ).

Жабари. — Нема дана да у Жабарима нема земљотреса, по два и по три пута дневно. До 15. априла било је 67 пута. Људи се страшно преплашили. И махом спавају у авлији.¹⁾ (Слобода, бр. 43., од 21. априла).

Јагодина. — У 7 с. и 3 м. пре подне земљотрес јачине 3, трајао до 4 сек.; за тим у 7 с. и 7 м. пре подне јачине 1, трајао 2 сек. Време лепо и чисто. (Тел. станица).

— У 9 с. и 5 м. пре подне два земљотреса. Последњи врло јак, у растојању 5 м. (Дневни Лист, бр. 84., од 18. априла).

Крагујевац. — У 7 с. и 2 м. пре подне слаб потрес. (Панајотовић и Стојадиновић).

Макреш. — Није било земљотреса. (П. Радосављевић).

Параћин. — У 7 с. и 3 м. пре подне приличан потрес. (Тел. станица).

Свилајнац. — Преко дана наоблаченост 5, са slabим (обичним) ветром, а у вече наоблаченост 10, са нешто мало кише. — У 7 с. и 5 м. пре подне јак потрес од 4 секунде. Кућа се тресла. У 7 с. и 8 м. јачи од претходног и са два удара једно за другим, први удар јачи, трајање 7 сек. Кућа ми се из основа тресла и обешено је звонце јако звонило. Јавио се од СЗ—ЈИ. Свет је за време овог потреса истрчавао из кућа. У 7 с. и 10 м. прво јака тутњава, па обичан потрес. Тутњава је трајала 5 сек., а потрес 2. У 10 с. и 36 м. осетан потрес од 3 сек., али без тутњаве. У 1 с. и 6 м. по подне обичан потрес. У 2 с. и 5 м. тутњава са СЗ. стране од 3 сек. и слаб, једва осетан потрес. (Жив. Михаиловић).

Тузла. — Ноћас око 1 сата по поноћи појавио се у овој вароши слаб земљотрес тако исто и јутрос око 7 часова и то у два маха. Први јачи други слабији. (Изв. окр. начелн.).

16. априла.

Жабари. — У 4 с. у јутру само тутњи, тако исто и у 5 с. и 10 м. по подне. (Тел. станица).

¹⁾ Ово је саопштено и у „Дневном Листу“ бр. 88., од 23. априла 1893. год.

Жагубица. — У 2 с. по подне извор ве постао на једанпут бео као млеко. јало тако до 7 с. (Тел. станица).

Крагујевац. — У 2 с. и 10 м. рано тру слаб потрес. (Панајотовић и Стојадиновић).

Макреш. — Није било земљотреса. (Радосављевић).

Параћин. — У свом десетодневном штају не јавља ништа. (Тел. станица).

Свилајнац. — Целог дана наоблаче 10, по без јаког ветра а оморина велика. треса је било свега два: у 4 с. и 14 м. подне појача тутњава од 5 сек., за тим удар са потресом од 3 сек., јавио се у пр. СИ—ЈЗ. Кућа ми се страшно тресла. Д у 4 с., 49 м. и 50 сек., обичан, са тутњом од 3 сек. (Жив. Михаиловић).

17. априла.

Гложани. — Око 11 часова после по био је јак земљотрес као и 11. априла. Љубеновић, учитељ).

Доње Видово. — У 9 с. и 5 м. пре по слаб потрес од 2 сек., а такав исти о, после 6 мин. (М. Веселиновић, учитељ).

Жабари. — Овога дана забележено 5 с. пре подне врло слаб потрес, у 9 с. подне умерен потрес, у 9 с. и 10 м. так а у 11 с. 47 м. јак. (Тел. станица).

Јагодина. — У 9 с. и четврт осетио овој вароши јак земљотрес, који је траја 4 сек. Да ли има штете, још се не зна. (ср. начелн. минист.).

— У 11 с. и 46 м. по подне јави доста јак земљотрес, са јаким шумом и јао 3 сек. (Т. станица).

Макреш. — Није било потреса. (П. досављевић).

Параћин. — У 9 с. 40 м. пре подне земљотрес са тутњавом; у 9 с. 15 м. пре дне јачи; у 11 с. 46 м. по подне прили са тутњавом. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 9 с. 8 м. пре подне једно за другим. Други је потрес био зн јачи. Оба су трајала 6 сек. У 11 с. 50 м.

подне (ноћу) јавно се трес. Трајао 3—4 сек. Потресима је претходила подземна тутњава. (Тел. станица).

— Наоблаченост 10, са омарином и нешто мало кише. У 9 с. и 6 м. пре подне тутњава са јаким а слабим потресом. У 9 с. и 11 м. пре подне тутњава са јаким потресом од 5 сек. Нашао сам се за то време у среској канцеларији, која се доста потресла. У 11 с., 46 м. и 15 сек. (ноћу) изненада, без тутњаве, страшан потрес са три јака удара. Други удар најјачи. Размак времена између удара 2 сек., а цео је потрес трајао 14 сек. Обешени предмети, у мојој соби, правили су читав лук у правцу ЈИ—СЗ. Кућа се ужасно тресла и ваљтер са плафона почео падати, а укућани су се сви пробудили и устали из постеља. (Жив. Михаиловић).

Смедерево. — У 11 с. и 30 м. по подне врло слаб земљотрес, трајао свега 1 сек. (Т. станица).

Трстеник. — У 11 с. и 35 м. по подне осетио се врло слаб потрес. Трајао 1 сек., а намах за њим, после пола минута, мало јачи потрес трајао 2 сек. Оба у правцу ЈЗ—СИ. (Тел. станица).

Турија. — У 11 с. и 30 м. ноћу јак земљотрес. Трајао 3—4 сек. (Т. станица).

— Данас око 9 часова и 7 м. пре подне јавно се земљотрес у овд. вароши у два пута. Оба пута био доста јак и трајао је 1—2 сек. Штете није било. (Изв. окр. начелн.).

— Ноћас у 11½ с. био је овде јак земљотрес. Штете није било. (Изв. окр. начелн.).

18. априла.

Бараница (окр. подунав.). — Од првог земљотреса па до данас осетили смо многе земљотресе. Свака 24 сата бивало је по 2—3 земљотреса, али ни један не је постигао јачину и трајање оног од 1. марта. (Д. Момчиловић, учитељ).

Доње Видово. — У јутру рано био је земљотрес и трајао 3 сек. Нисам га осетио. У

3 с. и 50 м. по подне слаб, 2 сек. трајао. (М. Веселиновић, учитељ).

Жабари. — У 9 с. и 47 м. пре подне слаб потрес. (Тел. станица).

Жагубица. — Слаби земљотреси, трајали су 2—3 сек., у 2 с. и 7 м. пре подне и у 3 с. и 2 м. (Тел. станица).

Доња Мутница. — У вече био је мало јачи потрес, оборио десетак ћерамида. (Ј. Ербец, учитељ).

Крагујевац. — У 3 с. и 25 м. у зору био слаб земљотрес. У Јагодини веле да ј био врло јак. (Стојадиновић и Панајотовић).

Макреш. — У 3 с. и 52 м. у зору слаб потрес од Ј—С. (П. Радосављевић).

Пирот. — Ноћу уочи 19. априла био је земљотрес и трајао 1—2 сек. (Ковачевић, учитељ).

Свилајнац. — Око 4 часа обичан потрес. Кућа ми се мало потресла. Опасили су га моји укућани, а ја сам за то време спавао. У 9 с., 48 м. и 15 сек. јак потрес без тутњаве, са два удара, други удар јачи. Размак између удара 2 сек., а цело трајање 8 сек. Ишао у правцу СИ—ЈЗ. Кућа ми се јако потресла. У 10 с., 44 м. и 30 сек. тутњава са једва осетним потресом. Трајање 2 сек. У 4 с. и 25 м. по подне обичан потрес без тутњаве, са два слаба удара. Трајање 3 сек. Јавио се са СИ—ЈЗ. Био сам у својој соби и кућа ми се мало потресла. (Жив. Михаиловић).

— У 9 с. 48 м. пре подне потрес трајао 2 сек; у 10 с. 49 м. пре подне трајао 1 сек. и у 4 с., 25 м. и 30 сек., трајао 1 сек. (Т. станица).

Турија. — Два врло слаба потреса, у 9 с. и 50 м. пре подне и у 4 с. и 26 м. после подне. Трајали су по 1 секунад. (Телеграф. станица).

19. априла.

Бадњевац. — Земљотрес од 28. марта непрекидно траје. Последњи је потписани осетио данас у подне. (Д. Димитријевић, учит.).

Жабари. — У 2 с. и 52 м. после под. само тутњи. (Тел. станица).

Жагубица. — У 1 с. и 27 м. (кад?) слаб земљотрес, трајао 1—2 сек. Јутрос се приметило да је земља више врела Млавиног пропала у земљу 6—8 метара. Ширина провале од прилике 4—5 мет., дужина 7—8 мет. У тој провали налази се вода, која је била онако мутна као и вода врела Млавиног, које се том приликом замутило. Земља се непрестано по мало рони и доста је испуцала. (Тел. стан.).

Кразујевац. — Земљотреса је било: у 3 сах. и 20 м, у јутру, слаб; у 2 с. и 30 мин. по под., слаб, и у 3 с. и 10 м. по под., такође слаб. (Панајотовић и Стојадиновић).

Макреш. — Од 19.—25. није било земљотреса. (Пав. Радосављевић).

Свилајнац. — Од 12 с. па до сванућа три пута је био земљотрес. Ово по казивању других. Сви су слаби. У 2 с. и 55 м. по подне земљотрес од 1 секун. трајања. (Телеграфска станица).

— У 1 с., 39 м. и 10 сек., рано, обичан потрес без тутњаве; трајао 2 сек. Струја само пројурима од СЗ—ЈИ. Десио сам се у постељи из које сам одмах устао и прибележио. У 4 сах., 25 мин. и 30 сек. јак и дуг потрес, без тутњаве, трајао 10 сек., дошао са СИ. стране. Кућа ми се јако тресла. У 2 с. и 46 м. по под. тутњава са неприметним потресом. У 2 с. и 57 м. појачи потрес, без тутњаве, трајао 4 сек. Дошао са СИ—ЈЗ. Затекао ме у соби и кућа ми се јако потресе. У 11 с. и 20 м., ноћу, тутњава са готово неприметним потресом. (Ж. Михаиловић).

Чумић (окр. краг.). — Око 4 с. у јутру земљотрес. (Василија Катићева, учитељица).

20. априла.

Доње Видово. — У 9 с. и 30 мин. пре под. слаб потрес од 2 сек. (М. Веселиновић, учитељ).

Свилајнац. — По казивању грађана било је 3—4 врло слаба потреса. (Телеграфска станица).

— Овога дана нисам осетио ни потрес. Неки веле да је било 2—3 слаба. (Жив. Михаиловић).

21. априла.

Лапово. — У 5 с. и 55 м. пре под. земљотрес, који је трајао 2—3 сек.; у 55 м. пре под. јачи, трајао 5—6 сек. без тутњаве, други је пратила подземна њава. Био је окомит. Чисто подиже зг (Т. станица).

Свилајнац. — Било је потреса: у 50 м. пре под., трајао 2 сек.; у 8 с. и по под., трајао 3 сек.; у 4 с. и 40 м. по под., трајао 10 сек.; и у 9 с. и 40 м. по трајао 2 сек. (Тел. станица).¹⁾

— Ја сам опазио свега два и то: у 51 м. и 30 сек., пре под., изненада, без њаве, мали потрес, трајао 2 сек. У 9 38 м. тутњава са slabим потресом. (Жив. Михаиловић).

Туприја. — Данас у два маха по се овде земљотрес. Први у 9 часова пре слаб, други у $\frac{1}{2}$ 3 по под. јачи. Штете било. (Изв. окр. начелства министарства).

22. априла.

Београд. — У 8 с. и 16 мин. пре седео сам за столом у канцеларији и о земљотрес, но врло слаб. Видео сам ка вода у стаклету, на прозору, дрхтао. Дошао сам одмах на бусолу, но нисам приметио. У 11 с. и 44 м. пре подне сам у стану г. проф. Љуб. Недића. У канцеларији његовој, у којој сам седео, трес се чаше у орману. (А. Мудриновић).

Свилајнац. — Данас се није осетио земљотрес. (Тел. стан.).

— Нисам приметио ни један потрес. (Жив. Михаиловић).

¹⁾ Од исте станице постоји још један извештај дан. Он гласи: „У 5 с. и 25 м. најутра, трајао 3 сек. и 55 м. пре под., трајао 1 сек.“

23. априла.

Београд. — У 1 с. и 19 м. у јутру осе-
о сам земљотрес, који је подуже трајао.
их. Ристић, секретар министарства спољ.
слова).

Свилајнац. — У 4 с. и 15 м. (кад?) зем-
отрес, трајао 1 сек. (Тел. станица).

— Приметио сам само један слаб потрес
5 с. и 4 м., који је трајао три сек. Тада
м се десило у селу Црквенцу и правац
у не знам. (Ж. Михаиловић).

24. априла.

Београд. — Око 4 с. из јутра пробудио
е земљотрес. Кад сам већ био будан трајао
2—3 секун. Био је таласаст. (А. Мудри-
вић).

Свилајнац. — У 9 с., 16 м. и 30 сек.
е подне био је земљотрес. (Телеграфска
аница).

— У 9 с., 15 м. и 7 сек. изненада, без
тутњаве, потрес; трајао 7 сек., а јавио се са
и стране. Више их тога дана нисам опа-
о. (Ж. Михаиловић).

25. априла.

Свилајнац. — У 3 с. и 25 м. пре под.
мљотрес, који је трајао 4 сек. (Телеграф.
аница).

— У 2 с. и 15 мин. по под. врло слаб
трес, а у 3 с. и 26 м. јак са два удара,
јао 4 сек. Кућа ми се доста потресла. (Ж.
ханловић).

Седлари. — Данас био доста јак потрес.
Марковић, учитељ).

26. априла.

Барошевац. — У 10 с., 1 м. и 30 сек.,
ећи на кревету, осетих дрхтање кревета.
трес је трајао $\frac{1}{2}$ сек., слаб и без тутњаве.
пољу је дувао појачи, хладан ветар. (Д.
мчиловић, учитељ).

Добричево (окр. морав.). — У 9 с. и 54
и. пре подне слаб потрес, од II—З. Сат

ми је регулисан по телеграфском. (Пав. Ра-
досављевић).

Жабари. — У 9 с. и 30 м. пре под. уме-
рен земљотрес. (Тел. станица).

Јагодина. — У 9 с. и 34 м. пре подне
доста јак потрес, трајао 6 сек.; у 6 с. и 13
мин. по подне слабији, трајао 2 сек. (Телегр.
станица).

Кладурово. — Око 7 час. по под. потрес
који је трајао 1 сек. Од ЈЗ—СИ. (Н. Цокић,
општ. писар).

Лапово. — У 9 с. и 35 мин. пре подне
доста јак земљотрес, трајао 10 сек. (Телегр.
станица).

Параћин. — Око 9 $\frac{1}{2}$ часова пре подне
био је доста јак земљотрес, трајао 10 сек.
(Тел. станица).

— У 9 с. и 48 м. пре под. био је зем-
љотрес са јаким ударом оздо. Трајао 5—6 сек.
По други пут 5 минута доцније, трајао 2—3
сек. (Цвета Павловићева, учитељица).

Свилајнац. — Данас се јавио земљотрес
у 9 с. и 33 м. пре под., који је трајао 10
сек. и у 6 с. 13 м. по подне; трајао 2 сек.
(Тел. станица).

— Рано у јутру била су два слаба по-
треса, по ја их нисам опазио. У 9 с. и 34 м.
изненада, без тутњаве, појак и дуг потрес,
трајао 15 сек., јавио се од СЗ—ЈИ. Кућа ми
се подобро тресла. У 10 с., 2 м. и 45 сек.
кратак удар са slabим потресом. У 6 с., 16 м.
и 30 сек. по под. слаб потрес, без тутњаве,
трајао 2 сек. (Ж. Михаиловић).

Седлари. — Земљотрес се осетио преко
ноћ. (С. Марковић, учитељ).

Ђуприја. — Слаб потрес у 3 с. и 30 м.
пре под., трајао 1 сек. У 9 с. 31 м. пре под.
доста јак, са грмљавим звуком. Трајао 3 сек.
(Тел. станица).

— Око 3 с. ноћу осетио се у овој ва-
роши слаб земљотрес. У 9 с. и 31 м. доста
јак и трајао 3 сек. Начел. среза ресавског
јавља: да се земљотрес тамо појављује непре-
стано — и дању и ноћу. (Извештај окружн.
начел.).

а правац му је био од С—Ј. („Слобода“ бр. 52., од 14 маја).

Београд. — Данас у 8 с. и 3 м. из јутра био је земљотрес. Време је средњеевропско, а гледано на сату, који се сваки дан у подне регулише. Потрес је био једва приметан и то у првом спрату министарства грађевина, а на приземном спрату није се ништа осетило. Могао је трајати 3—4 секун. Правац СЗЗ—ЈИИ. Било нас је више посматрача. (Пера Манојловић).

— У 8 с. и 10 м. пре под., седећи на столицама, осетио сам као да ме неко мало издиже на столицама. У том истом моменту задрхта астал и некоје хартије на њему и наста љуљање од Ј—С. Врата на орману од књижице љуљаху се. Цртаћи лењир, на северној страни, на дувару, клатио се најпре од Ј—С, затим од ЈЗ—СИ. Трајао 5 сек. — У 5 с. и 55 м. по под. осетио сам врло слаб потрес. Приметили су га и г. г. Сава и Пера. (Д. Мудриновић).

Доне Видово. — У 8 с. и 5 м. пре под. слаб земљотрес. Трајао 16 сек. (М. Веселиновић, учитељ).

Градиште. — Јутрос у 8 с. и 3 м. појавио се доста јак земљотрес, трајао је до 6 сек. и то у два маха једно за другим. На апарате није утицао. Био је таласаст и од СИ. стране. Никакве штете није било. (Тел. станица).

Драча. — Око 9 $\frac{1}{2}$ часова у вече опазио сам врло јак земљотрес. (Д. Лазаревић, учитељ).

Добричево. — У 7 с. и 38 м. пре под. доста јак земљотрес, у правцу СЗ—ЈИ, са тутњавом, трајао 8—10 секун. (П. Радосављевић).

Жабари. — У 8 с. и 45 м. пре под. јак потрес. (Тел. станица).

Јагодина. — Била су два потреса и то: први у 4 с. пре под., трајао 1 $\frac{1}{2}$ сек., а други у 7 с. и 52 м. пре под., и то са врло јаком тутњавом, трајао 4 $\frac{1}{2}$ сек. а изгледало је као да је струја ишла с две стране и под нашим

подножју сукобила се. Штете није било. (Тел. станица).

Крагујевац. — У 7 с. и 50 м. доста земљотрес, са претходном подземном тутњавом, дошао од П—З., трајао 1 сек. (В. Сковић, порезник).

Параћин. — Од 20. априла па до данас осетио сам само једаред трус, и то данас у 8 с. и 57 м. пре подне; јак са тутњавом, трајао 2 сек. (Тел. станица).

Петровац. — У 8 с. пре подне опажен слаб земљотрес, који је трајао 3 сек. (Тел. станица).

Пољна (окр. моравски). — Данас у 8 с. пре подне осетих земљотрес од З—Ј(?), трајао 8 сек. Чула се подземна тутњава, која је трајала 2 сек. (Тодор Бушетић, учитељ).

Свилајнац. — Овога дана било је потреса: у 5 с. и 31 м. пре подне, трајао 3 сек.; у 7 с. и 51 м. пре подне, трајао 6—8 сек.; у 7 с. и 56 м. пре подне, трајао 1 сек. и у 9 с. и 55 м. пре подне, трајао 2 сек. (Тел. стан.).

— Изјутра рано била су два потреса. Ја их нисам опазио, већ мој колега, кога сам разбудили. Један је био у 4 с. и 20 м. пре подне, а други у 6 с. и 22 м. — У 7 с. и 45 м. пре подне, трајао 1 сек. пре подне изненада, без тутњаве, појавио се потрес од 8 сек. Јавио се са СЗ—ЈИ. Кућа ми се јако потресла. У 10 с. и 3 м. појавио се јачи потрес од 5 сек. са тутњавом. Први потрес од СЗ—ЈИ. Кућа ми се добро потресла, а и постеља у којој сам био. Од овога потреса даље чуле су се још три тутњаве, али није било потреса, а јављале су се у размаку од 3 с. (Жив. Михаиловић).

— Земљотрес се понавља. Данас је било три пута; два слабија а један као онај велики. Време кад су се десили јесте: 4 с. и 20 м. пре подне, 6 с. и 22 м. пре подне и трећи и највећи у 7 с. и 45 м. такође пре подне. Правац СЗ. (Пав. С. Павловић, предавач).

Тошма. — У 7 с. и 55 м. пре подне доста јак земљотрес, који је трајао више од 1 сек. (Тел. станица).

Турија. — Око 10 с. у вече био је врло јак земљотрес у Турији и трајао 5—6 сек. По извештајима среских начелника био је у Параћину и Јагодини, а у Свилајнцу био је јак, са јаком подземном тутњавом. Штете није било. (Изв. окр. начелника).

Чачак. — Ноћас око 9½ с. пре поноћи осетио се овде земљотрес, са потмулом тутњавом, који је трајао до 1 сек. Штете није учинио. (Изв. окр. начелника).

Шепшин. — У 9 с. и 25 м. у вече прилично јак земљотрес, који је трајао 5 сек. Само се чуо тресак покућанства. (Д. Михаиловић учитељ).

9. маја.

Баточина. — Ноћу, у 10 часова, јак земљотрес. (Б. Димитријевић, учитељ).

Београд. — Данас, тачно у 9 с. и 24 м., по средњејевропском времену, осетио се у згради министарства грађевине, у I спрату, потрес у два маха, а у интервалама од ½ сек., један за другим. Правац од Ј—С. Други један посматрач вели у обичном правцу т. ј. од СЗЗ—ЈИИ. Трус је био врло слаб. (П. Манојловић).

Валакоња. — Био је ноћу земљотрес. (Д. Михаиловић, учитељ).

Доње Видово. — У 2 с. и 50 м. после подне; трајао 9 сек. Слаб. (М. Веселиновић, учитељ).

Градиште. — У 12 с. и 6 м. рано, слаб земљотрес, трајао 3 сек. У 9 с. и 30 м. пре подне такође слаб. Штете није било никакве, сем зграда које су биле препукле, још су више поупале. (Тел. станица).

Добричево. — У 2 с. и 53 м. после подне; у 4 с. и 6 м. пре пола ноћи (?) Оба су слаба без тутњаве. Трајали 3—4 сек. Правац СЗ—ЈИ. (П. Радосављевић).

Жабари. — Било је земљотреса: у 9 с. и 21 м. пре подне, доста јак; у 8 с. 50 м. по подне, слаб; у 9 с. и 27 м. по подне, умерен и у 10 с. и 4 м. по подне, умерен. (Телегр. станица).

Кладурово. — Око 10 с. пре подне био је земљотрес. (Н. Цокић, општ. писар).

В. Орашје. — У 9 с. и 23 м. пре подне осетио се опет земљотрес, но слабији од јучерашњег. Трајао је 2 сек. У вече осетили су се два слаба: један у 9 с. и 30 м., а други у 9 с. и 48 м. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 9 с. и 21 м. пре подне земљотрес, трајао 3 сек., други у 9 с. и 25 м., трајао 4 сек. (Тел. станица).

— У 9 с. и 13 м. јак потрес, од 9 сек. заједно с тутњавом. Дошао од СЗ—ЈИ. У 1 с. и 30 м. по подне обичан потрес од 3 сек. са тутњавом. У 5 с. и 55 м. слаб потрес. Ја га нисам осетио већ дознао од других људи. У 8 с. и 39 м. и 30 сек. само тутњава. У 9 с. и 17 м. тутњава са slabим потресом, трајао 3 сек. У 9 с. и 50 м. тутњава, са обичним потресом од 6 сек. Јавио се са СЗ. стране и затекао сам се у соби и кућа ми се мало потресла. У 11 с. и 8 м. слаб потрес. Ја га нисам опазио, већ сазнао од других људи. (Ж. Михаиловић).

Седлари. — У пола 10 с. изјутра осетио се слаб потрес од 5 сек. трајања. (С. Марковић, учитељ).

10. маја.

Београд. — Врло рано после по ноћи, осетио се јачи потрес. (П. Манојловић).

Валакоња. — Осетио се слаб потрес. (Д. Михаиловић, учитељ).

Грејач. — Тачно у 1 с. по подне осетио се слабији потрес и трајао 10 мин. (?) у виду слабог дрктања. (Слобода, бр. 53. од 14. маја).

Добричево. — Није било потреса. (П. Радосављевић).

Жабари. — У 4 с. и 36 м. пре подне слаб потрес. (Тел. станица).

В. Орашје. — У 6 с. и 30 м. пре подне осетио се један слаб потрес. (Т. стан.).

Свилајнац. — У 4 с. 25 м. пре подне потрес, трајао 2 сек.; у 3 с. 25 м. по подне трајао 1 сек.; у 9 с. 40 м. по подне сам

земна тутњава, која је трајала 2 сек. (Т. станица).

— У 2 с. и 30 м. рано, један обичан цр одоздо на више. У 6 с. и 15 м. пре подне тутњава са slabим потресом од 3 сек. збио се са СЗ. Око 3 с. по подне врло слаб трес. Ја га нисам опазио, већ дознао од угих људи. У 6 с. и 17 м. тутњава са slabим потресом од 3 сек. (Жив. Михаиловић).

Седлари. — Осетио сам један потрес. (С. Марковић, учитељ).

11. маја.

Жабари. — Данас у 8 с. и 57 м. пре подне осетио се доста јак земљотрес, са великим претходном тутњавом. У 8 с. и 45 м. у че други, такође доста јак. (Т. станица).

Кладурово. — Око 9 с. по подне почела дати киша (пљусак), кад задркта земља прекинула киша оног тренутка. (Н. Цокић).

Свилајнац. — У 7 с. 37 м. по подне земљотрес, трајао 3 сек. (Т. ст.).

— У 2 с. и 27 м. по подне слаб потрес 2 сек., са тутњавом. У 7 с. и 28 м. обичан потрес са тутњавом. Трајао 5 сек. (Жив. Михаиловић).

Седлари. — Осетио се један потрес. (С. Марковић, учитељ).

Сенски Рудник. — Потрес у 6 с. и 45 (по желез. сату). Земљотрес трајао једнако. Земља није мирна ни једног часа. Прекјуче, сам ректифицирао теодолит, либела не може бити ни 10 мин. мирна. (Д. Затежић, њомер).

12. маја.

Грејач. — У 3 с. и 41 м. изјутра осетио слабији земљотрес и трајао 3 сек. у виду стања. (Слобода, бр. 52., од 14. маја).

Свилајнац. — У 5 с. и 10 м. по подне земљотрес, трајао 1 сек. (Тел. станица).

— У 4 с. 22 м. по подне врло слаб потрес од 2 сек. У 4 с., 42 м. и 30 сек. мало више, трајао 4 сек. (Жив. Михаиловић).

Седлари. — Преко дан један слабији потрес. (С. Марковић).

13. маја.

Доње Видово. — У 2 с. и 10 м. пре подне слаб потрес, трајао 20 сек. (М. Веселиновић, учитељ).

Жабари. — У 9 с. и 25 м. само тутњи. (Т. станица).

Свилајнац. — Данас се јавио земљотрес у 9 с. и 20 м. пре подне и трајао 2 сек. (Тел. станица).

— Око 4 с. у јутру обичан потрес. Ја га нисам опазио, већ други, који су тада били будни. У 9 с. и 13 м. пре подне појачи потрес са тутњавом — 4 сек. Правац СЗ—ЈИ. У 10 с. 35 м. ноћу појак потреса од 5 сек. са СЗ—ЈИ. У 11 с. и 5 м. слаб потрес. Ја га нисам опазио, већ дознао од другог. (Жив. Михаиловић).

Седлари. — У пола 3 с. по подне и у 4 с. слаби земљотреси. (С. Марковић).

14. маја.

Свилајнац. — У 9 с. и 40 м. ноћу обичан потрес и у 11 с. 30 м. јачи, које нисам сам опазио. (Ж. Михаиловић).

15. маја.

Свилајнац. — Потрес био само један и то око 3¹/₂ сата у јутру, обичан, и њега нисам сам опазио. (Ж. Михаиловић).

16. маја.

Баточина. — У 6 с. и 50 м. по подне осетио се земљотрес. (Б. Димитријевић, учитељ).

Жабари. — У 3 с. и 20 м. и у 3 с. и 40 м. пре подне. слаби земљотреси. (Телеграф. станица).

17. маја.

Грејач. — Земљотрес се појављивао у 1 с. и 10 м. ноћу, трајао 3 сек. и у 3 с. и 5 м. ноћу, трајао 2 сек. (Слобода, бр. 55., од 23. маја).

18. маја.

Жабари. — У 7 с. и 20 м. пре подне умерен земљотрес. (Тел. станица).

19. маја.

Доње Видово. — У 7 с. и 25 м. у вече слаб потрес од 6 сек. трајања, а у 8 с. мало јачи. Штете нема. Изгледа као да је земљотрес престао. (М. Веселиновић).

Грејач. — Земљотрес се појавио у 11 с. и 15 м. ноћу, трајао 4 сек. (Слобода, бр. 55., од 23. маја).

Њабари. — У 8 с. и 20 м. после подне доста јак земљотрес. (Тел. станица).

Јагодина. — Вечерас у 8 с. и 20 м. земљотрес врло јак, трајао до 5 сек. Природе таласасте, правац од СЗ—ЈИ, без штете. (Т. станица).

Кијево (окр. крагујевачки). — У 8 с. у вече десио се доста јак земљотрес. Прво је била јака тутњава (личи на грмљавину), па после неколико (3—4) секунда поче трус, који је дошао са С и СИ. У 10 с. и 5 м. у вече слабији потрес. (Риста Стевановић, уч.).

Јацово. — У 8 с. и 10 м. по подне осетио се овде врло јак земљотрес, без тутњаве и трајао 3 сек. Јачина земл. отреса била мања од оног првог, тако да су кров на згради и зидови почели пуцати. (Тел. станица).

Параћин. — У 8 с. и 15 м. по подне појавио се овде јак трус. Трајао је 2—3 сек. (Тел. станица).

Рековац. — У 8 с. и 10 м. по подне био је земљотрес, трајао је 2 сек., са подземном тутњавом. Ствари у соби тресле су се. Није било никакве штете ни овде ни у околини. (Телеграф. станица).

Свилајнац. — У 8 с. и 15 м. по подне земљотрес, који је трајао 4 сек. Јачина овог земљотреса била је равна оној од 1. марта. (Тел. станица).

— У 8 с. и 13 м. у вече био је, по причању, врло јак земљотрес и трајао од 5—8 секунда. У Седларима је био много јачи по у Свилајнцу, јер је тамо и ћерамида с кућа падала. Једноме учитељу, који је путовао на колима, коњ је стао у путу за време овога потреса. (Ж. Михаиловић).

20. маја.

Грејач. — У 2 с. и 44 м., рано, би земљотрес, који је трајао 3 сек. (Слобода, бр. 55., од 23. маја.¹⁾).

Кијево. — Данас смо осетили три тутњаву, која је долазила од С. и СИ. ст. за тутњавом дрктавица. (Р. Стевановић).

21. маја.

Свилајнац. — Време променљиво, по ни један. (Ж. Михаиловић).

22. маја.

Њабари. — У 4 с. и 10 м. после и слаб земљотрес, а у 5 с. и 15 м. умерен чине. (Тел. станица).

Свилајнац. — Само један врло слаб трес и то у 2 с. и 8 м. рано. Време прољиво. (Ж. Михаиловић).

23. маја.

Њабари. — У 3 с. и 30 м. пре подне земљотрес. (Тел. станица).

Рековац. — У 4 с. и 35 м. пре и земљотрес, који је трајао 12 сек., средње чине, са тутњавом. Ствари у соби нијале. Није било штете. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 10 с. и 51 м. пре и тутњава са врло slabим потресом. Трајао 5 сек. Преко дана киша са jakim ветром. (Ж. Михаиловић).

24. маја.

Свилајнац. — У 10 с. и 51 м. пре тутњава са једва осетним потресом од 2 сек. Око 11 часова ноћу појача тутњава са slabим потресом. Трајао 5 сек. Киша и дана са jakim ветром. (Ж. Михаиловић).

25. маја.

Њабари. — У 3 с. и 55 м. после и слаб земљотрес, а у 3 с. и 57 м. врло (Тел. станица).

¹⁾ У извештају стоји: 19. маја у 2 с. и 44 м. ноћу ово податке о земљотресу у Грејачу прештампан је и Лист^а у 110. бр., од 6. маја 1893. год.

Свилајнац. — У 3 с. и 48 м. по подне тупњава са врло slabим потресом. Трајање сек. И овога дана беше кише са ветром махове (Ж. Михаиловић).

26. маја.

Жабари. — У 4 с. пре подне слаб земљотрес; у 5 с. и 10 м. пре под. слаб; у 3 и 37 м. по подне слаб; у 3 с. и 47 м. по под. врло слаб. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 4 с. и 40 м. по подне м.отрес, трајао 1 сек.; у 4 с. и 43 м. по подне трајао 1 сек. (Тел. станица).

— У 3 с. и 30 м. по под. доста јак потрес са тупњавом. Трајање 8 сек. Перава СЗ., кућа ми се потресла. У 3 с., 31 м. и 30 сек. тупњава са slabим потресом; трајање 3 сек. У 3 с., 33 м. и 30 сек. као и претходни; у 3 с. 34 мин. тупњава са врло slabим потресом; трајање 2 сек. У 3 с. и 35 мин. тупњава са slabим потресом, кућа ми се мало потресла; трајање 4 сек. У 3 с. и 39 мин. тупњава са једва осетним потресом — 2 сек. У 6 с. и 37 м. слаб потрес са тупњавом, трајао 2 сек. Време је преко дана било тихо и без кише. (Ж. Михаиловић).

27. маја.

Жабари. — У 1 с. рано у јутру доста земљотрес. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 11 с. и 1 м. после под. земљотрес, трајао 1 сек. (Тел. станица).

— У 10 с. и 52 м. поћу обичан потрес са два удара. Трајање 5 сек. Ипао правцем — ЈИ. Целог дана киша са јаким ветром. (Ж. Михаиловић).

28. маја.

Свилајнац. — У 2 с. и 46 м. после под. земљотрес, трајао 1 сек. (Тел. станица).

— У 8 с. и 5 мин. пре под. врло слаб земљотрес, трајао 2 сек. У 1 с. и 20 м. по под. обичан потрес са тупњавом са СЗ. стране, трајао 3 сек. Кућа ми се мало потресла. У 3 с., 37 м. и 45 сек. појачи потрес са туп-

њавом и једним ударом, трајао 4 сек. Јавно се са СЗ. У 9 с. и 5 мин. обичан потрес са тупњавом, са СЗ—ЈИ, трајао 3 сек. Кућа ми се мало потресла. (Ж. Михаиловић).

29. маја.

Свилајнац. — У 3 с., 52 м. и 30 сек. по под. слаб потрес са тупњавом, у правцу од СЗ—ЈИ, трајао 3 сек. Време преко дана променљиво. (Жив. Михаиловић).

30. маја.

Свилајнац. — У 2 с. 14 мин. у јутру јак потрес са СЗ., трајао 5—8 сек. Време променљиво. (Ж. Михаиловић).

31. маја.

Свилајнац. — Време променљиво. Потрес један и то: у 4 с. и 7 м. по под., слаб, са тупњавом. Трајао 2 сек. (Ж. Михаиловић).

Пучирија. — У току прошлих 15 дана земљотрес се појављивао и то: у срезу ресавском 26. по 4 пута а 31. по 1 пут; у срезу нарањинском само 28-ог у 2 с. и 40 м. по под. и у срезу беличком у разне дане 6 пута. Од овог земљотреса није било никакве штете. („Дневни Лист“, бр. 123., од 9. јуна 1893 год.).

1. јуна.

Свилајнац. — У вече око 10 с. и 30 м. две тупјаве, једна за другом. Време променљиво са мало кише. (Жив. Михаиловић).

2. јуна.

Жабари. — У 5 с. пре под. врло слаб земљотрес. (Т. станица).

Свилајнац. — У 6 с. и 1 м. пре подне обичан потрес са тупњавом, трајао 5 сек. Перава од СЗ—ЈИ. У 6 с. и 3 м. пре под. мало слабији од горњег. У 11 с. и 40 мин., поћу, појача тупњава са потресом, у правцу од СЗ—ЈИ, трајао 4 сек. У 11 с. и 44 мин. слабија тупњава са слабијим потресом од СЗ. ка ЈИ., трајање 3 сек. У 11 с. и 45 м. тупњава са једва осетним потресом од 2 сек. Од подне падала је киша. (Ж. Михаиловић).

3. јуна.

Свилајнац. — У 3 с. и 28 м. по подне слаб потрес са тутњавом, трајао 3 сек.; а за овим одмах у 3 с. и 29 м. само тутњава, са готово неприметним потресом. Преко дана падала је киша. (Жив. Михаиловић).

4. јуна.

Свилајнац. — Киша по подне и у вече. Потрес ни један није опажен. (Жив. Михаиловић).

5. јуна.

Свилајнац. — У 9 с. и 40 м. пре под. слаб потрес са тутњавом, трајао 3 сек. Јавио се са СЗ—ЈИ. Преко дана време променљиво. (Ж. Михаиловић).

6. јуна.

Свилајнац. — Време променљиво са ветром. Потреса није било. (Ж. Михаиловић).

7. јуна.

Петровац. — Преко ноћ био је јак земљотрес са тутњавом. („Видело“ бр. 67., од 9. јуна 1893.).

Свилајнац. — У 5 с. и 42 м. из јутра јак потрес са тутњавом, кућа ми се јако тресла, затим у 5 с. и 43 м. само тутњава. Око 11½ часова ноћу била су још два слаба са тутњавом, у размаку од 5 сек., само је први био нешто мало јачи. Преко дан ведро са ветром, пред вече јака омарина. (Жив. Михаиловић).

8. јуна.

Свилајнац. — Није било потреса. (Жив. Михаиловић).

9. јуна.

Свилајнац. — Прилично јак земљотрес у 1 с. и 27 мин. пре под. (у јутру) и трајао 4—5 сек. (Тел. станица).

— Око 2 часа из јутра био је доста јак потрес са једним ударом одоздо на више. Ово сам дознао од других људи. У 9 с. и 56 м.

пре под. само тутњава, која је трајала 3 с потрес се није могао опазити. У 1 с. и сек. по под. обичан потрес, који је трајао 2 сек. (Жив. Михаиловић).

10. јуна.

Свилајнац. — Није било потреса. (Жив. Михаиловић).

11. јуна.

Свилајнац. — У 9 с. и 23 мин. у вече појача тутњава са једва осетним потресом. Трајање 5 сек. (Жив. Михаиловић).

12. јуна.

Жабари. — У 5 с. пре под. врло слаб потрес. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 9 с. и 45 мин. у вече тутњава са slabим потресом. Преко дана променљиво а у вече олуја са кишом. (Жив. Михаиловић).

13. јуна.

Жабари. — У 3 с. и 20 м. по под. слаб потрес. (Тел. стан.).

Свилајнац. — Није било потреса, већ само претходног дана. (Ж. Михаиловић).

14. јуна.

Жабари. — У 4 с. и 20 м. пре под. врло слаб потрес. У 4 с. и 20 м. по под. слаб потрес. (Тел. стан.).

Жагубица. — Преко ноћ обурвао се велики слој земље у пречнику 20 мет., у бини 10 метара. Ово је онај исти отвор, који се је, у времену прошлих земљотреса, проширио и сад се проширио. Земљотреса није било овом приликом. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 8 с. и 55 м. пре под. слаб потрес, трајао 2 сек. Време је било тешко наоблаченост 5. (Ж. Михаиловић).

15. јуна.

Свилајнац. — У 11 с. и 4 м. ноћу појача тутњава са slabим потресом. Целог дана ведро и топло. (Ж. Михаиловић).

16. јуна.

Жагубица. — Овданишњи телеграфиста из-
но је јуче Завод, како је се отвор више
а Млавиног још више проширио, но што
времену после земљотреса, када је г.
јић амо био. Част ми је да јавим Заводу,
е је исти отвор данас још више проши-
тако да је пречник отвора готово то-
исти колико и самог врела. Дубина је
ра до 10 метара и сада има мало воде
ну. Вода у отвору и на врелу је мутна
орање. Оба пута кад је земља пуцала и
њавала се, чуо се пуцањ, који је сигурно
ада земље на дно отвора. — Ову депешу
исао сам пре једног сата, али сад дола-
са врела. Отвор више врела то је један
шан амбис, дубок преко 50 метара; на
је вода, и по звуку, који камен прави
а бацања, изгледа да је дубока. (Драг.
ћ. ср. начелник).

— Приликом првог овогодишњег земљо-
а, препукла је стена више Млавиног из-
. 16. ов. м. стена је још већма пукла, и
ник је отвора широк колико је врело
Млаве. Изглед је страховит. Дубина је
ра 50 метара, и има у њој воде, која је
а. („Дневни Лист“, бр. 132., од 20. јуна
. год.).

16., 17. и 18. јуна.

Свилајнац. — Ових дана није било по-
и. (Ж. Михаиловић).

19. јуна.

Свилајнац. — У 6 с. и 17 м. по подне,
потмула тутњава, која се једва чула,
да долази из велике даљине, затим јак
ес, који је трајао 10 сек., при чему су
два удара једно за другим. Ја сам за-
еме био у својој соби и кућа ми се
тресла. Потрес се јавио са СЗ. стране.
е топло, ведро и тихо. (Ж. Михаиловић).

20. јуна.

Свилајнац. — У 6 с. и 4 м. по подне
тутњава са потресом од 4—5 сек. За-

текао ме у соби. Правац му нисам могао од-
редити. (Ж. Михаиловић).

25. јуна.

Свилајнац. — У 10 с. и 5 м. (кад?) само
тутњава, затим у 10 с. и 27 м. (?) опет тут-
њава са slabим потресом. (Ж. Михаиловић).

26. јуна.

Свилајнац. — У 11 с. и 28 м. поћу врло
јак потрес, заједно са тутњавом, при чему је
био један јак удар, који се свршио у секунди,
а јавио се са СЗ. стране. Био сам тада у по-
стељи и кућа ми се јако потресла. (Жив. Ми-
хаиловић).

3. јула.

Жабари. — Данас у 12 с. и 20 м. по
подне био доста јак земљотрес. (Телеграфска
станица).

Жагубица. — У 12 с. и 22 м. по подне
појавио се јак земљотрес, који је трајао само
2—3 сек. Правац му је био са II—З. При-
ликом потреса чула се јака подземна тут-
њава. На апарате телеграфске и бусолу није
учинио никакав утисак. (Тел. станица).

Петровац. — Јак потрес са 3 удара, из-
међу којих је размак био око 2 сек., а цело
трајање 10—12 сек. Изгледало је да долази
са СЗ. стране. Затекао ме је у соби и кућа
се јако тресла. Свет је упуштен истрчао из
кућа на поље. Потрес се десио у 12 с. и 15
мин. по подне. (Ж. Михаиловић).

5. јула.

Петровац. — Многи су људи осетили слаб
потрес око 8 час. у вече. Ја сам у то време
путовао и нисам ништа опазио. (Жив. Ми-
хаиловић).

6. јула.

Петровац. — У 9 с., 17 мин. и 30 сек.
пре подне појачи земљотрес, 6—8 сек., са
два удара. Потрес је био таласаст и изгле-
дало је да долази са западне стране. Зате-

као ме је у једној трговини и зграда се од исте јако тресла. (Жив. Михаиловић).¹⁾

8. јула.

Жабари — У 4 с. пре подне врло слаб потрес. (Тел. станица).

Казубица. — Пре три дана вода у провали више врела била је толико усанула, да је размак између врела и воденице био сув т. ј. вода из врела престала је отицати. Тек јутрос око 7 с. понова је врело почело отицати по мало, тако да је око 8 с. могла воденица радити, вода је мутна. Сад се вода и у провали пење и обурвава једнако земљу и обим се шири. Дубина провале до воде је око 20 мет., а дубина, по падању камена, чини се да је знатна. (Телеграфски извештај ереског начелника).

11. јула.

Баточина. — Поћас у 1 с. и 50 м. појави се јак земљотрес са ЈИ. стране и трајао само 20 сек. („Слобода“, бр. 74., од 14. јула 1893. год.).

Свилајнац. — 2 с. и 3 м. рано, врло јак потрес, 12—14 сек., са СЗ—ЈИ. Тада сам спавао. Пробудио ме, јер ми се чак и кревет тресао. Овај потрес ретко кога да није разбудило. (Ж. Михаиловић).

12. јула.

Јагодина. — Данас у 2 с. и 31 мин. по подне осетио се врло јак земљотрес, који је трајао 2 $\frac{1}{2}$ сек. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 2 с. и 38 м. по подне јак земљотрес, 8—10 сек., са СЗ. стране. Био сам тада у постељи и кућа ми се јако тресла. (Ж. Михаиловић).

Туприја. — Земљотрес у овој вароши приметио се у 2 с. и 36 м. по под., доста јак, трајао 4 сек., са грмљавим звуком. (Телегр. станица).

— Како нам из Туприје јављају, се опет у понедељак, 12. ов. м., осетио потрес од земљотреса, који је био, као сви остали, таласасте природе, а у правцу С—Ј. Тог дана, и у исто доба, дознајемо, и метио се земљотрес и у Баточини, као у другим местима. Штете није починио какве. („Слобода“, бр. 75., од 16. јула 1893. год.).

14. јула.

Врњци (окр. крушев.). — У 8 с. и 3 м. по под. појавио се овде доста јак земљотрес који је трајао 6 сек. Кретање струје било са ЈИ—СЗ. Штете није било. (Телеграф. станица).

Свилајнац. — Писам оназио ни један потрес. (Ж. Михаиловић).

15. јула.

Александровац. — У 8 с. и 31 м., појавио се земљотрес. Целог дана до 8 с. било је лепо време и јака врућина, затим 8 с. наступи јака непогода са грмљавинским трајала је до 8 с. и 25 м. После тога хладан источни ветар, а у 8 с. и 31 м. земљотрес и трајао од прилике 1—2 сек — доста. Штете није било. (Тел. станица).

Баточина. — У 8 $\frac{1}{2}$ часова у вече појавио се врло јак земљотрес. Био је пристојаном тутњавом и трајао неколико секунди. Ма да се свет прилично навикао на ове јаве, услед њихове учестаности, ипак је овај потрес задао доста велики страх, јер је најјачи потрес после оног првог који је уочи Ускрса. („Одјек“, бр. 126., од 18. јула 1893. год.).

Београд. — У 8 с., 54 мин. и 46 сек. вече, по београд. времену, осетио сам веома слаб земљотрес. У то време седео сам за столом. Ошкринута собна врата тресла су се веома кратко време (1—2 сек.). У побочним собама исто су земљотрес осетили мајка и сестра. Седећи на креветима, опсе су се том приликом кретале напред и назад — у правцу —ЈЗ. (П. С. Павловић).

¹⁾ Сви потреси који се оназили у Петровцу, онажени су и у Свилајнцу. (Ж. М.).

Барсари (окр. моравски). — У 8 с. и 5 мин. (кад?) овде јак земљотрес. Трајао је 4 сек., са претходним потмулим шумом. Правац од СII—JЗ. (Тел. станица).

Градиште. — У 8 с. и 40 м. у вече осетио се овде доста јак земљотрес са ЈИ. стране. Трајање 4—5. сек. (Тел. станица).

Жабари. — У 8 с. и 35 м. по под. доста јак земљотрес. (Тел. станица).

Жагубица. — Јуче око 5 с. по подне отвор врела почео се опет оброњавати; сада је отвор у виду готово правилног конуса, коме је врх дно отвора, а основица уста отвора. Дуварови отвора чисти су, те отвор колико је страшен толико и величанствен. У отвору налази се дубина воде до 10 м. — Синоћ око 7 с. у вече осетио се доста јак земљотрес и подземном тутњавом и трајао једно 5 сек. Није случајно оброњавање отвора пред-
наз. земљотреса? (Изв. ср. начел. од 16. јула).

— У 8 с. и 32 м. појавио се доста јак земљотрес са врло јаком подземном тутњавом, која се чула на 4—5 сек. пре потреса. Правац са II—З., трајао 3—4 сек. (Т. станица).

Јагодина. — У 8 с. и 35 м. по подне јак земљотрес, трајао до 8 сек., природе таласасте са малом подземном тутњавом. Штете нема. (Телегр. станица).

Крагујевац. — У 8 с. и 35 м. по подне осетио се слаб земљотрес од Ј—С. и трајао 1 сек. (Дневни Лист, бр. 156., од 22. јула 1893. године).

Неготин. — Око 9 с. и 5 м. осетио се мали земљотрес у атару општине тамничке. Трајао 1—2 сек., у правцу од С—Ј. Није није није никакву штету. (Вечерње Новости, бр. 48., од 19. јула 1893. године).

Пош. Луцбеговац. — Око 8½ с. јак земљотрес с потмулом тутњавом напред. Кућа тресла. Трајао 2—3 сек. (М. С. Павловић).

Паланка. — У 8 с. и 40 м. по подне појавио се земљотрес, од кога се зграде тресле. Није био таласаст са тутњавом. Дошао је од ЈИ. и трајао 2 сек. Штете није било. (Т. станица).

Рача. — У 8 с. и 52 м. у вече појавио се земљотрес, који је трајао 4—5 сек. Био је прилично јак. Дошао од прилике од ЈИ. (Телегр. станица).

Рековац. — У 8 с. 33 м. осетио се овде доста јак земљотрес, трајао је 5 сек., праћен подземном тутњавом, налик на железничку тутњаву. Правац Јагодина — Рековац. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 4 с. и 45 м. по подне обичан потрес са тутњавом од СЗ—ЈИ. За-текао ме код куће у банти. У 7 с. и 30 м. врло слаб, да се једва могао опазити. У вече, као и преко целог дана, беше јака оморина. По гостионицама беше доста света, а највише странаца, који беху овамо дошли због вавара. И ја бејех у једној гостионици вечерајући, а кад је било 8 с., 54 м. и 30 сек. настаде изненада, јер му није претходила тутњава, не-обично јак земљотрес, са два кратка, али јака удара. Међу светом настаде ужасно ко-мешање! Оно што беше пред гостионицом скочи са столица, а оно што је било унутра јурну на поље, једно преко другог, онако без икаквог циља, и да га ко запита где ће? — нико не би умео одговорити. И ја, и ако сам при другим потресима показао достао кура-жи, овде сам остао укочен, очекујући шта ће најпосле бити!? — Удари су се свршили у 3 сек., а потрес док је са свим ишчекао про-шло је 20 сек. Ја сам био окренут леђима западу; удари су били за леђима и повио сам се са столицом напред ка истоку, те према овоме изгледа ми да је потрес ишао од З—И. Куће су се тако тресле, да је изгледало е ће се раздробити. При овоме земљотресу пси су стали лајати, а кокоши какотати. У Лапову је жена председника општине пала у несвест, и тек се после 2 сата освестила. Сем овога земљотреса била су те ноћи још три веома слаба, које су њих неколико осетили, по ја их нисам опазио. (Ж. Михаиловић).

Ђурија. — У 3 с. и 48 м. по подне земљотрес са грмљавим звуком. Трајао 3—4 сек. Истог дана у 8 с. и 38 м. у вече јак,

са јаком грмљавим звуком. Трајао 5 секунда. Правац од С—Ј. (Телеграфска станица).

— Синоћ око 7½ часова појавио се доста јак земљотрес у овој вароши, који је опажен и у срезу левачком. Штете непознате. (Вечерње Новости, бр. 46., од 17. јула 1893. године).

16. јула.

Жабари. — Јутрос у 5 с. 45 м. био је доста јак земљотрес. (Т. стан.).

Свилајнац. — У 5 с. и 45 м. пре подне слаб потрес од 2 сек. (Ж. Михаиловић).

Куприја. — Данас се није приметио земљотрес. (Т. ст.).

20. јула.

Баточина. — Из Баточине нам јављају 20. ов. м. да је у 12 с. ноћу био слабији, а у 1½ с. јак земљотрес. Од сада ће се јављати само за јаке земљотресе, као за онај од 15. тек. месеца и овај последњи ноћас, иначе треба знати да се слабији земљотреси посведневно јављају. (Слобода, бр. 78., од 23. јула 1893).

Поси Ацибеговац. — Врло рано, ноћу, био земљотрес два пута. Први слабији, други јачи. (М. С. Павловић).

Свилајнац. — У 1 с. и 30 м. рано, прво слаб са два удара, па све јачи и јачи. Овај трећи био у размаку од прва два 5 сек. Потрес је дошао од СЗ. стране и трајао 15 до 18 сек. Затекао сам се у постељи и кућа ми се јако тресла. У 11 с. и 30 м. обичан потрес, са тутњавом од 3—5 сек. (Ж. Михаиловић).

31. јула.

Ломница (окр. морав.). — Око 10 часова у вече опажен је јак земљотрес. Том приликом близу Ломнице, у једном бранику, пропала је земља, те начињена урвина, у коју је пропало једно буково дрво и од њега само врх вири; а окомо попадао је и још много дрвеће. Странно! (Дневни Лист од 13. августа 1893. године).

4. августа.

Свилајнац. — У 11 с. ноћу слаба тутња са једва осетним потресом, до 2 сек. Јако се тада налазио у постељи будан. Правац писам могао тачно одредити. (Жив. Михаиловић).

5. августа.

Д. Бердан (окр. крајински). — Данас у с. 53 м. појави се врло јак земљотрес у правцу од Ј—С., који је трајао 3—4 сек.; после једне секунда понови се опет у истом правцу, но слабији. (Телеграфски извештај из Слободе у 85. бр., од 11. августа 1893).

Право (окр. крајински). — Земљотрес био у 4 с. по подне у три маха; први је најјаче, па све слабије. Појавио се као дуготање и био размак између првог и другог трећег за 2—3 сек., а толико је трајао поједино дрхтање. Штете нема од њега никакве. Много је слабији од пролетошњег (27. марта), тако да га многи нису приметили. У Праву се појавио, када, јачи него у Београду, који је даље од воде. (Ал. Радуловић, учитељ).

Свилајнац. — Није било потреса. (Ж. Михаиловић).

6., 7., 8. и 9. августа.

Свилајнац. — Није било потреса. (Ж. Михаиловић).

10. августа.

Лазареваци. — Данас у 4 с. и 40 м. по подне осетио се земљотрес, са подземном тутњавом, који је трајао 2 сек. (Т. ст.).

— У 4 с. и 40 м. по подне од Ј. најјача подземна тутњава са једним потресом (Одјек, бр. 144., од 2. августа 1893. год.).

Свилајнац. — У 9 с. и 40 м. у вече веома слаб потрес, тако да се једва могао опазити. Трајао је 3 сек. (Ж. Михаиловић).

11. августа.

Свилајнац. — У 1 с. и 30 м. изјутра јача тутњава са јаким потресом — 7 сек. тим у 1 с. и 31 м. јачи од претходног с

стак. Потреси су ишли у правцу СЗ—ЈИ. Скоро кога да нису из сна пробудили. (Ж. Михайловић).

Од 12. до 20. августа.

Свилајнац. — Није било потреса. (Ж. Михайловић).

20. августа.

Јагодина. — Из Јагодине нам јављају да се тамо, око 11 с. ноћу, осетио јак, таласаст земљотрес, који је трајао 3 сек. (Видело, бр. 100., од 25. августа 1893. године).

Свилајнац. — У 11 с. и 24 м. ноћу, врло земљотрес без тутњаве са два јака удара, који су били у размаку од 5 сек. Први удар ађи а јачи. Цео потрес трајао је 15—18 к., а ишао у правцу СЗ—ЈИ. Затекао сам тада у постељи. Кућа ми се јако тресла у соби ми се показале нове пукотине. (Ж. Михайловић).

21. и 22. августа.

Свилајнац. — Није било земљотреса. (Ж. Михайловић).

23. августа.

Барбарин (округ крушевачки). — Данас у часа и 25 м. по подне појавио се јак, поштета, земљотрес, који је трајао 3—4 к. (Тел. станица).

Јагодина. — У 2 с. и 29 м. по подне био врло јак земљотрес, са потмулим шумом јеком, који је трајао 3—4 сек. По величини и трајању највећи после првог. (Тел. станица).

Рековац. — Данас у 2 с. и 19 м. по поносе осетио се овде јак земљотрес, таласаст, трајао 3 сек. Правац од ЈИ—СЗ. У исто време отрам за потребно јавити Заводу, да је, од колико дана овамо, прилично захладнело и се сваки даном све већма хладноћа опажа. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 2 с., 43 м. и 45 сек. по подне обичан земљотрес без тутњаве. Трајао

3 сек. Правац СЗ—ЈИ. Кућа ми се мало потресла. (Жив. Михайловић).

Турија. — Данас у 2 с. и 22 м. појавио се земљотрес са јаком тутњавом и трајао 3 сек. Понова у 3 с. и 44 м., али слабији и трајао 2 сек. (Тел. станица).

24. августа.

Свилајнац. — У 12 с. и 30 м. рано у јутру врло слаб потрес, са тутњавом, око 2 сек. Ја га нисам опазио, већ сам дознао од других, који су били будни. (Жив. Михайловић).

25. августа.

Свилајнац. — Није био ни један потрес. (Жив. Михайловић).

26. августа.

Јагодина. — Око 10 с. и 7 м. у вече осетио се један слаб потрес. (Видело, бр. 102., од 28. августа).

Лозница. — У 8 с. у вече појавио се слаб земљотрес. (Дневни Лист, бр. 186., од 28. августа).

Свилајнац. — У 10 с. и 26 м. ноћу обичан земљотрес са три дужа удара, трајао 7 до 8 сек., Правац СЗ—ЈИ. Затекао сам се у постељи, кућа ми се мало потресла. (Ж. Михайловић).

— Тачно у 11 с. ноћу појавио се овде јак земљотрес, тако да су морали сви становници бежати из својих станова на поље у авлије. Трајао је 5 сек. (Видело, бр. 102., од 28. августа).

27. августа.

Александровац. — Јутрос, врло рано, у 1 с. и 20 м., осетио се врло јак земљотрес. Правац му је јамачно од И. стране, јер сва врата на школи и сви прозори истоку окренути најпре се почеше трести, а одмах затим и прозори на западној страни. После тога цела школска зграда поче се прекретати, са јаком шкрипом, час на исток час на запад. Слике о зид извешане одвајале су се од зида

и опет уза њ пољубљивале. То је тако на изменце трајало док сам могао избројати осам. По снази могао се упоредити са оним од 27. марта. Штете није било никакве. (Милан Матић, учитељ).

Београд. — Врло рано у зору — на 5 м. пред 2 сата, по београд. времену — пробудио ме је земљотрес. Ударца су била два, оба кратка, али доста јака. Греде на тавану почеле су мало крцкати. У канцеларији Геолошког Завода јавиле су се, на истом местима као и пре 5 месеци, пукотине. Ово се лепо види, пошто је ономад соба кречена. (П. С. Павловић).

— Око 1 с. и 40 м. после пола ноћи јавио се земљотрес у Београду. Био је доста јак и трајао око 5 сек., по штете није никакве учинио. У исти час земљотрес се јавио и у целом моравском округу. У Јагодици га је било, у мањим размацама, више пута, био је јак, праћен великом подземном туптавом, ишао је таласасто и трајао 10 сек. Штета је била незнатна. Земљотреса је било и у Свилајци, Ћуприји и у Алексицу. (Одјек, бр. 158., од 28. августа).

— После онога јаког земљотреса што се је јавио на Велику Суботу имамо да забележимо нов турс, који по јачини оном првом ни мало не уступа. У престоници се осетио у 1 с. и 40 м. рано 27. ов. м. и трајао је неколико секунда. Потрес је био таласаст, али штете за собом није никакве оставио. (Видело, бр. 102., од 28. августа).

Белосавци (окр. крагујев.). — Из Белосавца нам пишу: У 1 с. после пола ноћи био је овде прилично јак и дуг земљотрес. Овај ноћни земљотрес учини ми се још јаснијег звука, ваљда услед тога што се десио у глуво доба. У почетку се чу неки звук, сличан ветрићу, а доцније јачи, сличан воденој пари, кад се пловљење пароброда из даљине слуша. У почетку чињаше ми се као да се подижем са седишта у вис, а после кратког времена чу се и звук од ствари по кући а тако и шкрипање грађе у школској згради, и у том

моменту ја сназних нагиб земље од С—Ј нагиб С—Ј, а Ј—С мало мањи и је, трећи примети, опет С—Ј. И онда се и онај звук и нагибање земље. (Др Лист, од 2. септембра 1893. године).

Брза Паланка. — Ноћас у 1 с. и по поноћи, по средњејевропском времену јавио се земљотрес, који је трајао 2. Исти је био у почетку таласаст и слаб, тим врло јак, тако да су се и предмети кућама врло јако љуљали. Правац му од СЗ ка ЈИ. (Тел. станица).

Брђани. — Врло рано, ноћу у 2 с. тио се јак земљотрес, јачи по онај и Суботу. Од један пут чула се туптава, тога настало је љуљање, прозори су злампа се клатила. Љуљање је изгледало СИ—ЈЗ. Потрес је трајао од прилике. Селачке су зграде крцкале а зидане се тресле, али нису испуцале. (Драг. учитељ).

Барбари. — Ноћас, рано, у 1 с. и јак земљотрес. По јачини и трајању, оног од 27. марта најјачи; трајао је 3 сек., прошао је без штете. За овим ни сљедовала је ускоро, два пута, јака по туптава без потреса. (Т. ст.).

Власотинци. — Ноћас између 26 појавио се земљотрес у два маха, и то у 1 с. и 45 м. јак, трајао 1 мин. (?) и 3 с. пре подне и он је такође јак, т м. (!). Земљотрес је дошао од СЗ. Штете било, само су поплашени становници из својих кућа. (Тел. станица).

Врњци. — Јутрос у 1 с. и 32 м. јак земљотрес; таласаст, са СЗ—ЈИ. је 12—15 сек., уз јаку подземну туптаву станица).

Годачица. — Земљотрес се појавио после пола ноћи, у 1 с. и $\frac{1}{4}$, и трајао 3 сек. Дошао је, на сву прилику, од ЈИ као неко цибање и љуљање земље. Пре је био слабији, док није престао. Минута пре појаве потреса чуло се из даљине грми. Небо ведро, нигде

огни су судови од потреса попадали. (С. Веснић, учитељ).

Добра (окр. пожарев.). — Ноћас у 1 с. и после пола ноћи земљотрес. Кућа се поче љати. Дошао од ЈЗ отишао СЗ. Трајао 1—2 сек. (Влад. Шарчевић, порезник).

Доњи Милановић. — Ноћас у 1 с. и 56 пре подне осетио се овде јак земљотрес. Трајао је 4 сек. Осетио се у два маха. Први врло јак, а други слабији. За време потреса било је и јако хујање. Други утицаји промене нису опажени, због тога што се то изненада. (Т. ст.).

Дубравица (окр. пожаревачки). — Ноћас, нашим сатовима, тачно у 1 с. и 50 м., био овде код нас јак земљотрес, који је трајао 3 сек. Потмула тутњава била је врло јака, први мах помислио сам да је каква кућа у авлији пала. Правац је био, ако се не вадим, од Ј—С. Штете није било. Није се сављао. (Ст. Витас, цариник).

Бердан. — Са Бердана јављају нам: у 2 и 2 м., по средњејевропском времену, осетио се овде јак земљотрес у правцу ЈИ—СЗ. Трес је трајао 20 сек., а потом одмах други, који је трајао до 5 сек. (Слобода, 94., од 3. септембра 1893. год.).

Жабари. — Јутрос у 1 с. и 44 м. био овде доста јак земљотрес. (Телеграфска станица).

Жагубица. — Ноћас у 1 с. и 30 м. појавио се врло јак земљотрес са страшном, до непученом, тутњавом. Ова тутњава личи на пад се иска каменита стена разбија димњак и изгледа да је у близини; трајао скоро 2 минута. (Тел. станица).

Бајачар. — Ноћас у 1 с. и 30 м. после пола ноћи био је овде доста јак земљотрес у правцу од З на И, који је трајао скоро 10 сек. (Понгтанско-телегр. станица).

Београд. — Ноћас у 1 с. и 35 м. врло јак земљотрес са тутњавом, трајао 4—5 сек. (Тел. станица).

Београдина. — Јутрос у 1 с. и 35 м. био је овде јак земљотрес, врло мало слабији од

првога, трајао је као и први до 6 сати. Свака 2—3 минута појављивала се јака подземна тутњава и мали потрес. (Тел. станица).

— У 1 с. и 38 м. пре под. (рано) био је овде веома јак потрес земље, који је трајао 8—9 сек. По јачини био је скоро раван оном од Вел. Суботе. За време земљотреса била је ужасна паника овладава становницима овога места, јер на 5—6 м. по потресу, који је био са јаком хуком, изашли су становници полуобучени на улице. Страх је толики био, да се слабо ко усудио да легне да спава, но је већина (готово сви) провела ноћ на сокаку. После тога јаког потреса била су још 4 слаба. Штете велике није било, али су свуда зграде попуцале. („Видело“ бр. 102., од 28. августа 1893.).

Косјерић (окр. ужич.). — У 1 с. и 40 м. пре под. појавио се јак земљотрес праћен тутњавом. Трајао је само 1 сек. Правац од И ка З. (Тел. станица).

Краљево. — Ноћас у 1 с. и 36 мин. појави се земљотрес. У почетку тутњава и дрхтање, затим таласасто љуљање од С—Ј и обрнуто. Трајало је скоро 1 минут. Све су куће пуцкале, да је све живо истрчало на улицу. Време је било чисто, тихо и ведро. (Телегр. станица).

Криви Вир (окр. приоренки). — Око 1½ с. у јутру осетио се у овој околини врло јак земљотрес, тако да је од свију досадашњих био најјачи. Осетио се у виду љуљања и трајао неколико секунда. Дошао је, отприлике, са северне стране а упутио се на југ. Штете није било, сем што су зграде од тврдог материјала испуцале и неколико димњака пали. После овога, око 4 с. пре подне, још један слабији. (Стојадин Милошевић, општ. писар).

Крушеваца (окр. пожарев.). — Ноћас у 1 с. и 45 мин. врло јак земљотрес, са врло јаким шумом. Два пута понављан. Трајао до две сек. За тим тихо треперење земље, које је трајало 2—3 сек. (Тел. станица).

Куришумлија (окр. топлички). — Ноћас у 1 с. и 37 мин. појави се доста јак земљотрес.

трес, који је трајао 6 сек. Чуо се и јак под-земни тутањ од ЈИ ка СЗ. (Тел. станица).

Лесковац (окр. врањски). — Ноћас су овде примећена три таласаста земљотреса. Прва два била су слабија а трећи прилично јак. Први је био у 1 с. и 45 м. пре под., други у 1 с. и 55 м. а трећи у 2 с. и 25 м. пре под. Због тога што се десио ноћу, те се врло мало њих слажу у одређивању времена и правца, то се није могло одредити време трајања и правац. Већина се слаже да је био у правцу од ЈЗ ка СИ. Штете од њега није било. (Тел. станица).

Лозница. — Око 2 с., рано, био је појачи земљотрес. („Дневни Лист“, бр. 186., од 28. августа 1893.).

Мајдан-Пек (окр. крајински). — Око 2 с. пре под. осетио се врло јак земљотрес, који је трајао 5—10 сек. Штете није никакве било. Данас је време врло лепо. (Тел. стан.).

Малча (окр. толички). — Ноћас у 1 с. и 25 мин. осетио сам јак земљотрес. Најпре се јако уплаших, мислећи да ми лопови кућу обарају, па се брзо сетих да је земљотрес. Све из кућа истрча. Међ сељанима страх. Трајао 1 сек. (Милан С. Живковић, свешт.).

Милутовац (окр. моравски). — У 2 с. и 30 м., после пола ноћи, овде се осетио јак земљотрес, који је трајао 8 сек. Правац му је био СЗ—ЈИ. После овога земљотреса појавила су се још 4 мања, у размаку од пола сата. Услед овога многе су зграде попуцале, а једна се и срушила; других жртава није било. У народу влада велики страх. („Днев. Лист“, бр. 189., од 1. септембра 1893.).

Мионица (окр. ваљевски). — Ноћу, тачно у 2 с. и 18 м., опажен је овде прилично јак земљотрес са северо-јужне стране, а понављао се 4, односно 8 пута, натраг и напред. Није било куће у којој становници нису потрес осетили; сећајући се оних пролетопњих, бежали су из својих домова на поље. Да ли је било где и какве штете на другом месту у срезу — за сада се још не зна. („Дневни Лист“, бр. 189., од 1. септ. 1893.).

Неготин. — Ноћас у $\frac{1}{2}$ 2 с. десио се лично јак земљотрес у овој вароши, та су греде на таванима пуцкале, а чаше и чиније на столовима играле и звекетале. Потрбио од З—И или обратно и трајао 6—7 сек. По извештају среск. начелника из Кла. осетио се у срезу кључком у $\frac{1}{2}$ 2 с., а трајао до 3 сек. Штете није било. Тако и у поречком срезу, али без штете. (Изв. начел. мин. унутр. дела).

— Око 1 с. и $\frac{3}{4}$ пре подне појавио се доста јак земљотрес, који је долазио са северо-западне стране, а трајао 15—20 сек. Но прекинуто је за два секунда, а поновљено доста трајао је до 4 сек. Неке су куће услед препукле, али мало. (Тел. станица).

Ниш. — У 1 с. и 35 м. пре подне је врло јак земљотрес са врло јаком таласавошћу и трајао 5—8 сек. Доцније осетио се неколико пута са тутњавом али врло слабом. Правац непознат. (Тел. станица).

Паланка. — Око 1 с. и 35 м. беше врло јак земљотрес. Исти је био таласаст са јаком таласавошћу, од кога се зграде и висице прејасно тресли. Трајао до 10 сек. Штете није било. (Пошт.-тел. станица).

Пожега. — Ноћас у 1 с. и 39 мин. поноћи јак земљотрес са ЈИ стране. Трајао је 3 сек. (Пошт.-телегр. станица).

— Има пуних 7 година како ја у месту онајам слабији земљотрес. Готово по њиховој појави, ја сам саопштио у коме од дневних листова. То сам поновио 27. марта. — Ноћас се овде, у 30 мин., опазио земљотрес, два пута јаког и страшнији него онај у марту ове године. Садањи земљотрес дошао је од И—З, у овим крајевима необичном снагом. То је задрмао станове, да је многе станове из сна пробудио. Има примера да је то оборило са ормана тегле са слатким, а померило степенице, које воде на горње куће. Писам пазио колико је трајао, и уверавању оних, који су на то пазили, трајао је 25. секун. (Др. П. Лапчевић, ек.

Прокуље. — Ноћас у 1 с. и 10 м. био веома јак земљотрес са потмулом тутњавом и трајао 8—10 сек. (Поштанско-телегр. станица).

Пирот. — Ноћас у 1 с. и 34 м., по жељничком сату, осетио се доста јак земљотрес. Кретање ундулаторно, трајао 2 сек., а авац ССЗ—ЈИ. (Цветко М. Петковић, професор).

— У 1 с. и 37 м. пре подне. осетио се де земљотрес. Потрес је био таласаст. Трајао је две секунде. По јачини мало слабији оног пролетопишег. Штете није нанео никве, само су се многи од потреса пробудили. (Мих. Р. Живковић, предавач).

Ражан (окр. крушев.). — Јутрос око 1 с. и 4 мин. врло јак земљотрес, са подземном гњавом у почетку потреса. Штета није било никаквих, сем што је овд. црква мало попуцала, тако исто врло мало и зграда у којој се коди ова станица. (Пошт.-телегр. станица).

Рача. — Данас у 1 с. и 30 м. пре под. јави се доста јак земљотрес, који је трајао 12—15 сек. (Тел. станица).

Рашка. — Око 1 с. и 34 м. пре подне јави се јак земљотрес. У почетку тутњава, затим љуљање од С—Ј и обратно. Трајао 50 с. Време је било тихо и ведро. (Телеграф. станица).

Рековац. — Јутрос у 1 с. и 35 м. осетио се овде врло јак земљотрес, по јачини јаким оним првом од 27. марта, ако не и јачи. У почетку је био јак турс, на после јако таласаст са тутњавом. Трајао 10 сек. После тога било је још неколико слабијих, а последњи, у 4 с., био је нешто мало јачи са трајањем од 2 сек. Подземна тутњава трајала непрестано од оног првог на до зоре. Земљотрес се јавио и у 4 с. и 5 м. по под., али трајао до 3 сек. Штете има доста у срезу. Сада подписани зна само за општину кавадарску, која је процењена на 2000 људи. По подне је даље био земљотрес у 1 с. и 17 м., прилично јак и трајао 3 сек. Тако у 6 с. и 33 м. слаб земљотрес,

трајао 2 секунда. Оба таласаста. (Телеграф. станица).

Салаш (окр. крајински). — У 1 с. и 30 мин. пре под. по средњеевроп. времену, био је веома јак земљотрес, који је трајао неких 20 секунда и то у два маха. Други је био много слабији и краћи. Потрес је долазио са СИ. стране. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 1 с., 45 мин. и 30 сек. рано у јутру, страпан земљотрес, од 20—25 сек. трајања, са неколико удара, само они нису били кратки већ подужи, а и цео је потрес некако одвојио од осталих, јер струја није била брза, већ лагана са јаком тутњавом, налик на какав клопот товарних кола. Био сам тада у постељи, из које сам појурио напоље, премда ми је кућа доста сигурна, а која се из основа тресла, показујући на зидовима нове цукотине. Кад сам истрчао из куће, напољу беше ведро са slabим повећарцем, а у ваздуху чујаше се неко необично брујање! Свет беше изјурнио, бежећи из постеља на поље. И овај је земљотрес ишао у правцу СЗ—ЈИ. После овога било је више пута до сванућа само слабе тутњаве, но ја то нисам опазио, као и још два потреса, од којих је један био у 4 с. и 22 мин. а други око 6 часова изјутра. У 9 сах. и 58 мин. у вече прво тутњава, неких 5 секунда, па затим мали, али дуг потрес — 7 сек. од СЗ ка ЈИ. Затекао сам се у соби. (Жив. Михаиловић).

— У 1 с. и 50 мин. поновио се земљотрес тако страпан као што је био на Вел. Суботу. Становници из сна морали су онако буновни децу да спасавају. То је тако страшно било, да су жене и деца врискали, а људи заплашени и пребледели нису знали како да траже помоћи и спаса. Куће су се тако љуљале и тресле и само се ишчекивало кад ће почети да падају. Предмети по кућама, од стакла и порцулана, причињавали су толику ларму да је био ужас и да се ишчекивала пропаст света. Жене, деца, људи — све је то голо истрчало на улице и очекивало судбу,

што ће их снаћи. Земљотрес је трајао пуних 20 секунда. Ретко која кућа да није испрепуцала. За овим непрестано се јављао на 2—3—5 минута, али слаб. Јутрос у 6 с. опет је јак био као онај први синоћни око 11 с. — трајао 4—5 сек. („Видело“ бр. 102., од 28. августа).

Соко Бања. — У 1 с. и 33 м. пре под. појавио се доста јак земљотрес, који је праћен јаком тутњавом. Трајање од прилике 4 сек. Пошто је било ноћу, у време спавања, не може се тачно одредити правац земљотреса, но сва је прилика да је кретање његово ишло од И—З или обратно. Време је било тихо и ведро. Горње време обележено је по средњеевропском. (Поштанско-телегр. станица).

Ужице. — Око пола два рано у јутру осети се овде прилично јак земљотрес у правцу од Ј—С. Трајао је десетину секунда. Потрес се осећао јаче на бреговима него у долама. Штете није било. (Тел. стан.).

— По добивеним извештајима од ереских власти, ноћу између 1 и 2 сах. у јутру рано осети се јак земљотрес, који је био у почетку таласаст а потом са трусом. Дошао је од севера и трајао неколико секунди. Штете није било никакве. (Извештај окр. начел. министарству).

— Јутрос рано у 1 с. и и 44 м. десио се овде јак потрес, по нихању ствари, изгледа ми, у правцу С—Ј. Чим сам осетио потрес бројао сам у себи и по мом рачуну може се рећи да је трајао више од 4 сек. Потрес је био таласаст, а нихање тако осетно, да се моја двоспратна кућа од слаба материјала толико нихала, да је се могло лено приметити по удару о другу кућу, од које је неколико см. одвојена. Никаквих рупевина ни пукотина нема. Разлика између мог и телеграфског сата јесте 3 мин. (Љуб. Павловић, професор).

Умха. — Ноћас у 1 и. и 40 м. осетио се овде јак земљотрес, који је трајао до 4 сек. Време је било тихо. (Тел. станица).

Товдин (окр. пољарев.) — Овде се јавио јак земљотрес ноћу 27. августа око сах. по поноћи; други пут у 1¹/₂ 4, а трећи у 5 часова. Људи су бежали из станова. Штете није било. („Дневни Лист“ од 4. септембра 1893. год.).

Туприја. — Према добивеним извештајима од ереских начелника, опажен је земљотрес и то: у срезу белчком преко 20 пу а најјачи око 1 с. и 35 м. пре под.; у сремном опажен је такође; у овд. варош око 1 с. и 40 м. јачином равн оном од марта. Од овог земљотреса многе куће испрепуцале, димњаци попадали, а да ли има смислених случајева или не, јавиће се доцније. (изв. окр. начел.).

— Накнадно се јавља: у срезу левачице око 1 с. и 25 м. опажен је врло јак земљотрес и трајао 8—10 сек. У општини кадарској, а у селу Вукомановцу, приликом штете — до 2000 динара. Готово су све куће оштећене, а у Кавадару само су 4 димњаци окрњена. (II. изв. окр. начел.).

— И у срезу параћинском био је око 2 сах. по поноћи јак земљотрес, од кога попадали димњаци. Он је се понављао до 5 пућа и први је био најјачи. (III. извештај окр. начелника).

Чајетина. — Ноћас у 1¹/₂ с. по поноћи био је овде земљотрес и то у два маха, у размаку 2—6 сек. Тресак је био прилично јак, нарочито последњи, тако да је и једна чаша, која је у локалу ове станице на постојајала, од треска на под пала. Вријеме пољу било је облачно, али без вјетра. Штете није било. (Тел. станица).

Чачак. — Ноћас у 1 с. и 55 м. по пола поћи осетио се овде прилично јак земљотрес. Овде није никакве штете проузроковао, а за округ јавиће се доцније. (I. изв. окр. начел. минист.).

— Накнадно извештавам г. министра: се земљотрес осетио у целом округу, а трајао до 20 секунда и да други штете

чино, сем што је црква у Рапкој препу-
та. (Шв. окр. начел. минист.).

— Част ми је извести Геолошки Завод
је јутрос у зору, у $\frac{3}{4}$ на 2 сах., био јак
земљотрес, до сада најјачи. Трајао је скоро
сек. Био сам будан. Кревет, врата и про-
ри дрмали су се јако, греде су на тавану
цале. Правац нисам могао распознаи. Да-
с сам разазнао да је цела варош осетила
ај земљотрес и многе из сна пробудно, а
Гор. Милановцу јављају да је био јачи.
раклије Боди, инжињер).

28. августа.

Београд. — Тачно у 4 сах., 45 мин. и
—40 сек. по часовнику министарства гра-
зине (у железничкој дирекцији) осетио сам,
још 6 чиновника, у 2—3 маха, слаб та-
засти земљотрес, правца ССЗ—ЈИ. (П. Ма-
јловић, чинов. желез. дирекције).

Пеготин. — Опште је тврђење да је зем-
отреса било, али се једва осећао тако је
аб био, и то у 5 с. изјутра и у 5 с. по по-
е. (Тел. станица).

Рековац. — Данас у 4 с. и 47 м. и у 4
и 49 м. по подне слаб земљотрес; трајање
сек. (Тел. станица).

Салаш. — У 4 с. и 35 м. по подне био
слаб земљотрес, који је трајао неколико се-
нада. На бусоли није ништа опажено (Тел.
аница).

Свилајнац. — У 4 с. и 45 м. после подне
ненада, без тутњаве, врло јак земљотрес,
ајао 12—20 сек., са три кратка и јака у-
ра, од којих је трећи био најјачи. Затекао
м се у својој кући при раду и кућа ми се
асно тресла. Свет је бежао из кућа на
ице. Земљотрес је ишао у правцу СЗ—ЈИ.
4 с., 54 м. и 45 сек. много слабији од
етходног, трајао 6 сек., са једва чујном
пљавом. (Жив. Михаиловић).

29. августа.

Брза Паланка. — Јутрос у 4 с. и 55 м.,
средњејевропском времену, појавио се врло

слаб земљотрес, који је трајао 2—3 сек. Пра-
вац му је био СЗ—ЈИ. (Тел. станица).

Бердан. — У 5 с. и 1 м. осетио се та-
кође јак земљотрес, у истом правцу, но био
је мањег трајања од оног 27. ов. м. Изгле-
дало је као да се земља тресе од какве јаке
експлозије. У истом моменту појавио се јак
ветар. (Слобода, бр. 94., од 3. септембра).

Салаш. — У 4 с. и 35 м. пре подне осе-
тио се понова земљотрес, али много јачи и
дужи од јучерашњег. На магнетској игли није
се ништа опажало. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 7 с. 41 м. у вече слаба
тутњава са једва осетним потресом. Трајао
је 3 сек. (Жив. Михаиловић).

30. августа.

Свилајнац. — Није било потреса. (Жив.
Михаиловић).

31. августа.

Свилајнац. — У 11 с. поћу био је зем-
љотрес, који је трајао 3—4 сек. Куће су се
јако љуљале. (Видело, бр. 105., од 5 септ.).

1. септембра.

Свилајнац. — Земљотрес се појави у 2
с. и четврт у јутру, но био је слаб и свега
трајао 2 сек.; и у јутру после 4 с. такође
слаб. (Видело, бр. 105. од 5 септем.).

2. октобра.

Рековац. — Данас у 3 с. и 10 м. по по-
дне. Осетио се овде слаб таласаста земљо-
трес; трајао 2 сек. Правац од запада. Није
било штете. (Тел. станица).

31. октобра.

Жабари. — Данас се појавио доста јак
земљотрес у 4 с. и 48 м. по подне, трајао 4
сек. У 7 с. и 25 м. по подне опет се поја-
вио земљотрес и трајао 2 сек. Био је доста
јак. (Тел. станица).

Петровац. — Данас у 4 с. и 45 м. после
подне био је земљотрес и трајао 3 секунде.
Кретање струје са југоистока. (Тел. стан.).

1. новембра.

Жабари. — Данас у 9 с. и 6 м. пре подне појавио се јак земљотрес; трајао је до 4 сек. Потрес је био са јаким звуком и тутњавом. (Тел. стан.).

13. новембра.

Медвеђа. — Између 12. и 13. ноћу осетила се код нас јака подземна грмљавина са потресом земље. (Дневни Лист, од децембра 1893 год.).

Тузирџа. — Јутрос око 5 сати, појавио се прилично јак земљотрес са подземном тутњавом, али је врло мало трајао. (Тел. ст.).

14. новембра.

Медвеђа. — Ноћу између 13. и 14. био је још јачи потрес од јучерашњег, без подземне грмљавине. (Дневни Лист).

16. новембра.

Јагодина. — Тачно у 5 часова и 50 м. по подне опажен је у Јагодини доста јак земљотрес, који се простирао у правцу од ЈИ — СЗ. Трус је био таласасте природе, а трајао је, како нас извештавају, 5—6 сек. Време је и раније, па и за време труса, као и доцније, после њега, било ведро и лепо. (Вечерње Новости, бр. 48., од 17. новембра).

— Вечерас у 5 с. и 50 м. доста јак, таласаст земљотрес у правцу ЈИ—СЗ. Трајао је 5 сек. Време лепо — ведро. (Тел. ст.).

21. новембра.

Свилајнац. — У 11 с. ноћу појавио се слабији земљотрес; трајао је 2 сек. Правац З—И. (Тел. станица).

22. новембра.

Јагодина. — Јутрос у 6 с. и 15 м. доста јак земљотрес у правцу од ЈИ—СЗ. Природе таласасте. Трајао је до 5 сек. (Тел. станица).

Медвеђа. — Око 5 и по часова после подне осетила се мала тутњава, а у 7½ с. по подне страховита подземна грмљавина, која

је подуже трајала. (Дневни Лист, децембра 1893 год.).

Параћин. — Јутрос у 6 с. и 30 м. појавио се овде земљотрес, трајао 2 сек. тање таласасто у правцу од И—З. Штете није било (Тел. станица).

Свилајнац. — Јутрос у 5 с. и 30 с. и 40 м. појавио се овде земљотрес у правцу З—И. Први је био слабији и 2 сек., а други много јачи и трајао 10 сек. Штете није било. (Тел. станица).

Тузирџа. — Јутрос око 5 с. појавио се врло слаб земљотрес, а око 6 с. и 45 мин. по подне врло јак са тутњавом. (Т. ст.).

7. децембра.

Лозница. — У 4 сата изјутра осетио се прилично јак земљотрес, јер су се сенице и слике на зиду тресле. Ишао у 10 с. ЈЗ—СИ. (Сима Тројановић, професор).

8. децембра.

Алексинач. — У 1 с. и 30 м. (изјутра) осетио се слаб потрес са три сенке. Осетио га је само онај, који је био дан. Правац му нисам могао одредити, трајао је 3—4 сек. (Жив. Михаиловић).

Београд. — Ноћас у два маха осетио се земљотрес у Београду. Први је био у 1 с. и 40 м. други у 2 с. по поноћи. Оба су била таласаста. Правац од И—З. (Народни Пријатељ, бр. 4., од 8. децембра 1893. год.).

Жабари. — Ноћас у 1 с. и 47 м. појавио се овде доста јак земљотрес, који је трајао до 3 сек. Штете није никакве било. (Тел. станица).

Ивањица. — Ноћас у 1 с. 43 м. појавио се овде слаб земљотрес, који је трајао 1 сек. (Тел. станица).

Јагодина. — Јутрос у 1 с. мали, за 1 с. и 40 м. врло јак земљотрес у правцу ЈИ—СЗ трајао 8 сек. Природе таласасте. Тим до сада (8 ч. пре подне) било је десетак, час већих час мањих потреса. Ведро. Штете нема. (Тел. станица).

Параћин. — Ноћас у 1 с. и 30 м. осетио овде земљотрес. Правац и кретање исто и оног последњег. Јачине знатно слабије претходног. Трајање неколико секунда. (Л. станица).

Рача. — Данас у 3 с. и 6 м. био је пријан земљотрес, који је трајао 4—5 секун. (Л. станица).

Рашика. — Ноћас у 1 с. и 47 м. осетио доста јак земљотрес од С—И (?), и трајао до 4 сек. (Тел. станица).

Рековац. — У 1 с. и 35 м. рано у јутру авио се доста јак земљотрес; трајао је 6 8 сек.; потреси су били одоздо на више јаком подземном тутњавом — није било ете. У 6 с. и 10 м. пре подне појавио се бији земљотрес са трајањем од 2 сек., таје са јаком тутњавом, без штете.

Свилајнац. — Ноћас у 1 с. и 40 м. био овде земљотрес, који је трајао 4 сек., а у авцу од ЈЗ—ИЗ (?) (Тел. станица).

Ђурија. — Ноћас у 1 час и 37 м. јак мљотрес са тутњавом, трајао 8—10 сек.,

правац од С—Ј. Било је још слабијих: у 1 с. 55 м., у 2 с., у 2 с. и 2 м., али једва осетни. Још се понавља скоро сваког часа. У 8 с. и 49 м. пре подне појави се онет доста јак са потресом и тутњавом. (Тел. станица).

13. децембра.

Свилајнац. — Јутрос у 7 с. и 40 м. био је овде слаб земљотрес и трајао 2 сек., а у правцу од ЈИ ка З (?) (Тел. станица).

29. децембра.

Петровац. — Ноћас у 2 с. и 15 м. опазио се доста јак земљотрес. Кретање струје СИ—ЈЗ., а трајао 6—8 сек. (Тел. станица).

Свилајнац. — Ноћас у 2 с. и 20 м. после поноћи био је овде земљотрес, који је трајао 2 сек. а у правцу од ЈИ—СЗ. Тресак је био слаб са јаком хуком. (Тел. станица).

30. децембра.

Јагодина. — Ноћу 30. ов. м. била су два труса, један и то јачи у 3 с. и 6 м., трајао 3 сек., у правцу СИ—ЈЗ. (Тел. станица).

Б. Претходни извештај о земљотресу

од

Ј. М. Жујовића и Ђ. К. Станојевића
проф. Велике Школе.

Прве вести, које су у Београд дошле унутрашњости о земљотресу од Велике Боте, показале су, да је тај потрес доста међу необичне потресе, како по пројавству тако и по интензитету и последица. Геолошко Друштво, сматрајући да је на том месту позвано, да ту појаву, врло ретку ваком облику у нашој отаџбини, проучи и шта, састало се у ванредни састанак првога Ускрса и после кратког саветовања одмо је:

1. Да Геолошки Завод Велике Школе узме прикупљање података о земљотресу

СПОМЕНЕ XXXII

и да у том циљу, управник тога Завода напине програм са питањима о земљотресу:

а) за телеграфска и железничка надлежства у Србији.

в) за све писмене грађане.

2. Да се умоле уредништва свију српских листова да Геолошким Заводу пошљу оне бројеве у којима би било ма каквих извештаја о земљотресу.

3. Да потписани оду ради проматрања последица земљотреса до оних места (у сливу Мораве и Ресаве) куда су први извештаји дошли.

штаји показали, да је земљотрес оставио нај-
озбиљнијих последица.

Неке су од ових одлука већ извршене а неке су у току извршења тако, да кад се целокупни посао доврши, можемо се надати да ће та интересна природна појава у Србији, која је своје посматраче застала неспремне нарочитим сировинама и материјалом за посматрање, по могућству бити прилично проучена. Са захвалношћу ваља напоменути да су министарства: унутрашњих дела, привреде и просвете, знатно олакшала задатак Геолошког Завода, ставивши му на расположење све своје органе.

Остављајући за другу прилику нарочито проучавање целокупне ове природне појаве, ми ћемо се ограничити на кратак опис главних појединости до којих смо дошли у нашим проматрањима и на претходне закључке који се из њих могу извести.

Оставивши другога дана Ускрса око подне железнички воз у Марковцу, кренули смо се кроз то село према Свилајнцу. Само село Марковац није знатно оштећено сем неколико димњака који су овде онде својим падом сведочили, да је потрес био прилично јак.

На путу између Марковца и Свилајнца наишли смо на прве пукотине у земљи, које су нарочито падале у очи по самоме друму. На неким само местима је овде кроз те пукотине, један до два сантиметра широке, избијала подземна вода измењана с песком и траг тога избијања познавао се по заосталом још мокром песку. Писац пукотина је у главном двојак: једне су пукотине ишле правцем СЗ. на ЈИ., а друге су са тим правцем заклапале скоро прав угао (тачније 75° до 80°). Дужина пак и једних и других пукотина износила је више стотина метара задржавајући скоро свуда горепоменућу ширину.

Избачени песак, на који смо овде први пут наишли и с којим ћемо се на целоме путу сретати, двојак је: један је зеленкасто сиве боје и он овде превлађује; само на два три

места, и то у врло малој количини, избија у овоме пределу црвенкасто жути песак који ћемо у Медвеђи, у много обилнијој количини наћи.

У непосредној околини Свилајнца тине су многобројније, по где што мало (до 10—15 см.) и избачени песак обилан. Овде смо могли од очевидаца дознати да вода с песком избијала из пукотина 30 сантм. високо и да је то избијање трајало према разном казивању разно, али највише 5 минута. Избачени је песак овде свуда прве врсте.

Нарочито је овде интересна појава образовање малих левкастих вртача у ченом песку а услед повучене воде у пукотине из којих је и избила. Пукотина дужином једнога шанца који је поред ископан, тако да се избачени песак и није могао лево и десно од пукотине турити, већ је остао у шанцу. Кад је избијање престало, вода се кроз незатворене рупе повлачила натраг и том приликом вртила у песку и муљу левкасте отвора 20 до 50 см. у пречнику и дубини и из дане наглим отицањем воде. То су у истом најинтереснијој облици и трагови на којима целом путу наишли. Песак и муљ избациван био је прве врсте (зеленкасто

Као што се често дешава при земљотресима да се неки стари извори затворени нови отварају, тако се нешто, али у слабом размеру, десило и на једном Свилајнцу. Појавио се један нов извор је приличну количину воде просуо у јаму (ископану изношењем земље) али не трајао само неко извесно време, јер он је доласку једва се могло констатовати слабо истицање воде из њега. Вода је 12° Целз., дакле обичну температуру бунте воде у тој околини.

Сличне се појаве дешавале и са бунарима. У многим је вода нарасла тивши се, да после опет дође на обичну

ну, а неки су, скоро сасвим испуњени песком, пресушили. Нема сумње да је томе узрок то што је једна од многих пукотина, кроз коју је избијала вода са песком и муљем, пролазила кроз такав бунар, па где је количина баченога песка била мала, ту је вода само муњена, а где га је било много више он је свршеном избацивању заузео место воде. Бунар је очевидно морао пресушити пошто вода спустила на свој обичан ниво испод вршине песка.

Ушав у Свилајнац нашли смо да је земљотрес озбиљних знакова оставио на појединим зградама које су већином попрекале напукнуто ако су биле од тврдог материјала, и димњацима који су готово сви попадали. Испитујући пукотине на појединим зидовима њим, нашли смо, да су махом пуцали у правцу СЗ—ЈИ, док код оних који су управно били у правцу СЗ—ЈИ није било никаквих пукотина, или је било знакова по којима су сви зидови тежили да се у целини одвоје од зграде у гореноменутом правцу или се пошто на њима виђале хоризонталне пукотине које су такође одавале тежњу, да се од њих одвоји део зида што је изнад те пукотине од зграде одвоји. Што се тиче правца пукотина на првим зидовима, он је врло ретко где прост је су пукотине махом изукрштене. Биле су пукотине просте или укрштене, оне су биле приближно паралелне дијагоналама дуварова, заклањајући са хоризонтом углове од 35° — 50° .

Правца којим су у правцу потреса падали димњаци у главном је један исти: и то према северозападу. Тај је правац падања још општији, да су по њему падали и они димњаци који су једном својом дијагоном падали у правац потреса, претурајући се око своје осе своје ивице у поменутом смислу, падајући дакле онако, како им је најтеже било пасти.

Између осталих примера који показују правац падања напоменућемо, да је у једној

гвожђарској радњи, на један дувар који иде приближно са истока на запад, било сложено гвожђа у полугама у тежини од 30.000 кгр.; услед потреса се све гвожђе са тог дуvara одвојило и пало по дијагонали зграде и то према северозападу.

Не мање јасан смисао падања показао је и један кров који је био подигнут на једној прилично новој згради и сразмерно доста високо. Тај се кров услед потреса одвојио са своје зграде (која се није срушила) и пао према северозападу на један дуван слабога материјала и срушио га.

И ако сви досадањи знаци показују извесан одређен правац потреса, ипак има знакова из којих излази да потрес није био прост него да је био сложен најмање из два под извесним углом укрштена потреса, који су се морали десити у већем или мањем размаку времена једно за другим. Јер, испитујући последице земљотреса у свилајначком гробљу, нашли смо, да је било обртног или упредног кретања појединих споменика. Нарочито је интересно такво обртање појединих делова једне четворостране пирамиде. Та је пирамида састављена из три дела: доњег који је укопан у земљи, средњег који на њему лежи и горњег који је на овоме. Поједине стране пирамиде гледају на исток, запад, север и југ. На доњем се делу пирамиде ништа не види; али је средњи део по доњем склизнуо и то не паралелно свом првобитном положају, него се за извесан угао обрнуо око своје вертикалне осе. Гледајући у пирамиду обртање иде у смислу казаљака на сату.

Исто тако обртање и у истом смислу констатовали смо на једној каси у самој вароши, која је по казивању домаћина тешка 800 кгр. Обртање је касе по величини приближно једнако са обртањем пирамиде и износи 4° до 5° .

Најзад дознали смо да су се у истом смислу обртале мале статуете у апотеци свилајначкој.

За време нашега бављења у Свилајницу т. ј. у Понедеолик после подне и целе ноћи тресла се земља више пута. Дневни потреси били су махом слаби и једва осетљиви. Први јачи потрес десио се у 12 с. и 19 м. после поноћи, који није био таласаст већ се извршио у једном претходном слабијем и за тим једном јачем удару. Цео је трус трајао до 10 секунди.

За овим потресом следовало је још неколико знатнијих потреса до зоре. Међу тим и ако су ти потреси били многобројнији, ипак нису изазвали никаквих нових штета па ни на иначе начетим и повређеним кућама.

Те смо ноћи покушали да дознамо да ли тресење земље утиче што на магнетизам перманентних магнета. И за све време тих многих потреса није се могао констатовати никакав утицај на магнетску иглу.

Сутра дан, у Уторак, кренули смо се за Медвеђу где смо нашли исте призоре. Земља на више места испуцала пукотинама доста дугачким али узаним, са пројекцијом воде и песка, са том само разликом што је овде песак црвен. Куће од тврдог материјала овде су јаче повређене по у Свилајницу; школа и црква од тога са свим неупотребљиве.

Правац пукотина у главном се слаже са правцем констатованим у Свилајницу.

Интересно је да приметимо, да је свештеник тога села видео, да је у сеоској речици неколико минута вода била усахнула после потреса; па се онда опет појавила и свој ток продужила. (Без сумње услед таласког простирања потреса; кад је речицом прошао таласки брег, вода се раставила тренутно да се за тим опет састави).

Па бунарима исте појаве као и у Свилајницу.

Важно је да се напомене, да се у Медвеђи а и у околини први потрес приметно још 1. Марта, и да је овде био тако јак, да су од њега два димњака оборена.

Истог дана у подне дошли смо у Вел. Поповић где никаквих нових земљотресних

последница нисмо нашли, а које већ донисмо споменули. Може се само рећи, штета овде већа но у досад поменутих стима.

Још у Свилајницу смо чули да је српска задужбина, манастир Манасија, знатно пострадала од земљотреса, па желећи да уверимо у колико су ти гласови основани отишли смо истог дана у Манасију. Ту нашли да су пронесени гласови били из рани. У самој ствари понова су се отвориле старе пукотине на источној станици манастира а од нових штета споменућемо је са средњег кубета с једне стране пао гоним перваз и својим падом само на крову штету изазвао. Иначе је са кула манастирских на више места камен падао и на мом уласку пролаз готово спречио.

У пролазу кроз Деспотовац нашли да је то село у мањој мери оштећено, јер сва штета своди на неколико палих димних и срозаној ћерамиди са кровова.

У даљем путу према Ђуприји видели да су последице земљотреса опадале али још овде онде наилазили на какав обим димњака.

Истог дана пред вече стигли смо у прију, где смо констатовали да је најјача пострадала Окружно Начелство и нарочито његов други спрат, који је сада сасвим неупотребљив. Ушавши у зграду констатовали да су фасцикуле у архиви падале из зидних и јужних радова а из источних и северних пису. Исто тако констатовали смо и у највећој каси у благајни обртно кре такође у смислу казања сатних (гледати у касу) само мало слабије по у Свилајницу. По палим циглама са димњака зграде налази да су заошпијане падале непосредно на земљу, и не клизећи претходно по кривој Пирамади падања тих цигала био је према јужној страни зграде.

Близу саме вароши, на „Ади“, постоје су се пукотине у земљи, које смо још и

површише долину те реке. Кад кроз исто место где је већ прошао таласки брег наиђе после кратког времена таласка доља, пукотине се смање а по где што и сасвим затворе а избачена вода с песком или се кроз заостале пукотине и отворе врати патраг или се по околном земљишту разлије.

Због такога истезања и притискивања земљиних слојева услед таласкога кретања, дешава се, да се приликом земљотреса отварају нови извори. У целом рејону ускрипњих земљотреса поуздано се до сада зна, да се само у Брестовачкој Бањи отворио један нов извор вреле воде.

На реду би можда било да се што проговори и о узроку ускрипњих земљотреса. Иако нам прикупљени материјал не дозвољава да са поузданошћу прецизирамо прави узрок

ових земљотреса, ипак имамо довољно така из којих сигурно можемо закључити узрок наших земљотреса није вулканског порекла, као што се то у народу у први мислило. Све дакле бојазни и страховиће из отворених пукотина покуцати вода или ватра, немају никаква смисла. Пукотине о којима смо напред говорили дубоке и ограничене су само на највише јеве земљине и немају никакве везе с вулканским огњинштима. Исто је тако неоснована претпоставка да се кроз пукотину може излити силна вода и поплавити пределе, јер у земљи толико великих количина воде нема. Изливена вода, иначе малој количини, као што смо напоменули, нема никакву другу, до обична подземна вода.

В. Подаци о правцу и јачини главног потреса у плеистосеисној области

од

Д-р. Св. А. Радосављевића

Бобова. — Тутњава се највише чује са ССЗ. стране. Димњаци махом падали на С и Ј. Сем неколе остале куће, брвнаре, врло мало оштећене; највише се ћерамиде срозавале. На бунарима није запажена никаква промена.

Буковац. — У кречњачком терену. Штете веће нема. Каменење се с брегова осипало и суљало на ниже као потоци. С Мађије се одвалио грдан комад стене, па преко друма прескочио Ресаву и од супротне стране вратио се донекле и ударио измеђ букава на воденици Андрије Стојковића, која је на једном јазу поред саме реке. Цео друм изгледа претрпан камењем разне величине.

Велики Поповић. — Тутњава приликом главног потреса са С., а доцније више са СЗ. Земља се толико нијала да је чак „играла“. Бунари се толико испуњавали водом да је вода

из њих излазила; неки су се замућили неки и засипали. Ћерамиде на многим кућама срозане и падале. Калкани падали на југ и север. Са куће А. Марјановића, окренуте западу, у средини горњи део јужне стране (која свим једноставна) и то скоро за трећину раздрускано јаким пукотинама. На западној страни (фронту) испуцао ксими зонталним и косим пукотинама. На с јужној страни јаким хоризонталним и косим пукотинама. Ове се последње продужавају чак до у Овај зид преко десиметар изашао напо кућном крилу испао из средине северне ксими а остали његови делови не, но се спуцали и то поглавито хоризонталним пукотинама. СИ. ћоне при врху све раздр Источна страна, која такође нема ни оштећена. Преградни зидови, прави

пупцали великим и унакресним косим пукотинама. Намештај и ствари по кући испрепунци. Шупа и кош у дворишту исто куће се падали на СИ. страну. — Са дућана газде (од чатме) пао цео кров и право доле а димњаци пали ка југу. — Дућану Владимира Павловића, чији се гледа на исток, пали и северни и јужни зидови напоље но унутра. — На кући Јеврејана Јотића калкан и половина јужног изваљени на поље. Северни зид одвојен од куће и није пао само с тога, што је наслонен на другу мању кућу, те му само калкан и разрушио кров од суседног дућана. — На зиданом дућану Милана Јапанца јужни калкан пао цео на поље а ни нешто напоље нешто унутра. — На кући мејани Димитрија Павловића северни и јужни калкан пали. Попречни зидови испуцали унакрсно. У продужењу фронта кренут нешто југу измакао се у горњем делу за читав десиметар. У дворишту зид се био саграђен као темељ за кош обурењ к северу. — До мејане дућан газде: јужни зид нарочито раздрусан испуцан, и с њега пао калкан. Северни зид изашао за 2 см. напоље, димњак северни калкан пали на таван. И на месту на овом дућану ксимсови на источним и јужним странама скоро неповређени. — На кући масе Животе Павловића северни зид на десној страни препукао у напукотину. ЈИ. ћоше и капија, која је била уз њ, пали се; зидана зграда на јужној страни пада се заједно с капијом на југ. Ксимсови на И. и З. страни читави. Западни зид испуцао у десној половини косо а између ра хоризонтално. Сату који је стајао на овом зиду откачила се казаљка. Јужни зид испуцао у накрет и при врху помакао се доле. Ствари су се претурале. Орман што је наслонен уз западни зид није се препукао и флаше у њему неповређене остале. Северни зидови, управни на правац С—Ј, раздрусани и извитоперили, а по-

пречни зидови што су били у том правцу испрепунци унакрет али мање раздрусани од оних првих. Северни део куће и ксимсови изишли напоље преко један педаљ; ксимсови отпао на северну страну. — На кући Милосава Ђокића свештеника северно и источно ксимсови отпали. Северни зид препукао једном пукотином, која је до некле хоризонтална затим коса, а источни зид пукотином до некле хоризонталном на косом. СЗ. ћоше нарочито раздрусано и косим пукотинама омеђено. Терамиде слетеле с крова. — На школи јужни зид изишао на поље и пуцао честим хоризонталним пукотинама у доњој и горњој висини прозора. Попречни зидови правца И—З испуцали паралелним и унакресним косим пукотинама. Попречни зидови управни на ове, слабије испуцали неправилним косим пукотинама. Два димњака пала на север а један на југ. ЈИ. ћоше све раздрусано.

У опште Поповић даје најжалоснију слику јаким потресима оштећеног места: куће разрушене, пусте, кровови голи, ствари испретуране и оштећене, људи унезверени, поплашени и морално депримисани, живећи особито за време најјачих потреса без икакве енергије за рад и као у неком провизоријуму. Највише их плашило отварање пукотина и избијање воде из њих, као и преливање и рушење бунара. И потрес од 1. марта јасно опажен.

Дубица. — Јаке тутњаве. Приликом најјачег потреса мептани јасно разазнали два удара, и за други веле да је јачи. Пијање као од ССЗ к ЈИ. Примећена је и тутњава с противне стране. Куће махом брвнаре не дају никакве интересне податке. Терамиде се срозавале, димњаци падали, „олтари“ испуцали. У долини тамошње речице земља пуцала и из пукотина куљала вода с модрим песком. Од школе пао леп с целе СЗ. стране. Димњаци приближно у том правцу посрнули и на крову се задржали. Капелица над јужним вратима цркве одвојила се од зида и пошла к југу; крет на њој пагао се к се-

веру. На капелици над северним вратима никаквог јачег оштећења. Ствари по кућама мало падале. Људи јако унезверени од крцкања брвнара. Причају да су приметили на стопи јако унезверење пре потреса.

Буринац. — Тутњава се поглавито чује са СЗ., у којем су правцу и највише ћерамиде с кровова падале и куће (брвнаре) се наериле. Димњаци падали З., СЗ. и ЈИ. Стока поплашена. У долинама је пуцала и земља и запенушена вода куљала из пукотина. Потреси врло чести и свет унезверен.

Жабари. — Правац казују према тутњави са З на И. Причају да се и средња кућа у том правцу нијала. Међутим мастило на једном столу просуло се у правцу од ЗЈЗ на ИСП, и људи који су радили за тим столом причају да се тако исто нијали, док опет, с друге стране има података (читај о цркви) да је потрес био СЗ—ЈИ. Са саме зграде средње куће, која је сазидана од тврдог материјала на покој, с фронтом окренутим приближно к западу, источни калкан на једном крилу отпао к истоку, а на другом крилу ослабљен и у том правцу склоп паду. Зидови правца И—З препуцали косим пукотинама, иначе јачих оштећења нема, сем слабијих пукотина измеђ плафона и зидова што гледају на И. и на З., као и на саставу њихову са преградним зидовима. Каса померена ротаторно у смислу с лева на десно. Сат, што је стајао на зиду окренутим к западу, стао. — На цркви источни калкан у доњем делу испуцао двема косим пукотинама које се стичу у V, а испод овог две слабије хоризонталне пукотине; свод олтара препукао вертикалном пукотином, која се преко прозора пружа до темеља. На јужној певници, гледајући с пола, више прозора вертикална пукотина па онда хоризонтална на десно од горње висине прозора; у доњој висини прозора, с леве стране, прво хоризонтална пукотина па онда, од ћошка прозора на ниже, вертикална. Исто тако ксима више ове певнице испрекао вертикалним пукотинама. У средини јужног платна а над

другим прозором препукали су ксима и самог прозора косим пукотинама, које и конвергирају. Северно платно препукао под прозора слабом хоризонталном пукотином. Прозор до торња прскао великом калном пукотином од ксима до у темељ. Део торња на десној страни испод и више прозора препукао хоризонталним пукотинама, које повијају на ниже. Сав препукао испод прозора. Гвоздене стубове на левој страни западног платна, гледајући с пола, избиле до некле на поље и од малтер а на десној остале непореме. Сводови измеђ стубова испрекали пукотинама од И. к З. а кровни показују (услед такве конструкције) ромбичне пукотине. Жабарски парох наводи из кандило пред распећем катило у развученом кругу; судећи по ископаном поду, главница била је од СЗ на ЈИ. Обе певнице и испуцале су по средини вертикалним пукотинама. — Мештани наводе како се у време најјачег потреса замутила вода у мошњој чесми и износила песак. — Истакнуто казују да се у винограду више кућа и ровића био појавио пов извор па пре

Јагодина. — Најинтереснији примери оштећења ово су:

На цркви крст повијен на ССИ. Западно платно препукао неправилном вертикалном пукотином измеђ врата и прозора. Ова се пукотина грана к југозападној страни, које је на тај начин чисто издвојено. Јужно платно с неправилним и хоризонталним и вертикалним пукотинама. Јужни крст препуцао тако као да је тежио издвоји од цркве. Свод препукао пукотином од И—З. Звонара (засебно подигнута) препуцала хоризонталним пукотинама. — Врло је лепо мер црквена кућа: фронт, окренут к северу, испрепуцао је slabим хоризонталним пукотинама измеђ горњих делова прозора; је тако испрепуцао и паралелни му претходни зид у ходнику дуж фронта. Задња (југозападна) страна куће тежи да се јаким пукотинама

ма одвоји од остале куће. Преградни зид правца СИ—ЈЗ, непрепуцали су косим плинама. На основној школи, с фронткренутим приближно на ССИ, јужни зид источног ћошка одвојио се, спустио и до некле унутра. Исто тако и северни одвојио се пукотинама од осталих. Преградни зидови, што гледају на И и З, испрекичено косо унакрст. — Слична оштећења у амазији, апотеци и Џамбасовој механи.

Џамији (ћошак од мунарета окренут осталим угловима по реду ССИ, ПЈИ и ЈЈЗ) највише камења и цигаља са ССИ. Исто тако маса камења пала од кривог ћошка, на којој је страни и зид и део испрепуцао јаким вертикалним пукотинама. — Јако су оштећене зграде и старог и исламског начелства, затим једна двоетажна магација у средини вароши, Шарена и многе приватне куће, али су на пукотине и оштећења такве природе, могу послужити као подаци за одредбу потреса. Најзад на више гробних споменика примећени су услед најјачег потреса ретки покрети.

Година је, нема сумње, знатно више јача но Ђуприја, али ипак мање но најоштећена места у Доњој Ресави. О томе

долази тутњава и о правцу потреса рачунају се. Судећи по оштећењима на црквеној кући, основној школи, гимназији, апотеци главни је правац потреса био З или бар ССИ—ЈЈЗ, међутим има поједини (телеграф и клађење и падање ствари) и на ССИ—ЈЈИ. правац, а и димњак са Џамбасовом механом, што је убио судију Гавру Јоџића, пао је на ЈИ. Свет је био јако претреси и узнемирен не могући да замисли јачих и страховитијих потреса. Поћ Ускрса провели су врло многи тумани и жадајући се по улицама. Многи од људи нису могли дуго остати у својим кућама и бежали су у друга.

Потрес. — Махом падали димњаци и кровови. Куће брвнаре и чатмаре

оштећене махом око огњишта, где имају зидане преграде („олтари“). Многи бежали чак у Свилајнац. Свет јако несигуран.

Џушјево. — Тутњава се чује махом са СЗ. Ћерамиде падале с кровова. Бунари се замућивали и придолазили. Куће само неке непрепуцале и то мање; махом димњаци падали и оштећени, и то не сви. Најинтереснији пример оштећења даје црква. Средином свода и при крају, лево и десно, пукотине од И к З. Ове се пукотине на крају рачвају. Источни свод и западни зид издвојени јаким пукотинама. На самом западном платну две вертикалне пукотине од којих је десна веома јака. Исто тако јаке пукотине више десне певнице и поред леве стране прозора на олтару. На северном платну две једна другој нагнуте пукотине: од крова к левом и од крова к десном прозору па са стране врата.

Џуковица. — Потрес, судећи према тутњави, у главном са ССЗ, иначе димњаци падали махом на ССИ. Штете мало, поглавито што се ћерамида на крововима разредила. Људи доста равнодушни.

Манасија. — Потрес долази са СЗ. стране. На кубету отпао крив са врха ЈИ. ивице. Појавиле се и неколике пукотине, али су то, по причању игумана, само проширене старе пукотине са цркве. С врха старе руине опало се на све стране камење из зидова тако да се колима могло износити. На међи између атара манастирског и деспотовачког појавио се млак извор за који мештани уверавају да га пређе није било. Да ли се и одржао није ми познато.

Медвеђа. — О правцу тутњаве не слажу се; у толико је јасно да је дошао „однекуд са северне стране.“ И овде су приликом најјачег потреса отварање у земљишту многе пукотине из којих је шибала вода. Једна оваква пукотина препречила је друм на изласку из села ка Свилајнцу, па је захватила и суседну кућу, те је после из ње вода шибала кроз патос. Отворио се један пов хладан извор у Каменици. Бунари се преливали, замућивали

елни преградни зидови с хоризонталним нишама око прозора а СЗ. и паралелни преградни са косим и унакреним. Димњаци или кров и попадали на таван или чак одаје. — Кућа Димитрија Тимића раздрускана; ћерамиде се највише сру- и димњаци попадали на ЗСЗ. — У кући еника Алексе Радовановића чиви- слоњен на ССЗ. зид није пао; поред стајао орманчић па ни он није пао него мо отворио и из њега испале ствари на Сликке нису попадале ни с једног дувара се само пореметиле. Кућа чатмара ипак штећена. СП. ћоше све раздрускано и ак пао на ЈП. С полице наслоњене на равца ССЗ—ЈП тањери нису попадали, и ипак услед друскања један од други ни изразбијали. — На кући Влади-

Милорадовића свештеника северни и отпао а ксимс северни раздрускан али

Један део западног ксимса отпао к СЗ. и у правцу С—Ј испрскали косим пуко- и које се гранају у краће вертикалне. ни зид испренуцао неправилним пуко- . На јужној страни калкан отпао а зид нуцао с крајева косим а у средини хо- галним пукотинама, а поред тога вер- ним пукотинама по ивици издвојен од х зидова. Преградни зидови од долме скани и цигла се из њих срушила на

Платон страховито раздрускан. И се- се зид вертикалним пукотинама издво- изишао до некле к северу. Димњаци али и кроз кров на таван или на ис- страну. Сат, чија се шеталица катила шу С—Ј, стао. На поновој воденици о ћоше и СЗ. ксимс отпали. Димњак пао Јаз воденички, услед јаког таласања шта, бочно прелевао. Калкани што гле- а ЈП и СЗ нису оштећени. Средињи део гочног ксимса обурвао се. Сва зграда, солидно зидана, раздрускана.

штаница. — На мејани моштаничкој, тој с фронтом к П., калкани северни и отпали са свим. Цела зграда, врло

несолидно сазидана од бондрука, сва раздрус- кана. Тутњаву чују највише са СЗ. стране, и то како сељаци причају „молно загрми као обала (поред Мораве) кад се рони.“ Стаклад из механских радова попадала на ЈП. Мејан- ција и момци му (Македонци) хладнокрвно станују у једној ужасно раздрусканој одаји, и на озбиљно обраћање пажње опасности им само мирно климнуше главом.

Плжани. — Тутњава највише долазила од СЗ. и потрес био у главноме у том правцу па ка ЈП. Један сат, што је био у поповој кући на зиду овога правца, није стао. Нај- више су падале ћерамиде с кровова, „олта- ри“ и димњаци, пошто су куће брвнаре и чатмаре. Воденица, што јој зидови гледају на четири стране света, наерена на ЈП.

Роанда. — Потрес чују највише са СЗ и С а има некојих који су уверавали да по неки пут чују и са СП. Од две куће и једнога копа одваљена по читава страна и пала на СЗ. Остале куће имају штете само по „олтарима“ између „кубета“ и „ватре“, на димњацима и у крововима. На бунарима нису запазили ни- какве промене. У једној од камена несолидно сазиданој воденици погинуо је Марко Кра- чуновић помелар из Суботице. Потрес од 1. марта јасно запажен.

Соилајнац. — Црква. Свод испуцао па- паралелним пукотинама у правцу П—З. Иконе што су биле између распећа, и то оне с лево стране, пале у олтар, а десне пале до десне певнице — дакле СП—ЈЗ. Шета ица торањ- ског сата, која се поред једне попречне пре- граде нија од П—З, стама при потресу. На јужној страни, близу до крајње источне ивице торња, велика вертикална пукотина; паралелно с њом, на месту где су прозори, још две пу- котине, које се идући к темељу танчају и не- правилно гранају. Од оне главне вертикалне пукотине повлачи се, одмах више сокла, хо- ризонтална пукотина па иде преко десне пев-нице и ЈП. Ћошка до средине олтара. Цела десна певница неправилно испренуцала, али у главном од свог левог ксимса преко про-

зора к темељу. Источна страна цукла од висине крова па у десно к прозору; пукотина се затим наставља као мала и разграната. Са леве (северне) певнице одлепио се малтер. Више северних врата са обе стране у којима су две кратке и здраво широке вертикалне пукотине. Од врха леве стране торања па на ниже вертикална пукотина. Испод прозора, нарочито на И. и С. страни, торањ препукао у доњој висини прозора; ова се пукотина наставља донекле и на западној и јужној страни, али се овде, као јача, јавља њој паралелна у горњој висини северног прозора, која се тако продужује и преко западне стране где се грана у две, једну више прозора а другу по средини, која се затим наставља и на јужној страни до средине прозора. Торањ се дакле поделио у два дела: доњи је остао стао а горњи се ротаторно окренуо на лево, што се нарочито лепо види на СИ. ћошету. Крст на торању поновио се ка ИСИ. Црква је израђена солидно, торањ је доцније придодат. Држим да је потрес дошао од ССИ ка ЈЈЗ. — На гробљу са једног гробног споменика близу цркве отпао крст (који је био озго прилепљен на усправном камену) па одлетео на ЈЗ. Споменик Тодоре Савчићке окренут ротаторно с лева на десно, а с гробне пирамиде Стојана Ресавца, која је такође покрета ротаторно, горњи камен претурио се на ССЗ. На самој капели источни крст пао је на СЗ. — Гимназија. Фронт окренут ЈЗ. Димњаци падали на СИ и ЈЗ. С фронта десни камен са атике пао на ЈЗ, а још 1. марта при претходном потресу пао горњи део с левог камена, а сад, при овом најјачем потресу, тај је камен остао. Крст пао са леве стране ЈИ. Ћошета и скоро дуж целе СЗ. стране. На доњем спрату махом хоризонталне пукотине између зидова и плафона, и то махом дуж зидова који леже у правцу СИ—ЈЗ, а тек по негде дуж зидова противнога правца. На горњем спрату зидови правца СИ—ЈЗ попуцали крским пукотинама. Зидови противног правца, ма да су ослабљени прозорима, нису попу-

цали и овде су зидови између себе и плафона пукотинама поиздвајани. — И основна школа. Солодно зидана, али недовршена двоспратна зграда. Фронт окренут северу. Свод ходника цукао дуж по дини у правцу И—З. Попречни зидови препуцали косим и унакрсним пукотинама. Јужна страна показује хоризонталне пукотине измеђ доњег нивоа прозора. Северни зид (фронт), ослабљен такође многим прозорима као и јужни, нема никаквих пукотина сем на додиру с плафоном. Плафон раздвојен у правцу прикованих тресака. — Општа судница. Димњак један пао на јужну страну а један пропао кроз кров. Са севера падали свећа и крст. Слике нису на зиду само померене. Сат што је стајао на јужној окренутом СИ стао. — Среска кућа. Фронт окренут ИСИ. Испуцали попречни зидови правилно косим пукотинама и поиздвајали пукотинама од плафона. — Кућа Стојана Миргића. Стара кућа од тврдог материјала. Фронт окренут СИ. Приликом најјачег потреса пао крст с целе ЈИ. стране. Приликом других јачих потреса одваљено се од средине ЈЗ. стране. — Кућа Велике Вучковића баштована. ЈИ. ћоше приликом потреса отпао. Димњаци пади на СЗ. — Школа. Отпао ЈИИ. ћоше. — Дућан Петровића. Калкан ударио у кров од суседног дућана, па се овај сручио на ССЗ и ударио у ковачницу. — Телеграф. Калкан, окренут западу, није пао к западу него управо ка ЈЗ и то далеко. Лампа се јавља у правцу СИ—ЈЗ. Сто и на њему орман окренут ротаторно на десно и то сто орман више. — Стан директора Митровића. Зидови окренути правцу потреса попуцали хоризонтално, и усправне пукотине на прозорима поломљене. Орман с каменом наслоњен на зид окренут западу није пао к западу него к ЈЗ. Ормани други, наслоњени на зид који гледа к југу, пади југу. — Зид правца С—Ј одвојено с севера. — 2 см. померио к западу. —

таменковића Крајишца. Врх југоисточног ћошка пао и с једне и с друге стране убице ивице. Зидови правца СЗ—ЈИ препукали и раздрускали су се. Једна од главних пукотина наставља се преко некалдрисане улице на кућу преко пута. У близини је река Ресава и паралелно с коритом јеним јављале се и друге пукотине у земљи, из којих је куљала вода жута и пенушава. — Дућан Михаила Јанковића из радова окренутих ЈЗ и СИ падале су бајске ситнице много више и много даље него зидова противног правца. — Апотека. Фронт се пружа приближно у правцу СИ—ЈЗ, окренут ка СЗ. Бочни зидови окренути су испрепуцали хоризантално. Фигуре од теса, које су стајале на основи, окренуле се с десна на лево на десном зиду а ратно на левом попречном зиду (по саопштењу апотекарског помоћника). Зид паралелан с фронтом није оштећен. Из десног попречног зида мало је стакала попадало по вишна отерана у дно рава; са левог попречног зида већина попадала. Са задњег зида само мање стакала поремећено. И ово говори за правац СИ—ЈЗ. Преградни зидови паралелни с фронтом пуцали вертикално косо.

Од Уеја (општинска кланица) преко Баја ка Ђуљевићима отварале се пукотине избијала вода с песком. Риболови се засипали и кварили.

За податак колико је трајао и који појас интересно је саопштење к... о, кога потрес задесио кад је био... торна... дотера сат. Осетивши пот... пре... јен, ејурно прво низ уст... убо до... одакле се због ода... рме ба... одморима не... на он... праве, опет в... се, у ш... и одакле поб... ну у... бир 30 м... погледао" ... куће

Седлари. — Претходни потрес 1. марта после 7 часова у вече. Причају да су те ноћи осетили још један потрес, а после ноћу између 6. и 7. марта још два пута. Куће махом брвнаре и чатмаре, те оштећења без интереснијег значаја. Имају само две зидане куће Димитрија Милорадовића и оне су са свим раздрускане. С једне куће зид што гледа на СЗ сав раздрускан, а зидови положени у правцу СЗ—ЈИ испуцали косим пукотинама. Димњак препукао и ротаторно обрнут око осовине. Јужно ћоше са свим отпало. ЈЗ. зид испрепуцао хоризонталним пукотинама. Са друге куће падали димњаци на СЗ или С. Калкан се погнуо на ЈИ. Све ово говори за правац потреса са СЗ. — Обале се обурвале паралелно реци. Пукотине по њивама у главном од СИ на ЈЗ, дакле биле би отприлике управне на правац потреса. Остале куће расклиматане отприлике као у Ђуринцу и са кровова сручена ћерамида, те махом остали голи. Ипак има доста димњака што нису попадали. Бунари се замућивали и многи прелевали и засипали се.

Суботица. — Већина говори да тутњава долази од С. Причају да се приликом потреса и мејана нијала у том правцу. Највише испрскани источни и западни дувари косим пукотинама. И овде је земља пуцала. Бунари прелевали и засипали се. По брвирама катне се вадиле и диреци изглављивали. Ћерамида летела, димњаци падали. И овде су јасно осетили потрес од 1. марта.

Свилајнац. — Зграде много мање оштећене у Свилајнцу и Јагодини, а разлика огледу према Поповићу, Медвеђи и местима где је јача. У најјаче и оштећеније зграде долази: Највише оштећен зид окренут ЗСЗ. Из радова били су на ЈЗ. и ССИ. страли да димњак пао приликом потреса на ЈИ. Највише оштећени ССИ и ЈЗ; остали гавана не би тако јаким

пукотинама. На фронту из средине сручио се већи део ксимса, и пао право на ниже преко главних степеница и лево и десно од њих; заиста, да није био празнички дан, како се потрес десио баш у доба кад обично доста света на степеницама и клупама чека које на суд које на начелника, код саме ове зграде било би не један но више смртних случајева, а овако срећом није било ништа! И ово је леп пример како према смртним случајевима не треба одмах закључивати о јачини потреса. На мејани „Синђелић“, с фронтом окренутим ЈЗ., отпао на ЈИ. страни испод калкана зид за 1 метар. На нумнику сручиле се ћерамиде са ЈИИ рогља. СИ. и ЈЗ. зидови највише су испрепуцали. — На цркви највећма оштећени ЈЗ. ћоше, јужна и северна страна, на којима преовлађују вертикалне пукотине. — На једној кући преко пута од цр-

кве одвалио се горњи део од димњака и са СЗ. стране. — На државној ливади Мораве, у моравској алувији, препукла земља има неколико пукотина, које се паралелно настављају у знатној дужини и приближно правцу ЗЈЗ—ИСИ.

У опште последице главног потреса Ћуприји много су мање, но по осталим местима најјачег оштећења, тако, да Ћуприја долази тек на међи плеистосеисне области. Ипак свет јако преплашен; многи су бежали чак у Београд само да једном нађу себи мир.

Црквенац. — Тутњаву чују махом од СЗ. Димњаци падали на ту и противну страну. Школе у овом правцу поглавито оштећени. Школи димњак прерубљен, па се нагао на ЈЗ. Главни део села што лежи на брежуљку много мање оштећен но Свилајнац и онај мушко, што су у наносној равници.

II. ПОТРЕСИ У ОКОЛНИМ ЗЕМЉАМА

1. Б у г а р с к а

27. марта.

Софија. — Све што сам могао да дознам, о у министарству унутрашњих дела, а према извештајима које је оно добило од начелства, стоји се у овоме: да је у Враци било 27. м. у 3 с. и 40 м. по подне јаког потреса, се исти кретао од З—И, да је трајао 6 с. и да у месту није било штете; да је у Гдину било такође потреса и тако исто јаког у 4 с., да се кретао од С—З (?), да је трајао 1 мин. и да није било повреде. Иста јавна била је, поменутог дана, и у Лому, где око 4 с. а трајање 20 сек. Земљотрес даље осетио у Белослитуни, с правцем И—З (ово опет по извештају власти у Враци). У Софији је био у 3 с. и 54. м. по подне, трајао је 12 сек., а правац му је Ј—С. где било штете. (Извеш. српског дипломатског агента у Софији мин. иностр. дела).

— Све што сам министарству о земљотресу писао одмах сутра дан, то је и данас и све, што бих вам о њему могао да саоп-

штим. У томе не би ништа изменило ни новине, које желите да имате, јер и оне нису донеле ништа друго, него оно што је у мом писму изложено и што је базирано на извештајима неких окружних начелника. Ја сам се обраћао и на професора Вацова, за кога ми је речено, да ће ми он можда моћи да саопшти што више и што поузданијег о земљотресу, и који се бави метеоролошким посматрањима, али нисам, на жалост, ни од њега могао да дознам, што сам желео да сазнам, јер појави као што су земљотреси нису предмет његових посматрања, а ни предмет посматрања метеоролошких станица какве Бугарска има. (Из писма г. Стејића, српског дипломатског агента, управнику Геол. Завода).

— Данас после подне око 4 с. и 5 м. био је овде прилично јак таласасти земљотрес, кретао се на исток. Трајао око пола минута. Температура 10°R., небо је јако наоблачено. („Neue Freie Presse“, бр. 10.282. 1893. год.).

2. Стара Србија и Македонија

27. марта.

Битољ. — Овамо до сада није било земљотреса. (Изв. срп. конзулата мин. иностр. дела).

Приштина. — 27. ов. м. био је веома јак земљотрес у 1 с. и 40 м. по подне., трајао 1½

мин. (?) у правцу Ј—С. Штете нема. (Изв. срп. консулата).

Скопље. — У суботу 27. ов. м. по подне овде се осетио земљотрес два пута једно за другим. Трајао је 2—3 сек. По добивеним званичним извештајима осетио се земљотрес три пута, у Новом Пазару, и то прво слаб, па јачи, па опет слаб. Тоба истог дана у 11 ч. и 30 м. ноћу осетио се понова слаб земљотрес, који је трајао више од 1 сек. У исто време осетио се два пута, једно за другим, у Радовишту и трајао 5 секунда. (Извештај српског консулата).

Солун. — И ако није било земљотреса истодобно кад и у Србији, настала је таква промена температуре, каква се од неколико деценија у Солуну не памти. Силни ветрови — оркани — дувају наизменце неколико последњих дана, а ноћу 31. марта тако је страховит ветар беснио, да су Солунјани, који живе, с неколиким изузецима само, у кућама од слабог материјала — од ћерпича и плетаре — били у паници те ноћи. Срећом после 12 сати, те ноћи, почела је падати бујна и хладна киша, те је ветар стао. (Извештај српског консулата).

1. априла.

Сехово¹⁾. — Око 3 часа рано у јутру био је јачи земљотрес. (Изв. срп. консулата).

4. априла.

Сехово. — Око 5 с. по подне био је нешто слабији земљотрес од горњег. У Солуну пак време је непрестано рђаво: студени ветрови и кише наизменце и никако не престају. (Изв. срп. консулата).

17. јуна.

Битољ. — Овде се осетио земљотрес два пута први у 7 с. и 40 м. пред вече, а други

¹⁾ Село Сехово, близу Вевђелије, удаљено је 12 часова од Солуна.

после тога у 9 с. 45 м. Оба су трајала 4—5 сек. Други је био нешто мало јачи првога, но никакве штете није било. Земтресе су само они осетили који су били у кућама. Потреси су били слабији, јер су само врата и прозори тресли. Изгледа ми је земљотрес ишао ЈЗ. — Стигло је телеграфско извешће из Горице — Корче — и ЈЗ. од Битоља 80 кил. далеко), да је то ноћу био земљотрес, који се неколико пута понављао. Потрес је морао бити много јачи него у Битољу, јер је више кућа попуцало, многи димњаци с кућа попадали. (Изв. срп. консулата мин. иностр. дела).

20. јуна.

Битољ. — Јутрос рано осетио се два пута земљотрес. Први у 1 с., а други одмах после 25 минута. Оба су трајала по 4—6 сек. Други је био нешто јачи од првога. Трећи потрес био је у 11 с. и 10 м. пре подне и трајао 10 сек., најјачи од свију, но ипак штете није било никакве и ако се свет прилично попустио. Правац код сва три потреса ЈЗ. — телеграф. извешћу из Горице био је по подне тамо земљотрес, у исто време кад у Битољу, само много јачи но овде; јер су потреса падале неколике старе куће, а међу друге попуцале, нарочито зграда хућумат апсенског завода. Народ се тамо јако попустио и сада станује у пољу и по баштама. Наређено је, те је одавде послато неколико батерија, у којима би се за неко време могли склонити тамошње становништво. (Изв. срп. консулата мин. иностр. дела).

3. септембра.

Битољ. — У 3 с. и 40—60 м. изједном осетио се турски земљотрес два пута једно за другим трајао свега 3—4 сек. Био је слаб и никакве штете није било. (Изв. срп. конзул. мин. иностр. дела).

3. Б о с н а

27. марта.

Белина. — У 2 с. и 55 м. после подне земљотрес, трајао 4—5 сек.; у 3 с. и 5 м. подне други врло слаб ударац. (Meteorologische Beobachtungen an den Landesstationen Bosnien u. d. Herzegovina. Sarajevo 1893.¹).

— У 2 с. и 48 м. по подне два јака удараца. Укупно трајање 4 сек. Правац С—Ј.

Брод. — У 2 с. и 48 м. по подне два јака удараца. Укупно трајање 4 секун. Правац С—Ј.

Вишеград. — У 2 с. и 45 м. по подне два јака и један мали ударац. Трајање 3—4 сек. Правац С—Ј.

— У 2 с. и 48 м. по подне јака ударца (т. д.).

Власеница. — У 2 с. 45 м. по подне земљотрес. Трајање 4 сек. Правац ЈИ—СЗ, (Мет. постаја).

— У 2 с. и 48 м. по подне два јака удараца и т. д.

— У 3 с. 7 м. по подне (средње европ. време) таласасти земљотрес, који је трајао 5 сек. Правац од СИ—ЈЗ, без икакве подне тутњаве. Посуђе је звекетало. Све обешене лампе кретале су се. Кретање је престало после $\frac{1}{4}$ сата.

Градишка. — У 3 с. 5 м. осетио се земљотрес, који је трајао 10 сек. Правац С—Ј.

Зворник. — У 2 с. 40 м. по подне два јака један за другим. Први је трајао око 4 сек.

Кладањ. — У 2 с. и 50 м. по под. два јака удараца. Правац Ј—З (?). Трајање 8 сек. Први јако јак, други слаб.

— У 2 с. 48 м. по подне два јака удараца и т. д.

За она места, нарочито у Босни, где није наведено је узет податак о земљотресу, значи да је позајмљен из ове књиге.

Сви извештаји који потичу од управе пошта и телеграфа Сарајеву гласе (у 2 с. и 48 м. два удараца и т. д.) подаци то их у целини и не испуштају.

Листак XXXII

Прњавор. — У 2 с. и 55 м. по подне слаби таласасти земљотрес, који је трајао 8—10 сек. Правац ЈИ—СЗ.

— У 2 с. 48 м. по подне два јака удараца и т. д.

Рача. — У 2 с. 48 м. по подне два јака удараца и т. д.

Рогатица. — У 2 с. 50 м. по подне два удараца. Први трајао 3, други 1 сек. Правац С—Ј. Намештај и прозори задрмали су се.

— У 2 с. и 48 м. по подне два јака удараца и т. д.

Сарајево. — У 2 с. 48 м. по подне два удараца и т. д.

— У 2 с. 48 м. по подне, два доста јака удараца, која су заједно трајала око 4 сек. Правац је био од С—Ј. У Босни бејаше овај потрес још у овим местима: у Бељини, Шамцу, Брчкој, Д. Тузли, Тешњу, Прњавору, Прибоју, Вишеграду, Кладању, Рогатици. (Bosnische Post).

Тешањ. — У 3 с. јак ударац, дошао са запада.

— У 2 с. 48 м. по подне два јака удараца и т. д.

Тузла Доња. — У 3 с. по подне јак таласасти земљотрес. Трајао 2 сек. Правац И—З. 10 мин. доцније сличан али слабији.

— У 2 с. 48 м. по подне два јака удараца и т. д.

Шамац. — У 2 с. 48 м. по подне два јака удараца и т. д.

27. августа.

Вишеград и Прибој. — Између 1 с. 35 м. и 1 с. 40 м. пре подне осетио се земљотрес, који је трајао 6 сек. Три удараца са подземном тутњавом палик на грмљавину. Правац СЗ—ЈИ.

7. децембра.

Брчка. — У 3 с. и 45 м. пре подне јак земљотрес од СЗ—ЈИ. Потрес је почео тако

јаким ударцем, да су се не само лако покретљиви предмети занијали, већ су се и људи из сна пробудили и осетили као да их нешто из постеље диже у вис. После првог јачег удараца дошло је више слабијих. (Bosnische Post).

— У 3 с. 45 м. пре подне два јака удараца, који су ишли нагло један за другим. Пратила их је подземна тутњава.

Брчка, Градачац, Зворник, Тузла и Шамац. — У 3 с. и 47 м. више јаких удараца.

Трајање око 5 сек. Правац ЈИ—СЗ. (М. Веоб. — Управа пошта и телеграфа : рајеву).

Сибошница. — У 4 с. пре подне ја мљотрес; правац ЈЗ—СИ, пијала се жамериска касарна, на димњацима и зидовима јавише се пукотине. Други ударац око 20 м. пре под. Трећи у 5 с. 30 м. пре у истом правцу, али слабији. Први у трајао 10 (?) сек. Остали 5 сек. Температура ваздуха 5° С. (Met. Веоб.).

4. Хрватска и Славонија

27. марта.

Бежанија (Срем). — Између $\frac{1}{2}$ и $\frac{3}{4}$ на 3 с. по под. осетисмо доста јак валовити земљотрес са подземном тутњавом од СЗ. стране према И. (!) Неколико димњака порушено. (Народне Новине).

Брод (Славонија). — У 2 с. 55 м. по под. потрес, који је трајао 10 сек. и ишао правцем од И—З.; последица никаквих; многим се је одгибања смучило. (Н. Врбањак, уч.).

— У 2 с. 48 м. потрес, који је трајао 5 сек.; био је доста јак, а ишао од И—З. (Народне Новине).

— У 3 с. 6 м. по подне јак потрес, који је трајао 6—7 сек. и ишао од С—Ј. (Agramer Zeitung).

Вуковар (Срем). — У 2 с. 45 м. по под. потрес, коме би јачина одговарала 2. степену познате скале; трајао једно 6 сек.; правац му се није могао тачно одредити; покућанство се тресло. (Проф. Шрам).

— У 2 с. 55 м. по под. потрес. У грађанској касини љуљале су се висеће лампе, а многим гостима причини се као да су у несвестици. У буци, каква је обично у то доба у каванама, нису сви чули тутњаву. Већ само они, који су седели ближе улици. Известној се учинило, као да улицом вуку

какву тешку машину којом се оре или и Код једног стаклара, преко од каване, зчало је стакло. Трешња као да је трајала 5 сек., а правац као да је био ЈЗ—СИ. (Народне Новине).

— Око 3 с. по под. доста јако љу. земље и уз то подземна тутњава. (Ср Народне Новине).

Голубинци (Срем). — У 3 с. 7 м. по осетише потрес, који је у Равном Срему обичан појав. Испочетка наста дрмање зађе у малом растојању, а при крају бично љуљање од С—Ј. Све је трајало 5 сек. (Народне Новине).

Григуровци (Срем). — У 2 с. 45 м. по доста јак земљотрес, који је навестила земна тутњава. Потрес је дошао од И. с и трајао од прилике 2—3 сек. Предметима тресли су се с лупом, а кућни зидови таласали су се; људи који су се десили улицама љуљали су се и као онесвешени били онај час. Штете међу тим нема. се налази под Фрушком Гором, која се стране ово место обрубљује. (Нар. Новине).

Дал (Славонија). — У 2 с. 50 м. по потрес у два маха; правац Ј—СЗ (?); трајао 2 сек. (Обзор).

Кула (Славонија). — Око 3 с. по подне тако знатан потрес да су се предмети по собама заљубали. (П. Кремлер).

Кутјево (Славонија). — Око 3 с. по под. знатан потрес. Људи који су у винограду лозу резали тако се заљубали као да су нијани. (П. Кремлер).

Купиново (Срем). — Тачно у $\frac{3}{4}$ (?) по под. стајао је извештељ у соби касарне код прозора читајући. Од једном затутњи мукло и одмах се почеше трести прозори и врата, а затим се је стала земља тако таласасто кретати, да се је видело, како се цела кућа, стабла на и сама црква креће. Цело становништво било је у једном трену на улици. Трешња се поновила кроз неколико минута. Правац је био СИ. Штете нема. (Нар. Новине).

Митровица (Срем). — У 2 с. 50 м. наступио је потрес, који се ускоро затим у два маха поновио. Први потрес био је слаб и трајао је од прилике 5—10 сек.; правац му је био од С—Ј. Одмах затим навали други потрес и то много јачи, и он је ишао од С—Ј., а трајао је од прилике 1 минут. На зидовима, који леже од С—Ј нијали су се сатови, лампе, слике и друге обешене ствари. Предмети који су висили на зидовима у правцу И—З остали су мирни. Најзад у 2 с. 53 м. дошао је трећи, по све слаб, потрес, опет у правцу С—Ј. У неким су кућама зидови попуцали, као у основној школи. У новој пивари су се претуриле чаше на столовима пред гостима. На хотелу код „Златног Венца“ срупио се димњак. Сат је стао код председника судбеног стола и у његовој је канцеларији зазвонило звонце. Правац је одређен по многим сагласним исказима, који се слажу у томе, да је кретање ишло од С. према Ј. Извештељ је тада седео у кафани за столом, те је мислио, као и многи други, да га је ухватила несвестица. Обешени канделабри су се сви почели пахати. Несреће није било никакве. (Проф. М. Божић).

— У 2 с. 45 м. по под. таласаста земљотрешња. Трајање од прилике 3—4 сек.

Штете никакве. Свет је бежао на ул. (Проф. Мудринић).

— У 2 с. 50 м. по под. земљотрес, и је трајао 1 минут. У 2 с. 53 м. поновио и трајао пола минута. Први ударац беше ста интензиван, други слабији. Правац удара не могаше се одредити; по свој прилици ишао је од З. и ишао Н., евентуално од С. Сат у телеграфу стао је од потреса у 2 51 м. Обешена лампа дрмала се. Подземна тутава није се чула. (М. Лесић, управн. ште и телегр.).

— У 2 с. 45 м. по под. осетине се знатна потреса; сваки је трајао 2—3 с и први бежаше много јачи од другог. Како извештељ могао оценити, по предметима које су се обешени нијали, потресу је био правац ЈЗ—СИ. Јачина потреса може се проценити и по томе, што су се два димњака срушила и што је основна школа општењена. Срији Митровчани приповедају, да се нећају од 1849. год. потреса у овим крајевима и онда да није био тако јак као овај са. Други један извештељ из Митровице веда се је земља тресла од С—ЈЗ (?), да су попуцали зидови на основној школи и друге зградама а тороњ на цркви да се дрмао и ниба. (Нар. Новине).

Моровић (Срем). — У 3 с. по под. потрес два маха; правац од И—З., трајао 3 сек. (Обзор).

Нашице (Славонија). — У 2 с. 53 м. по под. потрес, састављен од два јака удара трајао 2 сек. (Телегр. постаја).

Нијемци (Срем). — Око 3 с. по под. потрес од С—Ј.; извештељ био је у тај на пољу, па се тако заљубао да се могао прихватити за ограду. (Обзор).

Нова Градишка (Славонија). — Око 3 с. по под. доста јак потрес, који је трајао 4 сек. Правац од И—З. Извештељ сат дувару управо је избио 3 сата и у исти сат стао. (Agr. Zeitung).

Нови Бановци (Срем). — Између $\frac{3}{4}$ 3 с. по под. потрес од 3—4 сек.; по кућама се предмети занијали. (Обзор).

Осек (Славонија). — Неколико секунда 2 с. и 55 м. по подне доста јак потрес, се састојао од два ударца. Први јачи и могао је трајати до 5 сек., мало задошао је други краћи. Укупно трајао је 1 сек. У соби, у којој је известилац био, у првом спрату, занијале су се обешене лампе, дуварски је сат стао, врата су шкрипала, стаклад авечала, али срушило се није ништа. Кретање као да је било таласасто. Најјачи потреса је био од СИ—ЈЗ, за једно миње западу, а опредељен је по нихању. Код сајџије Ајдлинга стали су сви сатови који висе о зиду положену према СИ, остали и даље ишли. Код сајџије Кетера стао је дуварски сат, који иде тачно по метру, управо на 2 с. 55 м., према тому је потресно гibaње наступити нешто (Проф. В. Хржић).

— У 2 с. 45 мин по под. потрес који трајао 3 сек. и ишао правцем од С—Ј. (Нар. Новине).

— Од прилике око 2 с. 35 м. по под. осетљив наловит потрес, који је трајао 10 сек. Трусни таласи могли су се тачно отијети, а ишли су од И—З. Никаква се штета није чула. Неки су сатови стали, обешене лампе занијале се, чаше и посуђе задрхташе. Известилац је био под ведрим небом, па је мислио да му столица, на којој је био, не ваља, па да се љуља, те је уједно осетио и вртоглавицу. (Обзор).

— Око 2 с. и 54 м. по подне десио се јак земљотрес у правцу З—И. Покрет био таласаст, а потрес тако јак, да су се сви и столице кретале а сатови на дивану већим делом стали. Код народа страх; деца истрачала из кућа на улице. Небо јасно, ведро са ветром. (Neue Freie Presse. 1882).

Петријеви (Славонија). — У 2 с. 55 м. по подне слаб потрес. Известилац га је осетио у школи, где су се две обешене лампе кретале нихати. Правац му није могао одређити. (Нар. Новине).

Петриња (Хрватска). — Потрес од овог дана осетио се у свом задњем дрхтању и овде, јер је сат на метеоролошкој постаји стао у 2 с. 56 м. по под. Сат је био пре два месеца чишћен, те је увек ишао тачно. Шеталица на том сату иде правцем од И—З, а отуда се даје закључити, да су трусни таласи морали имати тај правац, јер кад је био потрес, који је ишао правцем СИ—ЈЗ, није сат стао. Иначе није нико потреса приметно, па и други сатови нису стали. (Д-р П. Зох).

Пивлака (Славонија). — У $2\frac{3}{4}$ сах. по под. осетише доста жесток потрес, који је трајао до 2 сек., али штете није починио никакве. (Нар. Новине).

Рума (Срем). — Тачно у 3 с. по подне жесток земљотрес од И—З и назаг, и трајао је близу 1 мин. (Тел. постаја).

— У 2 с. 56 м. по под. доста јак потрес, који је трајао до 20 сек., а, судећи по јаком кретању обешене лампе, ишао је правцем И—З. Многа су деца у школи добила вртоглавицу, али, осим што су се поједини предмети потресли, нема никакве штете. Има више од 50 год. како се није осетио потрес у овоме месту. (Нар. Новине).

— 3—4 минута пре 3 с. по подне био је потрес са таласастим кретањем у правцу од И—З и трајао је 5—6 сек. Штете није било никакве, само су се ствари у собама љуљале, а неки сатови стали. (Народне Новине).

— У 3 с. по под. у Руми јак потрес од 5 сек. Како сличну појаву нису још опазили, свет се јако узрујао и побегао на улице. Сатови стадоше, а обешени предмети нијали су се још пола сата после потреса. (Agram. Zeitung).

Стари Јанковци (Срем). — У 3 с. 7 м. по подне потрес који је трајао 4 м. (!) (Нар. Новине).

Стара Пазова (Срем). — Око 3 сах. по подне осетише доста јак потрес, који је ишао од С—Ј. и трајао 3 секунда. (Народне Новине).

Стари Слакамен (Срем). — У 2 с. и 52 мин. по под. потреса се земља једно за другим у два маха правцем од СИ према СЗ(!). Први ударац био је доста јак и трајао 4—5 сек. У старој деспотовој цркви падао је малтер, а и једна је цигла с крова спала. (Нар. Новине).

Строшинци (Срем). — У 3 с. по подне јак потрес од 3—4 сек., коме као да је правац био С—Ј. (Обзор).

Шимановци (Срем). — У 3 с. по под. земљотрес, који је трајао више него 4 сек. Од потреса су се стресли сви прозори и врата. Крст на православној цркви окренуо се тако, да гледа на супротну страну према правцима положају. Куће су остале неопштећене. (Нар. Новине).

Хртковци (Срем). — Око 3 с. по подне доста јак таласасти потрес; правац као да је био СИ—ЈЗ.; трајање 4 сек. Зграде су се задрмале, а покућство занијало. На цркви се тороњ тако кретао, да се је крст с јабуком нешто искривно; у цркви су сводови на разним местима, особито око стубова на којима тороњ почива, тако понуцали, да је малтер покрио под. (Обзор).

Черевци (Срем). — У 2 с. 45 м. по под. био је јак валовити потрес, који је трајао 10 сек. Правац СЗ—ЈИ. (Нар. Новине).

27. августа.

Хртковци. — Између 1 и $\frac{1}{2}$ 2 с. пре под. потрес, који је ишао правцем од И—З или обратно; како је у то доба све спавало, мало га је људи осетило. (Обзор).

1. септембра.

Земун. — Пред зору био је потрес. (Обзор).

7. децембра.

Врбања (Срем). — У 4 сах. пре доста осетљив потрес, који је трајао 3 таласасто кретање ишло је у правцу о. — ЈЗ. Уз потрес чула се подземна туп (Обзор).

Жуцања (Срем). — У 3 с. 50 м. пре доста јак потрес. Известноца је тренна будила и онда је опазио, како се постепено тресе од И—З. Запаливши свечу, и је да се ђуле на зидном сату, које глед паду, нише правцем од СИ—ЈЗ и натраг. тако гибала се вода у зделама за умивање. Чаше и посуђе на орманима звечало. Ј који су били будни, приповедају, да су потреса осетили тупаву. Сатови који дају на југ или север стадоше. (Нар. Новине).

Илок (Срем). — У 3 с. 30 м. пре потрес. Титрање земље било је доста тако да су прозори и чаше звечале; по потресу био је од С—Ј. Потрес осетили по другим местима уз Дунав до Черев и Капенице. (Agramer Zeitung).

Митровица. — У 4 с. пре подне по дила ме тупава из сна, а одмах затим тно сам љуљање целог кревета; правац треса био је од И—З или З—И; мој са зиду, где му се петалица нише од С—Ј., стао, док је 27. марта ове год., кад је по имао правац С—Ј, стао. Тако је стао сат 12. новембра између 11 и 12 с. по Трајање данашњег потреса није према 1 сек. (Проф. М. Божић).

— У 3 с. 45 м. у јутру доста јак по који је људе из сна пробудио. Трајао је 1 правац ЈЗ. Постеље се потресоме и слике дрмале. Штете никакве. (Нар. Новине).

5. Угарска

27. марта.

Арад. — Око 3 с. и 5 м. по под. опажен је јак земљотрес, који се после неколико ми-

пута поновио. Сатови, лампе и дуварни мети помицаху се. Земљотрес је произвео велики ужас у вароши. (Neue Freie Press

Велики Бечкерек. — Између 3 с. и 3½ подне опажен је земљотрес, који се у три са снажно понављао у правцу са ЈЗ—СЗ(?). И првом потресу нападали су многи димци. У општинској кући и у многим другим пренукли зидови. (Neue Freie Presse).

Дренкова. — Овде је опажен после подне јан слабији земљотрес; никакве штете није нио. (Neue Freie Presse).

Erdkärth (СН од Пеште, 60 км. вазд. није). — У 2 с. и 45 мин. по под. опазно да ми се лампе, као и други предмети, никаквог узрока клате; то је трајало ¼ са. (Извешће грофа Едуарда Вилца у Pester Loyd).

Клаузенбург. — Пре 3 с. по под. осетно овде земљотрес од више секунда. (Pester Loyd).

Мохач. — Између 2½ и 3 с. примећен земљотрес у правцу И—З. (Neue Freie Presse).

— У 2 с. и 51 м. по подне осетно се је таласасти земљотрес, који је трајао од слике 50 сек. Правац му је био ЈЗ—СН. сле 12 мин. следовало је више јачих поса, које је пратила подземна тутњава. На јан сат пред земљотресом расла је јачина тра, а пола сата после земљотреса настаја је потпуна тишина — ветар је стао. сарски сатови свуда стали, зидови на многим кућама попуцали, димњаци оборени. Међу новницима био је велики страх. (Pester Loyd).

Nagy Enyed. — Око 3 с. по под. опажена су овде два потреса. Дува ветар, небо облачно. (Neue Freie Presse).

Нови Сад. — Око 3 с. по под. опажена су овде два слаба потреса. У становима су поједини предмети заљуљани били. (Neue Freie Presse).

Ораовица. — Пенито пре 3 с. по подне имали смо јак земљотрес, који је трајао 2 сек. (Pester Loyd).

Сегедин. — Око 3 с. и 3 сек. по под. опажен је овде врло јак земљотрес. Потреси долажаху са СН. и имали су таласасти покрет. Торањ општине куће љуљао се. На гдекојим су местима зидови попуцали. (Neue Freie Presse).

— Око 2 с. и 50 м. по под. осетно се овде земљотрес, који је трајао 15 сек. Осетила су се два потреса. Потрес је био таласаст и у правцу СЗ—ЈИ. Дуварски сатови стали су, са зидова падали су предмети. Звона на торњима почела су звонити. Од године 1880. није се овде никакав земљотрес опазно. (Pester Loyd).

Темнишвар. — Данас после подне био је врло јак потрес, који је изазвао врло велики страх. Први се земљотрес опазно око 2 с. и 50 м.; овај је био тако јак, да људи нису могли стајати. Са ормана и зидова падали су предмети и слике. Многе грађевине биле су уздрмане; нарочито јак потрес опажен је у горњим спратовима. На апаратима у главној телегр. станици констатован је врло јак и дуготрајан земљотрес, који је имао правац СЗ—ЈИ. Избројано је 40 хоризонталних записивања, у почетку снажнијих, а по том спорији и спорији. Земљотрес је трајао 40 сек. (Neue Freie Presse).¹⁾

6. Аустрија

27. марта.

Беч. — Земљотрес који се у Суботу део у југоисточној Европи био је необично као што потврђују и телеграфски извести из Темнишвара, Сегедина, Арада, Беч-

керска, Београда, Шапца, Софије и т. д. Потрес се осетно и у Бечу. Тако г. Фридрих Бауман дворски сајција, чија се радња на-

¹⁾ Готово истоветан телеграм саопштен је у Pester Loyd-у од 9. априла (28. марта) 1893. год.

лази на Грабену, пише нам: „Када сам у Суботу, после 3 сата по подне, ушао у моју радњу, известили су ме моји помоћници да су се сва сатна ђулад (часовника са шеталицом) почела нијати, а то су приметили по томе, што су многа ђулад ударала у стакло од сатног оквира, а један регулатор показивао је од једном неколико секунда задоцњења. На тај начин ми смо одмах били уверени, да је то дошло од земљотреса и држали смо да је и централни Метеоролошки Завод то одмах констатовао и да је листовима саопштио“. — Из палате грофа Е. Шенборна јављају: у суботу око 3 с. по под., дакле управо у исто време кад се у Угарској десио на многим местима земљотрес, опазило се у грофовој палати (Renngasse № 4.) а у разним собама

јаче нихање гасних лустера; то је могао доћи од земљотреса. — Из XIX. кварта, Пр Eugénova улица Бр. 17., извештавају: у суботу око 2 с. и 58 мин. по под. стала се кући, у исто време, два сата. Држим да има везе са земљотресом у Угарској. (N Freie Presse).

— Према накнадним вестима што их добили, земљотрес се осетио у суботу целом Бечу. Тако из IX. кварта пишу и „У мом стану, у болничкој улици, лустер јако љуљао, а сем тога чула се луна од падалих предмета а у затвореној соби, јако је над овом. Кад сам после у побочној соби погледао сат, видео сам да је овај стао 3 с. и 7 м. (Neue Freie Presse).

7. Румунија

21. фебруара.

Букурешт. — У 7 с. и 15 м. у вече осетио се у Букурешту и целој Влашкој таласаста земљотрес од С—Ј, трајао 18 сек. (A. de Richard, Les tremblements de terre. p. 5).

27. априла.

Букурешт. — У 10 с. и 6 мин. у јутру једва осетан удар, трајао 2 сек. Једновременно са земљотресом у Алгиру истог датума у 4 с. и 25 м. изјутра и трајао 25 сек. (A. de Richard, l. c. p. 5).

13. маја.

Букурешт. — Удар од 4 сек., готово неосетан. (A. de Richard, l. c. p. 5).

8. августа.

Букурешт. — У Букурешту и у целој Румунији осетио се потрес у 4 с. и 40 мин. по подне. Трајао 15 сек. Истог правца и фаза као и претходни. (A. de Richard, l. c. p. 5).

Имеђу 14. и 18. августа.

Турни Северин. — Пођу између 14. и осетио се у Турни и Баја де Арами потрес сличан ранијим, трајао 10 сек. (A. de Richard, l. c. p. 5).

23. августа.

Букурешт. — У 10 с. и 45 мин. у вече осетио се удар од 1 сек. (A. de Richard, l. c. p. 5).

29. августа.

Букурешт. — У 5 с. и 45 м. у јутру удар апсолутно сличан ономе од 2. септембра 1892. год., тотално трајање 18 сек. (A. de Richard, l. c. p. 5).

3. септембра.

Букурешт. — У 4 с. изјутра земљотрес Трајао 4 сек. (A. de Richard, l. c. p. 5).

ПОДАЦИ О ПОТРЕСИМА У 1894. ГОДИНИ.

СРЕДНО

Вл. К. Петковић.

1. јануара.

Туприја. — У 6 с. и 15 м. по подне. Трајање 1 сек. Затим у 7 с. други, краћи и слабији. (Тел. станица).

2. јануара.

Ивањица. — У 2 с. и 53 м. по подне лак потрес. Трајао 1—2 сек. (Т. станица).

Рашка. — У 3 с. по подне био је врло слаб земљотрес. Правац СИ—ЈЗ. Трајање 5 с. (Тел. станица).

10. јануара.

Свилајнац. — У 4 с. и 35 м. у јутру. Правац ЈЗ—СИ. Трајање 2 сек. (Тел. станица).

7. фебруара.

Свилајнац. — У 9 с. и 30 м. у вече био земљотрес. Правац СИ—ЈЗ. Трајао 4 сек. (Тел. станица).

14. фебруара.

Јагодина. — У 4 с. и 43 м. по под. десно се доста јак земљотрес. Правац ЈИ—СЗ. Трајао 3 сек. (Тел. станица).

16. фебруара.

Јагодина. — У 3 с. и 12 м. по под. врло слаб потрес. Трајао 4 сек. (Тел. станица).

СЛОМЕНИХ ХХХИ.

Туприја. — У 3 с. и 15 м. по под. прилично јак земљотрес. (Тел. станица).

23. фебруара.

Јагодина. — У 8 с. и 32 м. по подне доста јак земљотрес са СИ—ЈЗ, трајао 3 сек. Сем тога било је слабих потреса: у 9 с. и 7 м., 10 с. и 12 м. и у 11 с. и 1 м. у вече. (Тел. стан.).

24. фебруара.

Јагодина. — Потреса је било: у 2 с. и 8 м., у 1 с. и 52 м., 2 с. и 4 м. и у 3 с. и 9 м. у јутру. (Тел. станица).

2. марта.

Аранђеловац. — У вече. („Мале Новине“, број 74.).

4. марта.

Аранђеловац. — Слаб земљотрес, десио се у 2 с. у јутру. Трајао 1 сек. („Мале Новине“, бр. 74.).

Баничина (окр. крагујев.). — Око 3 с. и 30 м. у јутру. („Дневни Лист“, бр. 55.).

Београд. — У 3 с. и 40 м. у јутру земљотрес правца З—И. (Љуб. Клерих, саветник).

Жабари. — У 3 с. и 14 м. у јутру земљотрес који је трајао 3 сек. (Тел. станица).

Јагодина. — У 3 с. у јутру врло јак потрес. Трајао 10 сек. (Тел. станица).

Крагујевац. — У 3 с. у јутру. („Дневни Лист,“ бр. 52.).

— У 3 с. у јутру слаб потрес. („Потпора“).

Пожаревац. — У 3 с. у јутру земљотрес. („Грађанин“).

Рача. — У 2 с. у јутру десио се земљотрес, који је трајао 2 сек. Правац СИ—ЈЗ (Тел. станица).

Рашка. — У 3 с. и 5 м. у јутру потрес од 4 сек. трајања. Правац С—Ј. (Телеграф. станица).

Свилајнац. — У 3 с. у јутру врло јак тресак од З—И. Трајао 10 сек. (Телеграф. станица).

Ђуприја. — У 3 с. пре подне доста јак трус. Трајао 3 сек. (Тел. станица).

Б. марта.

Алексинац. — Око 2 с. у јутру три удара. Трајање 2 сек. (Живан Михаиловић).

23. марта.

Баточина. — У 7 с. и 40 м. по подне врло јак земљотрес од ЈИ—СЗ. („Дневни Лист,“ бр. 69.).

Велики Поповић. — У 7 с. и 20 м. по под. врло јак потрес. Правац И—З. („Мале Новине“, број 89.).

Јагодина. — У 7 с. и 40 м. по подне потрес који је трајао 4 сек. Правац ЈИ—СЗ. (Тел. станица).

Крагујевац. — 7 с. и 15 м. по под. земљотрес од 2—3 сек. Пре њега чула се велика тутњава. („Потпора“).

Рача. — У 7 с. и 50 м. по подне потрес у правцу СЗ—ЈИ. Трајао 2 сек. (Телеграф. станица).

Свилајнац. — У 7 с. и 55 м. по подне десио се земљотрес, који је трајао 9 сек. Правац СЗ—ЈИ. (Тел. станица).

— Око 8 с. у вече јак потрес с тутњавом. („Мале Новине,“ бр. 89.).

Ђуприја. — У 7 с. и 40 м. по под. љотрес. Трајао 2 сек. (Тел. станица).

21. априла.

Ђуприја. — У 12 с. и 20 м. у јутру сле пола ноћи) потрес средње јачине, тр 3—4 сек. (Тел. станица).

1. августа.

Свилајнац. — У 5 с. и 25 м. пре по Правац ЈИ—СЗ. Трајање 2 сек. (Телег. станица).

Б. септембра.

Свилајнац. — У 2 с. 35 м. десио се љотрес. Трајао 1 сек. Правац ЈИ—СЗ. (станица).

11. септембра.

Свилајнац. — У 2 с. и 50 м. приле јак земљотрес, трајао 2 сек. Правац И (Тел. станица).

13. новембра.

Врања. — У 12 с. у вече. („Одјек“, 245.).

Дедина Бара (окр. пиротски). — Потрес десио у 12 с. у вече. У размаку од је, сата поновио се 5 пута. Први и други доста јак, после слабији. („Одјек“, бр. 2

14. новембра.

Врања. — У 3 с. у јутру. („Одјек“, 245.).

Дедина Бара. — У 3 с. у јутру земљотрес. У размаку од 30—40 м. поновио се пута. Правац (отприлике) С—Ј. („Одјек“, 249.).

28. новембра.

Алексинац. — Ноћу између 27. и 28. новембра неки људи опазили потрес. Време остало непознато. У 3 с. по подне слаб трес, без тутњаве. Правац ЈИ—ССЗ. Трајао 3 сек. (Жив. Михаиловић, предавач).

Београд. — У 3 с. и 6 м. по подне потрес ва приметне јачине. Правац као и код раних. (П. Манојловић).

Горњи Ридник (окр. крупев.). — У 3 с. и 15 м. по подне. Правац И—З. Трајање 3 и 4 сек. (Милан Матић, учитељ).

Јагодина. — У 3 с. по подне десио се земљотрес, од кога су зграде знатно оштећене. Правац СЗ—ЈИ. Трајао 5—6 сек. Сем та било их је: у 3 с. 15 м., 3 с. и 25 м., 3 с. и 42 м., 5 с. и 35 м., 10 с. и 40 м., и 11 с. и 48 м. по подне. Сви врло слаби. (Тел. станица).

Крагујевац. — У 3 с. и 2 м. по подне јак потрес. Трајао 5 сек. (Тел. станица).

Краљево. — У 3 с. и 14 м. слаб потрес. Правац С—ЈЗ (?). Трајао 2 сек. (Телеграф. станица).

Ниш. — У 2 с. и 35 м. по подне био је земљотрес. Трајао 1 секун. Правац И—С. (?) „Злободна,“ бр. 103.).

Орашје. — У 3 с. и 8 м. десно се земљотрес. Правац са З. Трајање 5 сек. (Телегр. станица).

Параћин. — У 3 с. и 10 м. јак земљотрес. Трајао 3—5 сек. Правац С—Ј. (Телегр. станица).

— У 3 с. и 1 м. по подне потрес у правцу Ј—С. Трајао око 3 сек. (Жив. Миловић, предавач).

Пожаревац. — Слаб потрес у 3 с. и 10 м. по подне. Правац И—З. („Грађанин“ бр. 96.).

Пољна. — У 3 с. и 30 м. десно се земљотрес. Правац СЗ—ЈИ. По јачини трећи, по јачини први од свих. (Тодор М. Бушетић, учитељ).

Рача. — У 3 с. по подне. Правац ЈИ—СЗ. Трајање 3 сек. (Тел. станица).

Рашка. — У 3 с. по подне јак земљотрес, трајао 3 сек.; други, слабији, у 3 с. и 10 м. (Тел. станица).

Рековац. — У 3 с. по подне. Правац са ЈИ. Трајање 2 сек. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 3 с. по подне. Трајање 10 сек. (Тел. станица).

— У 3 с. по подне јак земљотрес. („М. Повине,“ бр. 329.).

Соко Бања. — У 3 с. по подне у правцу, од прилике, Ј—С. (Жив. Михаиловић, предавач).

Туприја. — У 3 с. и 8 м. по подне јак земљотрес у правцу са ЈИ. Трајао 5—6 сек. У 3 с. и 10 м. и у 3 с. и 12 м. слаби. (Тел. станица).

29. новембра.

Јагодина. — У 12 с. и 30 м., 2 с. и 3 с. ноћу слаби потреси. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 2 с. и 30 м. у јутру земљотрес у правцу Ј—З (?). Трајање 2 сек. (Тел. станица).

10. децембра.

Јагодина. — У 12 с. и 15 м. ноћу и у 4 с. и 15 м. у јутру доста јаки потреси. Правац ЈИ—СЗ. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 12 с. и 10 м. ноћу и у 4 с. и 15 м. јутру потреси у правцу СИ—ЈЗ. (Тел. станица).

17. децембра.

Јагодина. — Последњих дана редовно око 3, 4, 5, сати у јутру опажали су се потреси. („Дневни Лист,“ бр. 270.).

13. децембра.

Јагодина. — У 2 с. и 30 м. у јутру, кратак, али јак потрес. Правац СЗ—ЈИ. (Телегр. станица).

ПОТРЕСИ У СРБИЈИ 1895. ГОДИНЕ

СРЕДНО

Вл. К. Петковић.

23. јануара.

Свилајнац. — У 3 сата у јутру био је де прилично јак земљотрес у правцу ЈИ—И. У 11 с. и 30 м. пре под. прилично јак трес, трајао 3 сек. а у правцу ЈИ—СЗ. (Тел. станица).

28. јануара.

Јагодина. — У 8 с. и 40 м. пре подне јави се слабији земљотрес, са јачом тутњавом, који је трајао 3 сек. (Тел. станица).

1. фебруара.

Жабари. — У 2 с. и 55 м. у јутру био јак земљотрес. Правац непознат. (Телегр. станица).

Петровац. — У 2 с. и 55 м. пре подне био је јак земљотрес, трајао 5 сек., а у правцу З—И. У 9 с. пре под. други, доста јак. љуљање 5 сек. Правац исти. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 2 с. и 55 мин. у јутру био је овде земљотрес. Тресак је био приличан и трајао 2 сек., али јака подземна гњава чула се на неколико секунда пре после земљотреса у правцу од ЈИ—СЗ. (Тел. станица).

22. фебруара.

Јагодина. — У 11 с. и 18 м. пре подне јави се прилично јак земљотрес у правцу ЈИ—З. Трајао до 2 сек. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 11 с. и 18 м. пре под. био је овде земљотрес са подземном тутњавом. Тресак је био јак и трајао 5 секунда у правцу И—З. (Тел. станица).

6. марта.

Петровац. — У 2 с. и 30 м. пре подне осетио се јак земљотрес са врло јаком тутњавом. Трајао 2—3 сек. Правац непознат. (Тел. станица).

12. априла.

Јагодина. — Јутрос, око 2 сах., био је овде прилично јак, таласасти земљотрес од СЗ—ЈИ; трајао 2 сек. (Тел. станица).

Пољна (окр. морав.). — Јутрос у 2 с. и 15 м. пре подне био је трус. Грмљавина се појавила под земљом са западне стране а затим је настало љуљање као у љулки у истом правцу, од З—И. Земљотрес трајао 1 сек. Напомињем да мој сат ради по сунцу т. ј. 20 мин. иде напред од железничког сата. (Т. Бушетић, учитељ).

Рача. — У 1 с. и 58 м. пре под. био је доста јак земљотрес и трајао 3 сек. Правац ЈИ—СЗ. (Тел. станица).

Свилајнац. — У 1 с. и 55 мин. био је доста јак земљотрес и трајао 5 сек. Правац непознат. (Тел. станица).

— Из Свилајнца нам пишу: да се тамо ноћу између 11. и 12. ов. мес., око 2 с. по поноћи, осетио јак потрес, који је био врло кратак, али је заглашио становништво. Штете нема. („Вечерње Новости“).¹⁾

2. јуна.

Крушевац. — Бејак у школи на једном испиту, када се око 10 час. пре под. опази једва приметно дрхтање зграде, али ипак нисмо били сигурни да је то земљотрес. (Ж. Мухановић).

4. јуна.

Београд. — Око 10 и по час. пре под. осетио се у Београду слаб земљотрес, који је трајао 2—3 сек. („Видело“).

— Данас пре подне у 10·5 часова осетио се овде у Београду слаб потрес, који је трајао свега 3 сек. („Вечерње Новости“).

— Око 10 с. пре под. у Београду слаб земљотрес, који је врло мало трајао. („Мали Журнал“).

— У 10 часова пре подне осетио се у Београду доста јак, али врло кратак земљотрес. („Српска Застава“).

Жабари. — У 9 с. и 55 мин. пре под. био је доста јак земљотрес. Правац непознат. (Т. станица).

Јагодина. — Овде се осетио доста јак земљотрес са подземном тутњавом у 10 с. пре под., трајао 4 сек. (Т. стан.).

Крушевац. — Бејак код куће и седећи за столом наједанпут, у 9 ч. и 59 м., опазих један, као из даљине, потмуо тутањ, затим један појачи удар, који се свршио у једној секунди, а потом трешња од 6—8 сек. Зграда у којој станујем доста се јако тресла. Ишао је правцем ЈЗ—СИ. То је сигурно, само нисам могао тачно да запазим с које је стране па коју ишао. Изгледало ми је, да је дошао од ЈЗ. При овоме потресу многи су из кућа

истрчавали. Штете није било. (Жив. М.ловић).

Пожаревац. — Из Пожаревца налажу да се тамо, око 10 с., осетио до земљотрес, који је трајао неколико сек. Штете није било никакве. („Мали Журнал“).

Раица. — Јутрос у 9 с. и 45 м. се јак земљотрес, који је трајао до (Тел. стан.).

Свилајнац. — Данас у 10 с. и 10 мин. пре под. био је овде земљотрес. Тре био врло јак и трајао 5 сек. Од земљотреса ово је најјачи после онога на Вел. (1893. год. (Тел. станица).

Уб. — У 9 с. и 57 мин. пре подне осетио се овде слаб потрес. Трајао $\frac{1}{2}$ с. (Тел. станица).

— На Убу 4. ов. м. у 9·57 с. пр осетио се слаб земљотрес. Трајао свега 3 сек. („Вечерње Новости“).

5. јуна.

Београд. — Земљотрес се понови у 9 с. с вечера, али је овога пута бис приметан и далеко слабији од јучерашњег. („Видело“).

13. јуна.

Свилајнац. — У 10 с. и 15 м. и био је овде земљотрес са подземном тутњавом. Тресак је слаб и трајао 2 сек. а у од ЈИ—СЗ. (Тел. стан.).

21. јуна.

Крагујевац. — У 4 и по сата пре осетио се у Крагујевцу доста јак земљотрес. („Дневни Лист“).

Свилајнац. — Јутрос у 4 с. и 40 мин. је овде земљотрес са подземном тутњавом. Потрес је био слаб и трајао 3 сек. а у од ЈИ—СЗ. (Тел. станица).

5. августа.

Београд. — У 9 с. и 25 мин. по осетио се овде у Београду врло кратак земљотрес. („Вечерње Новости“).

¹⁾ „Мали Журнал“ од 17. априла 1895. г. донео је оваку белешку: „И јуче и ноћас дувао је врло јак ветар. Ово неки доводе у везу са земљотресима у Штајерској, који су се ових дана и у Србији осетили“.

— У Београду се осетио у вече мали земљотрес. („Мали Журнал“).

Жабари. — У 9 с. и 10 мин. по подне ста јак земљотрес. Правац непознат. (Тел. станица).

Јагодина. — Око 9. с. и 30 мин. после дне осетио се овде доста јак земљотрес, подземном тутњавом, који је трајао 2 сек. (Тел. станица).

Параћин. — У вече у 9 с. и 25 м. осетио се прилично јак земљотрес са југозападне стране, хоризонталног правца, а трајао је 5 минута(?). Страх беше опет ушао међу становнике, сетивши се прошлих земљотреса, кад морали ноћу спавати у авлијама. Света је ово побегло из кућа. („Вечерње Новости“).

Свилајнац. — У 9 с. и 30 м. по подне осетио се овде земљотрес са подземном тутњавом. Тресак је био врло јак и трајао 10 сек. у правцу од ЈИ—СЗ. (Т. стан.).

Уб. — У 9 с. и 16 м. по подне осетио се овде доста јак земљотрес са тутњавом. Трајао 1 и по сек. (Тел. станица).

Ђуприја. — Око 9 и по с. у вече јавио се опет код нас у Ђуприји турс, при дувању северног ветра, са два јака удара. Још док потрес од првог удара није престао, следовао је и други тако исто јак као и први. („Вечерње Новости“).

6. августа.

Параћин. — У 2 с. и 25 мин. у јутру опет се поновио земљотрес истог правца и трајао 1 минут(?). У 3 с. и 15 м. осетио се понова и трајао 3 сек. („Веч. Новости“).

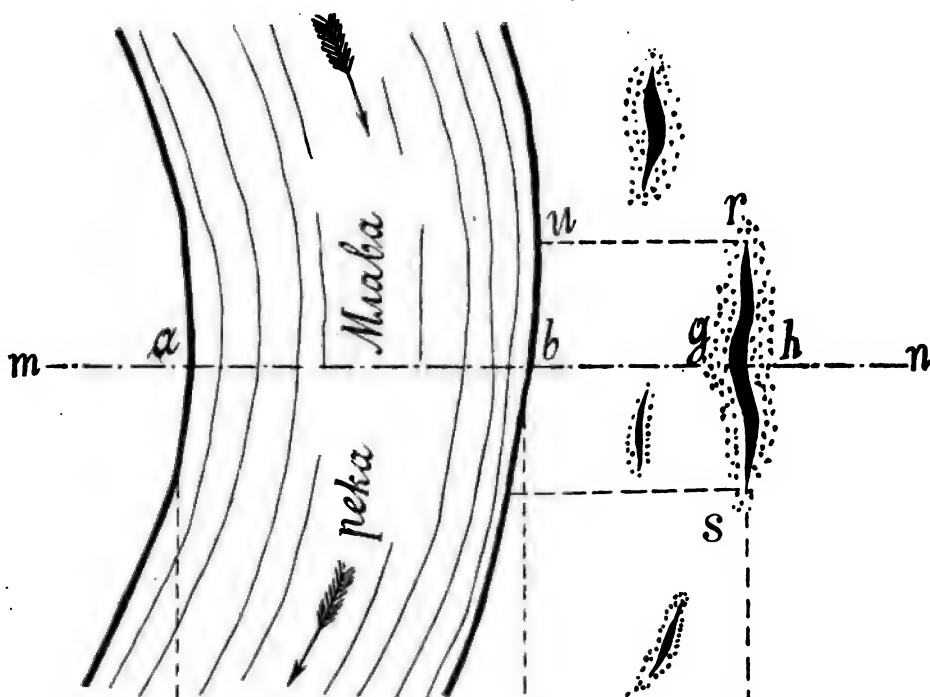
Свилајнац. — Јутрос у 3 с. и 50 м. био је опет земљотрес са тутњавом. Потрес слаб. (Тел. станица).

Ђуприја. — Око 3 с. рано у јутру јавио се још један сличан удар, али много слабији од прва два. Веће штете није било. („В. Нов.“)

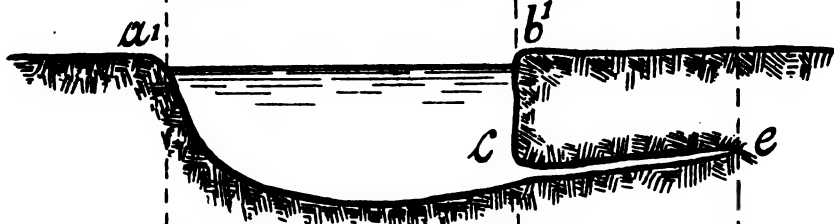

Сл. 1.

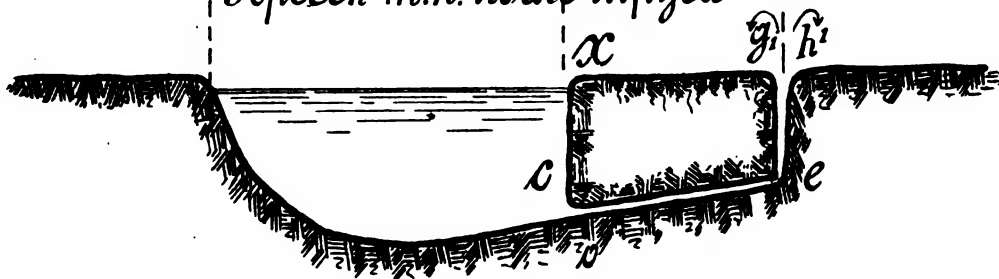
Сл. 2.

Пресек т.п. пре шруса

Сл. 3.

Пресек т.п. после шруса

Пукотине покрај р. Млаве у М. Црнуку.
(в. стр. 34.)

Скица Д. Милошевића изж.

фот. Б. М. Ставојевић.

Пужотина са лезвастим отворима у набаченом песку близу Свилајнца.

Левнасти отвори у песку близу Свилајнца постали од земљотреса.

Фот. В. М. Станојевића

II
ИЗДАЊА
СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА

КОЈА СУ ПРЕШЛА У СВОЈИНУ АКАДЕМИЈЕ.

Класични Српског Ученог Друштва. Књ. I—LXXV.

На продају: V—VII, XXIX, XXXI, XXXIII—LVII, LIX—LXXXIII, LXXV.

Цена књига LXVII је 4 дина, а осталима по 3 дина.

— — — Друго одељење. Књ. I—XV.

На продају: III—VI, IX—XV.

Цена књ. XV је 0·50; III—VI, IX, XII—XIV по 1; X и XI по 2 дина.

Посебна издања:

- *Историја умног развоја Језика*, од У. Дренера. Превео Мита Ракић. Књ. II. 1874. Цена 2 дина.
- *Српске народне игре*, које се забаве ради по састанцима играју. Скупио и описао Рук Врчеваћ. 1868. Цена 0·50 дина.
- *Elenchus plantarum vascularium*, quas asside a. 1872. in Gora Gora legit Dr. J. Pandić. 1875. Цена 0·50 дина.
- *Essai de quadrature du cercle* par Démètre Nesić. 1877. Цена 0·50 дина.

303
65
33

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
STACK
JAN 24 1967

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

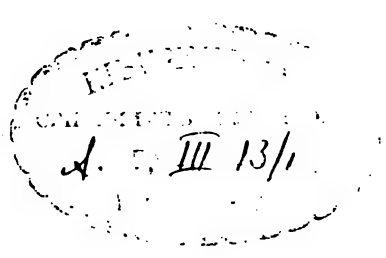
СПОМЕНИК

KNJIŽNICA UČITELJKE KARLOVAC		
Primljeno dan:		
Broj glav. inven.	Struka	Signature

XXXIII

ДРУГИ РАЗРЕД

30

БЕОГРАД

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1898.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

СКУПОЦЕНА ИКОНА

УГРОВЛАШКОГА КНЕЗА ЈОВАНА МАТЕЈА БАСАРАВЕ

ем других икона у Хиландару, за које су разне традиције, има и једна скупоцена, приказујем због њене историјске вредности. Икона Богородице са Христом младенцем, Мати држи на десној руци. Божанственицац загрлио је матер левом руком око врата доконио свој леви образ на њен десни. Живо-обичан светогорски, на дасци превученој. Лик у Богородице и младенца мрке је боје, а са прилично дугим носом и обрвама. Икона је дуга 32, а широка 25 сантиметара. Икона је обложена сребрним, јако позлаћеним, а које су тако скројене, да је сав живо-покривен. Преко ових плоча, над главом Богородице и Христовом, прикован је светитељски венштачки израђен из једноставног комада, сребрним шарам у емаљу, наизменце плавом и златним. Венац је обло испупчен, а шаре у њему израђују гране са крупнијим и ситнијим цветицима. Над венцем, више Богородичине главе, израђана је круна, изрезана од доста јаке, и позлаћене, сребрне плоче. Резањем ове плоче венштачки је изведен цео облик круне и на њој израђене гране и цветови, заливени плавим и златним емаљем, са распоређеним разнобојним бисерима. А врхови грана завршени су крупним бисерима, која уједно одртавају облик горњег венца круне. Било је једанаест зрна овога врста бисера, па су три од њих изгубљена.

Основа (доњи део) круне поткићен је ситним и крупним разнобојним камењем, као и гране у горњем делу. Сем тога, превес у Богородице није представљен живописом, него је израђен од ситна бисера, а на средини превеса уметнута је од злата кована звезда са једним рубином.

На самим плочама, које чине облогу с лица иконе, урезано је с једне и с друге стране Богородичине главе **Мр. Θξ.**, а за тим идући одозго доле, лево и десно, представљени су рељефно архангели Михаил и Гаврил, гозба свете Тројице код Аврама, Благовештење и два светитеља који се не могу распознавати. Ова прва облога иконе утврђена је са све четири стране засебним оквиrom, који је скројен опет од појаче сребрне на позлаћене плоче, посувраћене тако, да обухвата ивице иконе са све четири стране. По овоме оквиру, с лица иконе приковане су малене иконице, све једна испод друге, израђене на засебним сребрним плочицама, на којима су ликови светитељски рељефни, обливени зеленим емаљем. Најпре долазе горе, до саме круне Богородичине, с лева и десна, иконице великомученика св. Ђорђа и св. Димитрија. Ове две иконице квадратне су и дуге су 4 сантиметра, а широке $3\frac{1}{2}$. Одмах до њих, с лева и десна и идући одозго доле нижу се два реда иконица овалних, које су дуге 3, а широке $2\frac{1}{2}$ сантиметра. Горе на самим угловима оквира долазе два симбола јеванђелиста (Јо-

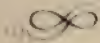

Сѣи стѣи и чюдотвориши ѿбразъ прѣстон чи-
стон и прѣлагословеннон славнон вѣщци нашии вѣцѣ
и приснодѣви маріи и прѣвѣчнаго младенца ісѹ ѿже
држють на прѣчистиыхъ рѣкахъ сконхъ. ѿже на хе-
рѹбимехъ седищаго и пiewаемаго Ѿ серафимъ. Ѹкраси
благовѣкрїи и христіювыи велики и прѣсвѣтлѣи
кнезь и господарь всѣмъ земли Ѣгровлаихскон ѿ
шадєи, васараба коєвода. и со сѹпружинцею своєю
благоукрїною госпождію ієліною, да пошкнетъ ихъ
гъ къ въ вѣки вѣкомъ аминь: ~ съ благословениими
прѣвѣщеннаго архієпископа и митрополита въсьмъ
земли Ѣгровлаихскон кирь деѡфила трѣдомъ и по-
движеніемъ мене свѣренаго митрополита шванопока
логина коринича. сѣмъ же стѣмъ и ежственомъ дѣломъ
вѣщеи пристаивниці и правителии жѣбанъ строе
великии кистнаръ. и жѣбанъ оудгирѣ (?) втори лого-
феть. и жѣбанъ шарканъ втори кистнаръ, покровъ
и поощница нѣкъ да вѣдетъ прѣстѣа вѣда ❖ съ-
криши се сѣе стѣе дѣло, вѣ лѣтъ. * цѣрїа - а Ѿ спасите-
наго рождества гѣ ка и спаса нашего іѹ. гѣ. * а хмг.

Благословени Свѣтакъ ѿ хѣ брѣства ва име
прѣстие чѣтне и прѣблвение вѣци нашеи бѣи ѿ
прѣдвѣ мри, хоѣи вѣписати се по покровѣ тихотѣ
и неѣбнога пристанища нѣ. воно ѣ велики и ма
ли богати и сѣбоги, тако ѿ сѣрдѣна съ верѣ
(sic) и страхѣ бѣи, на вѣчное вопомянание

ѣ бѣ избавление, и цртва бжнего паледие мо-
вами прчитие бже.

ро смѣреннаго архвеникона и митрополита
пополска логина корей браковиѣа (sic)

помени ги дие ра своихъ въписающѣ се zde
сана. писанѣ. петра. мару. михаила. петрѣ. ма-
ну. ѣринѣ. марка.

ро гоподина анѣ двака из комарна. шца кр-
ака (?) и матѣ тодѣ и гопожѣ мару. даде ложн
30 ока жита?)*

ро гоподина николе сечаца. драгое и матѣ
мелну и брата жеву.

ро продана ранѣа шстрогогского или лакаѣа-
о (?) тома. даде на въпомянание себе шца ми-
аила и манку елку и гоподу свою ану радв.

ро гоподина вучиѣа капетана пиа радла и
анку шгодв и гопождв елену.

ро чаного шца лешитиѣа шсовичанина. стоѣ
стоѣ. ивану лизну.

ро лазе крчка (?) пиа шца ѣуру и матѣ мару
сина ѣуру и гопождв павѣ.

ро гоподѣ аниѣ логожниѣе. писа гоподара
стра логожну и сина степана и гоподина радо-
цу. и паторка лацка.

ро гоподина февари (?) габора шбрываѣе ко-
мараског или капетана дунавског крчка прослав-
евиѣа пиа шца вранеша и матеръ божицу. и пра-
еда гргура и деда яцу. и прабабу анѣлию. и
еда радла и бабу анѣлию и гопожу свою ану
бранковиѣеву (sic) и тата шгнана вранковиѣа и
вучицу катарину.

ро николе влаха стойка шца писа и матеръ..
рта. и сина стойка кѣр ану и гопожу свою дору
и синове свое ѣуку ѣвана. ал. ка. и брата барбуда.

ро пале скопанина писа . . . . .

ро Стефѣ С. акви. ова ш стоѣнещи писа шца
кнѣзѣа и манку добру и брата воика. и станимира
и гопожу свою марив.

ро тодора радакови раѣа гвѣна . . . . . бата

ро гоподѣ марѣ капатановиѣе (sic) капатана
хрѣватѣ мѣтина. пиа матѣ ро(ке)анду и шца шр(ана)
штупаровиѣа и гоподара своего шетра) и себе ѣ

ро гоподѣ кнегинѣе вѣанѣ ѣуркиѣе матерѣ кне-
жевиѣа. писа гоподина своего кнеза воина. и шца
своега гвѣнцу и матеръ . . . . . (с)ина ѣуку.

ро гоподина станимира тохоловиѣа смедерев-
ца или рацѣа ѣиноша хѣнаѣа векерѣаскаго. писа
шца ѣуру и манку живану поповиѣа и себе го-
позѣа свою петру и сина своего симѣ.

ро кѣ савѣ бешграчиѣа. писа шца . . . .

ро чаного шца шивана презвитера из векерѣе.
писа шца василяна и манка анна и понадиѣа не-
лагисѣа и сина ѣкими и брата ѣвана.

векѣда**

ро рашѣа боловачевиѣа. писа гопѣжа мѣка
гоподара своего радла боловачевиѣа и свекра
своега вучицину и свекрву дѣку и шца крсту и
манку ѣанку и кѣрѣ савку и себе.

Кад је место одреѣено за писање попуњено,
онда је неколико записа уписано међу шаре. које
се налазе у почетку свитка. Од њих сам могао
ова два прочитати:

ро гоподина радосава. писа шц(а) мѣлину и
матѣ мому. пиа гопѣжа радосавлева шца вукца и
матѣ териницину.

ро часнаго шца филипа крчка прѣзвитера
комараскаго. писа шца ѣвана. и матѣ дѣну и брата
симу и вучицу и степана и понадиѣа влонку и си-
нове ѣуку и (п)ѣвана.

* Овако тумачим због тога, што се код неких избрисаних фамилија читају ѣихови прилози за помен.

** Ово је назив места, и написан је у свитку са стране.

Записи са места јако оштећених :

ро^а го^ѣподина петра гѣбеновића из варада. пи-
са ѿца ѣвра и матеръ мару и госпожѣ флоридѣ.
и кѣрь аниѣ и другѣ кѣрь аниѣ и кѣрь илюѣ
и сина ѣврѣа.

ро^а го^ѣпоже пестрове стане. писа го^ѣнодар
га аврама . . . .

та^а ива^а ранѣи и братѣ мѣва^а и ѿцу
по^а им. и стани по^а и себе и братѣ . . . .

ро^а го^ѣподина хаѣи миливоѣа трговца из
бешграда ина ѿца новака ѣгравѣ.

Јануара 1895. год.

Хиладар.

Епископ Димитрије.

Чинъ како подобаетъ исходити с' кр-
ты, готоваетъ же се светаи црѣкы ко-
тѣнки антоургии и акнѣ клепаетъ. Пъ
торыи часъ и свираемъ се къ црѣкѣ въ
рипратоу и поемъ гѣдне. Намъ же по-
шнымъ гѣдне облачитъ се иереи и недела-
акъ съ днѣкономъ. И причешають стѣне
ары. По семъ шклачитъ се стѣкъ съ ие-
шмъ. Прѣ и кѣст стѣкъ да иереи творить
оужбоу сню.

И въходить прѣдъ светоую трапезоу и покладить
къ шкрѣ стѣне трапезы. И възмоутъ стѣ иеуана
иконы стѣне. самъ же стѣ възметъ чѣтныи крѣтъ.
гмѣ стѣкъ мѣтвоу сню прѣ стою трапезоу въ
сѣишанне всѣмъ :-

Гѣи кѣ нашъ помѣоуи на грѣшныхъ и недѣи-
хъ ракъ твоихъ. вѣижегда намъ призывати стѣне
покланяиное нмѣ твоѣ и не посрами на шча-
ниа мати твоѣю. нѣ дароуи намъ гѣи вса проше-
и иже къ спѣнню. и спѣки ны любити и коати
тѣе всѣмъ срѣцмъ нашимъ. и творити всѣмъ
лю твою :- Вѣгѣ :- Ико вѣгѣ и чѣколюець къ
ишнѣкъ славоу всѣламо шцоу и сѣоу и стѣоу дхѣ :-
и миръ всѣ. Днѣ. главы на. Пѣкъ. и. в. въ оуслы-
шанне всѣмъ :-

Гѣи стѣи въ высокыхъ живѣи и всѣвиднымъ
ошмъ шкомъ призирае на всакоу тварь. тѣкъ прѣ-
ошхомъ вѣио срѣчноую и телесноую и мѣимъ ти
простри роукоу твою невиню ш стѣго живица
ошго и вѣки всѣхъ на и иежѣ сгрѣшхомъ колюею
и колюю. ико вѣгѣ и чѣколюець къ прости. да-
рѣи намъ оукрашениа твоѣа вѣгаи :- Вѣгѣ. Твоѣ
иѣи мѣловати и спѣти ны хѣи кѣ нашъ и тѣкъ славоу
ишнѣмо шцоу и сѣоу и стѣоу дхѣу нѣни и при :-

И гмѣ стѣкъ и. в. въ оуслышанне всѣмъ :-

Боже штѣе господа нашего ис христа сынъ вѣанъ
въ вѣкы послакъ иединочедого сына своего въ миръ.
да вѣлоудирѣе шкратитъ на дѣишѣе въздвѣишетъ оу-
ишрѣвѣишныи шживитъ. прими ныи грѣшныи и
недостонныи ракъ твоѣе праздноуюцихъ ти днѣ
дхѣио. славословие пѣкъ приносимъ ти ш вѣишмъ
редоу чѣишкомъ спѣишнѣи ти вѣагѣти. ии вѣагѣко прими
наше снѣи моажениѣ. да причѣстници коудѣмъ на
иѣкъхъ гласа праздноуюцихъ. иѣкъже вѣселѣишмъ се
вѣсѣмъ живици оу тѣе. краамъ наше оутвѣди и
вѣе лю иего схранѣи по кровомъ своимъ. молитвами
прѣтѣи вѣладичѣе наше вѣи приснодѣкы марѣе. и
стѣмъ вѣспѣишныхъ снѣкъ и стѣго пророка прѣдѣтѣе
крѣстѣишѣи ишана и стѣмъ прѣсѣакиныхъ вѣрхѣишныхъ
апостолѣи и стѣго вѣгоносѣа шѣа нашего сѣаки и вѣсѣхъ
стѣмъ. ико вѣагѣ и чѣколюець къ иѣишнѣи тѣеъ сла-
воу всѣламо шцоу и сѣоу и стѣоу дхѣу нѣни
и присно и вѣ :-

Миръ всѣмъ. И глаголетъ стѣкъ и. г. въ оуслышанне :-

Пѣако господи исѣохѣи приклони срѣца наша къ
послоушаниѣи вѣжтѣишныхъ твоихъ повѣакии. да право
ходѣи въ стѣмъ заповѣдѣхъ твоихъ прѣаежѣишнѣи
намъ поутъ житѣиа сѣго вѣс прѣкѣтиканиа шкѣсте-
вати. да коудѣмъ прѣ тобою мѣтѣи наше при-
иѣтны на стѣмъ и мѣслѣишмъ и прѣиѣвѣишмъ тво-
иѣи шѣтѣи. пакѣи господи некаючимъ раки твоѣи
молни те шкрати шрѣстѣ твою ш нас да не въ
вѣкы прогѣишѣаишнѣи се на ны. и скородаварѣтны
твоѣе господи ико оѣишѣахѣишнѣи зѣако. помози намъ
кожѣи спасѣишѣаишнѣи. ико милѣстѣишнѣи чѣоушѣколюець
когѣи ишнѣи тѣеъ славоу всѣламо шцоу и сѣоу и
стѣоу дхѣу нѣни и присно :-

Миръ всѣмъ. стѣкъ и. д. въ оуслышанне :-

Пакѣи те молниѣи милѣсрѣдаго вѣакоу господи
сѣакоушѣи кожѣи изранѣишнѣи сѣдѣи на хѣроушнѣишнѣи и на

РАДА РАДОСАВЉЕВИЋА

ТАМНАВСКИ ВУЉУБАША

ИСТОРИСКИ ПРИЛОЖАК

(ОД 1807 ДО 1817 ГОДИНЕ)

Народној Библиотеци у Београду има пет
исних бележака, које се односе на српску
од године 1807, и на управу од 1815 до
у Шабачкој Тамнави. Те белешке треба,
м мишљењу, обелоданити, не би ли се још
могло за времена сазнати.

На првом је месту рукопис, који је забеле-
под № 548.

То је *тевтер* у дрвеним корицама, у кварту,
листа, од којих су исписани само 8, а 81
су бели.

На првом листу тога тевтера записано је ово:

„Тевтер од војнице.

мати се које ја Рада Буљубаша метух на
и знам колико у ком селу имам, да не
крив никаквом суду.“

исано лета 1807.“

ах на другој страни овога првога листа

Радован Буљубаша

Село Голочело

№ 1.

Лука Антомић Мали Буљубаша	1
Илијко Михаиловић	1
Митрије Илић	1
Клосав Стевановић	1
Јован Матић	1
Бука Симић	1
Матија Игњатовић	1

8. Илија Петровић	1
9. Ђорђе Петровић	1
10. Тадија Кокоровић	1
11. Сима Петровић	1
12. Илија Филиповић	1
13. Живан Богосављевић	1
14. Лазар Јовић	1
15. Дамњан Јовић	1
16. Вукашин Ненадовић	1
17. Максим Теодоровић	1
18. Јанко Јовановић	1
19. Јаков Гргуровић	1
20. Трифун Гргуровић	1
21. Гаја Ђукић	1
22. Васа Ђурђевић	1
23. Милутин Нићиворовић	1
Од Голочела села сума војника	23

Село Каменица

№ 2.

24. Станко Акимовић Мали Буљубаша	1
25. Кузман Петровић	1
26. Илија Мићић	1
27. Вићентије Стојковић	1
28. Јован Стојковић	1
29. Живан Матић	1
30. Петар Старчевић	1
31. Андрија Кремановић	1
32. Пантелија Матић	1
33. Филип Давидовић	1
34. Ђока Цветић	1

35. Никола Зорић	1
36. Димитрије Миловановић	1
37. Цвеја Станчић	1
38. Јован Ранковић	1
39. Костандин Мијаиловић	1
40. Радован Ђокић	1
41. Јевта Симић	1
42. Павле Милиновић	1
43. Андрија Ђимовић	1
44. Милић Петровић	1
45. Петар Мијаиловић	1
46. Ранко Божићевић	1
47. Матија Педићевић	1
48. Јован Тадић	1
49. Мијајло Мандић	1
50. Гаја Јовановић	1
Од Каменице села сума војника	27

Село Црнијево

№ 3.

51. Алекса Милошевић Мали Буљубаша	1
52. Бурађ Гавриловић	1
53. Спасоје Мијаиловић	1
54. Стеван Мијаиловић	1
55. Ђока Дрекић	1
56. Васа Станимировић	1
57. Вукашин Филиповић	1
58. Беља Стојадиновић	1
59. Пантелија Петровић	1
60. Зеља Стојадиновић	1
61. Милован Митровић	1
62. Илија Ивановић	1
63. Павле Чворић	1
64. Живан Илић	1
65. Милован Петровић	1
66. Вучић Дамњановић	1
67. Дука Бајић	1
68. Јездимир Митровић	1

Сума Црнијеваца 22. То су Алексини (друга Мала Буљубаша).

Црнијево је било подељено на две Мале Буљубаше: на *Алексу Милошевића*, који је имао 22 војника из Црнијева, и на *Кузмана Милосављевића*, Мала Буљубашу, под којим је била друга пола Црнијева, што је давала 19 војника црнијеваца.

Црнијево (друга пола села)

69. Грујица Васиљевић	1
70. Јован Томић Белов*	1
71. Милош Николић	1
72. Бура Дато-Николић	1
73. Кузман Милосављевић Мали Буљубаша	1
74. Бура Митровић	1
75. Цвеја Стевановић	1
76. Мића Трифуновић	1
77. Алекса Радосављевић	1
78. Радован Стојковић	1
79. Димитрије Мијаиловић	1
80. Кузман Марковић	1
81. Матија Андрић	1
82. Живан Јовановић	1
83. Стеван Јовановић	1
84. Јевта Јовановић	1
85. Гаја Павловић	1
86. Илија Симић	1
87. Илија Стефановић	1
88. Илија Симеуновић	1
89. Филип Симеуновић	1
90. Лазар Симић	1
91. Марко Теодоровић	1

Сума Црнијева свега војника 19. То су Кузманови (Малог Буљубаше).

Село Галовићи

№ 4.

92. Марко Митровић Мали Буљубаша	1
93. Јован Лукић	1
94. Мића Стефановић	1
95. Павле Стефановић	1
96. Васа Благојевић	1
97. Антоније Ђокић	1
98. Која Ђурђевић	1
99. Павле Спасојевић	1
100. Панта Остојић	1
101. Јован Петровић	1
102. Манојло Вукашиновић	1
103. Јован Ђурђевић	1

Од села Галовића војника сума 12

* Јован Томић Белов, јунак међу црнијевцима, за власт старешинства никад није тражио. На Мјашару 1806. године, у његових потомака. Једном, прича он даље: — у Јеленици, дужи Турци Караџића и све нас (дружину његову), и за псеку. Пред њих удари Белов с 50 момака, уби Турца Караџића, ског старешину, узе му мач, и све нас избави. *Повећање* С. Милутиновић савео му је читаву песму, у Срб. јануару, III, стр. 78—87.

ремом и до мене доћи, на вољу ти дајем. А уверен буди у име свега народа опраштам кривицу, и слободу дајем да седиш вод куће, и питко да те не смије ни запитати где си био.

у Београду, 17 Октобра 1817

Милош Обреновић

Врховни Књаз и правит.
Народа Српскога.

Радо, Брате! љубезни! ти мене ниси нигда видео, нити смо браћом звали се, но ја, за божју љубав, доста се трудих ове речи да се мени поклоне, које се теби сад поклањају; не погази, брате, доћи и ово писмо држи у руци, ја ћу место тебе све поднети ако се сумњаш.

Твој доброжелатељни

Никола Николајевић

Секретар верх. Кнџал.

Рукопис под бр. 550 писмо је Господара Јеврема:

Адреса:

Дати се Ради Радосављевићу, гди буде.

Љубезни брате Радо,

Здравствујте!

Љубезно тебе поздрављам и јављам ти да сам ја твој поздрав од Ковача Радосава из Баталага примио, и по истом Радосаву послао сам теби и твојему друштву *моју тврду веру и Бога самог за јемца, да се ништа не бојите*, но да се прођете те дивљачине, и да бадјава не врлате, и да идете својој кући, да се ништа не бојите. Но за уверити тебе, и друштво твоје, и од стране Господара Милоша, писао сам Господару за тебе, и показао му и твоју стару службу, и заслуге, и тако Господар сам пише ето вама, које писмо ево ја вама пошљишем, из којег ћете видети како вама и Господар сам опрашта, и да сте макар толико зла починили, а камо ли што нисте никому никакова зла учинили. Господар, сматрајући на твоју доста велику службу, *опрашта вама, тврду веру и Бога јемца вам даје да вама ништа не само вредити неће*, но јоште позива вас к себи, да вас увери, да вам добро жели, али вама опет на вољу оставља, *или вам воља ићи к њему, или сваки својој кући*. Но ја вама, Радо, од своје стране

совјетујем, будући како и ја сада у дошасту ер полазим у Београд, да би много боље учини да сада са мном пођеш у Београд Господару *који би ти о какојој невери радио убио за Б невера! И свега се онога личио што му је овом свету најмилије.*

По овому и Господаревом писму, сада добро премисли Радо! и оваку милост Господару немој одбацити и себе у пропаст баци.

Ако ли ти, Радо, што год сумњаш што печат на Господаревом писму одерат, то ја уверавам да ништа није друго, но кад су писма печата, то је твоје писмо с врућим печатом постављено међу моја писма и преоцу за писмо, и тако ја када сам распечађавао писма, не смотривши да је преоцу печат, отишао сам.

Са тим остајем, Радо, тебе и твоје друштво поздрављајући и одговора на ово писмо час очекујући, и јесам

у Шапцу 21 Октобра.

1817.

ваш истинити доброжелатељ

Јеврем Обреновић.

Као што се види из онога што је доделожено, Рада Радосављевић био је најпре Буџабаша у Шабачкој Тамрави на селима *Голочелу, Каменица, Црниљеву, Галовићу, Градојеву, и Буковинама*, а свако то село за се имало је и свог *Малог Буљубашу*, који је стајао под Радом; а Црниљево пак, као бројем велико, имало је и *Мала Буљубаше*, од којих је сваки имао под својом влашћу половину војника — Црниљевача.

По списковима које је саставио сам Рада су села, године 1807, имала војника, и то:

Голочело	23
Каменица	27
Црниљево	41
Галовић	12
Градојевић	10
Буковине	10

Свега . . . 123

Толико су бораца онда та села давали, су били све војници већ под заставом. А

код куће било остављено колико мушкараца, зна се: тек се, мислим, неће много удаљити истине, ако се узме да су онда били скупни под барјак сви који су могли носити оружје.

Ради поређења ондашњег стања тих села са нашњим, ја сам из Пописне Књиге од године 95 узео у тим селима бројеве мушкараца који у време пописа били у својој доби живота од до 50 године, и нашао сам да је година 1895 их затекла

У Голочелу	123	главе
„ Каменици	136	„
„ Црниљеву	166	„
„ Галовићу	42	„
„ Градојевићу	54	„
„ Ђуковићама	77	„
Свега	598	глава!

Године 1816, јануара 25 Кнез Милош је аду поставио Буљубашом над целом *Тамнавском кнежеввином*, у нахији Шабачкој.

Разбирајући да што више дознам о овом Ради Буљубаша, и да објасним ове неколике документе Кнеза Милоша и Господара Јеврема, појима, Ради се најпре даје велика власт у Тамнавској Кнежини, а после се он позива на преају, као да је хајдук, дознао сам из села Голочела ово:

Буљубаша Раде Радосављевић рођен је у селу Голочелу, у Шабачкој Тамнави. Ту је, иза себе, оставио синове: Дамњана и Кузмана, који су оба већ поумрли. Од Дамњана је остао син Драгомир,

а од Кузмана имају синови: Милош, Станимир, и Владимир, који живе оделито од Драгомира.

Сви се они данас у селу зову *Буљубашићи*, али се пишу, где треба, *Радићи*. И ово им се сматра као право презиме.....

Никола Остојић из Голочела, старац, ком је 1894 било 80 година, прича ово:

У оно време, кад је Рада био Тамнавски Буљубаша, и, као такав, седео у Шапцу, у Голочелу, и још у неким тамнавским селима, боравили су Турци напоредо са Србима. Буљубаша Рада био је, вели чича Никола: — такав човек, да је често у Шапцу омрквавао па би, те ноћи, дојурио у Голочело, те турске куће палио, и до зоре би опет био у Шапцу, код своје куће!

Чича Никола мисли да је он то радио по заповести Кнеза Милоша. Најпосле, Турци све сазнаду, и онда се Рада, божем, одметне у хајдуке, па је те паљевине, ђоја, чинио по својој вољи, без знања старије власти!....

И за ова писма Кнеза Милоша и Господара Јеврема, онамо се мисли: да су писана тек да се Турцима замажу очи, те да не сазнају што је у самој ствари!....

За Радусе, даље, причада је погинуо на Шапцу у неком сукобу, кад су Турци сагоњени у Шабачки Град, али нико не уме да каже које је године то било.....

Ово све нека је тек напомена онима који би се бавили оним што се догађало пре нас. Може бити да ће се што више сазнати и о Ради, и о приликама у којима је он живео и радио. За сад, нека је доста и оволико!

15. Феб. 1897
у Београду.

М. Ђ. Милићевић.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

ВАСИЛИЈЕ ПЕТРОВИЋ,

ПАДНИКА ЦРНОГОРСКИ И ПОМОЋНИК ПАТРИЈАРХА ПЕЋСКОГ АТАНАСИЈА II. ГАВРИЛОВИЋА, У ДЕСАРИЈИ ЗБОГ СТВАРИ И
УТВАРИ ПЕЋСКЕ ЦРКВЕ, ИЗНЕСЕНИХ ОВАМО ПАТРИЈАРХОМ АРСЕНИЈЕМ IV. ЈОВАНОВИЋЕМ ШАКАБЕНТОМ.

ИСТОРИЧНО-КРИТИЧНА ЦРТА

ОД

ДИМИТРИЈА РУВАРЦА.

Г. Марко Драговић, црногорац, издао је 1882. у Петрограду књижицу: „Митрополитъ Червоногорскій Василии Петровичъ и Его сношенія съ Австріею“; 1884. „Василије Петровић Његош, или историја Црне горе од 1750 — 1766.“, а у XXV. „Споменику“, кр. српске Академије, изишли су његови: „Материјали за историју Црне горе времена митрополита Данила, Саве и Василија Петровића, из московскога и петроградскога архива министарства иностраних дјела.“

Да ли је шта г. Драговић у првој својој књижици, рекао о поменутом у наслову доласку Василијевом, не знамо, јер не смогамо је нигде бити.

У другој својој књижици, рекао је он о томе ово: „У вријеме преселења Срба у Мађарску, које се догодило под патријархом Арсенијем II Његовићем у 1690. години и под патријархом Арсенијем IV Шакабентом 1737., многе црквене ствари патријаршије пећске понесене су биле у Мађарску. Ове су по праву припадале патријаршији пећској; за то је патријарх Атанасије могао да се ове ствари поврате тамо одакле су понесене. Будући патријарх није могао оста-

вити патријаршију и ходити да тражи ове ствари, то је он опуномоћио митрополита Василија да он може, у име његово, тражити ове ствари, преко аустријске власти, од српске митрополије у Мађарској.“ (стр. 7 и 8).

„Исте 1751. год. митрополит Василије кренуо је из Црне горе. Дошавши у Беч, он се је ту зауставио ради уређења дјела о повратку ствари патријаршији пећској. Не дуго послједоласка, израдио је аудијенцију код царице Марије Терезије, која га је добро примила и обещала испунити тражбину пећскога патријарха. Будући су се ствари, које је тражио митрополит Василије, налазиле у Карловцима и Граду, то је била назначена особита комисија, која ће тамо отићи, и потражити ствари па кад их нађе, предати их митр. Василију, да их овај преда српскоме патријарху у Пећ. За све вријеме док је комисија истраживала те ствари, митр. Василије се бавио у Аустрији. За вријеме свога бављења у Бечу, он се је често састајао са рускијем послаником грофом Кајзерлингом, што је обратило на себе особиту пажњу аустријске владе. Сви су држали Василија за руског агента и пријатеља,

Како се могао овако познатишати италијанци. Саво-
сави је реч другачије италијански, него што је у
„Григориј“ одговори у оригиналу. Шта значи, у
Драговићевом изводу стоји, да је Василије у
јесену 1750. био већ епископ, док се у До-
митровићевом изводу налази да је био архиепископ, што је
и тако, јер Василије је ум. 22. Августа 1750.
год. италијански био за епископа.

И с. Григорије Витковић, у III. збирци „Сво-
јинама из будности и неистинитости прилике“, 1874.
на стр. 169. навео је постојећу реченицу записи
Василијевог, — паравио не са свим верно —,
рекавши да се у манастиру Раваница — не
рекавши боље — налази један прашњави књижи,
у ком се налази извадак записи, налази и наво-
дени Василијевог.

Нешто се над знају, није у оно време на-
лазио у Раваници, што у београдској народној
библиотеци, где се и данас налази, а шта је
1792. направио одговор прешави рачавски јеро-
монах Ксаријан.

Како што Василије у својој поменутој за-
писи рече, долазио је он у јесену 1750. год.
у Карловце и околине оружаногорске манастире
„ради извештаја и јачања црквених архиепископских
четврти на свих странах извесних“.

У Карловцима се налазио Василије и 11.
Јула 1750. год., као што се види из I. прилога.

Василије је, као што рекосмо заглављени
22. Августа 1750. год., а заглављено га је у
Београду патријарх Атанасије II. Гавриловић, за-
једно с београдским митрополитом Вихентијем
Стефановићем, и рашким Гаврилом Георгијевићем,
за митрополита епархије „свештеничке и при-
морске и сиварха сјатљиваши Орона Србскегиз“.

Патријарх је Атанасије, заглављено Василија,
по причању Милутиновићевом, због тога, што га
је „народ Црногорски и Бердскији любео тако,
и по неопходности желио дома имати; за то чрезъ
Кучкога Вовводу тад' знатнога Илију Дракало-
вића нишу патријарху за иђга да имъ га врати
дома, ели не иначе, до Архиепископъ“ (Види се, да
је Василије постао епископом, без знања и воље
митрополита Саво).

Григорије је патријарху о последици Васи-
јевог заглављено, италијански у поменутој из-
води Милутиновићевом на стр. 76—81. у До-
митровићевом „Григориј“ на 1836. стр. 24—25. а 1874.
као са свим верно и верношћу стоји, да је
„ишче“ у београдско-истинитости архиепископ, као
нао ду је с. Григорије Витковић у поменутој изводи
на стр. 166—169.

Постајини Василије извештаји „свештени-
чки и приморски“, у којима је епархијски са-
вешни епископ, митрополит Саво, није се и
журно са својим одласком у Црну гору и бео-
град где га је народ по речима Драковићевим „по-
неопходности желио дома имати“, него је по-
стао у патријаршији и из ње, а као „при-
морски“ знао је патријарху и заглављено са-
тријарха Атанасија, да му даде патријарху
печат и пуномоћ, да може отићи у Београд, с
искати прешави патријархом Арсенијем IV.
стајати и утврди неке цркве, а поједне и
може по Ђесарији купити милостија за патри-
јаршију.

Не стоји дакле ово причање с. Драковићем,
у поменутој историји, да се Василије по свом
посвећењу за митрополита вратио у Црну гору
и постао самоуправитељем митрополита Саво. —
Првијех година своје владе Василије се особито
трудно да се уведу у земљу ред и да се пресави
међусобне свађе. — У исто време кад се
м. Василије спремаше за пут у Русију, испу-
му и други важни рад, да се јави заштитним
интереса српске патријаршије неке, т. ј. да
иде у Карловце да ниште извесне неке стаде.
(стр. 6—8).

Василије је могао отићи из Ђесарије у Црну
гору тек у другој половини 1751., ако је отишао
из ње управо у Црну гору, а не прво у Пећ.

Причању Драговићевом о тобожњем одласку
Василијевог одмах по свом посвећењу у Црну
гору, поверовао је и г. Токи Поповић, у својој
„Историја Црне горе“, Београд 1896., рекавши:
„После посвећења дође Василије у Црну гору
и одмах се прими управљања са земљом и
црквом — — —. Василије се крене крајем

челу с војводом Кучким Илијом Дрекаловићем, могле су победити очи, изгледајући и очекујући, да им дође љубљени владика Василије.

Ако је и Илија војвода Кучки био онакав, као што рече 1850. г. Милорад Медаквић, у својој књизи „*Повѣстница Црне горе*“, да су били још и у то време Дрекаловићи, Братоножићи и Кучи „подмитљиви и лакоми за новцем, не пазећи ни мало да ли чести човека шкоди. Они иду често за свиту, новце и друге турске лагарије скадарском паши, те се називају часом његови, часом опет владичини. Тако је у тим племенима вјероисповједаније у слабом уважењу“ — онда није и Илији војводи било баш тако тешко, што не долази „жељно очекивани“ Василије; јер је он без сумње „свој део примио“ од Василија, што је писао патријарху Атанасију, да им пошаље Василија, „ема не иначе, до Архиепископа“.

Да би пак Василије имао изговора, што се не повраћа у патријаршију, отиде при крају 1750. год. из Карловаца у Беч, купећи уз пут милостињу, те 8. Јануара 1751. год. поднесе царици *Марији Терезији*, приложену под III. прилогом молбу, у којој се као *веран поданик* (*fidelis vasallus*) царичин, жалио, што му митрополит Пенадовић није предао све ствари и утвари пећке цркве, изнесене у Ђесарију патријархом Арсенијем IV. Јовановића Шакабентом, а подједно молио и за дозволу за купљење милостиње по Ђесарији.

Како је Василије при своме поласку из Пећи у Ђесарију, понео са собом и печат патријарха Атанасија, што се види из прилога под V.; није му било тешко, било да сам састави у име патријархово на царицу молбу за дозволу за купљење милостиње по Ђесарији, па да на њу удари патријархов печат, било да је у Бечу показао оно писмо патријарха Атанасија и поменутих митрополита Вићентија и Гаврила и Филотеја Рацановића митрополита Ерцеговачког, које је штампано у реченој Милутиновићевој историји на стр. 81—2., и које је било намењено тобоже за руски двор, а које је Василије морао кривотворити, односно у њему нешто додати или поправити.

На истом писму стоји, да је писано свој патријаршеској резиденцији 25. Марта, што не може стојати, јер у њему се износилије „свободначи манастира Цитинског дерски и приморски митрополит,“ а у тој Василије био још архимандрит, јер он 11. Јула и. г. потписивао као архимандритски. Василије је као што рекосмо тек 2. августа 1750. посвећен био за епископа трополита.

Исто писмо као што рекосмо, или вотоворено од самог Василија, па Милути настави га на Цетињу, без премисла штампано га, или није навео добре дан писана.

Ми држимо, да ће бити пре оног писма исто писмо налази и да нас на Цетињу црногорски учењаци, завире мало боље у нека га сравне са граматом или „дијалектом“ патријарховом од 22. Августа 1750., па уверити, да ли је кривотворено или није, је у чему је. А ако није, ког је дана и

Г. Драговић у својој поменутој истој стр. 8—9. навео је у српском преводу исто Атанасијево, ставивши да је писано 25. 1751. године. Ми држимо, да је г. Драговић изменио годину, знајући да Василије 25. 1750. није још био митрополит.

Василије је 25. Марта 1751. био или дошлицама, или у Крушедолу, као што се и из прилога V., и њему тада није никакмо могло остављено исто писмо, и то у толико пре ни сам патријарх Атанасије није знао, где Василије, као што се из прилога VI. види.

Да је исто писмо кривотворено, у то поткрепљује прво то, што и сам Милути у примедби на стр. 82. рече: „Ово е (или) чисто и просто на само бједу цијелу листу велике артије писано“, из чега се може из да је пренис; а друго то, што нема ни где мена — мислимо званичног —, да је Василије одлазио у Русију ради милостиње за пећку патријаршију.

Василије је одлазио више пута у Руски царски двор, као што се види из поменуте работе Драговића.

Дошавши Василије у Карловце, камо је стигао тек око половине марта, митрополит Ненадовић дознавши да је Василије злоупотребио патријархов печат, и вршио епископске дужности, које није смео вршити; сазове синод, који донесе закључак приложен у V. прилогу, а подједно узме од Василија патријархов печат; дато му је писмо за дозволу да може купити милостињу, и предате му поменуте ствари и утвари, које су се још налазиле у Карловцима, а сам Василије буде упућен у манастир Крушедо, да тамо чека, док не стигне одговор патријархов, шта да се ради с поменутим стварима и утварима.

Међутим је митрополит Ненадовић писао патријарху Атанасију, који му је и сам писао и рудио се, што Василије не долази и где се толико задржава, и јавивши патријарху, шта је све Василије радио, од како је дошао у Њесарију; умоли га да му јави шта да ради с њежским стварима и утварима.

Патријар је морао Митрополиту Ненадовићу јавити, да их преда Василију, јер из прилога VIII. види се, да су Василију све ствари и утвари њежске цркве предате.

Да ли је Василије однео примљене ствари и утвари у Пећ у патријаршију, или је с њима из Карловаца отишао управо на Цетиње, не знамо. Г. Витковић је у примедби на поменутом месту писао: „Василије Петровић, искао је од ондашњег митрополита карловачког патријаршеске црквене округе, које је и добио, и које се данас у цетинској митрополији хране.“

Како је г. Витковић познат као некритичан писац, не стојимо добри, да ли се поменуте ствари и утвари у истини налазе данас у цетинској митрополији, а ако се и налазе, не можемо огрешити своју душу, и рећи за извесно, да их је Василије у њу донео.

А можда су — ако се оне данас налазе у цетинској митрополији — њих донели после укидања њежске епископске патријаршије (1766.), пребегли у Црну Гору епископске владике и митрополита.

На ова би нам питања могао понајбоље одговорити какав црногорски књижевник, ма и не

био „оцаковић“, или г. протођакон Филип Радичевић.

У „Старинару“ за 1888. на стр. 15—17. описао је г. Марко Драговић, „старице ризнице цетинске“, међу којима се налази рукописно јеванђеље на пергаменту, довршено 7012 (1504.), и по опису Драговићевом, исто јеванђеље не ће бити никоје друго, него оно наведено у II. прилогу под III. нумером под бр. 15.

Митрополит Павле Ненадовић је писао 30. марта 1751. приложено у VI. прилогу писмо царици Марији Терезији, у ком јој је јавио шта је све радио Василије, и шта је синод закључио, на што му царица под 8. јуном 1751. (види прилог VII.) одговори, да она одобрава поступак његов са Василијем, и да јој у своје време јави, шта је све предао Василију од њежских ствари и утвари.

Василије пробавивши три месеца дана у притвору у Крушедолу, и добивши за тим све поменуте ствари и утвари, отиде из Карловаца у другој половини 1751., и није се више јављао ни у њима ни у Фрушкој гори, нити у карловачкој митрополији. Морао је увидети и сам, да је митрополит Ненадовић, мало друкчији човек од владике црногорског Саве, који му је допуштао да се истиче испред њега, и патријарха Атанасија, који му је дао и патријарашки печат.

По причању Драговићевом у поменутој својој историји на стр. 10. Василије је отишао из крушедолског затвора управо у Русију, куда је стигао у почетку 1753., што пак не стоји.

Василије, видећи да нема за њега „хлеба“ у Њесарији и да му се у Бечу не прима његово хвалисање са црногорским „губернаторима, војводама, срдарицама, књазовима и канетанима“, нити се прихваћа понуђена њиме царици Марији Терезији помоћ црногорска, повративши се у Црну Гору, ода се на темељно проучавање налазећих се у цетинској митрополији, списа о преписци између руских царева и црногорских митрополита, те држећи из проучених списа, да ће Русија бити подеснија земља за његово хвалисање од Њесарије, израдио је да му је издао 25. маја 1752. митрополит Сава и главари црногорски, препро-

поменутих ствари отишао с њима у патријаршију, не би дошао затвора, и његов затвор у манастиру Крушедолу, не може се приписати „клевети,“ као што рече г. Драговић.

Не верујући, да се данас не налазе у земаљском угарском архиву они списи, из којих је

вадио Швикер своје причање о Василију; ми смо се обратили поново своме младом пријатељу, да упита Швикера, где је нашао поменуте списе, и поред свег надања да ћемо до њих доћи, до њих не могосмо доћи. А не могосмо доћи с тога, што се не налазе тамо, где би требало да се налазе.

I.

Карловици 11. Јула 1750.

(Руком Василијевоу писано и печатом по-
лно).

Темесѣхъ Арсенія патриарха что шнъ покойни
за шесть стотинъ грошахъ у Скоплѣ вуренинъ
иковичѣ и у немъ подписати емци Аѳанасіи
ински, Симѣи самковски, Алексіи ужички
шнъ побѣгоше а неки помреше: а патри-
Аѳанасіи, вуренинъ исѣфковичѣ плати шне
ѣ стотинъ грошахъ. по томъ на ѣѣме еданъ
ѣ сечица ишанъ, здрохлинъ зетъ, узеш ѣ
а темесѣхъ и доніш швамо у цесарско да
шне шесть стотинъ грошахъ. За то ми пише
архъ да шбавимъ Господниѣ митрошліѣ —
ае темесѣхъ иска да неби що грекъ мѣтиш
исѣхемъ.

ѣѣѣ

Июліа дѣ
в Карловици

Василии Петрович м. р.
архимандритъ пекски.

II.

Карловици 22. Сентембра 1750.

Шиецификація ш вещей и Адиѣара Патри-
ѣ Сербске монастыра Пеки пренисатихъ въ
овѣ Августа 3-го и пакъ Ноемвриа 24-го
лѣта Рѣкою Паула Сутгела, которыя вещи
ѣпо почившимъ патриархшмъ Господиномъ
нѣемъ Јуанновичемъ изъ Пеки принешени:
ѣ днесъ долѣ подписавшіисѣ по нѣмерахъ
ѣдахшмъ въ всѣхъ трѣхъ сандѣкахъ за уви-
ѣкоя шбрѣтаются нынѣ и коя не шбрѣтаются.

Нѣмера Первая. Сандѣкъ шкрѣглый кожомъ
шбшивенъ 1. Омофоръ фехтъ свиленъ 1, 2. По-
яснѣхъ сребрнихъ 4, 3. крстова со стопицомъ
шковатихъ 5, 4. крстова с држкови безъ стопица
шковатихъ 7, 5. крста безъ држка и стопице
шковата 4, 6. стопица апарте безъ крста 1, 7.
Панаѣиара шковатихъ малыхъ и великихъ съ ланци
сребрни 5, 8. Панаѣиара безъ ланаца оковата 3, 9.
Петохлѣбница сребрна 1, 10. кашике сребрне 2,
11. Броянице ѣ мержина 1, 12. Стихаръ ѣ чр-
вене свиле, шаре бѣле 1, 13. стѣпница ѣ чирака
сребрна 2, 14. чаша сребрна са стѣпиѣемъ 1, 15.
кадило сребрно позлаѣено 1, 16. стопица ѣ по-
тыра сребрна и позлаѣена 1, 17. мантиа мораста
Архѣерейска 1, 18. чаше сребрне и позлаѣене 2
ѣдна ѣ тихъ безъ стопице 19. потыръ сребрниѣ
и позлаѣенъ безъ стопице 1, 20. чаша винска
сребрна и позлаѣена са стопицомъ 1, 21. кадил-
ница сребрна съ ланци сребрни 1, 22. рѣчка среб-
рна безъ заклопца 1, 23. кадиланица велика
сребрна съ ланци 1, 24. Рипида сребрни и по-
злаѣени паръ 1, и сотими сребрниѣ крстѣ с мо-
щами 1, 25. Потыра безъ фѣтроле сребрна 2, 26.
ѣвангѣліѣ рѣкописни малш шковато сребромъ 1,
27. Стихаръ морасте свиле златими гранами 1,
28. Стихаръ свиленъ съ гранами фехтъ 1, 29.
Епитрахиль свиленъ фехтъ 1.

Нѣмера вторая. Сандѣкъ четвероугольный,
вожомъ обшивенъ, въ немъ долѣ слѣдѣюще вещи:
1. Митра сребрна сва украшена каменѣмъ 1 и
въ той мараме ѣдна чрна а дрѣга бѣла везене
со щакѣ Архѣерейске 2, 2. пакъ Митра шковата
по чрвеной кадиѣи 1, 3. потыръ сребрниѣ позлаѣ-
енъ и каменѣмъ врло лѣпо украшенъ со дис-
косомъ и звѣздицомъ сребрномъ во фѣтроли 1,
4. дарка фехта 2, 5. Бошча тетраподска ѣ чр-
вене кадиѣе оковата сребромъ крстови и дѣгмети

1, 6. Нарѣквица по бѣлой дамашки везене златомъ и на нима образъ благовѣщенія 1, 7. парѣ Нарѣквица по чрвеномъ атлазѣ везене златомъ и на тима образъ благовѣщенія 1, 8. пакъ Нарѣквица парѣ по чрвеномъ атлазѣ везени златомъ и на немъ благовѣщеніе 1, 9. Парѣ Нарѣквица ѿ чрвена атлаза ткани со златомъ крстови 1, 10. Нарѣквица фехта по плаветномъ атлазѣ везена златомъ парѣ, 11. парѣ нарѣквица златотканыхъ фехти 1, 12. Петрахиль везенъ златомъ по атлазѣ чрвеномъ со шбрази 1, 13. Пакъ Петрахиль везенъ златомъ по атлазѣ чрвеномъ со шбрази 1, 14. Сакосъ златотканъ съ чрвенимъ гранама 1. Атлаза мораста ѿ нѣколико ризъ парче.

Нѣмера Третья. Сандѣкъ великъ четвероугольный черномъ кожомъ шбшивенъ, и въ немъ слѣдующія вещи: 1. Стихаръ ѿ морасте дамашке 1, 2. Стихаръ ѿ дамашке плаветне жолтими гранами 1, 3. Сакосъ азъ со златными гранами 1, 4. Сакосъ жолтъ ѿ дибѣ 1, 5. Пакъ сакосъ жолтъ ѿ дибѣ съ различными гранами 1, 6. Пребедреница ѿ чрвене кадифѣ златомъ и образи везена бысромъ и каменіемъ украшена 1, 7. Пребедреница по бѣломъ атлазѣ златомъ везена и на томъ воскресніе Христово 1, 8. Сакосъ чрвенъ златотканъ со златными чипками 1, 9. Парѣ рипида велики серебряни и позлаћени 1, 10. Потиръ безъ диска безъ звѣздице, серебрянъ и позлаћенъ и каменіемъ украшенъ у фѣтроли 1, 11. Дарке ѿ жолта дибѣ нове 3, 12. шрара шковато серебромъ по червеной кадифѣ 2, 13. Христовъ шбразъ на парчетѣ атлаза везенъ златомъ 1, 14. Евангеліе московско шковато серебромъ 1, 15. Евангеліе рѣконисно на паргаментѣ, оковато серебромъ по кадифѣ зеленой 1, 16. Евангеліе серебромъ шковато московско и позлаћено. На немъ хтиторъ подписанъ: (Петро Маєтковићъ презимѣ Ђелонъ) 1, 17. Даракъ ѿ дибѣ чрвене, дамашкомъ морастомъ шперваженъ 1, 18. Дѣгмета серебряныхъ малихъ и великихъ 26, 19. Антимисъ на бѣлѣ платнѣ нешвященъ 1, 20. Аеръ прекрасно везенъ рѣкою святія Богоматере 1, 21. Бошчица чрвене свиле 1, 22. Чаршафъ бѣлъ 1. Мантию одну морастѣ Архіерейскѣ приложисмо въ сію Нѣмерѣ, понеже въ теѣтерѣ подѣ 3. Августомъ 1740. написаномъ

обретается еще одна мантия назначена, коя въ семъ неположена.

Вѣдомшъ творимъ вѣмъ и всякомъ, како понеже преисвященнѣйшій подѣ властію ихъ ц. к. величества шбрѣтающагося Славено Сербскаго Народа Архієпископъ к митрополитъ Господинъ Павелъ Ненадовичъ, и тогожде славнаго Народа Синодъ, Соборъ на възисканіе Блаженнѣйшаго Архієпископа Пекскаго и Патріарха Г. Аѳанасія II. въ само оння къ святѣйшей патріаршіи и такожде монастырѣ Пекскомъ Надлежавшіа, а за еже ѿ плененія тѣрскаго возуклонити, при послѣдней брани тѣрской Блаженнѣйшимъ Патріархомъ Господиномъ Арсеніемъ четвертымъ изнѣшениа сѣмо во цесарскѣю область, вещи, утвари и іадиѣари по составленной ѿ нинѣ реченнаго Блаженнопочившаго Господина Патріарха Арсенія шпецификаціи пдато, но и на изнѣшеніе тѣхъ же вещей, и толико лѣтное храненіе иждивеное преко три тысячѣ фуриптовъ, новце ѿ своего усердіа даровати и награжденія въ тѣхъ не искати, Благонаказнишъ заключиша и завѣщаиша, азъ тѣяжде вещи, утвари и іадиѣари по гласѣ моею рѣкою подписанна шпецификаціи силою мнѣ, ѿ въ Начатъ помянутаго нинѣшняго Господина Патріарха и собора Архіерейскаго о тамошнихъ странахъ Аѳанасія даннаго полномоція, изъ рѣкъ Преисвященнѣйшаго Архієпископа и Митрополита Господина Павла Ненадовича исправно и истинно приахъ и писаніе сіе ѿ мене за исправное вещей онѣхъ приатіе высокопомѣнѣтомъ его Преисвященствѣ священнѣйшемъ синодѣ и славномъ Народѣ въ державѣ Цесарской, ш крѣпости мнѣ даннаго Нарочнаго полномоція, и на той конецъ вовѣренна Патріаршескіа Печати тако даю, да не токми нинѣ реченный Блаженнѣйшій Господинъ Патріархъ, священнѣйшій синодъ Архіерейскій въ Тѣрской области сѣшій, или кто инъ ѿ клѣра и народа шпомошняго, но ниже потомци ихъ когданибѣ чтолибѣ ѿ вещей Патріархомъ Блаженнѣйшимъ Арсеніемъ Јушанновичемъ на сіа страни изнѣшенихъ искати или претендирати могѣтъ ни хошѣти. Но еще часто поминаемый Господинъ Патріархъ за себе и своя потомки гласомъ мнѣ на то даннаго шсобливаго полномоція високореченнаго 1

на Архієпископа и митрополита ибнадежда на онъ ни священнѣйшій его синодъ, и Народъ ни потомци ихъ каковъ либо иинопочившаго Патріарха Арсенія у Тѣрской ный и заоставшій долгъ каковъ бы годъ въ плахати должни не бѣдѣтъ. Но таковыи ори и долги Блаженнѣйшій Патріархъ и цъ его плахати общаються бѣдѣтъ. За неже епископіа, и вещи Патріаршеске издаде полни на тѣя потрошенне преко три тысячѣ фоновце патріаршинъ поклонися. Сіе все ии то мѣ Полномощіа сице квитирусю и реюсю, а въ болншю того крѣпость и вѣроуіе иршескѣ мѣ врсченнсю печать прилагаю и ой подписюся.

въ Карловицѣ месеца Сентемврія 22. 1750.

Архїерей чернигорскій и полномощнѣй патріаршескїи
и сабора архїерейскаго свѣтаго патріарха
иерусалимскаго славяно сербскаго
Василій Птровичъ с. р.

III.

8. Januaria 1751.

Ad

Sacratissimam Caesaream Regiamque
Maiestatem Dominam Dominam
Clementissimam
Humillima Instantia

introserti Supplicantis.

Sacratissima Caesareo Regia Majestas,

Domina Domina Clementissima!

Foram Augusto Maiestatis Vestrae Sacratissimo Throno demisse repraesentare prosummo: Per Patriarcha olim Illyrico Serviensis Arsenio Joannovics ductu suae obligationis post recepta a Turcis Nissam ad fidelitatem Mattis Vestrae Sacratissimae partesque Regni Hungariae Ins adveniens, multas diversi generis res secundum maiestatis vestrae conservationis et a Turcis proservatae, eo vero inde exeuntae Turcae Palatium eius residentiam invadentes, eandem dati depopulati sunt adeo, ut ex ipsa Turcicam Ecclesiam vulgo Mecset vo-

catam extruere, hacve ratione eandem in perpetuum irredemplibilem efficere voluerunt.

Hoc malum extreme expilationis depopulationisque videtur modernus Patriarcha Gabrilovics, perpendensque amisse residentiae suae recaptivationis per moram enascentam impossibilitatem, considerans denique ferendi tanti oneris, per impositionem importabilis Tributu enati, et de Anno in Annum continuo magis magisque accrescentis, impotentiam, capto cum suis subalternis Episcopis, consilio, alioque remedio haberi haudqueunte, assumpto gravi ore alicui, repetitam suam residentiam pecuniis redemit, tantoque passivorum debitorum oneri involvit, ut tarde admodum aut nunquam ab iis semet enodare valebit. Ut tamen modus enodationis adinveniri queat, cum iis, quibus supra consultatione habita, Opem et Auxilium a Vicinis Christianis Principibus Regnisque et Provinciis exposcendum esse decernens me ex libero Nigro Montensi Principatu oriundum, cum consensu Eiusdem Principatus ad Terras Maiestatis vestrae Sacratissimae Haereditarias exmisit, factumque est, quod Anno praeterito 1749. Die 27. Julii Carlovicium (ubi recte eorum Nationis Rasciano Illyricae Generalis Congregatio celebratur) advenerim, quo ita adveniens Literas Patriarchales, quas pro manibus habui, moderno Archiepiscopo et Metropolitae tradidi et assignavi; Ex quibus in congregatione publice perlectis omnes una intellexerunt tam praecexpresita ingentia Patriarchiae aggravia, quam vero petita moderni Patriarchae Duobus punctis complecti: Primo: Ut res illae Sacrae diversi generis per Patriarcham olim Pechsiensem profatum Arsenium Joannovics ad partes illas fine, uti praemissum haberetur tutioris conservationis translatae, eidem Patriarchiae Pechciensi restituatur, per me eo transportandae: Secundo: ut agnita tanta Patriarchiae ruina per Turcam Christiani Nominis hostem infensissimum modo praedecclarato quasato, natio isthaec oneri eliberationis contractorum ingentium debitorum succurat, semetque benevolam et gratiosam exhibeat. Ad quae duo puncta et ad primum quid tota Natio ut petito Patriarchae satis fiat desideravit restitutionemque restituendorum appromisit, pro

ut exposit omnino modernus Archi-Episcopus et Metropolitae res quas ipse sub sua potestate habuit, mihi septima die praeteriti Mensis Octobris Anni currentis effective restituit et consignavit; sed quia res quaeplam signanter caput S. Eugenii cum quibusdam sacris reliquiis Aradini inter res alias ad ultimo defunctum Archi-Episcopum et Metropolitam spectantes, sub sigillo asservari, aliae vero et quidem praetiosiores et majoris momenti res pariter Pechsino huc allatae prae manibus Episcopi Karansebesiensis haberi perhiberentur, is vero sine positivo Vestrae Maiestatis Mandato ipsas extradare et restituere recusaret, eas et tales hactenus ad manus habere non potui.

Proinde Maiestati Vestrae Sacratissimae humili de genu supplico, quatenus repetito moderno Metropolitae et Archi-Episcopo Nenadovics elementer injungere et demandare dignetur ut id utriusque generis res Pechsienses tam nimirum illas quae Aradini asservari perhibentur, quam vero illas, quae prae manibus Episcopi Karansebesiensis esse referuntur, ad se recipiat, mihi qua legitimo et indubitato Patriarchae Pechsiensis Plenipotentiaro resignare teneatur, atque obligetur; Ac nihilo minus quemadmodum modernus Patriarcha dictus quippe Athanasius Gabrilovics mense Augusto Anni currentis 1750. Belgradum Compareus traditis ad manus meas hic annexis literis suis me ad Vestram Majestatem Sacratissimam expedivit, eamque gratiam et misericordiam exorandam commisit, quatenus Vestra Maiestas dignaretur Patriarchiae suae a praededucto passivorum debitorum onere eliberationem benigne adjuvare, ita ego ex fideli et libero alias Principatu Nigromontensi qui a natura sua Turcis infensissimus Christianis vero Principibus est successor fidelissimus, oriundus, primus in Conspectum Augustae Domus Austriacae compareo, ac ex eo, quod primus essem, per quem qua suum selectum Pastorem et Ductorem eadem etiam Provincia semet semper et ubique ad servitia Vestrae Maiestatis Sacratissimae armis suis prostanda paratissimam esse declararet et offerret, attonita haeret, et praestolatur quali benignitate et Clementia Altetitulata Maiestas Vestra sacratissima me pati dignabitur, atque humili de genu

supplico quatenus fidelissimi huius Patriarchae per me supplicantis benignam reflexionem habere eiusdem praegrandi passivorum debitorum oneri benigne et misericorditer succurrere dignetur.

Quibus altis gratiis et Patrocinio Vestrae Maiestatis in omni submissione et reverentia commendatus benignam praestolaturus resolutionem commorior.

Maiestatis Vestrae Sacratissimae

Humillimus perpetuoque fidelis vasallus Vasilias Petrovics Nigro-Montensis Partiumque Albaniensium Metropolitae et Vicarius Patriarchae Pechsiensis.

IV.

Бел 3. Фебруара 1751.

Писмо од царице Марије Терезије (потписано од грофа Колокерата) митрополиту Павлу Ненадовићу у Карловце.

(У првом делу писма наводи се садржина моље Петровићеве, па се онда наставља.)

— — — — Belangend die restitution deren ihnen Räzen in Turcico zugehörig seyn sollenden Effecten: meldet zwar obgenannter (Zernogorer Metropolit) die bey deiner Andacht vorfindig gewest bereits zurückempfangen zuhaben, und machet demnach nur um ausfolglassung deren übrigen da-
Ansuchen, worüber du aber allein respectu dessen was bey deinen handen ware, Bericht abzustatten sondern auch, was zu Arrath und Caransebes hie-
ran vorhanden seyn solle, über den eigentlichen Verhalt der Sachen worinnen ein so anderes specifice bestehe, und was ohnegefer die pretiosa in-
wert betragen mögten, dich genau zuerkundigen, und darüber zwar eine Specification fördersam an-
hero einzusenden, unterdessen aber allsotane Sache zu deinen handen bringen zumachen und sie fol-
gends, wen darwider kein besonders erhebliches Bedenken waltete (was allenfahls auf das schleunigste zuberichten wäre) widerholten Patriarchi-
schen Deputirten ohne weiters auszuhändigen, al-
termassen dan solcher untereinstens verabscheidet wird, sich derenwillen alhier weiters nicht zuver-
weillen, sondern allein zu deiner Andacht hinab-

zuverfügen und von dir hierauf die Antwort zu empfangen, worvon sofort der Erfolg zuvernehmen erwartet wird.

So vill aber die erbittende Almosens-Samlung betrifft, hast du schon aus einem anderen in Sachen ergehenden rescript zuentnehmen, dass, und warum Wir dergleiche in unserem Fürstentum Sibenbürgen und Temesvarer Banat niemanden deren ex Turcico herüberkommenden Leuten zugestatten gemeinet seyen und gleichwie dieses sowohl dem Suplicahten selbst in Antwort angefüget als derselbe nicht gestattung halber in jenen Ländern das nötige an seine Reherde verordnet wird also hast du auch selben mit seinem disfähigen Gesuch abzuweisen. Wormit Wir deiner Andacht mit K. K. Gnaden wohlgewogen verbleibe, geben in unserer Residenz Statt Wienn, den dritten Monatstag February im Sibenzehenhundert ein und fünfzigsten, Unserer Reiche im ailtten Jahr.

Ferdinand graff von Kollowrat m. p.

Ad mandatum Sacrae Cnes. Regiae Majestatis proprium

Johann Christoph von Jenisch m. p.

V.

Карловци 18. Марта 1751.

Протоколъ

во вѣнѣ Господина Епископа Черногорскаго Василія Петровича како слѣдуетъ.

1-во Что во вѣнѣ шходилъ безъ вѣдомости Г. Блаженнѣйшаго Патріарха равни и Г. Архіепископа и Митрополита нашего къ ц. к. Величествамъ не имѣвъ коеялибѣ вини или потребы стѣжалъ Бсдши да оныя вещи, за кія предлагалъ, уже есть былъ пріималъ и реверсиралъ, и что еще непріималъ шбнадежденъ былъ пріимати своимъ и скорымъ временемъ.

ктомъ

2-ро Съ своимъ доношеніемъ и прошеніемъ винѣ подаде, да ц. к. Величество резолира, вианредъ изъ Тсрѣцкія страны не приходити комслибо милостыни ради семо, и недошдцатися имъ просити милостыни прежде даже неперихтѣтся

славномъ ц. к. дворѣ, и ѿтсдъ милостивая резолюція полсчится.

6 щ 6

3-тѣ Да Блаженнопочившій Патріархъ нашъ Арсеній Јоанновичъ послѣ нишкія рати изнелъ есть во своемъ ц. королевскомъ дворѣ предложенномъ Меморіалѣ шбавлялъ есть изъ коегш поменштомъ Г. Патріархъ прежде нишкія рати изнелъ безчестіе наносилое есть, ктомъ и тоѣ да предтѣловатый Г. Патріархъ вещи со собою изнелъ есть, а изнесены сѣтъ вещи послѣ съ великимъ тронкомъ нашего въ сихъ странахъ шбитающаго Народа Сербскагш. Еще тамш во поменштомъ Меморіалѣ тойже г. Епископъ (вагда Патріархъ), іако видѣти есть, выше лѣныхъ шнктовъ предлагалъ есть.

К с е м ѣ и

4-то Юрисдикцію Епископскую дерзнлъ есть безъ вѣдомости мѣстнаго Епископа и дошденія администрарати, и за милостыню священная и мирская лица подѣ клетвѣ и анаѣемъ подлагати.

За кое више знаменованное за благо сѣдимъ, да за вещи Патріаршіи Печскія овако сотворимъ, како славный ц. к. дворъ повелѣваетъ, а писмо Г. Архіепископа и Митрополита нашего, данное мѣ ради прошенія милостыни, ктомъ и Блаженнѣйшаго Патріарха печать да возмется ѿ него и до извѣстія тогоже Г. Патріарха да удержитси равниш и поменштыя вещи пекскія до извѣстія Патріаршескаго да удержитси. А дотолъ поменштый Г. Епископъ Василій или здѣ въ Карловцѣ или во единомъ ѿ монастырей фрѣнкогорскихъ како и емъ самомъ шбавлено уже есть да удержитси. Такоже и славномъ ц. к. дворѣ дотолъ перихтъ да недается всецѣлый, но точію извѣстіе. Дѣлано въ резиденціи А. Митрополітской Карловачкой дне 18. Марта 1751.

Павелъ Ненадовичъ с. р.

Архіепископъ и Митрополитъ

Софроній Јоанновичъ с. р.

Даніилъ Јаншичъ с. р.

Сунесій архимандритъ раковачкій с. р.

Арсеній Ѳеофановичъ архимандритъ

грабовачкій с. р.

VI.

Карловица 30. Марта 1751.

(Писмо царици Марији Терезији из Карловица 30. Марта 1751. Макулатура без потписа).

Zu allergehorsamster Folgeleistung Euer K. K. Majätet an mich noch unter 3. Februar a. e. allergnädigst erlassenen Befehls, womit der von meines ritus in der Turkey existirend Patriarchen berüber geschickte Vicary Bischof v. Czernagora Basilius Petrovich in seinem Allmosen Samlungsgesuch abgewiesen werden solle, habe ich die gantze von erstberührten dato verstrichene Zeit gewartet um Ihme diese allerhöchst geschöpfte Resolution bedeuten zu können, es ist aber geschehen, das er sich bey seiner entfernung von Wienn nicht geraden wegs zu mir verabscheidet worden, sondern nacher Arrad und umliegend dortige Gegenden begeben, allwo er nicht nur den ihm von Euer K. K. Majätet Hof Kriegs Rath zu sicherer Reiss nacher Carlovitz, Caransebes und Triest ertheilten Pass als ein Kajs. Patent, inhalt dessen Ihme die Allmosen Sammlung solle bewilliget worden seyn, angegeben, sondern auch das Allmosen wider die bey unserer Nation eingeführten gewohnheit nemlich dem Belieben nach Allmossen zu schenken, unter Bedrohung anathematis abgefordert beynebst auch das ihm von wohlgedachten Patriarchen anvertraute Sigill auf ungehörliche Weiss gebrauchet und endlich sich in die Ihme als auswertigen und nicht Diöcesan Bischöfen unerlaubte Bischöfliche Function einlassen, ja auch Euer Kajs. K. Majätet allerhöchsten Hof angemasset vorgebend, als wären ihm einige Effecten über die, so er bereits wirklich zu handen empfangen und er selbe darüber recipissiret, zurückbehalten worden. Da nun aber gantz glaublich ist dass mit solch seinem Betragen der Patriarch nicht allerdingst zufrieden seyn wird, massen er sich bey mir des Bischofens aufenthalts halber angefraget und nicht einmahl hat in Erfahrung bringen können wo er sich so lange Zeit aufhalte, und aus was für Ursach seine Rückreiss er verschiebe, als ist Ihme Bischofen Petrovich synodaliter mitgegeben worden, womit er sich nebst depositirung

des Ihme von gedachten Patriarch anvertrauten Sigils bey dem Bischöflichen Synodo sich entweder hier zu Carlovitz oder in einem deren Syrmischen Klöstern biss einlangender Patriarchal Verhaltungsantwort geduldet und die überpohmene effecten ohne solche hinüber zu liefern zurückbehalten solle. Ich aber Meiner allerunterthänigsten Schuldigkeit zu folge erkühne mich Eyer K. K. Majätet ein solchen fůrgang in aller Submission anzuzeigen mir ůbrigens vorbehaltend das weitere nach empfangener Patriarchal antwort allergehorsamst einzuberichten, der ich mich zu für dandernd K. K. Huldern und Gnaden allerdevotest empfelend ersterbe — — —

VII.

Беч 8. Јуна 1751.

(Писмо царице Марије Терезије митрополиту Павлу Немановићу).

Ehrwürdiger, Lieber, Andächtiger und Getreuer! Aus deinem jüngst eingelangtem Bericht ist zu ersehen gewesen, was deine Andacht wegen des vor einiger Zeit ex Turcico herüber gekommenen Vicary dortigen Patriarchens Graeci Ritus von Ippek so nebst Zurückstellung einiger ad Turcicum gehörig sein sollenden Effecten zugleich die Allmosens-Samlung für dortigen Clerum diseits zugestatten gebetten, über ein und anderes in Antwort erstattet hat; Wie nun bey denen angezeigten Umständen, wie einestheils sein Vicary anbringen, als ab ihm über die bereits empfangene Effecten diseits noch einig = andere wären zurückgehalten worden ganz ohngegründet ist, anderen theils aber derselbe, des zu Sicherheit seiner Reys allhier erhaltenen Passes sich missbrauchet und gegen das Ihme beschehene Verboth in unserem Königreich Hungarn hin und wider Allmosen sogar unter angemasten Bedrohungen des Anathematis zu sammeln sich unterstanden, auch über dieses noch andere ungebührmissen begangen hat an der einberichteten fůhrkehrung allerdings recht beschehen ist; Also hast du zu sehen Selbster zu handenzubringen und bis auf empfangende Antwort von seinem Patriarchen, ihm zu Carlovitz oder in

Д О Д А Т А К.

Рекосмо, како Сима Милутиновић у својој „Исторіа Черне горе — — —“, није навео место, где је нашао, да је митрополит Ненадовић хтео отровати владика Василија Петровића.

Рекосмо, ако је Сима исту своју тврдњу и црпао из заосталих писама Василијевих, да се не треба ни томе чудити, јер је Василије био у стању и таку неистину написати за митрополита Ненадовића.

Рекосмо и то, кад би се могло наћи оно Василијево писмо, писато колегији иностраних дела у Русију, да би се из њега можда што више дознало о тобожњем покушаном тровању.

Истина, ово писмо још се није нашло, ал се нашло једино друго писмо Василијево, из ког се јасно види, да Василије није тврдио, да га је митрополит Ненадовић хтео отровати.

Симо је морао исто писмо имати у рукама, и рђаво схватити. И тако пада сумња са Василија, да је огрешио душу неистинитом тврдњом о тобожњем тровању.

Не давно дошла нам је до руку књижица: „*Материјалъ и нѣкоторыя изслѣдованія по исторіи Черногорья. А. Александрова. Казань 1897.*“

У истој књижици на стр. 26—30. налази се:

б. Отрывокъ изъ собственноручной рукописи митрополита черногорскаго *Василія*, представляющей описаніе его путешествія къ Карловацкому митрополиту и обратно въ свой монастырь, а затѣмъ снова чрезъ Вѣну въ Россію, въ городъ Кіевъ.

„Я ѿ стола јзидохъ на крилице председомъ почехъ блювать. поѣохъ на стари кватеръ нашихъ водѣ си дорога блювахъ много. ј ѿворисе ѿ мене крвь за многое време потеде. Заstra ме онет зва ксебе Митрополитъ ј рече сажалю что вчерашни дань сасчило се тебе лоше, ѿговорихъ: многи сасчан человекъ бивають. Шбаче нивкогда тако мене прежде несасчило се хѣдо. јсѣдосмо шбѣдовать и пошбѣде поѣосмо на каретахъ глатъ остави мене одесишю себѣ у каретѣ прозварошъ. смотря насъ варошани говоре междѣ собою: что тако нашъ митрополитъ почитѣть черногорскаго, а прежде лютою враждою его гоняше. заутраже на празникъ вознесения вѣшне сасжили летѣшнѣ митрополитъ јславонски архiereи Софроніи. јмене узели съ нима сасжитъ. ј тои дань вси трое ходили сасжитъ. ј тои дань вси трое ходили слѣтнею чрезъ варошъ ј священниковъ ј диаконовъ вѣлико ихъ било, ј народъ много. ј паки на трапезѣ у митрополита били. ј заутра по празникъ вѣшне трапезовали у митрополита врѣчил ми вѣщи. а некоторые взялъ, и еще у владике јузана карасебичкога бодши всехъ сакосъ митра ј полиное архiereенское шблечение. у гешрѣни теминварскаго сакосъ средни. еще у митрополита кѣтицака и панагна шкована драгоценно. полна различныхъ святителей мощихъ. тѣ ми најжалне би шставитъ. но что сотворити настоящее.“

„Уже и животь ј именина до пять сотъ червенцовъ потеряхъ. поклони ми митрополитъ еднии петрахиль и шмоторъ средние матерів. послѣ

своего архидиакона проводитме до раковца монастыра. тѣ поѣвахъ. заутраже преидохъ дѣлаи добохъ у фѣтохъ у домъ обрицльонтмана јігна черноевича. препочинѣхъ у его десет дней. даровами коня и двадесетъ цекинахъ щѣхемъ у помохъ карча битъ на нѣтъ. ј даровами едне сахате, и дине шинтоле. јспрати ме до новoga сада и подписа даће се збраћомъ договоритъ. ј послат шесть сотинъ форинтовъ да се ограда стара церква јванъ бега черноевича на цетине. у нови садъ старецъ висаришнъ бачки архiereи угости ме три дни. ј вкѣ съ господиномъ јіганомъ черноевичемъ јновосадекимъ биромъ јспратише ме еднѣ пощѣ. ј разлѣчисмо ј двадесети данъ добохмо у триесѣ. не триесѣа шсахъ цесарѣ у бечъ еднѣ великѣ жалбѣ на митрополита ј шправихъ по пощи и дошла му е у рѣке. наинисмо еднѣ трабакѣлѣ. и десети данъ добохмо подбѣдвомъ. јзидосмо подъ махине у манастирь дочека насъ господинъ владика савва ј вси братия съ сердочною радостію јлюбовію. ј весь народъ черногорски ј приморски. толнко чѣждахъ се гдѣ власи главы моея начели блѣхъ снѣхетъ. и лице блѣдять јисахлѣ.“

„Толко деветь мѣсецъ на домѣ у своемъ монастырѣ постояхъ. шправихъ се къ високославной росіейской јмперіи. дадохъ за превозъ до сенске рѣке кѣ цекинъ бѣдлинима. или ти до триесѣа. тѣ слѣжисмо летѣргию у гречаской новой церкви. и поставихъ шца дамаскина архимандритомъ. ј не достало ми на нѣтъ денегъ. взехъ у Петра грека педесетъ цекинъ. побохмо истриесѣа у бечъ. поше у триесѣа пристиже јсчерне горе стано поновъ станишнѣ. и вкѣне добохмо у бечъ наинисмо кварталъ. добоше ѿ цесара два чловека, рекоше прѣосвящени владико заутра рано поћи у царски дворъ чекаѣте цесарѣ. побохъ я наиприѣ росіейскомѣ послаѣ графѣ михаилѣ петровичѣ бестѣжесѣ шдахъ поклонъ јсказахъ все. рече поћи у

цесара. по се блуди ѿ всего. поѣе у цесара самномъ и стано поновъ дочека не цесарѣ прими ј разговорѣ се. напоследакъ рече ти владико шпетъ заутра доћи к мени самъ у летни двор. — — — по царѣ га (Станка Поповог, воји хтеде и по други пут ићи цару с Василијемъ) нешнѣи предсобомъ, но мене едного. ј говорими цесарѣ ако хоѣшъ уставитъ да пендешъ у рѣсию хоѣште удовствоватъ чимъ желншъ. спросихъ цесара ежели мощно шсвободитъ ѿ тѣрѣцкихъ войскъ да пендѣтъ на чернѣ горѣ. ш прочемъ же доволство мощно удоволитме. ѿвѣща цесарѣ сѣпроѣ тѣрковъ безъ рата немошнѣи учинитъ помошъ. по неже междѣ нами и тѣркомъ утверждѣнъ миръ. рекохъ я цесарѣ то ни я шстатсе не могѣ но да идѣ у росіейскѣ имперію. по прошѣ ѿ вашего царскаго величество паспортъ свободной. рече бѣдетъ заштра: јтакѣ јзидохъ ѿ цесара у великѣ сааѣ. — — — А мене доѣе ѿ цесара паспортъ, подписанъ рѣкою јмператрице Маріе Терезіе. ј ѿ посла росіейскаго графа Михаила петровича бестѣжева узехъ паспортъ и рекомандацию на графа разѣмовскаго. јнаго брата канцлера алекии петровича бестѣжева. и на вице канцлера графа Михаила даришновича воронцова, а дрѣга посла по пощи у петрбурхъ. ј тако јз беча побохъ дѣнаемъ у лађю до бѣдима — — — —.“

Из овог одломка Василијевог писма, види се, да је њему у Карловцима једном приликом после ручка код митрополита Ненадовића, позлило, да је почео прво повраћати, а за тим да је почео крв блувати. Од то је доба почео Василије побољевати, и од сушице је и умро у Русији.

Из истог одломка Василијевог писма види се још и то, да Василије с добивеним стварима од митрополита Ненадовића, није отишао патријарху у Пећ, него управо на Цетиње.

когорским манастирима: по нема их ни данас, нити их је икада било и у манастиру Шишатковцу.

Рачански калуђери, по збегу своје из Раче, с патријархом Арсенијем III. Црнојевићем, у Ђесарију 1690., живели су расејано по Угарској, а већина их је живела у Св. Андрији, и тек им је 1697. дозволио исти патријарх Арсеније, да се могу настанити у запуштеном манастиру Беочину, у Срему, као што се види из његовог отвореног писма, писаног у Табану (у Будиму), којим јавља „свима српским воинственим и помесним поглаварима, како духовним тако и светским, да је он рачанским калуђерима, који већ толико време пребивајући у ђесарској земљи, немају прилична места где би се скупили и братски животствовали по свом иноческом обичају, — дозволио и благословио, да се могу настанити у манастиру Беочину, а на име да духовник Христифор, и остали Рачани могу у Беочину цркву издржити, и тамо живети без сваке турбације и задржанија“ (Шематизам Арх. Карловачке за 1892 стр. 13.).

Исте су (1697) године и Раваничани (калуђери из Раванице у Србији), који су се по збегу (1690) налазили у Св. Андрији, наставили у запуштеном манастиру Врдику, у Срему („Старијар“ за 1888, стр. 83.).

Кад је манастир Рача попаљен и опустошен, не зна се за извесно, као што се позна ни за Раваницу.

По запису Хопова монаха Теофила, у једној књизи „Турци въ лето 7190 (?) шт вацъщениа Христа 1688. огнемъ сагорѣше 4 лаври: манастирь Хоново и Милешева и Рача и Раваница.“ („Старијар“ за 1888, стр. 81.) Како 7190. не одговара 1688., него 1682. односно 1683., не зна се која је година исправна т. ј. да ли је и Рача попаљена 1688. или 1682. односно 1683., ако је Теофило добро записао ма коју од наведених година.

У књижици „Покръсть кратка ѿ фрѣнкогорскогъ окрѣжнѣтѣиоу манастирь Хопокъ, списана Иринѣемъ Радичъ, игуменъ манастиря Игѣменомъ,“ Будим 1847 а страни 32. писац рече: „Међу тим кад Турци

разбијени буду под Бечом, онда останци са стыдом вративши се, цркви манастира Х и сва зданија његова попаде и опусте а. 1

Да пак те године (1683.) — ако је тадашњи навод Принијев, односно Теофилов — и Рача изгорела, може се извести из тога је још 1684. односно 1685. писац за мај Рачу у „скиту Бања“ минеј за месец а („Летопис Матице српске књ. 15. стр. 9.)

Како су се септембра 1688. Аустријанци с Турцима око Зворника, који се Аустријцима 14. (24.) Септембра предао, можда су том приликом запалили и м. Рачу.

У м. Жичи налази се на дувару запис мени господи и раба својега хаџи Исака рачанскогъ прѣдѣла Арсениа зрѣѣ (1668.) („Старијар“ за 1885, стр. 60.), а из записа на књигама, тим у м. Рачи, које се налазе у м. Беочину се да су писате 1642., 1654, 1667, 1685. (Летопис стр. 8—11.); то не ће стојати тврди је м. Рача био у рушевинама 180 година што се — што рече г. Фирмилијан — налази писано на једној плочи.

По поменику „крушевачком“ листу 4 оборотје, било је у м. Рачи и калуђерица. кр. српске Академије XLII. стр. 26.).

М. Рачу, у Србији у ужичкој нахији (онда саградио је по „троношном летопису“ (Грушевског српске словесности V. стр. 57.) Руварчевом другом“ и „Софијском“, завршеном (Споменик српске кр. Академије III. стр. Драгутин краљ (Теофилет + 12. марта 1650) у Руварчевом вели се: „Драгоутињъ съзида възнесѣнѣ въ іадрѣхъ на рецѣ Дринѣ зовомъ Иадрѣмъ а у Софијском: „Драгоутињъ съзида храмъ свѣиа зовомъ Рачю.“

У „житијама краљева српских,“ а тако и у старијим „летописима и родословима,“ помена о томе, да је краљ Драгутин сам м. Рачу.

У старијем летопису, тако названом „Брезничком хронографу,“ преписаном из старог летописа 7158. (1650) вели се, да је Стефан Драгутин — сазидао цркву св. Георгија у м. Рачи (Споменик српске кр. Академије III. стр.

а по дорпатском и Руварчевом првом: „почива-
 етъ ѿоктистъ — Драгутин — въ Георгиевихъ ста-
 новехъ въ Раче“ (loc. cit. 125), дочим се ово не
 вели и у рачанском, а тако исто ни у поменику
 рачанском — о коме ће бити говора —, као ни
 то, да је Драгутин сазидао м. Рачу, што би сва-
 ком у њима морало назначено бити, да ју је он
 сазидао.

Г. Милан Ђ. Милићевић, у опису „мана-
 стири у Србији“ (Гласник срп. учевог друштва
 XXI.) код описа м. Раче рече: „комисија — иста
 је 1836. год. била одређена да напише све ма-
 настире у Србији — каже, да је покојни игуман
 Хаџи Мелентије Стефановић (+ 1824.) „донео из
 Русије некакав трукован патис, из кој се до-
 знаје, да су овај манастир зидали краљеви Дра-
 гутин и Милутин.“ (стр. 66.)

У рукописној књизи, у којој се налази описа-
 на визитација фрушкогорских манастира од 1753.
 год., налази се код м. Беочина ово: „Обрјетохом
 да сего манастирја Беочина храм јест вознесе-
 није Господа и Бога и Спаса нашег Иисуса Хри-
 ста. Здатељ и фондатор сего новог храма кто биет
 и в которое время созидат, на својем мјестје
 изјавитица будет. Стараже церков здје била, ка-
 менја дrevња, малена, храм вознесенија Господа
 Нашег Иисуса Христа, на ђемер (свод) сведена,
 више пјевница било труло устроено, и звала се
 манастир Беочин, от древних времен. [По „Пра-
 воводни српски манастири у Срему,“ у помену-
 том Шематизму, Беочин се у записима свомиње
 први пут 1622—3. године (Стр. 12.)]. Здатељи
 же сеја церкви не вједомо кто били, понеже
 много време пушта била от турецкаго плене-
 нија, и того ради порушила се, а при тој цер-
 кви бивше камене келне све пропаде и поква-
 риле се биле. Во время изшествија од турскаго
 предјела, блаженпочившаго патријарха Арсенија
 Чернојевића, кунно в тоє время изишли и ка-
 дубери из манастира Раче сунчаго во Босни (!),
 близ сеја церкви дrevјану церков водрузили,
 оцу стару оборили, а сију нову церков на том
 мјесту водрузили.“

А у инвентару рекло се за ту нову — да-
 шњу цркву ово: „Церков сија новосаздана от

камена фундамент и дувар више земли једин
 клофтер, а проче циглом зидана сва. На ђемер
 сведена, прекрасно зданије, водружена на мјестје
 ветхија и старија здје бившија каменозданија цер-
 кве, во имја (јакже и древња каменаја, и по
 јеј дrevјанаја) вознесенија Господа Бога и Спаса
 Нашег Иисуса Христа устроена, долготоју с ол-
 тарем 9 клофтери и 3 шуха, широтоју у пјев-
 ницах 5 кл. (котре сут крестообразне), прочее
 церкви широта 3 кл. и пол. Церков сија сва из-
 нутра кречом побједена, каменом плочом вато-
 сана, више пјевницах на 4 столпа труло устро-
 ено преизрјадно, на нем 8 повелики пенжера с
 стакли. На олтару 3 пенжера велика, на свој про-
 чее церкви 6 пенжера с стаклами. Сви горје име-
 новати пенжери, како на труду, олтару, пјевни-
 цах, тако и на всеј церкви сут без катри (гвоз-
 ђа — Gitter-a). Једна врата от западне стране,
 на два крила от чамови дасака, брава немачка,
 више врата изнутра један хорус от чамови да-
 сака устроен. Пред церковију почат тороњ зи-
 датисја, и раван с церковним зидом от камена и
 цигле, на 4 столпа в нем звона три, једино от
 центе друго от подруге центе, а третие от 25
 фунти разбшено. В том тороњу двје потајне ко-
 море, на ђемер сведене, на њима по један пен-
 жер голем с катрами жељезними. На једној врата
 гвоздена с бравом немачком, на другој дрвена;
 идетеја у тој тороњ из церкви от сјевернија
 страни.“

„Сеја церкви (т. ј. нове — давашње) здатељ
 и ктитор биет почтенородни Господин Миливој
 Милаковић, житељ вароши Футога, и син јего
 Петар, постмајстор ц. к. величества, котри соо-
 ружиша сију церков от фундамента, јуже на-
 чавше созидати љета 1732., во время благопо-
 лучнаго царствованија Римскаго Императора Ка-
 рола Шестаго, при Преосвјашчењешем Архије-
 пископје и Митрополитје Карловачком Викентији
 Јоановићје, при игумену же Прохору јеромонаху
 и прочему братству трудољубње подвижнустја.
 Равноже и тороњ. Совершисја же љета господња
 1740. Покривена церков црпом немачким, и из-
 вње црвеном бојом и вапном унештрена кти-
 торством почтенороднаго Господара Обрада Ра-

донића житеља Новосадскога. Труло покривено немачком шиндром чамовом, црвеном бојом фарбансато. На труду крест от жељеза фарбом и златом моговат. испод јего јабука бакарна златом украшена. На олтарју крест от плеха. Под патосом церковном, на среди церкви гробница на ђемер сведена, идјеже лежат кости вишереченаго Господарја Миливоја.*

„Престол на 4 столна от цигле сазидат, на нем частија трапеза от јединија каменија плочи, освјашчена свјатопочившим митрополитом Стефаном (Метохијац, епископ бачки, који је по смрти митрополита Исајија Баковића (+ 20. јула 1708.), декретом од 8. августа 1708. постављен био за администратора митрополије, и као такав умро 27. априла 1709. у Карловцима, а сахрањен је у м. великој Ремети. Шематизам Арх. Карловачке за 1884. стр. 15.), в старој церкви, пренесена же и постављена здје Благословенијем Блаженопочившаго Патријарха Арсенија Четвертаго лета 1739. октоврија 26. дне. Церков же неосвјашчата (троносана) и до ниње пребивае,*

„Сеј монастир имјејет келне от западне стране у једном реду, прво трапезарија, кухина обича, мјешаоница, двје келне и между нима кухина, испод тих келнах два подрума, један велики други менши, велики с таваном, други менши на свод. Испод мјешаонице један врло мали подрум с таваном. Врата на нима троја от чамових дасака, браве немачке, и како подрум, кухине и келне из фундамента сазидане каменом и циглом. На трапезарији 3 пенжера с катрами жељезними, без стакла. Таван от чамових дасака, греде растове, патос от цигле, двоја врата от чамових дасака, на нима браве немачке, 1 которача из трапезе, с којеју идетеја у подрум, и 1 орман тишлерски от чамових дасака, 3 долапчића устроена у дувару. Кухина полак на свод а полак таванисита чамовим даскама, ожак изидан циглом. Врата чамова, в неј (т. ј. у кујни) 1 рав, от чамових дасака. Келне горјепоменуте потаванене чамовом даском, греде чамове, фуруне зелене, патос от цигле, пенжери с катрами и стакли, врата чамова проста, браве немачке. У кухини ожак сазидат от цигле, врата чамова да-

сака прости. Испред тих келнах, трапезарије, кухине и мјешаонице јест доклат дрвен, покров на цјелом том реду чамови дасака, нов, сего лета (1753.) покривене сут.*

„От сјесерне стране, под једним покровом сут три келне, устроене от дрвета, старинским обичаєм, испод них два подрума и једна коморица, њекаја част зидата, а њекаја је от дрвета, а келне от брвана улеплене блатом, и с пред них доклат дрвен. Таван от чамових дасака, 1 фуруна зелена, 2 от земље, врата от чамових дасака, пенжери с катрами жељезними и стакли, на врати браве немачке, до тих келнах једна капела малена, от чернића и брвана устроена, таван од чамових дасака, патос от цигле, покривена (јакоже и келне) кречем. Освјашчена Стефаном митрополитом Сремским, во имја свјатаго великомученика Георгија, лета и дне невједомо когда, токмо знамение на престолу јављајет.*

„На том престолчићу (котори јест от чамових дасака) јакоже и проскомидија, јест:

- 1 антиминс неосвјашчан, ветх
- 1 покров бјел от платна
- 1 двери шилерске, старе, моговате
- 4 иконе, мале ветхе дрвене
- 2 пенжера с катрами жељезними
- 1 врата чамова, на два крила.

Вишеписане келне и капела покривене чамовом шиндром немачком и даском чамовом. На врху покрова један крест от плеха.*

„От полуденија страни, двје келне, комора и кухина, на ђемер, а келне с тавани, комора на свод, патосате циглом, на великој келни 2 пенжера, 1 с катрами, други без катри, на комори 1 пенжер с катрами жељезни, сви пенжери стаклени. На комори и келни врата тишлерска от чамових дасака, браве немачке, фуруна зелена, на меншој келни 2 пенжера без катри са стакли, патос от цигле, фуруна проста, врата тишлерска, брва немачка. На кухини ожак зидан каменом. Испод келнах два подрума сведена на ђемер, на нима 4 пенжерића, 4 врата од чамових дасака, браве 2 немачке. Испред подрума и келнах доклати на столнови сведени на ђемер. Вишеречене келне и подруми сазидане от камена и

Келне и докати изнутра кречленсати, а да чист камен. Покривене сего лета (1753.) чамовом даском.“

„Сим келнам ктитор бист Јеромонах и Протомен Христифор, сего манастира пострижник.“

„Близ манастира от подудене стране јест црна капела, над потоком сазидана от цигле, едена на ћемер, патосата циглом, кречленсата ола и изнутра с цифрама, пенжера на неј де-т с катрамиже жељезними и врата типлерска, ала немецка, покривена црenom немачким, на ј два креста от плеха. Јеј же бист ктитор По-тородни Господар *Миливој Милаковић*, же-љ варони Футога.“

„Једна коњска штада сазидана от камена и цигле, потаванена чамовом даском, покривена треском, на неј врата двоја чамова.“

„Једна шуна пред шталом на растови дигла, покривена треском.“

„Качара једна страна изидата каменом, про-те на дирекци растови, покривена треском.“

„Ракижница от цалтера олеплена блатом, на неј 1 врата чамова проста, 1 пенжер, потава-на чамовом даском, покривена ветхом чамовом даском.“

Опис овај м. Беочина, први се пут овде јавља, а њега је саставила комисија, одређена Карловачког Архиепископа и митрополита епископа Павла Ненадовића, састојећа се из Партизија Павловића, епископа (посвећења, без епархије), Арсенија Радивојевића, архиепископско-митрополитовог ексарха (потоњег епископа бачког), Викентија Пошковића, архимандрита митрополитовог ексарха (потоњег епископа вршачког) и Атана-сија Псањјевића, игумана Реметског.

Опис је потписан у м. Беочину 3. августа 1753. године.

У „Летопису Матице Српске“ књ. 15. на-вештено се на стр. 1—19. опис „Манастира Беочина“, у ком се рекло и ово: „Перва историја овог манастира, као и многи губи се у тами не-јасности; кад и от кога је на овом мјесту бесспасително заведено најпре основано, и ка-ко је судбе от почетка претрпело, ништа се по-јасно казати неможе; јер се никаквог о том

доказатељства не налази. Толико је само извјестно, да су овдје још у данашња времена пустињаци, а потом и гдјекоји јеромонаси живили, да је сада-шња црква већ четврта, и да се овај манастир тек от 1704. године дизати почео, кад је из мо-настира *Раче*, у Србији, Игумен Хрисав (из на-пред наведеног писма патријарха Арсенија III. Црнојевића, види се да је он Рачанима, а на-име духовнику Христифору 1697. допустио, да се могу настанити у м. Беочину, те по томе исти се м. Беочин почео дизати пре 1704. год.), за-едно с братином от гошенија и пљененија турског избјегао, овамо дошао и на мјесто понађене и от турака разорене камене цркве, нову дрвену начинио, коју је *Стефан Метоханац*, администра-тор архиепископске, 1708. осветио. По посље не-ког времена оснуе се нова, која и данас стои, велика от камена и печене цигле зидана црква трошком *Миливоја Милаковића* из Футога, и сина му *Петра*, постмајстора гложанског, и доврши се год. 1732. (по напред наведеном комисијалном опису, започета је данашње црква 1732. а до-вршена 1740.) Ови благочестиви ктитори жерт-воваше на то 9.000 фор. Године пак 1752. даде *Обрад Радонић* из Новог Сада, љубовију к пра-вославију одушевљен, исту цркву печеним цре-ном покрити, с поља обновили, а год. 1762. то-роњ сазидати (по наведеном опису, тороњ је за-почет 1753. год. или пре), и темпло чрез живо-писца Димитрија из Карловаца (Бачевића) и Тео-дора Крачуновића измалати, на коју је жертво-вао 2390 фор. и 200 холандски дуката. Са за-падне и подудене стране, заклавају велику цр-кву Ђелије на један кат сазидане, на које су многи ктитори жертвовали трошак; нарочито на-м ваља споменути Јеромонаха хажи *Стефана*, про-игумна и духовника, пострижника Рачанског, који је две Ђелије с подрумом 1728. год. за 1.500 фор. сазидати дао; такође и Јеромонаха *Христи-фора*, који је на подобно дјело 700 фор. поклатио.“

Из овог се дакле јасно види, кад су Рачани дошли у м. Беочин, ко је саградио данашњу цр-кву и капелу, као и то, ко је и кад су сагра-ђене налазеће се и наведене 1753. Ђелије и о-стала здања манастира Беочина. Те на основу

свѣта тѣла, можемо с мирном савѣшћу рећи, да не стоји наредна тврђа г. Фирмилијанова, да су Рачани пребегавши у Бесарију: „јамачно и сјајан позад — уз остале црквене утвари — предмет, којим су основали Реметницу (о Реметници, баче даље говора) и Беочини.“

Да су Рачани саградили данашњу цркву манастирску и капелу, а тако исто и ону у Реметници, и сва данашња здања; онда би могло стајати горња тврђа г. Фирмилијанова. Но кад стоји да су и данашње цркве у њима, и скоро сва здања — од старих келија само је нешто заостало — доцније грађена; онда не ће и не може стајати поменута тврђа г. Фирмилијанова.

Рачани су, настанивши се после 1697. у м. Беочину, могли у њега донети многе ствари и утвари из Раче, јер се из инвентара м. Беочина од 1753., види, да у то време ни један орушкогорски манастир, није имао онолико сребрних ствари и одјејанија црквених, као што је имао Беочини.

Од сребрних ствари налазило се 1753. у м. Беочину:

1 црков сребрна, позлашчена с пјатма трули, около образи украшена, внутр устројене ради свјатих тани, с надписанием манастира Хонова, ковата љета от созданија $\text{ж}3\text{и}4$ (7084) (1576. од Христовога рођења.).

1 црков сребрена с пјатма трули, около образи украшена с надписанием манастира Шинатовица, ковата љета от созданија мира $\text{ж}3\text{и}8$ (7058) (1550).

1 ручка велика сребрна с пјатма трули позлашчена, на неј кита от черне свиле.

1 ручка менша, ординар каменнем и трепетанками украшена на неј кита свилена.

2 ринде сребрне с трепетанками, Херувими на нима изображени.

1 трикариа сребрна, гдје што позлашчена, Богојавленска.

1 петохљебница сребрна, гдје што позлашчена.

1 таблица сребрна, на неј расцјатие Христово.

1 крест велики са стошницом оковат сребром и позлашчен, каменнем и мержаном украшен.

1 крест са стошницом сребром оковат и позлашчен, около сутуби ланца, на нима кам ординар.

1 крест окован сребром са стошницом, позлашчен лажувертли, с каменнем накићен.

2 креста с держци сребром оковата, позлашчена, каменнем ординар накићена.

1 крест сребром оковат, позлашчен без меншија.

1 звјездица сребрна на верху голуб изва.

1 потир сребри и позлашчен.

1 потир сребри и позлашчен менши, по шци границие везене.

1 потир снзак сребри, и позлашчена ча стошница непозлашчена, на неј 3 камена ординар.

1 потир сребри, непозлашчен стошница шемакли.

1 потирчић мален, сребри непозлашчен.

1 потирчић мален, сребри гдје што позлашчен.

3 дискоа сребрна и позлашчена.

1 дискос сребри непозлашчен.

1 дискос велики гдје што позлашчен.

2 звјездице сребрне.

1 панагвар свјатогорски сребром оковат позлашчен, лажувертли, на нем ланчић сребри.

1 панагвар саде от сребра позлашчен, на нем 10 каменји зеленех с ланцем сребрим.

1 панагвар сребром оковат, на нем два камена червена и сребри ланчић.

3 панагвара сребром оковата с ланци сребрим, два измежду их позлашчена.

1 крест стаклен оковат сребром и позлашчен с бисером накићен, с барјака.

1 подносац сребри испод соединенице.

1 анафорница на стошници, сребрна гдје што позлашчена.

2 кадioniце сребрне.

1 соединеница сребрна.

6 кандила сребрних, различних.

10 чаша на подобие басах, с образами которија и звјерми, њекија позлашчене.

1 чаша ракиска, на подобие флажана, позлашчена.

1 чаша стуцата на подобие потира, споља лашчена, на неј 2 сребрна беоцуга малена.

1 чаша на подобие врга, сребрна, с разни-
ми звјерми извајата, гдје што позлашчена.

2 пожнице оковате сребром.

9 појасева сребрних и позлашчених, кромје
ишаго.

2 лжице сребрне с потирах.

1 кашика малена сребрна.

1 крест от стакла с држком сребром оковат
позлашчен, каменијама накићен.

1 панагнар свјатогорски сребром оковат, по-
лашчен, на нем 2 камена црвена, ланчић сре-
бров, позлашчен, с потписом сицевим: „Сей па-
нагнар владык Іларіона.“ В сем панагнаре јест
стица животворјащчаго древа крестообразно у
лату устроено. На крајеву 3 зрна бисера, на
едн мален дијамант камен.

Сие честное древо превеликое издает Бла-
гухание.

1 крест мален са стопицом лажувертли, ор-
динар каменнем накићен.

1 Панагнар от седефа сребром оковат, по-
лашчен лажувертли. На нем лапац сребри, по-
лашчен, каменнем ординар накићен.

2 сребрне ћеслице, 1 чаша сребрна от потира.

1 појас сребри, плочице позлашчене, лажу-
вертля 15 на ново добиен.

1 крест сребром оковат, излупан, позлашчен.

2 копѣја сребром оковата.

1 ножница саде от сребра, бисером и каме-
нем накићена с једне стране, гдје што позла-
шчена.

2 пожнице ординар сребром оковате.

1 ланчић сребри, на јему једно камено зе-
лено дугме.

1 оков сребри с једног малог кретића врат-
от 4 комада.

1 панагнар дрвјан боловат, ширинжом о-
коват.

1 панагнар дрвјан боловат с двјема двер-
ми оковат ширинжом, внутр образи оковати сре-
бом и позлашчени.

1 кашика сребрна, нова.

СВЯТЫЙ XXXII.

1 оков, то јест 5 плоча сребрних са старога
јевангелија.

1 крест оковат сребром, поклонен у Стеја-
новачку церков.

По визитацији бившеј на лето 1733. сре-
брија вешчи неиходит, јакоже съедует: 1 крест
оковат сребром.

2 креста оковата сребром новелка слупана.

1 крест оковат сребром, менши слупат.

1 звјездица сребрна, каменнем накићена.

1 Голѣица сребрна, оковата на неј 8 камен.

28 копѣи сребрних.

3 плоче округле сребрне.

4 прстена сребрна.

7. дугмета сребрних великих.

2 пафте сребрне.

30 паражика олупати дугмета.

8 дугмета стаклени.

27 дугмета сребрних на једном концу.

14 дугмета сребрних.

1 сребрна шкатула.

7 паражика излупана сребра.

8 каменѣи ординар.

14 чаша сребрних.

1 бројанице от ситних мержана, на нима
сребри крест зрна 84.

1 бројанице от ситних мержана.

97 зрна, сребрни разброи.

1 сасдинѣица сребрна.

1 сребрна холба дугачка.

6 чаша сребрних ракиских.

1 чаша сребрна с латинским словима.

1753. било је 16 фелона, већином од свиле.
Епитрахѣла 35, ђаконских орара 11.

О манастиру Реметици (Реметске), у поме-
нутој рукописној књизи, налази се ово: „Обрје-
тохом да сего манастирја јест храм Покров Пре-
свјатија Богородица; здатељ сеја новија церкви
бист Почтенородни Господар *Станко Миливо-
вић*, житељ села Шуљама (у Срему), јуже водру-
зи из фундамента, каменом сву созидал, ћемери
сведени циглом, цјевнице крестообразне, трудо-
више цјевницах, на нем неижера 9 новелики без
катри, на свој церкви неижера такожде 9, без
катри. Двоја врата, једна от полудне, друга от

запада, от чамових дасака; долга црков 9 клофтери, широка 4 кл. и пол., висока 4 кл. и пол., преспрата, каменом президата, покривена како црков, тако и труло даском чамовом уже обвешталом и старом, крест на трулу од жељеза молодат, под ним јабука от бакара такожде молодата. Црков сија неоправлена, нештобељена ниже освјанчена. Созидатаја љета 1739. начала, при державје Римскаго Императора Карола Шестаго при Блажењшм Патријарсе Славеносербском Арсенија Четвертом. При Игумене Прохорје Беочинском кир Прохорје. На сем мјестје била јест стара црков, каменем созидата (јакоже и нише фундамент свјдјетелствуе) за которују повјествуеся, јако сија стара црков бист храм јакоже и сеја новија, и бил здје метох монастыра Раче (!), сунчаго в Босни (!) что они здје держали житнија усеви и марву; во времена же турскија рати заустјела и порушиласја. Јегда же монастыра Рачи братија преселиласја в сија предјели, тогда Божијеју помощчију воспријаша сие мјесто.“

„Сеј монастыр имјејет један подрум поголем, созидан от камена с сјеверне стране, над ним двје келне и кухня, от чатме олеплене блатом. Тако и ожак, фуруне от земље, врата чамова, тавани такожде от чамови дасака, покривене чамовом даском. От полуденија страни, један подрум созидан от камена и цигле, сведен на бемер, на нему два пенжера, двоја врата от чамових дасака, браве немачке, покривен чамовом даском.“

„Једна качара на 8 растових совах, покривена нашем. Хамбар от растови дасака, покривен трском.“

А у реченом опису м. Беочина у „Летопису“, рекло се за Реметицу ово: „К монастыру Беочину припада јошт као филиал м. *Реметица*, или као што се јошт од старина звало, а и у привилегијама назначено стоји *Реметско*, која от полудене стране фрушке горе ниже м. *Ласка* лежи. Каже се, да је српски м. Рача у стара времена овдје своје житне усјеви имао и марву держао, и да му је то мјесто заједно с предјелом околним краљ серпски *Драгутин* на ту потребу по-

клонно(!); а то је веома лако повод дати могло, да се овдје црквица оснује ради људи, који су овдје живили и калуђером радили. Толико само, што се заведенија и основанија овог монастыра тиче, може се рећи; даље пак, шта је с њим до г. 1690. било, извјестно се незна. У време пак кад је Арсеније Чарнојевић Патријарх с многима Србљима у Аустријску државу прешао, дошли су овамо и калуђери Рачанци, и запуштену и порушену цркву мало поправили и у њој божествену службу отпиривали. Год. пак 1739. на том истом мјесту сазида се нова црква, трошком *Станка Милинковића*, житеља Шуљамског, који на то пожертвова 165 дуката, а Ђелије год 1758. наживиением *Јована Јовановића*, оберлајтнанта Петроварадинске регименте, који у седмогодишњој крајској војни у Тропави при последњем концу тестаментално завјешча и аманет жени својој *Ружици* остави, да здание Ђелија, које је сам био започео, својим трошком доверши; које заиста и буде, и она на то дјело 680 фор. поклонил. Између други знатнији приложника и ктитора како Беочина, тако и Реметице, налазе се: Архиепископ и Митрополит, Павле Пенадовић, који је све три цркве осветио (биће да је Пенадовић манастирскую цркву само тропосао, јер у њој се морало до њега већ служити, дочим се у капели и у реметичкој цркви до 1753. није служило), Вук Псаковић, оберстер Петроварадинске регименте (1753.), Арсеније Чарнојевић, прѣтјажатељ спахилука футошког (1764.), Петр Маленица из Черевиха (1756.), Павел Царић Верпчанин, и прочи.“ (стр. 3—4.).

Како се, како у реченом опису поменути рукописне књиге, тако и опису у „Летопису“, вели, да је м. Реметица био метох м. Раче, нема сумње, да су ту „повјест“ измислили сами Рачанци, дошавши у м. Беочин, како би свој долазак оправдали и неким старим правом.

Црквица, коју је 1739. саградио поминути Станко Милинковић, а тако исто и Ђелије, саграђене 1758. поменутиим Јованом и Ружицом Јовановићевом, постоје и данас. М. Реметица води се и данас као филијал м. Беочина, по њој посебног администратора. М. Реметица (Ремет-

могао је бити и био је метох рачанских калуђера, настањених после 1697. у м. Беочину, није могао бити метох м. Раче у Србији; јер то где је Рача, а где је Реметица, а друго где је био њен метох, не би патријарх Црнојевић Рачане — као што рекосмо — рекао (1697.): „немају прилична места где би се скупили и калуђерски животствовали по свом иноческом обичају,“ „да се могу настанити у м. Беочину и у њеној цркви вадружити,“ него би се они, чим је била опасност од Турака, настанили у својој метохи м. Реметици (Реметско), да је он био у истом метоху њиховог манастира Раче.

Како су Рачани, као што видесмо, дошли у метох м. Беочин, тек после 1697. год., а манастир Реметско (Реметица) морао је бити и до тога (филијал) метох м. Беочина, те како је нова црква у Реметско (Реметици) саграђена 1739., пре тог је времена на истом месту била саграђена од камена стара црква, може се из тога закључити, да је м. Реметско (Реметица) постојао пре доласка Рачана у м. Беочин; јер да су тек онда саградили поменути у њему „стару цркву“, не би се за њу могао рећи, да је „стара“ била 1739., и не би је они зидали од камена, као што нису зидали од камена у главном м. Беочину, него дрвену.

И као год, што је м. Беочин 1697. год. био руштен, тако је исто у то време морао бити руштен и м. Реметско (Реметица), и биће да и у њему није било цркве све до 1739., као што је и у м. Беочину до после 1697. год.

А да је у м. Реметско (Реметици) поменута „стара црква“ морала бити саграђена пре доласка Рачана у м. Беочин, и да се и она, као и она „стара“ у м. Беочину, у време њиховог доласка т. ј. после 1697. налазила у рушевинама, види се и из тога, што као што се рече у поменутом опису за речену нову цркву од 1739.: „црква није исправљена, непобељена, није поправљена,“ те кад се у њој није служило од 1739. до 1753., а друге цркве у м. Реметско (Реметици) није било, — јасно је да су калуђери м. Беочина — бивши Рачани — у м. Реметско (Реметици) „држали житија усев и

марву“, што је дало повода поменутој комисији од 1753. да поверује причању, да су још калуђери манастира Раче у Србији, у Реметско (Реметици) „држали житија усев и марву,“ и да је њега краљ Драгутин дао м. Рачи као метох.

Из напред реченог, јасно се види и то, да у Реметско (Реметици) није служена служба божја од 1697. (а и пре тога) па све до после 1753. год., те по томе не може ни стојати поменута тврдња г. Фирмилијанова, да су се Рачани прво населили и основали м. Реметицу (Реметско), а из ње се у м. Беочин преселили и њега основали.

М. Беочин, као што рекосмо постојао је пре доласка Рачана у њега (после 1697.), те се довијање г. Фирмилијанова, да је м. Беочин добио своје име отуда, „што се рачанским калуђерима није свидело у Реметици, те су они основали Беочин — величанствен манастир, са којим су били задовољни, и у иностранству већ се призивали, па за то су га и назвали *Беочин* т. ј., бело чин, бело, светло дело,“ — најблажије не може друкчије назвати него „*нашим*“, а тако исто, не може се друкчије назвати и оно његово друго довијање, да је м. Реметица добила своје име отуда: „што су рачански калуђери побегавши из Раче и основавши у фрушкој гори манастир, назвали га Реметицом за то, што су се пореметили у својој кући — Рачи на Дрини“.

У фрушкој гори, не само да се данашњи манастир велика Ремета, звао од како се зна, а то је од 1534. год. Реметом, него се Реметицом (Реметско) звао и Шинатовац све до 1540—1550., а од то доба Шинатовац, прозват тако од жичких калуђера, игумана Теофила и монаха Иларијона и Висаријона (Шематизам Арх. Карловачке за 1892. стр. 10—11.).

А метох (филијал) м. Беочина, данашња Реметица — мала Ремета — звао се још 1753. Реметско, као што се називао и на печату од 1710. „Ремецко.“

У Славонији, у најкраћој дијецези, манастир Ораховица звао се још 1694. Реметом, као што се звао и 1585. (Летопис Матице Српске књ. 143. стр. 80. 83.).

Ремета је реч мађарска (remete), и значи пустиња. Отуд су и наше Ремете и Реметце добиле своје име.

Као што видесмо, у инвентару од 1753. год. поменуто рукописне књиге, рекло се: „до тих белих (оне три са северне стране) једна капела малена, от черниѣа и брѣана устроена — —. Оsvјашченѣа — — — во имѣа св. великомученика Георгија, лета и дне невѣдомо когда — —“.

Иста капелица данас не постоји више, а тако исто, нема данас на северној страни никаквих ћелија, нити каквог здања.

Како се у поменутом опису м. Беочина у „Летопису“ рекло, да је данашња капела — на потоку — посвећена св. Георгију, а у истој капели 1753. није још служено, нема сумње, да је са оне старе капелице пренесена „слава“ на данашњу, и то је могло бити учињено, кад се стара порушила.

Стара капелица, коју су за извесно Рачани подигли, била је посвећена св. великомученику Георгију, и то с тога, што је у Бањи, код м. Раче био *скит св. великомученика Георгија*, у ком је живео 1684. односно 1685. Христифор, онај исти, који је 1697. добио дозволу од патријарха Црнојевића, да се може с братијом настанити у опустелом м. Беочину.

У рукописном минеју за месец Август, који се налазио у м. Беочину 1828., стајао је овај запис: „— — начертанъ бысть мѣсѣчник брѣною рѣкою многогрѣшнаго и хѣднаго въ иноцѣхъ Христофора іереа, въ скутѣ св. великомученика и побѣдоносца Георгиа на мѣстѣ зовомое *баня*, при Монастирѣ Рачи — — —“ (Летопис, књ. 15. стр. 9.)

У рукописном минеју за месец Децембар, писатом истим Христифором 1667., у запису, измеђ осталог рекло се: „— — — и всѣмъ общаго дѣховника Курѣ *Овофіла* живѣѣш и прѣбываѣѣш емѣ тогда въ скутѣ въ храмѣ св. и славнаго великомученика Георгиа при монастирѣ *Рачи*, въ мѣсте именѣемомъ *баня*. — — —“ (loc. cit.).

Рачански калуђери, за време свога бављења Угарској, расејани по разним местима, бавише се писањем црквених књига, а и иначе,

Рачани су познати били и дотле као љубитељи преписивања црквених књига.

По реченом инвентару м. Беочина од 1753., налазилесу се у њему следеће рукописне србуљске књиге, за извесно писане Рачанима, и то: 1 велико српско јеванђеље, оковато сребром и позлаћено с разни образи; 1 велико јеванђеље на велико коло; љестница; апостол на велико коло; 7 октоиха на велико коло; 8 исалтира на мало и средње коло; 15 минеја на велико коло; 4 литургије на средње коло; 2 молитвослова; панаѣирик на велико коло; 2 стихологије на мало коло. [У једној од ове две стихологије, које је преписао 1671. познати нам Јеромонах рачански Христифор, што се види по запису: „Сѣа стихологіа написа се роукою многогрѣшнаго и мѣшнаго въ иноцѣхъ Христофора Јеромонаха цѣловеев (Рачанина), повелѣниѣмъ и съ мѣздою Прохора јеромонаха Рачанина. въ лѣто 7179 (1671)“], и која се данас налази у прашком музеју под бр. 13. (Споменик III. стр. 123.), налази се и тако звани „рачански летопис“, кој је употребио Шафарик 1851. у својим познатим југословенским писменим споменицима (Pamatky drevního písemnictví Jihošlovanců, а г. Љуба Стојановић у „Споменику III. стр. 123—129.“ сранио са Дорнатским и Руварчевим првим.

Исту је стихологију Павле Јосиф Шафарик узео из м. Беочина, јер као што видесмо 1753. налазиле су се у њему две писане стихологије: законик српски на мало коло; крмчија на велико коло; акатистар на средње коло; 23 различитих српских рукописних књига на велико и мало коло; споменик.

Овај „споменик“, јесте онај у књижевности познат под именом „*беочински споменик*“, који је припадао м. Рачи у Србији, где је и основан. По запису на стр. 88. преписат је исти поменик 7124 (1616) са неког старог поменика. Шафарик је држао, да је исти поменик преписат са најмање 200 година старог поменика, а г. Стојан Новаковић, да су први поменици могли постати најраније при крају XIV. века или у почетку XV. (Гласник XLII. стр. 10.).

О овом поменнику има спомена у Вуковом поменнику од 1818. стр. XIX., у Шафариковој: „Geschichte der Serbischen Literatur“ 1865. Праг а. 233.

1828. год. налазио се у м. Беочину писатр, писат 7163 (1654.) у св. Атонској гори по повести и трошком Јеромонаха Теофила, духовника светогорског, Висаријона и старца Дотеја, за њихов м. Рачу; минеј за месец Август, писат 7193 (1684.) руком инока Христифора Јереја, у скиту св. великомученика Георгија, у месту Бањи, при манастиру Рачи; минеј за месец Децембар, писат 7175 (1667.) истим Христифором у истом скиту, у ком се у то време налазио и његов стриц поменути Теофил, који је и заповедио да га препише; писатр писат 7150 (1642.) иноком Јаковом рачанским; минеј за месец Март писат Јеротеом Рачанином у Федвару 7207 (1698.), поменути „поменик“, и још неких других књига, на којима није било написано, као на поменутих, да су рачанске, односно да су писане. (Летопис књ. 15. стр. 6—19).

У манастиру Реметици, налази се и данас, више минеја писаних између 1691—1698. Минеј за месец Јуни писат је 1691. као што се види у запису: „Син миней монастыра раче храма гого възнесенія гѣ и вѣа и спѣа нашего Іс. хѣ и одписасе въ лѣ ѿ бѣа 4394 (7199).“

Истом руком писат је и минеј за месец Мај. Минеј за месец Април, писат је 1698. у Федвару (у Бачкој) од Јеротеја Рачанина, као што се види из записа: „Бѣ вѣаго вѣагтѣю и вѣагтѣю, въ вѣагтѣ гѣ нашего Іс хѣ подѣистѣю гѣ дѣа, начета вѣстѣ сѣа кнѣга мѣсечникъ писана лѣто ѿ сззданія мира 4393 мѣа нѣа 3 рѣною рѣкою много грѣшнаго и хѣжѣаго въ нѣагтѣ іеродеа рѣа въ зѣмѣи оугрѣцкѣи оу вѣси вѣварѣ при рѣцѣ дѣнагѣ на слѣжѣвѣ монастырѣ рачѣ. рѣагѣ възнесенія гѣ вѣа и спѣа нашего Іс хѣ. ѿчѣсвоже зѣмѣи матиже грѣбѣ.“

Тѣмже мѣюсе и милсе дѣю чѣгѣрѣмѣ ю, напѣсѣючимѣ велика погрѣшенія въ намѣ обрѣагѣте, кѣнѣте ни рѣгантѣсе, написа агѣлѣз из рѣка вѣрѣна и грѣшнаа, аге же не малое и скоескѣдоѣмѣе, зрѣнѣжѣсе тогоже лѣта, сѣнрѣчѣ тоеже зимѣ мѣа вѣарѣа кѣ.“

Ова два записа наведосмо овде с тога, што у поменутом Летопису, у ком се налази кратак опис м. Беочина и налазећих се (1828) у њему књига, нема спомена о ова два минеја, а то с тога, што су се они и тада налазили у м. Реметици.

Из поменутих записа, а још и из записа минеја за месец Март (Лет. 15. стр. 8. под бр. 5.) и овде наведеног за месец Април, види се, да је Јеротеј за два месеца и неколико дана преписао један минеј. За први рече: „преписажѣ за двомѣсечное исчисленіе и и дѣи“, а у другом вели, да га је започео писати 7. Новембра, а свршио 23. Јануара. Што је овај други мало дуже писао, узрок су сведи у Децембру и Јануару.

Осим ових минеја, налазило се пре неколико година, кад смо били у м. Реметици, и минеји за месец Август, Новембар и још неке друге месеце, и још других црквених књига, што су писане за м. Рачу.

Између осталих Рачана из новијег доба, који су се бавили преписивањем црквених књига, најзнаменитији је Киријан Рачанин, који је прешао у Бесарију с патријархом Црнојевићем, од ког се налази написат „Граматик (буковар)“, писат како мисли г. Стојан Новаковић 1717. у Св. Андрији, у ком је још чист српско-словенски језик.

Исти је Киријан био учитељ јеромонаху Гаврилу Стојановићу Венцловићу, који је написао између 1725—1745. више дела. О овом Киријану има спомена у „Историји српске књижевности“ од Стојана Новаковића стр. 182—183., у Гласнику XXXIV. и LXVII., где су штампане неке његове ствари.

Осим Киријана, познат је и Јеротеј, који не само да је — као што наведосмо — преписивао црквене књиге, него је он и описао свој пут у Јерусалим 1704. год. (Гласник XXXI. стр. 292 и даље), ког је написао 1721. у м. великој Ремети.

Како Киријан, тако и Јеротеј Рачанин, као да се пишу са осталим Рачанима склонили и настанили у м. Беочину. Киријан је био општи

спомињу византијски и римски цареви), јер су римски и византијски цареви водили своје порекло од крви цара Константина великог, па су и имали право владавине над земљама, и народима *новим* на римској-византијској територији, са чега су нови народи и стварали генеалогije, да су и они од царске крви.

Наш први краљ вели, да су били велики метежи у српским земљама, а наш први архиепископ вели за Немању: Господ га постави *самодержавнога* господина царствовати свој српској земљи и он створи себи „свата“ грчкога цара Алексиа Комнена. Сродно се дакле, с наследницима цара Константина. Овога је мало.

За боље разумевање овога навода и самога питања, да наведемо неке сведоџбе из савремених им писаца. Тако је у *Collectione di opere inedite rare* (Bologna komagnoli) напечатан староталијански роман, под називом: *Réali di Francia* Материјал је узет из франачких *shansons de Geste*. Критичар овога романа Рајно налази, да се извор овога романа налази у три књиге *il libro Fiorovante*, а то је компилација француских историјских извора прве половине XIV в. Оно чиме се разликује *Real* од *Fioravante* и од других компилација јесте философско-историјска идеја доведена у везу са династијом Каролинском и генеалогijом византијских царева.

Извор ове идеје налази се у генеолошким таблицама, које су налаз на таблице у *Vaticinium Sibyllae*. У *Real* пак очуване су доцније, опширније компилације него ли што су у *Fioravante*.

По *Real* Константин велики имао сина *Constanzo Fiovo* (*Flavios*), по *Fioravante* — синовац Константина великог. *Fiovo* постао француски краљ. Кад он по смрти оца постане римским царем преда свој престо *Fiorell*-у овај остави престо *Fioravant*-у, који је имао два сина:

Gisberto и *Ottaviano*. *Gisberto*-ов син био *Michel*, а овога опет син *Agnol* (или *Костантин*). *Agnol* имао два сина: *Pipino* и *Leona*. Леон постао римски цар, а *Pipino* — француски краљ.

По *Vaticinatio Sibyllae* непосредан је прелаз од цара Константина великог на краљеве

француске и немачке, чиме се хтела провести идеја о непрекидној власти и несумњивим правима нових владалаца на власт и самодржавије римске територије. И у *Real* проведена је иста идеја, јер се каже, да је Пипин, син и наследник цара Михаила чак и по казивању Јордана Оснабришког Пипин син Карла Мартела узео за жену сестру византијског цара Михаила. Јован Лајденски вели: *ad Carolum Pipini filium et imperatoris Grecorum consanguineum . . . et duxit in matrimonio Tebergam sororem michaelis imperatoris Romanorum*. Ту је, дакле, јасно изнешена идеја о *праву* и непрекидности власти по крвном сродству од св. хришћанскога цара Константина.

Иста је идеја изречена у „*Исторiа кь краткi о сръбскихъ царехъ*“ о непрекидности идеје царске власти, која је прешла на Немању од Константина великог и потврђује се овим речма: „Глаголють истинны съписатели“ да је Дикије био Србљин, да реч Србљи долази од града Сера, како је Диоклитијан био Србљин и да су *први* српски владаци Немање од крви Константина цара и да су за то и постали самодржавни владаци не по националним принципима, него по њиној царској крви преко Уроша Белог. Тако је по царској крви прешла царска власт на династију Немањску, са чега Доментијан и меће у уста првом српском архиепископу Сави ове речи: „*како да кѣнуаѣт брата своѣго на краљѣвство по прѣкомоу оѣуѣвствоу краљѣвства нѣхъ, кѣ немѣ же и оѣцѣ нѣхъ роди се кѣ Диоклѣнтѣ, ѣже се зовѣтъ се кѣлѣкоу краљѣвство оѣ прѣка.*“¹⁾ А Теодосије монах, наш други писац, вели: и *никто нѣхъ николѣнѣхъ кѣ Сръбѣхъ (не) ѣгосподи се, тѣуно оѣт плѣмене нѣхъ (Немања) оѣацъ сѣну предаје краљѣвство.*“ Народна пак пјесма говори о женидби Душана са сестром пјева у пјесми: „Да се царско не разлази“²⁾ лице!

Тако се мало по мало развијала свест национална и идеја државна све дотле, док Немања није отишао у св. гору, сазидао српски Вилиндар на сред свете горе, тамо преминуо, по-

¹⁾ Живот Св. Симеуна и Саве стр. 246. Издање 1865.

²⁾ Вукоте Народне пјесме стр. 136. год. 1887.

ветио се, постао „**Міротоуц**“, а његов син при архијенископ Савва Светитељ. Тада се јављају два Србина писца од којих један описује Савин земаљски живот у „**Повјести**“ а други пише „**житіѣ**“ оба угодника божјих.

Писац **Повјести** св. Саве (по редакцији тропицке лавре 9) овако свршава „**Повјест**“: „Оба ова светитеља (преподобни Симун и освешени Сава) бране земљу српску од нападања непријатељских и предају српско краљевство од отца синовима: обојица су анђели божји, које Бог шаље у помоћ Србима; они се јављају чак и пред српским полковима, у свом сопственом облику. Многи су војници казивали, да су својим сопственим очима видели светитеље Симеона и Савву пред убојним дружинама: један у смиренном оделу казуѣрском, а други у сјајним ризама светитељским (архијенископском оделу) и чудили се, како су поражавали супостате, који су нападали на српску земљу.“ **Житіѣ** — писац казује како је св. Сава зачет по милости божјој, као што се зачео св. Јован Крститељ и творио дела која приличе светитељима.

„Повјестничар“ пак написао је обојици похвале и *службе*, сврх „**Повјести**“, где их упомиње са светитељима библијским и хришћанским, а *житијенисац* описује их као земаљске анђеле.

Та су два писца ударила два темеља српској књижевности: како је у средњем веку била снажнија струја житија и чудотворенија, одржао врх правац житијенисаца, а не повјестничара, те се одомаћило у нашој књижевности витијство и многоглаголаније без фактичке садржине.

То су две најлепше српске умотворине: једна је описала јунаке и мудраце земаљске, а друга угоднике и јунаке небеске. И тако су Срби извојевали себи и небо и земљу т. ј. државу.

Тек са овакве тачке гледишта, кад посматрамо два наша велика писца XIII века, показује се њина права величина и могу се оценити на достојинства.

Као год што генеалози доводе власт државну, по царској крви, од Константина великог

тако исто и ова два велика писца доводе власт с неба, а то исто чине и наши летописци.

У њима се свуда говори: *закраљи се*, *зацари се*, *одеспоти се*, али у исто време сви владоци српски, бугарски и босански на балканском полуострву јављају се као потомци Немањине крви, као потомка цара Константина и мироточца и божјијега угодника.¹⁾ Немањом и Св. Савом, којима се почињу српски свеци и угодници божји на небу су код Бога и тиме се народ наш у сазнању уједињава у једну целину, коју после толиких векова нису кадри уништити српски противници и супарници. С тога је „*српска вера*“ тако дубоко ухватила корена у српском срцу и животу, да је сваки православни у исто доба тим самим и Србин, па су им и *династије српске* како у старој, тако и у *новој српској историји*. —

I.

Пре Доментијана и Теодосија писали су о Немањи: Првовенчани краљ и први српски архијенископ. Обојица синови Немањини. Наслов „**Житіѣ Немањина**“ првовенчаног краља гласи: **Житіѣ и жизнь святаго и блаженанаго и прѣподобнаго отъца нашего Симеона прѣжде бывшаго наставника и оучителя, господина же и самодръжца отъуствника си късе Сръбскыне земле и поморьскыне.**

ВЛАДЫКО БЛАГОСЛОВИ.

Значи да га је написано кад је Сава био архијенископ, зато и води: „Владыко благослови.“

Савино „**житіѣ**“ свога отца гласи: **Слово ѿ о наследовани святаго манастира сеуо (Студенице) прѣподобныиъ отъцемъ нашимъ и хитиѣромъ, господиномъ Симеономъ, и ѿ житіи его, каково бысть прѣдъ богомъ и улоукы.**

ОТЪУС БЛАГОСЛОВИ.

За благословом обраћа се своме мироточивом отцу и свецу.

Доментијан је написао два житија, која је издао Ђ. Даничић у једној књизи у Београду. 1865. год. и то:

¹⁾ У издању на грчком језику житија св. Владимира ел-басанског води се, да је син Немањин.

а) Житіє и жизнь прѣподобнаго и святаго въ свѣтѣхъ отъца нашего Симеона бывшаго Немаиѣ прѣваго, обновителя Сръбскаго отъѣства, нокаго муротоуѣца и келнакаго уоудотворѣца. благослови отъѣе.

б) Житіе и жизнь преподобнаго отца нашего и богоноснаго наставника късее СРЬБЬСКИЕЗЕМЛЕ и поморьскыя Архієпископа Савы. отъуеБЛАГОСЛОВИ.

Теодосіє написао је „Повѣст“ св. Саве, или иначе: Житіє и подвизи въ поустыни съ отцемъ и особѣ хожденія и отъ уѣсти уюдєсь съпокладєніа, и жє въ скетъ отца нашего Савы, прьваго архієпископа и оуцителя Срѣьскаго. Ову је „повѣсть или житіє“ напечатано Ђ. Даничић 1860 г. Ова повѣсть или житіє и јесте предмет спора.

Тај спор одпочео се са нађеним преписом (1763 г.) „Повѣсти“ који гласи: „Сѣ житіе исписа се въ свѣтъи Горѣ Аѡна на скитѣ скето-павлъскы на Кіелѣи глаголюмъи Сотирѣ повелѣніемъ Свештеноннока Нектаріа Іеромонаха, рзкою же многогрѣшнаго и хоудаго въ иноцехъ Евѣнїа расодера, текоущи тогда лѣти бытіа ‚Ѣрѡбѣ‘ отъ спаснаго же въпавшенїа господа нашего Іосѹ — Христа ‚ахѣг‘ кроугъ слыныцъ ‚д‘ а лѣнѣѡ‘ Ѧамелїа кі‘ мѣсеца Марта ‚ѡа‘ житіе и подвизи еже въ поустыни съ сконьмъ отъцемъ и осокъ хожденїа и отъ уѣсти уюдесъ сыновѣданїе иже въ скетынѣхъ отъца нашего Саквы прѣваго архїепископа и оуунтелка Срѣбьскаго, сказано прѣподобнымъ Доментїаномъ инокомъ и прѣзвитеромъ мѡнастыра Хиландарѣ нарицаемаго, съписано же Ѧеодосїемъ монахомъ тогожде мѡнастыра.“

Прво што у овом запису пада у очи, то је не знање Српског језика „на скитѣ“ „на келѣи“, друго дугачко објашњавање, после кога тек долази наслов **житѣа**, треће, реч „**Савка**“ са два вједи, и четврта реч „**сказано**“, ¹⁾ што ће од све прилике значити, да је **житіе** Савино већ био написао Домептијан, а ово је **сѣписано** (написао) *Теодосије* монах истог манастира Хиландара. Година, кад је писао, досад није нађена.

¹⁾ т. ј. о коме је већ Дометијан написао житије.

Ово је овде проста напомена, коју тек критички имамо да претресемо и разсветлимо.

Одкуда зна овај многогрјешни расодер Јев-
тимије и почему је могао рећи, за ово Теодо-
сијево дело (издање 1860 г.) да је оно „ска-
зано“ Доменићаномъ, а „сѣписано“ монахом
Хиландарским Теодосијемъ?

У предговору изд. Доментијана 1865. г. Даничић вели: Покојни П. Шафарик мислио је, да је једно дело право Доментијаново, а друго да је из Доментијановог начинио, калуђер Хиландарац Теодосије. Оно дело, које је Шафарик тако покудио, нема сумња да је *прерађено од првог*. Али кад је постало? Кога је написао и заслужује ли онакву покуду? Сам га Доментијан није прерадио (што се види из речи истог дела у првој глави). За овим наводи наслов преписивача Јевтимија, из чега изводи да је то урадио Теодосије. У прерађеноме има мање историјских ствари (!), али ипак онаких рђавих разлика између једног и другог не налазимо какве је налазио Шафарик у Теодосијевом, у коме не налази (него у првом) ни мање духа, ни осећања, ни саме лепоте, него ли у Доментијановом. На неким местима Доментијаново је дјело боље, а на неким опет Теодосијево. У Доментијановом има више о крунисању првовјенчапога краља него ли у Теодосијевом, у коме има више о распри између Радослава и Владислава. У Доментијановом нема прекрасног плача Владислава краља на гробу св. Саве у Трнову, који красотом не уступа најљепшим мјестима, којима је могло заслужити право дјело Доментијаново онакву похвалу Шафарика. Не могу да не споменем да Теодосију за његов посао припада **већа** похвала, што је доцније живео.⁴

Наведене су ове речи пок. Даничића, који је први устао противу мијења Шафарика и доказао, да је Теодосије много пређе живео, него ли како је мислио Шафарик. Ми пак сада морамо се запитати: одкуда је Јевтимије могао рећи за Теодосијеву „Покѣст“ св. Саве, да је „сказана“ Доментијаном, списана Теодосијем? Већ сам наговестио, да овакав израз, уметак, који је хтео рећи да је пре Теодосија написао био жи-

в. Саве Доментијан; али и иначе имам оставити овако питање, јер ме на то побу-
„запис“ на **Житије** св. Симеуна, (списак библиотеке) напечатан у Monumenta Serbica
ишића,¹⁾ где се вели: „**къ роукоткорениѣмъ**
Уроша) его Стальнъ живиѣмъ нѣкоемъ урѣнцѣ...
Унигъ Јеромонахъ Христосъ истиннъ Богъ ис-
царѣственъ на вѣкы и навѣкы и на насъ
тѣмъ доухомъ обѣмъки емоу житіе прѣ-
изго отъца нашего Симеона дѣтелію ске-
оуха и того свѣтаго изколеніемъ тѣмъ прѣ-
но бысть въ свѣтъ Горѣ къ монастыри лавръ
дарскои къ стальнъ Свѣтаго прѣображеніа спа-
...

Нема никакве сумње, да је Доментијан до-
д краља Уроша **житіе** Немањино напи-
Првовенчаним краљем и **житіе** Немањино
ио св. Савом, он је по њима изнова пре-
— **прѣписалъ житіе** св. Симеона. Доказ је
у томе, што у Доментијана нема ни једног
факта, кога не би било у прва два **житіа**.
ренију Теодосија монаха ми немамо доказа,
и није *знао* за Доментијаново **житіе** св. Саве,
је се односе његове речи мном наведене
ове речи: **прељестивѣ житіе** въ **овнаѣ**, што
ти доказ, да је Теодосију било извјестно
св. Саве Доментијаново кад овај није био
написао **житіе** св. Симеуна. Према томе
свој смисао израз Јевтимијев Доментијаном
зано, а „**сѣписано**“ **Феодосіемъ мо-**
нѣ. За спомен Јевтимија расодера, тога худог
погрешнога Србина, види се, да ту има
неспоразум или да је он имао у рукама
доказ, да је житије **сѣписалъ** Теодосије, кад
ан *сказао* а други списао живот св. Саве,
с Моп. Mikl. тврди, да је баш Доментијан
исалъ“ житије св. Симеуна међутим расодер
тврди, да је монах **Феодосіе** **сѣписалъ** жи-
в. Саве, [издања 1860 г.] онда се морамо
дити, да то питање објаснимо и на чисто
емо, шта је написао Доментијан, шта ли онет
сѣписалъ и ко је **сѣписалъ** житије св. Саве из-
Даничићево 1860 године?

Да је оба житија издања Даничићева 1865
год. списао *један* писац, у њему има једна така
карактерна реч, која је употребљена како у жи-
тију св. Саве, тако и у житију св. Симеуна, да
је довољно не једне да је оба **житіа** *писао један*
веома побожни и благочастиви **житіеписалъ**. На
стр. 5 житија св. Симеуна стоји **късприѣти**
прѣскрѣшеноу благодѣтъ“ (то је у жи-
тију св. Симеона) а на стр. 345. житија св. Саве
(исто књиге) стоји: „**посасла емоу богъ прѣ-**
сакрѣшеноу молитвоу его и то харизма емоу
бысть та книга.“ Поред ове једне исте речи, коју
пенаплазимо у његових савременика, имамо још
једну реч двапут употребљену писцем оба жи-
тија издања Даничићева 1865 године, коју је
писац узео из „*творенија монаха Теодосија*“,
„*Агрипѣнина*“ и употребљена је двапут (стр.
187). Да је пак ово житије св. Саве (издање
1865 г.) умотвор јеромонаха Доментијана најбоље
се види из овога навода (стр. 172): **И великѣ**
канонѣ уставникѣ себѣ (св. Сава), **и велико прѣвѣ**
тѣ¹⁾ прѣдрѣжакѣ и (тај канон и правила), **и тако**
оустави тѣ канонѣ тоу хотѣштомуу жити. по-
томуужде **правилу повелѣвъ тѣмъжде образомъ**
дрѣжати пѣтиѣ днѣвѣнѣмъ и нощѣнѣмъ. въ дѣни
же великаѣго и благовѣрѣнѣмъ киѣ **Стефанъ** краља
оуѣроша, **въноука свѣтаго Симеона,** въ тоижде
келни тѣжде **канонѣ прѣдрѣжештоу нѣ-**
коѣмоу урѣнѣцоу и јеромонахоу Доментиѣ-
ноу, сего свѣтаго житіе доухомъ свѣтѣнѣмъ
назѣнаменовѣ се, и тѣмъ прописано бысть.“
(стр. 172). То се говори о Доментијану кад је
живио у сихастарији св. Саве у Карѣјама да је
назѣнаменовѣо **житіе** св. Саве. По уставу св. Саве,
монах, који се настани у његовој келији, ту мора
остати до своје смрти. Дометијан ту није остао,
што се види из тога факта, јер кад је писао
житіе св. Симеона, то је радио у **стальнъ Спасову**.
И та промена места има своје значење, кад се
упореди са **повелѣнѣмъ** Теодосију да напише
„**повѣсть св. Саве.**“

У разсветљавању ових питања, може да се об-
јасни писање **житіа** св. Саве издања 1860 г. и може

стр. 49.

¹⁾ т. ј. (Колико је времена ту провео).

нам припомоћи, књига, моје библиотеке, коју сам добио у жупи Сиринићској, у Шари плањани, у цркви св. Богородице у селу Драјчићима. То је препис рукописања и препис XIV в. издања Дан. 1860., у тврдим корицама и кожом онако обложен, како се укоричавају црквене књиге. Дугачка 8 с. м. а широка 6 с. м. Унутра у књизи има житије св. Саве и службе св. Сави и св. Симеону са похвалама. При крају књиге (нема последњи листова) црвеним мастилом написано: „**Θεωδοσίε недостоний поюте отъе Сѣмѣоне.**“ иницијали су црвеним словима.

Θεοκита, рѣвениемъ стоуднымъ ерсы потрекиа
ієси. съ нимъ же къ Христоу (не може да се прочитају три речи) **помысли и потрекии**
моли се дръзновенно въскланти те богоносны
и триблаженны.

Єгда снхнѣмъ прѣсвятые тронце прѣподобны
отъе ѿзари се и ерсы иракъ тоу ѿстакны,
люди своє възвель ієси ѿтъ тѣмъ неведѣнны
къ свѣтоу богоразумна Сѣмѣоне когносны и
присноблажене.

О козѣ въроу изгнана ієси Єретическоє шета
ниє низдожна, рогъ въриныхъ цркви въз
неса ієси. Христа ѿтѣоу снхъ єдиносоу
щна, и доухоу равнѣноу сѣноу тронѣоу не
раздѣльноу къ єдино божьствѣ люди своє
унсти наунна ієси.

Б Докротоу благодати прѣоукрашенна богодаро-
ваина ѿтѣе слово пактио какаше се ієси,
за благосрѣдїе, неизреуєнныи же наус оума
же и слова благословенна снхъ родила ієси
прѣвѣк дѣвою по рѣждьствѣ нескрѣпнаа.
Канонъ дроутъ свѣтаго Симеонаа къ немъ же
ѿ муѣронзантии (нема даље.)

Читава друга половина ове књиге, то су службе св. Сави и св. Симеону, кратка биографија св. Саве, а на стр. 414: **Дире когда небы**
ваієтъ великаа кеуєрнѣ, на агринны поємъ канонъ
обѣрь спасо Христоу и скетому Сѣмѣоноу и
Сакъ творєннїе Θεωδοσία монаха. Дакле је заиста Теодосије монах написао како св.

Симеону, тако и св. Сави¹⁾ службе. Доментијан реч „агринны агринны (бденије) из служба тих узео је, што је знак, да је Теодосије ове пре Доментијана био написао.

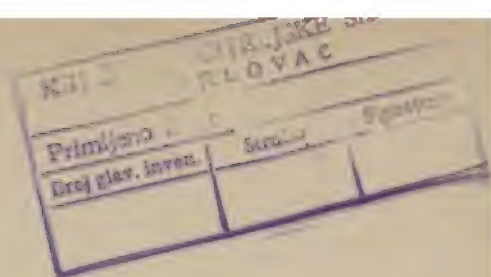
У овој рукописној књизи, има свега 509 страница, а „**повѣсть**“ св. Сави свршава се на стр. 398. За овим фали (исечено неколико листа), па онда иду службе св. Сави и св. Симеону. А на предпоследњој страници има овакав запис (црвеним словима): **Θεωδοσίє недостоний пою те отъе Сѣмѣоне**“, Пред овим записом вели се: **кроу ірмоса нмѣ стиховъ ѿг** (33), **и же зауєла снѣ глашють възвѣсѣше:** И заиста у **Θεωδοσίє недостоний поюте ѿує Сѣмѣоне** има 33 писмена, а то је доказ, да је још до краја књиге било 33 стихире, од којих се свака почињала са иницијалом по реду ових 33 писмена, као што се заиста прва стихира почиње са **Θ**; друга са **Є**, трећа са **О**, четврта са **Д**, и т. д. недостаје још 29 стихира до краја књиге.

По списку Троицке руске Лавре,²⁾ ова **повѣсть** св. Саве свршава се доношењем св. Саве у Милешево, где у сну светитељ заповеда некоем старцу, да његово **тѣло цѣло** изнесу на **видѣние и поклонение**, па се додају две закључке похвале, као и у овоме моме препису: **Быше же и посихъ многаа уюдєса соствєннємъ стѣго дѣху ѿтъ свѣтѣныхъ моуєн стѣго, многаа исцѣлєннѣа многымъ недоуѣмъ болєщѣмъ и до нмѣа въроу приходєщѣмъ подакють и ѿтѣуєство же своє, ѿєа коупно, Сѣмѣонъ, глаголю прѣподобїи и к'сеѿбскѣрєны Сака къ Богоу молиткѣми сръбскоу землю вткрѣждють и ѿтъ напѣєтїѣа прѣтѣкѣныхъ възєранїюєє сѣмѣодають и никтоже нмѣа инѣкѣтѣннѣ къ сръбѣїнѣхъ ѿгосподи сє, тѣуноу ѿтъ наїємєна нхъ ѿтѣѣ свѣ**

¹⁾ Књижєвни радови Н. Дуцића, књ. 2, стр. 234, веља је у варшавској библиотеци под надписом: „Slave, 21.“ има ербула, из које наводи наслов исписан црвеним словима: „**На агринны канонъ окрѣ спѣоу Христоу и стѣгомоу Сѣмѣоноу и Сакъ Θεωδοσίє монаха**“.

²⁾ „Житїє прѣподобнаго и когноснаго отца нашего Савы І. Прѣлїпскопа Бѣрскаго. Издање четвєртѣе. Атонског руског намі имѣоновског монастира. 1894 г. Москва. Цена 25 коп. (јед ливар).“

ноу и снѣ синоу краљевство преда-
јуце.

Икључује же се и предъ пљокви срънскихъ
скѣптрѣн къ видѣнѣн образа нхъ божѣн Ангелы
на помощѣ къ краисхъ моанткми нхъ отъ Бога
послалекѣн изко многыхъ отъ коньствоуѣнѣнхъ
галголати: видѣхомъ скетаго Сѣмѣона и скетаго
Саву предъ нами къ пљкоу на конѣхъ издесѣнхъ,
и окого оубо къ смѣренна, ннотѣскаа бѣдана, окого
же къ свѣтааа скетителѣскаа оукрашена, многыхъ
же прѣткнхъ, нже на отѣуство нхъ, на срън-
скоуѣ земаю подѣвкнхънхъ се моанткми къ
Богоу посрамленѣн обратнѣс, нѣкнхъ же и до
конца ннзложнѣс оубнѣс.¹⁾

Тѣм се скрпнава ова „повѣсть“ у препису
Тропцког руског манастира, а даѣе иду похвале
обојима светителѣма, као и у овоме моме ру-
копису.

Г. В. Јагић (Starine кн. V. 8—21.) у „кри-
тичкимъ додатцима“ казује, како је у Петрограду,
у публитној библиотеци нашао у збирци Гилъ-
фердинга, два преписа житија св. Саве:

Први је рукопис дело Јеромонаха Доменти-
јана сасвим сличан са житијем св. Саве издања
Даничићева 1865 године. Јагић је изложио све
насловѣ, који се подударaju са издањем Дани-
чићевим од 1865 г.

Други је рукопис препис од 1526 г. пре-
писао „попъ Дмитръ по заповѣсти игѣмена Гер-
мана къ манастирѣ Сопокиахъ.“ Тај препис упо-
редно је г. Јагић са издањем Даничића од 1860
г. живота св. Саве. И наводи из овог другог ру-
кописа ово место: даждѣ нмѣ по троен ми-
лости (благости) прижити епис уедо мнѣжескы
попѣ, нхѣ боудѣтъ оутѣшенѣ доуши нмѣн и на-
слѣдникъ тобою нмѣсѣ дрѣжкѣн и жѣзѣ старостѣн
нмѣн, на негоже роуѣзѣ възложнѣна поуѣекъ и
обѣщанѣс ти обѣти въздѣекъ и т. д. нашао да се
тај рукопис петроградски са штампаним 1860 г.
„подиуно слажу“ тако да није било потребе исто
ни беджити.“²⁾

За овим наводи из истог рукописа петро-
градског још један пример, а у Даничићевом

издању од 1860 г. (стр. 216), који се почиње
овако:

Быше же по снхъ и т. д. што смо мало пре
напоменули и подиуно се слаже са издањем г.
Даничића 1860 г.

Тако се исто мој рукопис подиуно слаже са
издањем Даничићевим од 1860 г. Као што се
налазе и похвале како св. Симеону, тако и св.
Сави. Те се похвале почињу са реѣанѣм чудеса
од којих су иссечени неколико листа, а и Јагић
вели над похвалама стоји овакав наслов: **То-
гожде ђеодосѣа монаха похвааа светихъ и пре-
подобныхъ отѣцъ нмѣнихъ Сѣмѣона и Савыи оу-
чителю срънскоу.**

На тај начин „житѣ“ св. Саве штампано
Даничићем 1860 г. јесте „творенѣе ђеодосѣа
монаха.“

Ја ћу овде нешто више рећи о моме руко-
пису, из чега ћемо се још боље увјерити, да је
писац живота св. Саве издања Даничићева 1860.
записа монах ђеодосѣе.

Текст живота Савиног зове се не „жи-
тѣ“, него се зове „Повѣст:“ „Ѣже по силѣ
поуниаѣемъ Повѣстѣ. и т. д. што су доцније
преписивачи називали га „житѣмъ“, то је просто
из перазнаковања „повѣсти“ од житѣа. Реч пак
„Повѣстѣ“ потпуно одговара речи „Историја св.
Саве.“ У моме је, дакле, рукопису, не само по-
вѣстѣ св. Саве, него су ту похвале св. Сави и св.
Симеону са службама обојима срънским светителѣма.

Дакле може се смело рећи, да је „творе-
нѣе ђеодосѣеко повѣст св. Саве“
од роѣња до његовог преноса моштију у Ми-
лешово и постављање његових моштију у цркви
пред олтарем и помагање Србима не само за
живота, него и по одласку на онај свет.

У издању Даничићевом ништа се не говори
да ли су са житијем биле и службе, што да је
било, то би споменуо издавалац. Даничић вели, да
је фалио један лист у издању 1860 г. који је он по
рукопису двореке бечке библиотеке (бр. 62) печатао
у издању 1865. у предговору стр. XVIII и XIX.

Овде ћу напоменути, да сам сранио мој
рукопис с издањем Даничића (1860.) и нашао
сам ове разлике:

¹⁾ Десвот Мнхило и Стрѣмнѣр.

²⁾ Starine, V. стр. 12.

Издање Данич. 1860. у моме рукопису.

СТРАНА

103. Некотори оубъ стрѣзь **Стѣрь оубо Стрѣзь.**
 144. къ оутрѣи же . . . к'сѣтрне же
 157. да не икуто . . . да не уто постраждемъ.
 „ кѣсть . . . кѣсѣхъ бо
 „ мандѣи . . . мандѣи
 „ кесити изъ . . . кесити изъ
 „ ѿ нихъ же . . . отъ нихъ же
 163. не оумрѣть крамъ . . . не оумрѣть бо крамъ
 167. къ оутрѣи же днь се (не треба да дође реч
 скетиниъ патрїархомъ за) патрїархомъ, него: отъ
 тоуда стъ се къ оутрѣ.
 170. Теталѣи . . . Тесалѣи
 роусинъ родомъ . . . роусинъ хромъ.
 219. и што моужъ крѣксъ . . . и отъ моужъ крѣксъ.

Мој рукописъ је ваѣан још у томе обзиру што се из њега види, како су били веома рђави и непоуздани преписивачи. Ево у чему је ствар. цео рукописъ писанъ је једномъ рукомъ и то од почетка до листа 191 закључно. Онда иде 20 листа писанихъ другомъ рукомъ, а на 283 страни у наоколо текста опет ономъ првомъ рукомъ стоји забележено ово: „**кратѣа простите ми, по-ниже скою рѣкою не писахъ сихъ ѿ (5) тетрагъ. Къ же кашииъ разоумомъ бо-льше исправите, а не каините.**“ Речи „вашииъ разоумомъ“ упућују на почетакъ **Повѣсти**, јер се повѣстъ почиње: **Разоума** и т. д.

Писацъ је текста прочитао тихъ пет тетраћи друкчијомъ рукомъ писанихъ и ту у тексту исправно све речи, које је нашао да су погрешно преписане.

Да би се видѣла разлика између причања **Θεοδοσιѣе Повѣсти** (из 1860.) и **Житїа** (из 1865) Доментијанова наводимъ место које је значајно за оба писца.

Теодосије (из. 1860).

на стр. 200 а 101. издања и на страни мога рукописа 363:

По отъшѣствїи же цареѣъ болязнию обѣтъ емъ скеты, разоумъ скоѣ къ коѣу позванїе и призвавъ оуѣеники скоѣ и вса свѣтаа же и уѣстиаа, изже къ Палестинѣ и къ Сирїи, къ Егѣпту же и къ Кападоѣи, къ Асїи и къ Константиѣи граде искоуповаѣ събравъ къ уѣстииъ свѣщенства одежде, и свѣштиники златокованни каменїемъ и ки-

Преписивачъ:

Писацъ (поправно):

СТРАНА

250. съаоуѣани . . . съ сѣзани
 мало ниже додао речъ сѣ снѣ
 264. въ вїи пребрисао къ вѣи
 265. кднѣ . . . днѣ
 266. Има доста поправака, него је највећа шр.
 Недоуѣ да ѡбануѣтъ . . . да обануѣтъ нѣи ѡ
 нѣѣ ѡ коѣъ . . . коѣъ
 или: къ касъ . . . къ к'асъ
 „ много . . . мною
 „ късселенион . . . къселениѣ
 „ ко моуѣдѣмъ . . . къ мысѣмъ
 „ уѣснѣи же . . . уѣстниъ же
 „ прѣкаанасъ . . . поканѣмъ се
 ѡносѣра . . . отъносѣраго рѣ
 „ и акисъ подикѣте се . . . и акисъ подѣикѣте се
 „ нан . . . намы
 (изоставѣена речъ) . . . отънѣраѣтъ се
 „ . . . нослоуѣшѣствѣтъ
 (замрѣана) . . . и намы

Од стр. 318. иде рука писца, који је из почетка почео писати на до краја књиге буди долазе похвалне, службе св. Сави и св. Симѣону, а при крају инициали стихира (црвенимъ мастиломъ) склапају име **Θεοδοσιѣе**.

Црвенимъ словима стоје написане су и ове речи: **аже когда не бываѣтъ великаа вѣтери, ѡ агриниъ поѣмъ канѣѣ ѡѣриъ спасѣу Христѣу и скетѣмоу Сѣмѣѣѣѣу и Сѣкѣ. Творѣнїе Θεοδοσιѣи монаха по Г стѣхъ.**

Доментијан (изд. 1865.)

По отъшѣствїи же цареѣъ приложи се ѣмоу болязнь крѣпка; коѣоуѣиѣиъ же разоуѣженїемъ расписѣ и късе скетѣиъ потреби прѣковѣиъ събра-ныѣ къ свѣтиѣхъ страѣиѣхъ иѣросѣлѣмъскѣиѣхъ и расписавъ благословѣнїе късѣмъ уѣдошъ скоѣиъ и благословѣиъ всѣѣ уѣда скоѣ и сѣродѣиѣиъ скоѣ и коѣпрѣданїѣѣ ѣмоу стадо люди и зѣмѣѣѣ скоѣ ѣго отъѣстка, и съ скетѣиъ благословѣиѣемъ и съ скетѣиѣиъ потребиѣиъ отъсѣѣ оуѣеники скоѣ

мь оукраисны и проуеє сасоуды црѣковныє, тѣмъ же скетыхъ много, сѣи въса расписавъ и рхїєпископїю, дроугаа же и къ Стоуденицю стѣи поклѣкъ, миръ же и благословенїе Влади- в краю и своего прѣстола намѣстникъ блаже- ю Арсенїю архїєпископу и въсен земли лю- сконхъ писанїемъ даровавъ. И тако свое оу- къ въ сръбскоую землю отпоустникъ, самъ въ малымъ остава. Дастъ же и къ патрїархїю црскоую скенщенїе уѣстныє одежде и книги окриваны и скенщники каменїемъ и бисеромъ ашенїи и проуєє сасоуды црѣковныє, е же и тѣмъ къ уѣстъ божїен цркви и къ въспомн- : скетаго стоетъ съблюдаема и ницїтїхъ же анъ оуштедривъ, ꙗко ниуєсоже оу себе оста- юу, нъ въса отьдакиноу и лѣгоу отъ всего къ одоу оуготовкиноу се, похваляше же кога прошенїе его испальникша, и къ тоуждїхъ нахъ доухъ его прнети хотеша. Прїндеже къ оу блаженныи ѿоакны патрїархъ и видѣвъ его въ сырьти и коньунаа дыхашаа глагола къ оу: Аште великыи колезнь твою цароу възвѣ- въ? Скетынъ же много молатъ глаголю: не въ дъ великъ снмъ владыко скетынъ вьдаждъ мене. ѡсткое паує сыноюу сътворнкъ, и самъ къ отьдѣдени келїю, и не дѣи мене къ тннннѣ въ сконъ къ господоу отьдати. Молитвѣ же и еднїеє о господи цѣлоуанїе дроугъ дроугоу по- ша, и тако патрїархъ къ своимъ си отиде. Къ ѹпошнїю же въскрсенїа днѣи недѣли оксита- и прѣуѣстныихъ и скетыныхъ и жикоткоренїихъ говѣхъ тѣннъ скетынъ прнѣстникъ се, глагола, и прнсно глаголаше: „Слава Богоу о всемъ.“ ѿе ꙗко се нѣкъмѣ издавна любнннїе нѣднѣе съдѣнкоствѣннкы (вршѣацїи) нмѣе, въ быкъ доухомъ божїихъ ангелъ къ нѣмоу ѣстїе снмъ оукѣракише се въселїемъ скѣтаъ нѣмъ нескѣзаннѣо ꙗкашнѣ се и снмъ ѹнстотоу нѣе свое нзкъствѣтовакнѣе и тако до конца то благодаре бога къ роуцѣ его прѣдастъ до- скою.

Теодосїе.

прѣдъ собою и распраки въсе, и възвѣже на го- спода неѹлаа скою. и келымъ колеснтоу прѣоске- штеннѣмоу, и готовештоу се къ отьхожденїю и богоѡтца Давїда пророуѣсткоу поутъ къспрнѣемъ и съ радостнѣо вънннѣше: ꙗгда дастъ се достоѹ- нннѣе господашнѣе, и сынове мѣзда ꙗаода трѹдѣааго соуда: нѣдѣже ꙗгда отькрѣсты оуєсы съ страхомъ рнннѣтоушннѣмъ ангеломъ и съ говѣнннѣмъ слоу- женннѣмъ и апостоломъ съднннѣмъ на прѣстолахъ келѣуѣсткнѣмъ своего, Христосъ ꙗкнѣтъ се любнн- тннѣмъ нѣго, нзколынкѣмъ сконмъ, ꙗже нзкоаи секъ достѣннѣе соѹште и о дароу отьлаащннѣмъ радо- кати се наѹнѣноу, ꙗже и снмъ прѣскѣштѣннѣ къ сннѣмъ послѣдннѣмъ днннъ сконѣмъ когомѣсѣлннѣмъ разоѹмомъ познаваше ѡбѣштѣаго соуда послѣдннъ днѣмъ къ нѣмъ же възданнѣе боѹдетъ комоѹждѣ по ѹнѣлоу добрыхъ дѣтѣааи отъ неаѣнѣмѣрѣнааго соу- дннѣе прѣвѣднѣноу възданнѣе; и того ѹмѣ прнлѣжнѣо прозрѣ доухомъ скетыннѣмъ и разоѹмъ позкѣаннѣе лю- бннѣтелемъ своего, нѣго же отъ многнхъ лѣтъ и дннннъ ѹаѣла въ; и прѣселѣннѣи се хотѣ на прѣнѣкѣсѣнаахъ сѣла желѣаеааго хотѣ видѣти и гоннѣааго постн- гнѣоути, и съ ннѣмъ къ ѣднннѣннѣи бытн бѣсъ коньца къ кѣкъ аѣннѣ. Днѣкн же соѹботнѣноу мннѣоѹкнѣноу и нѣаннѣи недѣлнѣмъ прнспѣвѣннѣи, и въскрсѣннѣа днѣмъ ѡзѣраюшннѣи, и съвѣѹєра многннѣмъ ѹасѣмъ мннѣоѹк- нннѣмъ и къ полоѹношннѣю прнѣаѣнѣаюшннѣмъ се, покѣлѣ прѣоскѣштѣннѣмъ оѹѹєннѣкомъ сконмъ рекъ: Уѣда и кратнѣе поѹннѣѣте понѣ да и мало прѣдѣложнѣтъ кѣ напрѣдъ кѣштѣше потроѹжденнѣе. Распрн же кѣкнннѣи къ тѣлѣ прѣоскѣштѣнааго, ꙗсѣ- тѣство земѣлнѣноу потѣже къ своѣи мѣтннѣи земли, и келымъ ѡтѣжѣѹа; а доѹшѣскнѣноу ꙗсѣтѣство паѹє кѣзѣможе и прнѣе снѣлоу и крѣпѣсть и кѣзѣвоєска къ некѣсѣннѣмъ, разоѹмѣвъ сконѣго владыкы скороѣ прннѣштѣкнѣе и скетынъ всѣгда готовъ на моантѣкоу и по ѡбыѹаю прѣскѣтѣааго въскрсѣннѣа прѣзднѣмъ — стѣко хотѣ прѣслакѣннѣи полоѹношннѣи ѹмѣ прннѣштѣкнѣе жѣннѣа некѣсѣнааго, паѹє прнлѣжнѣо ѡбѣрати се на моантѣкоу, кѣпннѣе кѣсѣмъ оѹѹмомъ и кѣсѣмъ ѹѡѹѣ- сткы доѹшѣскнѣннѣмъ пророуѣскнѣмъ глаголѣмъ възданнѣхъ къ неѹлааи моѣи къ господоу богу моѣмоу и го- спѣди оѹсѣлннѣи моантѣкоу моѣю и кѣпаъ моѣи къ тѣкѣ да прннѣдетъ; и неѣтѣвѣратнѣи аѣнѣа тѣкоѣго отъ мене, кѣнѣже днѣмъ тоѹжоу, прнѣлоаи къ мнѣ оѹхо тѣкоѣ

и скоро оуслышии ме; иде яко исцелюше яко дымъ дѣнише мои, и кости мое съметаше се зело, и оуны къ мнѣ доухъ мой, и сръдце мое съмете се къ мнѣ, и остави ме сила моя; и въздѣхъ къ тебе роуце мои, и доуша моя яко земаа безроднаа желаетъ твоего помилуванна, и скоро оуслышии ме, Господи, съконѣша се доухъ мой, и не отъврати лица твоего отъ мене, и изъими ме отъ крагъ моихъ, Господи, къ тебе прибегахъ и доухъ твой благи настави ме на земаю правохъ, имени твоего ради Господи, ожениши ме по правдѣ твоей изведи отъ неуди доушоу мою и мнѣости твое потрѣби краги мое, и погуби вѣсѣстоужающе доуши мои, яко азъ рабъ твой ѣсмь, оуслышии ме правдою твоею и некииди къ соудъ съ рабомъ твоимъ, яко неоправдѣти се предъ тобою вѣкакъ живы; и изведи нѣтъ тѣмънище доушоу мою исповѣдати се имени твоему. И тако прибежи се къ концоу житна. И се късеблагыи господь обѣштамы се послоушати истинною призывающаго его, и скоро обратѣ се блвзъ скръбешныхъ и рекыи нелъжныи оусты своими: призови ме и оуслышоу те; и се придохъ; и рече: Радоу се рабе мои, истинъ мѣстелю. Скетыи же оглаши се, и слыша скетыи и слздыи гласъ глаголющъ: блгын рабе мои и вѣрныи, се зоветь те доухъ скетыи; прииди, оуслыи и поушши, да примешъ въздана моя обѣштана тебе и късѣмъ любешнымъ ме, къуымаа блга, ихже око не видѣ, ни оухъ не слыша, ни на сръдце уловѣкоу не възидоше, идеже оутотовахъ ти за прѣмногыи троуди твои еже троуди се посладоуе скетыимъ пророкомъ и апостоломъ и мученикомъ и късѣмъ прѣподобнымъ, разануынымъ подвиги своимъ късѣуыныхъ испльникъ; того ради блаженъ еси, и имать твою прѣскѣтаа въродъ и родъ; того ради къ прѣнебеснымъ сълюбовно въкоривши се, идеже скѣтъ прѣскѣтаи сплаетъ и поконше твое оуелажено ти есть и оукрашено разануынымъ красотами троудъ твоихъ. И късебмынымъ приходомъ къ полоуношние господски приходештоу къ рабоу своему. И тако нѣкъ ны блгымъ обмыаемъ изиде света доуша его и не оста своиѣ матице въ господски приаппсе давидовскыи капиюущи: приаппсе доуша моя по тебе, мене же приистъ десь-

нија твою. И ангели благиши пришеа кьстѣ и самѣмъ господемъ кь радостемъ вѣчнымъ прѣставленѣ кьстѣ; и съ господемъ порадовакьсе радостно оною неизреусиною, и по глаголюу господню: радости его никтоже некъзметъ отъ него; и съ ангельскимъ ангъ и съвръстани апостольскимъ и съ блаженнымъ доухъ кь славы кедомъ кьстѣ прѣдъ улоуколюкыи нија творца своего; и за прѣмногые троуды свое обрѣте его, калга и прѣмносерда и прѣвеликыи скетъ съподокн се видѣти, идеже велици патриарси и отци отцемъ Авраамъ и Исакъ и Яковъ и идеже прѣмоудрыхъ пророкъ ангъ, идеже блаженъ доухъ апостольскаго учсла, идеже кезъ учсла ангелавскихъ силъ, съ тымъ съподокн его кьсодръжатель Господъ кезъ конца радовати се кь кьсе кькы, аминь.

Доментијан.

Из овога упоређења јасно се види, да Теодосије писац „Покъсти“ приповиједа јасно, тачно ецизно:

Теодосије казује (1860 издање):

Како је дошао архијереископ Сава у Триново мео се, распределно свете ствари и свете ии и свете мошти по еписким манастирима, по највише ствари у Жичу и Студенцу, по благослов краљу Владиславу и своме „Нанику“ арх. Арсенију и благослов целом на и то испратио по ученицима, а код њега стало мало; како је цар Асењ отишао у лов, му је у очи недеље дошао патриарх Јоаким га да јави цару за његову болест, како Сава одбио и Јоакиму рекао, да га и он и у миру и тишини, како се причестно св. вићем, како му изненадно дошли (из Србије) и вршњаци, чему се нарочито обрадовао, је био весео у њином друштву и како је орио своју узречницу, коју је имао обичај отац му говорити: „Слава Богу о всемъ вему хвала Богу) и како био весео у кругу к милых вршњака и у том расположењу о душу у божије руке. То је тако природно, као да очима гледамо тога великога Срп на смрти.

(Издање 1865) Доментијан је у своме причању тако та факта претрпао цитатима св. Писма, да се читаоцу вијају мисли по небесима са апостолима, св. отцима, па чак и мученицима, каквим занета није био царевих — први епископ архијереископ, како се борила душа са телом, како се молио Сава, а заборавио да наведе манастире, којима је послао Сава мошти и свете утвари, па је заборавио да наведе да се Сава причестно и заборавио да наведе свагдашњу Савину изреку и најпосле сбрао тако своје причање, да се незна време ни кад је издануо, а види га на небесима са свима патриарсима починући од Аврама до Апостола и Ангела. Овако причање то је агнобиографија, али се њоме не може служити историја. Овде су споменута не претураио она факта, која је у **покъсти** написао Теодосије, а то је доказ да је Теодосије написао самостално **покъсти** св. Саве онако како је у ствари живио светитељ. У Доментијана житију св. Саве нема ничега новог из живота земаљскога светитеља, али зато има многоглагољанија и грчкога витијства сувише много, да се историк не сме ослоњити на његова факта ако их не пађе

КАЗА НХ БОЖИИМЪ ЛГТЕЛИ НА ПОМОЩЬ КЪ БРАНСЕХЪ,
 АНГЕЛМИ НХЪ ОТЪ БОГА ПОСЛАНИЕИИ ИКО ИНОГНМЪ
 КЪ КОНИСТЬ НХЪ ГАЛГОДТИ: „ВИДЕХОМЪ СВЕТАГО
 МСОНА И СВЕТАГО САКОУ ПРЯДЪ НАМИИ ВЪ ПОДЬКОУ
 КОНЬНИХЪ КАЗДСНИХЪ И ОКОГО ОУБО ВЪ СМЪРЕННА
 ОУЬСКА ОБЛУСЕНА ОДЕЖДОЮ, ОКОГО ЖЕ КЪ СВЪТАДА
 СТИТЕЛЬСКА ОУВЪРШЕННА, ИНОГНХЪ ЖЕ ПРОТКНИХЪ,
 СЕ НА ОУЪУЕСТВО НХЪ НА СРЬНСКОЮ ЗЕМЬ ПО-
 ВЪГНИХЪ СЕ МОЛАНТВАМИ КЪ БОГОУ ПОСРАМИАНЕИИ
 РАТИШЕ ИКЪНИХЪ, ИКЪНХЪ ЖЕ И ДО КОНЬЦА НИЗЪЛО-
 ШЕ, ОУЕНИШЕ.“

Повѣсть (житіе) писано једном руком, на мах даље стоји: Тогожде **Θеодосија** мо-
жа похвала скетиних и преподобнихъ отицъ
шихъ **Сѣмѣона** и **Савки** оуцѣтелею **Сръбскою**.
Ог овога миѣње је Јагића, да је текст „по-
сти“ св. Саве издања 1860 г. дјело Теодоси-
је, као што су и Теодосијево и похвале „на
онјоу“ светитеља.

И у моме рукопису ова се цела похвала
нази и још их има две три подобне. Г. Јагић
навео неке :

Отъ сихъ хваленихъ светихъ и къ богоу из-
данныхъ моужь соуть сїи отцы наши, ихъже над-
писанїемъ слока вышнихомъ, прїподобенїи Сѣ-
сень глаголю и всеослащенїи Сава иже нынѣ
аши хвалени и оубо сицевнымъ къ правдоу ди-
ти се и достоинно сихъоублажити, за нїе и они
моужи подобокрѣдїи намъ бвше и
їсусъ насъ бога къзлюбїше.

О Симеону овако почиње: Нѣ оубо прѣпо-
будо отьца нашего Симеона, яко оть испрькз¹⁾
ишии кнѣжен и аѣтъ дѣлгнхъ отьстоѣ-
емь, иже еда къ мѣроу житїа его всехъ ис-
аваснїи его сказати, нѣ яко же оть житїа
о проумитающе разоумѣхомь, иже по-
исрен того яко прѣбогатос скрокише
и приуестїе отьче намъ уedomь его
исанїемь оставише.... иѣцїи²⁾ же и кнѣ-

¹⁾ Ово је место узето из житија Пемањина писаног пр-
крајем, који вели: Иако... ксепитани нам Стјанъ, сего сје-
меди (оца) својо рождество.... али искупују ми тагда
ишъ свѣдѣшихъ каже ѡ рождѣствѣ его и т. д.

²⁾ Dakle Teodosije je ne samo pročitao ono, što je o nama napisao, nego pozvao i neke, koji su Nemađu lično znali i čuli....

ДЕКИШЕ ЗНАЕТЕ НЕЖЕ И НАУЕ НАШЕГО КЪ СНОГЛАГОЛАНІА.... РЕСУН „КУЕРА И ДЪНЬСЪ“ ТВРДЕ ДА НЕЈЕ ПРОШЛО МНОГО ВРЕМЕНА ПО СМРТИ ОБА СВЕТИТЕЛЯ. ПОХВАЛА **Симеону** СРІШАВА СЕ ОВИМ РЕЧМА:

И сѣа зко тако, кже о отьци нашемъ прѣ-
подокнемъ Сѹмеонѣ. Послѣди же еже о немъ
кѣкоуиѣ слоко да пождиѣ реда. Прѣи-
демъ же нынѣ кѣ сего по пѣлти сынѣ
(т. j. св. Савви у моме рукопису види мало
даѣе), по доухоу же скетомъ отьцоу и обре-
щемъ и сего отъ добра рода¹⁾ народъ
изериль.... [ово речи свршетка прѣе главе издаѣа
Даничиѣва 1860 г. из „Покъсти“.]

Још ћу навести неколико похвала св. Сави
из мога рукописа :

ETHIOPIA 29:

Стѣснѣна прѣсѣчено къ мѣ морс урынное и
казна ми кже питѣема нѣше глѣбна, таже коу-
пно безѣроужнымъ быкии прѣнѣстѣне и кѣсо-
рѣжымъ грѣкъ. Пѣсьнѣ же богоу красна кѣстѣ-
ваше се: славно бо прослави се.

КѢНЕГДА ВЪЗОКЕМЪ ИЗЪКЛИ НИ ГИТКА СВОЕГО
ВЛЫНИ ОУСТАВАЕМЪ, НЕ ПРѢДЖДЕ НАСЪ НЕУВѢСТНЫМИ
ПОГЛЫРЕНОМЪ БЫТИ, ДА НЕ РЕКОУТЬ : ГДѢ ЕСТЬ Хри-
СТОСЪ КОГЪ НХЪ СОУІЕТНЫ РАКОТАЕ ІЕМОУ.

Много яко къ Христу нмоще дръзновеніе
отъ бѣдъ житенскихъ молишь се и отъ скѣи вѣ-
дъныхъ насъ избавите окаяющіе бремя грѣхъ
нашихъ молитвами Сумоне кононосне и Саво сви-
щенне.

КАНОНЪ СКАЗГО САРЫ ИМОУЖЕ ЗАУЕЛО (ИНДИ-
ЦИАЛИ) СНО СЛОГОУ СВЕРШАЮТЬ.

САМОУ ПОХВАЛИТИ РАЗУМА БОЖЕ МОИ
ДЯРОУИ МН.²⁾

Гредете людїе поїємъ нѣсъмъ Христоу Богоу.
Свѣтъ отъ свѣта Христе бже, отъ отъца прѣжде
вѣкъ рождъ се исконн сїи съ отъцемъ и съ
доухомъ, мракъ³⁾ дѣшє моєє отъгнакъ
озари поутъ мон молю се, кко да въз-

¹⁾ т. ж. омет сн. Савва.

²⁾ На другом месту види: Теодосије: појуге очи сивеици.

³⁾ Издање 1860. Теодосија ...подати ми свјѣта зорѣу ножи:
мрака доуше и оума очистиш си... стр. 1.

ногоу пѣти твоего оугодника Сакоу Свєспє-
ниаго.

Аре и улоуькьсь отьус естествомъ аггальскы
на земаи пожилъ еси, деснаго изъ юности
поутынемъ се цѣлоуздриѣ раунтелъ кыкъ доуха
скстаго уистое обьтєлицє Сако всєскєрєниє
къи се и т. д.

Къ моудрости глєкнзюу страхъ кожін възду-
ениъ и т. д.

Оусамна Екка прькомнлосты уьстєна и т. д.

Ктори канон св. Сакы кьнємъ же ѿ ую-
дотворєнїи єго.

....На гороу разоумъ добродєлїи кьзньдъ къ
уькьстєнѣжєгорѣ Аѿона дьзгаго изъ Исакѣ по-
добно самаго себе кьзємъ еси ндєжє кьсєсєжє-
жєниа окує срьдчє скєюмысакно пожрѣмъ еси.

Паулово наслєдєниє и апостолоко приємъи
и т. д.

Сакоу съ Сымомъ прьзрѣкьша тѣкєноую,
кожєстєнѣмъ ка кькы сподокїста се ндєжє нынѣ
о насъ моїта се. и т. д.

За овимъ долазе стихирє муронзлєкнзю.

После овихъ похвала навєшѣмо изъ г. Јагиѣа
„Новъ доказъ — вели онъ да је Теодосїє живєо
у XIII в. могли би смо наћи и у овимъ речма о
св. Сави, како је моїри свога отца донєо у отач-
бину, па даѣє идє: (И кь скєю присно се отьу-
ство) ндє кєа и до нынѣ скєтїи єго моїт-
кѣи сьхрѣнѣмѣа негїємоуѣа прьєкнѣють (а ово
значѣ да је писано после смрти Нємѣє, а за
живота св. Савє).....

[После похвалє св. Савє наставѣа хвалити
общицу]: Се оуко ѿсовъ кождо скєтїхъ отьцѣ
нашихъ склѣзѣомъ, изъ вєхоуждѣнє соуѣрь скєтїхъ
дрєкнїхъ житїємъ..¹⁾ и ѿкьрѣно жє нѣкыи и
кькоуѣнъ похвалити тьѣрїи се.... нѣ уюждє се и
кѣко похвалити не кьмъ“....

„Изъ рєчи које ѣу навєсти — вели Јагиѣ,
могли би смо изводити, да је Теодосїє позван
био.... од отаца свєтогораца, да се састави овај
панєгїрик (похвалу), јєр се вели: нѣ ми изкожє

¹⁾ Ово се говори у пакєтїи Теодосїѣ у првој глави.

єсть достовно похвалити исповєдѣлюѣє и
ниихъ словєсъ изъко не искоуєсѣи кєсїєтїи
хотєхомъ, обєдує вѣшнїи моїтєкѣи оуноуѣ
кь сїѣ повєдїхомъ се.

„Још ове рєчи: оть многѣкєрѣзѣаго
рєдѣаго нхъ кь богоу житїѣ изъко оть разѣ
и блѣгоуѣхнїиихъ цькєтовъ кьнѣцѣ похвалѣи
сїхъ кьнѣуѣнѣи и испѣвѣдѣнѣмъ дєлѣ докєро-
нїхъ хлѣкєнїѣа изъко сьстѣкнѣмъ¹⁾ рєкоуѣє (а
били извори изъ којихъ је Теодосїє црїє

.....даѣє: колышѣа и Титѣ прькєє и
нѣаго послѣдїи Диоклѣнтїи кѣкїста се изъко ли
не зазорно вѣсь нѣрнїєлѣмъ (Упѣѣує на
рѣѣєнѣ Нємѣѣнѣа)..... и збожїи кєи ндє
многѣхъ кѣнїхъ блѣгодѣѣнїи нѣсїѣрѣшє
и нѣнѣ нѣсїѣлѣуѣє се и єжє кто лрє утѣ-
кѣє оть вѣсь²⁾ прїєсѣмъ и нынѣ кѣнїѣ
ємѣє, кьзкѣстїтѣ намъ и ѿкьрѣно с
дѣнѣсь сьѣрѣкѣшє кѣѣ о сїхъ да вѣсхлѣ-
нѣи и прїєшѣстѣємъ скєтїхъ вѣнїхъ
црїєи зємѣа лѣудєи кѣнїхъ блѣго-
єє и прѣсвѣтїи се и црѣкѣи кѣнѣ вѣсѣтѣ се и
дѣтѣкѣи и блѣгоуѣхнїи сїхъ нїмоуѣє..... грѣ-
шїиихъ скєтѣлїиихъ и уюдоєнєстѣ кѣнѣ покѣлї-
се мокоуѣю цѣлоуємъ.... (на крају писѣа
вєлї): „мєнє соуѣрѣ³⁾ лрїєи нї моїи з
стрѣкѣкѣ⁴⁾ и лншѣкѣа“ прѣпорѣчує
штїтїи обѣ свєтїтєлѣа.“

Збогъ свєга овога г. Јагиѣ ставѣа Тео-
у XIII вєк, а не у XIV.

У Хлѣдовскѣмъ рукѣпису похвалє є
мєуну и Савви, стоїи: вѣнѣса кѣтѣи рѣ-
нѣсь цѣрѣстєковѣи блѣгоуѣстїо зтѣ-
нѣа и нѣ сѣпрѣтїєкѣа мѣзѣкѣи повєдѣ
оть Хрїєта испрѣсѣлѣа⁵⁾“....

¹⁾ И дѣнѣста се у похвалѣама Савви корїєстїо „ѣ-
лїємъ“ Дѣмїтїѣанѣмъ, јєр за себе вєлї да је „кѣсѣнѣ

²⁾ Бїо тако рєчїи сѣврємєнїє, т. ј. Од ѣлѣхъ ар-
ховнѣу нїєрѣу, а сѣда се он ѣлѣмѣа обрѣаѣ: прѣчѣ стѣ
їнѣ) прїємъ а нынѣ — кѣмѣа прїємѣаѣ и т. д.

³⁾ Да нїє бїо од ѣнїхъ дєвєторїєнє, коїѣ су єст
Саву по смрти отїној?

⁴⁾ Ова рєчъ кѣѣ да хоѣє да напѣмєнє ѣдѣзѣкѣ кѣ
св. Гѣрє, Дѣлїи и он нїє бїо у томъ брѣју?

⁵⁾ Овако говори чѣвєк коїѣ је познѣвѣѣо обѣ свѣ

CHOMERRE XXXIII

11

сана, кинине и апостолске катедре не к њимъ
хвало докисрају се.....

Ето то су били вршњаци и савременици
св. Саве. Савременици Немањини отпутовали к
својим очевима при крају XII или у почетку XIII.

Савременици Савини посвршавали су до по-
ловине XIII века или најдаље у трећој четвр-
тини XIII века, а кад се узму на ум сви изрази,
које смо навели у похвалама и стихирама, онда
необходно морамо признати, да је служба Си-
меону и Сави постала веома брзо после њине
смрти, према чему морамо уврстити Теодосија
у број писаца или савременика св. Саве, који
су га надживили тек у сваком случају у број
писаца XIII. в. и то старијега по годинама од
Доментијана.

Штета је што није очуван крај **повѣсти** и
служба св. Симеону у моме рукопису, али се
надамо да ће се пронаћи још који читав пренис
и у њему завршетак, где ће бити забележена и
година кад је писана „**повѣсть**“: „**Творење Тео-**
досија монаха.“

Из приступа овога дела јасно се види, да
је Теодосије написао „**Повѣсть**“, према чему сма-
трамо, да је садашњи наслов у нашем пренису
доцнији додатак, кад је одржао врх правац пи-
сања Доментијанов агиобиографија.

Наслов мога рукописа *правим словима* стоји
овако:

Житје и подвизи въ поустини съ отъ-
цемъ (в прѣ отъца?) и осокъ (доцнија путовања)
хождѣнѣ и отъ усты уюдѣсъ съповѣданѣ иже
въ снѣтѣхъ ѿца нашего Савы, прѣзго
архѣпископа и оуцѣла Сръбскаго.

Првим мостилом стоји додато: Съписано
прѣводнымъ Доментѣаномъ Тсромонахомъ мона-
стыря Халаидарѣ нарицаемѣго. отъ е блгослови.

Расодер пакъ Јевтимије вели: съписано
Теодосѣемъ монахомъ.

Одкуда је то дошло, да се и ово „**житје**“
припише Доментијану, видићемо даље.

Овде ћемо рећи неколико речи о Доменти-
јановом писању само толико, да је он био веома
привукао читањем житија хришћанских, које
је читао борбу с „јазичеством“ на се износи

св. Симеону и св. Сави такви противници, као
да су то били „јазичници“. При опису Савине
смрти, Доментијан је употребио једну реч из које
би се могло извести, да је он читао службе Те-
одосије¹⁾ о св. Сави на име: он вели за св.
Саву „**распоредикъ**“ утвари и мошти прику-
пљене у своме путовању, јер даље о томе ништа
не говори, како је распоредио те скупоцене ут-
вари и мошти, прескаче долазак савиних при-
лика и обичајну узречицу св. Саве, а опширно
збори о Савиној души на небу.

Још је карактернија разлика између **повѣсти**
Теодосије¹⁾ и житија Доментијанова у причању о
смрти Првовенчаног краља.

По „**Повѣсти**“ ви у Сави видите правог је-
диноупотребног брата краљева, како на коњу хит
своме брату, како плаче, приступа братњеву телу,
гриз га, меће му руке у недра на срце и, кад
су сви плакали и вајкали се, како је умро краљ
Сава рекне: не плачите и уђутите *краљ* неумире,
него ако је умро, онда је умро Стеван, али *краљ*
неумире *le roi mort — vive le roi!* И како је
краљ дошао себи или кад се убедно да је Стеван
умро он проглашава краљем Радослава!

У Доментијана о томе се сасвим другачије
казује и то је казивање претриано библијским
текстовима и молитвама, да се сама ствар не
види. Па тако је свуда: Теодосије казује „**по-**
вѣсть“ просто и природно, а Доментијан свуда
ствар тако претрпава текстовима и молитвама,
да се добија сасвим другачији појам о току ствари.
Нигде не видиш лични труд и дела, него видиш
вољу Божију, а читалац је само посматралац воље
Божје као кад се посматра на бини чудесна
представа.

Како стоји „**повѣсть**“ према Доментијановом
житију Савином и Немањином, исто тако стоје и
умотвори Немањиних синова према труду Домен-
тијановом изузев похвале првог краља своје оцу.
Савва о своме отцу пише: „слово ђ.“ и Теодоси-
је у житију Савином вели „слово“ а пише

¹⁾ Теодосије није могао узети из Доментијана онога, шта
тамо није било на пр. називање ствари, које шале у Сту-
деницу, које у Жичу, и т. д. Таква фанта показује човека, који
их сам знао и видео.

похвѣсть“. Казујући какав је био живот Немањин пред „Богомъ и предъ људма“ и управо писац „Похвѣсти“ узео податке о Немањиниом животу Савиног „а. Слова“ о Немањи онако кратко ко је то био написао Сава. Доментијан је ео податке из описа Немање првог епискога и још их више текстовима записао и препишао.

Да најпре прегледамо све до сада познате списе, да их објаснимо историјским догађајима и фактима односнојући са кратким пролошким житијама св. Сава, које се налази у моме рукопису, па после да завршимо ову расправу.

а). Из онога дела житија св. Саве, који си наслов: „Творение Теодосија монаха,“ кратка ографија св. Саве гласи:

„Сего оубо блаженнаго и скетителемъ състомаго, светаго и преподобнаго оца нашего Савы житие сие кже: Бысть оубо благоу и правокерноу родителю сынъ и любимъ ю нн. И измада възлюбн бога к'сѣмъ срьднмъ и всею доушею своею и еуангелскимъ гласъ слышавъ глаголющъ: иже оставитъ оца и матеръ и вса краснаа мира сего сторицею приетъ и жизнь вѣчнѹ наследитъ. Оставъ оубо оца своего и матеръ и вса краснаа мира сего крѣмъ крѣсть послѣдоваа Христоу и кѣжа въ стоюю Гороу и вышѣ въ монтырь скетие и всакии богородице рѣкомъ Кафопедъ приетъ стъ мнннскомъ образъ. Тредомовице его жие кто исповѣсть, иже трѹднѣ се добре пошнѣмъ, бдинѣмъ, молитвами, ико прѣкзити тѣмъ аггелскимъ все монахи соуцреѣ въ мѣстѣ м. Югоже видѣвъ богъ, иже вса провидѣ и днн, хотѣ всѣмъ спасти се и въ разомъ испити прѣити, кожественнмъ посвѣщеніемъ и бладатноу светаго доуха раждѣтъ се, иже не себе мннго на высотоу възведъ докомъ ет, нъ соу поутъ и родителема сконна показавъ и тѣ привести къ добродѣтели аггелскаго житѣа, въздъ хотѣ посѣтити и видѣти отьѣство си, слышн бо ико соутъ, ико овѣце немнѹице пагыра. Господоу богоу поснѣвѣствоуице емоу,

и яго прѣмнѹици скетительскаго и адевскаго освѣщенѣа, земаю оть-

ѣствнн яго сподобнсе полоуити. И слышн о немъ к'селемнскимъ патрѣархъ Маноунаъ. Сташе бо къ мирѣ ико Сальнѣе и добродѣтели ради яго постави яго архѣпископа к'сеѣ срьбьскыѣ земаѣ и к'роуѣннѹе иемоу стадо пастн добре и исписнѹи постави и к' скѣщенннн и мнннскимъ уннѣ оуиножнѣ. Архѣпископѹю създавъ оукрасн к'сауьскимъ докромнн.

И пакн оставнѣвъ к'са и шѣствовавъ въ Тѣроуьсалинѣ поклонити се грѣоу Господноу и к'сѣмъ мѣстоу. Таже и к' Сианъ желанѣа полоуиѣвъ богъ бо разомъ исплнѣнѣтъ к'са прошенѣа нхъ, икоже и семоу светомоу желанѣе бо и молаше се въ тѹждѣн странѣ приетн конѣцъ житна сего, икоже и бысть. Дошѣдъ Трьнока и к' царьскимъ полатахъ прѣдасть доухъ скон господскы, иегоже възлюбн. ѣствнѹе тѣло яго положено бысть въ грѣбѣ. Многоу же к'рѣменоу мннѹоу шоу богомоеннаа яго уѣда земаѣ отьѣствѣа яго съ к'сакнмъ оуьсрьднѣмъ дошѣдн обрѣтоше и цѣло и никакоже разѣдроуиѣно любѣзно възпрнѣмше оть земьнннхъ вдрѣ и прннесоме ѣ съ всакою ѣствнѹю к' земаю отьѣствѣа своего и дѣже ннннхъ ае житѣ того молитвами боже помнѹи насъ ико уловѣкомѣнѣ.

У овоме краткоме житију, које је написано по житију св. Саве издање 1865 г. важна су два факта, да је народ био без свога пастира, да је оп дао земљи Архијерископство, краљевство и освѣћење земље. И Доментијан вели, да је мишло „много времена“, па га препели у Србију, да је био цел и неповређен, али је житѣе и сувнше кратко безфактично као и средњевековна житија. А што је важно ово једино „житѣе“ тврди, да је Мануило патриарх цариградски водно неке преговоре са Србијом, да је слушао за св. Саву и позвао га, да га за архијерископи.

б) Покојни Ђ. Даничић после наведеног записа бечке библиотеке, у коме се наводи запис издања житѣа Савиног 1860 г., где је речено: „сказано преподобнымъ Доментѣаномъ инокомъ и презвитеромъ манастира хиландара, съннсаномъ же Теодосіемъ мннхѹомъ того же манастира“ вели: „налазимо, дакле, и онога који прерадио и онога, ко је житѣе Савино съписао (написао) Писацъ Тео-

досија), а то допушта мислити, да је то дјело постало још прије и да је тај Теодосије живео још прије. Од оба поменути рукописа **много** је старији онај што сам га штампао 1860 г. По писму и правопису може се држати, да је писан у XV. в. по језику мислим да ваља *тврдо држати*, да је дело још *старије*, па у том рукопису само је препис, и да му је писац Теодосије и ако се именује у најстаријем рукопису.¹⁾

Тако је Даничић дошао до уверења, да је Теодосије живео у XIV. веку. Ну ми ћемо поћи још даље, па се запитати: *Зар је служба св. Сави и светом Симеону постала, тако доцне т. ј. XIV. века?* Ми налазимо у Доментијана, да је записан у свеце св. Симеун на годину дана после смрти: „Написане његоу въ редѣ скетиньхъ великихъ и прѣподобныхъ отьцѣ, пауе и чюдотворца и поклоннише се њемоу како и въсѣмъ скетиньмъ, богомъ прославленомоу на небеси и на земли и скетоу и божѣственоу антоургну сѣкрышъныи. Сѣткорнише праздньство скетомоу Симеонуу по комоу миротоуцоу, и приложнише његоу къ скетомоу Симеонуу богопринимцоу, како празднивати нма въ єдинь днь окыште праздньство. И благословише богоноснаго отьца нашего крь Сакоу написати њемоу канонъ и стихире и чюдотворениа њего. Онъ скетинъ написавъ и пакы благослови насъ оученике свои тѣмъ же благословеніемъ и по врѣмени не ртзавуи се отъ богоноснаго соурѣга своего¹⁾.“

Кад се прочита из описа св. Саве, биографије Немањине²⁾ глава 7. 8. 9 и 10, где се описује боловање и смрт монаха Симеона, па се сравни са описом тога истог догађаја Теодосија³⁾ монаха, сваки ће се уверити, да је Теодосије био савременик св. Саве и да је боље познавао тај догађај, него ли Доментијан. Нарочито обраћамо пажњу на страницу 60 и 61-у где се вели: „Испрьва сказахомъ великоу любовь коанко желаніе имѣаше скетинъ, еже отъ въсѣхъ оупразднити се и въ єдиніиѣни маууаанко сѣдѣти, на възбраніиѣ вист игоуменовъ, пауе же богомъ ради юности њего. По сихъ же отъусе приишествіе

оудръжа њего и еже послужити старости њего, къ снмъ же и хожденіа къ царѣствоуишнмъ и попеуеніа о сѣтакаении манастира....

Свети Сава вели, у биографији свога оца: азъ грѣшныи положихъ блаженое тѣло въ покій гробѣ, кѣоже ми бѣ пожелѣхъ и испълненихъ заповѣдь его. Сѣвѣкоупальнии се множествоу чрьнцѣ неотпоустихъ ихъ даже до .Θ. днѣ на въсавъ днь творѣиѣ ємоу слоужеву....

„Обауе въса о божѣ добръ манастирскан оустроукъ и игумена поставникъ, спасеніемъ крѣтѣ пешти се и отьца добръ къ богоу достигши кидѣкъ и прокодникъ и отъ въсѣхъ ослзбоу получникъ (значи противници отишли) мѣсто въ мѣстѣ реконьмъ Карекъ изредно обрѣтъ, водани оудобраємо плодосныи дрѣвы оукрашасмо, и спѣкоупникъ отъ прота, маууанію сѣбѣ келію сѣткораетъ и црьковъ скетаго и прѣподобнаго отьца Савы іероусалимскаго сѣздаи и многиньхъ отраксе и трини довантъ се (самѣ три остало) хотенитихъ црьковни оурставъ исполнѣти, самъ же сѣумѣствоуіе къ келіи, пѣиѣмъ и молитвами отъ въсѣхъ къ богоу оупражншесѣ, понавѣиаетъ юностиныи троудъ скоудно житіе и жестоуаннише пауе прѣкаго прѣемѣиетъ, пощеніемъ и бѣдѣиѣмъ, коленокладѣиѣмъ же и поштиньмъ стокииѣи кышкынъ быкѣтъ, въса кѣже нмъ прѣваа забвѣннаа къ прѣдннѣи прѣстрѣиѣмъ, оумилѣиѣа же и танца и обѣдѣннаа въздыханнѣи и сѣлзнихъ его истоуникъ аиѣе по достѣанію и по соуѣрѣствоу скажемъ¹⁾.... Даѣе овако говори о смрти Немањиној (стр. 95 рукописа): Сѣсѣимъ помощію и сыноу свокомоу когомѣудромоу Савѣ. И тако отьпоуѣиетъ кождо ихъ къ келію, заповѣдакъ нмъ: никѣмоу же ихъ къ њемоу до оутрѣ непрѣхѣдѣти, бѣ бо ношѣ оужѣ. И асѣіе къ послѣднѣи старости вѣнезѣанно юуношескѣи отъ одра вѣстѣиѣи и како нѣкынъхъ благородиньхъ или сѣвѣтѣиѣи и высокынъхъ отъ цара прѣвѣти ѡжидаѣ кеселою доушею, сѣвѣтѣиѣи и скетиньмъ анѣльскынъмъ образомъ оукрашѣи се. И тако сѣвѣтѣиѣи и прѣуиѣтѣиѣи и бесѣмѣртнѣиѣи и живѣиѣи

¹⁾ Дом. 1863. стр. 89.

²⁾ Ж. С. Симеона написано св. Савом стр. 8.

³⁾ Теодосија стр. 55-58.

¹⁾ Значи да је преписао службу Немањи и Сави и теодосије написао „повѣстѣ“

рецихъ странныхъ и ужасныхъ танъ приобиривъ се: „Слава богоу о всѣхъ,“ рекъ.

По сихъ мало яко уловекъ огнемъ смърти естествомъ обжевъ бывъ, любомоу же сину, еже послѣднѣе и отъуу слоужетъ, оусредно подкызаше се (за ту ноѣ цео псалтир прочитао), инокомъ же кинма кинти сподобаетъ, нь еднѣ единаго оуѣшаваетъ и благодарныи молиткы къ богоу въспоминаетъ глаголати.

Дню же оскышоу, къ црковны пртворъ кыноситъ ѿ. И кеше позоръ оумиленъ краиннаго смренѣа видѣти еже иногда въсокъ бывъ и на златныхъ и меккныхъ въздегаше яко еднѣ отъ послѣднихъ инрихъ, на еднѣ и рогозинѣ лежаше мѹжъ послѣднѣ дыхаше. братѣмъ же оуѣшаваше и плачущемъ отъ уѣа (часа?) мнѣнѣа. Едка възмоу прѣподобни и въздегъ роукоу помазаетъ оу тишню быти. И кеше скытломъ лицемъ квалаше се и весело зра къ прѣуѣкстномоу образоу Христовоу и къ прѣуѣкстѣи его матеры и яко съ нѣкымъ другомъ поѣ видѣаше се, разоумѣти же никомоу же можаше. Къ конѣе же фамма достигъ, кшо се глаголетъ: всакое дѣханѣ да хвалѣтъ господа. И тако разумыи кшмъ бысть яко съ аггелы, аггельскою пѣснѣ и къ конѣу житѣа богоу покшѣ прѣподобнѣи и кѣтомоу по ѡнои аггильскои пѣсни, друтаа не сподобаетъ се провѣцати, на образъ же Христовъ скѣла зрѣ и яко къ роуцѣ его доушоу прѣдлагаѣ квалаше се. И се яко нѣкыхъ докровольныхъ ароматъ въздоухъ исполняше се, яко кшмъ соуѣрѣи стоѣшѣмъ дивати се недоуѣкстномоу и неизреуѣнномоу такомоу благоуханѣю. И тако сладѣцѣ всѣ скеты старѣцѣ, прѣдавъ доушоу свою Христоу Богоу, егоже паше кшхъ възлюбѣ. Припадаѣтъ же лѣкѣзныи на всеуѣстнѣоу лицѣ отѣа и т. д. И тако съ кшсею братѣею кшѣре многы кѣжешѣ и т. д. било опело и сараѣивашѣ у мраморни гроб у цркви Хилендару, на даѣе се вели: дѣнѣ же памети¹⁾ его скетыѣ отъслоуживъ и т. д. За овимъ казуѣ, како је Савином уѣединѣу стао на пут игуман пре, а после му дошао отац, те ниѣ

могао своју жељу испунити; како је отишао на оно место, где му било у Цариграду речено за сокровиште „съсконмъ оуѣеникомъ,“ мало копноуѣше ископали благо, које Сава подели на четворо, на што му ниѣ било дозвољено због „везьгодыи ради юности“ и због попѣуѣи о състакниѣиѣи монастыра.“ Он купи на Карејама земљу отъ Прота за „мѣуалницу,“ где подигне црѣву св. Сави Јерусалимском, на вели: „И многахъ отърек се трѣмъ докѣитсе, хотѣшѣи црковны оуѣтакъ исплѣнѣти т. ј. Кад је Сава завео строг устав, уредио манастир и поставио игумана, ваѣу се увреѣени 9 калуѣера и архимандрѣт Методиѣе,¹⁾ оставе манастир и остане св. Сава само са три калуѣера, коѣи су пристаѣи да изврѣују оуѣтавъ. То су билѣи калуѣери, коѣи су дошли с Немаѣом, а ѣма се придружиѣи и други и отишли у Србију. Од све приѣике, да је у овом броју био и писац. Сава ипак одрѣи манастир, што је најзначајниѣе то је ово:

Кад се наврѣила година, Сава позва прѣту и духовниѣе и рекше им: азъ, отѣе, по скѣмоу кшмъ съ кшми сконми братѣми кшхѣждоу оуѣрѣнѣа славословѣа на пироуу кшкрѣшѣти, ты же отѣе скѣи съ кшми сконми зде въ кѣлѣкон цркви оуѣрѣнѣа пѣиѣ ѡ паметѣи подѣкѣа оу грѣа отѣа моѣго отѣпѣте и молѣте се о поѣкон его.... И кад се изврѣило мирѣочеѣе из грѣа св. Симѣона послѣ јутреѣе и боѣиѣе служѣе „прѣтъ съ кшми игѣѣмени и старѣи и съ кшми приѣдѣшѣи кшгословѣиѣе: Житѣе прѣподобнаѣго писанѣемъ паметѣи оставѣти и съ скѣтѣиѣи прѣзновати.

На овако решѣе прѣта и свију игумана и стараца св. Горе одговѣрио је синѣ монаѣа Симѣона, Сава, написав: „Слова“²⁾ Из овога је „слова“ као и из биографиѣе Немаѣиѣе написанѣ ѣеговим другом сином „кѣлѣем“, Теодѣсиѣе позѣјмио факѣа и обуѣао их у стихѣре.

Из овѣх је синовѣих биографиѣа о Немаѣи, Доментиѣјан позѣјмио факѣичну страну житѣиѣа Не-

¹⁾ Треба упорѣдити ово са описом Доментиѣанѣм стр. 55—80. из чега ѣе се видѣти да Доментиѣјан ниѣ био присутѣан кад је умро Немаѣа. Теодѣсиѣе је био присутѣан како се види из овога описѣа.

²⁾ Срѣ. кр. аѣад. Сѣомѣник (друѣгог разѣреда) стр. 45. 1898 годинѣе.

³⁾ Раматку Шаѣарѣика изд. Иѣрѣѣка.

машиног и развукао их и снабдео текстовима, а Теодосије обукао у стихире.

Ове речи Теодосијеве (издање 1860 г.): Разоума за нас нинтетою одржнихъ отъ оубогаго дома оума моего нинесоже ны, яко подобноу вашему достоинству предложити транецоу соуштоу словесе аггелъскимъ нинре, касъ, присныи раемъ богатаго владыки и бога, ѿ отци молити подензю. ....Н азъ вашемоу повелѣнїю отъуьскомоу покинѣ се, нынѣ хвалнаго всеславажнаго Сави житїе, нже въ скѣтен горѣ Лѳона постыжнаго се, послѣднже быша прѣкаго архїенискона и оуи-телеа сръбьскаго въ Повѣсть прѣдлагаю.... да напише житїе Савино, а у овом случају од Теодосија су захтевали, да напише повѣсть о Сави првом архїенископу. Кон је заиста ту повѣсть написао и предложно о мужу „Слово“ (као и Сава о своме оцу) не несоушта¹⁾ ѿ нѣмъ сынса-юште, ...пауе же соуцрихъ аште едка изъяснити възможемъ....

Из самога овога житија видимо, да је Теодосије потпуно и самостално написао о Сави **Повѣсть**.

Сведочба је расодера Јефтимїја верна, да је ово Савино житїе написао Теодосије, о чему је „сказано“ у анѣлскомъ житїю Доментијановом.

Да завршим овај део исписом из рукописа моје библиотеке, која ће јасно потврдити, да је Теодосије био старији од Доментијана и да је био, може се рећи, вршњак св. Саве.

Пошто је казао, како се покоје молити св. Симеона мироточивог у Студеници, додаје, да је из Триова св. Сава пренешен и погребен у Милошеву, да се појавио и захтевао, да његове молити не држе у гробу, већ да их поставе у цркви и онда се обраћа у молитви обојници да сачувају Србију отъ всакаго находа и всакаго оскръбљанїа молитвами спасанта.

„Кимъ — всли, оубо како много беззаконныхъ нашихъ дѣлъ скръвнани касъ ѿскръвляюще, оуниамъ творимъ нъ не неѿостави насъ, неѿриниша, не закоуждеродныхъ насъ бо ѿтреуєте се, влшего бо ждрѣвїа достаниѣ²⁾ есмы, и оуже ѿ бога двлоуѣрїа

¹⁾ Ово прекореванье невога.

²⁾ У издању 1860 г. стоји: нашего ждрѣвїа и треба: наше ждрѣвїа дѣло.

вашего. И не тань еже ѿ насъ инотымъ тѣдѣмъ и потѣмъ ваше благопохвалѣнемъ и проповѣданѣмъ, еже ѿ насъ благосѣдѣнїи вашихъ: Православїа вѣроу, ѿ нерсы своеожденїе, истинноѣ вѣренїе, црквамъ възденїе стѣмъ кельепоцоу црьскоѣ кнїцѣмъ оу-браненїе, люднн(хъ) оузаконенїе, къ покаянїю науученїе, инокихъ събранїе, нинре лнѣ-нїа,¹⁾ снрыхъ мнлоканїе къ животе и по смнрѣти уюдеса днѣна. Прѣдѣстательство къ богоу, молн-теамн и къ бранѣхъ пособїе отъуьскоѣ благоу-тро-бїе и присноую мнлостъ.

„Ксѣхъ благыхъ вашихъ, еже ѿ насъ и въ насъ кнѣвннхъ нежабытаѣмъ быхомъ ни бѣдѣмъ. Требоуемъ же пакы присноу помощн и благодати и застоупленїе ваше, проснмъ ѿ насъ мољбоу и ходатаиство и припадюще молнмъ се не прѣста-ниа молнтоу творити уловѣколонѣцоу богоу ѿ стаѣмъ вашемъ, сгоже ѿ доуше въздѣбнсте. ѿ нѣмъ же даже и до смнрѣти подензасте се, яко да избавнмъ се ѿ тымъ грѣхонныхъ страстен и всакаго ѿдрѣжанїа лоукавыхъ касъ и ѿ²⁾ моужь крѣе и лѣстн, и яко же къ маловрѣменнѣмъ и прѣлѣстнѣмъ сѣмъ житїи, донде же съ нами наставляюще³⁾ насъ вѣсте въ ѿбонѣхъ и събляюще, възду-шевнхъ, глаголемъ и тѣлесныхъ патѣ же нынѣ яко оу Христа соуцре ѿ насъ къ нїемоу молнті се яко да въ мнрѣ и тнхостн покнннѣмъ житїе наше пожнѣше и по конуннѣ скѣен, мнлостнѣа и оуѣтамыа того ѿбрѣшемъ и въ днѣмъ страшнаго соудѣ възданнѣа доброотѣвѣтнѣмъ и благоотѣдатмыкъ намъ боудеть, того бо нсмы тварь, и томоу живемъ и нсмы и развѣ того бога не познахомъ. Емуже подобнѣтъ всака слава хвала же и келнчнѣ, уѣсть и покланннѣ коупно съ отцѣмъ и все скѣтнмъ доухоу нынѣмъ и присно и въ вѣкы вѣкомъ, аминѣ.

У моме рукопису даље нема, изсечена два листа).

¹⁾ т. ј. св. Сава прикупио иноке

²⁾ У издању 1876 год. стоји: и што, а у моме рукопису и отъ.

³⁾ Писац овога житија заправо је Немању и био сучре-мѣникъ св. Саве, кадъ су обоица с њиме били дулѣомо и тѣлѣомо.

Доментианово житије св. Симеуна.

Овај запис почиње се онако исто као и записъ житија св. Саве:

Къ нмѣ отьца и сына и светааго дѹха. Къ лето : $\hat{\text{S}}\hat{\text{V}}\hat{\text{O}}\hat{\text{E}}^1)$ въ царство благовернааго цара грѹьскааго кнрь Михалъ Палеолога въ третнє лето, игда прѣе Цариградъ отъ латинь, и царствоуишоу иемоу вѣстоуинымъ землями и западънымъ, а нашемоу господиноу кнзкоу светааго Симеона, а прѣковѣнуааго крааи кнрь Стефана младаишнєноу сину иего въ всен брати иего, икоже дѣдоу иего Немани бѣкшоу младаишнємоу въ брати скоен, нь того молитками и изрокомъ иего скетымъ прѣбольшємоу и прѣвисокомоу краю Стефанъ оурошоу, и по благословєннєу светааго Симеона прѣстоа дѣдинь и отьунь и самодржакно владѹєсьствоуишоу иемоу вѣсьми срьбьскимъ землями и поморьскимъ, а прѣоскєштєнааго прѣкааго архїєпископа кнрь Савкы прѣстоа прѣдрѣжєнтоуишоу такоже кн оукоу светааго Симеона, прѣоскєштєномоу вѣтороу кнрь Савъ, а третнємоу архїєпископоу срьбьскихъ земель, при влжєннѣмъ и прѣподобнѣмъ отьци нашемъ скетогорьскѣмъ протѣ кнрь Арсенїи, и прискетѣмъ и прѣподобнѣмъ отьци нашемъ кнрь Евѣстатїи, игоумєнъ Хиландарьскыє лавры, въ дѣни же тѣхъ скетыхъ моужїи и по лѣтѣхъ мнозѣхъ плємєнє светааго Симеона третнємоу родоу старѣюишоу²⁾ сє, а ѹєтертомоу къ коннѣство вѣстоуишоу, благоверномоу же краю нашемъ сѣ вѣсьми сини прѣдрєсеннымъ и монастырь Скєтыє Горы прѣдрѣжаштоу и прилєжнєно подкнзаштоу сє о немъ и недостѣткѣмъ родитєлємъ сконхъ испльнєн³⁾, и вышє великааго монастыра къ горѣ сѣзда стааь, идѣже живєть посѣтитєлѣ доуишъ скетыхъ отьцѣ⁴⁾ живоуишнѣхъ въ скєтомѣ мѣстѣ томѣ, и въ дѣни же того боголюбївааго христолюбца за великоє благодарєннє иего и за любовь иего южє имашє къ Христѹ богоу и къ прѣнїстїи иего матери и къ скетымъ родитєлємъ иего, въ роукоткорєннѣмъ иего стаапоу и живоуишоу нѣкоємоу урѣзцоу, Прѣдрѣ-

жєштоу моу доухокноє правлао скетыхъ отьцѣ живоуишнѣхъ въ скєтомѣ монастыри томѣ, прѣоскєштєнааго прѣвааго кнрь Савкы, послѣднємоу оуѹєнїкоу, иєрошонахѹ Доменїтианоу, Христосъ истиннѣи богъ испрѣва царствюєн въ кѣкы и из кѣкы и на насъ прѣскєтѣмъ доухоиѣмъ сконимъ окѣзкѣ иемоу житїє прѣподобнааго отьца нашего Симеона, и дѣтєлїю светааго доуха, и того светааго изволеннємъ тѣмъ прописано вѣсть въ скєтѣи Горѣ, а къ мѣстѣ рекѣмъ Хиландара къ столноу прѣображєннѣмъ сѣпасока, и господємъ богомъ и прѣнїстою иего матернєю и молитками светааго и прѣподобнааго отьца нашего Симеуна, снѣ книга посѣлана вѣсть иемоу на благословєннє отъ скєтыє Горы къ срьбьскоу землю, Господоу нашемоу Нисоу Христѹ слака тѣсть и вєсплѣтєнїє къ вєсконѹєннѣмъ кѣкы, аминь.

У monumenta Serbica Миклошѣа¹⁾ из бєчкє библїотєкє мало иначє написан овај пєтї записъ на нмѣ почињє сє:

Къ царство благовернааго цара грѹьскааго кнрь Михалъ Палеолога, сгда прѣе Цариградъ отъ латинь, и царствоуишоу иемоу вѣстоуинымъ странами и западнїи, а нашемоу господинѹ, кнзкоу светааго Симеона и прѣковѣнуааго крааи Стефана младаишнєноу сину иего въ всен брати скоен, нь того молитками и благословєнїємъ скетымъ прѣбольшємоу и прѣвисокомоу краю Стефанѹ Оурошѹ и по благословєнїю светааго Симеона прѣдрѣжєцѣ емоу прѣстоа дѣдокъ и отьунь, самодржакно владѹєсьствоуишє емоу вѣсьми срьбьскимъ землями и поморьскимъ, и прѣоскєштєнааго прѣкааго архїєпископа Савкы прѣдрѣжєцѣмъ прѣстоа такоже кнзкоу светааго Симеона прѣоскєштєнааго вѣтороа Савѣ, третнємъ же архїєпископѣ срьбьскихъ земель, при влжєннѣмъ и прѣподобнѣмъ отьци нашемъ протѣ скетогорьскѣмъ кнрь Арсенїѹ и при прѣподобнѣмъ отьци нашемъ кнрь Евѣстафїи, игоумєнъ хиландарьскыє лавры, въ дѣни же тѣхъ скетыхъ моужїи и по лѣтѣхъ мнозѣхъ плємєнє светааго Симеона, третнємоу²⁾ родѹ сѣстарѣюишє сє, а ѹєтертоуишє къ коннѣство вѣстѣишє, благоверноуишє краю нашємъ сѣ

¹⁾ (т. j. 1264.)

²⁾ Први род — Немања, други род — Провєнчанїи трѣи род ѹєгови синови. Четврти род — Милутии и Драгутин.

³⁾ Прилогє давао.

⁴⁾ Душа Нємѣжїи и Савїи.

¹⁾ стр. 118 и 119.

²⁾ Трѣи је род Урош, а четврти Милутин.

вратѣе **иоане** (Срба) „**ни азъ самъ**“ док ме зовете ви (стр. 187). И кад је настало време **иѣни**,“ Грци светогорци оду у цркву и то се молили, а св. Сава са Србима — калу-ма оделито молио се „**на своме језику**“ и се излило из гроба св. Симеона, са чега је озван „мироточац“ „и прота съ светогор-реконіе; написамо **јего кь редъ скетныхъ**, **прѣподобныхъ отацъ пауе и уоудоткорь-** (поклониле се **јемоу** **іако и кьсьмъ скетнымъ** **омъ прославленому** на небеси и на земл¹⁾). Тако се говори у житію св. Саве, а у жи-св. Симеона о истом се вели: И написамо **кь редъ скетныхъ келанкихъ и прѣподобныхъ**²⁾ **пауе и уоудоткорьца**, и поклониле се **јемоу** и **кьсьмъ скетнымъ** **когомъ прославленому** на **ни и на земли.....** Сътворише празникъство **јемоу** **Симеону** **новоме** **миротуцоу**, и **прило-** **јего кь скетому** **Симеону** **богочиницоу**, **праздновати** **има кь јединъ днь** **объште** **пра-** **іство** и **благословише** **богочиницаго** **отаца** **го** **кирь** **Саккоу**: *Написати* **јемоу** **каноны** **и хире** и **уоудоткорениа** **јего**. **Онъ** **скетны** **іакъ и пакы** **благословниа** **съ**, **оуученикы** **с тѣмъже** **благословеніемъ** и **по крѣмени** **не-** **іуун** **се** **отъ** и т. д.

Сава „написав“ благословио и своје ученике и благословом, вели Доментијан, што значи је било више, а не један Доментијан. Шта Савва написао, то незнамо, а утврдо се може да је још за Саввина живота била написана ба светоме Симеону, на којој стоји: Творе-Теодосија монаха, а у служби св. Симеона: *досије недостојни поюте отче Симеоне*.“ То и, да је Теодосије био вршњак св. Саве, да ту написао док још Савва није био постао јепискуп и да је из те службе св. Симе-Доментијан узео реч „**агриппа**.“ Дакле је осије вероватно био старији годинама од До-ијана. Ми смо видели, да је Доментијан пи-**итіе** Савино у Савиној ћелији на Каре-да га је послао краљу Урошу, да му је

Урош исту књигу послао натраг и да му је то од краља била харазма.

Житіе св. Симеона писао је у **Стальноу** Пре-ображенија и то је **житіе** послато од свете Горе у српску земљу на „**благословеніе**“ краљу. Одкуд та разлика и зашто је Доментијан оставио ће-лију св. Саве?

За Доментијаново **житіе** св. Саве, вели се, да Доментијану **когъ** „**прѣдложи оуразоу-** **мѣти житіе** св. Саве и *руководен св. дутом* њиме **житіе** „*прописано*“ **кысть** у светој Гори, на Карејама 1243 г. За **житіе** св. Симеона вели се: „**прѣписавъ**“ (у **Стальноу** спаса) да му је св. духом било „**объяснено**.“ Један доцнија препи-свач вели *за издање 1860 год.*: „*сказано*“ До-ментијаном, а **съписано** Теодосијем монахом хиландарцем. Шта значе све три разне речи, објасниће се даље, а овде ћемо напоменути, да „*прописано*“ ће значити: о чему је писано До-ментијаном; „**прѣписано**“ сигурно је погрешка преписивачева; а „*сказано*“ ће значити оно исто што и „*прописано*“ т. ј. о чему је писао До-ментијан.

Пре него ли што пођемо даље, да прегле-дамо сувремене догађаје онога времена кад је постала српска архијепископија и проглашена краљевина.

II.

Четврти крсташки рат на место да води борбу у Палестини противу мухамеданства, у-меша се у спор византијских царева, пријатеља Немањиних Исака и Алексија, јула месеца 1203 год. Крсташа обесјну Цариград, у коме се по-јави пожар. Цар Алексије, таст првовећаного краља, поплаши се и 18 јула побегне из Цари-града у Ларису (у Тесалији). За цара у престол-ници буде проглашен ослепљени и збачени Исак а за сацара његов син Алексије IV, који је обе-ћао Крсташима баспословну суму новаца за вас-постављање свога оца на престолу византијском. Цариградски патријарх призна главенство пап-ско. Августа исте године, трновском бугарском митрополиту папин посланик преда *палтум*, јер је Јован Скило још 1199 год. примио у Трново

¹⁾ Стр. 189.

²⁾ Стр. 89.

папског прамаса Василија, који је цара Јована венчао на царство.

Идуће 1204 год. Исак и син му Алексије свима насиљима изнуђавали су приходе у касу да исплате Крсташима уговорену суму, што им помогао понети се на престо византијски, услед чега 25 јануара (1204) изазва буна у Цариграду, збаци и пошље на онај свет Исак и сина му Алексија, а за цара прогласи Алексија дуку Мурцуфа (имао лепе састављене обрве) зета Алексија III по кћери т. ј. прогнаној жени великог српског жупана Стефана сина Немањина. У том је времену избио рат у Србији између Вукана и Стефана. Папа послао круну Вукану, да га венчају на краљевство. Тај грађански рат у Србији био је главни узрок, што се велики жупан Стефан није користио тим огромним превратом и падом цариградске империје у латинске руке.¹⁾

Како је Алексије Дука Мурцуф био проглашен царем, он одрекне исплату обећану Алексијем III *награду* Крсташима. Због збачења Исак и Алексија и њине пропасти и проглашења цара Мурцуфа, у граду није било реда, него је владала потпуна анархија а светина присталицама збачених царева направи изнова буну, која дође главе и Алексију Мурцуфу и прогласи за цара Теодора Ласкара, опет зета Алексија III, за ког је била удата рођена сестра прогнане из Србије Стефаном супруге Јевдокије. Како у Цариграду збуњеном унутрашњим превратима, нико није ни мислио да се брани од Крсташа, они унаду у Цариград и без икаквог одпора и одбране и заузму га. У Цариграду је беснио страشان пожар и плачкање крсташко. Сви знатији људи и виши staleж избегну из града а Никита Хонијат историчар и сенатор на путу у Селимврију сусретне патријарха Каматира без штате, без једне паре у цену, босоногога, у простој калуђерској ризи.

Кад Крсташа на тако лак начин освоје Цариград, које су предводили: Балудовин граф фландриски, Бонифације маркиз монфеватски и старина

¹⁾ Чудновато. Кад год се дешавале прилике за успешну радњу Србије, свадва су спољашњи врагови налазили главних Срба, који су производили у земљи забуне, као и у новој нашој историји на пр. 1839, 1842, 1868 год. Последња је била проба Топољски 1877 год. Дај Боже да буде то била последња!

Хенрик Дандуло дужд Венецијански, они изберу за цара Византијског, Балдовина фландријског, коме припадну обале Босфора и азијске приморске покрајине. Бонифације добије Солун са околним местима са титулом „*краљ*.“ Венеција добије *четвртину освојених земаља* а осталим вођама и ритерима припадну већи или мањи делови империје у Тракији, Атици и Мореји. На место патријарха папа постави Тому Морозинија. Таким начином, божем, папа изврши уједињење црква. Најзнатији Грци избегну у Азију, где прогласе у заједници са свештенством:

1. У Никеји Теодора Ласкара за цара константинополског¹⁾;

2. У Трапезунту се прогласи царем двајестогодишњи унук Андроника I, Алексије Комнен названи, *Μῆγας Κομνῆνος*

3. Михаил Дука брат од стрица Исак II оде у Епир и присвоји Етолију, Акарманију и острво Крф и прогласи се „*деспотом*“ у престолници Јанини;

4. У планинама и брдима јужнога Епира и Тесалије постане господарем²⁾ *Велики Влах* (Големи?), кољеноначелник племена *влашкога* (царског).

5. На острвима утврђују се разни барони под сизеренством Венеције, од којих су најзнатији: графови Кефалоније, Занте, Наксоса и т. д. У овима местима, која су заузели Латини, стављени латински митрополити и епископи изузимајући оних места грчких, која су припознала власт наше римског.

Император Балдовин 1205 год. погине у борби са Јованом Скилом царем бугарским³⁾. Наследи га његов брат Хенрик (наших хроника Ерик). Бугарски цар оснажи се и разшири освојења без да је где налазио отпора. Због гра-

¹⁾ Летопис црквени: Према овоме буде решено, да се цар Теодор Ласкар називаје царем „Константина Града“ а тако и патријарх никејски. Тим се објашњава фраза житија Доменијанова: „Иде (Савва) на истоку к његоу си цариградскому цару кнѣз Теодору, јер је био царем у Цариграду врло кратко време“ [цитат под 1 стр. 111.].

²⁾ Ово је онај, који је отео жену краља Радослава.

³⁾ Приповеда се, да га Јован Скило заробио и бацио пеку јаму пуну змија, где су га оне уједале, а он певачи и виђао на освету, о чему су ритери дошције певали и певали много песама, у каквим је мукама душу испустио.

анског рата српска земља пострада. Вукан постане „престоупник“, а преводилац Вукановог еванђеља вели: „Оуѣлсѣю се зѣло оумѣмъ же и слокомъ оуѣлсѣ дръзѣоуѣхъ въпоминѣю величѣиѣхъ. Истина, због ратовања с Латинима Јован Шкило цар бугарски престане помагати Вукану, али том приликом освоји много земаља грчких, и српских. То ослаби Вукана и појави се реакција у корист великог жупана Стефана, са чега и вели, првовенчани: моји непријатељи саплету ње и падаше, а ми възстахомъ и поврати же Бог на очин престо.“ Јована Скила закоље гачем његов сродник Борило код **Солѣна** 1207 год. То проузрокује у Бугарској перед и тада, а позив великог жупана Стефана његов брат св. Сава пренесе у Србију свето тело Немањино српска се земља умири и сталожи. „Благословеніе (наследство) Немањино одржи се.

У Nikeји — царству Теодора Ласкара, збор **духовних** и светских лица још 1204 год. одмах новозове патријарха Каматира на престо. Он се налазио у Дадимотици, и да венча цара Теодора за царство.¹⁾ Ну Каматир остане у Дадимотици и пошаље Тодору оставку на патријаршијско звање и тиме призна да је глава империје константинопољске у Nikeји, са чега и приступе избору патријарха 1206 год. и буде изабран за патријарха константинопољскога скеларије св. Софије, Михаил IV.²⁾ Патријарх Михаил умре 1212 год. Катедрa остане празна десет месеци, због тога што је Теодор Ласкар ратовао с Латинима у Тракији, а 23 сент. 1213 год. био изабран за патријарха Теодор Иреник. Римски папа 1213 год. пошаље у Цариград легата кардинала Нелагија с правом: „сејати и искорењивати, зидати и обарасти.“ Тада су многи православни пострадали и

били приморани на службу певати. „Инокентију владици и папи старога Рима, многаја лета!“

Светогорски манастири потпаду под власт солунског краља, потчињени самоме папи римском (*отуда се лако даје објаснити, зашто се игумен студенички Сава бавио у Србији а није хтео ићи у св. Гору*) по не латинском митрополиту у Солуцу, а за надзиратеља био назначен латински титуларни епископ Севастијски, који је кроз кратко време починио многобројна насиља и пљачкања, са чега папа га збади са звања 1214 год. а светогорским манастирима потврди њина права и подчини их непосредно својој управи.

Године 1215 јануара 31. премине патријарх константинопољски Теодор Иреник, а на његово место буде изабран Максим, који умре исте године 3. декембра, а за патријарха Константина града, у почетку 1216 год. буде изабран Мануил I Сарантеи, бивши велики ђакон св. Софије, ког су називали Харитопул.

Како је преминуо страшни папа Инокентије III јула месеца 1216 год. Његовом прејамнику папи Хонорију III из Цариграда јави легат Јован, да су неки Грци *тајно*¹⁾ подобијали звања епископска за сва она места, где су били намештени латински епископи; а други пак будући под забраном, свршавали су литургије и чинодејствовали у забрањеним црквама, и како веома много цене и поштују грчке обреде, а ни најмање се не поковавају латинским прелатима; други опет грчки епископи, као чак и неки латински, *посвећују се у туђим епархијама* и одаде добијају десетину на штету местних епископа, а грчким је епископима *забрањено* узимати десетину на што папа Хонорије заповеди легату Јовану, да се у свему држи и поступа по правилима св. сабора и да *призивљу у помоћ грађанску власт*. Из овога се види, да су *минули* времена страшног Инокентија и да је настало много блажије поступање Хонорија према православнима. У овом времену може бити да се обратио велики жупан српски Стефан преко Методија Хонорију III и затражио краљевски венац, и Хонорије може бити обећао надајући се да ће паћи у Стефану при-

¹⁾ У Дадимотици одржао се као васал латинске империје и патријарх православни грк и ту се задржи патријарх Каматир.

²⁾ Стање православне цркве у Грчкој империји за владање латинске империје врло је добро описано у додатку „Творенија св. Отаца“ за годину 1857. ира кајевској академији због чега нема места она записка г. Вуловића на стр. 112. У Чувањеној задужбини. Год. 1232. калуђер Доминик, с латиним благом основао ред *доминикански* (praedicatorum) да обраду римску веру јеретике. У њине руке западне *инквизиција* (sanctum officium) употребљен противу православних у латинској империји.

¹⁾ Као пребегу као што су дане Бугари добили три владике

јатеља за подржавање растројене латинске империје у Цариграду¹⁾. Међу тим архим. Сава и велики жупан Стефан већ су у велико били саградили Архијепископију Жичу и ступили у преговоре с никејским царем и патриархом Мануилом²⁾, да израде независну српску цркву, а вероватно због циљања Методија у Рим, арх. Сава остави Србију и оде у свету Гору. Ну доклеп је архимандрит студенички на томе радио и спремао се за полазак у Никеју, при крају августа месеца, умре патријарх Мануло, а на његово место буде изабран за патријарха игуман *местног* манастира, Герман II, који није ништа знао о архимандриту Студеничком Сави, нити што о његовом пореклу и његовом брату, а царица је никејска била игуману студеничком прија, а цар Теодор опет пријатељ, јер је царичина сестра Јевдокија била мати синова Стефана великог српског жупана. Тим се и објашњавају речи Доментијанове: „Семоу богоносномуу поклантелю живоушетоу кь скетѣи Горѣ, а послоушателю (т. ј. жупан Стефан) њего кь срьбьскон земан, наусе же ни тоу вѣхна, нѣ горѣ кь вышньиныхъ кь прѣискескыныхъ окителехъ вѣдварамонита се сь прѣбогатыныхъ отьцехъ некесыныхъ, нѣ по словеси господниоу нелѣжномоу како же реуе: **Нѣсть кола прѣд отьцехъ моимъ некесыномъ да погнѣнѣтъ класть улокькомъ на земан, а апостола Павла реуе: нати нашѣи отьце имѣхомъ казателии срамляхомъ се ихъ... какоже и какъ кысть междуу сима скетыима (Стефаном и Савом)... и кыноу нерадоуушна соушта раздѣлена телесы и сьвѣкоушана доухомъ, и дроугѣ дроугоу колю творештка³⁾. Да се боље разуме овај навод напоменућу да од одласка из Србије архим. Саве, Немањино тело није пуштало св. миро; Стефан се забрине и замоли брата Саву, да му помогне, да се мироточац одјути, што је он слао**

¹⁾ Ар. Арсенија: *Летописе церковныхъ сожити*. Петроград 1880 год. стр. 457.

²⁾ Отуда и долази она реченица у кратком житију св. Саве: „И самша о немъ вассианьскыи патриархъ Мануилъ. У летопису Арсенија вели се: „Од све прилике такав поступак Стефана жупана принудио је игумана студеничког, да оде из Србије на Атопску гору и побуди га да енергично настапе да се утврди у Србији православље и да се доведу у ред црквени послови, стр. 458.

³⁾ Жив. св. Саве Доментијана издање 1865 стр. 215 и 216.

у Рим Методија по венац краљевски. На то је арх. Сава одговорио по посланику, ког је послао у земљу свога отачаства, који дошѣдъ кь царьствоушетоу любилимоу братоу њего, повѣда њемоу вѣса о прѣподобѣи (Сави) и рече на нѣмъ сѣткорити њемоу. Стефан са послаником оде гробу Немањином и ту се одслужи бденије и оутрениныи пѣснемъ свѣршенемъ кыкыниимъ, посланыи же оученикѣ отьслоужикѣ скетоу божьственоу антоуригню по повелѣниоу прѣподобнаго и сѣткорикѣ трискетов издѣ гробоу отьца Симеона, и посланыи же прочѣтъ Симеоу богоноснаго кир Саве, и кад је била свршена молитва и тај час присије дух свети са словомъ божеиеног кир Саве, и велики чудотворацъ свети Симеон отьць „на нѣ“ кынезаноу нѣ оть коудѣи сѣтѣиже словомъ приишѣдъ... издѣи скетѣи рѣи њего богатыи исцѣлении сима уедиима своје отачбине... После чега послани ученик врати се у свету Гору, у манастир Хиландар. „и Сава клагаразоушныи сѣвѣтъ приеми кь срьдѣи си, подиѣи се иде на кьстоу кь скетоу сичриградскомуу царю кирѣ Теодору Алеккару и са уашѣу беше предусретнутъ царемъ како по подобноу скетыхъ: вѣдѣи бо иште не прѣка изъ млада кь скетении кьсинтѣи и до коньца мира отьлоуушѣи се и по истинѣ бога вѣлюбикѣи... и того ради прѣизѣи любилии и тѣ благовѣрномъ царѣ, желеи како бы приуестнии кыль скетѣи њего. И многыи дѣи царю дрѣжештоу њего оу себе... Сава затражи од цара архијепископију и рекне: „да хотѣль кыль да покелѣи великои ти царьство патриарьхоу да ми посвети архијепископа“ из чега се види, да новопостављени патријарх о свему томе није ништа знао. Цар одмах пристае али затражи, да архимандрит Сава буде архијепископ, и на његово одрицање рекне цар Теодор: **иште прѣжде тзоуго приишѣтѣи извѣштѣи имамъ** (а то су оне речи Мануила патријарха) **како твои скетѣи сьпрѣстоушнѣи быти апостола скаго сѣдѣи и теке достоинѣи коими показѣи естъ; да не прѣвѣоуи...** „И повѣда же цар патриарьхоу вѣса кже о прѣподобѣи и о земан отьуѣстка њего“ и т. д.

И тако арх. Сава приспео је у Никеју 1221 год. одмах после избора новог патријарха Германа, по смрти Мануила, који је „имао о архим. Сави најбоље гласе.“ Цар Теодор Ласкар⁴ био је „сват“ т. ј. пријатељ Савин. Из овога излази, да је архијенископ Сава вратио се у Србију 1222 год. И на Спасов дан прогласио архијенископију и венчао свога брата Стефана на краљевство негирајући пређашњи рад о венцу, о чему нема нигде ни спомена (у издању живота Савиног од 1860 год.) што је најбољи доказ. Јер о томе написаном венцу Доментијан говори у њиме написаном житију св. Саве и печатаном 1865 год. После реченога јасан је текст житија св. Саве, написани Доментијаном. Ну још је једна околност много допринела, да се св. Сава могао вратити у св. Гору, а та је околност у томе, што је збачена посредна као и непосредна подчињеност св. Горе папи и солунскоме краљу. Ствар је текла овако:

По смрти епирског деспота Михаила (у рату противу великог српског жупана Стефана) 1214 год. одеспоти се како, вели Акрополита, Теодор Ангел, који је био у служби цара Никејског Теодора Ласкара константинопољског, (у ствари Никејскога). Григора казује, да је Теодор деспот после 1214 год. разширио своју деспотовину и заузео Тесалију, Охрид, Прилеп, Елбасан и Драч. За тим је напустио и погубио латинског императора Петра, који је путовао преко његове — државе — деспотовине, у Цариград, да наследи престо цариградски. За овим деспот епирски Теодор нападне на град Солун и све земље краљевине солунске освоји од седамнајестогодишњег сина бонифацијевог Димитрија. Пошто се тако оснажио, Теодор одбаци титулу деспота, а мрзио на титулу краљевску и желио да добије титулу царску. Тим он дође у сукоб са никејским императором Теодором Ласкаром. Због те његове жеље добро му дође свађа патријарха константинопољског Мануила, доцније и Германа са архијенископом охридским Димитријем Хоматенским, ког је желио подчинити патријарх константинограда из Никеје, и Димитрије Хоматенски бранио автокефалност охридске архијенископије. У тој свађи 1222 год. прогласи се императором деспот

Теодор Ангел солунски, мете на главу круну, огрне се порфиром, навуче на ноге „црвене чизме“ и на царство венча га архијенископ охридски, Димитрије Хоматенски и прогласи га *αὐτονομος* — самодержац цар. То много озлоједи и расрди императора Никејског и патријарха Германа, који се обрати с питањем Димитрију Хоматенском, како је то смео урадити? Архијенископ охридски одговори, да је то урадио као автокефални Архијенископ и да нема тога, коме би он имао давати рачуна за своју радњу, јер се и патријарх Герман меша у ствари, за које није надлежан, а то је указивање на проглас српске архијенископије и архијенископа Саве, чија је паства и епископи спадала у област архијенископије охридске.¹⁾ И он, Димитрије, има права венчавати на царство кога год хоће и кадгод хоће. О томе се водио дуго спор између патријарха Германа и архијенископа охридског Димитрија и цара Никејскога са царем солунским. Акрополита прича, да је император Теодор солунски хтео се у свему изравнати са императором Константина града, па установи државни дворски штат и испоставља: деспоте, севастократоре, протовестијаре и т. д. а у двору владао је ред *варварски* т. ј. *словенски*, где није било ни етикеције, ни велељенности, ни старинских царских и дворских обичаја. Границе нове солунске царевине допирале су до граница државе Славове, а у приморју до Дидимотике и реке Марице. Теодор је Солунски освојио Адрианопољ и допро до зидина цариградских.

Још више пођу на руку послови Теодору цару солунском до сукоба са Асењем бугарским царем, јер 1222 год. умре никејски цар Теодор

¹⁾ Димитрије Хоматенски постао је архијенископом охридске архијенископије 1199 год. а пре тога био је хартофилак свога предходника. У издању Питре налазе се „различна питања најблагороднијег великог српског жупана Стефана и одговори на њих архијенископа Димитрија Хоматенског.“ Свега има питања и одговора 13. Прво је питање било: „Неки говоре, да се деца могу крштавати само у суботу и недељу? Говоре ли добро? Одговор гласи: „Не говоре добро. — Може ли се прескомидисати са једном просфором? Одговор гласи: у крајњој нужди може се прескомидисати са две, *но никада с једном*. С ког је времена римска црква почела употребљавати обланде (опресноке)? По мишљењу Димитрија први је то почео радити папа Феликс противник папе Ливерија, а после, пошто је прошло много времена, укорењило се убеђење, да је то тако заповедио св. апостол Петар. Патријарх Михаил Керуларије одлучио је од цркве папу за употребу пресног хлеба и за додаток у символу вере и т. д.

ли његово име и писали Доментијана на Теодосија. Даље, оно гонење Слана прикрива неку абељаровску тајну, са чега је постао (ушконљеник). С тога без позитивних података не може се ништа позитивно рећи, док не пронађе нов непознат пренис житија св. Савве (1860 г.). С тога овде да напоменемо пренис Јевтимија, који је пренисао житије Савве, **„сказано Доментијаном, а списано Теододом монахом, чије је похвале навео г. Јагић“**¹⁾ го ближе приступио решењу овога питања, јући се на Петковића, који је у библио-Хиландарској видео *пренис на пергамену, Савван Теодулом* [1336], где се каже **„сказано Доментијаном, а списано же Теододом монахом“** Хиландарцем, јер заиста је Доментијан написао 1243 г. житије св. Савве, али није била главна циљ да напише „повесть“ Историју Савиног земаљскога живота, него била циљ, да напише житије свеца Савве, и вели: Немања сь богодарованною иеноу сь когоуасътивою Аноу, живоушта кь сьби своємь по законуу господьню и роу. **Сыны и дъштери, и по томь на ста-скою добръ сьнабъдъвшиа уистотоу скою и сьблныи сьвѣтъ ськыштакыша, помолнста се кь Богуу вьсесдръжителю глаголюшта и т. д.** де молитва, да им се роди чедо по усмоу божију, које ће **„слагоуверіем испунити стіиєм скоіе отечество“** и т. д. па онда се Аврама и Сару, Захарију и Јелисавету, а и Ану, крститеља Јована и Христа (и стр. 119. у почетку Савиног житија), а у

житију св. Симеона, које је писао после 20 година, пошто је кратко споменуо цариградског цара „лѹтога и крвопролијатеља“ и угарског краља (по житију Немањину Првовенчаног краља) он вели: **„Синь прѣподобныхь отиць нашь (Немања) о зсмльныхь пекы се, небесьныхь прѣдъзрѣкаше и оуноканиннемь прѣдълеженыхь блажь оукрепакыше се и не исповѣдныхь страхь кожнхь имѣе кь когомолнѣи доуши своен, кыноу пауе и коме на прѣдълеженіе спѣе, и помышакые како оугодити господекы, за не кьса сьбраниа сего свѣта соуѣтна соуѣтамы и кьса мнмогредоушта, и слышакы Апостола Павла глаголюшта: да есте имоуште жены кько же немоуште и сьхраняюште се кь уистотѣ; того ради и азъ грѣшныхь испороуѣицеюу моего тврѣдаго застѣпаннхь и хранительницюу прѣистоу и нескрьньноу матерь твою моего поканихь подлѹти и именн ради твоѣго свѣтаго отълѹѹаю се сьуетаннхь“**¹⁾ ськръсѣицие моеи и т. д. зида на Ибру Студеницу, па за овим одма вели, да је Немања као Израил (Јаков) имао **„сыны и дъштери“** и као Јаков што је љубио Јосима, тако је овај љубио **Растька**, па се опечално по расьтковом одласку у св. Гору и после дуге молитве и навода текстова промени земаљско царьство на небеско, пошто је призвао своју **ськръсѣициюу** и синове своје и кхери своје и велмуке и т. д. одриче се престола (стр. 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29).

Дакле реч „сказано“ Доментијаном мора бити да има друкчије значење, и најприродније ће бити објашњење ове речи у томе о чему већ казао Доментијан.

Из даљег пак разлагања још ће бити јасније, а ми овде да продужимо наша разлагања:

„На реду су, вели г. Вуловић, две биографије Доментијанове и једна Теодосијева т. ј. Издање Даничићево од 1865. и издање 1860 г. Излази да је издање Даничићево од 1860 г. твореније Теодосијево.

На чему оснива он ову своју реченицу? Он наводи о „биографији Доментијановој“ оно, што је рекао Шафарик, да је живео у Карејама, а

Јагић, Старице к. VI стр. 64.

¹⁾ (За ово има чудновата прича у Студеници).

р је „сложено и прописано у Карејама у олауаници св. Саве, као агиографијску биографију по образцу и византијском писању житија светитеља. С тога је ово житије Доментиново и примљено било за угледно писање. А је оно писано по образцу византијских св. житија, то ћемо мало даље навести као непотврђени доказ.

Други рукопис донесен Гиљфердингом узет из манастира Довоље, који је преписан у манастиру Сопотанима попомом Дмитром по записи игумана Германа 1526 године. Текст овога рукописа слаже се тако са редакцијом Даничића од 1860 г. да готово г. Јагић није имао никакве разлике забиљежити.¹⁾ За доказ наводи из петроградског житија Савиног једино место, где се на стр. 216. штампаног Даничићем (1860 г.) налази ово:

И ѿтѹство же свое ѿка коупно, Сѹмеонъ многоу прѣподобнии и всескѣщени Сава къ госѹдоу молитвами сръпскою землю оутѣрждають ѿтѣ нашьствѣа протикнихъ възбранѹюще съблюдаютъ, и никтоже ниъ ниоколынь къ Сръблнхъ господи се, тѹню ѿтѣ плѣмена ихъ ѿтѣрь сыноу и сынь сыноу краиѣвство прѣдающе, икають се се и прѣдъ плькови сръпскихъ скѹфетръ къ идиинъ ѿбраза ихъ божиин аггелн на помоу къ рнхъ, молитвами ихъ ѿтѣ бога послаемѣи цко погнѣмъ ѿтѣ коннствнннхъ глаголатѣи: кндехомъ истаго Сѹмеона и скстаго Сакоу прѣдъ наинъ къ цкоу на конннхъ издеиинхъ и ѿвого оубо къ церна ниоуьска ѿблсѹена ѿдеждею, ѿвого же скѣтла скетнтельска (архијерејска) оѹкрнненн погннхъ же протикнхъ нже на ѿтѹство ихъ на нльскою землю подвнгннхъ се молитвами къ гоу посрамленѣи ѿбратнше некнхъ, некыхъ же до конца нздожше, оѹкнше.“

— „Ја слутим, вели Јагић — да и овдје еше Теодосије као писац дела изреком споменути на посљедној страни, истом руком напишано: „Тогожде Теодосија монаха похвала скетнихъ и прѣподобнихъ ѿтѣ наинхъ Сѹмеона и Савы оѹчителю Сръпскою.“

С тога Јагић тако рећи не сумња да је ова „Похваља“ Теодосијева.¹⁾

У издању Даничићеву од 1860 г. при крају нема похвале св. Сави, а у овом Гиљфердинговом има похвала обојици светитеља Симеону и Сави. Па како у похвалама нема обично фактичког излагања, то је ова похвала и изазвала осуду овог житија од стране Павла Шафарика. А та је похвала написана Теодосијем, како се види из већ наведене сведочбе.

Да би то утврдио Јагић из похвале наводи неколико списа на пр. „Прескѣтла, проскѣщенна намъ ксеѹстною ѿтѣоу дньсь къснѣа намѣть, прескѣтлоу бо здрею ѿздрѹюци се и скѣтлопрскѣтѹюци насъ, скѣтла оубо и проскѣщенна и всакоє поѹстѣи ѿ боу и радостѣи достонна, нмже каинхъ боголюбннхъ доушъ ѣако възлюбленнхъ уедъ ѿтѣрь къ доѹховномоу кеселѹи нмнѣа съзкѣвннѣи и цко любнтелѣ ѿтѣрь къ скѣтн сен цркви радостно прнѣмѹюци и любокѹи кеселѣи, прѣдѣ нальскѣе доѹховнѣю камъ прѣдзготѹюции трапезоу испнѣн соѹоу похвали скетнхъ съ нмнѣа и техъ самѣхъ скетнхъ ѿтѣрь испнѣн радости, доѹховнаго кеселѣа испольнѣа сладостн боуьствннхъ словесъ, аггелъскѣе ннѣе, ннѣа бо аггелъскою писанѣа словесе нарициють нмже доуша въннмѹюции оѹмомъ наслаждает се и цко ннѣрею тело словомъ оѹкрѣпѣемо кѣкѣетъ. Сладость же боиннхъ словесъ Давндъ въкоѹснѣи и ѿ сѣнхъ оѹднѣае се къ богоу глаголетъ и т. д. Или у истој похвали ово: „ѿтѣ снхъ хвалннхъ скетнхъ и къ богоу нзредннхъ моуьъ соѹть нсѣи ѿтѣри наин, нхъ же на днсанѣемъ слова²⁾ въмѣннхомъ; прѣподобнѣи Снмеонъ глаголю и всескѣщенн Сава, нже нмнѣа наин хвалннн и оубо ннѣекнѣмъ къ правдоу диктн се и достонно снхъ уѣлажнтн, за нѣ ѿнн ѹловѣи подѹковѣднѣи намъ бнѣше нѣ паѹе насъ бога възлюбнше.“ Или: нѣ оубо прѣподобнаго ѿтѣа нашего Снмеѡна, цко ѿтѣ нспрѣва съ нмѣмъ бнѣшенн наль дѣлнхъ ѿстоѣнѣемъ не постнзѣемъ³⁾

¹⁾ књ. 6. „Starim“ стр. 64.

²⁾ Ове су две речи узете из житија Немањина.

³⁾ Речи првог краља о своме оцу.

¹⁾ Star. V. стр. 17.

иже егда вынроу житїа его всехъ исправленїи его сказати, нѣ како же ѿ житїа¹⁾ его проучитающе²⁾ разоумехомъ, иже помнѣнемъ того како прѣбогатое скровище или притѣстїе ѿтѹе намъ ѹedomъ его писанїемъ ѿставише;³⁾“ Из овога излази, да писац незнавајући дела Симеона морао се задовољити оним, што су други⁴⁾ о њему написали. То ипак није могло бити касно, након Симеунове смрти, када похвала признаје: **Нѣцїже и видѣвше знаете иже и пауче нашего кьсноглаголанїа.**“ Јагић вели (стр. 19): **И антифезе кѹера — дньсь сведоче, да је тај панегирик писан не одошѣ много времена после смрти обоа свѣтителя.**

Похвала св. Симеону свршује се овим речма: **И сїа збо тако, иже о ѿци нашемъ прѣподобїемъ Симеонѣ. Последнї⁵⁾ же еже ѿ немъ кькоупь⁶⁾ слово да пождитъ реда. Придемъ же нинѣ кь сего по пьлти сынѣ,⁷⁾ по доухоу же скетомоу ѿтцоу и ѿбрѣшемъ и сего ѿ добра⁸⁾ дрека изещїнь.**

„То је нов доказ, да је Теодосије вели Јагић, по свој прилици живио у XIII веку, на што упућују и ове речи, где говорећи о св. Сави кад је донео у Србију мошти свога оца вели се „и кь свое приносе ѿтѹѣство иже вса и до нинѣ скетини его молитками сьхранимаа не гнѣлюща прѣбѣвають.... у похвали пак вели: нѣ ѹюждаѣ се и како похвалити не кѣмъ.... Из речи, које ћемо навести — вели Јагић могли би смо изводити, да је Теодосије био *позван од отаца свѣтогораца да напише похвалу, јер се вели: „нѣ ми како же и естѣ достоинно похвалити испостизающе похвалїнихъ словесѣ како не искзсини коснѹти се не хѣтѣхомъ, обауче кашини молитками оцпоказуѣе и кь сїа понѹдохомъ се.*“

Још важније и ближе објашњавају ствар о којој ћемо говорити даље, ове речи Теодосијево: „ѿ многоѿбразнаго же изреднаго нхъ кь богоу

житїа, како ѿ разлѹчїнихъ и благоуханїнихъ цѣстоу кѣнїце похвалы вѣздыше, снхъ кѣлїтїнхъ и исповѣданїемъ дѣлѣ добродѣлїныхъ хваленїа лики сьставнїхъ рекоуѣе.... показују извор, одакле је Теодосије црпао похвалу: то беху писани животѣ обоице свѣтителя.¹⁾ Најпосле призивае браћу на гробу: **Грѣбъ кашиныхъ скѣлїхъ и ѹюдопстїнїхъ покланѣеѣе сь любовїю цѣлоуемъ**“ и завршује Јагић овим речма: „Бити ће ми драго ако ово неколико речи помогне још *всѣмъ ускрсити спомен тога дивнаго српскога писца*, који се није одликовао оноликом речитошћу као Доментијан, опет му се не може порећи пламка и одушевљена љубав спрема српскога народа и његовихъ свѣтиња. С чега држи да је Теодосије живео у XIII веку (стр. 20). Наше смо проматрање довело до питања: Шта је писао Теодосије монах? Из наведенихъ цитата г. Јагића, јасно је, да је он најпре написао службу св. Симеону а доцније и св. Сави а **покѣсть** ће после доћи на ред. **Придемъ же нинѣ по пьлти его синоу, по доухоу же скетомоу ѿтцоу и ѿбрѣшемъ и сего ѿ добра дрека изещїнь**, а ово је **Покѣсть**.

Ето тако смо дошли до питања, ко је написао Савину **покѣсть** издања Даничићева 1860 год. Ми смо већ навели, два сведока, који тврде да је то урадио Теодосије. Да видимо шта сам писац о томе говори. То се види из прве главе. Према томе, да ли је Доментијан *пре* или *после* „Покѣсти“ „уразумео“ житије св. Саве или је он писао **житїе** св. Саве, а Теодосије написао службу св. Симеону и св. Сави, а тек после прешао „сину“ и написао његову „покѣсть“ црквије рећи: Је ли Теодосије прерадио Доментијаново дело у **покѣсть** или је Теодосије написао службу обојима свѣтителяма, а како није знао Немањин живот, а врло добро знао живот св. Саве, после служби и написао самостално **покѣсть** св. Сави? Доментијан пак на основу „слова“ св. Саве и житија првог краља о Немањи и написао **житїе** Немањино у **Стольпоу**, а пре тога по обрасцима византијским у **мољѹальницѣ** св. Саве написао био Савино **житїе**?

¹⁾ ib.

²⁾ ib.

³⁾ ib.

⁴⁾ Први краљ и Сави.

⁵⁾ Пише о Симеону а доцније....

⁶⁾ ib.

⁷⁾ ib.

⁸⁾ У „покѣсти“ Теодосијевој.

¹⁾ Два емањина снхъ цѣлѣ краљ и Сави.

ва глава Повести св. Саве.

из Даничића изд. 1860 год.

оума занае ницетою одржним ѿ оубо-
ма оума моего, а ниуе соже ниѣи,
одноу кашега достоннѣства прѣ-
и трансзоу палноу соуцоу слоке
льскыи пице, касъ прѣисныи рабы
ого владыкы и бога, отъци моити под-
Слово²⁾ разоумомъ тькоуцѣ, и
оукиниенѣ³⁾ ѿнескздыи его скрокырѣ
ми, прѣжде сѣхъ свѣта зароу⁴⁾, иеюже
дѣши и оума ѿиуистикъ си въсе-
о Савы, иже нынѣ ноко въ наше
росниавшаго добродѣтели житѣа
о сказати възможемъ, не яко
ишоуцѣ похвалити.⁵⁾ Похвала бо
кѣ отъ бога, пауеже пользно утѣ самѣмъ
съиискающе, не кѣо, нѣ и дрѣкыишъ,
и моужь житѣа потрѣкѣи вѣхоу писати
иуитати, ноѣзе рады ѿ нѣмъ прѣ-
иуе улоуѣкомъ; а иже нынѣ нашего
иуаго аѣныкааго рода, кѣ иже кѣкѣ
достиге, кѣ нѣмъже мало спасае-
и сѣ тѣуѣю потрѣбно, нѣ и зѣлаѣ же-
еже сѣи хъ писати и уиестѣе по-
и, яко высотоу стоицѣе одоушекѣишныи
иа житѣа ихъ зрѣти, и како и елико ѿ-
иуе сѣеъ зазрѣти и сѣ вѣстию осоу-
е. Око же за соуцѣе кѣ насъ аѣности,
пооуцѣаеишъ, и икоѣстиѣомъ
иенѣи кѣ добродѣтели ииалии под-
и сѣ. Едка бо аѣе и многи и велики
и⁶⁾ възбоудетъ срьдѣе наше кѣ жи-
иравлѣиѣю, сѣхъ ради и азъ каше-
иелѣтнѣю ѿтѣуескомъ покиноуѣкѣ-

во се тѣе чудесног житѣа Савиног, које је написао
и.
иа реч узета по примеру св. Саве из описа Немањине
и.

иет се тѣе Доментијановог писана.

ио што нечачи народних песама призиву виде, тако
и братију да ѣинымъ молитвама помогну му, да га освете-
иѣе га хвалити, јер га је Бог похвално, те постао
го да нам буде углед, као што се повѣсти (Историје)
иод најѣтаријих времена за угледање потомства. Треба
иаше велике људе и чешѣе прочитавати ради наше

иет се тѣе Доментијана.

сѣ, ииныхъ хвалниааго всеблаженнааго Савы
житѣе, иже кѣ светѣи гораѣ Аѣона по-
стыкиша сѣ. Послѣдѣ же быкѣшаа, прѣ-
каѣо архѣиенискона и оуиутѣа срьес-
кааго, кѣ повѣсть прѣдлагаю слышоу-
ишъ, не отъ слышаниа тѣкмо сѣхъ прѣ-
иѣмъ, нѣ ѿ уѣстныхъ его оуѣеникѣ, иже сѣ
иимъ сѣносикъ¹⁾ и странѣстѣа²⁾ сѣно-
утикѣ,³⁾ и хождѣиѣа сѣтрѣдныкѣ, иже ико
прѣбогатѣе скрокырѣ, или прѣиустѣиѣе отѣуе, иже
по нѣмъ оногѣ стаѣи иисаниѣмъ оставишѣ⁴⁾.

Прѣдлагаѣмъ же ѿ ивѣи слово.⁵⁾ Не не-
соуцѣа⁶⁾ о иѣмъ сѣписиуѣе, и ѣко многыи
похвалами сѣго зѣкорѣишъ пауе не жѣмъ по-
хвалити, пауе же соуцѣишъ, аѣе и едка и зѣ-
иисыти възможемъ вѣжныи боудѣмъ, не-
оскздыи⁷⁾ кѣ ѿиѣ несѣсныхъ похвалаѣ,
божѣстѣишъ кѣкоуиѣ и аггѣльскыхъ,
иже оумъ нашъ ико страѣстѣиѣ и неиуи-
стѣ не постыжѣиѣ и зѣлааголати.⁸⁾ ѿбауе
кога кѣ помоуѣи молитвами иѣго (Саве) призы-
каиуѣе, еже посылѣи наиуиѣаѣмъ „повѣсть.“

Наиуиѣаѣмъ же възыскаиуѣе ѿтѣкоудоу же
подобно. Подобно же възыскаѣи ѿ корѣиѣ ѿтѣ-
раслѣ, и окрѣишѣиѣ и окѣиѣаѣмъ не ѿтѣ-
тришѣи, нѣ ѿтѣ лозы грозѣи. Сѣ сѣиѣ кѣ жѣоу-
иана вѣлѣикааго Немањиѣе и т. д.

Игуман манастира Студенице Савва напи-
сао је: „Слово аѣ о наслѣдовании сѣго
монастира Господиномъ Симеономъ и
о житѣи его какоко вѣстѣе прѣѣи богомъ
и улоуѣкѣ.“ И овај пак скромни писацъ Теодосѣе
изговарајуѣи сѣ ницетою разоума и ѣеиуиѣомъ
свога ума, на дан спомена св. Саве прѣдлагаѣ

¹⁾ Значи, који су с ѣимъ отишли у св. Гору.

²⁾ Ието.

³⁾ Ието.

⁴⁾ Велешке, ушта долази и „сказано“ Доментијаномъ.

⁵⁾ „Слово аѣ“ о наслѣдовани сѣго монаст. господиномъ Симе-
ономъ и ѿ житѣи иѣо какоко вѣстѣе прѣѣи богомъ и чѣоуѣкѣ.“
Св. Савва у житѣи свога оца.

⁶⁾ Ово је прекоръ Доментијану, који је говорио о Сави све-
само чудеса — и сѣуѣиѣа ико многыи похвалами (као што је на-
писао Доментијан).

⁷⁾ Није он (Савва) оскуданъ ииѣсныхъ и аггѣльскыхъ похвала,
иѣет како је то описао Доментијан.

⁸⁾ Оиѣтъ прѣотиѣи Доментијана, знакъ је, да је ово (из. 1860)
житѣи Савино написано после смрти Савине около 1253 год. То је
оно, што пок. Вуловић без основа напаѣа прѣотиѣи 1243 год.

„И затражи да прими причешће.
 „Причести се светогa причешћа,
 „Прекрети се, доле главу спусти
 „И са речма: „За све Богу хвала“!
 „Свету своју душу он испусти!“

Сава сарани свога отца у спремној гробници у Хиландару ч девет дана провео је у молитви и молењу, о своме отцу подносећи све труде и тегобе. Уз то му се деси још већа жалост: Како још није био довршен манастир и братство се није хтело покоравати тинику, монах Сава искона благо и само $\frac{1}{4}$ задрки за братију и Хиландар а $\frac{3}{4}$ разда на богоугодна дела, јер је гледао на повце као на „кал“ а није хтео лихонмствовати. То братији није било право. Монах Сава одкупи од протата светогорског Кареје и тамо сагради своју **малуааницу**, избере игумана и удали се у своју ћелију да обнови испантање, а заведе у Хиландару свој типик. Том повом типику не покоре се девет калуђера са Методијем игуманом, него оставе Хиландар и поврате се у Србију, а Сава са оставином братином избере игумана оставши у Карејама да се ода труду, молењу, поклањању и трудовима најстрожијег монаха и због одласка братије почне очајавати. У том му се једном на сну јави отац и каже му, да ће он постати први српски архијепископ и учитељ. У тим тешким тренутцима добије од брата много злата за потребе манастирске и одкупи опљачкане црквице Каракал, Кеprinотам, Филотеј, окрени се, привуки изнова из Србије више братије. На кад се навршила година дана од смрти очине, искупи сабор светогорски, да просветкује годишњи спомен свога отца: у главном храму да држе бденије Грци с протом на *грчком* а он оделито са својом српском братином на своме језику. Сутрадан отворили гроб и нашли мироточиво тело свога отца, од чега се и назове мироточац. Услед тога сабор свете Горе с протатом благослове, да се *напише* **житје** Немањино. Треће године по смрти Немањиној посети Хиландар Николај еријски епископ на дан Немањине смрти одслужи службу, на оде, а Савва се повуче у своју **малуааницу** на Ка-

рејама. Четврте године од очине смрти оде манастирским послом у Солун у свој манастир Филокали и тамо се јави митрополиту Костандију. Ту се десио и епископ Еријски Никола и пропричао сву радњу Савину и његовог отца на Атопу. Митрополит Костанди, еријски владика Никола, каландријски епископ Михаил и адрамерски епископ Димитрије призову и Саву да служи с њима службу и том приликом Костанди с епископима произведе Саву за архимандрита. Сава архимандрит одтаден из Солуна пошле своме брату Стефану једно стакло св. мира заједно с писмом 1204 год. кад је пламтио најжешће грађански рат између Вукана и Стефана — његове браће. Ово стакло св. мира подпоможе великог жунапа Стефана за идеју, да се одржи Немањино „**калгословенје**.“ Ово је било тим пре, што је, по одласку на Атон Немање, Вукан рекао: „Нека се сврше дани мога отца, тада ћу се брату осветити.“ Кад је Немања заиста преминуо, али се он посветио и постао божи угодник и мироточац, од чијег је св. мира Савва послао брату Стефану стакло мира и ток ствари у Србији окрене се у корист Стефана. Даље се описује у **Повјести** грађански рат и кад је земља доведена до пропасти и Вукан се потчинио римском папи и тражио од њега краљевску круну. Стефан напише Сави писмо молећи га да игуши очин завет и да пренесе његове мошти у Студеницу. На место звона ту се ударало у крстаза. Сава изврши завет свога отца на молбу свога брата и изнесе очине мошти из Атона, који је био потчињен папи Инокентију и донесе из у Студеницу, где светитељ изнова изађе св. мира. Стакло св. мира послато из Солуна великом жунапу Стефану и ново „**миронзлнје**“ у Студеници прекрате братску свађу, стишају страсти, утврде Стефана на великожупанском престолу и одрже се Немањина творевина. По умирењу земље и учвршћењу Стефана на престолу, архимандрит Сава захте да се поврати у св. Гору, што се види из његових речи тада изговорених. Велики жунап умоли га да остане у Студеници и да уведе „**законе**.“ Тада је арх. Савва путовао по земљи, изрекао многе мудре изреке, које се одр-

жалe у народу, престала гоњења¹⁾ (стр. 98) и с братом Стеваном почео спремати се за проглашење српске цркве и почети зидати дом Спасов у Жичи т. ј. архијепископију. За овим је пропричана смрт деспота Михаила и смрт Стрезина и смрт Јована Скила под Солуном. У том је времену престала власт рим-папе Иннокентија над атонском гором, а Теодор Анђел епирски деспот освоји солунску краљевицу латинску а Димитрије Хоматенски охридски архијепископ венчао га на царство, услед чега се завади с царем Никејским, а патријарх Константина града онет с Димитријем Хоматенским. Тим се и користе велики жунаи Стефан и архимандрит Савва и ступе у преговоре с Никејским патријархом Мануилом, да Србија добије архијепископију на што не би пристао архијепископ охридски Димитрије Хоматенски. Због тога се и обрати велики жунаи патријарху Константина града сјајно и свечано испрати у свету Гору архимандрита Савву снабдевши га новцима и захтевом да се врати што пре архијепископом у Србију. „Ако Бог помогне, вратићу се“ одговори Сава.

Сава пребивао у својој испосници на Карсјазу, а Стеван му писао да незакасијава, него што пре да га обрадује (1117) и зашто не идеши? питао Стефан брата Саву.

— „Ми незнамо вели писац: аште сице, аште инако — није отишао. На то Стефан пошаље бесчислено злата да разда „**и да же злате**“.

¹⁾ „Савина водича.“ Тако се зове једна чесма воде између села Чумића и Влакче. О тој „светој“ води прича се ово: Путници по земљи св. Савва са момком дође на конач у Чумића у нечију кућу, која је била у оној урваци, с леве стране пута између Чумића и Опшшта. Ту завође. Поћу заневају пети, а Савва се прекрети. За што се кретиш итумане? За то што сад певају анђели божији на небесима. — Онда је легао на земљу. — Тако је одговори Савва и почео се спремати на пут. Савва истрчи напоље и заколе петла, на га стрица у Савине бисаге и обрежи му коња, па кад је Савва узјахао коња, рекне, да му је нестало петла и мора бити да се га ти драо, па у бисаге, из којих извуче закланог петла, св. Савва окуне забедника и оде. Било зима. Слуга заборавио Савине савине о клину дирека на сред куће. Слуга се врати да их е, кад дође види бездану (воду) и путану до дирека. Путанм оде до дирека и кад скине рукавице дирек оде у бездан а путања се орони. Слуга се уплаши и ухвати га грозница па тражи да се напије воде. Св. Савва удари штапом по стени и веде воду, од које се напије слуга. Та вода и сада постоји и ве се „Савина водича.“

Сава пошаље у Србију Иларијона ученика и напише молбено писмо своме оцу, да обрадује народ измићем мира, и брату писмо. Пошто изиђе миро Симеун, Стеван напише Сави: „**и ми** време је... **с**је земљи жељу мога срца испунити.“ По повратку Иларијона у св. Гору и Сава одмах са путницима своим оде у Никеју (1138); по не пађе у животу патријарха Мануила, већ новог патријарха Германа. И затражи од цара Теодора „свата“, да постави патријарх Србија архијепископа и утврди српску архијепископију. То све изврши цар и Србија добије независну цркву — архијепископију, која је у Жичи на Спасов-дан проглашена и том приликом Сава круниса великог жунака Стефана за краља. Врло су значајне том приликом Савине беседе за које дражимо да су аутентичне. Због прогласа краљевине, наљути се мађарски краљ и почео купити војску. Архијепископ Сава оде у Угарску и измири краља угарског са српским краљем. За оким долази онис радње архијепископа на утврђењу православне српске вере, до смрти краља Стефана. Врло су значајне речи Савине, кад су му казали, да је *умро краљ*; јер је он одговорио: *не умире краљ* прогласи краљем Радослава и венча га на краљевство у Жичи 1228 год. За тим је Сава путовао на Исток у Јерусалим, видео никејског цара Јована Ватаца. У Солуну није нашао цара Теодора Анђела, (1229 год.) јер је био у плену код цара бугарског. Сава се врати у св. Гору, а одатле у Србију, где је отворио гроб свога брата првог српског краља Стефана, нашао нетљено његово тело, прогласи га светим, пренео из Студенице у Жичу поставио пред олтаром (у ковчегу). За овим путовао по земљи, учио, зидао цркве и стављао крстове. У том плану буну противу Радослава због тога, што је његова жена заповедала, а он био „*женопокорљив*“, збаце га „разбојнички“ с престола а венча за краља Владислава, а Радослав избегне у Драч, у државу Големога, који се заљуби у жену Радослављеву и умало Радослав није изгубио главу због своје жене — „*нове Далиде*.“

Архијепископ закамућери избезумљеног и увређеног сповица Радослава, постави на место

јатеља за подржавање растројене латинске империје у Цариграду¹). Међу тим архим. Сава и велики жупан Стефан већ су у велико били саградили Архијепископију Жичу и ступили у преговоре с никејским царем и патриархом Мануилом²), да израде независну српску цркву, а вероватно због пиљњака Методија у Рим, арх. Сава остави Србију и оде у свету Гору. Ну докле је архимандрит студенички на томе радио и спремао се за полазак у Никеју, при крају августа месеца, умре патријарх Мануло, а на његово место буде изабран за патријарха игуман *местног* манастира, Герман II, који није ништа знао о архимандриту Студеничком Сави, нити што о његовом пореклу и његовом брату, а царица је никејска била игуману студеничком прија, а цар Теодор опет пријатељ, јер је царичина сестра Јевдочија била мати синова Стефана великог српског жупана. Тим се и објашњавају речи Доментијанове: „Семоу когносномоу поклантелю жироуштоу кь скетѣн Горѣ, а послоушателю (т. ј. жупан Стефан) њего кь срьбьскон земан, науе же ни тоу кьхма, нъ горѣ кь кышньниихъ кь прѣнебескниихъ обителехъ кьдвараюшта се съ прѣбогатѣниихъ отьцехъ некесъниихъ, нъ по словеси господнию нељжѣномоу како же реуе: **Нѣсть коли прѣд отьцехъ моимъ некесъноу да погнѣнѣть кдасть уловекомъ на земан, а апостољ Павле реуе: нѣти нашѣн отьце нѣхомъ казателѣн срамѣхомъ се ихъ... какоже и какѣ кысть междоу сима скетѣнима (Стефаном и Савом)...** и кыноу нераздоуѣнна соушта разделѣнна телесы и съкькоуимѣна доухоуь, и дроуѣ дроуѣ колю творѣштка³). Да се боље разуме овај навод напоменућу да од одласка из Србије архим. Саве, Немањино тело није пуштало св. миро; Стеван се забрине и замоли брата Саву, да му помогне, да се мироточац одљути, што је он слао

¹⁾ Ар. Арсенија: *Житіє церковнихъ свѣтилъ*. Петроградъ 1880 год. стр. 457.

2) Отуда и долази она реченица у кратком житију св. Саване: „И слыша о немъ касиславльскыи патриархъ Мануилъ. У летопису Арсенија вели се: „Од све прилике такав поступак Стевана жуљана принудио је жуљана студеничког, да оде из Србије на Атонску гору и побуди га да енергично настане да се утврди у Србији православље и да се доведу у ред црквени послови, стр. 458.

³⁾ Жил. св. Саве Доментијана издање 1865 стр. 215 и 216.

у Рим Методија по венац краљевски. На то арх. Сава одговорно по посланику, кој је послао у земљу свога отачаства, који дошде к цркви оштому љубимому крстоу њего, показује му кса о прѣподобныхъ (Сави) и рече имъ сѣкорити њмоу. Стефан са посланком оде гробу Немањином и ту се одслужи божје и оутренины пѣснемъ свкршенихъ крвниихъ, посылани же оученики отъслуживъ скрстоу божьственоу антоургию по поклѣннѣ прѣподобнаго и сѣкорикъ трискетомъ изде гробомъ отца Симеона, и посылание проути Симеону кога носнаго кр Сава, и кад је била свршена молитва и тај час присије дух свети са словом божьенногъ кр Саве, и велики чудотворацъ свети Симеон отъць „на шѣ“ кнезаноу нѣ отъ коудѣ имъ сѣтѣмъ же слокомъ пришде.... издѣ скетѣмъ рече њего богатыа исцѣлениа свима ѹдѣмъ своје отѣчине... После чега послани ученикъ врати се у Гору, у манастир Хиландар. „и Сава благодѣиѣмъ сѣкѣтъ приѣмъ къ срьдѣци сѣ, подвигъ се нде на кѣстокъ къ скатоу сѣириградскому царю крѣ Теодору Аскару и са ѹашѣу беше предѹсретнутъ царемъ како по подобноу скетѣмъ: кѣдѣмъ ко нѣмѣмъ прѣка изъ маада къ скенѣннѣмъ вѣнѣтанѣмъ до коньца мѣра отълоуѣмъ се и по истинѣмъ бога кѣдѣмъ љубѣмъ... и того ради прѣзѣмъ љубѣмъ и тѣмъ благодѣиѣмъ царѣ, желѣмъ како бы приѣстѣмъ быль скетѣмъ њего. И многѣ дѣни царю дрѣжѣмъ њего оу сѣбе.... Сава затражи одъ царѣ архѣиѣскопију и рекне: „да хотѣмъ быль да покѣмъ великомъ ти царѣство патриарѣхоу да ми посвети архѣиѣскона“ изъ чега се ради, да новопоставѣни патриарѣ о свѣму томе нѣмѣмъ знао. Царъ одмахъ пристѣмъ али затражи, да архимандрѣмъ Сава буде архѣиѣскопъ, и ѡ његово одриѣмъ рекне царѣ Теодоръ: нѣмѣмъ прѣжде тѣмъ прѣиѣмъ прѣиѣмъ прѣиѣмъ (а то су оне речи Мануѣла патриарѣхоу) како твоѣмъ скетѣмъ сѣрѣстоѣмънѣмъ быти апостолѣмъ скааго сѣдѣмъ и теке достѣмъмъ болѣмъ показѣмъ ѣсть; да не прѣѣмъ....“ „И покѣмъ же царѣ патриарѣхоу кѣмъ кѣмъ о прѣподобныхъ и о земѣмъ отъѣмъства њего“ и т. д.

И тако арх. Сава принео је у Никеју 1221 год. одмах после избора новог патријарха Германа, по смрти Мануила, који је „имао о архим. Сави најбоље гласе.“ Цар Теодор Ласкар⁵ био је „сват“ т. ј. пријатељ Сави. Из овога излази, да је архијенископ Сава вратио се у Србију 1222 год. И на Спасов дан прогласио архијенископију и венчао свога брата Стефана на краљевство негирајући пређашњи рад о венцу, о чему нема нигде ни спомена (у издању живота Савиног од 1860 год.) што је најбољи доказ, јер о томе напском венцу Доментијан говори у њиме написаном житију св. Саве и печатаном 1865 год. После реченога јасан је текст житија св. Саве, написани Доментијаном. Ну још је једна околност много допринела, да се св. Сава могао вратити у св. Гору, а та је околност у томе, што је збачена посредна као и непосредна подчињеност св. Горе папи и солунскоме краљу. Ствар је текла овако:

По смрти епирског деспота Михаила (у рату противу великог српског жупана Стефана) 1214 год. одеспоти се како, вели Акрополита, Теодор Ангел, који је био у служби цара Никејског Теодора Ласкара константинопољског, (у ствари Никејскога). Григора казује, да је Теодор деспот после 1214 год. разширио своју деспотовину и заузео Тесалију, Охрид, Прилеп, Елбасан и Драч. За тим је надбио и погубио латинског императора Петра, који је путовао преко његове — државе — деспотовине, у Цариград, да наследи престо цариградски. За овим деспот епирски Теодор нападне на град Солун и све земље краљевине солунске освоји од седамнајестогодишњег сина бонифацијевог Димитрија. Пошто се тако оснажио, Теодор одбаци титулу деспота, а мрзио на титулу краљевску и желио да добије титулу царску. Тим он дође у сукоб са никејским императором Теодором Ласкаром. Због те његове жеље добро му дође свађа патријарха константинопољског Мануила, доцније и Германа са архијенископом охридским Димитријем Хоматенским, ког је желио подчинити патријарх константинопољски из Никеје, и Димитрије Хоматенски бранио аутокефалност охридске архијенископије. У тој свађи 1222 год. прогласи се императором деспот

Теодор Ангел солунски, мете на главу круну, огрне се порфиром, навуче на ноге „црвене чизме“ и на царство венча га архијенископ охридски, Димитрије Хоматенски и прогласи га *αὐτονομος* — самодржац цар. То много озлоједи и расрди императора Никејског и патријарха Германа, који се обрати с питањем Димитрију Хоматенском, како је то смео урадити? Архијенископ охридски одговори, да је то урадио као аутокефалин Архијенископ и да нема тога, коме би он имао давати рачуна за своју радњу, јер се и патријарх Герман меша у ствари, за које није надлежан, а то је указивање на проглас српске архијенископије и архијенископа Саве, чија је паства и епископијна снадала у област архијенископије охридске.¹⁾ И он, Димитрије, има права венчавати на царство кога год хоће и кадгод хоће. О томе се водио дуго спор између патријарха Германа и архијенископа охридског Димитрија и цара Никејскога са царем солунским. Акрополита прича, да је император Теодор солунски хтео се у свему изравнати са императором Константина града, па установи државни дворски штат и испоставља: деспоте, севастократоре, протовестијаре и т. д. а у двору владао је ред *варварски* т. ј. *словенски*, где није било ни етикеције, ни велељениности, ни старинских царских и дворских обичаја. Границе нове солунске царевине допирале су до граница државе Славове, а у приморју до Дидимотике и реке Марице. Теодор је Солунски освојио Адрианопољ и допро до зидина цариградских.

Још више пођу на руку послови Теодору цару солунском до сукоба са Асењем бугарским царем, јер 1222 год. умре никејски цар Теодор

¹⁾ Димитрије Хоматенски постоји је архијенископом охридске архијенископије 1190 год. а пре тога био је хартофилакс свог предходника. У издању Пятре налазе се „различна ви гања најбољегороднијег великог српског жупана Стефана и одговори на њих архијенископа Димитрија Хоматенског.“ Свега има питања и одговора 13. Прво је питање било: „Неки говоре, да се деца могу крштавати само у суботу и недељу? Говоре ли добро? Одговор гласи: „Не говоре добро. — Може ли се проскомидисати са једном просфором? Одговор гласи: у крајњој пужди може се проскомидисати са две, *но никада с једном*.“ С ког је времена римска црква почела употребљавати облате (опресноке)? По мњењу Димитрија први је то почео радити папа Феликс противник папе Ливерија, а после, пошто је прошло много времена, укоренило се убеђење, да је то тако заповедио св. апостол Петар. Патријарх Михаил Керуларје одлучио је од цркве наву за употребу преспот хлеба и за додатак у символу вере и т. д.

Ласкар, а на престо ступи Ласкаров зет Јован Дука Ватац, коме је било 29 година. У Србију се вратио 1222 г. Архијенископ Сава и између њега и Димитрија Хомастенског изроди се спор о епископији Призренској и Скопљанској.

У Бугарској, Јован Асељ победи цара Борила, зароби и ослепи га, а сам се прогласи царем под именом Калојован 1218—1241 г. По трећи се пут ожени с ћерком Теодора Солунскога цара, рођеном сестром жене нашег краља Радослава, која је била извајредно лепа и коју је Асељ волео као што је „волео Антоније Клеопатру.“ Ну ово није цар Калојован, који се спомиње у запису житија св. Савве, него се под Калојеном мора разумевати зет Теодора Ласкара Калојан Дука Ватац.

У нашег Доментијана (изд. 1865 г.) врло је збркано причање о славу по венац у Рим епископа Методија. Тако се на стр. 244 казује, да је св. Сава оставио Србију и отишао у св. Гору. На стр. 245 опет се говори „о посланици *пресвештеног* у град велики рим.“ што не може обстати, јер тада св. Сава није био још „пресвештени“, ни епископ, ни Архијенископ, међу тим се ту говори, да се у писму послатом у Рим говори о Диоклетији, да се Немања у њој родио и да се та земља називље „**велико краљевство отъ прѣка.**“ За тим се тражи венац, који је добивен и да је тек после св. Сава венчао брата краљевским венцем.¹⁾ Како ово извешће Доментијаново неће имати никакве историјске вредности, јер Сава тада још није био архијенископ, него тек после свога повратка из Никеје 1222 г. кад је по примеру Димитрија Хомастенског, венчао у Жичи свога брата Стефана за краља.

Због свега реченог остаје да кажемо, да је Доментијан написао житије Савино 1243 г. За владе Никејског императора Калојана Дуке Ватаца и српског краља Уроша, архијенископа српског Арсенија, у Карејама, у Сихастарији (му-

чаоници = мочалиници) св. Саве, где има црква св. Саве јерусалимско кад је „*уразумео*“ житије Савино, т. ј. и како ће написати житије Савино. — Шта је он то могао прочитати о св. Сави и ко је што о томе писао?

III.

Почињући од Павла Шафарика још није дефинитивно решено ни кад је монах Теодосије живео, ни шта је написао. У књизи XXII Чупићеве задужбине (стр. 93—136) г. Вуловић изнео је разна мишљења, а тако је исто и г. П. С. Протић та мишљења изнео у својој кандидатској (ђачкој) расправи: „Житја Српских светаца, као извор историјски (Београд. 1897.)

Пок. П. Шафарик први је дао повод тиме, што је заподозрио време писања Савиног живота издања Даничићева 1860 г. и том приликом доказао погрешност тога мишљења. Вуловић вели: „На реду су две биографије **Доментијакове** и једна Теодосијева.“ Јасно је да је г. Вуловић мислио на две биографије Доментијанове св. Савве и св. Симеона издања Даничићева 1865. И биографију св. Савве монаха Теодосија издања Даничићева 1860 г.

За Доментијана докази су готово они исти, које је навео и Шафарик, као и то, да је Доментијан најпре живео у Карејама, у Ђелији св. Савве, а доцније у **Сталноу** Преображења, али не усваја годину писања биографије св. Савве 1243, већ наводи годину писца Шестоднева, Теодора Спана 1263 г. о чему није реч, него је реч о **житију** св. Савве, које је написао Доментијан у Карејама 1243 г. И Голубински наводи белешку Григоровича, који је нашао **житије** св. Савве у типикарници Карејској „**сказано** преподобним Доментијаном, а **списано** Теодором михом“. Ну овде остаје недоказано, да је Теодор Спан исто лице т. ј. Теодосије монах. У запису се спомиње „светогорски кир прота Теодор.“ Главно је да нема доказа да је Спан — Теодосије. Да пак има нечега нејасног у овоме расправљању може се извести из тога, што је писец издања 1860 г. био човек начитан и научен, па ипак су доцнији преписивачи као нарочито из-

¹⁾ Vetera monumenta Slavorum Meridionalium за време наше Империје 1217 15 маја до 1240 30 маја колико је владао дорије не налази се никакав документ св. Саве, нити какво о срп. в. жувану. Услед тога неће имати никакве истине предмети казивање Доментијаново на стр. 243. о нап. венац.

доцније у „**СТАЊИЋ**“ св. Опаса а не усваја годину писања 1243. додаје, да је издање 1860 г. „или таква израда, да „ни камен на камену није остао од старе грађе.“ Овде је питање: које је од ова два дела старије да-ли издање 1865 г. или издање 1860 године, иначе је ствар природна, јер се факта не могу измишљавати, само је питање у каквој се светлости факта излажу? Остала упоређења и сраивења оба писца, мени се чини, да не приносе ничега новог у питању, које и кад написао **житје** Саввино изд. 1860 г. јер је Доментијан писао житија с другог гледишта, а издање 1860 г. писано је са сасвим с другог гледишта, што ће се врло лако видети, кад се та гледишта тачно расмотре.

У „Starine“ (књ. VI стр. 3—22.) г. Јагич¹⁾ вели: да у „импер. публ.“ библиотеци у Петрограду имах два рукописа, која је Гилбердинг однео у Петроград. Први је рукопис Доментијанов узет из Пећи, који је Даничић издао 1865 г. у коме се управо двапут излаже живот св. Саве а) у Немањинном житију, а г) у житију св. Саве. И заста су наслови и читаво житије, као и наведени докази тако јаки и неопобитни, да је **житіе** св. Саве, које је Доментијан написао у Карејама у св. Гори. У томе Доментијановом житију на крају вели се: **Къ лѣто 5774** (6762 = 1254 г.) **индикта 41** къ царьство... цара гръкомъ **Калоіана** и къ дни самодръжца сръпскаго кьноука **свѣтаго Симсона сына же Стефана** (изсечено) по томъ кыкшимъ вогоносни прѣосвещеннымъ **Арсеіни**, **Доментіанову сромонахоу** (коже прѣжде речено **жикоуцоу** къ **Светѣи Горѣ** къ **малѣуланници** сего **свѣтаго**, **иже** **и** **есть** **именоуемо** **Каремъ**, **последнемоу** **зѣеникоу** его **кыкшоу**, **прѣдложи** **богъ** **откривѣ** **доухомъ** **скетымъ** **прора** **зоумети** **житіе** сего **прѣосвещеннаго** **Савы** и **тѣмъ** **сложено** и **прописано** **бысть**, къ **мѣ** **стѣ** **кышесеруеннымъ** **Каремъ**, **свѣтаго** **доуха** **на** **ета** **кленіемъ** и **молиткми** **свѣтаго**, **за** **благыи** **же** **вѣры** **юже** **имаше** къ **прѣосвещенномоу** **си** **Господиноу** **Савѣ**, **благочерный** **господинъ** **нашъ** **Стефанъ** **краль** **Оурошъ** **посла** **смоу** **богъ** **прѣсавръ-**

¹⁾ У VI. књ. „Stairna“ Јагњћ већ вели, да је Теодосије писац изд. Дан. 1860 г. стр. 64.

ШЕ НН ОУЮ МОДНТКЗ СГО СІНО КНГОУ ЮЖЕ ПРІЄТЬ
ККО ПРЪВІЗНІКЪ ДАРЬ УЪСТЫНЬ. ⁶

Јагнѣ вели: „разликује се од даничиѣстог издања у години, јер тамо стоји šŭjā (6751 = 1243). Овде пак стоји šŭžk (6762 = 1254 и боље 1253). Овде се у овом запису говори о цару **Калокноу**, који је умро у новембру месецу 1255 године, а на престо ступио његов син Теодор II Ласкар веома храбар и побожан владац, али он умро 1259 г. месеца Августа, а на престо ступио његов син Јован IV Ласкар, у деветој години живота. Новог цара — дете заступиао протовестијар Теодор Музалон. Ну заповедник војске Михаило Палеолог наговори странце солдате, те на парастосу цара Теодора, деветога дана по смрти царевој убију наследника — дете — цара Јована, а зацари се Михаило Палеолог војсковођа.

Према овоме не може бити година 1253—4.
него мора остати 1243. Како се у житију До-
ментијановом св. Симеуна, писаном 1263 године
говори о краљевању краља Уроша „и по аџихъ
мнозѣх племена скетаго Симеона третнемоу
родоу старѣюштоу се уеткротоу (краљ Младутин)
къ коньство вѣстоуаюштоу, благовѣрномуу же
краљу нашему съ вѣсьми сини прѣдъреченниши
и монастырь светые Горы прѣдрѣженшоу и прѣ-
лѣжно подкидаюштоу се о немъ и недостаткѣ
родтељ сконхъ испльнѣж, и кнше великаго мона-
стыра къ горѣ създа стааль, идже живеть посе-
титель доущѣхъ светыхъ отць живоушнихъ въ
скетымъ мѣстѣ томъ и къ дѣни же того боголю-
биваго христолюбца за великою благовѣрие его
и за любовь его, юже нѣлаше къ Христу богу
и къ преуистян его матери и къ скетнымъ роди-
телямъ его, къ роукотвореньмъ его стаальноу
живоучоу нѣкоему уръньшоу“¹⁾ и т. д. што
је било 1263-4. У беленици житїа св. Саве, пи-
саног Доментијаном од свега тога нема ни све-
мена, јер је писано мало доцније по ступању
на престо краља Уроша, онда морамо усвојити
као верну годину ону, која се налази у беленици
изд. Даничића 1865 г. а то је годину 1243-г.

Г) Св. Симеуна стр. 117.

2) 1255-4 Димитријан већ није био у Карејима.

jer je „složeno i propisano u Karejama u
 poluznani sv. Save, kao agiografijску био-
 графију по образцу и византијском писању жи-
 тија светитеља. С тога је ово житије Доменти-
 јаново и примљено било за угледно писање. А
 да је оно писано по обрасцу византинских св.
 житија, то ћемо мало даље навести као непо-
 битни доказ.

Други рукопис донесен Гиљфердингом узет је из манастира Довоље, који је преписан у манастиру Сопоћанима попомом Дмитром по заповести игумана Германа 1526 године. Текст овога другог преписа слаже се тако са редакциом Даничића од 1860 г. да готово г. Јагић није имао никакве разлике забиљежити.⁴⁾ За доказ наводи из петроградског житија Савиног једино место, где се на стр. 216. штампаног Даничићем (1860 г.) налази ово :

И отъѣство же свое ѡба коупно, Сѹмеонъ глаголю прѣподобнии и всескещени Сава къ господоу моитвами срѣньскою землю оутврѣждаютъ и ѡтъ нашьстѣа противникъ възбраняюще съблюдаютъ, и никтоже нѣхъ иноколѣнѣхъ въ срѣбанъ ѡгосподи се, тѣхню ѡтъ пѣмѣна нѣхъ ѡтѣць сыноу и сынъ сыноу краиѣвьство прѣдающе, икають же се и прѣдъ пѣккои срѣньскихъ скѹфѣтръ къ видѣнѣи ѡбраза нѣхъ божии аггелѣи на помощъ къ бранѣхъ, моитвами нѣхъ ѡтъ кога послѣземѣи коо многими ѡтъ конистѣвниихъ глаголатѣи: видѣхомъ свѣтаго Сѹмеона и свѣтаго Сакоу прѣдъ намиѣи къ пѣккоу на конѣниихъ издеиѣиихъ и ѡкого оубо къ смери иноуѣска ѡблеуѣна ѡдеждѣю, ѡкого же къ скѣтла скетительска (архиереѣска) оукришена иногынѣхъ же противникъ нѣхъ на отъѣство нѣхъ на срѣньскою землю подвигынѣхъ се моитвами къ богу посрамленѣи ѡбратниѣхъ некихъ, некихъ же до конѣца низложѣше, оубниѣхъ.

— „Ја слутим, вели Јагић — да и овдје бјеше Теодосије као писац дела изреком споменутих на посљедној страни, истом руком напишано: „Тогожде Ѣтеодосіа монаха похвала скетихъ и прѣподобнихъ отъцъ нашихъ Сѹмеона и Слѡвы оуучителя Сръньскою.“

С тога Јагић тако рећи *не сумња* да је ова „По-
вѣст“ Теодосијева.¹⁾

У издању Даничићеву од 1860 г. при крају нема похвале св. Сави, а у овом Гиљфердинговом има похвала обојици светитеља Симеону и Сави. Па како у похвалама нема обично фактичког излагања, то је ова похвала и изазвала осуду овог житија од стране Павла Шафарика. А та је похвала написана Теодосијем, како се види из већ наведене сведочбе.

Да би то утвердио Јагић из похвале наводи неколико исписа на пр. »Пресветла, просвѣщенна намъ всеуѣстною ѡтцѡу дньсь всеніа намѣсть, пресвѣтлою бо зарю ѡзараючи се и свѣтлопрсвѣщаючи нзъ, свѣтла оубо и просвѣщенна и всакоє поуѣстїи ѡ боуѣ и радостїи достонна, нмже кашихъ коглюбивихъ доушъ іако възлюбивенихъ уедъ ѡтцѣ къ доуховномуу кеселїю нмнѣ съзжавшїи и іако любителиє ѡтцѣ къ скетїи сенїрькки радостно приемаючи и любокїю кеселїї, прежде пльтскїе доуховнїю камъ прѣдзготовающїи транецоу испїнь соцоу похваан светихъ съ нмнїе и техъ самѣхъ скетихъ ѡтцѣ исплнѣн радостїи, доуховнаго кеселїа исплнѣн сладостїи божьствѣныхъ словесѣ, аггелъскїе пище, пицѣ бо аггелъскоуи испанїа словесѣ нарициють нмже доуша квинмаючи оумомъ наслаждает се и іако пицѣю тело словомъ оукрѣпѣваемо выкасть. Сладость же божїихъ словесѣ Давидъ въкоуєнъ и ѡ сїихъ оудивѣе се къ богу глаголетъ и т. д. Или у истої похваан ово : »ѡтѣ сїихъ хваленихъ скетихъ и къ богу изреднихъ моужѣ соутѣ нсїи ѡтци нши, нхже надписанїемъ слова²⁾ мнїихомъ; прїподобїи Симеонъ глаголю и всесекрении Сава, нже нмнѣ нами хвалени и оубо сицекиѣ къ правдоу дикити се и достоинно сїихъ ублажити, за нє ѡни уловѣци подобовѣрдїи намъ бжїе нѣ паує нзъ бога възлюбивше.“ Или: нѣ оубо прїподобнаго ѡтца нашего Симеѡна, іако ѡтѣ испрька съ нмѣ бжїи си н азѣ дальнихъ ѡтстокиѣмъ не постигаемъ³⁾»

¹⁾ кн. 6. „Starinu“ стр. 64.

²⁾ Ове су две речи узете из житија Немањина.

3) Речи приог краља о своме оцу.

иже егда кмироу житїа его всехъ исправленїи его сказати, нѣ како же ѿ житїа¹⁾ его проумѣюще²⁾ разумѣхомъ, иже помнѣеніи того яко прѣбогатое скровище или притестїе ѿтѣе нѣмъ уведомъ его писанїемъ ѿставише;³⁾“ Из овога излази, да писац незнавајући дела Симеона морао се задовољити оним, што су *други*⁴⁾ о њему написали. То ипак није могло бити касно, након Симеунове смрти, када похвала признаје: **Нѣцїже и видѣхъше знаете иже и пауче нашего кѣсноглаголаиѣа.**“ Јагић вели (стр. 19): И антифезе кугера — днѣсь сведоче, да је тај панегирик писан не однећ много времена после смрти обадва светитеља.

Похвала св. Симеону свршује се овим речма: **И сїа збо тако, иже о ѿци нашемъ прѣподокнсмъ Симеонѣ. Последнї⁵⁾ же еже ѿ немъ кѣкоуш⁶⁾ слово да пождѣ реда. Придемъ же нинѣ кѣ сего по пѣти смнѣ,⁷⁾ по доуху же скетомоу ѿтцоу и ѿкрѣпѣмъ и сего ѿ добра⁸⁾ дрека изерѣнѣ.**

„То је нов доказ, да је Теодосије вели Јагић, по свој прилици живио у XIII веку, на што упућују и ове речи, где говорећи о св. Сави кад је донео у Србију мошти свога оца вели се „и кѣ своє приносе ѿтѣуство иже вса и до нинѣ скетнии его моалткѣми сѣхранисмаа не гнѣбѣауца прѣвѣкають... у похвали пак вели: нѣ уождѣс се и како похвалити не кѣмъ.... Из речи, које ћемо навести — вели Јагић могли би смо изводити, да је Теодосије био *позван од отаца светогораца да напише похвалу, јер се вели: „нѣ ми како же кѣ стѣ достоинно похвалити непостизающе похвалѣннѣхъ словесѣ како не исквснн коснѣти се не хѣтехомъ, обауче кашиини моалткѣми оуновѣающе и кѣ сїа понѣдохомъ се.*“

Још важије и ближе објашњавају ствар о којој ћемо говорити даље, ове речи Теодосијево: „ѿтѣ многоѿкразнаго же изреднаго нхъ кѣ богоу

житїа, яко ѿтѣ разлѣнѣннѣхъ и благоуханннѣхъ цѣстоу кѣнѣце похвалѣ ижезѣше, снхъ вѣлѣннѣхъ и исповѣданїемъ делѣ добродетельннѣхъ хвалѣнїа анѣ сѣставнѣмъ рекоуше.... показују извор, одакле је Теодосије црпао похвалу: то беху писани животи обоице светитеља.¹⁾ Најпосле призивае браћу на гробу: **Гроу кѣшнѣхъ скѣтаїхъ и уюдодеиствннѣхъ покѣнѣсѣе сѣ любовїю цѣлоуемъ**“ и завршује Јагић овим речма: „Бити ће ми драго ако ово неколико речи помогне још *всѣма* ускрѣсити спомен тога давнаго српскога писца, који се није одликовао оноликом речитошћу као Доментијан, ѿмет му се не може порећи пламѣа и душевљена *љубав* спрема српскога народа и његовихъ светиња. С чега држи да је Теодосије живео у XIII веку (стр. 20). Наше смо проматрање довело до питања: Шта је писао Теодосије монах? Из наведенихъ цитата г. Јагића, јасно је, да је он најпре написао службу св. Симеону а доцније и св. Сави а **повѣстѣ** ће после доћи на ред. Придемъ же нинѣ по пѣти его синоу, по доуху же скетомоу ѿтцу и ѿкрѣпѣмъ ѣго и сего ѿ добра дрека изерѣнѣ, а ово је **Повѣстѣ**.“

Ето тако смо дошли до питања, ко је написао Савицу **повѣстѣ** издава Даничићева 1860 год. Ми смо већ навели, два сведока, који тврде да је то урадио Теодосије. Да видимо шта сам писац о томе говори. То се види из прве главе. Према томе, да ли је Доментијан *прс* или *послѣ* „**Повѣсти**“ „уразумео“ житије св. Саве или је он писао **житїе** св. Саве, а Теодосије написао службу св. Симеону и св. Сави, а тек после прѣшао „**синоу**“ и написао његову „**повѣстѣ**“ другчије рећи: Је ли Теодосије прерадио Доментијаново дело у **повѣстѣ** или је Теодосије написао службу обојима светитељима, а како није знао Немањин живот, а врло добро знао живот св. Саве, после служби и написао самостално **повѣстѣ** св. Сави? Доментијан пак на основу „*словеса*“ св. Саве и житија првог краља о Немањи и написао **житїе** Немањино у **Стољпоу**, а пре тога по обрасцима византијским у **моалтѣаљнѣи** св. Саве написао био Савино **житїе**?

¹⁾ ib.

²⁾ ib.

³⁾ ib.

⁴⁾ Први краљ и Сави.

⁵⁾ Пише о Симеону а доцније....

⁶⁾ ib.

⁷⁾ ib.

⁸⁾ У „**повѣсти**“ Теодосијевој.

¹⁾ Дѣла Немањина саче првог краља и Саве.

збору светогораца духовну трпезу пуну пиће анђелске и пристојну робова богатога владике, (све) у „повѣсти“ „слово“, да разумом објасни велико сокровиште просијавше за његовог доба у српскоме народу добрим делима житова, кога не жели хвалити, јер праведнику Бог даје похвалу, него жели да изнесе дела Савина да се на њега као највећи узор угледају доцнија покољења и да се поучавају. Због тога, покуравајући се „вашој (игумана хиландарског) отачкој заповести, данас — вели он — хваленог и блаженог Саву, који се *испаштао* у светој Гори, доцније постао први архијенископ српски и учитељ у „Повѣсти“ предлаже слушаоцима, коју је написао не само по чувењу, него је примио од частних савиних ученика, који су с њиме били *саиспосници* и његови *сапутници* и *ситрудници* и који као највеће отачко благо после себе и написмено оставише.

Предлаже, дакле **Повѣсть ѿ моужу „не не-соуштаа ѿ немъ сѣннсаюште“**¹⁾ (не пишући оно чега није било), него *пауе же „соушнихъ аште едка възможемъ изъяснити* срећним ће се сматрати.“ Ове речи као да су прекор писцу Савиног **житѿа** (оно чега није било), као и ове: „Први архијенископ Сава није оскудан у небесним похвалама и анђелским, што није у стању постићи и изрећи *наш* страстан и нечист ум, али ипак призивајући у помоћ бога „молитвама св. Саве, према *нашој* моћи почињемо „Повѣсть“.

Почињемо истраживањем онога што треба, јер налазимо да он није израстао од трња, него да је од племените лозе грозд. Беше син великог жупана Немање и т. д. Овде морамо напоменути, да је св. Сава написао типик манастира Хиландара у типикарици или молчалници својој, где вели: „И ја грешни и лењиви, и *последњи* између свију вас, монах Савва, о христу духовна браћо и очеви“ наређујем, да онај брат, кога по општем избору изберете, да се настани у мојој ћелији (на Карејама), мора у њој остати до своје смрти.“ И заиста је Доментијан у типикарици св. Саве на Карејама написао **житѿе**

св. Саве; по види се, да је у нечему нарушио Савину наредбу, јер га видимо у **Стаљу** преображенија, где пише **житѿе** св. Симеона. Ово нас наводи на питање: да-ли није који од ова два писца, по смрти Немање, оставио Хиландар и с Методијем отишао у Србију? Да-ли онај, који је остао у светој Гори, по одласку Савином за Архијенископа, није прешао у Савину ћелију на Карејама, а то Доментијан и доцније ту написао **житѿе** Савино 1243 г. Доцније пак, по нама непознатим узроцима, напустио Кареју и прешао у **Стаљ** Спасов, где је после 20 година написао **житѿе** Немањино? Ко се после њега настанио у Карејама, у ћелији св. Саве? Одкуд је Теодосије онако верно и карактеристично описао живот св. Савве? Кад је Доментијан оставио типикарицу у Карејама и прешао у **Стаљ** Спасов, кога је братство изабрало за типикарицу? Заиста су збор и **братѿа** молили Теодосија, а игуман му заповедио да напише **Повѣсть** св. Савве. Кад је Доментијан у ћелији на Карејама написао Савино **житѿе** и послао га краљу Урошу, зашто Доментијан и ово **житѿе** св. Симеона написао после много љета, није то учинио, него је оно било послано од св. Горе, у Српску земљу? Све те појединости захтевају објашњења и тек би онда могли говорити поуздано и тачно. Молба збора и **повелѿије** игумана упућују нас на мисао, да је Теодосије заузимао важан положај у братству хиландарском и да је био већ познат са својих књижевних дела као и то, да је био у стању знати и написати животопис или „Слово“ о светом Савви.

Овај, дакле други писац Теодосије и пише праву „Повѣсть“ каквог је порекла Савва, спомине како је у 15-ој години постао пунољетан, добио свој део очевине, а у години 17 отишао у св. Гору у руски манастир св. Пантелејмона и ту се замонашио. О слави храма Ватопеда био и он тамо, па како су ватопедци дознали тко је шта је, они га премаме у свој манастир **ако хотѣште его себѣ съкдомити къ оугодѣ твораште отъчѣ его**. Родитељи му пошаљу много злата, коње и много прилога зашто други манастири почну завидети Ватопеду па чак и протат светогорски.

¹⁾ Доментијан.

ватопаду Савва сазида ћелије и црквицу го-
ди: „Желим у мојим ћелијама и мојој цркви
идим мога отца.“ Тада напише отцу писмо
зове га у св. Гору. Отац сазове збор, од-
е се престола, епископ Калиник закалуђери
цркви св. Павла и Петра у Пећи и даде
име Симеон, а супрузи му Анни, Анастасија.
Јави неко време у Студеници и крене се за
Гору. С њим су отишли многи његови љу-
ди. Како је био на пр. игуман Методије. Си-
моне однесе много злата, велике прилоге, пов де-
не коње. Савва је, провео отца по манастирима,
сао га у црквене поменике као што су за-
вани и византијски цареви. Кад је ватопад-
братство имало потребу да измоли у цара
повластице Ватопаду, игуман мешто себе
бе монаха Савву. Цар Алексије испуни све
е манастирске и по препоруци свога отца, Сава
ижи у име отца, да им цар поклони место Хи-
лар,¹⁾ да ту буде Српски манастир, јер је
х Симеон желио да умре у своме манастиру.
Још даде прилога и поклони им црквице св.
Ја, св. Николу на Милејама, и добије хри-
стим се поклања Немањин манастир Хи-
лар и придаје истоме Зиг, а Сави поклони
ански „жезаљ“ и цркву Еввергетицу у Цари-
у.

Кад је манастир Хиландар био довршен,
иња му даде прилоге, пресели се у свој ма-
ар и поклони га своме сину великом жу-
Стефану. За овим се у **Повѣсти** говори, како
Немања разболео. Ово је место (стр. 55) ве-
тно узето из народне песме, коју су му су-
еници сијевали. Мислимо да је ту пјесму
ао сладкогласни љубимац Немањин игуман
дије, ког је Немања парочито волео. Ту се
како се Немања разболео

„Па дозивље свога сина Саву.

„И овако њему проговори:

„Сине Саво моје чедо драго

„Време дође мријети се мора

„И отићи Богу на истину.

„Сине мили, једина утјехо
„Много си се о мени трудио
„И о души мојој бринуо се,
„Јоште мало потруди се сине,
„Па ће Господ вечно бити с тобом
„Све што тражиш у Господа Бога
„Даће ти се и испуниће се.
„Тад загрли Саво свога отца
„И овако њему бесеђаше:
„Тебе отче грим и молим те,
„Како си ме од сваког зла чувао
„И од сваког рђавства хранио
„Када одеш Христу на небеса,
„Замолиму с светим молитвама
„За нас чедо твоја и овом свету
„И за земљу и за наше цркве,
„О чем си се трудио, мучно.
„Да нас Господ очува, сахрани
„Од свих зала и сваке напасти....
„Старац проли сузе низ образе
„Из уста му потекоше речи:
„Сине мили, моје чедо драго
„Ја о себи ништа не смем рећи
„Док не видим Бога на небесма
„Пако ме господ пусти к себи.
„Ја вас никад заборавит нећу
„И старачким загрлић' рукама,
„Па га стаде љубит, благосиљат,
„И благоме Богу молити се.
„А суза му сузу сустижаше
„И грлећ сина њега целиваше
„И овако њему бесеђаше:
„Довршите започете цркве.
„Моје кости овде неостави
„Већ их скупи, скутај и однеси
„Мојој цркви, мојој задужбини
„Манастиру светој Студеници
„Под окриље матере божије.
„Па то рече светитељу Сава:
„Све што си ми оче наручио
„Испунићу заповијест твоју.
„На то старац са одра својега,
„Брзо уста као јунак — младић
„Ка да госте своје очекива,
„Свете госте цара небескога

¹⁾ Памјтник светогорски, стр. 10. Хиландар значи: „Ана-
ста.“

„И затражи да прими причешће.
 „Причести се светогач причешћа,
 „Прекрсти се, доле главу спусти
 „И са речма: „За све Богу хвала“!
 „Свету своју душу он испусти!“

Сава сарани свога отца у спремној гробници у Хиландару ч девет дана провео је у молитви и молењу, о своме отцу подносио све труде и тегобе. Уз то му се десил још већа жалост: Како још није био довршен манастир и братство се није хтело покоравати типичу, монах Сава ископа благо и само $\frac{1}{4}$ задржи за братију и Хиландар а $\frac{3}{4}$ разда на богоугодна дела, јер је гледао на новце као на „**кхм**“ а није хтео лихонимствовати. То братији није било право Монах Сава одкупи од протата светогорског Кареје и тамо сагради своју **малуашицу**, избере игумана и удали се у своју Ђелију да обнови испаштање, а заведе у Хиландару свој типик. Том новом типичу не покоре се девет калуђера са Методијем игуманом, него оставе Хиландар и поврате се у Србију, а Сава са оставионом братионом избере игумана оставионом у Карејама да се ода труду, молењу, поклањању и трудовима најстрожијег монаха и због одласка братије почне очајавати. У том му се једном на сну јави отац и каже му, да ће он постати први српски архиепископ и учитељ. У тим тешким тренутцима добије од брата много злата за потребе манастирске и одкупи опљачкане црквине Каракал, Ксиронотам, Филотеј, окрепи се, прикупи изнова из Србије више братије, па кад се навршила година дана од смрти оцине, скупи сабор светогорски, да просветкује годишњи спомен свога отца: у главном храму да држе бденије Грци с протом на *грчком* а он оделито са својом српском братионом на своме језику. Сутрадан отворили гроб и нашла мироточиво тело свога отца, од чега се и назове мироточац. Услед тога сабор свете Горе с протом благослове, да се *напише* Немањино. Треће године по смрти Немањиној посети Хиландар Николај еријски епископ на дан Немањине смрти одслужи службу, па оде, а Савва се повуче у своју **малуашицу** на Ка-

рејама. Четврте године од оцине смрти оде манастирским послом у Солун у свој манастир Филокали и тамо се јави митрополиту Костадију. Ту се десио и епископ Еријски Никола и пропричао сву радњу Савину и његовог отца на Атону. Митрополит Костадин, еријски владика Никола, каландријски епископ Михаил и адрамерски епископ Димитрије призову и Саву да служи с њима службу и том приликом Костадин с епископима произведе Саву за архимандрита. Сава архимандрит одтаден из Солуна пошље своме брату Стефану једно стакло св. мира заједно с писмом 1204 год. кад је паметно најжешће грађански рат између Вукана и Стефана — његове браће. Ово стакло св. мира подпоможе великог жупана Стефана за идеју, да се одржи Немањино „**благословенје**.“ Ово је било тим пре, што је, по одласку на Атон Немање, Вукан рекао: „*Нека се савше дани мога отца, тада ћу се брату осветити.*“ Кад је Немања заиста преминуо, али се он посветио и постао божи угодник и мироточац, од чијег је св. мира Савва послао брату Стефану стакло мира и ток ствари у Србији окрене се у корист Стефана. Даље се описује у **Повести** грађански рат и кад је земља доведена до пропасти и Вукан се потчинио римском папи и тражио од њега краљевску круну. Стефан напише Сави писмо молећи га да испуни оцин завет и да пренесе његове мошти у Студеницу. На место звона ту се ударало у клепала. Сава изврши завет свога отца на молбу свога брата и изнесе оцине мошти из Атона, који је био потчињен папи Инокентију и донесе их у Студеницу, где светитељ изнова измије св. миро. Стакло св. мира послато из Солуна великом жупану Стефану и ново „**мироузлиће**“ у Студеници прекрате братску свађу, стишају страсти, утврде Стефана на великожупанском престолу и одраде се Немањина творевина. По умирењу земље и учвршћењу Стефана на престолу, архимандрит Сава захте да се поврати у св. Гору, што се види из његових речи тада изговорених. Велики жупан умоли га да остане у Студеници и да уведе „**законе**.“ Тада је арх. Савва путовао по земљи, изрекао многе мудре изреке, које се одр-

жале у народу, престала гоњења¹⁾ (стр. 98) и с братом Стеваном почео сиремати се за проглашење српске цркве и почели зидати дом Спасов у Жичи т. ј. архијепископију. За овим је провричана смрт деспота Михаила и смрт Стрезина и смрт Јована Скила под Солуном. У том је времену престала власт рим-папе Инокентија над атономском гором, а Теодор Анђел епирски деспот освоји солунску краљевину латинску а Димитрије Хоматенски охридски архијепископ венчао га на царство, услед чега се завади с царем Никејским, а патријарх Константинограда опет с Димитријем Хоматенским. Тим се и користе велики жунаи Стефан и архимандрит Савва и ступе у преговоре с Никејским патријархом Мануилом, да Србија добије архијепископију на што не би пристао архијепископ охридски Димитрије Хоматенски. Због тога се и обрати велики жунаи патријарху Константинограда сјајно и свечано испрати у свету Гору архимандрита Савву снабдевши га повцима и захтевом да се врати што пре архијепископом у Србију. „Ако Бог помогне, вратићу се“ одговори Савва.

Савва пребивао у својој испосници на Карејама, а Стеван му писао да незакасијава, него што пре да га обрадује (117) и зашто не идеши? питао Стефан брата Саву.

— „Ми незнамо вели писац: аште сице, аште инако — није отишао. На то Стефан пошаље безпачелено злата да разда **„ИДЖЕ ЗЛАСТЬ“**.“

¹⁾ „Савина водина.“ Тако се зове једна чесма воде између св. Чумића и Влакче. О тој „светој“ води прича се ово: Путијући по земљи св. Савва са момком дође на коњак у Чумиће у петију кућу, која је била у оној урвачи, с леве стране пута између Чумића и Описишта. Ту заноће. Ноћу запечају врата, а Савва се прекрсти. За што се крстиш игумане? За то што сад венчају анђели божији на небесима. — Онда је негатао окрштен. — Тако је одговори Савва и ноће се сиремати на пут. Савва истрчи напоље и закоље петла, на га стрица у Савине бисаге и опреми му коња, па кад је Савва ујахао коња, пак рекне, да му је нестало петла и мора бити да си га тишао, па у бисаге, из којих излече закланог петла. св. Савва куње **„либедника“** и оде. Видо зима. Слуга заборавио Савине лавице о кавиу дирека на сред куће. Слуга се врати да их е, кад дође види бездану (воду) и путању до дирека. Путањ оде до дирека и кад скине рукавице дирек оде у бездан а путања се орони. Слуга се уплаши и ухвати га грозница на ражи да се напије воде. Св. Савва удари штавом по стени и леде воду, од које се напије слуга. Та вода и сада постоји и не се **„Савина водина“**.

Савва пошаље у Србију Пларијона ученика и написе молбено писмо своме оцу, да обрадује народ изливем мира, и брату писмо. Пошто излије миро Симеун, Стеван написе Сави: „**НИМЕ** време је... **СЖЕ** земљи жељу мога срца испунити.“ По повратку Плариона у св. Гору и Савва одмах са путницима своим оде у Никеју (118); по не вађе у животу патријарха Мануила, већ новог патријарха Германа. И затражи од цара Теодора „свата“, да постави патријарх Србима архијепископа и утврди српску архијепископију. То све изврши цар и Србија добије независну цркву — архијепископију, која је у Жичи на Спасов-дан проглашена и том приликом Савва круниса великог жунака Стефана за краља. Врло су значајне том приликом Савине беседе за које држимо да су аутентичне. Због прогласа краљевине, наљути се мађарски краљ и почео купити војску. Архијепископ Савва оде у Угарску и измири краља угарског са српским краљем. За оким долази опне радње архијепископа на утврђењу православне српске вере, до смрти краља Стефана. Врло су значајне речи Савине, кад су му казали, да је **умро краљ**; јер је он одговорио: **не умира краљ** прогласи краљем Радослава и венча га на краљевство у Жичи 1228 год. За тим је Савва путовао на Исток у Јерусалим, видео никејског цара Јована Ватаца. У Солуну није нашао цара Теодора Анђела, (1229 год.) јер је био у плену код цара бугарског. Савва се врати у св. Гору, а одатле у Србију, где је отворио гроб свога брата првог српског краља Стефана, нашао нетљено његово тело, прогласи га светим, пренео из Студенице у Жичу поставио пред олтаром (у ковчегу). За овим путовао по земљи, учио, зидао цркве и стављао крстове. У том плану буна противу Радослава због тога, што је његова жена заповедала, а он био **„женошкорљив“**, збаце га **„разбојнички“** с престола а венча за краља Владислава, а Радослав избегне у Драч, у државу Големога, који се заљуби у жену Радослављеву и умало Радослав није изгубио главу због своје жене — **„нове Далиде“**.

Архијепископ закауђери избежумљеног и увређеног синовца Радослава, постави на место

себе архиепископом Арсенија па оде па Исток да у туђини остави кости. Није био задовољан са својим синовцима. Пропутовао по свима светим местима и свуда писао у поменике оца, мајку и брата Стефана и палио им свеће, али то нигде није чинио за синовце. После дугог путовања преко Цариграда оде у Триново, своме пријатељу цару Асену, где се разболе, распореди све ствари прикупљене па Истоку пошље које у Жичу, које у Студеницу, по ученицима, а њему дођу у Триново његови вршњаци, с којима је у веселом разговору провео ноћ пред смрт, причестно се, пао у постељу и душу испустио рекав као и његов отац: „*Богу хвала за све.*“ Њега саране у саборној цркви 40 мученика. После године дана на захтев архиепископа Арсенија, свештенства и плеинства краљ Владислав, који је био узрок Савином одласку из Србије, пренесе мошти Савине у Милешево.

На питање: Ко је писао ову „повѣст“ св. Саве? Јевтимије расодеи вели, да ју је „писао Теодосије монах.“ Ово потврђује преписивач „Повѣсти“ довољског манастира, поп Дмитар по заповести игумана Германа у манастиру Сопоћанима, и који је доцније написао, по свршетку житија „заглавак:“ **Тогожде¹⁾ Θεοδосκ монаха похвала светихъ и прѣподобныхъ ѿцаъ нашихъ Симеѡна и Савы оуцнтелю српскою** Повјест је написана после „похвала“ „тогожде“ Θεοδосκ монаха.

У препису ове „повѣсти.“ св. Саве, коју имам и која је нађена у јуни срећској (Шаре планине) у цркви села Драјчића, имају службе св. Сави и св. Симеону са похвалама и кратким житијем св. Саве, у коме се спомиње патриарх Мануил, који је знао за св. Саву, то *ново* светило Атонске Горе.

За „Повѣстку“ долази *првеним* словима.

Мѣсеца Генвара 'дѣ' (м), иже кь свѣтыхъ отца нашего Савы прѣваго архиепископа и оуцнтеля срѣбскаго.

На мааѣ ѿ кеуерѣ и т. д.

¹⁾ Што значи, да је он написао „повѣст“ првог српског архиепископа Саве.

Светитеаь богонрѣтънь и пастырѣ истинный, стааьпъ непревратный, основаніе крѣ не подвижно, благоуствѣа степень непоколеблемы, заерало прѣкмы нерзнимо, светителемъ доброта и уюдесе истонныкъ Саво былъ исн. тѣмте оублажаемъ благоуствѣно пѣсньми и кьсескешенноую ти дѣнь съ крѣшаемъ намѣть.

Стихире даље јду овим редом:

1. Савыца свѣтаснишѣ и т. д. 2. Благоуствѣаєть рака и т. д. 3. Оледѣкшоую землю и т. д. 4. Кровь твою и т. д. 5. Оумз каадыкоу и т. д. 6. Каадыка своеплеменнымъ и т. д. 7. Стаа си и т. д. 8. Ѡ пелень и т. д.

На величѣѣ Кеуерѣи.

1. Отыца иже и т. д. 2. Апостолаомъ равнопроповѣдателя и т. д. 3. Словесъ твоихъ и т. д. 4. Кьъ ѡскешень и т. д. 5. Ѡбыности и т. д. 6. Поуѣ твои и т. д. 7. Славы оу всѣхъ и т. д. 8. Прѣнде сънь и т. д.

Утѣнне:

1. Намѣть праведникоу съ похвалою и т. д. 2. Прѣмоудрости Соломонѣ утѣнѣ: изъ оустъ праведниоу каамаєть прѣмоудрость и т. д. 3. Оты прѣтѣ утѣнѣ: Праведныхъ доуше кь роуцѣ и т. д. 4. На антѣо: Оумъ прѣподобны и т. д. 5. Сѣтелскихъ и т. д. 6. Срѣбскаа великаа црѣкви и т. д. 7. Апостолаомъ сьроднымъ и т. д.

И кьходнымъ кь црѣковъ поюше: 1. Кьми иже кьнѣи похвалами оукраснымъ Савы кьсѣблаженнаго, иже оты кьстока мыслыаго Христа. Сольныце разоумноє кьсѣлаєть, и люди скок на западъ благо разоумиємъ наоутивъ проскѣтимъ кьсѣ и иже кьрны рабъ Владѣцѣ своємъ кь благоуствѣи снхъ оумножиаєть кьсѣ сего иже едныи до-стойнѣ кьсѣмьртныє славы оутварою икраснаєть кьсѣ христолюбкѣ нмѣи ѿ велию мнѣость. 2. Кьми доуховнымъ пѣсньми похвалнымъ и т. д. 3. Кьми пѣсньнымъ добротами и т. д. 4. Кожѣствыаго доуха и т. д. 5. Поути кьводешаго и т. д.

Аше когда не кькаєть великаа кеуерѣи на агрипы поємъ канѡна ѡѣрѣ Спасоу Христоу и светомъ Симеѡну и Савѣ. Твореніе Θεοδосѣа монаха.

1. Сѣуеномъ прѣсеуено бысть море урышиє и т. д. 2. Кьнегда кьзовемъ Господи оусанни ии

По скопуашн же агринише. Утеише къ пракси.
Аре не имашн житише скетаго. Из оутрыны тронарь:
Правокърію настакинуе... и Поути къво-
дешаго къ жизни... за овим: Аьсти мира,
богатыстка и свѣтаости, вса еанка видныхъ
добротъ малолѣтнѣхъ и высокѣю люковъ родителю
прокидкѣ, смѣреніемъ же къ ищеть оуцѣрѣ
владнѣхъ Христоу послѣдокаль ієси. Отъ него же
поиреніемъ и молитвами истинною, богатыство и
чироую свѣтаость, царьство недѣлнмо и къ кѣкы
агобытнѣ Сако отьус насѣдокаль ієси, къ нѣ-
кѣ нынѣшн моамъ се грѣхомъ остакаеннѣ подати,

Иже отъ земли до небесъ дошѣдшии лѣст-
вице сказа се къковъ юже богъ ѹловкомъ спо-
добн се бла҃гословленна прѣвстаа, неизреченно
у҃бо и недоумѣваемомъ видѣнїе спаса ихъ къ тебѣ
прїбѣгающе ю.

Кафедра сїа.

Гл҃бннѣ открихъ яси днѣ и по соуху скоиши
изводитъ къ менѣ ихъ погружѣ соупостати крепкы
въ краиѣхъ Господь яко прослави се.

Їрмосъ:

Тобою Христе небеса оутверждаемъ вса, сло-
во кожѣ и сина и сыновѣдаютъ славу вседѣла-
ныя руки твоѣе сотвореніе, нѣсть бо скръть
пауѣ тебе Господи.

Тече кен прѣутьства славеть, уинокѣ аггелъ,
мы же богородице непрѣстатно зовемъ и благодарно
поимъ: радѡуисѣ владнунѣ едина помощи всемъ
и заступленіе.

Кто подает по достоинству милости: поимь
рождество твоюе утробы тварь видехи свер-
шенное въ тебе таинство юдесно зовыме. Исть
бо кладущице пауе тебе много спасения имь.

Приложи просещійь отъ тебе милость дѣю
милости дръжавиною си рзкою соудѣиимъ къ по-
вѣдахъ просторѣши и къ напастахъ прѣдъкарниши
тебе бо стежахомъ вси изъбавленіе къ скръбехъ. —
На камени мѣ квы оутверди.

Презрѣе низина яко прѣзираемаа и любовь
родителю прѣобывае поустыне любно Христа въ-
зискаа иеси. Егже мѹемь любке оуизики доу-
шоу твою того любе и того нре ненасытаемые
красоты.

Отъ всѣхъ же на земли нерадникъ, звѣрѣи лю-
диткомъ оу родителю истоще, поустыню отъеъ по-
стигавъ яси, идеже многымы пощенїемъ съскоры-
мы же бдѣнїемъ и моантвами доушесоубительныи
звѣри страсти оумрътвлявъ яси.

Христа насъ ради смѣрившаго се колю до
ракаго образа възлюбившаго смѣрение, имъ же высокъ
бывъ грѣдаго смѣривъ Іеси и къ плѣты многымъ
въздръжаніемъ тронѣи домъ благообывшаго Сака
скснитене оудостон се.

Къ нѣхъ женахъ мати доиде же дѣва не по-
зна се, ни мати по рождѣствѣ дѣвѣствовати спо-
доби се, на тебе же дѣво богомати обоимъ събѣсть
се. Тѣмъ крестянемъ доуха въспѣваю: нѣсть непо-
роушныи науде тебе владнущи.

І р м о с ь н и ь

На горѣ разумѣ добродетелии възвышѣ
къ уюбѣстѣмъ нѣ горѣ Аѳона дръгѣго ꙗко

ИСАКА ПОДОБНО САМОГО СЕБЕ ВЪЗВЕЛЪ ИСЕН, ИДЕЖЕ
ВЪСЕСЬЖЕЖЕННА ОУЧЕ СРЪДЦЕ СВОЕ МЫСЛЮ ПО-
ЖРЪЛЪ ИСЕН.

Скатыныкъ скою доушоу сльзми оукраше
рано къ Христоу оутрьною роукоу же прострѣ-
немъ въ молитвахъ аманка тѣло оумыртвляе иси
и на гороу бестрастїа кызыньа иси.

БѢСТРАСТІА ЛЮБОВІЮ ПОСТРЕКАЕМЪ НАВѢСНА
ВЪЗЫГРАНІА ИСХОУЩІТЕЛІ ІЕСИ. ДОУЩОУ ЖЕ БОЖЬ-
СТВЕННЫИ СІАИИ ПРОСВѢТИВЪ СЯ И НАМЪ ОУБѢ СВѢТА
РАЗОУМНАГО СКАЗА ОТЪЕ ОУКАЗУИТИ МОАИ СЯ.

Юности цвѣтъ глѣдемъ оуководѣвъ вѣздрыжани-
емъ здын оуирыткыкъ пощениемъ тѣла открьжѣ
се, бдѣннiемъ и моантрами възмагашъ ѿ Господи
же любокнѣ врьха добродѣтелiнъ Саво достигавъ исп.

Благородниємъ высокъ и добродушникъ изъ-
щель, разума моудростію оудивляемъ бысть.
Цѣтъ яко прѣкрасны чистотою снѣжъ и свѣтомъ
смирениємъ Сака отъѣс оукраш се.

Мати божия прѣвѣстала благословенна и непороунаа доуши мои строуны исцѣли и стрѣсти платьскыя и оумири, оумь мой отъ всякаго крѣда и отъ краже мѣ напастн изъми каадиуща.

К а ф а в а с ѣ а.

Здѣ подобіе: Прѣмощность.

Иду стихире : Павлово насаждение..... О тебе
радоует се..... Иже на крѣсть .... Ты и носи мироу...
Стѣна носи..... Радоуи се градс..... Їрмосъ.

Атласскому житію пореєнокать блади-
тєсьующа отьца рєстакнє Горы Афонѣ достигѣ
ієси.....

Любомодріємъ море житнское испытавъ
Иже въгорахъ тесно живыиѣхъ босыма но-
гама....

Ты рожьного пльню доухомь....

Истинно усьсь....

І р м о с ь :

МНОГОУНСАЕНОЕ ЗЛАТО СЪ. ОТЬЦЕМЪ РАЗ-
ДАВШАА, ОБА ЕКО МОУДРА ДОМОКНУЦА.

УЛОВКА ОТЦА ПРИЗВАТЬ ЕСИ.

СОУЖЕМОУДРЫИ ГОФИНЬ БРАТОВЬСКРЫМЪ-
ВАНШЕ.... БОЖИЕМОУ СОУДОУ ПРЕДАТЬ ЕСИ.

ПОХОУДІЕНЬ НЖЕ МОУДЬ @ ССБЪ....

Просвѣщаемыи....

НОВЬ ІАКОЖЕ МОУСИ ІАВАЬСЄ....

Оуслышахъ Господи гласъ твои....

Къ тебѣ оутрѣнюю....

Радоу се стѣно кѣрныи....

Келегласно....

Разоума твоего....

Авсьнѣскаго Їока....

Оупраки оумь....

Мракомъ ереси покрываемая зем-
ля людѣи твои....

Апостолъ отъ Христа посла се....

Большини иже и доушыаа желаніе Їеро-
лима, оубо и египта и синіе дошѣдъ....

Брата своего оумерѣшаа слышавъ....

Житіемъ яко аггъ на земли отъ усе-
ки се.

Мѣца сего "Ді" память иже къ свѣтихъ
прѣподокнаго отца нашего прѣлага ар-
хїепископа сръбскаго Сави.

Иде наведено житіе Савино где се говори
патриарху Емануилу и мало повечерије.

Овде без мало се може казати, које су сти-
хире Теодосіје, према чему можемо извести и
је пису његове. — Чије су? Ето ту има ме-
ла Шафариково тврђење, да је Теодосіје узео
и ове стихире Доментијанове или написао сти-
хире према чудесном житію Доментијаном св.
Саве, на пр. Юности цвѣтъ или скуеном прѣсе-
но кысть море или упоређења с Мојсејом и т. д.

Мѣста Ферфара въ "Гі" Память иже
къ свѣтихъ отца нашего Симеона оу-
чителя сръбскаго новалаго Миротоуца.
Кеуерь на малии кеуерин, составни на
"Д" стихирехъ гласъ "д" подозвани съ кыше.

Све стихире певају дела св. Симеуна, која
описана у житію Немањину првог сръбског
папа и у житію Симеоновом од св. Саве. И то
свршава крајегранесијем, у коме инициали са-
вѣлају име **Θεοδοσιѣ**, а пред којим стои црвеним
овима: **Θεοδοσιѣ** недостойни пойте
гласъ **Симеона**.

Кад се упореде ове стихире једне с дру-
ма и са житіемъ Доментијановим и Теодосіје-
м, онда се види, да је Теодосіје написао пре-
дужбу св. Симеону, а доцније св. Сави; да у
ужби св. Симеону нема позајмљивања из Жи-

тија написаног Доментијаном, а да у служби св.
Сави има врло много стихира из којих се види,
да је Теодосіје читао житіе св. Саве написано
Доментијаном, да су у „Поквѣсти“ о св. Сави по-
ређана само дела и факти из Савиног живота и
да је Теодосіјева „поквѣсть“ потпуно самостално
и чисто биографско-историјски опис живота св.
Саве, у којој се пребацује Доментијану за ње-
гово онако написано житіе, и да: ако се може
штогод рећи о позајмљивању или каквој преради
Теодосіјем Доментијана, онда се то може гово-
рити о позајмљивању Теодосіјем чудеснога ма-
териала из Доментијана при писању стихира у
служби св. Сави.

Прегледали смо садржину „поквѣсти“, сад да
продужимо преглед и садрживу житија Домен-
тијанова.

Доментијан како смо споменули почиње жи-
тіе Савино овако: **Царѣствоушитоу же Господу
Исоу Христу и прѣлѣсти и т. д.** иде читав увод
из житија Немањина, писаних његовим синовима
првовенчаног и Саве, казује се да је Немања
великославно и великородно као превелики жу-
пан самодержавно царовао над свом сръбском зе-
мљом и поморјем, Дуком Далмацијом и Тра-
вуніјом са свреницом својом Аноом и родно си-
нове и кѣри и на старости договорио се с Аном,
да живе у чистоти, на се молили Богу, да им
поклони чедо и да къ томоу не прикљикъсе къ
снѣднине снѣ паѣтскыи люкѣе, нь да прѣкоу-
дѣкъ свѣтлою сакръцаюшита къ стрѣсъ твоемъ
късе дѣни живота нѣю.¹⁾ За овим се у дугачкој
молитви ређају Аврам и Сара, Захрих и Їли-
сакета, крѣстител Іован и т. д. По истини при-
мѣше изкѣштеніи отъ скетаго доуха яко даръ
божин.... яко ангела божиа.... проовѣзодушита
има кесконѣуноіе.... яко царѣствовати нѣмоу
на прѣстоу отца своего итании божиіи видѣниіи
има о нѣмъ никомоужа не възвѣстѣста²⁾. За овим
се прича, како је од 17 година почео размиш-
љати о божанским делима и иду врло дугачки
цитати из јеванѣлија и св. писма, даље и по-
славица апостолских. Како се Богу молио, како

¹⁾ Стр. 119.

²⁾ ib. 120-121.

Кафаваста.

Гавеннъ отъкрылъ яси днѣ и по соухуу своимъ изводитъ къ нѣмъ ихъ погружъ соупостати крѣпкы къ краиѣхъ Господь яко прослави се.

Ірмосъ:

Тобою Христе некеся оутѣждаемъ кса, слоко кожѣ и сина и съповѣдають славу вседѣлныи роукы твоиѣ сътвореніѣ, нѣсть ко свѣтъ пауе тебе Господи.

Тебе кси прѣуѣстнаа славетъ, уиноке аггелъ, мы же богородице непрѣстанно зовеми и благодарно поимъ: радоуеся владнунце едина помощи ксѣмъ и застоуѣніе.

Кто подасть по достоиннѣ мнѣмъ: поимъ рождѣство твоюѣ утробы тварь видѣши съвершенное къ тебѣ таинство уюдесно зовеми. Нѣсть ко владнунце пауе тебе много спасеннѣ нмъ.

Приложи просещѣмъ отъ тебе мнѣмъ дѣко мнѣмъ дръжавною си рзкою соупѣмъ къ побѣдахъ просторыши и къ напастахъ прѣдварниши тебе ко стѣжахомъ вси избавленіе къ скръбехъ. — На каменѣ ме вѣры оутѣрзи.

Прѣзрѣвъ низкиа яко прѣпираемаа и любокъ родителю прѣобыдѣвъ поустыни люби Христа възискавъ яси. Егже мѣуемъ любе оуязвикъ доушоу твою того любе и того нѣе ненасыраемые красоты.

Отъ всѣхъ нѣе на земли нерадикъ, зкѣрѣи локиткою оу родителю истроше, поустыню отъѣе постигавъ яси, идеже многими пощеніемъ съскорыми же вѣнѣмъ и молитвами доушегоуѣстелныи зкѣри страсти оумрътвилъ яси.

Христа насъ ради смѣрикышаго се волею до ракиа образа възлюбилъ смѣрение, нм же высокъ выкъ грѣдаго смѣрилъ яси и въ палты многими въздръжаннѣмъ тронѣи домъ благообывѣлѣ Сава свѣстѣне оудостѣи се.

Къ ннѣхъ женахъ мати донде же дѣва не позна се, ни мати по рождѣствѣ дѣвѣстковати сподоби се, на тебе же дѣко богомати обоѣ съмысть се. Тымъ кеселѣнемъ доуха въспѣваю: нѣсть непороуныи пауе тебе владнунце.

Ірмосъ ннѣ

На гороу разоума докродѣтели възвнѣдъ къ уюкѣсткѣмъ нѣе горѣ Аѳона дръгѣго яко

Исака подобно самого себе кѣзке въсѣсьжеженнѣ окуе срьдѣе скои жрѣль яси.

Скѣтыланѣкъ скою доушоу самъ рано къ Христоу оутрѣбною роукою емъ въ молитвахъ аманка тѣло ои и на гороу бестрастѣа възвнѣдъ яси.

Бестрастѣа любовію пострекамъ кѣзыграннѣмъ нѣсоушнѣтель яси, доуш сткеныши сѣанѣи просвѣтѣвъ си и на разоумнаго Сава отъѣе оудвунѣи.

Юности цѣтъ глѣдемъ оукидѣвъ емъ зди оумръткѣмъ пощеніемъ се, вѣнѣмъ и молитвами кѣзыганъ же любовію вѣрѣа докродѣтели Сава д

Благороднѣмъ кысокъ и добродѣтельнѣ, разума моудрѣстю оудвѣа Цѣтъ яко прѣкрасныи унѣстѣю снѣмъ смѣрениемъ Сава отъѣе оукраси се.

Мати божикъ прѣуѣстнаа благословѣа непороунаа доушии моѣи строуны испѣтъи палтѣскыи и оумири, оумъ мой отъ вѣда и отъ кражѣи ме напасти нзми кал

Кафаваста.

Здѣ подобѣтъ: Премоудрѣсть.

Иду стихирѣ: Павлоко насажденіе... радѣетъ се.... Нѣе на крѣсть.... Ты и яси стѣна яси.... Радоуи се граде.... Ірмосъ

Аггелскомоу житію порекновѣа уѣсѣующа отъѣа рѣтакѣмъ Горы Аѳона яси....

Любомодрѣіемъ море житенское и нѣе въгорахъ тѣсно живѣрѣиныхъ бѣстѣа....

Ты рожишаго палтию доухомъ....

Истинноуѣсѣ....

Ірмосъ:

Многоуиселеное злато съ. отъѣсѣи дакиаа, ока яко моудра домоуидѣа.

Улокѣа отъѣа призвавъ яси.

Соуѣмоудрыи гофинѣи кратѣскѣи кнѣ.... кѣнѣмоу соудѣу прѣдалъ яси.

Похоуѣиѣи нѣе моудѣи себѣ....

Просвѣраемѣи....

Новѣи яко же моуѣи ѣвалѣсе....

му дошао **нѣкъ урьницъ** из св. Горе, као божији вестник, протумачио му ништавост овога света и после дугачких молитава и текстова заволео **поустынною житіе** као Јован крститељ и отишао у св. Гору, где се десило чудо, јер се Немања обратио цару кир Исаку и он заповедио, да се нико не усуди примити у свој манастир сина великог жунава, кога су посланици Немањини напали у ман. св. Пантелејмона и друго се чудо десило, како их Растко преварио, напојио и замонашио се. Све је то развучено од 121—127 стране.

Казује се као да је сам прешао у Ватонад, где га игуман **Теостирхтосъ** постриже **въ име отца и сына и св. духа** и дао му име Савва. Изази да није пострижен у св. Пантелејмону (стр. 128), за тим мучио своје тело и молио се Богу, да оде у Јерусалим, па да се врати на „**запад**“ и силом св. духа да просвети људе **закладнише неведѣниѣмъ истиннаго бога**.“

Доментијан од почетка па до краја **житіа** св. Саве управо пише о чудесима тако, да су и само зачеће, и рођење, и васпитање Растково, све сама чудеса. И та су чудеса урешена и помрачена текстовима из старог и новог завета. Само је приповедање сухопарно, препуно многоглаголанна, упоређења и цветистих упоређења и срапљења. Факта нису навођена историјским редом, као у Теодосијевој „**Повѣсти**“, него кад му је где и како који факт требао, али је он тај факт тако текстовима претрпао, да се читалац диви и чудн краснорјечију и витијству нишчеву, а не самим фактима и делима. Само приповедање развитка православне вере у нашем народу представља се тако, као да се то дешава у неком незнабошком и идолопоклонском свету, где се његов јунак креће наилазећи на све препоне и неприлике јазичке. Хвалење и слављење светца долази до највишег ступња тако, да у Сави не видимо човека, него свеца од колевке до гроба. То је потпуно копирање грчких житија светитељских. Доментијаново **житіе** св. Саве, то је управо твореније и опис живота светитеља, божијега анђела за пример чега напоменућемо свршетак житија, где се на неколико страница упо-

ређује св. Сава с Мојсијем, где су истина доста натегнута, али опет вешто изведена та упоређења а врло много упоређења има, којима није никак ту било места, као на пр. што Мојсеј није могао видети Ханаан, него преминуо на граници Ханаана, тако и Сава није умро у Србији, него изван српске земље. Такав управо високопарни, без садржине, мртвачки умотвор Доментијанов, одржао врх у Србији а стао на пут самосталног развића српске књижевности, коју су засновали први краљ, први архиепископ и Савин савременик Теодосије повешћу о св. Сави. Тој околности треба приписати тако многобројне подлине Доментијанова дела, који је „**уразумео**“ **правѣ житіе** Савино т. ј. свеца, па је често писао и на Теодосијевој **повѣсти**, да ју је написао Доментијан. Такво чудесно **житіе** донадало се савременицима Доментијановим, као што се данас допадају накарадне преводне „**приповести**“, цркве краљице, звонари, француски водевилни комади, кућне вапице и све што је чудесно,“ јер се свету више допадају лутрије, него ли правди поштен рад и штедња, као што се не допада рад и трудба, него проналажење блага цара Гадована. Доментијан вели: „**И отъ тѣхъ сестрыхъ моужни оставши въ скетѣи Гора рече ми, иже самокнизи быше прѣславныимъ дѣломъ его: ангела земьнаго и нечеснаго уловѣка именовадоху и сего рече, Когъ, за прѣселникою милость скою ики въ конѣиною въ скою уловѣколюкѣи обѣлкѣ, за милость скою бесунсальною, юже имѣе испрѣка на родѣ уловѣуьсѣиѣмъ когъ и прѣвнствати его и на урьницѣхъ скетогорскихъ**“¹⁾

Нарочито је карактерно упоређење св. Саве с Мојсејем (види: „**О шѣствѣи прѣоскѣщеннаго иа гороу синаискую**“ стр. 310—324). Ту се између осталог вели: и **сама поучѣна морьскѣи съ стрѣхомъ послужѣи и въ похоть ѣмоу принесе кнѣзкоу рыбоу прѣвѣиудѣноу, ако роукамама уловѣуьскимъ на самомъ томъ прѣоскѣщенномъ посложѣи**“ и писати се он и његови ученици и управљачи заје-

¹⁾ Стр. 279.

О св. Симеону спомиње само она факта, која је поменуо син Немањин и први краљ српски, али говори о сународницима Немањиним као о незнајоцима, па због тога напомиње оних дванајест **савиноуца** или жупана овако: **И по глаголахъ великаго и устнаго пророка Авраама: съсѣлахъ еси въ оужасъ главы сильныхъ** На основу ових доментијанових речи: **По истинѣ изволста Господева послѣдовати идѣхъ доуши сынасти. Въ Господѣ каю въ роуцѣ своенъ сѣдржѣхъ въсе конѣце земли.... Тебе и родителѣ твоѣго Богъ избра, яко да боудеши наудѣльника спасенію отъуствоу каю: пророкоу Богъ рече: не тѣмъ ты единъ пророкъ оуждѣ ме, нѣ из Сионъ гороу възиди и т. д.** и у служби Немањи и Сави и написан спомен уједно. И садржина је је Доментијанова описа и св. Саве управо ушла у стихире **„Творениѣ Θεодосіа“** монаха тако, да не може бити ни говора о преради Доментијаном написаног житија, монахом Теодосіем, него се позитивно може рећи, да је Теодосіје монах стихире службе нарочито св. Сави, па основу Доментијанова житија писао. Може се рећи утврдо, да је неке стихире св. Симеону написао св. Сава као и канон, оне се не могу поређати које су баш појединице, а неке је стихире св. Сави написао Доментијан и то управо све оне, које предходе реченици: **„Творениѣ Θεодосіа монаха“**, а све су остале стихире службе св. Саве и цела служба св. Симеона, твореније **Θεодосіа** мниха. Теодосіја је монаха и она кратка биографија св. Саве. Како није описао живот Немањи ни првовеанчани, ни св. Сава тога није написао ни Доментијан, као ни Теодосіје, који о Немањином животу управо понавља речи првог краља и првог архиепископа. Први вели: **„Несоуироу ми тогда....“** Сава је обухватио све тековине Немањине, али није редом излагао да **„неумножит се писаніе.“** Теодосіје није ни умножавао, а Доментијан умножио многоглагољаніје тако, да му Теодосіје замерио речма: **„Прѣвѣстиѣ житіѣ въ оклаѣн...“**

Дакле, не само да није прерађивао Теодосіје монах биографију св. Саве Доментијанову, него о томе не може бити ни речи, или како је рекао још Шафарик, да ју је божем тако пре-

радио, да није остао ни камен на камену од Доментијанове грађе, што је све једно, да је није ни прерађивао, него прерађивање односи се на канон и стихире службе, да је то тако мислим да сам навео доказе, који то потврђују.

Доментијан започиње чудесним зачећем св. Саве и прелази од чуда на чудо, па му је свака радња Савина чудесе — описање тако, да се активна радња Савина сва своди на чудеса, а људи су прости гледаоци догађајућих се чудеса. Тако с првих дела Савиних почињу чудеса на пр. кад су у Србији чули о одласку Савином у св. Гору, онда су не само његови родитељи, слуге примили плауѣ и пеулаѣ, него и по **вѣсемоу царѣству** мали и велики испунили се страха, а Савва после молитава **сѣзда и многоѣ лику благоговѣннихъ урѣнѣцъ** породѣ скетни дѣхом и **въсе по отъуствоу својемо благоуѣстию** изоути и **въ скетѣи Горѣ** поуѣ великѣ и пространѣ оуѣствори нѣмѣ... и показа нѣмѣ поуѣ **въ Пѣроуѣсалиѣи** и **въ Сиѣноу** и по истинѣ синъ свѣтѣи **Нанѣа** принде **къ намѣ**¹⁾ и т. д. И тада је Богъ благословѣо његове родитеље, па пошто се много Богу молили „послаше много злата сину“, да разда сиротињи и божјаѣцима, што је у Србији утврдило вѣзу у срцима многих и тако даље иду чудеса: Појавили се разбојници и заробили Саву и **чудом се спасао**. Четврто чудо створено кад је Сава у сандалијама с неколико браће ишао по мору избавив се од хуѣара и то је било пето чудо. За овимъ духом прозрео зашто се спрема, па сазидѣ црквѣцу у Ватонаду и другу цркву св. Златоуста. То је учинио духомъ свѣтимъ уразумѣв да ће му отац доћи. За овимъ озида у Пиргу цркву Преображе-нија Спаса. И тек после свега тога напише писмо својемо оцу. Разуме се да је то писмо измислио Доментијан, јер ту су цитати из св. писма старог и новог завета проричући да ће му отац бити мироточац и **„подокѣнъ скетомоу Димитрију** **икѣти се“** То писмо заузима стр. 139 до 150 да отац научи децу светогорѣце побожности. **Отацъ дѣхомъ свѣтѣимъ** прозрѣхъ **боудѣштѣи** и **разумѣхъ** **отъуство** **грокѣноѣ** одриче се престола, ступа у калуѣере и постриже га епископ

¹⁾ С-р. 131.

РЕ ВЕСЕЛІЕ И КСА САНКАА УАВУЬСКАА НА ЗСІАН
(СТНАА И НЕСОУША РАЗОУМСЬ¹) И Т. Д.

Из овога се види да је изгубљено испочетка
равно 4 листа, где говори како му се (Сави) на-
равља, вршило 15 година и добио свој део
њиме па се даље вели:

И сѣ яко бгѣмъ подыгнути соуде придѣше
ермъ²⁾ иноцы отъ скстїе горѣ Аѡѡна къ отьцѣмъ
и прїѣти тревоуемаа и ѡтѣниште поможение.
оуи же се единѣ отъ нихъ роушии храмъ.³⁾
то же ѡсобы кривѣ бѣткни юноша. **(И)** всемъ
иташе кже ѡ ст҃си горѣ прѣжде оуткердникъ
вѣрданийемъ не покѣдати тавиѣ его никому же
г. д.

На 6 стр. издања 1860 год. И се каже когамо
денноути.... отъ нирете положеніе, на даље
е како је едина отъ нихъ роусинъ хромъ....

Још је значајнији свршетак Теодосијева живота св. Саве :

Просимъ ѿ насъ молебъ и ходатаиство и при-
дающе молины се. Не прѣстанта¹⁾ молилкоу тво-
и и уѣкколюбоу Богу ѿ стаде каишемъ, Его
отъ дше възлюбисте, ѿ нѣмъ же даже и до
рѣти подвизасте се, яко да изкажи се отъ
и граховнихъ страстенъ и ксакого ѿдрѣжанѣа
(какихъ вѣсь и отъ²⁾) моужь крѣкъ и льстѣи и яко
млаокременныи и прѣльстѣи сѣмъ житѣи, дон-
бе с нами³⁾ настакающе насъ вѣстекъ
соихъ съзрюдающе къ дшекиныхъ глѣи
къ телесныхъ науе же нынѣ яко христа
и ѿ насъ къ нѣмоу молисте се яко да крѣ-
къ и тихости показиѣмъ житѣе наше пожикше
по конуине скои мнлостѣи и оуѣтанѣа того
реѣмъ и къ днь страниѣи соудѣа възданѣа,
брѣкѣтѣи и блазгootдатанкѣ намъ боудеть, того

бо еси творѣ и томѣ живѣи и еси и развѣ
того иного Бога не познахомъ. Смы же подобаетъ
кака слава, хвала же и вѣданіе убо и поклан-
ніе кзико съ отцемъ и всесветнымъ духомъ ны-
нѣ и присно и въ вѣки вѣкомъ аминь.

Рукописно житије **Теодосіево**, осим изгуде-
них листова, има свега 144 листа, а похвала
једног и другог свеца има 30 листова. Кад је
Теодосіје писао **повѣст** и похвале нема означене
године. Ну ово је пренис житија и стоји овакав
запис: **кѣтъ ѿ ѿдѣ сію кингоу писа понь Дмитрь**
съ поклесіемъ Нгвмена Георгіа зъ монастыроу
Сопоканехъ (7034—1526 год.) (Сопоканима а то
је задужбина краља Радослава изнад извора р.
Рашке близу старог трговишта), за повјешћу иду
похвале.

У пренису Доментијанова житија св. Саве при крају стоји овај запис: Къ лѣто з̑с̑ ѿ ч̑ в̑ (1792') индикта "аі" къ цр҃ство благокрѣнаго цара грѣкомь курь Калойюдина и къ дни самодрѣца сръпскаго кнѡука ст҃аго Сѹмеона, синя же Стефана Оуроша [даље поцешано] овде је само значајна година з̑с̑ ѿ ч̑ в̑² о којој ћемо говорити мало доцније. Овде ћемо навести „почетак“ (начало) биографије св. Саве, коју је написао Доментијан. Она се почиње овако :

Единоѹ же г҃и н҃с х҃ѹ съ отцемъ и съ
скетымъ дх҃омъ скетою и еднносоуцною трои-
цею нераздѣлно прослазкѣмоу небеснымъ и зми-
льнымъ и прѣсноднымъ и кою тварь видимоу и
некидимоу ѿ небытия въ бытіе сътвориоу и
тою царствоуюроу непрѣстанно въ вѣснѣныи
вѣкы, аминь.

Благочерному же и благоуспитиному и ко-
гому избранному и коному кздвиженному господ-
ниному къръ Стефану великославному само-
дръжцу Неману царствующу въсю срьбскою
землею и поморскою Диокантиєю и Далмациєю,
тракоуниєю и захавниєю.³⁾ Съ когодарованном
ему сьвръстїю благоуспитною Аною женоуца
царствыи своимъ по закону господню родиста

¹⁾ Изночетка нема двадесетог реда (види издање од 1860, стр. 5.

²⁾ Старији пренис (од изд. 1860 год.).

3) У изд. 1860 год. стоји: „храмъ на мѣсто редомъ.“ Ово гачије

⁴) Двојствени број.

*) У изд. 1860 год. стоји: Лоукакиних кѣса и што мѡужи
и власта. На место: отъ стоји „што,“ а то је погрешка
писмачева.

^{*)} Ovo jasno tvrdi, da je Teodosije stariji od Domentijana i da je *obojuju* (Simeuna i Savu) svojim očima video i *obojio*. On je ovo pisao po smrti Savinoj.

¹⁾ T. j. 1284, jer je z (6) ψ (7) ч (9) и и (2) т. j. 6792
od koga broja kad se oduzme 5508 остаје 1284. Ono је пренис.

2) Ако је ово старинско ч, онда се оно рачуна 90 а то би било 6792 — мање 5508, дакле је преписано 1284 год.

3) Узео из житија написаних Немањиним синовима.

На крају Доментијановог **житија** стоји запис као у издању од 1865 год. С тим да је њето прениса **254ЧК** (6792) од ког броја кад се одузме 5508, излази да је пренисано, вероватно с оригинала 1284 год. Дакле не може бити говора о 54 години, него је овај пренис извршен после оригинала на 41 годину доцније и то у св. Гори.

¹⁾ По тексту моје редакције даље иду „восхваляю Симеону и св. Сави. Како је нејасно похвале називе Теодосије, то је доказ да је „појакста“ написао исти

застоупаение наше, просимъ ѿ насъ мольбою и ходатаиство и принадлежаще молимъ се: не прѣстанѣ молимоу творити условькомлюмоу Богоу, ѿ стаде каишемъ егоже отъ доуше възлюбисте. ѿ немже даже и до смрти подвизасте се, яко да избежимъ се отъ тмы грѣховныхъ страстей, и ксакаго ѿдрѣжанѣа лоукавыхъ вѣсь и ѿ моужь крѣке и льсти и якоже къ малокрыиѣньмъ и прельстиѣмъ сѣмъ житїи, дондѣ же съ нами наставающе насъ вѣстѣ, въ ѿбѣихъ и съблѣдающе къ доушевныхъ глаголюмъ и телесныхъ, пауе же нынѣ яко з Христа соуше ѿ насъ къ нѣмоу молисте се, яко да въ мирѣ и тихости, показниѣмъ житїе наше поживше и по кончанїи сконча мнѣостика и оувѣтѣмъ того ѿбѣрѣсѣмъ и къ днѣ страшнаго соудѣа къзданаѣа докромъ отъвѣтъ и благоотѣдѣтѣмъ нами коудѣтъ. Того бо исмы тварь и томоу живемъ и исмы и развѣ того бога не познахомъ. Смоу же подобаетъ ксака слава хвала же и келѣние, уѣсть и показниѣне коупно съ отцѣмъ и все-светнымъ доухомъ нынѣ и присно и къ вѣкы вѣкомъ аминь.

После овихъ похвала, које сам написао из мога рукописа житија св. Саве, у издању атонског житија св. Саве паптеленмонескога манастира, долази:

„Устав св. Саве, за манастир хиландарски и ђелију на Карејама. Ту се вели: „По смрти преподобног Симеона, св. Сава, како сам говори у своме уставу, с великомъ жалошћу и страхом, примио је на себе старање о Хиландару, како му је његов отац заветовао. Братије је било врло мало, чак игуман Методије с деветорицом братије остави манастир Хиландар. Ну старањем Савиним убрзо се манастир изравни бројем инока с првим манастирима атоњским. Савва преуреди из основа Хиландар, снабди га књигама, сасудима, иконама, ризама и свима потребама црквеним; обезбеди прилозима издржавање „братије“ и даде свој устав манастиру.

Тај устав или типик написан св. Савом очуван је у Хиландару до данашњѣга дана. Надслов му гласи овако: „Оуказакїе житїа къ монастырѣ Пресв. Богородици, здѣ написанное и преданное

кѣмъ братїе и уѣда момъ възлюбленнаѣа, мною грѣшнымъ и смиреннымъ монахомъ Сакою.“¹⁾

У уставу је св. Сава исказао љубав Богу и свој поглед на казуѣерски живот. „Преподобни и Богоносни отци наши, светила целог света, одрекоше се света, покуравајући се речма Господа, који вели у Јеванђељу: ко хоће иѣа за мною да се одрекне себе самог и да узме свој крст и да иде за мною. Ко љуби отца или матер више него ли мене, није мене достојан, који учи презирати своје тјело, старати се о души безсмртној и који позива себи оне, који се труде, и који су ѿтеребени, који им обећава успокојење, ништина духовом — царство небеско, и ошима који плачу — утеху безкрајну. Саушајући такве речи, они су оставили овај свет и све што је у њему, пошли су за Господом и вршећи заповѣсти божїје, плакали су дан — ноћ о својим душама и радосно су спосили свако страдање и мучења из љубави према Господу, расниѣали и мучили себе свакодневно послушношћу, и одрицањем од своје воље и својих расуѣивања и т. д. Даље вели: „И ја грѣшнѣи, лѣниѣи и последњи²⁾ од свију, монах Сава, моли вас љубазно по Христу и моја духовна браћа и очеви, будите напѣа на оне памѣтне купце, који су разменули привремено за вечно, који су раздали своја имања заједно са својим телом и душама и задобили неоцењени бисер — Христа и т. д. На ако је који између вас браћа лѣниѣи, као што сам ја окајани, лѣниѣи, дремљиви, строкави, и немощни и т. д. Будите творци речи, а не само слушаоци и т. д. „Игумана, економа, Екласиарха сагласно бирају десет или дванајест најстарије браће без икаквог учешћа протата и осталих светогорских манастира“ и т. д.

Уз манастир св. Савва подигао је страновршницу за јабанце, бедне и немоћне и т. д.

¹⁾ Устав св. Саве по српском оригиналу XIII в. написан је Леонидом у српском Гласнику XXIV. 1868 год. са фотографским снимцима и објашњењима, али још много раније напечатан је исти Шафарик у Гласнику XX под називом „Типик св. Саве“ који је превисао старац Пајсије Величковски 1788 год.

²⁾ Реч последњи не може се тумачити онако, како је тумачи Вуловић, јер сам Доментијан вели: „и отъ тѣхъ свѣтѣиѣхъ моужии оставиши къ скѣтѣи Горѣ рѣни ми, ниже самовидѣици еминѣи прѣсѣлаванѣмъ дѣлаомъ его...“ Него том речју исказује своје смирење и ништавост земаљску.

Осим устава за манастир Хиландар св. Савва написао устав за своју ћелију, по начину живота уједињеног. Ћелија је св. Саве на Кареји, па ако припада манастиру, она је по управи одвојена од игумана: „Брат, који се у њој налази, по општем избору монаха, дужан је у тој ћелији остати до своје смрти.“ Осим обичне бојомоље дужан је сваки дан прочитавати читав саатир и ударати парочите метаније по свршетку бојомоље. У суботу и недељу ту се свршава литургија, а на јутрењи, прочитати Јована јевангелиста. У недељи пет дана јести један пут на ап, а у понедељник, среду и петак јести без вина и вина. Социственост ћелије мора остати оокријена.

„И до данашњег дана читава је ћелија св. Саве на Карејама и у њој сопственоручни устав св. Саве на паргаменту (на кожи), написан 1199 год. Са сопственоручним потписом светитеља и притврђен његовим печатом. Тај је устав од речи до речи (осим потписа св. Саве) изрезан на мермерној плочи великим словима и та је плоча смештена изнад врата, изнутра у ћелији „Тиникарице.“ (види у Дучића 1884 год.) Хиландар у тиникарици издржава два брата старца за вршење устава, па је та ћелија и прозвана Тиникарица.

Још ћу из овога издања манастира Пантелејмона навести неколико речи о „Русику“,¹⁾ где се Растко замонашио.

„Стари Русици бивши дуго времена у развалинама, не давно је обновљен и сад је „скит“, у коме живе неколика братија оделито сваки за себе. Русици је на 1½ сат хода од Кареје. У том је манастиру српски царевљин, доцније знаменити српски архијерејски св. Савва био „пострижен“ за калуђера и посланицима свога оца с куле предао своје царско одело.

Тај манастир „Русици“ обновљен је 1868 г. При обнављању тога манастира нађена је плоча сликом св. Пантелејмона и на месту ковчежића

¹⁾ Рјечник из књ. стар. српских Даничића. Дво трећи Р—н, стр. 64. Русици рједом бјаше калуђер, који поможе св. Сави побјећи од родитеља у сиону Гору. Ово је грешка. Реч „русици“ стоји у оригиналу С. П. Им. Публ. библиот. „Хрватска“ и неће да је ово тачније.

у левој руци држи „свитак“ с речма: „Братије моја, потрудите се и неће бити узалудан труд ваш!“ Године 1871 биле су готове ћелије и црква у име св. Савве српског, олтар заузима сав онај део куле (бурга), где је био старински мали храм св. Предтече, у коме је св. Савва био пострижен за монаха. Ову је цркву осветио арх. Макарије (игуман руског манастира) 3 јун 1871 године.

У том одељењу, где је црква св. Саве има још два параклиса: 1) параклис у име 42 мученика „**ниже кь Амвроси**“ испод цркве св. Савве. 2) Параклис у име великомученице Варваре, Екаторине, Александре, Параскеве и свију великомученица.

Сада у старом Русику живи 20 монаха по нарочитом уставу и сваки дан се служи служба у храму св. Саве. Део старинске развалине обавит павитом — зимзеленом стоји и дан дањи.

IV.

Према изнесеном материјалу, изнесеним подацима и расиравима о књижевном раду Доментијана и Теодосија [хиландарских монаха] да изведемо сљедствен, логички закључак о „њихним творенијама“, нарочито о „творенијама“ Теодосија монаха:

1. Обојица су били књижевници и добро познавали црквену књижевност с том разликом, што је Теодосије добро познавао и историјску грчку књижевност и средњовековну грчку филозофију. Доментијан је опет боље познавао библијску и црквену грчку књижевност а нарочито грчку агнобиографску литературу. Теодосије био **кьсноузнани**, а Доментијан **красноречив и многоглаголив кь изобилани**.

2. Обојица су продужитељи српске књижевности Првовенчаног краља и св. Савве. За доказ реченога напомињем: а) Творенија Теодосија монаха као писца служба св. Симеону и св. Сави сасвим у духу и правцу агнобиографском грчких светитеља и похвале обојици светитеља (Симеону и Сави). При писању службе светитељима Теодосије се користио житијем оба Немањина сина Првовенчаног краља и св. Саве.

У писању службе св. Сави Теодосије се користио и агиографијом Доментијановом св. Саве. То се види кад се упореди с Доментијановим писањем стихира Теодосија монаха.

Службе и похвале су написане св. Симеону ускоро по његовој смрти и прогласу за свеца и мироточца. „Благословише св. Саву да напише мироточцу канон и стихире,⁴ а он благослови „насъ“ своје ученике да то исто урадимо.“

После овога Савва је купио *Кареје* и увео свој устав у живот, коме се ипсу хтели подчинити девет кадуђера с игуманом Методијем, оставивши манастир и вратили се у Србију. У уставу св. Савве наређује се, да братија изберу једнога монаха у његову ћелију на Карејама кога изберу, онај ту мора остати до смрти. Види се, да је био изабран Доментијан, јер је

3 Доментијан на Карејама у ћелији св. Саве написао агиографију св. Савве под насловом: „Месеца генварја 14 дань. Житије и жизнь прьподобнаго отца нашего и богоноснаго наставника всес срьбские земље и поморские архієпископа Савы. 1243 год.“

Сам Доментијан казује како је писао агиографију Савину: Бог му прѣдложи оуразоумѣти житіе сего прьосвєщеннаго кирь Савы и божиемь поклєтїемь и скєтаго доуха наставакїемь и тѣмь прописано бысть въ самѡи скєтѣи Горѣ въ мѣстѣ рекомѣмь въ Кареяхъ и въ сїхастарани того самого прьосвєщеннаго кирь Савы въ пєн же цркви Скєтаго Савы иєроусланискаго и послао исту кнїгу краюу Хроуну.

4. После овога не налазимо Доментијана у ћелији св. Саве на Карејама. Он сам сигурно није погазио устав св. Савве и оставио Кареје, него је био приморан да то учини чим се може објаснити такав његов поступак? Може се објасњавати тиме, што збор хилендарски није био задовољан с том агиографијом св. Саве, какову је написао Доментијан и тада је збор тражио монаха, који је од почетка до краја знао живот св. Савве и нашав таког у лицу Теодосија монаха овоме наложио да напише животпис св. Савве, зато Теодосије и вели: **И азъ вашємоу поклєтїю отьуьскому покїноуь сє нїнѣ хвалн-**

наго всєсказєннаго Савы житїє, иже въ скєтѣи горѣ Аѡна постїкѣннаго сє, послѣди же кнїжѣ архієпископа и оуцїтеле срьбскаго въ покѣстѣ прѣдлагѡу сѡшєнїемь, не оть сѡшєнїѣ тѣкѣмо сїѧ прїсѣмь, нѣ оть уьстїнѣхъ сго сѣпоуцїнѣхъ сго оуцєнїкѣ и то: иже сѣнїемь сѣностнїкѣ и странїуьстїѧ сѣпѣтнїкѣ, и хождєнїѧ сѣтроуднїкѣ, иже ѧко прѣбогатѡс скровнїтє или прїчєстїє отьуьсє иже по нїхъ ѡного стадоу писанїемь оставїнє. Прѣдказѣмь о мѣжи „слово,¹⁾“ не нєсоушѧтѡ о нїемь сѣпислѡшѧтє, и ѧко многыи похвалами сего оукорнїемь нѧує нєжелї похвалнїемь, нѧує же соушѧтїхъ, ашѧтє сѧдѧ изъяснїтї²⁾ възможємь блажєнїѣ боудємь; нєсокудѣи бо онѣ нєсєснїнѣхъ похвал, божѣстєснїнѣхъ въ коуцѣ и аггєльскїнѣхъ, ѧже оуцї нѧнѣ ѧко стрѣсѣтнѣ и нєувѣстѣ нєпостїжѣнѣ изгѧлголатї, окує Бога въ помѡцѣи молїтєами сго пїнїзѡкѡшѧтє, єже по силѣ „Покѣстѣ“ нѧуцїасѣи же възыскашѧтє ѡтѣбоудѡужє подобно. Подѡкїю же възыскатї оть корєнє отьраслѣ и обрѣшѧтєи и окѣмѧкѣмь не оть трѣнїѧ, нѣ лѡзы гроздѣ.

Ретко је наћи у књижевности, у мањо речі објективнију и уместнију критику о Доментијанову умотвору коју је изрекао писац „Покѣстѣ“ св. Савве, Теодосије. Он вели, да је исту „прїємь бодрїно“ не од „сѡшїзїѧ тѣкѣмо“, него од Савїнїхъ сѡшїоснїкѣ (који су с њїме отїшлї у св. Гору), сѡшїутнїкѣ хождєнїѧ“ и сѣтрѣдїнїѣ у раду, а то показује, да је писац био ако не вршњак, а оно мало млађи од св. Савве. Није писао „нєсоушѧтѡ“ т. ј. оно, чега није било, него је писао „соушѧтѡ“, која ако моглє не јаснїти рачунање се срећним, јер је тако била добродетєљима први српски архїєпископ. „Покѣстѣ“ је написао онако, како су писана исторїјска дела византїјска, и то дело назвао је „слово“ разѡмѡмь текоуцїсє и изъѧкѣ оуцїнїкѣнїѧ,“ из чега се види, да је већ био прочитао „прѣлєсїѧтє житїє въ ѡбїѧтїи,“ како се саркастички изразио о умотвору Доментијанову.

¹⁾ Тако је исто о своме отцу св. Сави написао „слово“

²⁾ Ово је критика на писање Савїне агиографије Доментијанове.

У овој књизи нема ни једног факта о Немани кога није навео у Немањином житију или венчаног краљ или св. Савва.

8. Немања је оставио свој престо сину Стефану, по смрти кога архијепископ Савва венчава на престо као легалног и законитог наследника прворођеног му сина Радослава, дакле уводи примогенитуру; зато Теодосије наводи узроке побуне Владислављеве о разбојничштву Владислављевом и о незадовољству венчања на престо Владислава, због чега је одмах оставио Србију и зарекао се да се неће враћати. У своме путовању чини прилоге по црквама, наћи свеће родитељима и брату Стефану, уписује их у поменике, а о синовцима

2) Пунолетstvo се почињало сиршетком 14-године живота.
 етпајестој години Растко добио свој део.

нигде ни спомена нема. И повјестинисац то бележи оваким речма: „И никтоже ниш њокогда неспь къ срьбѣиѣхъ ѿгосподи се, тесно ѿтъ племне ихъ отъца сыноу и сынъ сыну краљѣкство предаюште. И заиста су Провсечаного наслеђивали синови Радослав, Владислав и Урош т. ј. није одржавана примогенитурa како је хтео св. Савва, али није био нико њокогда нишъ... Из ове белешке може се извести, да је **Повѣсть** писана за време владе краља Уроша.

9. Доментијан вели у житію Немањину, да су сиктогорци прогласили Симеона за мироточца, уписали га у књигу светих и благословили Савву да му напише „**канонъ и стихирс**“ и чудотворенија. Свети Савва опет истим благословом „**благослови насъ**“, своје ученике да му напишу **канонъ и стихирс**. У служби св. Симеону налазимо ове речи: **Теодосіе недостойни поште отъ Сисуче**. У служби св. Саве стоји: да је то твореник Теодосіја монаха. Ова сведоѣба јесте очити доказ, да је и Теодосіје био у броју оних „**насъ**“ ученика, које је благословио св. Савва да напишу канон и стихира св. Симеону и овај је заиста то извршио, па је после написао службу и стихире и св. Савви а похвале обојици светитеља. Из ове службе св. Симеону узео је Доментијан речи **агрии** и употребљо на два места.

И то показује време живота Теодосіја.

10. Кад се пак прочита житије Немањино написане првовенчаном краљем и са „словом“ о Немањи, које је написао св. Савва нарочито главе: 7, 8, 9 и 10 па се сравне са описом тога догађаја Теодосіјавим на стр. 55—58 јасно се види да Теодосіје говори као савременик и очевидац истих догађаја, а не онако како се то може прочитати у Доментијана. Нарочито треба обратити пажњу на стр. 60 и 61 где се вели: **Испрькь свѣдѣніахъ великоу джекоу колико желаніе имаше светымъ еже отъ всѣхъ оупразднити¹⁾ се и въ единични махуланки свѣдати, въ каѣбра-ома вѣсть именуемоу, нѣхъ же когомъ кезь-години²⁾ ради вѣности его. По сихъ же отъусе пришекетнѣхъ оудража и еже послужити старо-**

ств сго къ снѣхъ же и хожденіа къ царѣствоу-шнымъ и поусуиѣа о съставленіи манастира...

Кад је Савва, како сам пише, положио у спремањени гроб тело свога отца, како му је било заповеђено он хтедише увести у живот свој тишину претходно отуђи од протата место најлешше тако звано *Кареје*, где подигне своју **мољуальницюу**, а за тим са нађеним благом преустрои манастир, а нехтедише с новцима *лихонмствовати* и захте, да се подчини братство његовом уставу, противу чега устану братија и на броју њих девет с игуманом Методијем оставе манастир и врате се у Србију, Савва остане у тузи и жалости с неколико братије, ипак не клоне духом, него са својим челичним карактером приове и посао с тако маленим бројем братије и прикупи изнова велико братство³⁾... Св. Савва сматрао је злато (новце) изко кљѣ кѣмѣнише... **обзѣвъ кѣмъ о козѣ доврѣ манастирѣкѣхъ оустройкѣ, и игуменъ поставникъ спасеніемъ братіе нешти се и отъца доврѣ къ боугоу достоинно видѣвъ, мѣсто къ мѣсть рекомѣмъ Карекъ изрѣдно обрѣсть, кодимъ оудокрѣмено, плодѣноснымъ дрѣвѣмъ оукрашено, сѣкѣ кѣлнѣмъ сѣтворикъ и са три брата докѣнѣ се, хѣтѣшнихъ црѣковни оуставѣ испѣлѣвати** (остали дакле нису хтели устав испуњавати) **пређе на Кареје у своју мољуальницюу и поновѣкѣмъ юношѣкѣмъ трѣды скоудное житіе** (т. ј. ово отпочне радити и онако живѣти како је у младости хтео, по му забранио игуман, а после није могао, јер му дошао отац, па га требало услужити као и немогућност због путовања у Цариград, што кад је све проишло, завео устав, поправио манастир, купио Кареје, озидао тамо цркву и своју синастарију (**мољуальницюу**) поставио игумана да води бригу о спасавању **братіе** он пређе у ту своју ћелију и отпочне да живи најстрожијим монашким животом...

Све ово може описати само онај, који је био очевидац или ако се и он удалио у Србију, па после се вратио, то је све чуо од она три брата, који су се покорили тишину и по њему у Хиѣндару живѣли. Тако је то остало док није

¹⁾ Т. ј. задовољити се са кѣмѣнѣмъ и живѣти савѣстѣно.
²⁾ Т. ј. свакогъ года једномъ.

³⁾ Жити св. Саввы, издање Пантелејмонскогъ манастира стр. 106. 1891 год. Москва.

ренео мoнштi свога oца у Студенци, где се држао до смрти наше страшног Инокентија, кад е света Гора ослободила из потчињености вaштву. Кроз то време он је путовао по Србији, тврђивао народ у православној вери и с братом великим жупаном отпочео зидати архијепископију Кичу. Тада је велики српски жупан ступио у преговоре с царем и патриархом (Мануилом) Константинограда, да се у Србији оснује самостална архијепископија. На питање зашто се пису обрати надлежном архијепископу охридском, него патријарху Константинограда, одговор је веома разумљив: Охридски архијепископ био је у свађи патријархом Мануилом, а цар Теодор Анђел Душански бивши деспот епирски опет са царем Теодором Никејским, јер је охридски архијепископ венчао на царство деспота епирског Теодора, који је био у зависном положају од цара никејског, па охридски архијепископ не би дозволио да се прогласи автокефална црква у Велшкој рашкој жупанији као архијепископија, јер е улазила у круг потчињених цркава архијепископије охридске. Грци су били архијепископи. Зато су синови Немањини и обратили се патријарху Константинограда — цару и патријарху никејском. Теодосије пише о св. Сави по смрти Немањиној.

„Когомоудрин же Савка разлауценіе пріемъ слаости въкоупъ и веселіа обштиникъ (увео пошнику обштежитије) въкають“ нађе повце съученикомъ своимъ и рекне: моје је злато и сребро јемоу же хоштоу дамъ ие и нехте лихонмствоути и въ иегда поносити Богоу несмытствоу на семоу. Свађа се породила око тога раздавања повца, е многа братија оставе св. Саву, јер је он на поглед гледао „іако каъь кыѣнише и іако не своіа нъ божда нареуе се.... окуауе о бозѣ добръ монастырь-каа оустроиъ и нгумена постакикъ спасеніемъ рзутіе нешти се и отъца добръ къ богоу кидеъ¹⁾“ прокодиъь отъ въстѣхъ о славоу полоуунъ,²⁾ јесто къ мѣстѣ рекомъь Карек изрядно обръть, бодани оудожрѣиемо плодоноснымъ дрѣвкы оукрашѣно и сие коуники отъ прота маууанію секъю сътворѣють и са три крата докантъ се Хотеш-

тихъ црѣковни оуставъ испавнѣти, сам је живио у Ђелији.... **понавѣсть юношѣскыѣ труды скоудно житіе и жестоуаншеѣ науѣ прѣваго приѣмѣть....**

Овако може писати очевидац или ако је био у броју оставивших **монастырь** онај, који је то све слушао од оних, који су остали у манастиру очевидаца. Кад се доцније намножило много чернеца после **житіа** Савиног напцсаног **Доментикномъ**, који се из Кареје преместио у **сталь** преображенија Спасова, збор је замолио Теодосија, и по **повелѣніу** игумана он напише **повѣсть**, јер је у Доментијана нашао **несоучаа**, па написао **соучаа**¹⁾.

11. И Савва благослови „насъ“ ученике своје да напишемо канон и стихире св. Симеону, а Теодосије у служби св. Сомеуну вели: „**Теодосіе недостонни поюсте отъѣе Симеоне**“ и црвени иницијали састављају: **Теодосіе**.

12. Теодосијеу речи у служби св. Симеону: **донде же с нами наставаляюре доушекнихъ глаголемъ и въ телесныхъ, науѣ же нынѣ** и т. д. значи да је Теодосије видео Немању и телесним очима, као и св. Саву. С тога логички морамо мислити, да је он био вршњак св. Саве, а у сваком случају био је старији од Доментијана.

13. И тако Теодосије је написао службе св. Симеону и св. Сави и похвале обојици. После Доментијановога житија, он је по заповести игумана а на молбу збора хиландарског написао „**Поквст**“ или „слово“ т. ј. животопис св. Савве, кад није живио у Карејама Доментијан, него у **Стольпоу** преображења писао житије св. Симеона.

14. Доментијан је писао Савино **житіе** 1243 год. при краљу Урошу и архијепископу Арсенију [који је био архијепископ од 1233 до 1261 г.²⁾] па Карејама у **маууалъници** св. Саве а тада био светогорским протом Теодор.

15. **По мнозѣхъ лѣтѣхъ** (владавине Немањине лозе) племене св. Симеона третијему **роди старуиштоу се, а уеткрѣтомоу къ конистко въстоуна-**

¹⁾ Како су пренисивачи бркали оба житија и приписивали Доментијану и Теодосијево житије св. Саве, мислимо да је Теодосије написао Савину „**повѣсть**“ 1254 год.

²⁾ Према овоме није никакво чудо што неки називају писца житија Теодосијева. (издање 1860 год.) и Теодора.

¹⁾ У епу му се јавио.

²⁾ Инокентину.

юштѣ. Дакле није могао писати Доментијан житије св. Саве 1254 год., (ако то није година кад је Теодосије написао **Повѣст** св. Саве?), јер се вели по **лѣтѣхъ мнозѣхъ** кад се трећи род састаревао, а четврти у војску ступао, а то је било опет за владе краља Уроша и Михаила Палеолога.... При српском архијерејскоу трећем Савином синовцу, Сави II, при проти светогорском Арсенију и при хиландарском игуману Јевстатију,¹⁾ треће године по заузећу Михаилом **Палеологомъ** Цариграда од латина, а то је 1264 год. II на послетку Теодосије је најпре написао службу св. Симеону, а за тим службу св. Сави па се даље вели: **Тогожде Теодосіа житіе св. Саве. сьписано Теодосіемъ монахомъ**, Хиландара манастира **ирицаемзго**.

То је узрок зашто сам уврстио монаха Теодосија у продужатеље српске историје после Немањиних синова.

¹⁾ Овај је Евстатије био архијерејскио после Данила I.

14 Јануара 1898 год.

Доментијан је писао агиографију св. Савве **иссоуѣрамъ**, божијег анђела и небеског светитеља, с тога и неможе имати историјске вредности. Узета факта из житија Немањиних синова он је претворио у чудеса. Теодосије је написао „повѣст или слово“ св. Савве и написао оно што је било — „соуѣрамъ“ продужио српску историју првовенчаногa и о св. Сави, сачувао нама историју унутрашњих перода, збацивање с престола Радослава, пропричао постанак српске архијерејскопије и постанак краљевине, његови су подаци верни, и њиме наведене беседе нису сачињене, него верно забележене и у опште смело се може рећи, да је он продужио српску историју од смрти првовенчаногa, до 1235 год. кад су пореметили зримогенитуру Немањини унуци. Са чега св. Савва оставио земљу, пропутовао по свима светим местима, падио свеће за душу својих родитеља и свога брата Стефана, давао прилоге и записивао их у поменике, па нам је оставио узречицу Немањину и светогa Саве, који су имали обичај говорити: „За све Богу хвала!“

Л. С. СРЕТКОВИЧ

Умољавају се читаоци, да ситне штампарске погрешке сами исправе, јер нема великих погрешака које би смисао квариле.

У академијским књижарницама Мите Стајића и Л. Бреслауера у Београду могу се добити.

І ИЗДАЊА

СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

1. Глас, Књ. I—LII, LIV.

Први разред (1—19) III, VI—IX, XI, XIX, XXI, XXIII, XXVI, XXVII, XXIX, XXXIII, XXXIV, XLI, XLVI, L, LI, LIV.

Други разред (1—34) I, II, IV, V, X, XII—XVIII, XX, XXII, XXIV, XXV, XXVIII, XXX—XXXII, XXXV—XL, XLII—XLV, XLVII—XLIX, LI.

Цене су: I, II, VIII, X—XII, XV—XX, XXV, XXVIII, XXIX, XXXII, XXXIV, XXXVII, XLII по 1; XIII и XLVI по 1.50; XXIV, LI, LII и LIV по 2; XIV 2.50, а осталима по 0.50 дина.

2. Споменик, Књ. I—XXXII.

Први разред (1—3): I, XII и XXXII.

Други разред (1—29): II—XI, XIII—XXXI.

Цене су: VII, VIII, XVI по 0.50; I, IV, V, XX, XXVI—XXX по 1; IX, XXV, по 1.50; VI, X, XIV, XV, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXIV по 2; II, XXIII по 3; XI, XIII, XVII по 4; III и XII по 5 дина.

3. Годишњак, од I—X; цена I и IX по 1 дина, осталима по 0.50 дина.

4. Српски етнографски зборник.

Књ. I. *Живот Срба сељака*, написао М. Ђ. Милићевић. Друго допуњено издање 1894. Цена 2 дина.

Књ. II. *Старинска српска јела и пића* од Симе Тројановића. 1896. Цена 1 дина.

5. Посебна издања.

— *Он зна све*, прича Л. К. Лазаревића, и *Ново оружје*, прича Симе Матавуља. 1890. Цена 1 дина.

— *Прави основи словенске књижевности међу балканским Словенима. Легенда о Владимиру и Косари*. Културно-историјске студије Стојана Новаковића. 1893. Цена 2.50

— *Геологија Србије* од Јована М. Жујовића. Део први: *Топографска Геологија*. С првом свеском атласа. 1893. Цена 7.50 дина.

— *Грчка и српска просвета*, написао Др Владан Ђорђевић. 1896. Цена 2.50 дина.

— *Обломци о Грофу Ђорђу Бранковићу и Арсенију Црнојевићу патријарху*, с три излета о такозваној великој сеоби српског народа, написао Иларион Руварац. 1896. Цена 2 дина.

— *Манастир Каленић*, написао М. Ђ. Милићевић. 1897. Цена 1 динар.

ишћу. Дакле није могао писати Доментијан житије св. Саве 1254 год., [ако то није година кад је Теодосије написао **Повѣст** св. Саве?], јер се вели по **лѣтѣхъ мнозѣхъ** кад се трећи род састављао, а четврти у војску ступао, а то је било опет за владе краља Уроша и Михаила Палеолога.... При српском архијерејском трћем Савином синовцу, Сави II, при проти светогорском Арсенију и при хиландарском игуману Јевстатију,¹⁾ треће године по заузећу Михаилом **Палеологомъ** Цариграда од латина, а то је 1264 год. II на посљетку Теодосије је најпре написао службу св. Симеону, а за тим службу св. Сави па се даље вели: **Тогожде Теодосија житіе св. Саве. списано Теодосиемъ монахомъ**, Хиландара манастира **нарицаемога**.

То је узрок зашто сам уврстио монаха Теодосија у продужатеље српске историје после Немањиних синова.

¹⁾ Овај је Ефимије био архијерејски послан Данила I.

14 Јануара 1898 год.

Доментијан је писао агиографију св. Саве **иссоуѣзѣхъ**, божијег анђела и небеског свјетитеља, с тога и не може имати историјске вредности. Узета факта из житија Немањиних синова он је претворио у чудеса. Теодосије је написао „**повѣст** или слово“ св. Саве и написао оно што је било — „**соуѣзѣхъ**“, продужио српску историју првовенчаног и о св. Сави, сачувао нама историју унутрашњих нереда, збацивање с престола Радослава, пропричао постанак српске архијерејске и постанак краљевине, његови су подаци верни, и њиме наведене беседе нису сачињене, него верно забележене и у опште смело се може рећи, да је он продужио српску историју од смрти првовенчаног, до 1235 год. кад су пореметили зримогенитуром Немањини унуци. Са четв. св. Савва оставио земљу, пропутовао по свима свetim местима, пазио свеће за душу својих родитеља и свога брата Стефана, давао прилоге и записивао их у поменике, па нам је оставио у речницу Немањину и светог Саве, који су имали обичај говорити: „*За све Богу хвала!*“

Л. С. СРЕТКОВИЧ

Умољавају се читаоци, да свне штампарске погрешке сами исправе, јер немам времена за погрешака које би смисао квариле.

У академијским књижарницама Мите Стајића и Л. Бреслауера у Београду могу се добити.

І ИЗДАЊА ОРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

1. Глас, Књ. I—LII, LIV.

Први разред (1—19) III, VI—IX, XI, XIX, XXI, XXIII, XXVI, XXVII, XXIX, XXXIII, XXXIV, XLI, XLVI, L, LI, LIV.

Други разред (1—34) I, II, IV, V, X, XII—XVIII, XX, XXII, XXIV, XXV, XXVIII, XXX—XXXII, XXXV—XL, XLII—XLV, XLVII—XLIX, LI.

Цене су: I, II, VIII, X—XII, XV—XX, XXV, XXVIII, XXIX, XXXII, XXXIV, XXXVII, XLII по 1; XIII и XLVI по 1.50; XXIV, LI, LII и LIV по 2; XIV 2.50, а осталима по 0.50 дина.

2. Споменик, Књ. I—XXXII.

Први разред (1—3): I, XII и XXXII.

Други разред (1—29): II—XI, XIII—XXXI.

Цене су: VII, VIII, XVI по 0.50; I, IV, V, XX, XXVI—XXX по 1; IX, XXV, по 1.50; VI, X, XIV, XV, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXIV по 2; II, XXIII по 3; XI, XIII, XVII по 4; III и XII по 5 дина.

3. Годишњак, од I—X; цена I и IX по 1 дина, осталима по 0.50 дина.

4. Српски етнографски зборник.

Књ. I. *Живот Срба себана*, написао М. Ђ. Милићевић. Друго попуњено издање 1894. Цена 2 дина.

Књ. II. *Старинска српска јела и цића* од Симе Тројановића. 1896. Цена 1 дина.

5. Посебна издања.

— *Он зна све*, прича Л. К. Лазаревића, и *Ново оружје*, прича Симе Матавуља. 1890. Цена 1 дина.

— *Први основи словенске књижевности међу балканским Словенима. Легенда о Илацима и Косари*. Културно-историјске студије Стојана Новаковића. 1893. Цена 2.50 дина.

— *Геолошка историја Србије* од Јована М. Жујовића. Део први: *Топографска Геологија*. С првом издањем 1893. Цена 7.50 дина.

— *Српска просвета*, написао Др Владан Ђорђевић. 1896. Цена 2.50 дина.

— *Профил Србије* од Бранковића и Арсенију Црнојевићу патријарху, с три слике које су насликао у некој сеоби српског народа; написао Иларион Гуварац 1897. Цена 1 динар.

— *Српски језик* М. Ђ. Милићевић. 1897. Цена 1 динар.

II ИЗДАЊА

СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА

која су прешла у својину Академије.

1. Гласник Српског Ученог Друштва. Књ. I—LXXV.

На продају: V—VII, XXIX, XXXI, XXXIII—LVII, LIX—LXXXIII, LXXV.

Цена књизи LXVII је 4 дина, а осталима по 3 дина.

2. — — — Друго одељење. Књ. I—XV.

На продају: III—VI, IX—XV.

Цена књ. XV је 0.50; III—VI, IX, XII—XIV по 1; X и XI по 2 дина.

3. Посебна издања:

— *Историја умног развића Јевропе*, од У. Дренера. Превео Мита Ракић. Књ. II. 1874.
Цена 2 дина.

— *Српске народне игре*, које се забаве ради по састанцима играју. Скупио и описа..
Вук Врчевић. 1868. Цена 0.50 дина.

— *Elenchus plantarum vascularium*, quas aestate a. 1872. in Crna Gora legiit Dr. J. Pančić
1875. Цена 0.50 дина.

— *Essai de quadrature du cercle* par Démètre Nesić. 1877. Цена 0.50 дина.

DR 303

S65

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

СПОМЕНИК

XXXIV

ДРУГИ РАЗРЕД

31

БЕОГРАД

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1898.

Цена 2 дина.

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

СПОМЕНИК

XXXIV

ДРУГИ РАЗРЕД

31

БЕОГРАД

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1898.

I

ТИПИК ХИЛАНДАРСКИ И ЊЕГОВ ГРЧКИ ИЗВОР

(ДОДАТАК К ИЗДАЊУ ЕПИСКОПА ДИМИТРИЈА)

ОД

ДР. ВАТРОСЛАВА ЈАГИЋА

У В О Д

Типик хиландарски, о којем испрва, у тридесетим годинама, П. Ј. Шафарик ни знао није, у *Geschichte der südslawischen Literatur* III. 112, 202, 203 само се помиње карејски и ступички типик — издан је већ неколико пута. Године 1866-е издао га др. Јанко Шафарик по њалалу пријепису у XX-ој књизи Гласника; године 1868-е боље и тачније по оригиналу архидириг Леонид у XXIV-ој књизи Гласника; најбоље и најтачније прољетос епископ Димитрије у XI-ој свесци српског академског Споменика; а већ године 1890-е допио је више исправака и иштака проф. Љубомир Стојановић по фотографским снимцима Руса Севастијанова и по једном е добром рукопису, који се из оставштине професора Григоровича паходи сада у библиотеци еског свеучилишта. Нека ми буде допуштено припоменути, да сам по овоме рукопису и ја већ ине 1873—4 испоредио и у издање Леонидово убиљежио себи сва оступања одеског текста од андарског рукописа. Гдје устреба, ја ћу се овим својим биљешкама послужити.

Што смо од педесет година назад привикли у историји српске литературе звати типик хиландарским св. Саве, то управо и није читав типик, ако ћемо под типиком да разумијевамо ав црквене службе; то је само један као увод или један заглавак типика. Потпуни типик био систематско казало или тачни и потанки регулатор реда службе црквене и манастирске преко аве године, узимајући на ум службу дневну (об дан и об ноћ), службу према календару и службу двојаког триодног круга (посног и цвјетног, т. ј. пред ускрс и послдије ускреса). У хиландарском типику нема тога, већ има нешто друго, што се тиче историје манастира, његових оснива и дисциплине његових становника — калуђера. Тај однос садржине типика хиландарског има правим уставима црквене службе освијетљен је сада књигом професора кијевске духовне адемије, Алексија Дмитријевскога: „Описаніе литургическихъ рукописей, хранящихся въ библіотека православнаго востока. Томъ I. *Типика*. Часть первая. Памятники патріаршихъ уставовъ и горскихъ монастырскихъ типиконъ. Алексѣя Дмитриевскаго. Кіевъ 1894.“ Штапајући у тој крупној изи (од преко 1000 страна) богату грађу за историју литургије у грчкој цркви, изнесао је руски професор преко сваког очекивања на видјело грчки образац, грчко огледало хиландарског типика. се догоди овако.

Прикупљајући грчке рукописе по библиотекама истока и запада, у којима се налазе нови даво непознати или непздани извори за историју православне литургије, професор Дмитријевски

свраћаше пажњу на типике, којима, како сам казује, припада прво мјесто међу богослужбеним дјелима православне цркве, пошто су неопходно потребита помагала за освијетљење реда црквене службе, какав бјеше у разном вријеме и по разним мјестима у обичају, прије свега у великој патријархалској цркви цариградској и по разним знатнијим манастирима православног истока. Међу осталим списима те руке, а г. Дмитријевски нашао их много, већ први дан издање до сада грађе заузима преко 900 страница грчког текста — нашао се у библиотеци атинског свеучилишта један кодекс на кожи из прве половине XII вијека, тако мисли г. Дмитријевски, с овим натписом: *ναξάριον σὺν θεῷ ἦτοι Τυπικὸν ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς εὐαγούς μονῆς τῆς ὑπερῶς Θεοτόκου τῆς Εὐρυτίδος* (то ће рећи: Синаксар или типик црквене службе часнога манастира свете Богородице благодатнице). Тај се синаксар или типик одликује ријетком опширношћу, долази у књизи г. Дмитријевскога на стр. 256—656, у свему има дакле 400 страница грчког текста. Садржина његова дијели се у двије неједнаке половине. Прва, од стр. 256 до 614, садржи управо типик у обичном значењу ријечи, т. ј. потавко излагање, како се има чинити служба Божија преко дана, идући од мјесеца до мјесеца, од недјеље до недјеље, од дана до дана: постоје се по црквеном обичају с 1-им септембром и свршује крајем августа; за тим се излаже ред и обичај црквене службе преко поста (четрдесетнице) и преко педесетнице, с још неким додацима. Друга мања половина, од стр. 615 до 656, носи овај посебни наспис: *Ὁ πρόλογος τοῦ Τυπικοῦ*, то је пролог или предговор к типикју. Ту се говори у кратко о историји цариградског евергетидског манастира, о томе ко га је основао и прилозима обдарно, како се има у молитвама спомен чинити и поменути, како ваља да се владају калуђери овог манастира, како се богу моле, како се хране, како да раде и чега да се клоне, како да се бирају и како да послушају своје власти, и т. д.

Ево овај особити дан, који се у типикима свагда мијења према историји и служби манастира за који је написан, послужио је од евергетидског цариградског манастира огледалом за манастир хиландарски, задужбину св. Саве и оца му Симеуна. Према овому грчкому „предговору“ израђен је или, да право кажемо, већином ријеч по ријеч преведен типик хиландарски. Све сада јасно види из књиге проф. Дмитријевскога, који је први и открио зависност хиландарског типика од оне грчке радње. Он је из живота св. Саве, и ако по неваљалом издању прошлог вијека, изнео на видјело оно причање, како је св. Сава, долазећи у Цариград, најрадије свратио у манастир „Богородице благодатнице“, како је на спомен себи и оцу свому чинио богате прилоге у тај манастир, чак нешто на цркви градио или приграђивао, тако да су у евергетидском типикју њега и његова оца убрајали у ктиторе. О томе може се боље и лакше читати сада у издању Даничићеву текста Доментијанова на стр. 180 и 328, а по издању Теодосијеве редакције на стр. 51 и 198; напосице о даровима оца Симеуна истому манастиру помиње и Стеван Првочини, на стр. 10 (првог издања Шафарикова).

Манастир Богородице „евергетиде“ (благодатнице) ваља да је био — тако се смислом мишљати последице 700 година — угледно уређен, живот монаха и ред обављања службе и дужности биће се толико свидјели св. Сави, да се одмах сјетио њихова „устава“, кад је био на путу да организује своју и оца свога задужбину у св. Гори. Ако није да је са собом повратио бораваћи као гост у манастиру евергетидском, један пријенис њихова устава, а то не ће било тешко поручити у Цариград, да му пошаљу једну копију својег регламента. Овако евергетиде натега разумије, како је типик евергетидски, који је истом године 1895-е у Кијеву издао свјет, могао постати угледом и извором организације Савине у манастиру хиландарском, а тако у манастиру студеничком. Мој ће бити задатак, да испоредим словенску редакцију евергетидског грчким, да одговорим колико умијем на нека питања, која ће нам се том приликом наметнути. Прије ипак него ли се дамо на тај посао, могао би нас когод упитати: како то, да је са-

нео или дао превести само један и то мањи дио оне цјелине, коју атински рукопис износи под насловом *Συναξαριον ητοι Τυπικον*? Проф. Дмитријевски такоа се тог питања у својој књизи (на стр. LI), те мисли, да не би ни мало чудновато било, кад би се данас сутра нашао још словенски пријевод и оне прве половине грчкога текста, правог устава црквене службе, онога што је штампано на стр. 256—616. Али мени се доказивање проф. Дмитријевскога не чини онолико једноставним, колико би се могло изводити из његових ријечи. Сви цитати, у којима се хиландарски типик позива на синаксар (а таквих мјеста има доста, глед. у издању еп. Дмитрија д. 7^о, 9^о, 11^о, 18^о bis, 22^о), преведени су с грчкога текста, јер се тако говорило у оригиналу, али одатле, мислим, ни мало не слиједи, да си је преводилац разбијао главу, наводи ли се или тај синаксар, да се онђе спомињаше, или који други њему слични у словенском пријеводу. Дневна служба вршила се у хиландарском манастиру, сва је прилика, исто онако као у другим словенским (бугарско-словенским) и грчким манастирима светогорским. Мислим, да је један прави синаксар или устав црквене службе био већ прије хиландарског типика преведен на словенски језик, и ако то ваљда није управо синаксар евергетидски, већ може бити онај, којег се пријепис руски још и данас налази у синодалној московској библиотеци. Рукопису тому одређују палеографи вријеме постања XII вијек, Срезњевски ставља га одмах после године 1193-е. Тај се рукопис, колико нам је познато његова садржина из описа у Горскога и Невострујева III. 1. стр. 239—270, неколико поклапа са синаксаром евергетидским, и ако нису оба управо једно те исто. Ако прерада на редакцију руску (има доказа за јужноруску провенијенцију те редакције) пада негдје под крај XII вијeka, тада је први пријевод на словенски језик могао бити израђен већ у XI или почетком XII века. А то би урађено, нема питања, у неком манастиру светогорском. Св. Сава биће тај синаксар (или који други) нашао већ готов у словенском пријеводу те га није требало истом превести. Он се могао задовољити радњом око оног особитог уводног или заглавног дијела, у којем се налазило посебице говорити о историји, т. ј. о постању, хиландарске задужбине. Тај посао није извршио сам Сава, већ наручио кому год од својих калуђера, вјештих колико толико грчкому језику, да га дотјера према „прологу“ евергетидског типика. И ако узмемо, да је пријевод с грчког израдио неко други, опет биће у уводу, т. ј. у опширној првој глави типика, и још у неким њенима уметака Савиних. О томе биће одмах ријеч.

Сам проф. Дмитријевски наводи у својој књизи више примјера из грчке литературе, гдје се види, да се типичи нису састављали свагда у оној опширности с излагањем читаве годишње службе, као у атинском екземплару, т. ј. где правога устава црквене службе управо и нема, већ само онај особити дио, који је у евергетидском тексту назван „прологом.“ Сама ријеч *πρόλογος* налази код Дмитријевскога још у два случаја (на стр. 702 и 769). Али се пита, како дође у неком рукопису *πρόλογος* на крај синаксара мјесто на почетак? Проф. Дмитријевски мисли, да неки повезач рукописа скривио поремећени, т. ј. изврнути ред; али ако на самим листовима, бар. у бројењу кватерниона, нема доказа, да је збиља у овом рукопису „*πρόλογος*“ некак стојао првом мјесту, тада бих ја волио тврдити, да је сам писац хотомце увео тај ред, било зато што се тако чинило боље, било зато што је већ у свом изворнику нашао исти ред.

Пролози, т. ј. ови особити, уводни дијелови типика, гдје се говори о манастиру, о његовом оснивачу, о његовим имовинским и другим односима и т. д., обично су подијељени на главе. Текст, који је послужио као извор и узор хиландарског типика, садржи 43 главе с једним њиховом познијег постања. Наш српски извод броји исто тако 43 главе. Типик мамантова манастира има 48 глава (Дмитр. стр. 707.) с једним додатком преко броја; типик манастира богородице *τῶν ἁγίου βασιλῶν* садржи 51 главу (Дмитр. стр. 769), а у једном западном типичу има 61 глава (Дмитр. 824).

Ево у кратко све, што ми се чинило, да би требало рећи прије но што ћемо приступити к испоређивању словенског текста хиландарског с грчким евергетидским. Код тог ће последице овим текстом мени послужити издање епископа Димитрија, али ћу једнако водити рачуна и о одешком рукопису, а освртаћу се и на типик студенички, којему се није сачувао почетак, али ипак савједи узастопце текст хиландарски; на мјестима, гдје су листови хиландарског рукописа пронађени добија типик студенички велико значење, јер се њиме лако контролише одешки рукопис.

Натпис. Грчкому назвању *πρόλογος τοῦ Τυπικοῦ* нема трага у слов. пријеводу. То се чини доста знатно. Преводаца или није нашао тих ријечи у екземплару, с којег је преводио или их је нарочито изоставио, да не би овај натпис кога забуњивао, као да ће последице пронаћи јоште штогод доћи. Остале су ријечи у натпису преведене добро, т. е. за *ἐκθεσις* и *ἀποτύπωσις* казано је у пријеводу **исписаније** и **оуказаније**, што није управо по етимологији грчких ријечи, ближе било би да је за *ἐκθεσις* казано **изложеније** а за *ἀποτύπωσις* **начертаније** или **взаконеније** (јер се *τυττωμένον* преводи: **взаконеније**), или **изображеније**, пошто се ријеч *τύπος* обично преводи ријечју **образ**. Богородица хиландарска зване се „наставница“: *οὐδὴνίτριά*, па је тако и замијењен израз грчког оригинала, у којем према назвању грчког манастира стоји *ἡ Εὐεργετία*. У другој половини натписа српски текст иде својим путем; у хиландарском типiku присваја се цијела ова установа „**грчкиноу и сиркиноу мниху Сава**“, док је грчки текст састављен бригом неке Тимотеја, првог намјесника, који је у манастиру богородице евергетидске савједио иза епитома Леонид бјеше у свом издању наштампао прву ријеч **написаније**, сада се чита **исписаније**, тако и у одешком рукопису. У овом чита се на крају натписа **кѣи ѿ**, овим редом, а тако је и у грчком оригиналу: *πάτερ εὐλόγησον*. Већ овдје могло би се упитати, одакле та разликост у тексту одешком према хиландарском? али ја остављам то питање за касније, кад се накупи више јединичних примјера.

ГЛАВА I.

Грчки и словенски текст дијеле излагање предмета на главе. Пред првом главом нема никаквог натписа; да у словенском тексту није чак ни број главе (1) истаљен, док у грчком има Α'. Садржина прве главе у велико се разликује у словенском тексту од грчког. У средини између почетка текста по грчком и његова наставка уметнута је цјело опширна опомена и поука, (грчки звали би је *παράκλησις*) којом се Сава окреће к браћи свога манастира. Поуке ове нема у грчком оригиналу, она је састављена понављањем њихових парфраза, из разних реченица јеванђеља и апостола. Има и подужих цитата. Тешко је рећи, чији је управо тај додатак. Ако га је уметнуо сам св. Сава, још би се могло питати, да ли га је сам и саставио или је готово нашао у каквој панегирику на монашки живот. Остављам другима, којима је боље позната богата државна грчке патристике, да ријеше ово питање; управо зато ћу сам уметак превести на грчки језик, да би ми нам се тиме помогло, да то питање ријешим когод од људи, који и не разумију словенскога текста. Код цитата из св. писма указани су извори, одакле је што.

Прве ријечи, прве главе пријевод су грчког „**пролога**“: **красна ѣко когѡу пригѣтно и к ѡшнѡу не мало сѣнакѣмо ползѣ, ѿ господѣ Исоу Христѣ кратина мѡи ѡбѣщана и чѣда доухоунаи** — ове ријечи одговарају овим грчким: *καλλίστον ὅτι καὶ θεῷ εὐαγγέλιον καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν οὐκ ὀλίγα σκευήματα παρέλαβον, ὧ ἐν χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα μου πνευματικά*. У пријеводу вије добро казано **красна**, а не **краснаа** у одешком рукопису није боље, ваљало је превести **прѣкрасно**; у мјесто **пригѣтно** очекивања била би тачније **благопригѣтно** — али ва што се протеже ово „**красно и богу пригѣтно**?“ То се не види из словенског текста, јер је уводна реченица управо у средини пресјечена дугачким уметком, који говори о нечему другом. Истом на л. 5-а (издања Димитријева, по бројењу листови у оригиналу) долазе неке ријечи, којима се као наставља овај горњи почетак. У грчком тексту добро се наставља последице ових првих ријечи овако: *τὸ πᾶσαν τὴν ἑσπέραν ὑμῶν ἐν ψαλμοῖς ἀκολουθίαν, ὅση τέ ἐστι καὶ οἷα, πότε τε καὶ πῶς αὐτὴν ἐκτελέσειτε διὰ τῆς ἡμέρας, ἐν ψαλμῷ καταθεῖναι καὶ ὡς περὶ τινος* (може бити било би боље, да се чита *ὡς περὶ τινος*).

σταθμῆν καὶ τόπον οὐ μόνον ἑμὶν ἀλλὰ καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς καταλίπειν. Оно еве, од прве ријечи καλλίστου до последње καταλίπειν, чини у грчком оригиналу једну поворку или један залоб реченица, којима је смисао јасан и разговоријестан. У словенском тексту напротив долази истом под крај оног другачеог уметка, о којем ћемо одмах говорити, неколико реченица, које подсећају на управо наведени грчки текст: како (ѿ) подобрахъ творити ками (пије казано што), написахъ въ положити (ѿν γραφῇ καταθεῖναι) тко и нккоје мѣрила шкразъ (ваљало је превести тко нккоје мѣрило и шкразъ према грчкому ὡς περ τινα στάθμην καὶ μέτρον), не ткимо ками, нѣ и по каск прѣкыкалюцимъ (οὐ μόνον ἑμὶν ἀλλὰ καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς).

И за наставак грчких ријечи у првој глави пролога има неких као реминисценција у словенском тексту. Да их испоредимо: Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην ἀπάσαν τοῦ βίου διαγωγὴν, τὴν τε εἰς αὐτὴν ἡλυσθῆ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα πρέπονσαν, ἵνα ἔχοιτε σὺν θεῷ πρὸς ταύτην ἀποβλέποντες ἀπλανῶς τὸν βίον ὑμῶν διεξάγειν τε καὶ δι' ἐθέειν, καὶ μὴ τῆδε καθεῖσε περιλλανώμενοι τῶν ὁρθῶν εἴητε σχολῶν διαλύτορες, ἀλλ' ἀκίνητοι πρὸς τῷ καλῷ μένοιτε, μήτε δεξιᾷ μήτε ἀριστερᾷ κατὰ τὸν Σολομῶνα περιφερόμενοι. Као развалине овог грчког текста избијају у словенском пријеводу ове ријечи: послѣје прѣкыкалюцимъ слиједи въ смѣлѣ жити (од. рук. въ жити смѣлѣ), а то као да се поклати с грчким изразима ἀπάσαν τοῦ βίου διαγωγὴν: даље долази жи оуказано (vI. показано) въ естѣ и тѣлоу подокна (εἰς αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ψυχὴν καὶ σῶμα πρέπονσαν) да имате въ не (въ не) глѣдающе кога помощника (и прѣчистоюю ѿго матерѣ и мѡю аме и прѣчистоюю молитвою) неслѣзно исправающе прѣжити житне ками (ἀπλανῶς τὸν βίον ὑμῶν διεξάγειν τε καὶ δι' ἐθέειν), подклизѣмъ въ доброу прѣкыкадѣте (у грчком: ἀκίνητοι πρὸς τῷ καλῷ μένοιτε), ни на дѣсно ни на лѣво (μήτε δεξιᾷ μήτε ἀριστερᾷ).

Meђу овим одломцима из прве главе грчког текста у средини стоји врло опишан уметак, који јасним прекида ове прве ријечи, отпочинјући ево овако: Понѣже оуко мнози начеши повѣсти чинити ѿ свѣтскихъ сиухъ вѣрихъ, слоучи се и миѣ хоуждышюмоу всѣхъ паче и грѣшнѣшюу. вѣсписати ками по рѣдоу — ово је познати почетак прве главе јеванђеља Лукина, ст. 1 и 3, који се разликује од обичних текстова само у том, што у мјесто повѣсти чинити у јеванђељу пишу чинити повѣсть, а мјесто сиухъ у свѣтѣ вѣхъ настѣ, мјесто слоучи се у јев. изволи см, мј. хоуждышюмоу и т. д. у јев. хоуждышю, мј. вѣсписати ками по рѣдоу у јеванђ. по рѣдоу писати тѣхъ.... Што слиједи иза по рѣдоу, није више цитат из јеванђеља, већ самостално причање. Читав тај уметак, рачунајући овамо и више поменути ријечи из јеванђеља Лукина, гласи грчки од прилике овако (мој је пријевод изражен ријеч по ријеч):

Ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἐπεχείρησαν διηγήσεις ἀνατάξασθαι περὶ τῶν πεπληροφορημένων τοῦτων πραγμάτων, (лук. I. 1) ἔδοξε καὶ μοι οἰκτιροτάτω πάντων, μᾶλλον καὶ εὐτελεστάτῳ γραφῆναι ὑμῖν καθεξῆς (лук. I. 3), ποιοῦντι τε καὶ ἐπιθυμοῦντι λαβεῖν ἡμᾶς, ὃ ἀγαπητοὶ ἡμοῦ, τὸ ὠρισμένον ὑμῖν τυλικὸν τοῦτο θεοπαράδοτον λόγον καὶ κατανοήσεως καὶ προσερχῶν (καὶ) ταπεινώσεως καὶ ὑπομονῆς, δι' ὧν θεὸς ἴλεων ποιήσομεν ἡμῖν. οἱ θεόφοροι καὶ ὅσοι καὶ παμμακάριοι πατέρες ἡμῶν, τοῦ κόσμου φωστῆρες, γήνιοι μὲν ἄγγελοι οὐράνιοι δὲ ἄνθρωποι, ἐν ἐκείνῃ ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος παραδόσεως μονάζουσιν ἐλωδότες καὶ χάριτι τοῦ θεοῦ τὸ σύρολον ἐπιφανεῖς ἐκείνοι καὶ Χριστὸν εἰσοικίσαντες εἰς τὰς καλὰς αὐτῶν ψυχὰς διὰ τοῦ καθαροῦ βίου σὺν τῶν. κατὰ διαβόλου τὴν τῆν ἐπέδειξαν, καὶ τοῦτον γε πολλῶ μὲν πειρασμῷ περσοῦμενοι, νικήσαντες δὲ αὐτόν, πλεῖον χρυσοῦ λάμπουσιν καὶ τρανότερον χιότος ἐλευκάνθησαν, καὶ οὐλοу χρυσοῦ νοεράς πτερυγας ἀναπτερόσαντες εἰς οὐρανὸν ἐξίποργο ὡς θεοπετεῖς αἱ τοί, ὑμῖν δεῖξαντες βοηλομένοις ἔπεσθαι αὐτοῖς καὶ ἐπιθυμοῦσιν τρέχειν πρὸς τὸν ἀπὸντα: ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω ἐκ τῆς πηγῆς (τοῦ ὕδατος) τῆς ζωῆς ἐμοῦ (job. VII. 37, апокал. XI. 6), καὶ πάλιν ἐλπόντες ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος (мат. X. 37), ὁ φιλῶν μαίκα ἢ τέκνα ἢ ἀγχοῦς ἢ οἰκίαν ὑπὲρ ἐμέ (марк. X. 29), οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. Ταῦτα ἀκούοντες, τὰ πάντα ἡμῖναι καὶ ἐπὶ τὰ δόγματα αὐτοῦ τρέχειν, λαμβάνοντες μὲν τὸν στανρόν, ἀκολουθοῦντες δὲ τῷ Χριστῷ, λαμβάνοντες αὐτόν (ако се чита дѣюице и) διδάσκειν παροῦν μὲν τὰ τῆς σαρκός, ζηлоῦν δὲ τὰ ἔργα πνευματικά, ἀθάνατα. Τοῦτο γὰρ τὸ ἔργον ἀθάνατον, οἱ ζητοῦντες αὐτὸ ἀκολουθοῦσι τῷ ἐλπόντι δεῖτε πρὸς με πάντες ἐκκοπῶντες, ἰδοὺ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς καὶ ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖς ἐμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ (мат. XI. 28, 29). Καὶ ἄρατε τὸ σχῆμά μου ἐφ' ὑμᾶς: ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἕλαφρόν ἐστιν (мат. XI. 29). Καὶ πάλιν μακαρίζοντα τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι τοῦτοις ἐγὼ γὰρ ἐπηγγέλατο βλέπειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τοῖς δὲ πεινώσι καὶ διψῶσι ἐπηγγέλατο χορτασίαν, τοῖς δὲ πλίνθουσι ἐπηγγέλατο παράκλησιν ἀτελεῖτητον. Τοῦτων οὖν ἐπαγγελιῶν ἐφιέμενοι, τοῦ γλυκέος καὶ χρηστοῦ ἡμῖναι καὶ διδασχάλου Χριστοῦ ὀπισθεν τρέχοντες, κάμνουσιν αὐτοῦ ἕνεκα καὶ πολλὰς κολάσεις πάσχουσιν, ὡς τελείους στεφάνους λήφοντες ἐν οὐρανῷ, στανροῦντες ἑαυτοὺς ζῶντας, ἀθετοῦντες τὸ θέλημα ἐνυτῶν, κατασφάττοντες ἑαυτοὺς τῇ μαχαίρᾳ αὐτοδελεί ἐπὶ τῷ νατεσφαγμένῳ δι' ἡμᾶς, πάντα τὰ ἐν κόσμῳ ἀφέντες,

λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου ἐχθρὸς Θεοῦ καλεῖται· ὁ μὲν γὰρ κόσμος οὕτως παρῆναι, ὁ δὲ ποιῶν τὸ ἐθέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα (πορ. joh. 1. 2. 15. 17).

Αὐτὸ ἐγὼ ἀμαρτωλὸς καὶ ἀμελὴς καὶ εὐτελέστατος πάντων, μοναχὸς Σάββας, ἐκτενέως προσήκων κράζω λέγων ὡς ἐν Χριστῷ ἡγιασμένοι καὶ πνευματικοὶ ἀδελφοί μου καὶ πατέρες, ὁμοιωθῶμεν ἀγαθοῖς ἐκινῶν, ἐμπόροις, οἱ ἡγοράσαντο ταύτην τὴν θαυμαστὴν ἀγορὰν· πάντα γὰρ ὅσα εἶχον πεπραχασιν καὶ ἕνα ποῦδον μαργαρίτην, τὸν Χριστὸν, ἡγοράσαντο. Ζηλώσατε σοφῶς παρθέτους, αἵτινες ἐνέπλησαν τὰς λιμνὰς αὐτῆς τῆς χάριτος (ψαλμ. 133: τοῦ ἐλαίου) καὶ ἔτοιμαι ἐξέλθον εἰς ὑπάντησιν τοῦ νεμφίου εἰς τὴν χαρὰν (ματ. XXV. 1). ὁράτε, ὡς ἡγιασμένοι ἐμοὶ φοβοῦμαι γὰρ καὶ τρέμω καὶ ὁ φόβος συνέχει με, μή τις ὑμῶν μείνη ἔξωθεν τῆς θύρας, ὥστε καὶ αἱ πέντε παρθένοι, μηδὲ τὴν φοβερὰν τε καὶ κίσχραν ἀπόκρισιν ἀκούσωμεν· ἀπόστειτε ἀπ' ἐμὸς οὐκ οἶδα ὑμᾶς, τίνας ἐστέ (λυκ. XIII. 27). Ταύτην μὲν τὴν ἀπόκρισιν φοβοῦμενοι, ἐκείνην δὲ τὴν καλὴν φωνὴν ἐφιέμενοι ἀκοῦειν· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, εἰσελθετε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου ὑμῶν (ματ. XXV. 34, 23), ταπεινῶμεν ἡμᾶς ὥδε, ἵνα ἐκεῖ ὑψωθῶμεν (κορ. II. 11. 7)· κλαίωμεν ὥδε, ἵνα ἐκεῖ παρακληθῶμεν· πενῶμεν καὶ διψῶμεν ὥδε, ἵνα ἐκεῖ χορτασθῶμεν· κατανυσθῶμεθα ὥδε, ἵνα ἴδωμεν τὸν Θεὸν ἐκεῖ· εὐφρανθῶμεν καὶ ἡ θλίψις ἐπέλθῃ ἡμῖν (ὁμῶν? ja ψαλμ. 124: αἱμε η σερκεκ ηω ηρηλετ), πᾶσαι χαρὰν ἔχετε, ὡς ἀδελφοί ἐμοὶ· ἦτοι οὕτως περιπίπτετε εἰς πειρασμοὺς ποικίλους, οἴδατε ὅτι ὁ πειρασμὸς τῆς πίστεως ὑμῶν συντελεῖ τὴν ὑπομονήν, ὑπομονὴ δὲ ἔργον τέλειον ἐχέτω. Μακάριος γὰρ ὁ ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δοκιμὸς γινόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς (πορ. jakov. I. 12), ὃν ὁ κύριος ἐπηγγέλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν (ib.). εἶπεν γὰρ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος σωθήσεται (ματ. X. 22). μὴ πλανᾶσθε οὖν, ὡς ἀδελφοί μου, λέγοντες τὴν ἡμῶν, ὅτι εἴπερ τὰ ἔργα μὴ ποιῶ, ἀλλὰ πιστεύω εἰς Θεὸν καὶ σωθήσομαι. ἀλλὰ μὴ καὶ τὰ διαιρέματα πιστεύω εἰς Θεόν (χακ. II. 19). ὁρησκία γὰρ καθαρά καὶ ἀρίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστίν (jak. I. 27)· γινώσκαι ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων ἀργὴ ἐστίν (jak. II. 20). Ἀβραάμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνερέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· βλέπετε, ὅτι ἡ πίστις συνεργεῖ τοῖς ἔργοις καὶ ἡ πίστις ἐτελειώθη καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· ἐπίστευσεν Ἀβραάμ τῷ Θεῷ καὶ ἡ γὰρ αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη. ὁράτε οὖν, ὅτι ἐξ ἔργων δικαιούται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον (πορ. jak. II. 20—24).

Ταῦτα οὖν ἡ ἀκήκοα, ἐξηγησάμην ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε, καὶ ἡ κοινωνία δι' ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἡ πεπληρωμένη καὶ ἐστὶν αὕτη ἡ ἐπαγγελία ἣν ἀκήκοα ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀνυγγέλλω ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστίν καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἐστὶν οὐδεμία. ἔάν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν μετ' αὐτοῦ ἔχομεν, ἐν δὲ τῇ σκοτίᾳ περιπατοῦμεν, ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν (joh. πορ. I. 1. 3—6). ἔάν δὲ ἐν τῇ φωτὶ περιπατοῦμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, ὡς αὐτὸς ἐστὶν φῶς (ἐν φωτὶ), κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἄλφ· Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας (ibid. 7). ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκείνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν καὶ ἡμεῖς ὀφειλομένοι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς αὐτῶν (joh. 1. 3. 16), εἰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐρόμεθα αὐτοῦ ποιοῦμεν, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύωμεν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καὶ τηρῶμεν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ (ib. 22—24)· φόβος γὰρ οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἔάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μὴ ἀγαπᾷ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, ὃν ἑώρακεν, τὸν Θεόν, ὃν οὐκ ἑώρακεν, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν υἱὸς Θεοῦ, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεγέννητον ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγέννητον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκουμεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν, ὅτι πᾶν τὸ γινώσκον τὸν Θεὸν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ πάντων καὶ ἐάν τις αἰτήσῃ αὐτὸν, ἀκούει ὑμῶν.

Τέκνα μου, ὁράτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τοῦ διαβόλου, μή πως τις ἀφεθῇ ἔξωθεν νυμφῶνος. εἰ δὲ νῦν ὡς ἀδελφοί, ὁκνηρὸς ἐστίν, ὥστε καὶ ἐγὼ, ἔαντοῦ τὴν βεβλασφημητὴν ἐλέγχων ἀσθενέαν καὶ τὴν ταλαίην

и каи то ѱπηλὸν βάρος, πλὴν ἀνανήψον, ὃ ἀγαπῶμενε, διαλόγισαι τὰ δῶρα, ἃ ἐπηγγέλειτο ὁ κύριος
 τῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτῶν καὶ τοῖς κοπιῶσι δι' αὐτῶν. ἀπήγγειλε γάρ ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ, ἃ ὁφ-
 ροῦκ εἶδεν καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη ἢ ἠτοίμασεν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν
 (1. 2. 9). ἐκεῖ γάρ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακῆσθαι (πετρ. I. 1—12). καὶ πάλιν ἀπήγγειλε· οὐκ ἔστι
 οὗτος τοῦ κόσμου ὁμοίᾳ τῇ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δόξῃ, ὡσαύτως δὲ καὶ κολάσεις τῶν τοῦ κόσμου
 ἴσιν πρὸς ἐκείνας, κρέμει γὰρ αὐτάς, ἔφη, καὶ αὐτὸς ὁ σταυρώσας. οἶσθα δὲ, ὃ ἀγαπητέ, ὅτι τοῖς μὲν πα-
 τερὶ καὶ δόξῃ, τοῖς δὲ ὁκνηροῖς καὶ ἀχρείοις μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν σαρκικὴν κολάσεις αἰῶνιως, καὶ ταῦτα
 κατανοήσαντες, ἐν κυρίῳ βεβαιωθέντες, ἐπανίστητε ἰσχυρῶς ἐπὶ τὴν ὁκνηρίαν, ἀποθέμενοι πᾶσαν
 ἑμὴν καὶ περισσεύαν κακίαν ἐν προύτῃ δέξασθε τὸν ἔμμετον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς
 ὑμῶν διὰ ποιητῆ λόγον καὶ μὴ μόνον ἀκροατῆ, παραλογιζόμενοι ἑαυτοὺς, ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου
 καὶ οὐ ποιητὴς (τῶν ἐντεταλμένων ἐν αὐτοῖς), οὗτος ὅμοιος ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν
 τῷ κατενόησεν γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθεν καὶ ἐνθέως ἀπελάθετο ὅποῦς ἦν, ὃ δὲ παρακῆρις εἰς νόμον
 τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παρημερίας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς (λόγων) ἐπιλέσμων γίνεται αὐτῶν (γενόμενος)
 ποιητὴς ἔργον (ἔστιν). οὗτος μακάριος (ιακ. I. 21—25).

Сада истом долази овај наставак из прве главе грчкога евергетидскога пролога, који је већ на-
 протумачен. Изза њега читају се још ријечи, које у грчком пријеву овако гласе :

Ἀλλὰ κατὰ δύναμιν, ὅσα τις ἰσχύει, τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τρέχετε, μνησθέντες ὅ ἔστιν τὸν πόνον τῶν
 σου φέρης, μακάριος εἴ, εἰ σοι ἔσται σπένδοντες διὰ στενῆς πόλης καὶ ἐν τεθλιμμένῃ ὁδῷ, εἰσαγοῦσθαι
 ἐν αἰῶνιον, ἀγαπῶντες ἀλλήλους, πειθόμενοι ἀλλήλοις, τὰ ἀλλήλων βάρη βασιάζοντες, ὑποτασσόμενοι
 ἀλλήλοις τῷ προστάτῃ ὑμῶν τῷ ἡγουμένῳ. Ἰκετέω δὲ ὑμᾶς, ὡ ἀδελφοί μου ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν,
 Χριστοῦ, ταῦτα τὰ ἐντεταλμένα ὑμῶν τηρεῖν μηδὲ τὰ σχίσματα ἐν ὑμῖν γένωνται, ἀλλὰ τέλειοι ὣστε
 εἰς αἰῶνα καὶ ἐθελήματι, ἀγοράν ὑμῶν κερδαίνοντες ὥσπερ καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἔμποροι, ὑπομνησκόντες ἐν ταῖς
 προσευχαῖς ὑμῶν τὸν θεοκεκηγότα πατέρα ἡμῶν καὶ καθηγητὴν, τὸν μοναχὸν Συμεῶνα, καὶ ἐμοῦ τῆς
 ἡμετέρας μὴ ἐπιλανθάνομενοι. Ταῦτα ποιοῦντες, τὴν ἀλήθειαν λέγω περὶ Χριστοῦ μαρτυροῦντος ἐμοῦ ὑμῖν,
 κατασχέντοι ἐν ῥηθῇ ἐσσεῖ ἐν τῇ φοβερῇ δικαστηρίῳ, ἀπολαμβάνοντες τὰ αἰῶνια ἀγαθά, χάρις καὶ εὐχρη-
 στία καὶ Θεοῦ, τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ αἰεὶ εἰς αἰῶνας μετ' ὑμῶν πάντων.

Овај уметак садржи неколико краћих и неколико подужих цитата из јеванђеља и из посланица
 апостола, за које се може поуздано рећи, да су унетени у поуку према словенском пријеву, који је
 овог уметка, дакле св. Сава, добро познавао. Нека краћа мјеста не би још много доказивала, јер су
 били случајно и по други пут овако преведена, т. ј. истијем ријечима, како стоји у библијском тексту;
 а и подужих цитата, који се одвећ поклапају са словенским пријевом да би се могло помишљати,
 да је и било цитирање из главе, по памети, да би их могао когод овако изрећи само случајно, а да
 није био словенског пријеву. За доказ исписаху сва мјеста, којима сам могао ући у траг у новом завјету
 и у једном ступцу стојати текст хиландарски, у другом библијски (из Мирослављева јеванђеља, из
 говачког апостола итд.). На ортографију цитата не полажем у том случају никакве важности.

жежди да гредѣтъ къ мнѣ и пиѣтъ ѿ источ-
 ника моего. (Хиланд.).

любви ѿца и мѣрь паче мене и ѣсть мене до-
 стоинъ. (Хиланд.).

любви жинѹ или дѣти или села или мѣстны
 мои. (Хиланд.).

придѣте къ мнѣ вси троѹждающе се, азъ въ
 покою възмѣте иго мое и научите се ѿ мене,
 ꙗко кроткъ есмь и смиренъ срѣцемъ (Хиланд.).

иго бо мое вѣго и крѣки мое лько (од- рук.
) естъ (Хиланд.).

аже кто жеждѣтъ, да гредѣтъ къ мнѣ и пиѣтъ
 (јов. VII. 37) Миросл.

иже любви оца или мѣрь паче мене, и ѣсть
 мене достоинъ (мат. X. 37) Миросл.

или жинѹ или чѣда или села мене ради (марк.
 X. 29) Миросл. или жинѹ или дѣти или села или
 храминны (мат. XIX. 29) Миросл.

придѣте къ мнѣ вси троѹждающе се... азъ въ
 покою възмѣте иго мое на се и научите се ѿ мене,
 ꙗко кроткъ есмь и смиренъ срѣцемъ (мат. XI. 28.
 29.) Миросл.

иго бо мое вѣго и брѣки мое льгько естъ (ibid.
 29) Миросл.

ГЛАВА II.

Глава друга и све што за њом иду обилежене су обично у словенском пријеводу ријечима *·Ѣ·*, слово *·Ѣ·*, и т. д., а од шесте главе напријед глава *·Ѣ·*, глава *·Ѣ·* и т. д. (онет слово *·Ѣ·*); у грчком тексту не стаља ни *λόγος* ни *κεφάλαιον*, већ само бројеви *·Β·*, *·Γ·*, *·Δ·* и т. д. У другом „слову“ не мара се нити у пријеводу сасвим с оригиналом. Ондје стоји *περὶ τῆς καθεδρας*, у пријеводу *о наслади* т. ј. *περὶ κληρονομίας*. И ако друга глава не може у свему да савједи оригинал, пошто се говори у рачитим манастирима, онет је састављач Хиландарског типика, колико је само могао, пишао устонице за грчким ријечима. Одмах почетак је исти:

Нашъ сѣмъ манастирь сынъ, ꙗко оубѣдѣти кама.

И каѢ' ἡμᾶς αὐτῇ ἀγιωτάτῃ μονῇ, ὡς πατρίσιν; мјесто *ἰσασι*, у Хиланд. је тексту кама *πᾶσιν εἰδέναι* или *ὡς πᾶσιν ἰστέον*.

Да је мјесто, гдје је основан Хиландар, опустјело било од разбојника, то је нешто, о чему се не могло говорити у грчком оригиналу. Али одмах послѣје ријечи, да је онамо (у Св. Гору) дошао „*τρισμακάθητης, ὁ πιστὸς ἡμῶν Συμεὼν μοναχὸς*“, наставља слов. текст доста тамно овако:

Ѣже иноуѣ ѡ зымаиуѣ не приложитъ се — ово није тачан пријевод грчкога текста, и ако се чини да је преводилац хтио рећи: да се с овим мјестом ниједно друго на земљи не може споредити. Али приложити не значи управо савијивати.

Занеже добродѣтелъ си несть люкъ ради Ѣже тѣлостою искаше — имао је рећи: люкъ (или жеман) ради ѣкъ къ добродѣтели и кизмаиуѣ Ѣже тѣлостою искаше, али кизмаиуѣ сасвим је изостављено.

ὁ πρὸ ἁπλῶς πιστὸς οὐκ ἐπισκοπῶν ἐκείνῳ τῷ ἐκ προτείνῃ.

διὰ τὴν δὴλονται πρὸς ἀρετὴν πόθον καὶ ἐκρηκτικῶς ἐξήτει καὶ πάντων εἶχε προτιμότεραν ἡσυχίαν.

Ријечима и њиѣ хотируѣ почисти образъ (каὶ τὸ ἔμδον βουλομένην τιμῇσαι πρόσωπον) или сѣма нема разлога у грчком тексту, ондје се и не говори о одношају између оца и сина, као у српском тѣм. У грчком долазе мјесто тога ријечи: *καὶ πάντων εἶχε προτιμότεραν ἡσυχίαν*, чега како рекох преводити није уважио.

В неже тѣлоу проведъ се люковнио и кѣжстваниѣ подигоу се дѣшѣ — израз *προκομᾶ* се доста је неагралан.

ἢς (протече се на ἡσυχίας) τῇ θερμῇ τῇ ἐργαί, τῇ θερμῇ τε κινηθείς ἀνέστη.

Слышашъ прѣсладѣки гла глѣюиѣ неже не вставиѣ кѣжѣхъ и къ слѣдѣ мене не идѣтъ. нѣ ми (од рук. мене) достоннѣ.

(ἀκούσας τὴν γλῆκναιτῇ φωνῇ λέγονσαν ὅτι ἀφῆσει πάντας καὶ ἀκολουθήσει ὁπίσσω μου, ὡς ἐμὸν ἀξίως).

Ових ријечи и овога цитата нема у грчком, — што је у заградама додано, то је мој пријевод, ово је дакле особит додатак св. Саве, који је, како већ видјесмо, врло полно наводити цитате из јеванђеља.

Црѣтко своѣго ѡчѣства вставиѣ и вса кѣжѣ на зѣман и дѣшѣ поракоѣиуѣраго мира изѣжѣ къ сѣю приде поустиноуѣ.

τὴν βασιλείαν (у грчк. ориг. τὴν βασιλείαν μελόπολιν, што се дакако није могло превести и ка бију) καὶ ἐαυτοῦ πατρίδου κατελιπὼν καὶ πάντων ὀρίγιναι (ἀλλὰ τε) ὅσα περὶ τὴν γῆν καὶ φανταζοῦνται κόσμον (ἐκφραζόν), τοῦτ' ἐκτελέσει τὸ ἀγνόν.

Даље савједи у хиланд. типикѣ тачно указана година и дај и једна реченица, којој нема ндеме у грчком тексту: ту се прича, да се Симеун, као код куће око царства, тако ондје старао око сѣ души, како је сина свога дошао из Ватопеда те се оба настанише у новој задужбини хиландарској, и вршује се овим ријечима:

и неколко мало прѣвѣкъ съ иною, великимъ
 (како је у од. рук. великимъ) же и [не]прѣ-
 вѣкъ подвижъ прѣшѣдъ . . . къ вѣчномоу прѣ-
 вѣ се блаженствоу.

καὶ ὀλίγον τινὰ χρόνον ἐπιβιώσας μετ' ἐμοῦ, με-
 γάλους καὶ ὑπερφανεῖς ἀγῶνας (у пријеводу долази јед-
 нина) διηγεώμενος, πρὸς τὴν αἰδίον μετετέθη μεμεριότητι.
 Али ове ријечи долазе у грчком оригиналу на почетку
 треће главе.

ГЛАВА III.

Трећа глава носи натпис о крѣпости смирѣти прѣдодокнаго ѿца Симѣона мнѣха; нешто
 јачаје него ли је натпис грчког текста: *περὶ τοῦ μικροῦ τῆς τελευταίας*. На почетку текста ове главе
 је у словенском тексту ријечи што су у грчком на крају друге главе с овим додатком: **завѣтомъ**
мнѣмъ манастирь **си на мнѣ**, то је према грчким ријечима *ἐνδιαθέτως καταλιπὼν μὲν τὸ μοναστήριον*.
 ли и страху Савину не могаше бити говора у грчком тексту: то је дакле и онет оригиналан уметак.
 слиједи:

востанѣмъ манастирь мнѣ къ маломъ и смѣ-
 нѣмъ вѣрѣмъ, къ немѣже ми ѿтѣде — у грчком
 месту говори о стају манастира, у пријеводу као
 о имао на уму монашки образ Симеунов.

καταλιπὼν τὸ μοναστήριον ἐπὶ τοῦ μικροῦ (ἐκείνου)
 καὶ ἐντελοῦς σχήματος, (εἰς ὅπερ αὐτὸς αὐτὸ κατεστῆ-
 σατο). Последња (заграђена) реченица у словен. је
 тексту преименована.

Помињање о Методију у хилаандарском је типично оригиналан додатак, али одмах за тим слиједи:
 нѣ како љубки изволи се наставници и ѿного
 и политикани, како ѿ неколконаго и малаго
 ѿкино казнеси се вѣлание.

οἶον ἀνδ' οἶον γέγονε ταῖς τῆς Ἐυεργέτιδος (за
 српски случај мислило се на тῆς Ὁδηγητρίας) πρεσ-
 βείας καὶ ταῖς ἐκείνου ἀγίας εὐχαῖς, ὅπως τε ἀπὸ
 τοῦ ἀφανοῦς καὶ ἀτελοῦς ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστατον
 τε τοῦτο ἤρθη καὶ διαφανές (преводицац преименова је
 τὸ διαφανές у τὴν διαφάνειαν).

си оуко храмъ вѣко (очекивали биемо како, пошто
 пријед два пута било како) вѣгоматери настав-
 нѣ госпежди наши ѿ самого сѣзда се основанна,
 нѣ же приложисмо, такожде и сѣмѣ сѣмѣды и
 сѣмѣ иконы, паче же и сѣмѣ ризы и завѣсмъ
 акѣоудѣ ксака красота.

(Ναὶ μὴν) ἀλλὰ καὶ ναὺς οἶος τῇ Θεομήτορι καὶ
 κυρίᾳ ἡμῶν τῇ Εὐεργέτιδι (за српске прилике: Ὁδη-
 γητρίᾳ, κυρίᾳ ἡμῶν) ἐξ αὐτῶν ἀνηγέρθη τῶν βάθρων
 (даље је изостављена једна реченица у слов. прије-
 воду), βίβλοι τε ὁποῖαι καὶ πόσαι (у словен. тексту
 βίβλους δὲ προσεδίχημεν), ὅσαυτὼς ἱερὰ τε σκεῦη καὶ
 θεῖαι εἰκόνες, ἀλλὰ δὴ καὶ αἷμα πέλλα καὶ ἐπιλλα
 καὶ ἀπλῶς (слов. преводицац πάντως) πᾶσα κόσμησις.

Реченица која говори о потрепштинама браће и паки братиц на потрѣбоу вѣланиею что мо-
 не има неки грчки основац у ријечима *καὶ κήσεις . . . πρὸς σύστασιν τῆς μονῆς καὶ διαμονῆν ἐπεκτείνησαν*,
 не онет се оба текста збављују овако:

ѿ нѣхъ же каки подовають хотиринѣ оуѣк-
 нѣ, къ хрисовомѣ прѣклоуше се оуѣкѣкти на-
 о, ѿ нѣхъ же къ прѣдложению послѣдѣствоу слова
 вѣлание.

περὶ ὧν . . . ἔξεστι τῷ βουλομένῳ μαθεῖν τῷ βρε-
 βίῳ (преводицац је то замијенио ријечју τῷ χρυσο-
 βούλλῳ) ἐγκόψαντι διδασκῆναι σαφέστερον. ἡμᾶς δὲ
 τοῦ προκειμένου ἐχομένους πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τὸν
 λόγον μετακλιτέον.

Последње грчке ријечи преведене су сасвим тамно и неразумљиво, ваљало је рећи: а ми држећи
 предмета (къ прѣдложению) обратићемо причање к наставку (то је оно *μετακλιτέον τὸν λόγον πρὸς τὴν
 ἀκολουθίαν*). Ко ће докучити тај смисао у нагомиланим именицама къ прѣдложению послѣдѣствоу слова
 вѣлание?!

Крај „слова“ поклапа се ријеч по ријеч с грчким:

нѣ ты вѣ и ѿи всацѣскимъ и ѿ прѣклетѣа мѣти
 вѣ и сѣса нашего ꙗко хѣ, да вѣдѣтъ (читај):
 вѣтъ сѣмѣ дѣлака же и дѣлака на насъ же и иже

Ἀλλ' ὦ θεὲ καὶ κόρις τοῦ πατρὸς, καὶ ὦ πατὴρ-
 μητε μῆτε τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, γένοιτο ταῦτα ἐντερά τε καὶ ἐμπρακτε

по на до конца кѣка сѣго, чѣмъ ми мѣтлаши ваю
оутѣхника: наниго же ѿца и хтитора Сынѣна.
книжанимъ глѣнѣма: понеже почитъ хитришъ иже
божшма, бошшаа нани ѿ свѣта прострѣкѣшаго сѣ
ча, иже исть прѣкы дѣе, поканетъ же, минтъ ми сѣ,
видѣти ѿ дѣлѣ свѣта сказанне творѣни послѣ-
дованѣно ѿ свѣта начинати.

ἡμῖν τε καὶ τοῖς μετ' ἡμᾶς ἀρχὴ τέλους τοῦ αἰῶνος ταῖς τιμίαις χάρις τοῦ ἀμετέρου θεοῦ, ὁ ἡμῶν δὲ πατὴρ τε καὶ κτίτωρ. Προσεκτέον το
ροῦν ἤδη τοῖς λεγομένοις· εἰεὶ ἀρξίσθαι βούλο
ῦται ἀμεινον, ἀμεινον δὲ ἀπὸ τῆς εὐ φως ἡμῶν
πλούσης ὥρας, ἢ τις ἡ πρώτη τῆς ἡμέρας ἐστί,
δὲ οἶμαι πάντως τοῦ περὶ ἔργων φωτός τὴν ἐξή
ποησόμενος ἀκολούθως ἀπὸ φωτός ἀρξίσθαι.

И у том пријеводу није све како би требало да буде. Мјесто коа'шаа нани ѿ свѣта прострѣ
шаго сѣ ча ваљало је превести бољшаа же оѣ свѣтѣ нани простирајушаго часа, иже... и под крај ѣ
се реѣи: подоканетъ же, минтѣ ми сѣ, кѣдѣ (ова ријеч биће сакривена под' видѣти) о дѣлѣхъ свѣ
сказанне творѣниимъ послѣдовано оѣ свѣта почитѣ. У значењу πάντως долази кѣдѣ ниже на л.

ГЛАВА IV.

Глава четврта поклапа се у патисеу с грчким текстом, само што на крају недостаје пријев
за ἀκολουθίαν, т. ј. у мјесто и подоканѣ свѣршати ваљало је превести и подоканѣ свѣршати послѣ
канне или подоканѣоу слоужѣоу. Знаменито је, што за ѿца поред пријевода часѣ овдје у један вѣ
лази и старија ријеч година: прѣвие године τὴν πρώτην ὥραν, и у самом тексту ове главе и касније
колико пута овако. Текст ове главе имао би ријеч по ријеч садржавати исто што и грчки оригинал,
преводишца није свадје умно дотјерати правилан пријевод према грчкому; какав је сада словенски те
на разним мјестима не можеш му ухватити смисла, особито крај неваљале интерпункције, која више см
него ли помаже. Ја ћу све што не ваља исправити поредећи према грчкому.

Подоканетъ оуко оутрѣни славословне коуп'но
пѣти вама, ваљало је реѣи: подоканетъ оуко по оу-
трѣниимъ славословни к. н. к.

по мѣтѣк же бѣвають колѣнопрѣклоушениа,
вако још траје зависност од глагола подоканетъ, имало
се и у пријеводу настављати: по молѣтѣк же бѣвати
(или да бѣвають) обѣчаниимъ колѣнопрѣклоуше-
ниимъ (или обѣчаниа колѣнопрѣклоушениа).

вѣ сѣхъ же ꙗ оуко колѣнопрѣклоушениа аѣꙗко
— тачно би било овако: вѣ сѣхъ же триѣхъ оуко (сѣ
колѣнопрѣклоушениимъ) свѣршати сѣ поаѣꙗче.

по томоу велико оуко рѣци... глаголати кѣ сѣꙗк,
овдје је нешто сувишно а нешто пропуштено, ево
како је требало да се prevede: по томоу велико оуко
вама стоѣиимъ триѣхъ... глаголати вѣ сѣꙗк (или
кѣ сѣꙗк). Може бити рѣци стоји гријешком мјесто
триѣхъ, прво је сувишно, а другога нема.

аѣꙗ ли исть ꙗꙗ ꙗꙗ, то сѣн вѣ црѣкѣ творити,
овдје није уважен грчки израз σχολαστέον, што је на
другом мјесту преведено да оставити.

ꙗꙗ низоу поклоушениа творити и кѣ сѣꙗк гла-
голати иже прѣжде рѣчениѣ мољби — ни ово не
одговара грчкому тексту, тачно било би: ꙗꙗ же низоу
поклоушениа творити, кѣ иже кажѣдомоу кѣ сѣꙗк
триѣхъ, иже рѣчено кѣꙗꙗ, прѣжде рѣчениѣ
мољби глаголати.

Ἐν τούτῳ μετὰ τὴν ὁρθρινὴν δοξολογίαν
ἐνήμερος ψάλλεσθαι αὐτῶν.

μετὰ δὲ τὴν ἐσχέρην γίνεσθαι τὰς εὐχαριστίας,
ἐκκλησίας.

τούτων δὲ τὰς μὲν τρεῖς σχολαστέον τελεῖν.

καὶ ὅσον ἄρα ἱσταμένον μὲν ἡμῶν τρεῖς αὐ
λέγειν ἐν ἑαυτοῖς.

εἰ δὲ τοῦτο, σχολαστέον τὸ ταῦτας ἐν ἑ
ἐκτελεῖν.

τρία δὲ βεθέα προσκυνήματα ποιητέον ἐν τῷ
ἑαυτοῖς, ὡς εἴρηται, τρισσὼς ἐκείσιν αὐτῶν τὰ
λεχθέντα ἐκτέλῃαι φάσκειν.

ѣко же и Ѡ прѣдѣниѣхъ настаникѣхъ прѣисмы
ово је, како се види, прерађен израз према поло-
у хиланд. манастира.

кѣю (vī. кою) же... не подобаетъ вставити ни-
аже; мјесто србизма кою очекивали бисмо юже,
и ни то не би било тачно, јер се замјеница протеже
оглашение, ваљало је дакле превести юже... не
ост. ннк.

моли се и ты за ны Ѡче чѣстныи — знаменито
о овдје од рукопис пише Ѡче сѣтныи, дакле ближе
и. оригиналу.

кѣскомоу вставивѣшоу сѣхождении — боље
тачније било би вѣскомоу оставише се сѣхождении.

и сие же причитаемо нга чте Ѡглашение, аце
не чте Ѡглашение. да встакн трѣскаго... нга
привзам је или македонизам мјесто югда, чте било
јасније чте (или чтеть) се, али како је да остави
(оставитъ) преведено активним обликом, може и
ге остати као 3. лице једине. Партиципу причи-
нимо нема трага у грчком тексту, али могло би се
ије *καὶ τοῦτο δὲ* помислити да је додано: *ἐπα-
νισχυσκέσθω* или *ἐπανισχυστέον*.

а сию молитвоу приимѣхъ к прѣкон молитвѣ
рѣци, према грчкому очекивали бисмо овако: сию
молитвоу да сѣвѣкоупамѣхъ к прѣкон иже
иже оглашении молитвѣ и да речеть (или сѣвѣ-
ни... и рѣци).

и пакн вѣшѣ Ѡномоу сѣ оушнѣниѣмъ кѣцѣлю-
ниѣ — ових ријечи, и ако добро пристају овамо,
и у грчком тексту.

кѣскомоу вставивѣшоу сѣхождении, према грч-
ку ваљало је превести овако: кѣскомоу оставише
сѣхождении.

Ѡ ниѣже сѣгаждаетъ се и кѣ сквернословне
исти — ово је добар пријевод, али је вриједно
пажњу на србизам у ријечи сѣгаждаетъ се
]. згађа се, *συμβαίνει*. У црквеном језику нема ри-
и тога значења.

зани сего радн оушѣ раслабелѣи естѣ и забѣ-
ниѣ приимѣши оушнѣмъ благѣмъ — ово је и ако
и то слободан али ваљан пријевод.

и оушнѣмъ тиготоу шѣрѣшѣши кѣ своимъ кѣлиѣмъ
ишнѣмъ сномъ лѣниѣ погроузиши се — у вези
ишнѣмъ ово би се тачније казало овако: и сѣмъ
ишнѣмъ кѣ своимъ кѣлиѣмъ кѣзвративѣ се (или
и кѣлиѣмъ сѣрѣтъ) оушнѣмъ сномъ лѣниѣ да
поузиши се.

и минѣ ти се вѣсѣ дѣниѣ праздѣниѣ и непри-
ишнѣ кѣниѣ годѣ ползи на се посадетѣ те -- ово
и мало разумљиво: ако се хтјело *ἀποκαθίστασθαι*
и активно, ваљало је казати овако: и минѣ
-- вѣсѣ дѣниѣ праздѣна и непричѣстѣна кѣниѣ годѣ
и на вѣсѣ (боље: вѣ вѣсѣ) посадетѣ те.

*καθὼς παρὰ τοῦ λαμβάνοντος πατρὸς ἡμῶν πα-
ρελάβομεν.*

ἦν (sc. *κατέχησιν*)... *οὐ χρὴ περιελιμπάνειν ποτέ.*

ἔξαι καὶ σὺ ἐλὲρ ἡμῶν, πάτερ ἅγιε.

τάσης ἀφ' ἐμῶν συνελεύσεως.

*καὶ ἐν τῷ δὲ ἀναγιγνωσκόμενῃ ὡς δεδήλωται
τῆς κατεχόμεως, εἰ δὲ μή, σχολιαστέον τὸ Τρισάγιον.*

*τὴν δὲ τοι εὐχὴν συνελεῖται τῇ πρὸ τῆς κατεχί-
σεως ἐτέρᾳ εὐχῇ καὶ λεκτέον.*

(*καὶ πάλιν ἑμῶν ἐκείνῃ μετὰ καταπόσεως φθεγ-
γομένων*) овако се може мислити да би било у грчком
оригиналу.

τάσης ἀφ' ἐμῶν συνελεύσεως.

*ἀφ' ὧν εἰ συμβαίνει; τὸ εἰς αἰσχρολογίας δηλονότι
ἀπεκκλεστέον.*

*ὡς ἐντεῦθεν τὸν νοῦν χαυνωθέντας λήθην τε λημ-
βαίνειν τῶν ὄντως καλῶν.*

*καὶ νοθεύει καὶ ῥαδιόμοις πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀπαν-
τήσαντας κέλλας τῇ τῆς ἀκηδίας ἑταίρᾳ ἐνθώς και-
νεύεσθαι.*

*καὶ σχεδὸν λάσιν τὴν ἡμέραν ἀργοὺς καὶ ἀμετό-
χοις τῆς οἰκουμένης ὡφελείας εἰς ἄλλαν ἀποκαθίστασθαι.*

Под крај главе изостављен је у словенском тексту један ставак, који се тиче бигороднице о тидеке, т. ј. ове ријечи нису преведене: *ѣти γε μῆν καὶ τὰς μεθεότορας ἐν τῇ ἡμέρῃ τῆς κοιμίσσεως τῆς ραχίς δεσποίνης ἡμῶν καὶ εὐεργέτιδος τῆς Θεοτόκου.*

ἐπιμαίεισθ' ὅπως... ἀρετῶς ἔχοντας ἐπιμαίεισθ'

μετὰ τὸν σπῆδον εἶχον καὶ χορηκιστῶν.
τὸν ἀντίφωρον ῥητέτα τῶτον. Преводилац није
добро разликовати значење предлога μετὰ с
па режима.

ГЛАВА V.

ИСПЫТАНО ЋКО ПАЧЕ ВЌКОГО ПОМЫШЛАННІ ТР-
НОКНАГО НІЧТАГО И НЕДОСТОННАГО ВЪ СТРАШНОМЪ УНОМЪ
СЛУЖЬБѢ (ВЪ ВЪСЬ УТЯГАНЪТИ — ОНДѢ СЕ ЋКО ПАЧЕ ОД-
ПОСИ КЪ ИСПЫТАНО, ЗАТО ЈЕ ВАЉАЛО НАСТАВИТИ ДАЉЕ ОВАКО:
И ВЪСЬКО ПОМЫШЛАННІЕ ПАКІВАЊНО И НІЧІСТО И НЕДО-

ἰκρίτως ὡς μάλιστα, καὶ πάντα λυγισμὸν
νιώδη καὶ ἀκάθαρτον καὶ ἀνάξιον τῆς φρικτῆς
τελειστοργίας ἐκ' ἡμῶν ἐκδοκτέον (προβόδιον
срива у пружеводу ружечу τελειστοργίας, καὶ ἡ
παισ λειτοργίας!).

ТОЛЖЕ КЪЖЪСТЫНЪМЪ СТЫНЪМЪ ПРИЧРАТИ СЕ.
ИГОУМНА ПРОЩЕНІЕ ПРИЕШЪМЪ — БОЛЕ БІЛО БИ
БЕ: ТОЛЖЕ КЪЖЪСТЫНЪМЪ СТЫНЪМЪ (ПАН: КЪЖЪ-
СТЫНЪМЪ СТЫНЪМЪ) ПРИЧРАТИ СЕ ТЕМЪ, ІЕЛНКО ЖЕ
ПРЕЩАТИ СЕ ОТЬ ИГОУМНА ПРОЩЕНІЕ ПРИЕШЪ.

и ситка без останаи — овдје је у пријеводу на ријеч сриска: устава, без уставе, т. ј. без пре-
да. У црквеном језику ријечи тога значења нема;
тог преводи се обично бесчистиџ или 7-б; не-
ска.

да иже (общније: иже) же въ реченыъ выпадоше
сти, да исповѣданиемъ же и показаниемъ ѿ сихъ
сѣкшесть се ѿстоупити, еднѣи или двѣи въ
цркви да причистить се, оудѣ друга реченица није
бѣо удешена прѣма првој, требало је овако превести:
иже въ реченыъ выпадоше страсти, исповѣданиемъ
и показаниемъ ѿъ сихъ сѣкшеи ѿъстоупити,
ижеи въ цркви да причистеть се.

τοὺς δὲ γὰρ τοὺς ἐρρημένους ἐπετίστοντας ἀνέειπε, δι' ἑξαγορεύσεως δὲ καὶ μετανοίας πρὸς τὴν τοσούτων παύσασθαι ἀποχήν, ἅπας τῆς ἐβδομάδος μεταληπτέον (преводица или же наивно или же од себе додао по-сакъ ἅπας ρηјечи ἢ δις).

да ни единоци по игоуиногоу оуказано хот-
к, и оно било би боље овако: или ни единоци по
иногоу оуко хотѣнню (или: ив'к, ивк' ико;
иико оуказано за *δηλονότι* не ваба).

ἡ σὺ δ' ὅλως κατὰ τὴν τοῦ προσπιπτῶτος δηλονότι
διέτασσιν.

ТОМОУ БО ЕСТЬ ПЕЧАЛНО ВО СИХЪ — БОЛЕ БЫЛО
ТОМОУ БО ЕСТЬ ПАРИ СЕ О СИХЪ (ИЛИ ПЕЧАЛОКАТИ
СИХЪ).

Ἀλλήνως γὰρ φροντιστέον περὶ τῶν τοιοῦτων.

кљ животињариниъ сѣ похвалою причести сѣ
ни, вије добро састављено већ овако: кљ живо-
тиниъ — свираниемъ, јер спада заједно.

των χρησιμοποιούν ἐν χαρίστικῳ μεταλαμβάνειν ἁγισ-
μῶν.

_____

U šestoj glavi, koja je isto kao sve dojačinošće prevedena riječ po riječ s grčkog teksta, vraćaju se opet onakve netočnosti ili upravo pogreške, kakima uđosmo u trag u 4-oj i 5-oj glavi. Već sam ovis nije tajan:

О сказани -ѣ- године и о вечерни... ово је трепривести овако : оуказание о девети године и вечерни. Можда и није о сказани што друго већка једнога преписивача, јер неколико ријечи натамо синаџарско оуказание за грчко њ год

Ἀντάξις ἀπὸ τῆς ἐνστάτης τοῦ ἐσπερινοῦ.

στραξαρίον διατάξις, док сказание значи ἐξήγησις (под
крај главе треће).

КАПАЛНОЕ ОУДАРЕНИЕ НА СИНЕ КАСЬ ЗОКОВУЦИ,
 оно је из апсолутног датива прерађени апсолутни по-
 минатив, према словенској граматици ваљало је пре-
 нести: КАПАЛНОМОУ ОУДАРЕНИУ НА СИНУ (sc. ГОДИНОУ)
 КАСЬ ЗОКОВУЩУ.

празднікоу же гл҃ць б҃гъ ꙗко на оутрѣноу и-
моуцѣ — да буде разговіѣтно, валяло је превести:
празднікѣ же благоуспѣхъ когѣ господѣ на оу-
трѣноу имоуцѣ.

ИГДА ПЛВЧЕРЬНИЦА ПОСТЪ СЕ — ово не одговара тачно грчкому оригиналу, ваљало је рећи: ИГДА ЖЕ ПЛВЧЕРЬНИЦА СЪПОСТЪ СЕ, јер је под првим часом добро казано: СЪКОЊЧАВЪНИИ ЖЕ СЕ ПОЛНТКЪ.

ДОНДЖЕ ПОДКАНСИРУХЪ ЧАСОВНИКЪ СЛЫШАВЪ
ЕНОШЬ И ПОДОШНОЕ ВРѢМЕ ШНАМО ОУВѢДКВЪ — овај
пријевод, и ако одговара у ствари, не поклапа се с
грчким текстом, према којему ваљало је рећи: ДОН-
ДЖЕ ПОДКАНСИРУХЪ (али ове пменице у грчком тек-
сту нема), НЕКИИ СЕ О ЧАСОВНИКѢ, ПОДОКАЮЩЕ ОТЬ
ТОУДОУ ВРѢМЕ ОУВѢДКВЪ.

Въдариѣ же тогда къ капалицѣ... подкизати и къ на полунощнюю службу. Из грчкога се текста види, да би у словенском пријеводу постиже капалицѣ ваѣлато уметнути: по обичаю и сѣкѣтъ въскѣмъ раздаѣ. Може бити да је то нарочито изостављено.

ути дивнаго нмоуца нерка — ондје или није
 требало партиципа нмоуца или мјесто дивнаго на-
 љало је превести чркдоу (може бити дивнѣнкоу
 чркдоу). Нешто више било је речено дивнаго нерка
 (2906).

Тыгда по образу чинаго крѣ прѣ сѣю трапезою сѣбно похвалою сѣ канцлиницю — овде нема у приѣводу партиципа и према тому остаје сѣ неразумьно, а вѣдѣло је превести: тыгда образъ чинаго крѣ прѣ сѣю трапезою коупно сѣ кожницю похвалою канцлиницю назнаменающа.

КЪ ЖЕ ЛИНК ЧАЮЩЕ ТРКЪТОЕ ПЪКТИ — БОЛЕ БИ
 БИЛО КАНЪ ЖЕ — ПЪКТИ БИ КЪ ЖЕ — ПОИТЕ; ДАЪЕ
 НИЈЕ ДОБРО КАЗАНО АКОНЕ ПО ФІ П . К . НОМЪ ПЪЛМЪК, ВЕЋ
 ЈЕ ТРЕБАЛО ПРЕВЕСТИ: АКОНЕ СЪ . ФІ . П . К . КАНЪ ПЪЛМОМЪ.

свакогдашње по тѣкму сиѣхъ нѣти, није доста разговоријетно, али је добро преведено: по тѣкму (боље било би по тѣкмуу) значи управо ἐξ ἰσού.

ШКРАЗОВИЋ ЧТЊАГО КРСТА КАДНАНИЦОЈ ЗНАМЕНОУ-
ГЪ — И ОВО ЈЕ ВАЉЈАЛО ПРЕВЕСТИ ОВАКО : ОБРАЗЪ ЧЕСТЬ-
НАГО КРСТА КАДНАНИЦОЈ НАЗНАМЕНОВАКЪМОУ.

и по аминъ чающоу екансѣархуу .С. Ѱламя акне
почити — овдѣе бисмо очекивали овакав пријевод: и
по томъ аминъ чающоу екансѣархуу .С. Ѱламя акне

τοῦ συμβολικοῦ προϋποκειμένου ἐπὶ τὴν ἐν-
λογίαν.

ἐστίτην δὲ λέγομεν τὴν θεὸς κρείττος κατὰ τὸ ὅτι
ἔχουσιν.

καὶ τοῦ ἀποδείξαι δὲ φαλέντος.

ἄχρις αὖν ὁ τοῦ ὀφθαλμοῦ φθορᾶς τῆς
ζωῆς ἐκείτης ὥραν μαθῶν.

κροῖσας τε τηριχάδα κατὰ τὴν ἔξοχον τὸ πᾶν
 καὶ φῶτα πᾶσι διαδοῦν ἐξεγερθεὶ πρὸς λειτουργίαν
 τῆς μεσορρηκτικῆς ἀπολύσεως.

παρὰ τοῦ τὴν ἐφημερίαν ἔχοντος ἱερέως.

αὐτῶν τὸν τόπον τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔργου
τῆς ἀγίας γραφῆς ἅμα, ἢ τοῦ θεοῦ αὐτῶν
ὁμοιωσιν ἑαυτοὺς ἐκείνους.

ἱμαῖς δὲ τὸ Ἀμὴν ἐκδοχομένους Τριπύλαι
 λειν ἐβόθρως μετὰ τοῦ ἐννεακαιδεκάτου καὶ ὁ
 ψαλμοῦ...

προσέχοντες ἐξισοῦν — ἰ. τοῦτων ἰσότητος

καὶ τὸν ἑλόντα ἀνέθηκε τοῦ τρίτου σταυροῦ
μισσηρίῳ σηραγῆσαντα.

ἀφ' οὗ τὸ Ἀμὴν ἐκδοχόμενον τὸν ἑαυτοῦ
τοῦ ἑξιστάλλου ἐν θείῳ ἀπαρχισθῆναι.

не почети: зајучор ваља читати зачинајућу (тако
у рукопису), студ. пише чајучу — то ће и ближе
би грчком изразу.

непритѣкновѣно — грчки оригинал показује
је ваљало писати (а тако је за цијело и било у
мом пријеводу) непрѣтѣкновѣно.

не оуко нѣ ѿ дѣкнон слоужекъ ваѣки и о
рѣкнон оуказано. Овдје не смета смислу, ваљало
читати или се оуко или не оуко.

ἀπροσκόπως.

οὕτω μὲν ἢ περὶ τῆς ἡμερονύκτιος ἀκολουθίας
ὑμῶν ἐποτέλῳσις.

ГЛАВА VII.

Ријечима се оуко кметъ — оуказано свршава се шеста глава. У рукопису хиландарском изостав-
и је натпис седме главе, који би према грчкому *περὶ τῆς ψυχασώσεως ἐξαγορεύσεως* гласио у пријеводу
о доушиспасѣнѣ исповѣданин. Ове ријечи долазе поновице одмах на почетку главе у тексту,
и отпочиње овако: *λεχτέον δὲ ἡμῖν καὶ περὶ τῆς ψυχασώσεως ἐξαγορεύσεως*, у пријеводу: **речи же намъ**
о доушиспасѣномъ исповѣданин. Али за чудо, неком пометњом залутао је управо овакав натпис са свога
мјеста које би му овдје било у средину текста ове главе. У издању еп. Димитрија он се чита на
12^о, а тако и у одеском рукопису и чак у студеничком тиску (Гласник XL. 146). Потоме рекао бих, да
и у грчком екземплару, с којег је наш текст преведен, натпис био криво турен не на почетак главе,
и овдје гдје се сада чита у словенским текстовима.

Почетак ове главе има хиландарски текст нешто опширнији и другојачији у словенском пријеводу,
што се чита у грчком оригиналу. Ја ћу, да покажем разлику, овдје ставити пријевод словенскога текста
грчки и успоређо ријечи грчког оригинала.

По словенском тексту било би овако:

Λέον τοίνυν τὴν προσεῳτα, εἰς προσδέχεται
πνευματικά, διδάσκειν τοὺς ἀδελφούς, μᾶλλον
καὶ εἰς διδάσκειν καὶ κατενθύνειν εἰς ψυχοφελή
ἔργων. εἰς δὲ μὴ προσδέχεται, ἐκλεχτέον τινα σω-
φίας βιοῦντά τε καὶ ἔχειν αὐτὸν πατέρα πρῶτον
τοῦ προσεῳτος, μετ' αὐτὸν δὲ πάντων ἀδελφῶν.
ὅτι δὲ ὑμῶν ἄλλον πατέρα δεχέσθαι κελεύμεν. εἰδὲ
ἐν τούτοις τοιοῦτος ὁμοιος ἐν τῇ ὑμῶν τάξει, ἀπ'
ἀπὸν μοναχῶν ὁρθοδόξως βιοῦντων δεχέσθαι ὑμῖν
πατέρα, ἀλλὰ πᾶσιν ἓνα, καὶ διδάσκεισθαι ἐκ' αὐ-
τοῦ ἀκροῦσθαι τῶν βουλευμένων ἐξομολογεῖσθαι καὶ
ἀρμόδιαν τὴν ἱερεῖαν ἐπιτελεῖν.

Одавде даље подударају се грчки текст и словенски, али давако с онаким нетачностима, којих
је нађосмо доста много.

нѣ немже ежѣ за ксе прѣкывають нѣ мана-
хѣ а нѣи работѣ не печлаоуѣи да се врачоуѣи
неза ријечи ниште, да се мј. ежѣ каже нже, нѣи
ботѣ као агузатив множ. не би имао стојати уз не-
пуну реченицу: мј. да се врачоуѣи било би тач-
је да врачоуѣи.

боуди же и сие — тачније било би боуди же
иу депоуѣино.

да да повѣи комоу годѣ ѿтѣ грѣи — овога
разумијемо, ако нећемо да исправимо или: да по-

По евергетидском прологу:

Λέον τοίνυν τὸν προσεῳτα διὰ τῆς ἡμέρας ἐν
ιδιάζοντι καθῆσθαι τόλῳ, καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν ἀφ' ἑ-
ρενον ἐτέρου ἔργου καὶ πάσης οἰκονομικῆς ὀχλήσεως τε
καὶ διατάξεως φροντίδα ποιεῖσθαι ἐπιμελεσιώτην, ἀκ-
ροῦσθαι τῶν βουλευμένων ἐξομολογεῖσθαι καὶ ἐκάστῳ
ἀρμόδιαν τὴν ἱερεῖαν ἐπιτελεῖν.

ἐν ᾧ τοὺς διηγεῖσθαι διέχοντας ἐν τῇ μονῇ καὶ μὴ
τις διακονταὶς ἀπασχολομένους θεωρεῖσθαι.

ἐρεῖσθω δὲ τούτῳ.

προτρέλειν καὶ οἷς ἂν βούλοιντο τῶν ἱερέων τε καὶ
διακόνων, εἰ δὲ καὶ τισι τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ ἀδελφῶν.

давати или да да (sc. дасть) повѣдѣнне. Преводилац изоставио можда нарочито καὶ διακόρων.

ниъ доходить паче ѿпоушениымъ быти а не споушение тврѣдѣнне створѣнниъ, ѿставаѣти снмъ прашати ѿ гдѣ — мј. ниъ свакако би требало ниъже, послѣе снмъ ваѣа уметнути и. И опет остаје пријевод неразумљив.

а ѿ ниъже естъ врачевати (прі ни) тѣко оупрашати и приложениа — ово покварено читање долази у одеском рукопису овако: а ѿ ниъже естъ врачевание ѿко въпрашати и приложениа, у студеничком: а о ниъже естъ врачни ѿко оупрашати и приложениа — сва је прилика, да се има читати: а о ниъже естъ врачеваниа ѿкоѣго въпрашати и приложениа (читај прилежаниа), или још даље од текста, који се у нашем пријеводу чита, овако: а ниъже естъ врачеваниа ѿкоѣго въпрашати и прилежаниа или: врачеваниа ѿкоѣго трѣвоујуцихъ и прилежаниа.

къ игоушномуу приимлюцимъ да припоѣдаю (студ. припоѣдають, од. исповѣдають) — ваѣа овако: къ игоушномуу приимлюцимъ възводити (или може бити приводити) или къ игоушномуу приимлюцимъ да възводитъ (или приводетъ, или припоѣдають).

да не своихъ ради свѣдѣнн просири оукоють се — ово је сасвимъ неразумљиво; више ваѣосмо λογισμός преведено ријечју помышление, овдје долази свѣдѣнне, више стоји за επιμελεία прилежнне (боље било би прилежанне), овдје није никако ни преведено; више стоји въпрашати за δεόμενος, овдје просири — грчки текст, какав је пред нама, гласно би у пријеводу словенском овако: да не своихъ (или ихъ) помышлениа приложениа (боље било би прилежаниа) просирихъ свѣдѣтъ, т. ј. да не помышлениа своихъ прилежаниа трѣвоујуцихъ свѣдѣтъ.

паче ны и к тѣмъ рици подобнаа намъ добро — овдје је ны за цијело мј. нь, дакле паче нь.

что оуко вамъ, братие, игоушнѣа зрици на докро снѣ и зѣло на дѣиспользѣноую слоужѣкоу поспѣшаючи се потѣцѣте — боље било би овако: тѣмъ же оуко и къ, братие, игоушнѣа зрици на докроу сню и зѣло доушиспользѣноую слоужѣкоу поспѣшаюра се, потѣцѣте.

и дѣисврѣдѣнне помышление чѣтно и непокрѣпнико ѿкринѣ — мјесто чѣтно ваѣало је свакако превести чисто — тако је сва прилика и било у првомъ пријеводу.

воу же вѣдѣ аѣгати ѿмоу нѣроу въсприетѣ ѿмоу, од. рук. коѣоу же вѣдѣроу сѣлагаѣмоу проу въсприетѣ ѿмоу, студ. коѣоу же вѣдѣ и аѣгати ѿмоу проу въпросѣтъ ѿмоу — сав је овај текст искварен, према грчкому имало би се рећи: коѣоу же

οὗς δὲ πάντως τὸν ἐνδιαλέτων ὅτις καὶ τὴν ὀχλήσιν σιτρούτέραν πεποιημένους, καὶ ἀπὸ τούτοις καὶ συγχωρεῖν (слов. преводилац као да) шао још ἐν χειρὶ).

Τοὺς δὲ γε λογισμοὺς τινὸς δεόμενος καὶ ἐλπίας πρὸς τὸν προσεστώτα τοὺς δεχομένους ἀναφέρειν.

Овдје грчки текст говори, ако право разумѣти о случајевима, када замјение редовног исповјед може сам прашати, и када, у озбиљнијем случају треба да доноси до знања игумена. У првом случају ваѣа да су λογισμοί (помышлениа) εὐδαιμονία (т. ј. благоотѣхѣстѣнаа) и μὴ τὴν ὀχλήσιν σιτρούτέραν πεποιημένοι (т. ј. не сѣтворѣша снѣхѣ тврѣдѣнне). У другомъ случају λογισμοί та да требају ѿкоѣго врачеваниа и прилежаниа тада онај који прима исповјед (οὗ δεχομένους), да је ἀναφέρειν (възводити) т. ј. испричати игумену.

εἰ τοὺς σφῶν λογισμοὺς επιμελείας διαφείδειν.

Последњи глагол εἰδείν преведен је оуко (бугаризам мј. оукоють се), као да је прешао у свомъ тексту δεδείεν. Или је оба глагола мијешао? или је хтно слободно изрећи само εἰδείν?

πλὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν τὰ ἡμῶν καλόν.

Τοιγαροῦν καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοί, τὸν προσεστώσαντες πρὸς τὸ καλὸν ὑποῖο καὶ λίαν ψυχῆ διακόνημι σπεύδοντες, εἰσέλθετε.

καὶ ψυχὸς λαβὴς ἐνδύμιον καθαρώς καὶ ἁγνῶς ἀποκαλύπτετε.

Θεὸς δὲ πάντως ὁ ἀποδίδων προέδωκεν ἀπαιτηθήσεται.

ѣко (може остати и вѣдѣ) тѣши се ѡгати
казание (боље него ли нѣрю) въспринѣтъ.

исповѣдающе се вѣкни свѣдѣнны ради, од.
всакого свѣдѣнны ради, студ. подудара се с
ица. — *γνωσιμαχία* није свѣдѣнне, већ прије
разумпрѣнне; овај и други што слиједе генитиви
отежу су на *ἀπαλάττοντες*, зато би вадало превести:
повѣдающе се и вьскакого разумпрѣнны, вьск-
го нечистѣства, вьскакою карѣю и сьмоуцинны
ом помышленны извакающе (није тако добро
вѣкниюще).

ѣко въ надежди приверѣтъше нипогрѣшенне
сина — није добро преведено, већ овако: благоу
ждоу приверѣтъше не погрѣшнѣти (т. ј. не не-
моушнѣти) спасенны.

исповѣданти же се не друтъ на друга ки-
юще въ расрѣчине мало оупадыша (од. и студ.
падаше) или етере друте приклоне (од. рук. при-
чаше) и сѣе ниповинны полагающе (ниповинны
корѣше од.) — овдје је за цијело выпадыше у студ.
всту и од. рукопису боље него ли оупадыша хил.
вста, још тачније било би выпадающе; пријеводу
υπεβολία изразом приклонъ нема за сада друге по-
де.

и соудѣ паче нроуше то нксте исповѣдаемн
ови није тачно, боље би било и соудовѣ паче
нроуше, не исповѣдающе се, т. ј. соудовѣ паче н-
роуше нежели исповѣдающе се.

ни же нападающеишъ вами (студ. ванъ) о по-
тѣхъ ко глѣ тѣлеснон — ово не даје никакова сми-
а, а опет је у свим текстовима једнако; превести
вало је овако: ни же о сьмоуцающеишъ се (или како
једном преведено србизмом: сьгаждающеишъ се)
ишъ потрѣбахъ глаголите тѣлесныхъ.

все пороугание и вины сьгрѣшениаго когѣо люко
тъ на се писати потыците се и (у хил. а) намѣ-
ти — овдје неваља когѣо, смисао тражи коѣе, а
сьгрѣшениае за *σφάλμα* није тако добро, као сь-
гѣшениае или прѣгрѣшениае, по томе био би бољи
ај пријевод: вьси пороугание и вины прѣгрѣшени-
а, вькоѣо люко вѣсть, на се писати потыците се
намѣтати.

и етерѣхъ ннѣхъ стрѣтен и тѣхъ ч(и)сти испо-
данти — свакако барем и етерѣхъ ннѣхъ стра-
хъ, и ты чисто исповѣдате.

да имате плодѣти се и зѣк двою пользоу —
овдје добро преведено, јер *καρποῦσθαι* значи „плод цр-
ти“, дакле „да и одавле имате као плод приати
вѣрку корист.“

высокотворно смѣрение — ово би ваљало пре-
сти высокотворноѣ смѣрение, јер *ὑψολογός* има
тврно значење.

*ἐξομολογούμενοι καὶ πάσης γνωσιμαχίας... τὰς
ἐαυτῶν διανοίας ἀπαλάττοντες.*

*τοῦτο εὐέλπι κομισάμενοι εἰς μὴ ἀστοχῆσαι τῆς
σωτηρίας.*

*Ἐξομολογήσεσθε δὲ μὴ ἀλλήλους αἰτιώμενοι, κα-
ροῦσθε τῶν παρεμπιπτότων ἢ τινος ἐτέρως ἀμφι-
βολίας, ἐαυτοὺς δὲ ἀναίτιους τιθέμενοι.*

Преводилац узео је партицип *παρεμπιπτότων* у
поимнатииву, прочитао га као *παρεμπιπτοντες*, иначе
био би превео расрѣчениу припадающеу или етерѣу
другѣмоу приклоноу.

καὶ χρήσεις μάλλον ζητούντες, οὐκ ἐξαγορεύοντες.

*μηδὲ περὶ τῶν συμπτύκοντων ὑμῖν χορίων λέγοιτε
τῶν σωματικῶν.*

Облик глагола у пријеводу тј. *λέγοιτε* могао би
бити бугаризам тј. глагола за правило глаголаж.

*πᾶσαν τὴν μέμφιν καὶ τὰς αἰτίας τοῦ σφάλματος,
ὁποῖον αἶν καὶ εἶη, ἐαυτοῖς ἐλιγρόμεν σπονδάζετε καὶ
ἐπιρρίπτειν.*

*εἰ δὲ περὶ τινῶν ἄλλων παιδῶν, καὶ ταῦτα κα-
θαρῶς ἐκπομπέουτε.*

*ἵνα ἔχοιτε καρποῦσθαι καὶ τὴν ἐντιῶθαι διαιτὴν
ὠφέλειαν.*

τὴν εὐφοροῦν ταπεινώσιν.

ѣоу рѣкъшоуѣоу... глѣоуѣоу, овдје је један од партиципа сувишан, или онај пред цитатом или онај за цитатом.

что ли естъ другога истина квална кроткаго и смѣрнаго срѣмъ — мјесто истина било би боље превести ријечју знаменне, дакле: что ли естъ другоге знаменне квалнѣ.

или кко оуказано принести кѣоу скръѣ храбрѣнѣо — ни ово се не веже добро с пријашњим ријечима: неже ли смѣ кко нѣсти (или прѣнести, не ваља принести) кѣоу скръѣ храбрѣнѣо.

и смѣ кѣздѣ пороугати се — не кѣздѣ, већ кѣ кѣсмъ или кѣсѣгда; м. пороугати се боље: смѣ — порѣкати или порѣцати.

толико оуко докрьхъ — ваљало је превести: толикоу оуко добрь или толицѣхъ оуко добрь, узевши добро као именицу сред. рода.

дондѣже к смѣ кѣмъ и кѣ ѡцоу — ни ово, чини ми се, није добро преведено, мислим да се тоу *χρεῖται* протеже на субјекат реченице; фраза значи: док поставе свој (дође к себи) и бољи.

вса сѣгрѣшена же и вѣрѣнама исповѣсть сѣгрѣшениа — *μελετήματα* нису сѣгрѣшениа, сѣгрѣшениа — сѣгрѣшениа никако не пристаје, ваљало је рећи дѣшениа или наоучениа (накѣчениа).

аце ли ни подоваѣть оуко سموу... Овдје је преводилац додао од свога аце ли ни, јер није схватио, да *ἔδει* значи „требало би“, т. ј. по старом језику подовааше оуко. Кад би био ово овако превео, не би му требало онога аце ли ни.

нѣ коудоуѣаго неоуказание и нѣкако иногда кѣ разоуѣнѣне свое надежде сѣго свѣкта ѡкрати-сѣмо. Ни ово не даје никаква смисла, а биће ту и гријешке преписивачеве; ријеч по ријеч било би овако: нѣ коудоуѣаго нѣвѣдѣнѣе и кѣ еже нѣкако иногда познати сѣм надежда сѣго (или такогѡ) свѣкта насѣ открати. Ако се остане код текста, који је у пријеву, ваљало би исправити овако: нѣ коудоуѣаго неоуказание и нѣкако иногда кѣ разоуѣнѣне свое надежда сѣго свѣкта открати нас. Али и свѣктѣ није овдје одвећ добар израз, боље било би воли или хотѣнѣе.

и зѣло на пользоу естъ кко нѣразоуѣноу — није добро преведена последња ријеч, преводилац биће мислио на *ἀνόητος*, а *ἀνέσμιος* значи пользѣнѣ или сѡбразѣнѣ, дакле: и зѣло на пользоу естъ кко кѣлѣми сѡбразѣнѣо.

не ли паче... все еже приносѣть се погнѣбѣ дѣшн кѣваѣть — рјечце се послѣје приносѣть не треба, свакако ово није сж, већ могло би бити се — *ἰδοῦ*; мјесто кѣваѣть било би тачније прикѣваѣть

τῷ Θεῷ... λέγοντι.

Τὶ δ' αὖ ἄλλο εἶη τεκνέριον ἐναργέστερον πρῶτον καὶ ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ...

ἢ δηλονότι τὸ φέρειν πᾶσαν θλίψιν γενναίως. Пријевод кко оуказано за *δηλονότι* није није боље ни тако што је кко метнуто пред оуказано.

καὶ ἑαυτῷ ἐν πικρῇ ἐπιμέλει σῶσαι.

τοιοῦτων οὖν καλῶν.

ἕως αὖ ἑαυτοῦ γενόμενος καὶ τοῦ κρείσσαντος.

πάντα τὰ σφαλερὰ τε καὶ βλάβερὰ ἱσομελῶς μελετήματα.

ἔδει μὲν οὖν τοῦτον.

ἀλλ' ἢ τοῦ μέλλοντος ἀθλίᾳ καὶ τοῦ ἴσως ἐπιγίγναι ἑαυτὸν προσδοκίᾳ τοῦ τοιοῦτου βουλήν ἡμᾶς ἀνεχάττισεν.

Смисао је онај: пошто се не зна што ће и пошто има наде да би се такав могао оствјес одустало се од те напаве.

καὶ λίαν ἐπωφελὲς ὡς ἀνυσιμώτατον.

ἢ οὐχὶ μᾶλλον βλάβη καὶ ὄλεθρος καὶ τοῦ κακοῦ μελέτη καὶ πᾶν ὅτιοδ' τῇ ψυχῇ φέρει λειαν ἐπιγίνεται.

повишегда злоу поученине пије обично, али је
про, јер поученине збиља значи *μελέτη*.

неоудокъ къ здравнио прити семоу подокаеть
овдје, како се види, глагола подокаеть не треба,
је сувишав додатак.

а или паче оусликикише доуши здравниа не
ити не исповѣдающеуемоу се — ово се не поду-
ра с грчким оригиналом и није добро везано за
сваку реченицу; требало је казати: тако оуко и
или паче оусликикише доуши здравниа приети
егда не исповѣдающеуемоу са.

и въ намыченине по повелѣнию гнѣю жикота —
дје у пријеводу испале глагола, дакле или въ на-
мыченине быти или без къ само намыченине, као об-
ично пређашнега глагола оуказати.

или же хранишь покрывень подвигъ дѣи, овдје
може свакако читати храниши.

покрывень сѣца, читај покрывеньца.

терѣдѣи имамъ — и овдје није *ἔχω* имамъ, већ
имамъ или имамъ быти, дакле терѣдѣи быти имамъ.

дѣи исповѣданнине разоумѣицине, ико крѣздоу
имѣ дръжитъ се не съгрѣшати — ни ово није до-
преведено, ваљало је рећи: доуша о исповѣданни
имѣшавицине ико крѣздоу отъ него (sc. исповѣ-
данни) дръжитъ се не съгрѣшати.

прочие дръзновеице, очекивали бисмо дръзно-
сти или кѣдри.

темоу же тко речено игоуминоу елико соутъ
доким приимати помышлении ксхотѣкъ естъ —
ту је опет све побривано, требало је рећи: самоу
тко речено игоуминоу и елико же емоу подовѣи
имати помышлении мѣитъ се (или мѣиѣи се).

еже мирьскине ѿложити власы исповѣдати се
докаеть ѿцоу единогоу, а не нногоу никоу же
ѿтогоу или игоуминоу — овдје се смисао не по-
ида с грчким, може бити нарочито, а није све пр-
еведено како би требало: *еже мирьскине отълага-
ти власы исповѣдати се подокаеть, игоуминоу
(προεστώτι) единогоу да възложитъ се а не н-
ногоу никоу же*. Саопенски преводилац говори
ирије о оцу те истом у другом реду о игуману.

Глава седма у пријеводу не завршује оним ријечима као у грчком, већ ставља овамо још из по-
ста осме главе ово: а *еже ѿ стѣ постѣхъ слоужьбѣмъ снажарика испытѣно прѣдложитъ тко естъ подо-
но на ниѣхъ всигда* — ово ако и није добар пријевод, опет се види да је речено према ријечима грчком
оста на почетку осме главе: *περὶ δὲ τῆς τῶν ἀγίων νηστειῶν ἀκολουθίας τὸ συγχαρίον ὑμῖν ἀκριβέστατα
ἀδελφοί, καθὼ καὶ ποιητέον ἐν αὐταῖς πάντοτε*.

ГЛАВА VIII.

Тако за осму главу не остаје него натпис, који је састављен према грчкому, само што се у грчком
та *пѣсе*, а преводилац као да је читао мјесто *пѣсе* ријеч *пѣс*: *о агрипинѣхъ како подокаеть квати*;
из текста ове главе долази ово:

διηγεῖς τοῦ κακοῦ μελέτη.

δύσκολον πρὸς ὑγίαν ἐπιτελεθεῖν.

*οὕτω δὲ καὶ πολλῷ μᾶλλον χαλεπώτερον τὴν τῆς
ψυχῆς ὑγίαν λήψασθαι πρὶν τὸν μὴ ἐξαγορεύοντα.*

*καὶ εἰς ἔξιν γενέσθαι τῆς κατὰ πρόσταγμα τοῦ
κυρίου ζωῆς.*

μηδὲν φυλάσσειν ἀπόκρυφον κίνημα τῆς ψυχῆς.

*τὰ κρυπτά τῆς καρδίας.
βεβαιώτερον ἔξομεν.*

*ψυχὴ ἐξαγορεύειν ἐννοούμενη ὡς ὑπὸ χαλινῶ ὑπ'
ἀντὶς κατέχευται μὴ ἐξαμαρτάνειν.*

λοιπὸν πρόθυμοι.

*αὐτῷ τε δηλονότι τῷ προεστώτι καὶ τοῖς ὅσοι
αὐτῷ ἐπιήδειοι πρὸς τὸ δεχέσθαι λογισμοὺς δοῦναι.*

*ἣν ἄρα τὴν κοσμικὴν ἀποβαλλόμενοι τρέχα ἐξα-
γορεύσαι ὀφείλομεν, τῷ προεστώτι μόνῳ καὶ μὴ τινὶ
ἄλλῳ ἀναθετέον.*

агриппиније же по законуу подобающеу быти кь
нѣмъ же и кь вѣчне празньники и кь прочимъ сѣмъ
памятихъ, нмъ же ѿ снаждаръ наоучимъ се.

καὶ τὰς ἀγριππίας δὲ κατὰ τὸν τῶπον ὁ-
μενον γίνεσθαι ἐν τῇ πάσῃ περιαιχῇ καὶ δεξι-
ᾷ ἐορτῇ καὶ ἐν λοιπῶν ἁγίων μνήμας, ὡς ἐκ τοῦ
ἱεροῦ μαθησόμεθα.

ГЛАВА IX.

Глава девета подудари се у хилаид, тексту с грчким оригиналом, али је пријевод и опет с
неразумљив; преводилац вије умно навезивати реченица с разним уметцима једну на другу по право
синтактичне доњструкције, већ је сваки час поремећивао ред и везу ријечи, а није свадје ни смисао ту
ријечи погођен. Већ у натпису није *περὶ τῆς διαίτης* добро преведено о саник како подобагъ, најбоље
би превести о храник (можда је и било неког храник гдје се сада чита саник), или о крмљеници, или о
о житни, јер се тако ријеч преводи ниже.

санико бо састакоу телесномуу оуказоуеъ се —
ово је тек издалека налик на грчки текст, који има
овај смисао: санико састава ради тѣлеснаго сани-
раеъ се (или сакрмљаетъ се).

и о тѣлесниъ прилоучено рици — требало је
барем овако казати: и о тѣлесниъ прилоученихъ, тј.
о тѣлесниъ лоученихъ (јер се *τὰ διαφέροντα* овако
преводи); јоште боље у јединици тѣлеси.

и о пири оузаконити — преводилац је и овдје
избјегао ријеч *διαίτα*.

и ѿ иноиъ жити санико манастирѣ састакоу
докольно поминнають се — није добро, већ: и о и-
ноиъ, (или инѣхъ) санико састава манастири доколы
санибѣждають (зароучають) или овако: санико сѣ-
ставъ манастири колы оудовѣннють. Преводилац
мислио је код глагола на *μυεσθαι*.

еже естъ не ине родити ѿ потребахъ възра-
цати хотещемоу свои манастирѣ — боље овако:
о ниѣже естъ не ине родити потребахъ въвр. х.
с. и. — по пошто *χρεών* није генит. мв. од *χρεῖα* (т.
ј. *χρεῖων*), већ адвербиална ријеч, имало се превести
овако: о ниѣже не ине родити трѣбѣ естъ въвр.
хот. св. мон.

да рикоу оубо — подобно прѣдати — није
добро састављено, већ је ваљало рећи: да рикоу оубо
— и подобно прѣдама.

по кыкышмоу дишклизмоу въ напрътѣ еж-
стѣиъки скончавши се литургии — овако ваљало
би саставити слов. текст, мј. овога како је наштампано.

[еже естъ по анафорѣ снѣсти по малому и ис-
пити].

позканны оударениемъ трапезнаго сѣхода кык-
шоу аение — овдје је према тексту грчкому нешто скра-
ћено, а за чудо на један пут се *σύμβολον* преводи
ријечју сѣходъ, док је прије употребљена ријеч била
— дакле позканны, оударениемъ трапезнаго била
кыкымаго; даље могло се је наставити: кыкышоу
же (с. оударению била) аение.

ὅσαπερ τὴν σόσταςιν τῇ σώματι ταμιεύου-

περὶ τῶν τῇ σώματι ταύτης διαφερόντων ἢ
Генитив *ταύτης* односи се на *ψυχῇ*, али у при-
нема му трага.

τὴν τε τῶν τροφῶν διαίταν διατηρῶσιν

καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τὴν τῆς μονῆς σόσταςιν
χεστήραν περιμνηστέονται.

ὅν οὐκ ἔλλειπον φροντίζειν χρεών τὸν αὐτὸν
ἐθέλοντα τὴν οἰκίαν μονήν.

λεγέσθω τοῖνυν καὶ ταῦτα καὶ — ἀκούω
ραδεδόσθω.

μετὰ τὸ γενέσθαι τὸν συνήθη διακλυσμὸν
νέφθη, τῆς θείας ἡδὴ περιωδήσεως λειτουργίας.

заграђеним ријечима нема грчкога текста,
уметнуто као неко тумачење ријечи *διακλυσμὸν*
је тако, тада тумачење не ваља.

πρόσκλησιν τὴν διὰ τοῦ χροῦσματος τοῦ
ζυχοῦ σμβόλον γινόμενην, χροῦσθέντος δὲ τοῦ σιν
εὐθὺς.

[И СЯ БОУДИ ВАМЪ ВЪДЪЖИ].

Да лици бавно — ово нити је добро преведено
 то у добру обавку приказано; *εὐλογος* не може се
 да преводити са благословињ, већ или благосла-
 вањ или оправдањ, дјелу: да лици благосла-
 ва (оправдава, sc. вина).

не рѣшѣющагоу никомуу же ни мѣщающагоу се ни
бѣжати иномуу пользоу съ мирьскими бѣсѣдами —
оно није тачно, поправиѣмо овако : не рѣшѣющагоу
комуу же ни мѣщающагоу се ни съмоурающагоу оноу
(и отъ тоудоу) пользоу мирьскими (безъ съ) бѣ-
сѣдами.

Да ли је кто осипрашаеъ его — по пријеводу
 нао би се мислити, да неко пита нешто игумана,
 прчки текст свједочи противно, дакле: да ли је кого
 спрашаеъ или въпрашаеъ же комоу анео отъ
 его.

да га оутѣкають оуставакіе трапизарь — ов-
ише оутѣкають на своје мјесту, доста би било
ставляють, или бар да него оутѣкають оуст. т.о.

ако ли его послоушавъ не оумьлкънеть нь слоко
творить рѣкьтъно и прѣ, ѿ транеъы безъ хари да
изъидеть се — овдѣ преводилацъ није разумно, што
ѣи *λογος ποιησθαι τινος* (подити рачуна, обазирати
), што је и превео слоко творить, док је имао рећи:
и ан, ежи да не боудеть, самопоу оутишаюшюу
и не кынидаеть рѣкьшии, отъ тр. — изразъ „безъ
ри“ биће био пеѣ онда у народномъ говору познатъ у
сечењу „преко воле“, у цркв. језику преводи се *εχωρη*
речју николаю.

въ изданіи закрѣплены — читај въ изда-
ніи закрѣпленіе.

ГДЪ ДА БУДЕТЬ ПРИЕТНО БРАТНА ПО КЪК ЖИ-
ВУ И НИКОЛИ ЖЕ ЗАВНАДЪТИ Ш СКАДАНЦИ — НИЈЕ
ДУЖИВО; ОВАКО БИ СЕ МОГЛО БИЛО ПРЕВЕСТИ: КЪДЕ
ГДЪ МОЖДА СЕ И КРИЈЕ ГДЪ (?) ДА БУДЕТЬ ПРИЕТНО
АТИШЪ ПО КОЗЪ ЖИКОУЩИШЪ ОТЪНОУДА ПРЪКЪКАТИ
Ш СКАДАНЦИ;

равно съ мирскими и здѣ сами себе въ нѣ-
оказати сами себе тырими се прѣвѣзнашати,
се соуть въ соуѣтѣнѣн славѣ а боу мръшны кони
ово како је пренедено, не ће нико разумијети ; ри-
ријеч било би овако : равно съ тырцини се
миръскоуиоу отъ тоудуи секе прѣвѣзнашати (прѣ-
знашати) друугуи оуказати, бѣо концини се
бѣвѣшати се) о соуѣтѣнѣн славѣ и боуи мръ-
ски.

ИРЪЗЪСТЬ ВО Ш ГДЪ ВЪСАКЪ (ВЪСАКЪ) ВЪСЕКОСРЪДЪ
ИТАТЪ ИИЖЕ РИЈЕЧЪ ПО РИЈЕЧЪ, ИЗЪ ЛУКЪ XVI. 15, ГДЪ
ИТАТЪ: ИЖЕ ИЕСТЪ ВЪ ЧЛОВѢЦѢХЪ ВЪСЕКО. ИРЪЗЪСТЬ
КАКЪ БОГОМЪ ИЕСТЪ.

ovakih grčkih riječi nema, ali je ovo dobar umetak, da bi se olakšao prelaz.

εἰ μὲν εὐλογος (sc. ἡ αἰτία).

• μὴ θορυβοῦντίός τις μὴ ταράττοντος μὴ συγχέ-
οντος τὴν ἐκείθεν ὠφέλειαν ταῖς κοσμικαῖς ὁμιλίαις.

καὶ τοῦ ἴσως ἐρωτημένου παρ' αὐτοῦ (sc. τοῦ
προεστῶτος).

μεταπυλῆσθαι περὶ τοῦ τριπυλίου.

εἰ δ' ὅπερ ἀπείη μὴδ' αὐτοῦ τοῦ σιγαῶντος
λόγον ποιῆτο ὁ θορυβοῦμενος, τῆς τραπέζης καὶ ἄκων
ἔξεγείρεσθω.

τῇ τῆς ἀβρωστίας ἐπιτιμίᾳ ὑποβεβλήσθω.

ποῦ γὰρ ἂν καὶ εἴη τοῦτο δεξιὸν ἄνδρος κατὰ
θεὸν ζῶντας ὅλως ἔρξαι περὶ καθεδρας;

ἐπίσης τοῖς κατὰ κόσμον ἐντεθῆναι ἑαυτοὺς τῶν
ἄλλων ὑπερέχοντις ἀποδεικνῆναι σπορδαζουσιν ὅλα
περὶ τὴν ματιάν δοῦσαν καὶ τῷ Θεῷ μεμισημένην ἐπιτο-
μήνους.

βδελύγμῃ γὰρ περὶ κρείττω πάς ἐψηλοκάρδιος.

ѣъ грѣдынь противитъ се а смѣринынь дѣтъ
благодѣтъ — ово се сасним подудара с пишатовач-
ким текстом, само мј. ѣъ ондѣ стоји ѣъ.

ѣже сѣце смѣриныхъ — барем сѣдѣцѣмъ, а мје-
сто смѣриныхъ било би тачније сѣроушенихъ.

сего ради гнѣкае се аѣъ сѣлоучению или дѣло
прѣдлагае — веѣ гнѣкае се није тачно, боѣе било
би противимае се или прѣкирае се; сѣлоучению тре-
бадо је превести или лоучити се или сѣлоучанно, по
прилоучаю, или барем аѣтъ сѣлоучение —

не ждѣтъ повѣлѣнина, — није добро преведено,
јер ѣмѣνω није исто што мѣνω: и не прѣвѣкаѣтъ
къ повѣлѣнини.

ѣкоже иѣкоу фалагедноу (ѣже естъ погнѣклѣ-
наи еза) — додаток у заградама тумачи грѣку ријеч,
која није фалагедна веѣ фегедна.

вѣзлюениа ко е злокоу паче ѣ докродѣтиаи
примати — ни ово није тачно, мј. вѣзлюениа ко е
требадо је реѣи: аѣгаче ко естъ...

ни до малы капѣ сѣмѣсити сѣ виномъ — у
грѣком се каже: ни до малы капѣ къ прохладѣ-
ние сѣмѣшениа.

и мнозири сиѣхъ иѣчѣса сѣлоучити се — ово је
нешто раширено, у грѣком нема него само ријеч
πολλάκις.

трѣкование — боѣе било би трѣкованіе.

не мѣлованиа ради иѣкоѣго... и сѣшѣниа ради,
мј. мѣлованиа ради било би боѣе штедѣниа ради.

ни да не боудѣтъ то къ насъ толѣко оудрѣжа-
вати сиѣ паче братѣи нашеѣ покоѣи — ни ово није
добро преведено, опет није погоѣен смѣсао грѣков
текста: ни же ко имать (боудѣтъ) намъ толѣко
избѣжавати текоуцихъ, ико оудрѣжавати сиѣ паче
братѣи нашеѣ покоѣи. Мјесто оудрѣжавати било би
ближе грѣкому тексту изкоанти.

ни гѣвѣкино поѣѣк сиѣ и кѣгѣчѣкино камъ вѣ-
споминаниа, да не иѣста зѣѣ ѣ многиѣхъ оуныни
примѣмъ, късоу трапѣзоу разиѣси, да иѣ ниѣро ѣ
ненаказанихъ и негѣвѣкиныхъ — тога приѣвода
неѣе ниѣко разумѣѣти, а овако било би ријеч по ријеч
према грѣкому тексту: но гѣвѣкиноѣ и къ сѣмъ и бла-
гѣчѣниѣноѣ камъ оѣроуѣаюѣи (поѣроуѣаюѣи), да не
иѣста отъ тоудѣоу многиѣхъ оуныниѣ примѣмъ, късѣ
трапѣзѣкии чѣниѣ разиѣсѣтъ, и ниѣѣто же отъ не-
наказанихъ и негѣвѣкиныхъ не разлоуѣаюѣи се боу-
дѣмъ (и да не боудѣмъ — разлѣнѣни).

ѣже иѣгда пиюѣтъ дроуѣѣ дроуѣга почитѣюѣтъ
прѣтѣвѣраюѣи прѣѣждѣ пити же и отпиѣкти — прѣва
је половина разумѣѣва, друга није: прѣводим овако:
иже иѣгда пиюѣтъ дроуѣѣ дроуѣга почитѣюѣтъ, прѣ-
дѣвѣраюѣи прѣѣждѣ пити и отпити. Мјесто прѣ-

χάριος ὑπερηφάνοις ἀντιπάσσειται, τάλανον
δίδωσι χάριν (јак. IV. 6).

ὡς τὴν καρδίαν συντετριμμένων.

τοῦτον χάριν διαπληχιζόμενος χρόνος τῶν
ἐνέργειαν προβαλλόμενος.

καὶ οὐκ ἔρμηνει τῇ προστάξει.

καὶ ὑπερεὶ τινι φησὶ δαιμόν.

ὅσον γὰρ κακίας μᾶλλον ἢ ἀρετῆς περιέχεται.

ἄχρη γοῦν καὶ μικρὰς φανίδος εἰς ἡρῆσιν κρήνην.

πολλάκις.

τὸ χρεῖωδες.

οὐ φειδοῦς ἔνεκέν τινος... καὶ σφιγφότητος.

μηδὲ γὰρ ἔστιν ἡμῖν τοσοῦτον περιεχέσθαι
φείδων ὥς προκρίνειν αὐτὰ τῆς τῶν ἀδελφῶν
ἀντιπαύσεως.

ἀλλὰ τὸ εὐλαβεῖς χάντοῦτο καὶ εὐτακτοῦ
μνηστέοντες, ἵνα μὴ χώρον ἐντεῦθεν ἢ τῶν αἰ-
ρεθῶν λυβοῦσα τὴν ὅλην τῆς τραπέζης τάξιν ἐν-
καὶ οὐδὲν τι τῶν ἀπαιδεύτων καὶ ἀνευλαβῶν ἐν-
διαφέροντες.

οἱ ἐν τῷ πίνειν ἀλλήλους φιλοτιμοῦνται
μεροὶ καὶς προπόσει τε καὶ ἀντιπόσει.

жѣбоу съ молиткою; одески рукопис доноси овдје другојачији текст: *искончавши се молитѣхъ*.

да се оупрашають и тои и киноу не имѣе ванѣу — боље било би овако: *выпрашаемъ ѡвѣ оубо и кини не имѣе благоглаголанъ*.

или си естъ оудръжаниа ради не шкъ на вечероу, неповиннь естъ — није сасвим тачно, овако би требало: *оваче оудръжаниа ради не въшдыи на вечерю, неповиннь*.

да не хранить се сие исправление, нь ꙗко почитающеу годѣ — боље овако: *да не хранить се сие правило, нь ꙗко празднующеу годѣ*.

вина вина.. аще ли вѣселевна — боље било би: *вина оправдана — аще ли неоправдана*.

и сегоу паче и помноу (читај: *помоученоу*) кыти (и) изыгнаноу аще моцно. Избор ријечи *помоучено* за *χολαστέον* није управо згодан, боље било би *наказаноу*, и ако се мора рећи, да се *χολάζω* обично преводи *ријечју моучити*.

На крају главе долазе у грчком оригиналу још ове ријечи, којих у пријеводу нема овдје: *Τὸ μὲν οὖν ἐν ταῖς λιταῖς ἡμέραις τοῦ ἐνιαυτοῦ*. Завиримо ли у главу десету, наћи ћемо да почиње у словенском пријеводу овако: *Нынѣ оубо въ простыѣ дѣи годича*. То и јест пријевод ријечи грчкога текста крају девете главе, само мј. *нынѣ оубо* ваљало јѣ рећи *сие оубо*.

ГЛАВА X.

Наставак текста у словенском пријеводу слиједи вјерно стопе грчкога оригинала. У глави девет долазе пак неке незнатне разлике. Већ у натпису састављено је у једно, што у грчком тексту стоји пак у слов. пријеводу казује се: *о сѣыхъ постѣхъ великихъ*, т. ј. *περὶ τῶν ἁγίων νηστειῶν* (додатак *μετὰ* нема), и *о малыхъ ·ѣ· ихъ постѣхъ сѣыхъ аплъ и ꙗва рождества* (ово долази у грчком ниже на св. мјесту пред самим текстом, овако: *περὶ τῶν μικρῶν δύο τεσσαροκοστίων τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τοῦ στοῦ γεννηθῆναι*).

Текст почиње, како рекосмо, ријечима што у грчком стоје на крају девете главе, одмах затим ставља се овако:

а въ сѣые постѣ не сико

пръвое же всѣхъ въ пръвые великые постѣ — преводилац волио је први и највећи пост изрећи множицом, и ако је у грчком једнина. То ће бити према народному мишљењу и говору: велики пост.

ни трапезѣ печаловати ꙗдении... о трапезѣ печаловати ꙗдению — у пријеводу није уметнута конјункција *и*, или пред ријечју *ꙗдение*, док у грчком долази једанпут *ἢ βρώσεως*, други пут *καὶ βρώσεως*, дакле овако било би исправније: *ни о трапезѣ печаловати или ꙗдении... о трапезѣ печаловати и о ꙗдении*.

оукропъ вода съ кимвиномъ смѣшана — словенски преводилац саставио је *πόμα θεριὸν* у један израз *оукропъ*, и ако је већ прије за *πόμα* употребио

Преводилац није узео на ум разлике у значењу *μετὰ* с разним падежима.

ἐρωτώμενος δηλαδὴ καὶ τὴν αἰτίαν οὐκ εὖλογον.

ὁ μέντοι δι' ἐγκράτειαν μὴ εἰσιὼν ἐν τῷ ἀνένοχῳ.

οὐ τοῦτον φυλακτέον... τὸν κανόνα, ἀλλ' ὅταν τῷ ἐορτάζοντι βουλητὸν (οὕτω δὲ καὶ ποιεῖν).

ἡ πρόφασις εὖλογος — εἰ δὲ παράλογος.

καὶ χολαστέον αὐτὸ καὶ ἀποτρεπτέον ἐκ τῆς μεν πάντοτε.

ἐν δὲ τοῖς ταῖς τῶν ἁγίων νηστειῶν οὐκ ἔστι καὶ πρὸς τῶν ἄλλων ἐν τῇ πρώτῃ καὶ μετῇ.

μήτε τραπέζης φροντιστέον ἢ βρώσεως... τραπέζης ἐπιμελητέον καὶ βρώσεως.

τὸ δὲ πόμα θεριὸν ὅπως κημέτω σκελετόν.

а на петку **ѣ**сти каша кашом и вина по чашн
овдје је у пријеводу једном ријечју каша све ка-
ш (т. е. *ἐξέστρεται ἐλάτοι ἀρέστοχα*, што се мало
је изриче овако: **ѣ**диница безъ масла) а-за-вино
пори се у краће.

прѣка же сѹбо сна ста нѣлк стѹхъ великихъ
ста снко каиъ да прѣбывають — даље се све-
дѣла е грчєви текстом, али послдије в. ѣдини ва-
нѣ съ паслошъ додаје се и октаподи давати же,
да нема у грчєом тексту; октапод је исто што хо-
ваца, о којој се ниже говори.

а кљ друге дјин нне... тјемо сочиво ккашно
ице шкоца по малоу — ово није све према грч-
ку тексту, већ се понавља што је прије било ка-
ко ријечима *ὁστρια διάβροχι*.

Сада долази у грчком тексту о рибама посебна установа са својим натписом, свега десетак врста. У тога у слов. пријеводу нема, већ је сасвим опћенито казано: **рыба же николиже мина**. Словен. текст даје ове опћените опаске одмах наставља оним, што у грчком носи натпис *πρὸ τοῦ εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς εὐαγγελίας* (т. ј. о калсог'кинини и о праздници'к). Овога натписа нема у хиланд. типiku, већ одмах на-
става сам текст овако:

и рыкы камъ выкоушати нь разкъ (једна је
и истругана) срѣ^а и пѣ. — и овдје се оба текста
ударају, ријечи *οἰχοθεν ψαλισμένην* нема у
ЛД, а у грчком тексту нема оног додатка о
13.

καὶ ἰχθύων μεταληπτέον οἴκοθεν ὠψωρισμένων.

Грчичком тшпикѹ ове ријечи: кѹ томѹ же и дадите на вратѹхѹ, повелѹкао, јелико же можимѹ и наша на кѹзылагаетѹ, ово је ближе грчким ријечима: *ἐν ᾧ καὶ διὰδοσιν ἐν τῷ πρῶτῳ γίνεσθαι ἐντελλόμεθα*, *ἵσθον ἄρα δυνάμεθα καὶ ἡ χεὶρ ὑμῶν ἐνποροῖη*, него ли текст хидандарски: кѹ томѹ же да оуководим (доу)гѹ на трпезоу колико мошћно и паче на врата подадите кѹ хлѣбѹ и винѹ колико воудеть тшп. Чини ми се, да је и ово одступање од грчког текста хотимице изведено, и то ће бити промјена Савина.

ГЛАВА XII.

Глава дванаеста израђена је готово ријеч по ријеч према грчком тексту, ипак није све тачно и по. Натписи добро се слажу: *ο σκευοδουχ̃ς κ̃ν̃τι μοναστηριου, περι τοῦ ελευθεραν̃ εἶναι τὴν μονὴν καὶ τοῦδεσποτον.*

Въ всѣхъ тоу вѣкъ и въ прѣста и въ иныхъ ма-
стеры и въ особенныхъ вѣлахъ.

и ни подѣ кини же да естъ правдами ни цр-
кни ни црковными ни ниѣмъ ницкире — овђе
осведѣа грчеа ријеч *προσωπικος* није преведена
и личнимин), већ је описана опћеним изразом
ицкире.

у студ. тичику скраћено је то овако: одъ вѣсѣхъ
у владѣућихъ, ни подъ кишъ же да бѣудеть —

у грѣком каже се овако: ἀπὸ πάντων, αὐτοδὲ-
σποιόν τε καὶ ἰδιοδὲσποιον

καὶ μηδὲ τισιν ὑποκειμένην δικαίοις, βασιλικοῖς
ἐνχρὸν ἢ ἐκκλησιαστικοῖς ἢ προσωπικοῖς.

Богородица зове се и овдје **наставницею** у хиланд. типiku, у студеничком **благодѣтелицию** према
 поменутому тексту *Εὐεργετίδος* — али ниже дође ваћи ћемо и у хиланд. тексту један пут **гђи** **ишк** **благодѣ-**
телицини (*δεσποίνῃ ὑμῶν τῇ εὐεργετίδι*). На ту нетачност свратио је пажњу нећ проф. Дмитријевски, но
 не бити овдје није се мислило толико на назвање цариградског богородичног манастира, колико на оп-
 шти епитет **благодѣтелица**.

прѣказаного и стѣго ѿца нѣго мѣтвоею игоу-
ющею кѣ нѣмъ — из грчкога се текста разабире
је пред игоующею изостављена ријеч и; у сту-
пач. тексту уметнуто је пред мѣтвоею: и хгитора;
то тако долази на својем мјесту и.

въ нѣхъже свокоудно и всѣкою властію непо-
 кошено имашь привезоуєть се тврьдкіе, непоко-
 еннѣю свокодоу и всѣкоюдѣ непогнѣнѣмоу и не-
 мѣннѣмоу да имате — ни овдѣ није пријевод тачан,
 бѣло је казати овако: имнже (sc. хроусовоули) сво-
 удноу и всѣкон власті непоравошеноу (sc. ста-
 нѣ или сѣстоаннѣе) привезоуєть се тврьдкіе, итд.
 студеничком типикѣ уметнуто је овдѣ вешто, што
 остаје према особитому значају студеничког мана-
 ира, чега у хиландарском и у евергетидском ти-
 ку нема.

τῆς τοῦ παρμάκαρος καὶ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν εὐχῆς
καὶ τοῦ καθ' ἡγουμένεόντος ἐν αὐτῇ.

οἷς τὸ ἐλευθερον καὶ πάση ἔξουσίᾳ ἀκαταδούλω-
τον ὑμῖν ἐμπεδοῦται σιεροῦτερον, ἀπερικλόνητον τὴν
ἐλευθερίαν καὶ τὸ ὅλον ἡπαιτιστάλευτόν τε καὶ ἀπα-
ράτρεπτον ἔχετε.

У тексту пријевода као да се под **иџамъ**, што не пристаје у смисао, крије грешка, коју учини преписивач, написав **иџамъ** мјесто **и каџмъ**. То би био један од више доказа, да је хиландарски тиник — стара копија.

Ријечи *καὶ βασιλεὺς ἢ καὶ πατριάρχης* нијесу у словенском тексту преведене, или да правије ре-
мо, ако су и биле преведене, избацио их Сава, те одмах долази *καὶ ἄλλος τις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ*
ἐκκλησιῶν: или кто ѿ црковънникъ и ѿ людскихъ, ни ријечи *ἢ ὁ οἰκονομῶν*, што долази послѣ *καὶ*
τοῦ ταύτης παρεστῶς (или самъ игоуменъ), нема у слов. пријеводу.

и коју италијанци нису евогађтељиници — како
осмо, ово је тачан пријевод, али за хиландарску
еродину не пристаје; њу су обично звали „на-
вјиница“.

καὶ ἐν θεομήτορι καὶ θεσποίῳ ἡμῶν ἐν Ἐντε-
γάιδι.

Даље наставља свани текст своје причање. Грчки текст говори о томе, како је ктитор евергетид-монастира испрва имао на уму да установи, нека би била по два игумена, један *ἐκκλησιάρχης* (у клаузури) *κτитор* (на двору); послјје смрти првога замјењивао би га други (онај на двору). Али ктитор се претоме мјесто двојице одредио једнога игумана. Овај не смије ван у неким случајевима да изађе из града, па пр. кад га позову цар или патријарх или кад би навалила на манастир непријатељска сила, које воље изагнала. Тада истом долази ријеч о постављању игумана. Узима се, да је сам ктитор узео себи првога замјеника. Послјје ктиторове смрти тај ће у збору и договору с неким најстаријим и старијим монасима — изабрати икономом. Описује се чин изборања. Тај иконом сматра се подједно наследником игумана, био да га је овај пред смрт сам увео у ту част, било да је умро прије тога. У овом случају опет описује чин постављања.

Хиландарски типик говори о постављању игумана другојачије. Сава — а то је његов рад и успјех — о царској милости, што је стекао хиландарски манастир: он се као ктитор бјеше увјерно, колико морао потрошити блага, док ће игуман да пође у Цариград да добије царску потврду, док ће се опет вратити. Изградња код „благовјерних царева“ (Исака и Алексија?), да игумани не требају долазити у Цариград, тврде; он је у то име добио и добио у манастир царски „стап“ (штап). Сада се описује избор игумана у тај случај, да је први (пређашњи) умро или се одрекао. О назначивању нема овдје говора, већ се описује избор икономом, епископима и 10—12 настаријих монаха бирају из своје средине игумана. И кад је изабран, изврши се обред. За тај обред употребљене су у хиландарском типик у ријечи, што долазе и у грчком. Овдје се ради о хиротонији игумана, који је дојак био иконом. Ту се чита ово:

305^a (за 20^a): и снѣмъ шѣразомъ поставлѣти игумена. вѣлѣзъшимъ камъ всѣмъ къ црковѣ и въ сѣн типикъ и положѣши на сѣтѣн трапѣзѣ прислонити къ сѣтѣн трапѣзѣ, и повелѣтъ икономъ вѣнчати въ олтарѣ съ шѣмъчнымъ трѣпѣзѣмъ трѣпѣзѣмъ. трѣпѣзѣмъ помѣлѣши ны ѣни помѣлѣши слава. ѣни ѣни призири сѣмъ и вѣждѣ. и нѣ. и шѣмъ в ѣмъ. единажды и единосоушѣи шѣмъ таѣ ѣни помѣлѣши ѣмъ, и поклонѣшѣшѣмъ сѣмъ землѣ прѣ сѣтоу трапѣзоу, и вѣзмъшѣмъ сѣмъ сѣн типикъ и жѣзѣмъ глѣшѣмъ всѣмъ до нѣмъ достоинѣмъ соушѣмъ стати на достоинѣмъ шѣмъшѣмъ. и ставѣшѣмъ икономъ коудѣтъ цѣмъ-кѣмъ вратѣмъ. и ѣмъ толѣмъ кѣмъ икономъ вѣмъшѣмъ вѣмъ поставлѣмъ и прѣтѣмъ гѣмъ и ѣмъ наставѣмъ поспѣшѣмъшѣмъшѣмъ икономъ (крај)

У грчком тексту долазе ове ријечи готово једнаке (Дмитр. стр. 633): *τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ τοῦτο δὲ τὸ τυλὶκὸν ἐπιτιθέντες, προσερεΐσαντες τε καὶ τὴν βακτηρίαν αὐτῇ, προτρέποντες τὸν προχειρῶντα εἰσελθόντα τὸ ἅγιον βῆμα, μετὰ τὸ ὀφειλόμενον τὸ τρισάγιον καὶ τὰ τροπάρια ταῦτα ἔλῃσον ἡμᾶς κύριε, ἔλῃσον ἡμᾶς. Κύριε κύριε ἐπίβλειπον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ ἐπίσχεψαι. Δόξα καὶ νῦν. Μονογενὲς, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ σου καὶ τῷ πνεύματι, καὶ τὰ τριάκοντα κύριε ἔλῃσον, ποιήσαντά τε βαθεῖας γονυκλισίας τρεῖς ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης, λαμβάνειν ἐκεῖθεν τὸ τυλὶκὸν καὶ τὴν βακτηρίαν, ἐπιφωνούντων πάντων τὸ ἅγιος, καὶ ἐξιόντα ἵστασθαι εἰς τὸν ἀρρόδιον τόπον, καὶ ὑπὸ πάντων ἀσπάζεσθαι καὶ τὸ ἐξῆς εἶναι ὁμῶν ἡγοούμενον θεοχειροτόνητον.*

ГЛАВА XIV.

Не може се порећи, да је хиландарски типик у дијеловима, што говоре о избору, јаснији од извода „пролога“ евергетидскога. Послјје постављања игумена долази у глави четрнаестој на ред икономом постављање, ова глава носи натпис: како подовѣмъ икономом поставлѣти. Тому је с нешто другом тенденцијом посвећена и у грчком тексту глава 14-а, која говори управо о случају, када се иконом скинути а други поставити на његово мјесто. Словенски је текст ове главе састављен из дијелова 13-е и 14-е главе грчкога оригинала.

У словенском тексту отпочиње 14-а глава овако: како же и пакы икономом хотице поставити игумена и всен братѣмъ избрати по добродѣтели вашии подобна и въ икономство поставити. да же се шѣразомъ снѣмъ. Овому одговарају ове ријечи грчкога текста: *εἰς αὐτὸς αὐτόν τε καὶ ἡμᾶς πάντας ἐκλέγεσθαι καὶ ἀρετὴν ὁμῶν διαφέροντα καὶ εἰς οἰκονόμον ἀποκαθίσταν* (Дмитр. 633, у 13-ој). Овому може се додати што је већ напријед било: *προχειρίζεται δὲ τρόπον τοιοῦτον*.

настырьскою и҃ккою тинною препокладающа или о кѣ оуставѣ раздрѹшающа всѣкоюдѣ и еком ставляюща хотѣнныи или пакѣскихъ и҃ккихъ стра- ни шекѣкливо съи҃кшаема. Овај пријевод није сва- је тачан, ни у тачности згодан; као на пр. и кѣ оу҃меноу православныхъ повелѣнии отрицающа се, дје није требало преводити предлога *πρός*, пошто и глагол отрицающа се иште гегитив, дакле доста било рећи: отрицающа се повелѣнии и҃гоу҃мена (и и҃гоу҃меновѣхъ); придјев *εὐλογος* бјеше у глави истој два пута преведен ријечју благословенъ, што исто тако незгодно, као овдје православенъ.

Наставак није више једнак. У хиланд. тинику казује се, кад би био такав игуман или иконом, да има скинути и други бољи на његово мјесто поставити. То има и у грчком тексту, али другим ријечима.

То любо и҃гоу҃менъ истъ или икономъ, кѣ же и҃но скрпанти и кѣ едино и(з)воланти на оу҃ч(ш)аго. Богда и много и҃подобнаго прѣставити ѿ прѣд- атиѣства вашиго. а ваши избераннаго вѣведѣте. сего да вставити, да пакѣ покорити се.

У грчком се тексту иза тога црта нова ситуација: кад би иконом био недостојан, а игумана не би — бира се најприје игуман а тада уз његову помоћ нови иконом. Словенски текст не говори о тој гућности ништа, већ каже само што бива с игуманом, који се или одрекао или морао одустати. Ту има и нека паралела међу словенским и грчким текстом:

и а҃ре и҃гоу҃меноу слоучити се изѣсти а҃нко о҃нко волю или ко си҃х ради и҃кконѣ в҃ри, то почитаетъ се кѣ манастири ѣко и прѣвы братъ и҃гоу҃менѣ стани же и сѣдлаици, кѣ цркви же да трапѣзѣ и кѣ прочиѣхъ съхождениѣхъ, ѣдени же бити и кѣ всемъ жити обѣщежиноу҃цимъ.

γοῦτα εἴτε τὰ τῆς μονῆς ὑποτιθέντα τιγὶ καὶ κατα- προδιδοῦντα, εἴτε τι τῶν τοῦ τριπλοῦ διατεταγμένων παραδραμόντα ὅλως καὶ τοῖς ἐαυτοῦ στοιχοῦντα θε- λήμασιν ἢ καὶ σωματικοῖς τισι λάθεσι προφαιδῶς συμφερόμενον... (Дмитр. 634, у гл. 14-ој).

У грчком се тексту важе: ако се нађе такав *πρός* *κυβερνήσιν ψυχῶν ἀνεπιτήδειος* а има други бољи, да се постави тај: *αὐτὸς ἐκείνον πάντως προεπιθήσεται καὶ τὴν οἰκονομίαν προβήσεται ἢ καὶ ἡγορευέσται, οὗτος δὲ μεταστήσεται καὶ πάλιν ὑποταγήσεται* (ibid.).

καὶ τὸν ἀπόβλητον, εἰ βούλοιο, καθίσθαι μὲν εἰς κελλὶον τῆς μονῆς, δευτέρως δὲ ἀξιοῦσθαι στάσεως τε καὶ ἔδρας τῇ ἡγορευέῳ ἐν τε τῇ τριπλῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς συνελεύσεσι, βρώσει τε καὶ πόσει καὶ λοιπῇ πάσῃ διαίτῃ τοῦ κοινοβίου ἀρχούμενον (Дмитр. 635, глава 14^а).

Још се у словенској редакцији говори о том, има ли права игуман или иконом на имовну осонштину.

ГЛАВА XV.

У неким грчким тиницима (гледај код Дмитријевскога на стр. 727) слиједи иза главе о постављању нема посебна глава о епископјарху. У евергетидском „прологу“ нема тога, али хиландарски тиник, а исто и студенички, посветио је епископјарху („класиѣкѣхъ“ зове га тиник) главу 15-у. Она се не подудара у јединоцима с грчким текстом у Дмитријевскога. Не умијем казати, одакле је хиландарски тиник узео своју петнаесту главу, али готово нема сумње, да је и то израђено или по неком грчком тексту или ма обичају манастирском по аналогiji избора иконома. И збиља на ту се аналогiju указује и у тексту: *сѣмши писаномоу елѣвнию ѣко икономѣ и того тѣмже шкразомъ да скрѣшаетъ, тѣмже прѣвращае и҃не класиархово*. У самом обреду, који се донекле поклапа с оним код постављања иконома, вриједио истакути, да се напријед употребљује ријеч *тиникъ* (вѣзмѣши сѣм *тиникъ* 305^а за 20^а), а овдје се тај предмет зове *оуставъ црковны* — ово би могло бити одатле, што је друго лице (можда сам Сава) и҃тио овај додатак о епископјарху. Паралелизам у ствари види се одатле,

код иконома:

тѣрсто вѣсми вѣвающаго да творити г҃и ме- ни прѣдъ прѣстоу вѣчцеу нашоу г҃жею вѣцеу и вѣничеу и сѣ страхомъ г҃еѣкино да цѣликаеѣтъ, а҃м же да поклонити се и҃гоу҃меноу... а и҃гоу҃- мѣтѣмъ кр҃томъ знаменае г҃еѣкино да глѣеѣтъ...

код епископјарха:

и да чинетъ тѣрсто и по вѣкышоу тѣрстоу вѣзнимаеѣтѣ наречены класиархъ оуставъ и ключѣ ѣко и ѿ сами прѣстѣне вѣчцеу нашоу вѣцеу и прихо- дитъ кѣ и҃гоу҃меноу и вѣвѣкаеѣтъ и҃го и҃гоу҃менъ...

По обичају Савину долазе и ту цитити из св. писма. Један је из псалма CXI. ст. 1; други псалма II. 11:

Блажени њоужь воиен се ꙗ н въ заповѣдехъ
его въсхощеть зѣло
работанте ꙗѣи съ страхомъ и радощите се ѡноу
съ трпѣтѣмъ.

Блажени њжжь воиан сѧ ꙗѣ, къ заповѣ
его въсхощетѣ зѣло. (синај. пс.)
работанте ꙗѣи съ страхомъ и радощите
ѡноу съ трпѣтѣмъ (id.).

Како на епископјарха спада дужност надзирати ред црквене службе, то се особито налаже да
за поминање упокојене браће.

ГЛАВА XVI.

Глава шеснаеста носи у слов. тексту натпис: О поучени к братии на ѡгоуѣна чѣсть ѡ
Овај натпис подсјећа довољно близу на грчке ријечи што и овдје стоје пред шеснаестом главом: *Παρακαλῶ τοὺς ἀδελφοὺς περὶ τῆς πρὸς τὸν προεστώτα τιμῆς (καὶ εὐλαβείας καὶ εὐπειθείας)*. Али сам текст шесна
главе у словенској редакцији налази се у евергетидском типу већ у четрнаестој глави, одмах иза
ријечи што говораху о скинутом игуману.

Нѣ молю се, чѣда ѡноу ш ꙗѣ възакљенѣмъ, молю
се, ꙗѣи же и заповѣдаю и скѣдѣти слокоу при
зываетъ, ꙗко дѣлоу съблюденнику и послушнику
съ ѡгоуѣномъ и къ икономъ дръзновение же и
почтѣние ѡ вѣсь бывають, къ вамъ ко и ꙗѣи слово,
ѡ ꙗѣи сѣмъ соудите се, да ѡстоупаетъ ѡ вѣсь за
вѣсть, да ѡстоупитъ соудѣтъ ꙗѣи любу и даръ несо
бѣмъ, соудъ же праведны съблюденне испытѣно
и ѡкрило правды истинны испытѣно да разоуѣ
тъ се, ꙗко самоу призирѣющу въквѣдѣщаго
ѡкоу, сѣмъ же и оутроу испытѣющу, сѣмъ
же ѡ вѣсь съ соудъ же испытѣно да бывають.

*Ἀλλὰ παρακαλῶ, τέκνα μου ἐν κυρίῳ ποθεῖν
παρακαλῶ, μᾶλλον δὲ καὶ ἐντέλλομαι καὶ μάρτυρ
λόγον τὸν θεὸν ἐπικέκλημαι ὡς καὶ τοῦ προῦ
ἔφορον, τῆς ἐμῶν προεστώτων ἧ καὶ ἐμῶν οἰκονόμου
κίριας τε καὶ προκρίσεως παρ' ὑμῶν γινομένης,
ὑμᾶς γάρ μου καὶ πάλιν ὁ λόγος, οὔτινες ἂν εἰς
κριθείητε, ἀπέστω ἔρις, ἀπέστω φθόνος, ἀπέστω
ματαιὰ προσπάθεια καὶ χάρις ἀλόγιστος, κρίσις δ
ὁρθή καὶ στοιχιστὸς ἀκριβής καὶ σταθμῇ δικαιο
καὶ ἀληθείας ἀκρίβεια συνέτωσαν καὶ ὡς αὐτοῦ
φῶντος τοῦ τὰ πάντα βλέποντος ὁφθαλμοῦ, κα
τε καὶ νεφροῦς ἐξετάζοντος οὕτω παρ' ὑμῶν ἡ
τε καὶ δοκιμασία γινέσθω (Дмитр. 635, у глави 14).*

Овај словенски текст не одговара натпису, или да правије кажемо, натпис даје нам право очеки
нешто друго. Ова опомена тиче се случаја, кад би се имао бирати игуман, да буду браћа сложна, да се не про
међу собом, да рјешавају праведно и разумно. Оваква опомена зацјело добро пристаје у положај грчкога те
али не пристаје у наш, гдје је већ био говор о избору и иконому и епископјарха. Али словенски текст
овдје не даје добра пријелода: мј. множине и скѣдѣти слокоу призвао ваљало је превести и съ
тиемъ слокоу кога призвао, надовезати на то ꙗко дѣлоу съблюденника — ријечи и послушнику
поврде у грчком тексту, не знам како је преводилац схватио, као *ἀκροατής* или као *μάρτυρ*, очеки
бисмо свакако и послушника (ако се протеже на кога); *δοκιμασία* не ваља превести дръзновение
искоушение или испытѣние и *προκρίσις* није овдје почтѣние већ прије изберѣние, изволенне, да
ѡгоуѣномъ или же икономъ искоушению (испытѣно) и изкѣрѣноу ѡтѣ вѣсь бывающу; ѡ ꙗѣи
соудите сѧ исто тако није добро, ваљало је рећи иже на се соудите се (или соудъ примѣте). И да
текст разумљив, ван да се каже овако: соудъ же праведны и съблюденне (боље било би изкѣрѣ
испытѣно и ѡкрило правды и истинны испытѣние да сѣмъ соудѣтъ сѧ (ја читам *συνέτωσαν* м). *συνέτωσαν*
— си соудъ же испытѣно ваља исправи: си соудъ же и испытѣние.

И наставак није погођен: али ли что къ вѣсьмъ чловѣчѣствѣмъ не могуѣи расоудити сами
съгрѣшѣни къ сѣмъ, притѣмъ къ ѡноу могуѣноу намъ расоудити зѣмъ ѡкычѣе, творѣи
пагоуѣоу доуши: ове ријечи кажу, да ако по човѣчјој слабости сами собом не би се могли одрѣи
пријеха (неслоге и т. д.), нека се утеку к некому трећему. Али о неком трећем, који би имао између
пресуђивати, нема овдје говора. Грчки текст каже ово: ако би по човѣчјој слабости погрешну пресуд
или (т. ј. учинили неваљали избор), нека узму на ум, куда то води и нека прорачунају, какове би
вастаје штете.

и хъ же слово аще праведно праведни и не-
соудныи соудъ его дѣиѣмъ есть вамъ, дооудѣ-
иѣтъ аще створикъше и осужденныи ѿвѣ-
ножѣмъ — и ово је скроз криво преведено, λόγον
ἐπεσθαι значи „рачун тражити“, ваљало је дакле
сти: и хъ же разлогъ аще праведно праведныи
крочныи соудни възнирѣтъ ѿкъ васъ, не дооу-
иѣ, кого ѿвѣтъника створикъше осужденныи
жати висте могли.

и хъ же, ѿ горе, зломоу и погыѣкъномоу прѣ-
соуда злаго изврасте, нъ толикъ приносите
и нъ тъкмо ономоу нъ и сами свѣтъ и съ вамъ
и, ѣко ономоу же самомоу сѣмоу и самѣмъ
погыѣкъ и съ инѣмъ оуказавше. И ово тре-
е другачије превести: иже вы, ѿ горе, злыи
къкъныи соудомъ (извърании) недостон-
изврасте и толикъ принесете врѣдъ не тъкмо
ѣ, но и самѣмъ же свѣтъ и съ вамъ къкъ-
и, ѣко ономоу же самомоу и вамъ погыѣкъ
и оуказавше (боље наведѣше).

Наставак овога доста се добро разумије у пријеводу, само љу свратити пажњу на облике гредоу
васъ, паче же съблюдаю вашоу сходящюую волю — то су на српску дотјерани бугарски облици парти-
ципи: гражд мј. грады, съблюдаѣ мј. съблюдаѣ, имало би се дакле читати: гредѣ (или гредѣ) же
съ, паче же съблюдаѣ вашоу сходящюую волю и единъ свѣтъ (ἐπόμενος δὲ μᾶλλον ἔψεται τῇ συν-
γνώμῃ καὶ ὁμοφροσύνῃ).

Крај главе шеснаесте опет се не поклапа с текстом грчким, који је под крај главе четрнаесте, т. ј.
за ријечима управо наведеним. У грчком се тексту каже: ако не будете сложни међу собом, већ се
пате на разна мишљења, он (т. ј. игуман) не ће о вама рачуна водити, већ поставити кога усхтије.
ишдарски тини говори нешто са свим друго: ако ви (монаси) не ћете да послушате мојега (Савина)
и, изаберите си другога „наставника“, који ће угађати вама и вама се покоравати, а не ви њему. Глава
ује опћенимъ ономеном против „супротивословника“. Ово десетак врста изгледа као лични додатак Савин.

ГЛАВА XVII.

Глава седамнаеста посл натпис „о поучении игоуменоу къ брати и о исповѣдании“ — тако се
чита и у грчком тексту као натпис петнаесте главе: περὶ τοῦ τῷ προεστώτι τοῖς ἀδελφοῖς ἐξαγορεύειν.
текст, што одговара нашему хиландарскому те долази под овим натписом, чини ондје петнаесту главу
четка до краја. Пријевод је словенски у главнومه тачан, колико се може говорити о тачности вод
иоца, којему смо већ открили много слабих страна у познавању грчкога језика. Истакнућемо неке
ије погрешке.

поспѣшите се ѿ дѣлахъ вашихъ емоу же нало-
похожденнии къкъ — није добро преведено, нити
κατέδειν ондје наложити већ изложити или
ити, нити је κινήματα, гдје се о души говори,
едини, већ движенни, дакле овако: поспѣшите
раво требало би рећи ѣко поспѣшите се) доушъ
къ емоу изложити (съказати) дѣвиженнии въсп.
да ѿвоудоу же вънимаѣ вашоу любовъ къ свѣтъ
иъ вамъ есть и наложеннии въквѣражѣтъ — ни
је згодно преведено; ако већ допустимо, да је
могло бити преведено ријечју любовъ, али

ὡν τὸν λόγον εἰ δικαίως ὁ δίκαιος καὶ ἀπαρλό-
γιστος δικαστὴς εἰσπρατιόμενος ἔσται ἀφ' ὑμῶν, οὐκ
οἶμαι τίνα ἂν τὸν ἀπόλογον ποιησάμενοι τὴν κατὰ-
κρισιν ἐκφυγεῖν δυνήσασθε. (Дмитр. 636, гл. 14).

Преводилац оставио је за λόγος обично значење
слово, а δικαστής није превео соудни, већ соудъ, на-
покон ἀπόλογος није схватио ондје као личну ознаку.

οἱ γε, φρεῦ, κακῶ καὶ ὀλεθρίῳ προκρίματι τὸν
ἀνάξιον προεκκρίνατε, καὶ τοσαύτην ἐνέχκατε τὴν βλάβη-
ν οὐ μόνον ἐκείνῳ, ἀλλὰ δὴ καὶ σφίσιν αὐτοῖς καὶ
τοῖς σὺν ὑμῖν πᾶσι λοιποῖς, ὡς αὐτῷ τε τούτῳ καὶ
ἑαυτοῖς τὴν ἀπόλειαν μετὰ τῶν ἄλλων προσηνεχότες.
(Дмитр. 636, гл. 14).

У ријечи ѿви же може се тражити ѿ вы же или
вы же или а вы же. Како је преводилац без главе
радно, показују ријечи зломоу и погыѣкъномоу прѣ-
жде соуда: придјевн κακῶ καὶ ὀλεθρίῳ изражени су
дативом, а προκρίματι схваћено је као као да стоји
у тексту πρὸ κρίματος!

σπεύδειν τὰ τῶν ψυχῶν αὐτῷ ἀνατιθέσθαι κινή-
ματα πάντα.

ἵνα ἐντεθῇ αὐτίκα τὴν πρὸς αὐτὸν σχέσιν τε
ὑμῶν καὶ διέσιν ὅποια χαρακτηρίζοιτο.

διάθεσις није никако наложенне, прије могло би се рећи расположење, дакле: да отъ овоудоу (или отъ тоудоу) акне же вашоу любовь къ сѣбѣ и расположење въображають.

помысливши же не ихъ же си исповѣдалъ прѣжде, рѣшмы, нь елико въ дѣи и въ часѣ стоужающе вамъ — ни ово није добро преведено, боже било би и разумљивије овако: помысливши же не ихъ же есте исповѣдали прѣдъшествовавшии (или прѣждѣнии), глаголю, нь иже елико въ дѣи и въ часы сѣтоужають вамъ (или партиципально: нь елико въ дѣи и въ часы сѣтоужающаи вамъ).

ни ео есте ни есте чловекомъ соущиимъ вамъ и не помысливши нѣкоу лоукаво николиже и не-Шложенне доброу боудѣте дающе — ово опет није складно преведено, већ овако било би сносније: ни ео есте азѣ, ни есте каи чловекомъ соущимъ и не помыслити нѣчто лоукаво николиже, и не боудѣте отъложенне доброу дающе (тачније: отъложеннию доброу дающе).

по — дѣиимъ томъ пастыри (од. рук. подѣиимъ томъ пастирѣ, студ. по едѣиимъ томъ пастыри) — за цијело било би боље: подѣи едѣиимъ и тѣмъже пастыримъ, али преводаца чини се да је написао: по едѣиимъ томъ пастыри.

Другъ другѣ ниѣте се и въ единомъ скоудите се тѣло под единою главою, по кожьственомъ Павлѣ, начело кованни доуху — ово је паратраза ријечи ап. Павла к Ефесцима II. 20—22, гдѣ последње ријечи у пишат. тексту овако гласе: ѡ немъже въсако зданнне сѣставляють се, растеть въ цркви свѣтоу ю ѡ господи, ѡ немъже и въ сѣздають се въ жилище кожни доухомъ (ср. још IV. 16) — одатле се види, да би мјесто несрећног пријевода начело кованни разумљивије било, да је преводаца рекао сѣзда-ниемъ доуха. Глагол скоудити није зло изведен мј. пишатовачког „чланьи сѣставляемъ“. (Ефес. IV. 16).

аци ли боуде кто непрѣклоннѣ, непрѣклоннѣ же и непрѣстаемъ — овдје један адјектив није ни преведен, можда у грчком извору није било ријечи *ἀμελίχτος* (од прилике неочекажени), а непрѣстаемъ није згодна ријеч за *ἀνένδοτος*, ваљало је превести неочекујућъ или непрѣстоујућъ.

или къ веѣщемоу ѡѡу ꙗкоже сѣкши писаномъ.

и ономоу помысливши налагати постирають — и то је незграпан пријевод, *προσπαντιθέναι* било би најтачније прикъзлагати (ср. посл. к Галаѣан. II. 6), боље излагати, а *διατείνεσθαι* било би најтачније растезають се, боље старають се или напрезають се. Могло би се мислити, да у постирають ваља тражити постараетъ (се)! Али и студ. текст нише прѣстирають.

λογισμοὺς δὲ οὐ τοὺς προεξαγορευθέντας προλαβόνσι, φαρμὲν, ἀλλὰ τοὺς ὁσημέραι καὶ ὡραριοχλόουσι τὰς ἡμέρας.

οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ἀνθρώπους ὅστις μὴ καὶ λογίζεσθαι τι ποιηρὸν ποιῇ, καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ κελόν ἤτε διδόντες.

ἢ ἐν καὶ τῷ αὐτῷ ποιμένι.

ἀλλήλων τε περιέχοισθε καὶ εἰς ἓν συνῶγεῖσθε σῶμα ὑπὸ μιᾷ κεφαλῇ κατὰ τὸν θεῖον ἀπολὸν τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ πνεύματος.

И овдје је преводаца доказао незнање гр. језика, он је једну ријеч *ἀρχιτεκτονία* раста-двије *ἀρχή* (начело) и *τεκτονία* (*τεκτονία*), и значи ковање (т. ј. дуплердук).

ἐν δὲ τις ὢν ἀκαμπής καὶ ἀμελίχτος, ἀπὸ τε καὶ ἀνένδοτος.

ових ријечи нема у грчком тексту те је главе седме истакнуто, да хилаандарски тини-мана говори о оуу.

καὶ αὐτῶν τοὺς λογισμοὺς προσπαντιθέναι τοῖς.

шко и Фтржноућна и разектираник и ескког
ого несѣставна и сѣмоућрениа и ерѣдоу повиньн
овдје је вриједно свратити пажњу на пријевод
е-кцирание за *διόστασις* и на несѣставније за *ἀκα-
ταστα*.

ГЛАВА XVIII.

Глава осамнаеста поклана се с шестнаестом грчкога текста, само натпис није једнак. У грчком такође *Παραίνεσις πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς περὶ τῆς πρὸς τὸν προσημίτην τριῆς* — тај смо натпис нашли у танд. типнику већ код шеснаесте главе, а у осамнаестој глави хиланд. типника стоји овај натпис: **О запо-
дъ къ брати поучение** То је свакако требало нешто складније казати, на пр. **о запоукѣди къ братни**; ма другим натписима могло би се очекивати: **пооучение къ братни о запоукѣди**. Додатак **о запоукѣди** гао је бити изазван првим ријечима самога текста.

Си же да кь вама пакы заповѣдѣ — ово је не казано, него ли у грчком тексту, гдје стоји овако: *υπερ* и *οις* к вама обратим* (с обзиром на главу снајесту). Може бити је преводилац побркао оба гола *τροπιδουαι* и *επιτροπιδουαι*.

въ всю чѣть и въ все добромысльство, въ всѣ
сѣни, въ все покореніе несоумнѣно, въ все по-
ухи въ нгоумноу кашемоу сквршающе — кад
вѣ *αποσφραγτες* преведено глаголом сквршающе
сло се реѣи такоѣр схраняюще), није никако
бало стављати предлога въ испред акузатива, вѣ
ко: *βουδ'ετε* ми всю чѣсть и все добромысль-
во . . . сквршающе.

ѣкоже и ꙗкомоу ѿ стѣхъ ѿць речено естъ —
 ꙗкоже било би боље, да је преводилац схватио латин-
 сѣ субјекат активне реченице те превео: ꙗкоже и ꙗ-
 комоу ѿ ст. ѿ. р. е.

СЛОВО ВЪЗДАТИ ХОТЕИЕ — веза ријечи ниште, да
 РАЖЕ: СЛОВО ВЪЗДАТИ ХОТЕТЬ.

и тко глава прочиѣ чти дѣла оуслышаниѣмъ
и поработаѣмъ — и овдѣ је текст нагрѣен и
инструкција погријешена, ваљало је рећи: и тко
моу прочиѣ чисти тѣла оуслышаниѣмъ жи и пораб-
таѣмъ (sc. њи). И ако се у свим текстовима по-
кла ријеч дѣла—дѣла, онет то не може бити што
то, во гријешки једног писца мј. тѣла.

παρενθὺν διωχόμενος.

ἀλλ' ὡς ἐαυτὸν ἀλλοτριῶν οἷς ἄρα κακῶς, ὃ Θεοῦ
πάντα βλέποντες ὁφθαλμοῖ, κακῶς καὶ λίαν ἐπικινδύνως
βεβούλετο.

Мјесто **отътоужданіе** се могло би се у пријеводу казати **тоужда се твори**. Глагол *βεβούλετο* е дативом *оу*; тумачим: којима је савјете (зле) давао.

ὡς διασπασμοῦ καὶ διαστίψεως καὶ πάσης ἑλλης
ἀκαταστασίας καὶ τορρυχῆς καὶ βλάβης μῆτις.

ἡμεῖς δὲ, ἵνα πρὸς ὑμᾶς καὶ πάλιν τρέψωμαι.

εἴητι μοι πᾶσαν τιμὴν, πᾶσαν εὐνοίαν, πᾶσαν
 ἐνλάβειν, πᾶσαν ἰσοταγὴν ἀδιάκριτον, πᾶσαν ἐννεύ-
 θειν ἐπὶ ἡγομένῳ ὑμῶν ἀποσώζοντες.

καὶ θάψουσιν αὐτὸν ἐν τῷ θέρει πατρῶν εἰρησται.

Датив *τινὶ* стоји ондје мјесто обичнога *ἐπὶ τινός*.

λόγον ἀποδοῦναι μέλλουσι.

καὶ ὥς κεφαλὴ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ σώματος ἑν-
χοῦσμέν τε καὶ ἰσχυροποιούμεν.

Цитат из посланице ап. Павла к Јеврејима XIII. 17 изведен је према готовому словенском јеводу како доказује ова паралела:

ПОВИНОУИТЕ СЕ КЪ ИГОУМЕНОМЪ ВАШИМЪ И ПОКАР-
РКИТЕ СЕ · ТИ БО БЪДЕТЬ Ш ДІШАХЪ ВАШИХЪ, ККО
СЛОКО ВЪЗДАТИ ХОТЕЦЕ.

ОУТВЕРЖДАЮЦЕ СЕ, ПООУЧАВАЮЦЕ, МОЛЕЦЕ СЕ, ТРЪ-
ПЕЦЕ, РАЗОУМКУЦЕ ДРОУГЪ ДРОУГОУ ВЪ ПООЦРЕНІЕ
ЛЮБЕВЪ И ДОБРЫХЪ ДѢЛЕСЪ — овдје је два пута за-
мјеница се сувишна, а уз разоумкуце ваљало је ка-
зати ДРОУГЪ ДРОУГА.

ККО РЕЦИ, ВАЉАЛО ЈЕ ПОПУНИТИ ИКО ПРОСТО (ИЛИ
СЪ ПРСТА) РЕЦИ.

ТЪЦЕЦЕ СЕ И ПРАВАКТИ — ВАЉА ЧИТАТИ ТЪЦЕ-
ЦЕ СЕ ИСПРАВАТИ, ТАКО И ИМА У СТУДЕНИЧКОМ ТИПИКУ.
Одески рукопис није више могао прочитати с послѣје
и те је зато прекренуо ПРАВАКТИ у ПРАВИТИ.

Цитати из јеванђеља Јов. XIII. 34 (XV. 17) XIII 35 подударају се готово ријеч по ријеч са м
словенским пријеводом; види се да је преводилац пријевод јеванђеља знао добро наизуст; не бих река
му је ради оваких кратких ријечи требало записивати у текст.

Пишат. текст:

ПОКИНОУИТЕ СЕ ИГОУМЕНОМЪ ВАШИМЪ И ПОКАР
СЕ · ТИ БО БЪДЕТЬ ПО ДОУШАХЪ ВАШИХЪ, ИКО
КЪЗДАТИ ХОТЕЦЕ.

*ἰποστηρίζοντες, νομιθεοῦντες, παρακαλοὶ
ἀνεχόμενοι, κατανοοῦντες ἀλλήλους εἰς παροξὺ
ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων.*

καὶ ἀπλῶς λέγειν.

σπεύδοντες κατορθοῦν.

ГЛАВА XIX.

Глава деветнаеста подудара се већ у натпису с грчким текстом, у којем је то глава седамна
Пооучение къ игоуменуу: *παράνεις πρὸς τὸν προεστώτα*. Додатак и *ὡς δὲ* ДХКНОМЪ пије био сувиш
ако га је већ рано неко истрѣо. У пријеводу има обичних нетачности, које ћемо приказати.

ККЕ ШЧСКО НХЪ СЪКРЪШАЕ ДОБРОМЫСЛЪСТКО —
овдје би свакако требало НХЪ ПРОМІЈЕНИТИ У НМЪ.

ШСЛАВНО НАМЪ СОУДИТИ — ПРЕМА ГРЧКОМУ ТЕК-
СТУ ВАЉАЛО ЈЕ ПРЕВЕСТИ СЪНИСХОДИТЕЛЪНОМЪ (ИЛИ СЪНИ-
СХОДЕШЕМЪ) НАМЪ БЫТИ (Т. Е. СОУДИТИ СЕ).

ККО НЕМИЛОСТИВОУ И НЕНАВИДЦЕЦЕ ШСОУЖДАТИ
— И ОВАЈ ЈЕ ПРИЈЕВОД ТЕЖАК, НЕТАЧАЈ; БОЉЕ БИЛО БИ
ОВАКО: ККО НЕМИЛОСРЪДОМЪ И БРАТОНЕНАВИСТЪНИКОМЪ
ОСОУЖДАЕМОМЪ (ИЛИ ОСОУЖДЕНОМЪ) БЫТИ.

И ПОДОБНОЕ ПОМОЩИ ПРИНОСИТИ ИСПЪКЛЕНІЕ И
СЪНАКДѢНІЕ ЕЖЕ ПО ИСТИНѢ НЕМОЦНЫ ОУДЪ ИЛИ ТѢ-
ЛЕСНО ИЛИ ДІШЕНО СЪ ЛЮБОВІЮ И СЪ ШЧСКИМЪ ДО-
БРОМЫСЛЪСТКОМЪ ПРИНОСИТИ — ИИ ОВАЈ СЕ ПРИЈЕВОД
НЕ МОЖЕ РАЗУМЈЕТИ; ИНФИНИТИВ ПРИНОСИТИ ВАЉАЛО БИ
ПРОМІЈЕНИТИ ИЛИ У ПАРТИЦИП (ЈЕР ЈЕ *ἐπισκέπεται* пре-
ведено ПОСѢКІАЕ), ТАКО СЕ У СТУДЕН. ТЕКСТУ ЗБИЉА И
ЧИТА, ИЛИ У САД. ВР. С ДА: ДА ПРИНОСИТЬ; ПОМОЩИ
ВАЉА РАСТАВИТИ У ПО МОЩИ, У ЦІЈЕЛОМЕ ОД ПРИЛІКЕ
ОВАКО: И ПОДОБНОЕ (БОЉЕ ПОДОБАЮЩЕ) ПО МОЩИ
ПРИНОСИ (ИЛИ ДА ПРИНОСИТЬ) ИСПЪКЛЕНІЕ И СНАКДѢ-
НІЕ И ПО ИСТИНѢ НЕМОЦНЫ ОУДЪ ИЛИ ТѢЛЕСНО
ИЛИ ДОУШЕЧНО СЪ ЛЮБОВІЮ И СЪ ОТЬЧСКИМЪ ДОБРО-
МЫСЛЪСТКОМЪ РАССМАТРИАЕ (ДА РАССМАТРИАЕТЬ); НА ОВОМ
ПОСЛѢДНЕМ МЈЕСТУ ПРИНОСИТИ ЗА *διαβασιάσει* НИКАКО
НЕ ОДГОВАРА СМІСЛУ.

τὸ ὅλον πατρικὴν αὐτοῖς ἀποσώζων τὴν ἐν

συνκαταβατικὸς ἡμᾶς κριθῆναι.

ὡς ἀστυπαιθεῖς καὶ μισαδέλφους κατακρι

*καὶ τὴν ἀρμόζουσαν κατὰ τὸ δυνατόν εἰσά-
γειαν καὶ ἐπιμέλειαν καὶ τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀσ-
μέλος εἶτε σωματικῶς εἶτε ψυχικῶς μετὰ ἀγά-
της πατρικῆς εὐνοίας διαβαστάσει.*

Ово су ријечи св. Василија, којима налаз
ману, како ће поступати с појединцима.

Ταῦτα δὴ καὶ τὰ περὶ χειροτονίας τῶν ἡγουμένων
τε καὶ οἰκονόμων.

У тексту ове главе, кад се испореди с грчким, долазе неке незнатне промјене и као свагда

οὐκ ἀνυκρινούσι.

οὐδὲ λόγον ποτὲ ἀπειρήσουσιν ἐφ' οἷς ἴδω-
 ζονται τε καὶ ἐξοδιαζοῦσιν.

И овдје λόγος не значи слово, већ разлог, причина.

Ὁμοῖα нема у грчком тексту.
ἀλλ' οἱ δὲ αὐτοὶ οἱ καθηγοούμενοι.

У грчком се тексту важе само $\tau\acute{\alpha}$ $\tau\eta\varsigma$ $\rho\omicron\upsilon\tau\eta\varsigma$

Овога нема у грчком тексту.

εἰ γὰρ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μὴ ὑπάγεσθαι ἐν
τάσει τῶν πραγματοποιέντων αὐτοὺς κεκρίκαμεν.

Ових ријечи нема у грчком тексту.

διὸ καὶ προσεχτέον αὐτοῖς μὴ ἐμπιστεῖν εἰς τὸ
θεοῦ ζῶντος. καὶ γὰρ ἡμῖς οὐχ ἰκανῶμεν ἰσθῆναι
αὐτοῖς ἐπιβεβαιῶν τὸ ἐπιτημιον τῆς ἀνερ λόγου
θεοῦσης ἐξόδου καὶ καινοτομίας τῶν τῆς μοῆσης
ματίων τε καὶ χορηγίων, ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ
κρίσιν οὐ διαφεύξονται, ἵν' καὶ ἐπιτηρηζόμενοι
ταῦτα γράφομεν.

τοποῦτον ἰδεῖς ὁφθαλμοῖς καὶ ἀναιδέσιαι

ГЛАВА ХХІ.

Глава двадесет прва хилаандарског тапика одговара деветнаестој грчког текста, али натпис није так, а и у тексту словенском има које што другојачије, т. ј. краће је казано или посве изостављено. Спис: О сѣказани закѣ (и) нѣкѣ и книгѣ црковныхъ, грчки: *Περὶ τοῦ ἀνεκλόηται εἶναι τὰ ἱερά, τὰς καὶ εἰκόνας. . .* У слов. тексту биће ваљда било казано овако: сѣказаније (или може бити оуказаније) о кѣсахъ и нѣконахъ и кнѣгахъ. У тој се глави говори како се манастирске ствари не смију покренути (тј. продати) из манастира, ван у ванредним несрећним случајима: за неузимање у грчком је тексту употребљен израз *ἀνεκλόητος*, у слов. пријеводу *непрѣтворѣнъ*. Испоредићемо, колико се може.

и много всего стежання црковного.

не тѣмо же да не творна коудѣтъ — овдје живали бисмо не тѣкѣмо же да не прѣтворѣна.

Сада је даље нешто изостављено, то су грчке речи заграђене.

да иже ѿ сѣхъ и кѣкто ѡтимае възимаеъ кнѣги и и кѣкѣ, цркви покрадении да вѣпадаеъ въ кѣхъ и о сѣхъ законѣна понѣства (читај понѣсѣства) оуждени естъ — пријевод законѣно понѣсѣство грчке ријечи *νόμιμοι εὐθύναι* није баш згодан, боље би био законѣно наказаније, а може бити испрва и не било у тексту понѣсѣство, већ некакав други рад.

иноу праведныхъ виноу оуказѣнути и сѣхъ орити или прѣтворити ни мы ни инъ и кѣкто кроноудроуе да повеати — а ово је поремећено неразумљиво у пријеводу, ваљда је било испрва тако: иноу ко праведноую виноу възетѣ сѣхъ орити или прѣтворити ни мы ни инъ и кѣкто кроноудроуе не повеати (боље не повѣдаеъ).

тѣкѣмо слоучившихъ се въ годѣ напасти, ѿ члении манастироу слоучившихъ се пожари или троуса пасти се или ино црѣ еже коудѣтъ манастироу на помоу а много ничѣсоже не имѣтъ ни кѣти цѣрѣ. Ово је према грчкому не само знатно скраћено, већ и доста замршено, без оригинала тешко би га разумјети, што је хтио текст да каже. Види се, да словенски текст говори само о пожару, о трешњи и пропасти ствари, без којих је тешко бити — ако тим случајима других срѣсти није,

тогда да подвижниа коудѣтъ сѣк — ту је једна ријеч *εὐλόγως* остала непреведена.

иъ не потаено ѣдинѣкѣ игоуѣномъ, иъ вѣсѣю архѣишю братѣю да естъ оуговорѣно и оуправлено. Ово је кратак извод из опширног грчког текста, у њему се све потанко описује, како се у том случају поступа.

ових ријечи нема у грчком тексту.

οὐ μόνον δὲ ἀνεκλόηται.

(ὅτι τε πόλιν πολλὴν καὶ μόχθῳ προσελεχτήθησαν καὶ ὡς ἀναθήματα τῇ κυρίᾳ ἡμῶν καὶ δεσποίνῃ τῇ ὑπερίᾳ θεοτόκῳ καὶ εὐεργέτιδι ἀφιερώθησαν).

ове три врсте грчког текста не долазе у пријеводу.

καὶ ὁ τοῦτων τι ἀποκτησόμενος ἢ ὑφαιρησόμενος διὰ πρόφασιν τὴν ὀλιγοῦν, τῷ τῆς ἱεροσυλίας ὑποπτεῖται ἐγκλήματι καὶ ταῖς ἐπὶ τοῦτω νόμοις εὐθύναις ἐπὶ ὁδὸς ἐστίν.

ἐτέραν γὰρ εὐλογον πρόφασιν τοῦ ὑφαιρεσθῆναι τινα τοῦτων ποιήσασθαι ἢ ἀποκτησθῆναι οὐδ' ἡμεῖς οὐτ' ἄλλος τις εὐφρονῶν ὀρίσται. . .

εἰ μὴ τὴν ἐκ τυχερᾶς συμβάσεως περίστασιν, τὴν ἐξ ἐμμετρημοῦ τυχόν γινομένην (ἢ ἐπιδρομῆς τινῶν πολεμίων, τὴν μονὴν ἴσως τεφρωσάντων ἢ καὶ ἀπὸ βάρβαρων καταρριφάντων) ἢ καὶ τὴν ἀπὸ σεισμῶν καταπτώσιν καὶ ἐπιχαλῖα πολλῆς ὅτε δέοντο τῆς ἐξόδου εἰς περιποίησιν ἢ καὶ ἀνέχεσθαι — Овдје су заграђене ријечи, којих у пријеводу нема.

τοῖς γὰρ εὐλόγως ὑφαιρεθήσονται.

ἀλλ' οὐδὲ λαθραίως ἢ ὑφ' ἐνὸς καὶ ἀνωῖστί, ἀλλ' εἰς προὔπτον καὶ ἀριθμῶς σκευόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦ προσετίωτος, τοῦ οἰκονόμου, τοῦ ἐκκλησιαρχοῦ καὶ τῶν λοιπῶν προκρίτων διακονητῶν. У грчком савједи још седам или осам врста текста!

ГЛАВА ХХІІ.

Глава двадесет друга, и ако је кратка, не поклапа се, као што је иначе обичај, с грчким текстом јед по ријеч, већ само опћенито. Говори се о полагању рачуна, т. ј. о уписивању у књиге. У грчком каже тому *ἀναγράφειν*, у пријеводу излагати се, дакле о изложени къ вѣкѣмъ еже подѣкаѣтъ излагати се,

и съ нгоуменою сѣкстию — како ове рјечи
исе од приједога χωρίς (безъ), ваљало је превести
тако наопако, т. ј. и безъ нгоуменомъ сѣксти.

наоучаени и ѿ зла не ѿстоупаени да имоу се
повѣдають — разумљивије било би: наоучаени
бодоути и отъ зла не отъстоупаюцима да
се заповѣдають (запрѣтити).

καὶ τῆς τοῦ προεστῶτος ἐιδίσεως (sc. χωρίς).

ρουθετούμενοι καὶ μὴ τοῦ κακοῦ ἀπεχόμενοι ἐπι-
τιμηθήσονται.

ГЛАВА XXIV.

Глава двадесет четирта разликује се од грчког текста само у натпису. Хиланд. типик пише овако:
не имати никомоу же въ келии ѣдениѣ ни питиѣ ни коша и до мѣднице едне (т. е. *περὶ τοῦ μὴ ἔχειν
δενὰ ἐν κελίῳ βρώσιν μηδὲ πόσιν μηδὲ ὀπώρας ἄχρι καὶ ὀβολοῦ ἐνός*), а грчки каже: *Περὶ τοῦ μὴ ἐπιτιθήσεις
ἀς ἔχειν παρὰ τὸν κανόνα τῆς μονῆς καὶ περὶ τοῦ μὴ λαθροφαγοποιεῖν καὶ λοιπῶν.*

У пријеводу кратког текста истакнућу ове нетачности:

и сѣжанние иѣкоие нмоуше — въ заповѣди да
падеѣ, боље било би: и сѣжанние иѣкоие при-
рѣтаени (или приокрѣтаюцима) — да въпадеѣ
и да въпадоути).

аце не покаюѣ се — тачније било би: аце не
повѣдаюѣ се.

и поучениѣ приемиа — није довољно разговни-
то, мј. поученима ваљало је одабрати другу рјеч,
пр. повѣданима, повѣсти, јер се ту не ради о поу-
цима, већ о свакојаким гласовима и извјештајима са
ране пријатеља или родбине.

καὶ οἱ ἐπιτιθήσεις τινὰς ἐπιτιμώμενοι — — τῶ
ἐπιτιμῶν ὑποπεσοῦνται.

εἰ μὴ ἔξομολογοῖτο.

καὶ ὁ μηνόμενα δεχόμενος.

К овој је глави у слов. тексту урачупан још и
почетак грчкога текста 23-е главе: *προσχεῖσθαι καὶ
τοῦτο τοῖς εἰρημέτοις*: да приложиѣ се и снѣ въ
реченима.

ГЛАВА XXV.

Глава двадесет пета опет се разликује само у натпису, који у хил. типичу гласи овако: *Ὁ ἴκο
βωσιμὸς числоῦ въ касъ кѣти, нѣ аце и мало нѣ съ љубокнио* (*περὶ τοῦ ὅτι οὐ βουλόμεθα ἀριθμὸν ἐν
τῇ εἶναι, ἀλλ' καὶ ὀλίγους, μετ' ἀγάπης δέ*), то су рјечи што се понављају у самом тексту, а у грчком
и натпис овако: *Περὶ τοῦ μὴ ἀριθμὸν εἶναι ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ τοὺς ἀρετικῶς ἔχοντας τῆς διατροφῆς
τοὺς εὐλαβεῖς καὶ μὴ τοὺς ἀτάκτους καὶ ἀπειθεῖς εἶναι ἐν τῇ μονῇ.*

У тексту има опет неких ствари, које нису исправне:

и велико говѣниие и љубовѣ и единомыслиество
ниѣхъ въскхъ исповѣдаѣ се почтенама нгоуме-
и нхъ и въ трѣпѣни и смѣрени срѣца повинуюѣтъ
— ни овог низа реченица није умио невјешти пре-
дзац тако удесити, како би изашао добар смисао.
иу *ἡγοῦνται* значи исповѣдаѣ се, *προτιμητέον*
је умио саставити са *τῶν πάντων ἄλλων*; превести
ваљо је овако: и велико говѣниие и љубовѣ и еди-
номыслиество ниѣма ксѣма мѣнѣти (или непѣноу-
ѣ) прѣдъпочитаемо, нгоуменомъ же нхъ въ касѣма
спѣнни и смѣрени срѣца повинуюѣтъ се.

καὶ ὅσοι τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν
ὁμόνοιαν τῶν ἄλλων πάντων ἡγοῦνται προτιμητέον καὶ
τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ καὶ ταπει-
νώσει καρδίας ὑπεικονοῦν.

ГЛАВА XXVI.

Глава двадесет шеста а у грчком тексту двадесет четврта подударају се готово рјеч по рјеч,
је је и пријевод за чудо добар. Може се само приговорити, да је мј. *паче* кѣмъ *μᾶλλον χρηστὸν* ваљало

рећи пачи благо, мј. любовню закономъ дѣховнымъ (*ἀγάτης νόμος πνευματικῆς*): любовенъ законъ дѣховный, а мѣсто аще ли соудѣть кто по единому въ келияхъ да соудитъ игоумены (*εἰ δὲ τις καὶ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κελίοις κρίνοι ὁ προστιώς*) било би тачније: аще ли соудитъ игоуменъ быти кому по ному въ келияхъ.

ГЛАВА XXVII.

Глава двадесет седма, и ако се тиче истогa предмета, као у грчком глава двадесет пета, и се текстови не поклапају. Грчки текст говори опћенито, нека се одијело купује и даје према потреби се препоруча штедња и без велике потребе да се не тражи поро. Хиландарски типик улази у детаљ, приближава тексту грчком другог типика, који је у Дмитријевскога наштампан на стр. 744. Особито је мисао у оба ова текста једнака. Хиландарски типик говори: **повелѣамъ кнѣхъ да имъ даю расу и кошуљу видѣхъ инавенстнѣ димеомъ рѣптаниа кнѣи въ нѣхъ многа** — а у грчком се каже: *περὶ τῆς ἐνδριμενίας καὶ ἐποδήσεως καὶ παντοίας ἄλλης σωματικῆς περιβολῆς τῶν μοναχῶν ἐβουλόμην διδοῦσθαι ἐκ τῆς ἐλπίδος αὐτῶν διαδοῦσθαι ἕως ὥς τὰ πολλὰ ἐπακολουθεῖ...* Зато је по хиландарском у типикѣ пошљено, да пошак добије расу и кошуљу — иначе да се даје у новцима: а на годишњи вѣски брати подати по перкерѣ, да си кошуљу вѣждоу, а у грчком стоји: *κρίττον ἡγησάμην διὰ νομισμάτων τῆς ἐνδριμενίας ἐκάστῳ τῶν ἀδελφῶν ἀναπληροῦσθαι... δοῦναι τοῖνυν ἐκάστῳ τῶν ἀδελφῶν* — — јединостима се и ова два текста разликује: грчки говори о *καὶ ἑκάστῳ ἐξάμηνον ἢ τὰ νομίσματα*, а додатак, у којем се наводе *ἐπέρπτερα δύο*, те ако би манастир напредовао, чак *ἀνὰ τρία ἐπέρπτερα ἐβουλόμην ἐκαστὸν τοῖτοῖς διδοῦσθαι*. Хиландарски типик изузима обућу те оставља то на вољу игумену, исто тако потребе „въ кааигнихъ“ и „въ пошкномъ расѣк“. У тој се глави хиландарског помиње још, колико добијају масла на расвјету ћелија, у грчком тексту нема тога.

ГЛАВА XXVIII.

Глава двадесет осма наређује казне онима, који би немарно полазили прквену службу. У евергетидском тексту нема тога, али у оном другом типикѣ код Дмитријевскога на стр. 738 има нешто слично, али само у врло опћенитим цртама. Под крај главе говори се о читању, а то као да би имала бити и глава, јер је у хиландарском екземплару „на празнини листа с леве стране“ написано **о чтѣ**, и у рукопису **о чтени**. У студеничком није тај напис истакнут. О читању говорило се у краткој глави 9-ој, а што се спомиње въ канархани, мисли се на дужност грчку *κανονάρχης*.

ГЛАВА XXIX.

Глава двадесет девета хиландарскога текста опет се подудара с двадесет шестом грчкога. Напис вије једнак, и ако је у ствари исто. Хил. текст гласи овако: **О томъ кко (ни) комужи ни осоекъ ни ксти оу кели** (*περὶ τοῦ μηδενὶ εἶπειν καὶ ἰδίαν μηδὲ φρεῖν ἐν κελίῳ*), а у грчком тексту *τοῦ πάντας τῇ αὐτῇ βρώσει καὶ πόσει... χρᾶσθαι ἐκτός τῶν προμανῶν ἀφρώσεων*.

О снѣхъ же и снѣ камъ — не о снѣхъ већ въ снѣхъ же ваљало је превести; или по снѣхъ же.

Да боудеть вѣтмъ камъ снѣ кдение же и пнѣ — није добро снѣ кдение, већ је требало превести **тожде кдение**.

• **а не варити камъ повелѣамъ ни тѣмъ самоу игоуменуу ни икономуу ни епископуу ни иноуу ни комуруу ѿ братнѣ прѣкыкающе въ камѣхъ стадѣ** — словенске ријечи дају само исти смисао, а нису пријевод приложеног грчког текста. Али сада долази оригиналан уметак, који ни у калуђерском

Ἐπὶ δὲ τοῖτοῖς καὶ τοῦτο ἔμειν.

ὥς ἂν εἴη πᾶσι ἔμειν ἢ αὐτῇ τροφῇ τε καὶ

καὶ μὴ διαφορὰ τις τοῦτων ποτὲ ἐν ἐμῇ ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς χρῆσασθε πάντες, φημι δὲ μένος, ὁ οἰκονόμος, ὁ ἐκκλησιάρχης, οἱ προεχόμενοι καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ τοῦ βίου περιφρονήσει τοῦτων κατὰ ταῦτα λειτούμενοι.

УМЕТАК ГЛАСИ :

Сада опет наставља према грчкому:

се ко свѣтѣсно ми ми се и кратишкѣ прочее
слюдати несъблазньо — пријевод није тачан, тре-
ба је да се каже овако од прилике: се ко и расмо-
шиса ѡвнѣти ми се быти и прочее кратише свѣтѣ
слюдати несъблазньо.

μόνους γὰρ ἐκείνους θεραπεύειν ἐν αἵματι καὶ
χειρουργεῖν, ὅσοι δὲ προφανεῖς ἄρρωστίαι περικει-
νται καὶ διὰ τοῦτο δεόντι τυχὸν χρήσιτος βρώσεως
τε καὶ πόσεως πρὸς σῆστασιν τοῦ τιελμιπύρου αὐτῶν
σώμετος.

Грчких глава 27-е и 28-е нема у словенском пријеводу.

ГЛАВА ХХХ.

Хіротоніе служажыііхъ по ікономоу ставленію не добаіеіхъ быкати — правіліііе біло бі: ретоніііхъ служажыііхъ по ікономоу ставленіііу добаіеіхъ быкати.

КЪ СТОЮЮ ИКОНОУ ЦЕЛОВАВЪШИ — СВАКАКО БИЛО
БОДРЕ: СТОЮЕ ИКОНЫ ЦЕЛОВАНИЕ —

Αἱ χειροτονίαι τῶν διακονητῶν κατὰ τὴν τοῦ οἰκο-
νόμου προχείρισιν ὀφείλουσι γίνεσθαι.

Према овому је тексту већ напријед у хиланд. типiku у глави петнаестој говорево о кључевима прковним, ср. ове ријечи: „и да полагають оуставъ црковны прѣ^к прѣстоу к^лачею нашею к^лѣю и съ к^лачи црковныи и да чинеть трѣсто и по вѣкешоу трѣстоу“.

καὶ ἡ τοῦ ἡγομένου συμβαλὶς ἀρχέουσιν εἰς προ-
χειρίσιν.

Главе 30-е грчкога текста нема у словенском пријеводу.

ГЛАВА XXXI.

Глава тридесет прва слаже се али само донекле с грчким текстом под истим бројем. У н има натпис: *Περὶ τοῦ εἶναι ἐπιστημονάρχην καὶ τραπεζάριον* — а у хиланд. типiku пуно опширније: *Ὁ* заномъ быти брати ѿ нгоуина да не твореть стрикътна вѣстакъни ѿ трапезы нъ походити гоу въ килие ваше (sic! м. своје).

У словенском тексту нема говора о аваѳу *ἐπιστημονάρχης*, већ се иста дужност присваја кѳу

Такожде да сключуають нгоуинъ на пѣтнихъ въ цркви въхожденнихъ — требало би овако да је преведено: Такоже да сключуають нгоуинъ въ въхожденнихъ на пѣтны въ цркви, или може бити по студен. тексту: т. д. с. иг. на п. в. ц. въхожде- ние нхъ.

на трапезоу да сключуають братню — додај н: и на тр. да сѣба. кр.

такожде и на кѣккомъ мѣстѣ — према грч- кому ваљало је превести: такожде и въ кѣккъ часѣ, преводилац узео је *χώρα* мј. *ώρα*.

еда сѣдеце бес правды и празднословѣствоу- юще и праздноують, то братъски поучавање и ис- правакіе — веза реченичка хтјела би да се ово каже овако: и сѣдеце (тачније въ коупѣ сѣдеце) бес правды и празднословѣствоующе и праздноующе братъски да поучавають и исправляють.

покиноуѣшникъ же се снхъ походити въ килие — овдје је преводилац помијешао глагол *πεῖθω* са *πείθωμαι*, ваљало му је превести: да прѣклинають же нхъ походити въ нхъ килие.

съ моантѣвою и роукодѣланине творити — ово може поднијети, али тачније било би моантѣоу и роукодѣланине творити или о моантѣк и роукодѣ- ланини вънимати.

Што даље словенски текст говори о „трапезару“, да не смије небригом својом дати повода да се против њега буне, што им није дао добре хране или што је била неопрана посуда или нешто или што није подијелно на једнаке дијелове — свега тога у грчком тексту нема. Тај присваја трѣ са свим друге дужности.

ГЛАВА XXXII.

Глава тридесет друга не поклапа се с грчким текстом у натпису, али даља садржина ѿ иста. Хиландарски типик ставља овај натпис: о ракоуаюуирихъ манастироу (περὶ τῶν διακονούντων ἐν) док се у грчком у пуве четири врете приказује садржина ове установе.

На коуоудѣ слоужѣбоу иже соутъ поставлени, (иконома рикоу и класиѣрѣа и париконѣома и нини многини иже дрѣже манастирскіе ракоуѣ), сключу- дѣно, благо и чѣтно творѣце нхъ, праведно естъ не прѣстакляти нхъ. Набрајање манастирскихъ званѣ- ника не долази у грчком тексту, иначе је у словен- ском и грчком тексту исто: слажу се готово ријеч по

ὡς θεὸν εἶναι καὶ ἐπιστημονάρχην ἐν τῇ τοῦ ψαλμοῦ διῶν εἰς τὸν ναὸν ἐπιστελεῖσθαι.

καὶ ἐν ταῖς τῶν ἐστισι σέων ἐπιτηροῦνται ἀδελφοί.

ὡσαύτως καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν,

καὶ συγκαθήμενους ἀνευλόγως ἢ ἀργολογῶν ἢ ἀργοῦντας (εἴτε τι ἀπρελεῖς καὶ ἀνόητοι τοῖς ἀδελφικῶς λειτουργοῦντι καὶ διορθούμενον.

πεύθοντά τε ταῖς αὐτῶν προσίεσθαι κέλλει.

τῇ εὐχῇ καὶ τῷ ἐργαχείρῳ προσενέχοντας.

Ἀπέλει τοὺς ἐφ' ἐκάστην τῶν διακονούντων χειρισμένους προσεκτικῶς μὲν καὶ θεοφόβως μετιόντας ἔαν ἀμετακινήτους δίκαιον.

У наставку грчкога текста долази ријеч *κατάδικος*, која је зло преведена *исправѣ* и *истѣ*, био добар пријевод за *κατάδικος*; види се, да

Ево, само мјесто **БЛГО** и **ЧТЊНО** боље је у студ. тек-
 -**СТ** и **БЛАГОЧЪСТЊНО**, а још тачније било би **КОГЕ-**
ЗНИЧНО.

подизао оба грчка израза побркао; ваљало је превести
покинькиъ **КОУДЕТЬ** с дативом. Овака нетачност има
већ сприједа у глави 21-ој, на стр. 41.

ГЛАВА XXIII.

Глава тридесет треба, колика је год, опет се лијепо слаже у оба текста, види се да је словенски вођилац ријеч по ријеч преводио с грчкога; само у натпису нема једнакости. Грчки текст говори ошће: *παράντες πρὸς πάντας τοὺς διακονητὰς τοὺς τε ἔνδοξ τῆς μονῆς καὶ τοὺς ἔξω*; словенски натпис раја потавко, о којима ће служницима установа говорити: о *κλειταρίῃς* и *χαλκβαρίῃς* и *ρυκαρίῃς* и о *ἀτορῇ* и о *ἡκονομῇ* *μετοῇ*, т. е. *περὶ τῶν κελλαρίων καὶ ἀργολοίων καὶ ὀφρολοίων καὶ τῶν ἐπιμετῶν τῶν ἡμιόνων (στρατόρων) καὶ τῶν μετοχειρίων*. Ријеч је *στатор* грчка *στράτωρ* — *strator*.

У излагању текста не ћемо се устављати на свим појединостима, доста ће бити да свратимо пажњу неке ствари.

и слоужениа ваша нѣкти вседѣшно — преводъ није пазео на разлику међу $\xi\chi\epsilon\iota$ и $\xi\chi\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$.
 То је превести: слоужениа вашихъ (или своихъ)
 бди се вседоушно.

ὁλοφύχως τῶν διεχογιῶν αὐτῶν ἔχειν.

ІЖЕ Ш СЛОУЖЬБѢ СЪБЛЮДАНІЕ — БОЛѢ БИ СЕ
СЛО: ІЖЕ О СЛОУЖЬБѢ ВЪНИМАНІЕ.

ἢ περὶ τὴν διακονίαν προσοχή.

за службы ради — по грчкому могло се до-
ти: многострадаальныя.

διὰ τὸ τῆς διακονίας πολυπόχλουν.

не малодешти се ни Шичасти — преведено је
бодно али добро, ипак је глагол отъичасти без
шјера, доста би било отъчати или ичасти.

μη ὀλιγωρεῖν ἢ ἀπογινώσκειν.

ѢКО ЖЕНЫЩИНѢ СЕ НИМЪ ПОГОУБЫШЕ ПОЛЪЗЮ —
 БЕ У СТУД. ТЕКСТУ ПОГОУБАШЕ, ТАКО И ОД. РҮК.

ὥς δὲ τὴν ἐαριῶν ἀπολωλεκότας ὠφέλειεν.

Еко начело ксеноу благоу съ люковню при-
дите, овдје вије добро преведен глагол метѣхѣ
ваљало је рећи: Еко начело ксеноу благоу лю-
къ достигаете, или уз глагол приходите ставити
ти: Еко начелоу ксеноу благоу, люкъви приходите.

οὗτοι τὸ κεφάλαιον παντὸς ἀγαθοῦ τὴν ἀγάπην
μετέρχουσθε.

ЛОУЧЕ ЖЕ И БОЛЬШЕ ПАЧЕ ЛЮБОВЬ — БОЛЬЕ БИЛО
ЛОУЧЬШИ ЖЕ И БОЛЬШИ ПАЧЕ ЛЮБОВЬ.

χορίσσω δὲ ἄρα καὶ μέζων πολλῶ πλεῖον ἢ
ἀγάπη.

и всего тѣла и съвършенна съвършенне Вск-
ше и нѣкою и оудѣ — ово вије како би требало:
и всего тѣла съвършительнаго съвършенна отъск-
ше и нѣкою и оудѣ (или честь).

καὶ τοῦ ὅλου σώματος τῆς τελειωτικῆς τελειότητος
ἀπόμνημά τι καὶ μόριον.

За нѣхъ ради паче и бѣ бывъ чловѣкъ, ꙗко
зоветь се бѣ, и на ради члвкъ бѣ оуказоуѣтъ се
разумливѣе оваго: за нѣхъ ради паче и бога
ѣтъ чловѣкъ, ꙗкоже и зоветь се богъ, и нѣ же
и чловѣкъ богъ оуказоуѣтъ се.

δι' αὐτὴν καὶ πολλὸν ὁ θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος καὶ
αὐτὴν καλεῖται θεός, καὶ δι' ἣν ὁ ἄνθρωπος θεὸς ἀπο-
δείκνυται.

ЧЕГО РАДИ СКРОВИШЕ СЯХЪ ВСѢХЪ БЛАГИХЪ ШТА-
ШЕ ГЛАГОУ И КЪ НИЖНЫМЪ И КЪ ЕДИНОМУ ПРИ-
КАНИЮ ТЧЕТЕ; ОВДѢ ТРЕБАЛО БИ САМО НЕШТО ИСПРА-
ИЛИИ ПОПУСТИТИ: ЧЕГО РАДИ ОУБѢ . . . ОСТАВЛЯШЕ И
КОУ, КЪ НИЖНЫМЪ И КЪ ПРИТЕЖАНІЮ ЕДИННОГО
СТЕ.

ἵνα τί γοῶν, τῶν θησιευδῶν τοῦτων πάντων τῶν
ἀγαθῶν ἀφέντες καὶ τὴν κεφαλὴν, ἐπὶ τὴν κάτω καὶ
πρὸς ἐνὸς ἐπίκεισιν ἰστέχετε;

ГЛАВОУ СНАЧ ПРИБЉИЖИЛИМЪ ВЪСЕЛО ИМѢТИ Н
РДО — КОНСТРУКЦИЈА НИЈЕ ДОБРА, КЪ ГЛАВѢ СНАЧ

τὴν κεφαλὴν οὕτω φθάσαντας εὐπειῶς κατέχειν
τε ἀσφαλῶς.

приспѣвающимъ весело держати се (боље него ли имѣти) и твердо.

Бонимъ се законоу на лишении — не паља, већ овако: бонимъ се, глаголють, законоу нарушенимъ (или оулишенимъ).

ико чиста исповѣданни — — подасть: овдје или ваља казати у једини чистое исповѣданниє или глагол у множини подадеть.

радоуште ми се слоужьбѣ вседшєвєно имоуше, исправи овако: рад. ми се слоужькы вседоушєвєно имоуше се.

слоужє; е же сико довољно наоучивше се вси слоужьшєи боудотъ добрѣ творєши — ово је тамно и заплетено у пријеву, боље било би овако: слоужьшєи же оубо сико довољно наоучени (боље него ли наоучивше се) вси кь слоуженимъ боудотъ добрѣ творєши.

ГЛАВА XXXIV.

Глава тридесет четврта само је нешто скраћена према грчкому тексту. У натпису грчком баз овако: *Περὶ τοῦ ὁποῦτος δεῖ εἶναι τοὺς ἀποστελλομένους προνοητὰς ἐν τοῖς κτήμασιν*, а преводилац изр је то исто у краће: *Οἱ послани на прѣгледани(и) кь добыткѣмъ.*

У пријеву излазе опет на видјело неке погрешке, изазване незнањем танкоћа грчког језика

да подобаєть и о сѣмъ печалокати се имоушємоу и икономоу — у грчком говори се само о игуману.

прѣгледати имоу колєко моцїно, кнѣхъ естѣ кь снхъ старѣшиниє послати — мјесто кнѣхъ било би тачније какоуѣхъ; даље не ради се овдје само о старјешинама, већ у опће о надзирању, дакле: какоуѣмъ быти (или какоуѣ да соутѣ) кь промышлєннє снхъ посылаємъ (или посылаємни).

говѣниє и кѣко оуказано и цѣломоудрєиє и старце — и овдје је као више пута и кѣко оуказано незграпан пријев за *δηλονότι*, обичније било би *πакѣ* или *πакѣ* ѣко.

ацїє кѣзиможєно имѣ естѣ за стрѣльчєкѣхъ ради навѣтъ — овдје је преводилац изоставио *πρὸς τὰ πάθη νεκρῶς* (кь страстѣмъ мрѣткѣмъ), па се зато и не разумије, што ће му у један пут „стрѣльчєкѣ навѣти“. Ко је тај стрѣльчѣ? Грчки текст показује, да је преводилац *Βέλτιος* изводно од ријечи *τὸ βέλος* (стрѣла) и одатлє начинио стрѣльчєкѣ. У посланици II ап. Павла Коринѣанима VI. 15 преведен је *Βέλτιος* у некимъ текстовима сжпостатѣ, али за стрѣльчѣ немам доказа.

ГЛАВА XXXV.

Глава тридесет пета, у којој се наређує да се има славити спомен ктитора — а то исто с и грчки текст у истој глави — не може се ријеч по ријеч подударати с грчким оригиналом, који

δεδοίκαμεν, γὰρ, διὰ τὴν τοῦ κανόνος ἐστέρη

ἡ γὰρ καθαρά ἐξαγόρευσις — — ἀναπληρῶ

χαίρετέ μοι τῶν διακονῶν προθύμως ἐχόμε

οὐ μὲν διὰ διακονητὰ οὕτως ἱκανῶς νοουμένη οἱ τοῦ διακονεῖν ἔσονται καλῶς ποιῶντες.

καὶ δεῖ καὶ τούτων προνοεῖν τὸν προεστώ

παρατηρετέον ἀντὶ τὰ εἰς δύναμιν ὁποῦτος τοὺς εἰς τὴν τοῦτων πρόνοιαν περμπομένους.

ἐνλαβεῖς δηλονότι καὶ σώφρονας καὶ γῆς εἰς ἄλιον.

εἰ δυνατὸν, καὶ πρὸς τὰ πάθη νεκρῶς διὰ τοῦ Βέλτιος ἐπιβουλὰς.

у тога ктитора и у друго вријеме, и опет колико је само могао повео се хиландарски текст за евергетид-им. Натпис грчки говори *περὶ τῆς ἁγίας μνήμης τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν*, а слов. текст: **о како подоканѣти панихидѣ ктиторомъ** (*περὶ τοῦ πῶς ψάλλειν παννυχίδας τῶν κτητόρων*). Словенски текст ове главе почиње уводом, да је већ довољно говорено о стварима манастирским, да је већ казано, што заповијести слажу о помињању упокојене браће — али о том није било довде много говора, већ само нешто у глави 30-ј хил. типика; но све је то само пријевод грчких ријечи, које се у евергетидском тексту читају на крају реѣашње главе те гласе овако:

Довлаѣтъ оуко ш манастирскихъ, доволно и нѣко побѣно заповѣданныи, о оусопшихъ ѿцашихъ и братиѣ да оуко приимѣ — и ако је у гд. тексту исто тако (само је предлог о замјењен зваником и), опет је пријевод непотпун и зато неразумљив. Преводилац није добро погодио, куда спада *προδίων* (као да је читао *ἀρμόδιον*), а и *διαθέμενοι* није разумио што значи. Овако је ваљало превести: **окољ оуко о манастирю подобныхъ** (или **полюсныхъ**) **и ѣко подобно заѣцаваши, о оусопшихъ ѿцашихъ нашихъ и брати да оуко приимѣ се.**

сѣтъло и сѣ ксенофѣнскихъ пѣкинемъ почистиши памѣтъ грѣѣго и приснопамѣтнаго ѿца нашѣго ктитора...

Даље се дакако текстови не слажу, у хиландарском изведене су неке појединости слављења, којих у грчком нема, као: **ѣже праздновати вамъ сѣтъло и пѣкинемъ и сѣѣцалии и въ вашихъ ѣдени и пити**; тобита је занимљив додатак: **паче подати хакѣк и кино на врата кто се прилоуши въ тон дѣнь**. Ово се је врло на близу подудара с установом главе 50-е оног другог типика, који је наштампан код Дмитријевога на стр. 769, и ако ријечи нису управо исте. Тај је уметак ушао и у студенички типик, али овдје има више тога за доказ, да се у Студеници врло сјајно славио спомен ктитора. Ипак све ми се тако чини, да у студеничком типику све, што садржи више од хиландарског, уметнуто истом касније у XIII или XIV вѣку. Послије долази у хиланд. типику још напомена, што бива када ова слава пада у велики пост. Такова нешто у краће изведена опаска долази и у грчком тексту.

Самосталан је додатак на крају ове главе о помињању Анастасије, „**подрожница еѣ**“.

ГЛАВА XXXVI.

Глава тридесет шеста подудара се с грчким текстом, који је на реду (исто у глави 36-ој), осим неких малих, незнатних разлика, које долазе што у натпису што у тексту. У натпису додаје грчки текст некојој браћи још и добротворце: *καὶ τῶν ποιησάντων τι μνήμης ἄξιον τῇ μονῇ*, у хиландарском тога нема, већ се само говори о панихидама браћи упокојеној у том мјесту за сада и за напријед. Ни о дијелу прилога „**на кратѣхъ**“ не говори словенски натпис ништа.

И елици по мнѣ что достоинно притвориши и славновати се нами възакониши, годишнихъ памѣти да бѣвають — овдје је уметнуто по мнѣ, да се такве да су св. Симеун и Сава били први оснивачи и добротворци овог манастира. У грчком тексту нема тога.

въ поименованихъ.

и нѣ ш сѣмъ же смотрънѣе повелитъ се — ово није ништа разгонијетно, ваљало је рећи: **окаже о сѣмъ же доканѣтъ и смотрънѣе (строннѣе) нарици.**

понеже бо подоканѣтъ — **сѣтаци се**, овдје није право згодан глагол **подоканѣтъ**, боље било би **сѣлоу-**

Ἀρχοῦντως ἤδη περὶ τῶν τῇ μονῇ ἀρμόδιων καὶ ὡς εἰκὸς διαθέμενοι, περὶ τῶν κεκοιμημένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν τοιγαροῦν διαληψόμεθα.

Мјесто **Довлаѣтъ** било би боље преведено **Доволь** или **Довольно**, пошто је *ἀρχοῦντως* додатак к прилогу *διαθέμενοι*.

προσέκει τούτων λιμπρὼς καὶ μεθ' ὁλονόηκου ψαλμῳδίας ἐορτάζειν ἡμᾶς τὴν μνήμην τοῦ τρισμάκαρος καὶ ἀοιδίμου πατρὸς ἡμῶν καὶ κτητορος...

Καὶ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσοι τι μνήμης ἄξιον τῇ μονῇ περιελποῦσαντο καὶ μνημονεύεσθαι παρ' ἡμῶν τετυλώκασιν, ἐτησίως τὰ μνημόσυνα γένοιντο.

τοῖς διπτύχοις.

πλὴν ἀλλ' ἐνταῦθα δεῖ τι καὶ οἰκονομικώτερον διορτисθῆναι.

ἐπειδὴ γὰρ ἐνδέχεται — συνδραμεῖν.

чанеть се или възможно ієсть, и ако се *ἐνδεχόμενον* обычно изриче рјечју подовкно.

тоужкно боудеть копоуждо паметь творити въ панихѣдахъ да (не) штавають се (Флоучени каноны (въ) панахѣдахъ дѣвны иже на все дѣны по дѣлгоу вашъ шекрѣны соуть — ни ово није доста разговѣтно и разумѣиво, мј. тоужкно волимо ноуждѣно: и ноуждѣно боудеть въсыко жѣлѣющѣмъ копоуждо паметь творити въ панихѣдахъ оставашти отълоученыи каноны (или да оставашють отълоученыи каноны въ панихѣдахъ), еже по въсе дѣны по дѣлгоу вашъ шекрѣны соуть. Ако не управо овако, т. ј. ако ништа друго, а ово бар требало би пред оставашють уметнути не, што сам у заградама веѣ додао, исто као въ пред рјечју панихѣдахъ.

повелѣваемъ ико аще кѣи ѿ братіе да идеть и да поеть за мрътвыхъ, изволите, а прочѣи да поють въ параклѣтицѣ възаконеноую панахѣдоу, да ѣ и да творить се снѣ. Ово бизо би тачније уз малу промѣну у конструкцији овако: повелѣваемъ ико аще кѣи отъ братіе ити и пѣти за мрътвыхъ изволите, а прочѣи пѣти въ параклѣтицѣ възаконеноую панихѣдоу, да ієсть и да творить се.

снѣ и благопріѣтно нашъ мнитъ ми се кѣ бѣу — читај: снѣ и благопріѣтно нашъ, мкнѣтъ же ми се и богу.

и прѣзрѣте да елико аще съвѣсте памети въ единой тои недѣли сътекѣше се, все коупно вѣтхъ единою да творите снѣ панахѣдоу — исправѣно било би овако: и назирѣте да елико аще съвѣсте памети въ единой тоиже недѣли сътекѣше се, все коупно о вѣтхъ единою да съврѣшите панихѣдоу за вѣтхъ.

ико вѣтхъ подовѣтъ пѣти (студен. отъпѣвати) — овдѣ није погоѣн емисао грчкога текста, ваѣало је превести овако: ико о вѣтхъ вашъ отъвѣрати нишѣрующѣ — то се односи на игумена, који се и на другомъ свиѣту заузима за своју браћу. —

и снѣ да ѣ братѣи же вашѣи дѣлгъ памети извѣрѣна и ѿ заповѣды вашѣи не ѿпадающе — правије било би овако: и снѣ коудѣте братѣи же вашѣи дѣлгъ памети съврѣшающе и отъ заповѣди вашѣи не отъпадающе.

понеже иерѣи (боѣе студ. типик антоурѣ) надѣ грѣкы (Флоучени ѣ и възаконѣнѣ, овдѣ је послѣје жѣтъ сѣвѣшан и.

ико възможно — читај ико възможно.

еже принисѣ ієсть иѣкѣто или принисѣтъ ѿ елѣконъ коѣхъ годѣ памѣти достоинно — ваѣда овако: еже пр. ієст иѣкѣто или принисѣтъ о въсакомъ коѣхъ годѣ иѣкѣто памѣти достоинно.

καὶ ἀνάγκη πάντως μέλλοντας ἐκάστον τελεῖν ἐν ταῖς παννυχίδι καταλιπαρεῖν τοὺς ἐμὲνους κανόνας ἐπὶ ταῖς παννυχίδι ταῖς καὶ ὑμῖν χρεωστικῶς ὀφειλομένοις

У грчком не стоји управо негација пред *καταλιπαρεῖν*, али кад се не преведе *μέλλοντας*, а у хиланд. типѣу нема пријевода за ову рјеч, свакако додати не испред оставашють.

ἐντελλόμεθα ὡς εἰ μὲν τινὲς τῶν ἀδελφῶν καὶ φάλλειν τὸν νεκρώσιμον κεραινόντο, οἱ δὲ τὸν τετελεσμένον τῆς παρακλητικῆς παννυχίδος, καὶ τελείστω.

καὶ εὐαπόδεκτον ἡμῖν οἷμαι δὲ καὶ τῷ θεῷ

ἀλλὰ παρατηρεῖν καὶ ὅσων ἂν εἰδῆτε ἐν μῇ καὶ τῇ αὐτῇ ἐβδομάδι συνδραμούσας, ὁμοῦ τῶν πάντων διὰ μιᾶς τελευτέον παννυχίδος πάντων.

Глагол *παρατηρεῖν* преводи се у новомъ рјечју назирати, а прѣзрѣти обычно значи друго.

ὡς ὑπὲρ πάντων ἀπολογησόμενον ὑμῶν.

καὶ οὕτως ἔστε τοῖς τε ἀδελφοῖς ὑμῶν τῆς μνήμης ἀφοσιούμενοι καὶ τοῦ κανόνος ἀκρίπτοντες.

Глагол *ἀφοσιούμενος* преведен је од *πρ* као да је у оригиналу било *ἀφαιρούμενος*.

ὁ τῶν τάφων λειτουργὸς ἀφωρισμένος τετ

ὡς δυνατόν.

καὶ ἀπλῶς παντὸς οὐτινοσοῦν μνήμης τι
Даѣе напријед грчки је текст доста ваѣније чудо, ако је и преводѣлац нешто изоставио малко преиначно.

Типикѣ (! читај диптихѣ) оуко заповѣдаємъ покаже соутъ оуписованниѣ ѡ ΓΚ ἱερωτικῶν σαμτικῶν и діаконикῶν на вса вѣхожденниѣ и антоѹргниѣ да споминанєтъ къ типикѣхъ (sic! читај вѣ диптискѣхъ) еданиѣ, да сами не носите грѣхъ ихъ о онѣхъ поминанниѣ, иже оу слышанниѣ. Овдѣ доказує студенички текст, да је ријеч типикѣ гријешком препишача дошла у одески рукопис, у студ. стоји диптихѣ, и диптискѣ; али не по одескому рукопису, већ гриешком некоего другога препишача из оуслышанниѣ (боље оулишанниѣ) учињено је оуслышанниѣ. У тексту ваља покаже (или боље иже) соутъ оуписованниѣ сматрати тѣхъ, која објашњує ријеч диптихѣ; на вса вѣхожденниѣ и антоѹргниѣ, како се види по грчкому оригиналу, није добар пријевод, ваљало је рећи: на кѣса вѣхожденниѣ къ антоѹргниѣ, т. ј. код сваког приступанья къ антургији; писанниѣ ваља читати писанниѣ; грѣхъ ихъ било би боље осужденниѣ (без ихъ), иже оулишанниѣ било би боље и оулишанниѣ.

ГЛАВА XXXVII.

Глава тридесет седма подудара се с грчким текстом и у натицеу (*περὶ τῶν ἀποκειρομένων: οὐ* стризаюцихъ се) и у излагању саме садржине, хиландарски текст не отстає од грчкога ван гдѣ пије еводиноу пошло за руком, да грчке ријечи тачно пренесе у словенски језикъ. Доказа тој невѣжстину нађосмо само врло много. И ова ће глава изнијети на видѣло нових примјера.

Ѣ иткъхъ знаємъхъ нами — овдѣ ваља испрати отъ иткъхъ съвѣше нами (или ванъ) знаємъхъ. *πολιτῶν* се ванъ и сего коупно приємляюциѣ то није према смислу грчкога текста, који хоће къ пријевод: *πολιτῶν* и сами сего иткъхъ и приємляюциѣ.

аце ли слоучившихъ се соутъ низнаннѣ — боље би аце ли простыхъ соутъ и низнаниѣ.

аце оубо снѣе имоуѣе соутъ да прѣкѣвѣють къ .5. — читај: аце оуко снѣе соутъ да прѣкѣвѣють къ .5.

и тогда братиѣ да причитають се постризаѣ — овако по одеском рукопису, међутим студенички је текст овдѣ сачувао исправно ријечи, како ваља да се читају: и тогда брати (читај братиѣ) причитають се постризанниѣ.

аце ли ипрѣклошнѣ сѣлоуѣетъ се икити се иткъхъ овдѣ је преводаца помијенао глагол *ὀκλάζω*, аор. *ὀκλάσαντες*, с *ὀκλάστοι* — а *ὀκλάσαντες* значи оу-
кланѣ (гледај у мојем грчко-слов. ријечнику къ целеслову октоиху) — што и пристаје овамо.

игоушнѣоу подокають не приємати — ово је не, него ли у грчком.

къ снѣхъ же и снѣ печално је иже Ѣ страни ходоуѣ мниси — имало се рећи: къ снѣхъ же (или

Τὰ μέντοι διπτεῖχα ἐντελλόμεθα ἐν κυρίῳ τοῖς τε ἱερεῶσιν αὐτοῖς καὶ τοῖς διακόνοις κατὰ πᾶσαν ἐπὶ εἶναι λειτουργίαν εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀπογεγραμμένων, ἵνα μὴ αὐτοὶ τὸ κρίμα βαστάσωσι τῆς ἐκείνων ἀμνηστίας τε καὶ ὑστερήσεως.

Код Димитрија попуњена је празнина хиландарског рукописа текстом изваћеним из одеског; боље би било, да се имао на уму текст студенички, који је на томе мјесту знатно ближе првому пријеводу, јер чува ријеч диптихѣ, пише писанниѣ, исто тако оулишанниѣ.

ἢ τῶν ἀνέκαθεν ὑμῖν γνωρίμων.

ἀξιούντες καὶ αὐτοὶ τοῦτο ἴσως καὶ ἀποδεχόμενοι.

εἰ δὲ τῶν τυχόντων εἶεν καὶ ἄγνωστοι.

*ἂν μέντοι οὕτως ἔχοντες διακρινετοῦεν ἄχρη μη-
νῶν ὀλοκλήρων ἔξ.*

*τοῖς ἀδελφοῖς τηλικαῦτα συντακτέσθωσαν ἀπο-
κειρόμενοι.*

εἰ δ' ὀκλάσαντες τυχὸν φανεῖεν,

*τῷ προεστῶτι μελήσει περὶ τοῦ εἶτε δεῖ τοῦτον
εἰσδέχεσθαι εἶτε καὶ μὴ.*

*πρὸς δὲ τοῦτον φροντιστέον καὶ τῶν ἀπὸ ξένης
ἐρχομένων μοναχῶν.*

нуже приимати соуждено је, побѣждати и ѿ шнѣкыхъ Шрек'шихъ же се и принесенѣи — ово нема смисла, превести требало је овако **нуже** оубо приимати (боже приети) соуждено **и**сть, не понуждати **нхъ** о **шнѣкыхъ** отъреченихъ же и принесенихъ.

Да кы здѣ стоудѣ или поношение приидеть
киновна съ пострижающихъ — овдѣ је текст исхва-
рен. у неразумљивој ријечи киновна съ сакривено је
кѣ насъ, а у кино не би било одвећ далеко наслауѣ-
вати тоуне, и ако преподизац није написао тоуне, већ
кино, пошто није разумио значења грчког израза
проѣха; тако би био добар овај текст: да кын здѣ
(боље отѣтоудом) стоудѣ или поношение не при-
дѣтъ тоуне кѣ насъ (боље оу насъ) пострижающими
сѣ (тачније постригшими сѣ).

ази ли что и намъ постриженіи се приносятъ — овдје је преводилац изоставио двије важне ријечи *αὐτὸς ἐχὼν*, т. ј. сами колену.

шно оубо шкано имать възданіе и ѡкожѣ нѣ-
кою коуплю трѣбующѣ полагають ш нѣкихъ слоу-
чиившихъ се гл҃хъ и свѣтъныхъ коуплѣхъ — ово же
доста добро преведено, ипак мѣсто овамо очекивали
бѣмо отъ тоудѡу или отъ овоудѡу, к рїечи възда-
ніе по грѣкому треба додати надежде, даѣе није
добро трѣбующѣ веѣ овако: и ѡкожѣ нѣкою коуплю

Εκεῖνο μὲν γὰρ ἐντεθῆναι ἔχει τὴν τῆς ἐκ
ἀντιμειψίν καὶ ὥσπερ τι ὄνιον τῶν χρεισθῶν
καταβάλλεται ἐπὶ τισιν ἴσως ῥηταῖς συμφωνίαις
ἀντιυλλᾶξει.

решуьхъ (потребуьхъ) полагають о нѣкуьхъ
нѣкуьхъ се глаголюьхъ (боже съглашенихъ) и
ахъ (свѣтъныхъ коупахъ).

ѣже естъ вѣно нѣкуьхъ надеждъ и Ѡда-
олагаме да Ѡ сѣга ни почисмени нѣко-
рочне братие даваюци да не мнѣтъ се нѣ
быти съ вѣсми. Ово је опет нов примѣр не-
јевања грчкога текста: τὸ δὲ ὅν προῖκα пре-
је а ѣже естъ вѣно мј. а ѣже естъ тоуи н
ѣкуьхъ надеждахъ и отданихъ полагаемо,
оуко (или отъ сего оуко) ни почисменики
го прочне братие даваюци да не мнѣтъ
равно быти съ вѣсми. Овако било би према
у хиланд. типiku, а према грчким ријечима
бих превести овако: а ѣже естъ тоуи н вѣ-
ныхъ надеждахъ и отданихъ лежитъ, тѣмъ
дажеи да не мыслѣтъ (нипыроуѣтъ) прѣдъ-
ние нѣкоу сего ради нѣкти прочне братие
кно быти съ вѣсми.

одрѣженихъ законѣ читај по дрѣженихъ
с. Али τὸ πᾶς није управо законѣ.

ѣе ли когда искоушаме нѣ поутѣ кже соутѣ
нѣсвѣтъна и Ѡстоупати Ѡ манастирѣ искоу-
ѣ — и овдје је преводилац наградио свој пријевод
ли ὁδοῦс као да је од ὁδοῦс поутѣ, (одатле његово
ти) мј. ὁ δοῦс, а ἐκ δαιμόνων оста му непре-
исто тако није схватио οἷα πολλὰ τὰ τῆς ἀβου-
ја бих исправно овако: аѣе ли когда искоу-
(или искоушаме) вѣсми давыи, ѣкокоже
о кратъ естъ нѣсвѣтъство, отѣстоупити отъ
гъри вѣсхоуѣтъ (искоушити се).

творѣи же свѣнокрасти иматъ запрѣциение,
вѣдетъ — ове је двије реченице преводилац
везати: творѣи же свѣнокрасти (или свѣно-
ние) ѣково иматъ запрѣциение, кѣси свѣдетъ.

τὸ δὲ ὅν προῖκα καὶ οὐρανίαις ἐλλείψιν καὶ ἀν-
ταρμύσειν ἀποκείμενον τῷ τῷ μὴδὲ πρόκρισιν τινα
διὰ τοῦτο τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν ὁ διδοῦς ἐπολαμβάνεται
ἀλλ' ἐπ' ἱσῆς εἶναι τοῖς πᾶσι — ја сам овдје испра-
вно читање грчкога текста из τὸ δεον у τὸ δὲ ὅν, исто
тако μὴ δὲ у μὴδὲ.

Знаменит је овдје пријевод грчкога πρόκρισιν
τινα ријечју почисмени (овако се чита и у студ. ти-
пику). Ако је ово придјев, има се исправити у по-
чисменики, као компаратив од чисмени; цијела
реченица да не мнѣтъ се почисменики значи дакле:
да се не рачуна (или сматра) у већем броју, т. ј.
знатији. Вриједно је истакнути, да ријеч числа до-
лази врло често у Јоана ексарха бугарскога.

κατὰ τὸν κρατήσαντα τόπον.

ἄν δέ γε ποτὲ πειρασθεῖς ἐκ δαιμόνων ὁ δοῦς
οἷα πολλὰ τὰ τῆς ἀβουλίης ἐκστῆναι μὲν τῆς μονῆς
πειρασθῇ.

Ријечи: οἷα πολλὰ τὰ τῆς ἀβουλίης значе управо:
како често бива код људи неразумних или зло упу-
ћених.

ὁποῖον δὲ τὸ ἱεροσυνεῖν ἔχει τὸ ἐπιτίμιον, πάντες
ἴσασιν.

ГЛАВА XXXVIII.

Глава тридесет осма говори о дјелима милосрђа пред вратима, и ту се поклапају оба текста
ријеч по ријеч, само што је у хиландарском типiku неколико врста под крај главе изостављено.
је у словенском тексту краћи: о подани на врата брати, у грчком опширније: περὶ τῆς ἐν τῷ
καὶ θεμεριῆς διαδόσεως καὶ τῆς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῶν ξένων καὶ ἀσθενῶν ἐποδοχῆς. И ако се ово по-
е у натпису словенском не спомиње, опет у тексту долази на свом мјесту.

Реченице и зѣло хранителноу не малоу поль-
спение ващъ оуиножають — није тачно, јер
је реченице већ „риши се ниоуцине“.

Хѣже ради гостиницоу ѿ хѣлювиаго нѣко-
браза испросивше создахомъ страньныѣ же-
ити братие и ниоуцныѣ възлежѣиѣ ѣко
поспѣшествоа о нихъ оудостонти — овдје
илац није могао свега превести, ако није хтио

Τὸ δὲ δὴ ἐρηθισόμενον καὶ λίαν ὑμῖν φυλακτέον
οὐκ ὀλίγην ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν ὑμῖν ἐπιδαψιλευ-
όμενον.

δι' οὗς καὶ τὸ ξενοδοχεῖον ἐκ φιλοχρίστον τινος
τὸν τόπον ἐξαιτησάμενοι ἀνηγείραμεν, ἐφ' ᾧ καὶ πα-
ρεγγώμεθα τοὺς ξένους τε ἀναλαμβάνειν ἀδελφοὺς καὶ
τοὺς ἀσθενούντας αὐτῶν ἀνακλινομένους τῆς κατὰ δὲ-
ταμιν ἐπιμελείας ἀξιούσθαι.

никого же ѿ вратъ нашихъ праздниѣ Шлоуцати колиникъ — према грчкому добро би било уметнути ко послѣе никого же.

οὐ δὲ τίνα γὰρ ἐκ τοῦ πλῶτος ἡμῶν κενόν
στρέφειν βουλόμεθα. Наставак грчкога текста је
о женама, а то је у хиландарском типуку наглаш
стављено.

ГЛАВА XXXIX.

Глава тридесет девета хиландарскога текста садржи оно исто, што је у грчком у глави 40-39-а глава грчкога текста, што говори о женама, изостављена је с истих разлога, као и оно на крају

аве. Натписи у оба текста готово су исти, само се у грчком казује, да је поученије ктиторово (τοῦ κτή-
ρος πατρύσεως), док у слов. тексту нема спомена о ктитору, већ се само каже: о поучени кь игоушинуоу
кь икономоу и кь вєки крати (у грчком: πρὸς πάντας ἔχουν τὸν τε ἡγουμένον, τὸν οἰκονόμον καὶ τοὺς
ἐλλοφούς) нераздрѣшно хранили пожелѣнама въ снѣмъ типницѣ (τοῦ ἀπαράθραυστα φυλάξαι πάντα τὰ ἐν
τῷ παρόντι αὐτοῦ τυπικῷ διατεταγμένα).

и свѣсть — очевидно гриѣшка мј. свѣсть, али
бо стара, да већ и студеннички типик и одески текст
ишу свѣсть.

и цюего Цца прѣдъ лицемъ гѣмъ похвала и
крашнине — како мислим, да у грчком акузативи
је још једнаво под констукцијом предлога εἰς, то
боље било и складније, да је преводилац написао:
цюего доуха прѣдъ лицемъ господњемъ кь по-
лаоу и оукрашнине.

сего ради и всю съблажнениа виноу покѣда-
роуемоу намъ кь снѣмъ типницѣ и запоукдасны кѣк
инокрвине, изколати поспѣшнхомъ се — ондје
грчки оригинал претежак, да би могао био невѣшти
кршеним грчким реченицама преводилац превести
ко ваља; а то би било од прилике овако:

сего бо ради всю съблажнениа виноу по соу-
роуемоу намъ кь снѣмъ типницѣ и оучинихомъ пакъ и
инокрвине и отъети (отѣти) поспѣшнхомъ се.

иѣсто окрѣпимъ — очевидна погрешка мј. иѣ-
сто окрѣпимъ —; Ѣ прѣваго помысла — и опет по-
грешка мј. отъ прѣваго помысла.

ѣже соу — кь сѣснине дѣи Ѣ кѣ доверѣ сѣтѣ
ио — свакако стѣжана (боље било би оутврѣжена).

и вѣсоуеже зрѣти се красотою шеновано —
евидна гриѣшка преписивача м. и кь снѣмъ иже
рѣти се красотоу основана.

иѣже и по толицѣ нашѣмъ оутврѣждени кѣо
иожемоу испитаниу кѣдѣ кѣо не злобою искоу-
ветъ николиже злобѣнаа кина и неприѣзникиоу
ѣроу и стрѣпивоуоу развращениа и кривѣе кинѣ
иложениа.

И тај је зглоб реченица био претежак за нашега
прештора преводиоца, ево како ће се то исправити:
ѣже и по толицѣ нашѣмъ оутврѣждениа и кѣо
иожемоу испитаниа кѣдѣ, ако не злобѣт искоу-
ветъ николиже злобѣнаа кина и неприѣзникиоу
ѣроу и стрѣпивоуоу развращениа (боље стрѣп-
ивѣства) и кривѣи (или адјективима: стрѣпѣтивѣе
кривѣе) кинѣ и приложениа (боље иложѣениа).

иѣо кѣзни — иѣте неразѣшени Ѣ кѣжѣтѣвѣнѣхъ
сѣшени и Ѣ шглашениа чѣтѣнѣхъ чѣтѣни Ѣ наоуче-
нѣхъ и кь ниѣже сами кь наоучени кѣсте соу-
иѣтѣвоу станѣте злобѣт тѣрѣдо — ни овога зглоба
е умно преводилац свладати: и ѣго кѣзни —

иразѣшѣтѣвоуи, отъ кѣжѣтѣвѣнѣхъ писаниа и
иѣшениа приложѣнаго чѣтѣниа и отъ самога наоуче-
ниа (тачѣије искоушениа) и о ниѣже кь искоу-

каὶ συμβολήν.

ἵνα εἰπῶ καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος ἐν προσώπῳ
κυρίου καθήκει καὶ ὁράσμι.

διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πᾶσαν σκανδάλον ἀφορμὴν
κατὰ τὸ ἐνὸν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι τυπικῷ καὶ ἀνετα-
ξάμεθα προφανῶς καὶ ἀνεπιμελῶς καὶ περιελεῖν
ἐσπορδάσαμεν.

Глагола περιελεῖν, који се у новом завјету пре-
води ријечју отати, није преводилац разумио те је
узео глагол изколати.

χώραν ἐνῶν — — τοῦ ὁρθοῦ λογισμοῦ.

τὰ — — — ὑπὸ τοῦ θεοῦ καλῶς ἡδρασμένα.

καὶ εἰς τοῦτ' ὃ νῦν ὁράται κάλλος τεθεμελιωμένα.

ὅπου γὰρ καὶ μετὰ τὴν τοσαύτην ἡμῶν ἀσφάλειαν
καὶ ὡς δυνατὸν ἀκρίβειαν οἶδι ὡς οὐ μὴ τῇ κακίᾳ
ἐπιλήψειε (читај) ἐπιλείψειε) ποτε κακίας ἀφορμὴ καὶ
τῷ πονηρῷ θεῷ καὶ σχολίῳ σχολιότητος καὶ λοξότητος
ἀφορμαὶ καὶ ὑποβολαί.

За ἀφορμὴ долази већ у новом завјету ријеч
кина, а за ὑποβολή предаажем наоучѣније ради гла-
гола наоучѣниа ἐπέβαλον дјел. ап. 6. 11.

καὶ τὰς αὐτοῦ μηχανουργίας — — μὴ ἀγνοοῦν-
τες, ἀπὸ τε τῆς τῶν θεῶν γραφῶν καὶ τῶν κατηχήσεων
συνεχοῦς ἀναγνώσεως, ἀπὸ τε τῆς πείρας αὐτῆς καὶ
ὅτι αὐτοῖς ἐν πείρᾳ δοκιμασθέντες γεγονάτε, ἀντίστητε
τῇ κακίᾳ στερεοί.

игоуменоу похвѣгда нѣрѣдѣко въ больницѣу ходити и всѣдѣшно поскѣпати братиѣ.

въ нихъже и крѣме естъ и моуѣрно монастыроу инести, та принести — ово је преведено слободно, оста је тешко дати тачнији пријевод, од прилике бо: иже крѣмени и сътежаниа манастироу окрѣпѣние (или окрѣпѣ) нмъ приносятъ.

нмъ не оупрашати нхъ повелѣваемы — ово вије по, јер *τροφᾶν* не значи оупрашати; ваљало је и: нмъ не наслаждати се нмъ оустоупаемъ (повелѣваемъ). Могло би се пагађати, да је оупрашати прва било оукрашати.

да и ти въ трѣпѣнни мѣздоу еже естъ оулиниѣ похотѣнныи и болѣзни тоуга ходатан боуде. ѿ бѣ наслаждити се — није разумљиво, већ овако: и ти трѣпѣнню мѣздоу, еже оулишениѣ похотѣ и болѣзни тоуга ходатан да боудеть нмъ, и бога въспринимѣтъ. Мј. еже оулишениѣ — хотан да боудеть, како је у пријеводу, могло би се и: юже оул. п. и бол. тоуга нсходатанствокати и имать, отъ б. въспр.

ГЛАВА XLІ.

Глава четрдесет прва хиландарског типика опет се поклапа са грчким текстом у четрдесет другој иви, већ у натипису каже се другоѣ поучениѣ *ἑτέρα παραίνεσις*, грчки текст додаје *τοῦ κτήτορος* а сло-иски къ игоуменоу и брати. Прве ријечи грчкога текста *Ἔστι μὲν οὖν ταῦτα* остају без пријевода, који мах почиње овако:

Бланко же естъ нмъ волѣ и коу блѣоприетѣна ѣе у одеском рукопису блѣоприетѣно).

ни въ любовь неполѣпноу ю или избориѣ и разниѣ — овдје долази неколико израза, којима иначе ма примјера: *неполѣпѣнъ* за *ἀπρεπής* није обично, и *нелѣпѣ*; *παρασύναξις* избориѣ посве је ново, ично значи грчка ријеч незаконито или противузаконито сабрање, а за *σχίσμα* служи у прѣвеним тек-овима ријеч *распѣриѣ* — дакле разумљивије било би: въ любовь нелѣпоу члн въ незаконѣнаи сѣкоуплѣ-и или распѣриѣ.

еже добродѣтелинои житиѣ оуказано и прѣ-вати, боље било би: еже добродѣтелино жити и ико и прѣвѣвати.

и все же на сѣсенниѣ и на создани иесть и на ѣзоу — исправи: и все еже на създаниѣ доуши-ѣ и на пользоу.

добытъколюбниѣ глѣоу — овдје требало би по кому тексту додати и начелолюбниѣ.

скровѣща-творити и до сѣлоучиѣшаго се — је тачан пријевод, али вије таѣо добар, као па юм мјесту гдје је *τὸ τυχόν* изражено ријечју мало: о мала.

СПОМЕНИѢ XXXIV

(τὸν λατρὸν) μὴ παρέργως μηδὲ σπανίως τῷ νοσοκομείῳ ἐπιφοιτᾶν ἀλλὰ καθεκάστην καὶ ὁλοψύχως ἐπισκέπτεσθαι τε τοὺς ἀδελφούς.

οἷς ἄρα ἡ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς εὐπορίας τῆς μονῆς περιφορὰ τούτους δεξιῶται.

ἀλλ' οὐχὶ καὶ τροφᾶν αὐτοὺς παραχωροῦμεν.

ἵνα καὶ αὐτοὶ τὸν τῆς ὑπομονῆς μισθὸν, ὃν ἡ στέρησις τῶν ὀρεξέων καὶ ἡ τῆς ἀρρωστίας δυσχέρεια προξενεῖν αὐτοῖς μέλλοι, ἐκ θεοῦ ἀπολάβωσιν.

ὅσα γε ἡμῖν βουλευτὰ καὶ τῷ θεῷ εὐαπόδεκτα.

μὴ πρὸς φιλίας ἀπρεπεῖς ἢ παρασυνάξεις καὶ σχίσματα.

τὸ ἐναρέτως ζῆν δηλονότι καὶ πολιτεύεσθαι.

καὶ πᾶν τὸ εἰς οἰκοδομὴν ψυχῆς τύγχανον καὶ ὠφέλειαν.

φιλοχρηματίαν λέγω καὶ φιλαρχίαν.

καὶ θησαυρίζειν ἄχρη καὶ τοῦ τυχόντος.

ни прѣданы вѣкъ номоканонъ простинахъ есть — спомена је вриједна разлика између грчкога текста, који говори о канону (правилу, закону) и словенскога, гдје се то исто изриче пунијом ријечју **номоканонъ**. Не мислим ипак, да је допуштено одатле изводити, да се већ овдје указује на овај номоканон, који је св. Сава послѣје као први архиепископ српске земље раздао својим епархијама.

личе чѣто и приносѣно мнѣ се — боље овако
личе чѣто и разнѣствовати мнѣ се. Преводилац
као да је читао *προσφέρειν*?

и равно вѣнѣ ѿ вѣ ѿуказано есть — боље
овако: и равнѣе вѣнѣ ѿу кога ѿчѣстѣно.

и да си шѣдѣ рекоу — боље овако: и да свѣкѣкоу-
пникъ рекоу — преводилац лако да је *συνελών* про-
читао *συνελθών* те превео **скѣнѣдѣ**.

всѣ же иѣ къ спѣсѣнню наставляѣемо — читај
наставляѣѣе.

не мѣзѣте, ѿ чѣда и братѣ. да никѣлиже вѣрѣ-
дѣмаи почѣтѣмъ — читај: не мѣзѣте ѿуко ... да ни-
кѣлиже вѣрѣдѣмаи почѣтѣмъ (управо **вѣрѣдѣночѣтѣмъ**).

за многѣ скѣрѣи подѣбаѣтъ вѣмъ вѣнѣти къ
цѣрѣво нѣнѣе — у црквѣним текстовима то исто, само
мало другачије: **мнѣогѣмъ скѣрѣмъ** (дјел. ап. XIV. 22).

вѣрѣмъ вѣ свѣираѣтъ се — у св. писму друго-
јачије: **вѣрѣмъ вѣ прѣкѣратѣно** (или **прѣкѣраѣѣно**).

οὐτε ὁ δοθεὶς ὑμῖν καθὼν συνεχώρησεν.

καὶ τι διαφέρειν δοκῇ.

καὶ τῆς ἰσῆς ἐνοχῆς παρὰ τῇ θεῷ προῆξεν.

καὶ ἵνα συνελών εἴπω.

ὁ μὴ εἶη πρὸς σωτηρίαν ὁδηγῶν.

*μὴ οὖν, ὃ τέχνη καὶ ἀδελφοί, μηδαμῶς τὰ β-
ιωτικὰ προτιμήσωμεν.*

*διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.*

ὁ καιρὸς συνεσταλμένος.

ГЛАВА XLII.

Глава четрдесет друга говори о Каријској ђелији и уставу, који је за њу написао св. Сава. Тога давако нема у грчком оригиналу. Причање је по обичају, који се јасно види у свим дијеловима те ђелије, гдје је учествовала рука и глава Савина, просто и разговјетно те и овдје улетево неколико реченица из св. писма (из апостола Павла Кориѳалима II. 12. 2).

ГЛАВА XLIII.

Послѣдња, т. ј. четрдесет трећа глава хиландарскога типика, опет је израђена према послѣдњој глави евергетидскога текста, подударѣе текстова иде ријеч по ријеч осим неких разликости у натури оних несправности у пријеводу, које се имају одбити на невјештину лица што је преводило тај текст. Грчком се патисеу каже: *Περὶ τοῦ ἀναγιγώσκεισθαι τὸ τεκνίδιον καὶ ἐκάστον μηνὸς ἀρχεῖν*, у пријеводу нешто додано: **О чтѣни сѣго типика на всѣмъ мѣцѣ и скончавати го, паче же и на памѣтъ кѣнѣти, исчитати его.**

У тексту, који је ипаче добро преведен, јер није било тешких закучастих мјеста, долазе ове погрѣшке:

и мѣнѣ же пиѣра доушѣвнаго сѣго наставляѣѣмаи
и наказаниѣ ѿ гдѣ прѣстираѣѣѣи — пиѣра прѣсти-
раѣѣѣи не даје никакова смисла, већ је ваљало рећи:
мѣнѣ же (за) пиѣрѣу (боље **кѣрѣмѣю**) доушѣвнаго сѣго
наставляѣѣмаи и наказаниѣ ѿ (или **вѣ**) господѣмъ искоу-
поуѣѣѣи се. Преводилац узео је *ἀποτίγγει* у значењу
глагола *ἀποτείνω*!

*ἐμοὶ δὲ τὰ τροφεῖα τῆς πνευματικῆς ταπεινότη-
τος καὶ παιδείας ἐν χάριτι ἀποτίγγετε.*

За глагол *ἀποτίγγετε* помислиѣмъ на искоу-
поуѣѣѣи се према посл. Филем. 19, још би прѣсти-
раѣѣѣи — **вѣздаѣѣи**.

кѣ же мирьскы — чудноват израз, у посл. апо-
ста Павла Римљанима преводи се **когъ же мира**
и мироу).

свѣршитъ вась и оутвѣрдитъ — испаше вѣща
да: да свѣршитъ вась и оутвѣрдитъ.

ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλεήσεως.

καταρτίσαι ἡμᾶς καὶ στηροῖσαι.

* * *

И ако је типик хиландарски већ три пута наштампан, онет мислим да се већу огријешити о добар
мен живих и мртвих српских или словенских филолога, ако речем, да га до сада нико није разумио. Могао
и даље ниш те рећи, да си баш нико није ни главе разбијао о томе, да га проучи. Кад је Даничић
и Гречник из књижевних старина српских, могао је употребити само комаде текста, наштампане у Авра-
мљевој Светој Гори. Милосић припомиње у старословенском рјечнику међу изворима само типик студе-
нски; тај се, како сада знамо, већивом подудару ријеч по ријеч с хиландарским текстом, али у његову
рјечнику многих значајних ријечи нема. На пр. нема глагола **кочити се** (гл. 9, л. 15^a), нема ријечи **каша**
(гл. 10, л. 17^a), нема **докрѣпљивство** (гл. 19, л. 25^a), нема **изкорне** (гл. 41, л. 36^a), нема **малодоушити**
(гл. 33, л. 31^a), нема **неоуправкио** (гл. 31, л. 30^a), нема **свѣчѣкѣ** (гл. 27, л. 29^a), нема **сѣгладати се**
(гл. 4, л. 7^a), нема **октаподѣ** (гл. 10, л. 17^a), нема **почѣта** (гл. 13, л. 20^a), нема **набѣлѣжати** (гл. 13, л. 20^a),
а **почисао** (гл. 19, л. 25^a), нема **нипоговорѣ** (гл. 22, л. 27^a), и др. Да је ко и хтио потанко изучавати
споменик, био би на сваком корачају напшао на озбиљне потешкоће; задавале би му велике неприлике
толико поједине ријечи, колико цијеле реченице, којима не би лако погодио значења. Како то? Ево сада,
што је изненада откривен грчки оригинал хиландарског типика, ствар се објашњава лако и просто. Онај,
ко је написао тај типик, — а сада знамо да се за велику већину његова рада смије управо рећи да је пре-
во ријеч по ријеч с грчкога — није био извјештен у таким пословима. Знао је доста вешто грчки, али
не му није допирало далеко. Кад би се намјерио на нешто замршеније мјесто, на подужи зглоб реченица
не би одмах разумио смисла, преводно би од ријечи до ријечи ненаредно и незграпно, не водећи рачуна
о томе, хоће ли и ко тај његов пријевод разумјети. Гдје је грчка ријеч према разним приликама узимала
личита значења, не даје пријевод никаквих доказа, да је преводилац размишљао, које ће значење при-
нети, а да би према њему удесио свој пријевод. У мојој анализи словенског текста успоредно с грчким
оригиналом било је много прилике, да се за оваке приговоре изнесу на видјело докази. Ко је имао стрпљења
прати моје поређење, биће се увјерио, да преводилац није познавао многих тачкоћа грчкога језика. Биће
мо, да је често побркао двије по спољашњим звуцима једнаке а по значењу различите ријечи, биће увидио,
да је на више мјеста криво прочитао грчку ријеч или је замијенио с неком другом (на пр. *ὁ θεός* са *ὁδοός*,
ἐξόν читао је *οὐ ἐξόν*, *ὀκλήσαντες* узео као *ὀκλαστος*, *συνελών* схватио као *συνελθών*, итд.). Да се оваки
превод не може лако читати и разумјети данас, није чудо; али је теже одговорити на питање, да ли су
у манастира хиландарског, за које је управо типик написан, разумјели што им се прописује и наређује.
Мо бих, да су докучивали најглавније, а у разглабање појединости, у смисао и значење сваке ријечи
и се није се нико ни упуштао.

Радња око хиландарског типика са стране правилности језичке не вриједи много. Преводилац није
јаки у правилима словенске граматике. Особито у облицима доста често мијеша црквено с народним,
и му радо праштамо ради добити, коју из његова текста црпемо за историју језика. Али којег језика?
или бисмо српскога, кад би цјелина облика и ријечи овог споменика садржавала само два елемента: цр-
квенословенски и народни српски. Али то као да неће бити тако. Што између обичног словенског у тексту
да на површину, није једнога кова, не може се прозвати чисто српским, већ ту има мјешавине треће,
морамо признати бугарском или македонском стихијом. Ја не придајем много значења оваким бугариз-
мима: **приточѣнѣ** 27^a (од **притѣча**), **создани** (читај **создание**) 36^a, **создахоуѣ** 33^a, **оусоушѣ** 32^a,
ноуѣ 4^a, јер је у оно вријеме таквих облика много било у црквеним књигама. Могао би се рећи, да је
и (мј. **сѣ**) 18^a и **гон** (мј. **тѣ**) 7^a, 14^a, 16^a, 19^a, 25^a, 28^a, 32^a — и ако ово већ нису прави стари облици,
доста обична појава, коју је преводилац грчкога текста могао усвојити, ако и није био Македонац. Исто
не бих смио рећи, да су облици 1 га лица множине на — **мы** што друго, ван доста обична појава овог
епоса, које се могао држати који му драго писац јужнословенски почетком XIII-ог вијека. У хиландарском
су долазе оваки облици често: **сѣкрѣмѣ сѣ** 2^a, **ниамѣ**, **ходѣмѣ**, **ѣмѣ** 3^a, 13^a, **ѣмѣ** 18^a, **повѣлѣвѣмѣ**
2^a, 33^a, **повѣлѣвѣмѣ** 17^a, **прѣмѣмѣ** 33^a, **рѣкѣмѣ** 14^a, **рѣкѣмѣ** 23^a, **заповѣдѣмѣ** 34^a, 35^a, **прѣкѣмѣ**

7^а. Црквеном јемо језику опог времена оставити такођер оваке облике, као генитив множине: *дѣлѣ* 2^а, *свѣдѣни* 11^а, *страсти* 7^а. 12^а. 21^а, *оушныи* 15^а, *помышленн* 7^а, *прѣгрѣшени* 13^а, *дѣлани* 25^а, *ѿдани* 33^а, *писмени* 34^а, *углашени* *ib.*, *чтени* *ib.*, (ср. такођер *кожи* 3^а. 4^а), или локале множине: *въ пѣтихъ* 22^а. 30^а, *по мѣстанихъ* 7^а, *въ чтинихъ* 22^а, *о въпрашанихъ* 26^а, *въ хожденихъ* 30^а, *на обѣтованихъ* 37^а. Али ако и речемо, да сви ови облици још ништа не доказују, тешко је мимоћи у српском типичној правилности граматичке, којима је узрок могао бити само у слијепом препаређивању облика бугарских и српских слова до слова, против закона домаће граматике. Ко је за партицип сад. врем. могао написати *гредѣ* (мј. *гредѣ*), *скљодаю* (мј. *скљодаю*) 23^а, ко је за треће лице множине написао *оубоку* (мј. *оубоку*) 11^а, *аѣжѣ* (најда м. *аѣжѣ*, или можда *аѣжѣ*, тако је у студ. тексту) 29^а — трећи примјер *оутаюшоу* биће скраћени облик мј. *оутаюшоу* — за-њ ћемо рећи, да је мијешао бугарски са српским, што се још боље види на оваким диалектским ријечима: *и҃га* (мј. *и҃га*) 7^а. 22^а. 23^а. 25^а. 26^а. 11^а, *се҃га* 27^а, *кѣ҃ги* — *тѣ҃ги* 18^а. Рекао бих, да су се оваке ријечи поткрале у перо чојѣка, који их је добро знао, а могао их је знати, јер су се у његовим крајевима говориле. У црквеним текстовима није их било толико наћи, да би их оданле био научно. Несрпским обликом прозвao бих такођер *једноуши* (са *оу* на *и*), које се често чита у хил. типикy: 200^а. 9^а. 9^а. 17^а; може бити и *толи же* мј. *по толи же* (јер је у студ.ничком тексту неколико пута оно прво замијењено другим).

Али редом с оваким пестриским цртама језика у типичну хиландарском долазе такођер отити ербизам (по нашем данашњем схватању). Такав је ербизам прво лице множине на — мо: колимо 28^а, кѣмо 18^а, вѣмо 18^а, вѣмо 8^а. 9^а. 24^а, изидосмо 16^а, остависмо 37^а, рѣсмо 33^а, отѣратисмо 12^а, оуказасмо 16^а, приложисмо 289^а (послије 6^а). Исто ће значење имати многобројни пријери на е у замјесу црквенога свјетскога љ: въ прѣкрасне доуше 1^а, отъ вѣры едины 3^а, нѣкаке 8^а, прѣдѣне године 9^а, прѣвы године 16^а, многѣ 16^а, молитве 7^а. 14^а. 16^а, оуочны молитве 16^а, безъ — вѣны 17^а, въ — постѣ 17^а. 18^а, въ доушѣ 17^а, рыке 17^а, все слоужьбе 18^а, прѣскѣте владычице 19^а, вѣне цѣре 20^а, од саме владычице 21^а, панахидѣ 22^а, за мѣртва 22^а (и на стр. 24 у другојем ступцу, 10-а вѣста здола у студ. тексту стоји вѣрѣније за мѣртва мј. одеског рукописа за мѣртвахъ), въ часѣ 23^а, безъ егѣе комѣ 26^а, отъ правѣде 27^а, мѣдници едне 27^а, безъ вѣсти нѣгѣминовѣ 28^а, расѣ 28^а, вѣлине 29^а, литѣре 29^а, нѣны 30^а, старкѣнишии гоуѣи 32^а, зѣне ради (послије 32^а, на уметнутом листу). Овамо спадају, и ако нису тако значајни, облици вѣрѣдѣца: нѣте се 14^а, скѣде 16^а, кѣде 28^а, кѣден 9^а, краде 31^а. Необорив је ербизам у облицима замјенишѣ-придјева свршетак на — га: га 11^а — али има један пут и го 39^а — нѣгога 11^а, ега 15^а, тога 30^а. 33^а, нѣкѣгога 33^а, вѣнѣга 17^а, вѣанѣга 17^а, болѣшига 27^а. 30^а, прѣкѣгога 6^а, цркѣвинога 26^а, доушѣвинога 26^а. Овамо спадају још нѣкѣсѣга 15^а, нѣкѣсарѣ 38^а, док није народно чѣсѣго 4^а.

Не бих смію тврдити да су управо сrbизми, али сна је прилика да јесу облици 3 лица једног и мношине без — тѣ: чтѣ, не чтѣ 7^а, да встаки 7^а, да повели 11^а, аирѣ повели 15^а, разикси 18^а, аирѣ си 12^а, 30^а, иркзи 16^а, иркѣ хоцѣ 16^а, аирѣ погнени 21^а, тѣко приме 21^а, да не встаи 22^а, иркѣ ходити 23^а, иркѣ приде 28^а, да оуправи 30^а, аирѣ не покара се 29^а, кошоу створи 29^а, да строи 30^а, да сѣтѣче 29^а, да се прилаоучи 32^а, да се поклати 29^а, аирѣ не да 16^а, аирѣ прѣкывае не обврацае се 29^а, 21^а — један је облик у партиципиу —, да нмѣ се дае и вклане 29^а, аирѣ ли се не покае 29^а, е 15^а, не 16^а, 36^а, ирк 16^а, боудѣ 18^а, 24^а, 30^а, 38^а, соу 11^а, 16^а, 18^а, 22^а, 27^а, 29^а, 31^а, 34^а, да приповѣдаю 11^а, да ходѣ 20^а, аирѣ встаноу 17^а, да нмѣ даю 28^а, та встаю 29^а, иркѣ дрѣже 30^а, да сѣдрѣже 35^а.

Сигурији су србизми, него ли ова последња тачка, ове појаве: оукоушати 14°, оупрашати 15°, оупрашати 35°, оузимати 26°, оузимајуће 30°, оузети 38°, оувѣдѣмъ 16°, оувѣдѣмъ 19°, въ оуторникъ 15°, въ оуторомъ 15°, въкроу оу кога 3^a bis, оу кѣкы 6°, оу кашахъ чинѣ 11°, оу половиноу 17°, 8 почти 28 златѣ 20°, оу конихъ, оу троудѣ, оу манастири ib. (и 21°), оу писаны дѣнь, оу праздѣникъ 22°, 8 29°, оу метохнахъ 31°, оу изоу оупадоуѣ 35°. Србизам је ере (мј. веже) 32°, нироре 20°, ницкири 11°, никомоуѣ 29°, а гори ваѣсмо ничесаре. Напокон у глави другој читамо натпис о наслѣтѣни 6°, а на 4-долази један пут аке ли мј. обичнога аце ли.

Крај tolikih доказа (puho jačih nego li za ono prvo) ne može se posumnjati, da je pisac mi-
darskog tipnika poznao glavne crte crnog jezika. I opet ja bih volio reći, da nije bio čovjek ra-
iz čistih crnogskih braćeva. A na tu me misao ne navode toliko više pomenuti bugarizmi u pojedinih
ječima, koliko cijeli utisak, kojemu se čitajući taj zamršeni, neskladni prijevod, nikako ne mogu
Sve mi se čini, da imam pred sobom čovjeka, koji nikako nije umio nešto poduži niz riječi sastaviti
gramatičku vezu, jer se u njegovoj kući ili bar u njegovoj glavi neć znatno pomjerio stari gramati-

зам: стари су му облици постали рећ би индиферентни, који као да се смију самовољно замјењивати другим. Да ли је збиља језик неког краја сјао већ тада у такву дезорганизацију, што је обично пре- ових творова, нових комбинација у језику, ако неће да сасвим изгине, или се у хиландарском типнику само лична неспјештина и лично неумијеће, тешко је расудити. А то је тим теже, што не умијемо дамо одговорити на питање, да ли се текст типика сачувао у првој својој цјелини по садржају и Судаћи по студеничком типнику и одеском рукопису смно бих рећи, да се онај оригинал или извор, су црпали своје текстове, није ни у чем важном разликовао од данашњег хиландарског типика. Не не тиме хтио рећи, да је управо данашњи хиландарски текст био већ у старо врјеме једини оригинал. Волио бих мислити, да је то тек један савремени пријемис, у који су се могле поткрати чак и неке ве старог преписивача из XIII вијека, којих у студеничком тексту (не данашњем, већ пеком знатно м) није било, дакле не ће их бити било ни у првом оригиналу хиландарског типика. Одески рукопис, је најновији издавач под ступцем уносио варијанте према хиландарском тексту — а био би добро да је водио рачуна и о студеничком тексту — одступа од хиландарског само у толико, што је из- рбизме и бугаризме, што је замјењивао гдје које изразе и чинио неке исправке, али не по какову год рукопису, већ по својој памети, гдје је потеже или неразумљиво мјесто изазивало његову доминантност, ко је хтио, да унесе какав такав смисао у текст. То ћу да објасним с неколико примјера.

У глави 17-ој, као што је напријед истакнуто (гл. стр. 36) изоставио је хиландарски текст неко- ијечи у пријеводу, који овако крњ како је не даје потпуна смисла. Студенички и одески текс дијеле дарским исту гријешку. Још је чудноватија гријешка у глави 18-ој, гдје мјесто **тѣла** стоји у хиланд. **дѣла**, ипак и ту, како споменуемо на стр. 37, ни један текст не доноси исправка. Међу исправцима рукописа спомена је вриједан онај у глави 21-ој, гдје хиландарски типик нише и **о сихъ законѣхъ** **ка шѣоуждѣхъ ѣсть**, грчки текст: *καὶ ταῖς ἐπὶ τοῖς νόμοις ἐνθάδε ἐπὶ νόμοις ἔστιν*. Студенички одудара се с хиландарским, само је модерни издавач ало ријечи раставио: и **о сихъ законѣхъ** **напоиѣ** **соуждѣхъ ѣсть** (тако је и Леонид прочитао). Одески рукопис доноси и ту свој исправак неразумљиве **поиѣства** те нише **поноскѣта**, али се пита, пристаје ли та конјектура овамо? Пошто **поноскѣство** значи *superbia*, очекивали бисмо овдје ријеч другога значења, па пр. **отѣктѣ**, или ако је у **поиѣство** остатак оригиналне ријечи, могло би се мислити на **покииѣство**, **погонѣство**. Свакако ни овдје не по исправку одеског рукописа. Ево још неколико примјера неразумљива умовања одеског рукописа. У 8-ој читамо у хиланд. тексту **да не мѣне каи творимоѣ**, ово је исто тако у рукопису студеничком, само иач раставио **мѣне у мѣ не**, али грчки текст *ἵνα μὴ τὰ ἐλάττω παρ' ἑρμὴ περιποιοῦμεν* свједочи, да ваља тражити компаратив **мѣне** или можда **миѣне** (*minus*), како се још и данас ова ријеч изговара ни. А што учини преписивач одески? Он исправи **мѣне** у **минѣтѣ**! У глави 4-ој одески рукопис **принесе словѣса тѣкѣмо же и равно**; не двоумим ни мало, да је ово својевољан исправак, док се право сачувало у студеничком тексту: **тѣкинѣмо же и подѣсѣнѣхъ чиноѣхъ**, према грчкому *ἐν ἰσότητι γὰρ προσήκοον ἐνταῦθα*. О гријешкама 36-е главе, гдје је одески рукопис из **диптиѣхъ** учинио **типикѣ**, већ ријеч; у истој је глави **антоѣргѣ** — тако још има студенички текст — преначено у **нерѣ**, а изостављено је (па стр. 24 у другоме ступцу у врсти 24-ој) **вѣдѣ** (што се чита у студеничком тексту ѣвод грчкога *πάντως*) послѣје ријечи **тоужѣно**. И у глави 37-ој може се једна гријешка одеског са исправити, што је већ указано на стр. 51.

Напротив у студеничком рукопису, и ако је из касног времена, налазе се нека мјеста у бољој ији не само од одеског већ и од хиландарског текста. Већ је спријед а под главом 36-ом указано, одески два пута вриво написао **типикѣ**, гдје је у студеничком остала правилна ријеч **диптиѣхъ**. штета, што је управо тај лист у хиландарском рукопису пропао; јер кад би се могло помислити, да ки рукопис није од свога промијенио **диптиѣхъ** у **типикѣ**, добили бисмо јако, да управо неоториво иство, да хиландарски текст није био ни једини ни оригинални документ овог типика. Али се чини, то може доказати другим примјером. На л. 11⁶ у глави 6-ој читамо у хиландарском типнику овако: **вѣдѣ лѣгати ѣмоу ѣроу вѣсприѣтѣ ѣмоу**. Смисао ових ријечи био би управо недокучив, да се није сачувао грчки оригинал, који гласи: *Ἐφ' δὲ πάντως ὁ σπουδαῖον φεῦδεσθαι δίκην ἀπαιτηθήσεται*. е се види, да *ὁ σπουδαῖον* није ни преведено; преводилац или није нашао израза у свом тексту, а је био искварен, или га је прескочио. Да је преписивач одеског рукописа имао пред собом друго- текст, него ли онај што се данас налази у хиландарском типнику, не би био од свог умовања преи- **вѣдѣ**, што добро одговара грчкому *πάντως*, у **вѣдѣроу**, ни би од **лѣгати**, гдје бисмо очекивали и инфинитив **лѣгати**, учинио **сѣлѣга**, док је напротив оставио **вѣсприѣтѣ ѣмоу** нетакнуто, а управо ту

Знатније је истакнути, да у једанаестој глави студеничка редакција вјерно слиједи стоне грчког оригинала, говорећи о празнику „прѣставаѣннѣ“ (успенија) богородице, који је у хиландарском замијењен празником „заведенија“. Да би се боље објаснио однос текстова, стаљам их овде напореда с грчким у средини :

а свѣтаго юи прѣставленіи
праздники, югоже оупниіе гла-
голюмъ, свѣтло вами (да) прадъ-
ноуіеть се, свѣтло и многотварь-
но, прадъники бо юсть прадъни-
комъ и трѣхство трѣхствомъ
въ тоу же и дадите на вратѣхъ,
повѣтвую, юанко же юожіи, и
наша роука възмагуетъ.

Хиланд.

Студ.

нѣ подѣ единою прѣпѣтою когородицею бла-
годѣтельницею и прѣподобнаго отца нашего и хти-
тора молитвоек и нежинующаго къ нимъ съблю-
дати же и исправити и крѣпити и обладати — —
аще ли кто въсушитъ когда въ нѣкое лѣто.

О изборима игумана, иконома и епископа говори се у оба словенска документа у три ова је подјела дакле заједничка, да о избору иконома и епископа говори се ријеч по ријеч исто. се, да је тај начин бирања био у исто вријеме израђен за оба типика. Али игуман бијаше другојачије у Хиландару и другојачије у Студеници. Зато је тринаеста глава, у којој је ваљда већ прва радња од од грчког узора, за студенички типик и опет прерађена према посебним приликама и потребама. И почетак главе у оба текста слаже, како доказује ово поређење:

Хил. чл. 13.

Подобаєтъ же прочіє и ѿ поставлени игу-
мена и иконома и ѿ црковниѣхъ прѣкомъ вашимъ
любови творити непрѣложно и непрѣстоупно.

Студ. чл. 13.

Подобаєтъ же прочіє и о поставлени и
прѣкомъ вашимъ любви творити непрѣложно
прѣстоупно.

Једно је и друго према грчкому тексту *χρήσιμον δ' αὖ (?) ἔστιν λογὸν καὶ περὶ τῆς χρι-
στῶν διακονητῶν ἐπιμελησθῆναι*. Мјесто опћенитог израза *περὶ τῶν διακονητῶν* спомиње се у студ. типик
игуман, што је сасвим у реду, ако се води рачун о садржини главе тринаесте. Хиландарски типик
одмах сву тројицу, о којима има говора у главама 13—15; али је за чудо, што се епископјарах — а
термин обично не преводи — овдје зове „црковником“. Истина црковникъ помиње се још у глави
и 28, али ондје као да је ријеч узета у опћенијем значењу *ἐκκλησιαστικός*. Изгледа ми, као да је ово
глави ушло у текст истом послије, т. ј. кад је већ положен био основ данашњему хиландарскому
Да се и овдје уза све разлике, колико се игда могло, остављао непомијерен први пријевод, видјеће
испоредно ове ријечи:

ѣко нашѣ сѣ стѣ манастирь прѣстѣе гже
наставниѣе наше кѣе почтенѣ кѣ ѿ кѣговѣрнихъ
црѣ да естѣ оу почти манастирь . .

ѣко нашѣ светѣи сѣ манастирь прѣ-
кладѣниѣе наше госпожде богородиѣе благо-
ниѣе почтенѣ быстѣ отѣ благоѣвѣрнаго и
любиваго крали. . . да естѣ кѣ почти манас-

У студеничком типнику, гдје се избор игумана обављао у присуству српског краља — од
потреба другојачијег излагања — додан је под крај главе додатак о одјећи и обући манастирске бр-
чини у хиландарском типнику главу 27-у текста, али се садржина у појединостима не подудара, и
почетак исти:

Подобаєтъ прочіє ѡказати ѿ одежди крати.

Подобаєтъ проче ѡказати о одежди

У даљем излагању истиче се у оба текста потреба, да се има особито на уму „црковни
тој се тачки дакле слажу текстови, и ако је сваки својим ријечима изрекао исту ствар. Да је у студ
редакцији читава глава 27-а смјештена овамо под игумана, види се већ одитле, што страга на свом мјест
лази; али зашто је студенички типик овамо под игумана уметнуо баш само ову установу, тога не умијем

Од главе шеснаесте до двадесет шесте долази у студеничком типнику све као у хиландар-
свима особинама и нетачностима пријевода или појединих облика. Глава 27-а како већ рекосмо није
деничком типнику под тим бројем, већ је без посебног броја турена у главу 13-ту. Али глави 28-ој хилан-
типика одговара и сада 28-а студеничкога (т. ј. у данашњем реду глава нема 27-е, али бројење ни-
мењено). Спомена је вриједно и то, да се у глави 28-ој, и ако јој нема ослонца у евергетидском
тексту, ипак оба типика подударају управо ријеч по ријеч. То нам је опет доказ, да је већ заједнички
за данашња два типика у неким дијеловима одступао од грчког евергетидског текста. У тој глави
једна знаменита ријеч: кѣ чтени и кѣ канархани, (студ. кѣ чѣтени и кѣ канѣрхани), из које је р-
акад. рјечника учинио *kanerhana* те мисли, да је ријеч „непозната значења“. Али већ у Микл-
рјечнику има записан правилан облик *канонарханиѣ*, а то је вербална именица глагола *канон*
(*κανονισθεῖν*).

Сада опет наставља један те исти ред текста, ријечи и облика, готово без икакве разли-
до главе 35-е, гдје се у студеничком типнику уз остало подударање одређује особито свечана прослава
ктитора Симеона. Ријечи (шест врста) што о томе говоре, уметнуте у студенички типик, сва је при-
нису одмах с почетка биле на томе мјесту; не бих рекао, да је већ који год од синова Немање са-
ради рибе чак на Дунавске стране. Али о томе нека расправљају наши историци.

Подударање међу текстовима иде и од ове главе напријед све до краја, али глава 42-а, како није била у Студеницу, јер се у њој помиње каријска ђелија св. Саве — није ни унесена у студенички типик; да се не наруши број глава, посљедња је и овдје убиљежена као 43-а, а 42-е нема. Текст студенички, узевши неколико писарских гријешака, готово ни на влас не одступа од хиландарског. Знатно је и то, да се у глави 39-ој и 41-ој од један пут и у том тексту говори о богородици обичним назвањем хиландарскога типика: *госпожде мѡѡ прѡкѡкта и наставнице* (изд. Јиречекова стр. 177, у грчком стоји: *κυρια εὐφρονη Εδεργέτις*), и *богоу благоприметна и наставница* (ib. стр. 179, у грчком: *τῇ θεῷ εὐαλπομένη εἰς τῇ Εδεργέτιδι*). Кад би се могло одређено казати, да је овако било већ у старијем тексту студеничког типика, — а то ми се бар чини да је врло подобно истини — имао би се и у том одступању од обичног глава нов доказ уске везе, која је некоћ сједињавала оба типика. Лако може бити, да је оба оригинална примера писала иста рука, као што нема сумње да је радња изведена за оба манастира у светој Гори јачно под надзором самога Саве.

Знајући сада све то, црпимо из подударара текста хиландарскога и студеничкога јасно увијерене, да је овај споменик дошао до нас у главноме у истом облику, како је по први пут преведен с грчкога. Има дакле неједнакостима његова језика није криво вријеме, већ сам процес његова постајања. На типнику не радило више људи, свакако најмање двојица: преводац с грчкога и допуњавач готовог пријевода. Има посебним приликама мавастирским. Прво лице биће био некакав светогорац, родом из Македоније, али је знао и грчки и словенски: у грчком није се умιο снагди разабрати, у словенском мијешао је црквене ријечи и ријечи с народнима, то српским то бугарским. Друго је лице био сам Сава. Колико је знао грчки, сада, тешко је казати; али како је био врло начитан у црквеној литератури, његови додатци у типницима, епитетни цитатима из св. писма, показују да је практични усвојио црквени језик доста добро. Да ли су самимном пријеводу радила двојица и више, тешко је рећи. По неким неједнакостима могло би се пријемљивости ово посљедње. Јер је збиља чудновато, да се *ѿра* преводи то *часъ* то *година*, да се уз близак један пут чита *искръ*, уз *сквориши* (два пута) такођер *снхмиши* (један пут), да је уз типник два пута употребљена ријеч *оуставъ*, уз *игоумникъ* један пут *прѣдъстатель*, уз *еклисиархъ* један пут *црьковникъ*. Так то могу бити случајности, неконсеквенција истога лица. У облицима не бих рекао да је под српским живом написан номинатив множ. *игоумники* 20^a, 20^b, а и акузивни множини *одоуе* 35^a не чини ми се ничим старосрпским XIII вијека, већ прије старобугарским, гдје је овако изјединачавање акузивита с номинативом отпочело раније. За мјешавину у падежима несрпску има доста доказа: *ш стъркъ ннкъ страстенъ* (мј. *страстехъ*), *ш оумьршихъ стыхъ ѡщъ* (мј. *отъцихъ*) 22^a, *о оусоньшихъ ѡщъ нашихъ* (мј. *отъцихъ*) 22^b, *поменютии прѣжде почившихъ кратиныхъ* (мј. *кратинъ*, у студ. *кратчкихъ*) 22^c, *да штавлуютъ се поучени каноны панахидахъ дневны* (глава 36, тако и у студ. тексту, мј. *панихиды*). Особито се често датив мијеша с дативом у синтакси: *прѣте же клѣще вѣе* (ген.) *наставники наши* (дат.) 19^a, *не токмо за мене грѣшнымъ* (дат., у студ. *грѣшнаго*), *нь и много оудажоушихъ се* (ген.) *оказоуиеть* 9^a (грчки *ὁ ἀμαρτωλός . . τὸς ὑπερόντας*), *примати вамъ* (дат.) *ѡца и посланоушати хотишихъ* (ген.) *исповѣдати* 11^a, *чающихъ на трапезѹ позканни* (ген.), *оударенииъ трапезнаго схода выхоу* (дат.) 14^a, или *ѡ выхъ знаниимъ* (дат.) *вами и скѣдри*^s (ген.) *наши житии* (гл. 37), *ни трапезе печаловати ꙗдении* (ген.) . . *о трапезѣ печаловати ꙗдению* (дат.) 17^a, *нь штан воудоуцоуемоу тъмномоу ꙗклоу и неклѣмоу и оукраденому къ васъ* (боље *васъ безъ въ*) *оувѣдомъ* 16^a (овдје датив одговара грчкому генитиву *ἐπιτόμιον*), *сепоу же икономоу ненадежноу слоужбоу него съкрѣшающеу* (дат.) *къ богоу и вамъ*, дрѣвѣна *шлѣмена соудниаго* (ген.) *же вами и оуправляющеу юмоу* (дат.) *васъ*, *нь все имоуща* (ген.) *яко днѣ оудѣ*, *имоущоу* (дат.) *же подѣ сокою и помощника*. Не мислим, да би српски преводац тако мијешао датив с генитивом, говорећи једнако о истом лицу. Не мислим, да би без разлога мијешао *ѡдеже* у том примјеру (у гл. 36): *на оутрнихъ и на антоургии и на вечернихъ*; не мислим, да би ставио овако несклапну конструкцију: *ꙗко многа пото и троуда иꙗсто сие започетствои шенови* се (мј. *многихъ потому и троудомъ*), или овако: *да имате плодити се и здѣ двою пользоу* 12^a (гр. *ποδοσθαι τὴν διττήν ωφέλειαν*), свакако или *плодити безъ се*, или *двоєю пользою*. Предлог *отъ* долази, је га у XIII вијеку по историји српског језика не бисмо очекивали: *тоуждѣ отъ наше чести* 24^a, *забоу отъ докродѣтии* *примати* 15^b, *кѣпи въ сихъ благоволеніиъ паче отъ хвалѣшихъ се* 25^b, *лоучи ко нѣ творѣ волю господню паче отъ множества визаконикъ*. Не одјекује српском конструкцијом на *игоу*: *на чѣсть никѣти* 22^b, *оуправляющеу юмоу васъ на лица* (прије 21^a): у првом примјеру очекивали бисмо *ни* без предлога или предлог *къ*, у другом по с дативом; *дроугъ на дроуга киноуици* 12^a (овдје је српски рукопис на избацио, али у студ. долази), *въ едино изволѣти на лоучаго* 21^b (овдје би се могло на

бравити према грчкому *σύνφοροι γίνεσθε ἐπὶ τῷ χρεῖττονι*). Има и других доказа особите наклоности и предлогу на: чаюшним на трапезоу позванним, понти на трапезоу, елико на прьвое љдєннє на трапезѣ сѣсти 14^а, комоу створи еклєсїархѣ мѣтаниє .. на пѣннє или на починаниє 29^б. Сл. и овај примјер 16^а: въ хотѣннє прѣсѣцає почтєннє (мј. хотѣннє прѣсѣцающе почтєннє т. ј. прѣдѣпочтєннє). На покон да се сјетимо и оваких израза: по кѣльми 10^б, по тѣкѣмо 10^б, по брѣже (пред 7^а, у студ. чак по брѣзо), по злѣкѣ 28^б, почисменѣи 33^а, чак код именице почисло 25^б. Овамо ће спадати и често пута поновљено повѣсѣгда.

Још ћу напокон свратити пажњу на неку малу стварцу, за коју не знам управо што бих рекао, из чије је главе потекла. У хиландарском типнику стоји више пута за множину облик *ижи* мј. *иже*: *ижи* — *кѣпадоше* 9^а, *ижи соуѣ* 20^б, *ижи соу оуписани* 22^а, *ижи имоуѣ* 29^а, *ижи дрѣже* 30^б; то као да је учињено навлаш, јер у једнини се пише *ижа*: *ижа хоѣ* 16^б, *ижа хоѣ еѣ* 20^б, *ижа боудѣѣ* 20^б, *ижа нме* 23^б. Не опомињем се, да бих и гдје нашао оваково разликовање множине од једнине. Уз то долази дакако и по старому *иже* за једину и множину.

Био сам науман завршити ово разглабање хиландарскога типника грчко-словенским рјечником, за који сам већ и отпочео прикупљати ријечи, али како ме друге дужности откинуше од тог посла, нека то остане на млађима.

ГРАЂА ЗА ИСТОРИЈУ КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ

Пошто је онако брзо и енергично угушена Бакова буна“ (1825) у смедеревској Јасеници, ез Милош је за потребно нашао, да у инте-су јавнога мира и поретка дозна, има ли још због чега незадовољства и у народу кнежине пеничке, која беше у првоне суседству огњи-га Бакове буне. Да би све то најтачније до-ао, кнез је одредио четири своја повсреника епутата, полномошчника), који су се најпре клеи и још писменим реверсом обвезали, да најсавесније у народу поменуте кнежине све свакога испитати, па тада тек њему и Српском родњем суду саопштити.

Избраним, а поименце поменутим изаслани-ма кнез Милош је издао приложено „Објав-није, којим кнеза и народ поменуте кнежине вештава о својој жљи, но уједно даје и упу-во за вршење поверене дужности.

У многом погледу интересан овај докуменат оригиналу налази се код Анице Новаковића, дашње удове, а рођене кћери Уроша Новковића.

Докуменат је на целом табаку жућкасте, лаве хартије. Цела садржина простире се на и стране. Писан је ситно, али извезбаном ру-м. Уздуж и попречно пресавијен је. А због овог развијања почео се на местима превоја њ и цепати, те га је притежатељка белим коп-м прошила, да се у четири дела не би распао.

Мастило је истина пожутило, па местимице избледело, али се рукопис ипак даје прочи-ти свуда, осим на неким местима, где је хар-а пресавијена. Нарочито се не да прочитати о презиме оног изасланика Јована из села

Чумића. Рекао бих, судећи по очуваним писме-нима, да се презивао Маринковић.

На документу има и два печата у црвеноме воску. Један је истискан код потписа кнеза Ми-лоша, а други до потписа Српског народњег суда. Оба су печата врло јасно истиснута и добро очу-вана. Могу се сматрати као узорни сфрагистички. Јамачно их је компоновао уметник финог укуса, а изрезивала вешта рука.

ОБЈАВЛЕНИЕ

конмъ на знанѣ даемъ, како кнезу кнежине ле-пеничке у Нахій крагоевачкой, тако и свему На-роду одъ мала до велика у истой кнежини.

Како я желећи, да свакий од најманѣгъ до највећегъ рахатъ буде, и дасе нико на правди напаствовати, тиранизирати, и угнѣтавати неможе нити смѣ, већъ да сваки онако задоволянъ, и у своему добру спокоянъ бити може, како што се съ окружностима нѣговимъ сложити може, и най-после желећи, да бы свака тегоба и обида одъ когаму драго она была, комунибудъ нанесена, што скоріе и онако као што се догодила, мени и Суду Народнѣмъ, до знапя доставлѣна была; за необходимо нужно Судіосамъ депутате (пол-номошнике) Народнѣ одъ кнежине Ленинице у Нахій крагоевачкой овде пореду именоване

Уроша Новковића изъ Жабара.

Јована Мари . . . вића изъ Чумића.

Петронія Аћимовића изъ Ресника.

Ристу Ђорђевића изъ Комарица.

на то опредѣлити, и съ пространнимъ Полномо-щіемъ снабдѣваючи иѣ, на душу имъ наложити,

да све свое вниманіе нато обрате, дознавати, у чему се и найманѣ не задовољство, не само Народа во обще, већ и по единого човѣка состои, и одкуда оно происходи, и по дознаванію свомъ у овомъ призрѣнію мене и Судъ Народный точнѣйше извѣщавати, и онако као штохуе исти депутаты реверсомъ своимъ одъ 23 га Августа 1825. Године Мени и Суду Народнѣмъ торжественно обвезали, и заклели: было то угнѣтеніе Народа одъ стране кнезова, или њихни подчинѣни, и састояло се оно у чемму драго. —

Посредственицима овимъ између Народа и Правительства, да се пуна власть, верховной власти по души и совѣсти своей све онако явити, као што естъ, безъ додатка или изоставка, — а Правительство умеће потомъ мѣре свое предузети, и учинити конецъ онаковомъ насилію, и незадовољству. — Народу речено кнежине допущтасе и препоручуе, потужити се за сваку обиду овимъ Полномощницима, а њима налажесе, да ни Чертицу едну не изоставе подъ страйнимъ одговоромъ, што небы власти верховной явили. — При томъ да се њима власть, да могу у случаю гди бы кнезь кнежине њине потребовао сверху распрѣ какове миѣніе њино, да могу таково и давати, и маловажніе ствари, у согласію съ истиъ кнезомъ расправляти. — Аколи бы се обхожденіе депутата ова кнезу кнежине речено невольнѣ показало, то онъ не може ни какве мѣре противъ њи предузети, — ерѣ сваки членъ између њи, зависи непосредственно одъ Суда моего и Народнѣмъ: и тако кнезь исти само худо обхожденіе Лица они объявити може, а ништа друго. — К тому напоменути непрѣцштамъ, да е дужность депу-

тата ови, поуцавати Народъ како му треба не само Правительству покорнимъ и послушнымъ, већ и своему кнезу у кнежини да се свачему повинувѣ; зашто колико е дужность њина брѣ Народъ одъ угнѣтенія и насилія Старѣи толико исто дужнясу и Народъ учити, да се рѣйшинами своимъ у свачему повинувѣ. Он повинувѣ самимъ заповѣстима верховне наше

У Крагоевцу 23 Августа 1825.

№ 1438.

Милошъ Обреновичъ
Сербій кнѣзь

На све Горенаведене точке его княжево сіятельствомъ изложеногъ Объявленія соглашеніе совершено.

Судъ
Народный Србій

У Крагоевцу 23 Августа 1825.

№ 923.

СЛОЖИШТВО

Д. С. Милутиновичъ
ПРОФ. ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ

III

ПРИЛОЗИ СРПСКОЈ ИСТОРИЈИ

од

Б. ТИРИЋА

Захвалан Краљевској Академији што је доустила да ово неколико прибележака с мојих утовања угледају света, дужан сам да коју напред кажем.

I. У 1893 год., за време великог школског дмора, ишао сам у Св. Гору с намером да у њој Хилендару проведем који дан и прибележим све што се може и умест.

Од тих мојих радова овом ће приликом угледају света ово двоје: „Проштена Книга или схоластика патријара пењскога српскога, господина Јаксима“ и „Два листа из историје о паду Царграда“.

II. У 1894., опет за време великог школског дмора, ишао сам у Босну и Херцеговину.

С тога ми је пута „Поменик манастира Живисава у Херцеговини“.

III. У 1889. год., за време мојега бављења ревизијом по основним школама, напписао сам на велику збирку рукописа из доба Карађорђевог првог владу Милошеве.

Добротом г-ђе Лепосаве Красићке, тадашње учитељице у Власотинцу, а праупуке Младена Поповића, данас су ти рукописи у мојим рукама.

Од тога сад се пушта на јавност *шеснаест* цела, само из Карађорђевог доба.

Што се пак тиче мојих напомена о појединим предметима који ће се овде изложити, казати даље, на дотичном месту.

12. септембра 1898.

у Београду.

Б. Тирић

ПРОФЕСОР

I

Х И Л Е Н Д А Р

Максим, Пењски Патријарх, разрешава од грехова јеромонаха Захарију.

7177 године 8. Јануара

† Максѣ^м милостию Патриар^х пењскы и всѣ^х Србкѣ^м и Бугарѣ^м и проч^е.

Оумирѣніе наше шѣхъ благодати же и дара и власти всесвѣтаго и животворѣшаго доуха, данѣны е отъ спаса нашего Іѹ Христа кождѣхъ нѣхъ оученикѣ^м и апостоломъ, въ еже възати и рѣшити чловѣкѣ^м съгрѣшеніа, рекша нѣхъ: Прѣимите Духа сѣго, иже шѣхъ отпѣстити грѣхѣ отпѣститѣи сѣхъ, и иже оудрѣжитѣ оудрѣжитѣ се. Елика же ашѣ свежете и разрѣшите на земли, бѣдетѣ связано и разрѣшено и на небесѣ. Шѣхъ онѣхъ оубо и на насъ другоприматѣи^м пришедшей теи же кождѣхъ нѣхъ благодати ишамы проштено и сѣ по доухѣ чѣдо наше, іеромонаха Захарию. Елика же онѣхъ тако чловѣкѣ^м съгрѣши и къ Богоу прѣгрѣши словомъ, дѣломъ, помышленіемъ, колю или неколю и всѣхъ ми своимъ чловѣкомъ. Шѣхъ подѣхъ кѣтвоею отѣчно или матерно, ашѣ подѣхъ шѣлоученіе^м архіерейскѣ^м или іерейскѣ^м вѣстѣ, или своѣхъ проклетію поднаде, или кѣтвоею закатѣ се, и сѣхъ прѣкѣтѣи, или нѣхъ нѣхъ съгрѣшеніи прѣвзе се. Сѣа вса доуховны^м отѣцемъ исповѣда, и еже шѣхъ нѣхъ правило шѣхъ сѣдѣца прѣетѣ и испакити оусрѣдѣствова. Сѣхъ оубо къ сѣхъ винѣ же и сѣхъ разрѣшаемъ сѣго и свободна ишамы всешаною властію и благодатию все свѣтаго и живоначѣнаго доуха, елика же забѣнѣа ради неисповѣдана остави, и она вса да прѣститѣ емоу премилостию Богѣ, молитвами бѣхъ и присно дѣхъ Маріи, свѣтаго и

славнаго и прьваго Прхїєпискоупа Савки Сръв-
скаго, и святаго преподобнаго оца его Сѹмѣна
мїроточника, и святаго Пр'сенїа втораго архїєпи-
скоупа сръвскаго и всѣхъ свѣтихъ аниѹ: . Бѣ акто
штѣ създанїа мїра жж. р. о. ѡ. гсѣ Н:

Маѣѣ Божію милостію патриархъ пекскы.

Напомена. Замењено је: Ѣ са ѡтѣ, Ѣ са ѡу и ѡ са ѡтѣ. Остало је све онако, како је у оригиналу.

Артија је платном подлепљена. На полеђини стоји: „Провштена кинга или схоретико патриарха пекскаго серекскаго господина Мажина“.

На средини је платно обрисано, на отиснут печат са кога се може прочитати ово: архієпископъ пекскы
Маѣин. Б. Т.

У повратку из Хилендара, задржавајући се у Карејама један дан, све време проведох у Испосници Св. Саве. Ту ми показаше два три *долона* с књигама, скоро сасвим раскупусанима. Колико је год било могућно довести их у ред — ја сам их довео. Прегледајући тако лист по лист оних растрвених књига наиђем на два листа рукописа на хартији. На ова два листа које сам ја собом понео довршује се историја о паду Цариграда.

Да то овде испишем :

... и почюди са (Магметъ) ономуу каинскомуу зданію црквиномуу, тако рекъ къ истинному людѣ сѣи быша и придеша, а нишѣ по нѣ^н снѣхъ подокни не воудють. И понде въ цркви^{хъ} и кнде шр-зость к-запачетнѣе во святишире кожѣ, и ста на мѣсте святихъ его. Патріархъ же и весь каирскъ и народоу бесчислаю кѣзопиша съ слезами и рыдан'иш и падоша пре^д ни^{мъ}. Оиже, безвожны Магметъ помыахъ роукою да престаноуть и рече ни: Тѣмъ глаголю, Пастаси, и вси дружини твои и всемуу народоу. Поднишии дѣхъ въ приктому (тако) не оубоитса гѣкѣ моего, ни оубиствѣ, ни плененіи. И шеративса рече паини^{хъ} и сан'чакѣишъ за запрѣтѣть всемуу конскоу и вакономуу чиноу мо-нѣхъ вратъ да всемуу народоу градскаго и жѣнк и дѣтѣи ни оубиствомѣ ни плененіишъ, ни иноу враждою нѣкотоною вредѣтъ. Ире ли кто престопитъ наше повеленіе смртію да уишетъ. — И повелѣхъ кысати всѣхъ изъ цркви да пондоуть кожѣ к-донѣхъ скон. Хоташе во оубидѣти оу радѣ и кровнира црквиамъ. Народоу же ндоушоу изъ цркви штъ перкаго часа и до дежатаго и еше соуши^и многымъ во цркви, и недождавше безвожнии

[illegible]

Одмах за тим наставља ово:

Бакто .тс. ѿ п. р. (6889 — 1381) Сказъ
задонскоѣ кою. Поухала вѣанкошеу князю
трию Пвановичю и братю его князю Баадю
Пндркевичю. Баагослови ѿче.

II ЖИТОМИСЛИЋ

Поменик манастира Житомислића у Херцеговини

Августа месеца 1894. године прокутовах кроз Босну и Херцеговину. У путу свом из Херцеговине за Далмацију — управо из Мостара за Јетковиће — свратим у манастир Житомислић. Надахнуто намере да се у њем бавим, јер мишљах да ме за тај манастир нема шта друго ни везати, осим обичне путничке радозналости — да и он види. Господин Архимандрит Н. Дучић довео је у том манастиру дуже време, и описао и уписао све што је било записати. На ипак нешто и за мене остало.

Житомислић лежи на левој обали реке Неве, скоро на средокраћји између Мостара и Јетковића. Пре железничке пруге био је готово приступачан како с кољма, тако исто да се и коњу до њега дође.

У Житомислићу застадох архимандрита г. Јована Тодоровића са два сабрата Христифором Јетковићем и Христифором Милутиновићем. Оба јица су јеромонаси, и родом из Херцеговине.

После краткога мога одмора и упознавања овим светим одима, њиховом љубазношћу, пријатних прегледаху манастирске библиотеке. Ова данас незнатна. Броји по неколика рукописа знатне вредности и неколико штампаних књига Херцеговини и Црној Гори. Ја се зауставих једној. То беше рукописна књига од хартије написаном:

I.

„Поменик сръпскихъ Господъ.“

Поменикъ господи благочестиваго господина сръпскаго Свѣтлана монаха и митроточца.

Поменикъ господи благочестиваго монахию Ян'на-и-ио.

Поменикъ господи благочестиваго и прѣлага кра-
Стефана монаха и Свѣтлана монаха.

Поменикъ господи Ян'нъ монахию.

Поменикъ господи благочестиваго краља Влади-
ка.

Поменикъ господи Іоанна' монаха, Ян'нъ мо-
нахию.

* „Іоан“ је тако написан.

Поменикъ господи благочестиваго краља Сте-
фана монаха.

Поменикъ господи благочестиваго Феоктиста.

Поменикъ господи благочестиваго краља Оуроша.

Поменикъ господи благочестиваго и приснопо-
минаемаго цара Стефан'на и благочестиваго и при-
снопоминаемаго царина монахию Свѣтлану.

Поменикъ господи благочестиваго и приснопо-
минаемаго цара Оуроша и благочестиваго Вла-
кашина.

Поменикъ господи благочестиваго сина њего кра-
ља Мар'ка.

Поменикъ господи благочестиваго и приснопо-
минаемаго кнеза Лазара и приснопоминаемаго Свѣ-
тлану монахию.

Поменикъ господи благочестиваго и приснопо-
минаемаго деспота Стефана и благочестиваго и
приснопоминаемаго Влака Бранковица и благочес-
тивоу и приснопоминаемаго монахию Марину.

Поменикъ господи благочестиваго и христолю-
биваго деспота Гурга и благочестиваго и приснопо-
минаемаго Срина и чеда њх: благочестиваго де-
спота Лазара и подружју њего Слана.

Поменикъ господи благочестиваго и христолю-
биваго Мар'а и Гургура и Стефана и благочестивоу и
христолюбивоу монахию Ягдану.

Поменикъ господи благочестиваго и христолю-
биваго Іоанна деспота.

Поменикъ господи благочестиваго и христолю-
биваго Караџина Андроника.

Поменикъ господи благочестивоу и христолю-
биву деспину Сакну.

Поменикъ господи благочестиваго и христолю-
биваго деспота Стефана.

Поменикъ господи душе рабъ своихъ въ царь-
стѣи некиномъ.

Додано познѣјомъ рукомъ:

„Баранъ кадъ се поменикъ издавникъ Влака
Бранковићъ, нека се поменикъ вѣрни рабъ Милошъ
Окиланъ, кои не није издао како Влака Бранковићъ.“

Напомена. Речи: „господъ“ и „царъ“ и по кад
што „благочестива“ скраћене су у рукопису. Интер-
пункцију сам измѣнио. Акценте сам свуда задржао.

В. Т.

II.

Поменикъ архієпископъ сръпскѣи

Поменикъ господи архієпископа прѣлага Савка.

Поменикъ господи архієпископа Пресвѣта.

Поменикъ господи архієпископа Савоу.

Поменикъ господи архієпископа Іоанниѣна.

Поміни господи архієпископа Евстатія.
 Поміни господи архієпископа Сакоу.
 Поміни господи архієпископа Никодіма.
 Поміни господи архієпископа Даниїла.
 Поміни господи прѣваго патриарха сръпскаго
 Іованикіа.

Поміни господи патриарха Савс.
 Поміни господи патриарха Бѣрѣма.
 Поміни господи патриарха Спиридона.
 Поміни господи патриарха Даниїла.¹
 Поміни господи патриарха Савс.²
 Поміни господи патриарха Кѣрїла.²
 Поміни господи патриарха Никодіма.²
 Поміни господи патриарха Максима.²
 Поміни господи патриарха Павла.³
 Поміни господи патриарха Калиника.³
 Поміни господи патриарха Моусса.³
 Поміни господи патриарха Йрснїа.³
 Поміни господи кѣсєоскїринаго митрополита
 Яндонїа.⁴

Поміни господи (намерно избрисано стругањем).
 Поміни господи кѣсєоскїринаго митрополита
 Силвїстра.

Поміни господи кѣсєоскїринаго митрополита
 Леонтїа.

Поміни господи кѣсєоскїринаго митрополита
 Бѣмївна.

Поміни господи кѣсєоскїринаго митрополита
 (место празно).

Поміни господи кѣсєоскїринаго митрополита
 (место празно).

За тим долазе поменници игуманї и јеромо-
 наха у манастирима: Житомислиѣ, Врбна(?),
 Требиња, Циве, Завале, Хопова, Дубочана(?),
 Косијерева, Драговиѣа. . . .

Осим тога што се из овога поменника види
 да је и у Сарајеву било манастира — јер се
 помињу монаси — види се још и то: да је било
 и женскога манастира; јер се помињу ове мо-
 нахиње: Ана, Марија, Дафина, Јелисавка, Фи-
 мија, Анђелија, Јелисавета, Марта, Анастасија,
 Евгенија, Јевросима. (Имена: Марија, Анђелија,
 Јелисавета долазе по неколико пута).

Рекоше ми калуђери да манастири и *Прѣни*
 и *Станојевѣи*, који се у овом помонику такође

¹ Дотле све једном истом руком. То је писала она уста,
 која и I. поменик.

² То друга рука.

³ Све то четворо једна рука „босанцином“.

⁴ Одаде на ниже попуњано разним рукописима.

спомињу, данас немају у својим околинама
 једнога православног.

Трѣбанъ је такође задужбина Храбрених
 лоравиѣа).

Породица ових Храбрених (Милорадов
 који су и подигли Житомислиѣ, по коме
 броји од прилике до десетак мушких и око
 женских глава. Мени је данас жао што не
 сах и њихових имена. Сметња ми је у том
 што се нисам могао бавити у Житомислиѣ
 од дана.

III

КАРАЂОРЂЕ

Тапиа № 1250.

Дае се свакому на знањ отъ мене вер-
 нога вожда народа сръбскога како я поклонил
 Циганлию на води Сави Господ: Младену М
 вановичу, Предсѣдателю Совѣта Сръбскога
 ѣгове превелике заслуге пашему Отечеству
 служене, обратиле су мое вниманїе и ве
 благодарностъ ѣга вознаградити са више
 нимъ подаркомъ Адомъ Циганлиомъ. Тако од
 да е Господаръ Младен Миловановичъ прави
 бива од више речене Аде, и нитко да му се
 мешати у ту Аду, по онъ остае прави вла
 и ѣгови потомци, и по ѣговой воли дер
 или продати може. Дае му се ова тапиа са м
 именовъ и печатомъ потврѣсна за болъ веро

Дано у Правителствующемъ Совѣту
 скомъ 7го априла у 1809го лѣту у Београ

Кара Ђорђе Петровићъ,

перховни вождъ народа сръбског

(печат) Правителствующи Совѣтъ наро
 сръбскій

Кнезь Пала Марковичъ, Совѣт
 Миліа Здравковичъ, Совѣтникъ
 Петаръ, Советникъ пожечки.
 Василіе Радоничъ, Совѣтникъ
 Милутињ Васичъ, Совѣтникъ.

¹ Ваѣда „владѣтель“.

Милостивий Государъ Мои
Младен Миловановичъ

С овом вѣрномъ указномъ писамъ пропустио време васъ любезно поздравити и писмено посѣтити и душевно вами желаю велиаго благополучия и од бога здравле. Равномерно желаю и вашои любезной фамилиѣ, а особито васъ любезно молимъ да бисте ми учинили ову любовь кою я вѣрно имѣю си на васъ, да љу остати служенъ заради бесте Чолака кои се опъ данас овде находи у уѣзби царскои а има ту у Београду своего брата Миласаса и свою супругу Катерину. Молимъ васъ да одпустите с вашимъ позволениемъ, дољи овде Кралѣво с нимимъ имѣниемъ щоби имали свое. Молимъ и за мою любовь оба двоѣ и одиниште за ваше обстоятельство и за ваше здравле. Со мною остаемъ вашъ добри желатель и слуга вѣрнии

Иван Исанеѣъ

Маѣа 27^{ог} 1809 года
Кралѣво.

Благородни Г. Младене Миловановиѣс,
Здравствѣйте!

Ваше писмо од 7го примно есамъ 14го, и садъ разѣмсе есамъ що ми пишете за Гьргѣс-аѣъ да га треба градити.

Бад сте тамо, гледанте, уредите. Топове я се старати послати кнезъ Милоу и кнезъ Ђвти. Опашъ да потонѣга човека изтераю, и тамо Гьргѣс-аѣъ да чѣваю. А за Делиградъ есамъ одъ 7^а и Стошиѣа, одъ смедеревске 250 люди, а врагѣвачке 750 да чѣваю Делиградъ. Само се старанте тамо одъ те тимочке нахив у Гьргѣс-аѣъ нека седе са нашоу войскомъ за-то. Тимъ старешинама општрѣ заповестъ издѣи, да Нина и Тоши бямбаши, да войске изтераю договорѣ да сѣ са кнеза Ђвтомъ и Милоемъ. Топови кад справни бѣдѣ, послаѣѣ. Само градъ ѣаи се поправити.

Како тамо уредишъ, дољи овамо на разговоръ. С тимъ остаемъ васъ поздрав. . .

у Тополи

емъ. 18го 1810.

Кара Ђорђе Петръ.

В. П. Н. С.

Адреса: Благородном Г. Младенѣ Миловановиѣс гди надлежитъ час пре.

У Гьргѣс-аѣъ или где бѣде.

На печату споѣа „комендантъ фо-сервинѣ“.

Напомена. Писмо је било утврѣено КараѢорѣвемъ печатомъ кољи је и сад у целости. — Осим интерпункције ниѣе ништа друго промеѣено. Б. Т.

Благородни Господар Младене!

Здравствуйте!

Труди вашѣ Отечеству жертвовати; истинная храбростъ ваша на многимъ местамъ показанна и свимъ познато благоразумѣе ваше обратило в мо(те) и целогъ Народнѣгъ Собрѣѣя внимѣѣѣ на васъ: всего воспоминанѣе возбудило нашу признателностъ.

В знакъ наше признателности а вашего отличѣѣѣ и награжденѣѣ обще-согласно избирамо, именуемо и поставлямо васъ Членомъ Совѣта — а Попечителемъ военныхъ дѣл.

Увѣрителну надежду имамъ, да ѣете ви охотно приликомъ овомъ ползовати се, с кољомъ неброене ваше заслуге за отечество у новомъ важѣвшемъ дѣлу юшѣтъ умножити, и тако безсмертно Име у вѣчитимъ Отечества книгамъ оставити доиста можете.

Желеѣи да скоро дѣло вамъ наложено предъузмете и вамъ благополучно здравѣе есамъ

вами

благонаклонни

верховни Народ. Серб. вождъ

Георгѣѣ Петровиѣъ

у Београду

18го Январѣѣ (М. П.)

1811

Мы долу подписани знаю творимо свакому кому надлежитъ знати, и одъ себе ово писмо даемо, да мы есмо данашнимъ даномъ исправно примили одъ Г. Младена Миловановиѣа у готову новцу одъ мала покойногъ Митка и Станка изъ Нина кои су на Сиѣеву погинули у 807 — кои су били кодъ Г. Младена на сохраненѣю 3000 гроша т. е. три хиѣаде гроша — и то е све што мы имамо тражити одъ мала покойногъ Митка и Станка одъ Г. Младена — чега ради и ово писмо одъ

насъ даємо за болшег верованя ради, да мѣи никада више ништа немамо тражити што се тиче овог мала од Г. Младена, но све што е код пѣга было примили смо — па то ово писмо даємо и крстом потврђдаємо.

У Београду 14 Јуни 1811

† Яна Ми(ли)ткова мати,
Станковъ синъ Мита.
Ђорђе Живковићъ.

Напомена. Све ово уверење написано је неком исписаном руком писареком, а Јану, матер Миткову, потписао је Станков син Мита. Ђорђе Живковић сам се потписао као сведок.

Б. Т.

**Високородни и високопочтении славно сербски
Сенаторъ Младенъ!**

Не могу я пропуститъ ову оказію да вамъ чувствителнѣйше не благодаримъ на све ваши милости и благодѣянія, коихъ вы по природнимъ добродѣтелямъ своимъ чините бывшему секретару моему Господину Симеону Орловићу, воеводѣ присоединенихъ къ воинству нашему Черногорскому Герцеговинскихъ ускоковъ, ербо якое онъ удалѣнь отъ моего лица, но докле буде честнимъ человекъ и любителемъ своего рода и отечества, що се истинно надамъ да ће вѣчно уздержат, неће нигда бити далѣ отъ моего сердца и любви, него ли е био у врѣме пѣгове бытности кодъ мене, по чему не само що я нѣму желимъ свакога добра, него и сувише вамъ и свакому кои би му благодѣяніе и милость учинио, како що сте му вѣи чинили, — остаемъ моею благодарностию на вѣки обвезанъ. — примте дакле ову благодарност отъ такога соотечественника, кои васъ и всѣхъ соединяющихъ труди и подвиги ко избавленію своего Народа и дражайшега отечества отъ искренности любите и почитуетъ, и кои вамъ жели що и самому себе.

У черној гори
въ цетинѣ
августа 16. 1811.

Вашега високородія покорни слуга
Черногорски Митрополитъ,
Петаръ Петровичъ.

Напомена. Цело писмо писано је владичином руком. Овде се штампало у свему онако како је у ориѣиналу.

Б. Т.

Облигація

Сверху пет хиљада и двѣста Гроша које доду подписати остаємо дужни Господ. Мих. Грујевићу, за продато Кладово, и обећавамо даћемо до 15 фебруарја 812, без никаквог вора платити. свидѣтелство — Дато у Клад. Декевра 16. 1811.

Г. 8. 5200. Грв.

Георгие Поповићъ с. в.
Симеон Алекъ. Ненадовићъ.

На полеђини стоји записано руком М. Грујовића ово:

24го фебруара 1813

на ову облигацію приміосам у С. Сербскому од рачуна Симе Ненадовича хѣ гроша —

Мих. Грујовићъ

Напомена. Интерпункција је ориѣинална.

Записник Јакова Ненадовића.

1212 ... фераѣа(ра) 8.

Разговоръ о старешинама.

Вели Михаило: Господару іякове, каже мене шта ћете іскати с цара?

Велим я: оно що ми старешина рекоу у наставленію, що е потреба народъ, безъ ѣ народъ не море живити.

— Ти велишъ, народъ не може жи безъ уредбе.

— Я велимъ, і не море.

— Велиш ли ти, куда ће ти бола ни него ли лане що смо га потве(р)дили? читавъ законъ царски.

— Велимъ я, і есте істина. Я га бегени

— Велиш ли ти, ти када га бегени зашто га не дрежинъ?

— Я велимъ, я мислимъ да га дрежи

— Ти велишъ. Ние істина.

— Я велимъ, есте!

— Рече ли ти, та видиш ли да га самъ господаръ не дрежи.

— Реко я: како га не дрежи?

— Рече ли ти, ели послѣ заклетве Јинићина иза Симу посеко; ели дететѣ . . . . оцѣко, що ни у каквѣ милетѣ нема; ели човека разѣтрего ва на коима; ели Станоя ранѣно?

Рече ли кнез Сима: „Защо несяче Тѣрке дѣвѣ, зарѣ і оно вала; ели Младенѣ затво- рѣ човека у кошарѣ, пакѣ запалио жива; ели тѣниа Плакићѣ толико люди посеко? Та видиш Јовицу по Београдѣ ша чипи? Та е . . . мѣ зѣ- ве неговѣ, ако Бо'да, те живѣ доћемѣ, е . . . љѣ зетовима дѣ ми не сѣде по Београдѣ! Да Бог да, све три поцркале ћери, те би народѣ елини био. А і пре сѣ ћери народѣ разѣкопале, ели мисле како зетови народѣ да окренѣ у бѣдастѣ.“

То кнезѣ говори, а Михаило рече: „Та богме, кове, нама вала човекѣ кон ѣ заповѣдати а не ушати. Яковѣ, Яковѣ, ви знате а(н)дѣковати а сѣдити. У сѣдѣ вала люде здреле, учене.“

— Я велѣм, я не знамѣ боли него ли ови ели сѣ са господаромѣ завоевали.

Он вели: „Вала од цара искати оне люде ели ѣ сами люде у сѣдѣ метати і бѣрати учене иде, а не како Младенѣ: како се налѣти, да не изѣ сѣда изѣтерава.“ Пакѣ рече: „Та богме, кове, імаде право Миленко тражити зашто га земне изѣтерава.“

Реко я: „Ми га писмо изѣтерали, по самѣ.“

Рече ли: „Видіо да не море право сѣдити, то і неће да стане у сѣдѣ. Та богме да ели покоіні Миланѣ і Миленко то би било све ѣкче.“

Реко я: „І би дояко била несрећа.“

Вели кнез Сима: „Докѣ годе Јинићина дрижи ели господаревѣ, нема среће. Но Јинићию, Пантѣ, ели Стевѣ изѣ Београда да дигнемо; Юговића, ели адена — пакѣ ондаі море се сѣдити. Но іоште Миленка да поведемо.“

Рече ли Михаило: „Одите да поведемо Миленка, пакѣ ти і господар Сима і Миленко укрѣ- пѣ се. Да видишѣ посла лепа, када се момци ели господара отераю. То, све Јинићина пали і

Панто. Сама Петра да оставимо, пакѣ дрѣге пи- саре да метнемо.

Я реко: „Ја не прѣстаемѣ заповѣсти Ми- ленка, нити љѣ га водити.“

Напомене. 1. Упорѣђивањемъ многихъ потписѣ Ја- кова Ненадовића с овимъ целымъ записникомъ — несум- ѣнливо је да је све ово писана рука Јаковљева.

2. Интерпункцију сам ја сам по смыслу ставно. Остало је све како је и у ориѣнвалу. *Б. Т.*

Младен Миловановић одговара на тужбу Вујице Вуличевића и Павла Матејића због некихъ коња, упропашћенихъ у војни 1813. године.

На предато прошеніе Г. верховнога вожда касателно предатогъ обтуженія двухъ чиновниковъ, за перваго Вујице Вулетича 4 лошадей, а втораго Павла Матіевича адовога лошада, отвѣтствуемъ:

Касателно перваго обтужителя Вујице Вуле- тича: Находящимъ се нашимъ войскамъ противу Арміи Турецкой у каторой войскѣ и поминути Вулетичъ подъ начальствомъ моимъ с прочими былъ ест, по прѣжде извѣствія нашего на границу Отечества закономъ установлено ест: чтобъ . . . всякому чинов- нику военномъ изъ своея собственности покупат ло- шадей для пушекъ, подъ сво . . . командою находящихся ся, а по совершенію воинѣ общенародная касса естли у состоянію будетъ всеѣмъ хоѣетъ исплатитъ. И по тому Уставу Вујица Вулетичъ прибавилъ для пушекъ по командою сво . . . находящихся се лошади; Походящу же мнѣ са Арміею противу Турковъ при- бавилъ за собственія деньги 32 лошадей для пушекъ общенародныхъ, котори отправили ся со мною. По пришествію моему въ опредѣленную позицію при- спѣлъ и Вулетичъ, са своею командою меншею, котораго поставивъ на позицію начинали ся с Тур- ками драгъ, у которомъ драгію отъ моихъ 32 лошадей отъ непріятельскія бомби убіени попали ся въ зем- лю. Теперже пушка ета безъ лошадей остала ся. Онъ увидѣвъ что Турки поехали въпротъ привелъ свихъ 4 лошадей, которихъ диезъ истраживаетъ, и поставилъ ихъ етую пушку витягнутъ. Потомже, по немощномъ противленію нашемъ, начала войска к своимъ домамъ бѣжатъ. Потому — и ми чиновники принуждены убѣжатъ — повелѣла я пушки витя- гнутъ назадъ въ Белградѣ; по войска, разорвана

по дарогу, из пушек лошади взяли, токмо от Вулетича 4 и от заоставших моих 28 приехало въ Белград 5, которых 5 лошадей слуги мой преправили въ Нѣмечную, въ Земунѣ, и Милутину Тоналу одали.

Я будуѣ под караулом, как и други чиновники, не имѣл времени с помянутим Милутином за 5 лошадей гадиться, и так без назначенія цѣни и без пріятых денег остались въ Нѣмечной у Милутина. Вуйца Вулетич говорит что брат сво увидѣл двух лошадей у Милутина которы кажутся ево бит. Я не знаю ибо их не видѣл такмо по сказанію моих слугах знаю что приехало 5 лошадей въ Белград, а отуду въ Нѣмечную преправилися знаю, а естли измежду их которы кажется быт ево то когда я получу денги от етого купца, тогда ему сколько надлежат будет за ево два лошада буду му одат. А присягою буду подтвердит что еще ни одній копейка за их не получил.

А касателно втораго, Павла Матевича, отвѣтствуем да я при набавленію моих 32 лошадей находящем се ему въ Белградѣ Матевичу вопрошал ево не знает ли он каковаго лошада который могъ ... пушки тягнут, ибо миѣ за дополнит число 32 еще одного не имѣл, на которое за здѣланая мною ему благодаренія отвѣтовал: „Я сам имѣю одного, и буду для любви вашея к меня подарѣт ево, премда лошада етп не будет вам по обществу службу творит.“ По том же он въ своей командѣ уехал, и лошада меня для общія ползи прислал, а об цѣнѣ ни устмено ни писмено до селѣ ничево не говорил.

Я Младен Милованович как што готов есам присягою подтвердит да никакови копейки за ода-тих Милутину 5 лошадей не получил, так и за Павла Матевича слова миѣ изрекших об поменутом лошаду.

К в и т а

Сверху 700 гроша, кои я долу подписати от Господара Младена Миловановича примѣю есам за 4 кона, кои э он то ест Г: Младен Милованович бившій Попечител военных Сербских Дѣл от мене у Дедиграду купію у само то време, када су из тона под командомъ нѣговом находивша-

госи кони от непріятелске кумбаре убіени еста у мѣсто коих моя горе поменута 4 кона узео и сего 24го Дна Декаembra месеца 1814го исплатѣю ест.

у Хотину
24го Декаembra
1814 года

Вуйца Вуличевич
войвода срез смедеревске па

Напомена. Ову квиту писала је иста ова која је писала Младену и одговор на тужбу Вуйи због ових коња. Б. Т.

Благородни и нашъ любезни Господарь Јови

С овимъ писмомъ доходимъ васъ любезно здравити и явити како самъ и пре вами и едно писмо, кое не двоимъ да примли и поради Ђете Полицаста кое ми имаде дѣланъ гропа јоште из Београда, кое саму у займа. Ово ти препоручуемъ да ви от нѣга те и примите. Особито поздравляемъ и Г. Младену любви му рукѣ. Чѣо самъ да е отишао у Београ а хоѣу ови дана да идемъ у Панчево. Ако помогне може да љу и нашој куѣи отисти. се тиче Сербіе, хвала Богу добро наши Свуда сѣ среѣни. Смедерево, Шабацъ узедъ свѣда до старе Сербске Границе дошли. Београдъ јоште держи се. От Босне вдалъ пошао на Сербе, и Сербѣ га лепо дочекали поге ние се курталисало. И нашу жива уфса: 50: тѣрака.

Въ прочемъ остаемъ васъ и Госпоѣу под-ляюћи и рукѣ люблѣћи

Григоръ Костић

У Сибицу 7го Августа 815.

Адреса: Из Сибица. Благородному Г-дару Г. Јовици Миловановиѣу у Хотинѣ.

Напомена. Ово је писмо писао неки др Јанићије Костић само га је грчки потписао. Ов ниѣије оженио се после њерју војводе Чолак која је и сад жива. Б. Т.

агородни и високопочитаеми Господару Младену Миловановичу пише милостиви Госудѣ.¹

Будући да сам лишен здравља мојега, и к њему доћи не могу, сего ради у њега моје и себе њега шаљем вама моје усердно прошење. Господару, примите у милост, на садашњи велико ждно моје време и тужно, како што и разумљиво је да сам болестан, а за сада жалован не могу, помоћи ми од куду немам у овој доли мојој. Смиљите се бога ради, и вратите ми моје прошење четири Дуката. Ако бог милостиви дарует ми здравље, со благодарношћу њега повратити. Ја вас молим покорно само да ми будите у неволи помощник, и ово моје прошење можете задржати у њега облигаће, ако прошење моје у милост примити будете.

У Хотину 29^{ог} октобра 815

(М. П.)² Милош Сарановац
брани войвода

Високоблагородный милостивый Государь мой

Ја славаше вашого благополучно возвраћања из Париза, все ожидах от васъ что бы крайней мѣрѣ за ваше добро путованіе пишемъ. И тако ја то не получивши, пишемъ что ја да богу здравъ и мирно пребиваю, до сей часъ, моимъ домашнимъ желымъ и за васъ славати се находите „и бо немой да мислите что стояніе места, или ти долгота време могутъ да нитъ да заборавимъ мои приетелямъ, а особито съ, за которое надѣю ся что и из ваше стране буде равнымъ начиномъ взаимно къ мене. Ако друго немамо баремъ еданъ за други да тамо, и да желимо добро. И ако щогодъ новите тамъ отъ наше отечество, приобщите и ја. Овде говорю люди да су се помнили тамъ го не знамъ ако е истина. Поздравите вашимъ

домашнимъ, и кой годъ за насъ нита. Ласкаръ Феодоровичъ поздравля васъ.

Со темъ пребывамъ

17го ноебра 815:

Вадулуивода.

Ваше Високоблагородній
теплій Богомолецъ —

Леонти бывшій С. Митропол:

Напомена. Ни код овога писма није измењена ни једна запета, нити је икоје слово друкчије написано.
Б. Т.

Копія.

Ја, Младенъ Миловановичъ, безъ удержанія Духа и двогубаго смисла по силѣ чистаго истине вежести и воспоминанія Духа моего къ Богу всемогущему приавномъ и неутаймой и чистой совѣсти моеѣ заклинамъсе, да ја противникомъ моимъ Бѣтомъ Савичемъ у његову процессу противъ мене предложено писмо Јанѣ Костицу въ Декабру 1813. году дао изъ нужде есамъ, а отъ неѣа, Савича, никакви новаца долженъ, но къ тому онъ мнѣ 1195^т гроша долженъ естъ, тако ми истинно богъ помогао.

1817го года 3го Маѣя.

Къ сей присягѣ присягнулъ Младенъ Миловановъ пренисяя приводилъ протоерей Григоріи Род. . . .

При приводи присяги присудствовали: —

Комедантъ генералъ Маіоръ

Лидерсъ,

Полицъ мейстеръ Визиринъ,

Писмоводитель Толявскій

(На другој страни, у продужењу):

Ја съ подлинаго перевелъ вѣрно сербски воени секретеръ Алексѣи Николаевичъ Видаковъ (с. р.). . . . верно Комедантъ Генералъ маіоръ Лидерсъ (с. р.), Полицманстор Визиринъ (с. р.) Писмоводитель Толявски (с. р.)

1819 године юніа месеца 28 дана.

1819 године юніа 28 дана у Хотину, ја внизу подписатий Младен Миловановичъ по учинѣной

¹ На пошеѣни: Благородному и високопочитаемому Господару, Господару Младену Миловановичу. У мѣсту.

² Печатъ је доста једнак с Караџићевимъ; у средини је иса и у њој пругмесец са звездом, у наоколо снѣ бојни знаци, а друвомъ је рука с голом сабљом. Натпис иде у полукруг, атак је: Гла: кон: Мил: сара: Б. Т.

россійскому, не оставте подъ игомъ бѣдну націю
стонять. Всевишнн создатель даровалъ своего По-
казаника избавителя Европы, да даруетъ Богъ
вашему Императорскому Величеству избавителѣмъ
и царѣмъ назвать се православнога народа Серб-
скаго, и на вѣки вѣковъ ваши внуки надъ націею
Сербскою да: Царствуютъ.

С глубочайшомъ преданостію пребываемо на
вѣки Вашего Императорскаго Величества всеми-
лостивѣйшаго Государа

преданѣйшіи раби
Младенъ Миловановичъ
попечитель военныхъ сербскихъ дѣлъ
и кавалеръ
Яковъ Ненадовичъ
попечитель внутреннихъ сербскихъ дѣлъ
и кавалеръ.

IV

МОЈСИЈЕ ПЕТРОВИЋ, МИТРОПОЛИТ БЕОГРАДСКИ

1713—1730.

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ ЦРКВЕ

ОД

ПРОТОЈЕРЕЈА ДИМИТРИЈА РУВАРЦА

ПАРОХА ЗЕМУНСКОГ.

Између осталих заслужних српских архијеја, који су цела свога века радили на бољитку овога народа и своје цркве, на поред свега тога, го су давно и давно преминули; не пађе се ни од српских књижевника, да опише њихов живот и рад, — налази се и некадашњи митрополит београдски Мојсије Петровић.

О митрополиту Мојсију Петровићу све до ора, није се ништа друго знало, до ли оно, то је архимандрит Јован Рајић у својој „Историји Катишзма“ о њему навео, а на име: да после смрти митрополита Вићентија Поповића, род изабрао за митрополита Мојсија Петровића; су на његову молбу из Русије послати ученици и потребне књиге — буквари и славенске граматике, који учитељи заведоше прве српске школе; да је он у својој београдској резиденцији у катедралној цркви имао проповедника слова кнега Мало-Руса јеромонаха Синесија Залуцког; да је он из Свете Горе довео јеромонаха Тонију, искуснога певца, који је завео грчко певање, а српско се дотадашње појање укиде; да он завео данашњи крој свештеничког одеда, наповедно свештеницима да потсецају косу и главу.

Рајићева „Историја Катишзма“, уз остале ове богословске рукописе, налази се у руко-

пису у митрополитско-народној библиотеци у Карловцима и дан данас, поред свега тога, што је у Карловцима постојала „митрополитско-гимназијска“, а данас „манастирска штампарија“, и што је цар Франц II. у своме отпису од 16. (27.) априла 1792., упућеном на архимандрита Рајића, одредивши му годишњу мировину од 250 фор. из српског народног фонда, што је своје рукописе оставио фонду, за исте рукописе рекао ово: „... weil diese Schriften beinahe die einzigen in ihrer Art vorhanden sind, woraus für die Ausbildung des nicht-unirten Cleri, mithin auch für diese Nation der wichtigste Nutzen gehoffet wird“. (Рукопис), т. ј. од њих се може очекивати, пошто су једини, највећа корист по образовање клира, односно и самог народа.

Др. Милош Светић — Хаџић је штампао из исте историје извод у српском преводу, и то прво у „Голубици“ II. стр. 3—15., под насловом „Точног изображење Катишзма“, а за тим у „Бачкој вили“ I. на стр. 3—16.

Г. Гаврило Витковић је у својим „Споменицима из будимског и пештанског архива“ књ. III. стр. 424—432. штампао исто „изображење“, и то онаким језиком, каквим га је Рајић написао.

Књижара је браће Јовановића у Панчеву, у својој „Народној библиотеци“ св. 95., издала

у српском преводу Рајићево изображеније под насловом *„Историја Катигизма православних Србаца и цесарским државама. Написао Јован Рајић, архимандрит. Превод из црквено-словенског рукописа“*.

Како је ово издање браће Јовановића најпотпуније, то ћу се њега држати.

У истој Рајићевој историји има доста погрешака. Ја ћу овде опроврћи само оне, што се налазе у опису рада митрополита Мојсија Петровића.

На стр. 20. Рајић рече: „А по смрти архиепископа и митрополита београдскога (јер је архиепископија тада у Београду била) Вићентија Поповића, избором и жребијем получи жезло правленија духовнаго Мојсије Петровића.“

На ово имам приметити, да Вићентије Поповић, који је био изабрат за митрополита 25. Априла 1713. године, а умро 23. Октобра 1725., није био београдски митрополит. Он се звао и потписивао: „Пикјентіе, православни архиепископ и митрополитъ српски,“ а столица му је била у Карловцима. До њега је била митрополитска столица у Крушедолу.

Мојсије Петровић је, као што ће се даље видети, постао још 1713. митрополитом (владиком) београдским, и као такав је потпадао под власт српског патријарха у Пећи, а кад је 1718. Србија потпала под Аустрију, цар Карло VI. потврди Мојсија за архиепископа и митрополита београдског, а по смрти митрополита Вићентија Поповића, 1726. Фебруара 7. буде он изабрат и за карловачког митрополита, те се под њим сједињене ако и привремено — у једну митрополију карловачка и београдска митрополија.

На стр. 21. Рајић рече: „У мисли и намери доброга послужи срећа. Од Њенога Величанства католоско-русијске императорице Ане Јовановне би послат Велико-Рус Максим Суваров из саме Москве. Овај кад дође, донесе собом велико число букварева и граматики (и мени тада младу сушту, срећа послужи, те добих на дар осмолитни букварчић), и тада се дашчице укинуше и престаше; и ја сам их видео, но из њих ни а занепознах. Тако, с великим успехом почеше деца у читању

обучавати се, а мађистери били су им са г. Максимом донавши Русн.“

На ово имам приметити, да није царица Ана Јовановна, која је тек по смрти Петра II., који је умро 22. Јануара 1730. дошла на владу, Русија. Максим Суваров послао у Србију; него је њега цар Петар I. велики 1724. послао. И пошто је Рајић рођен 11. Новембра 1726., то је Суваров пре него што је Рајић и рођен, дошао у Србију из Русије и донео прве букварове.

Исти су букварови прештампавани у Рикину 1726. и 1727. митрополитом Мојсијем Петровићем, те кад је Рајић пошао у школу, морао је бити у Карловцима штампаних букварова.

Можно је, да су учитељи у оно време у Рикину учили децу читању и из дашчица, па кад су нешто научили, давали им буквар. Ну, све кад би и стојало, да је Суваров тек 1730. дошао у Карловце, т. ј. последње године живота митрополита Мојсија Петровића, што не стоји, почем се он у њима налазио већ 1728. („Гласник“ 56. стр. 124.); не би могао Рајић од њега ни тада добити буквар, почем он сам вели у свом родослову, да је „шестолѣтенъ снѣ, поидохъ въ школу“, дакле тек 1733. („Летопис“ 24. стр. 51.)

А не стоји ни тврдња Рајићева, да је са Суваровим дошло из Русије још Руса, почем је он сам дошао 1724. из Русије у Београд, од куда је доцније прешао у Карловце, остали пак Руси: Козачински, Миницки, Крижановски, дошли су у Карловце из Русије тек 1732/3. на позив митрополита Вићентија Јовановића, и тада је учињен почетак карловачким вишим школама, у којима је већ 1712. постојала мала школа.

У последње време, већ се пита више навидило о митрополиту Мојсију Петровићу, и али не на једном месту и систематично; но ипак њему данас знамо много више шта, него што је знао о њему архимандрит Рајић.

На основу свега до сад које где штампано о Мојсију Петровићу, и на основу нових списа који до сада још нигде нису штампани; написао је ова црта, и критички у њој је опровргнуто све оно, што се које где рекло о митрополиту

Јосифу Петровићу, а не стоји онако, као што рекло.

Мојсије Петровић је рођен 1677. у Београду, отац Петра и матере Јелисавете.

По прелазу патријарха Арсенија III. Црноића 1690. у Угарску, даду родитељи Мојсија твор патријархов у Св. Андрију на науку, где учивши с успехом оне науке, што је тада у њему могао научити, зажели закалуђерити се, и патријарх Арсеније III. зајакони га у Св. Андрији.

Не само у то време, него и доцније, па још и на време митрополисања Стратимировићевог, су се сви они, који су хтели ступити у патријархове калуђере, одмах калуђерили; него су прво и за мирске ђаконе, а многи и за свештенике обавезени, па су се тек доцније калуђерили.

Тако је и патријарх Арсеније III. рукоположио Мојсија за мирског ђакона, и као такав да на скоро ради неких општих народних ствари с јеромонахом Митрофаном у патријархију у Пећ, патријарху Калинику, где се закалуђери.

Из Пећи поврати се Мојсије у Карловце, где га администратор митрополије крушедолске (ко се називала у то време данашња карловачка митрополија) Стефан Метоксијац рукоположи за свештеника (јеромонаха).

Мојсије отиде поново у Пећ, где га на скоро патријарх Калиник произведе за протосинђела.

Као патријарашки протосинђео, буде Мојсије 1. Октобра 1709. у Пећи од патријарха Калиника и осталих митрополита и епископа посвећен митрополита (епископа) добро-босанског, са којим у Сарајеву, на место умрлога митрополита Висариона. (Рукопис).

По издатој му грамати патријарха Калиника 1. Новембра 1709., у синоду при избору Мојсијевом за митрополита, учествовали су осим патријарха Калиника још и ови архијереји: Атанасије, митрополит Скопљански, Герасим, митрополит Захумски, Мојсије, митрополит Рашки, Јајин, митрополит Београдски, Константиј, митрополит Темнишварски, Григорије, митрополит Дебровски, Нектарије, епископ Самоковски, Да-

нило, епископ Колашински, Данило, епископ Цетињски, Јоанићије, епископ Нишки, Христофор, ексарх патријарашки, и „шинехъ странаъ немало чрънацъ и властель и са прочимъ клиросимъ и причатимъ црквинымъ“ („Беседа“ за 1870. бр. 10.).

У Сарајеву се митрополит Мојсије слабо задржавао. Више се бавио у Пећи у патријаршији, од куда је пиљан бивао на разне стране, у разним пословима.

За чудо ми је, како је могао преосвећени добро-босански митрополит Сава Косановић, у чланку; „Српске старине из Босне“ („Гласник“ 38. стр. 166.) рећи: „Врло је значајно, што је патријарх Мојсеј одлучио био од свештенодејства митрополита босанског Мојсеја, који је дуго времена био љубимац и придворник патријархов; доцније га поставио митрополитом босанским (макар да га је најпре одредио Калиник), а после мислим премјестио га на епархију Биоградску;“ кад се баш из наведеног писма синова Сарајевске цркве од 4. Октобра 1713., на које се г. Сава позвао, одмах после тих његових речи, са свим нешто друго види, а наиме, да митрополит Мојсије није био одлучен од свештенодејства од патријарха Мојсија, него да се он три године задржавао у патријаршији: „Ето имаа ово трѣтје лѣто како слази нашъ митрополитъ (Мојсије) святомъ прѣстолу сръбскаго Патриархства, а ми стоимо безъ пастира ождѣшутъ кога прїдетъ посѣтити насъ, и нинѣ прїдѣ и принесе намъ ѿ васъ по истинѣ плачъ достоинное писаніе да оставитъ насъ — — —“, рекоше синови Сарајевске цркве у реченоме своме писму.

А да патријарх Мојсије није поставио Мојсија Петровића за митрополита добро-босанског; види се из напред реченог са свим јасно.

Мојсије је, дотадашњи митрополит Рашки, изабран за патријарха српског у Пећи 6. Октобра 1712. (Рукопис), а Мојсије Петровић је, протосинђео патријарашки, посвећен као што видесмо, 30. Октобра 1709. за митрополита добро-босанског.

Да митрополит Мојсије није седео непрестано ни у Пећи, види се из његових бележака,

што их је он својеручно записивао у своје две књижице. Из истих се види, да је он по смрти патријарха Калиника († 16. Августа 1710.), 8. Септембра пошао у патријаршију на сабор, те је по закључку епископског сабора 28. Септембра 1710. отишао у Цариград; приликом је избора митрополита Скопљанског Атанасија за српско патријарха (6. Јануара 1711.) ишао Мојсије на избор, од куд је 18. Фебруара и. г. дошао у Сарајево, те поплаћао што је био дужан које где; 20. фебруара 1711. је пошао из Сарајева у Темишвар патријарху Атанасију, те том приликом понео да плати и харач; 1711. бавио се с патријархом Атанасијем у Београду, од куда је 11. Августа отишао у Сарајево, те поплаћао неке дугове; 1712. Фебруара 25. отиде патријарх Атанасије из Београда у Пећ, и остави Мојсија да исплаћује његове дугове, међу којима стоји назначено: „дадох хазди ахметѣ р гршша, што е дато кадъ е патриархъ не кѣде изишао“; (у пећском општем листу о овом затвору вели се: „Атанасиј имѣла оубиш лютагш супостата по преставленіи Михаила митрополита Белградскагш, брата њѣгова (по Мојсијевом запису зета Јованчета), котори за имѣніе изшставша вишечеченнагш митрополита брата своегш оу везира Белградскагш шѣтѣжи патриарха своегш и оурестовалъ полѣ года оу кули Небоини, гдѣ многш лежеши шѣболестился и во скорѣ, по изнуцѣнію преставился — —“). „Гласник“ XXXV. стр. 77.); 1712. Марта 10. пошао је у Темишвар, и из Темишвара пође да купи „таксил“, те чувши, да је патријарх Атанасије умро († 23. Априла 1712.), врати се натраг у Темишвар, у ком пробави 7 дана, док је добио ферман, и пође 22. Маја на сабор, на ком је и био, и дође до Ниша. Из Ниша повратио се онет у Темишвар, те док се од наше ослободио, прошло је дуже времена, и тек се 6. Јула отиснуо да купи таксил.

— Том је приликом Мојсије у Београду био затворен 46 дана, од куд се избавио пошто је платио Ајактерију мумбаширу 100 гроша и 50 гроша харача.

Од 20. Августа 1710. спомиње се у Сарајеву Мелентије, као ексарх Мојсијев, који је по

Његовом преселењу у Београд, постао даброванским митрополитом.

Октобра 1713. буде Мојсије премештен Сарајева у Београд за митрополита, камо је дошао 14. Новембра, те му подједно уступљена и Сарајева на руковање и ваљевска епархија, коју је он и до следећу све до половине 1714. уживао и управљао.

Како се 25. Маја 1714. спомиње Григор
епископ ваљевски, кој је дана зајаконио у II
Арсевија Поповића, потоњег игумана Беотине
биће да је Григорије збачен био.

1714. Јуда 28. спомиње Мојсије у једном од речених својих књижца, Досветија, као Писифија т. ј. изабратог а не посвећеног владару а 1715. већ као владiku.

1713. спомиње се Доситије као екзарха Ваљеву.

[illegible]

и смедеревским алак берѣ и ове кафе,
и јанчар аги

и миралемъ ока кафе и ^г главе шеберъ
з гриша что кара грише разбиемо.

То в харачь за обадве юнархіе.

Моусей послѣдній приставникъ бѣлиградъ
свое хисе дадосмо асприхъ поради харача за
юрситіе прьво $\overline{\text{тз}}$ гршша казась оглін за $\overline{\text{тз}}$
 $\overline{\text{м}}$ гршша димитрію нашемъ, $\overline{\text{з}}$ гршша вои
 $\overline{\text{т}}$ гршша и за егидъ пенкешъ $\overline{\text{а}}$ гршша и нѣгъ
младимъ на каніи что комъ $\overline{\text{г}}$ гршша и $\overline{\text{п}}$ асп
за кафъ $\overline{\text{мззсп}}$ аги гршш и по.

хазнатарѣ ѣхачинѣ $\bar{\Gamma}$ грѣшна, за каѣс
деревскомѣ алаѣ берѣ и миралемѣ $\bar{\Gamma}$ грѣшна
свѣгде хараѣа било $\bar{\Psi}$ зѣ грѣшна и то на
хисе паде тѣс грѣшна, такожде на ѣегово х

Како је митрополит Мојсије био у свему бедан, то је забележио и од кога је узео ујам шта, забележивши: „и те аспре више рече сзеше се све месеца ноемвриа ̄дї дань лѣта 1711.“.

Међу веровицима Мојсијевим, спомиње се и првом месту из Раковице Дамјан Арнаутовић, ји му је позајмио 300 гроша.

Митрополит Мојсије, за време турске владе ј. од 1713—1718., стајао је у преници с митрополитом карловачким Вићентијем Поповићем.

Од те њихове прениске, сачувала су се три дела, 1 Мојсијево, а 2 Вићентијева, која су уведена у „Прилозима“ под бр. I, II. и III.

Како се у писму под бр. III. од 7. Децембра 1716., писаном у Даљу, камо је Вићентије утекао од Турака, вели: „ако питате за вашѣ словѣ, чим смо пришаи у варадинѣ, *таки смо ранили горѣ с бечѣ на пощи* и какшв Шговорѣ демо имали Шписатиѣмо ви, токмо питанте несто на пощи“, — вредно би било знати, как је то Мојсијев посао био, што га је имао Бечом.

Да није митрополит Мојсије још тада стајао у преговорима с Бечом, да Србија потпадне под аустријског бечког цесара, као што је доцније цар Јозеф VI. у потврдој повељи (Confirmations-brief) од 10. Септембра (30. Августа) 1718., написао му, да се „показао у разним приликама, да се ствар и згодан случај десно, особито веран и одан нашим стварима“.

Како је данас дозвољен приступ у све бечке архиве, вредно би било, да ко од наших љака, хоће се уче у Бечу, потражи кореспонденцију Мојсијеву с Бечом између 1716—1717. године, да на то не досневају наша учена друштва!

По запису Мојсијевом „того се лѣта (1711.) бѣи смърть митрополитѣ београдскогѣ Михаѣла, по смърти ѣговој поставѣ зетѣ ѣгошѣ Иштѣ, са силою безѣ воли патриархове“. Шта је то са истим Јованчетом, није Мојсије забележио, а и иначе не зна се. Зна се само то, да Мојсије Октобра 1713. био премештен с бачког патријарха Мојсија и архијерејског савјета из Сарајева у Београд за митрополита бео-

градског и браничевског, и да му је привремено дата у управу и ваљевска епархија.

О том своме премештају, рече Мојсије у своме тестаменту од 26. Јула 1730. ово: „— здѣ же въ Бѣлградѣ прилучишя иѣкоторому волненію, и прстиканію цркви Христовѣй, и сѣ пуждою пакы соборне преселенише мя отѣ босни въ здѣшнюю митрополию.“ (Прилог LVI).

У Београду је митрополиту Мојсију био ексарх Теодор.

1717. Маја 14. записао је Мојсије, да је 1716. у јесен „поради егѣш смѣщенога пинѣшнаго врѣмениа“, дао на аманет божиј на сачување игуману Фенечком (Мојсије је написао Фелпечком и Феллечком) Григорију у једном ковчегу, под својим печатом разних ствари, и то које својих, које сестре своје Граце.

У манастир Студеницу протосињелу Мисаилу, дао је Мојсије неке ствари, које му је послао по владци ваљевском Доситију.

У манастир Витеоницу игуману Кирилу, дао је неке ствари и 10 дуката френгија пош Николинних.

У свом двору имао је Мојсије такође у буреѣ сложених ствари, и то које цркве београдске, које својих, које своје сестре Граце и бабе Живане.

И све што год је коме шта дао Мојсије на аманет на сачување, то је поименце навео.

Мојсије је послао по Стојани, Ђурчији Иришком 7. Новембра 1716. на аманет новаца, које своје матере монахиње Јелисавете, а које своје сестре Граце, епископу бачком Григорију Димитријевићу, и то сестриних 400 гроша, 20 дуката френгија и 38 дуката маџарија, а материних 23 дуката френгија и 12 дуката маџарија.

По запису Мојсијевом од 15. Маја 1717., сестра је његова Граца, имала на дугу код владике ваљевског Доситија 600 гроша, за који је дуг стајао добар патријар Мојсије, Арсеније, митрополит Захумски, хаѣи кир Гена и кир Гавра Теофиловић из Ваљева.

1717. Маја 15. записао је Мојсије, да је исплатио за откупљено од Турака робље у име митрополита Вићентија Поповића 353 гроша, и

да је дао на аманет епископу бачком Григорију Димитријевићу 401 грош.

1717. имао је Мојсије на дугу код епископа себешког (вршачког) Мојсија Станојевића 1200 гроша, које му је требао вратити о св. Димитрију.

Код епископа темишварског Јанићја Мартиновића и вршачког Мојсија Станојевића, имао је Мојсије на дугу 1735 гроша, што је у место њих платио њихов дуг хаџи Ахмету казас (Огли, за који је дуг оп добар стајао.

1717. Маја 27. послао је Мојсије у Сарајево митрополиту Мелентију на аманет 913 гроша, да учини све у дукате френције и да му их сачува.

Међу осталим стварима, што је Мојсије дао на аманет на сачување, налазило се 3 рукописна псалтира и 1 часловац, један цароставник српски рукопис покојнога Митрофана, а један цароставник српски рукопис, на средњем коду, тако, Василија Раваничанина.

По запису од 18. Децембра 1717. примио је Мојсије од свију, све дате ствари на аманет на сачување, патраг — „кад смо се — рече — ослободили“ —, а од митрополита Мелентија о ускресу 1718. у Београду, примио је 150 дуката, а остао му дужан још 117 гроша и 90 аспри.

Сретним ратовањем 1716. и 1717., Аустријанци протерају Турке из Срема, којом су приликом страдали многи наши фрушкогорски манастири, а особито Крушедо, и 7. (18.) Августа 1717. Аустријанци освоје од Турака Београд.

По паду Београда, Турци затраже примирје, што је добро дошло било и Аустријанцима, и после дугог преговарања — конгрес за мир, који је држан под чадорима на путу између Пожаревца и Костоца, на умци, која и данас постоји, трајао је 70 дана, и за то је време држано 12 седница, и тек је у 13. седници од 10. (21.) Јула 1718. закључен мир, тако прозвани „*Пожаревачки мир*“.

По овоме уговору „почињала је граница између Турске и Аустрије, у простору Србије, на ушћу Тимока у Дунав, па је ишла Тимоком до села Трнавца. Од Трнавца одвајала се је граница од Тимока пењући се на висове, на левој страни Тимока, преко Хајдучке Планине и избијала је на Шупељак (сад Јовановац), остављајући Тур-

цима Ражањ. Од Јовановца ишла је граница до некле Јовановачком Реком, па је избијала на састави обе српске Мораве, и одавде даље ишла је Источном Моравом до Чачка, остављајући Чачак Аустријанцима. Из Чачка даље, ударала је граница на планине на десној обали Дрине изнад Сокола, остављајући Соко Турцима, па се је затим спуштала на Дрину испод Љешнице.“ („*Годишњица Николе Чупића*“ VIII. стр. 249.).

Још пре закључења „пожаревачког мира“, отишао је митрополит Мојсије 12. Фебруара 1718. у Беч, у ком се задржавао све до Новембра, а 15. Новембра у суботу стигао је у Београд, ради да буде потврђен за архијепископа и митрополита београдског, и „зајамчење свију њих права и слобода, које његова једноверна браћа и савлеменици имају у Угарској“, за које је време потрошио 7000 фор.

За свој намерни одлазак у Беч, јавио је Мојсије митрополиту карловачком Вићентију, који је писмом својим од 25. Фебруара 1718. умолио будимског капетана кпр Манојла, да буде са осталим будимцима на руци Мојсију, кад уздође у Будим (III. књ. „Споменика из будимског и пештанског архива“ стр. 155.).

О свом бављењу у Бечу, односно трошењу, својеручно је записао митрополит Мојсије у једној од поменутих књижица ово: „*Лѣта господня 1718. месеца Септемвриа 10. дань по латинском календарѣ, по нашемѣже иѣсть месеца Августа 30. дань, въ царствѣющем градѣ бечѣ, подписашъ се цар прѣсвѣтлѣ Каролѣсъ на нашѣ конфирмацѣ, која е намѣ дата ѿ свѣтлѣ канцѣларѣ конзвѣлѣ бѣлѣкъма, за кою е нам на тоѣ канцеларѣ зѣтъ такше 150 фор.*

кои е писао 6 фор.

кои е носио на подписѣ 2 фор.

кои е печать оудриш 2 фор.

секретарѣ Етлѣйнѣ 6 фор.

локаю 2 фор.

диккреціе Етлѣйнѣ братѣ 6 дѣската магарѣ

Самомѣ господинѣ Етлѣйн диккреціе 30 мѣ царѣа. Далисмо 50 магарѣа, али мѣ не до рѣа толико пришло, него 30, и 24 магарѣе порад темишвара.

Паки на канцеларіи свѣтдой маѣарске кан-
таріи такше оузето намъ есть 150 фор. госпо-
дѣ хвѣиادی ретерендарѣ днщкреціе 42 фор.

переплати 10 коп.

експедиторъ 8 фр.

канцелясте 4 фор.

кон в печать шбесно 2 фор.

хҫнадинс писарс 2 фор.^а

Митрополит Мојсије живео је „оу асшпол-
ах оу Естерхазиниой кшн“.

Антоније Јосиф од Етл био је референдар, он је пету конфирмацију написао по налогу
ра Карла.

Дошавши Мојсеје кући из Беча, по занису истом месту дао је у Београду: „Прво г. пералс $\bar{s}$ (6) ока кафи, $\bar{\lambda}$ (4) главе велике сфера, $\bar{r}$ (3) фаште пошани бели свѣща, $\bar{\lambda}$ (4) пета лимсна. После пак и дали живѣ дивно јиу, и заклаатс ерѣс едиѣ.

Паки о новомъ лѣтѣ, оу щихъ нѣховогъ рождѣнства $\bar{s}$ (б) хакова бѣдимскаго вина.

Инспекторъ ꙗкоже кафе, ꙗкоже главе шеѣра, ꙗкоже
ште воцани бели свеща, ꙗкоже тѣцета димѣнова.

После едіс свилю дивлю живє. Паки о но-
вє лѣтє а хакова бѣдимскаго вина.

Ієровиум кшнтри $\overline{\text{R}}$ хакова.

Плацимајорѣ въ шке кафе, въ главе шећера,
и пула свѣща воцани боли, въ тѣцета лимсна.

Госпоѓи мѢ влезе (лезе) и рѣкавице.

Паки ш новѣшм лѣтѣмъ гъ хакова бѣдимскога вина
Обрѣ кригѣ комесарѣ.

Каѣа плаѣата по $\bar{r}\bar{i}$ (13) ма $\bar{r}$ іаша, шеѣер
ѣита по $\bar{r}$ ма $\bar{r}$ іаша, за $\bar{k}\bar{i}$ фѣнти свеѣа $\bar{d}\bar{i}$ фор.
ѣ ма $\bar{r}$ іаша. Вино хаковъ по $\bar{\epsilon}$ фори $\bar{n}$ ти.“

Многима ће данас смешно и чудно изгледати, поменути давати поклони Мојсијеви, бечкој београдској аустријској и мађарској господи. И исти знају, како су поменути поклони у оно време били од велике вредности, и да су и доцни српски митрополити карловачки „дискрецијом“ даватим великој господи, не само много то сазнали, шта се ради у Бечу и шта се намерава радити, него да су само њима и много то доброга и кориснога по себе и народ добили.

као što ће се на своме месту навести; не би
им поменуete „дискреције“ Мојсијеве изгледале
смешне и чудне.

Да су нешто све наше владике и митрополити—патријарси верно и тачно бележили, као што је забележио митрополит Мојсије, шта су издали на „дискреције“ приликом свога именовања, бечко-вештанској господи, ала би то била занимљива студија! Из ње би се наравно могло увидети и постепено растење „дискреција“, јер без сумње, доцније нису се у име ње давали димњови, беле вештане свеће, шећер и кафа, него талири, дукати, стотинарке и хиљадарке.

За време свoga бављења у Бечу, Мојсије је поднео преко руског посланика у Бечу Аврама Петровића Веседовског, писмену молбу руском цару Петру I. великом, молећи у њој, да му помогне да обнови београдску саборну цркву, и да пошаље за њу пужне утвари, одежде и књиге, а тако исто да му пошаље још за 12 цркава пужне одежде и књиге, и још 2 учитеља искусна „ради ученија дѣтей благочестию“. („Нови београдски дневник“ за 1887. бр. 163.).

Ову му молбу цар Петар није уважио ни испунио. За што, не зна се.

За време бављења Мојсијевог у Бечу, послата је из Београда принцу Евгенију Савојском следећа молба:

„Іже ва благодати пресвіаго дѣха, ѿ самих матерних ложъ шиіаваемомъ І свѣтлости цесарскіе крѣпкіи държательшомъ Стѣпанъ, ѿ васѣдѣ шествоущи єго врагшъ Господинъ господинъ іа-сѣйшемъ і премилостивѣйшемъ и одисейшемъ господинъ господинъ Принцъ Евгениу де Сашшй нашемъже премилостивѣйшемъ кормителю и шмилователю. Просимъ ѿ господа бога дльгодѣйствіи и помощи и на єдиностать побѣди.“

„Мы сви паршдно и єдинокопно рабш лѣпш
припадаемъ са ниским поклоненіемъ и цѣлсемо
високо стоїателнне ти сапоги и молбѣ творимо
за нашего прешесвѣщенѣйшаго Митрополита Грь-
часкаго закона господина Мовсеа Петровиѣа щое
штишао меце нас свию сиромаша егова стада
поклонити се Свѣтлости цесарской и вашей іа-
сности и милости просити.“

„Пакисмо разсмѣли, какш има припетіє ѿ своихъ ємѣ неприятели, щомѣ говоре да нїе он наш архипастиръ, негш да є свою єпархію оставиш. Паки се намъ тѣрскомъ силшмъ наметиш.“

„Али то нїе истина, іаснейши и премилостивїйши и презвишенїйши господине господине принцъ, що они наши и єгови сѣпостати говоре, него смо га мы просили са великимъ прилежанїємъ ѿ господина патріарха срьбскагш, да намъ га да за пастира дѣшевнагш. Паки смо нїегово свїатителство прилежниїше молили, да намъ бѣде пастир, а нїе се своевольно на насъ наметиш, како они клеветници що говоре. Тогш ради сви народно слѣзе испшцаємо и вашѣ превисокѣ іасноєть молимо, неимамо се разлѣчити ѿ нашего пастира того митрополита господина Мовсеа Петровича, до нашего издыханїя, него що имате показати милоєть на свѣ насъ сиромаш, що сте са великою побѣдою примили мимо гредѣщаго лїта и насъ шнимъ єдинокрѣпно избавили ѿ проклетыхъ рѣкѣ агарєнскихъ, да покажете свою милоєть на єговѣ свїатителствѣ а нашємѣ архипастирѣ господинѣ митрополитѣ Мовсею Петровичѣ. ѿ той радости болшиє неимамш. И ш томѣ штаємо са слѣзами на молбї превисокш стоїателнїєти іасности. Априлїа 30. дне, летш 1718., оу Бєлградѣ.“

„Мы сва сиромаш вароши бєлградскїє са шкрєтностми нахїями и сєлама, вашей іасности нижаїши слѣжитєль Бировѣ Аврамѣ са єпїскѣти в штацїшмъ сиромани, свимъ єдинокрѣпно полагаємо печатъ свой.“

Бировѣ вароши смєдєревекїє Димитріє Иванковичѣ.

Бировѣ вароши пожарєвачкїє Марко Зриншїа.

Бировѣ ѿ рамєкє нахїє Радосав Ивановичѣ.

Бировѣ ѿ вароши градишкє Маноїло Николїчѣ.

Бировѣ ѿ вароши голѣбачкїє Милован Радїчѣ.

Бировѣ ѿ вароши порєчкє Тѣсрш Василїєвичѣ.

Бировѣ ѿ нахїє сремєкє Нєпад Михаїловичѣ.“

Пренїє єписа овога налази се у митрополитско-народној архивї у Карловцима под бр. 205. од 1718., и овдє се први пут штамна.

Кад се у карловачкој митрополији є да Мојсије ради и на томє, да будє потш архиєпископа и митрополита бєлградског; је митрополит Вићентије Поповиѣ, првакє и на збор и договор, да против тога Мој умишљаја поднесу тужбу.

Збор је одржан у Карловцима 13. Маја на ком је прочитан и потписан протєст мандујућег генєрала у Славонији и Срему Оттєа (Ottuer-a).

Исти је протєст нанисан на латинєзку, и налази се од њєга прєпис данас у нутој карловачкој архивї под бр. 200 од

На дєђи је назначєн овај садржај на комъ јєзку: „An den commandirenden H. ralen in Slavonien und Syrmien Baron von“

Karlovit den 13. May 1718.

Geistlich und weltliche Stände der gesa Illyrischen Nation zeigen an, dass der Stuhl burger(!) H. Gracei Ritus Bischof Moyses vich den Allerhöchsten Hof mit verschiedenen Ständen präjudicirlichen Erneuerungen und lichen Anlangen womit S. Majestät Ihm al Metropolit in den Griechisch Weissenburg strict allergnädigst zu bestätigen geruhen u zu belästigen kein Bedenken trage, wider v Beginnen sie Herren Stände in Kraft den allergnädigst verliehenen Privilegien sollen testiren mit dem fernerer Ansuchen, Ihr d lliges Gesuch bey Ihr. Majestet dem Kaiser g anzubringen, und nachdrucksam zu untert endlich auch Ihnen darüber eine gütige K wort ertheilen zu wollen.“

Као најглавнији разлог протєсту на је то, што по привилєгијама датим срьєн роду, за Србє има постојати само јєдан єпископ—митрополит.

На истом су протєсту потписани:

Никанор Мєлєнтијєвичѣ, єпископ нєгш

Никанор Митровиѣ, єпископ костайи

Атанасїє Радосављєвичѣ, єпископ нєгш

Доситєј Николиѣ, єпископ ваљєвскї

Софронїє Томашєвичѣ, єпископ сєгш

Атанасїє, игуман крушєдолєски

Јоан, игуман оповєски

цијевога устанка, овладала у Бечу бојази, да се и Срби не здруже са устаницима; тада су се пожурили, да издаду на подручне заповест, да се час пре испуне сви дотадашњи патријархови захтеви, и да му се учини све што би затражио („daher auch in seinen etwo habenden präensionen nit längs mehr aufgehalten, sondern so schleinig als möglich abgeförtigt werden solle“. „Als hat mann Ihro Löbl. K. Hofcamer solches im fahl bei deroselben erwenter H. Erzbischoff etwas zu suchen hette, zu gehörigen weithern unbeschvärten Verordnung hiemit in Freundschaft verhalten wollen“ (Гласник књ. 73. стр. 274.).

Како је пак доцније поступано, како с митрополитом Мојсијем, тако исто и с његовим последником Вићентијем Јовановићем, и српским народом за време аустријског владања у краљевини Србији; рећи ће се на своме месту.

Овде ћу напоменути само то, да се тако рећи није ни осушило мастило на поменутој дипломи, а већ је 12. (23.) Октобра 1718. дворски ратни савет у Бечу упутио на београдског заповедника генерала грофа Одвиеа (Odwyer-a) инструкцију, по којој је имао у друштву са земаљским судцем Хохмутом, а у присуству неколико српских изасланика, свечано у цркви прогласити за архијенископа и митрополита Мојсија, а подједно да том приликом Мојсије положи и потпише заклетву, и то ону, која се налази на поменутим местима стр. 122. односно 752., а подједно је у њој и ово стајало: „— — генерал има с митрополитом свакако, у свему правично да поступа, али да се и за то брине, да и архијенископ и цео народ потврђење или постављање (митрополита—архијенископа и епископа) призна као царску милост и Њ. царском Вел. једино принадежеће право. Дале треба и на то мотрити, да митрополит ни на који начин не присваја себи власт над целим српским народом, већ само над клиром свога обреда, и то у чисто духовним и привеним делима, као и да не покушава духовнике већег достојанства, па и владике не поставља својом влашћу, јер је Њ. В. једино за себе задржало у свему потврду истих, и због тога је пре избора потребно вазда потражити

уобичајени пристапак, и тек онда наименовати има сам, вазда најпокорније, да измоли од двора потврду повељу“ (I. с. стр. 7. односно 31.).

Ова инструкција била је доцније повод свим оним трвењима између митрополита Мојсија, а доцније и Вићентија Јовановића и српског народа, с једне стране, а с друге стране бечки власника; јер дочим су је Срби сматрали као супротну датим привилегијама српском народу, како оное у Угарској 1690—1695., тако исто и оное у Србији 1718., Беч се ње држао и само је присиљен ванским околностима и сложним држањем српскога народа, од ње одступити.

По потврдној дипломи од 30. Августа (10. Септембра) 1718., архијенископу и митрополиту Мојсију, припозната је власт над српским свештенством и народом само у краљевини Србије. Како су пак Мађари тражили, да и они имају удела у управи новозадобивене краљевине Србије, што им пак Беч није хтео уступити; то су пак успели у томе, да и њихова дворска канцеларија изда од своје стране Мојсију потврду диплому, коју му је издала под 27. Септембром (8. Октобром) 1718. И у њој је припознат Мојсије не само за архијенископа и митрополита краљевине Србије, него и доњег Срема.

Из овог се јасно види, да не стоји тврдња Ј. Чапловића „да је Мојсије 1718. придодан митрополиту Вићентију Поповићу као помоћник за Србију и доњи Срем“ („Slavonien und zum Theil Croatien“ II. део, стр. 67.), коју је тврдњу усвојио и Емил Нико у „Срби у Угарској“, превод Павловићев II књ. стр. 456.

И ако је већ само потврђење Мојсијево за архијенископа и митрополита краљевине Србије, рђав утисак учинило код карловачког митрополита Вићентија Поповића, и српског народа у Угарској; потврђење његово и за архијенископа и митрополита доњег Срема, произвело је још већу зловољу и омразу и трвење између оба архијенископа и митрополита. Исту је омразу доцније повећала и та околност, што је цар Карло VI дипломом својом од 8. (19.) Јула 1719. подложио и доњи Срем, што је за добијен од Турака, митрополиту Вићентију. Од то доба почео се по

д-кад Вићентије потписивати: „В. П. Арх. срб- и митрополитъ срѣмски“.

Ну, кад су уведела оба поменута митрополита, коме гове њихово трвење; они су настојали, у што већој љубави и слози живе, као што може видети и из наведених у „Прилозима“ њихових писама.

Како је пожаревачким миром и Бават Ташики припао Аустрији, то Беч не обзирајући се то, што је по привилегији 21. Фебруара (4. марта) 1695. вршачки епископ потпао под власт хијенискона српског и патријарха Арсенија III. његових последника; издао је ипак цар Карло VI. ко звану „проширену повељу“ (патент) 5. (16.) новембра 1720., у којој је власт Мојсијева распростра била и над Банатом, у ком су постојале и српско-романске епископије и то у Темишвару и Себишу (Карансебешу).

И тако је Мојсије имао власт над овим епископијама: београдском архијепископијом, епископијом Ваљевском, Темишварском и Себишском (вршачком).

Овом повељом још је већи јаз учињен између митрополита Вићентија и Мојсија.

У истој се повељи рекло и ово: „... Како наследна(!) наша краљевина Србија суседна Тамишким Банатом и растављене су само реком Дунавом, а поменути Мојсије Петровић у њеној дужности изврсно се показао светлим разумом, увиђајивошћу, верношћу, ученошћу и другим доказима, то смо сматрали да се његово правосуђе, у колико се ствари и лица тичу његовог обреда, треба да распростре и на Тамишки Банат, и побуђени овим стварима његовом нарочитом царско-краљевском милостију — — моћи и највишом влашћу милостиво пошљујемо и постављамо силом овога писма за хијенискона и митрополита споменуте територије тако, да све митрополитске дужности своје вере и вере у нашем Тамишском Банату може управљати, и да може и сме — свима другим законима, правима, слободама, уредбама, допуштима и прерогативима, које смо ми у другим крајевима наше владавине нама верном и драгом народом (српском) народу милостиво потврдили

— без икакве сметње по целој митрополитској епархији својој и овом новом, нарочито увећаном, слободно и мирно служити се, уживати — —.“ (I. с. стр. 125. односно 831.).

Ни на овој повељи (патенту), није се још ни осушило било мастило, а дворски ратни савет у свом допису (интимату) од 4. (15.) Јануара 1721. управљеном на банатску земаљску администрацију, упозорило ју је, да и ако су повељом (патентом) од 5. (16.) Новембра 1720. српска привилегијална права и слободе проширене на грчко-источно становништво Баната, да ипак и у њему митрополит Мојсије нема право мешати се и у световне ствари, него само у духовне и црквене над клиром свога закона, и да не може по својој вољи и самостално постављати епископе, а уз то да пази, да не предузима ништа, што би било од штете по римокатоличку веру. Уједно јој препоручи, да настоји на томе, да се црквене ствари за грчко-источне у Банату у свему онако уреде, као што су уређене у Србији. А истог дана извести исти ратни савет и заповедајућег генерала у Србији принца Александра Виртенбершког, о поменутој проширеној власти митрополита Мојсија над Банатом, као и о томе, да над њиме у Банату нема надзор водити српска, него банатска администрација. (I. с. стр. 15. односно 37.).

По запису Мојсијевом у једној од поменутих књижица, кад је он пошао у Темишвар на инсталацију, цонео је са собом: 31 оку смокава (ока по 11 потура), гржђа 37 ока (ока по по марјаша), урме 28 ока (ока по по марјаша), бадема 24 ока (ока 2 марјаша), а о самој инсталацији имао је трошка: кувару 16 марјаша, тафдекерима 6 марјаша, за једно теле 4 мар., Рементишу дискреције 12 дуката. (По писму Вићентијевом под бр. XXXI. и Мојсијевом бр. XXXIII. звао се он Ребентин, и био је инспектор. А то се види и из прилога бр. LXXV., и да му је било име Самуило Фрања пл. Ребентин).

Срби што су прешли с патријархом Арсенијем III. Црнојевићем у Угарску, а тако исто и они, који су још пре тога настањени били у Угарској, по смрти патријарховој († 27. Октобра

1706. у Бечу), испуњени у сабору у Крушедолу манастиру 7. (18.) Јануара 1708., да бирају новог црквеног поглавицу, ма да је цар Јосиф I., у упуству своме од 18. (29.) Октобра 1707., датом владином комесару Христиџору Игњату пл. од Гаријана и Рала, рекао: „— — За тим пре свега треба да се зависност од патријаршије пећске и од свију у турском царству потчињених патријаршија избегне и коначно откаже — —,“ — изабравши 7. (18.) Јануара 1708. јенопољског владiku Сремца Исаију Баковића (ког је наш народ прозвао „Исаијом мудрим“), за архијепископа крушедолског (нису хтели да га бирају за патријарха с тога, што је српска патријаршија постојала у Пећи и после њиховог прелаза), подједно закључише, да се Исаија морао заклету у сабору: „Второ. Светѣйшаго и блаженѣйшаго архієпископа Ипескаго, и патријарха словѣносрбскаго познавати да имѣю старѣйша прѣвопрѣстолствію, и его въ дѣховнишѣмъ налѣженію нѣмѣлѣзати се вѣчне.“ („Беседа“ за 1869. II. књ. стр. 141. и 156.).

Како је Исаија већ идуће 1708. Августа 8. умро, није патријар Калиник тако рећи ни имао кад, да потврди новоустановљену у Угарској митрополију.

Последник Исаијин Софроније Подгоричанин, обратио се по свом избору патријарху Калинику, да му дозволи „називати се Старѣйши Митрополит“, на што му патријар 18. Маја 1710. у „Нимѣтс“ даде „емѣ власть и благословиемо емѣ називати се и бити прѣви Митрополит“, те тако новоустановљена митрополија крушедолска доби своју каноничност. (I. с. стр. 238.).

Знајући за ово патријар српски Мојсеје, потврдио је и од своје стране Мојсија за самосталног архијепископа и митрополита Србије и Баната, као што се види из ове до сад не штампане грамате, која се налази у поменутој карловачкој архиви у оригиналу.

Иста гласи:

„Моусей Божією Милостию Архієпископ пекскый, всей же Сербіи и Болгаріи, даиматіе и Илурика, западнаго поморіа и горніаго подѣнавіа Патриархъ.

По благодати и дарѣ пресветаго и животодающего дѣха, иже по неслажномѣ шбещаніи саврѣшеніе упоостасніе прѣмудрости отче; столескимъ лнѣз прѣвее независтнишъ изліав и презнихъ сънаслѣдникимъ и въспріемникимъ столшв вх апостолескихъ даровавшенсе; по нихъ же врѣменехъ и лѣтехъ тайноводителне въ рѣцѣ, прешодаючи се, црковнимъ свѣчельникимъ дрѣвопріемателне въ шпрѣ богами, пастоящее нинѣ врѣме, единой благодати ѿ прѣвисочайшаго начело пастырскаго и бога и спаса нашего Иисуса Христа нашей мерности даимней; вже въспріемъ блаустителю бити намѣ прѣстола патријарха словѣносрбскаго въ коемъ оувидѣнне сего священнаго и въ архієреехъ въ благоразумно благохвалнаго господина, господина *Петровича*, божією милостию православнаго митрополита белиградскаго, мѣжа всенародно господнимъ и изреднимъ дѣланіемъ, свѣдѣтельствуютъ и исправленіа его, паче оудостоилсе естъ некакмо ѿ нашея мерности вже о насъ священнаго сабраніа сымъ прѣвѣшимъ митрополитскимъ частвовати се и званію и ѿ самага его прѣсвѣтлаго величествіа, любивѣншаго и августейшаго римскаго Карола шестаго, таковой прѣвисокой милостию оудостоил се естъ, даже дарованъ милостивною конфирмацією оутвѣдилъ быти Архієпископѣ и Митрополитѣ прѣсловѣстнаго славянина сербские града прѣвостолнаго бѣлградскаго и темнишварскаго баната; тои нинѣ и наша мерность са свѣдѣствующимъ саборитѣ прѣшсвещеннимъ митрополитимъ, безнимъ епископомъ и прочемъ сабранію дѣлаемъ мѣжей частнихъ, послѣдѣючи его кесарскимъ свѣтлаго величествіа конфирмаціи милостию датою егивѣ прѣшсвещенствѣ, благодатию прѣсветаго и животворещаго дѣха съ шбещаніемъ и прооувѣденіемъ, благословихомъ преосвещенномѣ господинѣ, господинѣ *Моусей Петровичѣ* бити всегда и звати се подіавнимъ митрополитѣ іакоже кралевини и баната темнишварскаго, сицѣ аще би се по воли божіей и савѣтѣ въ врѣме ж

тровоћа умро митрополит карловачки (Вићентије Поповић), да се у том случају има карловачка митрополија сјединити с београдском, и да Мојсије буде врховни митрополит и архијепископ над обе митрополије.

За ову патријархову грамату као да нису знали тадашња господствујућа господа у Београду и у Бечу, а за њу није знао ни Швикер у поменутом своме делу.

За њу су морали знати само доглавници Мојсијеви, у првом реду протосвићео и ексарх митрополита Вићентија, Вићентије Јовановић последник Мојсијев, и још неки прваци народни. А без сумње, за њу је морао знати и тадашњи митрополит Карловачки Вићентије Поповић.

Ако су пак у Београду и Бечу знали за ову грамату патријархову; онда и због ње нису допустили, да се Мојсије постави за коадјутора оболелом митрополиту Вићентију, као што ће се даље видети.

Имајући Мојсије у рукама речену грамату, а видећи како Аустријанци поступају са српским народом у Србији, и како је погрешено што се установљавала и друга митрополија, уз то видећи како је Вићентије митрополит због старости и слабости сувише слаб за отпор и за бранење народних привилегија и ствари; договори се с правцима народним, да га народни сабор изабере за коадјутора (помоћника) Вићентијевог, а по смрти његовој, да он постане архијепископ над обе митрополије, у смислу поменуте патријархове грамате.

Услед учестаних тужаба митрополита Вићентија, преко свога ексарха Вићентија Јовановића, и у којима се жалио на разне злоупотребе државних власти спрам српског народа и свештенства; царским рескриптом од 23. Јуна (4. Јула) 1722. буде дозвољено држање српског народног сабора, и то тако, да на њега не смеју доћи посланици из Србије и Баната.

По истом рескрипту, на истом сабору смело се говорити и закључивати само о верским стварима, и сабор се састане у почетку Септембра у Варадинском шанцу, данашњем Новом Саду.

Заповедник београдски пуковник Corrado (Коррадо) забрањивао је Мојсију, да сме ићи на исти

сабор; пу он је ипак у њему био и говорио. Истом сабору било је два комесара, од стране војске пуковник барон Rudolphin (Рудолфин) од грађанске земаљски аудитор Амвросије Fretner (Фречнер).

Сабор, поред свега тога, што је забрањивао долазак посланицима из Србије и Баната, седници од 8. Септембра закључио је ово:

„На 1722. месеца Септ. 8 дань бивши нашомь Србскомь Саборѣмъ 8 Шанцѣ Петровинскомь и что есмо доконали.

Како Прешвешчени Архирей и шстали рось црковни, тако и воинставнога чина Обпетани и капетани, и шстали коморски и варми Депштати, кнези и торговци, нами прѣмилѣ внейше привилегіе Ш свѣтлаго царскога и лѣвскога величанства, подароване ради вери наше, кое протаквати бчнннсмѣ; сшпрѣтѣ саде многе сшпрѣтивности истимь Привилегіи и правцамъ нашимь бчнннне сшѣ, зато свѣборно договорисмо се како клер црковни тамирски, видећи преосвещениаго Господина митрополита и Архиепископа нашего Вићентіа Поповича верло болестію обтежена, мѣчно и сштеншкој болести бреме носѣчи, а камоли онъ народа теготи и неволіе провиѣдати, того једномислено и са свимь онцимь промотрѣи народа нашего избрасмо на помощ іемѣмъ какоти коадјутора илити сапомошника Прешвешчаго господина Митрополита и Архиепископа кралѣвинѣ Сервіѣ Мовсеа Петровича, коиѣ вилеіе и правце народске са ниховимь собнимь договорѣмъ бранити, и ш томь ш посити, и сваке тѣрбаціе коиѣ сшпрѣтивнѣ вилегіа народски биле, на сви потребни мѣншанціѣ како овде с краини, тако и с свѣ царскомь Дворѣ да има приносити и провишстою властію и пленипотенціимь више вишпоменстаго Господина Митрополита и Архиепископа Вићентіа Поповича, на оваки исти да бѣде подпѣна власть Митрополитска и епископска Господина Вићентіа Поповича, и досада; само шѣсѣ тѣжбе и сшпрѣтивности шимь привилегіамъ да има Господинь Митро Мовсей Петровичь скрбити или настаіати и

часть по вредности каждемъ Архидіакоу и кои бѣде за посвященіе, да ѿ цела Господина Преосвещеннаго Митрополита Поповича такожде и ѿ епархіи своєї и дальши добра и доходака; а що за опщенародне потрошке да ѿ том орне имамо проматрати, за коеѣсе на-требни люди измеѣ народъ, с коим се варати.

ище доконано ієсть, ако бы измеѣ нѣи омесе самерть слѣчила, да бѣде ѿ напре-би цетао обема странама како Сербіи Плавоніи и банатѣ и прочимъ ієдаѣ Ар-пѣ и наследникъ. И ако би по милости Господинъ Митрополитъ и Асп. Виѣнтиѣ здравіємъ шбдаренъ био, да има самъ и како и досада скѣпа са нами.

перенъ какъ како здешни тако и ѿ Сербіи, да имаѣ подпѣишъ повинностъ и часть ианіе истомъ верховномъ Митрополитѣ ѿ Виѣнтию Поповичѣ творити и възда-и самрти бєлиградскаго, ово је бєлимъ иатписано).

рхѣ свега тога Господинъ Митрополитъ Петровиѣ, да положи заклетвѣ своемъ народѣ нашемъ, како ѣе право и верно ѿ Православію живети и ѿмрети и ѿ томъ и, и како неѣе ниѣа безъ знаніа и дого-пего возпоменѣнаго Г. Митрополита и ѣентиѣ Поповича особито чинити.

имъ свршѣмо и нашимъ подписаніємъ и отверѣмо:

санор Мелентіевичъ владика крушедолски
роніє Домашевичъ епископъ бачки и проч.
имъ Гавриловичъ епископъ сечѣйски и
иљски

саноръ Димитріевичъ ієпископъ Костай-

на Люботина ієпископъ карловачки и сепъ-ранъ

роніє Ишановиѣ архимандритъ хоновски
еніє арх. Ораховици монастыра

єнтиѣ Ишановиѣ ієзархъ

ириѣ Пантелеймоновичъ протопопъ байски

ван Цѣрногорацъ протоієреи карловачки

Максимъ Радковиѣ прота ѿ шанѣ вара-динскомъ

Станое Радоевиѣ изъ Бѣдима

Тодоръ Миловановиѣ ѿ Севт-Андреѣа

Остоѣа Поповиѣ Текелиѣ обрѣпетанъ по-моришки

Никола обрѣпетанъ посавски

Васо Николиѣ обрѣпетанъ подѣнавски

Иліѣ Іакшиѣ капетанъ штрогонски

Іоаниѣ капитанъ ѿ потиске краниє

Стоянъ Бошњиѣ капетанъ Тителски

Ишанъ Манастириѣ капетанъ

Тѣрѣе Танаѣки капетанъ

Стойко Рѣниѣ капетанъ феѣдварски

Странна Илиѣ капетанъ бечейски

Јанко Ранковиѣ сѣдаѣ пакрѣки

И Александръ Гавриловичъ бирѣи байски.

По народномъ семъ опщемъ нашемъ промотренію и ми на то ваше више писаное и печати потврѣженое іако дѣховнаго реда тако и световнаго рукою своєю подписѣмо се и печати нашимъ потврѣѣмо.

Виѣнтиѣ Поповиѣ православни Архидіаконъ и врховни Митрополитъ Словєно Србски и проч.

Моусей Петровиѣ.

По писму обрѣпетана Живана Зориѣа, Остоѣе Поповиѣа Текелиѣе, Васе Ђулиѣа, Николе Рашковиѣа и Васе Николиѣа, писаномъ доѣниѣе митрополиту Виѣнтиѣу, коѣе ѣу на свомъ месту навести; изгледа да је ово пристаѣанѣе Виѣнтиѣево и Мојсиѣево доѣниѣе уметнуто, по из писана Виѣнтиѣевиѣхъ, види се да и онъ ниѣе био противанъ сѣдѣниѣеу.

Преписъ овогъ закљѣчка налази се у поменутој карловачкој архиви подъ год. 1727. бр. 172., и до садъ је штампанъ у изводу у мојој „Бѣсєди.“ говорєној 23. Октобра 1893. у монастыру Равовцу, на парастѣсу блаженѣпокоѣиѣа Архидіакона српскогъ и Митрополита Бєоградскогъ и Карловачкогъ Виѣнтиѣѣа Јовановиѣа (1731—1737.), Земунъ 1893., стр. 10.

И ако су присутни комєсари на сабору на-стоѣали свомъ силѣмъ у сабору, да се такаѣ закљѣчакъ не донєсе; не могаху га инаѣ осуѣтити.

Митрополити посланици добро су уозили смер. Јер, што је утврђено поред карловачке митрополитске и београдске митрополију: те су остали митрополити и тако, намери.

Митрополит Бео добро смер и намеру поменутог сабора саборца у погледу коадјуторства Мојсијева, није хтео да га одобри и потврди.

Прво је заповедајући генерал у Славонији барон Петралл јавио комесару Рудолфину, да отиђе митрополиту Вихентију, и да му „пристојном благоволу“ заповеда, да он новозабраном коадјутору пре него што о овоме, као о једној новој ствари, не донесе најмилостивија одлука, не треба да изводи никакво вршење архиепископских дужности у својој митрополији, јер двор и ратни савет доск раније нису дозволили сједињење архиепископије српске и славонске.“

Исту су поруку добили и оба митрополита Вихентије и Мојсије.

Напоследку изиђе рескрипт дворског ратног савета од 24. Новембра (5. Децембра) и. г. упућен комесару Рудолфину, у ком се рекло и ово: „Од целокупног народа једногласно захтевано постављање једног коадјутора, јесте ствар, која засепа у права царска, и које се без позитивне дворске наредбе, ни у ком случају, не може дозволити, а најмање у лицу београдског митрополита Мојсија Петровића.“ (И. с. стр. 23. односно 134.).

Из реченога јасно се види, у чијој је глави поникла помисао за сједињење обе митрополије, а поједино и то, да у томе није било ничијег „масла“, а најмање руског. Срби су сами дошли на поменути замисао, и у томе пису имали а ни требали учитеља.

Да виде читаоци ове црте, како може субјективност да занесе и иначе паметне и беспристрасне људе, нека покажу следећи ретци.

Учени Рус Сергије Соловјев, у својој: „Исторія Россіи, съ Древнѣйшихъ временъ. Томъ XVIII. Москва 1868.“ на стр. 194—5. рече: „Сербскій архіепископъ Мойсей Петровичъ, пріѣхавшій въ Россію поздравить Петра съ ништадскимъ миромъ, привезъ отъ своего народа просьбу, въ которой Сербы, величая Петра новымъ Пто-

ломеемъ, умоляли прислать двоихъ учителей греческаго и славянскаго языка, также книгъ новинныхъ: „Будъ нашъ второй апостолъ, при насъ, какъ просвѣтилъ своихъ людей, скажутъ враги наши: гдѣ есть Богъ ихъ?“ великъ отправить книгъ на 20 церквей, 4 кварей, сто граматикъ. Синодъ долженъ смекать и отправить въ Сербію двоихъ учителей, которымъ полагалось по 300 рублей жалованья.“

Ова пак тврдња Соловјејева не стои. митрополит Мојсије није сам ишао 1721. сију, него је послао свога логофета (секретара) Владула Малајеска с молбом на цара Петра с препоруком на руског државног канцелара Гаврила Ивановича Головина, у којој је ручно Владула као човека верног, поуздао доброг хришћанина, који већ дуго у Србији јер се не може да врати у своју отаџбину ку, (како се у парници Константина и Радана Бантакузина — о којој ће бити говора — мишље и Малајеско из Русије, и то не у сличности, но као неки денунцијанат, можда и по овај Владула Малајеску, јер о њему спомена доцније у Србији), а у својој је на цара Мојсије молио у име своје и свога народа „помощи ко просвѣщенію и ученію живи душъ нашихъ“, и да му пошаље кучитеље.

Исту је погрешку Соловјев учинио, што није разумео дотична места, на која звао, да их је употребио при писању тврдње, а наиме синодална акта, односећи изасластво посланика Мојсијевог и српског народа Малајеска руском цару Петру 1721. а не на одлазак Мојсијев у Русију.

Да митрополит Мојсије, није ишао у Русију 1721., може се најбоље видети и дећега.

У књизи: „Житіе и славныя дѣла Г. императора Петра Великаго — — — издана въ Венеціи 1772.“, вели њен писац Захарије Глинка, у II. књ. на стр. 329. и даље ово: „Београдској Архіепископъ, тогда бывшей Петровиць, еще въ 1721. году, именем д-

и всего Народа сербскаго было послалъ въ сію къ Его Императорскому Величеству на-
зюга челоѣка съ єднымъ, но самымъ умилен-
нымъ письмомъ, въ началѣ котораго объявляетъ
коль великую радость имѣетъ весь народъ
бѣдахъ Его Императорскаго Величества надъ
едами одержанныхъ и что они хотя и не дер-
тъ явно, на всѣхъ однако службахъ Божіихъ
енно, о благостояніи и счатаивыхъ успѣхахъ
ераторскаго Дому теплыя къ Богу молитвы
ылають. Что и непрерывно чинится. Потомъ
ставлялъ Архіепископъ худое состояніе, въ
ромъ Народъ Сербскій находится, не имѣя
акова ученія, и что причина тому убожество
и недостаточество къ заведенію онаго. И
учи подвластны Государю, отъ котораго имъ
томъ помощи надѣяться не можно, было еще
авна вознамѣрился притещи къ благоутробію
илостивѣйшаго Государа Россійскаго, въ твер-
ь обнадѣаніи, что онъ ихъ яко единовѣрныхъ
мѣ невѣденія душевнаго не оставитъ; однакожъ
гозательства сѣверныхъ дѣлъ не допускали ихъ
того; а кад сія миновали, то они и осмѣли-
ь исполнити свои намѣренія, начавъ прошеніе
такъ: „Нынѣ же убо знающе время благо-
учно, притекаемъ къ пристанищу Вашего ми-
ердія: Тебе имамы и Тебе познаемъ по Бозѣ
ощника и утѣшителя въ скорбѣхъ нашихъ, и
ылаемъ обще сего — — —. Утѣшаемся яко во
гополучное время Вашего Величества имамы
ое допущеніе, да возможемъ милостію Вашєю
ати тая, яке сѣтъ ко спасенію толикимъ душамъ,
Филиппъ Македонскій возрадовался въ рожде-
ѣ сына своего Александра, а наипаче яко живъ
е еще премудрый Аристотель, надѣющийся о
пѣи сына своего, которое превосходитъ всякое
атство. Буди Державнѣйшій царю, къ намъ
другій Птоломей во Єленнѣхъ, Вашимъ до-
дѣтельствомъ; не презрите Благоутробнѣйшій
ю, моленіе наше, Богъ насъ посылаетъ въ
ость Вашего цесарскаго Величества, да яко
ѣснику своему на земли, да свободити души
отъ толикаго неученія. Не просимъ тѣлесная
душевная, сирѣчь помощи, да созиждемъ шко-
два учителя на Латинскомъ и Славенскомъ

языку, и книгъ ради церковей яко Типографіи не
имѣемъ.“

„Въ прочемъ объявлялъ Архіепископъ кратко
все то, что из лишенія наукъ, церкви и народъ
православный, отъ Римокатоличкаго духовенства
терпѣти принуждены яко безпокровительные, и
за то продолжалъ онъ свое прошеніе тако:“

„Не оставите насъ убо, подайте тихое сли-
шаніе и благозрѣніе общему нашему прошенію.
буди другій Апостолъ Хрістовъ къ намъ, про-
свѣти и насъ якоже и люди своя, да не рекутъ
врази наши: гдѣ есть Богъ ихъ?, и иѣтъ пома-
гаяй. Милость Твоя да будетъ, мы же будемъ
устроить. Не жальше богатства, якоже великій
Артаксерсъ писалъ къ епарху Єлліспонскому о
Ипократѣ и о другихъ таковыхъ мудрыхъ людей
любящихъ ученіе, съ коимъ возвышаются и сохра-
няются царствія и спасаются души. Не ищемъ
богатства, токмо о помощи просвѣщенію ученія,
и о оружіи душъ нашихъ къ сопротивленію во-
юющимъ на насъ. Во многія страны достиже ми-
лость Твоя, да прійдетъ и на народъ нашъ. Уми-
лосердися, Благоутробный царю, можеша бо еще
хощеши. И великій есть даръ, кои есть душевный,
рцы и будетъ. Буди другій Мойсей, и избави
насъ отъ Єгипта неученія. И еще иначе иѣсмы
достойны работати Вашему Величеству, но нелѣ-
сно (якоже и творимъ) будемъ просити Бога да-
ющаго мзду, за многоденствіе Вашего царскаго
Величества, и за многочистительное воздаяніе въ
небесномъ его царствіи.“

„Съ какою великою милостію было отъ его
импер. Величества, оноє Архіепископское пись-
мо принято, можно видѣти изъ послѣдующаго
здѣсь, отъ Правительствующаго Сената на свя-
тѣйшій Синодъ учинненаго, и посланику Серб-
скому въ копіи даннаго опредѣленія, которое
было таково:“

„1722. Маія 11. дня Всепресвѣтлѣйшій, Дер-
жавнѣйшій Петръ Великій, императоръ и Самодер-
жецъ Всероссійскій будучи въ Сенатѣ указалъ,
по прошенію Бѣлградскаго Арх. Мойсея, чтобъ
въ Сербской земли, для необходимыхъ разоре-
ніемъ Турецкимъ нуждъ, Архіерейское и священ-
ническія одѣянія церковнаго служенія и прощія

жива за аустријску историју, а отуда одштампан, а 1894. преведен је исти чланак у „Веснику српске цркве“ од М. Н. Свасића.

Оставићу професоре Брикнера и Перволфа, и узети професора Швикера, који је и онако Брикнеру навео све оно, што се односи на њихов одлазак Мојсијев у Русију; да му додем, да не стоји оно, што је он рекао, т. ј. *се са српским народом 1722. чинило онако, као што због оног тобожњег Мојсијевог одласка у Русију.*

Професор Швикер је прво навео, како су још 1670. почели свој спас да очекују од ње.

Ово не стоји, јер Срби су почели много тога времена, да се обраћају Русији за помоћ, и у њој почели да гледе своју избавитељку од несносног јарма турског. Тако се зна, да су се пре тога времена, обраћали игумани папски Лонгви 1617., Данило 1621., Симеон 4., а архимандрит Ананије 1628. („Годишња“ II. стр. 255—6.). Тако се зна, да је 1606. патријарх српски Јован шаљао калуђера Дамјана братром Домиником Андријашевићем к надвојводи Фердинанду, потоњем императору римском (тријском) и краљу угарском, тражећи од њега реко њега од римског императора и краља његовог Рудолфа, помоћи против Турака, и ослобођење српског народа од несносног јарма турског. („Гласник“ XIX. стр. 81.). Не добивши и помоћи од римских императора и краљева српских, Срби су принуђени били да је траже руских царева. Тако се зна, да је 1652. 1660. митрополит српски Михаило ишао у Русију, 1654. ишао је и сам патријарх српски Гаврило у Русију, се читаву годину дана задржавао, те због тог одласка 1659. „скончав се удављенимъ ѿ ње“ („Гласник“ XXIII. стр. 248. и „О некимъ патријарсима“, од Илариона Руварца, Загреб 1888. стр. 71. 75.). Тако се зна, да је 1662. 1665. ишао у Русију митрополит српски Теодор („Гласник“ XIX. стр. 81—2.).

Па и патријарх Арсеније III. Црнојевић, обраћа се преко архимандрита из свете горе Атонске, епископа св. Павла, Исаије 1688. 25. Маја ру-

ским царевима Јовану и Петру Алексијевићу, молећи их у име своје и српског народа, „да што пре дођу у помоћ, и да им помогну и спасу“. („Одломци о грофу Ђорђу Бранковићу“ од Илариона Руварца, стр. 59., и „О пећским патријарсима“, од истог, стр. 87.).

Срби, долазећи с Русијом у додир, тражили су од ње не само помоћи за своје цркве и манастире; него и помоћи за своје ослобођење. А на то су они имали и нево право, и то не само што су Руси били с њима једне вере; него што су знали, да је српски краљ Драгутин, син краља српског Уроша I. (1277—1281. † 1317.) „въ роусьскоую бо землю множицею послаше сыны (посланике) своѣ съ многочѣстными дари къ божѣствуныи црѣквѣмъ и манастиремъ и велико милостыице къ ништнымъ и маломоштнымъ; въ той бо земли роусьцѣи имѣ зѣло любовнааго си пріятеля князя Василия, и томоу по достоинию чѣсть въздавааше глаголю сладкѣе съ великолѣпными дари царскими въсѣлае ѣмоу“. (I. део „Жития краля сръбскихъ“, Београд 1877. стр. 184.).

Даље је навео Швикер, како је 14. Новембра 1704. Србин Божић имао разговор с руским министром Головином, рекавши му, како су Срби још раније хтели послати свога посланика цару руском, но нису добили одговор, да л ће бити примљен, те умолио га, да руски цар прими живе Србе у Угарској за своје поданике. Истина — рекао му је Божић — побуњеници мађарски (за време Ракоцијевог устанка) звали су Србе, да с њима заједно устану против Немаца, па дознавши, да они раде у дослуку с Французима и Шведима, не хтедохе имати с њима никакве везе; са Србима у Турској и под млетачком владом — рече му даље Божић — слажу се у свему, и сви имају наду једино на цара руског. Не помогне л им цар — рече — сви су пропади.

Како се — рече Швикер — знало у Бечу, за овако пријатељско расположење, а то је расположење по најбоље познато било принцу Евгенију; то се слабо веровало у њихову верност и приврженост, те је за то принц Евгеније и издао строг налог војеним заповедницима, да добро

да се да Србе и да издржати с њима посто-
јање, али приликом да се однеке разговора воде
да да издржати и однеке мађарским.

Напоменути за тим Швигер, како је руски
цар Петар велики 1717. пукао бечком двору
и тако против мађарских интереса, што је овај
сабор, борећи се да се Петар том приликом не
издржи са Србима, даје су Срби 1719. послали
Богдана Поповића у Москву с писмом и холбом,
да Петар изрази Србе изгледе под туђинским
државом, да се после несретне војне по руског
цара 1711. год припази на Балканском полу-
острву, отади и једног дана изврши намера његова
да се ослободи, под злату и крстије одбави,
и нападну је на све су већу наду гајили, да
је да једног од родова изабрати, коју су наду
је само ости изабрати одбави, него и многи
Славни, Бугари, Срби и Црногорци, који су сту-
пили у службу цару, а и архиепископи и епи-
скопи православни, ступили су у припадност с руским
царем, и многи службени и свештеници одлазише
у Русију и одлазише та Русију, рече даје Шви-
кер то Брикнеру каже.

Царем у Русију, није могао одолети
својим београдским митрополитом Мојсије Петровић,
и да после свези са Русију узвишеног мира ни-
је одлучио 19. Августа 1721. не оде у Русију,
да даје Петра подраза и удела, ког је том
сабору одлучио Царем, да пошље у славен-
ске, верује у свези и крстије, те да поставе апо-
стола изабрати одбави, Петар испуни његову
вољу, и пошље за 20 друзда државне књиге,
100 оубави, 100 одбави и иза учитеља,
кога је он изабрати.

На основу ове пошленице царевој гвртије,
Швигер је изнео даје рекло, што не би изнео, да
је могао оном одбави, и да као Немци—Мађари
у свом патристичком осећању, беше у стању
да издржати масти и суди, и ако је на основу
оног материјала што га је имао при руци, врло
лако могао на први поглед увидети, да поменути
савршена Сетовијева Брикнерова, не може сто-
јати. Пошто државна Монарха из Русије, за који
су рече, шта је у Русију, почела се међу
Србима у београдској и карловачкој митрополији

ширити агитација, која је на одржаном нар-
сабору у варадинском шанцу (Новом Сад
Септембра 1722. јасно показала, шта јој је
циљ била, а наиме, да се обе митрополије
у једну, коју агитацију приписује Швике
митрополиту Мојсију, као да је он у Русији
да ради на сједињењу обе митрополије, ш
је — рече — толико лакше било за ту
задобити српски народ, што је митрополи-
ловачки Вићентије Поповић био болешљив
те кад би се под њим (т. ј. Мојсијем) сјед
обе митрополије у једну, он би могао бо-
нити народне привилегије, и што је доби
поклонима у Русији, код народа био у ве
поштовању, те је агитација његова нап
одзива.

Наспоменувши за тим Швигер, како
родни сабор 8. Септембра 1722. закључно,
оболеом митрополиту Вићентију, постави
адјутора Мојсије, а после смрти једног од
двојице, да се обе митрополије споје у јед-
ну и ако се у поменутој наредби од 24. Нов-
(5. Децембра) 1722., као што видесмо рекло
целокупног народа једногласно захтевано по-
дање једног коадјутора јесте ствар, која з
у права царска, и које се без позитивне ц
наредбе, ни у ком случају, не може дозво
а најмање у лицу београдског митрополита
сија Петровића.“ рече, да је то учињено и
тога, што је заповедајући генерал у Слав
барон Петраш сазнао, не само за агитацију
свијеву против митрополита Вићентија, и за
дињење обе митрополије у једну — за ово
Петраш морао друге распитивати, и да од
и то дозна, кад се то јасно рекло у помен
закључку саборском од 8. Септембра 1722
него и за то, да је Мојсије врло добро изве
о ономе, шта бива у Москви, и да он ст
свези са цариградским патријархом.

Да митрополит Мојсије, није научен то
за време свог бављења у Русији, да ради
на сједињењу обе митрополије, и да ауст
илада није хтела тобоже и из оних, Шви
наведених узрока, да потврди поменути зак
саборски, у погледу постављања Мојсије

коадјутора, и евентуалног сједињења обе митрополије; то се види прво из тога, што Мојсије нишао 1721. у Русију, као што се јасно види из напред реченога, а друго то се види из поменуте грамате патријарха Мојсија од 15. Августа 1721., у којој је предложено и препоручено сједињење обе митрополије, после смрти дашњег митрополита Вићентија Поповића.

Прави узрок, што влада није хтела потврдити поменути закључак саборски у погледу коадјуторства односно сједињења обе митрополије, види се јасно из рескрипта дворског ратног савета од 6. (17.) Октобра 1722., упућеног на поведника београдског пуковника Корато, у ком стоји и ово: „— у будуће нека је принцип, да српски народ без добијене дозволе од цара, не сме држати сличне скупове; а кад је у Карловачком митрополиту дозвољено држање сабора, то је ипак митрополиту Мојсију исти тим ње приступачан, кад Његово Величанство није како дозволило, да Срби сачињавају засебно политично тело народно (*corpus nationis*), него да зна само за српску и карловачку митрополију.“ (I. с. стр. 20. односно 131-).

То је дакле прави и главни узрок непотврди поменутог закључка, а то је узрок, и што доцније аустријска влада није допустила 1726. и 1731. кано и силом добијено сједињење обе митрополије.

А њиховом сједињењу била је она противна и због тога, што је држала, да кад би Срби имали свој митрополита, да би тај имао сувише велики утицај код народа, те би могли имати свеze с турцима у Турској, и могли јој неверни бити.

Како митрополит Вићентије, тако исто и митрополит Мојсије, нису казали ни самим посланицима са поменутог сабора од 1722., о непопуности саборског закључка о коадјуторству, односно сједињењу обе митрополије, и о узроку непопуности. А да им нису казали, види се из следећег.

У митрополитској народној архиви у Карловачкој, у експонатном протоколу вели се: да је 24. Марта 1723. клир и народ молио варадинског генерала за сједињење карловачке и београдске митрополије.

У III. књизи „Споменика из будимског и пештанског архива“ („Гласник“ српског ученог друштва 2. одељак), Београд 1873. г. Гаврило Витковић под бр. 179., наштампан је извештај обрканетана Илије Јакшића, посланика острогонског са сабора 1722., написан у Св. Андрији 24. Марта 1724., у ком даје извештај својим бирачима, како је са осталима изасланицима из Пеште, Будима и Св. Андрије, приликом доласка митрополита Вићентија у Св. Андрију владци Михаилу Милошевићу, ишао митрополиту, ипитући од њега одговор, шта је са закључком саборским од 1722. у погледу коадјуторства, односно сједињења обе митрополије, на што су преко владике Михаила — јер митрополит се парно, те није их преда се пустио — добио за одговор, да кад сиђе доле „да хоће владике и сабор пак и за то изнова купити о савезу св. Држа“; те кад су они од њега искали одлучног одговора, и кад су му поручили, да они што су једном закључили, при томе и остају и желе да се остане, на што им преко владике Михаила митрополит одговори: „да до сабора реченога не може бити. И напосле да е отказао, да не да ништа допшта бити“.

На то су прваци народни упутили следеће писмо на митрополита Вићентија, које се налази у мојим рукама, и које се овде први пут штампа. Штета што на њему не стоји кад је и где је писано.

Исто гласи:

„Все блаженниши и прешвещенниши господине господине архиепископне и митрополите, нам же господине шче архипастир преважделевниши.

Писали есмь из шанца варадинскога вашему прешвещенству — архипастирству, поради нашего, то есть, онаа годица текщаго 1722. саборнаго савершенія адюторства Митрополитскаго. илити наследія, како есть прешвещени господин митрополит белиградски Мовсей, шбеце народно ѿ свега сабора видевши ваше прешвещенство ѿ тешкомъ негодованию и болести пребивша, вашему прешвещенству за адютора и наследника избранъ биш, ямавши народ толикъ власть како и меѣ ишкити милостивно ѿ с. ц. величанства приви-

литу Мојсију, која су писма сада у мојим рукама, и која се овде први пут штампашу.

Из ових писама види се подједно и то, да је све рађено, и шта се мислило радити око тврде поменутог саборског закључка.

Иста писма гласе:

„Преосвешћениши и намъ любазниши г. о. о. о. бр. митрополите.

Ми бивши горе з Далу, и сада како смошли, три писанія такова на едној пощи приписмо ње владике кир Михайла и давно мѣсмо ње писали, едно овде не бѣдѣши, а дрѣго знамо ѡвѣда сада валиамъ хилядѣ форинти поати, како ѣте из те паріе разѣмети, зато догора ради нашего меѣсобоунаго вашемѣ братствѣ ѡвѣщѣсмо, да промотримо вакѣпе, ѡвѣда та хиляда форинти да изаѣе, или ѣемо ѣ порезати ѡнимъ двема, или како промотрите да намъ ѡините, видите да се неможе без новаца изгазити Беча, а за осталіане ніе, него према томѣ да договарамо и проматрамо ѡѡемо чинити, ми ѡ вѣлми немощни, а и за ваше братство жеѡмо чѣсти, ѣли ви поболше како сте немощеѡвали. Прочеѣ светіе ви молитви да сѣ съ нами

въ Христа брат вашъ

Викентіе Попович с. р.

з Карловѣѣ штеовріа Ѧ (30.). 1722.

P. S. ѡпишете сами ваше братолюбіе владике Михайла, како промотре ва место насѣ, све ѡ бива.“

Из овог се писма види, да је после одржаѣ сабора, владика будимски Михайло послат ѡ у Беч, (из следеѣег писма види се, да је с ѡ био послат и Будај) да ради на потврди закључка саборског ѡ коадјуторству, и да је са ѡм понео 2000 фор., но да му је то мало ѡ, те је искао још 1000 фор.

„Прешвѣщеннейши и любазнейши г. бр. митрополите.

Сваколика писанія како по секретару, тако после секретара ѣсмо примили ѡ вашѣго братѣ, и разѣмели з свакомѣ ѡнама пишете, и ѡ бисте имали на свако ѡветѣ по писара ніе

зде било, за то ѡо пишете ваше братство да ни какога цѣла ѡвета ѡ насѣ неможете добити, ми вашемѣ братствѣ како досѣ ѡсмо ви писали, тако и сада пишѣмо, и совимъ најпоследнимъ ѡветомъ ѡветѣсмо и цѣло ѡговор чинимо, і само ако бисте намъ хотели ѣданѣ кратѣ разѣмети, прѣвѣе добро знано ѣстѣ свѣмѣ народѣ нашѣмѣ, за коего мѣни з свакомѣ листѣ пишете и називате мѣ ѡ народѣ безпѣчална, бѣдѣши ми ѡ како смо на си стѣпен поставлѣни и мало ѡ почившихъ з готовѣ затѣкли, него са своимъ подѣшѣемъ тѣшко и мѣчно трѣдеши се, докле смо из фишкаѣша прѣвѣе Далѣ потврдили, дрѣги трошкови ѡма по томѣ, докле смо привилегіѣска ѣвредѣнія при нова следѣюѣемѣ монархѣ прѣповѣвали и новѣ цѣркви и народѣ претензіе извадили, треѣи трошкови ѡма по томѣ добре ревизіѣи, за преварѣченноѣ намъ стада како ти за ѡиѣе народне тѣготе и брѣме бившѣе неподносимо и народъ страшно и горко ѣпреженѣ бивши, по свихъ краина, крозѣ кое ми нещѣдеѣи ни крви ни живота ни трошка само з два братѣ недавно више ѡ тридѣсетъ хиляда форинти ѡкромъ Кваріентѣ ѡ кромъ краинскихъ потрошкови ѡсмо издали, и хвала богѣ ѣсмо и народѣ и цѣркви доста пощенія повратили, и ѡлакѣшенія свимъ краинама извадили, и своѣ животѣ скоро народа ради изѣѣбили и з тѣшѣѣ болѣзанѣ подпали, за то ѡо мѣе ваше братство ѡ своихъ преварѣченни безпѣчална и безнебрежна називате, нистѣ право ѣчинили, ми колико смо могли, подвизали смо се и досѣ и ѡ сѣле бѣдемо, али силама неможемо дѣхарѣ главома разбити. ѡо пакѣ намъ пишете, да новаца непопѣщамо, и ѡ насѣ ѡкромъ народа гледате, покажите намъ прѣвѣе гдѣ сѣ, пакѣ промотрите предизѣвлѣенна и неизѣвлѣенна, како и ѣсенасѣшнѣ двѣ хиляде и болша и Кваріентѣ; ѡо намъ приговарате за милкове и плаѣѣ, ѡво четвѣрто лѣто како ѣ богѣ даѣ ѡзобилиѣ на земли, да га богѣ неѣмали, ѡстѣе житѣ на житѣ, вино ѣзилѣ вина ѣдно на дрѣго, виѡѡѣо се продати неможе, нѣможемо ни за домаѣи трошакѣ новѣца добити, а ѡ Нерадина не могѣ ни з манастирѣ да се крѣе, него јоѣѣ ѡ насѣ гледаѣ, а ѡна плата јоѣѣ ніе ни свои дѣгова закрѣила, ѡномаѣиѣ смо

пилиали протосингела и писара Дешдосіа з Даль да би кои новаць намъ за харачъ донели, нисѣ ни новца донели, стои жито и вино, нитко и непита га, за то ваше братство за новце да намъ недосаѣдете, самим до пришаствіа остали архиерешвъ и народнаго собранія тогда що народне са архиереи доконасе за тамошне трошкове, те що ако на насъ падне, неѣмо се изревенити, а оно шое на архиерее и на епархіе и на попове и монастире расписано, ономъ се места знаде, видители и знаетели, на чемъ владика Михаилъ са Бѣдаишмъ (Адам Будај, спомиње се као посланик будимски 1722. Јуна 23.) з Бечъ стое и задржѣю, дали ће они безъ трошка изъ Беча изаѣи, що пакъ за пленипотенциалство ми насъ звинѣмо з томъ, по народномъ и нашемъ сагласію, да сте вашъ и народни пленипотенціаришмъ, сиречъ пловластникъ народни и нашъ и да имате свѣда панъ власть, по нашемъ и народномъ сагласію, вещи и послове на подѣжна места препоновати, а вама се чини да насъ зничжамо, то ми немислимо, нами в све едно, акш благоволите и коадюторомъ се називати, само да имамо еданъ дрѣгомъ любовь и итворенно срдце, и вѣрность, и добро да позорствѣте да се з чемъ неискѣсимо, зашто ако до после би се с нашимъ тамо печатомъ, що тешко или нами или цркви и народъ на преюдицію или коей власти видело или било неможно отвестовати, то се на вашого братства разлог исланія, за то на що годъ бѣдете нашъ печать тамо положили, ѿ свега паръ еданъ намъ пошалете, скѣна и печать како скоріе запечатень, да намъ доѣе до рѣкъ, ако тамо секретаръ не има кога вѣлика посла, нека иде овамо, зашто що пишете да препорѣчимо Софроніа з Бечъ, знате да е то секретаровъ посаль ѿписати и како доѣе ѿписаѣмо, и що пишете да неможете за ова народъ нища тамо препоновати до цесарске резолюціе, ми вамъ и невелнмо що се неможе, него где и когда се що вазможе на подѣжна места, по временъ, а за тамошне сада е време, да се тамо добре подвижете, и договоръ и промотреніе са тамошнимъ христіани да имете, зашто ако чекати бѣдете, резолюцію, богъ вестъ каде се то саврши, немойтесе поне за тамошне каснити, провиѣати.

Прочее благодетъ божіа бѣди съ вами и молимо ваше съ нами

Вашего Прѣосвещенія

ш христе брат

Викентіе Попови

з Карловцъ іануаріа и (8.) 1723.

„Квариентъ“ за кога рече митрополитъ ѣнтије, да не рачуна оно, што је њему обдао, јесте познати Christoph Ignatz v. Guind Raal (Христифор Игнац од Гваријана и дворски војени саветник, стални дворски и ник српског народа, који је — наравно за с новац — био пријатељ српском народу. био комесар на првом изборном сабору 17 Крушедолу.

Превосвещеннѣиши г. Митрополите на Христе брате любазнейши.

Прежде из писма вашого братства разѣш немоци и болезни вашей, да на одре не ствуете свима намъ в за великъ скрѣбъ чѣсти и молимо свиколници премилостиваго бога, да подигне ѿ болезанаго одра, ва томъ како е прежде вазвестили и како смо се савакѣни а наипаче потребнихъ пословъ и трошковъ, народни ради по Бечъ и Пожѣнъ какосе е наредило, и посланици с привилегіями по и то з договором и обещаніемъ вашого братаѣте з привилегіеске трошкове пристапци и ви и остала тамошна братна наша, како вица бива, понѣже овими еднимъ привилегіи и правилами, и ваше братство и остала там братна зживате како и ми, и из нихъ ш щитъ и шбранба, и правица, нища манше, ако бисте се ваше братство изъ привилегіи трошковъ извадили, како смо разѣмели що тамошномъ братишмъ намъ зимѣсъ писали, преко неправо било, каде бисте поредъ обѣвице и ваше и наше неревновали, шбаче борне мислимо да неѣте ваше братство свое по правди шбещаніе за се ставити, ради ми саборне свиколници молимо да и првъ и последнъ правъ свою мисаль и ѿпишете хоѣтели пристапци и сапомощити, о нашемъ привилегіескомъ трошкѣ или неѣте, да и ми знамо, дрѣго ради сае

и смо ради срдцемъ и дѣшомъ даємо сѣ единствѣ, ко нисмо радили ни разделивати, зато и пишемо шемѣ братствѣ, да единомисалне ревнѣємо шбщихъ нашихъ правилахъ, коѣ имамо сѣ привнѣгна, да се еднога фѣидаментѣ држимо, и врло га чѣвамо, и да нежалимо пристади бити ковомѣ потрошкѣ, зацо ако неѣємо радити и юшпити и фѣидаментѣ чѣвати, то естъ привиле-ге, то би шѣ многихъ странѣ, звреждане и тѣр-пане биле како се види шчевистно. Прочее стаємо очекивающѣ благопотребнаго швета

въ Христа братѣ и штала братѣи

Прѣшсвещеннаго ви братства

Викѣнтѣ Попович

Михаилъ Милошевиѣ с. р. (владика бу-димски)

Никанорѣ Димитріевичѣ с. р. (владика костайнички)

Софронѣ Томашевичѣ с. р. (владика бачки)

Даниль Люботина с. р. (владика кар-ловачки)

Никифорѣ Стефановичѣ с. р. (владика пакрачки)

с Карловци Авгѣста 21. данѣ 1723.

Писмо митрополита Моѣсиѣ, митрополиту бентиѣу.

Прѣшсвещеннейши и Словѣснейши г. и намѣ Христе любазнейши и прѣвважденни госпо-не брате.

На прошадшой пощи како смо писали ва-мѣ братолюбѣю да ѣємо на пространнѣ шпи-ти; а за коѣ дѣлу єємо худили до Тамишвара ко вазвестили вапемѣ братствѣ, кои смо шго-рѣ примили шѣ Тамишварске администраціе, ин єємо шбзнанили дворѣ царскомѣ, но хоѣємо неколико дана шведе чекати шговора, и тако ин доле до Тамишвара поити, но како смо и кѣде писали вапемѣ братолюбѣю пораде избра-новаго епископа: за презентацию таковаго, ко поснѣшити треба, боеѣи се сѣ томѣ коѣго шетѣиѣ, зацо и шѣ прежде бивало є инамѣи за-та скандала, зацо Хердель наблизѣ, а власи юди непостояни, зато да бисте намѣ шписали гозактеванѣе вапѣе, и волю сѣ томѣ, зацо нисмо

ради по себѣ чинити, него сабрно. Кои би за онако мѣсто санаслѣдникѣ вазмогѣ бити — —. Дрѣго ва пришествѣи нашемѣ швди шѣ Тамишвара, єємо нашли здѣ братское честное писание, и ра-змелисмо како на насѣ штавлиѣте, да можемо ми чрезѣ нашего секретара, зарад шбщаго нашего собрания горе на потребнихъ мѣстахъ приказати се, и допѣщенѣи просити, того ми не можемо нигда чинити, нити се нам пристои шѣ наше стране, зацо бисмо сами на своей виѣи шганѣ дали на-ложити, негѣи то естъ длжностѣ вапѣего братолю-бѣиѣ, и всегѣи шбщаго народа, и не сабора за садѣ првѣе тражити, него єдинѣ крѣть сабрно що є штверженно, тога се држати, како намѣ и васѣи шще воинствѣи поглавити шфицири, и мѣстни господари пишѣтъ, по истомѣ начинѣ како и вапемѣ братолюбѣю єсѣ писали, да коначно шни не хоѣе дрѣгога сабора ш семь иматѣ, него шѣсѣ єданѣ пѣтъ шбщепаришно и сабрни и свещенни и мирски сачинили и са своимѣ печати штвердили, како и сами братство вапѣе, а и ми да се коначно тѣга држи, како естъ и двѣрѣ царски єще тѣгда ш томѣ размѣш, шѣ господствѣющихъ шнде кои сѣ били. И врло дѣбро естъ сѣ знанѣю за то по та-ковомѣ начинѣ, како ти вапѣе Прѣшсвещеннѣе, тако и всѣи шбще Свещенни, вописки и мѣстни сачините єданѣ мемориѣл дворѣ царскомѣ, и шпра-вити по истѣи честными господари, кои сѣ шнда били нареѣени, ієзархѣ Викѣнтѣи и господинѣ шбркапитанѣ Иліѣи, или коѣи изволите и молеши єгѣи цѣсарско величѣствѣе таковое комѣфирмовати, швако єкѣкѣзирающѣи се: бѣдѣи вапѣе Прѣшсвещен-ство болєзнію шбтеженѣ, да неможете народѣ слѣ-жити, паредили єсте насѣ на слѣжбѣи шбщѣ, іакоже и онако єдинѣ нарѣдѣи єсѣи како и шбще мило-стивѣйше привилегіе глашають, єще и шпи, кои сѣи и подѣ тѣрскимѣ игѣмѣ ако бѣдѣтъ помощію шсвобѣѣени, и кѣгда двѣрѣ царски комѣфирмѣетѣ сицево, тогда и за сабранѣе сабрно допѣщенѣе можемо искати и потѣмѣ сабрно имѣти бѣдемо догѣворѣи що и како бѣдемо чинили и сѣ напред шбдржавалисе. И кадѣ єданѣ пѣтъ бѣде єдинство, шѣидаѣємо мирни бити сѣ своихъ шбщихъ прави-цахъ и слободахъ, а дѣшкле нисмо сѣ єдинствѣ, дѣшкле раде како би насѣ коначно шдвоили, како

Народни посланици добро су уочили смер Беча, што је установио поред карловачке митрополије и београдску митрополију; те су остали стални у својој намери.

Знајући Беч добро смер и намеру поменутог закључка саборског у погледу коадјуторства Мојсијевог; није хтео да га одобри и потврди.

Прво је заповедајући генерал у Славонији барон Петраш јавно комесару Рудолфину, да отиде митрополиту Вићентију, и да му „пристојном благошћу напомене, да он новоизабраним коадјутору пре него што о овоме, као о једној новој ствари, не дође најмилостивија одлука, не треба да дозволи никакво вршење архијерејских дужности у својој митрополији, јер двор и ратни савет још раније нису дозволили сједињење архијепископије српске и славонске.“

Исту су поруку добили и оба митрополита Вићентије и Мојсије.

Напослетку изиђе рескрипт дворског ратног савета од 24. Новембра (5. Децембра) и. г. упућен комесару Рудолфину, у ком се рекло и ово: „Од целокупног народа једногласно захтевано постављање једног коадјутора, јесте ствар, која засеца у права царска, и које се без позитивне дворске наредбе, ни у ком случају, не може дозволити, а најмање у лицу београдског митрополита Мојсија Петровића.“ (I. с. стр. 23. односно 134.).

Из реченога јасно се види, у чијој је глави поникла помисао за сједињење обе митрополије, а подједно и то, да у томе није било ниједно „масла“, а најмање руског. Срби су сами дошли на поменутоу замисао, и у томе нису имали а ни требали учитеља.

Да виде читаоци ове црте, како може субјективност да занесе и иначе паметне и беспристрасне људе, нека покажу следећи ретци.

Учени Рус Сергије Соловјев, у својој: „Исторія Россіи, съ Древнѣйшихъ временъ. Томъ XVIII. Москва 1868.“ на стр. 194—5. рече: „Сербскій архіепископъ Мойсей Петровичъ, пріѣхавшій въ Россію поздравить Петра съ ништадскимъ миромъ, привезъ отъ своего народа просьбу, въ которой Сербы, величая Петра новымъ Пто-

ломеемъ, умоляли прислать двоиухъ учителей рускаго и славянскаго языка, также и ковчегъ: „Будъ нашъ второй апостолъ, и насъ, какъ просвѣтилъ своихъ люде, скажутъ враги наши: гдѣ есть Богъ ихъ, велѣлъ отправить книгъ на 20 церквей, кварей, сто граматикъ. Синодъ долженъ сыскать и отправить въ Сербию двоихъ, которымъ полагалось по 300 рублей а челоуѣку.“

Ова пак тврдња Соловјејева не о митрополит Мојсије није сам инао 1721. годину, него је послао свога логофета (свога секретара) Владула Малајеска с молбом на цара Петра Велика с препоруком на руског државног канцелара Гаврила Ивановича Головина, у којој је јасно видно Владула као човека верног, поученог и доброг хришћанина, који већ дуго у Србији живи, јер се не може да врати у своју отаџбину, (како се у парници Константина и Анастасија Кантакузина — о којој ће бити говорено касније и Малајеско из Русије, и то не само у Москви, но као неки денунцијанат, могао би овај Владула Малајеску, јер о њему је спомена доцније у Србији), а у својој молби на цара Мојсије молио у име својега народа „помощи ко просвѣщенію и учению душъ нашихъ“, и да му пошаље учитеље.

Исту је погрешку Соловјев учинио и онда, што није разумео дотична места, на којима је знао, да их је употребио при писању своје тврдње, а наиме синодална акта, односно изасланство посланика Мојсијевог и српског народа Малајеска руском цару Петру 1721. годину, а не на одлазак Мојсијевог у Русију.

Да митрополит Мојсије, није ишао у Русију 1721., може се најбоље видети из следећег.

У књизи: „Житіе и славныя дѣла святаго императора Петра Великаго — — — в Венеціи 1772.“, вели њен писац Захаръ Ивановичъ, у II. књ. на стр. 329. и даље о београдској Архіепископији, тогда бившеј, Мојсију Петровичу, еще въ 1721. году, именемъ

и всего Народа сербскаго было послалъ въ
Его Императорскому Величеству на-
юга челоѣка съ однимъ, но самымъ умилен-
нымъ письмомъ, въ началѣ котораго объявляетъ
когда великую радость имѣетъ весь народъ
бѣдахъ Его Императорскаго Величества надъ
идами одержанныхъ и что они хотя и не дер-
жъ явно, на всѣхъ однако службахъ Божіихъ
венно, о благостояніи и счастливыхъ успѣхахъ
ераторскаго Дому теплыя къ Богу молитвы
шлютъ. Что и непрерывно чинится. Потомъ
ставлялъ Архіепископъ худое состояніе, въ
ромъ Народъ Сербскій находится, не имѣя
какова ученія, и что причина тому убожество
и недостаточество къ заведенію онаго. И
учи подвластны Государю, отъ котораго имъ
томъ помощи надѣяться не можно, было еще
авна вознамѣрился притещи къ благоутробію
милостивѣйшаго Государа Россійскаго, въ твер-
ь обнадѣяніи, что онъ ихъ яко единовѣрныхъ
мѣ невѣденія душевнаго не оставитъ; однакожъ
отельства сѣверныхъ дѣлъ не допускали ихъ
того; а кад сіи миновали, то они и осмѣли-
и исполнить свои намѣренія, начавъ прошеніе
такъ: „Нынѣ же убо знающе время благо-
учно, притекаемъ къ пристанищу Вашего ми-
рдія: Тебе имамы и Тебе познаемъ по Божѣ
ощанка и утѣшителя въ скорбѣхъ нашихъ, и
слаемъ обще сего — — —. Утѣшаемся яко во
ополучное время Вашего Величества имамы
не допущеніе, да возможемъ милостію Вашєю
ити тая, яже сѣтъ ко спасенію толикимъ душамъ,
Филиппъ Македонскій возрадовался въ рожде-
іи сына своего Александра, а наипаче яко живъ
е еще премудрый Аристотель, надѣющийся о
ніи сына своего, которое превосходитъ всякое
ство. Буди Державнѣйшій царю, къ намъ
другій Птоломей во Еленѣхъ, Вашимъ до-
ѣтельствомъ; не презрите Благоутробнѣйшій
ю, моленіе наше, Богъ насъ посылаетъ въ
ость Вашего цесарскаго Величества, да яко
ѣснику своему на земли, да свободити души
отъ толикаго неученія. Не просимъ тѣлесная
душевная, сирѣчь помощи, да созиждемъ шко-
два учителя на Латинскомъ и Славенскомъ

языку, и книгъ ради церквей яко Типографіи не
имѣемъ.“

„Въ прочемъ объявлялъ Архіепископъ кратко
все то, что изъ лишенія наукъ, церкви и народъ
православный, отъ Римокатоличскаго духовенства
терпѣти принуждены яко безпокровительныя, и
за то продолжалъ онъ свое прошеніе тако:“

„Не оставите насъ убо, подайте тихое сли-
шаніе и благозрѣніе общему нашему прошенію,
буди другій Апостолъ Христовъ къ намъ, про-
свѣти и насъ якоже и люди своя, да не рекутъ
врази наши: гдѣ есть Богъ ихъ?, и нѣтъ пома-
гающа. Милость Твоя да будетъ, мы же будемъ
устроить. Не жальше богатства, якоже великій
Артаксерсъ писалъ къ впарху Еллинонскому о
Ипократѣ и о другихъ таковыхъ мудрыхъ людей
любящихъ ученіе, съ коимъ возвышаются и сохра-
няются царствія и спасаются души. Не ищемъ
богатства, токмо о помощи просвѣщенію ученія,
и о оружіи душъ нашихъ къ сопротивленію во-
юющимъ на насъ. Во многія страны достиже ми-
лость Твоя, да прійдетъ и на народъ нашъ. Уми-
лосердися, Благоутробный царю, можеша бо аще
хощени. И великій есть даръ, кои есть душевный,
рицы и будетъ. Буди другій Моисей, и избави
насъ отъ Египта неученія. И аще иначе нѣсмы
достойны работати Вашему Величеству, но неѣ-
сно (якоже и творимъ) будемъ просити Бога да-
ющаго мзду, за многоденствіе Вашего царскаго
Величества, и за многочислительное воздаяніе въ
небесномъ его царствіи.“

„Съ какою великою милостію было отъ его
импер. Величества, оное Архіепископское пись-
мо принято, можно видѣти изъ послѣдующаго
здѣсь, отъ Правительствующаго Сената на свя-
тѣйшій Синодъ учиннаго, и посланику Серб-
скому въ копіи даннаго опредѣленія, которое
было таково:“

„1722. Маія 11. дня Всепресвѣтлѣйшій, Дер-
жавнѣйшій Петръ Великій, императоръ и Самодер-
жецъ Всероссійскій будучи въ Сенатѣ указалъ,
по прошенію Бѣлградскаго Арх. Моисея, чтобъ
въ Сербской земли, для необходимыхъ разоре-
ніемъ Турецкимъ нуждъ, Архіерейское и священ-
ническія одѣянія церковнаго служенія и прочія

священныя потребности, отправить изъ синодалной Ризницы; да на дванадесять церквей книгъ разнаго званія полныхъ служебъ; да для ученія славено-латинскаго діалекта учителей изъ кіевскихъ школъ отпустить два челоѣка. Его Импер. Величество хотя чтобъ и упомянутые Сербъ были участниками онаго утѣшенія, которое Россіани въ коронованіи вседражайшей Его супругѣ имали, изволилъ милость свою на нихъ еще обиліе изліяти, какъ изъ прилагаемаго здѣсь синодалнаго заключенія видѣти можно.⁴

„Іюня 2. дня 1724. года, по указу Его Импер. Величества, Святѣйшій Правительствующій Синодъ, по доношенію обрѣтающагося въ Москвѣ, Сербскаго Архієпископа Посланника, приговорили согласно, въ оную Сербскую землю для ученія дѣтей славенскаго и латинскаго языковъ отправить учителя обрѣтающагося при синодѣ переводчика Максима Суварова; а для обученія единногреческаго языка, учителя искать въ Сербіи, и давать тому учителю и оному Суварову повсягодно, по состоявшемуся Февраля 5. дня сего года 1724. имениному Его Импер. Величества указу, по 300 рубленъ челоѣку; и для обученія поманутыхъ дѣтей дать ему посланику печатанныхъ четыре ста букварей, до сто грамматикъ.“

Да митрополит Мојсије није ишао 1721. у Русију, види се и из наведенихъ у прилозима писама, писанихъ 5. и 11. Марта, 25. Маја, 18. Јула, 18. Новембра, 8. и 21. Децембра 1721., и 9. Фебруара, 18. Маја и 13. Јула 1722. године.

Из овог се са свимъ јасно види, да митрополит Мојсије није ишао 1721. у Русију; него да је те године послао у Русију свога посланика Владула Малајеска, који се у Русији задржавао све до прве половине 1724. године.

А да митрополит Мојсије није 1721. ишао, ни ићи могао у Русију, види се и из тога, што он тада тамо не би могао отићи без дозволе земаљске владе у Србији. А све да је од ње и искао дозволу, не би је за извесно добио. Крадом пак није могао тамо отићи, јер би му требало најмање неколико недеља, док би тамо отишао и кући дошао; — а тек за тако

дуго време не би могао своје одсуство са да влада не би дознала да није у Београду.

Узмимо само за пример, да л је бивши митрополит Сарајевски г. Сава Косановић, отићи за време свога митрополисања, на само недељу из Сарајева; а да земаљска влада не би приметила да он није у Сарајеву. *А је данас и од окупације Босне и Херцеговине Сарајеву влада, така је исти била и у то време од 1718. па све до 1739., када је Аустрија из Србије.*

Не могуће је дакле и помислити, да митрополит Мојсије 1721. могао ићи у Русију, да је тада тамо и смео ићи, кад је добро знао како влада сваки његов корак прати. Али ченога види се, као што рекох, да он тада тамо ни ишао; и заиста, човек се мора Соловјеву, да он из дотичних списа списанице увидео, да је митрополит Мојсије послао свога посланика у Русију, а да ни тамо ишао. Једино му се може за извину то што он није знао, каква је била аустријска влада у Србији у то време, што да је знао, не би ни помислити, да је Мојсије могао ићи у Русију.

Ту погрешку Соловјеву, узеше неки писци за истину, па и они, који су врло добро знали, да Мојсије 1721. *није могао ићи у Русију*, и из ње изведоше много шта, што им је било у рачун, и много њојзи приписивање, да је он тада са српским народом у Угарској и у Румунији само због тобожњег одласка Мојсијевог у Русију чинило; што пак не стоји.

Тако се на њу позвао професор на Берлинском свеучилишту др. Александер Брикнер својој историји: „*Peter der Grosse*“, Berlin 1871. на стр. 471.; а пре тога професор на варшавском свеучилишту др. Јосиф Первоуф, у својој историји: „*Die slawisch-orientalische Frage*“, 1878. стр. 42.

На Брикнера пак позвао се професор на пражском свеучилишту др. Ј. Х. Шлехер својом чланку: „*Die Vereinigung der serbischen Metropolen von Belgrad und Carlowitz*“, Wien 1881., који је прво изишао у LXII.

Архива за аустријску историју, а отуда одштампан, а 1894. преведен је исти чланак у „Веснику српске цркве“ од М. П. Спасака.

Оставићу професоре Брикнера и Перволфа, па ћу узети професора Швикера, који је и онако то Брикнеру навео све оно, што се односи на тобожњи одласак Мојсијев у Русију; да му докажем, да не стоји оно, што је он рекао, т. ј. да се са српским народом 1722. чинило онако, *главито због оног тобожњег Мојсијевог одласка у Русију.*

Професор Швикер је прво навео, како су Срби још 1670. почели свој спас да очекују од Русије.

Ово не стоји, јер Срби су почели много пре тога времена, да се обраћају Русији за помоћ, и у њој почели да гледе своју избавитељку од несносног јарма турског. Тако се зна, да су се пре тога времена, обраћали игумани патријарху Лонгину 1617., Данило 1621., Симеон 1644., а архимандрит Ананије 1628. („Годишница“ II. стр. 255—6.). Тако се зна, да је 1606. патријарх српски Јован шаљао калуђера Дамјана братром Домиником Андријашевићем к надвојводи Фердинанду, потоњем императору римском (аустријском) и краљу угарском, тражећи од њега помоћ и од римског императора и краља турског Рудолфа, помоћи против Турака, и ослобођење српског народа од несносног јарма турског. („Гласник“ XIX. стр. 81.). Не добивши помоћи од римских императора и краљева турских, Срби су принуђени били да је траже од руских царева. Тако се зна, да је 1652. 1660. митрополит српски Михаило ишао у Русију, 1654. ишао је и сам патријарх српски Гаврило у Русију, а се читаву годину дана задржавао, те због тог одласка 1659. „ сконча се удављењем њим“ („Гласник“ XXIII. стр. 248. и „О нећим патријарсима“, од Илариона Руварца, Загреб 1888. стр. 71. 75.). Тако се зна, да је 1662. 1665. ишао у Русију митрополит српски Теодосије („Гласник“ XIX. стр. 81—2.).

Па и патријарх Арсеније III. Црнојевић, обраћа се преко архимандрита из свете горе Атонске, манастира св. Павла, Исаије 1688. 25. Маја ру-

ским царевима Јовану и Петру Алексијевићу, молећи их у име своје и српског народа, „да што пре дођу у помоћ, и да им помогну и спасу“. („Одломци о грофу Ђорђу Бранковићу“ од Илариона Руварца, стр. 59., и „О пећким патријарсима“, од истог, стр. 87.).

Срби, долазећи с Русијом у додир, тражили су од ње не само помоћи за своје цркве и манастире; него и помоћи за своје ослобођење. А на то су они имали и неко право, и то не само што су Руси били с њима једне вере; него што су знали, да је српски краљ Драгутин, син краља српског Уроша I. (1277—1281. † 1317.) „в роусьскоу бо землѣ множицею послаше слыш (посланике) своѣ съ многочѣстѣнными дары къ божѣствѣннымъ црѣкѣвамъ и манастиремъ и велико милостыиѣ къ ништынѣмъ и маломощѣннымъ; въ той бо землѣ роусьцѣи имѣ зѣло любовѣнааго си прѣятеля княза Василя, и томоу по достояннѣи чѣстѣ въздавааше глаголы сладѣкѣ съ велико-лѣпѣнными дары царскѣими въсылае ѣмоу“. (I. део „Жития краля сръбскихъ“, Београд 1877. стр. 184.).

Даље је навео Швикер, како је 14. Новембра 1704. Србин Божић имао разговор с руским министром Головином, рекавши му, како су Срби још раније хтели послати свога пославица цару руском, но нису добили одговор, да л ће бити примљен, те умолио га, да руски цар прими живе Србе у Угарској за своје поданике. Истина — рекао му је Божић — побуњеници мађарски (за време Ракоцијевог устанка) звали су Србе, да с њима заједно устану против Немаца, па дознавши, да они раде у дослуку с Французима и Шведима, не хтедохе имати с њима никакве везе; са Србима у Турској и под млетачком владом — рече му даље Божић — слажу се у свему, и сви имају наду једино на цара руског. Не помогне л им цар — рече — сви су пропади.

Како се — рече Швикер — знало у Бечу, за овако пријатељско расположење, а то је расположење по најбоље познато било принцу Евгенију; то се слабо веровало у њихову верност и приврженост, те је за то принц Евгеније и издао строг налог војеним заповедницима, да добро

адјутора, и евентуалног сједињења обе митрополије; то се види прво из тога, што Мојсије је нишао 1721. у Русију, као што се јасно види из напред реченога, а друго то се види из менуте грамате патријарха Мојсија од 15. Августа 1721., у којој је предложено и препоручено сједињење обе митрополије, после смрти дашњег митрополита Вићентија Поповића.

Прави узрок, што влада није хтела потврдити поменути закључак саборски у погледу коадјуторства односно сједињења обе митрополије, види се јасно из рескрипта дворског ратног савета од 6. (17.) Октобра 1722., упућеног на новедника београдског пуковника Корадо, у ком је рекло и ово: „— у будуће нека је принцип, да српски народ без добијене дозволе од цара, не сме држати сличне скупове; а кад је у Карловачком митрополиту дозвољено држање сабора, то је ипак митрополиту Мојсију исти тим не приступачан, кад Његово Величанство није како дозволило, да Срби сачињавају засебно политично тело народно (*corpus nationis*), него да зна само за српску и карловачку митрополију.“ (I. с. стр. 20. односно 131.).

То је дакле прави и главни узрок непотврди менутог закључка, а то је узрок, и што доцније српска влада није допустила 1726. и 1731. јавно и силом добијено сједињење обе митрополије.

А њиховом сједињењу била је она противна и због тога, што је држала, да кад би Срби имали свог митрополита, да би тај имао сувише велику утицај код народа, те би могли имати свезе с турцима у Турској, и могли јој неверни бити.

Како митрополит Вићентије, тако исто и митрополит Мојсије, нису казали ни самим посланицима са поменутог сабора од 1722., о непопуности саборског закључка о коадјуторству, односно сједињењу обе митрополије, и о узроку непопуности. А да им нису казали, види се из следећег.

У митрополитској народној архиви у Карловачком, у експлицирном протоколу вели се: да је 1723. клир и народ молио варадинског генерала за сједињење карловачке и београдске митрополије.

У III. књизи „Споменика из будимског и пештапског архива“ („Гласник“ српског ученог друштва 2. одељак), Београд 1873. г. Гаврило Витковић под бр. 179., наштампана је извештај обрцапетана Илије Јакшића, посланика острогонског са сабора 1722., написан у Св. Андрији 24. Марта 1724., у ком даје извештај својим бирачима, како је са осталима изасланицима из Пеште, Будима и Св. Андрије, приликом доласка митрополита Вићентија у Св. Андрију владцици Михаилу Милошевићу, нишао митрополиту, иштући од њега одговор, шта је са закључком саборским од 1722. у погледу коадјуторства, односно сједињења обе митрополије, на што су преко владике Михаила — јер митрополит се парно, те није их преда се пустио — добили за одговор, да кад сиђе доле „да хоће владике и сабор паки и за то изнова купити о сажестиву св. Дсха“; те кад су они од њега искали одлучног одговора, и кад су му поручили, да они што су једном закључили, при томе и остају и желе да се остане, на што им преко владике Михаила митрополит одговори: „да до сабора реченога не може бити. И наипосле да е отказао, да не да ништа допунити бити“.

На то су прваци народни упутили следеће писмо на митрополита Вићентија, које се налази у мојим рукама, и које се овде први пут штампа. Штета што на њему не стоји кад је и где је писано.

Исто гласи:

„Все блаженниши и прешвещенниши господине господине архиепископне и митрополите, нам же господине шче архипастир преважделенниши.

Писали есмѣ из шанца варадинскога вашемѣ прешвещенствѣ — архипастирствѣ, поради нашего, то естъ, онаа годища текѣцаго 1722. саборнаго савершеніа адюторства Митрополитскаго. илити наследіа, како естъ прешвещенни господинѣ митрополитѣ белиградски Мовсей, шбще народно ѿ свега сабора видевши ваше прешвещенство с тешкомѣ негодованию и болести пребивша, вашемѣ прешвещенствѣ за адьютора и наследника избранѣ биш, имавши народ толикѣ власть како и меѣ пѣнкти милостивно ѿ с. ц. величанства приви-

легиски народ издани сведочить: „и даемъ вамъ слободно меѣшъ вама по своей слободи из народа расцїіанскога поставити архієпискѣна коега чина, како свещеничаски та о и мирски избере саборно меѣю собомъ“, а не посебе кое избраніе, есте народ шнога пѣта господиѣнъ генералѣ и комендантѣ вараднскомѣ и шсталимъ господаремъ на саборѣ нареѣннымъ шнде бѣдѣши с саборѣ претенсѣ, приказашъ и на то избраніе народ подни-сашсе, и писмо коначне ѣговора ѣ вашего преш-свещейства имали, и сада на наше книге ница намъ неѣвещете, и есмо писали били, и како ѣ воинставнога реда депѣтиртовали господина шбер-капетана Илию Іакшиѣа и на поглавите господаре вароши Пеще, бѣдима и сентъ Андрей варѣчили да имаѣшъ вашемѣ прешсвещенствѣ приказатисе и наша саборна савещанїя ѣ вашего прешсвещен-ства из ѣта ѣговорѣ имали желали, и нами ѣпи-сали, и шни нами ѣписею да сѣ четири пѣта доходили и ницѣ могли аѣденце добити веѣе крозь господина Михаила владике разѣмелсѣ, да до дрѣгога сабора продолженіе хоѣете чинити за то, не тога видисе намъ ника голема конфѣ-зиѣа, да естъ шни нашъ први саборъ и ѣтвержде-ніе ни ва что ваменѣнъ и противѣ своего народа изволенїя стоисе. и привилегїямъ наимилостивно подарованнмъ аѣторитатѣ поманкава и власть на-родна се под него меѣе, шое еданѣ пѣтъ сабор доконашъ и избрашъ да два три могѣ покварити и толкѣшъ конфѣзию ѣчинити и аѣторитатѣ народ-номѣ противитисе, и шпетъ на то дрѣге саборе савакѣпїати, и шчо се еданѣ пѣтъ саборно народ доконао и шще поначелствѣющи господаровѣ с дворѣ цесарски шгласишъ, наке своимъ речма неби били шбдржатели, видеѣи с. ц. двор нашѣ нена-редность и некое едино срдне и единстване ва-менити на нашъ аѣторитатѣ народни покварити и и шни с нама владати и шправлїати, како нима е драго, за то мшалимъ ваше прешсвещенство да тѣ мисашъ шставити пакости и конфѣзию нечините пощеню и аѣторитатѣ саборноме и привилегїескоме безчастїа ненаносите, ере шма мшже пренетіе из тога прилѣчитисе, него бѣдѣши наши архипастири екѣшциѣ стада своего, и сад за живота савакѣ-пїайте какоѣе и по смрти вашего прешсвещен-

ства шбдржатисе, а не расцѣдити и шпаке-іателие конъ ваше прешсвещенство на то сад поманкаве народѣ чинити саветѣю ѣчинити ѣѣринѣти, зашчо хоѣете и предъ господиномъ за толкѣи народ ѣговаратѣ, и по смрти ѣ народа клетѣшъ примити, по чемѣ како васѣ та болестъ нашла, и невалале савакѣ-ваше слѣшате, тако доста и привилегїя реное и покршеное ного и рѣке, ковсмѣ ервавимъ рѣками и тешкомъ мѣкомъ народ до милости с. ц. наки сад хоѣете да изгѣбимъ привилегїескѣ шосмо имали посеби саборно са свимъ клиромъ пзабрати себи народнаго вара, то ви по себи едномѣ двема ли пере ѣчинити хоѣете, како смѣ свихъ шбщо, еке непрестаемѣ, како воинставни тако и пом-него протишталѣемъ предъ вами и код с. ц. и іасности принципа, и код свїю дикастера наше обще привилегїя непокварѣю, и аш-слите, шпетъ зато саборе чинити, ми неѣе то савакѣшити се, кадъ смо се с първашномъ лагали, не може ни швай ѣтверженѣ по-бити, а за оне три хїляде фор. прихода милостивѣйше ѣ цесарскога величанства за то неимамъ спомена за живота вашего свещенства, како сте и сами говорили гос-шберкапетанѣ Живанѣ кадъ сте ишли с илїи-їадию, и стимъ шчо найберже чекамо ѣгов-вашего прешсвещенства, и шстаемо на слѣ-прешсвещенствѣ вашемѣ

М. п. Живанѣ Зорїѣ шберкапетан с по са васеми шсталимъ шфицїри с. р.

М. п. Шстоїа Поповїѣ ѣекелї шберкап-команде поморинке са шсталимъ своимъ шфицїри с. р.

М. п. Васѣ Ђѣлиѣацѣ шберкапїтанѣ ко-теминшварскога баната са васеми шсталимъ шфицїри с. р.

М. п. Никола Рашковїѣ шберкапетан с.

М. п. Васѣ Николиѣ шберкапетанѣ сѣ шфицїри подѣнавске країне.“

Да митрополитъ Виѣентије није био про-сѣдинѣеу обе митрополије, односно поме-заклѣчку саборскомъ од 8. Септембра 1722., се из следеѣихъ ѣеговихъ писамъ, писатихъ

литу Моїсију, која су писма сада у мојим рукама, и која се овде први пут штампашу.

Из истих писама види се подједно и то, да је све рађено, и шта се мислило радити око тврде поменутог саборског закључка.

Иста писма гласе:

„Преосвещенниши и намъ любазниши господине брате митрополите.

Ми бивши горе с Далу, и сада како смо били, три писанія такова на едној поци приписмо ње владыке кир Михаила и давно мѣ писмо ѡписали, едно овде не бѣдѣши, а дрѣго знамо ѡвѣда сада валиамъ хиліадъ форинти платити, како ѣте из те паріе разсмѣти, зато договор ради нашего меѣсцобнаго вашемъ братствѣ извѣстѣмо, да промотримо вакѣне, ѡвѣда та хиліада форинти да изаѣе, или ѣмо ѣ порезати ѣмъ двема, или како промотрите да намъ ѡпишете, видите да се неможе без новаца изгазити Беча, а за осталіане ніе, него према томъ да договарамо и проматрамо щоѣмо чинити, ми ѣ велики немощни, а и за ваше братство же не чѣсти, али ви поболше како сте немоществовали. Прочее светіе ви молитви да сѣ съ нами

въ Христа брат вашъ

Викентіе Попович с. р.

с Карловицъ шктовріа А (30.). 1722.

Р. С. ѡпишите сами ваше братолюбіе владыки Михаилъ, како промотре ва место насъ, све не бива.“

Из овог се писма види, да је после одржан сабора, владыка будимски Михаилъ послат ѣ у Беч, (из следећег писма види се, да је с ѣ био послат и Будај) да ради на потврди закључка саборског о коадјуторству, и да је са ѣм понео 2000 фор., но да му је то мало ѣ, те је искао још 1000 фор.

„Прешсвещеннейши и любазнейши г. брате митрополите.

Сваколика писанія како по секретару, тако после секретара ѣсмо примили ѡ вашего братства, и разсмѣли с свакомъ що намъ пишете, и не бисте имали на свако ѡвѣстѣ по писара ніе

зде било, за то що пишете ваше братство да ни-какога цела ѡвѣста ѡ насъ неможете добити, ми вашемъ братствѣ како досле що смо ви писали, тако и сада пишемо, и совимъ наипоследнимъ ѡвѣстомъ ѡвѣстѣмо и цело ѡговор чинимо, і само ако бисте намъ хотели еданъ кратъ разсмѣти, прѣвее добро знано естъ свемъ народъ нашемъ, за коего мени с свакомъ листъ пишете и називате ме о народъ безпечална, бѣдѣши ми ѡ како смо на си степен поставлени и мало ѡ почившихъ с готовъ затекли, него са своимъ подѣшнѣмъ тешко и мѣчно трѣдеши се, докле смо из фишкальшна прѣвее Дале потврдили, дрѣги трошкови ома по томъ, докле смо привилегиска ѡвреденія при нова следѣщемъ монархъ прѣпоновали и нове церкви и народъ претензіе извадили, трећи трошкови ома по томъ добре ревизіюши, за преварѣченногъ намъ стада како ти за опще народне теготе и бремя бившее неподносимо и народъ страшно и горко ѡпреженъ бивши, по свихъ краина, крозь кое ми нещедѣши ни крви ни живота ни трошка само с два кратъ недавно више ѡ тридесетъ хиліада форинти окромъ Кварнентъ и окромъ краинскихъ потрошкови що смо издали, и хвала богъ ѣсмо и народъ и церкви доста пощенія повратили, и облакшенія свимъ краинамъ извадили, и свой животъ скоро народа ради изгѣбили и с тешкѣ болезанъ подпали, за то що ме ваше братство о своихъ преварѣченни безпечална и безнебрежна називате, нисте право ѡчипили, ми колико смо могли, подвизали смо се и досле и ѡ селе бѣдемо, али силама неможемо дѣхаръ главомъ разбити. Що пакъ намъ пишете, да новаца неопѣщамо, и ѡ насъ окромъ народа гледате, покажите намъ прѣвее где сѣ, пакъ промотрите предизавленна и неизавленна, како и ѣсенасѣшне две хиліаде и болша и Кварнентъ; що намъ приговарате за милкове и плаѣс, ово четврто лѣто како ѣ богъ дао изобиліе на земли, да га богъ неѣмали, остае жито на жито, вино кѣшле вина едно на дрѣго, нищо се продати неможе, нѣможемо ни за домаѣи трошакъ новца добити, а ѡ Нерадина не могъ ни с манастирѣ да се крме, него јоше ѡ насъ гледаю, а ова плата јоше ніе ни свои дѣгова закрила, ономадне смо

пилиали протосингела и писара Дешдосіа з Дале да би кои новаць намъ за харачъ донели, нисѣ ни новца донели, стои жито и вино, питко и непита га, за то ваше братство за новце да намъ недосаѣдете, самим до принаствіа остали архієреєви и народнаго собраніа тогда що народне са архієреєи доконасе за тамошніе трошкове, те що ако на насъ падне, неѣмо се изревенити, а оно шое на архієреє и на єпархіє и на попове и монастире расписано, ономъ се места знаде, видители и знаетели, на чємъ владика Мяханль са Бздаишмъ (Адам Будај, споминѣ се као посланик будимски 1722. Јуна 23.) з Бечъ стое и задржю, дали ѣе они безъ трошка изъ Беча изаѣи, що пакъ за пленипотенциалство ми васъ звиниѣмо з томъ, по народномъ и нашемъ сагласію, да сте нашъ и народни пленипотенціаришмъ, сирєчъ пливластникъ народни и нашъ и да имате свѣда пинъ власть, по нашемъ и народномъ сагласію, вещи и послове на подѣжна места препоновати, а вама се чини да васъ зничжамо, то ми немислимо, нами єе све єдно, акш благоволите и коадюторомъ се називати, само да имамо єданъ дрѣгомъ любови и штворєнно срдце, и вѣрностъ, и добро да позорствѣте да се з чємъ неискѣсимо, защо ако до после би се с нашимъ тамо печатомъ, що тєшко или нами или цркви и народъ на преюдицію или коеи власти видело или било не можно отвестовати, то се на вашєго братства разлог шєланіа, за то на що годъ бѣдете нашъ печать тамо положили, ѣе свега паръ єданъ намъ пошалете, скѣпа и печать како скоріє запечатєнь, да намъ доѣе до рѣкѣ, ако тамо секретаръ не има кога вѣлика посла, нека иде овамо, защо що пишете да препорѣчимо Софроніа з Бечъ, знате да єе то секретарєвъ посаль ѣписати и како доѣе ѣписанѣмо, и що пишете да неможете за ова народъ ница тамо препоновати до цесарске резолѣціє, ми вамъ и невелимо що се неможе, негде и когда се що вазможе на подѣжна места, по временъ, а за тамошніе сада єе време, да се тамо добре подвижете, и договоръ и промотрєніє са тамошнимъ христіани да имете, защо ако чекати бѣдете, резолѣцію, богъ вєстъ каде се то саврши, немоѣтєсе поне за тамошніе каснити, провиѣнати.

Прочєє благодєть божіа бѣди сь вами и моѣ ваше сь нами

Вашєго Прѣосвєщеніа

ш христе брат
Викентіє Поцони

з Карловцѣ іанѣаріа и (8.) 1723.

„Кварієнтъ“ за кога рече митрополит Кєнтиє, да не рачуна оно, што єе ѣєму обѣао, єєсте познати Christoph Ignatz v. Guind Raal (Христифор Игнац од Гваріјана и дворски војєни саветник, стални дворски и ник српског народа, који єе — наравно за єе новац — био пријатељ српском народу. био комесар на првом изборном сабору 17 Крушедолу.

Прєшсвєщенїєи г. Митрополите нашъ Христе братє любазнїєи.

Прєждє из писма вашєго братства разѣиш немощи и болєзни вашєи, да на одрє не ствуетє свима намъ єе за великѣ скрбъ чѣсти и молимо свикєлици премилєстиваго бога, да подигнє ѣе болєзанаго одра, ва томъ како с прєждє вазвєствали и како смо се савакшнїа а наипачє потребних пословъ и трошкови, народни ради по Бечъ и Пожнїнъ како сє наредило, и посланици с привилєгиами по и то здоговором и обєщанїємъ вашєго братаѣтє з привилєгиске трошкове присталци и ви и остала тамошна братва наша, како вица бива, понѣже овими єднимъ привилєги и правицами, и ваше братство и остала там братва зживатє како и ми, и из нихъ вѣщитъ и шбранба, и правица, вица манше, ако бистє сє ваше братство изъ привилєги трошкови извадили, како смо разѣмєли шєс тамошномъ братишмъ намъ зимѣсь писали, прєко неправо било, каде бистє порєдъ обшвице и ваше и наше нерєвновали, шбачєе борнє мислимо да неѣтє ваше братство сєое по правди шбєщанїє за сє ставити, ради ми саборнє свикєлици молимо да и првѣ и последнїз правѣ сєою мисаль и з ѣе пишєтє хоѣетєли присталци и сапомощити, о нашемъ привилєгискомъ трошкѣ или неѣтє, да и ми знамо, дрѣго ради сєаѣ

и смо ради ердцемъ и дѣшомъ даємо зъ единствѣ, ко нисмо радили ни разделивати, зато и пишемо шемъ братствѣ, да единомисалне ревнѣємо шъ общихъ нашихъ правицахъ, кое имамо зъ приви- егна, да се єднога фѣндамента држимо, и врло га чѣвамо, и да нежалимо пристади бити ковоомъ потрошкѣ, защо ако неѣємо радити и ошити и фѣндаментъ чѣвати, то єсть привиле- е, то би ѿ многихъ странъ, звреждане и тѣр- ване биле како се види шчевистно. Прочее етаємо очекиваюѣи благопотребиаго ѿвета

въ Христа братъ и штала братіа

Прѣшсвещеннаго ви братства

Викієнтіє Попович

Михайль Милошевви с. р. (владика бу- димски)

Никаноръ Дмитрієвичъ с. р. (владика костайнички)

Софроніє Томашевичъ с. р. (владика бачки)

Даниль Люботина с. р. (владика кар- ловачки)

Никифоръ Стефановичъ с. р. (владика пакрачки)

зъ Карловци Авгѣста 21. дань 1723.

Писмо митрополита Мојсија, митрополиту бентију.

Прѣшсвещеннейши и Словѣснейши г. и намъ Христе любазнейши и прѣвазжделени госпо- но брате.

На прошадшой пощи како смо писали ва- мъ братолубію да ѣємо на пространіє ѿпи- ни, а за кое дѣлу єсмо хшдили до Тамишвара ѡ вазвестили вапемъ братствѣ, кои смо ѿго- рь примили ѿ Тамишварске администраціє, ан єсмо шбзнанили дворѣ царскомъ, но хоѣємо неколико дана шведе чекати ѿговора, и тако ан доле до Тамишвара поити, но како смо и ѣжде писали вапемъ братолубію порады избра- новаго епископа: за презентацію такового, ѡ поспешити треба, боеѣи се зъ томъ кового шпетіа, защо и ѿ прежде бивало є шнами за- ти скандала, защо Хердель наблизѣ, а власи ѡуди непостояни, зато да бисте памъ ѿписали гозактеваніє ваше, и волю зъ томъ, защо писмо

ради по себѣ чинити, него сабшрно. Кой би за онако мѣсто санаслѣдникъ вазмогъ бити — —. Дрѣго ва принашви напемъ швиди ѿ Тамишвара, єсмо нашли здѣ братское честное писание, и ра- зѣмелисмо како на насъ штавлиате, да можемо ми чрезъ нашего секретара, зарадъ шбщаго нашего собранія горе на потребнихъ мѣстахъ приказати се, и допѣщенія просити, того ми не можемо нигда чинити, нити се намъ пристои ѿ наше стране, защо бисмо сами на своей виіи штанъ дали на- ложити, негш то єсть длжность вашего братолу- біа, и всегш шбщаго народа, и не сабора за садъ првее тражити, него єдинъ кратъ сабшрно що є зтвержденно, тога се држати, како намъ и васи шпше воинставни поглавити шфицieri, и мѣстни господари пишѣтъ, по истомъ начинѣ како и вапемъ братолубію єсѣ писали, да коначно шни не хоѣе дрѣгога сабора ш семь имати, него шосѣ єданъ нѣтъ шбщепаршдно и сабшрни и свещени и мирски сачинили и са своимъ печати зтвердили, како и сами братство ваше, а и ми да се коначно тшга држи, како єсть и двшрь царски єще тшгда ш томъ разѣмеш, ѿ господствѣющихъ шнде кои сѣ били. И врло дшбро єсть зъ знанію за то по та- ковомъ начинѣ, како ти ваше Прѣшсвещеніє, тако и вси шбще Свещени, воински и мѣстни сачините єданъ меморіалъ дворѣ царскомъ, и ѿпра- вити по истими честними господари, кои сѣ шнда били лареѣени, ієѣархъ Викієнтіє и господинъ шбркапитанъ Іліа, или кое изволите и молеши єгш цѣсарско величаствіє таковое комфирмовати, швако єкѣзираюѣи се: бѣдѣи ваше Прѣшсвещен- ство болєзнію шбтеженѣ, да неможете народѣ слѣ- жити, наредили єсте насъ на слѣжбѣ шбшѣ, іакоже и онако єдинъ наршдъ єсми како и шбще мило- стивейше привилегіє глашають, єще и шни, кои сѣ и подъ тѣрскимъ итшмъ ако бѣдѣтъ помощію шсвобоѣени, и кшгда двшрь царски кшнфирмѣеть сицево, тогда и за сабраніє саборно допѣщеніє можемо искати и потшмъ сабшрно имети бѣдемо догшворъ що и како бѣдемо чѣнили и зъ напредъ шбдржавалисе. И кадъ єданъ нѣтъ бѣде єдинство, шндаѣємо мирни бити зъ своихъ шбщихъ прави- цахъ и слободахъ, а дшкле писмо зъ единствѣ, дшкле раде како би насъ коначно шдвоили, како

смо веће јавно разсмили, за то и есѣ навалили на насѣ дшкле писмо единство сѣчинили, а знадѣ и дѣмая помеждѣ насѣ, како намѣ дшбрі пріатели пишѣ и кажѣтъ известно по истине, а кшгда би ми тако насилѣми немоглисе бранити, потомѣ мало помало, и васехѣ, зато доклесмо насѣ двоица еше живи, имамо време и сзрокѣ единствѣ, а после насѣ никакоеже не бѣде се моћи сѣчинило единство, тадаѣмо задоста ѣ шнога народа и шбоица клетвѣ имати, а наиначе богѣ ѣветѣ давати, а ми видите сами колико томѣ сапоспешастѣвемо и радимо ш единствѣ колико више могѣ, а не части ради и боего пришбретеніа и слави, нити могѣ вишѣ имати него кою имаѣ, него сами толико боеѣнсе самрти, или себѣ или вашемѣ братствѣ, а шноякии народѣ да се язѣсби и васцели; него брате свети и ти поспеши, то дѣло да се концѣ принесе, видито щосѣ чини, не мене ради, него наршда толикога ради, а висте всегда нашѣ братѣ старейши како есте, и васегда вамѣ бшлшѣ часть имаѣ носити, него самѣ сѣбе, такмо да се гѣбимо свако своею волією влекоми; и наипосле аюсе не вазмогамѣ бѣде коѣ шправити горе, како предсказахшѣ, а оно господари коѣ и своимѣ дѣлшмѣ горе до Беча похшде, могѣ и шни сѣ тшмѣ послѣжити народѣ сваки, само са шпакимѣ предреченнимѣ мѣмориалшмѣ, и паки на сіе чекаюѣи ѣговора, прѣварѣшемсе и штаемѣ

Прѣшсвещенства вашего

Манши ва Христе брат
Мовсей Петрович с. р.

сѣ Пещи 1724. Априліа 2.

Прѣшсвещеннейши г. Митрополюте, о Христе миѣ брате любазнейши.

Братолюбазное писаніе ваше ѣ 25. Априла ѣ Сегедина васпріехомѣ я разсмахомѣ биваемое шаствіе вашего братства до Темшвара, и паки въ Пещѣ, и что естѣ попечатила администраціа темишварска оставшее подшшіе и иманіе частно почившаго архіереа вршачкога кшр Мовсеа, бѣдшмѣ вѣчна память, и да стоить на ѣветѣ цесарскога двора, еда богѣ дастѣ да о томѣ благополѣзши ѣветѣ ва скоро в. б. подѣчите, дрѣго что зактеваю знати, котори бѣдетѣ послѣдникѣ почив-

шемѣ, и ш томѣ насѣ вапрашаєте, кога би произабрали, истиномѣ како и само ваше брлюбіе велите, да ніе таково дело за продолжѣ и ми тако вѣлимо, тачію прѣвѣ на вашего брства промотреніе осланіамо, кога бисте прили и подобна и достойна на сію епархію промотрили бисте такова человекѣ кодѣ себе тамо имали, или кога на овой страни находите, и годѣ ваше братство прѣвѣ произбере и парѣмѣ да намѣ га именѣете, и сѣ писмѣ опишете, и бодно и единомисленно пменѣйтега намѣ, пакѣ врѣме да се о томѣ провиѣа. О прочемѣ на ренію нашемѣ междѣ собномѣ, ми како смо сѣ Карловце дошли, такисмо ѣписали своимѣ архіереемѣ како смо имѣ прѣжде изѣ Бѣдима писѣ да бисмо е сѣ Далю крозь такова дела сабра како их писмо могли сѣ Далю чекати, но сѣ нека поспеше сѣ Карловце доѣи, и зде о пріивкѣ васнесеніа господніа ако богѣ поспешибисмо се могли састати, и промотреніе именѣ належашихѣ делехѣ тачію да би могли изѣ далшкрасевѣ доспети остала братиа, коимѣ е писано може бити да сѣ веѣ сѣ иѣтъ, за то и веѣ трагѣ неможемо сѣбити, до далшего рока, но забранѣно бѣдетѣ мирскимѣ на сабраніе до доѣи, егда вазмогли бѣдѣтъ свою интенцію мисаль, сѣ писмѣ архіерейскомѣ саборѣ до ащели и то невазмогли бѣдѣтъ, нити архіерейскѣ саборнымѣ промотреніемѣ що о належешихѣ делѣ безѣ цесарскаго двора доконати се невазможно тогда паки саборне дрѣги на далши термини ложити бѣдемо, докле ѣ цесарскаго двора дѣшеніе бѣде. То вашемѣ братствѣ наипослѣдншветѣ чинимо, и да пишете онамо братиамѣ вап и нашимѣ свемѣ да се скѣпа сѣ вашимѣ братѣи наѣс зде сѣ Карловци о праздишкѣ васнесеніа сподніа, како смо и осталимѣ братіамѣ рѣ место отписали; и штаемо прѣпорѣчени на тіе ви братскіе молитвахѣ,

о Христѣ братѣ и всехѣ блаѣ
важелатехѣ

сѣ Карловцѣ Маіа 1. 1724.

Викентіе Поповицѣ
архієпископ.

Прѣосвещеннѣйши Митрополите господине
р Мовсей памі всемь о Христе любазнейши
ите.

Вѣдомо творимо сви саборне вашемь брат-
нѣ, како смо се zde с Карловци скѣпа свиколци
архирей сабрали кодѣ нашего врховнога госпо-
дина митрополита и посещеніе емь зчинили по
бичаю и обетѣ нашемь, а наипаче с еговой теш-
и немощи дѣжни биваемо, с толико сѣ и двоица
встати къ нами дошли ш стране господина обр-
анитана кирь Васе, господарь капитань Секла
аланачки, и оть потискога господина обрканя-
ана стране, господинь шбрць воктьмайсторь кирь
трахивіа Илиѣ, и с томь смо имели договорь
единствѣ и братской любви и послашанію, и
напредѣшемь вазраденію, и саединѣнію обои
странь да би едно остало архипастирство и по-
ашемь сагласію, како сте вазвестили да се отвори
о писмо, кое сте скѣпа сь нашимь врховнымь
господиномь запечатали, есмо прочитали и изь нова
отолковали предь всеми кои еще с оно врѣме
нѣс на саборѣ били, и лено е поставлено, и ни-
омь противно не бива, такмо единства ради,
оємь единствѣ свиколци есмо ради. Того ради
ашемь братствѣ саборне нарѣчѣемо и вамь пи-
нѣмо, да када сте се дотле потрѣдили тамо горе
и ближе цесарскаго величавствіа двора шбретае-
мо, еже бисте се потрѣдили ш томь делѣ сае-
динѣніа ради и порадили око дворни дикастеріа
и дворѣ цесарскомь защо и сами видите да
и има тко дрѣги о таковыхь послови подвизатисе,
роме вась, и да нерекнете негде да ми томь
инствѣ ради вѣбиваемо, но истинито ради есмо,
инко іакоже предваспоменѣмо, да порадите
ше братство и огласите се о томь прѣвее с
тарскомь дворѣ. Сотим прѣварѣчаемо се на све-
и ви братские молитви, и остаемо

О Христѣ братіа

Прѣшсвещеннаго ви братства

Викентіе Пшпшвиѣ с. р.
архиепископъ и митрополитъ
съ шсталимь архирей

с Карловци Маіа 20. давь 1724.

На адреся стоји:

Прѣшсвещеннѣйшемь гнѣ гнѣ Мойсеею Петро-
вичѣ, православномь архи-епископѣ и митрополитѣ
белградскомь и всей Сервіе и баната, и ново
добите згровлахіе, нами о Христе братѣ, досто-
ленно да варѣчитсе.

с Бѣдимь
или где бѣде.

Митрополит Виѣнтије, видеѣи да се не по-
тврѣује поменути саборски закључак о коадју-
торству односно сјединѣењу обе митрополије, хтео
је поново да сазове сабор, да о томе донесе ре-
шеніе, чему су се противили народни обрканя-
тани, а и у Бечу нису хтели да допусте држаніе
народног сабора. Ово се последње види из сле-
дећег писма митрополитовог.

Прѣшсвещеннѣйши и словеснѣйши господине
пам ва светем дѣсе господине брате любазнѣйши.

По шшаствию братолюбіа вашего данашнег
дне кѣпш и сь господиномь бѣдимскимь и про-
чимь при нама слѣзчавшимсе есмо имели разговор
порадѣ шшце нарѣднаго добра, кога и сь вашимь
братствомь мношкратне имели есмш, и за най-
болше есмш напли шшце имели сѣстанка
наче рещи сѣшрь: како прво братіамь и архіе-
решмь і инимь свещеннымь, тако и светскимь,
воинственнымь и поместнымь: а що намь ваз-
бранѣніе естъ ш господствѣющихь сѣбратисе: и
не болше прилике нисмо имели сіе просити ш
его цесаро-кравлевскаго величествіа, него да ваше
братствш пишете и прѣпорѣчите на вашего слѣ-
жѣщаго секретара, кои шнамо ниніа находится,
да на потребна места прикажесе, и проси ш Свет-
лости цесарскіе декрете на краинске генерале и
коменданте како на здешнаго бѣдимскога, осеч-
кога, петроварадинскаго, белградскога, темиш-
варскога, арадскога, сегединскога и еще ако знате
гдеби потрѣба била, що би они допѣстили народ-
нымь нарочитимь людма кои бисте возвали прити
на шшщее сѣбраніе, а когда ако богь дасть бѣ-
демосе сѣстати или с Далу или с Карловци ка-
косте в. б. рекля, тогда бѣдемо и време в место
шпределили сѣборѣ: и что бѣдете имели намь
писати и с Осекь пишете. Такоберь и ми ако
бѣдемо кое врѣме шбѣставили с Далу хоѣмо ви

ѿ шнодъ извести. Симъ штаю прѣварчаюћисе
свѣтимъ братскимъ молитвама

Априліа ̄si (16.) з бѣдимъ 1724.

Викентіе Попович
брат вашъ

Любазниш поздравленіе и братское целованіе
ѿ господина владыке бѣдимскаго

аз чртави ц. с. д. прѣшвещенствъ вашему.

Митрополитъ је ипак остао при своме, и у
први махъ је хтео да држи сабор у Даљу или у
Осеку, а кадъ је оболео, смислио је да га држи
у петроварадинскомъ шанцу (Новомъ Саду), и то
на малу госпођину 8. Септембра 1724.

За ту своју намеру, писао је осечкомъ гене-
ралу Петрашу следеће писмо, које се такође овде
први путъ штампано.

Исто гласи:

„Презвѣшени и Пресветли господине госпо-
дине генераль.

По господиномъ викаремъ нашемъ, милостивнѣ
резолцію Ваше ежеленце ради наше народнѣ
конгрегацие како з писмѣмъ толико и ѿ шта све-
колько есамъ разсмѣлъ і првее како би мало на-
даліе терминъ шни зреченни продѣжили докле би
Ваша Ежеленція с камаралисти на оно време
есамъ ималъ дрѣго како подъ зимѣ и горе з Далъ
или з шечкой вароши дабисмосе састали, з томъ
іа пакъ бѣдѣши болестанъ и подъ зимѣ не могъ
ни сад а камоли шнѣда изъ кѣше изаћи, него ми-
слимъ како би и до петроварадинске вароши ѿ
болести веће ако би на лаћи изишаш и шнамо.
Знамъ да е ванъ кралівства шлавоніе али е меѣ
нашимъ народомъ и шпетъ и шнде подъ комендомъ
ваше ежеленце, ако ли бисмо подъ зимѣ или з
винобере тога чинили з шно врѣме зна ваша еже-
ленція даће мѣчно бити свакомъ ходити, и з
томъсемо ми свакояко проматрали и шнда на шми-
данъ Септембра по нашемъ како бива наша мала
госпођа или рожденіе блаженне дивице (види се
да је католикъ био писаръ митрополитовъ) Маріе,
даће најболее време бити паки близъ петровара-
дина те ако би с волѣшмъ било вашей ежеленціи
на онѣ малѣ нашѣ конгрегацию наредити своіе
пленипотенціале господина Конолена Лздорфина
или господина шбрць воктъ майстора и плаць

мазра Падъ, после да небисте далеко трѣ-
те би и ваша ежеленція безъ страха могла
за то совимъ понизно вашѣ ежеленцію проси-
ти небисмо ѿ швога спредшпоменѣтого термина
шстали когасмо веѣ некоиъ нашимъ цркви
и шсталимъ ближнимъ шбзвалии какоти и
динѣ митрополитѣ бѣлградскомъ Мойсею І-
вичѣ, кои ради црковне наше диспозиціи
клеромъ и по тенорѣ привелећирскомъ прѣ-
разлогъ нашъ сѣдѣ на конгрегации бѣдемо
виѣдали, кое неће ѿ ваше ежеленціе нища за-
нити сакривено бити, з томъ понизно прѣ-
чѣюћи штаемъ

презвѣшшеннаго присвѣтлаго
господства вашего

шблгировани сѣ
Викентіе Поповичъ
архіепископъ сръбскъ

з Карловци Авгста 11. данъ по старомъ 1

Да ли је држане овогъ сабора или „на-
конгрегацие“ генералъ Петраш одобрио, и
је реченогъ дана држанъ, не зна се. О томъ
нашао нигде спомена. Безъ сумње да није
жанъ. Изъ следећегъ писма митрополитового ви-
да су неке владыке и прѣваци народни мѣ-
доћи у речено време доле, и задржавали сѣ
и 13. Октобра у Карловцима.

Прѣшвещеннейши господине брате
полите.

Здоговоромъ наредили есмо тамо прѣ-
зактеванію братства ви, господина брата ва-
бачкогъ киръ Софроніа, и господина обркан-
киръ Васѣ и протопопѣ киръ Живана са секрет-
киръ Гавриломъ, да се договорите ш належа-
делѣ и трошкѣ и посланиковъ до Беча, и
бити не може акосе ѿ тамошніе стране де-
непошлю са потрошкомъ, дрѣго нека се прѣ-
честитати генералство и новѣ комендѣ вѣгов-
ленціи господиномъ генералѣмъ и грофѣмъ Одошербѣ,
бѣдѣтъ поћи въ понедѣльникъ. Прочее благоде-
жія бѣди сѣ вами и свѣтѣви молитви сѣ на

Прѣосвещеннаго ви братства
въ Христе братъ
Викентіе Поповичъ

з Карловцѣ Октомвриа 10. 1724.

Прешевенићини и любазнейши господи
рате и митрополите кур Мойсей. Дуголетне ра-
оватисе вашем братолюбию.

По сих вѣдомо бѣди вамъ, како смо свакоіако
роматрали и много крѣ сабеседованіе имели
де са ближнимъ братіама и са иѣговимъ благо-
родствіемъ господиномъ обрканитаномъ кир Васомъ
на нашъ ищци посао, и и чѣмъ смо промотреніе
доконаванія имели с петроварадинскомъ шанцѣ
са единство, како би се изкоренило разцепленіе,
іаки не бистъ никакова о томъ саврѣшенія, а ми
бѣдѣи све вѣма немоцію обтежени, зато смо
докончили да вашимъ братствѣ о томъ сада най-
последни крѣ ипишемо, да ако мислите да томъ
вѣдѣ кодъ цесарского двора оправленіе бѣде, валиа
заво скоріе да справите трошакъ и деиштате опше
народне и те стране, а и овѣдасъ горе с Бечѣ
игови с приличнимъ трошкомъ, паки да се по-
вѣнемо око цесарского двора ради нашего саеди-
нѣнія и доконаванія с Петроварадинскомъ шанцѣ
ако намъ се овако доишти то добро отъ цесар-
ского двора, ако ли не коначне тако да не жали
и народъ на здешне, ни здешни на тамошне,
и братство ваше на насъ, ни ми на васъ, него
и провиѣа сваки о божіемъ хотенію с томъ, ако
би се и ваше б. овамо іоше еданъ крѣ потрѣ-
діа састатисе с народомъ и са здешни архiereи
и с нами, и са осталимъ клеромъ. и истаемъ

Прѣшсвещеннаго братства

и Христе брат
Викентіе Попович

с Карловци Октомвриа гѣ (13.) 1724.

Прѣшсвещенићини г. митрополите и и Хри-
сте брате любазни.

Пошлѣмо вашимъ братствѣ те две копие,
по ѣа намъ пише презвишени г. генераль ради
сещеничански грѣитова, а дрѣго како е приміо
овѣ агентъ наше опше ищанціе ради потврѣденія
б. *размѣхете како се подхвата сѣжити*, (овде
Виѣнтије подразумевао осечког заповедајућег
перала барона Петраша, за кога Швикер рече
поменутоме своме чланку „er war nicht der
ein, dem eine solche gelungene Intrigue im-
pon konnte“ т. ј. генерал Петраш не беше чо-

век, кога би могла завести тако вѣшто удѣшена
интрига, — закључак о коадјуторству Мојсијевом
и сједињенју обе митрополије.

Из ових пак речи Виѣнтијевих види се, да
је и он доцније омекшао, а због шта, то се може
мислити!) веће не знамо каковъ коначъ томъ бѣ-
детъ. Паки према томъ за опше Свещенике да
бисте и ваше братство писали ѣговой еѣцеленци
едно лѣпо препорѣчно и молабно писмо, г. гене-
ралѣ с Осекѣ, како би могли свещеници мирни
остати, а и ми ћемо опетъ и нецрѣстано о томъ
просити и писати, и како о едномъ и о дрѣгомъ
ваше братство болше бѣдѣ саветовали, о томъ и
намъ вазвестите, прочее що писали есте нашемъ
протосингелѣ, о пѣтинце калѣшерски, како е било
намереніе чѣстѣнейшаго протосингела ипескаго
кир висарпона, онакосъ о томъ вашимъ братствѣ
и споминіали, а zde иначіе о томъ небило доко-
наванія, такмо да то безъ промотренія и савета
врѣменнаго вашего братства бити неможе и безъ
остали сагласія како и сами вѣште, трѣтіе при-
звалисмо попа радосава изъ пѣтинаца пришалца
от тамошнихъ и заповедали да иде къ вашему б.
и рекаш е доићи тамо са своимъ некимъ изъ ма-
настира, али се нешто сѣмѣиавѣ, може битъ да що
кривъ е и іошесмо заповедали оноу діакѣ и ка-
лѣшеромъ да га с бошемъ тамо оправе сѣ еднимъ
ииникомъ, и врло запрѣтили и едномъ и дрѣгомъ
да имаѣ тамо иѣти, како скоріе могѣтъ. Прочее
светіе ви братские молитви да сѣтъ сѣ нами

Прѣшсвещеннаго ви братства

О Христе брат
Викентіе Попович

с Карловцѣ юліа 9. 1725.

Из ове кореспонденције види се понајбоље,
како је митрополит Виѣнтије вољан и оран био,
да се оживотвори онај закључак саборски од 8.
Септембра 1722. у погледу коадјуторства, односно
сједињенја обе митрополије. Из ње се види, да
је на његовој потврди радио више Виѣнтије и
од самог Мојсија.

Ну, поред свега заузимања Виѣнтијевог и
Мојсијевог, поменути закључак саборски остаде
не потврѣен. Виѣнтије умре 23. Октобра (управо
не зна се за извесно дан његове смрти. Једни

наводе да је умро 8., једни 18., једни 24., а једни 28. Ну, биће да је он умро 23. Октобра, а 28. или 29. да је сахрањен) 1725., не дочекавши испуњење своје највеће жеље, т. ј. да ће се после његове смрти сјединити обе митрополије. С том је раном отишао Богу на истину.

И ако је митрополит Вићентије Поповић био „от предела македонског из Јањева, син даскала Лава“, за то се и потписивао: „Вићентије Поповић од Јањева Хаџи-Лавић“; ипак се види не само из наведене његове кореспонденције, а то ће се видети и из осталих његових до сад не штампаних и не познатих писама, што ћу их навести у прилозима, него се види и иначе из његовог до сад обелодањеног а и необелодањеног рада, да је он био велики пријатељ српске цркве, свештенства и народа, коме Срби дугују велику благодарност.

Па и такав митрополит — архијепископ не доби до сада свога биографа, те као што наш народ врло слабо што зна о старим митрополитима — архијепископима, који су прави мученици били за своју цркву и народ, као што је био и Вићентије Поповић; није чудо што се врло мало, или тако рећи ништа не зна ни о митрополиту Вићентију Поповићу.

За своју свету дужност сматрам кад ми већ није могуће да опишем живот и рад митрополита Вићентија Поповића, јер за то немам нужне грађе, да бар овде узвикнем: Слава ти родољубиви и мудри пријатељу и бранитељу српске цркве и народа Вићентије Поповићу од Јањева Хаџи Лавићу! Слава ти! Слава!

Да се повратим где сам стао. За време митрополпсања Мојсијевог (1718—1726.), није било одређене наплате и плате за епископе и митрополите. Они су живели тако рећи од десетка, милостиње и од наплата за поједине обављене дужности. Како је земаљска влада у тамнишком Банату држала, да се они за своје дужности мало сувише наплаћују, а по где-где се и сам народ тужио, а и Мојсије 8. Маја, 13. Октобра и 4. Децембра 1723. подносио је цару молбу, да му се у тамнишком Банату, десетак даје у натури, или да му се у место њега одреди еквивалент;

то је 30. Децембра 1723. односно 21. Маја (1. Априла) 1724., изишла царска одлука којој је у Банату сваки обркнез имао год давати митрополиту 2 дуката, а сваки епископ 1 дукат, и по којој митрополит није ништа да тражи и ниште од народа. (П. с. 127. односно 833., и у Карловачкој архиви).

Кад су се Аустријанци у Србији и Банату мало учврстили и ојачали, дворски војеници у Бечу, ком је поверена била врховна војна камерална (цивилна) управа у њима, 1724. на помисао, како да се нешто сузе Србији и Банату дате 1718. односно 1724. властце, те позове земаљску администрацију Београду, да му предложи начин, како могле Србима сузити привилегије, и то на начин, да они то и не увиде, што она и није.

Администрације опширан извештај и долог уступи се пододбору, који после дужиновних ветовања поднесе свој извештај дворском савету и дворској комори.

Пододбор је предложио, да се српске привилегије у Србији и Банату овако сузе:

1.) Српски народ у Србији, може се напредак служити старим календаром, али у тамнишком Банату, у местима где живе смешани римокатолицима, дужни да буду светковати деље и празничне дане римокатоличке, уместо да се од јавног рада и од оних послова, се ван куће врше, као н. пр. од пољског рада. Иначе, где сами живе, нек се служе старим календаром.

2.) Слободан избор митрополита — епископа могао би им се дозволити, али би се у напредак био дужан, у место једног да предложи, и то од оних лица, која стају царским наследним земљама и која су и најбољина и најзаслужнија. Од тих кандидата би цар право да једног именује за митрополита.

Ну, како не престоји избор митрополита објаву оваког наређења, могли би Срби рђаво примити, то се исто наређење не би морало објавити, него могло би се у тајности држати.

У погледу постављања епископа, има се одмах митрополиту упуство дати, да у

есто једног, три кандидата и то путем земаљ- администрације цару подноси ради наимено- ва. Ова промена могла би се митрополиту тако тумачити, да је она корисна како по њега ког, тако исто и по народ, јер кад се само један кандидат на потврду цару предложи, може то догодити, да цар не потврди предложеног. То да по својој вољи ког другог именује, дочим да би се три кандидата предложила, не би се могло тако што догодити.

3.) Оправљања црква могла би се Србима онда допустити, кад би хтели какву обичну правку на њима да предузму. Грађење нових црква могло би им се допустити само онда, кад би то од двора добију допштење.

Ово ограничење могло би им се мотивисати тиме, да и римокатолици не смеју градити нову цркву пре добијене дозволе.

На крајним међама државним, у толико пре него би требало допустити грађење нових црква, да би их Срби могли баш тамо саградити, где би у случају рата непријатељу од користи, а од штете била.

4.) У погледу суђења и кажњења српских свештеника, могао би се употребити онај исти поступак, који се обично и код римокатолика употребљује, и по ком се у свима злочинствима и кривичним кажњивим свештеници пресуђују од светских судова, а не пре извршења пресуде од српских црквених суд по канонским правилима да предузме дегредацију (да га обрије, попи).

Иначе у стварима духовним и црквеним, да би свештеници и даље зависити од свога митрополита, као надлежног судије.

У осталим не црквеним стварима, дужни би српски свештеници, да се покорављају позиву светских судова, односно да код њих траже своје право.

При том, да се судовима за сваки случај остави право, да са српским свештеницима учтиво и поштом поступају, те да их без довољног и очитог кривичног дела не стављају одмах у затвор, или да их не муче, него тек при са свим дока-

заној кривици, да тако с њима по правди и за- слуги поступају.

5.) Србима треба на миру оставити њихове цркве, манастире, седишта и остале ствари што уз њих иду, а у Србији налазеће се турске мошеје (дџамие), не треба баш дарезљиво уступати Србима за цркве, и ако им се која и уступи, треба им казати, да им то даје цар од своје добре воље привремено за њихову употребу.

А ако би се у Србији умножили римокатолици, те мошеје треба уступити пре њима, од којих ће бити и веће услужности, а и њиховој вери више ће користити; него и при томе, треба обазриво поступати.

6.) Митрополиту и епископима могло би се дозволити, да смеју обилазити своје цркве и манастире, пошто се прво пријаве код заповедајућег земаљског генерала и од њега добију нужни путни лист.

Ну, да они под видом обилажења не би могли држати тајне састанке, и том приликом од својих супародника изнуђења чинити, и намете им не припадајуће натоваривати, требало би наредити, да с њима увек по један чиновник од земаљске владе, ма под каквим видом иде.

7.) Пошто је наређење у првашњој привилегији у погледу наследства умрлих без законитих наследника и без опоруче, штетно по државу, то у будуће не би требало никако допустити, да таква наследства наследи само митрополит или црква, а држава ништа, јер таква наследства припадају свугди држави.

За то, нека се у будуће одреди, да таква наследства светских људи, наследи држава, а свештеничких лица „да би се колико толико задржало од првашње привилегије“, један део да припадне митрополиту, један дотичној цркви, а један држави.

Даље би требало у Србији српском свештенству, налазеће се некретности оставити и на даље, по у будуће забранити му, да их може набављати. Ну, ако би им оне припаде опоручним завештајем, наслеђењем, поклоном или којим другим начином, то да их буде дужно продати световњацима.

Овостранима нека се забрани, да не смеју чинити легате, милостиње онима у Турској, а наследницима њиховим, који живе у Турској, да се има издати наследство по одбитку прописаног издатка на новац, који наслеђује поданик туђе државе.

8.) Српски народ, и то како световни тако и свештеници, нека не зависе од свог митрополита као од своје врховне поглавице, почем они имају од њега зависити само у духовним и црквеним делима, а не и у световним, што једино цару, као земље господару припада.

9.) Српско свештенство требало би порезати, да и оно плаћа порез на своје имање, а и митрополиту не би требало допустити, да бесплатно сме сећи у Србију дрва и да не плаћа увозарину на старо вино.

И ако митрополиту у Србији припада у нарави десетак, то би требало покушати за годину дана, да се и у Србији, као што је у Тамишком Банату заведено, да у име десетка, обркнезови плаћају годишње по 2 дуката, а кнезови по 1 дукат, те да се види, да ли ће тим покушајем једна или друга страна задовољна бити, и ако тај начин удеснији буде, да се по њему и на даље поступа, а ако не буде, да се остане при старом т. ј. при десетку у нарави.

Овај подборов извештај, којим се очигледно ишло на то, да се српски народ живећи у Србији и тамискком Банату, скоро са свим искључи од уживања дарованих Србима привилегија и права (1690—1721.), усвоји како дворски војени савет, тако и дворска комора, и поднесу га цару на потврду, рекавши за њега, да је „веома добро и темељно састављен“.

И ако се цар Карло VI. у свему слагао са истим предлозима; из разних политичних узрока, није смео да их потврди. (I. с. стр. 29. односно 139. и д.).

Ну, и ако није цар Карло VI. потврдио исте предлоге, „господствујући“ у Србији и Банату, поступали су по њима, што је произвело велико трвење између дотичних влада и митрополита Мојсија.

Због гажења народних привилегија, се под 8. Новембром 1724. митрополит М. карловачком митрополиту Вићентију, на добио од њега следећи одговор, који се овде пут штампа.

Прѣсвещеннѣйши господине господин митрополите нами о Христе брате Сердин.

По пѣже намъ ѿ осмога дана носимъ вашего прѣсвещенства писатого листа, та и из клѣпироване на коверти листа гоет секретара своего с Бечъ посланнаго, кои ешъ потребни послова нашихъ горе находисе за есмо разѣмелн, да егова прѣсветлаго цеса и кралѣвскаго величества благодетнейше легіе много различными вѣрными слѣжбама многымъ крѣп народа нашего излнаниемъ женне и црквямъ и народѣ ѿищемъ наше милостивѣйше издате и по всегда ѿ свакогатаме и врло обдржанне са свимъ своимъ ар и пѣиктовн, да кое некоторые главне и и свемъ клерѣ и народѣ нашемъ потребне и како пишете намъ ваше преосвещенство администрація бѣлградска, преюдицировъ противи се интендирѣ сада, и да тако горнихъ врховнихъ ищанція наветтвѣють и реть ви, ница манше него ако би то тако пом се чинило, да знате ваше прѣосвеще да то бива преко и перѣ ехпресе сѣпротивно народнымъ нашимъ привилегіямъ, и сѣпротив кихъ вѣрнихъ сѣчинѣныхъ народныхъ слѣжа наипаче сѣпротивъ истого светого слова и ресаро-кралѣвске и мисли и интенціе свое, и егово прѣсветло цесареско и кралѣвско иство, не само рѣкою своею како се вѣдо привилегіе наше потврдити него и ѿ сѣтимъ своимъ цесаро-кралѣвскимъ словомъ и есть намъ се и свемъ народѣ нашемъ об милостивно да по всегда привилегіе наше досе одржавати имеютъ, и на нихъ рѣкн и благодетнѣ мисаль и интенцію подѣбно имети и обдржавати, и са нихма слобод сѣживамо (Еј наивни митрополите! Да си „аустријску политику“, друкчије би судило сано!) і докле годъ ва вѣрности прѣбсдемо

ди ако ваше братство бисте се з найменшомъ би привилегіе наше преюдицирало пѣтили є, и приволили, ми неспѣшамо се нити приволимо, нити после насъ наши приволити бѣдѣть, то поредъ исти привилегіа нашихъ шбщенаро- о нихъ твердо и пристойно стаіати и зживати мамо. Паки можете ваше прѣшесвещеніе и сами то ради на горнихъ вѣрховіе нищаніе писати, оветъ нами вазвестити, ако то истина бѣдѣть, по временѣ имамо се и самомъ цесарскомъ личествѣ падиш на колѣна потѣжити и іасней- емъ дворѣ приказати се. Сотимъ остаемо на жбѣ Прѣшесвещеніа вашегъ

Викентіе Попович архієпископъ и митропо-
лъ са шеталимъ клеромъ и народомъ сръбскимъ.
з Карловци Декемвриа 1. дань 1724.

Прѣшесвещѣнейшии и Словѣснейши г. г. ва-
рште зѣлш любазни и прѣвазжделени брате.

Нѣ само чтѣсмо и сами слабѣша здравіа по-
егда ни еще гѣрше сабѣлезнію вашего брата-
ва таковой болѣзни: да неимашъ скимъ и ш-
пастехъ нашихъ и шпщей болезни разговарати
скрбети єлика належеть намъ на вѣи нашої,
то сада наипачке швамш почело чинити про-
шъ нашихъ шпщихъ правицахъ и артикль црков-
хъ когасе ни тамо ніе дѣшле мислимъ прилѣч-
но, а камоли швамо з патріи нашої. како смо
прежде писали и на знаніе дали Вашемъ бра-
тѣлю, паки на то писмо дѣшле шговора при-
ли, сего ради и паки сада вторицею извествѣемъ
немъ братѣлю, како є сада шво неколико
мѣна здешиа администрація почела раздоре
нити нашимъ привилегіамъ да намъ не допѣжаю
кѣс правити са самовластіемъ намъ шпще да-
ваннимъ ни з коемъ мѣстѣ, що знамъ да ніе се
ко нигде слѣчпало, ни з самшмъ банатѣ бѣлше
стѣтинъ цркихъ изнова начинѣно и никакова
шговора или пресѣжденіа да ніе билш но да
еще патеривани и зкоризновани били за що
євакихъ мѣстѣхъ и селихъ нѣмали цркви, а
де и недопѣжаю и за кое смо молили з пр-
шъ писмѣ что бисте намъ атестацію на то по-
ли, како и тамо се толико цркви направило
єдною шпецѣфикаціи з коемъ бискупатѣ и где,

защѣсмо се и на то зайнатили и шидхвятили кое
васъ молимо и чекамо да намъ пошлѣте. дрѣго
црковно сѣ финко коначіе прѣстѣли и поновшмъ
вѣе почели сами сѣдити и на арещи имати, что
ако се не здржимо противѣ того те се шведе з
патріи нашої подере, тамо се до после коначно
хоѣе и потрти и раздрети. Защо привилегіе не
само да сѣ издате такмо народѣ кон сѣ з сѣгаріи,
шлавоніи и хшрватской, него наипаче за штат-
ство како шведе Сербіи, мисіи, албаніи, херцего-
вини, босни, иллиріи, бсгаріи и прѣчимъ где се
нашъ парѣдъ находитъ и живитъ, те сѣ били с бо-
жією помощію шевобоѣени цесарскимъ велича-
ствіемъ изшидъ іарма тѣрсаганъ да могъ веселитисе
и живети подѣшно поредъ шви правица дѣндеже
доклѣсмо з вѣрности єго цес. вел. какш и намъ
єсѣ шпдтвердили з кшшфирмаціи да се нити
слободахъ држимо како и тамо живимо. како сте
и ваше братство прежде намъ шпще писали да
се кшшино трѣдимъ и з трошакъ прѣстаемо како
се писмо бранили негш контенти били и сада
стоймо само да знамо защѣсмо давати, како и
сада колико є декрета изваѣено, и колико томъ
трошка било и ми смо дѣжни до свое дѣше ако
ѣемо издати, те би се з тимъ мѣгла и на шве
две стране два декрета извадили те не би билш
шваке досаде и кшшфѣзіе: но да вѣсте ваше брат-
ство какосмо се швамш ш вишпереченнихъ изшктовъ
бранити стали, не само ш себе но з име и вашего
братства и свихъ єпископа и народа нашего хри-
стіанскогш и ш те и ш ове стране, како и приви-
легіе нисѣ шдвоєне, али сами що вели ни поіати ни
платати, нити имамо толике крепости да самш ш
себе что чинимо него всѣ шпще за то ваше брато-
любіе када є богъ даль те сте се и тамо (ш тихъ
двохъ трехъ вароша) и кон сѣ места ближша, что-
бисте са господомъ братішмъ архієрѣшмъ тамш-
шнимъ и прочими свещеними и мирскимъ людми
састали и за то разговорилисе, и на шпще ва име
єдно штверженіе послали, како смо ва єдино мисли
всѣ щѣсе дѣтяче нашихъ привилегіахъ и слобо-
дахъ и закона и дасмо ва єдиншмъ словѣ и воліи
поредъ крепостехъ своихъ привилегіахъ. акѣбисе
что почелш изтраживати и више почети нека
кшд насъ наѣсеє ако би требовало. защѣсѣ шпш

Ње администраціе горе веће писали за то протестацію, незнамъ које ѣговори достати, за то ако бѣде таково ѣгопотребе, да смо готови показати по что скорейше да бисте послали, дѣкле се не вкорениш да радимъ, а после ћемо мѣчно томъ что счинити помоћи, да после мене нарушѣ не бѣде криво а и ваше братство за что самъ ја с таковихъ послови недржаш се противъ тога, с тимъ да скорите и еще ктомъ и с двуръ цесарски не би квара билъ писати. али еще дѣкле видимо шоће пишма ѣговори доћи на таково више речено писмо да пошлите, а писанемо и господи братъ с шанцъ архіерею и господи шбрукантис. За то да бѣдемо с тимъ седномисле, докле се не почело и питати, ако се велимъ употребѣ. Ситимъ штаемо преварѣченъ на братскія светіе молитви и всамъ

Прѣшвещенства вашего

Милии брат и всехъ благожелатель сердни

Мовсей Петрович с. р.

с белиград 1724. Декемвриа 30.

Кад је митрополит Вићентије дочуо, шта је наумила да ради банатска администрація у погледу последица умрлога вршачког (себишког) владике Мојсија Станојевића; отправио је митрополиту Мојсију следеће до сад не штампано писмо.

Прѣшвещеннейши господине господине Митрополите.

Како смо разгмели ови прошадни днєви, да своимъ начиномъ свитла администрація баната темишварскога по прѣставленію частно почившаго епископа вршачкога и себишкога Мојсея Станоевича на кого место потребе да се наследникъ постави, кои е изгдсанъ и такове части достоинъ, зактева да прико себе ѣговъ цесарю краљвскомъ величествъ и славномъ дворъ такового ново избраного епископа ради свое прѣзентаціе чинє давати, какоти да бѣде ѣговашего братства нареченъ кандидатъ, те ако би то тако било, да знате ваше б. да то прѣко противно нареѣенномъ нашемъ старомъ обичаю и правици нашої црковной, за что е архиепископско и црковно то дело да за таковъ епископскъ честь и степень искдсанъ

и достоинъ по заслуженію першонъ избираи архиепископъ своимъ именовъ ѣговымъ цесарю краљвскомъ величествію понизнейше прѣзенту како е и досадъ обичай био, и како е ѣго сокопоменсто величаство крѣпостію своимъ достивейшими издатимъ привилегіями с ѣго цесарю краљвскомъ своимъ слово милостиво рекло насъ и народа нашего с законъ и стобичаю нашемъ подишно обдржавати (ово је доцније од архиепископа одузето, и пренесено синод). за то ако бисте се ваше братство снѣщали, ми поредъ привилегіа нашихъ драги и по едавъ начинъ на преюдицію нашихъ нашихъ томъ непрестаемо, по вѣлмѣтищалѣмо, и о томъ ѣпишите намъ, да се за врѣмена на горнихъ потребнихъ индѣи вліати и за свое правице провиѣати. Ситимъ порѣшюћисе штаемо

вашего прѣшвещенства

обоихъ благи зактевате

дато с Карловици ѣктовриа кѣ (25.) 17

Вићентије Попович

архиепископъ сръбски

съ шталимъ клеромъ и народомъ

Ну, митрополит Мојсије, не само да је поменутог закључка односно предлога војеведа и дворске коморе, имао борбе око својихъ и народнихъ права, у Србији и Банатземаљскимъ владама; него је он имао с ѣгопре тога, као што се може видети из наведенихъ приложима ѣговихъ писема. А он је и ѣнѣма и доцније, — упросто може се рећи, цело време свога митрополисања провео у с државнимъ аустријскимъ властима, које су тале то на митрополитско-епископска права на народна.

У карловачкој митрополитско-народнохиви, у екзхибитномъ протоколу под бр. 99 се, да се епископат и старешие народни Маја 1725. обратво с молбом, на што је митрополит Вићентије пристао, да му се због трајне болести, и ради отиравања цркви и народнихъ послова, постави Мојсије за администратора.

Митрополит карловачки Вићентије Поповић, мучен телесном болешћу, и душевним напором, бреш се и бранећи своја и народна права са господствујућима“ у Бечу, а не мање и са ко- андујућим генералима и осталом епнијом го- дом, испусти 23. Октобра 1725. године своју њеничку душу, и буде као што рекох 28. или 1. Октобра сахрањен, и то у манастиру Кру- едау, у гробница владике Максима, основаоца тог манастира.

У то време, кад би умро митрополит—ар- њепископ, искунио би се на сахрану његову епископат, клир и народ, те би том приликом абрали посланике да иду и Беч, да моле за жање сабора народног, ради избора новог ми- ополита—архијепископа, саставили и потписали и нужну пуномоћ, а подједно давали им и нуж- трошка за њихов пут у Беч, и за „напој- ду“ „господствујућима“, без које се тада није огао ни „маћи“.

Тако исто и приликом сахране митрополита Вићентија, саставише молбу на цара и потписаше у којој молише, да се за администратора по- ти Мојсије, а подједно изабраше три народна ианика за Беч, давши им што је нужно било, ести предадоше 1. Јануара 1726. цару молбу дозволу избора новог митрополита—архије- копа.

Истог дана изиђе највише решење дворског оног савета, упућено на српски клир и народ, ом је објављено било, да је цар допустио др- ње народног сабора ради избора новог митро- нта—архијепископа, и за комесара царског о именован фелдмаршал-лајтнант и заповедник њки, гроф Јосиф Одвие.

Као што је свагда аустријска влада у по- ним приликама чинила — а што чини и дан- ис и угарска —, у тајном упуству комесаро- било му је назначено, како се има на сабору еати. Између осталог било му је у њему на- чено, да пошто се чује, да сабор мисли да а за митрополита београдског митрополита ја Петровића, те да се тако сједине обе олије; то да има свим силама настојати оме, да то не буде, а ако баш не би никако

могао у томе успети, да има такав закључак про- сто узети на знање, и јавити резултат избора дворском војеном савету, и од њега очекивати даље решење.

Дочим је Србима из Србије и Баната, 1722. забрањено било да дођу на сабор, па овај сабор 1726. дошло их је из Баната 20, а из Србије 12, и комесар Одвие, није протестовао против њиховог доласка, што даје уз цело остало његово држање на сабору, сумњу, да је он од митро- полита Мојсија морао бити што би рекао покојни Вићентије „подмазан“, као што је рекао за Ка- ланека у једном своме писму.

7. Фебруара комесар отвори сабор, и у своме поздравном говору изрази жељу, да би добро било, да сабор изабере три кандидата, па да од њих цар једног именује. Сабор на то не хтеде при- стати, и поред свега извијања, претње и молења, сабор не хтеде на тај његов предлог никако при- стати, тврдећи да по привилегијама припада Ср- бима изабрати себи архијепископа, и да у њима нема спомена о тројној кандидацији. Напослетку комесар тобоже у име заслуга српског народа, по датој му дозволи допустити, и то као што рече, само за тада, да сабор бира само једног канди- дата, уз напомену, да се његов предлог и до- звола заведе у записник, за равнање за у будуће, па што сабор, мислећи: допустити ти нама само за сада, да ми бирамо једног кандидата, а за будуће не брини се, и пристаје.

Приступивши сабор избору, једногласно иза- бере београдског митрополита Мојсија Петровића, за архијепископа српског народа живећег под влашћу царевом.

Комесар је настојао свим силама — за своје оправдање у Бечу (из прилога под LX. који се овде први пут штампан, види се, да му је Мој- сије дао 300 дуката) — око посланика, да од- врати сабор од тог избора, говорећи им како Мојсије и као митрополит Србије и Баната има доста посла, те их позове, да још једном призову у помоћ св. духа, па да поново приступе саве- товању о избору новог архијепископа.

Сабор пристаје и на то: стари владика кру- шедолски Никанор Мелентијевић, чита молитву

за призив св. духа, те за тим поново једногласно изабере Мојсија за архијепископа српског, и Никанор у орнату, а за њим сви посланици, приступивши комесару, рекоше му „да је Мојсије без сумње изабрат божијим падахнућем“.

Комесар за тим позове сва три staleжа, т. ј. свештенички, световни и војени, да се посенце изјасне, кога желе за архијепископа; те сва три једногласно се изјаснише, да желе Мојсија, а за тим и у сабору поново то изјавише.

Видећи комесар да не може сабор одвратити од Мојсија, јави избор у смислу свога тајног упуства, у Беч, одакле добије за одговор, да Мојсија инсталира само за карловачког архијепископа, и Мојсије буде свечано инсталисан 27. Фебруара (10. Марта) за архијепископа и митрополита карловачког.

Из овог се јасно види, да не стоји тврдња Е. Голубинскова, речена у „Краткіј очеркъ Исторіи Православнихъ церквей болгарской, сербской и румынской“, Москва 1871., стр. 617., да је Мојсије изабрат за карловачког митрополита 6. Марта 1727. године.

Комесар је у цркви по обављеној инсталацији објавио клиру и народу, да је Мојсије инсталисан само за карловачког митрополита и архијепископа, и по обављеној инсталацији, сабор сачини молбу на цара, у којој је молио, да се обе митрополије у смислу привилегија споје, и да се Мојсије за обе потврди, те на послетку цар реши 27. Јануара (8. Фебруара) 1727.: да до даљег царског решења, има Мојсије управљати и у београдској митрополији.

23. Фебруара (6. Марта) 1727. буде Мојсије потврђен од дворског војеног савета и дворске коморе и за карловачког митрополита; 1. Априла 1727. цар Карло VI. изда му конфирмациону диплому и рескрипт, којим му се уступа на администрацију Србија, тамишки Банат и мала Влашка, а 13. (24.) Маја 1728. потврди га цар Карло VI. и преко угарске дворске канцеларије за карловачког митрополита.

Мојсије пак и српски народ, није се обзирао на така решења, него је држао — што је у ствари и било — да су обе митрополије сједињене у

једну, и од то доба потписивао се Мојсије: „сеј милостию божією православни Архієпископ и митрополитъ Бєлїградскїи и всего нарицаннаго стїанскаго шодѣ властію прѣсветлаго римскаго цѣсара“.

Мојсије се није хтео називати и карловачким митрополитом с тога „што ако бисмо — што рече у своме писму од 15. Новембра 1727. Будимцима — обадве Архієпископије зва именовали, естъ мислити, да може паки по несповести разделитисја и бити два архієпископа“ (Гласник II. од књига IV. стр. 22.).

23. Марта (3. Априла) 1728. дворски савет, известно је Мојсија да му је цар Карло VI. одредио у име десетка од Србије, годиншње форивата.

9. (20.) Фебруара 1729. дворска комора вила је Мојсију, да му је цар Карло VI. Јануара 1729. одредио у име еквивалент годишње 3000 фор., а поједино и уживање, Борова и Белог Брда, но да за њих годишње плаћа ерару 1300 фор.

26. Маја и. г. Мојсије молио је, да њему бесплатно уступи на уживање помена места, као што су их пређашњи митрополије уживали; а кад то није могао постићи, 6. Јуна 1729. поднео је протест и ограду, да бар његови наследници не плаћају за њих оних 1300 фор. (Архива у Карловцима).

Како је по пожаревачком миру и тако због „мала Влашка“ припала Аустрији, то су и у њој православни Румуни некада, да се њих установи „румунска митрополија“, што Аустрија није хтела да даде, те после многогодишњег преговора Октобра 1726. односно 1. Априла 1727. буде архијепископу Мојсију уступљива власт и над „малом Влашком“, са правом предложена му три кандидата од румунског народа (у ком су учествовали калуђери, свештство и народ — бојери —) једног прене цару за римничког владiku.

Из напред реченог видели смо, да цар Карло VI. није смео да потврди онај предлог тачака пододборских од 1724. у погледу решења српских привилегија; а кад су се

чне околности промениле, он је 19. (30.) Септембра 1726. издао решење: да пошто се за сада (ако би добро било) из многих узрока не може Србе издати општа наредба, то се међутим предложени предлози за Србију и Банат до доцне наредбе, имају званично објавити као отпис (екскрипт), који се има сматрати као изјасњење пре датих Србима привилегија.

1. (12.) Априла 1727. изиђе царски отпис (екскрипт), у ком буду поменутих 9 тачака намени као наредба (declaratoria), којој се сваки Србину и Банату мора покоравати.

Исти се отпис достави и архијепископу Мојсију, који га српском народу обнародује.

Сазнавши српски народ за његов садржај, њиме огњем живим, и 7. Јуна састану се у Карловцима владика бачки Софроније Томашевић и његовски Доситије Николаћ; архимандрит крушевски Атанасије Величков и протопоп карловачки Живан Црногорац; обрканитани Живан Митић потијски, Васа Николић подунавски, Вук Раковић од Црне баре; бирови Гаврило Рашић београдски и Станко Милошевић горњокарловачки; обркнузови Марко смедеревски и Јован пожаревачки; кнез ирински Петар Славковић и Михајло Црнојевић (снахија), те сачинили и потписаше у име своје и свију манастира, протопопа и свештеника, свих крајина, диштрикта и парохија, и отправише архијепископу Мојсију оставку, која се налази у 123. књ. „Летописа“, у поменутом Швикеровом чланку.

Из исте се види, да су наши стари били до друкчији детићи од давањњих наших „либерала и радикала“, у бранењу својих и народних права; јер они не само да у њој очиташе владци архијепископу Мојсију, што је поменуту наредбу (деклараторију) примио, рекавши му у њој и ово, да га нису „изабрали себѣ с тог име архиепископа и митрополита васехъ народнаго: оваке декрете примате и с народѣ пошилите“; већ видевши да је исти нитетан њиховим народним правима, не хтедохе га примити и послати га натраг, рекавши му: „ѡах знате ѡнима чините“, и да у будуће „нерадосне постоје“; а да се против њихових народних правила и

превелегија (биле) непримате нити с народѣ пошилите, нити их собомѣ донесете, ако и бѣдете примити или ѡгођѣ ново предложити ѡбѣи единому литерѣ противно било нашоѣ народноѣ превелегиѣ мѣх вашем преосвещенствѣ такожде васѣх обще завещавамо сѣхъ протиѡчалаѡмъ народном да свѣх хоѣемо противни бити намѣ и ни повданѣ начинѣ небѣдемо васѣ с народ за своѣа црковнаго поглавара примити“.

Кад је у првој седници народног сабора од 21. Маја 1730. прочитан царски отпис, којим је народу изражено негодовање, те кад се сабор заједно, чиме је то заслужио, на што Мојсије одговори: „а неће ли можда бити, да је негодовање у Њ. В. изазвано било писмом, што га је сав народ послао архијепископу због царске наредбе, која је опремљена народу из Беча у Сегедин; а зна се — рече — да је у споменутом писму захтеван одговор, и то непристојним и укорним речима“.

На захтев сабора прочита се исто писмо, и по прочитању, комесар рече, како је „народ у њему сметнуо с ума оно поштовање, које је г. архијепископу као глави цркве дужан одавати“; те уједно је „опоменуо народ, да се у напредак клони оваких нападања, иначе ће изгубити превисоку царску милост“.

Народ на то одговори: „да је он тада г. архијепископу због поменуте царске наредбе, која иде у поточ народним привилегијама, изјавио своје неповерење, уништујући то у грех њему као своје пуномоћнику, заступнику и бриговођи, тим пре, што се народ није могао никад ни посумњати, да се Њ. В. не би стално и пенарушиво држало привилегија, што их је премилостиво даровало народу. Народ је због те своје погрешке — ако је збиља погрешка — молио већ једном г. архијепископа за опроштење; а ако му то није доста, готов је, да му се и по други пут за то моли ево овде у сабору“.

Мојсије је на то одговорио: „да је он задовољан с оном једном молбом. Уз то је навео, како народ треба да расуди, да се и он исто тако заклео верношћу цару као и народу, и да је архијепископ овде као неки мост и посредник

међу народом; па као што и само св. писмо вели, да нико не може два господара служити, тако да се и он мора поштити, како да ни једну страну не увреди, но да буде прав обема^а.

Камо нам наше лене среће, да су сви потоњи архијепископи сматрали себе за *цумомоћнике, заступнике и бриговође народне*; а народни сабори да су их сматрали за *мост и посреднике* између двора и народа, друкчије би данас стајали!

Доцније те исте године (1727.) по свој прилици у Карловцима, држаше скуп 8 владика, 2 архимандрита, 11 игумана, 12 протопопа, преко 70 обрнезова, кнезова, обркапитана, капитана и грађана из Србије, Баната и Угарске, те на њему саставише, потписах и отпратише опширну преставку цару, у којој опширно и темељно бранише народне привилегије и побијаше сваку тачку деклараторије од 1. (12.) Априла 1727., те га умолише, да их остави и на даље у уживању својих привилегија.

Иста преставка наштампана је у 124. књ. „Летописа“.

После отпављене преставке цару, архијепископ Мојсије, ком се не може пребацити, да је у злој намери обнародовао поменућу деклараторију, и који и ако није потписан на отпављеној цару преставци, за извесно је она његовим одобрењем и суделовањем донесена; отиде и сам у Беч, да и он од своје стране поткрене искање и молбу народну, где се Маја идуће 1728. много и дуго саветовало о побијању навода у реченој преставци против деклараторије од 1727., и на послетку дворски војени савет и дворска комора поднесу цару предлог, како да се поново растумаче српске привилегије.

Архијепископ Мојсије, бавећи се скоро две године у Бечу, наваљивао је да се једном реши народно искање и молба; нашто Јануара 1729. изиђе нова деклараторија, у којој се поново растумачише српске привилегије.

Како се и у тој, оне скоро онако исто протумачише, као и у оној од 1727., архијепископ Мојсије, видећи то, по оној народној пословици: „жежен, кашу лади“, дошавши кући из Беча, те кад је главнокомандујући генерал у Србији хер-

цог Александар од Виртенберга и београдска администрација позвала Мојсија и народне старшине из Србије, да им се јавно обзнани царска деклараторија, они одговорише: да они с тога, што привилегије гласе на сав српски народ, а они су тек честица народа, поменућу деклараторију нит могу примити, нит не примити пре, него што се са осталим народом на народном сабору не договоре, те их за то умолише, да им се допусти држање народног сабора.

Како пак херцог Виртенбершки и београдска администрација, а ни дворски војени савет и дворска комора, не хтедохе допустити држање народног сабора; то Мојсије отиде и опет у Беч, да ради и моли за дозволу ради држања народног сабора, и после дужег свог бављења у Бечу и мољакања, допусте на послетку и ако не од добре воље, него више нагоњени спољашњим политичким околностима, да се држи народни сабор, који је 21. Маја 1730. отворен у Београду, и свега држао 7 седмица, на ком је за царског комесара био одређен потпуковник Ед. од Геслани.

Рад истог сабора саопштио је покојни Ђорђе Рајковић у 113. књ. „Летописа“, а Гаврило Витковић у IV. књизи „Споменика из будимског и пештанског архива“ под бр. 15., из којег се види, да је сабор саставио молбеницу на цара, у којој одговарајући и побијајући деклараторију од Јануара 1729., молио га је, да он стално храни дотадашње привилегије и слобонтине, српским народом свемилостиво управља, којој молбеници придодан беше и одговор народни од 1727. на деклараторију од 1. (12.) Априла 1727., којег је дао и на латински језик превести.

Сабор подједно одреди, да исту молбеницу однесе у Беч архијепископ Мојсије, а пошто дотле беше обичај, да архијепископи нису никад сами одлазили у Беч, него је увек с њима и неколико народних посланика одлазило; то је сабор молио, да се то и на даље остави и закључи, да се уз Мојсија пошаљу: један обркапитан из Славоније, по један капитан из потијске поморинске и србијанске крајине, а тако исто и по један од народних људи (не војника) из Угарске, Славоније, Хрватске, Србије и тамиског Е-

та, који ће закључке и молбе саборске, цару подложити, а дозволу за то, закључи молбеницом искати.

Архијепископ Мојсије, и ако је у то време већ болешљив; то је ипак по жељи сабора, однео у Беч саборску молбу, те и не доживевши на њу одговора, умре у Београду 27. јула 1730. године.

За чудо, о сабору народном од 1730. нема спомена у „Aktenmässige Darstellung der Verhältnisse der gr. u. u. Hierarchie in Oesterreich, von der illirischen National-Congresse und Verhandlungs-Synoden“, Беч 1860.; а тако исто нема њему спомена ни у чланцима Ђуре Вукићевића „Летопису“ „Народни конгреси овоостраних Срба“, књ. 104—107.

Из овог причања, основаног на архивским писмима, види се како је велики пријатељ свога народа био митрополит—архијепископ Мојсије стровић, и какве је борбе и муке имао за време свог митрополисања бранећи своја и народна права, прво с турском, а доцније са аустријском владом. С овом последњом имао је он веће борбе и муке, него што је имао с турском. Зато се може рећи, да је био народни пуномоћник, заступник и бриговац.

За Мојсијевог митрополисања, уз остале муке главе, имала је Аустрија и свога принца Евгенија Савојског, не само знаменитог војсковођу, него и дипломату, а „исти беше пун неповерења у верност и оданост и постојаност српског народа, те потчињене заповеднике саветоваше, да „Рацима“ смотрено поступају, те да их на благочовечан(!) начин у сталној оданости и служби јавној и даље задрже, а у исто доба опомиње их на озбиљну пажњу и строгост чим дођу, да они „сумњиво говоре“, или укажу на поновност побуњеницима (мађарским)“ (I. с. стр. односно 39.).

Ну, и Мојсије не беше каква мула и мекућ, него детић, који је поред природног дара, имао добро „пећеску школу“, те је за то и био стављен да одоле свим навалама и наспртајима аустријске круне и ситне госпде, који својом политиком дотде дотераше, да је Аустрија бео-

градским миром од 7. (18.) Септембра 1739., морала напустити и изићи из Србије.

Да су аустријски власници друкчију политику терали са српским народом у Србији, и друкчије са српским народом поступали; — питање је велико, да ли би дошло до онако срамног по Аустрију мира од 1739. године.

Али ко ће као Бог. Ко је у стању да испита његове умишљаје и наредбе!

Митрополит Вићентије Јовановић, последник Мојсијев († 6. Јуна 1737.), видећи каква се безакоња и насиља од немачке војске чине српском народу, претсказао је, „да царска војска за извесно мора пропасти“.

Исти је митрополит руској царици Ани поднео мемоар, у ком јој је преставио жалосно и бесносно стање српског народа у Србији, под управом аустријском.

Од истог мемоара, сачуван је овај извод: „Каква су чуда и поборе починили аустријски генерали Валис и Најперт и остали генерали, заповедници, па и сами војници, то није у стању човечији језик испричати, и то како по кућама, и осталим имањима, тако исто и по црквама, шта више нису остављали на миру ни саме мртваце, него су их ископавали из гробова, и с њих скидали, што су од вредности нашли. У верским стварима здраво су нам сметали, а што је најважније, нисмо се могли на та чуда и безакоња жалити, јер нас не пушташе цару. Немачки министри нису хтели подносити цару наше тужбе и тегобе, јер и они имадоше удела од уљачканог плена из Србије.“

„Ми смо се здраво у својој нади и очекивању преварили, јер не видимо ништа да се ради корисно за наш народ и отаџбину. У место очекивање заштите, нисмо ништа друго видели и дочекали, него на небо вапијући грех, ког су од реда сви чинили. Где су нам поробљене цркве и манастири? Где је наше имање из опустошених села? Ми смо просто плен и изложени кићењу немачког народа. Што од нас отму и украду, односе у своју земљу, и још уз то на потсмех нашег стрпљења, усуђују се тужакати се хришћанском свету, како ми допуштамо, да гладује

послата нам ради нашег ослобођења царска војска!, дочим се она већином забавља тиме, да тера нашу марву са свим слободно, као да ју је на јавној отимачини отела. Шта јој треба, и за што би требала да плати 16—20 талира, то они узму и отму, и наши људи морају од њих отето да прекупују за 4—5 талира, и то се тако ради по 2—3 пута, те на послетку и по три пут откупљивану марву, отерају у туђе земље, при чему царска војска има и штету и умањује се, јер већина војника са отетом марвом утекне, и још наши спромашни људи морају да им терају у даљне крајеве отету марву. Уз то се киње и муче наши сиромашни земљоделци, измишљавају се до сад не чувени начини за њихово мучење, отима им се имање, обесчашћују им се девојке, слајују жене, и друга безделија чине.“

„Ни један град, ни једна варош, ни једно село, шта више ни једна црква, није од њих сигурна; домаћин се истерује из куће, а његово место заузима гост. То је помоћ и помагање оних, који треба да нам помогну!“

„За то на све стране ништа друго и не видимо, него како нам се отаџбина претвара у пенео и развалине. Па треба ли се чудити, што сви јасно и гласно вичемо и оптужујемо: немачка нам је војска као што и треба дошла у помоћ против Турака, да нам они ништа не отму, а она сама узима, ара, кварн и једе. Нема више ништа за отимање, и ми морамо умрети од глади; нема нам више шта одузети; горе нам не може бити, но што нам је сада.“

„Пошто сам све истинито најнокорније испричао, велим пре свега, да царска војска за извесно мора пропасти, ако се друга уредба не учини, и њу не може ништа друго толико ослабити и упропастити, као досадашња неваљала, неуредна и богомрска управа.“ („Гласник“ књ. 73, стр. 329.)

Овај је одломак штампан у „Гласнику“ на немачком језику. Вредно би било поменути Вићентијев мемоар у Русији, а можда би се и у Бечу могао изнаћи, и обелоданити га, јер би из њега за извесно много што-шта дознали о аустријској управи у Србији од 1718—1737, године,

т. ј. од улаза Аустријанаца у Србију до Вићентијеве.

Кад је аустријска војска у Србији онаква чуда и поборе и за време митрополита Вићентијевог (1731—1737.); можемо себи ставити, шта је тек морала радити за врем трополисања Мојсијевог.

А и „господствујући“ задавали су М велике бриге и невоље, што се види и из овог писма, писатог у Бечу 13. Фебруара Будимцима, у ком одговарајући на њихову и жалење, да пештанска магистратска хоће да ударе порез и на свештенике и црквено имање, рече и ово: „— А и осећам не мало по васе дни, свакима неправедним витатима и досажденима и противитицама, влени смо и оскорбљени.“ (Гласник II. од III. стр. 304.).

Ето, какав је био митрополит Мојсијевић, пилац црквено-народно-политичких права и лица свога народа.

А какав је он био усталац и на црквеном просветном пољу, може се видети из следећег причања.

Мојсије, чим је дапуо мало душом од ског ропства, видећи с једне стране у каквом запустеном стању налази његово свештеноство, какво је римокатоличко, које је нагрнуло Србију за Аустријанцима, настојао је на то да дође до икола.

Видели смо, с каквим се он писмом обратио руском цару Петру Великом, и како све молио у њему. Петар му је 1724. одговорио молбу, и послао му 400 букварова и 100 венских граматика. Уз то је послао у Србију учитеља славенског и латинског језика Матвеја Суварова, синодског преводчика.

Послати букварови били су они, што написао познати новгородски архијевископ Феофан Прокоповић 1720. по налогу Петра Велика, а граматике Мелентија Смотрицкога, што је написао у Москви 1721.

Послати букварови брзо су се раширили, те је Мојсије за свога живота дао у да

ти буквар прештампавати, и то 1726. и 1727. Римнику у малој Влашкој.

У Римнику је 1705. основао романско-славенску штампарију, православни римнички вла-ка Антим Иверинулу, дочим је у Аустрији тек 70. у Бечу установљена прва српско-славенска штампарија. Истина, за Мојсијево доба постојала славенска штампарија у Тринави, у горњој сарској, но иста је била установљена за уни-те. С тога Мојсије није ни хтео у њојзи пре-тампати речени буквар, него у православној штампарији у Римнику, где је коректуру његову дао игуман манастира Говорског Стефан, по-њи владика римнички.

У оном буквару од 1726., с једне је стране текст руско-славенски, а с друге романски; дочим у оном 1727. текст наведен само руско-сла-венски.

Што је у првом издању (1726.) текст на-ден и на романском језику, то је Мојсије учи-о с тога, што је у то време под његову власт падао и тамнишки Банат, у ком је било доста мана, и мала Влашка.

Први сам буквар описао ја у „Јавору“ за 87. стр. 758., а други г. Стојан Новаковић у „Гласнику“ књ. XLVI.

Исти буквар више је као неки велики ка-хизис или мала догматика, у ком је само не-лико листи правог буквара, а иначе је опширно тумачено у њему: оче наш, богородице дјево, синују, 10 заповести божијих и блаженства.

Исти је буквар допринео доста к томе, да у српском народу почело губити србуљско писање и читање, а увлачити руско-црквено-славенско. Као што се види из писама митропо-лита Вићентија Поповића и Мојсија Петровића (1715—1730.), они су још по србуљски писали; дочим Мојсијев последник митрополит Вићентије Јовановић (1731—1737.) већ није писао по ср-буљски, као што се може видети и из његових сама, што су штампана у „Будимским споме-цима“ од Гаврила Витковића, а и по повре-ним стручним листовима.

Мојсијев наследио архиепископ Вићентије Стефа-новић (1721.), потоњи митрополит београдски

(1752.), већ је у то време у велико славенизи-рао, као што се види из записа његовог, односно поправљања записа рашкога митрополита, пото-њег патријарха Арсенија IV. Јовановића Шака-бенте од 1721., на Киријановом рукопису у Врдику—Раваници.

За исто поправљање рекао је Бура Даничић ово: „У горњем запису митрополита а потоњег патријарха Арсенија, знатио је још што се са свим добро познаје, како је Србизме дотеривао према словенским књигама из Русије, исти архи-ђакон Вићентије“ („Гласник“ IX. стр. 247.).

У истом „Гласнику“ је описао Даничић „Александров рукопис“, писат духовником Алек-сандром 1736., у ком је такође језик србуљски, као што се из наведених примера увидети може.

У београдској митрополији од 1731., одно-сно у карловачкој од 1739., почело се по мало престајати — званично — писати по србуљски.

Митрополит Мојсије видећи с једне стране, како је с трошком скопчано штампање књига у Римнику, а и иначе како је то врло неудесно, а с друге стране знајући важност српске шам-парије, као и то, да је патријар Арсеније III. у два пута подносио цару Леополду молбу, да му допусти да може установити српску штампарију, и да је и митрополит Нсанја Баковић то исто искао; и сам се обраћао с молбом „господству-јућима“, да му допусте установити српску шам-парију.

Не добивши од њих дозволе, обрати се при крају 1729. или у почетку 1730. с молбом двор-ском војеном савету, да му се дозволи, да може у Београду о своме трошку установити српску штампарију, ради штампања црквених и школ-ских књига.

Иста је молба писата на немачком језику, и наштампана од покојног Борђа Рајковића у „Летопису“ књ. 117. стр. 124. На њу је 6. Марта 1730. Мојсије добио за одговор: да пошто већ постоји у Тринави славенска штампарија, то да је излишно установљавати нову у Београду. Ако му — рече се у њему — шта устреба штампати, нека у њојзи штампа.

Знајући Мојсије каква је она штампарија у Тринаи, због чега као што видесмо и није хтео у њојзи штампати 1726. и 1727. поменуће брукварове, обрати се српском народном сабору државном 1730. у Београду, између осталих питања под тач. 7.) и за штампарију, на што је сабор закључио: „Иакоже когѣждо хѣдожество неможе показати се безъ потребнихъ емѣ прѣдѣя, тако ниже вѣченіе безъ типографіи монѣтно естъ бити, и шт сего не малѣю нѣждѣ имевѣмъ, и аште би цесареко вел. милостивне изволѣі сіе народѣ нашемѣ даровати, еже бити типографіи, за нѣждивеніе трошка на 3. пѣнѣтъ присѣлаіетъ се“. („Летописе“, кн. 113. стр. 305.).

Од то доба прошло је пак равно 130 година, док није у седишту карловачке митрополије — у Карловцима —, својим повцем српски патријар Јосиф Рајачић установио „митрополитско-гимназијску штампарију“ 1858., која је после неколико годишњег битисања са свим пропала, да јој се не зна ни трага ни гласа!

Данас постојећа штампарија у Карловцима, није ни народна а ни митрополитска, него манастирска, управо „грѣтенико-беочинска“, установљена ил боље рећи купљена, не ради праве потребе црквено-народне, него — што рекао један родољубиви српски штампар — „више за рачун туђе славе, хвале и уживања“.

На напред наведеног писма Мојсијевог од 1721., писатог руском цару Петру Великом, види се, да је у њему молио га, да му пошаље и учитеља за славенски и латински језик, услед чега је 1726. Рус Максим Суваров дошао у Карловце, и установио славенско-латинску школу.

За што је пак Мојсије то молио и желео имати из Русије, и учитеља славенско-латинског језика, види се из његовог тестаменту од 26. Јула 1730. (види Прилоги бр. LVI.), у ком је рекао: „Такоже же и за ради школи, о нейже много гитаніе приложникомъ, донелиже приобрѣтохомъ учитеља, и по малу начахомъ исправлятися во извѣнѣ нашомъ славенскомъ, яко познати намъ прѣтъ таковомъ ученіе, силу чтомыхъ отъ насъ славенскѣ божіихъ, и црковнихъ учителей, и не малое нѣждивеніе сотворихомъ, да будеть на славу

божію и похвалу нашу в' родѣ и родѣ. Суди намъ всѣмъ не учителимъ, да неопанаемъ вѣнѣхъ, и да исправимся чрезъ ученіе пути сподію. Видите сами, іако безъ ученія мнози языки порабошени есми, по глаголаному: мнози обладають неискусными, начеже ученіе свѣтъ души и тѣлу естъ, и возмogaеть въ крѣпости да. Нѣдѣи же укоріши и поругашася оубойтеся таковѣмъ Бога, да не когда прогнѣи Господѣ, и погибнете отъ пути праведнаго, да дете совершенно поправни и обладани всѣми языкоже и есте, всѣхъ за ненависть и невозможность Господняго ученія“.

И ако се из наведеног писма Мојсијевог 1721., писатог руском цару Петру Великом, види, да га је молио и за једног грчког учитеља, питање је, како исто Мојсијево писмо није дошло у целости, није ли он у њему и за једног молио, или да није усмено рекао своме пријатељу Владуу Малајеску, да моли цара и за једног грчког учитеља, јер иначе не знам, од куда би се рекло у поменутом указу Петровом од Јуна 1724.: „а для обученія единногредскѣмъ языку, учители некатъ въ Сербіи, и давати и учитељу и оному Суварову повсягодно, по рубленѣмъ челоу“.

Из записа Мојсијевиц (види Прилоги LV.) види се, да је Мојсије у Београду још 1722., а без сумње и доцније, држао грчког учитеља Герасима, који је по белешкама Партенона Павловића, владике посвећена, о ком ће бити говора, постао доцније негде у Турској грчког владика („Гласник“ 72. стр. 182.).

За што је пак Мојсије установио у Београду грчку школу, може се видети из поменутог писма о тестаменту, у ком је рекао: „Равно тако и за греческую школу, екоже ми отъ многихъ лѣтъ вѣнѣко монѣтно прѣдснабѣдѣнъ естъ въ Бѣлградѣ, из коей аште не фѣлософскѣ ученіе постигли, то црковное еже наипаче подобаеть имѣти, понеже не точію во ученіи, но и въ комъ, потребанъ намъ естъ православнимъ іакоже и тој, но излишне в' нашей цркви како во иже, тако и в' пѣтію и во всякихъ разумѣнѣхъ црковныхъ“.

Од смрти Мојсијеве требало се навршити авио 145 година, док је епископат карловачке митрополије увидео, да је пуки и потребно, да се и у карловачкој богословији — јединој у целој митрополији —, предаје богословима и грчки језик, који се овамо од 1875/6. и предаје; дочим се у београдској — јединој у целој Србији —, где је због политично-народних околности још пукије знање грчког језика будућим свештеницима, а особито владикама и кандидатима владичанским, он се ни данас не предаје.

Код Бугара пак, скоро сви кандидати владичански и владике, знају и грчки језик, чему мају захвалити ширење њихове народности и у исто српским крајевима по Македонији и Старој Србији.

Истина, митрополит карловачки Стефан Страновић, помињао је још 1821., да се у карловачкој богословији, богословима предаје и грчки језик, а уз њега и јеврејски и халдејски језик, но у недостатку оспособљених учитеља и спремих свештеника, на боља времена одложити морао“, и то је „недостатак“ трајао пуне 54 године.

Као што су Срби старословенски језик према коме посрбљивали; тако су исто они и грчко крвено цјеније посрбљивали. Мојсије видећи разliku између грчког и српског појања у цркви, био је да и у српску цркву уведе боље појање, па је с тога, као што рече архимандрит Јован Рајић у поменутој „Историји Католичизма“: „до-го из св. горе јеромонаха Анатолија, искуснога псалта — певца —, који је завео грчко појање, српско се дотадашње појање укиде, тако да се глас једва где и чује“. (стр. 22.)

И ако је и за време последника Мојсијевог, митрополита Вићентија Јовановића, у Београду постојала уз грчку и славенску школу, и „псалто певчицама“, ипак се „српско цјеније“ још дуго држало и у самој Фрушкој гори, а да и не спомињем у Србији, Босни, Херцеговини, Далмацији Црној гори.

Тако се у „написанію визитације Фрушко-горских манастира“ од 1753. за више калуђера пише: „пояти сербскій можетъ добро“. А у осталим наведеним српским земљама, могло се чути

српско појање све до скоро, а има у њима још и данас српских свештеника, који га нису заборавили. Стари прото Јоко Шнадијер — Црногорац, зна га и данас.

[Вићентије — а не Мојсије је уз поправку црквеног цјенија, као што рече Рајић на поменутом месту: „трудољубиви овај пастир додаде к томе старање, да у својој београдској резиденцији у катедралној цркви има и проповедника слова божја. Ради тога би призван малоруски јеромонах Силесије Залуцки, који је често слово божје сејао у народ и цркву утврђивао“. (стр. 31.)]

Како су се у Мојсијево доба носили српски свештеници и калуђери, и како су изгледали, описао је то лепо архимандрит Рајић на поменутом месту, рекавши: „Јоште тада из турштинске изнесена грубост у оделу свештеничком, ради које су и неверни нашем клиру ругали се и презирали га, побудила је архимандрита — Мојсија — да и тај порок одврати од клира и одело му преустроји. А у тадашњег клира био је обичај растити браде и власи толико, колико је природа коме на то сока давала, ваљда како ће поревновати Назорејем: да жељезо не дође на главу им. Те тако многи су имали косу дугу до паса, и кад би је раширили, покрили би се њом као плаштем. А брадом и брковима уста су им тако зарасла била, да се једва чуо глас кад су говорили. Колико је ту морало позити се при причешћивању свете чаше! А одело им и ако је било дуго и прилично свештенству, али спреда отворено, по томе при ходу, или другим случајем кад би се раширило, показало би се доље бело одело, као кошуља и гаће, а у многих и димлије видиле су се. Обућа им је обична била опанци, чизме и папуче, све по турском обичају. А главу су некоји покривали тако званим калнацима, те тако ходили су као пека страшила, на подмех људима другог закопа; управо они су тако ходили, као што сад видимо калуђере и свештенике, који из Турске долазе, чему се сад и сами дивећи се смејемо“. (стр. 22.)

Уредбу о оделу свештеничко-калуђерском, издао је митрополит Мојсије, као што се из екскхибитног протокола архиве карловачке бр. 88.

ex 1724., 2. Децембра 1724., којом је приликом у 57 тачака народу и свештенству обзнано, како народ треба да гради цркве; како треба свештенство да живи, и штолу — наплату — му одредио; како народ треба да подиже школе и у њих децу да шаље, и свештенству и калуђерству прописао одело.

И какво је тада Мојсије прописао свештенству и калуђерству одело; тако је оно скоро исто и данас. Једино, што данас и свештеници носе црне хаљине, дочим су по пропису Мојсијевој они били дужни носити плаве, а калуђери црне, и што тада није било данашњих дејакова и хавелокова.

Иста се наредба Мојсијева не налази данас у поменутој архиви, а налазила се по ексхибиту у оригиналу. И не само да се данас не налази у њој она; него се у њој не налази тако рећи ни један важнији акт, који се односи на доба Мојсијево. Види се, да их је неко покупио; по којем и ради чега, не могах дознати.

Покојни секретар народно-патријаршије Иса Ђирић, говорио ми је једном приликом, да ће да опише Мојсијево и Вићентијево доба, те их је можда он узео себи. Он је можда узео себи исте из архиве, те је све то гдегод забачено, као што су била забачена и два најстарија ексхибитна протокола. Срећа још, што су се бар они нашли.

Ништа ми није тако жао, као што не могах наћи поменути акт Мојсијев. Срећом нашао сам на једном другом месту свештеничку наплату од 1724., која се овде први пут износи под бр. LXI. прилога.

Разлика између старих и новијих карловачких митрополита, може се видети и у овоме.

У „Иштврџиону“ митрополита Вићентија Јовановића, датом арадском владици Псаију Антоновићу 1. Марта 1732. у тачци 4.) рекло се ово: „Писма васа ва дворѣ карловачком обретајште се, како посланичка, тако и мемориале и проча васа од малих до великих, прегледати и на редѣ поставити, и подѣ свои Печатѣ положити, и намѣ перихтовати, и не само за време мое, писма тамо находити се, но и за предцесора моего бившаго васа находити се, под печатѣ

положити, а за која вамѣ отѣ Бетѣ свако онака намѣ послати“. (П. од. Гласника кн. стр. 125.).

Ето, какво је старање имао митрополит Вићентије Јовановић и о народној архиви.

Какво су пак старање о њој имали у новије доба митрополити — патријарси, видети најбоље из тога, што кад се правило оно у двору па потоку у педесетим годинама нису имали толико увиђавности, да архиву ставе у њега из оне влажне собе у старом дворцу, и што је за време Анђелићево и један „Грв“ по њој баратао, а уз њега и познати „Вац“; те није чудо, што је из ње пошло много аката.

Кад се стари двор 1890. рушио, та архива из њега пренета била у једну скровиту приземну собу, окренуту потоку поменица; те како је у њој лежала неке три године дана, није чудо, што су у њој многе папирне ствари ирривали, и што је и од влаге сија аката иструло, да су многе ствари могли откинути од пода, и да су корнама били у поток иструла акта.

У новом пак двору, који трепти од сивог камена, у ком би могао што по реч „цар вати“, у коме има соба и одаја за све владаре; архиву су сместили у мрачне, влажне, земне собе — у подрум — уз кујне, те у њој због влаге иструли и оно нешто златних драгоцених ствари, не треба се ни мало чудити.

Дворски послужитељи називају архиву „књом“, а архивара „господином из подрума“. И истину су рекли. Ако је ништа и грешно, срамота, и грех вапијући на небо; то је то, архива није сачувана, и што је смештено у подруму.

И наши „господствујући“, па ни наша гласила, која знају само своје патроне и тачке записи у небеса уздизати и хвалити, не видју и не дижу свога гласа, да се архива сме пристојне собе.

Треба отићи у јесењи или ветровити у архиву, па видети својим очима, какве одаје, у којима је архива смештена, а

ходније, којима се иде из дворишта у њу, ону собу у којој архивар мора да трује своје здравље; а кад човек све то и остало у двору и око двора — на и саме штале — види, мора доћи до уверења, да Карловци — српски Сион — ваистину и дан данас леже „у Турској“, и то не у европској, него у азијатској.

Пошто дакле за данас не знамо, како је гласила поменута Мојсијева наредба од 2. Децембра 1724., држим да не ћу погрешити, ако кажем, да је у њојзи морало бити говора и о ономе, о чему је митрополит Мојсије говорио у III. седници српског народног сабора од 23. Маја 1730., а ипакме: „5). Г. архијепископ говори о многоштеству, како је исто запређено и божијим и црквеним законима, а уједно и засебном на њ направљеном наредбом од Њ. Ц. Вел., те тако да се свакоме ваља клонити тога преступа, иначе се му се судити за главу. 6). Из Турске амо прешавши свештеници, да се не примају, и да им се свештенодејство не допусти, пре него се пријаве г. архијепископу или његовом заменику, и пре него што буду испитани и одобрени. 7). Г. архијепископ доноси тај закон баш у присуству ц. комесара, и вели да ће ставити свој највећанији протест против оних, који тај закон буду преступили. 8). Исто тако протестује против отпичара и оних људи, који се потајно и без знања свога духовног пастира, или у Турској венчавају; уједно заповеда да се брачници имају напут навести. 9). Да се на гробове не меће други знак, већ само крст. 10). Јавно је прочитана црквена наредба, коју је г. архијепископ пре три године сачинио и народу за будући пример издао, а народ је тада не примио. Г. архијепископ сад пита: има ли ко какве примедбе чинити? Ако пак и народ — као што он не сумња — пронађе, да се споменута наредба слаже и са божијим и црквеним законима, то он заште, да се сваки по њојзи влада, — на што је једногласце речена наредба без икакве примедбе одобри и прими. У наредби тој говори се:

„1). У погледу венчања са свима околностима и предметима, на које ваља мотрити; из-

међу осталог поглавито се узима обзир на исповест и причешћивање брачника.“

„2). За оне, који из стидљивости само ноћу могу просити, да свештенство пре свега нареди, како ће се побрипути за сиротињу, што проси од куће до куће, и да настоји изградити јој милостињу.“

„3). Да нико не сме сам правити последњег завештања, по да мора призвати неколико сведока, па и једног свештеника; ни један сведок да не сме мишљењем истрчавати пред другог, да га не сме натерати, по да и световљаци и свештеник оставе ономе, који завештање чини, слободну вољу у свему, нити да га на што приморавају. Ко против чини, да буде кажњен.“

„4). Даће да се са свим укину, а у место њих, да се подели сиромасима, и да сваки по могућству приложи што на читање литургије. Напоследку је г. архијепископ дозволио даћу, а тако, да на њој не буде ништа осим чорбе и једног јединог јела, и да нико не сме понети више од три чаше вина.“

„5). Опадачи вере, поста, крета, као и они, који се не исповедају и не причешћују, — да имају доћи у затвор. Они пак, који би се усудили затвор кварити, да се рад даљег каштиговања предаду грађанској власти.“

„6). Оцеви и газде, под претњом тешке одговорности и казни, да су дужни своје синове и кћери (која до јако нису имали приступа у цркву), слуге, слушкиње и осталу чељад, недељом и празником на божју службу шиљати. Ко би се пак у цркви разговарао, да буде такође кажњен; људи пак и жене по првашњем обичају, да се не љубе у цркви.“

„7). Сви они да се строго казне, који светкују петак, и раде у недељу.“

„8). Недељом и празником могу месарнице и бакарнице бити отворене до литургије; остале продавнице да се тек после литургије отварају.“

„9). Да се у дане молитвене не држе зборови у општинским и варошким кућама или у судницама.“

„10). Деца да се не крсте у приватним кућама, већ у црквама; а ни једно дете да не сме дуже од осам дана остати не крштено. Отац или кум, који би ову заповест прекршио, да се строго казни.“ (II. од. „Гласника“, књ. IV. стр. 49.).

У погледу пак пошље свештеничке и калуђерске, биће да је Мојсијева наредба гласила онако исто, као што је гласила 6). тачка „Правила за свештенике“ од последника Мојсијевог, митрополита Вићентија Јовановића, од 3. Марта 1733., која тачка гласи: „Ризы своя вишнія священники и діакони, да имѣть единообразныя плаветны, и долами да сѣть перазрѣзаны воскриліама, сівѣть, скѣти, но такі іакоже началося справляти и носити, во еже невидѣтися кошѣли, такожде капы великія и малыя да сѣть плаветны, и въ церкви и безъ малихъ капъ стояти ѿкровенною главою. И на главѣ вѣнаць пробріати, и около устѣхъ власи постризати, причащенія ради святаго. Лѣпо бо естъ и чешалѣ всякъ в' жєнахъ да имать носити, и всегда улюдеѣ и очиндеѣ да бѣдетѣ.“

На стављена питања Мојсијева српском народном сабору од 1730. под тачком 13.) да и сабор одобрава: „зчиновленіе како смо зже и поставили ради одѣіанія равно посештаго, да никомѣ кошѣліа не зсмотритсја, ни калѣерѣ, ниже свештеникѣ“, — сабор је одговорио: „Оіе зчиновленіе частіоленно естъ и лепотствіеѣ емѣ тако бити во цркви, во соборѣ, во пѣтихъ и во граде; во полском же дѣланіи и ва внутреномѣ домовномѣ, іакоже комѣ прилѣчитсја“. (п. Гласник, стр. 37.).

Из горњег навода види се, да народ наш у први мах није хтео да прими поменути наредбу Мојсијеву; и не само њу, по у опште он је био противан свима новотаријама Мојсијевим, чему се не треба толико ни чудити, кад се помисли, на каквом је ступњу изображења у његово доба стајао не само наш народ, него и само његово свештенство, нарочито оно у Србији.

Због поменутих новотарија Мојсијевих, народ и свештенство, називало је Мојсија „унијатом“.

О овом називу рече архимандрит Рајић у поменутој „Историји Католичизма“ ово: „Такво

мудро и благопотребно дело његово (Мојсијево) окајана ненавист и слепа грубост на зао употреба те овога доброга пастира, назва унијатом и који унију у цркву уводи“. (стр. 23.). А сам Мојсиј у своме тестаменту (Прилози LVI.) рече ово: „Но сего ради еште (аште и не в' лице) многа укѣризни, и поношенія невѣдуштихъ писанія, и свјаштєнихъ и мірскихъ претєрпѣхъ и паречєніхъ варварѣ жестокоєрди и проч. — — — ако вся сія отъ неразумныхъ пренебрегающеся, еште же и поношенія намѣ творяшти, и продержашти на насѣ своихъ, и унизижающе насѣ, и уништи насѣ творяшти и гласяшти, еже наипаче приумножило естъ намѣ бѣдѣниѣ сію — — —“.

Како је пак митрополит Мојсије био и као човек и као архијереј прожман духом хришћанским, није он оне, који су роптали на поменути његове новотарије, гоніо; него се за њих и на крају свога живота молио Богу, рекавши на истом месту: „Богѣ всемілостивнѣ да отпустиѣ имѣ согрѣшенія ихъ, знаю бо добрѣ, яко вся по невѣдѣнію изглаголашася таковая, азѣ же о сѣхъ и не бєжахъ, помышляя на невѣжєство, и не бєжахъ на нѣкихъ утоляя ихъ, всѣмѣ бо в казѣ дому презираю, и проштаю, молюже и таѣхъ мѣ презрѣти, занє совѣсть моя чистая предъ Богомѣ естъ явлена, аште и вѣдома естъ таковыи. — — — но вся сладкѣ претєрпѣвающе, кленуся днесѣ предъ Господомѣ Богомѣ — — — и предъ всѣми вами великими и малими, мужєскимъ и женєскаго пола, яко аште преступнихъ или удалится отъ догматѣ Свѣтѣхъ Матєрє нашея восточєныхъ, соборныхъ, Апостолєскихъ, вєросалѣмскихъ цєрєкѣхъ да буду проклѣтѣ“.

О камо нам среће, да су нам били сви садашњи архијереји, данашњи и да буду будући, прожмани таким духом!

За извинєње, што су сучременици митрополита Мојсија називали унијатом, због поменутих његових новотарија, треба помислити и на то, да је наш народ прешавши из невоље у Угарску, Славонију и Хрватєску, од првог дана свога пролаза, разна гонєња трисє од „господствующихъ“ због своје вере. И знајући то наш народ, сваке новотарије у верским стварима и обичајима божа

а бојазан од верских и обредних новота-
трајала је код нашег народа и доцније, на
овије време. Тако је н. пр. 1748. Августа
вонзабрани митрополит Псаија Антоновић,
ишли владика арадски, морао у својој за-
и на ово се заклети: „— — тишконтъ
церкви восточниѣ православниѣ въ цѣло-
держати, и тѣмъ церковниѣ служби правити
иѣно, при томъ въ таинствѣхъ церковныхъ,
въ послѣдованіи божественныхъ литургиѣ,
въ прочиныхъ службахъ и вѣщеніяхъ, и ни-
и новомышленія рѣчи и церемоніи отнюдъ
ити, аще бы что мнѣ и благолѣпно види-
то безъ собора прочиныхъ Архієреєвъ и клєра
наго согласія не вводити“ („Беседа“ за 1870.
91.).

а издат 1775. године „Катихизис архиман-
Јована Рајића“, рекла је вуковарска оп-
у молби својој на поджупана сремске
ије, да за њих код цара испослуже, да им
такве повине у закон и обичаје не уведе,
„10. Јоштѣ видимо међу нами едну книгу
Катихизисѣ, која в незнамо отъ кога састав-
и да се наша дѣца по варошахъ и оста-
мѣстахъ одъ Нѣова Цесаро-кралѣвскога и
иавческога Величества, а чрезъ нашега Г.
полита подъ именомъ дара раздата, уче, у
Катихизису онаѣ сочинителѣ найпоглавитне
ве, кои нашу вѣру и законъ утврђуе, есте
о, и за ништа не споминѣ. За кое онога
ителѣ илити аѣтора срамота да буде восточ-
ашего благочестія єрусалимске свете цркве
и називати се, и онакову книгу на светъ
и свѣту непоказати по сакрити“. („Ле-
кн. 96. стр. 89.).

шта је сиромѣ Вук морао да претрпи због
(), коју је као што говорише његови про-
ди — и у мантији и капути — „измислио“,
и њоме пошкочи; то је познато и о томе је
говора и писања и приликом пре кратког
на обављеног преноса Вукових костију.

то су све чинили наши стари с тога, што
девиза била: „А од вѣри и закона нашего
словце одкинути, нити пакъ ново что при-
и можемо“. (Писмо Будимаца поджупану

у Беркасово од 24. Новембра 1778. „Гласник“
II. од. кн. V. стр. 396).

А какве су се тужан и жалостан овамо од
митрополита—патријарха Самуила Маширевића
увеле новотарије, како у управи црквеној, тако
и у црквеним церемонијама, и како се од то доба
одржава тишиѣ, — и наши „благочестиви“ ни му-
кает! Ал за то од то доба и има „назарена“; за
то нам и јесу празне цркве у недељне и праз-
ничне дане, па и у самим архијерејским „пре-
стоницама“ и онда, кад архијереји „богослуже“,
што наравно врло ретко бива, јер зими им је
зима, а лети морају гдекоји по навици још од
куће, да иду у купке.

Данашњем нашем „либерално-радикалном“
поколењу, у карловачкој митрополији, не пада
ни на ум, да води бригу и о томе, да се чувају
„отечаскаѣ преданія и обичаѣ“. Има оно пречих
и важнијихъ брига, међу које спада на првом ме-
сту и питање: да ли оних 25 свештеника што
седе у српском народно-црквеном сабору, засту-
пају свештенство или народ, и да ли су они ста-
лешки посланици или не?

Па кад је такоо данашње „либерално-ради-
кално“ поколење, не треба се ни мало чудити,
што и „либерално-радикално“ свештенство одо-
бравѣ тврдију световњака, ил што би рекли наши
стари „поместнихъ“, да кад би се исти свештеници
признали као сталешки посланици, да би тада
одзвонило народној автономіји; да би тада епи-
скопѣ могли радити шта би хтели; да би се од-
лучивање попова од народа, т. ј. да не бира
народ заједно са свештеницима и 25 свештенич-
кихъ посланика, могло назвати папѣнскимъ расколом,
јер би тиме свештеници постали оно, што је папа
Хилдебранд (Гргур VII.) начинио из латинскихъ.
Тим би по њиховомъ мњењу српска црква престала
бити народна, и изгубила би онај значај, који јој
је св. Сава дао, кад ју је од Цариграда(!) неза-
висномъ учинио. А још би се говоре они, и нешто
горега изродило. Сепаратнимъ изборомъ свештен-
ства, дошло би у сабор 25 присталица калуђер-
ске јерархије.

А то све и томе подобно говоре и једни и
други с тога, што не знају, какву је улогу у

и комора, потврдили су 7. (18.) Априла 1722. Вићентија Николића за ваљевског владика, Мојсија Станојевића за себинског (вршачког), а Јоанија Владисављевића за темишварског. Сва тројица су били посвећени за владике од патријарха Мојсија, први 1714., други 21. Децембра 1715., а трећи 1712. или 1713.

По смрти вршачког владике Мојсија Станојевића († пре Октобра 1724.), обратио се митрополит Мојсије с молбом цару Карлу VI., да његовог викара (намесника) Николу Димитријевића, потврди за вршачког владика; на што му 1. Марта 1725. дворски војени савет одговори, да се обрати с молбом српској камералној администрацији у Београду.

3. (14.) Априла и. г. банатска земаљска администрација у Темишвару, позвала је митрополита Мојсија, да јој тројни предлог поднесе за вршачког владика.

По добијеној протестацији митрополита Вићентија Поповића од Октобра 1724. (Прилози II.), митрополит Мојсије, одговори истој администрацији 28. Априла 1725., да би то била вотаарија, противна народним привилегијама. На послетку је Мојсије морао поустити, и на што му је иста јавила 12. (23.) Маја и. г., имала је она његов тројни предлог, и отишла га цару.

4. (15.) Децембра 1725. цар Карло VI. понови Мојсија за митрополита и у ново бијеном тамнишком Банату, да у њему по обичају поставља владике, а подједно потврди Николу Димитријевића за владика вршачког, а 3. Јануара 1726. издао му је митрополит Мојсије грамоту за вршачку епархију. (Екзхибит карловачке архиве).

5. Децембра 1726. опуномоћно је митрополит Мојсије, Николу Димитријевића, да инсталира Вићентија Јовановића за арадског владика, на што је као такав 6. Фебруара 1727. положио и написао заклетву. Исти је Вићентије 31. Авг. (1. Сеп.) 1726. био потврђен од дворског војеног савета, а 22. Маја (2. Јуна) 1728. од дворске карловачке канцеларије за владика арадског. (Екзхибит карловачке архиве).

По смрти владике темишварског Јоаникија Владисављевића († 1726. или 1727.), митрополит Мојсије, поднео је цару Карлу VI. 1. Децембра тројни предлог за темишварског владика, предложивши Стевана Љубибратића, бившег владика далматинског, у то време „намесника к њему београд архиепископског престола и сдржатеља“ („Старинар“ за 1887. стр. 36.), Максима Несторовића, митрополитског ексарха у Пожаревацу и Василија Димитријевића, протосинђела карловачког, но као најдостојнијег препоручио је Љубибратића.

На овај предлог Мојсијев, одговорено му је: „С млетачком владом нећемо да имамо никаквог посла“ (Љубибратић као бивши далматински владика, потпадао је под млетачку владу, под коју је у то време Далмација потпадала), за то, нека предложи три кандидата од царевих поданика (I. с.).

Истога 1. Децембра добио је Мојсије позив од темишварске земаљске администрације, да поднесе тројни предлог за темишварског владика (I. с.).

28. Јануара 1728., јавила је иста администрација митрополиту Мојсију, да је цару послала његов предлог, да се владика вршачки Никола Димитријевић премести у Темишвар, а за вршачког да се потврди поменути Максим Несторовић (I. с.).

21. Априла (1. Маја) 1728. јавила је иста администрација митрополиту Мојсију, да је послала цару његов предлог, и 21. Априла (1. Маја) 1728. одобрио је цар премештај Николе Димитријевића из Вршца у Темишвар, а подједно потврдио Максима Несторовића за владика вршачког. (I. с.).

30. Априла (11. Маја) 1728. потврдио је цар Карло VI. игумана манастира Бранкована Инокентија за романског владика у Римнику у малој Влашкој, а 15. (26.) Јуна и. г. потврдио је преко угарске дворске канцеларије карловачког протосинђела Василија Димитријевића за будимског владика, ком је Мојсије издао грамоту 30. Јануара 1729. (I. с.).

„Биватели“ будимске епархије, искупљени 30. Јуна 1728. у будимској дољној вароши, за-

кључили су, „како веће вадова естъ остала будимска епархія“,: „за свю епархию да преосвещени г. Наш (т. ј. митрополит Мојсије) избереть вредни и достойни коего будеть негово преосвещенство ктелу троицу частнейшій, и вамъ Народу да предложить, коего и ми христиани общо будемо промотрити и избрати, са благословениемъ на преосвещеногъ господина архиепископа и митрополита; Тогда и ми отъ нихъ единого коего намъ премилостиви господь богъ даруетъ и духъ Свети наставить са благословениемъ и. господина будесе поставити общо народно милостивне и его десницу лобзание подати“ (види „Седмицу“ за 1852. стр. 138., од куд је Гаврило Витковић унео у своје „Будимске споменике“, „Гласник“ II. од. књ. III. стр. 307.).

Г. Максим Лудајић, који је горњи закључак обелоданио у „Седмици“, рекао је у уводу ово: „О избору будимског епископа“. Вредно ће бити овде ставити један примјер саветовања о избору будимског епископа, чрез овог горњег диштрикта православне христиане у Будиму дољном предградију Табани 1728. 30. Јунија учињеног, где исти умољавају Архиепископа и Митрополита Мојсеја Петровића, да вредна, достојна, и такова три лица за ово високо достоинство избере, — која би лица и они — кад им се сирјеч ова кандидација предложи, — за такове признали и изабрали.“

Брошлети пак Гаврило Витковић, рекао је у уводу ово: „Будимски Јепархијски Сабор 30. Јуна (погрешком речено Јула) 1728. изабрао себи владика.“

„Овде ћу навести спис, који ће на углед ставити слику епархијске скупштине и избора на такој скупштини“.

„Из овога списка види се, да су јепархијски сабори од тројице митрополитских кандидата, бирали владика.“

Да су ову Витковићеву тврдњу и наши „народњаци“ на народно-црквеним саборима наводили за доказ, да су у старо време епархијске скупштине бирале владике; не треба се томе ни мало чудити.

Из напред пак реченога, види се са свјетлостом, да је Василије Димитријевић пре поменути скупштине, не само био предложен од митрополита Мојсија за владика будимског, него да је био већ и потврђен, те да о избору од стране те скупштине, не може бити ни говора.

26. Септембра 1728. јавио је митрополит Мојсије темишварској земаљској администрацији, да због болести неће моћи доћи на инсталацију Николе Димитријевића, владике темишварског, а Максима Несторовића, владике вршачког, него да ће га на истој заступати Вићентије Јовановић, владика арадски (Ексхибит карловачке архиве). О томе је известио митрополит Мојсије клир и народ темишварске и вршачке епархије, писмом својим од 16. Септембра исте 1728. (Прилог бр. LIV.).

13. Октобра 1728. предложио је митрополит Мојсије цару Карлу VI., да се поменути владика Стеван Љубибратић постави за викара костанничке епархије. (I. с.).

18. Октобра 1728. јавио је митрополит Мојсије темишварској земаљској администрацији, да је одредио владика темишварског Николу Димитријевића, да га заступа при инсталацији римског владике Инокентија. (I. с.).

Иста администрација потврдила је митрополиту Мојсију, да су 17. Октобра 1728. положили заклетву владике Никола Димитријевић и Максим Несторовић. (I. с.).

18. (29.) Децембра 1728., односно 1. Фебруара 1730. потврдио је цар Карло VI. Стеван Љубибратића за костанничког владика, којег је Мојсије 2. Фебруара 1729. издао грамату, а 18. Фебруара и. г. захвалио се исти Љубибратић на далматинској епархији. (I. с.).

1727. није хтео цар Карло VI., да због истог Љубибратића има посла са млетачком владом, а идуће 1728. потврдио га је за владика.

Видећи митрополит Мојсије, како су Турци у Србији многе српске манастире разрушили, знајући да је римски папа Климента XI. захтевао од цара Карла VI., да се сви српски — шизматички — манастири у Србији одузму

них и устуне римокатолицима „чији су и били (!!!)“, што цар није смео учинити („Одговор римској пропаганди“, од Синише, Загреб 1896. стр. 37.); настојао је на томе, да порушене и запустеле манастире обнови и подигне. Тако је 10. Октобра 1721. поднео земаљској администрацији у Београду молбу, да може манастир Лештани из нова подићи, и да се истом манастиру врате оне околне ливаде, што су некада биле војина истог манастира.

Лештани је данас село у Подунављу, 3 сата од Београда („Старинар“ за 1887. стр. 38.).

16. Августа 1727. иста земаљска администрација, изјавила је своје негодовање митрополиту Мојсију, што калуђери обнављају манастир Винчу, коју би оправку требало одмах забранити.

Ну, поред све те забране, исте 1727. „четини монахъ Паисей со образомъ изряднымъ и чудотворнымъ святѣя богоматере пришедъ въ сѣсто и днѣви и нощи трѣждающіея спомощевіемъ благочестивыхъ хрістіанъ до сего времени воздвиглъ храмъ во имя богоматере“, а 2. Јулија 1729. пренео у исти манастир исти Пајсије, родом Грк са острва Крфа, чудотворни образ матере божије, — који се данас чува у манастиру Бездну —, с великим слављем из београдске цркве.

Обновљен Пајсијем манастир Винча, по трећи пут разорен 1740., те од то доба лежи у развалинама (I. с. 34. стр.).

На молбу митрополита Мојсија, да може у Љазаревцу и Винчи саградити по један двор — кућу —; одговорила му је иста администрација 25. Октобра 1728., да их може саградити, но да их не сме ни на што друго употребити, него за своје пребивање (I. с.).

Митрополит Мојсије, по сједињењу карловачке и београдске митрополије, и ако је у Карловцима постојао митрополитски двор, почео је да зида уз цркву, коју је пре тога започео зидавати, и нов двор митрополитски, у који је мислио сместити и семинарију за богослове и остале школе.

Иста је црква лежала на оном истом месту, где је и садашња, а двор на оном, где је данас

богословија. У двору је за време последника Мојсијевог, митрополита Вићентија Јовановића, (1734.) постојала „придворна црква св. Николе“, дочим је београдска саборна црква, посвећена била спомену св. архангела Михајла и Гаврила, као што је и данашња.

11. Маја 1727. поднео је Мојсије молбу поменутом принцу Виртенбершком, да му се нуждан материјал даде за двор на почек; 18. Марта 1730. молио је дворску угарску комору, да му се дозволи из државних шума осећи 1600 стабала за грађу, 1100 греда и 6000 шиндре; 26. марта 1730. молио је дворски војени савет, да му се за новац изда од оног креча и цигаља, што је одређено за државне градње. (Експонат карловачке архиве).

Митрополит Мојсије није за живота свога довршио ни цркву ни двор, као што се види из савременог његовог животописа: „Мойсей общій домъ митрополию Бѣлградскую презрядно основа, и должный шукъ съ подрумомъ доволнымъ и здивеніемъ пространно въ совершенство увидѣ“. („Беседа“ за 1869. стр. 256.). Њих је у неколико довршио, управо продужио градити његов последник митрополит Вићентије Јовановић, но и он их није довршио, као што се види из његовог и првака народних писма, писатог 1. Августа 1736. године архиепископу новгородском у Русију, у ком се вели: „— — И саборніа цркви бѣлградскіа одавна начавши саздати, всачаски къ свршенію неимѣемъ чимъ привести, къ созиданію же и оутешенію школьному коначно не имѣемъ и здивеніа“ („Гласник“ II. од. књ. IV. стр. 248.), и „всенижайше просимъ къ совершенію цркви бѣлградскіа и созиданію школьному по превисокой своей императорской милости да изволитъ намъ дати рѣкономшти“. (I. с.).

За што се пак Митрополит Мојсије упустио у грађење двора — резиденције — у Београду, може се видети из поменутог његовог тестамена, у ком је за исто грађење рекао: „— — Еше же и поради Архіепіскопскіа и Митрополітскіа резиденціи zde въ Бѣлграде, еже начахшмъ здати, мнози на странѣ рѣша, что іако трѣждаемси, немимъ доволства ко савършенію, и что таковая зданія;

Ази не себѣ ради начахъ сего, ни обща помилуемая польза, и за стврженіе наше въ родъ по насъ, понеже прѣсловѣщая и началнѣйшая мѣсто есть земля, и отечества нашего, и да въ послѣдней риди конечно не погубимъ мѣста и бѣде ми іакоже изгребѣ скитающе, се по потокахъ"; и се намѣреніе мое, и никтоже ми что дастъ въ помощь доселе, но еже притежаемо на здешней стране въ Сербіи, то тамо полагаемо и свое подѣшніе въ уснованіе того, ѿ дрѣвнѣе же страни присоединившейся, ни единого плѣнза не вазехомъ во зданіе".

Из овихъ се речи Мојсијевихъ види, да је он сам о своме трошку, без народне помоћи, почео да зида у Београду двор, а подједно и разлог, зашто је то чинио.

Мојсије у оно време није могао ни да замисли, да ће наступити 1739. и 1804. 1815., а најмање 1882. год., када је проглашена српска краљевина.

Митрополит Мојсије, желећи стати на пут слобдењу народа од стране свештеника и владика, настојао је на народном сабору, 1726. одржаном у Карловцима, да се донесе тако звани „Свѣтак“, што је сабор и прихватио, и донео „Свѣтак“, који је штампан у „Гласнику“ II. од. књ. III. стр. 295. Пре тога издао је он сам свѣтак 1724. (види бр. LXI. „Прилога“).

Митрополит Мојсије је држао свој архиепископски суд. Како је исти састављен био, т. ј. да ли је он сам изрицао пресуде, или је имао и приседнике, за данас се не зна. Зна се само за неколико пресуда истог суда, из којих се види, да га је држао и на своме путовању, и да је у њему судио и о чисто грађанским делима, уз црквена дела. Из прилога бр. LXIV., који се овде први пут наводи, види се, да је и за „главу“ судио.

Како су понестали антиминси, што их је у Бечу дао резати патријар Арсеније III., а за тим митрополити Исаја Баковић и Вићентије Поповић, дао је Мојсије исти антиминс прештампати 1728. Исти је Мојсијев антиминс описан у „Јавору“ за 1877. стр. 1245.

Уз остале установе и уредбе, што их је Мојсије, за време свога митрополисања, уредио и

установио и био њихов творац и зачетник; спада и установа грба за српску митрополију, коју и данас употребљује како карловачка, тако и београдска митрополија.

Српска патријаршија у Пеѣни, није имала свога грба. Сваки патријар имао је друкчији печат, а тако исто и митрополити крушевачко-карловачки, а и остале владике — митрополити.

Митрополит Мојсије као митрополит — владика београдски, из почетка имао је овакав печат: на штиту, изнад кога стоји крст, кој држе два анђела, у горњем делу стоји црква с кулом; на кули је крст, доле лежи лав, окренут главом на леву страну. Кула је на левој, а црква на десној страни штита. Над штитом је митрополитска круна с крстом, с леве стране обичан крст, а с десне архиепископска штака.

Овакав је печат Мојсије употребљавао на неким својим писмима у „Прилозима“ од 1715. до 1722. На потоњим писмима његовим из 1723., 1724. и 1725. године, што су наведена у „Прилозима“, нема никаквог печата.

Кад је митрополит Мојсије почео употребљавати онај печат, што је данас грб карловачке и београдске митрополије, не зна се за извесно. Покојни је народно-патријарашки секретар Иса Ђирић, држао, да је Мојсије почео исти печат — грб — употребљавати по спојењу карловачке и београдске митрополије (1726.) („Годишњица Николе Чунића“, књ. VI. стр. 135.), а тог сам мишљења био и сам у својој књижици: „Ево, шта сте нам криви!“, Земун 1895. стр. 101.

Пу, то је мишљење погрешно. У „Гласу истине“ за 1885. стр. 62. описан је печат митрополита Мојсија од 2. Новембра 1724., који је био онакав исти, као што је и данашњи карловачке и београдске митрополије, само што су у њему она четири с била овако окренута крсту $\frac{\text{с}}{\text{с}}$, дочим су она данас и то од новијет доба у грбу карловачке митрополије као и пр. и на челу „Српског сиона“ званичног листа српске карловачке митрополије, окренута овако $\frac{\text{с}}{\text{с}}$. Исто дакле, као и на данашњем грбу Србије.

Кад је пак митрополит Мојсије установио грб карловачко-београдске митрополије, треба да

та оне употребљују *онако*, као што га је он употребљавао. У печату патријаршком изрезан је грб *тако* што треба.

Из напред реченога, види се дакле, да је митрополит Мојсије, и пре спојења београдско-карловачке митрополије, почео да употребљава поменути печат, потоњи грб.

Из записа Мојсијевог (Прилози бр. LV. 26.) види се, да је он између Аугуста и Децембра 1721. дао кујунџији за велики печат 5 фор. Како је печат Мојсијев на прилогу (Прилози бр. LIII.) из 1728. велик у величини старог австријског владике — скоро данашњих 10 пара бакарних брџијанских —, док је печат његов од 1715. много мањи, у величини данашњег австријског повчића или 2 филира; — можда је Мојсије још тада (1721.) дао изрезати онај печат, који се налази на поменутом његовом писму од 1724. односно 1728. године. Или можда је он почео употребљавати исти грб пошто је видео, да је принц Карло Александар Виртенбершки добио дворском војеном савету 12. Авг. 1724. за нацртна грба за Београд.

Дворски војени савет у Бечу, јавио је 16. Маја 1727., митрополиту Мојсију, да је за њега к. саветника именован. (Експонат карловачке архиве). Биће, да је Мојсије том приликом добио од цара Карла VI. онај крст са 7 бриљаната по 100 фор., 14 средњих а) 75, и 48 малих а) по 50 фор., с изразом процењен 1837. 2085 фор. Децембра, а 1730. 6000 фор.

Исти се крст налази и данас у Карловцима митрополитско-патријарашкој ризници.

Митрополит Мојсије, бавећи се 1727. у Бечу, морао се осећати или слабим, или се бојао, да га не отрују, као што је морао постојати у његово време у народу глас, и као што се вели „Оштем њежом листу“, да је патријар Арсеније III. отрован био у Бечу: „— — Сегш да отровленъ бысть на обѣде оу Гардиналъ венскаго — —“ („Гласник“ XXXV. стр. 75.), да је написао у Бечу 1727. свој тестаменат. И се данас не налази у карловачкој архиви. Њему има само спомена у експонату исте архиве.

Како је митрополит Мојсије 26. Јула 1730., у очи дана своје смрти, потписао свој тестаменат, ког је морао пре написати, а 26. Јула само потписати; можно је, да је онај тестаменат од 1727. био доста сличан овоме од 1730., који је штампан у „Беседи“ за 1868.

Овај последњи тестаменат Мојсијев наводим у целости у Прилозима бр. LVI. с тога, прво, што је врло значајан, друго, што је данас врло тешко доћи до исте „Беседе“, треће, што је у „Беседи“ погрешно штампан, а четврто, да данашњи наш нараштај види, како је наш народ и за време митрополисања Мојсијевог, био онако исто лаковеран, као што је на жалост и данас. Он је веровао у сваку лудост и глупост. Није бадава владика Платон Атанацковић узвикнуо у својој „Аналитици“ (1850.) „Докле тје Сербљинъ чверсто стаити на Овидіевоме укуру: „video meliora proboque, deteriora sequor“, т. ј. видимъ бољѣ и одобравамъ га, а горему слѣдуемъ,“ (стр. 111.).

Митрополит Мојсије, и ако је био скоро за цело време свога митрополисања, болешљив човек; ипак знајући за позив и дужност једног архијереја, скоро већину времена, провео је на путу, учећи и бранећи поверено му стадо, ради чега је за време турске владе и тавнице дошао, а од Аустријанаца разна гонења и неприлике претрпео и имао. Он је још као добро-босански митрополит—владика, пиљан у разним пословима од српских патријараха, а доцније као самосталан и независан митрополит—архијенископ, чешће је одлазио у Темешвар и Беч, где се подуже бавио, радећи око потврде народних права и правила, а да не говоримо о његовој каноничној визитацији.

Кад помислимо пак, како је за време митрополисања Мојсијевог, било тешко путовати, а како је у данашње време и лако и угодно, па се поред свега тога наши архијереји у карловачкој митрополији врло тешко накањују, на каноничну визитацију, што им је најглавнија дужност: — човеку родољубу срце се у грудма пара, на ту њихову нехатост. А још већма на равнодушност и поквареност данашњег нашег поколења, које је кадро било у звезде ковати и пр, по-

којног владыку будимског Арсенија Стојковића, који за време скоро 40 годишњег владиковања, није ни у једној општини своје епархије — лежеће у мору туђинском — каноничну визитацију обавио!

Митрополит Мојсије, и ако по привилегијама није био дужан, много је држао до народне воље и суда, и ништа важнијега није хтео да предузима, без питања и договора с народним првацима.

Тако, кад је бавећи се дуже времена у Бечу због народних послова, увидео, да „господствујући“ никако не допуштају држање општег народног сабора, па чему је он онолико дуго у Бечу радио, у свом писму од 15. Новембра 1729. Будимцима, који су у његово време, а и доцније играли прву улогу у срцству, пошто им је навео за недопуштање народног сабора, рече им у њему и ово: „ако не би намь никакоже допущеніа било опште народномъ собранію каковимъ пособіемъ и начиномъ бисмо се обдржавали, и свой народни совѣтъ имѣли. Почто ми іакоже рехомъ: никакоже по себѣ ничто не можемо творити — — за то конечно дрѣгоіачіе не може бити, по ако никакоже не допущитсе намъ по первомъ обычаю опште народни сабор имѣти, да поне оустроится единъ чинъ, илити совѣтъ народни, при коемъ совѣтѣ да приседеть отъ дѣховнихъ неколико персона искѣснихъ, отъ воинственныхъ такожде и отъ камеральныхъ. И по всегда такови егда бѣдемо ихъ признавали, да приходатъ къ намъ на совѣтъ за коегождо любо дѣло и црковное и народное; и да бѣдѣтъ ѣ коегождо чина свои печать општи, егда что потребовати бѣдеть, да точію сіе печати положитсѣа — — А мѣчна стварь естъ повсегда собрати толикіа люди, да печать полагаютсѣа и продолженіе свакомъ дѣлу биваетъ и велики трошакъ — — нашъ же вотѣмъ и мненіе томъ естъ сіе, да ѣ первѣю рѣкѣ бѣдѣтъ 12, ѣ дрѣгѣ 24, и трећѣ 36 персоновъ. За то и ваше христолюбіе, что на то разсѣждаете, како ли за добро находите, да намъ на писме пошлете вашъ разумъ, како и отъ остальныхъ провинціахъ имѣти, да можемо зде предложити. А отъ духовныхъ наипаче подобаетъ намъ имѣти свое совѣтнике за свака црковна сѣдейска по правилѣ дѣла и исправленіа. И како за та-

ковыя люди мислите о помощи и трошкѣ егда бѣдѣтъ приходили на совѣтъ — —“.

У истом писму, питао је Мојсије Будимцима о томе, да ли желе имати свагда на царскомъ двору „народнога депштира“, и то његовог секретара Јосифа Јамбрековића — ког је Мојсије још 1717. узео себи за секретара, као што види из Прилога бр. LV. 5. — и какву хоће да има титулу т. ј. или народног депутирта, или пленипотенцијала, или протектора, као што је рече — имао Кваринент (Игњат од Гаријана).

Исти Јамбрековић био је Мојсијев секретар и по сједињењу обојих митрополија.

За време Вићентија Јовановића, био је он народни пленипотенцијал, и напоследку је дошао и затвора. (Види о њему у мојој књижици „Вићентије Јовановић“).

Не само Јамбрековић, него и секретар митрополита Вићентија Поповића, Гаврило Јурбић су иноверци.

Отуда се и налази у писмима у „Прилози“ и „прико“, „срића“, „дивица Марија“.

У старија времена, сви су скоро наши архијереји, имали за секретаре иноверце, и то због мацког и латинског језика.

„И такожде же и конзисториѣмъ (то естъ ховное строителство) естъ ли вамъ оугодно и волно или несть, и хощетъ ли вамъ оугодно бѣ помоществовати.“ („Гласник“ II. од. књ. стр. 21.).

Из истог писма Мојсијевог, види се и како је он имао намеру, да у своме двору, је започео зидати у Београду: „школи и семинарію (то естъ ѣчениковѣ пребивателне школы и на нихъ иждивеніе) построити за наѣченіе и наѣно, и петіа црковнаіа“.

Из напред наведеног писма Мојсијевог, види се, да се он старао, не само да се заведу у Београду мале школе, славенска, латинска и грчка; него да је помишљао и на устројење семинарије код свога двора, у којој би учени деца имала стан и храну, и у којој би се учило нужним наукама и црквеном пјенију.

И ако је од то доба прошло преко 167 година, а ако данас народни фондови броје на 5 мил-

та, који тада ишеу ни постојали, а и при-
митрополитско-патријарашки и владичански,
них манастира и понеких општина, много
и од тадашњих прихода, и ако је аустрија-
да у одређеноме програму за епископски
савзат за 3. Октобар 1850. у Бечу, у 3).
рекла: „Für die zukünftige Generation der
chkeit, ist der Bestand geregelter und völlig
schender theologischen Anstalten und Semi-
die Lebensfrage“ (Рукопис), т. ј. за будуће
птенство добро уређена семинарија, живо-
тање; — ми Срби ипак у карловачкој ми-
ији немамо ни данас семинарије за бого-
а тек је ове године заузимањем накраткога
е преосвећеног Милона Николића, у Па-
установљен интернат за препаранде.

чланцима: „Шта се и како се и с које
ане досле покушавало, да се и код нас

Семинарија

дидате свештеничког реда?“, што их је на-
архимандрит Иларион, који су чланци изла-
„Гласу истине“ за 1886. и 1887. годину,
а су у неколико примерака и отштампани
жицу, предочена је жива потреба нашег
и цркве семинарије.

њима је речено и ово:

Здрав религијозан живот народа зависи од
и пристојно снабдевених свештеника. Глав-
најглавнија је дужност *црквеног начелства*,
побрине за заводе, у којима ће се позвана
науком, обуком и разумном дисциплином
ве свештенике спремити, — и да се тако
љена лица посвете, пошљу и овласте да у
ом кругу или округу или заводу врше дуж-
труднога звања свога; а вршећи те дуж-
да пристојно издржавање за себе и своје
добиају.“

То је најглавнија дужност црквенога на-
а, но то је и право њено, и том праву
одговара дужност свију других чланова
них, да начелство црквено у том настојању
рању свесрдно потпомажу, просто и без
ања потпомажу!“

„Добро спремљено, обучено, настављено,
огњено у духу — духомъ горящемъ — свештен-
ство: то је и данас најпреча потреба наша, јер
је најпреча потреба цркве наше! А без таквог
свештенства не помогоше нам ни овако устро-
јене општине наше, ни овако уређене епархијске
скупштине и епархијски управни одбори наши,
ни устројство саборско, ни сами сабори наши,
па ни сами општи и свеопшти, што се каже
насељенски или васионски сабори; а најмање ће
нам помоћи што *то иусто преширање о праву*
„народа“ и за *то право у цркви православној и*
на учешће народа у управи црквеној.“

„Едино же есть на потребѣ!“ „Него иштите
најприје царства Божијега, и правде његове, и
ово ће вам се све додати.“

Те и ако је и од то доба, прошло више од
10 година, и од то доба држано три народно-
црквена сабора; ми немамо још ни данас семи-
нарије у Карловачкој митрополији!

Истина, од стране саборског одбора, узето
је у Карловцима на рачун народног фонда не-
колико кућа, тобоже за „бити имајућу“ семина-
рију; — но које ће колени сретно бити од данас
живећих Србаља, да дочека и да се учи у тој
семинарији, то сам Бог зна!

Митрополит Мојсије упутно је народном са-
бору од 1730. 25 питања, иштући од њега од-
говора на иста питања.

Тако је на 3. питање његово у погледу кон-
зисторија, одговорио сабор ово: „Икоже имѣюште
необходимѣю нѣждѣ или потребѣ въ всякое време
предлагати дѣховномѣ сѣдѣ, тѣжбы, прошенія, мо-
ленія, и на сіа сѣда решеніе и исправленіе при-
мати, тако всачаски требно есть Конзисториѣмъ
да бѣдетъ; что надлежешта сѣтъ Архієпископатѣ,
а епископи наки во своихъ епархіяхъ что надле-
житъ сѣдѣ дѣховномѣ по зрѣденію правилнихъ
каноновъ да расѣжденіе творетъ: а что наки епи-
скопѣ бѣдѣтъ расѣдили, и не за доста бѣдетъ си
видѣло сѣдимимъ, онда могѣ на Конзисториѣмъ
Архієпископатскѣ апелирати илии призивати се“,
а у погледу коадјуторства, одговорио је сабор:
„Добро находимо бити, от находѣштихъ сіа пер-
сона часнаго Клера да би вредностію и всакимъ

У истой тайной сессии под 3). заклю-
чивъ: „Общимъ приговоромъ обрѣлось всемъ
самъ полезнъ но и зѣло нужднъ и за благо-
любіе общества нашего потребно быти, да ѿ
честнаго клера и ѿ чинѣвъ Народа милитарскаго
и провинціалнаго едино лице наредитсе,
премещеннѣйшемъ Нашемъ Архієпископѣ
трополитѣ за сослѣженіе и отправленіе общи-
нородныхъ дѣлъ приставитсе, и то тако, да
лице, кое ѿ стране честнаго клера ѿ вре-
на време нареджати се бѣдетъ, зъ характерѣ
своимъ какъ спомогатель Архієпископскій
Резиденціи ѿ самомъ препитаніи, кромѣ
плаће за единъ на первѣ вакантїи епархію
пріѣздитсе, и такъ сей Архієпископскій
фрагментъ, и съ нимъ ѿ милитарскаго и
провинціалнаго чина т. е. ѿ сва три рода
наредитсе имѣнїи, никакова инаго имене
неприсвояють но обще народни пленнотей
или полномощицы зовѣтсе и титулируютсе; ѿ
на той конецъ единодушно общимъ согласи-
разсѣдною волею и совѣтомъ избрахомъ и
поволахомъ, и са симъ именемъ и нареджѣ
стране честнаго клера за епископа посвя-
щеннѣйшаго епарха и провинціала Свѣтлѣ
странеже воинства г. оберствохтмайстера М.
Продановича, и на конецъ ѿ стране
провинціалнаго стата Новосадекаго сенатора г. Д.
Рзбешича, за нашего честнаго клера и
Народа Пленнотенциаре тако, да
Правительствомъ г. Архієпископа и Митро-
полита обще народнѣю движимѣю и недви-
жимѣю всякаго и вида, тако и
ходи всякія и ѿ коея либо страны на
епископатъ или персонѣ Архієпископскій,
и вообще принадлежащія, подъ свое сохраненіе,
завѣданіе и економію за инѣ прїемъ,
предъ съ времена на време прїемлють, и

и вещей застатисе и прибавляти имѣщихъ, чиновный Инвентарізмъ имѣтъ, тако и приходивъ и расходивъ вѣрне хесане держетъ и у свое време Архієпископъ, синодъ Архієрейскомъ, клерѣже и Народъ предають, и приѣмленыхъ къ рѣкамъ ихъ Новаца, или подѣ шхраненіемъ ихъ сѣщихъ вещей, да не могѣтъ по своей волѣ чтолибо или иже бы и на найполезнѣйше потребѣ было, безъ ассигнаціе Архієпископа и Митрополита издати, разити или на кою годѣ странѣ шбристи, но на Господина Архієпископа и Митрополита, іакш и давш общества Нашего Поглавара и всемъ конкомъ, было и дѣлѣ и ш издатѣ каковыхъ новаца вопрошають, совѣта ищѣтъ и позволенія на шващо шжидають, како имъ е и сегш собранія шващати имѣща пленипотенція далше сказати бѣдетъ — — —. Еше къ томъ оны пленипотенціари да на всякаш ц. к. величествѣ високомъ дворѣ, дикастеріамъ и въ земляхъ и провинціяхъ шрѣтающимся властемъ предаватися имѣщагш предѣженія, прошенія, или противъ напасти возращенія концентѣ подивсѣются, и в' канцеларіи шставитъ, а онаи Инштрѣменатъ, который реченіемъ надлежателствамъ шправитиса бѣдетъ, на исто г. Архієпископъ и Митрополитъ именемъ и нода Архієрейскаго, честнаго клера и славнаго Народа да подивсѣтъ, но обаче ничто и важнѣхъ дѣлѣ да шправляетъ ни експедирѣтъ, гдѣ концентѣ пленипотенціари неподпишася. За рѣдѣ же сихъ народныхъ пленипотенціаршвъ и стране общества общается епископъ посвященія (ромѣ шоле) на всякъ годинѣ 400 фор., и стране шитарске лицѣ 350 фор., и провинціалномъ 250 фор., изъ обще кассе издавати, егда касса бѣдетъ, и толи же да не могѣтъ претендірати, которѣ кассѣ они нареждѣми и с напредѣ нареждати се швѣщи пленипотенціари подѣ своимъ шхраненіемъ имѣтъ, и и тоя кійждо по еданъ, и еданъ одѣ рѣскаго различанъ ключѣ да держетъ, и кадѣ что шващати требало бѣдетъ, вси три со знаніемъ Архієпископа и Митрополита шверзѣтъ". (Рукопис архиве карловачке под бр. 354. од 1749.).

Из овог се закључка јасно види, какав је ки делокруг и задатак одређен био „спома-
бу архијєпископском — епископу посвећења“,

споменик XXXIV

а подједно се види и то, да је поменути саборско-синодски одбор изабрао за таковог „спомагатеља“ Синесија Живановића, у оно време ексарха и провинцијала фрушкогорских манастира (— одавно је ово звање престало у карловачкој митрополији, а како је оно било, а и данас је потребно. Исти је у место Архијєпископа обилазио манастире и надгледао их је. Одавно су манастири тако рећи сами себи остављени. По некад обиђу их — више увеселенија ради — по који од млађих дворских калуђера —), архимандрита Раковачког, врло великог и заслужног родољуба, потоњег владiku Арадског, ком су потомци изменули и презиме у Живковић, и о њему не знадоше ништа више рећи, до ли ова два ретка: „Синесій Живковић(!) изъ Сент-Андреа родомъ, постригомъ изъ Раковца“. („Гласник“ књ. VI. стр. 55.).

Синесије је као Живковић ушао и у „Историју српске књижевности“ г. Стојана Новаковића (II. издање 1871. стр. 62.).

А горњи је састав у „Гласнику“, написан за време митроп. Павла Ненадовића, а преписао га за себе владика Лукијан Мушицки, из чије је оставине доспео у „Гласник“.

Ко је пак, и какав је архијереј био Синесије Живановић, описано је у „Гласу истине“ за 1890. бр. 14—20.

Ну, ма да је као што видесмо Синесије био изабрат за спомагатеља митрополитовог и епископа посвећења; није он тада постао ни једно ни друго. Из ког узрока, не знам. Знам само то, да је Синесије 3. Јула 1750. био изабрат за епископа „на богоспасаемѣю епархию Арадскѣю, Ієнополскѣю, велико Варадскѣю, Алмадскѣю и Сарандскѣю“. (Рукопис).

4. Септембра 1751. митрополит Павле Ненадовић, Софроніје Јовановић, епископ пакрачко-славонски, Синесије Живановић, епископ арадски и Арсеније Теофановић, архимандрит Грабовачки и изабрати и потврђени епископ коштајнички, изабери архимандрита саборне карловачке цркве св. Николе, Партенија Павловића, за епископа посвећења и спомагатеља митрополитовог, с годишњом платом од 400 фор. („Јавор“ за 1877.

стр. 223. На истом месту погрешно је штампано Арсеније Теофановић као епископ пакрачко-славонски, у место Софронија Јовановића, и у место Сисеије Живановић — Живковић).

Исти Партеније био је Бугарин или Грк, родом из Доростоље (Силистрије), син Палеолога Константинополитана дидаскала („Гласник“ књ. 72. стр. 158.), а умро је као епископ посвећења у Карловцима 9. Априла 1760.

После смрти Партеније, нити је митрополит Ненадовић, ни потоњи митрополити узимали себи „спомагатеље“ — епископе посвећења. Они су из почетка имали ексархе, које су место себе шиљали да обилазе општине и да купе њихове приходе, и они су их замењивали у разним пословима, а при освећењу цркава, ако их нису могли сами осветити, шиљали су поједине владике да их освете. Доцније се одомаћно обичај, који и данас постоји, да су проте освећивали и цркве.

А кад су ексарси укинута, њихово место и дужности предузеле су у неколико проте.

1861. узео је себи патријар Јосиф Рајачић, архимандрита крушедолског Никанора Грујића за „спомагатеља“, ког је на молбу патријархову цар Фрања Јосиф I. S. Маја 1861. потврдио, а патријар на Духове — 11. Јуна и. г. — посветио за „епископа посвећења“.

Никанора је патријар Јосиф узео себи за „спомагатеља“ једно што је слаб био, а друго што је врло добро знао, какве је заслуге Никанор стекао својим радом и код њега и код народа; те знајући за расположење своје „собраће“ осталих епископа, спрам архимандрита Никанора, а и како је он „уписан“ у Бечу: знао је и то, да ако га он не посвети за епископа, да ће га после њега тешко икоји његов последник посветити, те је за то и настојао свим силама, да га узме себи за „спомагатеља“ као епископа посвећења, у чему је напослетку и успео.

То је пак патријар Јосиф могао постићи уз велику цену, да Никанор не може пре постати дијецезним епископом, докле га прво архиепископски синод не избере; а ту су клаузулу ставили остали епископи с тога, што су се бојали Никанора,

да га народни сабор не би могао изабрати за патријарха, пошто се по декларатору 1779., митрополит може бирати само од канонских епископа.

Каква разлика између епископата од 1749., и овога од 1861!

Какав је пак делокруг био епископа посвећења Никанора, види се из циркулара патријарха Јосифа, управљеног по посвећењу Никанором на свештенство и народ архидијецезе Карловачке у ком је рекао и ово: да Никанор има у дијецезалној консисторији председавати, и дела у њој духовна, што спадају под власт консисторије у место њега отправљати и потписивати; да има власт у место њега водити паство богословијом; да има председавати у седишту патронатским гимназије карловачке, кад би био спречен; да има право издавати у место њега потребне диспензације; да има надзор над фрушкогорским манастирима водити у место њега (Циркуларни протокол архидијецезе карловачке).

Никанор, као епископ посвећења није добијао од патријарха Јосифа никакве плате, него држао и на даље свој манастир Крушедол. После смрти Јосифовој, постао је прво администратор, а по том 1864. изабрат је био за владу пакрачког.

Од то доба до данас, нису узимали митрополити себи епископе посвећења — „спомагатеље“, а како су им нужни били огромног и раширеног њиховог посла!

Њих су као и епископе у управи цркве административно-школској, управо само у случајевима, кад су спречени, и обично кад нису заинтересовани, а по кад-кад, кад је требало у њихову корист решити, а образ им не налазио, да се под њиховим председништвом реше, заступали потпредседници.

А што је после Ненадовића у карловачкој митрополији престало звање митрополитских „спомагатеља“ — епископа посвећења, биће узрок „новчаног питања“. Исте би морао сити митрополит плаћати и издржавати, а овамо од ступања у живот кр. рескрипта од 1. Августа 1868. т. ј. од 1. Јануара 1869.

покренуло, нема сумње, да не би народни закључно, да исте имају сами митрополити—патријарси плаћати и издржавати, као што они морају сами да плаћају — шта више не своју плату с капеланима.

Ју, како су овамо особито од 1869. митрополити—патријарси „слабо“ дотирали — та њихови приход годишњи не износи више од 150 до 200 фор. —, паравно, није се од њих ни могла и не очекивати жртва, да по коју хиљаду ју и на своје „сапомагатеље“ — епископе, епископје, као што их имају римски архиепископи, епископи, и ако су им они, што-по реч, браћа хлеба нужни били.

Да је данашње време кадро, да постави на пут „Арсен патријара“, једног Вићентија, једног Мојсија Петровића, једног Вићентија Јовановића, једног Павла Ненадовића, епитропи пристао, да сви приходи митрополита — осим они од епитропија —, па и од Даља, Белог Брда и Борова, утичу у намену, а он се задовољно, да му се из ње обавезују личности и ховштата — его содржина свакој годѣ по 12000 фор. сѣ коимъ при дворѣ, на путѣ, 8 Бечѣ, или гдѣ бѣдетъ, отирују издавати, и ѣ епископѣ годишњего содржанія, не бѣдетъ долженъ епитропу, или Народѣ хесапа давати“ (Поменути епископ Карловачкој архиви од 1749. бр. 354.); на поменутога тога, не само да је чинио за живота добра и појединима и црквама и манастирима установио у Карловцима „школски фонд“, да је он сам од 1749—1768. дао 11.174 фор. уз то у свом тестаменту од 18. Јануара 1774 („Беседа“ за 1868. бр. 13.), завештао манастирима, црквама и особама 1204 ₰: — не би митрополити—патријарси, бар овамо од 1774 кад су се истина умножили послови, измерно и приходи, били што-по реч, ни без „сапомагатеља“ — епископа посвећења, не би цркве и поједине општине жељне видети у својој средини. Или, ако не би њих могли у својој средини видети и поједини, а оно бар њихове „сапомагатеље“ — не посвећења.

У ни једној православној митрополији—патријаршији, нема случаја, да поједине цркве и општине, нису никада или више од 60 и повише година, виделе у својој средини митрополита—патријарха, свога дијецезана, односно ма ког епископа; као што на жалост има толико и толико црква и општина у карловачкој митрополији, — у којој митрополити—патријарси у целом православном свету, имају понајвећи приход —, које их нису виделе.

Па ми још смемо, да се жалимо, како нас Бог не чува! А да ко нас други чува!

Старе су цркве — бар у Срему —, освећене бивале од митрополита или од епископа. Тако н. пр. поменути епископ посвећења Партиције Павловић, осветио је у Срему 57 црква, Никанор Мелентијевић пекадашњи мохачки епископ, а по том прозвани „крушедолски“ 21, а митрополит Ненадовић 25. Нове су цркве, као што рекох већином освећене од дотичних прота.

Како је врло добро, што је Мојсије у поменути своје две књижнице, записивао уз свој приход и трошак, и друге знаменитије догађаје, као што се види из Прилога бр. LV.; то ће знати понајбоље оценити они, који знају, како је тешко много и много што-шта сазнати из наше народне и црквене историје.

Из писма митрополита Вићентија Поповића, писатог митрополиту Мојсију 27. Новембра 1721., види се, да је на нову годину 1. Јануара 1722. држан народни сабор у манастиру Хонову, на који је од стране Вићентија позван био и исти митрополит Мојсије и владика ваљевски Доситије Николић. То се види и из писма истог Вићентија, писатог Мојсију 31. Јануара 1722. А то се види и из записа митрополита Мојсија, види Прилози бр. LV. 26.

За овај пак сабор, до сад се није знало, да је држан. Шта је на њему рађено, не могах ништа дознати.

Какав је био митрополит Мојсије детић, и како је он бранио свој народ, сем осталог његовог рада, описаног и овде, и његових писама, наведених у „Прилозима“, види се понајбоље из његовог писма (Прилози XXXVI.), у ком је очи-

тао буквицу Терлискрону, камералном инспектору у Београду, рекавши му и ово: „— — како нећемо оставити тражити онога, кои цесарским превелегіам сѣпротивъ стои, и питати га с цесарскомъ дворѣ, за коју нашѣ неверностъ или кривницѣ нашег сиромашног нациѣна, да се нешбдрђжавають превелегіа цесарска“, после које је тадашњи звер Терлискрон „змекшао малш и рекаш, када дође комесіа г.г. грофъ Розенберкѣ, хоћемо се поправити, ніе потреба да што пишеть с бечѣ комѣ“.

После митрополита Мојсија на митрополитској столици, и на другим појединим владичанским столицама, истина, било је детића, који су као што је и он бранили свој народ и за њега се својски заузимали; но на жалост, било их је и таквих, који су се само за себе и „своје“ бринули и старали, и који су се клањали и тражили пријатељство и једног солгабирова, а да и не спомињем држање већине наших митрополита—патријараха и владика на угарској дијети, од времена како су у њој добили право седења и гласа, односно хрватско-славонском сабору, у којима су већином ћутали, или нису ни одлазили у њих, па ни онда, кад су се у њима решавала и животна народна питања.

Нима је тешко било, отићи на неколико дана у Пешту или Загреб, а једном Мојсију, Виђентију, није било тешко седети по 1—2 године дана у Бечу, облећати око двора царског и власника, не би ли што више своме народу и цркви помогли.

Ал за то они не ће ни дочекати, да им се после 150 и више година пише некролог, и да се њихови потомци диве и славе њихова добра дела и заузимање за народ и цркву.

Бавења се митрополит Мојсије 1730. подуже у Бечу, ево шта му се догодило.

У 8. бр. „Вечерњаче“ за 1881., листу што га је издавао кратко време у Новом Саду покојни Ђорђе Рајковић, саопштен је следећи занимљив запис, под насловом: „Списке старине“.

„Митрополита Мојсија Петровића, нудили да прими римску веру: „1730. дѣто (митрополит Ненадовић својом руком умеће „в' Вѣић“) 16. гш

днева по нашемъ Генваря ва петакъ, междѣ надесетимъ часомъ и дванадесетимъ, волю и хтеваніе их ц. к. (т. ј. „царскагш величества митрополит Ненадовић својом руком умеће „Карла шестагш“) ясно и право извѣщено: бысть, послатѣю Ч. К. (митр. Ненадовић ту „червенѣ канѣ“) преко господина имарекъ, (митр. Ненадовић умеће „Кантакузена Рѣдолфа“), Кантакузин, брат некадашњег кнеза — вој влашког Константина Кантакузина, био је заједно с братом оптужен због велеиздаје, је уговарали с Турцима да се Срби у првом оцне од Аустрије. У исту је заверу био утен и патријар Арсеније IV., један архимандрит и пошта гложански Јосиф Јовановић. За не заверу известио Аустрију патријар, и то спасио.

Како је Рудолф Кантакузин измакао пркрића завере, то се у реферату истражне комисије за њега рекло, да се има ма којим начином и ма под каквим изговором добавити и затворити. „Гласник“ 73. стр. 341.

Исто дакле, као што је поступала Аустрија с назови деспотом грофом Ђорђем Бранковићем.

Шербан војвода Кантакузин, ваљда отац Рудолфов и Константинов, био је такође прокурор који је стајао у дослуку с поменутиим Бранковићем, и помиње се у писму патријарха Јована III. 1688. Маја 25. руским царевима Јовану и Петру Алексејевићу, као тобожњим поштом „царева грчких“.

Поменуте протуве Рудолф и Константин нису ништа више желели постићи од Турцима, да ли, да постану српске деспоте.] исказати поруке њихове честности реченное знаменіе к. (чрвенѣ канѣ) истиную волю и обѣщаніе („царскагш величества“) кадѣ бисмо примили безѣ исповѣданія да бѣдетѣ: ако ли не приимамо, да умлчимъ. И тако ми благодарствивших и мисмо, но на бога надежду своју вазложили (Ово је својом руком написао митрополит Петровић). Испод тога је на грчком сведоѣба, печатом снабдевена, која у приложеном славено-српском преводу гласи овако: „Из подписаний самовидецѣ былѣ есмѣ вишенпис“.

той часъ слѣзхся у вієннѣ на слѣзшаяся у
 освященнѣйшаго покойнаго бывшаго Архієпі-
 скопа и митрополита Славено-сербскаго Мовсеа
 Петровича, и позналъ всмъ у негѣ твердость во-
 сточнѣя церкви благочастивихъ (ш да бы господь
 оу дароваль и прочимъ тую твердость имѣти) и
 то ради свидетелствѣю, какшъ естъ написаль
 шшереченная саморѣчиѣ, предъ Богомъ и восточ-
 нѣя церкви православныхъ. Архімандритъ всея-
 сѣи и живопріємнагш гроба,

(М. П.) Германъ.

„А митрополит Ненадовић додаје ово: „Ш-
 мѣ миѣ во время тоє со заклетвомъ наложено
 бо во молчаніи сдержати тайнѣ сію, юже миѣ
 тогдании сей Принципаль тайно шкриль Пре-
 священн Г.Г. Архієпископъ и митрополитъ Мш-
 ѣи Петровичъ. Павелъ Ненадовичъ с. р. Архієпи-
 скопъ и митрополитъ“. (У то је време Ненадовић
 Мојсијев ексарх, и још се звао Петар. Онъ
 тек 6. Јула 1736. закалуђерио од митропо-
 лита Вићентија Јовановића у Раковцу).

У Бечу су и после тога покушавали, да наше
 митрополите и владике улове у крило „једино-
 вѣсављуће цркве“, а осим марчанскихъ владика,
 једино су уловили даалматинскогъ владика, Ве-
 нѣта Краљевића, а од архимандрита — бар што
 зна — једини је дао од себе реверс учени
 Павле Кенгелац, да ће прећи у унију, и да ће
 њу и своју епархију превести, ако га поставе
 за градскогъ владика.

За своју свету дужностъ сматрамъ, да сперемъ
 справедно, на основу једногъ званичногъ списка,
 дачену љагу на некадашњегъ (1751—1777.) ар-
 химандрита бездинскогъ Дијонисија Живојновића,
 да да је и онъ нагињао унији. Ја сам ту љагу
 њега бацио у „Гласу истине“ за 1890. стр.
 165., а бацио самъ је на њега с тога, што се у
 једној инструкцији царице Марије Терезије, за
 дређеногъ саборскогъ комесара Андрију грофа Ха-
 нѣка барону Франѣи Колеру председнику илѣрске
 епархѣе депутације од 20. Децембра 1868. рекло
 истогъ Дијонисија: „— — auch selbst von der
 Union nicht entfernt zu seyn scheine“ (који се
 склоњен бити видео на унију). То је царица
 рекла за Дијонисија с тога, што је исти имао

разговоръ с царемъ Јосифомъ, на је цар држао, да
 Дијонисије није противанъ унији, што пакъ у ствари
 није истина било.

Опростѣ ми блажена сени Дијонисијева по-
 менутој љази, баченој не из обести, но на основу
 званичногъ акта, и што самъ поверовао тврдњи
 „Једнога православнога Родољуба“ (Никанора Гру-
 јића, потоњегъ владике), који је такође на основу
 горњегъ упуства, у књижици: „Народна србска
 скупштина 1. и 3. Маја 1848.“ на страни 29.
 рекао: „и гледи (комесар) да архимандрита без-
 динскогъ Дијонисију Живојновића, који се, као
 слободанъ од предрасудака народни, склоњенъ бити
 видео и на унију, и тога ради нити је био по-
 вољнъ покојномъ митрополиту, нити је по вољнъ
 темишварскомъ свомъ владици — на епископство
 ма којимъ начиномъ подигне“.

А што су наши митрополити и владике биле
 у стању, одбити позивъ на унију, узрокъ је и то,
 што су се они сећали речи митрополита Вићен-
 тија Поповића, реченихъ у своме писму од 20.
 Децембра 1718., писатомъ митрополиту Мојсију:
 „— — пакшъ се држите свое цркве и прѣстола
 црковнаго како тврдаго камена или града, и докле
 се годъ тога држите, и за православіе цркве наше
 матере светіе восточніе, коіа насъ е шдоила, хо-
 датайствѣете, нища се боіати или старати немојте,
 пошѣже шбранба и щитъ и покровъ црковъ све-
 таіа восточнаіа намъ естъ“ (Прилози XIII.), и
 што ихъ није „заносио сваки ветаръ науке, у лажи
 човечијој, путемъ преваре“ (Ефесцима посланица
 4, 14.).

Од како су у новије време, овамо од па-
 тријарха Самуила Машпиревића, наши архијереји
 почели да иду за „духомъ времена“ и да усвајају
 лутеранска учења о управи у цркви, и њихове
 уредбе да уводе и кодъ насъ; од то доба и иде
 намъ тако добро! А шта ће још с нама и с на-
 шомъ црквомъ у карловачкој митрополији бити;
 то самъ Богъ зна! Добро пакъ не ће бити, а то с тога,
 што намъ није више црква „щитъ и шбранба“.

Што се пакъ нашъ народъ у карловачкој ми-
 трополији, до данасъ одржао у вери и народности,
 има се много и много захвалити његовимъ мудримъ
 и родољубивимъ митрополитима из прошлога века.

Да исти нису били прожмани истинским родолубљем, те да нису народну и црквену корист претпостављали својој користи, и да нису свој народ и цркву већма волели, него „своје“; не би никада могли постићи оно, што су постигли т. ј. очувати своје народу народност и веру, поред онаких нападаја, чињених на православну цркву, и на права народна.

Прошлого века, све што год се што извојевало за народ и цркву, извојевало се већином новцем. Сви они, до којих је стајало да се шта доброга и кориснога учини нашем народу; очекивали су поваца од митрополита, који су се по привилегијама сматрали, а и наш их је народ сматрао и држао, за старешине народне.

Тако и. пр. по смрти патријарха Арсенија III. († 27. Октобра 1706.), владика Исаија Ђаковић, потоњи митрополит, у своје писму од 9. Новембра 1706., писатом у Бечу Будимцима и Сент-андрејцима, рекао им је и ово: „— — И то свих чините докле е време, саде се еште може што учинити, а после не знамо како буде. За то и труда и трошак не треба жалити, и донесите и поваца за трошак; знате како е нестало било и еште за живота господина Патријарха трошка. — — — Ја сам не могу ништа учинити, чинисмо колико смо могли, ето 15 лета, како се мучимо и трудимо, више од друге мое братіе (Исаија се више бавио у Бечу, тражећи испуњење обећања у привилегијама, и бранећи народ од нападаја мађарског, него у својој епархији), и знате до крви хошту се подвизати за наш сиромаштни народ, али един човек, ништа не може, *пачеже празним и таптим рукама* — —“ („Гласник“ II. од. књ. III. стр. 56.).

А да је Исаија и као митрополит давао „господствујућима“, види се из писма Софронија Подгоричанина, владике славонског, писатог у Бечу 18. Септембра 1708. г. Будимцима после смрти Исаије († 20. Јула 1708.), рекавши у њему: „— — и ми zde (у Бечу) сазнчившисе, трѣднлнсмо се и радилн колико веће могли, да би потребнимъ нашимъ пословомъ кое годи совршеніе било, и мало што да е оправдано, и што с толикимъ потрошкомъ вазрадѣюћи намъ. Паки

како бисмо сабраніе имѣли и за поглаваріе ковинога провидели, безъ шта прво бити не жемо“.

„Али таквѣ вѣштѣ са великимъ подвигомъ слогомъ, и потрошенемъ потребѣ чините. И ни отъ едне стране неима, што мало важи се, едно и дрѣго престаавили (Исаија) то каіа (дикастеріјама) еште за живота раздо то се не зна. Но како се прѣставио митрополит тако сѣ мѣ и дари умрли“.

„Но сваки изъ нова гледа, како и изъ нова држе, да се о нима ради“.

„— — — А сада толико дрѣга еште бичи за живота митрополитова, свѣгъ народнихъ школъ ради. — — — Пак и новомѣ потрошкѣ скрѣбе, за што сада еште највеће потребе“ (стр. 118.).

Каквог је „потрошка“ имао митрополит Виѣнтије Поповић, око потврде народних привилегија и ипаче око очувања народних правди, види се из његових писама, писаних митрополиту Мојсију 8. Јануара и 11. Октобра 1723., и 11. Октобра 1722., у којима је рекао и то: „— — — штедећи ни крви ни живота ни трошка са два крѣтѣ недавно више ѣ тридесетѣ хиљади форинти окромъ Кваріентѣ и окромъ крајинѣ потрошковѣ щосмо пздали“, „видите да се може безъ поваца изгазити изъ Беча“, „я помазавши га (Калиника), добросе е обещаће приатељски писати с цесарски дворѣ и о тель бити како и досле нашемѣ клерѣ и наро“.

Шта је стало митрополита Мојсија потврда за митрополита види се из наведеног на своје месту, а шта га је стала потврда за заједничког митрополита, види се прилога бр. LX.

И митрополит је Виѣнтије Јовановић писму своје од 6. Новембра 1732., писатом Будимцима, рекао и ово: „Сад времја, воше праведно глаголю: или пасти или од снх и казаннихъ бѣдѣ свободитисја, немощно емо ништо содѣлати, глаголетѣ премѣдрни Песѣраховѣ: златѣ сѣбо глаголюштѣ молчитѣ ве слово, просто решити: Каде злато говора, молчетѣ“, а у писму своје од 21. Маја 1732.

исатом из Беча владици будимском Василију Димитријевићу, и ово му је рекао: „— — А ви прочими лѣпо садъ и насъ и дѣло свезасте, кодъ оволике радости и милости (т. ј. што је добио заштитну диплому и дозволу за народни сабор), садъ најгоршъ скорбъ имамъ, и веће заужилисмо крестове с врата и што смо годъ имѣли, се смо досле живили. А днесъ намислихомъ заложити сандѣкъ са окрѣтомъ, да би нашли баремъ епископске и референдарске намирити дискретности, да можемо пословати за доминизмъ и прогласити дѣла шредити“. („Гласник“ II. од. књ. IV. стр. 139. и 204.).

А то што су радили, и што су морали радити патријар Арсеније, митрополити Исаија, Вићентије, Мојсије и Вићентије; то су исто морали радити и потоњи митрополити, и да тако нису радили, још би веће беде и невоље претрпео наш народ у карловачкој митрополији, пошто их је претрпео. Овако поред „дискреција“, митрополити су знали умилостивити „господствујућу господу“, те су њима много зло отклонили од народа, а подједно и дознавали, шта се намерава радити у Бечу.

Не треба заборавити ни то, да су наши стари, а и митрополити држали у Бечу своје епископскије и секретаре, који су заступали и бранили народне ствари. А и народни сабори су шиљали из своје средине изасланства у Беч, која су се у њему по неколико недеља а и месеци задржавала, радећи, да се потврде закључци саборски. Да и она нису одлазила „празним рукама“ у Беч, види се из писма Будимаца од 5. Марта 1733., у ком су рекли и ово: „— — За те депѣтирте и посланике одъ народа да се падежъ, и да идѣтъ цесарскомъ дворѣ саветѣмо, да би господствоуштѣ немачкѣ господѣ новцемъ милостивили, кадъ се на ино не може“. (I. с. р. 153.)

Доцније су „господствујући“ забранили нашим народу и митрополитима држати у Бечу своје епископскије и секретаре, а и изасланства нису смела шиљати; ну, и после тога, знали потоњи митрополити паћи пута и начини, да

су ако ништа, а оно благовремено сазнавали за намере владине.

У последње време и то је престало са свим, а престало је због шкртости појединих митрополита—патријараха. Добро је још било, док смо имали у Бечу и Будапешти својих људи код највиших власти, те су они колико толико, могли по нешто доброга учинити, и обавестити „господствујуће“ о правом стању по неке ствари; а од како код истих немамо наших људи, није чудо данашњем стању нашег народа.

Митрополит Мојсије, рођен у Београду, у ком је у његово детињство било доста Грка, а где год је било Грка, ту су они имали своје школе и даскале; морао је и сам ићи у њих и знати грчки. То се види и из тога, што је он још као сарајевски митрополит—владика, шиљан био од српског архијерејског синода у Цариград к васељенском патријарху, што се заузимао за грчку школу и пјеније, а и што је после њега заостало доста и грчких књига. А то се види и из његовог саопштења — пућеног му дара „црвена капа“ —, архимандриту Герману, који је знао само грчки, и коме не би смео у оно време поверовати преко тумача *онаку* тајну.

Као што се из записа Мојсијевих види, мати му је потоња монахиња Јелисавета — и мати последника Мојсијевог Вићентија Јовановића, Ана, била је монахиња —, живела у Београду, која мал да није 1722. умрла, јер на писму његовом од 13. Јула 1722. (Прилози XLIV.) ударен је црн печат. 1720. била је још у животу. Мојсије је имао и сестру Грацу, удату за крп Манојла. Можда од ове Граце има и данас потомака!

Из оставинске расправе Мојсијеве, види се, да је после смрти његове заостало осим осталих ствари у готовом 283 ₪, а у сребру 5021 фор., што је све ушло у народну касу. А то је у оно време био грдан новац. А шта је сем новца остало по смрти митрополита Мојсија, види се из прилога бр. LXVI.

И ово је доказ, да је митрополит Мојсије знао врло добро, какву је заклетву при своме калуђерењу положио, те држећ се ње, није своју

уштеду оставио „својима“, него народу, од кога ју је и добио.

Већ други последњик Мојсијев, патријар Арсеније IV. Јовановић Шакабента, за извесно се више бринуо за „своје“, него за народ, јер иначе не знам, како би народни посланици „свјашчениаго и мјрскаго чина“, могли захтевати 1748. пре обављеног избора митрополита од будућег митрополита и владика, између осталог ово: „— — 7). Архиепископъ и епископи не имѣли бы къ своему сродству и фамилии своей толикаго пристрастія чтобъ ихъ окрестъ себе содержавали, и чрезъ ихъ каковыя рекомендаціи и препоруки примали, еще менше имъ отъ церковнаго стяжанія аки божіяго имѣнія на убитокъ общества, сопоможенія творили, еже по правиламъ всеконечно суть возбранена“ („Беседа“ за 1870. стр. 207.), које су захтеве, 26. Августа исте 1748. све владике и потписали морали.

А како су се у доцнија и наша времена понашали већина наших митрополита—патријараха и владика, према „својима“ — од којих су по неки за „своје“ сматрали што-по реч и „девете пећке жарила“ —, а како према своме народу; „сія обаче и симъ подобна — што би рекао архимандрит Рајић — високимъ умомъ остављаемъ на разсужденіе: не мало е бо въ себѣ заключають таинство“.

О томе, дало би се врло и врло много написати, ну: „кая слава кумвалѣ dobroгласнѣ, глѣхимъ людемъ звеняшѣ: ни кумвалѣ слава, ни глѣхимъ оувеселеніе“.

Митрополит Мојсије, као митрополит београдски — 1720. — имао је по својимъ занесима у Белегишу воденицу, у Угриновцима ливаду, виноград у Смедереву, а у Београду виноград и ораницу. Како је он до тог имања дошао, и шта је с њим после смрти његове било, не зна се. Из прилога бр. LXV. и LXVI. види се, да је држао под аренду пустару Коменди и спахилук Футог.

Како је митрополит Мојсије подуже времена био болешљив, то је 15. Јула 1730. (дакле на 12 дана пред смрт своју) управно на четири православна васељенска патријарха писмо, у коме

им се препоручио, и умолио за последњи благослов пре своје смрти, ког да изволе у својим писмима управити његовим духовним синовима — српском народу —, и да му опросте, што је у својој последњој тешкој болести, по савету лечничком јео меса.

И исто се писмо данас не налази у карловачкој архиви. Једино у експозитном протоколу под бр. 284. од 1730. има о њему спомена.

У карловачкој је митрополији, постојао још подуже, и после смрти Мојсијеве обичај, да калуђери и архијереји пишу *никад* јели меса. Тада се н. пр. зна, да су владике арадског Исакју Антоновића, приликом његовог избора за митрополита (27. Августа 1748.) хтели посланица да баде кроз прозор због тога, што је јео месо. (Рајићева „Историја катихизма“ стр. 27.).

А како је у том погледу данас? Одавно се и по манастирима и епископско-патријарашком двору, једе месо јавно и у саме велике часне poste, и данас ако баш који калуђер или архијереј и не једе меса, не чини то, да угоди типеку, него из морања, што је у младости — што рекао др. Лаза Димитријевић — јео „зечијег меса“.

Давно су и давно у карловачкој митрополији они, који су се при своме постригу заветили, заборавили да су у манастир дошли „жељомъ житія постническаго“, и да ће пребивати у манастиру „въ постничествѣ даже до послѣдняго своего издыханія“. И камо нам срећа, да су иста само на ту изјаву и завет, заборавили!

Последњи је од архијереја био митрополит Ненадовић, који се као што рече архимандрит Рајић „зеліемъ кормляшеся“.

Митрополит Мојсије умро је у Београду 27. Јула 1730., а сахрањен је 1. Августа у београдској саборној цркви.

На његов погреб дошли су са свију страна народни прваци, свештенство и владике, и тамо је лежало у београдској цркви све до 1739. када су Аустријанци морали напустити и Београд којом је приликом оно — по свој прилици од његовог ексарха Петра Ненадовића, потоњег митрополита — пренесено у Крушедо, у ком је манастиру у то време исти Ненадовић био архијереј.

пдритом, где је и сахрањено, и где и данас
пати санак борави.

У опису визитације фрушкогорских мана-
ра од 1753., код описа крушедолског мана-
ра, вели се: „Во олтарѣ ѿ десныя страни
стѣрница подѣ честномѣ трапезомѣ создана на
мерѣ (свод), в' нейже пребивають кости Арсе-
и Чарноевича, патриарха сербскаго, Исаіа Діа-
вичя, Архієпископа Карловачкаго, Мшусеа Пе-
овића, Архієпископа Бѣлградскаго и деспота
рбскаго Георгіа Бранковича и Іларіона, ми-
нополита Бѣлградскаго и Сремскаго“.

У каквом је уважењу и поштовању митро-
полит Мојсије стајао код родољубивог и мудрог
трополита Павла Ненадовића, види се и из
та, што је Ненадовић у више фрушкогорских
пастира платио за митрополита Мојсија „па-
сију“, а 27. Јула 1753., пошто је у манастиру
ковцу, у капели гробљанској с владиком по-
еђења Партенијем Павловићем, с архимандри-
ма, свештеницима и ђаконима, — свега њих
моро — одслужио свету литургију: „по боже-
венной слѣзжи творили парастосѣ святопочив-
иъ Архієпископомѣ и митрополитомѣ Мшусею
тровичѣм и Викентиѣм Ішанновичѣм“. (Поменути
ис).

Доцнији митрополити и патријарси, са свим
заборавили на митрополита Мојсија, те многи
шавши у Крушедо, тешко да су и знали да
крушедолској манастирској цркви леже и моћи
трополита Мојсија; а камо ли да су читали
миту над његовим и осталих трудбеника на-
дних моћима.

Митрополит Мојсије у своме поменутоме те-
менту, поставио је за администратора српске
градске митрополије, после своје смрти вла-
ку темишварског Николу Димитријевића. Дочим
то његово постављање народу, а особито „ро-
љубивим“ будимцима било по вољи, епископат
је био јако противан, те је због тога било у
роду велике пометње — а истим постављањем
трополит Мојсије баш је хтео да отклони по-
тњу! —, која се утишала тиме и тек тада,
а је 22. Марта 1731. Вићентије Јовановић,

владика арадски, био једногласно изабрат за ми-
трополита београдско-карловачког.

Какав је био родољуб и архијереј митропо-
лит Мојсије, може се видети и из овог савреме-
ног његовог животописа, у ком се за њега и ово
рекло: „— — Вѣдый же преблагій Богъ его со-
суда избрана, честна, и чистотна свѣтилника вся-
кія прилоги наѣтства отражати могуща, по пре-
ставленію Викентіа Поповича, архієпископа и
митрополита Серблѣмъ въ державѣ цесарской быв-
шаго общимъ совѣтомъ и промисломъ Божиимъ
таковая премудрая и всякаго благаго смысла пре-
исполнена глава, произведєся общій духовный
отецъ и поглаваръ церкви божественной быти,
въ чемъ невзырая бывъ на власть и велеможность:
по труды къ трудомъ пощедневно приложи, цер-
ковный чинъ ослабленный въ званіи своемъ бла-
гочинно устрои, духовное и мірское слычество
въ союзъ любви совокупи, за привилегіи общія
довольнѣ потрудися, славенскую школу и грамма-
тику славенскую въ юнотѣхъ своея паствы устрои
и основательно дѣйственную увидѣ, общій домъ
митрополию Бѣлградскую преизрядно основа, и
долный шукъ съ подрумомъ доволнымъ изживе-
ніемъ пространно въ совершенствѣ увидѣ, цер-
ковныхъ, домовныхъ, матеріальныхъ, серебряныхъ,
златныхъ вещей, толико довольно прибави, яко инѣ
никойже отъ прецесоровъ его тако, особноже о
разныхъ языковъ Библиотеку книгами наполни,
въ той власти пасе церковь Божию — — —“.
(„Беседа“ за 1869. стр. 256.).

Ето, *какав* је био и као архијереј и као
Србин митрополит Мојсије Петровић. И поред
свега тога, данашњи наш нараштај — у који
подразумевам и нашу јерархију и свештенство
— врло мало шта зна о митрополиту Мојсију.
А како је пуки особито ономе у Србији, да зна
живот и рад Мојсијев, из ког би се могао нау-
чити и увидети, како је тешко било нашем на-
роду у Србији за време аустријске владавине од
1718—1739., а особито како је тешко било на-
шим архијерејима и свештенству у својој рођеној
земљи, у коју су с Аустријанцима јурнули језу-
ите, тринитари, капуцини, францискани и други

католички духовни редови, који су по Београду саградили цркве и самостане, мислећи у Србији вековати, исто као што их је и данас пуна Босна и Херцеговина, а уз то су и Немци из Немачке јурнули за Аустријанцима.

Тако су н. пр. 1720. код Болеча Немци чак из Пфалца населили село *Zweybruck*, и да није наступила 1739., Бог зна шта било од Србије и у Србији.

И знајући то, данашње поколење у Србији треба да љуби и чува своју отаџбину, и њену независност, као очи у глави.

Па кад је митрополит Мојсије Петровић истина био онакав, као што сам га ја овде сао и преставио; држим да је заслужио, да се и овде каже: *Слава ти, слава, слава!*

У Земуцу, на св. арханђела Михајла 1897.

Д О Д А Т А К.

На 87. стр. напоменух, шта је све 1718. митрополит Мојсије молио преко руског посланика у Бечу Веселовског, руског цара Петра I., а на 97. стр. за што га је молио 1721.

При писању тих напомена, не имадох приручја других извора, до ли наведених на истом месту.

Како сам данас у сретном положају — добротом свога млада пријатеља г. Стеве Димитријевића, професора београдске богословије, дођох до ретке код нас Србаља књиге: „Описаніе документовъ и дѣлъ, хранящихся въ архивѣ св. правительствующаго синода“, том II. часть первая 1722. Петроград 1879. —, да могу коју више проговорити како о поменутих молбама Мојсијевим, тако и о послатим стварима из Русије, и о учитељу Максиму Суворову — у истом се опису назива Суворов —, а подједно и о просветном стању нашег народа у Србији и Угарској у то време; то ћу овде о свему томе коју више да проговорим, чиме ће ова моја цртица добити само већу потпуноћу, а подједно ће се и исправити и досадашње наше грешење и незнање у том погледу.

Прва молба Мојсијева цару Петру I., датавапа је у Бечу 1. Септембра 1718.

Иста гласи: „Великому Государю, Царю и Великому Князю Петру Алексѣвичю, всея Великія и Малія и Бѣлія Росіи Самодержцу.

Бога великаго о Вашемъ благополучіи молю и низко до лица землѣ творю поклоненіе. По сихъ, симъ моимъ, или да реку обще нашимъ,

покорнымъ и челобитнымъ листомъ дерзая пасти къ ногамъ, аки персоналиѣ, В. Ц. пресвѣтлосіающему В., понеже Турки, варвари Христ. Церкви и православнаго народа гонители, ихъ господарствъ и земель несправедные за вателе и многихъ святыхъ церквей и монастырей разорители, яко и до нынѣ, тиранствомъ и мученіемъ они разоряють и во поганскомъ ихъ христіанскій православни народъ стелушъ и воспоминають; а нынѣ, помощію и милостію живою, чрезъ оружіе Царскаго Величества, по денъ и войска его побита и Сербословенскія земли не малая часть свободенна, а имею первоеглавное мѣсто Сербскія земли Бѣлградъ, окрестности немалыми сербскія земли мѣста и нынѣ подъ протекцію Ц. В. остались. (С) же въ всеконечно убожество прибѣгаемъ, же церкви святіе зряще разореніе и отъ дѣла ея обнаженіе, кнѣзь отъ прочаго одѣяніа не наго, яко не имѣти въ чемъ правило Божіе рити, паче же и служба Божія престала. ради нынѣ прибѣгаемъ предъ свѣтлосіятелній статъ В. Ц. В. со симъ нашимъ общимъ листомъ милости раболѣпно просити: понеже много бѣжница себѣ не имѣемъ, кромѣ В. Ц. В. ради дерзая предъ В. Ц. В. нужди наши положить, о чемъ прошеніе наше есть:

1.

„Понеже прокляти варвари тирански и наши православніе повалили и раскопали до вѣковъ, просимъ помилованія отъ В. В. Ц.

ніе единія соборныя церкви во славномъ Бѣлиградѣ нашей Сербскія земли, на имя орство В. Ц. В.

2.

ане весма оскудѣла есть епархія наша отъ ныхъ утварей, просимъ отъ В. Ц. В. одѣхіерейскаго служенія, и прочая священни- службы и церковнаго украшенія и что ко енію служенія прилично.

3.

акожде просимъ книгъ церковныхъ, которіи и расхищени и попалени отъ турковъ, а о просимъ: на дванадцать церквей слу- книги.

4.

какъ ниѣ взяти подѣ протекцію Ц. В., не намъ стужаютъ римскіе учителя, споръ тво- прелщающе незлобивыхъ и неученихъ сло- православной вѣры нашей и о исповѣданію ѣ, яко да приведутъ ихъ послѣдовати имъ и чадомъ быти римскаго костела: того просимъ отъ В. Ц. В. чтобъ бисте, по своей окой монархеской милости и ради ревности естивой вѣры нашей православной, опредѣ- изъ искусныхъ учителей двоихъ послати къ Бѣлиградъ ради ученія дѣтей благочесті- такожде просимъ еще отъ В. Ц. В. жало- чимъ бы могли и школы построяти. Сего премилостивѣйшій Государю, Царю непо- ній нашъ христіанскій, восточнаго сіянія хо, призри милостивно на прошеніе наше, шя на оскудость православныхъ церквей ѣ, помилуй насъ Богомъ дарованнымъ ти ніемъ, ради благочестія и святіе право- е церкви и славнаго и непобѣдимаго имени агочестія сіяющаго В. Ц. В., котораго и и впредь наша православная церковь и пра- ній нашъ народъ не имѣемъ себѣ инаго ктона милостиваго, кромѣ В. Ц. В. о чемъ и вѣроятно В. Ц. В. доношу.

семилостивѣйшій Государь! Просимъ В. а и обще прошеніе отъ В. Ц. В., по своей

превисокой монархиской милости и опредѣленію, намъ указѣ помилованія учинить чрезъ В. Ц. В. резидента, при дворѣ цесарскомъ пребывающаго г. Аврама Веселовскаго; а наипаче всего усерд- нѣйше отъ В. Ц. В. просимъ милостиваго отвѣту ради учителей и школъ, а о прочемъ како Вамъ Всемогуцій творецъ по сердцу возвѣститъ.

Као што напоменух, цар Петар није на ову молбу ништа одговорио, нити је и једну тачку Мојсијеве молбе испунио.

20. је Октобра 1721. отправио митрополит Мојсије поново молбу своју, и то по свом секретару Владулу (Владиславу) Малајеску —: „зна- юще — рече — его вѣрна, православна и добра житія, яко довольно показася, сирѣчь колико вре- мяни между нами обрѣтался есть“ — (види се да Владул није био из Србије), коју сам молбу по Орфелину навео на своме месту.

Како је иста молба у главном изводу наве- дена, навешћу овде из ње само оно, што је Ор- фелин изоставио, а треба да се зна, шта је наш народ одмах у почетку аустријске владавине у Србији, од католичких свештеника трио.

Орфелин је наиме рекао, како је Мојсије: „объявлялъ что изъ лишенія церкви народъ пра- вославный, отъ Римокатолицкаго духовенства тер- пѣти принуждены“, дочим је Мојсије у својој молби рекао: „лишеніе наше не допускаетъ насъ безъ досады В. В., сопротивніи лестію (аще еще и не явно и не нужно) казаніями ихъ лживыми развращаютъ народъ; похваляются, да учинятъ типографію въ нашей страни, да печатаютъ книги наши и школы на словенскій языкъ, и говорятъ намъ, егда немамы, потребно есть отъ нихъ взяти. Гдѣ-жъ, да разсудитъ ваша великая му- дрость, до чего бы достигъ сей нашъ скорбный народъ, отъ чего многомилостивій Богъ да сохра- нитъ насъ отъ таковаго питія!, аще бы просили отъ нихъ, со радостію хотѣли бы насъ положить въ ложніе ихъ пургаторій; оружія не имѣемъ, да отвѣщаемъ имъ, и только есмо лишени, яко насилно можемо найти кого, да поставимо свя- щенникомъ, и того ради здѣ, у Сербской страни, суть и села безъ священника, которая нуждаются отъ братровъ, господствующихъ насъ: понеже

католички духовни редови, који су по Београду саградили цркве и самостане, мислећи у Србији вековати, исто као што их је и данас пуна Босна и Херцеговина, а уз то су и Немци из Немачке јурнули за Аустријанцима.

Тако су н. пр. 1720. код Болеча Немци чак из Пфалца населили село *Zweybruck*, и да није наступила 1739., Бог зна шта било од Србије и у Србији.

И знајући то, данашње поколење у Србији треба да љуби и чува своју отаџбину, и њену независност, као очи у глави.

Па кад је митрополит Мојсије Петровић истини био онакав, као што сам га ја овде описао и представио; држим да је заслужио, да му се и овде каже: *Слава ти, слава, слава!*

У Земуну, на св. арханђела Михајла 1897.

Д О Д А Т А К.

На 87. стр. напоменух, шта је све 1718. митрополит Мојсије молио преко руског посланика у Бечу Веселовског, руског цара Петра I., а на 97. стр. за што га је молио 1721.

При писању тих напомена, не имадох приручи других извора, до ли наведених на истом месту.

Како сам данас у сретном положају — добротом свога млада пријатеља г. Стеве Димитријевића, професора београдске богословије, дођох до ретке код нас Србаља књиге: „Описаніе документовъ и дѣлъ, хранящихся въ архивѣ св. правительствующаго синода“, том II. часть первая 1722. Петроград 1879. —, да могу коју више проговорити како о поменутим молбама Мојсијевим, тако и о послатим стварима из Русије, и о учитељу Максиму Суворову — у истом се опису назива Суворов —, а подједно и о просветном стању нашег народа у Србији и Угарској у то време; то ћу овде о свему томе коју више да проговорим, чиме ће ова моја цртица добити само већу потпуноћу, а подједно ће се и исправити и досадашње наше грешене и незнање у том погледу.

Прва молба Мојсијева цару Петру I., датована је у Бечу 1. Септембра 1718.

Иста гласи: „Великому Государю, Царю и Великому Князю Петру Алексѣвичю, всея Великія и Малія и Бѣлія Росія Самодержцу.

Бога великаго о Вашемъ благополучіи молю и низко до лица землѣ творю поклоненіе. По сихъ, симъ моимъ, или да реку обще нашимъ,

покорнимъ и челобитнымъ листомъ дерзаю пропасти къ ногамъ, аки персоналиѣ, В. Ц. пресвѣтлосіающему В., понеже Турки, варвари Христовой Церкви и православнаго народа гонители, многихъ государствъ и земель несправедные завоеватели и многихъ святыхъ церквей и монастырей разорители, яко и до нынѣ, тиранствомъ и мученіемъ они разоряють и во поганскомъ ихъ иудейскомъ христіанскій православни народъ стелющъ великую скорбь и воспоминаетъ; а нынѣ, помощію и милостию Божіею, чрезъ оружіе Царскаго Величества, побѣденъ и войска его побита и Сербословенскія наши земли не малаа часть свободена, а именито первоглавное мѣсто Сербскія земли Бѣлградъ и околности немалыми сербскія земли мѣстами и нынѣ подъ протекцію Ц. В. остались. Оба же въ всеконечно убожество прибѣгаемъ, паче же церкви святіе зряще разореніе и отъ лѣтѣ ея обнаженіе, книгъ отъ прочаго одѣнія церковнаго, яко не имѣти въ чемъ правило Божіе творити, паче же и служба Божія престала. Того ради нынѣ прибегаемъ предъ свѣтлосіятелній милости В. Ц. В. со симъ нашимъ общимъ листомъ милости раболѣпно просити: понеже много прибѣжища себѣ не имѣемъ, кромѣ В. Ц. В. Сего ради дерзаю предъ В. Ц. В. нужди наши предложить, о чемъ прошеніе наше есть:

1.

„Понеже прокляти варвари тирански церкви наши православніе повалили и раскопали до основанія, просимъ помилованія отъ В. В. Ц. па

зденіе единія соборныхъ церкви во славномъ градѣ Бѣлградѣ нашея Сербскія земли, на имя ктиторовъ В. Ц. В.

2.

Зане весма оскудѣла есть епархія наша отъ церковныхъ утварей, просимъ отъ В. Ц. В. одѣяннаго архіерейскаго служенія, и прочая священническихъ службы и церковнаго украшенія и что ко рашенію служенія прилично.

3.

Такожде просимъ книгъ церковныхъ, которіе то и расхищени и понаглени отъ турковъ, а енно просимъ: на дванадцать церквей службніе книги.

4.

Какъ нынѣ взяти подъ протекцію Ц. В., не до намъ стужаютъ римскіе учителя, споръ тводе и прелщающе незлобныхъ и неученихъ словъ о православной вѣрѣ нашей и о исповѣданію помъ, яко да приведутъ ихъ послѣдовати имъ енію и чадомъ быти римскаго костела: того мы просимъ отъ В. Ц. В. чтобъ бысте, по своей превисокой монархической милости и ради ревности благочестивой вѣрѣ нашей православной, опредѣлили изъ искусныхъ учителей двоихъ послати къ намъ у Бѣлградъ ради ученія дѣтей благочестивыхъ, такожде просимъ еще отъ В. Ц. В. жалованья чимъ бы могли и школы построить. Сего ради, премилостивѣйшій Государю, Царю неподимый нашъ христіанскій, восточнаго сіянія монархо, призри милостивно на прошеніе наше, и нуши на оскудость православныхъ церквей нашихъ, помилуй насъ Богомъ дарованнимъ ти дарованіемъ, ради благочестія и святіе православніе церкви и славнаго и непобѣдимаго имени благочестія сіяющаго В. Ц. В., котораго и мы и впредъ наша православная церковь и православный нашъ народъ не имѣемъ себѣ инаго хитектона милостиваго, кромѣ В. Ц. В. о чемъ и рдо и вѣроятно В. Ц. В. доношу.

Всемилоствѣйшій Государь! Просимъ В. Ц. В. за и обще прошеніе отъ В. Ц. В., по своей

превисокой монархической милости и опредѣленію, намъ указѣ помилованія учинить чрезъ В. Ц. В. резидента, при дворѣ цесарскомъ пребывающаго г. Аврама Веселовскаго; а наипаче всего усерднѣйше отъ В. Ц. В. просимъ милостиваго отвѣту ради учителей и школъ, а о прочемъ како Вамъ Всемогущій творецъ по сердцу возвѣститъ.

Као што напоменух, цар Петар није на ову молбу ништа одговорио, ниѣ је и једну тачку Мојсијево молбе испунио.

20. је Октобра 1721. отпратио митрополит Мојсије поново молбу своју, и то по свом секретару Владулу (Владиславу) Малајеску —: „знающе — рече — его вѣрна, православна и добра житія, яко довольно показася, сирѣчь колико времени между нами обрѣтался есть“ — (види се да Владул није био из Србије), коју сам молбу по Орфелину навео на своме месту.

Како је иста молба у главном изводу наведена, навешћу овде из ње само оно, што је Орфелин изоставио, а треба да се зна, шта је наш народ одмах у почетку аустријске владавине у Србији, од католичкихъ свештеника трио.

Орфелин је наине рекао, како је Мојсије: „объявлялъ что изъ лишенія церкви народъ православный, отъ Римокатоличкаго духовенства терпѣти принужденъ“, дочим је Мојсије у својој молби рекао: „лишеніе наше не допускаетъ насъ безъ досады В. В., сопротивленію лестію (аще еще и не явно и не нужно) казаніями ихъ лживыми развращаютъ народъ; похваляются, да учинятъ типографію въ нашей страни, да печатаютъ книги наши и школы на словенскій языкъ, и говорятъ намъ, егда немамъ, потребно есть отъ нихъ взяти. Гдѣ-жъ, да разсудитъ ваша великая мудрость, до чего бы достигъ сей нашъ скорбный народъ, отъ чего многомилостивый Богъ да сохранитъ насъ отъ таковаго питія!, аще бы просили отъ нихъ, со радостію хотѣли бы насъ положить въ ложніе ихъ пургаторій; оружія не имѣемъ, да отвѣщаемъ имъ, и толико есмо лишени, яко насилно можемо найти кого, да поставимо священникомъ, и того ради здѣ, у Сербской страни, суть и села безъ священника, которая нуждаются отъ фратровъ, господствующихъ насъ: понеже

глаголють намъ, егда немамъ, ми да поставимъ священника; они не оставятъ людей безъ священника и начали уже крестити и вѣнчати отъ нашихъ, и сіе происходитъ отъ оскудѣнія ученія нашего“.

Митрополит је Мојсије писао подједно и руском канцелару грофу Гаврилу Ивановичу Головкину, у ком га је молио, да се и он заузме, да му се испуни молба послата по Малајеску.

На напоменуто сенатско решење од 11. Маја 1722., св. синод је 19. Јуна и. г. учинио наредбу, од куда и шта све да се пошаље у Србију, те док се све спремило, прошла је скоро и 1723. година.

У погледу искања два учитеља, св. синод је 20. Јуна 1723. упитао колегију иностраног министарства, ко ће их плаћати, и каква ће им бити плата, а подједно је 11. Октобра и. г. умоліо Варламу архијепископа Кијевског и Галичког, да од кијевских ђака изабере двојицу, који би ишли у Србију, који: „всѣхъ наукъ отъ грамматикѣ до философіи и до богословія искусны и къ ученію доволны бы были“.

На упит синодски, одговори му министарска колегија, да она не може узети на себе обвезу да плаћа поменуте учитеље, јер нема за то новаца, те предложи св. синоду своје миљење, да се о том стави у договор с правителствујућим сенатом.

Међутим изиђе 5. Фебруара 1724. царска заповест, да се из државне благајне издаје плата двојци учитеља, што ће ићи у Србију, и то сваком по 200 рубаља годишње.

На упит пак синодски од 11. Октобра 1723., одговори архијепископ Варлама, да од кијевских ђака не ће нико да иде у Србију, и св. синод закључи Марта 1724. да се у Србију пошаљу париски ђаци Тарас Постников и Иван Каркопољски, који до свога поласка у Србију, одређени буду за синодске преводчице.

Међутим у Мају и. г. поднесе митрополитов посланик Малајеско св. синоду молбу, да се у Србију пошаље за учитеља славенског и латинског језика, синодски преводчик Максим Суворов, који

је вођан тамо ићи, и који му се показао данъ по обичаю сербскога народа“.

У истој је молби Малајеско напоменуо је српском народу јако потребан грчки уџбик и како се такав може наћи и у Србији, подједно молио, да се и за њега одреди год. плата од 300 рубаља. (Ево одговора на и на стр. 122., откуд је одређена плата 17 за грчког учитеља).

2. Јуна 1724. св. синод закључи, да Србију за учитеља славенског и латинског и пошаље Суворов, а подједно је одредио и 100 рубаља за грчког учитеља, с условом, да се новац не може на друго шта употребити, а Малајеску дато буде 70 граматика — по Орфеу дато му је до 100 —, 10 тројезичних речника и из Александро-невске штампарије 400 (100) рова („во четвртъ цѣною по 8 алт. 2. д.“) — постој је ових књига износила 150 рубаља.

После тога, Малајеско поврати се преко Јева у Србију, понесавши са собом и до ствари за митрополију и цркве, и то по сакос, омофор — Јоакима патријарха —, хриџу, стихар, паницу — штаку —, појас, гије, три и двокирије. Јеванђеље, сребрно дило, 12 одежа, 12 стихара, 12 петрахил, оставине Варламе, архијепископа Смоленског, сакос, омофор, чиновник архијерејски, путир с дикосом, звездицу, 2 тањирчића и кашикку. Постој је ових ствари и утвари износила 150 рубаља.

Како Малајеско тако и Суворов доби и путни трошак. Суворов је добио 200 рубаља, а биће да је толико добио и Малајеско.

Суворов је пошао из Петрограда са својом Аном Георгијевном, малом ћерком и братом Петром — младићем — у јесен 1724. је у Беч стигао Маја 1726., а при крају и. г. стигне у Карловце.

Дошавши у Карловце, на скоро се и те 1. Октобра 1726. отвори „славенску школу“ у којој имађаше само 7 ђака, од којих пређе у млађу, тако названу „десетокласну“ школу, те он на жељу митрополитову и у Београд.

2. Фебруара 1727. започне Суворов у Београду своје предавање славенског језика, где је имао до 50 ђака. Учио их је „десятословију и писанију съ придодаткомъ дѣтей арифметики“.

Од 2. Фебруара до 8. Септембра н. г. држао Суворов школу, а тада их је због бербе рапустио до 11. Децембра. Многи су Суворови ученици и не дочекавши распуст, напустили школу.

На крају 1727. пређе Суворов поново у Карловце, пошто је двор митрополитски у Београду, у ком је он држао школу, разрушен био при разорену градских зидова.

2. Јануара 1728. започео је Суворов у Карловцима предавање славенске граматике.

У Карловцима је имао Суворов 124 ђака, међу којима је био 1 архиђакон митрополитов, 1 јеромонах, 2 мирска свештеника, 12 јерођакона и ђакона, 15 монаха, и 3 из Београда, од мошњих његових ђака.

Своје је ђаке Суворов поделно био у три разреда, у граматисте, десетословце и азбучнике — букварце.

У почетку другог течаја, имао је Суворов старијем разреду 60, а у оба млађа 45 ђака.

Доцније је Суворов све то мање и мање имао ђака, а у време смрти митрополита Мојсија — 1730. — није имао више од 56 ђака, од којих 31 учили латински читати, у тако названој суворовској „латинској школи“.

Суворов је још у Русији примио своју плату 1724., 1725. и 1726. годину. За своју плату 1727. морао је Суворов ићи у Беч, где се вратио 10. Јула. 28. Фебруара 1728. писао је митрополит Мојсије из Беча св. синоду, у ком му је јавио, да пошто учитељ Суворов не може живи са својом породицом, то да му је он предложио за 1728. годину од својих новаца 200 златних, те га је умолио, да настоји, да му се плата виси са 100 рубаља. Суворов се морао још и 5. априла 1730. обраћати царици за своју плату 1728., 1729. и 1730., и да му није митрополит помагао и узајмљивао, умро би од глади у Карловцима по руској плати.

27. је Августа 1726. из Карловаца писао митрополит Мојсије св. синоду, у ком му је јавио,

да држи, да је он примио његово благодарително писмо за послате црвене ствари и утвари и књиге, писане Марта н. г. и послате по архимандриту св. усненског Требињског манастира, Леонтију.

Уједно се у њему захваљивао, што је послат учитељ Суворов, а и молио, да се по обећању пошаље плата за грчког учитеља за 1724., 1725. и 1726. а и за 1727., и доставио му до знања, да одређених и предатих за 1724. и 1725. годину 600 рубаља ва учитеља, синодалном саветнику архимандриту Петру, пре Симонова, а сад Александровска манастира, оп није примио, те га умолио, да га позове, да му ту своту пошаље.

8. Јула 1727. по други је пут писао митрополит Мојсије из Беча св. синоду, у ком му је доставио, да још није примио одређену плату за грчког учитеља, — ког држи од 1724. — за 1724—1727., те га умолио, да му се иста пошаље, а подједно молио и за припомоћ, јер је почео — рече — градити школско звање.

У својој молби од истог дана руском цару Петру II., митрополит Мојсије рекавши му, како је цар Петар I. одобрио 11. Маја 1722. да му се пошаље архиепископско одјејаније, за 12 цркава свештеничко, и црквене и школске књиге, што је и примио, а 5. Фебруара 1724., да се пошаљу два учитеља, и како је Суворов већ дошао, те и њега умолио, да се пошаље заостала одређена плата за грчког учитеља за 1724—1727., рече:

„2). Икоже между прошениемъ о учителяхъ года 1721. было наше прошение ко благопочившему вѣчводостойныи памяти Его Им. В. Петру Великому, о милостини на сограждение разореной турками саборной церкви въ Сербскомъ Вѣлградѣ, на имя и ктиторство Его В., на что тогда никакой резолюции не получивше, обновили мы съ нуждою сами старую церковь. Нынѣ же градится новая фортификация, и самая фортификация линия по архитекторской мѣрѣ пришла на помянутую церковь, ей же для того будетъ въ краткомъ времени раскопаніе. И тако послѣдуетъ нашимъ христіаномъ пужда быти безъ служби Божіей и не малая тѣста благочестію, соградити бо самимъ намъ безъ помощи, за скудостію и

убожествомъ нашимъ, настоятъ невозможность: зане, такимъ же образомъ разоряющуся нашему дому, понуждени мы себѣ строити новый на иномъ мѣстѣ, идѣже и школы хотѣхомъ создати, но и въ совершеніи сего дома силы наши оскудѣвають, колми же школъ и церкве. Убо просимъ вси обще В. І. В., умилился надъ бѣднымъ и убогимъ православнымъ народомъ, яко общій отецъ и покровитель восточнаго благочестія Христіанъ, сотвори милость со рабы твоими и всегдашними богомльцы, удостой, причастниковъ быти поне отъ круницъ, падающихъ отъ трапезы сокровищъ В. В.; подаждь въ помощь милостыни на согражденіе единыѣ церкви въ Бѣлградѣ елико Всемогущій Богъ В. І. В. по сердцу положить, да возможемъ, якоже помянухомъ, воздвигнути церковь во имя святыхъ апостолъ Петра и Павла, со двема предѣльными олтарами, подъ ктиторствомъ В. В. съ предцесорами и всею Вашею Императорскою фамиліею, сущемою и будущею, на вѣчное помянованіе за душу блаженнопочившаго, вѣчнодостоинне памяти Его І. В. Петра великаго, и Его бывшей наслѣдницы, предцесорицы В. В., за благополучное на той же престолъ восшествіе и за долгоденственное Имперіи Россійской правленіе — — —“.

Суворовъ је писао из Беча 26. Августа 1727. св. синоду, у комъ му је јавно, да је примио његово писмо од 18. Јула и. г. № 980. (друго је писмо његово под № 1822. примио у Београду), у комъ се позива да му поднесе извешће о учителу грчкогъ језика и „изясненіе о происходящихъ во ученіи дѣйствъ“, те је обећао, да ће му исто што пре послати.

Суворовъ је 30. Јуна 1728. из Карловаца поднео св. синоду искано извешће, те како се из њега понајбоље види просветно стање и прилике нашегъ народа у Србији и Угарској; то љуба због његове важности, и што се до сада код нас није знало за њега — јер до поменуте књиге „Описаніе документовъ синода“, тешко је српскомъ книжевнику доћи —, навести овде у цели.

Исто гласи: „Его Императорскаго Величества два указа, минувшего года, единъ подъ

№ 980. въ Вѣнѣ, другій же подъ № 1822. въ Бѣлградѣ, получилъ я исправно, и о полученіи репортовалъ. На содержаніе же въ нихъ повелѣннаго мнѣ, отвѣтомъ замедлити понужденъ за неизвѣстіемъ обстоятельствъ греческаго учителя, и за разореніемъ въ Бѣлградѣ, и ради преселенія школъ въ Карловецъ и пакы заведенія, и за ожиданіемъ помянутаго въ оныхъ указахъ на прошлой годѣ посланнаго мнѣ Его Императорскаго Величества жалованья (которое получилъ 28. Марта сего года). Наипаче же за ожиданіемъ преосвященнаго митрополита здѣшняго изъ Вѣны, которой чрезъ два года тамо пребываетъ, и еще не возвратился: понеже безъ него и до селѣ не могу достовѣрно извѣститься о обстоятельствахъ греческаго учителя, и состояніи здѣшнихъ школъ ученія. Обаче увидѣвъ нынѣ многажды отлагаемый и предлагаемый отъ времени на время его преосвященства возвратъ, и тѣмъ бывшее повѣленному мнѣ отвѣту продолженіе, якоже вѣмъ, сице вашему святѣйшеству всепокорно предлагаю въ послѣдующихъ. А именно на первый указъ:

1). Въ пріѣздѣ моемъ въ Сербскую землю, засталъ я въ Бѣлградѣ греческаго учителя стараго и дряхлаго бывшаго попа въ Константинополи прежде, потомъ же потурчившагося отъ страха, и по избѣгѣ въ Сербию пакы обратившагося ко Христу, именемъ Константина (по запису митрополита Мојсија 1720. и 1721. био је код њега даскал Герасим, који је имао годишње плате 36 фор. Исти је можда био и пре, а и послѣ тога до доласка попъ Константина); который училъ гречески точію читать и писать (по его сказанію) отъ 23. генваря 1723. считая полчетверти года, и забралъ отъ митрополита въ тоє время только 103 гулдена цесарскихъ. Кромѣ же сего имѣлъ по полтораку(?) субботному, отъ имѣющаго токмо ученика. И въ нѣкая времена сбиралъ въ церкви отъ Христіанъ съ блюдець. Нынѣ же онъ оставленъ и на место его другой грекъ отечествомъ изъ Селуня Николай Логіатъ, принятъ (какъ слышно) безъ договора, точію ѣсть въ трапезѣ, и тому же учить, что и первый, зѣло малое число учениковъ въ Бѣлградѣ, дожде не разорится зданіе, и онъ самъ оставити школу хотѣть за безплатицею.

ившіеся прежде ученицы, языка не знаютъ, звѣ ясти и пити попросити: обаче читають аціи въ церкви апостолъ, евангеліе и канонарчють гречески, а что: не знаютъ же.

2). О происходящихъ же здѣ во ученіи дѣйствахъ требуемое отъ мене ясное изясненіе сиче-ре. По приездѣ моемъ и по содержаніи смертной мене болѣзни (еще миѣ не оздравившу) поѣхалъ преосвященный здѣшний митрополитъ куръ Мойсей осѣщать монастыри и епархіи, и посѣщая оныя роѣхалъ въ Вѣну, гдѣ досюду пребываетъ, и не ѣмъ когда возвратится. А я въ отсутствіе его началъ было славенскія школы Октября въ 1. день 1726. на квартирѣ моей въ Карловцѣ. И даже о приезда моего въ Бѣлградъ не было болше сими человекъ, и тѣ точію въ десятословіи. По приездѣ же моемъ, на санзволненіе преосвященнаго митрополита, началъ я туюже школу въ Бѣлградѣ февраля 2. дне 1727., и собралъ было до 50 дѣтей и болше, и то даваніемъ туне пожелованныхъ десятословій, и за мои денги купленныхъ азбукъ. Понеже въ Сербіи учатся дѣти по навощеннымъ доскамъ, на подобіе нашихъ валковъ, здѣланнымъ, въ которыхъ учителя, или сами, или чрезъ подмастерьевъ своихъ, пишутъ псалмы, акафисты, и иная нужная, въ церкви посвѣдневно употреб-ляемая, колико можетъ доска вмѣстити. И егда ученикъ изусть написанное изучитъ: тогда оное сглаждается съ доски, и пишется континуація бывшаго написаннаго. И тако учившися, аще и чрезъ 10 лѣтъ, едва не вся читати всяку книгу не могутъ, сказуя всякъ себѣ во оправданіе: *я сей книги не училъ*. А я училъ ихъ отъ помянутаго числа десятословію, и писанію, съ прилаткомъ вѣтской арифметики до 8 дне Сентября прошлаго года. Однако не вся чрезъ оное время пребыли, но многія разбрелися къ старымъ своимъ даскаламъ, а ихъ и многихъ духовныхъ персвазію къ родителемъ: *что да вашимъ дѣтамъ учитца у москаля десятословію, что въ церкви не чтется, и наши дѣлашки сего сами не знаютъ. А де ихъ научимъ тому, что посвѣдневно въ церкви чтется, сіесть: ва тебѣ Боже нашъ съ Трисвятѣмъ, прочему аковому*).

3). Отъ вышепомянутаго дне Сентябра по распущеніи на выноsobираніе, никакихъ школъ не было до 11. Декабря прошлаго года: понеже домъ митрополитскій разорился ради строенія крѣпости. И для того по воли его преосвященства повужденъ я съ моею фамиліею преселитися въ Карловецъ накі на туюже квартиру прежнюю, гдѣ придѣланы еще двѣ коморы ради школъ, и тамо повелѣніемъ митрополитскимъ собралось въ разныя числа до 124 учениковъ, въ коемъ числѣ его единъ архидіаконъ, 4 іеромонаха, 2 мірскихъ священниковъ, 12 іеродіаконовъ и діаконовъ, 5 монаховъ, которіи вси начали отъ началнаго ученія для исправленія: а отъ Бѣлградскихъ учениковъ моихъ точію трое пришли. И 6. генвара сего года начали славенскую грамматику, и до селѣ, пропуская многая (по митрополитскому хотѣнію), ради скорости, уроками приходятъ другіи крѣтъ осмочастіе, а сунтаксисъ первократно: толкованіемъ же осмочастія третици, сунтаксисъ же первократно. А практики по правиламъ мало что было, ради не добре умѣющихъ читати и писати, каковыхъ есть вищшее число (нынѣ всѣхъ въ грамматикѣ 60, протчѣи же 45 въ десятословіи и азбуцѣ). Изъ означеннаго же цѣлаго числа мнози отшли, и нынѣ поучася нѣкое время отходятъ, а нынѣ взявъ точію книги, превращаемы накі та-кими же, оныхъ же объявлено въ 2. пунктѣ, и такимъ же образомъ. Чему, якоже прежде сообра-зній потащницы были, и донынѣ суть нѣдѣи отъ предстателей церкви, и отъ церковнаго клира, наипаче же калугеры, а особливо (аще и не вси) иже раздражени бывше нечаею милостыни въ Россіи по ихъ надѣянной воли, сему доселѣ про-тивни, и противная мнѣнія на Россійскую импе-рію между простыми посѣяша и утверждаютъ (простой бо народъ не малую къ ней любовь имѣетъ) не инымъ образомъ якоже наши дома-шніи расколники, въ рукописныхъ богохульных шпаргалахъ истинствующе. Ини же, и едва не вси духовники, соглагатели аргументствуеще завн-ствуютъ: аще младшіи научатся лучше, то похи-титъ ихъ саны, и мірскихъ людей дѣти прервутъ левитское наслѣдство. Понеже его преосвящен-

ство лучше умѣющаго производить хочетъ, богатыхъ же и поповскихъ дѣтей минуя. За что его желаютъ болѣе днестъ, нежели завтра видѣти мертва. Онъ бо, прочитая синодальный регламентъ, многая сообразно тщится вводить и желаетъ исправить. Якоже въ монастырѣхъ началъ было общество заводить, и въ школахъ младымъ монахомъ и мирскимъ попомъ и діакономъ повелѣлъ учиться: но нынѣ, какъ видится, сіе мало безъ него исполняется.

4). О сихъ всѣхъ касающихся въ школахъ турбаціяхъ, я будучи въ Вѣнѣ довольно предлагалъ его преосвященству, и нынѣ отъ своихъ ему вѣрныхъ и добрыхъ людей донесено достовѣріе. На что онъ, какъ тогда мнѣ, по возвратѣ своемъ (егоже всегда ожидаю) исправленіе и урѣзненіе сотворить обѣщалъ и нынѣ по доносеніи похвальныхъ къ нему вѣрныхъ очевидцовъ, ничто иное во отвѣтъ имѣю написанное, точію: *и онъ самъ чуждится, како; и что будетъ сотворити, понеже отъ различныхъ странъ оскорбляется и обуревается, но когда возвратится, предусмотрити потщится исправленіе*. Понеже, яко самъ вижу, издалика не имѣетъ жестоко повелѣвати, вмѣсто его мнѣ первенствующимъ, да не горше что ему сотворять. Суть бо межъ ими главніи его преосвященству враги которіи сами хотѣвши быти митрополитами, ему наслѣдство воспящали: и по предложеніи къ тому привели, что инсталлація на митрополитство Карловцекое, болше 20000 гулденовъ цесарскихъ стала; что ему великое оскудѣніе, и въ растояніи немощь къ помянутому повѣленію учинило.

5). При семъ же извѣствую, что латински еще никого я учить не начиналъ: и не вѣмъ, когда сіе быти можетъ, ради предложенныхъ здѣ причинъ:

Первое. Якоже извѣстно искуснымъ, учиться незнаемому языку должно, посредствомъ языка учителю и ученикамъ знакомого, а здѣшній языкъ есть: венгро турецко нѣмецки-сербскіи (весь бо помѣшанъ), коего я досюду мало научился: Славенскому же книжкому, яко обоюдному, не вѣмъ какъ скоро научиться, или будетъ ли кто терпѣливодушнѣе ученіе пробавляти. И паки: я самъ единъ всякого всякому ученію научити не могу.

Здѣ же люди кривотолкамъ неучившимся и что они сказуютъ, суппозицію по невѣдѣнію имѣюще, якобы краткимъ временемъ все живое ученіе (егоже и я самъ не знаю) отъ меня можно. На примѣръ: были бы каторы, философи, юристы, и богословы (и римской церкви догматы опровергнути въ четыре мѣсяца, аще же и долго, въ годъ мене. И мнѣ, яко аще кто учитель и латинскій умѣетъ говорить, есть всезнай, и способомъ кратчайшимъ, воззрѣніемъ точію на него, итиса отъ него всякій можетъ. И отъ сего водими, наипаче же примѣняющеся предиканіе инославныхъ церковей ученимъ, нѣціи священики сказуютъ предики изуствныя. Чесо ради мнѣ ворають: *аще наши попы неучившеся въ изуствныя предики говорятъ, почто учитель не своихъ учениковъ тому?, на что-де грамматикѣ учить?* Но лучше-де бы онъ писалъ ученикамъ предики, и давалъ бы имъ учить на изуствныя: мой, твой, свой. Онъ, она, оно. мы и безъ грамматикѣ знаемъ.

Второе. Не безъ сомнѣнія есть: по латинскому ученію быти римское духовенство которія и нынѣшнее славенское не зѣла видѣть. Понеже увѣдавши о школахъ моихъ ходили мнози езуиты францискане соглашались вопрошающе, чему я учу, не латински, немалымъ, отъ показавшихся отъ нихъ чрезъ нѣкая въ разговорѣхъ знаменія, зазрѣвъ. Но я, видѣвъ сія, говорилъ имъ отвѣтно, латински учу, но пужное чтеніе и писаніе книжнаго языка, коимъ въ славеноправославныхъ церквахъ Богу служба приносится. Сказуя и они (и я о семъ извѣстенъ самъ) что сербскій народъ и у насъ въ школахъ не ется до пятитки исключительно, но они дѣла не хотятъ. И академія цѣлая имѣется въ Трѣмъ гимназіа въ Будимѣ и въ Рабѣ, а во мѣстѣхъ нѣкоторыхъ приближныхъ сюду мѣстѣхъ три школы. И якоже имѣютъ свое установленіе не попускаютъ и своимъ вездѣ имѣти все: тривиалныя, тамо не смѣютъ имѣти гимназіа, гдѣ гимназіа, не смѣютъ имѣти академія, ученики изучивше на одномъ мѣстѣ и

гъ на другое къ болшему ученію. А здѣ проварадинѣ на полтора часа отстоящемъ у градѣ, езуиты хотять имѣти латинскую школу: что явили они будучи у мене въ школѣ сѣмѣи: *мы де придемъ къ вамъ въ школу славенскій, а когда наша будетъ, васъ просимъ къ намъ учиться латински.* Но о семъ можетъ научити мене время и служба: тогда его преосвященство возвратится изъ и тогда еще что быти може, или ни; или всемъ подробну донести потщуся. Понеже я предлагалъ его преосвященству тако: когда сицевая нестроения будутъ (якоже или каковыя неможности: то не будетъ ой здѣ пользы. Аще ли же пользы не будетъ: благодареніе, и кая слава пославше му мой трудъ и нужды терпѣніе суетный есть. Сему ни что иное глаголетъ, точію: *по до прїѣзда моего.* Сего ради и медлѣніе на повелѣнное мнѣ было.

етіе. Имѣетъ его преосвященство два сводона въ шлолахъ Раабскихъ, которіи нинѣ, слушая съ риторикою, до ваканцій окончатъ. Не вѣмъ, не похощетъ ли оными латинское яко знающими языкъ туземскій пробавляти. Сѣмъ межъ симъ, яко мнѣ недоумѣяномъ, на второй указъ предлагая последующая.

и 7). говори о свомъ дугу и признаје, да митрополит много помагае.

Р. S. рече: „Здѣ живучи, ради политичнѣйшуктуровъ совѣтомъ его высокоблагороднаго камергера и чрезвычайнаго ка г. Данчинскаго, и за прошеніемъ къ преосвященнаго митрополита: никогда не и, что есмь въ службѣ Его Императорскаго Величества Всероссийскаго. Но яко есмь въ службѣ митрополитской. Церковь и нѣкаго колебанія, и ей придержащійся здѣ не безъ налога содержится: да скрысѣліемъ по времени во унию прїидетъ, въ скудостію. И нинѣ цесарь, едва не всю ю, развѣ Петроварадинскаго провизората (имѣ же и Карловецъ) продалъ въ поддѣмништрамъ. А и Карловцу съ принадлежа ему тогожъ не миноватся. И вся серб-

ская милиція подунавская хочеть обращена быти въ крестянство“.

15. Маја 1729. писао је Суворов из Карловаца св. синоду, следеће писмо:

„Прошлаго года отъ 30. Іуля по посланномъ моемъ допошеніи, извѣстившемъ повелѣная мнѣ Его Имп. Вел. указами: прїѣхалъ нечаянно изъ Вѣны здѣшній преосвященный митрополитъ въ Карловецъ, 25. дне Іуля, и невидѣвъ школъ, на утріе отѣхалъ въ Бѣлградъ: и для того не точію урядженія, ниже какова разговора о урядженіи школъ что было.

2). Потомъ, медлящу его преосвященству въ Бѣлградѣ ради посвященія двухъ епископовъ, ѣздилъ я въ Августъ ради помянутаго самъ въ Бѣлградѣ. И тогда болѣзновавъ на смерть г. митрополитъ, вручилъ мои предложенія на рассмотрениеъ случившимся шести епископомъ, а имянно: Темишварскому, Арадскому, Бачкому, Сечуйскому, Славонійскому и Крушедолскому, которіи разсудивше, дали мнѣ копію резолюціи своей въ трѣхъ пунктахъ заключеную, какову здѣ слово во слово видѣти подъ буквою .|. А.

3). Послѣ сего возвратася я въ Карловецъ, и ожидавъ его преосвященства прїѣзда, и нарядженія школъ, всегда до пришествія его отлаганаго, и не получивъ по скончаніи винособиранія и ради сего бывшихъ ваканцій, ѣздилъ я паки къ нему въ Бѣлградъ. И видѣвъ, что ни кто не смотритъ и не старается о школахъ, подалъ г. митрополиту предложеніе во 12 пунктахъ: на котораго кійжди пунктъ подписавъ его преосвященство своеручно резолюцію, отдалъ мнѣ. И съ того всего видѣти здѣ предложенную копію подъ буквою .|. В.

По возвратѣ же моемъ началъ я паки школу перваго дне Октября, оставя мнѣ грамматику: десятословщиковъ же и азбучниковъ во особливоу храминѣ учить, нанялъ его преосвященство брата моего, до Іуля мѣсяца сего года.

4). А по резолюціи шести помянутыхъ епископовъ, и подписанію митрополитскому на моемъ предложеніи (кромѣ касающихся мене трѣхъ пунктовъ и загражденія двора школнаго) ни что не исполнилося, аще нѣкая и повелѣна быше карловачкому его протосингелу (т. ј. Василију Дими-

тријевићу, потоѣм владыци Будимском). Но самъ я, видѣвъ нужду необходимую, и многае ради тѣсноты въ ученикахъ смятеніе (въ избѣжаніе прерѣканія, яко бы я еще невидѣнную отъ митрополита школу и полное число учениковъ, не могъ содержать, но распудилъ) собранною отъ учениковъ суммою, съ согласіемъ ихъ, устроилъ (по предложенію моему подъ буквою .І. В.) изъ горницы и каморы едину полату, и сдѣлавъ скамьи школьные, поставилъ и урядилъ 13. Декабря прешедшаго. До сего бо дне чрезъ три года едва возмогъ возимѣти мѣсто, гдѣ и на чемъ сидѣти ученикомъ, и то великимъ тяготобоженіемъ моимъ учинилося. Устроивъ же сія, объявилъ его преосвященству, и нехотѣніе и противность протосингелову писменню, съ засвидѣтелствованіемъ словеснымъ посланныхъ отъ мене учениковъ, трехъ духовныхъ и единого мірскаго. По которому ни что иное бысть, точію возвратити издержаную сумму повелѣлъ, неисполнителя повелѣнія его, ни единого слова рекъ: зане уже оный баше подтвержденъ отъ цесаря за епископство.

5). По семъ прѣхавъ сего года въ 23. генваря его преосвященство въ Карловецъ посѣтилъ и видѣлъ первый разъ школу и учениковъ во время ученія. 27. дне того же мѣсяца, съ прилучившимся четырьмя епископами, идѣже былъ и архимандритъ далматининъ Леонтій возвращавшійся изъ Россіи во отечество свое. И понеже его преосвященство тогда показалъ себе веселобразна, и словеса благопріятна рачителя ученія: тогда единъ отъ епископовъ (иже баше единъ отъ хулинокъ школъ) самъ собою проклиная и анафемѣ предавалъ, кто будетъ отсѣлъ поне едино слово хульное на ученіе произнести.

6). Таже генваря 30. дне посвятивъ г. митрополитъ частопомянутаго протосингела во епископа, вручилъ ему вмѣсто себе поставленіе въ попы и діаконы, коихъ чиновъ мнози отъ учениковъ мнѣли быти первіи предъ неучащимися ученицы (якоже разглашено вѣдали митрополитское намѣреніе, и я о семъ въ концѣ третіяго пункта въ прошлагодскомъ доношеніи объявилъ) но погрѣшиша. Новопоставленный бо епископъ, видѣвъ себе въ вѣдущую силу вшедша, поставлялъ неу-

чащихся въ школѣ, и едва отче нашъ, прочитати умѣющихъ, въ противность шло что бы ни кто отъ школьныхъ поставленъ ухитря, яко бы въ школѣ будучи, ни кто жетъ правила церковнаго исправляти. Кто единому изъ десятословщиковъ возрастомъ могавшемуся таковаго сана (якоже слышахъ) заль: *если не будетъ учиться въ школѣ, то не нится*. Ему же обѣщавшися неучитися, исполни его желаніе совершилося: и абіе сей въ шло не видимъ бысть. Протѣи же ученицы ни сіе къ сердцу себѣ, ни въ абіе, ни въ же отъ того времени, изъ содержаного до оствія митрополитскаго мною числа, изъ 72 матиковъ, остави десять, да изъ 70 десятчиковъ четырнадцать. Сверхъ сего, про Марта 12. дне, новопоставленный помянуты скопъ, поѣхавъ въ свою епархію, по соизволѣ митрополитскому, взялъ изъ грамматистовъ ученика себѣ въ службу, между которыми, единъ діаконъ съ плачемъ не хотѣ лишиться (съ немалымъ сожалѣніемъ моимъ и многосочениковъ), поѣхати понужденъ. Ему же митрополитскому ко мнѣ слову непрерываемоіе я прежде обѣщаль, и многожды его отъ нихъ ему за ученіе напастей охранялъ, малой школѣ приучивалъ, како бы оною к ученію другихъ наслѣдовати могъ: зане же учился, и тихомѣрнаго нрава былъ.

7). Протѣе же, мнози отъ учениковъ кони изъ стоящихъ премѣнялися и премѣня единому бо обходящу неизучившуся, десято или грамматика его оставляется, и другому, желающему передается, тако, что иная грамматика едва не чрезъ десять рукъ прошла, не ед совершениую пользу оставивши. И остави ослабѣли, и неимуще попечителя назираи и мене яко страшнаго и въ наказаніи не с пренебрегающе, за едино не гладкое слово рѣкательно иногда говорили: *я брошу грамматикѣ и пойду какъ и други*. Ини же дѣломъ вершили. А которіи сего не учинили, инихъ наполняютъ тоже незнаніемъ уроковъ исполненіемъ задачъ, или рѣдко хожденіе школу.

8). А о латинскомъ языкѣ, и напредочномъ дѣніи школъ, отъ г. митрополита обѣщаномъ ою ожидаемомъ, и по возвращеніи его сѣмо о томъ самому ему отъ мене предлаганомъ, оію ничего не было; но ниже я о ихъ соеинной интенціи его знаю. Токмо единожды вопросъ мой о греческомъ учителѣ, его преосвященство сказалъ: *что онъ писалъ къ четвероцрельмъ патріархомъ на взысканіе искуснаго учителя и имѣеть отвѣтъ, что есть и хочетъ принести; желаетъ учитель обдати, на чемъ будетъ жанъ. Но мы де сами не имѣемъ чимъ соити, а опредѣленнаго де на него жалованія имѣемъ: сего де ради и обнадеждовати не го.* На сказаніе же о мнѣ самомъ, что я дѣлалъ мнѣ здѣ, и меншимъ нежели во отечеполучаемымъ чрезъ вексель, жалованіемъ гучи обстояти, хочу просить двояко: или давится мнѣ жалованіе, или, аще сего не буда повелѣно мнѣ будетъ возвратитися; стождъ священство сказалъ: *мы де насилонати не имѣ; и не просили мы самаго учителя и на содержаніе, но и на школы помощъ.*

9). Симъ тако написанымъ и къ посланію отовленнымъ бывшимъ (да не возмнится иногда преосвященству, яко бы я каковыя лжи сплетая, во отвѣтъ на повелѣніе мнѣ отъ команды) атахъ сія вся единому отъ фаворитовъ его священства Пекскаго патріарха протосингелу, ѣ Крушедолскому здѣ архимандриту, котораки внушилъ преосвященному митрополиту. о преосвященство въ 31. день Марта привѣ въ школу, вопрошалъ всѣхъ учениковъ, о ли волею, или насилуемъ кто учится; и о ли учиться впредѣ. И взялъ у всѣхъ руганія, коегождо намѣреніе являющая. И увѣтъ ихъ напредовати, съ похвалою ученія и оимъ о томъ порадованіемъ. При томъ же шалъ о случившихся безъ него турбаціяхъ ихъ, отъ кого, и кому были, и какія; на позн не смѣли сказывати нѣкоторыхъ поповъ къ, которіи абіе призваны были, и имъ не ѣ выговоръ отъ его преосвященства учиненъ, ключеніемъ: *что было, до нынѣ было: но з отнынѣ, что бы я ничего такового не слы-*

шалъ: еше и другимъ вашей братіи скажете. Школѣ же накі обѣщавъ учинить лучшее нарежденіе, отѣхалъ 14. Априлѣ въ Осѣкъ, и досюду не возвратился еше. И здѣ нынѣ безъ его преосвященства вся мирная и тиха въ молчаніи, и школа, съ оставшими начальными въ ней учениками, по сіе время въ безмятежии пребываетъ, тако, яко бы накогода ничего не было, и школа никому не надобна была, безъ всякаго назиранія. Кромѣ сего единого, что не давно изъ некихъ достовѣрныхъ устъ искочило слово: *прежде сего великихъ школъ не было, а были де у насъ патріархи, митрополиты и владыки, и прочіи духовный чинъ, и было де намъ лучше, нежели нынѣ.* Едва бо не вси всякое свое неблагополучіе приписують школамъ. Сія убо сице случившаяся обстоятельства (многимъ за непотребность оставленнымъ) во обѣщаное мною къ прошлагодпому доношенію пополненіе, премудрѣйшему вашего святѣйшества суподальному разсужденію всепокорно предложивъ:

10). Овде се жада о своем жалосномъ стану, о своем дугу, о продавану своихъ кнѣга да се издржи, о скупости у Карловцима, у којима је рече: „— а многократно безводіе и безкорміе и съ денгами преждѣ терпѣлъ, понеже въ Карловцѣ едва что достати можно, и то драгше Виѣнскаго: но въ Петроварадинѣ или болше въ Бѣлградѣ должно искати: и для того безъ лошадей пробить ни коимъ образомъ возможно. А я лошадей не имѣю и держати ихъ мнѣ нечимъ: изъ двора митрополитскаго, егда когда съ великою пуждою и досадою испросити моглъ. Чесо ради по сіе время (кромѣ ожиданія урядбы школьной отъ г. митрополита) ни какова доношенія послати не моглъ, не имѣючи въ Карловцѣ почты, ниже служителя. А лошади не гдѣ было нанять чрезъ цѣлую зиму, затѣмъ, что въ прошлое лѣто травы не было, а зима велика и долга была по здѣшнему: не чимъ было людямъ лошадей кормити, имѣючи къ тому они на квартирахъ райтаровъ, и другій скотъ до вешней нинѣшней травы троснякъ сухой ѣлъ, а отъ глада падалъ.“

Р. S. Пожалованныя грамматикѣ, всѣ разданы; мнози же изъ десятословщиковъ хотятъ

имѣти ихъ, а взять не гдѣ. Нѣцци бы и купити хотѣли; множайшіе же ради бы даромъ имѣли и не точію книга, но и всякую потребу. Книгъ же въ здѣшнихъ странахъ и церковныхъ весма скудно: а въ иныхъ церквахъ едва кая обрѣтается, и то, или Львовская (унијатска), или обетшалаа Венеціанская книга, или рукописная раздраная. Прежде сего нѣцци снабдѣвались книгами привоженными повсягодно на продажу отъ російскихъ торговцевъ: но прошлаго года на границахъ венгронѣмецкихъ, подъ именемъ книгъ схизматическихъ, конфискованы были.^а

А. Копія съ резолюціи сербскихъ епископовъ на пункты, предложенные Суворовымъ.

Господину Максиму учителю резолюція:

1). Что тузи учитель, да отъ нѣки люди глава (дураческихъ главъ) поношеніе прима, и развращаю ученіе его, да срдца не имѣю учиться:

Таковымъ неразумнымъ перво г. архіепископъ да учини писаніе клетвенно, да се свуда може прочитати, тако вписати, штрафъ отъ такового, кайся найде, да е должавъ сто форинти на школу дати, кой есть мощенъ платити, а кой немощенъ платити, соборно предъ церковію кащиговатися (наказатися).

2). А поради тескобе стояня, да се претрпи еще за зимусъ, а у пролѣтіе болше промотрити будемо: и да пригледи дѣду, коя не видяся, да напредую во ученіи, онакове да касираюсе изъ школы, да не чине калабалука (смятенія).

3). Поради закеваній коня со хамови и съ каруцами (шорами и коляскою) услышно есть, и будемо дали, совакымъ начиномъ, да самъ слугу и за рану (кормъ) конма проматра (старается): а паки за болше находимо да му ему дамо каруце и хамове, а какъ потребаю кони подъ кирію (подъ наемъ) узети ефтиніе, и безъ брига будетъ.

В. Копія съ пунктовъ предложенныхъ Суворовымъ сербскому митрополиту Мовсею съ положенными на нихъ резолюціями митрополита.

Предложеніе.

Подписаніе митрополитскія руки еяще: 1). Понеже въ неприсутствіе В. П. (какъ Вамъ саму извѣстно) основателя наго начала школъ еще не имѣлося и

для того могшии и не могшии по грамматическое ученіе (ради избѣ протививическаго роптанія и прере допущены въ грамматику. И само той грамматики преподаваніе (еже скорѣе и добрѣ уже умѣющимъ и писати, должно было дволѣтіемъ чатися) ради могущихъ познати, оное потребно и нужно есть, осяченіемъ точію окончалось, и то со малою практикою за краткостію нутаго времени. Нынѣ начинати ли словенскую грамматику; или ни;

Начати.

На разсмотрѣніе Ваше.

2). Аще ли начати, со всѣми ли до нынѣ бывшими учениками; или чію съ лучше могущими понимать не могущихъ равное бремя понизметати;

Взяти отъ немогущихъ и дати.

3). Аще нынѣ къ первому Огтвновъ нѣцци пришедше, обрянутс дни и могущи понести ученіе грамматическое, граматикъ же не доста откуду взяти грамматики, ибо имати въ грамматику выше числа к не можно ни кого.

Братися назадъ

4). Кои взяли десятословія или матики, и недокончавше ученія остав безъ благодаренія школу, и кни собою отнесли; отбирати ли книгъ задъ, и кто долженъ отбирати; а виѣ школы не ямамъ повелительно: а книги, наипаче грамматикъ, требны суть учащимся не отступити школѣ, и обрѣсти ихъ здѣ нѣгдѣ.

По майсторскому усмотрѣнію, аще мощность, да учинится.

5). Аще нынѣ и раздѣлятся матисты отъ десятословицъ и никовъ: обаче по усмотрѣнію мощныхъ тѣсно и студено будетъ. Сего должно извадити стѣну между кон и горницею, да единая будетъ палата обонхъ: и каморныя стѣны отступити отъ горничныхъ должно связати новою цыглою, да не обвалятся; и сдѣлати гдѣ я покажу, а изъ

сущія задѣлать: и еще окна по потребѣ провалити.

строит- 6). За другую малую школу домъ, кровъ
о можно должно покрыть досками: да въ долго-
детъ: а ношіе, мнѣ не могущу чувати, дѣти не
три по запалѣть тростіе, низокъ бо есть кровь.
бная да Такжеже внутри обонхъ школъ потреб-
дуть. ное безъ препятія да начинитися.

а потока 7). Дворъ весь отъ потока, да загра-
твѣрдит- дится досками: все бо старое огражде-
досками: ніе обвалилося, и такжеже къ потоку
кду дво- должно начинити не единъ пужникъ.
нъ, како Такжеже между дворомъ и оградомъ
одесть. преградити, да могу что посѣяти. (Из
овог се види, да је Максимова школа
била на оном истом месту, где је и да-
нашна карловачка гимназіја).

демо по- 8). Долженъ быти школьный дворникъ,
отрава. кой бы дворъ чувалъ, дрова сѣкалъ,
воду носилъ, школы нагрѣвалъ, и про-
чая по потребѣ уставлялъ.

а се чи- 9). Въ школу потребна водовозная
тъ: а за бочка съ обручами желѣзными, левакъ
ездя сно- и наливало: такжеже и дрова и вода.
трати ниемъ.

огрѣвѣа 10). Многія бывають потребности шко-
будеть. лныя за которыя невозможно ни В. П.,
ни началникомъ отъ васъ поставленнымъ
за негодованіемъ ихъ, всегда досаждати:
откуда на оныя потрошекъ имати: и не
можно ли какой, каковымъ либо обра-
зомъ, быти кассѣ школьной, подъ рукою
іконома школьнаго.

не заб- 11). Нужда есть и о моемъ Карло-
во есть. вацкомъ состояніи и пустынномъ содер-
жаніи, не забыти разсмотрити: да ми-
ренъ и безмятеженъ, и В. П. не тяжекъ
могу быти, дондеже Богъ изволитъ.

12). Паче же всего отъ В. П. зѣло
потребно есть утвержденіе и поощреніе
ученикомъ ко ученію, да не ослабѣва-
ють (якоже прежде) во ученіи, ниже да
слушаютъ каковыхъ либо превратниковъ
блудословящихъ, или отъ невѣдѣнія пол-
зы уничтожающихъ правописное книж-

То будетъ. ное чтеніе и писаніе: но да дерзновенно
всюду бы тако читали, якоже учатся:
иначе бо рѣшето водою наполнати буду
всуге (биће, да је овде Максим мислио
србуљско читање). Такжеже приличное
увѣщаніе повсюду прогласити подоба-
еть, наипаче духовнымъ о нехуленіи
ученія, да въ напредъ его препятіе пре-
сѣчется: како сами за благопотребно
разсудити изволите. Еже все благора-
зумное, и предвѣщанное ваше наряде-
ніе оставляя, предлагаю ради собствен-
норучной вашей на кійждо пунктъ ре-
волюціи.

Вашего преосвященства благохотѣй-
шій нижайшій слуга

Максимъ Суворовъ с. р.

Въ Бѣлградѣ 25 дне Септемвриа 1728.

Из Карловаца је 21. Децембра 1729. писао
Максим св. синоду следеће писмо:

„1). По посланномъ моемъ доношеніи, сего
года отъ 15. Маія, возвратася изъ Осѣка прео-
священный г. митрополитъ 1. Юня, отѣхалъ того
же 3. въ Бѣлградъ, и былъ тамо до 25. Августа,
въ которое время школа безъ всякаго назипанія
стояла мирно, и ученицы сами собою ходили къ
школу произвольно. И 60 числомъ къ 15. Авгу-
ста окончили грамматику славенскую, съ подо-
бающимъ испитаніемъ практическимъ, аще и не
все равно, по разсужденію времени всутиплени
во грамматику, и самыхъ произвольнаго прилежа-
нія: понуждати бо не могъ дерзати.

2). Латински же учить, усмотривъ время,
началъ было я въ 5 день Іуніа А. В. С., и то
на единой картинѣ изображенныя латеры прибавъ
имъ на стѣнѣ въ школѣ, понеже букварцевъ ни-
какихъ не было: и при томъ пѣкая со словен-
скими знаменованія латинская задавалъ, да бы
безъ труда лишняго и погубленія времени могли
быти деклинѣсты и конюгѣсты абіе. О чемъ его
преосвященству по пріѣзде изъ Осѣка явихъ, од-
нако безъ потребныхъ на то книжицъ, съ нача-
тіемъ вакаціи, все безгласно осталось.

3). Токмо по вышешоманутомъ своемъ изъ
Бѣлграда пріѣздѣ, г. митрополитъ нерасшедшихся

еще на ваканціи учениковъ многократно во дворъ собирали ихъ вопрошавъ, могутъ ли они уже сами учить абіе другихъ грамматикъ, и имъ сказали, что доселѣ было нѣкое вамъ отъ мене понужденіе, а нынѣ оставляется всякому на волю, кто хочетъ учиться, учись, а кто не хочетъ, какъ хочетъ.

4). По томъ же поѣхавъ въ Вѣлградъ, и возвратася оттуду паки по ваканціяхъ, отѣхавъ его преосвященство въ Вѣну, ни единого же иного школамъ урядненія и надзиранія оставивъ. Точію по изволенію его поставлены мною три маістра, а имянно: маістръ принципіевъ латинскихъ, маістръ грамматикъ славенскія и маістръ десято-словниковъ и азбучниковъ, вси тріе діакони. А изъ оставшихъ при распускѣ на ваканціи шестидесяти грамматистовъ славенскихъ, собралося по ваканціяхъ 46 человекъ: изъ коего числа 31 протованы въ латинскій языкъ, а 15 остались паки во грамматикѣ славенской, въ которой изъ десято-словниковъ преведено 16 человекъ.

5). И тако не точію сіи три маістры со своими и моими учениками въ назрѣніи и наставленіи моемъ безъ розряда оставлены: но отънелѣже въ Карловцѣ есмъ, кромѣ еже учить и школы устроить, понужденъ я быти дворникъ двора школьнаго, и дому — владыка школъ, на всякій день самъ затваряя и отваряя оныя. А помощи къ препитанію и содержанію моему (кромѣ что г. митрополитъ по 200 гуddenовъ на годъ въ прибавку жалованію давалъ, и за неполучіемъ жалованія, мыѣ заимодеествовалъ) ни отъ кого ничего не имѣлъ. И нынѣ тояжде лишаяся, и жалованія чрезъ два года, и отвѣта на моя доношенія, не получая, весьма многимъ одолжалъ; и обносился одѣаніемъ съ женою и дѣтми, во всемъ терплю презѣланую нужду. Ктому же, досадивъ его преосвященству часто просиши взанмъ и помощи, услышахъ съ негодованіемъ и сіе: *мы-де не просили токмо самага учителя, но съ иными потребами и на школы помощь. Отъ чего де всего, токмо единого человека добыли, и того единого такъ сла-*

бый Императоръ содержать не можетъ. Е-де бы отказался Императоръ Россійскій до жалованье, мы де бы сами тояже давали: де мы человека содержимъ, а ему честь. Ч-писати г. митрополитъ къ Его Имп. Вел. и-лился, но не вѣмъ, писалъ ли, или нѣ."

За тимъ поново моли и преклинье за не-мѣну плату за 1728., 1729. и 1730. годни

16. Априла 1730. писао је Максим из-доваца писмо св. синоду, у комъ је рекао и: — — нынѣ ко обявленію ничто иное не в-токмо, что его преосвященство г. митропол-здѣшній пребываетъ до селѣ въ Вѣнѣ, и пр-безъ него на славенскомъ и латинскомъ я-какъ по ваканціяхъ мною уряднены, суть м-и гоненія на нихъ не видится, а призрѣнія и-подобающаго."

Тогъ истогъ дана, писао је Максим и цар-у комъ се јадао на своје жалосно стање, и м-је, да му се пошле плата за 1728., 1729. и 1-годину.

У истомъ писму признаје Максим, како-је митрополитъ Мојсије у нужди помагао, д-му новаца, и узајмывао му, рекавши и: — — и нынѣшняго года взанмъ давъ 300-деновъ, чрезъ писма изъ Вѣны впредъ мѣ-магаеть весьма отказался сими словесы: д-бы было да вишете, или да вамъ жалованіе-сылають, или да вамъ заповѣдаютъ во сво-Богомъ поити. И паки: разсуждай и разсм-вай о себѣ за время, како ваше жалованіе-свое время будете имѣли, и на нашу помощь-оставляйтеся — —."

Шта је после било с Максимомъ Суворомъ не спада овамо.

Даља његова историја спада у историју митрополита Вићентија Јовановића, после Мојсијевогъ.

Земун 6. Јуна 1899.

[illegible][illegible]

мѣреніе наше пишеть господиѣ владыце кур
ю благодать божіа съ вами: а по сихъ вѣсто ви
какъ и толико врѣмена ѿ васъ нисмо писаніа
ѣва имѣли; или болѣзньете те не можете пи
сати не хоѣте писати, что ли можетъ бити:
да имате доста скрби и старости и савише по
манихъ конфирмаціе: истинимъ даѣ намъ за ве
дѣваніе, что в нека несреѣна прѣдѣчила те се
продолжи а не по нашей лености да естъ или
димо новаца, богъ вестъ да толико свойственно
едемое и пишемое на потребна места, нежели да
сами, а доста скрби и старости имеемо и всехъ
по всехъ дни, обаче та естъ прѣвазишла, и
вразрадовали се да би господъ богъ и света
дица даровали еданъ крѣтъ семъ делъ коначъ
неже ли да би намъ кто многоценнѣ оутварь
ал: пишеть намъ іаснейши принцъ (Евгениѣ Са
) подобне же и господиѣ кваріентъ, да хоцеть
министарска конференція и цнда хоѣе се видети,
оѣе дати или не хоѣе, на кое ожидамо по всехъ
говора, и что гудъ бѣдемо имели, такъ ѿписати
вамъ, него еще мало стрпенія имейте, сновамо
да не оставишь надеющейсе нашь, пише намъ
та темишварски кур Іуаникіе ако би скоро не
е конфирмаціе, да хоѣе самъ поити до беча:
често имейте с вѣимъ събесѣдованіе а немоите
по себе чинити, почто ваши послови единымъ
ходеть, а и емъ есмо такъ писали: ако би се
скѣпа придѣчило поутышастіе поити до беча,
къ намъ да естъ свратити, почто хоѣемо васъ
рѣчити на потребна места: нашемъ братствѣ прѣ
мо поради едного добра кѣхара кои би бишъ за
да в христіанинъ, зацо мѣчни смо безъ нѣга:
се обрѣцъ, да га пошлите къ намъ: и посла
дно поучителное писаніе Свещеникъмъ и хри
мъ, него оправите га како ѣе проѣи по всехъ
іепархіе ваше, и ѿписѣйте намъ почесто и та
х, въ тѣмъ да господъ богъ дасть и веселіе гла
беча имети о вашихъ пословъ, такъ да весте,
мир Христовъ бѣди съ вами.

Мѣца Фервара 7 (5.) с Карлови 1718.

сіе ведшмотворимо поради ти калѣхера молише
били с монастирѣ Златици и разѣмелисмо дасте
ли московске рѣсовѣліе и едавѣ панагіаръ и ве
гребникъ и две иконе оковате, тѣго ради поиде
тай калѣхеръ Гендоръ іеромонахъ и Стефанъ
и да поидѣ ѿ васъ сего ради препорѣчаемъ да
ате, ако сте що потрошили ищите, аколи се
сте намирити а ви кадъ поидете къ намъ при
ваше писаніе ствари собомъ а вашъ трошакъ
гладайте, а тако наиболше промотрисмо, да
калѣхеръ недаете ница негъ кадъ врѣме бѣде и

роженіи хххiv

состатисе шѣда собомъ принесете а ѿ насъ имаѣте
вашъ трошакъ цѣсте за нихъ дали.

и намъ зато ѿпишете по выше реченни калѣхери
коликосте харча счинили за знамо.

VI.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1718.
Іуна 10.

Прѣсвещенномъ братѣ нашемъ кур Моисею, даго
лѣтне радоватиса.

Аще и насъ и о здѣшнихъ ваше братство бисте
разѣмели, Божіею благодетію и молитвами прѣчистіе
его матере, до сего врѣмена ва животехъ ибѣтаемосе.
дошли смо зде с бѣлиградъ и са неколико покраински
официрми сказатисе іаснѣйшемъ принципѣ и прѣпо
рѣчити народъ и ище народне послове, по сихъ како
никакова гласа ни слышанія неимамо ѿ вашего брат
ства, чѣдимосе или намъ неіяснѣете, или кнѣге заоде
некъдѣ, незнамо що чините, щоли сте и чемъ доко
нали, наипосле ако видите, да ви посаи тешко ходи,
или се оны продѣжсетъ, те неможете скоро що имати,
а ви ходите ивамо, како се прикажете вѣгова прѣ
светлаго цесарскога вѣличества дворѣ, паки доѣте
да се братолюбазне и велми потребне разговоримо и
договоримо и за ваше послове и за ище народне
како наипосле и наиболше бѣдемо видели, и за ваше
прошеніе при цесарскомъ дворѣ, ако милостиви богъ
поспеша, можемо се и самъ до цесарского величества
двора потрѣдити скѣпа с вашимъ братствомъ, или до
конамо да само ваше братолюбие мѣче мене тамо
цесарскомъ дворѣ пошлемо и нашимъ ищомъ рекомен
дацимъ свако ваше прошеніе с чемъ подобне просите
препорѣчили, и шправити бѣдемо, са свакимъ маишимъ
трошкомъ.

А за оны пакателѣ неколико сръмски села ласно
бѣдемо видели, можемо и ище више с конфирмацію
вашѣ приложити, само ако богъ даде, да цстане Срб
ска земліа под властію светлаго цесара наша ексикъ
неѣе нашемъ братствѣ бити, по договорно и ситѣрно
мѣсѣ собомъ о свемъ томъ можемо провидети и код
славного цесарского двора оправити, и васъ с свемъ
потребномъ контентировати. Прочее шѣтаемо очеки
ваюћи вашего братства оамо, и на прѣвой пощи пи
саніа. И светые ваше молитви с нами

Прѣсвещенія вашего

богомолца

вашъ братъ Викентіе архиепископъ
сръбскій с. р.

И любазное цѣдованіе и поздравіе вамъ посилае
ново поставлени архивренъ бачки кур Софроніе Тома
шеничъ, и цстали сви военски офицери консе зде
нашдетъ.

с Бѣлиградъ іуна 10. данъ 1718.

мѣ писмѣ и вѣнѣ исти меморіаль послали ми вѣ, что
тако вѣнѣ ексцеленціи ѿсрихъ, нѣнѣ написани
ежевиѣ василіе, како вѣнѣ ексцеленціи г. Мерш
пералѣ. Іеце писмо ѿговорили. Толико васъ молимъ
бисте ми вѣнѣ прилѣчай писали, како можемо га
дѣнати, размѣтисе и извѣститисе да бѣдетъ вѣнѣ
дѣленція каковѣ вѣнѣ кнежевиѣ, що га велико
мѣ хвали и препорѣче, да га поставимо на бискупѣ
гѣ, а можете и ви вѣнѣ ексцеленціи за нѣга пи
ти, какосте размѣли ѿ дрѣгихъ, а не ѿ насъ, что
нищѣ ѿсрихъ кудѣ нѣга, не бивши ни за поповѣ
ю, а камоли за епископство. ми би мѣ писали, обаче
късемо изображеніе ш нѣмѣ ѿ насъ, да би се намѣ
шла еднака речѣ, що бѣудемо сваи и шба пи
ти. Прочее свѣтѣ ни молитви бѣуди съ нами. Іѣстаю
мѣ ва Христа брат, очекиваюѣни васъ овамо или ва
го скорого ѿговора на то писмо.

Мовсей Петрович с. р.

Ноемвриа кѣ (27.) данѣ с белиградѣ 1718.

IX.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1718.
ноябра 27.

Прѣшвещенни митрополите нами вѣ дѣсѣ све
мѣ г. брате любазнейши.

Чѣствію вашѣ граматѣ ѿ кѣ (24.) нами послан
о текѣщаго са подобною частію братолюбазне вас
дѣхомѣ, и ваображенная нами васѣ са прилежаніемъ
дѣхомѣ що намѣ вазвѣденіе творятъ в. п. ш тамо
шѣхъ ванѣтарнихъ пословѣ, о томѣ за сіе вѣрѣме ница
можемо шбѣлѣжити, пошто доста и на сихъ страна
лов народниѣ и цесарскиѣ имеемо, шбаче ради ва
го прѣшвещенства ница іадіеѣ що насъ понѣждаете
се тамо потрѣдимо, истиннито ради вѣсемо како вами
бовѣ сѣтворити, ішче са више кад би смо знали,
а вѣ какова вѣ заповѣсть нѣгова прѣсвѣтлаго це
сарского вѣлѣчѣства господина нашего всемѣ мило
ваго, то бисмо поспѣшили са свимѣ срьдцемѣ и
іаніемѣ, да испѣлнимо заповѣсть таковѣю, и са више
мѣ любовѣ. Того ради ако истинномѣ мислите да
е срьѣвѣнѣ и благожелателнѣ ищѣлѣцію сада вѣ прѣ
недѣлю творити, за то посламо тамо до вашего
тѣства тога нашего чловека, да бисте како скорѣйше
по како ѿ конфирмаціе митрополитске, тако и ѿ
ретацие за ищѣлѣцію вашего прѣшвещенства счи
ни прѣписати, и видимовато и невидимовато ако
било, по томѣ чловека нами послали, да знамо и
размѣмо, шое нѣгова цесарского величѣства воіа,
мѣ вашемѣ послѣ, да можемѣ са свакою радостію
и доѣни ако бисмо, тако незнаемо вами досажди
и то нѣбисмо ради биѣли, нити знамо с кое име

доклѣ невидимо заповѣдь цесарского величѣства. Со
тимъ шѣстаемо

вашегъ Прѣшвещенства

ш христе братѣ

вашѣ братѣ Виѣнтіе попович ѿ

іанѣва хажи лавич с. р.

на итѣщи с карловци Ноемвриа кѣ (27.) данѣ 1718.

Одломак од једнога писма Виѣнтіејевогъ.

— — ѿ вашего братского писанія (види VIII.)
размѣемѣ що намѣ пишете ради того злочестѣга Кѣ
риѣа, комѣсемо заѣтевали свакога добра, и радили да
би изишѣли кон чловека, и хранили и счиѣли, и карали
и биѣли смо га счиѣили сѣ монастырѣ грѣгетекѣ и сѣ не
радинѣ да бѣде ігѣсменѣ и заповѣдникѣ, паки некте да
сѣлѣши и да люѣи и калѣшерски ходи, како шѣтали
свѣщенноиѣнѣи, зато смо га ѿ себе ѿривѣли, да би
се смѣрно и обратиѣ, еще онѣ нѣе ни за поповство,
а камо ли за владичанство, но ваше братство како
тамо видите приликѣ за нѣга, тако мѣ и ѿишѣсть счи
ните, овамо га нешѣлите. ми смо биѣли чѣли да е сѣ
стрихалскомѣ монастырѣ, а писмо знали да досаѣше
господиномѣ краинскимѣ генераломѣ, покарайте га
паки, ако хоѣе тамо сѣ комѣ монастырѣ стати, лека
шѣстане, и нека шѣстави шѣлѣ намѣть и високошѣмѣе, ѿс
риѣа многи знаѣсѣ какав ѣ.

X.

Писмо митрополита Виѣнтіја Мојсију, од 1718
ноябра 30.

Прѣшвещенни г. митрополите ш христе брате.

Примѣлисмо ваше писаніе вѣлами доѣванѣ и ни
дѣсемо да неможемо на терминѣ стигнѣти ваше ищѣ
лѣціе, заѣчѣстѣе нами велми іавили тѣчію да ви ѣ
срьѣвно и честито, сѣ томѣ поѣе тамѣ нашѣ кир Ісѣніа
Іеромѣнахѣ да пошлѣте по нѣмѣ конфирмаціе владике
бачкога кир Софроніа, можете по нѣмѣ послати и ваше
копіе ѿ конфирмаціа и ѿ декрѣтациа вашнихъ, кое
имѣте, шѣ ѣе нами лѣпо и достѣвѣрно придати до
рѣкѣхъ, болше приликѣ не можете ѿ нѣга наѣни за
тай посалѣ. Прочее благодѣть божіа бѣди съ вами и
молитви ви ваше съ нами.

с Карловци Ноемвриа л (30.) 1718.

XI.

Писмо митрополита Виѣнтіја Мојсију, од 1718.
децембра 2.

Прѣшвещенни г. митрополите о христе брате
любазни.

Плачна сирѣта старица Лѣкиница ѿ Бае са сво
имѣмѣ кѣѣрю, домаѣнѣномѣ Іѣивка таѣажіе тамошнега

незнамо истинѣ, крощо еѣ се тамо рѣжки и срамотили, мислимо да сте били тѣ ваше братство, да не би се они тако меѣ собомъ харали, защо доста сарѣшенія междѣ людма има, и баче покараніемъ приличнимъ една и дрѣга страна доводитее на копацѣ и покаіанія имаѣ, защо томѣ ми црковни строители дѣжни есмо правицѣ счинити, того ради самири те и и покарайте иѣчавски, да би богъ дао да се смире, да се не бѣдѣ до конца загсбити, нити на далше сѣда тражити, а наипаче спомените се добраго старца Іске, и сіе дело на ваше братство вѣлами прѣпорсчсемо, да бисте и самирили и западѣнная междѣ ними счинили, и со тимъ да я штешите. Прочее Христосъ с вами

вашъ братъ

Викентіе Поповичъ и Іанѣва

с Карловци Декемвриа 2. данѣ 1718.

XII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1718. Децембра 17.

Прѣисвещенни г. митрополите нами любазнейши брате.

Прѣисвещеніе ви нами чрезъ писара нашего Оеодосіа посланіе любви ради лемони два тѣцета, с великимъ благодареніемъ примили есмо, потомъ и естъ братско целованіе и свако добрѣ полѣ и мисаль разбранили намъ иѣ нашего братства, и на томѣ благодарно вѣлами. Потомъ же и писавіе ваше примисмо, и и свемѣ чемѣ пространнейше разснесмо, паче же привилегіески паріа ради, що намъ на потребѣ вашѣ писмо и ма достигли послати, истиннито писмо и на праздници прошадиши писаромъ нашимъ досаждавали, пренести изъ новѣ коніе, и вашимъ братствѣмъ на возможно и всемъ православиомѣ народѣ нашемъ на таионинихъ странахъ живѣщимъ ва штешеніе, щитъ и покровъ и милость вѣгова прѣсветлаго цесарскога величества, послати волехомъ, кою милость и ибраниѣ ради превеликихъ слѣжбахъ и многога кривоцролтіа чрезъ толикахъ лѣта, кое народѣ словено ербеки ибсѣ живѣли ва вѣрности и данашни данѣ и живети и штести и ми и савъ народѣ нашъ, поредъ іасвѣйшаго цесаря австрискаго вѣгово прѣсветло цесарско вѣличество, естъ даровало иѣ многихъ леть, кою ми и смотроуявши сипредъ бивши наследници с вѣликимъ и иждивеніемъ трошкомъ ибдрживамо и при асѣтнейши дворѣ конфирмѣюи за ибраниѣ иищемъ народѣ и за ибдржаніе поглаварства црковнаго нашего. о прочее писали сте наше братство дасте разсмили и мисаль нашѣ, единый богъ естъ, томѣ срьдце и иица чловека знати, а ми иное незнамо, толико що емо вашимъ братствѣмъ сказали за то неколико села с лашемъ Іанархіи, о кое сте се за тѣске власти мешали,

да се на далше немешате, на смо ви прѣжде рили, то и садѣ говоримо, а с дрѣгомъ правѣ мисаль и любовь велицемернѣ къ вашему братству имемо, и на свако помощь и присвоеніе братско слѣшанія ради свакога иицаго нашего добра прѣдка да послѣшате насъ и ми васъ, како и прѣма нами першонѣ, и тако ако благоволите, а ие благоволите, ми више не знамо, толико ми хитимо нити с томѣ свѣ бриѣ имемо, толико б сь нами с любовью, те ви иеѣ иица манше б за ово села да ишавимо на промисаль божію, разлогъ цесарскога вѣличества двора, ииѣ меѣ и томѣ разлогъ и поравненіе счинити, и насъ ва любви в братское послѣшаніе свести; и прочее бѣдѣсть вамъ сриѣни и честити наследсующи на праздници Христова рождаства, и да богъ прѣстивши сподобитъ ви дочекати и проводить сь новое лѣто настоещее мирне и безбедне вѣ лѣта многая, паки потацитесе те копіе приписати сри то еѣ привилегіе иѣ иитими и протекіе иѣ ховѣ рота, за свако помощь вашѣ, іеѣе каде насъ сподобитъ ва единой любви и послѣшаніи, мож више помощи и заклоненія иѣ насъ и иѣ иицаго имати. Прочее благодетъ божіа сь вами и ми ваше сь нами аминь.

въ христе братъ вашъ

Викентіе Поповичъ и Іанѣва

с Карловци Декемвриа 17. данѣ 1718.

XIII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од Децембра 20.

Прѣисвещенни г. митрополите намъ же и Х. брате любазнейши.

Честію прѣисвещенія ви граиатѣ по Іе нахѣ кир Ісаи (биѣ потови архијерископъ Анто сѣсна и конію иѣ белике или ти военске канцѣ са честію насприехомъ и разснесмо, и баче дасте и иѣ старске канцеларіе послали болше би би томѣ просилисте парію иѣ ииѣе народіе привидимованѣ да нашимъ братствѣмъ пошлѣмо, и послали каде бисмо видимованѣ имели, али е мовате ни едне неимемо, свесмо подавали по бр и по владичавствіа по оныхъ странѣ, а ми есмо ва братствѣмъ дали еднѣ парію, дрѣго мисали и вамъ потребе валиа. Тачію бѣдите ваше братство мирѣ, паки се дрѣжите свое цркве и прѣстола ваго како тврдога камена или града, и докле е тога држите, и за православіе цркве наше и светіе восточніе, коіа е насъ иѣ доила, ходатайст иица се боіати ни старати немойте, повѣже и и щитъ и покровъ црковъ светаіа восточнаіа

Прочее посламо тамо до вѣгове еѣценціе го-
на генерала графа Одоварі наше двоицѣ писарей
сіа и Данила, честитати светіе настоещіе пра-
е Христова рождѣства, и на асталѣ некою часѣ
карловачкога, а наипаче по заради те кѣше нами
илекціе указане, ради бисмо ижде сѣ домѣ наме-
сена и зоби и дрѣга потребна, да ви не доса-
ни ми ни наши сѣлжители, ради бисмо били
кратѣ тамо приходити и посещивати и ваше
любіе и г. прѣсвищеннаго генерала, али неимамо
рѣбивати, за то не можемо бити безѣ свога дома
радоуемо скоро кога чловека наместити да чѣва
за то и вашимѣ братствѣ прѣпорѣчамо да бѣдете
назиратели за тамошни нашѣ домѣ, и прочее
сѣвшіе писари наши и тамошних, можете по
послати парію и старе канцеларіе, или ви-
ишѣ или невидимованѣ, и намѣ ипвишите. Прочее
етѣ божіа бѣди сѣ вами и молитви ваше сѣ нами
а, аминѣ.

въ Христа вашѣ брат

Викентіе попович и іанѣва

Карловцѣ Декемвриа 20. данѣ 1718.

XIV.

Писмо митрополита Мојсија Вићентију, од 1719.
28.

Прѣсвещеннейши г. г. ва Христа намѣ прѣ-
нейши брате.

Бисмо имали и прѣсвещенства ви любазна еди-
и ми подобне любазнейше примили есмо ва
ва неколико дни. за кое насѣ нинѣ молабно
и да намѣ незазрете щосмо се о толико вре-
оудржжали вамѣ по вашимѣ реченномѣ писмѣ
сати. вина бо сіа естѣ закаспінію семѣ, что
и сѣлженихѣ кого писара. Мнѣже сами оу-
неможемо, и что бисмо делом могли и хотеніемѣ,
и тѣжестѣ ва скрѣби не дасть временна, и да
де не веѣмѣ что да боудетѣ и насѣ шбрѣтаю-
ва христіанства не такмо ми, но васи ипни
и мали семо и тамо прибывающихѣ, на сло-
ицинске надѣюише мадо зашциненіа и веседіа
винѣа. наше прѣсвещенніе нам пишете, ако
знали, да би намѣ превелегіа и маѣарске кан-
е могла что помощи овамо оу Сервіи поради
и священнога нашего реда что су заповедали
то вамѣ на знаніе дати бѣдемо, да намѣ парію
е реченне превелегіе пошлите да се ипное
о бравити священници десетка недати. ненадѣю
оже оубравити поредѣ заповѣсти маѣарске кан-
е, толико можемо имѣ предѣ ипни имѣ предне-
ко нашего наци на свещени люди оу маѣарской
бывши, слободни сѣ десетка недавати, како не

бисмо оу своей Патріи слободности неимели, надею-
ише и више цесарскіе милости вашимѣ прквѣмѣ имати
и прочимѣ людма, такове ради прилике можете намѣ
послати. ако намѣ се не може послати, кад би сте
имали прѣвелегію и конзилиа беликѣме да ипнѣ намѣ
пошлите парію, она се сѣлжа овде, или ако ипѣ не-
имате, и иптимѣ пошлите и и маѣарске канцеларіе,
и ако имате какве ипговоре добре како ви е слоуже-
щихѣ честнейши архидіаконѣ оу віени біо, и боуде
досадѣ пришао. и поради оне ствари щосмо прихо-
дили в. б. итати сад на задни пѣстѣ кадѣ смо били
при вашимѣ б. о петровѣ днѣ, что смо ми писали писмо
іеѣе ипговора имали, и кад га боудемо имати, не знамо
каков ѣе бити. ако би сте что и и томѣ знали, оуве-
стите насѣ, и поради зейтина, іесмо мѣкастѣ како би
прѣви карванѣ дошаѣ, чекамо. хоѣемо оузети и намѣ
послати. а щосе годѣ овде нахѣди, едное скѣпо, а
дрѣго неваліа, за то чекамо изнова иматѣ доѣи докле
лазаретѣ ипстое. Прочее светіе ви молитви да пребоу-
доутѣ сѣ нами. І ѣстаю вашѣ ва Христа брат

Моѣсей Петрович с. р.

Іюліа ки (28.) данѣ

оу белиградѣ 1719.

XV.

Писмо митрополита Вићентија Мојсију, од 1719.
Августа 21.

Прѣсвещенній митрополите белиградскіи госно-
дине и мѣи и Христе брате любазнейши.

Желательнѣю граматѣ любазнейшаго ви братства
и ип текѣшаго васприехомѣ и разѣмѣвши намѣ да смо
се вашимѣ братствѣ замерили, что честократѣ непи-
шемо вамѣ, истинито по растоіаніи наипоследнемѣ бра-
толюбиа ви и насѣ, по многихѣ цѣбрази и пощенимѣ
людма, есмо ви братское целованіе и поздравлѣніе
посылали, бисмо пакѣ и писали, шбаче ви единога
слова вашего братства нисмо после имали, крозь та-
ковѣ винѣ, и ми незнамо како писати, и за сіе велми
благодаримо вашимѣ братствѣ, кои сте се сѣдостоіали
насѣ писаніемѣ своимѣ наглѣдати, и что жѣлаете и
насѣ разѣмети, іедеующіе нинѣа на сѣихѣ странахѣ ница
више тачию и чемѣ проишедше зима и лѣта сабесе-
дованіе есмо имали, на томѣ и сада стои, дрѣгихѣ
новинѣ неимамо, толико чѣсемо да се прѣставилѣ ге-
нераль стари Левелхолѣ сѣ бѣдимѣ, и синѣ мѣ поги-
нѣшѣ сѣициліи, и то се е давно чѣло, ми дрѣжимо да
се тамо свакоіаке новине преѣе ипдасе него кодѣ насѣ,
дрѣго щосмо ви послали парію по Софронію на виде-
ніе и старе канцеларіе. ми знамо да се тамо мало
сѣлжа, кромѣхѣ офѣ кригѣ ротѣ, за то радите врѣло
вашѣ братство да намѣ ю онетѣ пошлете, а ми смо
вамѣ послали све потребне и ипнихѣ прѣвелегіа на-

ріє, і свихъ дикастеріяхъ коєсѣ своимъ нашимъ народѣ
и црковномъ клѣрихъ за вѣликѣ слободѣ и штепеніє,
по сихъ имаѣсѣ сѣ вашего братства сію ищаницію, да
бисте намъ кнчили тамо еданѣ тѣлѣмъ дела зейтина,
и по кимъ пошлѣте и зейтинѣ и писмо, пощо бѣде
коцовало, сѣ вѣликимъ благодареніємъ бѣдѣсѣ вашимъ
братствѣмъ вазиратити. Прочесѣ христова любави помеждѣ
насъ аминь.

всеблагихъ желатель
всехъ благихъ вамъ желатель
Викентіє Поповичъ с. р.

с карловци автѣста кѣ (21.) 1719.

XVI.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1719.
Августа 25.

Прѣисвещенни митрополите и брате намъ лю-
базнейши.

Примисмо намъ посланое на даръ и за любовь
и вашего прѣисвещенія двадесетъ ока шліа, за кое
велии благодареніє творимъ, и то естъ много почто
ми нисмо никакова дара ни сѣлѣбѣ счинили вашимъ
братствѣмъ, и сотимъ насъ есте вѣлии задѣжили, за кое
имеемо любовь и старость нашѣ да и ми пакѣ сѣ при-
лика такови и сѣлѣжимо и любви вашимъ братствѣмъ счи-
нимо, на томъ понде таме господинъ митрополитъ Іо-
нополюски, есѣ насъ посетилъ, такожде и ваше братство
жеде посетити, и и прочихъ и сѣть бѣдетесе разго-
ворили. Прочесѣ

вашъ братъ

Викентіє поповичъ и іанѣва с. р.

с карловци автѣста кѣ (25.) 1719.

весе намъ и писали, ткои вѣ ти гостѣ имже сте
га вписали. ваше же принастїє на намъ господаристе
когда годѣ изволиете.

XVII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1719.
Септембра 4.

Прѣисвещеннейши г. Митрополите и нами о Хри-
сте брате любазни.

Сидевимъ нашимъ малимъ писаницємъ посещѣю
ваше братство и бога молимъ и прѣчистѣю его бого-
матерь да обречетъ ваше братство ва здрави и мир-
немъ прѣбываніи, ва томъ посласмо нашимъ братолубію
три акова винца избранаго карловачкога за любовь
не сѣдесисе намъ чистѣ сасѣдѣ по веѣгеа и више би
смо послали, почто сте много насъ задѣжили и доста
нами любви и пощенія счинили, и даромъ и пешке-
шомъ много крѣтъ, примите за любовь и мало за много,
и безамерите намъ. Прочесѣ — — —

с Карловцѣ Септемаріа дѣ (4.) 1719.

Р. с. и сѣ напредѣща не бѣдемо заборавити
братствѣмъ послѣжити сѣ чемъ возможно бѣде.

новина ини неимамо що бисмо вашимъ бра-
тствѣмъ писали, тачію послали смо меще насъ владикѣ
Софроніа господинѣ генералѣ сегодинскомѣ, ради
кога пѣта, и кое новине намъ донесе, таки бѣ
вашемъ братствѣмъ и писали.

въ Христе вашъ братъ

Викентіє поповичъ и іанѣва

XVIII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од
Септембра 21.

Прѣисвещеннейши г. Митрополите, и мнѣ
звѣйши брате кѣр Моїсей.

Слишасмо и господара Петра Андревича
сте ваше братство жалили, що се пакѣ нисмо
сили за горни пѣтъ нашѣ, а пошавши намъ и
ловца, есмо ви и писали, да ћемо поћи на осекѣ,
в владика кѣр Софроніє стигаѣ и сегоднѣна, та
насъ како скоріє господствѣмъ подигвѣли по
Осека, а наипаче досадине намъ военски приго-
юћи за що поредѣ нихъ не сѣтанемо, а каде би
Осекѣ при господинѣ генералѣ, овда нихъ натра-
тише, то естъ ибѣрканетана кѣр Васѣ и дрѣге, и
едва дочекаше да се врате, а нами досади плачѣ
родни, и толика тегота како само ваше братствѣмъ
дите, зато смо вазвестили на потребна места,
се намъ ибещали за шипци народѣ како сѣ банатѣ,
и сѣ Сервинѣ и сѣ Шлавоинѣмъ тешко живѣщи, и ре-
даціє намъ дошѣтали, и ибещалисе рѣкѣ помо-
жити, и намъ привлѣкѣ пѣта сѣказаше да сѣ ине
поћемо како скоріє, и ишце народѣмъ теготѣ да
стимо цесарскога величества дворѣ, и сѣ томъ ви
и наши люди пѣтѣакѣ договорѣ, нитѣ смо имѣли
писати вашимъ братствѣмъ изѣ Осека ни и дрѣге е
Только все ми срдцемъ истиннѣмъ вазвещѣю вашимъ
толюбію, да нища дрѣго неимамо, кроме за
ишпѣсѣ народѣмъ, како за сва три предела мемо-
дати мислимо цесарскомъ дворѣ, да би богѣ да
кое иблѣкшаніє би било. Того ради сѣ имѣе божѣ
ћосмо горе и истиннѣмъ ви пишемъ, како своимъ братѣмъ
персѣте да намъ досадине плачѣши, и насъ поди-
и рекли са нами поћи, пакѣ се вратише, а ми
за таковѣ теготѣ како ново добитога народа, т
шведешни мемориалѣ предати на потребна места
бихъ коіа користѣ, ако ли не би нища силомъ немъ
счинити, но тешкимъ плачемъ и трѣдомъ, и да п
ваше прѣисвещенніє владикамъ темишварскомъ
Іованиѣю и валеескомъ кѣр Досиѣею да придѣ
сада сѣ бечѣ ради своихъ конфирмаціа, докѣлесмо
нека доѣдѣ, врьло ће за нихъ болше бити, ми сѣ

али и из Карловаца, наки веће не знамо що мисле, али мотре; толико ако имь добра желите, радите правити да поѣс горе сада да се кажѣ цесарскомѣ рѣ и свое послове гледаю оправити, докле в врѣме, да верѣте ваше братство да ми поделимо тамошние крѣпане ѿ здешнихъ, него ишче више бисмо ради ми, да имь що можемо послѣжити, и нихъ ѣ ницан- све ишче бѣдемо имали, и ишче молимо ваше крѣпосте, да намь ѿпишете о свемѣ ѣ бечѣ. Про-

Викентіе попович ѿ іаніева с. р.

ѣ Сечѣю на пѣтѣ Септемвриа 21. дань 1719.

Р. с. и све ведомо бѣди вашимѣ братодубио, ко се бѣдемо дрѣжали зде ѣ бѣдимѣ за две за три дѣне дана, и посласмо доле еѣарха Викентіа, да ѣе кое ѣа прибере за пѣтѣ, ѣ томѣ повѣждаю ваше крѣпосте, да бисте справили ѿ тамошнихъ христіанъ бѣс или нихъѣ теготѣ с печати ѿ сви, ако ли ѿ ѣ неможете доспети, барѣ тѣ ѿ бѣлиградски хри- апа да се договоримо ради нашего братства най- ма есмо се задрѣжали, и васѣ бѣдемо сваки дань глѣдивали и на васѣ чекали и сагласитесе кир До- еѣ да поѣе, ако ли коначне не могли бѣдете доѣи, ни до бѣдима, а ви пошлите коѣа с печати до насѣ, посведочите в. б. и своимѣ печатомѣ теготѣ нихъѣ пошлите до насѣ како скоріе можете.

оу бѣдимѣ.

Оно је писмо примио Мојсије у Смедереву 8. гобра 1719., као што се из његовог записа на пи- у види.

XIX.

Писмо митрополита Мојсија Виѣнтију, од 1719. гобра 8.

Прѣисвещениѣиши г. архієпископе и митропо- те нам же Прѣблагодатнейши брате.

Из Сечѣа ѣстное ви писмо, прошадшаго мѣа (21.) дань писатое, двѣсѣ любазно прієли есмо еше ми на пѣтѣ из смедерева идѣши ѣ пожареванѣ, коемѣ вамѣ писали есте, како тамо живѣщихъ на- ѣхъ христіани воинственнаго реда господари и са талими много крѣтѣ тѣжеѣи и плачевною мольбою били коѣѣ вашаго Прѣисвещеніа то естѣ до цѣ- сарского величества двора шима ѣ бечѣ поѣи мило- имѣ просити. какосте имь волю и сатворили, докле ѣ пошли иши се повратили сваки своимѣ домѣ. кои нареждени ѿ краине били. То ми естѣ велико за- нѣиленіе, како састоятсе безнадежно в оупованіе нашихъ чловечи, како бити хочете самемѣ вамѣ

трѣдитисе и трошити безѣ помощи нихне. Пишете намѣ щобисмо ѣвамо присавакѣшили ѿ свакоѣа мѣста оу Сервіи конѣс нашихъ повретнихъ христіанъ, како ти ѿ бѣлиградске вароши. тако и ѿ исташихъ вароша. что имь естѣ тешкость да санишѣтѣ, и прошеніе что имь боудетѣ вашимѣ Прѣисвещенію да изіаветѣ како бисте могли за нихъ и за темишварски банатѣ, како и за шклавонию, за сва три предела оу едно мемо- ріалѣ чинити из рѣке цесарскомѣ величествѣ дати, како едниамѣ тако свимѣ милости цесарскіє просити. То би велико добро било, и намѣ велико поволно естѣ да емо тако сви на единой воли и верномѣ до- говорѣ. чтосе проси да просимо заедно. Обаче нисмо знали тоѣа чинити како намѣ сада пишете докле емо били ѣ бѣлиградѣ, да бисмо мало нашихъ господарѣвѣ неконимѣ начиномѣ известили, да допѣсте людина и нама пріити, зане неможемо тоѣа посла чинити безѣ нихвоѣа знавіа. него садѣ хоѣсѣ овѣда гдѣ видимѣ при- ликѣ людина говорити, наки ѣсѣ садѣ ѣвоѣа пѣта изѣ пожаревца, и ѣ темишварѣ итити, да говоримѣ и вла- дикама за вашимѣ прѣисвещеніемѣ ако би хтели поѣи заради конфирмація нека идѣ. Тачію неможемо ѿ ви- лаєта сервискаѣо вамѣ оучинити писма с печати, тако скоро како заповедате, а кадѣ бѣде готово, послаѣемо ви оу бечѣ. а оу бѣдимѣ неможемо ви стигнѣтѣ, бихмо велико ради, да моѣахмо до бѣдима вамѣ сами доѣи болше би било. Тачію простите намѣ на ѣвоѣи речѣ. кадѣ сѣ се господари офицѣири вратили, да сте се и ви вратили, те бисмо могли болши договорѣ оучинити кад бисмо се оу Карловци или оу бѣлиградѣ било би люди ѿ ове наше стране, каѣобисмо видели приликѣ каѣобисмо чинили. Того ради ако е како вазможно повратитесе, докле нисте повише итишли, кад нисте до садѣ итишли. квартири гдѣ боудѣтѣ били, до садѣ есѣсе метнѣли. Такожде и прочіє ове године тешкости коѣеѣ бити оучинилѣсѣсе докле бисте били оу бечѣ. него бисмо за снапредѣ провиѣзали за све коѣиѣко, овамо гласѣ да іасность привинѣи Алекѣандра кадѣ овамо стигне, сваѣе опраѣе дѣбре носи чтоѣе бити за дѣбро нашимъ людина оу Сервіи и ѣ банатѣ. после ѣгоѣа приѣаствіа овде кадѣ боудѣ, зналибисмо що бисмо чинили, ако не би ишнѣе дошло кое дѣбро вилаєтѣ. За то промотритесе болше ви ва ѣме цар- стѣѣетѣ. како видите да е болше, тако сатворите и намѣ наки ѿпишѣте. Прочѣе ѿ бога желимѣ и теле- снымѣ очима видетисе с вашимѣ п. и на светіє ви молитѣи преварѣчаюсе. І устаю вамѣ желеѣи васѣа- коѣо дѣбра

вашѣ ва Христа брат

Мовсей Петрович с. р.

ѣ Смедеревѣ октовриа ѿ (8.) дань 1719.

еще на ваканціи учениковъ многократно во дворѣ собиралъ ихъ вопрошалъ, могутъ ли они уже сами учить абіе другихъ грамматицѣ, и имъ сказалъ, что доселѣ было ибкое вамъ отъ мене понужденіе, а нынѣ оставляется всякому на волю, кто хочетъ учиться, учися, а кто не хочетъ, какъ хочетъ.

4). По томъ же поѣхавъ въ Бѣлградъ, и возвратася оттуду паки по ваканціяхъ, отѣхалъ его преосвященство въ Вѣну, ни единого же янаго школамъ урядненія и надзираіи оставивъ. Точію по изволенію его поставлены мною три маістра, а именію: маістръ прінціпіевъ латинскихъ, маістръ грамматики славенскія и маістръ десятословниковъ и азбучниковъ, вси тріе діакони. А изъ оставшихъ при распускѣ на ваканціи шестидесяти грамматистовъ славенскихъ, собралося по ваканціяхъ 46 человекъ: изъ коего числа 31 протованы въ латинскій языкъ, а 15 остались паки во грамматицѣ славенской, въ которой изъ десятословниковъ преведено 16 человекъ.

5). И тако не точію сіи три маістры со своими и мовими учениками въ назрѣніи и наставленіи моемъ безъ розряда оставлены: но отпелѣже въ Карловцѣ есмъ, кромѣ еже учить и школы устроить, понужденъ я быти дворникъ двора школьного, и дому — владыка школъ, на всякій день самъ затворяя и отворяя оныя. А помощи въ препитанію и содержанію моему (кромѣ что г. митрополитъ по 200 гулденовъ на годъ въ прибавку жалованію давалъ, и за неполучіемъ жалованія, мнѣ занмодествовалъ) ни отъ кого ничего не имѣлъ. И нынѣ тояжде линаяся, и жалованія чрезъ два года, и отвѣта на моя доношенія, не получая, весьма многимъ одоужалъ; и обносився одѣяніемъ съ женою и дѣтми, во всемъ терплю презѣлную нужду. Ктому же, досадивъ его преосвященству часто просячи взаимъ и помощи, услышахъ съ негодованіемъ и сіе: *мы-де не просили токмо самага учителя, но съ иными потребами и на школы помощь. Отъ чего-де всего, токмо единого человека добыли, и того единого такъ сла-*

ный Императоръ содержать не можетъ. Е-де бы отказали Императоръ Россійскій жалованье, мы-де бы сами тожъ давали! де мы человека содержимъ, а ему честь. И писати г. митрополитъ къ Его Имп. Вел. лился, но не вѣмъ, писалъ ли, или ни.

За тим поново моли и прекланье за мѣну плату за 1728., 1729. и 1730. годъ.

16. Априла 1730. писао је Максим изловаца писмо св. синоду, у комъ је рекао и — — нынѣ ко объявленію ничто иное не токмо, что его преосвященство г. митрополитъ здѣшній пребываетъ до селѣ въ Вѣнѣ, и безъ него на славенскомъ и латинскомъ языкахъ по ваканціяхъ мною уряднены, суть и гоненія на нихъ не видится, а призрѣнія подобающаго.

Тогъ истогъ дана, писао је Максим и царю, у комъ се јадао на своје жалосно стање, и мѣ, да му се пошле плата за 1728., 1729. и 1730. годину.

У истомъ писму признаје Максим, како је митрополитъ Мојсије у нужди помагао, да му новаца, и узајмывао му, рекавши и — — и нынѣшняго года взаимъ давъ 300 деневъ, чрезъ писма изъ Вѣны впередъ мнѣ магаеть весьма отказался сими словесн: *дабы было да пишете, или да вамъ жалованіе сылають, или да вамъ зановѣдятъ во свѣдѣніи Богомъ поити.* И паки: *разсуждай и разсуждай о себѣ за время, како ваше жалованіе свое время будете имѣли, и на нашу помощь оставляйтеся — —*

Шта је после било с Максимомъ Суворовымъ не спада овамо.

Даља његова историја спада у историју митрополита Вићентија Јовановића, посла Мојсијевогъ.

Земун 6. Јуна 1899.

кад сте къ своимъ чьстномъ домъ одавле тамо приили, да смо говорили ми како в. п. одавле испратимо, да хощемо за вами оу Сремъ поѣи села наша кѣнати, и како смо сваке године нашъ обичай имали. и зато се чюдите кад бисмо таквѣ волю и намѣреніе ми имали, почто писмо вашимъ с. ѿ оустъ нашихъ сказали. Да се нехощемо садръжавати како смо савещали предъ владыкомъ куръ Григоріемъ. Ми господине прѣисвещенни шомо тугда чинили тоу с чьстнѣ вашимъ домъ предъ вами, и предъ еговимъ свето братствомъ, то и сад чинимо. Како смо се тугда мыслили са прилежнимъ прѣклоненіемъ нашимъ, тако и сад смѣренно припадаемъ предъ в. с. и молимсе, шобисте се о насъ оумилостивили да намъ то нашихъ села оу Сремъ, що смо и до садъ имали, не кадъ би смо ми кѣнили, вамъ и ваше домыѣть са више. А що писмо в. п. споменили поради тога овде, мнели смо да смосе били оумилостивили вамъ кадсмо били іеце тоу, зато в. п. намъ неспоминасте ни тоу, ни шде, докле нисмо разсмели предъ сами вашъ похѣдакъ одавле тамо що в. ваша воля и намѣреніе. Того ради нисмо могли при нѣтъ ви бивше, молити или что говорити, зато смо се г. владыки куръ Григорію (Димитріевну бачкомъ) припоручили, да се вамъ молитъ ва мѣсте насъ, и да вамъ скажетъ волю нашъ и намѣреніе. Паки смо по ѿшастію нашимъ и ми писали в. с. ѿ нашего ва бога понизности оулаштити да бѣдемо прошеніе нашимъ делъ ѿ прѣисвещенства ви, и на то ѿговори да имамо благъ смиленни, и блаженни разговоръ чимъ би сте насъ сблажили да шешите сердце наше, и каплю слъзисю ѿ очю моею сбришете, и ми вамъ да боудемо благопокорни ва приличнихъ нашихъ сѣлѣба ва сегда присно готови сѣлжити с повиноваію благомъ до конца жизни нашѣ, и сѣлжбамъ и помощію непрекословне. А ваше свѣтительство не пишете намъ него пишете господишъ генералъ здешнѣмъ и шесталимъ господаромъ овде тѣжбѣ предносите намъ на мене, и пишете да смо Ми вамъ сѣспротивость етали, и сѣпокоретвѣ вамъ писмо. За те ваше тѣжбе і вѣтми велико зашдивленіе г. Прѣисвещенне. Ми покоретво и понизость и молебное прошеніе вамъ творѣи, толи за сѣспротивость и непокоретво имате, не чинити намъ самимъ на жалость молямо ви се, а вашей много чьстной персони и свемъ нашимъ націанъ на големо нещощеніе каколи пишете господишючимъ зде, да ми нисмо посвященни на белградскъ митрополію, него посвященнисмо на дабарскъ и босанскъ митрополію, ако би се то тражило или испитивало молю насъ нешазрите намъ за сіе слово. и ваше прѣисвещенство на бодимскъ іепархію посвященно. Іеце бивши ваше прѣисвещеніе сѣбѣдимъ іепископомъ, а ми били благодаримъ бога дабрѣ и босни и белградъ митрополитъ, докле инаго брата посветише дабрѣ и босни митрополита. Потомъ премилостивое цесарское величество

вѣсть в. п. кивфирмованъ врьховни господишъ Митрополитъ да боудете помеждѣ шестали братіа нашихъ прѣисвещенни архіерейшъ шбретающимсе шга властѣ прѣмилостивейшаго егова цесарского величества, и насъ благою своею волюю господъ богъ шдъ егова цесарскѣ властѣ нивіа предложѣ, дасмо еговѣ цесарскомъ величествѣ богомолци. Поради тога имамо і вамъ нивіа благопонизность и благопокорнѣю любовію в. с. како и самимъ господишъ Патріархъ предъ вами чьстнимъ образомъ благоговейно предстоіати. шзавіатисе, свѣтшю ви рѣкѣшъ любити како единъ наймилшй чловекъ присно готовъ всамъ безъ лицемеріа. а не ва Христа вашъ братъ равни вамъ бивши благодатію светого дѣха, виже насъ швоиственне нехощете имати. него скажете намъ босни нѣтъ таки подъ тѣрско тиранскѣ властѣ, що би смо пошли то нѣе господишючимъ воли, него имъ в. за чюдѣ велико та ваша реч. реченно вѣсть во светемъ писаніи: аще би имали бихомъ любовію са милованіемъ, и болезнію, не бихомъ сѣбѣ сматрали шмаленіе ближнаго. Ми же ва своіа придохимъ и свои насъ нешріеши, апостолъ бо швети глаголетъ: іако вси есми дрѣгѣ дрѣгѣ оуди, и праведно за кономъ естественнимъ шшдобаетъ да посшбѣтшѣтъ единъ шдѣ дрѣгомъ оудѣ. нешрезирей сѣда божіа ви шслажніаі братъ своего ниже оставіаі шветишъ заповѣдѣ, зане сокращенни сѣтъ дніе чловечаскіе. мимолѣтъ іако цвѣти и дніе его шшодобишесе росе лажитвой, іаже ва мале врьменни шкинчаваетсе; паки апостолъ шнде насъ шчитъ иже бисмо имали покой междѣ собой глаголетъ: миръ имейте, и богъ любви и мира бѣдетъ с вами. кадъ бисмо хотели покой шметѣ, можемо шхранити правдѣ. идеже бо праведливо сѣдетъ богатаго шбогатаго, знаемаго и незнаемаго, тамо іесть покой, а идеже несть шправедливости, тамо и покоіа неимати. Мнози живѣтъ аки неимѣтъ шшрети, осѣтитшесе вѣшши жизни свое. и іешѣ шшрахъ гнѣвъ шазиваетъ огнемъ іакова шѣщъ огня, тако и пламень разгоритсе, іаковъ крепость бѣдетъ швара, тако и гнѣвъ разгоритсе. Сего ради блаженни давидъ шлаголетъ: гнѣвайтесе в нешгрешайте, да бисмо зашасили водою огонь гнѣвѣ, и шжитакъ любовни штежали ва васемъ животе нашемъ, що бисмо и животь вечни на шномъ вѣще ѿ бога имали. Сшмже на бога шслишательнѣ молитви шпреваршаваете. І шстаю найпонизнейши ва Христе вашъ братъ

Моисей Петровичъ с. р.
митрополитъ белградскі
шветительства ви на сѣлжбѣ

Ноемвриа дѣ (19.) с белградъ 1717.

V.

Писмо Вишентијево Моисію одъ 5. Феб. 1718.

Викиситіе мілостію божіею архієпископъ и митрополитъ ербеки.

Смѣренніе наше пишеть господи́нъ влады́че кѣр
оусею благодать бо́жіа съ вами: а по сихъ вѣсто ви
ди какшѣ и толико врѣмена ѿ васъ нисмо писавіа
никакѣ имѣли; или болѣзньете те не можете пи
сти, или не хоѣте писати, что ли можете бити:
намо да имате доста скрби и старости и савише по
ядъ вашихъ конфирмаціе: истинѣмъ дав намъ за ве
лико ѡдивленіе, что в нека несреѣна прѣвѣзчила те се
лико продолжи а не по нашей лености да есть или
да жалимо поваца, богъ вѣсть да толико свойственно
оджелемое и пишемъ на потребна места, нежели да
те ви сами, а доста скрби и старости имеемо и всехъ
устанъ по всехъ дни, обаче та есть прѣвѣзшила, и
нико възрадовали се да би господь богъ и света
блгородица даровали еданъ кратъ семъ делъ конадъ
бити: веже ли да би намъ кто многоценъ оутварь
привал: пишеть намъ іаснейши принцъ (Евгениѣ Са
вѣнскіи) подобне же и господи́нъ кваріентъ, да хоѣтъ
или министарска конференція и шѣда хоѣе се видети,
или хоѣе дати или не хоѣе, на кое ожидамо по всехъ
или ѿговора, и что гдѣ бѣдемо имѣли, таки ѿписати
или вамъ, него еще мало стреніа имѣйте, сповамъ
и бога да неоставитъ надеющейсе на ны. пише намъ
и влады́ка темишварскіи кѣр Іулианіи́е ако би скоро не
пишете конфирмаціе, да хоѣе самъ поити до беча:
то често имѣйте с ѿныи събесѣдованіе а немойте
или по себе чинити, почто ваши послови единымъ
темъ ходеть, а и вѣсѣ всмо тако писали: ако би се
лико скѣна приѣзчила поутышаствие поити до беча,
иже къ намъ да есть ѡвратити, почто хоѣемо васъ
сплорѣчити на потребна места: вашемъ братствѣ прѣ
рочаемо поради едного добра вѣсхара кои би бишъ за
вѣсь и да в христіанинъ, зацо мѣстни смо без него:
то би се обрѣшъ, да га пошлите къ намъ: и посла
то едно поучительное писаніе Свещенникимъ и хри
стіанимъ, него оправите га вако не проѣи по всехъ
вѣсти іепархіе ваше, и ѿписѣйте намъ почесто и та
кихъ, въ тѣмъ да господь богъ дасть и веселіе гла
ве ѿ бѣда имѣти о вашихъ пословъ, тако да несте.
Богъ ченъ мир Христовъ бѣди съ вами.

Мѣца Ферваріа 6 (5.) в Карловци 1718.

І сіе ведимотворимо порад ти калѣбра молише
и сѣ били сѣ монастырѣ Златици и разсмелисмо дасте
лимили московске рѣсованіе и еданѣ панагіарѣ и ве-
лики требникѣ и двѣ иконе оковате, того ради поиде
смо тай калѣберѣ Оендорѣ іеромонахѣ и Стефанѣ
акинь да поинѣш ѿ васѣ сего ради препорѣчаемѣ да
и дате. ако сте що потрошили ищите, аколи се
могосте намырити а ви кадѣ поидете къ намѣ при-
сите више писаніе ствари собомѣ а вашѣ трошакѣ
и васѣ пладайте, а тако найбільше промотрисмо, да
и калѣберѣс недасте нища нег кадѣ вѣрѣме бѣде и

состатисе швада собомъ принесете а ꙗко васъ имаѣте
вашъ трошакъ щосте за вихъ дали.

и намъ зато ѿпишите по више речени калѣхери
коликосте харча счинили за знамо.

VI.

Писмо митрополита Вићентија Мојсију, од 1718.
Јуна 10.

Прѣисвященномъ братъ нашѣмъ квр Моисею, долго-
лѣтне радоватися.

Аще и насъ и о здѣшнихъ ваше братство бисте разсмѣли, Божією благодетію и молитвами прѣчистіе его матере, до сего врѣмена ва животехъ избѣтаемосе. дошли смо зде ѿ бѣлградъ и са неколико покраински официрми сказатисе іаснѣйшемъ принципъ и прѣпорѣчити народъ и щце народне послове, по сихъ како никакова гласа ни сляшанія неимамо ѿ вашего братства, чѣдимосе или намъ неѣписете, или кнѣге заоде нескѣдъ, незнамо що чините, щоли сте и чѣмъ доконали, найпосле ако видите, да ви посаи тешко ходи, или се оуъ продѣжсетъ, те неможете скоро що имати, а ви ходите щвамо, како се прикажете вѣгова прѣсветлаго цесарскаго вѣличества дворѣ, паки доѣйте да се братолюбазне и велми потребне разговоримо и договоримо и за ваше послове и за щце народне како найлѣпше и найбольше бѣдемо видѣли, и за ваше прошеніе при цесарском дворѣ, ако милостиви богъ поспѣши, можемо се и самъ до цесарскаго величества двора потрѣдити скѣпа с вашимъ братствомъ, или доконамо да само ваше братолюбие меще мене тамо цесарскомъ дворѣ пошлемо и нашомъ щцомъ рекомендаціемъ свако ваше прошеніе ѿ чѣмъ подобие просите препорѣчили, и щправити бѣдемо, са свакиымъ мааншымъ трошкомъ.

А за оных пакатахъ неколико срѣмски седа ласно
бѣдемо видети, можемо и ише више сѣ конфирмацїи
вашѣ приложити, само ако богъ даде, да цстане Срб-
ска земліа под властію светлаго цесара наша ексикъ
неће вашемѣ братствѣ бити, по договорно и сирѣно
меѣхъ собомъ. о свемѣ томѣ можемо провидети и код
славного цесарскога двора оправити, и вась сѣ свемѣ
потребномѣ контентировати. Прочее цстаемо очеки-
ваюѣи вашего братѣства овамо, и на прѣвой пощи пи-
санїа. И светые ваше молитви сѣ нами

Прѣисвещенїа вашего

БОГОМОЛАЦЪ

вашъ братъ Викентіе архиепископъ
сръбскій с. р.

И любезное целованіе и поздравіе вамъ посылаетъ ново поставленн архіереи бачки кур Софроніе Тома-шевичъ, и цѣтали сви военски офицери консе zde наидеть.

8 Бєлиградѣ юніа 10. даць 1718.

VII.

Письмо митрополита Виѣнтија Моїсију, од 1718. Сент. 24.

Прѣисвещенный господине мне о Христе брате любазнейши.

Чѣстнѣю вашѣ грамматѣ ѿ 14. текѣщаго намѣ пославѣю са честию подобною възприехомъ и възрадовахсе ѿ вашемѣ добрѣ здравію, и безбедномѣ прѣбыванію, посихъ що ваше братство пишете намѣ, да смо ми ѣ печемъ зловолни на васъ що на ваша порѣдѣ писанія писмо ѿвѣстовали, ми не дай боже да имамо кое зловолѣвіе на васъ, и после онога писма изъ белуграда, хотелисмо мвогажди вашемѣ братствѣ писати, паки сте намѣ тако писали да кои данѣ хоѣете изъ беча поѣи, естѣ намѣ и хажи кир Станое споменѣо да ви пишемѣ, паки како сте опако писали, потомѣ и до бѣдима повратившѣ намѣ іасвейшаго господина принца, и тамо смо ѿ трыговаца слышали и вашѣ господѣ матерѣ есмо за ваше братство питали, сви сѣ ми говорили, да ѣете кои данѣ поѣи, и крозь то ѣ сва наша вина що вамѣ писмо писали, за то васъ молимо да насъ ѣ томѣ имате еѣкѣзировае, защо писмо знали, да ѣете се толико вѣрѣме тамо задрѣжати, а що ваше братство пишете, да се тешки мени видите и да се на васъ зловолѣимъ и стидимъ братомѣ васъ називати, ми незнамо гди смо се васъ ѿрекли, чтоли би се мне тешки видели, почто ми и маншіе и ювійшѣ братію братомѣ називамо и братіа ѿ христе вси есми и вакѣпе, а камо ли, да ми ваше братство братомѣ да се стидимо именовати, именѣю и свагда познаю вакѣпе междѣ братицѣмъ старейшаго брата, и еще и ѿ светіихъ молитва никогда васъ незабываѣаемо, іакоже пишете да и ваше братство насъ забываѣае, ѿ възвещеніи пакѣ намѣ ѿ адамѣ, потомѣ ѿ апостолѣ и прочихъ божіи словесѣ, поистинный дѣжини есмо сваки споминіати се страшнаго есда, и боіатвее вѣчнаго мѣченія, ѣ томѣ прѣвее да истаavimo заиеть и грьдню и прѣблѣнаніе братское, и тако да не дрѣгъ ѿ дрѣга истреблѣни бѣдемо, тако и ваше братство дастѣ послашати насъ и прочаго сабравшаго шна народа, и потрѣняли до сабранія архиерейскаго, а да ивѣте послашати Манойла едного и дрѣгого, кои сѣ васъ ѣ толикихъ трѣдѣ и тропакѣ подигнѣли, тоби іакоже болше било, почто и самѣ всегда саборномѣ словѣ есамѣ пристаецѣ и свакимѣ шпцемѣ и архиерейскомѣ таначѣ контѣнь послашати, ми що смо ѣ вашимѣ братствомѣ слово имели ради шво нѣколико села ѣ Сремѣ, то смо правицѣ искали и заповедѣ и волю цесарского вѣличества да се изврѣши, нащо самѣ цесарскомѣ заповедомѣ придѣ цесарскимѣ деиѣстатомѣ комисаром на Срѣмѣ іа шцалированѣ а нитко дрѣги за мога живота, инцанцицѣмъ шпцѣга народа, таковѣ правицѣ и данасѣ именомѣ шпцѣга народа ищемѣ и при

цесарскомѣ славномѣ дворѣ претендирѣю, защо како правицѣ и владіе имели мои частво почивши прѣд наследници митрополитѣ Стефанѣ Мехохаецѣ и прочѣ надѣ евимѣ Срѣмомѣ, тако и іа какоти никовѣ наследникѣ инцалировать, потребѣемѣ имати, и сврѣхѣ тогѣ свега паки есамѣ контѣнь послашати, како би гди доконао архиерейски таначѣ, и истаа братіа, таѣ паки бѣдемо ако богѣ поснѣши сабратисе сви архиерей ѣ Далю ѿ светомѣ Димитрію, и ище саборно прѣмотреніе и договорѣ имати бѣдемо, тогда и ваше братство ако благоволите поснѣшите пріити, на исти роки на шпце потребное сабеседоваіе.

Прочее благодетѣ божіа бѣди съ вами, и молитѣ ваши съ нами

Прѣисвещенствія вашего

братѣ и богомолацѣ

Викіентіе Попович ѿ іаніева

ѣ Карловци ѿд (24.) Септемврія 1718.

VIII.

Письмо митрополита Моїсија Виѣнтију, од 1718. Ноембра 27.

Прѣисвещенне г. г. намѣ о Христе прѣжелебнѣю г. брате.

Чѣстное ви писмо, писано текѣщаго мѣсѣца ѣ (19.) любазно васприехимъ вчера, и разѣмехимъ писанное. Тачію ѣ хитоци намѣ ниніа бывшей немощави вашемѣ братолюбію на пространіе писати, на толико благодарне, хвалимо ви порады дѣбродѣіанія твоего шцѣте намѣ любивѣ створили, и послалисте писмо Тиверішполскомѣ за кое смо васъ молили, а веѣе звал и садѣ и после какавѣ ѣ, за то хоѣемо мѣ писати что би боалше проходѣи, наипосле какавѣ бѣде, онако ѣ бити мѣ, и порады бачкогѣ кнѣфирмаціе илиѣ принѣи самѣ ако могохемо доспети ѿ светомѣ николаю, или ѣ послати по кимѣ. Тачію самомѣ се вашемѣ среѣнѣо прѣшастію надамо овамо ниніа ѣ гредѣицѣ неделѣ, ѣ коемо васъ пошѣдавали ѣ писмѣ прѣдѣ овимѣ писмомѣ, що смо ви писали и порады ѿвѣта блаженѣйшемѣ (ѣ срискомѣ патријарху) что бѣдете писали, за кое ѣ ниніа пишете, кадѣ пріидемо и ми тамо ѣ карловцѣ хоѣемо се еѣсна разговорити, и що бѣдемо стѣнитѣ еѣсна да се творимо, то би дѣбро било. Еговоже блаженѣіе паки послали посланика своего до насъ, ѣ до вашего братства ѣ писмами своимѣ, кое писмо ѣ в. б. ѿ нѣго пошлѣіемо то, и человека би послазѣи изволѣавате, пишете намѣ, да се человекѣ много ѣ ставіа овде. Паки и сіе вамѣ чрѣтаю да шѣіете ѣ кратце, како вашѣ еѣжителни Василиѣ кои се шѣи Кнежевиѣ, реченни Ксриѣ, еѣицѣицѣ владѣицѣ ѿ насъ овамо. За кое ѣ на насъ ѿ егово еѣицѣицѣ г. Мершѣ ѣенерада принѣи прѣпорѣченно писмо.

мѣ писемъ и вѣдомъ исти меморіаль послали ми в, что
и вѣдомой екцеленціи ѿрихъ, пинія написанни
ежевиъ василіе, како в вѣдомой екцеленціи г. Мершъ
пералѣ. Іеще писмо ѿговорили. Тодико насъ молимъ
бисте ми вѣдомъ прилѣчай писали, како можемо га
уважити, разсмѣтисе и извѣститисе да бѣдетъ вѣдова
целенція каковъ в онъ кнежевнѣхъ, що га велико
мъ хвали и препорѣче, да га поставимо на бискупъ,
а можете и ви вѣдомой екцеленціи за нѣга пи-
ти, какосте разсмѣли ѿ дрѣгихъ, а не ѿ насъ, что
идитѣ ѿрихъ кудъ нѣга, не бивши ни за попов-
ство, а камоли за епископство. ми би мѣ писали, обаче
ежемо изображение ш нѣмъ ѿ насъ, да би се намъ
ожила еднака речъ, що боудемо свами и шба пи-
ли. Прочее свѣтіе ви молитви боуди съ нами. І штаю
шъ ва Христа брат, очекиваюћи насъ овамо или ва-
го скорого ѿговора на то писмо.

Мовсей Петрович с. р.

Ноемвриа кз (27.) дань с белиградѣ 1718.

IX.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1718.
ноябра 27.

Прѣисвещенни митрополите нами въ дѣлѣ све-
тѣ г. брата любазнейши.

Чѣстнѣю вашѣ граматѣ ѿ кз (24.) нами послан-
о текшаго са подобною частію братолюбазне вас-
нехомъ, и ваображенная нами васа са прилежаніемъ
дехомъ що намъ вазвѣщеніе творить в. п. ш тамо-
нѣхъ ванѣтарнихъ пословъ, о томъ за сіе вѣрме ница
ожемо шбелѣжити, пошто доста и на сихъ страна
лов народни и цесарскыи имеемо, шбаче ради ва-
го прѣисвещенства ница іаціе що насъ пошѣждаете
се тамо потрѣдно, истиннито ради вѣмо како вами
бовъ сатворити, іище са више кад би смо знали,
в и какова в заповѣсть нѣгова прѣсвѣтлаго це-
скаго вѣличаства господина нашего всемъ мило-
баго, то бисмо поспѣшили са свимъ срьдцемъ и
ланіемъ, да исплнимо заповѣсть таковѣю, и са више
нѣ любовь. Того ради ако истинномъ мислите да
те срьднѣ и благожелателнѣ ищалацію сада въ прѣ-
неделю творити, за то посламо тамо до вашего
ства тога нашего человека, да бисте како скорѣйше
нио како ѿ конфирмаціе митрополитске, тако и ѿ
ретацие за ищалацію вашего прѣисвещенства счи-
ли прѣписати, и видимовато и невидимовато ако
било, по томъ человекъ нами послали, да знамо и
разсмѣмо, щое нѣгова цесарскаго величаства воліа,
мѣ вашемъ послѣ, да можемъ са свакою радостію
о доћи ако бисмо, тако незнаемо нами досажди-
и то нѣбисмо ради били, нити знамо с кое име

доклѣ невидимо заповѣдь цесарскаго величаства. Со-
тим штаемо

вашегъ Прѣисвещенства

ш христе братъ

вашъ братъ Викіентіе попович ѿ
іаніева хажи лавич с. р.

на итощи с карловци Ноемвриа кз (27.) дань 1718.

Одломак од једнога писма Виѣнтијевог.

— — ѿ вашего братскаго писанія (види VIII.)
разсмѣемъ що намъ пишете ради того злочестого Тс-
риѣа, комѣмо зактевали свакога добра, и радили да
би изишашъ кон человекъ, и хранили и счили, и карали
и били смо га счили с монастырѣмъ грѣтѣтѣкѣ и с пе-
радинѣ да бѣде Ігсменъ и заповѣдникъ, паки некте да
сдѣша и да любки и калѣшерски ходи, како штали
свещенноиноци, зато смо га ѿ себе ѿривѣли, да би
се смѣрно и обратишъ, еше онъ нѣе ни за поповство,
а камо ли за владичанство, но ваше братство како
тамо видите приликѣ за нѣга, тако мѣ и ѿнѣстѣ счи-
ните, овамо га нешилите. ми смо били чѣли да в с
стрихалскомъ монастырѣ, а писмо знали да досаѣше
господиномъ краинскимъ генераломъ, покарайте га
паки, ако хоѣе тамо с комъ монастырѣ стати, нека
штане, и нека шстави шпѣ намѣть и високошмѣ, ѿ-
риѣа многи знадѣ какав в.

X.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1718
ноябра 30.

Прѣисвещенни г. митрополите ш христе брате.

Примилисмо ваше писаніе нѣлами доцкавъ и ви-
десмо да неможемо ва терминъ стигнѣти ваше ища-
лаціе, зашчостесе нами велми іавили тачію да ви в
срьѣнно и честито, с томъ поѣе тамъ вашъ кир Ісавіа
Іеромонахъ да пошлѣте по нѣмъ конфирмаціе владики
бачкога кир Софроніа, можете по нѣмъ послати и ваше
копіе ѿ конфирмаціа и ѿ декретаціа вашихъ, кое
имате, шн ѣе нами лено и достовѣрно придати до
рѣксѣхъ, болше прилике не можете ѿ нѣга наћи за
тай посаљ. Прочее благодѣть божіа бѣди съ вами и
молитви ви ваше съ нами.

с Карловци Ноемвриа л (30.) 1718.

XI.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1718.
децембра 2.

Прѣисвещенни г. митрополите о христе брате
любазни.

Плачна сирота старица Лѣкинница ѿ Бае са сво-
нимъ кѣерю, домаѣиномъ Живка таѣажіе тамошняго

незнамо истинѣ, крощо сѣ се тамо рѣжики и срамотили, мислимо да сте были тѣ ваше братство, да не би се они тако меѣс собою харали, защо доста сагрѣшенія междѣ людма има, шбаче покараніємъ приличнымъ една и дрѣга страна доводите на конацѣ и покаіанія имаѣс, защо томѣ ми црковни строители дѣжни есмо правицѣ счинити, того ради самирийте и и покарайте ѿчавски, да би богъ дао да се смире, да се не бѣдѣ до конца загубити, нити на далше сѣда тражити, а наипаче спомените се добраго старца Ісѣке, и сіе дело на ваше братство вѣлами прѣпорѣчѣмо, да бисте и самирили и запалѣнная междѣ нихъ счинили, и со тимъ да и штешите. Прочее Христосъ съ вами

вашъ братъ

Викентіе Попович ѿ іаніена

с Карловци Декемвриа 2. дань 1718.

XII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1718. Децембра 17.

Прѣшвещенни г. митрополите нами любазнейши брате.

Прѣшвещеніе ви нами чрезъ писара нашего Оеодосіа посланіе любви ради лемони два тѣцета, с великимъ благодареніемъ приняли есмо, потомъ и бѣсть братско целованіе и свако добрѣ воли и мисаль разѣмѣвши намъ ѿ вашего братства, и на томѣ благодаримо ви вѣлами. Потомъ же и писаніе ваше прими-смо, и ш свемѣ чемѣ пространнейше разѣмѣсмо, паче же привилегіински парія ради, що намъ на потребѣ вашѣ нисмо шма достигли послати, истиннито мисмо и ш праздници прошади писаромъ нашимъ досаждали, преписати изъ новѣ копіе, и вашимъ братствѣ ва помощь и всемъ православномѣ народѣ нашемѣ на тамошнихъ странахъ живѣщимъ ва штеніе, щить и покровъ и милость нѣгова прѣсветлаго цесарскога величества, послати волехомъ, кою милость и шбранѣ ради превеликихъ слѣжбахъ и многога кровопролитія чрезъ толикахъ лѣта, кое народъ словено сръбски шб-слажживалъ ва вѣрности и давашви данъ и живети и шпрети и ми и савѣ народъ нашъ, поредъ іасвѣйшаго двора аѣстрискога нѣгово прѣсветло цесарско вѣли-чество, бѣсть даровало ѿ многихъ лѣтъ, кою ми и светочивши спредъ бивши наследники с вѣликимъ и неизброеннымъ трошкомъ обдрживамо и при аѣсѣтней-шемѣ дворѣ конфирмѣюћи за обранѣ шницемѣ народѣ и за шбрѣжаніе поглаварства црковнаго нашего. о прочемъ писали сте ваше братство дасте разѣмѣли волю и мисаль нашѣ, единый богъ бѣсть, томѣ сръдце и мисаль человекѣ знати, а ми иное незнамо, толико що смо вашимъ братствѣ сказали за то неколико села с нашей Іенархіи, с кое сте се за тѣрске власти мешали,

да се на далше немешате, на смо ви прѣжде-рили, то и садѣ говоримо, а с дрѣгомѣ правѣ мисаль и любовь нелицемернѣ къ нашему бр-имемо, и на свако помощь и присвоеніе братско-саѣшанія ради свакога шнища нашего добра прѣдка да послашате насъ и ми васъ, како ш прѣма нами першонѣ, и тако ако благоводите, а не благоводите, ми више не знамо, толико ми хитимо нити с томѣ свѣ брѣгѣ имамо, толико б сь нами с любви, те ви неѣе нища манше б за ово села да штаavimo на промисаль божію, разлогъ цесарскогъ вѣличества двора, шниѣе меѣс ш томѣ разлогъ и поравненіе счинити, и насъ ва-любви и братское послашаніе свести; ш проче бѣдѣть вамъ сриѣни и честити наследѣюцимъ праздници Христова рождаства, и да богъ прѣ-стиви сподобитъ ви дочекати и проводитьи сѣ новое лѣто вастоеещее мирне и безбедне въ лѣто многоа. паки потащитесе те копіе приписати сри-то сѣ привилегіе ѿ интимъ и протекціе ѿ ховъ-рота, за свако помощь вашѣ, іеѣе каде насъ сподобитъ ва единой любви и послашаніи, мож-више помощи и заклопѣніа ѿ насъ и ѿ шнища-имати. Прочее благодетъ божія сь вами и ми-ваше сь вами аминь.

въ христе брат вашъ.

Викентіе Попович ѿ іаніена

с Карловци Декемвриа 17. дань 1718.

XIII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од Децембра 20.

Прѣшвещенни г. митрополите намъ же ш брате любазнейши.

Чѣстишю прѣшвещенія ви граматѣ по Іе-нахѣ кир Ісаи (бѣиѣ потоѣи архиѣпископъ Авто-скѣпа и копію ѿ белике или ти военске канцѣ-са чѣстію васприехомъ и разѣмѣхсмо, шбаче дасте и ѿ сѣрске канцеларіе послали болше би б томѣ просилисте парію ѿ шнище народне при-видимованѣ да вашимъ братствѣ пошлѣмо, и послали каде бисмо видимованѣ имели, али е-мовате ни едне неимамо, свесмо подавали по кр-и по владичанствіа по овихъ странъ, а ми есмо ш братствѣ дали еднѣ парію, дрѣго мислимо ш-вамъ потребе валиа. Тачію бѣдите ваше брат-мирсѣ, паки се дрѣжите свое цркве и прѣстола-наго како твердога камена или града, и докле ѣ-тога држите, и за православіе цркве ваше ш-светіе васточніе, коіа е насъ ѿ доила, ходатайст-нища се боіати ни старати немойте, повѣже ш-и щить и покровъ црковъ светаіа васточнаіа

Прочей посламо тамо до пѣгове еѣцеленціе го-
ра генерала грофа Одоварѣ наше двоицѣ писарей
сіа и Данила, честитати светіе настоенціе пра-
е Христова рождества, и на астаѣ некою часѣ
карловачкога, а наипаче по заради те кѣше нами
ипекціе указане, ради бисмо шведе с домѣ наме-
сена и зоби и дрѣга потребна, да ви не доса-
ни ми ни наши слѣжители, ради бисмо би-
кратѣ тамо приходити и посещивати и ваше
любіе и г. прѣсвищеннаго генерала, али неммамо
рѣбивати, за то не можемо бити безѣ свога дома
радохемо скоро кога человека наместити да чѣва
за то и вашемѣ братствѣ прѣпорѣчамо да бѣдете
назиратели за тамошни нашѣ домѣ, и прочемѣ
живише писари наши и тамошних, можете по-
слати парію и старске канцеларіе, или ви-
апѣ или невидимованѣ, и намѣ ипѣяшите. Прочее
етѣ божіа бѣди съ вами и молитви ваше съ нами
а, аминѣ.

въ Христа вашѣ брат

Викентіе понович и іанѣва

Карловѣ Декемвриа 20. данѣ 1718.

XIV.

Писмо митрополита Мојсија Вићентију, од 1719.
28.

Прѣсвещеннейши г. г. въ Христа намѣ прѣ-
нейши брате.

Бисмо имали и прѣсвещенства ви любазна едино
и ми подобне любазнейше примили есмо ва-
на неколико дни. за кое васѣ нинѣ молабно
мѣ да намѣ незазрете щосмо се о толико вре-
оудръжали вамѣ по вашемѣ реченомѣ писмѣ
сати. вина бо сіа естѣ закъснѣнію семѣ, что
мо и слѣженихѣ кого писара. Мнѣже сами оу-
неможемо, и что бисмо делом могли и хотеніемѣ,
мѣ тѣжестѣ ва скръби не дастѣ временна, и да
де не немѣ что да боудетѣ и насѣ шбѣтѣаю-
ва христіанствѣ не такмо ми, но васѣ ипѣни
и мали семо и тамо прибѣвающихѣ, на сло-
спѣнцѣнске надѣжѣнсе мало зашѣщеніа и веселіа
нинѣ. наше прѣсвещеніе намѣ пишете, ако
знали, да би намѣ превелегіа и мацарске кан-
е могла что помощи овамо оу Сервіи поради
а и священнога нашего реда что су заповѣдали
то вамѣ на знаніе дати бѣдемо, да намѣ парію
е реченне превелегіе пошлите да се шнѣмо
о бранити свещеници десетка недати. ненадѣю
може оубранити поредѣ заповѣсти мацарске кан-
е, толико можемо имѣ предѣ шчи имѣ предне-
ко нашего націа на свещени люди оу мацарской
бѣвинѣ, слободни сѣ десетка недавати, како не

бисмо оу своей Патріи слободности неимели, надею-
нѣсе и више цесарскіе милости нашимѣ црквамѣ имати
и прочимѣ людма, такове ради прилике можете намѣ
послати. ако намѣ се не може послати, кадѣ би сте
имали прѣвелегію и конзиліи великѣмѣ да ипѣне намѣ
пошлите парію, она се слѣша овде, или ако нѣ не-
имате, и нѣнѣ пошлите и и мацарске канцеларіе,
и ако имате какве ишговоре добре како ви е слоуже-
щихѣ честнейши архиѣакоу оу віени бѣо, и боуде
досадѣ пришао. и поради оне ствари щосмо прихо-
дили в. б. питати сад на задни ишѣ кадѣ смо би-
при вашемѣ б. о петровѣ двѣ, что смо ми писали писмо
іеце ишговора имали, и кадѣ га боудемо имати, не знамо
каковѣ ѣе бити. ако би сте что и ш томѣ знали, оуве-
стите насѣ, и поради зейтина, іесмо мѣкаеть како би
прѣви карванѣ дошаѣ, чекамо. хоѣемо оузети и намѣ
послати. а щосе годѣ овде нахѣди, едноє свѣдо, а
дрѣго неваліа, за то чекамо изнова иматѣ доѣи докле
лазаретѣ ишѣе. Прочее светіе ви молитви да пребоу-
доутѣ с нами. І шѣтаю вашѣ ва Христа брат

Моисей Петрович с. р.

Іюліа ки (28.) данѣ
оу бѣлградѣ 1719.

XV.

Писмо митрополита Вићентија Мојсију, од 1719.
Августа 21.

Прѣсвещенній митрополите бѣлградскіи госпо-
дине и мнѣ и Христе брате любазнейши.

Желателішю граматѣ любазнейшаго ви братства
и и текѣщаго васѣрнехомѣ и разѣмѣвши намѣ да смо
се вашемѣ братствѣ замериши, что честократѣ непи-
шемо вамѣ, истинито по растоіаніи наипоследнемѣ бра-
толюбиа ви и насѣ, по многихѣ шбрази и пошенимѣ
людма, есмо ви братское целованіе и поздравлѣніе
посилали, бисмо пакѣ и писали, шбаче ни единога
слова вашего братства писмо после имали, крозѣ та-
ковѣ винѣ, и ми незнамо како писати, и за сіе велики
благодаримо вашемѣ братствѣ, кои сте се шдостоіали
насѣ писаніемѣ своимѣ наглѣдати, и что желаете и
насѣ разѣметѣ, шдеюшисе нинѣ на сіихѣ странахѣ ница
више тачію ш чемѣ прошѣдше зима и лѣта сабесе-
дованіе есмо имали, на томѣ и сада стои, дрѣгихѣ
новинѣ неиммамо, толико чѣсемо да се прѣставилѣ ге-
нералѣ стари Левелхолцѣ с бѣдимѣ, и синѣ мѣ попи-
ншѣ с сициліи, и то се в давно чѣло, ми дрѣжимо да
се тамо свакоіаке новине преѣе шглѣсе него кодѣ насѣ,
дрѣго щосмо ви послали парію по Софронію на виде-
ніе и старске канцеларіе. ми знамо да се тамо мало
слѣша, кромѣхѣ офѣ кригѣ рѣта, за то радите вѣло
ваше братство да намѣ ю опетѣ пошлите, а ми смо
вамѣ послали све потребне и шнѣнихѣ прѣвелегіа на-

ріє, і свихъ дикастеріяхъ коесъ свемъ нашемъ народъ и прковномъ кѣтрикъ за вѣликъ слободъ и стешеніє, по сихъ имаѣъ съ нашего братства сію ищаницію, да бисте намъ вѣспили тамо еданъ тѣлѣмъ лена зейтина, и по кимъ пошлѣте и зейтинъ и писмо, пощо бѣде коцовало, с вѣликимъ благодареніємъ бѣдѣ unseremъ братствѣ вазвратити. Прочее христова любови пожеждъ насъ аминь.

всєблагихъ желатель
всєхъ благихъ вамъ желатель
Викентіє Поповичъ с. р.

с карловци авгѣста 21. (21.) 1719.

XVI.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1719. Августа 25.

Прѣисвещенни митрополите и брате намъ любазнейши.

Примисмо намъ посланое на даръ и за любовь и вашего прѣисвещенія двадесетъ оха сліа, за кое веамъ благодареніє творимъ, и то єсть много почто ми нисмо никакова дара ни сѣлѣбѣ счинили unseremъ братствѣ, и сотимъ насъ есте вѣдми задѣжили, за кое имеемо любовь и старость нашъ да и ми пакъ с прилика такови и сѣлѣжимо и любовь unseremъ братствѣ счинимо, ва томъ понде таме господинъ митрополитъ Ієнопольски, всѣ насъ посетили, такожде и ваше братство желе посетити, и ш прочихъ и сѣть бѣдетесе разговорили. Прочее

вашъ братъ

Викентіє поповичъ и іанієва с. р.

с карловци авгѣста 25. (25.) 1719.

вєсте намъ и писали, тѣмъ є ти гостъ имже сте га вписали. ваше же пришествіє ка намъ господаристе когда годъ изволите.

XVII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1719. Септембра 4.

Прѣисвещеннейши г. Митрополите и нами о Христе брате любазни.

Сидевимъ нашимъ малимъ писавицємъ посещѣю ваше братство и бога молимъ и прѣивѣстѣю єго богоматерь да обрєцетъ ваше братство ва здрави и мирнемъ прѣбываніи, ва томъ послаємо unseremъ братолюбію три акова вища избранаго карловачкога за любовь не сдєсисє намъ чистъ сасѣдъ по веѣєга и више би смо послали, почто сте много насъ задѣжили и доста нами любви и пощенія счинили, и даромъ и пешкешомъ много вратъ, примите за любовь и мало за много, и незамерите намъ. Прочее — — —

с Карловцѣ Септемвриа 4. (4.) 1719.

Р. с. и с напредѣща не бѣдемо заборавити наше братство носѣжити с чємъ возможно бѣде.

новина ни неимамо що бисмо unseremъ братствѣ писали, тачію послали смо менше насъ, владнєкъ кир Софроніа господинъ генералъ сегединскомъ, ради бєчєкога пѣта, и кое новине намъ донєсе, таки бѣдемо unseremъ братствѣ и писали.

въ Христе вашъ братъ
Викентіє поповичъ и іанієва с. р.

XVIII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1719. Септембра 21.

Прѣисвещеннейши г. Митрополите, и мнє любазнейши брате кур Мойсей.

Смисаємо и господара Петра Андреєвича, да єте ваше братство жалили, що се пакъ писмо и гласили за горни пѣтъ нашъ, а пошавши намъ из карловца, єсмо ни и писали, да ємо поѣи на осєкѣ, како є владика кир Софроніє стигаѣ и сегедина, таки є насъ како скоріє господствѣючи подягѣли поѣи и Осєка, а ванѣчє досадише намъ военски приговарѣюѣи за що порєдъ нихъ не сѣтанємо, а каде бисмо Осєкѣ при господинъ генералѣ, онда нихъ натрагъ вратише, то єсть шбриканєтана кир Васѣ и дрѣє, а онѣ едва дочєкаше да се вратє, а нами досади плачъ и родни, и толика тєгота како само ваше братство видите, зато смо вазвєстили на потребна мєста, и єсе намъ ибєщали за ищци народъ како с баватъ, таи и с Сєрби и с Шлавоніи тєшко живѣщи, и рекомєдацїє намъ донѣстили, и ибєщалисє рѣкѣ помощи чинити, и намъ привлѣкѣ пѣта сѣказашє да с имє божїє поѣємо како скоріє, и ищцє народнѣ тєготѣ да вазвєстимо цєсарскога вєличєства дворѣ, и с томѣ видѣи и наши люди плятакъ договорѣ, нити смо имали и писати unseremъ братствѣ изъ Осєка ни и дрѣє страни. Толико все ми срдцємъ истиннѣ вазвєщѣю unseremъ братолюбію, да нища дрѣє неимамо, крємє за тєготѣ ищцѣ народнѣ, како за єва три предєла мемориалъ дати мислимо цєсарскомъ дворѣ, да би богъ данъ да кое иблєвѣшанїє би било. Того ради с имє божїє поѣємо горе и истинѣ ви пишемо, како свомъ братѣ, да вєрѣсєте да намъ досадише плачѣщи, и насъ подягошє, и рекаѣ са нами поѣи, пакъ се вратише, а ми ємо за таковѣ тєготѣ како ново добитога народа, тако и шведски мемориалъ предати на потребна мєста, ако бихъ коїа користъ, ако ли не би нища силѣмъ неможемъ счинити, но тєшкимъ плачємъ и трѣдомъ, и да пишєтє ваше прѣисвещєннїє владикамъ темишварскомъ кир Іушаниїю и вєлевскомъ кир Досієєю да придѣ за нами сада с бєчѣ ради своихъ конфирмацїа, доклаємо горе, нека доѣшъ, врьѣло єє за нихъ болше бити, ми смо имѣ

или и из Карловаца, наки веће не знамо що мисле, али мотре; толико ако имь добра желите, радите и правити да поѣс горе сада да се кажѣ цесарскомѣ рѣ и свое послове гледаю оправити, докле в прѣме, да верѣте ваше братство да ми неделимо тамошнѣ естиване ѿ здешнихъ, него иѣщѣ више бисмо радили, да имь що можемо послѣжити, и нихъ ѣ вицанѣ све шнѣ бѣдемо имали, и иѣще молимо ваше братолюбие, да намь ѿпишете о свемѣ ѣ бечѣ. Прок

Викентіе попович ѿ іанѣва с. р.

ѣ Сечѣю да пѣтѣ Септемвриа 21. данѣ 1719.

Р. с. и сие ведомо бѣди вашемѣ братолюбно, ко се бѣдемо дряжали зде ѣ бѣдимѣ за две за три теле дана, и послаемо доле еѣарха Викентіа, да це кое ща прибере за пѣтѣ, ѣ томѣ понѣждаю ваше братство, да бисте справили ѿ тамошнихъ христіанѣ бѣдѣ или нишхѣ теготѣ с печати ѿ сви, ако ли ѿ ихъ неможете доспети, барѣ тѣ ѿ белиградски христіана да се договоримо ради вашего братства найма есмо се задръжали, и васѣ бѣдемо сваки данѣ гзедивали и на васѣ чекали и сагласитесе кир Додемо да поѣе, ако ли ковачне не могли бѣдете доѣи, ни до бѣдима, а ви пошанте кога с печати до насѣ последочите в. б. и своимѣ печатомѣ теготѣ виховѣ пошанте до насѣ како скоріе можете.

оу бѣдимѣ.

Ово је писмо примво Мојсије у Смедереву 8. октября 1719., као што се из његовогъ записа на пишу види.

XIX.

Писмо митрополита Мојсија Виѣнтіју, од 1719. октября 8.

Прѣисвещеніѣиши г. архієпископе и митрополите намъ же Прѣблагодатнейши брате.

Из Сечѣя чѣстное ви писмо, прошадшаго мѣца (21.) данѣ писатое, двесѣ любазно пріели есмо ише ми на пѣтѣ из смедерева идѣши ѣ пожареванѣ, а коемѣ намь писали есте, како тамо живѣщихъ нашихъ христіани воинственнаго реда господари и са сталими много кратѣ тѣжеѣи и плачевною мольбою вили кодѣ нашего Прѣисвещеніа то естѣ до цесарского величества двора шнѣма ѣ бечѣ поѣи милости имь просити, какосте имь волю и сатворили, докле те пошли шнѣ се повратили сваки своимѣ домѣ, кои нареждени ѿ краине били. То ми естѣ велико задушеніе, како састоитесе безнадежно в оупованіе нашихъ чловеци, како бити хочете самемѣ вамь

трѣдитесе и трошити безѣ помощи нихне. Пишете намь щобисмо евамо присавакѣшили ѿ свакога мѣста оу Сервіи конѣс нашихъ поврстнихъ христіанѣ, како ти ѿ белиградске вароши, тако и ѿ цсталихъ вароша. что имь естѣ тешкость да санишѣтѣ, и прошеніе что имь боудетѣ вашемѣ Прѣисвещенію да изіаветѣ како бисте могли за нихъ и за темишварски банатѣ, како и за шклавонію, за сва три предела оу едно мемоііаль чинити из рѣке цесарскомѣ величествѣ дати, како еднимѣ тако свимѣ милости цесарскіе просити. То би велико добро било, и намь велико поволно естѣ да смо тако сви ва единой воли и верномѣ договорѣ, чтосе проси да просимо заедно. Обаче инемо знали тога чинити како намь сада пишете докле смо били ѣ белиградѣ, да бисмо мало нашихъ господаровѣ неконимѣ начиномѣ известили, да допѣте людина и нама пріити, зане неможемо тога посла чинити безѣ вихвога знавіа. него садѣ хоѣс овѣда где видимѣ приликѣ людина говорити, наки ѣс садѣ швога пѣта изѣ пожаревца, и ѣ темишварѣ штити, да говоримѣ и владикама за вашимѣ прѣисвещеніемѣ ако би хтели поѣи заради конфирмація нека идѣ. Тачію неможемо ѿ вилаета сервискаго вамь оучинити писма с печати, тако скоро како заповедате, а кадѣ бѣде готово, послаѣемо ви оу бечѣ, а оу бѣдимѣ неможемо ви стигиѣтѣ, бихмо велико ради, да могахмо до бѣдима вамь сами доѣи болше би било. Тачію простите намь ва швоѣ речи, кадѣ сѣ се господари офицieri вратили, да сте се и ви вратили, те бисмо могли болши договорѣ оучинити кад бисмо се оу Карловци или оу белиградѣ било би люди ѿ ове наше стране, какобисмо видели приликѣ такобисмо чинили. Того ради ако в како вазможно повратитесе, докле нисте повнѣе штишли, кад нисте до садѣ штишли, квартири где боудѣтѣ били, до садѣ есѣе метѣшли. Такожде и прочіе ове годнѣе тешкости коеѣе бити оучинилѣсѣе докле бисте били оу бечѣ, него бисмо за снапредѣ провиѣзали за све коликѣ, овамо гласе да іасность принципѣ Аѣлександра кадѣ овамо стигне, сваке оправе дѣбре носи чтоѣе бити за дѣбро нашимъ людина оу Сервіи и ѣ банатѣ. после швога пришествіа овде кадѣ боуде, зналибисмо що бисмо чинили, ако не би шнѣме дошло кое дѣбро вѣлаетѣ. За то промотритесе болше ви ва шме царствѣтѣ, како видите да в болше, тако сатворите и намь наки ѿпишете. Прочее ѿ бога желимѣ и телеснимѣ очима видетесе с вашимѣ п. и на светне ви молитви преварѣчаюсе. І устаю вамь желеѣи васакѣого дѣбра

вашѣ ва Христа брат
Мовсей Петрович с. р.

ѣ Смедеревѣ шктовріа ѿ (8.) данѣ 1719.

XX.

Писмо митрополита Моїсија Вићентију, од 1719. Новембра 14.

Прѣисвещени г. г. брате архієпископе и митрополите.

Послато сего текшаго дань 3 (7.) чѣстное ви писмо, ієсмо любазно прієли днесъ. оу коемъ разсѣмѣши дасте наше к вамъ послато изъ темишвара писмо прієли, из коего разсѣмѣло ваше Прѣисвещеніє да се всмо правдали ми предъ вами за нашъ приход до васъ за що нисте чекали више нас да бисмо ви стигли оу боудимъ како да ніє наша воліа била прієти. Право велите кад нас нисте хотели ближе оу карловци бивше чекати, како бисте оу боудимъ чекали, гдєли бисмо ваше П. нашли, да смо и съ вашими чєстнейшимъ Ієѣзархомъ кур Вићентиємъ могли поћи. обаче како изволивате рећи: и ми не противимсе нїо рєци такмо боуди по глаголѣ вашемъ. а що смо ви изъ пожаревца писали, за то напишите ми. Паки В. П. чюдилєстѣсе, що смо ви писали, како досажденіє имали смо поради шніатства, за то сада ни да се више чюдите, ни паки да се о томъ трѣдите меморіале давати, и ѿ сєтъ да комъ что говорите. Тільки кигда прінде господарь кур Петарь анзирковъ, из оустъ єгови разоумєтє. Може бити да ѣтє и тамо ѿ господствующихъ вамъ прієтеловъ разоумєти, рєченна ова моіа три пѣнкта, коіасѣ тамо послата. То єсть. Прѣви пѣнкты: поради толико прилика ієпископовъ оувитовъ, кои сад сиромаштво и зло поради тога нате, како свємъ знано єсть. втори пѣнкты поради дшбра шницинскога. Трєти пѣнкты поради великога орсєга тоналєніа и кварь цєсарскога величества, кои трємъ тымъ пѣнктымъ нїтєко не може помощи, а више что є говорєно намъ, и ми нимъ ѿговарали, и бранилисе опцидискимъ Прєвєлєгіамъ. то кигда боудєть богъ изволити видити се телєснимъ очима, ѿ оуста можете знати. По сїхъ разсѣмємо ѿ кога є намъ шволика турбація била, нека мѣ богъ маститъ. Прочєс прѣварѣчаєсе на свєтїє ви молятви. І цєтаю вашъ

ва Христа братъ

Мовсєй Петрович с. р.

з бєлїградѣ Ноемврїа Дї (14.) дань 1719.

Ієсмо ючє кигдъ єговє єѣлєнїє господина ѣнєрала Одвара били. видими се садъ да ѣє миръ намъ дати, и доста лєпо говори. порєдъ тога ѿ ваше єспєдїцїє донїєга срєма, послалисте копію намъ изъ єговє єѣлєнїє рѣкє прїєлисмо, не знамо за кои сѣроки послаалисте до насъ. можете намъ извєстити. и чєстї-тамо ви ако боудєтє имали кигд цєсарскога величества ашвєдєнцію. ако лѣ не бѣдєтє єщє имали, да богъ дасть срєћно имати, и нємойтє насъ забравлїати с писемами.

XXI.

Писмо митрополита Моїсија Вићентију, од 1719. Новембра 25.

Прѣисвещени господинє архієпископе и митрополите мѣ Прѣблагодєтїя ва христа г. братє.

з последвої нашой кнїгї, по нїзї на прїєлї пощи паки писати ѿбєщалисмоє Прѣисвещєнствѣ ѿ ѿ новїна изъ тѣрєцкє землїє ѿбїємо разоумєлї. Іє приходѣ ієромонаха Ісєанє ѿ свєтє горє, знамъ шо бє знао рєчєнїи Ісєанє, вєліа да є и самъ дослє писанї свєтитєлствѣ ви, толико малє ва кратцє намъ по нїмъ бєшє господинъ блажєнойши писанї, обзїаншїи да єсть и вашємъ П. и намъ прєждє прїшєствїа Ісєанї-нога посланї писма, оу концє є молїтвє вашємъ П. єє некаквє пѣщкє любивъ да мѣ оучїнїтє, тоу з бєшї или готовє акобистє мїгли наїи, или да нарѣчїтє изновє шправити, что боудѣ коцєвали три чєтири стєтїнє фор. за радї нєлєкєша трєбшїмъ, а наше новїє по ким бистє заповєдїли, кєє єгово блажєнствє да насъ боудєть послати. ми паки до васъ тако хѣлємє послати. Щєсємо мѣ ми лєтєсѣ пѣшкє посланї, кєє ѿ хажї кур Станко и прѣви кур Маѣимъ тоу з бєшї оузєли, нїєш мѣ за трєбѣс могає бити, комъє даї повратїлїсѣмъ.

Того радї акобистѣсє хотєли ваканїтї изъ вашї любви и волїє оучїнїтї мѣ, пишїтємъ, и намъ ѿзвїнїтє да вамъ пошлємъ тєвтерь каквє пѣшкє вєліає. Посїхї ащє бистє хотєли знати ѿ здєшнїхъ. нєдвоїмъ да нистє прїєли писмо кур Ѣєндєора чѣшє капєтанѣ, из коега стѣсє разоумєли задєста како сиромасї воїнїци двєстрѣхъ шїрцїю како и сиромасї нахорї, ѿвїнїсѣ ихъ подї ногє мєтвѣли. ако бї стє нїмъ ва чєшї могли помощи, и вєліатъ ви боудєть ѿ нїхъ каквѣ писма, пишїтѣ намъ, и пошлїтє коцєпъ, како вєліа нїмъ меморїалє и писма писатї на трєбнѣ мєста тамъ, и в. П. да ѿшїлїють. такождє ѿ насъ прїковнїи. и ѿ землїє помєстїнїхъ члєовєкъ и посєлскї лїудєи. Шо бистє гдєдъ тамъ творїли прѣшєнїа, творїтє како о васъ прєждє шїдложнї цєсарскємъ вєлїчєствѣ ашгѣствѣшємъ и аштрїєскємъ домъ, тако и ѿ насъ новє дѣблєннї страна лїудєи. ова гєспода кажѣтъ намъ кѣкѣ кѣтї вєлє да нїє из нїхнє главє, нєго по заповєстї цєсарскога вєлїчєства. єсть ми єгова єѣлєнїя гєсподинъ ѣнєралъ нашъ на знанїє даї из дєкрєтѣ ѿ коцїзїли бєлїксма шо мѣ є послатъ, с вашєго П. копіємъ ѿ єспєдїцїє на доли Срємъ, щєстє из новї оузєли, єсть ми рєчєнвѣ копію даш видєти, и казѣтї ми є прєждє нєшгласївшїхсє цєсарскємъ в., да нєможємо прєждє нїкакєвє цєрквє зїдатї овдє, и ва дрѣгомъ мєстѣ з новѣ доблєннїє страна, а вчєра ми є казао г. тєрлїскрїєнтъ камаралъ шпєктєрѣ, нїє такмо из новѣ зїдати, нєго нїчто да нєможємо нї оєо гѣ

и стари нашихъ црква монастыра какоти раковица
и други и прочихъ что поградити и поновити, и звоно
вити неможемо, него до наредбе тако да можемо
дети. нами тако заповедаю а своимъ не бране, него
и ш днєви више оумножю своихъ црква и звона
и не чекаю наредбе. како видимъ неслѣшаю с
о дѣлѣнии страна шпичихъ превелегіа. Едва смо
тавиди ѿ монастыра и ѿ попова десетка да не
мѣтъ, велико молеѣнсе око г. генерала за шѣс го
дѣ. ако не би се что могло докле сте в. п. тоу шпра
и, валиа имъ до године платити, а може бити да
и порцію давати како и войници. а коморскіи офи
и двєсь не оставліаю на мирѣ сиромаше полове.
и ради брата и господине, что год боудне, нека
было заедно какосте ми и сами писали како сте
бдѣне, тако сте и за дрѣге, и ми се тако надеемо
пренорѣчѣмо се. и что намъ требѣ творити запо
мѣйте да и ѿ тамошнихъ за свєхъ намъ ѿписѣте.
и чєсѣмъ устаю васє благихъ желатель вашъ

и ва Христа братъ

Мовсей Петрович с. р.

с бєлєградѣ Ноемвриа кѣ (25.) дань 1719.

XXII.

Писмо митрополита Моїсија Виѣнтију, од 1719.
сємбѣра 19.

Прѣсвєщенни г. архієпископє и митрополитє
и братє ва свєтѣмъ дѣсѣ прѣжелабѣйши.

Приближивишєе Православнымъ ва васєлєвнѣи
и дань прѣсвєтлїа, прѣславное и Прѣсвєтое рѣжда
и господєа нашего Ієсѣс Христа, пожеланное ѿ века
и вєдєннїи дѣхї, и пастѣещєе ново лѣто, чѣститамѣ
и. ва многимъ весєліи срєѣно да прєповѣдиши ва
и хієрействованїи вашємъ, нїнїа и ва многыхъ лѣтє
и бєдѣне и радѣстїи оу живѣтїи и здравїи богатѣмъ.
и дрѣго за садъ неїмамо ви что нїно писати, него
мо да смо здраво вашими свєтими молитвами. ждѣще
ми грѣдѣщаго нїнїа Праздника, ва благополѣчїимъ
и вєрєнїи дѣшєвнємъ и телєснїмъ дочєкати да боу
мо, и ш вашємъ прѣбыванїи и благозактєватєлнїихъ
и пословъ ѿ прѣсвєтлѣстїи цєсарскїє како сѣтъ, да и
и ш вєсєлєтє чѣстнїихъ ви писмєни и почѣсто, кѣе
и мамо свакє пощє имати ѿ Прѣсвєщенствєа ви. и
и мамо прїснїихъ ви ва сакого блага желатель

и ва Христа брата

Мовсей Петрович с. р.

с бєлєградѣ Дєкємвриа кѣ (19.) дань 1719.

XXIII.

Писмо митрополита Виѣнтија Моїсију, од 1719.
сємбѣра 30.

Прѣсвєщенномъ митрополитѣ бєлєградскомъ кир
и сємѣи ш Христєе радоватїсє.

спомєникъ XXXIV

Два писанїа братѣлюбїа вашєго ѿ кѣ (9.) и кѣ
(19.) сєго са любѣвию васпрїєдїи єсмо, с которѣмъ и
праздникє Христѣова рѣждєства нами чєститали єстє,
за кѣе вѣлами благодаримо в. п. и вами паки чєсти
тамо и ѿ бѣга просїмо, да проводитє срєѣно и чє
ститѣи и праздникъ и попразднїєа вакѣнє и новѣе лѣто
мирнє и бєзбєднє са всєми тамошнїими православнїими
христїаннїи ва многєа лѣта. посїяхъ нєсмѣо чєса имєли
на врємє вашємъ братствѣ ѿписати и имєли смо дєло,
доклѣсѣмо ѿищєварѣднє тєготє и пѣнїковѣ с цєсар
ского вєлїчєствєа двѣра прѣдали, како за црковнєа
наша швєрєдєнїа и тамо и швамо, и за свєщєнїчанскє
дєсєткє, тако и дрѣгє вѣиствєннє и помєстнє комѣр
скє тєготє свє по прѣвєлєгїскїи нашихъ артїкѣлн, мї
лѣстїи и правїцѣ сирѣмашнѣмъ народѣ просїмо, бїли
смо са свїмъ дєпѣтати кодъ іаснєйшаго прїнїипа и
на дрѣга потрєбнєа мєстєа, и свѣдєа сє нами добрѣ обє
щєваю, и самъ іаснєйши господїнъ прїнїипъ своїмъ
сѣтїи гѣоворї, да ѣе бїтїи скоро наредбєа по свїхъ
ново добїтїи крапнєа, и вѣинокїи и новєа и старєа що ѿ
потрєбє бѣдє, наредїтїи и ѿ комѣрскїи людїи раздѣлїтїи,
и знатїсє вѣинокїи чївѣ башкєа. а комѣрскїи банїкєа,
и свакѣмъ свою мєрѣ слѣжбєа и брємєна наредїтїи, и
на то вѣѣ истїнїтѣо нарєждєна єстѣ комїсїа ѿ цє
сарского двѣра коїа ѣе долє поѣи, того ради вашємъ
братствѣ иишємо, кѣдє сада ѣвамо нїстє нїнїа нїкѣе
тєготє, нї людїи послєади, с пѣнїковн, а вї барѣ глє
дѣйтє и догѣварѣйтєсє тамо са людїи, да справїтє
потрєбнєа прѣшєнїа и зактєванїа прєдѣ славнѣ комї
сїю, да иматє свє на писмѣ гѣовѣо, и що бїстє за
ктєванїи ѿ цєсарского вєлїчєствєа, коїа добрєа нїи грѣн
товєа и башчїнєа и вї сєбє, и црѣкѣамъ и монастїрємъ,
то валиа свє на комїсїи прѣсїтїи, и комъ що комїсїа
дѣдє своїи пѣтєнтѣамї, то цєло и подпїшїо и цєсарскѣо
вєлїчєствѣо бѣдє вѣчїтє потвѣрдїтїи, то вашємъ брат
ствѣ како добарѣ прїятєлѣ вѣзвєщѣмо о прочємъ,
дѣслє бїсѣмо мѣгдїи имати и ашдєнїю с свєтлѣстїи цє
сарскєа, да нєбї сє бїла разбѣлєдєа єгова вєлїчєствєа
матї, старєа цєсарїцєа, мїсѣмо ѣвамо прєдали тєготєа и
за Сєрвїю, како и ѣстєа старїихъ и новѣо добїтїи людїи,
пѣслє ва то кѣковѣ рєзѣлѣсїю бѣдємо имати, ѿписати
нє бѣдємо сє обтєжалїи. Прѣчєе бладѣдєтѣ бѣжїа сѣ
вами амїнѣ.

Вїкїєнтїє вѣ Христєе брат ваш с. р.

с бєчѣ Дєкємвриа кѣ (30.) на кѣнѣцѣ лѣта 1719.

XXIV.

Писмо митрополита Виѣнтија Моїсију, од 1720.
Фєбруарєа 24.

Прѣсвєщенни митрополитє и братє мнє о Хри
стєе кѣр Моїсєй.

вашєго братствєа драгѣ книгѣ братєлюбїзнє прї
мїхъ Фєр. 17. и вѣлїкѣо сє чѣдїмъ щѣсє толїкѣо іазбїтє,

и некое сѣмненіе имате, и намъ пишете да сѣ мислимо вамъ неприатели. за бога що се то чини, ꙗкоже коли таковѣ неправеднѣ информацию примате, те намъ тако сѣ свакой книги различно пишете, истинито на сваки книгѣ нашего братства свагдарь есмо ꙗписали толико на найпоследнѣ, ове неделѣ чекалисмо резолюцію ꙗ министерске конференціе, сѣчимъ ꙗемо оправданіи бити, да ви знамо ꙗписати, и како овѣ книгѣ примисмо, и познасмо да се толико на нас сѣрдите, и преѣе резолюціе валіалоє намъ вашемѣ братствѣ ꙗписати, и дати вамъ на знаніе да еднако тѣжбе ꙗ тегота есмо предали, како за Шлавоцію тако и за Сервію, и два пѣикта ꙗ сви пѣиктова найпре просили есмо да се скине сѣ народа тешки форшпонѣ, дрѣго квартирь и тешки квартирски нонци, и сѣ томѣ ꙗе тамо тешки квартирь нити по Сремѣ како є било, дрѣго форшпонѣ єсть прикинуѣ по свемѣ Сремѣ, да се никомѣ баднава неѣа, кроме подѣ мондѣрь цесарски, и такоє по Сремѣ прикинуѣло и ослобоѣено ꙗ толикого форшпона, толико ꙗпишите намъ, обдрѣжавалиєє тамо такова заповедь за форшпонѣ, а за порцію и дрѣге сѣлѣжбе тамо ꙗе сиѣи комисіа цесарска, и разлогѣ свемѣ бѣде сѣчинити и облакненіе, тако є нама комисіа ꙗветь дала. о прочемѣ що намъ бѣде министерска конференція ꙗветовати ови дана, бѣдемо вашемѣ братствѣ ꙗписати. Прочее благодеть божіа сѣ вами и ваше братские молитви сѣ нами

Викентіе Попович с. р.
ваш брат

на хитоци сѣ бечѣ Ферваріа 24. 1720.

XXV.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1720. Марта 13.

Прѣшвещенни г. митрополите и брате миѣ о Христѣ благоразсѣмѣйшии.

Братолюбное и многоразсѣмное посланіе на два цела арѣшша лѣбо листа ꙗ ꙗ (2.) текѣщаго свѣтлою штворенною братскою любовію васприехомъ, и разсѣмехъ немалое страданіе и бореніе подѣжное о богомъ прѣварѣченномъ намъ ва кѣне стаѣсѣ, начеже да много различнимъ ловлѣніемъ некотори тащетеє братолюбіе ваше сѣ чемъ искѣсити, обаче благодареніе богѣ ваздаваю, скрепившомѣє и благоразсѣмившомѣє за толикое ваше желаніе и благоподвизаніе православна ради нашего, вѣ томъ ꙗ прѣблагаго бога просимо поспешеніа паки и єгова прѣсвѣтлаго цесарского величествіа милостиваго заклоненіа и шбранбе, како се и надеємо не само що є заповедь форшпонта ради, сѣ долнемъ и горнемъ Сремѣ, него надеємо се да ꙗе се и по Сервіи она заповедь обдрѣжати, како и ми овамо трѣждаюѣихсе не само за доли Сремѣ и горни, него

и за Сервію сѣ мемориали тѣжбе есмо предали, и ꙗкакова разделеніа немислимо чинити, но како за прѣкомисиске нареѣдене люде, тако и за всех новодобити православне христианне попеченіе имеемо, багосѣ и ючерашнего два министерска ванѣтарна конференція за наше послове свршила, само да ꙗкриємо и именѣємо ꙗкоже вами и свемѣ народѣ тегота бива, и кои дрѣжаю проти цесарски привилегіа, и где кои кои тѣрѣбе, и мисмо готови били, ꙗветовати и разсѣмѣ на време стѣже и наша тѣжба и небѣдесмо оставити, како не бисмо и за такова начинаніа, сѣсна порѣе остави пѣиктова на славнѣ цесарскѣ министерію прѣнести, ꙗкоже министерске конференціе надеємоє божіимъ поспешеніемъ скоро савршенѣ резолюцію потомъ и єѣпедицію имати, кою мислимо да ꙗе и вамъ и свемѣ тамошнѣмъ народѣ сѣ ново добити страна за вѣлієє стешеніе и обранѣ бити, и ако що ми овде бисмо ꙗставили, що се нѣ може безѣ цесарске комисіе дѣконати овде, на то славна комисіа своимъ вѣрѣменомъ тамо хоѣе доѣи, и сваки болши разлогѣ и облакненіе сѣчинити, толико дрѣжите се готови са свима остави тѣжбама и народинама и вашима где се годѣ що комисіа неправѣ сѣчинило, све помеѣите на писмо, и ваше народно, како коморски люди, тако и военски за єе прошадше године, коме сѣ колико дали и сѣ квартирски и порциски и дрѣги дація. такоєє подвигните и народѣ вазвестите, да све предѣ славнѣ комисію готово дрѣже. Прочее да насъ богѣ прѣмилостиви єе добити скоро видетисе телесними очима сѣ вашими братолюбиемъ и пространіе ꙗ сѣсть разговорѣ и сѣбѣ сѣдованіе имети сѣ вашимъ братствомъ желаемъ. Прочее светіе и богѣ сѣлшательные ваше молитви да сѣ сѣ нами аминъ.

Прѣшвещеннаго ви братства
о Христѣ брат
и богомолацѣ

Викентіе попович ꙗ іашева с. р.

сѣ бечѣ марта ꙗ (13.) данѣ 1720.

XXVI.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1720. Маја 15.

Христосѣ вскресе.

Прѣшвещенни митрополите господине и брате миѣ о Христѣ прѣсѣрѣднейши.

Чѣстисю вашѣ граматѣ ꙗ 3. текѣщаго братолюбне васприехомъ и вазрадовах се о пазвестившомъ намъ своей иначаліи вѣлами, ва томъ и честитамъ и длголѣтствію вашемъ братолюбію да бѣдетъ ꙗ многа лѣта среѣно и честито, наче же православни нашемъ ва помощь и стешеніе и любовь правѣє. бѣстрою и непоколебимсю о томъ се радѣємо и веселѣємо по васегда и бога молимо да насъ богѣ сподобити

ть вамъ бившю радость честитати и братскю
въ проводити и ш напредшхъ добри разговоръ.
и: Прочее що се ваше братство важделасть о
ни знати что творимо чтоли просимо, о чемли
ко дангбимо, доста смо пшта вашимъ братствъ
истили досе, что в наше прокленіе, ш ономъ се
васъ старамо и данъ по данъ ютро кадећемо бити
вѣни, и хвала богъ на конференціи се вѣть свр-
только юще стон на канцеларіа кои данъ обе-
юсе насъ еѣнедировати, а когда намъ коіа еѣпе-
а на рѣсхъ доѣ, нећемосе заборавити вашимъ
ствъ вазвестити, з томъ в данас. богъ сподобитъ
оре и телеснима очима видети. Прочее — —

Викентіе попович

з бечъ Маіа 15. данъ 1720.

XXVII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1720.
20.

Прѣшвещенни и богоразѣмни г. митрополите и
е мѣ о Христе любазнейши.

Чѣстнѣю прѣосвещеннаго ви братства подавно
атъ мне посланнѣю братолюбазне васприехимъ и
адовасмосе о вашемъ мирномъ животе и здравію,
и о здешнихъ напращаете наши шпенародніи
прошенія, ш два до два врѣме наставляетсе
даюћи да бисмо народъ кое зтешеніе и облакше-
полчили, тако и до нинѣшнѣга врѣмена веће
сами незнамъ праваго рока пштъ нашимъ, тачію
мо добро знованіе и надею како намъ се вѣлами
даваю господствѣющіе при кои рѣкахъ наша на-
на прошенія ходе, да ће насъ с врѣменомъ междъ
дѣ оправити, и да ћемо контенти бити и с на-
мъ, ва томъ наки више незнамо, нити вашимъ
ствъ можемо шта више писати, доклѣ невидимо
зады при рѣсхъ. и потребѣнамъ се юще за врѣме
ѣлети. наки ведомо творимо вашимъ братствъ по-
ди того владике тиверополскаго кир Симеона како
и пише архиепископъ синайски да в владика кир
зонъ дѣжанъ, и занеш монастыра синайскаго осамъ
ина гроша, и на насъ аманеть чини, да ззмемо
вѣга, зато вашимъ прѣосвещенномъ братствъ ваз-
вемо, ако в тѣ да мѣ о томъ вазвестите и каковы
оръ даде, да бисте намъ опетъ писмомъ вазве-
и, како бисмо ономъ господинъ архиепископъ мо-
лговоръ зчинили, и ако томъ не би се вѣровало,
а насъ богъ прѣблагі тамо изнесе, и насъ спо-
тъ видитсе, бѣдемо мѣ и светъ книгъ архиепи-
а сказали. Прочее — —

Викентіе

з бечъ Юліа к̄ (20.) данъ 1720.

XXVIII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1720.
Августа 13.

Прѣшвещенни и благоразѣмни г. митрополите
и мѣ о Христе брате желаніи.

Прѣшвещеннаго ви братства примисмо писаніе
ѣ л̄ (30.) Юліа и разѣмесмо вашъ братскю любовь
къ намъ имѣшъ, да насъ не запомяте своимъ писа-
ніемъ често кратъ посещивати, за кое вѣлами благо-
даримо вашимъ братолюбію. Такожде и ми аще и по-
доцне доснемо чртати, писмо се шкогда заборавили,
но на свако посланіе ѣвествовали, аще ли питате за
наше народне послове и за наше тамѣшне приша-
ствіе, послови сѣ доведени до референдарахъ двор-
скихъ и тако данъ по данъ очекѣмо да бѣдемо опра-
вѣни, о прочемъ докле не примимо до рѣсхъ, неимамо
ви шта више вазвестити, только когда насъ прѣшмо-
стиви богъ сподобитъ, вакѣне телеснима се очима ви-
дети, и сѣта къ сѣтомъ беседити, тогда се бѣдемо ш
свемъ чемъ о потребни делехъ разговорити. Прочее — —

Викентіе попович

Р. с. любазное целованіе и поздравѣніе вашимъ
братствъ ѣ господина обрщера Ѣкеліиѣ и ѣ свѣга
дрѣштва нашего.

з бечъ Авгста г̄і (13.) данъ 1720.

XXIX.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1720.
Новембра 5.

Прѣшвещеннейши и словѣснейши г. г. митро-
полите въ дѣха свѣтаго Нашъ присни и любазни г.
Брате въ Господе радоватсе вечнъ.

Ваше Братское люблѣніе аще желаніе имѣете
ѣ насъ разѣмети и ми благодатію божіею и вашимъ
братскимъ светими молитвами ва мирности, ѣ цар-
ствѣющихъ придохомъ ва своіа сѣв. молеще вѣсехъ
силнаго бога о вашемъ Братствъ шбоих, и да насъ
господъ богъ сподоби ведетсе ва радости дѣховной
лицѣмъ ка лицѣ. и наки понѣждаю вашъ братскю
любовь аще ви и вѣть намѣреніе и доволство да се
потрѣдите прити ка намъ видѣніа ради и саюзъ любве
Ісѣсъ Христове. Понѣже би и сами били прѣдварали
ваше Братство пришаствіемъ ради вини дель сѣцеви:
его іасности господинъ принципъ прити на сѣжбъ,
дрѣго ради вашего братскаго видѣніа: но неимѣю
добра и савршенного здравіа, того ради немощно ми
бистъ прити. Но ваше Братство аще ви в вазможно
придите на разговоръ и любовь и прочее. шстаю прѣ-
порѣченъ на свѣтіе Братскіе вашѣ молитви и цвѣть

любви Ісуса Христови да прѣбѣдетъ помѣждъ насъ
шбонхъ и нинѣ і присво аминь.

Викентіе попович
іі іаніева

Мѣца Ноемвріа ҃ѣ (5.) с карловци ҃ѣ (1720.).

XXX.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1720.
Новембра 27.

Прѣшвещеннейши и Благоразѣнейши г. Ми-
трополите миѣже зѣло благопочатенни брате кир
Моисей.

Достоблагодарнѣю граматѣ благоразѣнаго ви
братства іі кѣ (22.) текѣщаго са подѣжною честію
насприехомъ и разѣмехомъ вашего прѣшвещеннаго
братства къ намъ твореще благодареніе, за приетіе
братское, обаче толико незаслѣжили есмо нити задо-
ста прѣма честі и по дѣжности нашей несмо имали
врѣмена братство наше дочекати ни послѣжити при-
стойне, но да намъ не замерите просимо, о прочемъ
вапрашаєте братство ваше дали смо злѣчили іі цар-
ствѣющаго двора и генералатахъ околнихъ здешнихъ ре-
солѣцію сабраніа ради народа нашего, то естъ свѣ-
ршено доконато, како смо желели шпце и декрети
дошли, како осечкомъ тако и сегединскомъ генералъ
тако и намъ ішветовали, каде намъ драго и где намъ
драго с Сремской ваздешней страны саборъ нашъ имати
слободне, того ради онамодне имели есмо сабеседо-
ваніе с градъ са господиномъ обрѣцъ Тилеромъ и ко-
мендантомъ петроварадинскимъ и доковали есмо са-
бор имати с манастирѣ Хоновъ на наше младо лѣто,
то естъ прѣви данъ генвара и такосмо исти рокъ ваз-
вестили свимъ коимъ се пристои и писалисмо, да
пріидѣ, безъ никого сѣмненія такожде же и ваше
братство, бывши найближни и прѣви здостойтесе по-
трѣдити пріяти, више вѣспоменѣтомъ рокъ и врѣменѣ,
тако смо писали и братіамъ темишварскомъ и врѣшач-
комъ и прочимъ архиеревѣмъ почто темишварски и врѣ-
шачки срьдилисє прѣжде всѣ, що на сабраніе свако
непризивани бивають, нинѣ же свакого понѣждаемо
да после не имѣтъ приговора, и препорѣчаемо сію
зложенѣ граматѣ вадѣвскомъ господинѣ владки вже
бисте мѣ ваше братство додали, да и шни не бѣдѣ
непонѣждени; копію паки привилегіскѣ кою зактева
ваше братство, готова естъ и видимовата, и по прѣвой
прилики ішслати бѣдемо ви. и прочемъ нами в врѣло
лоше из постелѣ никако неможемо іі неколпко дана,
тачію благодареніе за сіе богъ вѣздаваю, паки и на
ваше братствіе. Светіе молитви препорѣчаюи се,
іштаемъ

Прѣшвещеннагѣ ви братства вѣсегданни бѣ
гомолацѣ

Викентіе попович
с карловци Ноемвріа кѣ (27.) 1720.

XXXI.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1721.
Јануара 17.

Прѣшвещеннейши митрополите, и г. брате
дѣсѣ светшѣ.

Прѣжде нѣколико дни распечатено и безъ са-
гласно нашего междѣсобнаго разрѣшимо писмо нѣгово
сѣдленіе господина генерала и господина инспе-
тора темишварскога поредѣ листа вашего братства
нами послали есте. поболше би било, како в пощен-
печатно на насъ оба двоицѣ іі добри господара бѣти
послано, да се спощенимъ нашимъ договоромъ и бра-
тинскимъ састанкомъ и ішпечати, шбаче когда таково
обычай и ваше братство зѣзели есте, ми ница прѣ-
витвєсе небѣдемо, толико колико се іі насъ за сѣдѣ
може зчинилисмо накратко ішветъ више именовати
господаромъ, како ѣте видети с той копіи дошлѣ
истинитѣ с делѣ шномъ ішворенѣ и изѣлкованѣ ви-
формацію іі вашего прѣшвещенія и іі темишвар-
ского владике бѣдемо с напрѣдакъ примили, и раз-
мели изъ фѣндамента зѣрокъ или грехъ именовати
банатѣ ли в или онде с градъ темишварскомъ, за ко-
разѣмевѣ намъ, по писмѣ господина прѣзвѣщеннаго
генерала вались и господина ребентиша да в владикѣ
темишварски могаи о такови ствари намъ скѣпа бѣ-
шимъ на саборѣ вѣзвестити. паки нѣе хотещ, зато ми
на сваки сѣкѣзировани есмо донде, дотѣ и ми іі васъ
обои информовани бѣдемо, зацо кадесте скѣпа ово
писмо іштворили, и онаке вещи видели, немислимо да
и винѣ грѣха такова и безаконіа почело и конѣ
небѣдете знали и когда ваше братство скѣпа са те-
мишварскимъ о томъ грѣхѣ зѣрокъ ішкриете намъ, онда
се бѣдемо оба двоица договарали, како ѣемо изъ фѣн-
дамента ішѣтствовати, и цркве наше зѣстави показати
на потребна места. Прочее благодетѣ божіа бѣди са
вами и молитви ваше сѣ нама, аминь.

въ Христа братѣ
Викентіе попович
Мѣца Генваріа ҃ѣ (17.) данъ 1721.

XXXII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1721.
Јануара 25.

Прѣшвещеннейши г. митрополите и миѣ о Хри-
сте брате.

Разѣмесмо ѿ нынѣшнѣхъ найпоследнѣхъ писма б. крозь кою винѣ о себе штворили есте та писма насъ и ва насъ, вакѣне посланная, сиречь записки шнѣ двоцѣ архiereе и братію темишварского и шачкого, о вини таковой, шнамо негде слѣчившойсе, аче нисте намъ ѿписали доконованія, и що сѣ ви ѣствовали и какомъ сте ѿветъ дали славнаго двора кретома зактеваюцїе за онакова сагрѣшенія; почто за то незнаючи, за то смо пнако и ѿветъ зчинили пералатѣ и администраціи темишварской докладѣ се зна састанѣемо, и изъ фѣадамента какосе и зактева брѣна архiereйски да и ѿветъ зчинимо, а що се е не братство еѣкѣзировао честимъ приходомъ до насъ, да нисте они крѣт канѣ овамо приходили и трѣди се да бисте шправо сада до насъ навратилисе и насъ ѣ темишварѣ пошли, за то не даш богъ да смо и помислили за вашѣ досадѣ, но тога ради мѣте и садѣ и после и ѣ свако прѣме приходити, не те намъ досадити, и садѣ ако е волія вашего братна до насъ прїити, можете и могли бисмо се и више упоменѣти вѣщей разговорити, потомъ и ѿ зде могли сте камо волите поѣти. Прочее — — —

Викентіе попович

ѣ карловци Генвара кѣ (25.) 1721.

Р. с. и ѿпишите намъ в. п. вли се тѣ веѣ сагла сва комисія, и вли грофъ розенбергъ и дрѣгн и сѣ комисиски господари именомъ, сви всѣли дошли що се чѣе и действѣе ѿ нихъ.

XXXIII.

Писмо митрополита Моїсија Виѣнтију, од 1721. гуара 31.

Прѣосвещеннейшии — — —

Примивши любазное вашего Братства Писаніе инесенно е намъ чрезъ пощевіе сародияки Прѣосвещенства ви, и ва шемъ чытаная почести разѣмесмо, а ш нѣже пишете намъ ради онѣхъ писемъ пощевіи кѣпно на насъ и на васъ, и что смо доконали, ѿветовали на винѣ грѣха слѣчившаго се негде онамо котормъ извѣстили се есте ѿ декретовъ славнаго двора: Ми ѿвѣтъ сицевъ дали всми генералатѣ и администраціи темишварской, да хоѣемо сами шнамо ити, и винѣ слѣчившагосе безместія самовидци бити, а се и спрѣмили есмо били исто да поѣемо и прѣжѣ к вашему б. да доѣемо и скѣпа саборне изъ фѣадамента сагласне да ѿветъ оучинимо како се и зактева, и ѿ васъ оу темишварѣ поѣти едно ради того, что имаюѣи и свою потрѣбѣ, оу тѣмъ есмо разѣмели нѣе господари ребентии оу темишварѣ, него е шнао некимъ потребимъ, и ѿ тамо хоѣе доѣти данасъ и естра овдѣ оу белиградѣ, зато смо се найвише шражали, а и ради комесіе есмо ожидали. Сих ради

двоихъ вини прѣпетіе намъ сатворисе, и оудржасмосе ѿ предлежащаго пѣта; обаче докле доѣе господинъ ребентии, те се са шнимъ разговоримо, паки ако бисмо имали врѣме, хоѣемо доѣти, едно вагладати Прѣосвещенное ли Братство, а дрѣго и разговоритисе пространш ш реченихъ вѣщехъ. а що намъ пишете ради комесіе, комесія се сва искѣнила и пришла зде, само еще единъ грофъ розенбергъ нѣе стигао, а дрѣгн сѣ сви господари стигли, и кадѣ бѣде стигнѣти више реченихъ грофѣ, тѣмъ часомъ готови, извѣстити братолюбію ви.

Множае сихъ ва сѣхъ молю любивъ прѣшсвещенства да не бисте имали кою іазвѣ или печаль, що сѣ се мало били кони поплашили, а сами в. б. знате каковое сачечено каменіе овде, те се мало греднѣш конѣ оу единъ ногѣ ш каменъ, али нѣе толико много, него малечко, али смо га ми оуставили нека постѣи кони данѣ докле мѣ оно зарасте, а мала е стваръ, за два за три дапа хоѣе зарастити, паки ѣемо га послати, ил када ми доѣемо довести, толико молимъ б. ваше да не бисте іазвили, или комѣ ва прѣкихъ слово изговорили, защо оу томѣ нисѣ криви ни мало ми знамо, да вѣрѣете, да нисѣ ни мало томѣ слѣчаю повинни, и ако би били криви за нашѣ хатарѣ да имъ штавили, али вѣрѣйте криви нисѣ. Прочее — — —

Мовсей Петрович с. р.

оу Белиградѣ Генвара лѣ (31.) 1721.

XXXIV.

Писмо митрополита Виѣнтија Моїсију, од 1721. Марта 5.

Прѣшсвещеннейши митрополите и мнѣ брате желательнѣйши кир Мовсей.

Братинске две грамате единъ чрезъ пощѣ, дрѣгн инномъ приликомъ кѣ мнѣ посланне са братолюбазною чѣстію васпрїехомъ и вашбраженіал ѿ обою разѣмехомъ, паче же жао намъ естъ что се онака люта снежна и мокра врѣмена слѣчила била, ѣ консте много потрѣдили и зима поднесли, кѣ намъ братское посещение творещи и любовь правдѣ кѣ намъ показѣючи, за кое вѣлами благодареніе вашему братствѣ ваздаю, и молимо да намъ не зазрѣ; что писмо могли како би се достоіадо вамъ послажити и дочекати; ш прочемъ разѣмесмо, да сте имали сабеседованіе на подѣжни мести тамо, а наипаче кодѣ его іасности принцъ Александра, да се и сами чѣде за закасеніе настояще комисіе, и пришавтіе продльжено господина грофа розенберга, и ми се сами чѣдимо, що изъ того бѣде, ако е био пошао, паки да е васпетъ вращевъ како намъ пишете да сте слышали, а ми смо толико крѣт ѿ ѣста ка ѣетомъ са вѣговом еѣцеленціомъ господиномъ грофомъ розенбергомъ говорили, и сваки крѣт еще ове про-

шадше године до две три недели овамо да ће доле поћи говорили сѣ намъ, паки ово цела година, а не дође, аще пакъ сего текущаго месеца не стигне, те ако би іаснейши господиъ прииць горе штишао, како намъ сте начрътали, то може бити да из те комисіе ница не бѣде ове године, меѣс тимъ разбирайте ваше братство що се са стране чѣе, те намъ вазвестѣйте, а що насъ ваше братолюбие повѣждава, да насъ тамо посетимо онихъ дана постни, ми би смо ради били, обаче видите сами, какова зима и стѣдена врѣмена есѣ, а ми паки немощи и ница намъ лакше ніе, нѣ-смето на зимѣ изаћи; но ако прѣмилостиви богъ поспешити да сѣ животѣ и здравію проводимо сей свети настоющіи постъ и сѣ болшемъ здравію дочекамо светое вскресіе Христово, тогда онымъ пасхалискимъ ако богъ да днени бѣдемо походить и посетити в. б. са своимъ нашомъ фамилиѣмъ или дрѣштвомъ. Прочее — — —

Викентіе попович
с карловиѣ Марта 7 (5.) дань 1721.

XXXV.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1721. Марта 10.

Прѣосвещеннейшемъ и любезнейшемъ г. г. Митрополитѣ въ дѣха светого моемъ присномъ братѣ ва госпode радоватисе.

Вашего братства примисмо частна и любазнаѣ и приазнива два писаниа, првое по хажі курь григорію, и после того второе и ва сихъ порѣдѣ разсѣ-месмо и ш семь Братски и любазие благодаримо кои се поднизаєте ш добромъ напрѣдѣ, а иже насъ повѣждаете благолюбазнѣ прити ка нашемъ дворѣ, паче е и нашемъ, ш семь есмо село ради, но весма есмо нѣмощни, како е в. б. насъ и штавили. некогда намъ шлагчисе мало болезни нѣкогда и паки шджить нѣщо ми на надѣемое на милость Божію и того рождшье, и па ваше братские шмиліе молитви, да намъ господь богъ дасть болше шздравити и телесемъ шкрепленіе имѣти. Мислимо скѣпа шѣрнимъ желаніе вашего братства по празникѣ испанити аще господь васхоцетъ, а еда господь богъ поспешити да и светлаа комѣсна приде. Потомъ на нѣш повѣсть прихощѣ, и нѣждѣйшѣ дѣло вазвенѣю в. б. како намъ пише нашъ іеѣархъ изъ беча да се нѣки нашъ апостата вади и спѣши на шлавонскѣ епископію, того ради насъ вѣланка размишленіа шдржеть, что ће се из того родити и конаць имѣти: сами богъ ш томъ нескѣни естѣ, но шмислихомъ помощію васехъ сиднаго бога посвѣтити и рѣкоположити сего нареченаго частнаго проишмена курь Пилифора (Стефановиѣа) на празники светого четверодневнаго Лазара. били смо шложили сие сѣ-жжение бити ш св. в. м. георгію, на что да сатворимо

приспѣ инѣ сѣлѣай немощно бо намъ шждати нѣ бо не спитъ. прѣ семь есмо и свою немощь и бо-ва забвѣіе положили, да бисмо благомъ делѣмъ имѣли; того ради дела нѣшѣ помѣнѣстога, чѣи повѣждаю в. б. да се потрѣдите прити ка нѣ шбрестисе са нами вакшне сѣ четвертак сей нашъ шчинимъ посвѣщеніе и рѣкоположение, аще сѣ домѣ шбрещете оу своемъ престолѣ, и нѣсте шт како сте намъ прѣжде писали: богъ нѣсть истинѣ голю сѣло би радостанѣ билѣ, каде бисмо вакшне па посвещенію, но что да сатворимъ, аще сѣ домѣ зановѣдайте на шреченни данѣ више писали: ли се нешбрѣщѣте дома, далчнаго ради разсто-темишвара, неможетѣ приспѣти: а вашѣ Бра повѣждаю и шбсѣдѣю, да бѣдемо дѣхомъ савакш на божественной истой сѣлѣбе вакшне. Ми би смо чѣкати в. б. да по празникѣ пасхи сѣлѣжение бѣ но немощно бо естѣ како и сами добро знате: стне ш томъ: и нѣмойте намъ в. б. прѣзрети ш писмо и пре шписали, по истинѣ неимамо пис-сие последнее времѣ. и препорѣчуѣи се ва о в. б. молитви и прочее

Викентіе

Мца Марта 11 (10.) дань
с карловиѣ шашѣка (1721.).

XXXVI.

Писмо митрополита Мојсија Виѣнтију, од Марта 21.

Прѣосвещеннѣйши г. г. архіепископне и шшлите Намъ ва светѣмъ дѣсѣ г. г. брате благо-нейши.

Недвоимъ како нисте наше писмо шслати пощенномъ господарѣ хажі григоріи приимали, шшвимъ ономадане писатое. како изъ того нашего ш тако и извѣстие ш реченаго г. хажіе шета, ра-листе за доста. Паки тако биласмо днесъ и ко-мералишпектора здешнаго г. г. терлискроца, е-смо доста речи и преговараша днесъ имеди, сѣшрѣтъ дрѣгога, что за какве ствари, что ево-лость чини са свои провиѣзри швамо по Сери-наипаче кадѣ кои шпретъ, нѣхна дѣбра побир-свещенникомъ ни за шцело едного новца неш-за шцело, нити подшшіа имъ давають чинити, а-ли что на нашѣ странѣ да допѣстетъ, како се ш-ски превелегіа шойтъ; за то смо ми стали ш-ш лица в. пр. и шсталих наших братіа архіерей-свега народа нашего православнаго и дѣхови-световнаго, кои се где находятъ шдѣ властію-лости царскіе, поредъ превелегіа, кое сѣ милос-нашемъ народѣ издате. тако самъ говорію и прѣ-довац, еше не бывших ш насъ и ш нашего

рствіа, или какве кривице цесарскомъ величавъ товъ дворъ. никако штавити неѣмо, како неѣмо жити онога, кои цесарскимъ превелегіаи сѣиро- в. стон, и питати га с цесарскомъ дворъ, за кою с неверность или кривицъ нашего сиромашного ішна, да се нешбдрьжаваютъ превелегіа цесарски; ада е на копацъ било после наших и егових мно- речи, смекшаш е мали и рекаш е, када доѣ ко- за г. г. грофъ розомберкъ, хоѣмо се поправити, потреба да что пишете с бечъ комъ. Того ради шбзванѣмъ, да хоѣ донста комесіа г. розом- къ доѣи швамо, како ми е казивао іаснейши г. г. ницъ Александръ; тако ми е и днесъ казиваи г. инектор: того ради и ми хоѣмо хитати изъ те- швара скоросе поврънѣти швамо; тако паки и ваше тительство боудите готови тугда овамо принѣти, да и досадъ с ѣдно били, те би намъ сващо шдавно предѣе било: пишеть ми днесъ вашегъ п. чѣстнейши архъ изъ беча кур Виѣнтие, да бисмо ми с вашимъ писали едавъ книгъ скѣпа г. Етліи референдаръ и шванили мъ за наше самиреніе, дотле не хоѣ да редирѣ, ни едне кшифираціе, ни паки дрѣге, докле шбдвоица неѣпишемо; зато смо мъ ми шписали есъ, тако и вашимъ прѣшненію шписати мъ, ко смо и ми потребствѣтъ шдобне. како смо и ницъ Александръ ономадне на писмъ известили. ка- е вамъ хажі кур григоріе. Паки что васъ молимъ, мойте намъ зазрети, или наше моленіе с васъ пре- ети, нека бѣде сь вашимъ допѣщеніемъ и благосло- шемъ, докле се ми повратимо изъ темишвара, не- шши кого оставити кшд еѣше шведе, за то смо штавили шво неколико дана еѣшъ намъ привазиѣти, чѣстнаго шнгсмена крѣшедолского Анаасіа, обаче сѣмнѣніе шеть егово преподобіе, да с кою немилость нева- деть предъ вашимъ п., того ради пишете мъ нека сь за толико послѣжитъ, а и швое домъ в. п. и ми ш твои са васемъ домомъ. Прочее — — —

Мовсей Петрович с. р.

Марта ка (21.) данъ
с белиградъ 1721.

XXXVII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1721. аја 25.

Прѣшсвещеннейши митрополите и брате нами христе г. г. кир Мовсей.

Прѣшсвещенномъ ви братствъ саборное братское шованіе шсилаемо и вазвещѣмо, како добре саборне шмотрели и штребѣ шбреді есмо, да се и в. п. ереде насъ наѣете, докле смо сви зде с карловци, се ш потребнихъ опцихъ црковнихъ нашихъ де- хъ договоримо, що ѣе бити за нашъ и вашъ после-

дакъ, и свако ако богъ дасть опще добро, защо богъ зна кадь ѣемо се моѣи опеть овако сви архiereи са- брати. того ради пошилѣмо чѣстнейшаго протопопъ кир Живана (Пригорца), кои ѣе в. п. шѣсть сказати, коисмо зде, и како чекамо сви на ваше братство, во како гоѣ можнейше може бити да инако да небисте шчинили, но шѣ вѣлике потрѣбе да принѣде до зде п. в., и принесете декретъ коисте примили ш двора це- сарского за любовное помиреніе наше. Паки вѣстало е намъ паріа видимовати привилегиски, да би в. б. привесли, тѣ кою имате при себе за време, паки ѣемо опеть вазвратити, каде бѣде шѣ потребе в. п. братствъ. Прочее — — —

Викентіе попович
и штали архiereи.

с карловцъ Маіа ка (25.) данъ 1721.

XXXVIII.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1721. Јула 18.

Врѣшсвещенни митрополите и мне брате о Хри- стѣ кир Мовсей.

вазвестити хотехомъ в. б., како намъ е стигао братъ нашъ митрополитъ Іено-польски (арадски) г. кур Ігваннике Мартиниовицъ, до насъ на любазное посещеніе, и есмо се вазрадовали, темже и в. б. по- нѣждаемъ ведми, и братолюбазне, аще би ви вазможно било свакоіако радибисмо били, да и в. б. доѣете на братское састаніе, да се разговоримо ш свачемъ, и ведми добро бисте шчинили, ако бисте дошли да се састанемо и насъ бѣдемо желети скоро овамо да се видимо. И остаемъ вашимъ братствъ

радъ слѣжвити

Р. С. и принесите в. б. собомъ те паріе приви- легиске, за коесмо ви и прежде писали, и врѣло ра- дите да бисте дошли, или ако коначне неможно вамъ бѣде доѣи, да намъ паки шпишете, да знамо, а стиге намъ данасъ и господишъ митрополитъ рашки кир Арсеніе ш штованіа, и ваше братство скѣпа чекамо

ва Христа брат вашъ
Викентіе попович

с карловцъ Юлна ні (18.) данъ 1721.

XXXIX.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1721. Новембра 18.

Прѣшсвещеннейши и словеснейши г. г. По све- тыхъ Христове танихъ братѣ мне любазнейши.

Ацѣ ш насъ зактевате разѣметі, іакоже ми ш насъ, благодетію христовою, и застѣпленіемъ прѣчи- стіе богородице, и братскими светими молитвами ва

живихъ находимо се оу швой истої болезни, з койшъ насъ знатѣ. толико оу напредъ надеждѣ възлагаемо на бога да би насъ богъ шкрѣпио, и ако нитате за какве новине, неимамо никакови нови. шбаче знамъ да сте давно разсмели ш преставленіи брата нашего архіереа Ісаяникіа (арадског), вишже бѣди вечнаа паметь. и ми смо ѿ наше стране послали били владикѣ кѣр Никавора крѣшедолца, како сѣ люди намъ писали и зактевали, пакъ садъ чѣсмо да егивъ діаконъ Софроніе неведемъ чинимъ наукомъ илити масте слѣша те ѿ насъ пречи, и не оуздаесѣ да ка нама доѣ, него све сѣшѣ, ни за бога ни за еговѣ дѣшѣ. а и наше кое какве ствари з неѣ в било. Пакъ еще ктомъ нами и дѣжавъ штао. Барем да можемо свое имати, а и братъ нашъ митрополитъ рашки пришао зде зажеѣи оно что еще за живота шбещаш шпцої матери нашей цркви (српскої патријаршији) и господинѣ патриархѣ. а садъ на мейданѣ ничто. а потреба є оной святой цркви да шѣпогине. него можетѣ мѣ (писати) и в. б. и діаконѣ, и посветѣте га, да тако не чини и да шѣслѣша кога що ѿвраѣа. и ѿпишете и темишварскомѣ шя се в десіо шнде на самрти еговой, едно нека светѣ діакона, дрѣго нека ѿпишете како є що на самрти препорѣчно. и ѿпишете намъ какве тамо новине имате. Са симъ штаемъ — —

Викентіе попович

Мѣа Ноемвриа ѿ (18.)

з карловци 1721.

XL.

Писмо митрополита Виѣнтија Мојсију, од 1721. Децембра 8.

Прѣосвещеннейши митрополите, г. и брате мне желателнейши.

Любезное посланіе в. и. са многими братскимъ сабеседованіемъ еще ѿ Ноемвриа ѿ (28.) брателюбазне прехъ и разсмели єсмо, за кое молеѣи васъ да ми не зазрѣ. що прежде ѿписати невазможни єсми били, небинши тогда писара зде. вчераже пакъ на праздникъ св. николи досневши ѿ арада г. владика кѣр никаниръ са шталимъ посланними нашими и пространнейше разсмехомъ ѿ нихъ и ѿ краински тамошнихъ арадски христіанъ, са достовѣрнимъ сведетельствомъ, како є діаконъ Софроніе почившаго брата нашего Ісаяникіа Мартиновича, по наѣкѣ и садрѣжнію мисалъ и пѣть свеш, господина брата владике темишварского кѣр Ісаяникіа (Владисављевиѣа), да са оними иманіемъ и вещима црковними толикими, проти шпче наше црковне правце патрѣше и некамо ѿиде кѣда га шлѣше и на шѣга се дѣа, те намъ и цркви нашей и шпцинскимъ цесарскимъ привилегіамъ, великѣ преюдицію мислє чинити, и себи и діаконѣ шсо-

битѣ часть и владичанства вадати, и тражити мислє за то велми препорѣчно на в. б. да пишете г. владикѣ темишварскомѣ, да прѣстанѣ ѿ онакого начинанія, него іоше оно дете діакона Софроніа да покарѣи и шлѣте нами повинность чинити, и кою часть проси, то з чѣмъ се пристои и колико гдє мощно бѣде и ми га немислимо подъ поге шлѣстити, како се онъ бои, него да є и сада с нашими посланици дошаш к нами, ми мѣ не бисмо ница шчинили, него бисмо га онолико прихватили, како бисмо се с вашимъ братствомъ и са остали архиверѣи саборре договорили, и ако бисмо право и пристойно нашли, саборне, и ако ли га камо г. владика темишварски на инѣ странѣ шлѣсти и шлѣти, онда мѣ бѣде свѣда и ѿ насъ и ѿ свега народа шпетіє доѣи, и іоше богъ нека зна з каковѣ може не-среѣш шпати, кѣда годи бѣде хедіо, саборна клетва може га постигнѣти, не само онога неповинного или непослѣшного діакона, него іоше веѣма кои га бѣдѣ на онаково непослѣшманіє наставляш, или би шчинил г. темишварски владика или дрѣги или треѣи, на нѣга би била саборна црковна и народна лѣта клетва, са анаѣемомъ, кои га годѣ онако шлѣсти, а кои га на на послѣшаніє обрѣне, бѣде имати благословѣ ѿ сабора, и они діаконѣ боашѣ маздѣ и ѿ бога и ѿ саборнаго народа, имати може и благословѣ. Прочєи б. що намъ пишете за нашъ меѣсцобни договоръ, те ми са свимъ срдцемъ радисмо о свемъ, чѣмъ са в. б. договоръ имати, и хоѣемо, штиѣемо ми проишѣи Софронію, ни єѣархѣ Викентію безъ договора владичанства дати (т. ј. арадског, на које је доцније поставѣен Софроніє Раваничанин, проигуман), докѣ се не састанемо и педоговоримо с вашимъ братствомъ, него техвамо послати и наредити какоти єѣарха ѿ наше стране з арадѣ да се находи, проишѣена или Аоавасіа крѣшедолца, докѣ се промѣтримо и саборне се састанемо, ако богъ дастъ з месецѣ Априлію, з кога бѣдемо посветити, знаѣете в. б. до то доба доѣиѣе и Викентіє и видети бѣдемо, како са вашимъ братствомъ прилѣкѣ з чѣмъ наѣемо и са осталими архиверѣи. Прочєи штаемо ожидаѣи, кога добра конѣа о діаконѣ кѣр Софронію са г. владикомъ темишварскимъ, що бисте в. и. доковали и шпробрѣшли къ намъ доѣи, да намъ ѿпишете. Сотимъ штаемъ — —

Викентіе попович

з карловцѣ Децемвриа 8. 1721. (8 је поправѣено. У први мах било је 6, т. ј. на св. Николу почето је писмо, а 8. доврѣено).

Р. S. И іоше да пишете г. владикѣ темишварскомѣ да га не има запопити онога ѣакона, докѣ га нами и народѣ нешправи, и нека раскине са шпцонѣ любовѣ и добро да проматра що чини, заѣе ам би владика темишварски тако шѣмъ пособствовао,

с животоу и здравію и дѣшевномъ спасенію на многа
лѣта съ всеми православными христіанин.

О Христе братъ и богомолца.

Викентіе попович

с карловицъ Фервѣаріа 9 (9.) дань 1722.

XLIII.

Писмо митрополита Вићентија Мојсију, од 1722.

Маја 18.

Прѣисвещеннейши г. брате.

вѣлами благодарствѣю прѣма любви братской и
п. къ намъ, показавшой когда днѣвми прошадшими
наче мери досадили есмо, за кое просимо да намъ
в. б. опрости, потомъ вѣдомо творимо, како по ваз-
вращенію нашемъ нинѣ ѿ осека, доковали есмо са
братіями архіереи зде при нами обретающимся, ако
богъ поспешити на вазпесеніе господня сада сдѣжити,
и хироописати онъ двоицъ новоизабрани владыка, за
кое и вашимъ братствѣ вѣдомо естъ, того ради понѣж-
даемо в. н. ако благоволите принти, врыло ѣе намъ
драго бити, и есталимъ архіереимъ, що бисте и в. б.
пришли за любовь и на разговоръ братски, и на то
намъ ѿпишите да знамо, дрѣго молимо в. б. ако вѣсѣ
нашъ секретарь гаврило (Јурец, по свој прилици Сло-
вак), ако кога посла више тамо неима, реците мѣ,
нека иде овамо, да више не досаждѣмо в. н., и брат-
ское целованіе твореть владыке кырѣ Никаноръ и еданъ
и дрѣги вашимъ братолюбію. Прочее — —

Викентіе попович

с карловицъ Маја 18 (18.) дань 1722.

XLIV.

Писмо митрополита Мојсија Вићентију, од 1722.

Јула 13.

Прѣисвещеннейшемъ и словеснейшемъ г. намъ ва
Христе преважделенномъ г. братѣ.

По братолюбазней дѣлности вашой іакоже вами
несъмнени да желите ѿ насъ свѣдѣти и ш сѣдѣх
ключими: благодаримо бога и тогѣ ридшѣю мирно
са здравіемъ есмо се ѿ Себиша повратили и госпо-
дина брата архіереа рибничкога писмо могли доче-
кати, но надеемо се да хоѣе овде стигнѣти, ако би
мѣ здравіе что неималило се. дрѣго какосмо разѣмели
за діакона Софроніа, какого е ставио на арешъ г.
генераль Коза, и све мали големо даль подъ кѣсто-
дѣю хранити, и марѣш що е биш продаш діаконъ по-
вратити е, и писанъ горе на ѿѣ крѣгѣ роть ш семь
и чека до кон давъ ѿговора, да свѣхъ еставише може
вzeti покойнога на странѣ цесарскѣ, зато ваше брат-
ство то е счинно г. генераль зарадъ повольтва, що
се діаконъ покорио вашимъ братствѣ, него како бѣлаше

знате, да се прикажете писмомъ на сѣѣрикѣ рѣтъ,
да би се таково дело прекратило, никако іавилося,
почто едно смаленіе творисе привилегіамъ, дрѣго на
гредѣще време и дрѣгимъ нашимъ хоѣесе покѣшати
(наследовати) акѣ се швако естави. Свакими образи
тапцѣти се треба ш сѣхъ, и еше днесъ примисѣ ш
савіе ѿ некихъ нашихъ дѣбри пріателіа да се намъ
чѣде како ѿ свѣхъ народа и страна находесе люди
на садашней діети сѣ пожѣшъ, а ѿ нашего народа ни-
какова человека да се привилегіе накі прикажѣ, да е
примлене сѣ шсѣгѣ, тога ради и сада еша предречѣна
сварѣ сѣ арадѣ ключаетсе, но ако не вићентіе еше при-
шаль ѿ бѣча заповѣдайтѣмъ и пишѣте на потребна
места и препорѣчитѣга нека се прикаже (са потре-
бамъ), зашто іеше има томъ времена, тѣчѣю благово-
лите придежати етомъ в. б. и накі що се бѣде при
нами придежало пово, хоѣемо братолюбне вазвести
и молимо да ваше братолюбіе насъ ѿ тамошни ѿпи-
шете, и слишаніа и дѣланіа биваема, прочее естаете
и есмо

Прѣисвещенства вашего намъ сѣло преваж-
деленнаго господина брата

достодолжни и великии любими

сдѣжѣтель и братъ маиши

Моисей Петрович с. р.

с темишварѣ 1722. Юліа 13.

Р. S. Акѣ би мѣшли бити чтобѣе и власне еданъ
человекъ прикладанъ шправѣш како смо и говориш,
али знамо да немоѣно сада томъ едни прикращеніе
времена діети, дрѣго тако на скоро не можесе ш
шправити, за то докле вићентіе горе, іакоже предпа-
писахѣмъ (са потребамъ) да прикажесе.

и за арадѣко и сами г. генераль да пишѣте.
Зактева ѣгова екцеленція да ѿиде до него темишвар-
ски г. владыка и писмо мѣ заповѣдали, да ѿиде. что
бѣде говорѣш, хоѣемо ви писати.

XLV.

Писмо митрополита Мојсија Вићентију, од 1723.

Јула 4.

Прѣисвещеннейши г. г. Архієпископе и Митро-
полите, намъ ва светомъ дѣсѣ прѣлюбезни г. брате.

Писмо ваше писатое прошлогъ Існѣа 29 (29.) при-
мивши благочастне изъ коего бивши разѣмели в. н.
прѣмногое благодареніе, не противѣ ѿ насъ показати
е в. н. части. Тѣчѣю ѿ своего благоштрѣбіа и добротѣ
подвизасѣмъ, насъ сѣрѣдинѣ сатворили есте, вазкоторѣе
и ми васѣсѣрдно благохвалимо братво ви, и сѣ напѣрѣдѣ
желимо ва мире и благополѣжѣмъ здравіи братскѣю
любѣшъ по долѣжности испѣлѣнѣти. подобне хвалѣю
и. на прислатомъ екстратѣ писма г. брата владыке

саила, да можемо разсмети и знамо сабиваюћаа
а що сте писали цного калоера иверца поради
ребни ствари, да може сзети с апатинс, нами ние
гласиу тачію при пошаствію еговс таму, и казаш
а в сзеш що мс в потребовало, а да в намь прѣжде
расиш, ми би смо затимь настоіали како би се ре-
те ствари сзеле по вашемь зактеванію, али ми се
ди цни калоерь неша се целс разсмс, за то не валіа
шиліати инакове люде нежежде заради таки ствари.
грашнєга дне немавши времена иписати в. б. по-
ли швого вина, кое сте омиловали, тачію есмо и
та говорили господарс Ісавнс ицс викентіа вашего
арха, да вамь извести, како се не може шде наћи
а, за палежешю прѣмнорсју водс. тачію оставіамо
благоразсжденію, ако бисте и тамо могли кола
елати, или како заповедате, толико поскоро ише-
те, да не поіемь самь іа, реченое вино. Са-
мь — — —

Мовсей Петрович с. р.

с белградс Юліа 4. 1723.

XLVI.

Писмо митрополита Вићентија Мојсију, од 1723.
аугуста 15.

Прѣсвещеннейши г. Митрополите и брате нами
Христе любазнейши.

Прѣсвещениомс ви братствс вазвестити хоте-
мь, како сс намь приншли сва братіа архирей наши
посещевіе кь намь, котори свиколици сксша сь
ми зактевамо, да бисте се и ваше братолюбие по-
сидили, и благоволили до zde с карловце принти на
атолюбазни саставакь, и намь на желасное ваше
итское посещение, и на благопотребни договори, и
ва скоре, како би сте се Прѣсвещеніиє наши
амо с прво гредшсх недељу, свиколици на ваше
ишсвещенно братство бсдемо очекивали; и аще бсде
хать готовь, да би незаборавили собом принести.
рочес — — —

Викентіе попович

с карловцс Аврсста 15. дань 1723.

XLVII.

Писмо митрополита Вићентија Мојсију, од 1723.
септембра 16.

Прѣсвещеннейши и Благоразсмнейши г. Митро-
полите и миѣ брате о Христе.

Новине различне есмо сада примили и г. Кали-
ка, кои в намь тога ради доходиш и заповедь нѣ-
и цесарскаго прѣсвѣтлаго величества вазвестити,
и нашего црковнаго чина, и коега исти парагра-
и илити еѣтракть по немачки в. б. пошлѣмо, да
нега простравніе бсдете разсмили, како шкораваютъ

пась црковнимь нашимь нешстроеніемь и нешченіемь
и по новомь календарс некоторые светковине да свет-
ксемо, и на то и нась како скоріе ицс иветь, да
пошлю с цесарски дворь, и ми смо се намолили, да
нась причекаю за иговорь до осамь дана, докле іоше
призовемо потребни люди и црковни першова, да ћемо
имети промотреніе ш томс, и писали смо zde близс
сасчившиимь се владикамь, да се састанемо с гредшсх
сада недељу, того ради и в. п. братствс пишемо, аще
бисте се могли потрѣдити доћи, добро бисте сатво-
рили, аще ли пакь невазможно вамь бсдеть доћи, томс
само васкь и промотреніе ваше и вотсми иветни, до
неделе саданне еже бисте се сдостоіали намь ипи-
сати, и поснешвици и саветователи сь нами блии, и
с заш и с добрс, како се и надемо. Со тимь ишта-
емо — — —

Викентіе попович

с карловци Септемвриа 16. 1723.

XLVIII.

Писмо митрополита Вићентија Мојсију, од 1723.
Септембра 23.

Прѣсвещеннейши г. г. митрополите и о Христе
брате.

Примили смо са осталоимь братномь ваше писмо,
и благодаримо в. б. на добрс саветс, и болше чините
що те новине покривате, ми ћемо послати по србски,
да сами о томс разсмете, и нарію послаћемо како
смо иветь счинили г. калиникс, нека се при вами
находи. толико сада поћосмо до монастыра бешенов-
ска а г. каленикс иписасмо, да пась за иветь іоше
причека, докле доће секретарь да на латински пре-
пише, и пошлемо тогда, толико в. б. да знате, да смо
имели промотреніе, како намь и ваше братство ваз-
вещава. Причес — — —

Викентіе попович

на хитоци

с карловци Септемвриа 23. 1723.

XLIX.

Писмо митрополита Вићентија Мојсију, од 1723.
Октобра 11.

Прѣсвещеннейши и Благоразсмнейши г. брате.

Само вазвестити хотехом в. б. и сію копію по-
слати по србски приведенс, да разсмете како смо се
ишсвествовали к. калиникс за инакове новине, ш чемь
смо в. б. с првомь листс писали. ми смо мс тако ипи-
сали и послали протосингела нашего до Осека, и депо
подмазавши га (т. ј. подмитио га), добро се в обещао
да ће приательски писати с цесарски дворь и приа-
тель бити како и досле нашемь клерс и народс, и то
в говорно, да шивь може счинити да мирни бсдемо и

III.

Достава Архієпископа Моїсија општини остро-
ској, да јој је на место Харалампіја, поставио за
юха Јована.

Моусей м. б. православни Архієпископ и митри-
политъ Бєлградскій и всего народа христіанскаго
дѣла властію прѣсветлаго римскаго Цѣсара и прич.

Смѣрение Наше пишеть ва богохранимѣю варшав-
ској, ва христа бога благовернымъ светіе ва-
ршавскіе Апостолскіе церкви католическіе христіанамъ,
всѣмъ почетеннорядномъ господиномъ капитаномъ киръ
и истаимъ кѣсно всемъ ищце, благодѣть божіа
да са всеми вами.

Знаю творимо вашимъ христіанамъ, како све-
щенника вашего, кои в доселе тамо билъ киръ Хара-
мпіа, нареждѣмо на дрѣвѣ странѣ, а на его мѣсто
реждѣмо вамъ пона киръ Іованна, вашимъ благо-
вернымъ, да можетъ вамъ поповати и священна са-
равати по законѣ и по ставѣ светіе наше восточніе
болическіе цркве, и преданію светихъ апостолъ и
гоноснихъ итецъ и учителей васеленскихъ. Того ради
повѣдаемъ вашимъ христіанамъ, да га имате при-
ти и познати за своего священника, и достойнѣю емъ
въ вѣдавати, како сажителіа светихъ и божастав-
къ тайнъ, и повиноватисе емъ и послѣдати, ва всехъ
собріяхъ наказаній, и що есть и бичай и прихидъ све-
щенски, како счините да имате емъ лено безъ речи
правліати и давати, како се може пощено и бдр-
вати.

А когда би ималъ дѣло свое zde ва светой Ан-
дрей приходити, и правліати, прися да дасть на знаніе
вашимъ священникомъ, іегоже по редѣ начелнейши
редитъ измеждѣ ихъ и когда единъ придѣтъ, тогда
и да можетъ zde приходити и правити свое дѣло,
ежеде никакоже, како нареждѣмо имъ, тако и ствр-
жѣмо.

Дати мѣста 1728. мѣца Іюліа 12. с свети Андрей.

М. п. Моусей Петрович с. р.

(Печат је у величини старог цвѣтника и то она-
исти, каквог данас употребљује варшавска еписко-
пскополија, само што су она четири с окренута кр-
т. ј. $\frac{1}{4}$, а не као где-где данас $\frac{1}{2}$).

IV.

Достава архієпископа Моїсија православнима у
темшварској епархији, о намерној инсталацији пре-
теног владике Николе Димитријевића из варшавке
емшварску епархију.

Во богу спасаемѣю епархию темшварскѣю, по
с димитрихъ, и идеже и брѣтаются монастири,
гнимъ іерменемъ и причемъ братствѣ, такожде же
варошахъ и селехъ благоговейнымъ протопопамъ и

поповимъ, и воинскаго чина и брѣтающимся закона
нашего восточніе цркве, сиче и почтеваемъ оберкне-
зовимъ, кнезовимъ и кметовимъ и всемъ ищце пра-
вославнымъ христіанамъ ва господа божѣ радоватисе.

А по сихъ назнаніе творимо христіанамъ ва-
шимъ, како давно хотѣли всемо и мислили тамо до
темшвару прити, поради инициаліе (или и намеце-
ніа) какога ново преселеннаго вамъ изъ себиша бла-
голюбивѣйшаго г. епископа киръ Николая Димитри-
евича на тѣю епархию темшварскѣю пастира вашего.
(По разсѣжденію нашемъ дѣховномъ и милостивѣйшемъ
допущенію его цесарскаго и королевскаго величества),
такѣхъ и поради ново посвященнаго на мѣсто его
бывшаго епархию себишскѣю г. епископа Маѣма Несто-
ровића, и ищце и ва тимъ и посѣтити и наше хри-
стіанамъ по должности нашей. Но прекративала насъ
есть болѣзнь наша, да нисмо могли, и баче благода-
римъ бога и прѣсветѣю богородицѣ, побилше се сада
вахишмо, и може бити ищованіе имамо на бога, еда
како и сами возможемъ до нѣколико дней тамо с те-
мшварѣ бити. Ако ли би пакы сами с персони неваз-
могли прити, то на знаніе даемо како и стране наше
нареждѣмо пленипотенціална боголюбивѣйшаго г.
епископа Іованнополскаго киръ Викентіа Іованновича.
Того ради предвозвѣщѣемъ христіанамъ вашимъ. За
то вамъ священнымъ консте и насъ заповѣдаемъ, како
бѣдете приимли заповѣди, и врѣме и данъ бѣдѣмо
и пределмъ, такы вемедлено да пойдете с темшварѣ,
вашеже христіанамъ мирски консте, хоѣте имѣти и
високославніе цесарскіе тамшискіе администраціи за-
повѣди и ипределеніе врѣмене, и како примите ихъ
заповѣди и ви дабисте поспешили темшварѣ, кои се
бѣдете на то наредили, и тамо хоѣте ширше разсѣ-
мети, или се бѣдѣмо ми сами с персони тамо прилѣ-
чити и возможно намъ бѣде, или и стране наше нареж-
дени више реченихъ г. епископъ Іованнополски бѣдѣтъ.
такѣхъ и и високославніе цѣсарскіе администраціе
хотѣли прилѣчити се, и по семъ сказѣ имайте примити
и познати епископа и пастира и ва бѣдѣщихъ врѣме во
всакыхъ дѣховнихъ дѣлахъ емъ повиновати се, іакоже
и доселе бывшимъ вамъ пастиремъ и ищце и бичаше,
іако благопокорнаіа чѣда светіе восточніе цркве и
наша. Прочѣмъ благодѣть божіа и покровъ Прѣсветіе
богородице, а и насъ молитва и благословеніе богѣ
со всеми вами.

дато 1728. с бєлградѣ сєптємврїа 16. дєнь.

Смѣрениа Архієпископъ и митрополитъ бєл-
градскіи и всего народа христіанскаго восточніе цркве
подъ властію Прѣсветлаго римскаго цесара, іего ве-
личества совѣтники

М. п. Моусей Петрович с. р.

(Печат је мало мањи од онога на III., а иначе
је онакав исти).

LV.

Записи митрополита Мојсија из две књижице његове, својеручно њиме написани.

1.

1717. лѣто. Приходи господињъ Принцъ Георгіе Шарбанъ бегѣвъ синъ оу белиградѣ іасномѣ господињѣ принципѣ Евгению, мѣа Сектемвриа. Пошли сѣ тѣго мѣа $\overline{\text{ка}}$ (21.) дань ва дань чѣтвертакъ са свои болиари и са шнима Арсение капетанъ Сръбинъ.

Паки та дань ва павечеріе довоше влашкіе земли болиари:

Статіе велики пахарникъ

Манта велики капитанъ

Кшестадинъ синъ Кшестинъ велики капитанъ.

2.

1712. Из Петковиче Серафимъ Ігсменъ, Курилъ Пронгсменъ с Іванъ.

Ше с зрещѣ ишиъ Станко из Немени кша апр. $\overline{\text{ки}}$ (28.) дань ва петакъ $\overline{\text{з}}$ (7) часа 1712.

3.

лѣта господниа $\overline{\text{жлѣи}}$ (1711.) Фервара $\overline{\text{и}}$ (18.). По поставленію на патриаршество блаженнейшаго господина патриарха курь Аонасія инескагѣ, придохмо ѿ сабора оу Сараево — — —. 1711. Фервара $\overline{\text{к}}$ (20.) дань. — — что посла Христофоръ бачкомѣ (владици) и притовопи Михаилъ — — —.

4.

лѣто господниѣ $\overline{\text{жлѣи}}$ (1712.) мѣа шктовріа $\overline{\text{з}}$ (7.) поставленіе бысть на престолъ сръбскаго патриаршества оу нексомѣ монастырѣ господињѣ и ѿцѣ блаженнейшемѣ патриархѣ курь Моусею, прежде бывшаго ранкога митрополита многа лѣта еговѣ блаженствѣ ва нашѣ радость и веселіе оу премирномѣ животѣ.

Посихъ извѣстити хошѣ, како прежде бывшми наше смѣреніе по благоволенію божію постави ме мой штець и господињъ покой блаженно оуцаши патриархъ курь хажи калиникъ. сѣдомъ и искшениемъ церковнињѣ, на митрополию насѣшсвещенишю дабарскшю и босанскшю, благодатию светаго дѣха, и тѣго лѣта прѣстависе господињъ патриархъ курь Калиникъ, боуди емѣ вечнаа паметь, мѣа авгѣста $\overline{\text{и}}$ (15.) оу темишварѣ, лѣта ѿ възльщенія $\overline{\text{жлѣи}}$ (1710.), а мене беше прѣжде хѣретсвисали лѣта $\overline{\text{жлѣи}}$ (1709.) мѣа шктовріа $\overline{\text{а}}$ (30.) дань, оу патриархѣ инеской.

По прѣставленію патриарха курь Калиника, поставленъ бысть на патриарество скипски митрополитъ курь Аонасіе мѣа генвара $\overline{\text{з}}$ (6.) дань, лѣта господниа

$\overline{\text{жлѣи}}$ (1711.) оу патриархѣ инеской, и пойдѣ сѣ гомъ ва темишваръ на ишѣ.

5.

1717. лѣто господниѣ мѣа шктовріа $\overline{\text{кк}}$ (22.) дань с белиградѣ.

Погодисе сѣлжити нашъ Іусифъ іанберковичъ сѣлжби секретарской прѣве годинѣ погодбамѣ $\overline{\text{а}}$ (30) фшр., дрѣго ничто, и то смо мѣ до поща платили, и нештасомѣ дѣлжни.

1718. лѣта господниа шктовріа $\overline{\text{кк}}$ (22.) дань

1718. лѣто господниѣ мѣа шктовріа по нашѣ старшмъ календарѣ $\overline{\text{кк}}$ (22.) дань.

Погодисе из нова кидѣ насѣ сѣлжити и шѣ динѣ нашъ секретаръ Іусифъ іанберковичъ за годинѣ. Платѣ да имать за сѣлжбѣ ѿ насѣ, ничто дрѣго $\overline{\text{и}}$ (50) талира, т. е. $\overline{\text{ѡ}}$ (75) фшр. и еднѣ додѣ и ѡсрдію и чакшире, и паръ еданъ кошѣла. Іусифъ мѣ те речене халине ѿ мавичохе справилъ и далъ паръ кошѣла платили.

1718. лѣто Іусифъ іанберковичъ.

и дали смо мѣ $\overline{\text{а}}$ (30) фшр.

Паки за бритве $\overline{\text{а}}$ (4) фшр.

Паки $\overline{\text{з}}$ (9) маріаши

Паки — — — $\overline{\text{и}}$ (10) фшр.

Паки кадъ поѣ оу бечѣ дадосмо ѿ того $\overline{\text{лѣ}}$ (35) фшр.

Та мѣ се година наплати пидишю до поща мѣа шктовріа $\overline{\text{кк}}$ (22.) дань лѣта господниа 1719

Паки лѣта господниа 1719. мѣа шктовріа $\overline{\text{кк}}$ дань наста третіе лѣто до мѣа шктовріа $\overline{\text{кк}}$ (22.) лѣта 1720.

1719. лѣто Іусифъ іанберковичъ.

вами сѣлжити погодба мѣ естѣ $\overline{\text{ѡ}}$ (75) фшр. халине како шѣсмо мѣ и ланске гудинѣ ѡчинъ паръ кошѣла дрѣго ница и за тѣ години сѣлжбе нѣ ница ѡзеш.

Паки лѣто Господниѣ 1720. мѣа шктовріа $\overline{\text{кк}}$ дань почине бити четвѣрта гудина сѣлжбе кидѣ нашѣмѣ секретарѣ Іусифѣ іанберковичѣ до мѣа шктовріа $\overline{\text{кк}}$ (22.) дань 1721.

Дадосмо $\overline{\text{и}}$ (15) бели талира что с бечѣ ѿ неса ѡзели за себе.

6.

Наплатихсмо више речена ѿ митрополита Моусеа рашкога све пидишю $\overline{\text{лѣ}}$ (32) гроша и $\overline{\text{а}}$ аспри оу патриархѣ инеской $\overline{\text{жлѣи}}$ (1710.) лѣта темвриа $\overline{\text{ки}}$ (28.) тѣгда отидохсмо оу Цариградѣ

7.

ⲁⲗⲥⲓ (1714.) ⲓⲗⲓⲁ ⲕⲓ (28.) наше сестре Граце
рихъ что бѣше дадохмо на валивскѣ ієпархію
ѡиѡѡн Досноєю.

Паки дасмо ⲫ (500) грѣша владики више ре-
номѣ наше сестре Граце лѣта господніа ⲁⲗⲥⲓ (1712.)
до грѣдѣщаго Христова рѣждства.

8.

Дадохмо оу скиплію ново поставленомѣ госпо-
нѣ патриархѣ курь Мовсею миріе за боснѣ что в
речено ϣⲓ (150) грѣша лѣта господніа ⲁⲗⲥⲓ (1712.)
а септемвриа ⲓⲓ (13.) дань.

9.

1710. ієще нишѣ чтосмо комѣ дали и похарчили
ѡра. прѣвее дадохмо господинѣ патриархѣ курь хади-
ѡникѣ ⲓⲓ миріе за вѣстоѣще лѣтѣ числомъ ⲓ (50)
ѡша, мѣа марта ⲗ (7.) дань лѣта ⲁⲗⲥⲓ (1710.) на
ѡрѣмѣ долѣ ⲥ чивѣскѣ. Ієще на насѣ ѡста ϣ (100)
ѡша. и похарчисмо тога пѣта что идосмо и доѡсмо
скипліа ⲗⲉ (35) грѣша, дадохмо паки за велики-
нимъ ⲓ (5) гроша. изди после тога тѣгдашнѣго
та мѣа септемвриа ⲗⲓ (19.) дань поѡшх оу патриар-
хѣ по преставленію блаженно оусобнаго господина
ѡриарха курь Калиника, и повесихъ собою ⲥзаймив-
ихъ ⲧ (300) грѣша потребе ради. прилѣчитими се
ѡещѣ братіа на саборѣ, ѡгда придосѣхѣмъ оу па-
триархѣ, санзволнѣше братіа и послаше насѣ оу кон-
ѡтинѡнѣшѣ что отидохмо и придѣхмо паки оу
ѡриархѣ, докле достигосмо оу Сараєво, више ре-
шии ⲧ (300) грѣша до аспре похарчисмо. ѡгда по-
ѡвѣхмо сабирне на прѣстолѣ блаженнейшаго го-
дина патриарха, курь аѡанасіа, послахмо нашего
ѡриарха курь мелетіа оу ⲥжице ис пексакѣ монастыра,
донесе ⲧ (300) грѣша, те предахмо оу новомѣ па-
рѣ курь Димитрію патриарховѣ ѡехан. оу ти се аспра
плати ϣ (100) грѣша на насѣ ⲓⲓ миріе. ієще паки
(150) грѣша за дрѣгѣ мирію новомѣ патриархѣ и ⲓ
(9) грѣша помощи дахмо. то чини ⲧ (300) грѣша,
о курь Димитріѣ дахмо ⲥ новомѣ пазарѣ оу ханѣ
а феввара ⲗ (1.) прѣдѣ рашкимъ митрополитомъ
ѡрѣ Мовсешѣмъ. и те оужичке аспре платихмо мѣа
ѡста ⲓ (8.) дань оу сараєвѣ, и дадохмо камате
(70) грѣша, то чини ⲧⲟ (370) грѣша, и свой те-
ѡтѣ оузахмо и неѡстахмо оу ⲥжице дѣлѣнѣхъ.

10.

1719. мѣа априла ⲕⲓ (23.) дань нашего кален-

Погодисмо за сѣлжбѣ ѡшрайтарскѣ малѣа Іуѡсѣфа
ѡшрайтара за гѣдинѣ дана ⲕ (20) ѡшр. дрѣго ничто
и либерію да мѣ дамѣ.

1719. априла ⲕⲓ (23.).

Погодисмо за слоужбѣ намѣ крѣстіана и са шне-
гономъ женомъ Єлисаветѣмъ за гѣдинѣ дана обаѡмоа
нима ⲓ (40) ѡшр. и сваѡимъ нима цѣтеле по еданѣ
парѣ цѣтеле.

1720. погодба имѣ ове гѣдинѣ ѡстѣ обаѡмоа ⲓ
(50) ѡшр. и жени мѣ ⲥѣкѣ и сваѡомъ по парѣ цѣтеле.

1719. априла ⲕⲓ (23.).

Момаѣ Стойко погодба мѣ ⲗ (30) ѡшр. за го-
динѣ дрѣго ничто.

1718. въ царствѡющемъ мѣстѣ бечѣ оу лешпол-
чатѣ оу естерхазни ⲕⲥⲓⲁ мѣа Септемвриа по нашемѣ
календарѣ ⲗ (1.) дань лѣта господніа ⲁⲗⲥⲓ (1718.)
погодисмо кѡчиша Іуѡсѣфа на еданѣ мѣсець по дѣсѣть
ѡшр. сѣлжбени хакѣ и храна то мѣ в и либріа за го-
динѣ ⲓ насѣ да мѣ ѡстѣ како обичай немачки, то ѡстѣ
еданѣ катѣ халина. іаѡшнѣ и чизме на две гѣдинѣ,
кѡшѣлѣ ⲓ себе ⲥзѣма.

ⲥ бечѣ лѣта господніа 1718. мѣа септемвриа ⲓⲓ
(15.) дань. Погодисмо намѣ за сѣлжбѣ момка Іуѡвана
сианѣтрелію за гѣдинѣ да сѣлжѣтѣ хакѣ мѣ за сѣѣ го-
динѣ ⲓ (40) ѡшр. и халине немачка либраіа и кѡдѣ
насѣ да се храня. ⲥ бечѣ лѣта господніа 1718. мѣа
ѡктомвриа ⲓ (8.) дань. Погодисмо момка димѣ, да насѣ
сѣлжѣтѣ за гѣдинѣ дана, ѡбаче година да мѣ се брѡн
начетак садѣ ⲓ ⲕⲥ (26.) више реченого мѣа ѡктом-
вриа, хакѣ мѣ ⲓ (40) ѡшр. за гѣдинѣ и халине, како
Іуѡванѣ.

Конѡстантина ⲥзехмо за сѣлжбѣ безѣ плате насѣ
да сѣлжѣтѣ толико хранѣ и ѡделѣ ⲓ насѣ да иматѣ,
дрѣго ничто ове гѣдинѣ. прѣѡде ка намѣ лѣта 1718.
мѣа Септемвриа ⲕⲓ дань ⲥ бечѣ.

11.

лѣта ⲁⲗⲥⲓ (1712.) мѣа маіа поѡохсмо ⲕⲕ (12.)
од скипліѣ — — —

— — — дадохмо ⲥ темишварѣ — — — за Мов-
сеіа прѣтосѣнгѣла ϣⲕⲓ (122) грѣша.

12.

1711. Паки каде поѡе ієѡарх курь мелетіе оу
ѡлишки санѡак мѣа ѡктомвриа ⲓ (3.).

13.

1711. постојали су у Београду ови руѣти: 1)
ѡѣрѣински, 2) таѡажински, 3) аѡажински, 4) терѣнски,
5) мѣмѣински, 6) бакалски, 7) ашѣински, 8) пѡпѣински,

9) доунгерски, 10) ченбержіе, 11) екмѣжійски, 12) касански, 13) казанцінски, 14) ковачки, 15) тѣсекцінски, 16) мѣхански, 17) трговачки, 18) калафацински.

Знаменитија имена међу мајсторима појединих рѣчета:

Пѣшо, Пеш, Дакш, Пано, Ленберъ, Занфиръ, Ризо, Пенда, Рашо, Віанъ, Синадинъ, Радашикъ, Капѣа (жешко име), Зото, Чанкшъ, Еднанъ, Винціа, Дабо и домаћица Зрѣна.

14.

1720. у Београдѣ — — Стефанъ даскалъ — —

15.

1712. било је у Темнишвару од руфета абацијског, што су писали милостињу, осим „Стојана оустабаше“, 30 мајстора, међу њима: Маврѣдіа, Вакленъ, Стаччо; од ђурџијског 40, међу њима: Велисавъ капетанъ; од таѣацијског 9, међу њима: Тамандіа, Велчо, Маврѣдіа.

16.

1712. Маја 1. био је у Липови „кнезь Прѣсавъ“.

17.

1712. свиѣтаа и свещеннаа цркви монастырѣ ходишъ Ісѣменъ Авѣентиѣ.

18.

1712. „Село Задрылакъ“.

19.

1712. у селу „Сеп-Миклаѣшъ“ живео је: Вѣкмиръ, Иванъ Ђсровићъ, Петко Битдицацъ, Раде Пеханшићъ, Триѣшъ Моудрићъ, кнезь Велимиръ.

20.

1712. село Накъ, кнезь Стојанъ, Петаръ Батаніа, Милошъ Хурга, Стаѣ Кошничаръ, Милошъ Шранкаръ, Петаръ Сиговица, Оодоръ Прѣіаковићъ.

21.

1712. село мала іармата, кнезь Живко, Радѣлъ Станчевићъ, Миша Прѣседацъ.

22.

1712. село велика іармата, кнезь Неша старацъ, еданъ шиницъ жита.

23.

1712. село меѣ, Михаилъ Ђсливацъ, кнезь Пѣтко, поп Ранисавъ.

24.

1712. село іара, кнезь вѣкшъ.

25.

1717. у Београду био је протопопа Павалъ, попъ Мовсеѣ, попъ Любенъ, Виіанъ, а 1721. попъ Николай.

26.

1721. дао је Митрополитъ Мојсије Децембра 23 даскалу Герасимъ 10 фор., Димитриј діаконъ 2. мар., кадъ идосмо на сабиръ с Хоноло трошка писмо 21 мар. и пол., 1722. митрополиту Дидрахискомъ Аванъ сію 3 мажаріе, гиввара 17. данъ даскалъ Герасимъ 26 фор. и полъ, изплатисмо мѣ за прошадишъ годишъ све до конца.

и что діаконъ Георгіе трошиа за кѣшнью сити трошакъ и что кѣда до 20. гиввара 75 мараша 10 гроша.

наки что нашъ агентъ господињъ франкъ примио оу свое рѣке ѿ Ерменаіе Ішанеса 1250 мар. за потрешакъ с бечѣ.

Рашковићъ обрѣканетанъ Николи, за иранишъ 10 мар. и 2 мар. ванойнице.

Фервара 6. трошка що идосмо до Карловца до шанца варадинског садъ ѿ поклада 30 фор. и полъ.

Мајсторомъ що сѣ воденицъ калаватили на Беглегишъ 21 мар. и полъ.

Марта 7. монахи покойной Едини за свѣѣ 20 полъ мар.

за притке 10 фор.

Марта 13. двое шринѣе за мене 8 мар. поѣ Маѣмъ и поѣи Николи по едне шринѣе по таларъ 3 мар.; що смо лѣденицъ нанѣвили стало с трошка 38 мар. 7 новаца, и за ѣо тресе 3 мар. Костантинъ и Фуграйтеръ по еданъ пешкирь на свакога по 5 мар. и на свакога чипке по еданъ лѣтъ и полъ, лот по 2 мар.

Костантинъ цинеле 4 мар.

коначемъ что сѣ ѿгрѣсли винограде овдешнѣ 17 мар., резачемъ 11 мар. 55 новаца.

даскалъ Герасимъ ѿ овога лѣта дадохъ 15 мар.

Іюніа 5. далъ момѣс Сѣботи что сѣ винограде смедеревски нанѣвнѣ дадохмо мѣ 6 мар. за кѣрѣ 24 мар. що смо с ѣстогъ ишли, за киселъ водъ 8 мар.

за кѣрѣю до Угриноваца 6 мар.

Ішѣинъ ортакъ за ѣхтонодъ 15 мар.

Іюніа 6. за владике Арсеніа сахатъ Михаилъ воскополѣс 5 мар.

косачомъ кодъ железника за 11 пласти сена 11 мар. 6 пов. момѣмъ що сѣ довезли 15 мар. и кѣ Мановѣ нашъ зетъ даѣ 15 мар. (Овај Мановѣо баѣ да је био муж Граде, сестре митрополита Мојсија).

Паки влахомъ что сѣ на сѣриновце сѣно 4 дана
или нихъ 9 14 мар. 40 нов. и за хлебъ 24 гроша
на сѣмъ 9 нов.

за 32 шке зєитина, ока по 31 аспра здрава, чини
гриша 33 аспре.

Аврѣста 20. данъ за 15 мерова вѣча 30 мар. что
са Іуаннополскимъ ишли до Крѣсодола трошка
и мали 6 мар. и 28 крайцара за сѣдло немачко и
коланомъ и с канши 17 мар. 5 гриша.

Аврѣста 27. Герасимъ даскалѣ 15. мар.

Сектемвріа 6 сѣдова прѣвєного вина 47 хакова и
тааь еданъ сѣдъ белого 7 хакова по 3 мар. и поль.
докае идосмо до темшвара, до Арада, до Се-
дина и до Паланке — —

за велики печать кѣючїи 5 фор.

декемвріа 7. даскалѣ 20 мар.

27.

1712. Фервара 4. погодисмо момка Петра сѣд-
ти намъ за годинѣ целѣ имать платити се на мєсєцъ
2 гриша.

такожде погодисмо мшєка Костѣ за годинѣ на
сєцъ по 2 гриша, погоди се фервара 12. того лѣта.

LVI.

Тєстамєнт митрополита Моїсија Петровиѣа.

Въ имя ѿца и Сина и свєтаго Дѣха. Аминь.

Азъ смѣренни и недостойни Архієпископъ и ми-
трополитъ Моїсей Петровичъ восписую са симъ моимъ
заголоужє послѣднимъ вѣмѣренїємъ, и достоудѣжнимъ
завѣщанїємъ всемъ шїще восточнїа матєре наше прѣвє-
новомъ обрѣтающимєя подъ властїю єго прѣсвєт-
лѣ римєкаго цєсара нашего Господина Господина
землєдржца. Іаки свєщенномъ нашємъ чинѣ боголю-
бийшимъ ва Христє братїямъ нашимъ Архієрєшымъ,
єписѣпшымъ архимандритомъ, Ієрєменомъ, и вѣмъ Іє-
монахомъ, діакшномъ и старцємъ, помѣстнымъ бо-
гостроєзвїтеромъ, прєзвїтеромъ и діакономъ, такш
штєпєннимъ началєйшимъ благочєстнымъ господа-
мъ шбрканитановъ, капєтановъ, всемъ же офїціал-
амъ и прочимъ. Снє и камералнымъ, изєщєйшимъ
єнодарємъ бировомъ, чинѣ трговачкомъ и майстор-
амъ, шбркнєзовомъ, кнєзовомъ, кметовомъ, кшїю рєщи-
амъ православнымъ христїанымъ. Понєже азъ іако
юуѣкъ нємоущєйшїи сѣдїи вижѣ сєбѣ изнємогающа
животє моємъ шъ многоразличнїи мнѣ болѣзни на-
дшїє на мєнє, излишєжє ва болѣзни прєбывающа
є нєжє ли во здравїи и многаци ва малє нєлишєжє
живота своєго шъ нєвозмоганїа.

Сєгѣ ради іаки чловєкѣ подобаєтъ боятисє смєр-
тї пєйжє нїктожє убєжати можєтъ, и прєдєнабдєти
ѣ и готовѣ быти ка изшєствїю шъ брєннаго ми моєго

тѣлєсє, прєдваривъ убо са симъ извѣстное по радѣ
сѣтворити благочєстїамъ нашимъ во кратцє са симъ
іакожє прєдрєхъ моимъ послєднимъ ка вамъ писанїємъ,
пачє жє и послѣдшїимъ завѣщанїємъ. Во првїхъ повѣ-
ствовати шъ штрочєства моєго, нѣкоторымъ вѣдомо,
нѣкоторымъ жє и слышанїю єсть, іаки бѣхъ ва сѣдѣбє
діаконєй нѣкое врѣмє при блажєннопочившємъ ва
бозѣ свєтєйшємъ г. патріархѣ нашємъ Арсєнію Чер-
новєишѣ. Послѣдижє такождє шъшадшїи ми ва патріар-
хїю нашѣ сєрбєкѣю Іпєкѣ, нє бєзъ дошѣщєнїа єго и
благословєнїа, и тамо паки при наслєднїцєхъ єго сѣдѣ-
жащѣ ми во различныхъ сѣдѣбахъ дошєлижє сѣшзволїиє
сѣборнѣ возложити на мєнє и сѣнѣ архїєрєйєки митро-
полїи босанєкой, и тамо нєкоторое врємє наслѣдїи ми
словєсное стадо Христово, сѣа помагающѣ мєнє господѣ
Іисѣсѣ Христѣ.

Здє жє во Бѣлградѣ прилѣжнїє нєкоторомъ вол-
нєнїю и прєтїкѣнїю прѣкви Христовєй, и сѣ шѣждєю
паки сѣбирнѣ прєсєлїиє мєнє шъ боснїи во здєшнїю
митрополїю. вгда нє мало по тїмъ борбї, страха и
страсти шъ тѣрєкѣмъ прєтєрпєхъ, многаци и жизни сєй
хотѣшє мѣ лишити, но богѣ помагающѣ, шъ вѣмъ пє-
чалєй избавлєнъ бѣхъ, дошєлижє и чрєзъ єкїптрѣ єго
римєкаго цѣсарєкога вєличєства свєбодї насѣ свєршє-
ннѣя, и помиловашїи насѣ паки шєстѣи ва свєомъ
прєстолѣ, прєдавшїи жє и прочїє ншєво прєдобитїа
єтрани, Господѣ мєнє шноснєшєствїющѣ и штєрждѣющѣ
за шдєржѣти и нєцєставити наєтѣвѣ мою врѣчєнїю мєнє,
іакижє повѣлєваєтъ Господѣ, такш и бѣшѣ. шъ сємъ
иначє да нє бѣшєтє возпомнєли, ибо и вѣдомє єсть
лєє глаголи моє ва бѣвшємъ конгрєсє народнємъ ва
шанѣдѣхъ Петроварадинєкимъ, и іажє и сѣмї ко мнѣ
(тогда прилѣжнїє) глаголали єстє и послєдижє. Та-
кождє іако вєєгда (ащє и нє ва вижѣйшєй чѣсти), нї-
жаишїи и повиноватєлѣ ва блажєннєй намѣтї прєд-
цєсорѣ нашємъ прѣшєсвєщенномъ Г. архїєпископѣ и
митрополитѣ Викєнтїю Поповичѣ и до издїханїа єго
бѣхъ. Сѣмѣрающѣ ми и разсѣждающїи многш, іаки по
таковомъ прилѣжѣю раздѣлиє на двєє єдинѣ врѣховвал
(на сїнѣхъ єтрани) влаєтѣ црковнаа и влаєтѣ архїєпис-
копєкая и митрополитєкая, народѣ жє живєи подъ
сєпїю и шборєнїю єдиннїхъ прєимѣєствїи шлїтїи при-
вилєгїахъ да нє како бѣдєтѣ на послєдѣкѣ сѣблѣзанїє
ка разорєнїю шєтовнїхъ прєимѣєствїи нашихъ и єлѣбо-
дахъ свєтїмъ нашимъ црєкѣамъ, многѣждї шъ сємъ тѣ-
жѣшє моѣ дѣхъ и срдцє моє во мєнє сѣмѣшєсѣ, ибо
и вашє благочєстїє и вєсь народѣ можєтъ шъ сємъ что
помислити, іако бї шъ насѣ таковїа сѣблѣзніи прѣшзпї-
шлї, богѣ вѣстѣ и клєнѣсѣ имъ іаки вѣстѣ сє, по іажє
мало шъ чєсти прєдрєкохъ шъ чїєтїа сѣвѣстїи сєрдца
моєго исповѣдаю прєдѣ богомъ и прєдѣ вѣмїи во жизни
моєй и по смєрти. По прєстѣвлєнїи жє вшїє именовѣ-
ванѣаго прєдцєсѣора нашєго, нє яко бї паки вишїїи и

боліе чести желая, по богъ вѣсть іакѣ того ради
 наипаче что бы разделенія архієпископіи по такому
 прилѣчаю ва єдино собралися и привилегіямъ би была
 твердейша статность и крѣпость, примих на себѣ, и
 паки не по моему желанію но и по вашихъ благоче-
 стіяхъ шипцемъ предразсѣженію и избранію и сабор-
 номъ изволенію и цесарского величества по томъ по-
 тверженію. И таковымъ избранію вѣсте каковіе мнѣ
 пшники 14-ти предложили есте, сами хотяще и санз-
 воляюще ва церковнихъ догмата болшемъ строенію
 сѣдитесе, не инно но іакоже светая мати наша по-
 сточная црковь и правила св. апостоль и св. штець
 повѣдѣвають, и ми по истомъ шбещанію нашемъ іаже
 и нашимъ благочестіямъ ходатайствовали есмо и по-
 ревновали елико мощно. Првєи ш монастырскомъ
 строеніи и благоленіи чина монашескаго и свецѣниш-
 ческаго ничто ново неприновасящи ни чѣжде, по вся
 старая и наша, на прво елико мощно тацдашихся пре-
 избрати и благочинная украсити, да наша светая и
 непорочная посточная црковь и невѣста Христова
 поношеніи ш пошвѣрихъ и ш іазикивъ немѣте по
 достойшю и прилчншю ея похвалѣ и славѣ, а и по
 дикivosti моеи пастирской, но швззмогохомъ ко при-
 личномъ совершенію весьма таковое привѣсти шво за
 небреженіе, шво за преслѣщаніе тацде мысленимъ и
 певежамъ божественныхъ и свецени писавін шѣкимъ
 Сего ради и жестоки сердцемъ и наказателнымъ, во
 по дѣхомъ показахомся таковымъ и за препетихомъ и
 умолихомъ, но и немогохомъ ва целшю лепотѣ произ-
 вѣсти, понеже шбичай челошчаски тлѣть закони бо-
 жіе, по сего ради еще (аще и невалице) многіа укор-
 изни и поношеніи невѣдшщихъ писаніи и свеценихъ
 и мирскихъ претерпех и нареченъ быхъ варваръ жесто-
 косерди и проч. Богъ всемошстивъ да шшсетитъ нмъ
 согрешеніа нхъ, знаю бо добре іакѣ вся по невѣденію
 изглаголашася таковыи, азъ же ш сихъ и небрежахъ
 поминшас на невѣжество и не псбрежахъ на некихъ
 утоліас нхъ, всемъ бо и каждомъ претираю и прощю.
 По сихъ же братіе моя и чедца моя ш христѣ ваз-
 любленная вѣсте добре іако нѣжно ми бы и самимъ
 потрѣдѣтися до беча ка дворѣ цесарскомъ ш потвр-
 жденіи соединеніи двоихъ бившихъ разделенихъ архі-
 єпископатовъ и дрѣгихъ нашихъ шпншихъ црковни и
 народни исправленніи гдѣ скоро два лѣта удержахомся,
 разве братіе архієрецы кто намъ ва потрошкови та-
 мошнихъ возпоможе, елики ш кѣдѣ что прибретохомъ
 вся потрошнхомъ, еще же и ва дѣгъ поднадохомъ, іа-
 коже и ва таштаменти увидѣти бѣдете, шбаче надѣ-
 емєи іакѣ по аще богъ возметъ ме ш сего свѣта, не-
 поставите нешдженное, ш мнѣ бо испотрошишесе сіа,
 ни ш шбществіи іако да сохранию честь и власть прѣ-
 шмшществъ вашихъ, іакоже и упованіе имѣемъ на бога
 швѣдети бѣдете на скорымъ что бѣдетъ.

Мы ѿ дѣши и ѿ срдца и ѿ всея дѣрности та-
щали смо ся и ревновали вса во благое произвѣсти,
власть же державних наших не пѣмъ что творитъ.
Богъ всѣхъ благихъ да наклонитъ дѣхомъ своимъ све-
тимъ въ цесареваго величества срдце и приклонитъ
ка милосрдію на нашъ убоги варшѣ, ишъ точію на іа-
коже досле такъ и на бѣдѣща прѣме бѣдите непок-
лебими на своей ка немѣ вѣрности, празн же нашъ
не успѣти бѣдѣти на насъ ни на чесомъ, богъ бо вѣсѣ
обращаеи срдца и утробы царскія ка благосердію,
аще и прискорбни есми на различныхъ напаестехъ грѣд-
ради и невѣжества нашего, іакъ да искѣшеніе вѣре
нашей чистейше злата блещеиася іавится ходящю во
пѣсти господнихъ, много бо слово зде надлежитъ, и баче
босписи прекращеніи времеи, на первое во кратце
похиждаѣ преддожително извѣстити; еше же тогда из-
бечѣ намъ есшимъ и до ннѣ многіа скорби, печали
и болѣзни претрпехъ единою за удѣжаніе только та-
мошнне, дрѣго новсегда слышаши различнаи напаестіа
поведаѣ ѿ напаествѣющихъ намъ, третіе же изливше,
іакъ васа сіа ѿ неразѣмнихъ пренебрегающа се, еше
же и поношенія намъ творящіи и прудержающіи и уни-
чижающіи насъ, и униѣта насъ творящіи и гласеиіи, еже
наипаче приумножяло естъ намъ болѣзни сію, и сейше
и до днесь страждаѣ, а паче и зде намъ пришедшии,
еше пѣкои мавствѣють во скраяхъ, и семѣ не желамъ
и печалити васъ на последи, но вса сладце претрпе-
вающіи клеиѣся днесь предъ господомъ богомъ сотвор-
шимъ срдца, и тайнамъ чловекииъ іаве свидѣающаго
и предъ всеми вами вѣликии и малии мѣжескаго
пола и жевекаго, іакъ аще прѣстѣннихъ или удалихъ се
ѿ догматъ светіе матере наше восточніа саборіа, апо-
столекіа Іеросалимскіе цркве да бѣдѣ проклятъ, но со-
хранихъ чисте іакже можахъ, іакъ чловекииъ грѣшнихъ.
Аще и ииимъ ибразомъ что сагрѣшихъ на себѣ, іакже
прочіи чловекии согрѣшають, никтоже бо безъ грѣхъ
токмо единый богъ, ишъ невѣстнихъ ѿ догматъ светіа
восточніа цркве, и семѣ молю бога ради неблагоче-
нствѣти и несогрѣшайте, ѿ бога бо питани и изѣваніи
хочете быти, иже поминаете такоуа и мене. ѿ насъ
же недостойнихъ (аще и недостойнше намъ ѿ васъ тр-
пети) имѣю прощени іакже невѣдѣщихъ на сіа вѣхъ
на бѣдѣщихъ.

По сіи́хъ же пакѣхъ зде намѣ сѣдшимъ, видѣ сѣ я́вѣхъ
ѿ воинствѣннѣхъ говори́ли, ꙗ́ко насѣ ради триѣтъ и́и-
ѣи́шпни кварти́ръ и мы имъ при двѣрѣхъ того́ изхо́дѣхъ
ѿво́дѣхъ, ѿ безсѣміа при́лагаю́щи страсти ка́кѣ страсти
и болѣзніи на болѣзнемъ, да имъ не ваменѣтъ госно́ди
ва грѣхѣхъ, не ѣдѣтъ бо что́ глаголю́тъ, азѣ же па́кѣ
болѣзнію́ тѣхъ и са́гаю́ся. Кто́ бы азѣ́ былѣ́
тако́ва и поми́шлю, ко́лми́ же́ да сѣтворю́, е́гда азѣ́ па́кѣ
сти́ръ сѣи́ пожира́ей васѣ́, по не́ вѣ́мъ ѿ́ семѣ́. Аще́
во́ власти́ мое́й бы́ди бы́ша сѣ́я, уде́ржа́хъ бы́ и́ дѣ́лѣхъ сѣ́и

и положили, и ш семи имѣю прощениі таковыя, вѣкъ и ва бѣдѣщихъ, и да неважноменется блаженъ предъ богомъ.

А паки и за издатіа регламенти цноа ш женитва шіа и благочинниа христіанскомъ, мнози глаголюще и зкорасте насъ, мненіе противно законно быти оающихся на своемъ шбичалхъ. Испитайте писаніе сѣсть мнози разсѣмевающіи, аще возмозжете что ети противно догматовъ и светей восточней церкви исправите, аще ли же ни, тѣс съдържавайте; не же ва поношающимъ бывати ѿ нинихъ по честнымъ православнымъ, ѿ внешнихъ бо уповаю ничто тамо ете, по всѣхъ наше старое по законъ христіанъ и шбичаю благочинномъ, и не ѿ себѣ что изхъ, но по уставъ светые цркви.

Аще я самъ ва сінхъ потрѣдхся снзволеніемъ бо ди бысть всѣхъ братіи Архіерешъ прилзчихъ при аще и не пси за удаленіе мѣсть, мненіеже, невѣпререкаеть снмъ іакоже и предрѣхъ шбичан или шбичан благи, а снче есть и по всей вселеней шбидеже любо есть благочестивы наши еднвоѣрни, ва насъ ва многихъ гоненіи и преселеніи, перашбичан привндоша ѿ малаго вѣмни, ш всѣмъ едлагаю благомъ разсѣжденію вашему шншемъ. А что есть за васпомяніе цесарскаго величеловелѣваетъ намъ церковь ш державнихъ молиа наипаче того ради, іакш да умилогнвити богъ, е его ва ниніашнихъ нѣжнихъ вѣмнхъ ш народе шненихъ нашихъ.

Такоже же и за ради школы ш пейже много не приложихомъ, донелиже прибрѣтохомъ учніи по малъ начахомъ и исправлятися ва іазице ш славенскомъ, іако признати намъ чрезъ таковое е силъ чтомихъ ѿ насъ словѣсъ божіихъ и церкхъ учителей. И не малое изживеніе сотворихомъ, деть на славъ божію и похвалъ вашъ ва роди роесннимъ намъ всемъ неучителнымъ, да непоноша ѿ нинихъ и да исправимся чрезъ ученіе пѣти дню. Видите сами іако безъ усенія, многими іапорабощеніи всеми, по глаголаномъ: мѣдри шбѣтѣ неспѣсннми, начеже ученіе свѣтлость дѣши и вазмагаеть ва крѣпости всегда. Нѣпнже укони порѣгашеся ш снхъ, убойтесе таковыи бога, да гда прогневається господь, и погибнете ѿ пѣти днаго, и бѣдѣте савршеной поправки и шбладаннн іазики, іакоже я есте всѣхъ заненавистъ и не бленіе господніаго ученія.

Темже завѣщаваю и молю бога ради, како наика моего, егоже богъ чрезъ васъ шблнхъ избеи цесарско величество подтвердить, такоже же ш священни чинъ и мирски, подражателіе мне ва бѣдите, и тогш ради наипаче потащитесь шбѣти. Последнже сладчайше сіе бѣдетъ наче меда

и саба, и повеселитися бѣдете и дѣшевне и тѣлесне, много неразсѣмѣвающимъ и завиденнымъ надлежитъ слово, рениющимъ же и благоразсѣмевающимъ ни сего, во сокровищи бо сердца ихъ разсѣмъ.

Равно же тако и за греческю шеола, сюже ми ѿ неколикихъ лѣтъ велико мощно предсавѣдннн были здѣ ва белградѣ, изъ коей аще не филозофское ученіе постигли, то церковное еже наипаче намъ подобаетъ имати и изжествѣеть велико и самимъ іазикомъ нашимъ, понеже не точію ва ученіи всакомъ потребали намъ есть православнымъ іазику той, но издншше ва нашей светей церкви, како ва чтеніе такш и ва пѣтію и во всакихъ разсѣмннн церковныхъ.

Такоже и ш ученикахъ, ихже присавакшнихомъ в' карловцы нинѣ, на нашъ трошакъ да не пресечено бѣдѣть имъ воспоможеніе ва пици и шдѣланію, іакш да бы и ѿ нинхъ в' бѣдѣщей вѣмнѣ плшдь прибрели.

Еще же и порады Архіепископскія и митрополитскія резеденціи здѣ ва белградѣ, еже начахомъ здати, мнози по странъ реша, что іако трѣждаемъ неими доводства ко савршенію, и что таковыи зданія. Азъ не себѣ ради начахъ сего, ни шпцѣ помншлая ползѣ, и за утвержденіе ва родъ но насъ, понеже прѣславшцей и началнейшей мѣсто есть земля и штечества нашего, да всегда шстанетъ темель и знаменіе народа нашего, и да ва послѣдней реди, конечно непорѣбнми мѣста, и бѣдеми іакоже изгребн скитающесе по потокахъ. и се намѣреніе мое, и никтоже ми что дастъ ва помощь до селе, но еже притежаемъ на здѣшней стране ва сервіи, то тамо полагаемъ и свое подшніе ва шснованіе тогш; ѿ дрѣгіеже присадинившейсе ни единаго ненеза невазехомъ во зданіе. Да не помнштъ кто ш таковыхъ, а и просказатися бѣдѣть ва приставническомъ реестрѣ двора нашего карловачкаго, ничтоже тамо умалили есми, но еще вѣще пришмножили, іакоже показатися бѣдѣть; и благочестіе ваше помншлнше на то, и вы потащитесь поревновати са усердіемъ къ савршенію привести по малъ како шпределенно есть, или како возмозжно бѣдетъ и шпце благоразсѣдите. Аще ли же паки за неблагополезно шбрѣдете и разсѣдите ей, посрамленнн бѣдѣмъ вси, и ни вачтоже предѣснѣемъ. сажителствашюци намъ на то и вазирають и шждають и радостию еше изжидившейсе положить (іакоже и ниніа аще быхомъ васхотели), но не дай господи да би трѣди мое самъ ваничтожилъ.

Паки и ннпая прибрѣтенія, іаже ва жизни нашей во всѣхъ вѣщехъ прибрѣтохомъ, показатися бѣдѣть ва тастаменти, ш пейже всехъ васъ заклнннн богами вышнимъ да нештверзетъ (аще мощно и за благо свнмъ шбрѣщется) до перваго шнпцаго собранія, и нинѣ быхомъ были ради, посавокшненіе неколико призвати, да и устно ш всехъ сінхъ предреченныхъ и послѣдшющихъ разглаголаніе имѣемъ, но вѣсте пре-

онни, сего ради на листе сачиненомъ завета сие, и последнее посещение сотворихомъ. іако да по исходе моемъ, прочтется предъ всеми ка погребенію моемъ пришедшимъ (такоже и на привѣтъ бѣдѣмъ шире вродившимъ конгрессе или собраніи), и понеже іакоже прѣдписаномъ, іако болязнь мне прѣмножила, и избитечествовать на горшея, и часто полежаючи на шдрѣ постели моея, бояся да не како внезапно смерть нападетъ на ме, и бѣдѣ непровещаваей, не вѣмъ что носить дѣль чтоли поць, всегда намъ готовимъ быти во вѣмъ подобаетъ, како предъ богомъ іавитися непостыднѣ, тако и предъ всеми вами, наипаче же ш сихъ хотяхъ разговоритися, до егда богъ пойметъ мя ѿ овога свѣта.

Вѣсте како пособити, того ради, іако да бы со совѣтомъ ширнихъ, Администратора наредили, како душа моя ѿ тѣла разлучится, да той бѣдетъ всемъ хранитель и надзиратель, шбаче егда невозможно бы тако, мы сами нареждаемо предъ пришедшими нинѣ зде ниже подписанными свѣдѣтели, назнаменемъ и имъ ишемъ боголюбивѣйшаго Господина Епископа Темисварскаго киръ Николая Дмитріевича, ш немъ же и молюся бога ради да познаете его и примите, и вса кмъ да бѣдѣтъ вавѣрена управлять, дондеже бѣдетъ первое ширцинародное сабраніе, и тогда егоже господь богъ пронаберетъ, дѣломъ своимъ светлымъ, чрезъ весь ширцинародъ дѣховнихъ и мирскихъ, и милостивѣйше подтвердить его цесарское величество, и томъ паки онъ велъ цеза да предасть, како вѣщи, тако и строенія, до никто бо ш сему вознегодствѣть, зане еще небыся имѣновалъ, и прѣснабдетъ сичеви Администраторъ, мощно быти что бы коя распра была помѣждѣ братнѣ, и тако бы сами себѣ могли кою пакость и парсѣбѣ панести. *Мое разсѣженіе прѣдметаю за доброе намереніе, благочестіамъ же вашимъ паки шставляю на разсѣженіе, аще не сего егоже нарекохъ, ви наредите егоже хощите, тоцѣю того часа по исходѣ моемъ да знаменѣтся, и готовъ бѣдетъ, азъ же ш прѣдреченомъ разсѣждаю.*

О подѣши же моемъ бога ради молю, и прѣпорѣчаю по бозѣ, аще что по смърти моей обречется, велико мощно да исправите по нареженію моемъ, да помните трѣди и болязнь мое, іаже подихъ, и такъ да милосердѣете, іако да и вѣмъ вамъ богъ милостивъ бѣдетъ много во данѣ шнѣ правѣднѣ.

Причеже, аще комъ что согрѣшихъ словомъ, дѣломъ и помышленіемъ, или на кога прогневахся, праведне и неправедне, ва жестокости или тихости, или кого наказавъ жезломъ или прещеніемъ, іако старейши неможаше бо ино бити, или любо в' чемъ кого прогневахъ и шкорбихъ, или брата Архiereа, Архімандрита, Ігсмена ли или Іеромонаха, діакона или старца, прѣзвитера ли или протопрѣзвитера, воинственаго ли или ѿ мирскихъ коего Господара, ѿ великаго до ма-

шаго, мѣжескаго пола или женскаго, бога ради молю всехъ имѣйте мя прощена въ сѣи и въ бѣдѣши вѣкъ. Не тоцѣю усти рекше богъ да га проститъ, но ѿ всего сердца нашего. И помолитесь ш мнѣ господь богъ и прѣсветой его бого-матери, іако да и вѣмъ милостивъ богъ опроститъ и очиститъ согрѣшенія ваша, іако пѣтъ человекъ иже живе и ве согрѣши единъ ка дрѣгомъ, а наипаче по прѣдреченомъ старжи кождомъ (понеже старшемъ подобаетъ и добръ и жестокъ да покажется, и да вводится страхъ божій). А еже аще кто мне согрѣши, либо ва словѣ, либо ва дѣлѣ, либо на роптаніи и неблагодареніи, либо в' чемъ, или священни или мирски, либо коего чина, мѣжеска пола и женска, ѿ вѣмъ сихъ имамъ свободни и прощени ва сѣи и ва бѣдѣши вѣкъ и послѣдній мой аще и недостойное Архiereйское благословеніе своимъ шире оставляю и подаю миръ вѣмъ, и целѣю послѣднимъ целованіемъ и прѣварѣчаюся на святіе ваше молитви, да не забѣдетъ ми во вѣгдашнихъ воспоминаніи своихъ, іако да и васъ незабѣдетъ Господь Богъ во пребогати милости своей, и дарѣтъ вамъ царствіе небесное, егоже и за да полѣчу за молитавъ вашихъ. Аминь.

М. п.

Михей Петровичъ.

Еще же паки и са сами моими свое устынными словеси заключаю, аще бы кто вознегодовалъ или противникъ былъ сему моемъ последнемъ изреченію, и несохранилъ и единіе ѿ сихъ послѣднихъ заповѣдей и нареженія моего, таковымъ неоставляю молитвѣ и благословенію, но клятвѣ и штрашенію и ш сему пѣде да ѿ Бога казнимъ бѣдетъ, и ни во единомъ благихъ прѣдсѣтѣтъ, но ва всехъ дни жизни своей въ казни ѿ Бога да пребѣдетъ, а ва бѣдѣмъ вѣмъ, ш депъ онъ еднѣ, предъ творцемъ нашимъ Богомъ да представѣтъ едѣ ш сихъ воспріяти.

Данъ ва кафедре нашей Архiereпископской и митрополитской Бѣлградѣ, месеца Ісїа 26. 1730.

Следую потписи сведока на testamentу.

У место Секуде *Витковѣа*, ставѣено је погреша у „Беседи“ „Вилиповичъ.“

LXVII.

Возвышенный Совѣтъ дворскіи войнички
Іаснѣйшій Принципе.

Возвышенѣйшій и прѣсвѣтѣйши Господине
Господине мнѣ Милостивѣйши.

Божіимъ изволеніемъ и всемогущимъ его уреденіемъ шложено естъ всякомъ человекъ единъ кратъ умрети. того ради понеже ничто неимать на сему свѣтѣ землею постоянно но непостояности непремѣнѣнѣ естъ человекѣска стварь подложена, мнѣ же та кожде у шивѣннемъ состоянїю. Ідѣ великіа ради тѣла слабости широ мислимъ ѿ живота прѣселитисѣ. Чтѣ

тый узоръ мы дають: да всьмъ моимъ мнѣ усерд-
патрономъ и пріателемъ особито же возвышеномъ
дворскомъ войничкомъ какоти милостивной ин-
и, докдѣ цѣла память мѣдрости и въ самомъ
ианіе милостию Божіею при мнѣ вѣсть какоти ѿ
а имѣвши преселитися всякою дѣжною покор-
послѣднѣ крѣть опроститися. такожде мене и
ори мои съ честѣйшимъ клеромъ, и общимъ
омъ въ далшю грацію и милость понизнейше
рѣшити. С' коимъ и воля и желаніе мое последнее
вышшимъ захтеванію моего издыханіемъ да бы
дѣчило, такожде реченнаго народа нашего пре-
іе да бы се на далше помогло. За то вазнаменіе
иента предправеднымъ божіимъ сѣдомъ исповѣ-
и познаемъ да нисамъ никогда тако живиль, еже
іе чрезъ что кваръ сотвориль, но ниже по смерти
амъ да бы мене ради или моего добра нѣко-
ишь былъ, ни когда что вѣсь имѣлъ за мое соб-
и, не држахъ но съ пріатели разделивши ужн-
и еще что годъ имѣть сѣстаніе и добра, добра
движимаго и недвижимаго то толико колико по-
иѣ потреба и долговъ нѣкоихъ число находите-
и.

Думишся и слышало се да азъ такъ много имѣю
и, обаче ясно можеть изчислѣти колико вѣсь
и имаю, у банѣтъ колико вѣсь ѿ всякаго кнеза
иа прѣимиль, самая сѣлицитація ового чрезъ би-
дати имѣшаго, много на вынѣ сѣмѣ до нынѣ
и изишло видѣти, ничтоже менше аще бы богъ
мой животь продолжилъ і выше би се ѿ Автѣт-
го Г. Г. нашего Императора и Автѣтѣйшаго
вадалъ. Доходакъ пакъ земный доминѣма Дал-
и бремя 1300 мар. кое ми всякъ годишъ ѿ до-
и ового платити требать, неизносѣть по ради
анія реченнаго бремени ѿ моего вѣсть ми тре-
дати. За доходакъ внархѣи моеѣ горнаго и дол-
рема еще ничто сказати не могѣ. ѿ доходка пакъ
ише реченнѣ вѣсть кралевны сервіи полакъ что
до года на зиданіе резиденціи моеѣ бѣлград-
сѣмъ уредиль, то ніе толико да бы се и за пѣть
година она резиденція совершити могла. А ако
и савершѣи ового зданія, исте неке новце на-
ни матеріалъ на ѿ фортификаціи бѣлградскія
дѣсятѣя еще не сѣтъ исплаћена. ѿ онѣдѣ же
ясно познати кодико своимъ временемъ остати
и, хочеть быти сѣстанціи моеѣ сѣмамъ, а ка-
и подѣише, да крѣпостию привелегіяхъ, по конхъ
иціяхъ на Архіепископатъ падишти обычай имать
ѿкцесоровъ моимъ оставити могъ. Речетли нѣкто
ѿ строителъ быхъ, аще бы, како многожди ре-
же, божіи доброта мнѣ далѣе животь подаро-
искими тѣщаніемъ и трѣдомъ вся въ добрый и
иный редъ быхъ привель, и како до нынѣ тако

и въ напредъ ничто за мою ползѣ не быхъ дѣлаалъ. А
сѣа что извѣстѣю самаго бога свидѣтельствомъ потвер-
ждено быти хочѣ. Коего ради понизнейше молити хо-
ищемъ, да бы се незабравило тѣщаніе уредити захте-
ваніе. Но како се знаеть да мала вѣсть была свято-
почившаго Г. предцесора моего Викентія Поповича
сѣстанціи, кою и такимъ начиномъ како ми вѣсть пре-
дата цѣла вѣсь оставиль: за то за пѣть рани христовыхъ
молимъ да бы се и' напредакъ добро Архіепископско
и Епископско пописало, ниже да бы се чтолибѣ про-
тивъ привилегіяхъ и одавно потвержденный обычай
(како вѣсть започето) чинило.

Сѣа вся како бы захтеваніе мое было прострапо-
съ вѣсьмъ циркѣмѣнціями извѣстити, тако на Автѣ-
стный дворъ временемъ своимъ понизною побожностію
доходити не оставиль быхъ, полною надеждою и упо-
ваніемъ великимъ исполненъ, да бы среѣнный конѣцъ
добила. Ради того повторемъ то исто что честѣйшемъ
клеръ и общимъ славномъ народъ редъ сѣречь церков-
номъ, милитарскомъ и камералскомъ наддежить по на-
чинѣ привилегіяхъ на три особити Істрѣментовъ однимъ
Ілирическимъ іазыкомъ начинени заповѣдати и реко-
мендирати вѣтъ хотѣлъ, за то по ихъ понизное пред-
ставленіе, кадъ бысе код высокихъ Інстанціяхъ возвы-
шеныхъ генералатовъ и обычни гѣберніи приказали,
держати, помагати, и шъ всехъ патроновъ и пріятель
моихъ унапредати понизно молимъ и желаемъ. Послѣ
того понеже ѿ житія сего на дрѣсое ѿити, и земное
съ небеснымъ променити, хочемъ да бы се и' вдовѣстѣ-
ющемъ и ѿ мене оставленъ быти имѣщемъ Архіепис-
копатъ провидимъ, прѣшесвященнаго Г. Николаа Ди-
митріевича закона нашего Епископа темишварскаго
коего за унапредати сѣлжѣс божію, и сѣлжѣс его це-
сарскаго величества, и общего народа нашего ползѣ
изипѣйшаго находиль за кѣратора и Администратора
реченнаго Архіепископата до времена бѣдѣщаго кон-
греса нашего націоналскаго, и избрати имѣщаго сѣк-
цесора моего избирамъ и извѣстѣемъ ѿгѣ за такового
именовати и конфирмирати высокомъ совѣтъ войнич-
комъ дворскомъ понизнейше рекомендирати и испо-
сти вашей с' честѣйшимъ клеромъ и шѣщимъ наро-
домъ нашимъ съ вѣсьмъ и великимъ особито у грацію
протекцію и обранѣ Ісениирѣсемъ кои въ прочемъ когда
послѣднѣ братъ валединѣрѣсемъ богъ все могѣщемъ іа-
сность нашѣ препорѣчѣющи дѣго и среѣно на земли
онѣй живеніе желѣющи умираемъ.

LVIII.

Іаспейши Принципи Г. Г. Милостивейши.

Ако по недавно свршенимъ нашимъ конгресомъ
націоналскимъ, іакъ вѣсамъ себе предложно у бѣтъ
ради предати его цесарскомъ величанствѣ с' понизней-

шимъ колѣно поклоуеніемъ на конгрессѣ начините меморіалѣ горѣ идити и са томъ приликомъ по першоне моеѣ іасности вашѣ по дѣжности и верности моеѣ венерирати нищо манѣї понеже сада улечити немогущѣ и коначнѣ имаемъ болѣсть въ предложеніи такового цѣставити семѣ симъ зато послѣднѣ побожность мою понизнейшими швами рѣдн изговорити и савршити всамъ хотѣш. и понеже іасно вѣтъ ваша цѣсобиѣ народа нашего Лирицкаго расцианскаго патронъ протекторъ и бравитель а цѣсобиѣ пакъ мой нецѣтребнейшего своего сдѣлѣи вѣтъ бишъ найвишѣ понизнейшѣ за свѣ и свакѣ цѣсобиѣ мене проуказатѣ граціѣ и милости да противность кою са умоу и паметію постигнѣти можемъ, чинимъ захвалность что понеже на шкѣ свѣтѣ цѣдѣлѣжити више мене ради гредѣщего іоушъ шххода из живота неѣе бити можно богъ свѣмогъши да то свѣ щедро цѣдѣлати и да подрѣжи и поживи іасность вашѣ на многа лѣта на крѣстанства целогъ ползѣ, и народа нашего свѣгда вернаго утешеніѣ. Кои народъ какшъ урожденѣ іасности вашей грацію и милость какоти патрона вечито почитованейшаго понизнейше рекомендуѣи да се достоин іасность ваша и у напредакѣ техже протегирати и цѣ свихъ досаждающихъ и прегоштелѣвъ бранити понеже доста добре знато хоѣѣ іасности вашей бити на новѣ палазкѣ са пролетимъ великеѣ крѣи народъ овай Австрѣнѣмъ домѣ естеранхскомѣ учинишъ сдѣлѣбѣ кою и сада нѣе са маншимъ усрдіѣмъ проуказати свѣгда вѣтъ готовѣ. что се мою цѣставити имающѣ малѣ сѣбѣстанцѣ дотичѣ, всамъ меморіалѣ по начинѣ тестаментѣ на високи савѣтъ войнички дворски чрезѣ Іаснейшего принца Кѣрѣла Алѣксѣндра послаѣ, кою понизнейшѣ шцѣщѣнцію и послѣднѣ волю и желаніѣ мое іасности вашей покорнейше рекомендуѣмъ и за помаганіѣ моленіѣ моего понизнейше просимъ.

После того понеже из живота и вого надрѣги шдти и земелю съ небеснымъ променити хоѣмъ, да се вдовствующемъ и шдъ мене шставити имѣщемъ Архіепископѣмъ провидимъ Преѣсвещеннаго Г. Николая Димитріевича Епископа закова нашего темшварскаго коего за унапредати сѣлжбѣ божію, и сѣлжбѣ его царскаго величества и целога народа нашего подѣл найвреднейшаго находим за кбратора и Администратора реченога Архіепископа до времена бѣдѣщаго конгреса нашего националскаго и избрати имѣющаго сѣлксесора моего пзбираем и известсѣмъ и его за такового именовати и конфирати високомъ саветѣ войничкомъ дворскомъ понизлейше рекомандиратаго и іасности вашей са пощеннымъ клиромъ целымъ народомъ нашимъ са слыми и свакимъ шособито у грацію протекцію и шбранѣ инсинирсѣмъ коимъ по прочемъ кадъ последи пѣтъ сада вaledицирсѣмъ борѣ всеморѣшемъ іасность вашу препорѣчюши и дѣло и среѣно на земли швей живеніе желаюши умираемъ. Іасности ваше —

LIX.

и присежной должности.

Прешвщениѣйшаго Г. Г. Архієпископа и
полита сѣзжителейъ шбщих и кажды особѣ и
паче всего его прешвщениѣйшемъ Г. Николаю
Димитріевичу Епископу темишварскому и Админи
стратору Архієпископскому вѣрныя и честныя в дѣ
люди и сѣзги быти, ползе и благополѣчїе его ве
шбразомъ и по всей возможности искать и спосѣ
ствовать убитокъ, вредъ и шпасность ѣвращаетъ и
говремено ш томъ шбвляти како сіе честнымъ дѣ
и сѣзжителемъ его Архінастирства пристойно и
належить: и они в тим предъ богомъ и его Ар
стирствомъ собственною совѣстію и предъ всемъ
стнымъ свѣтомъ ѣвѣть дати могѣтъ: еже радъ
и высокій и низши сѣзжитель: особливо накъ пист
такъ и словѣсно в томъ присягою шбвѣзатися им
сидевимъ образомъ: Мы ниже именовани обѣща
и клемемъ всемогѣщимъ богомъ, предъ свитымъ
евангеліемъ и честнымъ крестомъ что хоцдемъ и до
вѣгш прешвщениѣйшаго Г. Николаю Димитріевичу епи
темишварскому Администратору же блажено почин
прешвщениѣйшаго и преимѣществениѣйшаго
Мѣвсѣеа Петровича православнаго Архієпископа и
трополита бѣлградскаго и всего православнаго по
христіанскаго подъ властію пресветлаго римска
кралѣ, каоолическаго величества и его поменѣта
личества бывшаго совѣтника: вѣрнымъ и добро
послѣшнимъ сѣзжителемъ быти: и къ высокому еп
хінастира помянѣстому Администратору по крѣ
раздѣленію силъ и возможности предострегати и
ицѣти и ва томъ трѣда своего въ потребномъ сѣзж
щедити. и при томъ по крайнѣй мѣрѣ старатися
спѣшествовати все что къ егш прешвщениѣйшаго и
сѣзжѣ и ползе во всякихъ сѣзчаехъ касатися не
ущрбе же егш Архінастирства и интереса вредѣ
и токъ какъ скоро ш томъ увѣдаю, не токмо благо
мено шбвлять, но и всякими мѣрами ѣвраще
недопѣщати тщитися бѣдемъ. Когдаже къ сѣзж
ползе егш прѣшвщениѣйшаго какое тайное дѣло,
ако бы оно ни было тайно которое приказано
бѣдетъ тайно содержати и то содржати во савѣ
тайнѣ и никомѣ необъявляти комъ ш томъ вѣдатъ
надеждѣ и не бѣдетъ повѣлено шбвляти: и по
номъ и положеномъ на мѣ чинѣ какъ по шпредѣ
и ѣв времени до времени его прешвщениѣйшаго или
шпредѣлаемыхъ Инстрѣкціамъ и регламентамъ и у
надежащимъ образомъ по совѣсти нашей испра
и ради своей користи свойства дрѣзбы ни ш
противно должной своей и присяги непостѣна
такимъ образомъ себѣ вѣсть и постѣнати какъ до
и вѣрномъ егш прешвщениѣйшаго сѣзжителю благо
стойно вѣсть и надеждѣ, и каки мы предъ бо

въ вѣгъ страшнымъ въ томъ всегда ѿвѣтъ дати
кавъ сѣи ми господи богъ дѣшевно и тѣлесно
множить въ заключеніи сей нашей клетви. цѣлаю
и крестъ спасителя моего. Аминь.

Живан Црногорац	М. п. Гавриль Юрасиъ
отопол карловачки	ищце народни пономонци
Петръ Неадовичъ	адвокатъ и секретарь
гмарх	М. п. Михо Теофиловичъ
Андрей Атанасіевичъ	провизоръ
иеродіаконъ	М. п. Іулиѣ Стоянчиъ
Игавъ Михайловичъ	иеродіаконъ
гмархъ	М. п. Софроніе Димитріевичъ
и. Симеиъ Милосав-	М. п. Андрей Іуахимовичъ
евичъ	иеродіаконъ
и. понь Ошванъ	† Стефанъ Владаръ писарь
и. Паросиъ Павловичъ	Архіепископскій
и. меріа архіепископскій	Стефанъ Радивевичъ

LX.

Заклетва митрополита Мојсија Петровића.

Въ имя бога свех моршера ѿца и сина и све-
го дѣха іа Моисей заклинаемсе предъ светимъ и еди-
нѣ тронцемъ с знаменю чѣстнаго крѣста и блаженнейшо
ю Маріе богородице, светихъ апостолъ пророкъ и мѣ-
никъ и просветитель нашихъ Симеона и Сави и Ар-
хана и исташихъ свихъ светихъ изъ све дѣше и изъ све
мети і изъ све моги мое хоѣс славнейшемъ мѣшнемъ
оръ римскаго самодержца и кралю мацарске земле
сподниъ господиъ нашемъ милостивейшемъ и прѣ-
столомъ дворъ сажити верно и вась нарудъ с моею
архи на иетъ верность счисти и ваздвигати. Сврхъ
на и молити бѣдемъ с све дни живота моего за це-
рско величество ако би наки іа діаволскимъ пре-
ршемъ преварешъ, що гшдъ що сѣпротивъ шве мое счи-
ише присега било би счинно, какоти шно що би
мѣшнейшемъ цес. вел. плати еговомъ дворъ с найма-
емъ сѣпротивно било. шнда хоѣс бити приклетъ и
ека света троица мене кацигѣ и на прахъ строши,
ети прѣсветаи богородица или кои светацъ на данъ
да с помоѣ бѣде поради спасенія него с шганъ вечни
и бѣдетъ све молитве мое кое самъ счиникъ, да сѣ гре-
оте и да све клетве и проклетство сврхъ мене па-
ити бѣдетъ, како ти вода на тело мое пада.

(Не стоји којомъ је приликомъ Мојсије положио
иу заклетву.)

У „Беседи“ за 1869. годину на страни 156. на-
идава је заклетва митрополита Исаје Баковића, а
на страни 223. заклетва Софроніја Подгоричанина
митрополита.

Ова Мојсијева заклетва овде се први путъ пе-
та.).

LXI.

Заклетва митрополита Вићентија Поповића на
дољни Срем.

Азъ Викентіе Поповичъ Архіепископъ и митропо-
литъ сръбски восточне цркве закона грчаскаго закли-
наюсе богомъ живимъ иже ва троици славимъ и прѣ-
чистимъ девицъ маріемъ и всеми светими божіими и
светимъ евангелиемъ како хотещъ Прѣбавителнейшемъ
римскомъ цесаръ и закономъ кралю, господиъ госпо-
динъ Каролашъ шестомъ и егоиъ іасвейшемъ дворъ ас-
трискомъ ва ходещо ми више вѣспоменѣшъ на ново
добитъ странъ долнѣга Срема части моею митропо-
литскіе припадающюю котори изъ нова прѣшнимъ моемъ
написанномъ и положенимъ іурамантѣ плати заклетви
мене подвезшю с прѣшю верность и повинность тако
какоти кралю законному и автѣтнейшемъ дворъ ас-
трискомъ ва верности и повинности бити живети и
шестати држимсе. тако ме ва троици единый богъ по-
могашъ и пресветаа дева маріа и вси свети и светое
евангелие.

месеца септемвриа 8. данъ с Карловци 1719.

Господиъ шбршерь варадински

Плюцъ мајѣуръ

и армицаръ

и сви свещеници и кметови долнѣга Срема.

LXII.

Кшитракъ плати сачинѣише.

Междъ что прилѣчило се по несрѣшъ сѣбство с
селъ бѣлчи 1724. месеца Фервариа 1. и ѿ сѣбстве
стране и ѿ сѣбниаго и са прочимъ нѣхнимъ кметови
и кнезѣмъ.

Како ми страва сѣбниаго Іанка прѣо мати Мара
и братъ мѣ Мирко и дрѣги Станое и жена Стойка са
двома мѣшкими деце Стойкомъ и Маркомъ погидѣмо
се и самирѣмо са сѣботомъ коіе сѣишъ нашего Іанка
и сѣ шеговимъ шцемъ Николѣмъ и са три шегова брата
Нидѣмъ Живкомъ и Мишкомъ и матерѣмъ ихъ і иста-
лими нѣхнимъ домашнимъ. Предъ црковною нашею ви-
сокою Першоною и милостивейшемъ правителю мѣло-
стивейшаго сѣда црковнаго и не сѣда по должности
и милости црковной. и по дѣховномъ разсѣженію пе-
нитенциѣ плати канонъ. всешесвещеннымъ господиномъ
Архіепископомъ и Митрополитомъ нашимъ Архипастиромъ
господиномъ Моисеимъ Петровичемъ на шви начинъ. како
се предънаписѣ и штерждѣ

1. Да никоже ні единый ѿ наше стране то естъ
сѣбниаго Іанка никакова сѣда плати крви его изкати
и тражити плати что за то наметозлибствовать или
подирати ни ѿ предреченнаго сѣботе коіе сѣбно по
несрѣшъ Іанка нашего ни пакъ ѿ ѿда его или матере
и братіе никакоемъ сѣдѣ бѣдѣши погодили се швако
жеѣс собѣмъ по шикѣ.

2. Докле жена Іанкова непосагне за дрѣгога мѣжа да се има садржавати с потреби ивною и що бѣде шексдиш.

3. Такоѣрь шво двое дѣце штавише едно ѿ сѣдамы година дрѣго ѿ три да има шбдржати и крмити с потреби. шбое дѣце докле им лета не бѣде и шдело и греіаніе давати и скрб ш потреби носити.

Како и ми кнѣзь Николче и дрѣги кметови на шваковой погудби прилѣчившише и самиренію томѣ не само задоволи есмо, него томе еще и приштетишемо. Сего ради и сачинише швака 2 писма еднака и один дрѣгим дадѣсмо болаго штверженія ради.

Дато с бѣлградѣ 1724. Фервара 10.

Моисей Петровичъ
Николче Кнѣз из бѣлче
Іуван Чанкиѣ
Пантелие Калотіовиѣ
Никола Миловановиѣ
Живанъ Ішвановиѣ
Даміанъ Ішваровиѣ
Трифисъ Ечиѣ.

LXIII.

Уговор за Комендин шустару.

Како (титѣла) негово Прешвещенство господишъ Моисей Петровичъ германскаго закона архивнискоу и Митрополитъ с краевини Сербии и темишварскаго баната, како и римскаго цесарскаго величанства саветникѣ, кодъ овдашние камераль инспекцие молене шчиниш да би мѣсо с ново придобито Сремѣ, и попесто с шбрѣчкомѣ диктриктѣ шѣстара Комендинъ за вишѣ потребѣ на два лета дрѣго шсталасе подъ власть: подъ арендѣ; и подъ истинѣ по последней коншкрипции шва шѣстара Комендинъ нашла се и держи с дрѣжинѣ далеко еданъ сахатъ и с ширинѣ три фертала сахата держи и до 1200 ютара с себо держи шраше земље тако и есте говорене ѿ више речене коншкрипцие позаради под аренду тога селища болше, и за файдѣ датисе найвишѣ могла. Заради тога есте се на закѣтане господина Митрополита, то исто селище Комендинъ, на два лета ѿ дапаншега дна хесанисе, за плаѣш по недесетѣ форинти велим 50 фор. ѿ цесарске и кралевске шлавониске камераль инспекцие издаесе, и арендирѣсесе да много споменѣти г. Митрополитѣ, тѣ полѣ погодбе на два лета арендаціе колико, како с негѣ стѣни на селище, двадесетѣ и петѣ форинти, тако шма с варадинскомѣ провизоратѣ с касѣ дати се има, швѣ дрѣсѣ полѣ, али после истекши терминиа два лета сѣ готовимѣ исплатити се има:

шво исто селище держи себи с дрѣжинѣ какосе именовало, еданъ сахатъ, и с ширинѣ три фертала сахата, ѿ истока сѣлчаного, хатарѣ са земшномѣ, и са

селомѣ Бежаниномѣ додирасе, и делисе ѿ прѣе кочіаншке хѣмке ѿ Бежанине на любинковѣ хѣмкѣ, ѿ пладѣ лежи вербацѣ (врбак), и проѣш запада Добановицѣ, разделѣе то село ѿ селища Комендинѣ еданъ шковѣ камень, проѣш полѣ поѣи лежи Цервенка, и разделѣе крозь именѣсесе кочіаншка ханта: Заради вишега шрованія шве арендадискаго контракта, шсѣ два еднакѣ начинѣца и саставлена, и швакомѣ по една савершенѣ даласе, тако савершенѣ с шсекѣ месеца Юліа 12 днѣ 1723.

Тога римскаго цесарскаго и кралевскаго католичанскаго величанства саветникѣ провектѣшки, и камераль инспекцие, с кралевствѣ Шлавонии и ерцегѣскомѣ Сремѣ

М. п. Александер Ішванъ ѿ Каленикѣ

М. п. Николасъ Ігсенгъ контролорѣ.

LXIV.

Уговор за Футог.

Данасѣ долашнѣставленѣго дна и лѣта: Мѣлѣ (титѣла) господина митрополита ѿ бѣлграда: еданъ и дрѣга штрава швогѣ цесарскаго провианѣ швацѣ господара Францѣ Ішсѣш хаберѣлѣ, заради тога. споменѣтого господина Митрополита, на швомѣ шподарскимѣ податимѣ фѣторѣ ѿ того аредатисѣ, имаюши захире, еданъ шредни контрактѣ шчинѣ и една сѣма ѿ две хиляде и петѣ стотинѣ пожѣшскихѣ мерова, добро прочинѣного захире, проѣш тога ѿ еднѣго пожѣшскаго мерова хесанити 20 крайцара шовѣшено и ѿ стране тога цесарскаго хѣфѣ комерата и шфинишѣ амитѣ шбришѣ лѣйтмана апробирѣнѣго (шва са вошмѣ шнговомѣ) за то сѣ за тога вишега потвѣренія два еднака начинѣца писма саставѣна, и швакимѣ по штрава една за вишега шрованія швѣсчѣвалѣ шсѣ печатѣлно с фѣторѣ, 20. Іуліа 1723.

М. п. Моисей Петровичъ

Францѣ Ішсѣф Хаберѣлѣ.

Др. Ј. Х. Швикер, причајуши у именованѣмѣ своѣмѣ делу „Сјединѣше српскихѣ митрополија“, о народномѣ сабору, одржаномѣ 1722. у Варадинскомѣ шанцу (Новѣ Саду), рече: „Архијерискоу — митрополитѣ Мојсије Петровиѣ у овомѣ погледу (т. ј. да ѣе потвѣрѣн бити за коадјутора митрополиту Вићентију Поповиѣу) тако је извесно рачѣнао на победу, па у тој „савршеној нади“ најми он у близини „Петроварадинскогѣ рацкогѣ шанца“ добро Футогѣ с обеѣанѣмѣ, да жели исто да купи архијерискоу, чимѣ неговое намере буду узеле „невољан исход“ (стр. 132. српскогѣ шревода).

За овај свој навод позвао се у бѣлешки подѣ Швикер: „Упореди извѣштај барона Петраша, Осѣ

Октобра 1722. дворском ратном већу у ц. к. војној савѣти.

Из горњег пак уговора, види се, да је Мојсије тровић митрополит тек 20. Јуна 1723. склопио уговор за спахидук Футог. У поменутом Петрашевом извѣштају без сумње говори се о намери Мојсијевој да ме под аренду Футог.

LXV.

Села Кнежевца хатаръ.

Пѣтъ ѿ железника що иде на Кнежеваць ѿ вратичева дола, то разделяе жарковачки и кнежевачки хатаръ. Паки измеждѣ Миліаковца и Жаркова села ѿ велики брдишъ хатаръ. Паки измеждѣ Реница и Жаркова села хатаръ вода змаеваць, пак ѿ Железника и Жаркава села прва меѣа и грмъ у ливади у кишишъ шрепакъ. Паки кнежевачки хатаръ ѿ Рѣдмава села ѿ вратичева дола на локвѣ паки шнишъ на рекѣ, воденичишъ калѣгирскомѣ, паки миліаковачки хатаръ ѿ Ђшпріе.

Да се види, како су Немци за време своје владавине у Србији крстили поједина села, навешћу овде времени превод горњег описа кнежевачког хатара: Erstlicher wie sich die Granizer befinden wie und wo der Kneshevazer granitz begreift. Der Weg welcher von Shelesnik gehet auf Kneshevaz von fratizhevo bl, dieses oder der weg zertriirt Sharkovazer granitz, Ernach Kneshevazer granitz und Rutmaner dorff, in fratizhevo dorff gegen Lokva und biss Lokva, ersch alss forth nach Pach gegen obiger Kalugier alten bl blatz, ernach der Millakovar et Kneshevazer granitz von brugen auf dem Pach, nacher Pello Perdo kamen. Dieses ist der Kneshevazer Granitz, wie oben sth.*

Из овог се види, какве имају главобоље они наши савѣти, који по немачким изворима пишу владавини у Србији између 1718—1739.

LXVI.

Тестамент митрополита Вићентија Поповића.

Во име ѿца і сина и светаго дѣха. Светіе животачалніе троици ва трехъ иностасех познаваемъ инаго бога тварех видимих и невидимих сотвори: и того рождшю прѣсветсю дѣвѣ богородицѣ идицишъ нашѣ всех милостивсю: и всех светих богѣ иго угождших апостолишъ и мѣчениковъ и мѣченицъ пророковъ и светих ѿтецъ и матерей молитвениковъ и заступниковъ Наших. Заклинаю азъ Грешни и недостойни Христовъ рабъ Викентіе архієпископъ и митрополитъ славею Србски: сѣтти и мало врѣмени животьца моего достигши и прехождѣ ѿ вѣка сего по годѣ божію реченѣ прѣвозданномѣ: и тако шниши

ѿветъ Ми рождении есми дѣлжи испълнити: земліа есам и паки ва тѣюжде поидемъ. врѣмени моемѣ прѣкратившсе и к покаинимѣ конца недостигшишъ званіе мое скоро приспело естъ ѿвет дати ми ѿ всех дѣл моихъ: того ради колене прѣкланіаю и молю мою и светѣ братію архієреѣ, мое неисправленое недостатчствіе испълнити ми велико недостигохъ свѣршити въ животе моемъ; молю и заклиніаю іа ва више реченіяшъ светсю троицѣ и свех светихъ: да по моемъ исходе имеютъ сѣворити: какшъ зде ваображаемъ именемъ и числомъ мое подѣшиє и найпоследнейшии мой тастамепъ на боголюбазнейшю ва светемъ дѣсе братію нашѣ: прѣвее бившаго ієпископа Петоцрквевскаго кур Никанора Медентиєвича і на єпископа костайническаго кур Никанора Димитрієвича и на чѣстнейшаго протополѣ кур Живана, и на сѣжитєли наше протосингєла Василя і архідиакона Андрею и на синовца нашего Ѧомѣ Николича Аманєтъ божіи на вас чинимъ: и все мое подѣшиє оставлаемъ, ѿ мала до велика да ми исправите: ежє есамъ притежаишъ и чѣваишъ и текаишъ ѿ младости моеи и до сѣго времена: такожде и чтоє намъ прѣдато ѿ общи ствари соборне о поставленни нашемъ: и тєо би стаишъ сѣпротъ того да имамѣсє сѣдитисє предъ велицемернаго и праведнаго сѣдію сѣворитєля нашегъ бога и предъ прѣчистсю єго богуматєрь: и да емѣ бѣдетъ сѣпарница о мнє недостойнемъ своимъ рабомъ, какшъ зде по редѣ и на бога и на ваше дѣше уставляемъ.

Прѣвєє.

Знаю бѣди или чинимъ і убываемъ овѣ правѣ истинѣ предъ всехъ видцемъ богомъ, какоти првомъ прѣосвещенномѣ братѣ нашемѣ і наследникѣ по насъ хотєщомѣ бити: и прочимъ братіамъ нашимъ Преосвещеннимъ архієреємъ і чѣстнейшемъ ієрменємъ і проієрменємъ и всемъ свещенномѣ чинѣ и мирскомъ сасловію воинственнимъ начелникимъ и поместнымъ людємъ свимъ шнище овѣ сѣмѣ сказсю комѣ би надлежало питати и тражити, да више ница неиматє искати пити тражити ни зде ни на иномъ мєстє нико кога тѣрбовати о сємѣ: него колики зде: васписѣмо како напредъ слово изіавити бѣдетъ понеже би и више при насъ обрѣлосє, но естъ потрошена по бєчѣ и по дрѣги потрѣбни капіа по всехъ дни како то зна и богъ и люди нашъ подвигъ и трошакъ: како нисмо ни сами сєбє пощєдили ни паки именія поради православнаго народа нашегъ и православія, и православни мои хрістіани и наша светємъ дѣсе любазна чєда свещенна и мирска великшъ мого богѣ мнє помагающѣ и светомѣ дѣхѣ сѣдєйствующѣ православію послажнихъ и догматєхъ светіє вѣри саблюдахъ богъ вєстѣ и хрістіанє васъ обрєтохъ хрістіанє васъ штавляю: ктомѣ прѣварѣчаю васєхъ васъ на милость божію како прѣблага єго воли бѣдетъ сичє да устрєнтєсє.

Пр'вее щосмо послали прѣжде плененія тѣрсакаго у бѣдимъ два сандѣка, едина кожнѣ а дрѣги дрѣвнѣ зеленѣ и код кур Айте ново-пазарца у бѣдимской вароши всѣ на аманетѣ код неѣа поставлени.

У си два сандѣка сіе послали есмо пр'вее: (долази набрајање).

Дрѣгихъ никаковихъ ствари нема ни на единомъ местѣ на велико више писахом, и окром кое какви книга и покѣшнѣ сасѣда бакарни и калайни и шде у карловачкомъ домѣ і у далскомъ, ѿ коихъ имать тефтеръ апарте, у комѣ можете разѣмети по редѣ написанихъ.

И паки написесмо зде колико се новаца сад при нас шбрело после свега нашего тѣрса и подвига и народнаго трошка потребиаго да никтоже мислитъ ми неистинѣхъ написесмо зде сведетели бога приставлю і истинѣхъ сказаю да при нас вещь не шбретается ни зде ни на иномъ месте кроме сіе сѣме кое написесмо і есам разположио и на ишт'ве счинио: кѣда се что пристонть или наддежитъ датисе:

Првее господѣ богѣ и светымъ црквамъ то естъ монастыремъ за нашѣ грѣшнѣшю дѣшнѣ: на божественнѣе и священнѣе лутсргіе: еже не доспехомъ изыршити довавторевія: ѿ многоаго тѣрса и промишленія народнаго повседневноаго: дрѣго шпдемо нарѣдѣ на помощь и на сохраненіе благочестивіе ибры наше; грѣтіе малѣшю честнѣшю молимъ слѣжителемъ ва ишт'рнимъ і исправникомъ нашимъ, и сиротамъ приснимъ нашимъ, то естъ сѣма наша више поменѣста деветъ на десетъ хиіада фор. и петъ сотина фор.

И ѿ више писани деветъ на десетъ хиіада фор. и петъ сотина фор. прво чинимо ѿ те сѣме намъ подѣшнѣ і шпело и трапезе и милостиню како се пристонъ по хрїстіанскомъ нашемъ шбичаю илити законѣ светіе восточнѣе матере наше цркве 6270 мар. словомъ великимъ шесть хиіада две сотине седамьдесетъ мар. и ѿ сихъ 6270 мар. првее чинимо 2000 мар. за наше шпело когда преставленіе прилѣчитсе намъ ѿ тогожде и трапезъ чрезъ всегоднѣе трети деветинѣхъ двадесетинѣхъ четири десетинѣхъ шпелъ годинѣ годинѣхъ всехъ по редѣ: священникомъ коисе на опелѣ прилѣче по а (1) дѣкаты, діакономъ 2 мар., монахомъ и монахинѣмъ сиромѣхомъ и сиротамъ и немѣшчимъ 1 мар. и тогда колико вещь священники вазмогли бѣдетъ іевангеліа и фалтира читати данисе депш по шбичаю све ваплати і исправи.

Паки ѿ те више наше сѣме коесмо наредили за подѣжіе наше при коей цркви гробъ мнѣ прилѣчитсе ѿ 150 мар. да се сакове една лепѣа кадилница ѿ чиста срѣбра и да се наше име вапишетъ ва ней на вечни мой споменъ і аманетъ божіи поставляемъ.

Наше два свѣщника сребрна которѣсмо ми дали у бечѣ сиравити и мѣмаказе са нима сребрнѣе і на чемѣ стое мѣмаказе оставлямо и даемо въ црквы св.

Архіереѣ и чѣдотворца хрїстова Николаѣа у Карловѣе глаголетсе срѣднѣа црковь.

ѿ нашего подѣшнѣа:

Въ іеросалимъ 150 дѣк.

ва св. Синаѣ 100 дѣк.

ва светѣшю и великѣшю патриаршію Иерусалимскѣшю 150

Оставесмо да намъ блаженнейши патриархъ осталима Архіереѣи опело сатвори и молитвѣхъ божіи аманетъ божіи чинимъ:

Братіамъ моимъ архіереѣомъ здешнимъ како Пр'вее священномъ митрополитѣмъ белградскомъ тако и пр'вее архіереѣомъ братіамъ моимъ когда присаванѣетсе і бѣ намъ учини 10 дѣката да поделетъ.

Ни семъ ва светіе и свѣщнѣе обители и стирѣхъ всехъ фрѣшкіе гори по еданѣ сарапдари то — — по 12 мар.

въ светѣшю горѣ по всехъ монастыре число двада по еданѣ сарапдар то естъ по 4 дѣката 80 дѣк.

Паки иособито ва монастыръ хиіендар 50 дѣк.

Три парсеіе:

въ светѣшю горѣ на постинѣхъ св. Савви 50 дѣк.

въ светѣшю горѣ на постинѣхъ светіе Анни і постникомъ и више въздрѣжникомъ на мое вазпомишнѣ і шпде опело о моей много грѣшнѣшю дѣшнѣ и да се трапеза сатвори по нивомъ обичаю 50 дѣк.

Паки сиромѣхомъ старцемъ и немѣшчимъ і сиромѣхомъ ва светей горѣ находитсе 50 дѣк.

И здешнимъ паки сиромѣхомъ и немѣшчимъ и находе да разделитсе 25 дѣк.

ва монастырѣ грачанинѣхъ у Косовѣхъ 4 дѣк.

у монастырѣ Стѣденинѣхъ 4 дѣк.

у монастырѣ Дечани 4 дѣк.

у " Славнѣ 12 мар.

у " Раковинѣхъ 12 мар.

у " боѣани 12 мар.

у " хораовинѣхъ 12 мар.

у " Ковинѣхъ 12 мар.

у " Комоговина 12 мар.

у " Гомирѣ 12 мар.

у " Лепавинѣхъ 12 мар.

у Карловци священникомъ 3 сарапдара 30

у Трпунѣхъ священникомъ 2 сарапдара 24 мар.

у варадинскѣхъ црквѣхъ священникомъ 12 мар.

у белградѣхъ священникомъ 12 мар.

Плоча ва гробъ нашъ да се у бѣдимѣхъ кѣда се име наше подѣшнѣе где се намъ прилѣчитъ ходни данѣ.

И сіе у патриархію великѣшю впекекѣшю нашѣшю црковь да се изда шва сѣма идеже обрѣшѣте крета кое смо више написали и то сѣ црковно швѣіе, прии:

1 Пребрѣдница сръжани

1 felonъ зеленъ по немѣхъ белѣа злата гра

1 парѣквице белим златомъ и свиломъ гране

1 поясъ сребрянъ позлащенъ

1 марама що се на шакъ меѣе

До зде наше подѣшїе изчисляеть.

Паки втори реченни пѣять ѿ више реченне горне не оставлямо у нашѣ Архієпископію подъ власцію властности цесарскіе Карола шестаго 11000 мар. опомѣнь народѣ за помощь и дрѣгое остаде ствари коесѣ не поредѣ написанне: что сѣ намъ саборне предади: что смо ми своимъ трѣдомъ санискали или предобили нашѣ Архієпископію: и паки ѿ ти 11000 мар. и наемѣ синовцѣ Ѧоми Николичѣ 1500 мар. и естъ намъ жавъ владика Никифоръ шлавонски 1000 мар. и ѿ свію именовани имамо тесемѣе: а дрѣго естъ у новѣ кое у златни новци кое у бели новци.

До зде шпичиѣ оставляемъ.

Паки третію честинѣ ѿ више именоване 543 дѣк. ѡмъ приставникомъ и слѣжителемъ нашимъ вавѣтрѣмъ и приснимъ нашимъ сиротамъ и сародникомъ, како е по редѣ изображѣемъ:

Првимъ:

Боголюбазнейшемъ ієпископѣ бывшемъ печѣйскомъ Никанорѣ Мелентіевичѣ 20 дѣк.

боголюбазнейшемъ ієпископѣ костайничкомъ кур Никанорѣ 20 дѣк.

честнейшемъ протопопи кур Живанѣ Черногорѣ дѣката.

слѣжителемъ нашимъ: василію протосингелѣ 150 дѣката.

Архидіаконѣ Андреѣ 100 дѣк.

маломъ Стефанѣ ієродіаконѣ 50 дѣк.

и дивить сребрени покойнаго владике василіа мичіѣа кои естъ више написанъ

Ієѣархѣ Ѧеодосію 100 мар.

Ієѣархѣ викентію Ішанновичѣ 100 мар.

Ієѣархѣ Никанорѣ 60 мар.

Ієрмонахѣ Іуѣсѣ 60 мар.

Нашемъ Ласѣмъ и Симешѣмъ милаѣмъ 10 дѣк.

Синовци нашей Анѣи 500 мар.

Нашемъ синовцѣ Ѧоми дѣшанѣ сѣ комѣ сада стои Монахѣи влисавети сироти нашей 10 дѣк.

и минимой снахи нашей Утѣи 15 мар.

и сироте нашей Ієричинѣи сѣ свети Андрей 15 мар.

Сієе найпослѣднейши дарѣ да бѣдетъ имъ.

Такожде наше халетине Ієрдие каѣтѣне кошѣле граме коесмо напредѣ писали и дрѣге халетине дѣвѣне воѣне да нѣе просто ни благословено которили би у то ставио или что ѿтимио: него све да бѣдетъ слѣжителемъ нашимъ протосингелѣ і архидіаконѣ і діаконѣ и моимъ млаѣемъ.

Прво:

Ієѣархѣ Ѧеодосію, Ієѣархѣ Викентію Ішанновичѣ, протосингелѣ василію: архидіаконѣ Андрею, ієроді-

аконѣ Стефанѣ, Ієѣархи Никанорѣ у Далю винограѣ оставляемъ кѣшѣ у варосовѣ два винограда у варосовѣ зовоми лазаровѣ и гавриловѣ.

И исправникомъ нашимъ и настоятелемъ и нашего подѣшїа коесмо наредили і ѿделили на боголюбазнейшаго бывшаго ієпископа петоцркѣвѣскаго кур Никанора Мелентіевича, ієпископа костайничкаго кур Никанора Димитріевича и протопопѣ кур Живана Черногорца и на протосингела нашего василіа і архидіаконѣ Андрею и на синовца нашего Ѧоми Николича, штавляемъ и аманетъ божіи чинимъ на бога и на ваше дѣше да се ѿ томе попечете испарити і издати кѣда смо що наредили и уписали и по междѣ собою да имате доброе согласіє и послѣшаніє что бѣете болше нашимъ подѣшїю послѣжили и свако добро извѣрили: Ми же не можемо добраго ваздаяніа ваздати вамъ, по да ваздасть ви господъ богъ въ дан шн: шпичиѣ всехъ владика ваздаяніа блага і чѣсть са праведними радоватисє.

И аще би любо котори сєго моего сиртнаго тастамента и моего подѣшїа како смо ваобразили и написали сѣспротивъ стаѣ и нашимъ исправникомъ прѣкратіо: како ѿ с'настольника и сѣ наследника нашего господина и брата хотєщаго Архієпископа бити по нас, такожде и прочіи братіи нашихъ прѣшѣщенни Архієрєшѣ или ѿ прєсвѣлости цесарскіе стране, или котори христіанѣ нашихъ воинственнихъ обрѣщєровѣ і ѿбрѣ капитановѣ и капитановѣ или помєстныхъ кнєзовѣ и прочіи христіанѣ, и дрѣзѣть что кварити ва сємъ моємъ найпослѣднимъ тастаментє сѣ таковимъ да се имєвємо сѣдити въ данѣ страшнаго припѣствіа христовѣа пєлицємернаго сѣдіє господа бога спаситєля нашего: и да мѣ бѣдетъ свѣтая богородица сѣнарница предъ сина своего сѣдію бога: і грєхъ моихъ сѣ шнимъ прѣбывашаминѣ.

И котораго богъ і народъ проіѣбере те бѣдетъ архієпископѣскаго ѡрона сѣнаследникѣ оставѣсємо емѣ іакоже братѣ нашємъ любазнейшемъ нашѣ велики сахатъ и мали сахатъ глаголемѣ златни, и нашѣ великѣ Ієрдію ѿ каѣфе зер'давѣмъ поставлєнѣ: і аманетъ божіи трѣ крѣть оставѣсємо емѣ и прѣпорѣчаємъ слѣжитєлє наше протосингела і архидіаконѣ і діаконѣ, що би сє сємо тамо непоскитали на милость и позорѣ на нихъ имєли іакоже ми сами мислимъ и прѣпорѣчаємъ нашємъ братєствѣ да би сваки імєлѣ свое мѣсто и слѣжѣсѣ и по времени свою чѣсть достойнѣ, и прочіихъ кои сѣ годъ нашихъ назвати и коесѣе находили у нашихъ слѣжѣбахъ по всехъ дѣвѣни: да би небили вазнєпачидєни по сваки да би имєли свою чѣсть и пощєне и ѿ вашего братєства милость достойнѣ.

И слѣгамъ кои сє при насѣ сѣлѣчєть да не бѣдѣтѣ халєтѣниѣцама забравлєни и чимъ возможно бѣдѣтѣ.

м. п. Никанор Дмитрієвичъ костайнички
 Стефан Любобратичъ

м. п. Софроніє Раваничанинъ арадски

м. п. Живан Црногораць протопопъ карловачки

м. п. Андрей Аонасієвичъ Архидіаконъ.

И сіе потребно вѣсть знати како що давато вѣсть
 о нарежденію тестаменту кѣда е що надлежало:

Прѣшсвещеннейшемъ г. архиепископъ и митро-
 политъ шпела 50 дѣката.

благолюбазнейшемъ епископъ Никаноръ Мелен-
 вичъ 30 дѣката.

Г. владыки костайничкомъ Никаноръ Дмитріє-
 вичъ 30 дѣката.

Г. владыки Стефанъ далматинскомъ слѣжившемъ
 на шпелѣ 10 дѣката.

Г. владыки Михаилъ Милошевићу бѣдинскомъ 10
 дѣката.

Г. владыки Іуаникію темишварскомъ шпела 10
 дѣката.

Г. владыки бачкомъ Софронію Томашевићъ 10
 дѣката.

Г. владыки шлавонскомъ Никифоръ Стефано-
 вичъ 10 дѣката.

Г. владыки валевскомъ Досіею 10 дѣката.

Г. владыки Софронію арадскомъ 10 дѣката.

Г. владыки Печѣйскомъ Максимъ 10 дѣката.

Г. владыки Данилъ Любити 10 дѣката.

Г. владыки Себишкомъ Николаю Дмитрієвичъ
 10 дѣката.

Архимандритъ Крѣшедолскомъ Аонасію 2 дѣк.
 даскалъ Маѣмъ 2 дѣката.

протосмелъ лаварцъ Пароенію 2 дѣката.

протопопи Живанъ 24 дѣката.

Іеѣархъ Виѣнтию Іуановичъ 103 дѣк.

протосингелъ Василию Дмитрієвичъ 153 дѣк.

Архимандритъ Грѣтешкомъ Теодисію 20 дѣк.

Іеѣархъ Никаноръ Павловичъ 28 дѣк.

Архидіаконъ Андреи 103 дѣката.

Намесникъ Іеѣархскомъ Іушъ 13 дѣк.

Стефанъ діаконъ 51 дѣкат.

Іуанъ діаконъ 25 дѣката.

у Іеросалимъ 100 дѣката.

у Синай 70 дѣката.

у патриархію Івекскю 150 дѣката.

у светъ горъ у 20 мон. по 4 дѣк. 80 дѣката.

особито 3 мон. Хилендаръ 50 дѣката.

на постницъ св. Сави 30 дѣката.

на постницъ св. Ани 40 дѣката.

особито у мон. св. Павла 25 дѣката.

у 15 фрѣшкогорскихъ монастыра 180 мар.

у мон. Грачаницъ 4 дѣката.

у Стѣденицъ 4 дѣката.

у Дечане 4 дѣката.

у мон. Сланце 12 мар.

„ „ Раковницъ 12 „

„ „ Боѣане 12 „

„ „ Ораовицъ 12 „

„ „ Комоговинъ 12 „

„ „ Лепивина 12 „

у карловачке три цркве священникомъ 3 саран-
 дара 36 мар.

у Иригъ священникомъ 2 сарандара 24 мар.

у Шанацъ священникомъ 12 мар.

у Белградъ священникомъ 12 мар.

у монастырь Ходошъ 12 мар.

у монастырь Грабовацъ 12 мар.

баби Діуниціи 10 дѣката.

синовици покойнаго Господина Авѣи 50 дѣк.

Лазаръ Ђсрѣин братъ покойнаго Господина 10 дѣк.

Бласавети баби у св. Андреи 10 дѣк.

двѣма сиротама Утви и Ђсрѣиници у св. Ан-
 дреи 7 дѣката.

за плочъ на гробъ 10 дѣката.

за кадилницъ да се управи і у монастырь Крѣ-
 шедолъ приложи како е покойни господинъ парѣчилъ
 35 дѣката.

прочимъ слѣжащимъ Архиверейскимъ священникомъ,
 діаконъ конъ сѣ се прилѣчили 18 дѣката.

здешнимъ карловачкимъ священникомъ що сѣ се ш
 преставленію трѣдили, іеѣаггеліи и ѡлтире чатили
 и шпело 20 дѣката.

ш погребѣ блажено почивша Господина трапеза,
 опело, на слѣжеще и слѣге, халине къ томъ и дваде-
 сетница и четридесетница свега вѣсть потрошено 2064
 мар. 70 нов.

ш подгоници що е потрошено за шпела више
 како написано вѣсть архиверейскимъ и прочимъ свакимъ
 особито такоѣрь що бѣде о годишной трапези потро-
 шити се хоѣе се написати зде колико число бѣде.

писаръ Ісакъ дадосио 4 дѣката.

Писана више истинствѣмо на коіа се и подни-
 сѣмо сѣ васеми Братіями Архиверей.

Месеца Марта 11. у Карловци 1726.

М. п. Мовсей Петровичъ с. р.

LXVII.

Шпецификація

Ш потрошка ш бывшемъ саборѣ 1726. лѣта.

Перво

Генералъ дишкреціе (т. ј. Одвијеу комесару) 300
 дѣката.

Г. генералъ Рѣдолъ 100 дѣката.

Г. Каленикъ 50 дѣката.

Івжинирь оберстлайднонтъ 12 дѣката.

Г. Оберъ айнемеръ 36 дѣката.

5. Каждый священник правило свое исполнять да имеет.

6. шдеіаніе свое црковное кажды да иматъ, поповскѣ капѣ.

11. Бога молити ш его цес. и крал. величавію, ш државе, ш ползе и ш длгоданстви.

12. И кажды священникъ въ подобномъ емъ шдеаніи да иматъ ходити и прикладнѣю халинѣ посити, еднога кроіа и єдне фарбе т. в. боіе живо плаветно, ѣдракъ, доламъ, чакшире, капѣ и мали црнь ѣлепѣшъ, чизме црне и халине дѣгачке да бѣдѣтъ до чланака, и поясъ црнь ѣ чофе.

13. Такожде бритве на главу и на браду да не меѣе, кроме на врхъ главе разбріано имати и надѣ устнами подстрици.

18. Еще же да хранитсе всяки играти когле, коцке, комедіе и машкаре.

19. Да не бѣдетъ ловаць птицъ и зверей.

21. Да се не меша у господске и сеоске ствари, разва ако селіани коего замоле да имъ что запише.

22. Да не бѣдетъ трговаць, но да се поучава въ писани и пече се ш своих овцах.

23. — — Да не повѣсисе прочее ѣйти у механѣ, и онде играти уз свирале.

29. — Да иде чиновно, да не тера самъ кола или носи товарно что.

30. Надъ всеми сили подобаетъ знати каждаго священника колико су тайни дѣха съетога. Ёже сѣ седамъ: првое крещеніе — — причащеніе — священство — — и материи и форми их. — — причащеніе тела и крови господне — жертвѣ — — сѣщество хлеба и вина.

52. Такоѣеръ кажды священникъ да иматъ знати во краце исповѣданіе православнаго вери и седмъ прошеніи и проч.

53. Что и колико доходѣа имате ѣ христіанъ узимати — — — бира на креть 10 нов. или 25 ока жита.

ГРЕШКЕ:

Сем омањих грешака, поткрала се на 86. стр. ова грешка: У 17. реду од доле, у место: „он сам (Суваров) дошао 1724. из Русије у Београд“ — треба: „он сам дошао 1726. из Русије

у Карловце, из њих 1727. отишао у Београд“. На 98. стр. у 1 реду од доле, у место: „све до прве половине 1724.“, треба „све до друге половине 1724.“

V.

ЗАПИСЦИ

ПЛЕМЕНИТОГА ГОСПАРА МАРИНА МАРОЈИЦЕ КАБОГЕ

ИЗВАНРЕДНОГА ПОСЛАНИКА РЕПУБЛИКЕ ДУБРОВАЧКЕ НА ЦАРИГРАДСКОМЕ ДВОРУ

год. 1706.—1707.

ИЗВОРНИ ТЕКСТ ИЗДАО, ПРЕВЕО И ПРОТУМАЧИО

Др. ЛУЈО КНЕЗ БОЛНОВИЋ.

ПРЕДГОВОР

Писац овога у дубровачкој историји јединственога дневника, Маро млађи син Маројице Кабоге, родно се у Дубровнику 25. Октобра 1673.¹⁾ Нема у дубровачкој и опште југословенској историји мало васпитанијега човјека који не би знао не само за Маројичино име, него и познавао главне црте његова живота. Пуно

¹⁾ Велика породица Кабога спомиње се већ у XIV. вијеку у дубровачкијем *Libri Reformationis*, али нема сумње да је ова много старија. Вели се да је поријетлом из Јужне Италије гдје је ово име, у облицима *Cafoa* и *Tamfoa*, и дан данашњи познато. У српскијем споменицама потписују са Кабожић, Кабужић итд. Кабоге пијесу толико знаменита у дубровачкој историји како Гучетићи (*Gozze*) Бунићи (*Bona*) и Гундулићи (*Gondola*), али су ипак дали Дубровнику неколико знаменитијех људи, а кроз Маројицу Кабогу бесмртни тип дубровачкога патриота. Ево уломка из породичнога стабла да се види еволуација нашег поклесара:

Брџа стари
са Аном Палмотићевом (*Palmotta*)

Маројица рођ. 1640.
са Аном Бунићевом (*Bona*)

Брџа пријевком
Спазетић
са

Маријом Боздари

Маро
пријевком
Спазетић

Ово је списано из породичнога архива графа Брџе Кабоге.

времена прије лијепе драматске радње Матије Бана,²⁾ лик овога дубровачкога државника, оца нашега Мара, беше у народу фамилјаран и ван бедема роднога града. Ма како магловито и непотпуно због недостајања написане повијести тога чуднога града, опет свак, од прилике, зна како је Маројица Кабога у бурној младости шуровао са невјерницима и убио ујака, Маловијећника Соргочевића, како тога ради би на смрт осуђен и помилован, како га трешња од год. 1667. опрости тамнице и како погрјешке младијех година окаја неустрашљивом, патриотском акцијом у Цариграду као многогодишњи поклесар Републике, спасавши отаџбину од похлепе Великога Везира Кара-Мустафе. Оваки човјек, на измаку XVII. вјека, када средњевјековне републике и њихове грађанске врлине бијаху анакронизми, бјеше тек један од толикијех примјера моралне енергије што је Дубровник приложио историји српскога племена. С њиме и са његовим великим савременицима Николићем Вунићем († 1678) и Стијепом Градићем († 1688) завршује се еројско доба дубровачке

²⁾ Маројица Кабога, историјска драма у 5 чинова. Дубровник, Претнер, 1880.

историје. Позније поколење, рођено у стравом задојеним дневима Велике Трешње и у политичкој и економској тјескоби дубровачкога патрицијата, не довину се никада више до моралне величине, а ни до државнога знања отаца. Овome познијему поколењу припада Мăро Маројичин син. Али не ваља мислити да се оно те зовемо пропадање грађанскога духа у XVII. и XVIII. вијеку може и најмање упоредити са моралним и интелектуалним ништавилом садашњег нашега друштва. Прогресивно умањивање политичкога хоризонта и слабљење еројскијех врлина старијех опћина нијесу још умањивале ни грозничаву активност властодржаца, ни рано васпитање омладине у најозбиљнијим државним послима. Још је било отаџбине. Није се још била савијем преживјела истина натписа: Obliti privatorum, publica curate¹⁾ дјијетом урезана по више врата Мазога Вијећа, ни овијех другијех узвишенијех ријечи на Ловрјенцу: Non bene pro toto libertas venditur auro.²⁾ Још бјеше живе, дјелотворне љубави ка граду те стијешњен и дрхтав између брда и пучине, испржен на сунцу и бијен валовима, бјеше заслужио да за њ дјеца троше благо и жртвују животе. Погледајте, молим вас, curriculum vitae овога просотога члана једне олигархичне и ишчиљеле аристократије — сто година прије Наполеона, бива само сто година прије рођења нашијех дједова те видјеше францускога освајача код грацкијех врата! Овај Кабога ступа у Велико Вијеће Републике као 18. годишњи младић, у доба, дакле, кад ми једва завршујемо лицеалне науке и приправљамо се на велико-школске више, мање безрадне године. Десет година касније, пошто је, као чиновник на Царини (Dîvonî) или као солитар у Стопу, радио око најсјетнијих трговачких и административних посала свога Града

1) „Заборавите личне ствари, а устаните око јавних послова“. У последњим данима републике, кад се властевоска олигархија савијем обраћа народу, просу се по граду ова увредљива и кривична српска транскрипција латинских речи: „Објави приватно, пуштајте курић!“ Симпатично долазе за социјално и политичко стање дубровачко у оно пријеме.

²⁾ Ово српски значи: „За све злато овога свијета не продаје се слобода“. Тај се појесени натпис чита на вратима тврђаве „Доврјенац“ на југозападу Дубровника.

и пошто се неколико година као *Signore di notte* шetao по грацкијем улицама у таухо да чува дубровачки мир, шаљу га (176 ка Херцеговачкоме Санџаку као покланисара, овоме првоме посланству, припреава и јатаку пространу дипломатску акцију на Босфору, М Кабога имаше се борити са млетачком дипломатијом. — Бјеше му 28 година! — Млечани како не могаху заборавити да је дубровачка дипломатија одржала била сјајну побједу у говорницама о Карловачкоме миру (1699.) Република бјеше изиграла на једну руку Млечане на другу Тесара и Порту. С једне стране јети за сва времена подмукле покушаје про њезине слободе,³⁾ а с друге изолова своју жаву од млетачких земаља, привеза се још ослабљеној Порти, да не само створи анкла Клека и Суторине, него и принуди Републику Светога Марка да испразни Попово, Требиње, Суторину. Једва се Млечани одржали у поср Херцеговога и Рисна. Овоме се поразау бје сад придружио нови *échec* новеке скеле те Млечани бјеху отворили да униште дубровачку гошину. Наш Маро Кабога имао је да тражи Херцеговачкога Санџака да сви трговци, а бито они из Гацкога, Стоца и Драчева дођу с на дубровачку скелу и да се забране све др скеле осим дубровачке. Уједно имао је протек вати против плаћања царине наметнуте дубровачким трговцима у Херцеговини као повр капитулација Републике са Високом Портом. Маро успије потпуно у своме посланству. Санџак забрани трговцима да иду на новеку скелу карактеристично је да писмо дубровачкога ната којим Санџаку благодари на љубави и на изванреднога провидура Бартоломеја Мора

3) Велазнаменити предлог Бесаравијех пуномоћних
каровачкоме конгресу гласи у оригиналу овако: *Pro
quinta. Respublica Ragusea sub utriusque paciscentis imper
sit clientela et protectione, cum plena et integra fructione
tatis et commerciorum terra marique, immunitatum quoq
privilegiorum in utriusque dominiis, quemadmodum iis ha
gavis est: libera ab omni tributo, nec alia quavis exactione
quoad praeteritum sive quoad futurum per neutram quere
quam aut gravetur.*

⁴⁾ Ове су поруке сенатске садржане у *Lettere e Ossioni di Levante* год. 1694 — 1703 у Државном Архиву, датум 24—25. Фебруара 1701.

српске земље заузете од Евгена Савојскога и његовијех генерала, и кад се потпуно увјера да ће се све вратити у пријашње стање, а да је Република Св. Марка јавно, на карловачкоме конгресу, захтијевала окупацију и анексију Дубровника Далмација, тада се дубровачки оци одлуче да наставе четворовјековну политику свезе са Турском и узраде, те се дубровачки териториј изолова од носједа млетачких и још уже привеже за османско царство.¹⁾

Ово старо, неједнако, чудно пријатељство једне хришћанске поморске државе и великога мохамеданскога царства има нешто дирљива и ванредно поучна за мисаона човјека. Факт је да је Дубровник пуно више добио него изгубио од трибутарне своје везе с Портом. Како су се вјековима уобличиле биле политичке прилике на источној обали јадранскога мора и на западној чести балканскога полуострва, Дубровник предавши се у окриље Портине несумњиво је сачувао своју индивидуалност, ујемчио своју потпуно независност, одолио свим иностраним погнблима и нападајима, те напokon разградио и подигао своју трговину, своју колонијалну политику и свој благотворни утицај на Истоку до ненаслућенијех висина. Дакако, Република је све те користи плаћала често неизрецивим страховима, скупим новцем, губитком многих капитала и најбоље своје дјеце. Није свеједно за њу било ко сједи на визирској столици: да ли Мехмед паша Соколовић или Ахмет Ђуприлић, или опет

Кара Мустафа. Свака промјена у везирству — пуно више него ли промјене на самоме пријестолу — одјекиваше најприје у Дубровник, или као предавање бољему наду, или као глас жестока боја латинско-српске мисли гипке опћине са бруталном силом царства. Али уз пркос вјековима страха и трепета; буднијех ноћи, тешкијех путовања, бесконачнијех жртвовања, Дубровник се и послје Велике Трешње (1667) кад већ немаше „пространијех оризоната ни далекијех надања“ савио државној потреби и одбио вазда, с жилавом монотонијом, сваку слатку понуду млетачку везавши своју срећу за срећу турске пиле-рије. А кад се томе Далматинци, поданици прјасне Републике, чуђаху, Дубровчани одговараху као год. 1692. властела некое Саламонићу који о томе ванредно значајноме разговору извести млетачку владу. „Неколико пута“ пише Саламонић „разговарах се са дубровачком властелом и о њиховијем рђавијем дјелима (sic!) и што им је милији Турчин него ма који хришћански кнез. Али ми они одговоре да њима више иде у рачун граничати са Турчином него са ма којим хришћанским владаром, јер их Турчин брани у свакој ствари и да од њега никаква злудума не трпе, до онијех што су обичајни; а да граниче са каквим хришћанским владаром, овај им не би никада дао мира. Да се, дакле, не чудим што са Турчином држе, јер тако чувају слободу“.²⁾

До карловачкога мира Дубровник плаћаше, на основи капитулација са султанима Муратом II. и Мехмедом II., 12.500 дуката златнијех на годину (од прилике 60.000 флорина) у име данка,³⁾ а 100.000 јаспри као накнаду за ђумрук што, по једној значајној привилегији, Дубровник не плаћаше у турској царевини. Изузети бијаху градови Једрена, Цариград и Брус, гдје дубровачки трговци плаћаху у име царине 2%. Тако бјеше до рата са Њесаром. Од то доба Дубровник поче плаћати онај лети данак свако

¹⁾ Члан IX. карловачкога уговора гласи у талијанском тексту овако: „Il territorio e li distretti della signoria di Ragusa saranno continuati con li territorii e distretti dell' eccelso imperio, levandosi ogni ostacolo, ela impedisse la continuatione e la communicatione delle terre della detta signoria con le terre del medesimo imperio“. Како су Млетачи пријали овај чланак о Дубровнику, па и све чланке карловачкога уговора, може се јасно видјети из писма посланика у Цариграду Соранца млетачком Сенату 30. Априла 1701. у коме читамо ово значајно мјесто: „Le cessioni dei stati, la distinctione dei limiti, l'evacuazione di munizioni e di fortezze e le separationi di dominio pattuiti nel detto trattato“ (ово је на адресу Дубровника) „furono estese con sensi così oscuri, equivoci e capritiosi, che non fa meraviglia, se sian riusciti fatali nell' executione, et habbino servito di motivi e fomenti alla perfidia ottomana di far prevalere la forza del genio, e coprire sotto nome di costanza la fraude d' inganno e la fede violata.“ В. Ђубић — Одношаји међу републиком дубровачком и млетачком, Загреб 1881. стр. 151 и 152.

²⁾ Che però non mi meravigliassi, se temivano dal partito del turco per conservare la loro libertà. Љубић, Оп. cit. III. 132.

³⁾ О особитој природи дубровачкога данка и о његовом значају са међународнога гледишта, види моје дјело: Дубровник и османско царство, књига I.

треће године, а за вријеме рата није никако ни плаћао. Република бјеше извојштила од Порте ову знамениту повластицу, јер јој не достајаше ни времена, ни средстава да сваке године скупи узакоњени данак. Јер треба знати што је и какав је Дубровник био још педесет година наком усудне Трешње од 6. Априла 1667. Град, на пола разваљен, пун гомила клака и пржине. Двор, без кула, на брзу руку поправљен за наставање кнеза и државнијех вијећа; небројени манастири и цркве још у пепелу; Светога Влаха није више било; а витка силуета „Госпине“ куполе још не разбијаше модрина дубровачкога неба. Грађани препадени. Истражена безбројна властела. Читава кољена завијена у црно. Пропала трговина. Караване на суху одвраћене на друге скеле. Тјескоба и дрхат на свакијему лицу, у свакоме дому. А велики заплети с поља и свакојаке невоље, удружени, бјеху нахрупили на обезглављени град! Најприје млетачке заседе, за срећу осујећене падом Кандије (1669), пак неисказана пасиља Кара-Мустафина, пет поклицара у тамници, од којих један умире у оковима, на смрдљивоме рукаву Дунава¹⁾ (1678). Наком тога рат са свијех страна, звекот оружја на сјеверу и југу, страховање да се између ћесаревијех чета и млетачке флоте тај слаби жијак дубровачке слободе неосјетно не угаси.

У таквом пропадању људи и ствари не би никакво чудо било да је тај ишчињели патрицијат полумртвога града изгубио оријентацију у политици предавши се у наручје јачега, скинувши са себе страховиту одговорност владања, замјенивши одмјерено, пострижено, јадно суверенство над гомилом хриди и над неколико мља грбавијех маслина и нехарне лозе за сјајну доколицу „пенсијонара“ великијех и сјајнијех дворова. Али, Богу фала, та су времена далеко. Хоће се још сто година да Дубровник, обмамљен Волтером, искварен богатом и себезналом олигаркијом, изгуби жилаву, енергичну, римску вољу и да усахне у његовој дјечи љубав к дубровачкој отаџбини.

¹⁾ Николица Бунић (Бона).

Ко хоће да види како мисле и пишу дубровачки оци године спаса 1706. нека прочита упутства те Сенат дава нашијем поклицарима Ђону Ристићу и Мару М. Кабоге 10. 13. и 15. Јулија оне исте године.²⁾ Дубровачки поклицари имали су претјеранијем ријечима увјерити Султана о великој оданости коју је Република толико вјекова гајила и гајиће до сврхе свијета према Високој Порти,³⁾ а, пошто прикажу обични трогодишњи данак и ђумрук, имали су протестовати код Порте против шиљања једнога каници-баше да послједи одлазак поклицара с данком. То се прије није обичавало. То вријећа државу која је вазда испуњавала своје обвезе, страши народ и додаје државној благајници великијех трошкова. Поклицари су још имали испословати царску заповјед да се дубровачки *артилуци* не забране по Турској, како бјеше наредио Велики Везир. Ови *артилуци* или *банке* бијаху дубровачки новац од вриједности од три грама. Република их бјеше почела ковати године 1627. и у кратко вријеме постадоше тако популарни по свему Истоку, да је дубровачка држава добила знатне користи од разлике између њихове номиналне вриједности у Дубровнику и вриједности те имаху по турској царевини. Турци бјеху назвали тај дубровачки новац *алтилуку* бива *динар од шест*, јер овакн бјеше размер *алтилука* према турским јасприма од сребра.⁴⁾ О овој забрани говори Маџо у своме дневнику. И то бјеше особито у XVIII. вијеку једна од толикијех дубровачкијех мука! Сенат изгласи овај пут, да су алтилуци дубровачки добре смјесе и да су ван сумње Арбанаси патворили дубровачки новац на штету угледа Републикина. „Отаџбина“ пише Сенат поклицарима „нема у тјескоби овијех времена готово другог врела добитка до државне ковнице.“ — Али главни

²⁾ Commissione alli Molto Magnifici Signori Giugno Antonio di Resti e Marino Marino di Caboga Ambasciatori del Tributo nostri diletissimi y Lett. e Comm. di Levante cit.

³⁾ „La divozione, osservanza e servitù che per continuata serie di tanti secoli incorotta habbiamo mantenuto e mantene reno in eterno sin alla fine del Mondo verso la felice Porta.“ Ibid.

⁴⁾ *Ренетар* — Zecca di Ragusa, стр. 281. Сам Сенат поче се служити год. 1627. називима: *altilucorum*, *altilucchiis*. Једна се врста алтилука зваше *бабка* као и полачки новац који се такођер ковао у дубровачкој ковници с ликом Св. Влаха.

задатак нашијех поклисара бјеше одвратити од дубровачке трговине погубао нове млетачке скеде у Новоме. Маро Кабога год. 1701. бјеше, како смо видјели, извојштио побједу у Херцеговачкога санџака и у Босанскога паше. Сада је сама Porta имала новим фирманом потврдити стародавну повластицу Републикину. Ово није мјесто да испричамо дугу борбу Млетака и Дубровника око те нове скеде. Доста је да речемо, како је ово била само мала епизода упорне борбе коју та мала држава одржа свом жилавошћу и тврдошћу свога ума са највећом поморском влашћу средњег вијека, са господарицом Јадранскога мора.

Овоме посланству Маро Кабога дугујемо занимљива дневник што предајемо српској публици у оригиналу и у српскоме пријеву.¹⁾ Изворник је властита господина графа Брње Кабоге посљедњег потомка ове историјске породице. Драгоме пријатељу хвала што нам га је либералном руком ставио на расположење и овластио да га преведемо и обнародимо. Дневник је у изворнику написан талијански. Језик је рђава смјеса венецијанизма и тосканскога говора и свједочи да су дубровчани, по оштроумној напомени професора Натка Нодила,²⁾ слабо познавали талијански језик, док у српскоме и латинскоме језику бјеху учитељи другим народима. Знак, да је Дубровник по својој филијацији чиста латино-српска опћина и да се његова цивилизација развила независно од позније талијанске културе и паралелно с њоме.

Ови записци нијесу једини у својој врсти. Дубровчани, који са Млечанима имаху првенство дипломатије на Истоку кроз цио Средњи Вијек, предадоше познијим нараштајима велик број извјештаја о дипломатским мисијама. Неки од ових списа бјеху чисте политичке природе, неки опет, садржином и обликом, праве путне биљешке. Пу док Млетачки поклисари на повратку с посланства подастираху дужду потанке *Rapporti finali*,

у којима мајсторском руком цртаху географске, политичке, дворске и војне прилике државама којих Република их бјеше акредитовала,³⁾ Дубровчани предаваху у *Rapporti finali* само резултате њихова посланства и сухопарним дипломатским стилом приказиваху кнезу и Сенату потпуну слику стања државних посала око којих бјеху устали на туђему двору.⁴⁾ Друга врста оваких дипломатских споменика јест врста *zapisaka* од којих овдје имамо, у колико је нама познато, најсавршенији тип.⁵⁾ У овим, некад у Дубровнику, популарнијем записцима поменити је поклисар необичном тачношћу и не без филе дубровачке прорије описао све фазе посланства: церемонијал одласка из Дубровника за Цариград; пут кроз Стару Србију, Бугарску, Тракију до Босфора; свечани улаз поклисара у Цариград, саслушај код Великога Везира и свечани саслушај у Султана. Дубровачки поклисари биве примљени заједно са Тесаровим послаником, у један Уторник, сред источнога сја најчуднијег пријестолоа на свијету, у дан кад се дијељила правда, а Јањичарима плата, да би

¹⁾ Зна се да је *Леополд фон Ранке* приликом објављивања своје *Историје Европе* на ризницу млетачких извјештаја, који су не само доприносили сјају и психолошкој тачности његових историјских слика.

²⁾ Таквих *Rapporti finali* има још неколико у дубровачком државном Архиву, али нема сумње да је мноштво баш тих извјештаја погинуло у првијем годинама француске и аустријске окупације. Ми смо се многим служили у II. тому нашег изд. Дубровник и Османско Царство. Један једини неки знаменити *Rapporto* поклисара Соргочевића (*Sorgo*) о Млечима објавио је проф. Пучетић.

³⁾ Ови су записци нама још познати: *Itinerario dell' Abasciatore Giovanni Caboga dell' anno 1792*, сухопарне биле о путу у Цариград које је објавио Engel на крају свог *der Geschichte des Freystaates Ragusa*, Wien, 1897. У графа Кабога још дневник буга Влаха Кабога у Беч год. 1793. а најновији једном у библиотеци проф. Меде Пучића фрагменте једног дневника сенатора Рањине као поклисара на двору Марје Терезије. Бог зна колико ће бити још било оваких дневника по властелинским кућама! Дневник Маро Кабога бјеше врло популаран у Дубровнику. Ми смо један пријелик тих записама видјели у породичноме архиву графа Гучетића (*Gozze*). Очигити знак је и тај дневник пренислиху и по кућама читаху. Али знамо је и то да су се цијеле дипломатске кореспонденције пренислиху и чувале по властелинским кућама. Таквих кодекса дипломатских депеша, особито у XVII. вијеку, има још много Кабога, Гучетића, Бунића, Пулези итд. и свједоче да се млетачка, читањем ових записа, припремалаху на настају посланства и на дипломатски занат.

¹⁾ Треба да благодарим своме миломе учитељу г. Петру Будману на доброту и пажњу с којом је хтио прегледати и гдје га је исправити пријевод с талијанског оригинала.

²⁾ *Cronica di Giugno Resti*—Introduzione.

травца видјели потпуно објављене моћи и
чанства Царевине. Опис овога саслушаја иде,
сваке сумње, у ред најсавјеснијих и најта-
ких споменика ове врсте. Да је велики пе-
с Отоманске Царевине¹⁾ знао за њ, био би
сумње приложио монументалноме своме дјелу
instantanée Султанова двора на освитку XVIII.
в. Ми са Маром Кабогом присуствујемо ди-
пломатским обједина — особито гозбама гласови-
Маркиза de Férol-а поклисара Луја XIV.,
вечаностима Барјама, благодапу Св. Влаха,
ри царске флоте на Босфору. Живимо оним
том дипломатским те већ тада имаше пре-
значаја за ову исту хришћанску Јевропу која
у пуно мање разлога од Дубровника а једна-
конишношћу мале Републике, клањала „пре-
бој и Богом надареној кући Османовој“ —
како године Спаса 1897!

Али док нас метанисање Јевропе пред це-
р Јерменске и Кандије испуњава понижењем
враћа гнушањем, ове хладне, оштроумне ди-
платеке биљешке миле су нашем духу и на-
серцу. Оне нас испуњавају праведним поносом
обитом милном кад промислимо да се тако
аху у Цариграду поклисари *наше* крви и да
јког цијени коју освајач бјеше ударио дубро-
ј слободи, мала Република, једина југосло-
ва држава у оно доба потпуно независна,
је часно мјесто у Јевропскоме Аренагу. Чи-
и те древне, позутјеле странице о људима,

стварима и свијетовима којима више ни трага нема,
онет се увјерисмо да имамо само прошлост која
нас је кадра утјешити и у којој нам је лијепо
живјети. Грехота би, за то, била, да народ не
дође до познавања ових скупоцјених и заним-
љивих остатака живота наших пређа и да им не
послуша часни глас. То је са стране писца ових
редака акт пијетета и народна васпитања. Ми
настојасмо слиједити стопу за стопом наше по-
клисаре на њиховоме другоме и трудном путу.
На тој стази посетој безбројним славенским жрт-
вама ради смо били забиљежити све што се амо
тамо могло вијести скупити о дубровачкоме жи-
воту на балканскоме полуострву, о животу те
некада бјеше тако поносит, дјелотворан, моћан.
Ове биљешке, дакако, нијесу и не могу бити²⁾ него
скромни почеци и као полазне тачке око којих
ће потоњи историк испричати повијест дубро-
вачке цивилизације на Истоку, веома знаменити
зadataк коме смо ми посветили неколико лијепијех
година нашега живота.³⁾

Лавда крај Дубровника

Издјин дан 1897.

²⁾ Ми смо почели ту реконструкцију у историској радњи
Дубровник и Османско Царство, изданој под високом заштитом
кр. срп. Академије Наука. У томе ће дјелу читаоци наћи све
оне податке и разјашњења те не могаху, простора ради, наћи
мјеста у овоме издању Кабожинога дневника.

³⁾ Овдје ћемо напоменути да се наш драги пријатељ г.
Др. Милеко Веселић послужио овом нашем радњом (док бјеше
у рукопису) за његову извршену радњу о југословенској дипло-
мацији као додатан пријеводу *Наставна* дјела о постању ме-
ђународнога права. Пријатељу хвала за незаслужену част.

¹⁾ Пашмет.

Записници

племенитога Марина Маројиде Кабоге, који се зваше
Маро Спагетић, о његову посланству у Херцего-
вини године 1701 и о изванредноме посланству
код Високе Порта године 1706 за владика
султана Ахмета.

Бјеше ми у дво пала срећа, као свакоме
доброме грађанину, служити Преузвишеној Ре-
публици, мојој отаџбини, мјесеца Фебруара го-
дине 1701 као посланик у Реџе-паше, санџака
херцеговачкога, којег нађох у Невесињу, па му
приказах државна честитања и све остале ствари
које садржаваше порука сенатска.

Мјесеца Новембра године 1702 послаше ме
за властелина у Далмацији ка господину Марину
Зане генералноме провидитуру, коме, наставши
га у Задру, честитах у име своје државе што је
дошао да влада оном покрајином.

Мјесеца Јулија године 1703 бих посланик
к Ахмет-пашин санџаку херцеговачкоме, којег
нађох у Фочи. Донијех му поклон Сената, па
имајући с њиме расправљати о јавнијем стварима,
а запутивши се к Бјелинићима пак у Невесиње,
превалих и ја с њиме онај пут. Надаше се тај
господин каквој користи од овијех јавнијех по-
сала, али како видје у Невесињу да се преварио,
отпусти ме и ја се вратих кући. Тај кратки пут
мјесеца Луља бјеше као наука и приправи дру-
гоме путу што учиних, како ће се видјети, мје-
сеца Луља од Дубровника у Цариград.

Године 1704 бих посланик к Елчи Имбраим
пашин босанскоме и к Салмову пашин санџаку
херцеговачкоме. Онога првога нађох у Сарајеву

Giornale

del Nobile Marino di Maroizza C. Caboga, Nominato M.
Spalettich, della sua missione in Herzegovina nell'anno
1701 e della sua Ambasciata straordinaria presso
la Sublime Porta nell'anno 1706, regnante il
Sultano Ahmet.

Hebbi la sorte (indispensabile ad ogni bu-
cittadino) di servir l'Eccellentissima Repubbli-
mia patria, del 1701 mese di febbrajo per
bassiatore dal Signor Rege Passa Sangiachò
Herzegovina quale trovai a Nevesigne, et ivi
esso passai i Publici complimenti et altro have-
nella commissione.

Del 1702, mese di Novembre, per Nobile
Dalmazia dal Sig. Marino Zane, Proveditor Ge-
rale, quale trovato a Zara lo felicitai per Publi-
comissione del arrivo al comando di quella P-
vincia.

Del 1703, mese di Luglio, per Ambascia-
dal Signor Ahmet, Sangiacho di Herzegovina,
trovai a Focia ove li esposi i complimenti
Senato, et havendo con lui havuto qualche publi-
tratato dovendo lui partire verso Bielimich
indi a Nevesigne feci con lui tal viaggio fac-
domi nel medemo trattato detto con parzialità
stima su la speranza di qualche beneficio.
disinganatosi di ciò a Nevesigne, mi diede lice-
di tornar in Patria. Questo poco viaggio del
di Luglio fù noviziato e preludio assieme
viaggio che si vederà da me fatto di Luglio
Ragusa a Constantinopoli.

Del 1704 per Ambasciata dal Elci Imb-
Passa di Bosna e dal Sigr Salmon Passa
giacho di Herzegovina. Il primo trovato a Sar-

о му приказах честитања и сврших др-
словце о којима говораше наручба сенатска,
се с њиме и упутих се у Фочу да
ругога. У један дан два пута бих на са-
једном да му честитам, и да му при-
то ми бјеше наручио Сенат, а другом
пусти.

есеца Дуља године 1705 бих властелин-
цији код господина Јустина Делфин, ге-
а провидитур, којег нађох у Задру,
ститих у име моје Отаџбине што је
ошао да управља оном покрајином. У
та тијело Светога Симеуна пророка који
храму на руке своје Спаситеља нашега.
х од жеље још године 1702 да се по-
Задру тијем светијем моћима, али ми
могуће, јер је један од четири кључа
по у задарскога кнеза који се налажаше
ба у Габели. Али светац допусти да се
Задар у истоме послу и да се поклоним,
јиних, Његовим Светијем Моћима.

тнаестога Априла године 1706 за кне-
рејаснога господара Клемента Ивана дн
енчетић) имах част бити изабран посла-
Султану Ахмету османскоме цару за-
пресвијетлијем госпаром Ђоном Ан-
Рести (Растић) и држећи да нећемо
пути пут Цариграда прије јесени, ста-
приправљати врло полагано на пут.
гође сврхом Маја господин Хадриага
ши у Дубровник поруком Великога Цара
пимо одаслања трогодишњег данка и
ви учињену забрану нашијех артилука')
царству. Тора ради промисли мудрост
нога Сената да нас отпрати првијех
а, па зато је требало не само ми, него
сни Дум Матија Шиара наш капелан,
Дучић наш драгоман, сен му Влахо
зика,²⁾ господин Павао Иванели наш
и остали од нашега двора и куће да
ремни за одлазак 8 Дуља.

о би одређен од Сената онај дан око
једног сахата, пустише нас у плаш-

овачки новац о коме је говора у приступу на
ији језика (тал. *Giovani di lingua*) бјеху маади

е кон lui doppo i complimenti eseguita la publica
comissione mi licenziai et andai trovar il secondo
a Focia ove in un sol giorno hebbi due volte
l'udienza, la prima di complimentarlo et esponerli
quanto importava la Publica comissione, la seconda
di prender il congedo.

Del 1705, mese di Luglio, per Nobile in
Dalmazia dal Signor Justin Delfin Providitor Gene-
rale quale trovai a Zara e complimentai per parte
della mia patria del felice arrivo al governo di
quella Provincia. A Zara si trova intero il corpo
di S. Simon Profeta che ricevè il Nostro Signor
nel Tempio et havendo havuto sommo desiderio
del 1702 che fui a Zara d'adorare questa santa
reliquia, ma non havendo ciò potuto effettuare a
causa che una delle quattro chiavi dell'Arca era
dal Conte di Zara qual si trovava a Gabella, à
permesso il detto Santo che io coll'istesso carattere
ritorni un'altra volta a Zara et adori, come ho
fatto, la Sua Santa Reliquia.

Alli 16. d'Aprile del 1706 nel Rettorato del
Illmo Sig^r *Clemente Gian di Menze* hebbi l'onore
di esser creato Ambasciatore a Sultan Ahmet Impe-
rator Ottomano in compagnia col Illmo Sig^r *Giugno*
Antonio di Resti. E credendo non dover par-
tire verso Constantinopoli prima del Autunno,
cominciassimo molto adagio prepararci al viaggio.
Ma sopravvenuto su li ultimi di Maggio il
Sig^r Hadriaga Capici Bassa a Ragusa per parte del
Supremo Signore tanto per solcitare la missione
del triennale tributo, come per annuziar la pro-
bitione seguita nel Impero dei nostri *Artilazi*,
parve alla prudenza del Eccellentissimo Senato di
spedirci alli principi di Luglio; onde tanto noi
quanto il Molto Reverendo *D. Mattia Sciarra*,
Nostro Capellano, Sig^{re} *Lucich* nostro Dragomano,
Biagio di lui figlio Giovine di lingua, Sig^r *Paolo*
Ivanelli nostro medico, et altri della Corte e fa-
miglia fossimo obligati con tutta celerità esser in
ordine per la partenza alli 8 di Luglio.

Destinatoci dal Senato quel giorno verso le
21 hora fossimo introdotti vestiti di togha nell'

људи које Република шаљаше у Цариград да науче источне је-
зице (особито турски језик) како би с временом постали дра-
гомане т.ј. тумачи дубровачкога посланства.

тима пред преузимањем Мало Вијеће које се скупљало по наређењу и сједавши на мјесто одређено за писменице. Његова Прејасност господни кнез, који бјеше госнар Ђан Карло Марино ди Сорто (Сорточевић) честита нам и зажеље срећан пут, на њу одговорисмо да смо справни, као што смо и дужни дати и живот за своју отаџбину. Након тога тајник нам предаде замотан ~~папир~~ у обмотку унутрешња сенатскога, премда унутра не бјеше писано ништа, него бјјела артед, нае нас Мало Вијеће опустити и ми одосмо сваки својој кући. Толики бјеше навршио народ из Палата и у мојој улици, да једва једвице могах проћи до моје куће гдје ме сви од пратње изгледаху заједно са пријатељима и рођацима који ме чекашу, а бјеху тако напунили све одаје, да сви једва имао мјеста да ставим на себе диванско одијело, па да се оваки прикажем. Супречени смо овако на божју, како боље могах у овој смутњи, улегох у дворницу пуну владика које плакаху како обичаје слабоћа женска кад се унуте, и на кратки пут, они с којима су у крвној свези. Протјерах из дворнице њихове сузе, раставиши се у мојим одајама с рођацима и с пријатељима, узјахах коња, а преда мном иђаху два Јаничара, Драгоман и син му, за мном капелан, лијечник и све моје слуге и слуге Госпора Ђона, сви на коњу, те овако јашући у реду пођох по Госпора Ђона мога друга у његову кућу. Он сађе одмах и узјаха коња у одијелу од дивана, те ходећи ми двојица заједно, а остали у реду како је горе казано, док пошљедње двије слуге пошаху два барјака развијена. Упутисмо се у име Бога и Славне Дјевице Марије и славнога мученика Св. Влаха нашега Парца, пут Плоча,¹⁾ да се у једној кући на Плочама задржимо осам дана. По староме обичају, код изласка посланика, кад прођосмо пред двором сјеђаше на горњој клупи Његова Прејасност са својим Малијем

¹⁾ Плоча, знаменито *источно* предграђе дубровачко. Кроз њих пролази пут који се до скорице дијели, на мали огранак слази између агвај, земиреса и маслива к Св. Јакову и к мору, а други, прави, велики друм, саграђен од Францаја, води у Жуду и у Конавле. Овјет трећи пут (стари), којим пролажаху посланици, пресеца наплатину Срб и води до Врбата и у Херцеговину. На Плочама бјеше силаз живот с Истоком. Тамо долажаху каравани из Турске пуну свакаква блага, и одлажаху

Eccellentissimo Minor Consiglio, radunatosi ordine, ove messici a sedere nel loco destinato all' Ambasciatori, Sua Eccellenza il Signor Ret che era l' Illmo Sig^r Gian Carlo Marino di S ci fece il complimento col augurio del bon vi noi li risposimo che erimo pronti egualmente e siamo obligati anche di perder la vita in servizio della nostra patria. Indi il Secretario ci diede involto di carta piegata in forma di comissio benche realmente dentro fosse carta bianca niente scritto, e cossi licenziatici dal Minor Consiglio, ciascun di noi andò alla propria habitazione. Era così numerosa di popolo la Piazza del E e la mia strada, che appena mi fecero luogo poter pasar in casa ove stavano pronti tutti Corte ad aspetarmi assieme col li amici e parenti che mi aspetavano e furono così numerosi in tutte le mie stanze, che appena hebbi loco di poter vestir nell' abbitto di Divano per far la comparsa onde vestitomi al meglio che permeteva la confusione andai nella sala che era piena di gente che piangevano quanto permette la loro ingiltà per anche picciola partenza di quello in hanno il pegno di parentela. Schaciatemi dalla sala le loro lacrime nelle mie stanze mi licenzi con i parenti e amici e montai a cavallo prodotto da doi Gianizari et indi dal Dragomano suo figlio, e seguito dal Capellano e Medico, e tutti li Servitori miei, e quelli del Signor Giunio che tutti a cavallo andavano ordinatamente doi andai a levare il Signor Giunio, mio Compagno dalla sua casa ove arivato lui di subito montò anche a cavallo vestito d' abbitto (sic!) di divano. Caminando noi doi assieme et altri ordinatamente come sopra portando li ultimi doi servitori nostre doi bandiere spiegate, ci inchaminassimo col nome di Dio e della Gloriosa V. Maria e Glorioso Martire S. Biagio Nostro Protettore nelle Ploce per andar a fermare otto giorni in

каравани, посланици и улази у Цариград, у Србију, у Италију. Ту бјеше (и једнако стоји пуст, али за мога дјетета још доста пун живота) Табор гдје се скупљаху трговци, јажу коњи, некриване роба. Ту су још Лазареви диванови од Републике за квантане трга и трговаца. Ту, у шљетку, један турски и један дубровачки чиновник контроларину на основи канитулација дубровачких с Портом.

ем, те стигавши и приступивши с нашијем
 да к сводовима поклони смо се дубоко, на што
 Његова Прејасност и други господи Његова
 а одвратише поздрав. Овако прођосмо, а
 нијем изађоше пред нама четири Здура од
 Његове Прејасности, обична част која
 тај дан изказује посланицима. Пројавивши
 цркву Св. Влаха, поклони смо јој се и
 и смо се у духу Светоме нашем Парцу
 крили и поможе нас и јавне поруке. А кад
 код Дивоне (Спонзе) да закреномо к Пло-
 окрену смо још једном коње према цркви
 Влаха коме се опет поклони смо.— Безбројни
 одасвуд гледаше овај свечани чин који
 бијаше досадан јер нам С. Дуља, око два-
 уре, бјеше јакати у диванскоме одијелу
 вљену кожом, на сувцу све до куће Пре-
 мога Госпона Бан-Сорго Бобали (Сорковић
 бевљћ) близу Св. Јакоба,¹⁾ коју наслиједи
 инкој бантини Госпора Бара његова стрица.
 у кућу стигосмо такијем знојем обливени,
 и нас мање био полио велики дажд. Ту
 осмо све до петнаестог истог мјесеца
 престанијем посјетама рођака и пријатеља
 нам не дадоше у оно осам дана ни један
 бити на само. Четрнаестог приицијеша нам
 јетли Госпани Ризничари и Прокуратори
 Марције новце које бјеше одредила Рену-
 за данак и за наше потребе, бива че-
 ст тисућа онгара (дуката),²⁾ осим неколико
 авинка од сребра, баршуна и кадифе за да-
 ти на Двору, а у исто вријеме дође збор
 а³⁾ с карабинијама које распоредисмо по вра-
 врта да стражу страже за већу сигурност
 јех особа и данка.

casa alle Ploce. Secondo l' antico uso nella sor-
 tita delli Imbasciatori nel pasar che fecimo avanti
 il Publico Palazzo, stava asiso su la superiore
 banca Sua Eccellenza con sua Minor Consiglio,
 ove gionti noi et avanzati con li nostri cavali
 verso i volti, fecimo la solita profonda riverenza.
 Risposto ci col saluto da Sua Eccellenza et altri
 Signori del Minor Consiglio, passasimo avanti, et
 intanto li spicarono a procederci 4 rivieri della
 corte di Sua Eccellenza, solito (sic!) onore a farsi
 tal giorno alli signori Ambasciatori. Nel pasare
 vicino alla chiesa di S. Biagio, facesimo riverenza
 alla medema pregando internamente il Santo nostro
 Protettore d' assistere e noi e li Publici Ministeri.
 Apogiatoci nel venire vicino alla Dogana per voltar
 verso le Ploce, voltasimo un altra volta i cavali
 verso la ciesa di S. Biagio a cui novamente ci
 inchinasimo. Il popolo era da per tutto inume-
 rabile quel giorno spettatore di questa per noi in-
 tanto noiosa funzione, in quanto ci convenne alli
 otto di Luglio verso le venti hore con abbitti di
 divano fodrati di Pelle cavalcare riverberati dal
 sole sino alla casa dell Illmo Sig^r Gioan Sorgo
 Bobali vicino a S. Giacomo pervenutagli nella gran
 eredità del Sig^r Bartolomeo suo zio. In questa
 casa arivamo cosi ben bagnati di sudore, che
 meno ci haverebe bagnato una dele piogie ben
 grandi. In questo alogio ci fermassimo sino alli
 15 del istesso mese tra il continuo concorso di
 Parenti, e di Amici che in tutti li otto giorni
 non ci han permesso di restar soli ne meno un
 momento. Alli 14 l' Illustrissimi Signori Tesorieri
 e Procuratori di S. Maria ci portorono il denaro
 dalla Republica provisto per Tributo, e nostre
 spese che ascendova à 14 milla ongari oltre alcune
 tazze d' argento, rasi, e veluto da servirsene per
 regali della Corte. Venne nell' istesso tempo una
 Compagnia di soldati con carabine che per maggior
 sicurezza nostra, e del tributo disposimo per tutte
 le porte del giardino a far le dovute guardie.

у Цариград. Уговор између Порте и Дубровника не говораше
 о дукатима, него о *кованоме злату* (тал, *ori stampati*) али то
 се вагда тумачило да знаменује „шерифе“ бива царски дукати,
 а то бјеху *угарски*.

³⁾ Војници републиканци. Зваху се *солдати* од талијанске
 ријечи *soldati*.

¹⁾ Гласовити манастир Св. Јакоба у Вишњини подиже
 22. Цива Гундулић својим новцем. Припадаше реду Св.
 ета. Тремови и црква повлочени су гробовима многе
 се. Ту почивају историк *Туберон Терва* и pjesnik *Ил-*
Борћил.

²⁾ Данак Републике Порте бјеше од 12.500 дуката, а 1.500
 даваху посланицима као прве трошкове за пут и долазак

Госпари Ризничари и Прокуратори пошто нам предадоше данак и примише нашу признаницу, благоваше с нама и с многијем пријатељима и рођацима, те забавивши се цео дан одступише доцкан у ноћи.

Тринаестог, иза по днева, приступи к нама Госп. *Алети*, један од тајника, и донесе нам Државна Упутства, шифрована слова, и друга писма која би нам могла бити потребита. Мало послѣје придођоше нови содати којијех, са старима и са часницима, бјеше на број тридесет. Разредисмо их: прве пред нама пак наше Јаничаре, а иза овијех Чауш Великога Господара кога нам посла Кадри-Ага Капиџи Баши да нам се поклати и испрати до Бргата,¹⁾ пак Драгомани пак Ми, праћени од Госпора Капелана и Лијечника, а за њима некоји трговци који долажаху с нама у Исток и наше слуге, а пошљедњи од овијех са нашијем барјацима развијенијем. И тако се упутисмо пут Бргата друмом Шоча гдје нађосмо сву властелу и безбројан народ; неки се стеклоше да нам реку сретан пут, а неки од радозналости. Једва превалисмо четврт миље, а кад тамо попуцало уже на сагу те се овај разви и искотура са баршунима који бјеху у њему замотани све до пута Св. Јакова. — Додаше нам их и премда се саг бјеше сасвијем развио баршун се не оштетише. Ону исту вечер спремисмо баршуне у ковчег што нађосмо на Бргату и ту приспасмо заједно са мојим братом и са другом властелом, а у јутро шеснаестог дана, пошто наш Капелан одслужи мису а ми се препоручисмо Блаженој Дјевици од Кармена, загрлисмо наше рођаке и пријатеље и кренусмо врло каменијем путем пут *Сланого* мјеста у *Поцову* гдје отпустивши наше содате који нас праћаху за стражу, легосмо под шаторе. Пут од Бргата до Сланого превалисмо у осам ура хода.

17-га. Кренусмо се из Сланого, те наком седам ура и по приспјесмо у *Љубиње* гдје су

Li detti Signori Tesorieri e Procuratori consegnatoci il sudetto tributto, et havuta da noi la ricevuta del medemo, restarono da noi in compagnia di molti altri Amici e parenti, a pranzo, e tratenuti si il restante del giorno si licenziarono la sera anche ben tardi.

Alli 13 doppo il mezzo giorno si portò da noi il Sign. Aletti un dei secretari, e ci portò le Publiche Comissioni, la cifra et altre scritture necessarie da servirsene in caso di bisogno. Poco doppo tal consegna ci sopravenero anche altri soldati che uniti alli primi in numero di 30 con loro official avanti li fecimo metter in ordinanza seguitandoli i nostri Gianizari, doppo i quali andava il Cause del Gran Signore che ci mandò Hadriagha Kapici Basci per Complimentarci e acompagnarci sino al Bargatto, indi i Dragomani, e poi Noi seguiti dal nostro Signor Capellano e Medico, e doppo di loro alcuni merchanti che venivano con noi in Levante et i nostri Servitori, li ultimi con bandiere nostre spiegate e cossi ci inviassimo verso Bargatto per la strada maistra delle Ploce ove trovassimo tutta la Nobiltà, e Popolo immensabile, altri venuti per augurarci il bon viaggio altri per propria curiosità. Apena fatto un quarto di miglio trovassimo che per esser crepata la fune con tepetto nel qual erano i rasi andava rotoland sino alla strada di S. Giacomo lo fecimo richuperare e benche tutto il tepetto fosse sfasciato, i rasi niente patirono. La sera, accomodati i rasi in una cassa che trovassimo a Bargatto ivi dormimo in compagnia di mio fratello, et altri gentilomini, e la mattina delli 16, detta la messa dal nostro Capellano, e racomandatici alla gloriosa V. del Carmine, ci licenziassimo con abbracciamenti da detti nostri Parenti e Amici e partimo per una strusciosissima strada per *Slano* luogo in *Popovo*, di dove licenziati i soldati che ci accompagnavano per guardia, noi restasimo dormire sotto i padiglioni. Il viaggio da Bargatto a Slano fecimo in otto hore di camino.

Alli 17. partimo da Slano e doppo sette hore e mezzo harivassimo a *Gliubignie* dove essendo

¹⁾ Село у дубровачкој држави, недалеко од херцеговачке

границе. Има *Бриг доњи* и *Бриг горњи*. У старијем списанима мјесто и брдо на коме је зове се *Vargatus*.

уће порушене од последњег рата, па зато живимо под шаторима. —

8-га. Изађосмо из *Љубиња* и наком седам ута, не устављајући се нигдје ради неставоде, дођосмо у *Дабар* и разапевши штабосмо ту остали дана. Међу тиме, нама неки младић од деведесет година бјеше на оба ока слијеп и мољаше нас излјечимо, да би прогледао. Нама се смијешна жеља младога слијепца и да га нашем Капелану да га излјечи. Пошто се тако, да ће му слијепца дати коња *Плијева*, а Капелан даде му лијек при младијем годишњима, једног слијепца од година, то јест воду са извора говорећи му, да ускладе очи да је знак да ће прогледати. Ту он стави ракије од рузмарина и јадан запитав од бола, стаде викати *аферим*, цијенећи да ће оздравити; пак да му се не охладе, завезаше му их и занета, да до лук и стријеле, сваки би га држао за љубави повезанијех очи, кога је цитеријска изагнала у *Дабар* да окаје своју љубав к њему.

9-га. Дигосмо се из *Дабра* и у три уре и дођосмо у *Свен до* у *Невесинју* гдје пребиваху Баши Солаковичи наш први Јањичар нас сјајно угости. У деветнаест сахата истога дана нас Кадри-Ага Капици Баши који бјеше из *Дубровника* 18-га и превалио у један општом пут који ми превалисмо у четири дана. Поразговоривши се с њиме залутисмо се у *Братачима* гдје стигосмо у двије уре и разапесмо наше шаторе да преснимо, а Капици Баши сврну *Невесинској* касабџи наши састати се у *Гацку* са Сефер-Пашом из *Херцеговачким* и углависмо, да ћемо се наћи у *Фочи*.

20-га кренусмо из *Братача* и путујући кроз планину *Морину* на којој осим кожуха, не бјеху без користи ни кабанице, премда бијасмо на *Дуља*, стигосмо у седам ура и по у *Улог*

per ancho distrutte le case dal ultimo passata guerra, dormimo sotto i padiglioni.

Alli 18. partimo da Gliubigne e doppo sette hore di viaggio senza fermare, e causa non haver trovato aqua per strada, arivassimo a *Dabar* e spiegati i padiglioni, stetimo il restante del giorno. In tal mentre arivò un uomo giovine di novanta anni che pativa la flusione con la cecità intiera in ambi li occhi per farsi medicare la vista. Et essendo a tutti parsa ridicola la pretensione del giovine ciecho, apogiassimo la di lui cura al nostro capellano il di cui acordo fù che il ciecho li desse un cavallo per suo servizio sino a Plevglie et il capellano a lui aplicò rimedio necesario per chi ha un'età fresca come quella del cieco d'anni 90; il rimedio fù aqua di fontana dicendoli se questo medicamento vi pezigarà li ochi, saria segno che schiarirà i vostri occhi e messoli spirito di rosmarino, il povero vecchio, obligato dal imenso dolore, gridava ad alta voce: „*Aferim hechim*“, stimando che guariva, poi acio non si afredassero i suoi occhi, glie li bendò; che quando havesse havuto l' arco e le freze, da tutti sarebbe stato creduto il bendato dio d'amor confinato dalla citerea madre a pagar le pene in *Dabar* per i amori con *Psiche*.

Alli 19. partimo da *Dabar* et in hore tre e mezzo harivassimo a *Sven dô* in *Nevesigne* habitatione del nostro Imbraim Bassa Solachovich nostro primo Gianizaro, quale lautamente ci banchettò. Ad hore 19. di steso giorno ci ragionse Hadriagha Hapici Bassa partito ai 18. da *Ragusa*. Il viaggio che noi fecimo in 4 giorni lui, facendo la posta, fece in un solo. Doppo haver havuto colloquio con lui, noi partimo verso il casal di *Brataci*, ove arrivassimo dopo due hore di camino e spiegamo i nostri padiglioni per dormir ivi, et il Capici Bassa andò verso *Kasaba* di *Nevesigne* per di là partire ad aboccarsi con *Sefer Bassa Sangiaho* di *Herzegovina* a *Gazcho* e restamo d'acordo con il medemo trovarci a *Focia*.

Addi 20. partimo da *Brataci* e viaggiando per la planina di *Morine*, ove, con tutto che fossimo hai 20. di *Luglio*, oltre le pelize non erano d'avantagio ne meno i tabori, et in hore sette e

у овом мјесту. Исте вечери примисмо
ника Госп. Лучића, нашега Драгомана,
и унутствима сенатским.

Посласмо улака у Дубровнику, на
остадо смо цио дан у Фочи. Турчин
амриваше голубима „toregiani“, научи
трошак не доносит их други пут онима
е ишту. Рече нам Драгоман да му није
то му нијесмо дали добре руке, него
нијесмо ни захвалили.

Данас је овдашњи Кадџа имао изаћи
не хтједе нам дати ни једнога од пет-
е војника које бјеше нам обећао вечер
зумјевши ми то, посласмо једнога од
јањичара, на послѣје самога Драго-
мани, да ниште остави дио наше пра-
нам он одврати да је не може дати,
мамо царске заповѣди за путовање.²⁾
у узјасмо коње на са свом нашом
пођосмо Кадџи, а пред нама језд-
осмо коњаник с нашом акционицом³⁾ у
ко дођосмо у његов двор, не сађосмо с
о му приказасмо акционицу како да је
ерско Благо што и потврдише наши ја-
један слуга Каниџи-Башии, те оста-
акционицу и Мехмед Башу нашега
ми одјасмо без страже. Забуњен
бра наком нашега изласка све хоће
да се с њима посавјетује *quid expedit*.
не мњења да се продре тајна акци-
нека се види има ли заиста унутра
аго, али на то скочи наш јањичар го-
ће платити животом ако разбију царске
да он неће да кумује тако смјеломе
енаде се Кадџа и цијело вијеће од тијех
одмах нареди да три Аге узјашу коње
ни неколико другијех војника предадоше
ницу с великим поштовањем, да је до-
а што прије могу. И стигосе нас двије
ко од Фоче и приступивши к нама,

онут свахија који уџа да ће добити опет тимар
лаука) на, у томе падињу, прати Беглербега (намјес-
Вук, Рјечник).

ако се знаше писмо Султаново на све беглербеге и
ник xxxiv.

hora masul in questo loco. L'istessa sera ci arrivò
da Ragusa Sig^r Lucich nostro dragomano con
ulteriori comissioni.

Addi 24. la spedizione di un coriero che fe-
cimo per Ragusa ci fermò questo dì in Focia;
l'acenato Turco che portò i colombi toregiani
inparò a proprie spese non portarli un'altra volta
a quelli da quali non li vengono dimandati, ha-
vendo detto al nostro Dragomano non dispiacerli
il non esserli stata data la bona mano, ma bensì
molto il non esser stato ne meno ringraziato.

Addi 25. Dovendo oggi partir da Focia, il
Kadij di quel loco non ci mandò altro per nostro
accompagnamento delli 15. che la sera ante-
cedente haveva promesso. Vedendo ciò, noi man-
dassimo un dei nostri Gianizari e poi il Drago-
mano dal detto Kadij per dimandare il resto della
nostra guardia, ma esso sotto pretesto che noi non
havevamo Commandamento Regio per il vlagio, non
ci volse mandar altri; onde noi montati già a ca-
vallo, andassimo dal Kadij con tutto il nostro
seguito menando avanti di noi in trionfo il cava-
liero che portava la nostra akcioniza, et arivati
nel suo cortile senza smontar di cavalo, li pre-
sentassimo la detta akcioniza come se dentro fosse
il Regio tesoro, e ciò atestassimo con li nostri
Gianizari et un servitor del Hapici Bassa e lasa-
tali detta akcioniza e Mehmed Bassa nostro Gia-
nizaro, noi partissimo senza altra guardia. Partiti
noi, il Kadij, stordito della nostra azione, raccolse
tutti li hogia et imami per consultar con loro
quid expedit; alcuni furono d'opinione aprir il
segretto della akcioniza et avanti testimonii ri-
cognoscer se veramente dentro fosse il Regio tesoro,
ma vedendo ciò il nostro Gianizaro protestò loro
che avrebero pagato sin con la vita il violar i
Regi sigilli e che lui non voleva esser presente
ad una atione sì ardita. Sbigotito il Kadij da
questo tono, con tutto il suo consiglio e di
subbitto mutarono d'opinione facendo montar 3
Aghe a cavallo e radunati anche altri soldati li

санџаке царства којим заповиједаше да не дѣрају у дубровачке
посланике на путу у Цариград.

³⁾ Од турске ријечи „акчи“ новци. Дакле ковчежић гдје
се држе новци. Ове ријечи која је српски у оригиналу нема
ни у Вука, ни у Академијескоме Рјечнику.

вак пута. Ова се три дана разговорисмо са пијом Муселима и са другијем агама од којег нам један даде на дар једну младичу коју на италијански језик *pesce Salamone*, огромне рибине, али наш драгоман имаше готово запитати ништући оца за искухати је. А у то нијечник лијечаше се јер му требаше лијека.¹⁾

30-га Кренусмо из Пљевља и дођосмо у *Сивоље* у осам сати хода. Ово је мјесто на којем обали ријеке *Лима* која утиче у ријеку *Дрину* крај *Вишеграда* у Босни, те га у пошљедњем изгореше катане. Долазећи у то мјесто виђосмо стармалога који бјеше дуг лакат и по обављачи²⁾ браде дуге како у обична човјека, коше нам да има жену и дјецу ожењену, му није когод други помогао да их учини. Видјесмо такођер стијену са шупљином дугом лакта, о којој говоре Власт да се Св. Сава азећи наслонио на њу и да му је лакат о камен. Нека то вјерује ко хоће. Ми у мјесту преспасмо у хану.

31-га. Изађосмо из Пријеноља и путем виђосмо гласовити манастир грчкијех (православних) кадућера у *Милошеву Дољу*,³⁾ а мало даље једној хриди тврђаву са неколико кућа под којима што се зову *Милошево*. Овдје су палаче један наше који бјеше велики везир. Уљењосмо за тијем у велику шуму гдје је виша покривљеност него ли игдје на овом путу, али нас пратише три чете нефтерија, једна из Пријеноља, а из Милошева, а трећа која нам дође умет из Сјеница, гдје приспјесмо наком један ура пута и намјестисмо се у *Чарани* или *Сјеничкој* у маломе чардаку.

Првога Августа пошто кренусмо из Сјенице, дођосмо до куле сјеничке у пет сати хода. Ту се тадосмо, јер не могосмо доћи онога дана другога лежишта; мјесто има мало кућа, а и те су порушене у пошљедњем рату. Мјесто би-

алти per seguitar il nostro viaggio et in tanto questi tre giorni ci siamo tratenuti in conversazione col Capigi Muselime et altri Aghe del loco et avendoci uno di loro regalato con una Mladiza, detta in taliano pesce Salamone, di smisurata grandezza ma per la mancanza di cucinarla con aceto, insinochè fu trovato poco manchò che non impazisse il nostro Dragomano, et in tanto il nostro Fisico faceva cure perchè haveva necessità della medicina.

Addi 30 partisimo da Pglievie et arivamo a *Priepoglic* in otto hore. Questo loco sta a destra del fiume Lim e va scharichar nel fiume Drin vicino a Viscigrad in Bosna, e questo loco è stato brugiato nel ultima guerra da Kattani; nel venir in detto loco trovasimo un nano curto da un braccio e mezo raguseo con barba quanto un homo di quista corporatura, e ci fu detto che havesse moglie e figlioli di già amogliati se però alcun altro non li habbi coadiuvato a generarli. Vidimo pure un Macignio una conchavità longa due bracia; dicono li Murlachi che passando di la S. Sabba si fosse apoggiato a quel macignio col gomito quale restò impresso in quella pietra. In però creda chi vole. E noi in questo loco dormimo in han.

Addi 31 partimo da Priepoglic e per strada vidimo il famoso monasterio de Monaci Greci in *Milloscev dó*, e poco avanti sopra una roca una forteza con sotto alcune abitationi chiamate Millosevo; qui sono i Palazi di Suleiman Passa stato supremo Vesir. Entrassimo poi in un gran boscho dove i passi sono più pericolosi di tutta la strada che si fa, ma noi fossimo acompagnati con tre compagnie di Nefteri una di Priepoglic altra di Milloscevo a la terza che venne incontrarci da *Sienize* dove arivassimo doppo 11 hore di viaggio, et alloggiassimo dentro il Ciaranpi o sia palancha di Sienize in una piccola casucia di legnio.

Adi primo Agosto partiti da Sienize in cinque hore pervenimo alla *Kula di Sienize* dove fermassimo non potendo più arivar quel giorno ad alcun alogio, essendo il loco di poche case, e queste distrutte dal ultima guera; in un loco molto de-

¹⁾ Ова фраза није била ни мени, ни г. Будману јасна у наизгледу.

²⁾ То је данашњијех 75½ центиметара.

³⁾ „Казују путницима тијело Св. Саве, које је још цијело и лијено, а већу им милостињу дају Турци и Жидови, него ли Кршћани“ (Б. Рамберта, Матковић Ош. цит. ibid.)

јаше пусто и ваља нам ставити добру стражу за нашу сигурност, премда нам се бјеше више од њих бојати, него ли од другијех хајдука. Напомињем да нас је првога Августа сјајно погостио наш домаћин.

Дне 2. унутисмо се с ове куле пут *Новога Пазара*. Путем дођоше нам у сусрет наши трговци с обичним пићима, али ми вођесмо наставити наше путовање јер бијасмо у шуми дугој четири уре пута, која међи у далечини од четири сахата са селима Пипера и Куча најљуће чељади Арбанашке. Ова шума бјеше већ освојена одељењем коњаништва ново-пазарског неферата, а друго одељење коњаништва праћаше нас. Изисавши из шуме обје се чете удружише, па тако, наком седам ура пута, са толиком јаком стражом и развијенијем барјацима њиховијем уђосмо у *Пазар* и сједосмо у бесестен¹⁾ гдје нам без престанка принашаху даре наши трговци.

Дне 3. и 4. задржасмо се *Новом Пазару* ради расира између нашијех трговаца. Ово мјесто би некада врло гласовита варош у Леванту, а сада је ништа; гдје бјеше дванаест тисућа кућа нема више од три стотине.²⁾ Први нам дође у походе господин кнез Војновић³⁾ који је био и другијех пута у нашијем лазаретима. Долажаше из Драча да се удружи с бунтовницима у Угарској, и рече нам колику цјену ударише царевци на његову главу.

Дне 5. Одосмо из Новог Пазара кроз *Планину Рогусне* и у девет сахата пута дођосмо у *Бањску* гдје има пуно минералнијех бања и стара тврђава наопако саграђена.

Дне 6. Кренусмо из Бањске и дођосмо у девет ура у *Вучитрн*. Путем видимо тврђаву *Звечан* на врх брда попут главе шећера. Ова се сама одржала пред Ђесаровом војском с ње неприступне висине. Стигосмо на *Косово Поље* и

serto ci convene prender bona guardia per nostra sicurezza, ma di questi era più da temere che d'ogni altri assassini. Si nota che il primo di Agosto ci banchetto lautamente il nostro maistro di casa

Adi 2 partimo da detta Kula verso *Novo Pasaro* per strada ci incontrarono i nostri mercanti con i solitti rinfreschi ma essendo locali pericolosi ci parve continuar il nostro viaggio tanto più eservi una selva longa quatro hore di viaggio, e vicina 4 hore dai casali dei Piperi, e Kuci che son la più trista gente d' Albania; — qual selva di già fu occupata da un corpo di Cavaleria dal Neferato di Novo Pasaro, et un altro corpo di Cavaleria ci accompagnava; pasata poi la selva tutti doi con noi si unirono, e cossi doppo sette hore di viaggio con detta numerosa guardia, e loro Bandere spiegate entrassimo in Pasaro, et alloggiassimo nel Besisten ove continuamente erimo regalati dai nostri mercanti.

Adi 3 e 4 fermassimo in Novo Pasaro per le controversie tra i nostri mercanti; questo loco è stato famosissima piazza di Levante hora ridotta a niente vi sono solamente da 300 case dove prima si numerovano 12 milla; in primo loco venne a trovarci il Sig^r Conte Voinovich stato altre volte hai nostri lazaretti; il medemo venne da Durazo, et andava unirsi con li sollevati di Ungaria. Ci contò lui stesso la taglia che haverà dalli Imperiali.

Adi 5 partimo da Novo Pasaro per la *Plana di Rogosne* et in hore 9 di cammino pervenimo a *Bagnska* ove son molti bagni minerali et una forteza antica di mal intesa struttura.

Adi 6 partiti da Bagnska in 9 hore arrivassimo a *Vucetargnie*; vidimo per strada la forteza di *Svecian* situata in cima d' una montagna fatta a forma d' un pavetto di zucchero. Questa sola non fu occupata dalle armi cesare in tutti

¹⁾ *Besesten*, управо *Besestan* (у Вука безистен, али без ознаке значења) зове се велики покривени пазар.

²⁾ Ово се мјесто налази на свакој страници трговачке повјести дубровачке. Год 1580. имаше 6000 кућа, али у XV. вијеку 12.000 и више. Ту наставаше велика колонија Дубровљана. *Катарина Зено* говори год. 1550 да је Нови Пазар насељен од Турака, кришћанскијех Срба и многијех *Дубровљана* и *Млечана* (Матковић, Рад. LXII стр. 99). *Рамберти* спомиње,

шестнаест година прије Зена, исту чињеницу и многи други путници. Али као готово сја балкански градови, не одола и Нови Пазар мијењаву државнијех облика и турскоме зупу, па ево какав бјеше у почетку XVIII. вијека.

³⁾ Ово је кнез *Војин Војновић*, наш пређ, који држао као Портин васал, Требињску и Поповску област, до год. 1693. кад се предаде у заштиту Млетачкој Републици.

Вучитри преснасмо под шаторима од страха од куге.

Дне 7. Кренусмо из Вучитрина и у девет ра непрестана пута дођосмо у *Добротин* гдје сначисмо под шаторима. Путем видјесмо *Пристину* у којој хараше куга и *Тарбет* гдје је изграђен дроб султана Амурата убијена на том мјесту руком *Милоша Кобиловића*, чији је гроб вије миље далеко од пута којијем ми пролазасмо.

Дне 8. Кренусмо из Добротина и у седам ра дођосмо на *Качаник*; то је тврђава старијех и пола порушенјих зидина у којој се у последњем рату Нијемци одржаше за двадесет и четири на опкољени силном војском турском и татарском; на пошљетку предадоше се под часницјем јетима. Прије него уђегосмо у Качаник, с лијеве ране остаде нам мјесто гдје би потучена помоћу Нијемци слаху тврђави. Шест стотина људи чакви приметнуше бој са двадесет тисућа Тука и Нијемци подлегосе. И ту преснасмо под шаторима од страха од куге.

Дне 9. Остависмо Качаник, те у осам сати дођосмо у неко мјесто пред *Скопље* гдје нам казаше да је погинуло око двије тисуће људи од куге. Ми разапесмо шаторе за већу сигурност и да се ни с ким не помијешамо.¹⁾

Дне 10. Пођосмо од тога мјеста и у осам сати тешкога пута стигосмо у *Каменово* гдје разапесмо шаторе, а чело ногу тецијаше нам течина.

Дне 11. Забависмо се у томе мјесту.

Дне 12. Кренусмо из Каменова и путем стигосмо Турчина што су наши мислили да је есепија,²⁾ јер питаше ко смо и што носимо и казасмо да је ухода својих другова, те не остависмо остати у *Стразину* јер не бјеше него и са неколико подртијех кућа Бугара, а и ови

questi paesi per essere inaccessibile la sua situazione, oggi entrassimo nel piano di Kosovo, et alloggiassimo a Vucetarnie sotto i padiglioni per tema della Peste.

Adi 7 partimo da Vucetarnie et in 9 hore di continuo viaggio pervenimo a *Dobrotin* ove alloggiassimo sotto i padiglioni; vidimo per strada *Prisctina* e dentro la Peste faceva strage; vidimo pure per strada Tarbet ove sono depositata l'interiora di Sultan Amurat uciso in questo piano da Millese Kobilovich la di cui però sepultura fu lontana dalla nostra strada due miglia.

Adi 8 partimo da Dobrotin et in hore sette arrivassimo a *Kacionik*, forteza di vecchie muraglie e quasi distrutta nella quale si mantenero li Tedeschi nel ultima guerra 24 giorni assediati da un poderoso esercito Turcho, e Tartaro ma poi si resero a patti di bona guerra. Nel venir a Kacionich ci restò a sinistra il loco ove fu batuto il soccorso Tedesco che veniva a detta forteza, questi consisteva in 600 homini soli quali ebbero animo di battersi con 20 milla Turchi, et i pochi Tedeschi furano disfatti. Qui pure dormimo sotto i Padiglioni per tema della Peste.

Adi 9 partimo da Kacionik et in hore 8 arrivassimo ad un loco incontra *Schopie* ove ci fu riferito esser morte da 2 milla persone di Peste. Noi alloggiamo sotto i padiglioni per maggior sicurezza per non maschiarsi con alcuno.

Adi 10 partimo da detto loco, et in 8 hore di incomodo viaggio pervenimo a *Kamanono* ove spiegato il padiglione a pie dei vostri letti ci andava un rusceletto di acqua.

Adi 11 fermassimo in detto loco.

Adi 12 partimo da Kamanovo e per strada incontrassimo un Turko credutto dalla nostra scorta per chiesegia qualo si informava chi erimo e cosa portavamo, ci diede sospetto questi poter esser spia delli altri compagni onde non volsimo fermar in *Strazin* esende il hano distrutto con poche case

¹⁾ *Скопље* бјеше пекада главно сјело дубровачкијех трговаца у Македонији. Дубровчани имаху око града великијех зграда, произвођаху восак и прирављаху кордуанске коже. У последњем обрту бјеше год. 1669. забављено 700 радника. Велики Куршумли-хан стоји сада пуст, једва у порушеној кући гдјекоји македонски трговац преноћи, док на тргамама

једнако стоје написана у црљеној и пријој шару имена несталијех Дубровчана! (В. Јуречек, Geschichte der Bulgaren стр. 460. и даље.) (Куршумли-хан служи сада за аусану. — Напомена коректора).

²⁾ Турски разбојник на коњу.

дивљи, па преваливши тринаест сахата хода са-
ђосмо у хан у *Паланкама*. —

Дне 13. Кренусмо из Паланака и дођосмо у
седам ура у *Кустендил* и намјестисмо се у
хан. Ово је мјесто богато минералнијем водама.

Дне 14. Данас се забависмо у *Кустендилу*
да измијенимо коње и посласмо по драгоману
наше поздраве Паши по имену Мехмеду који нас
дарива границом од шљиве дугом педаљ на којој
избројисмо четрдесет и шест шљива. То говорим
да покажем изобиље воћа у овој земљи. Ви-
дјесмо минералне купељи у којима су воде од на-
рави тако вруће, да се може скухати јаје без
ватре. *Кустендил* је испод старог Константи-
нова града који развалише Турци када осво-
јиху ову земљу.

Дне 15. Кренусмо из *Кустендила* и у девет
ура дођосмо у *Дуиницу*. Путем разгледасмо мост
саграђен рушевинама и стијенама Константинова
града. Кесарова војска бјеше дошла својим сла-
вним оружјем до тога мјеста у пошљедњем рату.
У *Дуиници* преспасмо у хану, и обазнасмо стопри-
сјутрадан да ондје хара куга; даначе неки Жи-
дов Млечић, који се зваше Паце пошто дође к
нама да нам се поклони, те да нас послужи, рече
нам да ондје лијечи окужене.

Дне 16. Кренусмо из *Дупнице* и у девет
ура хода дођосмо у *Самоково*, велико мјесто на
лијепој равинци пуној великијех села. У томе
мјесту како и у *Паланкама* има руда најбољег
гвожђа што има у Леванту. Наставасмо под ша-
торима.

Дне 17. Забависмо се у овом мјесту вру-
ћице ради која спонаде Госпара Рести и Ка-
пелана. Наш је Капиди Баша дошао из Мана-
стира гдје је покупио кесу¹⁾ Беглербега Руме-
лијскога.

Дне 18. Пођосмо из *Самокова* и стигосмо у
пет ура у *Бањицу*. И овдје има минералнијех
вода од сумпора врућих од нарави, али нијесу

ди Бугари аторно е questi salvatici, onde con
questo giorno 13 hore di viaggio arivassimo
Palanke et alogiamo nel han.

Adi 13 partiti da *Palanke* in hore sette
vassimo a *Cuistendin*, et alogiasimo nel han. Qui
loco è copioso d'aque minerali.

Adi 14 per mutare i cavalli fermassimo
in *Cuistendin*; complimentamo col nostro Dr-
mano il Passa a Nome Mehmed qual ci regalò
un ramo d'albero di pruni lungo d'un palmo
questo contasimo 46 pruni. Ciò si nota per dim-
la gran quantità di frutti vi è. Vidimo i Ha-
minerali ove l'aque sono naturalmente così ca-
che senza ainto di foco si pol cocer un ovo. *U-*
stendin è situato a pie della antica città di Con-
tino distrutto dalli Turchi in tempo sigogati
questi paesi.

Adi 15 partimo da *Cuistendino* et in 9
arivamo a *Dupniza*; vidimo per strada un Pa-
fabricato dalle Ruine e materiali della sopra-
cità di Costantino; sin qui erano arivati nel ult-
guerra l'Imperiali con le loro armi vitoriose.
Dupniza dormimo nel hano con haver saputo
susegnente matina esservi la peste in questo lo-
anzi un Ebreo Venetiano chiamato Pace do-
esser venuto da noi a farci complimenti e far
più servizi, ci disse esercitar ivi medicina e cu-
li apestati.

Adi 16 partimo da *Dupniza* et in 9
arivassimo a *Samokovo* loco ben grande in
bella pianura piena di grossi casali. Tanto
questo loco quanto in *Palanche* sono le mini-
del più fino ferro vi è in Levante. Allogiasimo
sotto i padiglioni.

Adi 17 fermassimo in questo loco, per es-
risentiti il Sig^r Resti, et il Capelano con ac-
di Febre et oggi capitò qui il nostro Capici Pa-
dal monastero dove fu a levar una borsa al Beg-
bech di Rumelia.

Adi 18 partiti da *Samokovo* in cinque
arivassimo a *Bagnitza* qui pure vi sono i Ba-
d'aque minerali di solfo calde di propria nat-

¹⁾ Облик плаћања новца у турскијем земљама. Кеса при-
једи сада у Турској 600 вјастара. Колико бројаше у оно доба
не знамо тачно, јер свакађе вриједности новца у Отоманскоме

Царству бјеше готово онако велико колико у пошљедњем
вима римске империје.

чисте како у 'Кустендилу. И овдје коначно у хану.

Дне 19. Пођосмо из Бањице и с великом страшношћу прођосмо *Kars Derwentu* заложивши само у *Селу* и дошавши у *Сарамбел* да преко, али наставивши кугу, учинисмо опет три пута и разанесмо шаторе у *Чангузлију*. И учинисмо једанаест ура хода.

Дне 20. Пођосмо из Чангузлије и остависмо сјевој страни *Tatar Basarçik* једну од најбољих вароши у Леванту; видјесмо га из далека путра страшно хара куга. У десет ура пута смо прелијепом равнином у *Пловдив* гдје се стисмо код дум Маха Илијаћа парока онијех туркијех села што су наоколо. — Овај нам се сусрет са братом реда Св. Франа, по О. Амброзије из *Чирочева*, уру прије него у Пловдив. Овај је Фратар сада парок у ју.

Дне 21. Огњица Госпара Рести и нашега дана указа се у једнога и у другога као грозница, забави нас у овоме мјесту, а разумјесмо да и овдје хара куга поштено. Ово мјесту бјеху некада двори Филипа краља босанскога, оца Александра Великога и виде се ипак трагови зидине и тврђаве. Ово је једна најбољих вароши у Леванту, броји шеснаест хиљада кућа и мноштво народа.

Дне 23. 24. 25. 26. 27. и 28. Остадосмо у Пловдиву та бољетице ради нашијех, та што се једне један Јањичар и три слуге.

Дне 29. Пошто се оправи мало наши невоље, кренусмо Божјом помоћи из Пловдива шест ура хода дођосмо у *Папаслију*. Путем смо *Папас корију* шуму која се тако зове црква која чинише неки Папас (Калуђер) турки разбојници и коју посјекоше пловдивске. Коначисмо у хану, и опрости се с нама и Баши да нас дочека у Једрену.

Дне 30. Кренусмо из Папаслије и у пет ура дођосмо у *Кајалију-Касал* гдје су самант турци. Прими нас и угости у кућу Бугариница тога села.

ма ди inferior pulizia che quelle di Ciustendino; in questo loco fu il nostro allogio nel han.

Adi 19 partimo da Bagniza e con numerosa guardia passassimo *Kars Derventa* havendo in quella solamente in *Momino Sello* rinfrescatoci et arivati poi in *Sarambeglia* per riposar la notte, ma trovata esserci la Peste ci convenne con altre 3 hore di viaggio andar a riposar in *Ciangurlia* sotto i padiglioni il nostro viaggio fu oggi di hore 11.

Adi 20 partimo da Ciangurlia et a man manca per strada ci restò *Tatar Pasargich* uno dei più belli lochi di Levante, lo vidimo da lontano facendo dentro molta strage la peste, et in hore 10 di viaggio per una bellissima pianura arrivassimo a *Filipopoli* ove alloggiassimo da D. Michele di Elia Parocho di quei casali Catolici sono a torno il medemo con un Frate di S. Francesco a nome Fra Ambrogio da Ciprovaz venne ad incontrarci una ora prima che arrivassimo a Filipopoli et il detto frate hora è Paroco di Sofia.

Adi 21 la febre di Sigr Resti e del nostro Capelano, scopertassi si ad uno come ad altro febre terzana, ci formò in questo loco, et oggi habiam saputo di certo far anche qui la peste il suo dove. Questo loco, è la Regia di Filippo Re di Macedonia Padre d'Allesandro Magnio e si vedono ancora le vestigie delle murra, e forteze; il loco è delle più grandi in Levante fa 16 milla case e popolo molto grande.

Adi 22, 23, 24, 25, 26, 27 e 28 ci siamo tratenuti sempre in Filipopoli sì per la malatia dei sopradetti come per essersi di più amalato un dei nostri Gianizari con 3 Servitori.

Adi 29 migliorati alquanto li nostri amalati partimo per la Dio gratia da Filipopoli, et in hore 6 di camino arrivassimo a *Papaslia*; pasando per strada vidimo la *Papas Koria* selva nominata per li assassinij che in essa faceva un Papas Kalgiero et altri ladri ora tutta tagliata dalli Aghe di Filipopoli. Noi alloggiassimo nel han, e di quasi licenziò il Capigi Passa da noi per spetarci in Adrianopoli.

Adi 30 partiti da Papaslia in 5 hore di camino arrivassimo in *Kaialia* casal tutto di Bulgari e noi alloggiassimo in lasa di un Bulgaro anziano dell loco.

Дне 31. Пођосмо Божјом помоћи из Кајалије. Ова ноћ бјеше једна од најгоријех са тога путовања ради једне куће од дрва, покривене сламом, и гнусне до зла бога у којој преноћисмо. Отвори се небо и улије дажд и не могосмо уживати ни овај јадни покој, јер с несрећна кровна требаше да се покривамо штитом и да се чекајући у тјескоби осветак дана, ставимо прије времена на пут. У шест сати дођосмо у *Усанџеро* гдје се одморисмо у једноме од три прелијена хана с кровом од олова, па наком краткога почивања дођосмо у *Хамангли* и сађосмо у хан. Два су хана лијепо саграђена изнутра и с поља широкијем вапченијем каменом, кровом од олова са великом авлијом, а посред авлије пре-красна чесма (точак.)

Дне првога Септембра пођосмо из Хармангли и у шест ура дођосмо на *Мустај Пашину Тугарију*. Ово се мјесто зове по Ђурији бива мосту што подиже на Марици Мустај Паша који би Велики Везир. Мост има 22 прекрасна свода,¹⁾ а дуг је четири стотине корака.

Дне 2. Пођосмо из овога мјеста и у шест ура хода дођосмо у *Једрене* и сиђосмо у велику полачу у којој пребиваху прије посланици московски. Ага јанџарски, који овдје заповиједа над тисућу и пет стотина јанџара даде нам добродошлицу и посла нам стражу од четири јанџара, а кад се ми захваљујући нећасмо, одговори да нам он има изказивати почести како и другијем посланицима царева, а у исто вријеме да се не би хришћански робови заклонили у нашу полачу. *Једрене* јест једна од царскијех резиденција и обично становање султана у вријеме рата.²⁾

Дне 3, 4, 5, 6 и 7 остали смо у Једрену јер је дан за даном расла болест у нашој пратњи. Дође нам у посјет и Кафици Баџа и ми га почастисмо хладнијем пићем, кафом, слаткишима,

Ади 31 per la Dio gratia partimo da Kaialia, e questa notte fu delle più incommode in tutto il viaggio stante la miserabil casa di legna coperta con paglia dentro ben sporcha; sopravvenuta la pioggia ci disobbligò da questo anche chativo riposo convenendoci per la coperta ben gentile della casa ripararci dalla pioggia con l'ombrella, et aspettar con ansietà l'alba per partire; mettendoci in camino ben presto del ordinario in 6 hore arivassimo a *Usangero* dove riposassimo in uno delli 3 hani che sono di molto magnifica stratura coperti con piombo e doppo poco riposo in altre 4 hore arivassimo a *Hanmarlia* dove alogiassimo in uno delli doi hani che sono di magnifica stratura fabricati dentro e fori con scarpe coperti con piombo con un gran cortile, et in mezzo una bellissima fontana.

Ади primo Setembre partimo da Hanmarlia et in 6 hore arivassimo a *Mustai Pascina Ciupria* loco denominato dalla ciupria o sia ponte fabricato sopra la Mariza da Mustai Paschia stato supremo Visir. Il ponte è fatto di 22 archi molto magnifici et per longo 400 passi andanti.

Ади 2 partimo da detto loco et in 6 hore di camino arivassimo ad *Adrianopoli* ove alloggiassimo in un Palazzo ben grande altre volte habitato dalli Imbassatori di Moschovia. Ci mandò li complimento l'agha di Gianizari che qui comanda 1500 delli medemi e mandatici 4 Gianizari per guardia, ma ringratiandoli noi di ciò ei rispose che non voleva defraudarci della stima fatta ad altri Regi Ambasciatori e nel istesso tempo voleva riparare che alcun de Schiavi Cristiani non si salvase nel vostro Palazzo. Adrianopoli è una delle Imperiali Residenze e di ordinaria habitatione hai Sultani in tempo della guerra.

Ади 3, 4, 5, 6, 7 ci siamo tratenuti in Adrianopoli per il giornal crescimento delli ammatali della nostra famiglia. In questi giorni ci visitò il Capigi Passa e li diedimo rinfresco di caffè.

¹⁾ Пикантно је видјети како сваки путник различито броји сводове овога гласовитог моста. *Бенек* Ресарева курир у XVI. вијеку броји 23 свода, *Морозини* 20, други опет 18, а наши посланици 22!

²⁾ *Једрене* бјеше сијело дубровачкога вице-консула који јерархијом бјеше подложен цариградскоме консулу. У катол-

толичкоме гробљу ван града почива *Влахо Кабога* који тако умрије на путу у Цариград год. 1750 као посланик код Султана Махмуда V. Његов син *Иво* би такођер посланик код Порте год. 1792. Његов кратки и суховарни дневник припоји *Енгел* на крају своје повјести Дубровника. (Беч, 1807).

сербетом и шоколадом, али му опет вратисмо у бав и обједовасмо код њега, први пут наком ка мјесеца. Разгледасмо удобно мјесто; најљепша плаца на сводове која се зове *Али Пашина* *Паршија*, пак Џамија саграђена раскошно од Султана Селима сва у мрамору уложену златом и четири мунаре на четири стране џамије и три солара око сваке мунаре; пред њом прекрасна плочица у мрамору са великом чесмом по сриједи. Видјесмо џамију Султана Бајазита о којој не би нико рекао да је саградио османски цар. Видјесмо кофџер кућу махнитаца коју подиже исти цар у којој бјеху четворица везана у веригама; видјесмо мјесто гдје беше наша палача и једина црква католичка у Једрену, обје у праху.

Дне 8. Узесмо нове кочије и коње изашавши из Једрена у седам ура стигосмо у *Лансу* и дођосмо у хан који Мехмед Паша Солаковић (Соколовић) који бјеше Велики Везир, сагради са рђаво стеченијем благом свога сина. Кад овај изаше у Темишвару, притужише се неколико пута Порти против његова опака владања и кад је те ријечи разумио Велики Господар рече Везиру, његовоме оцу, нека га очински прекори. Овај ће на то одаслати у исти мах двије каниџије, једнога да му поручи да дође у Царске Дворе, а другоме нареди да га задуши гдјегод га сусрете. И стиже га у Лансу и обави што му би напућено, а од новача што пошаше са собом сагради плочицу џамију и речени хан са благијем дјелом за сва времена, бива сваком путнику, који гођ сађе хан, да се да круха и чорбе. Ми преспасмо том хану и бисмо дионици овог благог дела.

Дне 9. Кренувши из Лансе у девет ура и дођосмо у *Бабу* и коначисмо у хану.

Дне 10. Пођосмо из Бабе и понито заложисмо у *Баргасу* дођосмо у...¹⁾ сахати у *Калиштран* гдје видјесмо сарај Султана Мехмеда, па садашњег цара, који се често свраћаше у њ дола. Нијесмо могли да не разгледамо помњиво

confetura, serbetto e cocholata, li resimo la visita con anche cenar da lui e questo fu la prima volta che doppo 2 mesi di viaggio con loi habiamo mangiato assieme. Vidimo comodamente il loco et il più bello e la piazza coperta con volti che si chiama Ali Pascina Carscia e la Giami fabricata da Sultan Selim sontuosamente tutta con marmi miniata dentro con oro con quatro minare divisi hai 4 lati d'ella Giami fatti con belle simetrie con 3 Solari atorno ciaschedun Minare, et avanti la detta Giami un magnifico Atrio fatto di marmi con in mezzo una gran bella fontana. Vidimo la Moschea di Sultan Baiazet che non merita nome d'esser stata fabricata da un Imperatore Ottomano. Vidimo pure l'ospital dei matti del medemo Sultan fabricato, e dentro vi sono stati 4 in catene; vidimo il sito ove era la nostra casa, e l'unica Chiesa che era dei Catolici in Adrianopoli, hora l'un e l'altro distrutto.

Adi 8 prese nove carrozze e cavali partimo d' Adrianopoli et in hore sette arivassimo a *Lapssa*, et alloggiassimo in un han fatto fabricare da Mehmed Passa Solakovick stato Supremo Visir con le mal acquistate sostanze del suo figliolo, questi essendo stato nel governo di Temisevar venero alla porta molti rechiami contro di esso quali saputi dal Supremo Signore disse ad Visir suo Padre che paternamente lo amonisse. Questo di subito spedì li doi Capigi il primo con ordine che venghi alla Corte, il secondo che lo strangoli ove lo giungerebbe, lo gionse a Lapsa et esegni l'ordine e dei denari trovò con lui fabricò una Giami e detto hano con far opera pia perpetua a cio ogni giorno a tutti viandanti che alogiano in han si dia la ratione di pane e Ciorba, noi dormimo in detto hano e fossimo anche partecipi di questa opera pia.

Adi 9 partiti da Lapsa in hore 9 e mezzo arivassimo a *Babba* et alloggiassimo nel han.

Adi 10 partimo da Babba e presi i rinfreschi a *Bargas* arivassimo in hore . . . a *Calisctran*. Qui vidimo un seraglio che Sultan Mehmed Padre del Regnante fabricò, e spesso habitava per comodo della cachia, ne lassassimo di vedere

¹⁾ Иста у тексту броја сати.

Међутијем сво Господина Луке Барке¹⁾ из Цариграда са другијем нашијем трговцима и штићеницима, па пошто нам се искаљаше, приправише нам сјајан савет на отворену. Ту бјеше дивљачи, пилаци, хладетине, кобасица са различитијем добријем винима. Наком обједа речени Господин Барка установи ред којијем ћемо свечано уљести у Цариград: први бјеше шест диван чауша, два по два, и остали трговци по реду; пак наши Јањичари, а за овијем младићи језика и Г. Г. Лучић и Барка; за њима ми двојица а иза нас наш лијечник јер је Капелан . . . .²⁾ Долажаху за тијем наша два подворника, пак четири слуге са развијенијем барјацима, пак опет друге слуге са саугама трговаца, у све више од четрдесет људи сви на коњу. Јашући овакијем редом до бедема Цариградскијех, спуштасмо се на *Јеју*³⁾ и друмом од *Балате* уљезосмо у Град кроз *Фенер Капију* и сађосмо у наш стан. Та је врло велика кућа код Патријарката, са много соба, неколико вртова и три чесме, али врло рђаво раздијељена. Бјеше нам дата у најам фирманом Великога Везира за све вријеме што ћемо се забавити у Цариграду, према годишњој најамнини од 400 талијера.

Дне 20. Посласмо нашега драгомана ка Господину Ибрахим Бегу Њехаји⁴⁾ Великога Везира да му јавимо наш долазак; то исто јависмо по нашем драгоману Његовој Преузвишености Господину Александру Маурокордату⁵⁾ који, наком мало, посла свога дворанина да нам честита на срећноме доласку.

Дне 21. Посласмо истог нашега драгомана овој господи посланицима да им јави наш долазак у Цариград:

*Monsieur de Ferioli*⁶⁾ посланику Француске,

¹⁾ Трговац и драгоман Републике у Цариграду који је у вријеме гласовитага посланства *Маројине Кабоге* у Цариграду и *Николице Боне* у Силистрији, имао велика дијела у државијем посима (од 1678—1684).

²⁾ Не разумије се што је значење текста.

³⁾ *Кјуџ*, сјеверо-западно подграђе цариградско.

⁴⁾ Тајнику.

⁵⁾ Грк *Маурокордато* бјеше Портин драгоман за владања Мехмеда IV. Његово се име спомине много у повјести дубровачкога посланства у Цариграду. Наком Кара-Мустаџине смрти (1683) паде у нежност, и једва спасе живот, али га опет

gresso, sopraggiunse in tanto il Sigr Lucha Barcha da Costantinopoli con altri nostri mercanti e protetti, e dopo i complimenti fatici ci fecero un sontuoso banchetto di campagna, di salvaticina, polani, rifredi, salami con diversi boni vini; doppo presi i rinfreschi detto Sigr Barcha dispose l'ordine da marciare a fare l'ingresso in Constantinopoli, qual fù: i primi andavano li 6 divan caucsi a doi, e poi li altri mercanti ordinatamente, indi li nostri Gianizari, doppo di loro i giovini di lingua, e poi Sigr Barcha e Lucich doppo di loro noi due e doppo di noi il nostro medico, essendo il Capelano restato a Ponte piccolo in atto con la cessione, andavano doppo li nostri 2 camarieri e poi con 4 servitori con bandiere spiegate e doppo loro li altri nostri Servitori, con li Servitori delli mercanti, essendo in tutti da 40 in su a cavallo, e caminando con questa marcia sino alle ruma di Constantinopoli calasimo a Jeiup, e fatta la strada per Ballatta entrassimo dentro nella città per la porta di Fener, et andassimo smontar nel nostro alogio dentro il Patriarchato in una casa ben grande con molte stanze più giardinetti 3 fontane il tutto però mallisimamente spartito, e questa casa ci fù affitata col ferman del Supremo Visir per il tempo che l'abitaressimo a ragione di 400 tallori al anno.

Adi 20 mandassimo il nostro Dragomano dal Sigr Imbraim Beg Chiehaia del Supremo Visire per darli parte del nostro arivo, come pure il detto giorno diedimo parte per via del istesso Dragomano a Sua Eccellenza Sigr Alesandro Mauro Cordati il quale a pochi momenti doppo mandò suo Gentilomo per felicitarci dal nostro bon arivo.

Adi 21 mandasimo il detto Dragomano dalli susegnenti signori Ambasciatori per avanzarli l'aviso del nostro arivo in Constantinopoli.

Monsù di Feriol Ambro di Francia,

поставе за тумача. Његов син Никола, који бјеше пет пута књаз у Влашкој, би тумач Портин год. 1709.

⁶⁾ *Маркус Charles de Ferriol Baron d'Argental*, многогодишњи францески поклисар у Цариграду, (1699—1711), веома је оригинална личност. Како он сам причаше, седам је пута вратио Велике Везире или Султана у рат проти Њесару, као емисар краљев, прије него ли пође у Цариград. Његове су незгоде код Порте добро познате. Врло жива темперамента, уз пркос његову туркофилзму, увриједи Султана одма на приступној аудијенцији 5 Јануара 1700 кад му дворски достојанственици рекоше да скине сабљу, коју није смио носити по церемони-

м авлијом к Великоме Везиру. Ова авлија (ан хана¹⁾) бјеше пуна чељади. Кроз Диван дођосмо у собу гдје нађосмо Великога Везира око њега мноштво дворана и госпode који даху одличне службе код Двора. Приказасмо Височанству наше кредитиве и државни дар прими *Реис Ефенди*,²⁾ те пошто му говори, а он нама одврати великом љубазношћу, еше нам двије шемблије од тамно црвене ре и посвједасмо. Тада донијеше кафу, с њим слатким, миомирисне воде, мира и шерпа девет *кафтана*³⁾ у које нас обукоше, у јене и мога друга, а у један Госп. Николу окордата првога тумача Славне Порте, а у ње шест обукоше Капетана Луку Барку и Луку Павла Иванели нашега Протофизика, Влаха, и Антонакија младиће језика, те тако ми опростисмо се са Њ. В. и сашавши у узјахасмо наше коње, те се вратисмо истијем кући гдје нам до мало Преузвишени Госп. окордати честиташе на лијепоме дочеку В. а.

Дне 29. Пођосмо у посјет Његовој Преузвишности Госп. Маврокордату који нас поздрави убама свога двора исказима највишега пријатства. Давши нам десну, испрати нас у собу пајџа, гдје му приказасмо поздраве наше лике. Овај нам одврати ријечима пуним љубави нашој Републици и к нашијем особама, те нас обичнијем пићима и мирисима, те а повратку допрати све док не узјахасмо и не пођосмо.

Дне 30. У јутро пођосмо к Тефедару, бива ме царевоме ризничару кога поздрависмо.

¹⁾ Турски: *Диван Ханс*, дворница диванска (бива, државне не).

²⁾ Министар иностранијех дјела.

³⁾ Врста плашта која се даје посланицима туђијех држава

ордина Sua altezza per riceverci onde con breve complimento ci licentiasimo dal detto Ciehaia, et andassimo per il secondo cortile dal Supremo Visir; il detto cortile e la Divan hana erano pieni di gente entrassimo per la divan hana nella stanza ove trovassimo il Supremo Visir con attorno di lui oltre la Sua numerosa corte moltissimi altri Turchi di riguardo, e Signori che sustenevano le prime cariche nella corte presentassimo a Sua altezza la nostra credenziale et il Puplico regalo qual fù preso dal Sig^r Reis Efendi e fattoli il solito complimento, ci rispose con gran cortesia, indi ci furono portati due schembli di veluto cremese ci posimo a sedere, et in tanto ci portarono il caffè la Sua conserva, aqua odorifera, Proffumo e Serbetto e poi furono portati 9 caffiani con doi dei quali vestirono me, o mio compagno, con uno il Sig^r Nicolai Mauro Cordati primo interprete della gloriosa Porta gli altri sei furono messi al nostro Sig^r Capellano, Luca Barca e Lucich, Paolo Ivanelli nostro protofinco, Biagio Lucich e Antonachi giovini di lingua, e cossi aparati pontificalmente ci licenziassimo da S. A. e scesi nel cortile montassimo a Cavallo, e nella ordinanza in cui venimo tornassimo a casa, ove a pena gionti S. Ecc^{za} Sig^r Mauro Cordati ci mando felicitare del buon trattamento ricevuto dal Supremo Visir.

Adi 29 andassimo dar la primo visita a Sua Ecc^{za} Sig^r Mauro Cordati il quale ci ricevè con dimostrazioni molto distinte havendoci incontrato a capo delle schale e dataci la destra ci introdusse nella camera d'udienza li fecimo gli essenziali complimenti della nostra Repubblica, e gli si accolse con agradimento e ci rispose con complimento molto obligante, e per la nostra Repubblica e per la nostre persone ci furono portati i soliti rinfreschi e profumi doppo di che ci licenziassimo e Sua Ecc^{za} ci acompagnò in sino che montassimo a Cavallo e partissimo via.

Adi 30 andassimo la mattina dal Sig^r Teftedaro che è il gran tesoriere dell' Impero e doppo

као знамење поштовања и части. Број раздатијех кафтана бјеше различит према величини и власти државе коју заступаше посланик.

Пошто примисмо његов одговор, даровасмо га у име Државе, те нас и он почасте пићем и мирима, а за тијем се одијелисмо, а оне ноћи пођосмо Ренс Ефендији, бива Државноме Секретару, па и њега посдрависмо и приказасмо му Државни дар, те погостивши нас, врло срдачано опростисмо се с њиме.

Дне првога Октобра. Посјетисмо великога коњаника и пријатеља Мустаф-Агу Капиџи Баши који бјеше више пута у Дубровнику. Рекосе нам да је у харему и кад приспјесмо, дође нам одмах у сусрет, те руковавши се најсрдачније и поразговоривши се у дуго уз обична пића, опростисмо се с њиме.

Дне 2. Пођосмо у походе Кадриаги Капиџи Баши који с нама бјеше дошао из Дубровника. Он пребива у удаљеној и кукавној кући, оскудној покућством, али баш онако каку му и пристoji. Забависмо се у кући све до 12. приправљајући све за саслушај код Султана. Један дан само пођосмо поздравити и даривати Госп. Николу Маврокордата. —

Дне 12.¹⁾ Један сахат прије зоре, диђосмо се из наше полаче и пођосмо на Диван Великога Господара. Први бјеху шест Диван Чауша на коњу са мучевесима²⁾ око главе, за њима иђаху четири младића језика праћена нашијем јавичарима на ногама, а за њима три слуге ношаху данак, праћени Барком и Лучићем. Долажасмо онда ми двојица успоред, окружени са двадесет и четири слуга ијешке, затијем наш Капелан и Бријач, пак дванаест нашијех трговаца и штићеника. Овијем редом дођосмо до Бакџи Капије гдје управ бјеше изјахао коња Господин ди Гуариенти Ђесаров Интернунциј. Пошто обома бјеше одређен исти дан за Диван и одређено вријеме и дворски церимонијал, упути се он наприједа са својом пратњом, а ми одма за њиме, али на мали

il complimento e la cortese sua risposta sentassimo per Puplica parte indi ci furono dati i soliti rinfreschi e proffumi, dopo di licenziassimo l'istesso giorno, la notte andai a complimentare e presentare il Sigr Rais che è il segretario di stato il qual ci trattò semma generosità e dopo datici i rinfreschi e proffumi ci licenziassimo da lui.

Adi primo Ottobre andassimo a visitare e presentare il Gran Cavaliere e cordial amico Sig. Staphaga Capici Baschia stato altre volte nostro gusa; il medesimo signore si trovava nel suo palazzo quando giungemmo ma subito venne fora, e ci salutò con dimostrazioni la più affettuose e più care dopo lungo discorso con lui portatici i soliti rinfreschi e proffumi ci licenziassimo.

Adi 2 andassimo a visitare il Sigr. Rais agha Capici Baschia venuto con noi da Ragusa quale habbitta in una remota miserabil casa, lamentemente adobata tutto però a proporzione e per lui gli altri giorni sino hai 12 ci siamo stati trattenuti in casa aparechiandoci per aver l'audienza del gran Signore Solamente uno dei giorni andassimo a visitare e presentare il Sigr. Nicolaci Mauro Cordati.

Adi 12 una hora prima del alba partimmo dal nostro allogiamento per andar al divano del Signore, caminando i primi sei divan Cavalieri con Umgiavesse in testa dopo loro i divan di lingua seguiti da nostri Gianizari e doppo i quali 3 servitori portavano il tappeto seguiti da Signor Barcha e Lucich, doppo i quali caminavamo noi doi aparo atornati da 24 divan a piedi ci seguivano il nostro Capel Barbiere, e doppo loro andavano 12 nostri servi e protetti. Arivassimo con questa processione sino Bakci Capia ove in atto montava a cavallo il Sigr di Guarienti Internuntio Cesareo, essendo ambi destinato l'istesso giorno per Divano e nato il tempo e ceremoniale del Palazzo. Inui avanti con suo treno e noi a marciare

¹⁾ Овдје Кабоџина записи исправљају хронолошку погрешку Хамерову у датуму саслушаја код Султана. Хамер каже (IV. стр. 88—89) да је то било 20. јунија, али сад видимо по Кабоџи да је Султан примио Ђесарева поклансара заједно са пошланицима дубровачким 12. октобра.

²⁾ Чалма у облику високога цилиндра обавијена муселином коју носе чауши и многи други дворјани приликом церимонијава (Hammer, Staatsverfassung, I. 4)

омет. Улице врвљаху народом, па видјесмо велики градови имаду свој добар дио радности. Дођосмо к вратима царске Полаче бијаше велико мноштво људи што стража, медаљаца. Ступивши у прву авлију препуну ста, сађоше у сриједу сви с коња до нас сах који прођосмо напријед те сјахасмо код друге авлије, мјесто гдје не само слазе с коња сви посланици него и сам Велики Везир. Пут у Диван, сусретосмо Интернунциј и мислимо Великога Везира с многобројнијом пратњом ражом на ногама и на коњу него ли је обичај, јер се враћаше у двор Њ. Височанства (који бјеше допратио Великога Везира на Диван.) Идешћи у другу авлију, дође нам у сусрет Пешин Баши¹⁾ и поздравивши узе од три слуге који раздијелен у тридесет кеса од коже и пренеше их тридесеторица капиџија, свакоме по кеси, а четворица другијех свакоме по један слуге од сребра. На истојме нас мјесту сусрета Чауш Баши и Капичилар Рехаја²⁾ Великога Везира одара у кабаницама од бруката постављена на ровим кожухом, а у руци са сребрном шибиком и ступаху пред нама да нам отворе пут, а по њима два по два све тридесет и четири капије. У тај исти час намагоше Јањичарима којих бјеше 15.000, сви на једноме крилу авлије, а тај знак, док ми улажасмо, потрчаше сви намагоше на неко мјесто гдје им раздијелише оружје и крух. — Повратише се Јањичари на своје мјесто, а ми прођосмо кроз авлију пуну ста под кубу, гдје стајаше Велики Везир³⁾ бјеше изишао на диван. Он по сриједи сједи на његовом пријестолу, лијево два кадиџија, бива врховни суци Азије и Румелије, десно од Кубе, Тефтедар и Нисанџи⁴⁾; крај овога стојаху Интернунциј и Резиденат Његова Височанства. — Повише пријестола Великога Везира бјеше прозор са позлаћеним жалужима за којима стајаше Велики Господар. Ми ступисмо под кубу и наклонисмо се Његову

дуппо ди lui a un tiro di pistola, erano piene le strade di gente che ci fece veder che anche le città grandi hanno la loro parte di curiosità. Arrivammo alle porte del Imperial Palazzo ove fu gran moltitudine di gente altri di guardia, altri curiosi entrati nel primo cortile ben numeroso di popolo. Giunti al mezzo del medesimo, smontò dal cavallo ogni uno oltre noi che passasimo avanti, e smontassimo dal cavallo alla porta del secondo cortile loco ove non solamente smontano tutti li Ambasciatori, ma anche il Supremo Visir. (Nel venir a Palazzo incontrassimo tanto noi quanto l'Internuntio il Sig^r Chiehaia del Supremo Visir con più del ordinario numerosa guardia e corte a piedi et a cavallo che tornava nel Palazzo di Sua Altezza doppo che haveva acompagnato il Supremo Visir al Divano.) Entrati noi nel secondo cortile ci incontrò il Peschegi Bascia, e salutatici, prese dai tre servitori il Tributo diviso in 30 borse di coiro, e lo consegnò a 30 Capigi che ogni uno porti ad una borsa come pure ad altri 4 Capigi nua tazza d'argento per uno. Ci incontrarono poi nel isteso loco il Causc Bascia e Capicilar Chiehaia del Gran Signore vestiti con cabanize di brochato fodrati di zibilini con in mano ad un baston d'argento. Ci precedevano questi per farci largo andando avanti di loro processionalmente a doi li sudetti 34 Capigi, et in questo tempo fu dato il segno alli Gianizari che erano in numero di 15.000 milla quali stavano tutti in una parte del cortile, ma al segno fattoli in tempo che noi entrassimo, corsero con celerità possibile al loco dove li diedero la ciorba et il pane. Ritornati i Gianizari al suo loco, noi andassimo per mezzo di questo cortile pieno di popolo sotto la cuba ove stava il Supremo Visir in atto facendo il Divan. Lui sedeva a mezzo sopra il suo trono, et a sinistra parte li doi cadascheri o siano giudici supremi d'Asia e di Rumelia a man destra sedevano i Visiri di Cuba, il Teftedaro et il Nisangi vicino al quale sedevano l'Internuntio

¹⁾ Пешинџи Баши, или врховни ментар триезнога рубља, два пазанџи и ручичиџије.

²⁾ Капичилар киајаси, бива врховни коморник.

³⁾ Под кубетом од Дивана сједи Велики Везир и они Везири које цар даје то право, па се за то зове Кубе Везирлери.

Али то је прост наслов и не дијеле никакву власт са Великим Везиром (Хамер, Оп. cit. II.).

⁴⁾ Нисанџи Баши, државни тајник за потпис Султана. Једнак бјеше у власти са државним ризничаром.

Височанству, који се обрадова кад нас видје (а вриједно је успомене да имаше на руци Дијаманат прекомјерне величине), пак нас одведоше на страну по кубом гдје оно 30 капиџија бијаху донијели тридесет кеса са нашим данком. Ту нас печекиваху Рузнамечи, то јест књиговођа Царства и Веснедар Баши¹⁾ са многијем Веснедарима и њиховијем писарима. Ми сједосмо на двије шемблије од кадифе, а Веснедари избројише и изнијеше цео данак у тренућу ока (а нека који гођ даје новаца буде на опрезу и нека пази Арговим очима како или броје и мјере речени Веснедари.) Пошто ту измјерише данак, положише га опет у тридесет кеса и запечативши их предадоше их тридесеторици Капиџија, који с оном четворицом који пошаху сваки послужавник, поредише се пред врата која воде к Великоме Господару, а за њима стајаху друге Капиџије са дарима Интериуџија: велики и прелијепи сахат, два велика свијетњака, два имбрика, једна велика копања на четири ноге, један крчаг, све од сребра, и пуно комада бруката. Пошто предадосмо данак²⁾ реченијем Капиџијама, изведоше нас кроз тајна врата од Кубе пред кубу, на мјесто што нам приправише да гледамо дијељење плаће Јањичарима. Пешгирџи Баши и Чаушлар Емини³⁾ — које нам дадоше за церемонисте, одведоше нас на речено мјесто гдје нам бјеше разастрт ћилим од сукна да сједнемо. Пошто нас намјестише на одређено мјесто, одалечише свјетину да нас не би нико сметао; па од нашега мјеста све до мјеста гдје се раздаваше плаћа, поредаше два реда Капиџија да никоме не допусте да вам заступа. А они долажаху кад и кад да нас питају видимо ли све и смета ли нас кокођ. И кад дође вријеме да им се даде плата, долажаху јањичари на чете и њиховоме пуковнику или чорбацији даваху плату за његову чету; плаћа бјеше у кожанвијем кесама стављена пред кубу, да је ми видимо, па на један знак она чета јањичара трчаше стрмоглавце да је узме, а многи се јањичари лијено претнуше трчећи да ухвате плаћу и свака се чета повраћаше са својим пуковником и тако дадоше

e il Residente di S. M. C. sopra il trono del Supremo Visiro era una finestra con la gilosia dorata dove stava il Supremo Signore.

Entrati noi sotto la cuba, andassimo ad inchinare Sua Altezza che ci ricevè con mostrar contento — et è notabile che su la mano haveva un diomante di smisurata grandezza — indi fossimo portati in loco da parte sotto la detta cuba ove li 30 Capigi havevano posate le 30 borse con il nostro tributo. Qui trovassimo che ci aspettava il Rusnamegi, ossia il Ragionato del Imperio, il Vesnedar Bascia, con altri Vesnedari. Fatti qui noi sedere sopra 2 schembali di Veluto, i Vesnedari contarono e pesarono tutto il tributo in un bater d'occhio — sia di comun avvertenza haver occhi d'Argo chi consegna denari per constarli e pesar da detti Vesnedari. — Pesato ivi il tributo fu novamente riposto in dette 30 borse sigilate lo consegnarono alli sudetti 30 Capigi, quali con altri 4 che portavano ad una tazza per uno andorono a metersi in spalliera avanti la porta dove si entra dal Gran Signore, e dopo loro stavano altri Capigi col regalo del Internuntio qual fu un bellissimo e gran orologio, doi gran candellieri, doi bochali, una brocha, tutto ciò di argento e diversi tagli di brochato. Noi consegnato detto nostro tributo a detti Capigi, fossimo per una porta secreta di Cubè portati avanti la cuba il loco aparechiatoci per veder dar la paga alli Gianizari. Il Pesgegibascia, e causlaremini destinati per ceremonisti, ci portarono a detto loco ove trovassimo messoci il strato di panno per sedere. Li medemi dopo haversi portato al loco destinato, fecero farci largo da ogni uno che ivi si trovava ove noi con tutto comodo vedessimo tutta la funzione, anzi da dove noi sedevamo insino al loco dove si dava la paga, fecero far doi spaliere di Capigi per non permeter entrar alcuno che ci potesse impedir la vista venendo loro da quando in quando per oservar se noi vedevano tutto e che alcuno non ci impedisse.

Venuta l' hora di dar la paga, venivano Gianizari a compagnie, et al loro colonnello, detti

¹⁾ Пристав у књиговодиономе уреду, мештар књигара.

²⁾ О дубровачкоме данку в. предговор на и моје дјело: *Дубровник и Османско Царство*.

³⁾ Подгледник чауша.

ду плаћу свим четама јањичарским. Дођоше јем *Џебеџије*,¹⁾ *Тоџије Буглахи*,²⁾ *Саахије* *чалоти*, *Левенте*,³⁾ *Стријелци*, *Пеизи*,⁴⁾ *Ничије*, *Балтаџије*,⁵⁾ *Халџије*⁶⁾ и куварима коју раздијелише равно бјеше од милиона по. Осим племенитијех служба, раздијелен и опет другијем у полачи Великога Везира, новача које бјеху приправили под кубом за нове плаће, остаде триста кеса које однео у Царску Ризницу. Раздавши плаће донио под кубу објед Великоме Везиру и другијема реченијема Госпарима који сјеђаху под кубом нама донијеше објед на оно мјесто гдје смо свечаност. За истом трпезом бијасмо с царем Емином, ми два, два драгомана, капелани и јач, а за другу сједоше наши трговци. Доде нема толико јестива, да претекоше нашијем нама и да би били могли учинити и трећу ју. Благовавши овако у присуству каквијех од 50 тисућа душа поредише се Чауши на једној страни супроћ нама од кубе све до горе и нијех врата која воде Султану, а међутијем и Везир изасла *Телхисџију* Великоме Господару са *Телхисом* у руци да прими заповијед у да доведе пред његово лице посланике. *Телхис* јест писамце које напише Везирском Господару, а *Телхисџија* обучен је у сату са сребрном шибицом у руци, корача чинано држећи *Телхис* високо у руци да га види, ступа у одаје Великога Господара и даје Кислар Аги, поглавници црнијех ушкочника, који га даје Цару а овај потпише на дно и име и опет га Кислар Ага предаје *Телхисџији*, који га повраћа Великоме Везиру држећи врло високо, па кад сребрном шибицом и о земљу, куда гођ прође *Телхис*, сви се ко поклоне Царевијем словима. Пошто се *Телхисџија* поврати к Великоме Везиру изашавши од кубе *Бесарев Интернуциј* и Резиденат оше мимо нас к вратима Царскијех одаја од врата ставише кафтане њима и њиховој њи. Приступише за тијем к нама Каниџлар

corbagi, si contava la paga per la sua compagnia quale in tante borse di coiro messa avanti la cuba et in prospettiva nostra, et ad un segno che davano, quella compagnia di Gianizari coreva a rompicolo per levar la detta paga, e si vide di bollissimi tombuloni che facevano detti Gianizari correndo per afferar la paga, indi novamente quella compagnia ritornava al suo loco con suo collorello, e così succesivamente si diede la paga a tutte compagnie di Gianizari. Si diede poi ai Giebege, Topcie, Buglak, Spahie, Arsenalotti, Leventi, Sagitarii, Peizi, Tiratori, Baltagie, Halvagi e coghi, e la paga data pubblicamente a importato un milion e mezzo; oltre quelle cariche nobilissias data la paga i susegnenti giorni nel Palazzo del Supremo Visir. Di quanto denaro si era apparecchiato per dar la paga avanti la cuba, restarono 300 borse che furono portate nel Regio tesoro.

Finita di dar la paga alli sudetti, fu portato il pranzo sotto cuba al Supremo Visir, altri Signori di sopradetti che con lui sedevano sotto la detta cuba, et a noi fu fatta tavola e portato il pranzo nel loco di dove guardavamo la sudetta funzione. Ci fu assegnato con noi a tavola il Causclar Emini qualle con noi doi, 2 dragomani, il Capellano o Barbiere stavamo ad una tavola, e l'altra fecere per i nostri mercanti. Venero tante vivande, che restò delle 2 tavolle et anche ai nostri servitori da potersi far sin anche la 3-a tavola.

Finito hebbimo di pranzare a vista di 40 in 50 milla persone, si fece una ala di Causci da una parte in faccia a noi dalla cuba sino alla porta sudetta, per ove si entra nelle stanze del Gran Signore et in tal tempo mando il Supremo Visir il Talhisci al Gran Signore col talhis per prender ordine di poter introdur li Ambasciatori alla sua presenza. Il detto Talhis è un viglietto che scrive il Visir al Gran Signore, et il Talhisci, vestito di brochato con la mazza d' argento in mano, a passo grave caminando col Talhis in mano a vista del popolo, entra nelle stanze del Gran Signore e lo

1) Турекџије (ковачи оруђија).

2) Не знам која је то врста војника. Хамер их не спомиње.

3) Мриари.

4) Носиоци копаља.

5) Који сијеку дрва.

6) Који праве слатко.

Техаја Великога Господара, Чаушлар Емина и Чауш Баши и обукоше у кафтане нас и наше дворане. Када то учинише, прођоше испод кубе гореименована два кадиаскера и унишавши у царске одаје и пољубивши тле пред Царскијем Пријестолом, вратише се наузмице и тако исто учини и Ага јањичарски (који се бјеше једнако забавио пред вратима друге авлије са пуковницима јањичарскијем), прођоше за тијем испод кубе везири од кубе и стадоше у царскијем авлијама; последњи отиде Велики Везир и он стаде ондје. Након тога уведоше на Царски саслушај Господина Гуаренти Кесаревог Интернунција са Госп. Салмоном Резидентом. А кад изађоше они, уведоше нас с нашијем драгоманима Барком и Лучијем. Сваки од нас четворице бијаше праћен од двојице Капици Баши, а Кадри Ага Капици Баши који дође с нама хтједоше на силу да уведу или мене или Господара Рести (Растића) ну би уклоњен, на срамоту, од другијех. Од првијех врата све до врата одаје у којој бјеше Цар, иђасмо на ћилиму од тамно црвена боршуна извезена златнијем цвјетовима; повише врата вишаше огромни смарагд. Ступисмо у дворану саслушаја, која бијаше сва постављена тамно црвеном кадифом извезеном подигнутијем златом, управо дивно; зидови покривени златном тканином, пребогато извезеном. Наоколо душеци од кадифе извезене у злату; у једноме куту собе бјеше пријесто у облику велике постеље с небом, чије су ресе биле ките бисера и златне жице, а на дну драго камење. Ова постеља или пријесто бјеше покривена црвено тамном кадифом извезеном бисером а душеци (око пријестола од исте кадифе извезене бисером. По сриједи са стране пријестола сјеђаше Велики Цар, ноге му почиваху на два скалина извезена у злату, а бјеше обучен у кабаници бјелога бровата, постављену самур кожухом; илаке које покриваху сасвијем прси и пуца кабанице бијаху од дијаманта, на глави имаше царску перјаницу врло дивно накићену дијамантима, а на лијевој руци имаше прстен, онај гласовити дијаманат Константинов. Лијево на пријестолу имаше врло велики дивит, посут дијамантима, а на десној страни, на јастуку сабља са појасом, обоје посуто ди-

кона Chislaragha, capo di Eunuchi neri, qual lo porta dal Gran Signore, il quale sottoscrive detto viglietto, qual di novo Chislaragha consegna al Talhisci, il quale lo riporta al Supremo Visir con la mano ben in alto batendo in terra con quel baston d'argento facendo tutti ove passa il Talhisci profondissima riverenza al Regio carattere. Tornati detto Talhisci al Supremo Visir, sortiti da cuba l'Internuntio et il Residente, e passarono dinanzi a noi verso le porte delle stanze Imperiali, avanti le quali li furono messi li captani et ad altri di loro corte. Venero poi il Capicilar Chiehaia del gran Signore Causclar Emini, e ci vestirono i Captani con anche alla nostra corte. Fatto ciò, passarono da sotto la Cuba li acenati due Cadascheri et entrati nel Imperiali Stanze e bagiata la terra avanti il Regio trono, ritornarono a dietro. Passò e ritornò similmente fatta l'istessa funzione l'Agha de Gianizzari — qual sempre oggi si è trattenuto alla porta del 2-o cortile con li colonelli in tertì delli accenati Gianizzari — passarono poi da sotto la Cuba i Visiri di cuba e si fermarono nelle Regie Stanze. L'ultimo si portò il Supremo Visir che pur ivi si fermò. Dopo ciò fu introdotto alla Imperial Udienza il Signor Guarienti, Internuntio Cesareo, col Signor Talman, Residente. Sortiti loro, fossimo introdotti noi con li nostri dragomani Barcha e Lucich. Tutti 4 venivamo sostenuti da 2 Capici Bassi per uno, anzi il Cadriagha Capici Bascia venuto con noi, fece il possibile di introdur ho me ho il Sign. Resti, ma fu con suo rosor dalli altri respinto.

Entrati nelle prime porte sino alle porte della stanza ove era il Gran Signore, caminassimo sopra il strato di raso cremesse richiamato a fiori d'oro. Su le porte pendeva un smisurato pezzo di smeraldo. Entrassimo nella stanza del udienze, la qual era coperta tutta con veluto cremesse richiamato con oro a rilievo molto superbo. Le mura erano coperti con drappo d'oro e richissimi richami. Atorno tutta la stanza cuscini di veluto rechamati con oro. In un angolo della stanza era per trono a guisa d'un gran letto col suo baldachino le frange del quale erano mazzi di perle, mazzi di fili d'oro con in cima pietre preziose. Il detto letto o sia trono era coperto con veluto

итима; на лијевој страни према зиду, стајаху три перјанице са дивним драгим камењем. И бјеше вас позлаћен; повише пенџера пред кијем Господаром вишаху три ките бисера. Иште бјеше покривено кадифом извезеном бијелом. Једном ријечи сва је соба злато, бисер и драготи. Приступивши, ношени како је горећу, од Капиџи Баша и поклонивши се појљу пријестолу на коме сјеђаше Велики Господар, Господ Рести (Растих) изрече говор, који преведен на турски од Николе Маврокордата са тумача Портана, последије чега повратисмо се на вивши нас капиџије гдје нас узеше, вратисмо угутом авлијом са нашом пратњом и узјахасмо коњима гдје бијасмо сјахали оно јутро. Јањичари и други које нађасмо у другој авлији стајаху на свом мјесту; а прва авлија бијаше тако пуна људи, да једва могасмо проћи уз пркос силних чауша, који нам на коњу отвараху пут. Присмо такође у првој авлији Нунџија и Ресиденти на коњу, па пошто нас церемонисти поведе на одређена мјеста, почеше излазит јаври из прве авлије, два по два, носећи на њима кесе које им у јутро дадоше за плаћу. Не бујица реченијех јањичара са њиховијем Башајама,¹⁾ па премда трчаше та бујица, не изађоше до дебеле уре. На пошљетку е Ага Јањичара са многобројном пратњом, а њим иђаху пуковници; за њима они који ше, како рекосмо, плату; пак Везири од кубе иховом пратњом; пак Капиџи Баша с њим слугама и на сврху Велики Везир са својом пратњом. Сви коњи бијаху лијепо накићени, а ко чита ове записке нека промисли какве бијаху коњи. Пошто прође Велики Везир, ише се Кесарски Министри с њиховом пратњом а за њима ми са бројнијом поворком од њих, јер нам придођоше два друга Дивана, 6 капиџија, 2 хеџадара Мусур Аге са њиховијех чауша. То јутро сви нам раскрчише да нас не би задушили и на коњу, та авлији, та на чаршији пред Царском Полачом, тем којијем се враћасмо бијаше неизрециво

cremesse richamato con perle, e li cuscini atorno del trono pure di veluto cremesse rechamato con perle. In mezzo dalla banda del trono sedeva il gran Signore posando i piedi sopra i doi gradini di richamo d'oro, et era vestito con una chabaniza di brochato bianco fodrata con zibilini. Gli alamari che coprivan tutto il petto e li botoni della chabaniza eran di diamanti. Haveva in testa l'imperial penachio con superbissimo gioello di diamanti et alla man manca teneva l'anello, quel famoso diamante di Constantino. Li stava sul trono a man manca il calamaro ben grande tempestato di diamanti, et a man dritta sopra un cuscino la sabla con il cingolo l'un e l'altro tempestato con diamanti. A man manca verso il muro stavano altri 3 penachi con loro gioielli molto superbi. Il soffito della stanza era tutto indorato sopra una finestra. In faccia al gran Signore pendevano 3 fiocchi o siano mazzi di perle. La cominata era coperta con perle, insomma tutta la stanza era oro, perle e diamanti. Entrati noi dentro, portati, si come si disse, dalli Capici Basci, e fatta avanti il trono ove posava il Gran Signore la solitta riverenza, il Signor Resti disse l'orattione che fu detta poi in lingua turcha dal Signor Nicola Mauro Cordati, primo interprete della Porta; qual finita, ritornassimo adietro e lasatici i Capici Basci ove ci presero, ritornassimo per detto 2-o cortile con la nostra corte e montassimo a cavallo ove havevamo smontato la mattina. I Gianizari et ogni uno trovati la mattina nel 2-o cortile stava a suo loco. Il primo poi cortile fu cossi pieno di popolo, che a pena si poteva passare con tutto il rigor che facevano i Divan Causci a cavallo nel farci strada. Sequitassimo pure in detto primo cortile a cavallo li Signori Nuntio e Residente, e posti noi e loro nei lochi destinatici dei ceremonisti, cominciarono ad uschir i Gianizari a doi a doi dal primo cortile portando su le spalle le borse dateli per paga la mattina. Venne poi un torrente di detti Gianizari con li loro odabasci e di sicuro con tutto il corer che faceva il torrente di Gianizari, vi fu un hora intiera sinchè sortiron tutti. Sorti poi l'Aga di

¹⁾ Капетанџа.

мноштво људи пјешке и на коњу, силно мноштво жена пјешке и у каруцама, а рекоше нам да је сам Велики Господар стојао у кафесу,¹⁾ једне куле свога врта. На тај начин, обучени ми и наш двор у кафтанима, иђасмо за Ђесаровим министрима све до Бакши каније на поље, те они пођоше у лађама, а ми, онако величанствено урешени ухватисмо се на коњима куће, али мјесто да отпочинемо, ваљало се побити раздавајући бакшише Турцима који нас бјеху отирали, а кад ове отпустисмо дође Тамбул хана Великога Господара, коју такође отпустисмо; међу тијем Госп. Маврокордати посла нам честитања на сретноме Дивану. —

До 18 Октобра забависмо се код куће и да се одморимо и да напишемо меморијале како нам бјеше заповјеђено у државном унутству. Један дан само пођосмо у Перу Господину Барки гдје нас првом погости. —

Дне 18. Пођосмо у походу Канаги Великога Господара, а то је поглавица бијелијех ушкочљеника царске полаче који се брине за паже царева и даривасмо га по државној заповиједи. Ово је човјек стар, али у велике чашћен на двору, пријатељства и слободе ради што ужива

¹⁾ *кафес* (од ове је ријечи наша: *кафез*) зове се на језику турском уопће сваки пендер у харему, те је затворен решеткама. У уџему значењу зове се тако *тамница* у којој се нашлазник

Gianizari con numerosa corte preceduto dai colli nelli. Dopo questi sortirono gli altri che dissimulavano aver havuto la paga. Sortirono dopo questi Vesiri di Cube con le loro corti, indi le Capici Basci con la loro servitù, et al ultimo sortij il Supremo Visir con corte numerosa. Li cavalli di tutti erano ben adornati e la qualità dei cavalli si imagini chi legge la relazione. Pasato il Supremo Visir si inchaminarono dietro esso li cessarei Ministri con lor treno et indi noi con la marcia più numerosa della mattina esendoci sopragionti doi altri Divan Causci, 6 Capigi, 2 Ciohadari di Musur Agha con li 6 che avevamo Causci. La mattina tutti ci facevano largo perchè non ci afogassero sin anche a cavallo tanto nel detto cortile, come nella piazza avanti l'Imperiale Palazzo, e per la strada ove si ritornava essendo stato numero indescrivibile di gente a piedi e a cavallo, gran quantità di donne a piedi et in carrozza, e come ci fu detto, l'istesso Gran Signore ad una torre del giardino stava nel Chafes. Con questa marcia, vestiti noi e la nostra corte di caftani, seguitammo gl'Imperiali Ministri sino fuori della Bachci Chapi ove loro entrarono in caichi e noi cosi apparati pontificalmente tornammo a casa a cavallo, ove in vece di riposare, bisognava contrastar per le mancie con i turchi che ci accompagnarono i quali tutti licenziati, venne la Tambulhana del Gran Signore la quale pure licenziammo ed in tanto il Sigr Mauro Cordati ci mando a felicitare del buon trattamento havuto nel divano. Insino alli 18 d'Ottobre ci siamo trattenuti in casa, parte per dirigere i memoriali di Publica commissione, oltre chè tra questi ci portammo un giorno dal nostro Sigr Barca in Pera, ove fummo banchettati dal medesimo per la prima volta.

Adi 18 visitammo e presentammo per Publica parte il Capagha del Gran Signore il quale è capo degli eunuchi bianchi dell Imperial Palazzo i quali hanno cura dei paggi del Supremo Signore. Questo è un uomo ormai vecchio, ma di lui si fa gran stima nella corte, attesa la confidenza e la

приестоза васпитавахе, пошто престазе за Сулејманови савезу грозни обичај да се убију султанови синови. (Хамер оп. cit. II)

у Цара. Пошто нас прими с великом љубазношћу и послужи слатким, кафом, миомирисном водом, миром и шербетом, дарова нам осам судића од Маџуни бива неке вруће мјешавине која лијечи од многијех болијести. — Позове нас да се с њим поразговоримо Госп. Реџеп Бег, нећак Реџе Паше који бјеше љубимац Сулејман Паше. Овај се Господин у велике обрадова кад нас видје, јер бјеше наслиједио љубав к нашему народу. Даривасмо га с наше стране, а он нама дарова по једну марамицу. Премда обавља службу у харему Ибрикдар-Аге¹⁾ Великога Господара, ипак би се могао попети до првијех части у овоме двору. Опростивши се с њима, пођосмо ка Госп. Барки да светкујемо његова свеца. Остали дио мјесеца Октобра до 28 приказасмо Министрима меморијале за државне интересе. —

Дне 28. Пођосмо у походе у диванскоме одјељу и са свим нашим двором и штафеницима ка Госп. францускоме посланику, који нас прими врло љубазно и погости нас и цео наш двор сјајним јелом и пићем, а до 10 Новембра походисмо након францускога посланика, Госп. Енглеског посланика, па Госп. Млетачкога Бајла,²⁾ па Госп. Оландскога посланика који пребива на каналу Црнога Мора, па Госп. ди Гуариенти Тесаровог Интернунција. Сви нас ови примише врло љубазно и погостише нас и наш двор сјајним гозбама, осим Госп. Бајла који, да нам јела не би наудила један сахат послје објед, послужи нас само кафом и шоколадом, а нашу пратњу вином. Обишавши ми свакога, дође нам у походе француски посланик са великом и сјајном пратњом. Ми га погостисмо давши му воћа у шећеру, захара и другијех колача слаткијех; његовој пратњи дадосмо кафу и различитога вина, а послужи хладна пића и воћа, на чему нам захвалише, да се орила сва улица њиховим усклицима и разбијањем чапа и би нам дика што многе посласмо кући пјане. — Речени Господин Посланик замоли нас да дођемо к њему на објед. Одмах након другијех похода, у друге дане вратише нам походе

libertà con cui tratta col Gran Signore ci ricevè con molta cortesia e dopo la conserva ed il caffè, l'acqua odorifera, profumo, e serbetto, ci regalò con 8 vasetti di magiuni che è una composizione calda, continente la virtù di più medicamenti. Ci fece venire per aboccarsi con noi il Sig^r Regep Beg nipote di Rege Passa. Il medesimo Sig^{re} ebbe gran contento di vederci per la ereditaria amorevolezza portata alla nostra nazione. Presentammo per nostra parte il detto Sig^{re} il quale ci regalò con una mahramiza per uno; sebbene ora sostiene la carica dentro nel Serraglio di Inbrihtar-Agha del Gran Signore, mostra col tempo dover sostener le prime cariche in questa corte. Partiti da lui, ci portammo dal Sr Barca per solemizzare il Santo del suo nome. Il restante del mese di ottobre sino li 28 ci siamo occupati in presentare alli ministri i memoriali per Pubblici interessi.

Adi 28 visitammo con gli abiti di Divano e con il seguito di tutta la corte e protetti il Signor Ambasciatore di Francia dal quale fummo ricevuti con finezze di civiltà e trattati con lautissimi rinfreschi come pure tutta la nostra corte ed in sino li 10 Novembre ci siamo tratti in dar le visite dopo l'Amb^{re} di Francia, al Sig. Amb^{re} d'Inghilterra, poi al Sig^r Bailo di Venezia, indi al Sig^r Amb^{re} d'Olanda che stà al Canal del Mar Nero, e poi al S^r di Garienti Internunzio Cesareo. Tutti questi ci riceverono con gran finezza, facendo lautissime tavole di rinfreschi ed a noi ed alla nostra corte, oltre però il Sig^r Bailo, che per non azzardar la nostra salute con farci mangiare dopo un' ora del pranzo, ci fece portar soltanto il caffè e la cioccolata e alla corte rinfreschi di vino.

Finite le suddette visite, fù a renderzi la visita il Sg^r Ambasciatore di Francia con pompa grande in numeroso treno di servitù. Li diedimo i rinfreschi con averli fatto tavola di frutti candidi e confetti ed altre paste dolci, come pure alla sua corte caffè e diversi vini ed alla servitù fecimo far una tavola di rinfredi e frutti, alla quale ci fecero onori col rimbombo di tutta la strada

¹⁾ Чувар златнога врга из којег Султан пије и из кога се умива.

²⁾ Овако се, још у XIII вијеку, зваху Млетачки посланици (abasciatou) у Цариграду. Мијењаху се сваке године.

Госп. Енглески Посланик, Госп. Баило Млетачки, а онај исти дан у који примисмо на саслушај Госп. Баила, поручи нам Госп. Енглески Посланик да дођемо к њему на објед, али му поручисмо да нас извини, јер бјесмо обећали Госп. Баилу да ћемо га примити, а послеје овог дође нам у походе Госп. Оландски Посланик, па затијем Кесаров Интернунциј. Са свом овом Господом поступиемо на исти начин како и са француским послаником. У овијем походама потрошисмо осим захара и слаткијех колача, пуно вина и стакла, а обоје је ондје врло скупо. Али прије од ових посланика, дође нам у походе Његова Преузвишеност Госп. Маврокордати, који остаде двије дебеле уре разговарајући се с нама врло љубазно; дан касније дође к нама Госп. Никола Маврокордати први тумач Порте. — *Сврхом Новембра* бијасмо позвати ка Господ. Кадри аги Каници Баши који бјеше дошао с нама, и премда бијаше мноштво јестива, видјесмо онет да је јадан он и кућа му и послуга и харем, јер бјеху зло зачињене ствари. —

Дне 30 Новембра бијасмо позвати и пођасмо на објед ка францускоме посланику. Бијасмо примљени с великом уљудности и погости нас врло ејајно. Јер је и обично трпеза овога посланика најсјајнија од трпеза свијех другијех министара и премда француски посланик даје потпуну слободу да није како ко хоће различите москате и розолине које носе на сврху објед а различите врете ових моската и розолна, онет како их он дијели својом руком, не само да их ваља пити, него се и развеселити, па све што могах рећи у своју одбрану Госпођи Морине францускињи, рекох јој француски: „Госпођо, данас говорим боље француски, јер мо розолни учинио мудра, а различност моската на трпези, даде ми да се боље могу наговорити.“ —

di viva e romper i bichieri et ebbimo vanto di mandarli molti ubriachi a casa. Il detto Sig^r Amb^{re} c' invitò personalmente da lui a pranzo. Subito dopo ricevute le altre visite, gli altri giorni ci rese la visita il Sig^r Amb. d' Inghilterra, il Sig^r Bailo di Venezia e nel medesimo giorno che accordammo l'udienza al Sr Bailo, ci mandò invitar a pranzo il Sr Amb^{re} d' Inghilterra, ma gli portammo le nostre scuse per aver prima dato parola di ricever la visita del Sr Bailo; dopo il quale ci visitò il Sr Amb^{re} d' Olanda ed indi l' Internunzio Cesareo. Tutti gli sudetti S^{ri} Ministri trattano nella stessa maniera come abbiamo trattato il Sr Amb^{re} di Francia. Le dette visite, oltre li confetti e le paste dolci, ci fecero gran consumo di vini e vetri, che qui costa molto bene l' uno e l' altro. Prima però di sudetti S^{ri} Ambasciatori fu a renderci la visita Sua Ecc. Sig^r Mauro Cordati, il quale si trattenne da noi da 2 ore con espressioni molto cortesi; ed il giorno susseguente ci rese pur la visita il Sr Nicolò Mauro Cordati primo interprete della porta. Fummo per il fin di Novembre invitati a casa dal Sr Cadriagha Capici Bascia venuto con noi, e sebbene la cena è stata copiosa di vivande, tutta via si è potuto conoscere che, come miserabile lui e la sua casa, così anche la servitù ed il harem per il poco buon condimento delle vivande.

Addi 30 Novembre fummo invitati ed andammo a pranzo dal Sr Amb^{re} di Francia. Fummo ricevuti dal medemo con somma civiltà e trattati lautissimamente con tutto. Che l'ordinaria tavola di questo Ambasciatore è la più splendida delle altre da questi SS^{ri} Ministri e sebbene dà tutta la libertà il Sr Amb^{re} di Francia di bere a proprio piacere i diversi Rosolini che si portano sul fin di tavola e ogni diversa qualità di detti moscati e rosolini, la dispensa per la tavola con sua mano non solamente rende ciascun obbligato di bere, bensì anche di rendersi allegro, e la maggior mia scusa dopo finita la tavola con Madama Marine, francese, parlando con essa lei in francese, era dirle: „Madama, oggi parlo meglio francese che l'altre volte, rendendomi più virtuoso il „rosolino e più iscusabile la varietà dei moscati „provati a tavola.“ —

Дне 1 Децембра погости нас управо сјајно
госп. Мустаф-ага Каници Баши. —

Дне 3 Децембра бисмо позвани и пођосмо
на савет на Црно Море ка Госп. Јакобу Колијеру
мандском посланику и прими нас и угости
сјајно и од срца. —

Дне 4 Децембра на освитак дана дођосмо
из Јевропе и наком уре пута дођосмо у Азију,
где нас бјеше позвао на савет Јусуф Бег син
Сулемејман Паше, који бијаше Велики Везир и ве-
лики пријатељ нашем народу, а особито доброј
души мога покојнога оца. Он нас бјеше позвао
у својој кући када нам дође у походе. И посла нам шест
добријех коња лијено украшенијех, па кад прис-
јесмо потрча нам у сусрет с највећом љубазно-
шћу и уведе нас у одаје гдје му пребивају жене
које бијаху пошле у друге собе. Собе у које
дођосмо спомињу по начину грађења и по уре-
дбама да их је саградио Велики Везир. Указа нам
и за доколицу његовијем женама, мали је, али
много прекрасан точак од мрамора са различитијем
грама воде. Објед бјеше пун разноврснијех је-
ствина добро зачињенијех, а кад шћасмо да се
простимо, даде на дар мени и Госпору Ђону
и једну поћицу то јест, пртиште (преобуку)
турско, нашем Канелану, лијечнику или доктору,
и Луцићу с пратњом даде свакоме по марамицу
везену.

Дне 24 Децембра. Све до данас забависмо
се код куће и ради зла времена и због јавнијех
неслава, а данас дођоше нам у походе сви др-
жављани и поглавице редова¹⁾ да нам честитају
нагдане, које ми честитасмо по нашем Драго-
ману Госп. францускоме посланику, Млетачкоме
посланику и Оландскоме посланику који нам вратише
своје бав по њиховим драгоманима. Госп. Мавро-

Addi 1° Decembre fummo banchettati dal
Sr Mustafagha Capici Basci che ci trattò con
somma magnificenza.

Addi 3 D. fummo invitati ed andammo a
pranzo al Mar Nero dal Sr Giacomo Coglier
Ambre d'Olanda e ci trattò non meno con somma
cordialità che grande magnificenza.

Adi 4 Dicembre la mattina in alba partimmo
dai confini dell'Europa e dopo un lungo viaggio
per un' ora in circa arrivammo in Asia ov' era-
vamo invitati ad banchetto del Sr Jusuf begh
figliolo di Sulejman Bassa stato Supremo Visiro
e molto amico della nostra nazione in ispecie con
buona anima di mio Padre. Il detto Jusuf begh
c' invitò personalmente i giorni passati quando fù
a visitarci. Ci mandò 6 buoni cavalli e ben adob-
bati sopra i quali ci portamo alla di lui casa, ove
giunti c' incontrò con somma amorevolezza e ci
introdusse negli apartamenti ove risiedono le sue
Donne essendosi quelle portate in altre stanze. Le
stanze ove fummo noi conservano la memoria e
nella struttura e negli adobbi esser stata fatta da
un Supremo Visiro. Ci portò a vedere il giardino
di ricreazione delle sue donne che veramente se è
piccolo, ma contiene una bellissima fontana di
marmo con diversi giuochi d'acqua. Il pasto che
ci fece era copiosissimo di vivande ben condite e
nel tempo volemmo partire, regalò me ed il
Sr Giugno con una Poehica, che è una muta di
biancheria all'usanza Turca; regalò il nostro Ca-
pellano, il medico ossia Dottor, Lucich con il
seguito a una mahramica ricamata per uno.

Adi 24 Dec. sin oggi ci siam trattenuti
parte in casa per i cattivi tempi e parte occu-
pati in Pubblici affari ed oggi abbiamo ricevuto
le visite di tutti i nazionali e capi di religioni
con augurii di buone feste, le quali noi mandammo
augurare per nostro Dragomano al Sr Amb. di
Francia, Bailo di Venezia e Amb. d'Olanda i
quali tutti ci resero il medesimo complimento con

¹⁾ Има се разумјети католичкијех редова Св. Фран. Св. Бенедикта, Језуита и т. д. Дубровачка Република бројила се државе заштитнице католичке цркве на Истоку. Тај протекат би признат и од Порте и од кршћанскијех држава. Като-
лици у Босни, Бугарској, Србији, и Св. Земљи имају да захвале

интервенцији републиканској небројене повластице и грађење
многих цркава. Маројина Кабога испослова год. 1675 у Цариграду
дасе распра о Св. Гробу ријечи донекле у корист Като-
лика против Грка.

кордати, Енглески посланик и Московски посланик честиташе нам такође на свете дневи Божиће.

Дне 31 Децембра. Данас измијенисмо са Госп. посланицима иста честитања за младо љето, а наши држављани и поглавице редова повратише се да нам честитају, како нам честиташе и речени енглески московски посланици и Госп. Маврокордати који светкују по грчком. —

Дне 4 Јануара 1707. Пошто је данас бадњи дан по старом, посласмо нашега Драгомана, да честита Госп. Манвиркордату и Господи Енглескоме и Московскоме посланику.

Дне 5 о. мј. Будући да је свршио Рамазан турски, данас је њихов Барјам, и ми пођосмо да видимо свечану пројаху Великога Цара који иђаше у Цамију, те се ми намјестисмо у удобну собу коју узесмо у најам у ту сврху. Цео пут којим имаше пролазити од полаче султанове до Султан Ахмета, бјеше чуван од јањичара који у великоме броју бјеху поредани на обје стране; а литија, или алај, бјеше се наредила овако:

Иђаше први Накиб Шераф то јест поглавица Емира који су кољена Мухамедова и носе сарук (чалму) зелени. Имаше око себе велику пратњу Емира. Два кадиаскера, један из Грчке а други из Азије, који су најстарији учитељи закона, и за њима сва улема, који су други многи законодавци, сви ови јахашу на прелијепим коњима, а имаху око себе многе слуге пјешке. Али ови не испратише више Великога Господара на повратку.

Хасаф¹⁾ Башиа и Субашиа поглавице пандура на коњу са службом пјешке. Јасиги Ефенди јањичара, т.ј. канцелар јањичара. Орта Чауш и Бауш Чауш, први поглавица јањичарскијех заура, а други његов намјесник. Пуно Чорбаџија Аџем Оглана т.ј. пуковници који узгајају покупљене младиће. Пуно Чорбаџија Солака, т.ј. пуковника царевљих стријелаца. Имам Великога Господара, т.ј. Царски капелан. Многе Чорбаџије јањичара

илоро Драгомана. Ил С^r Мауро Кордати, л' Амб^r д' Ингилтерра е л' Амб^r ди Мосcovia ci mandaron pure il complimento del buon augurio per la festa del S. Natale.

Addi 31 Dec. oggi son passati li medemi complimenti tra noi e gli detti Amb^ri per il buon capo d' anno e sono tornati i nostri nazionali e i capi delle Religioni a farci l' istesso complimento, come pure ci mandaron i complimenti gli sudetti Amb^ri d' Inghilterra e Moscovia e il S^r Мауро Кордати i quali fanno ala greca.

Adi 4 Gen. 1707. Essendo oggi la vigilia di Natale alla vecchia, mandammo il nostro Dragomano a dar le buone feste al S^r Мауро Кордати ed Sig^{ri} Ambasciatori d' Inghilterra e di Moscovia.

Addi 5 detto. Finito il Ramazan dei turchi, oggi è il loro Bariam e noi ci portammo per vedere la solenne cavalcata dal Gran Signore nel tempo che andava alla Moschea e ci fermammo in una stanza ben commoda, da vedere tutta la funzione, da noi a questo fine affittata. Tutta la strada dal Palazzo del Gran Signore per cui doveva passare, fino a Sultan Ahmet, era guardata da Giannizzari che in gran numero facevano spalliera, e la marcia, ossia *alai*, era ordinata come segue:

Andava il primo *Nakib Sceraf* cioè il Capo degli Emiri che sono discendenza di Маometto e portano in testa l' involto verde. Aveva numerosa corte di Emiri attorno. Due *Cadiascheri* uno di Grecia e altro di Asia, che sono i più anziani dottori della legge e dopo di loro tutta l' ulema, che sono gli altri molti legislatori i tutti questi montati sopra bellissimi cavalli con numerosa corte di servitori a piedi questi però non accompagnano più di ritorno il GS.

Hasaf Bascia e *Subascia* primo Capetan dei Sbirri e l' altro Barigello a cavallo con la loro servitù a piedi. *Jasigi efendi* delli Gianizzari che è Cancelliere degli Gianizari. *Orta ciauxe* e *Basciauxe* il primo capo dei Rivieri dei Gianizari e l' altro suo luogotenente. Molti *Ciorbagi* da *Agem Oglan* che sono Colonelli che allevano i giovani

¹⁾ Ђиће *Хасас Башиа*, пуковник царскијех трабаната, које Кабога зове, и у талијанскоме изворнику, *пандурима*.

ихови пуковници. Јањичари Диван Ефенди, врховни писар јањичара. Турнаци Баша, Сами Баша, Самсунци Баша, три најзнаменитија вника јањичара. Сви ови јахаху на претијем и лијено украшенијем коњима са мношвом пратиљом, цјешке, кул хеџаја други у низа јањичарскога Аге, ага јањичара т.ј. први вођа свих јањичара у Царству. Хеџаја т.ј. намјесник јањичарскога Аге: та тројица бијаху на коњу, а около њих права бујица чара цјешке. Бијели ушкопљеник, т.ј. поглавља Великога Господара. Каницилар Хеџа-Већил провнтерим Царскијех вратара. Топчиор Чорбаџиса, т.ј. пуковник топчија; Каницилар пер Хеџајаси, т.ј. главар Царскије хвратара; пер Селам Агаси, т.ј. онај, који кадгођ Везир на Диван, помоли се за Везирово здравље. Бијеху на коњу са послугом цјешке. Пуно Чауша са перјаницима на саруку, а то су и за Алај. Мноштво Диван Чауша са Мушкетерима, т.ј. великијем саруком око главе; ово је пуно Чауш Царског Дивана. Телхисџија Везирав, онај који носи телхис или писамце Великога Везира Великоме Господару. Кулаџе Чауш тапом у руци; ово је вођа диванскијех здурара. Чар Емини, часник диванскијех здурара. Чар Катиби, канцелар диванскијех здурара. Мушкетер Агалари, ово су госпари сломјенијех здурара. Силихтарагаси Булук Спахија, т.ј. ђеђа коњаништва Булук Спахија; многи други пуковници. Булук, т.ј. први ђенерал џебане, а он главар тобџија. Ефенди Чауш Баша, т.ј. главар Чауш Баша. Имбрахар Верперси, т.ј. пуковник Великога Везира. Многе Каници Баше Великога Господара обучени у брокату са мушкетерима око главе: ово су главари Царскијех здурара. Баш Бакикули, т.ј. главар цариника Великога блага. Русманџи Ефенди, т.ј. приставник царевџих доходака. Саралхоне Емини, главар частник царске ковнице. Реис Ефенди писанџи мањи, први велики канцелар, или први Тајник, други Нишанџија царске *хуре*; главар Ефенди и Нишанџи виши, први велики јањичар Царства, други већи Нишанџија царске; сви ови бијаху прекрасно обучени постојом од самур-кожуха на дивнијем и лијеном

рачисти. Многи *Ciorbagi dei Solaki* cioè Colonelli degli Arcieri del Gran Signore. *Imam* del Gran Signore che è il Regio Capellano. Molti *Ciorbagi* dei Gianizzari. *Janiciar Divan Efendi* cioè capo scrivano dei Gianizzari. *Turnagi Bascia*, *Sagargi Bascia*, *Samsungi Bascia*, 3 colonelli i più ragguardevoli degli Gianizzari. Tutti i denominati erano montati sopra bellissimi e ben adornati cavalli con numerosa corte a piedi. *Cull Chiehaja*, seconda persona dopo l'Aga de' Gianizzeri, *Agha* de' Gianizzari che è Generalissimo di tutti gli Gianizzari dell' Impero. *Chichaia Jerri* cioè luogotenente dell'Aga dei Gianizzari. Questi 3 personaggi erano montati a cavallo con un torrente di Gianizzari a piedi attorno. Un Eunuco bianco che è capo sopra i paggi del Gran Signore. *Capigilar Chiehajasi Vechil* cioè prointerim capo dei Regi portinari. *Topcilar Ciorbagisi*, cioè colonello di Bombardieri; *Capigilar Viesier Chiehajasi* cioè capo dei portinaj del Supremo Visiro. *Selam Agasi* del Visir cioè salutare che ogni giorno quando il Visir fa divano, fa un' orazione a Dio in lode del medesimo. Tutti questi erano a cavallo colla loro servitù a piedi. Molti *Alai Ciausci* con pennachi sul turbante, che sono rivieri della rassegna. Molti *Divan Ciausci* con Mugiavesse che è un gran turbante in testa; questi sono rivieri del Divano del Gran Signore. *Telhischi* del Viesier, cioè portatore del Talhis ossia viglietto del Supremo Visiro al Gran Signore. *Kulaus Ciausc* con un bastone in mano; questo è guida dei Rivieri del Divano. *Ciausclar Emini*, ufficiale dei rivieri del Divan, *Ciausclar Chiatibi* Canciliere dei rivieri del Divano. *Mattefaraca Aghalari*, questi sono signori di lance spezzate. *Silihtaraghasi di Bugliuch Spahi* cioè generale della Cavalleria di Bugliuk Spahie; — molti altri Colonelli di Bugluk Spahie cioè della Cavalleria. *Cebegi Basca* e *Topci Basca* il primo Generale della munizione ed il 2-o capo de' Bombardieri. *Efendi Ciauscbasciu*, cioè cancelliere di Ciausc Bascia. *Imbrahor Vesiersi*, cioè cavalierizzo del Gran Visir. Molti *Capigi Basce* del Gran Signore vestiti di broccato con Mugiavesse in testa: questi sono i Capi dei Regi portinari. — *Basc Bachi Kul* cioè capo dei Riscuottitori del Regio Erario. *Rusnamagi Effendi*, cioè official

ше свјетину, разгледасмо у доколици ца-
коње, па видјевши их, повратисмо се на
мјесто да видимо у истоме реду повратак
Господара. Свршивши тај посао, по-
к Мустафаги и Кадри Аге Капиџи Бани
честитамо Барјам.

Дне 20 Јануара. Једна од Царевих Сул-
а роди кћер и за три дана пуцаху из то-
јутром, подневом и вечером, сваки пут по
атаца.

У тај исти час бијасмо код Великога Риз-
а Царства коме дође један црни ушко-
ик, љубимац Великога Господара да му јави
Цару кћи родила и Велики му Ризничар
на дар кабаницу постављену самуром, ве-
а коња са накитом, и пет кеса, а то хоће
2500 талира.

Дне 22 Јануара. Реџеп Бега, о коме го-
мо када бисмо у Капаге Велика Господара
ејет, учинише Царским Хазна Бехајом бива
и чуваром, то је онај који држи кључе
ке Ризнице.

Дне 3 Фебруара, на дан славнога мученика
Влаха нашега Парца, опјева се миса у нашој
и дадосмо објед цијеломе народу.¹⁾

Дне 13 Фебруара. На објед у Францускога
ника.

Република слављаше, особито у Цариграду, највећим
дан Светога Влаха. Имаше у цркви Св. Ангуна у Пери
ечев. Ту дирљиву свечаност (на којој се, још почетком
вијека, развијаше по цркви литургијна молитва: По-

freccie del Gran Signore. *Sulbent* (?) *Aghasi* de
Gran Signore il quale portava un altro Regio
pennacchio. *Kislaragasi* del Gran Signore capo
degli Eunuchi neri i quali sono alla custodia delle
donne nel Seraglio. *Capagha* del Gran Signore
capo degli eunuchi bianchi, portinaj della Regia
camera e custodi dei Regi paggi. Questi due per-
sonaggi sono familiari del Gran Signore. Dopo di
questi andavano a cavallo molti altri Eunuchi neri
e bianchi del Gran Signore e dopo loro alcuni
paggi favoriti del Gran Signore.

Giunto con questa marcia il Gran Signore
alla Moschea, andammo nel cortile della detta
Moschea i fattoci largo, ebbimo comodo di osser-
vare distintamente i sudetti regi cavalli i quali
ben veduti, tornamo nell' istesso luogo a veder
ritornare il Gran Signore coll' istessa marcia. La
qual funzione finita, andammo da Mustafagha e
poi da Kadriagha Capici Bassa per felicitarli nel
Bariam.

Adi 20 Genn° una delle Regie Sultane partori
una figlinola per la di cui nascita per 3 giorni
si fece la salva, la mattina, il mezzo giorno e la
sera di 100 canoni per ogni volta. Nel momento
di detta nascita ci trovammo dal Gran Tesoriere
dell' Impero, a cui arrivato un Eunuco nero, favo-
rito del Gran Signore per dargli parte della detta
Nascita ed il detto Tesoriere gli donò per buona
mano una veste foderata di zibellino, un cavallo
grande coi suoi adornamenti e in moneta cinque
borse, che vuol dire Tallari 2500.

Adi 22 Genn° Regep Begh di cui parlammo
nella giornata, quando fummo da Capagha del
Gran Signore, fù fatto Regio Hasna chiehaja, che
vuol dire primo custode che tiene le chiavi ed in
suo potere il Regio tesoro.

Adi 3 Febbrajo per la solennità del glorioso
Martire S. Biagio nostro protettore si cantò la
messa in casa nostra e diedimo pranzo a tutta la
nazione.

Adi 13 Febr. fummo invitati ed andammo
a pranzo dal Sr Ambro di Francia.

mine, salvam fac Rempublicam) иијесу престаи славити ни у
дан данашњи многобројни дубровчани настали у Цариграду.
В. о томе Дубровник и Османско Царство I. том.

чкоме Банлу који нас прими с великом љубазношћу и разговарајући се о винима и розолинима што се доносе на трпезе Владалаца и посланика који обичајно давају објезде, рече, да би цијени прикладније држати се једнога вина, будући да се тако не штети желудац госту, а и вина не остаје пушта.

Дне 27 Фебруара. На обједу у францускога посланика.

Дне 13 Марта светковаше Турци Хацилар Барјам на част хацијама који дођоше данас с Меке. Велики је Господар пошао у Валиде Царју истом латијом коју описасмо 5 Јануара, само што не дођоше ни Накип, ни Кадваскери, ни Улема. Ја нијесам видно ту свечаност, јер боловах од почетка Марта.

Дне 11 Априла, наком четрдесет и један дан болести и опорављања, пођох на Црно Море и уживам онај ваздух и да прођем весело са Оландским послаником у његовом врту.

Дне 15 Априла обједовасмо у Госп. францускога посланика.

Дне 19 Априла разгледасмо врт Госпа Маврокордата који лежи повише Ејуба.

Дне 20 пођох у Бабаџафер¹⁾ разгледах тамнице Жудија, Јермена, Грка и Турака, као што мјесто гдје ми остаде отац осамнаест мјесеца кријеме варварскога Кара Мустафе.²⁾

Дне 21. Будући да је данас четвртак Велики, обајивши у јутро дома свете чине, пођосмо обједи подне у Перу да обиђемо свете гробове, прва у Св. Марије Цркви О О. Реформата, у другој Луи Француској цркви, кроз коју уљезосмо францускога посланика, који нас почасті хладјем пићем и позва на посе на објед за дан 27 мј.; отуда пођосмо у Галату у Св. Петра, цркву Доминикана, у Св. Ђорђа, цркву капуцина у Св. Бенедикта, цркву О О. Језуита.

Дне 23 посласмо драгомана да честита благодаре госп. Маврокордату, францускоме, енглескоме и Оландскоме Посланику и Млетачкоме

ци ricevè con somme dimostrazioni di cortesia e discorrendo con esso sopra la gran varietà dei vini e rosolini che si portano in tavola dai Principi ed Ambri che fanno tavole, disse stimar espediente più proprio riservarsi ad un solo vino perchè così non si offende lo stomaco del convitato e non si vuota il proprio Canavin.

Adi 27 Feb^o fummo invitati ed andammo a pranzo dal Amb. di Francia.

Adi 13 Marzo fu solennizzato dai Turchi il Hagilar Bariam in onore che oggi sono veniti i Pellegrini alla Mecca; ed il Gran Signore andò a Validè Moschea con l'istessa formalità da noi descritta alli 5 Gennajo, eccetto che non vi furono il Nakip, i Kasaskeri e l'ulema. Io però non andai a vedere tale funzione trovandomi ammalato sin dai primi di Marzo.

Adi 11 Aprile dopo giorni 41 di mia malattia e convalescenza, sono andato al Mar Nero per prender aria e divertirmi coll' Ambre d'Olanda nel suo giardino.

Addi 15 fummo invitati ed andammo a pranzo dal Sr Amb. di Francia.

Addi 19 fummo a vedere il giardino del Sr Mauro Cordati situato sopra Geiup.

Addi 20 mi portai a vedere il Babagiafer in cui osservai le prigioni degli Ebrei, Armeni, Greci e Turchi, come anche il luogo ove stette mio padre per mesi 18 al tempo della barbarie di Kara Mustafà.

Adi 21. Oggi per esser Giovedì Santo, avute la mattina le devozioni in casa, dopo pranzo ci portammo in Pera a visitare i sepolcri, cioè a S. Maria Chiesa di P. Reformati, S. Luigi Chiesa di Francia, di dove entrammo nelle stanze dell' Ambre da cui ci furono dati rinfreschi e fatto speciale invito a pranzo per li 27 corr., d'indi ci portammo in Galata a S. Pietro, Chiesa dei Dominicani, a S. Giorgio, chiesa dei Capuccini ed a S. Benedetto Chiesa dei P. Gesuiti.

Addi 23 mandammo il Dragomano a felicitar le buone feste al Sr Mauro Cordati, gli Ambri di Francia, Inghilterra e Olanda ed al Bailo di Ve-

¹⁾ У Дубровнику Баџафер. Име великој тамници у Цариграду XVII. вијека.

²⁾ Од Ускрсења год. 1679 до друге половине год. 1680.

нару да видимо то чудо, али се риба бјеше
шла од Католика.

Дне 1 Маја обједовасмо код оландског
аника, а данас једна царева султанија роди
, те овај догађај светковаше за три дана
ним грувањем топова.¹⁾

Дне 8 другом обједовасмо у Мустафаге Ка-
Баши, који бјеше некада у Дубровнику.

Дне 26 благовасмо код Францускога По-
ника. Иза обједат указаше ми Посланик стаклени
ежић са мноштвом старих новаца, прстена
вличитијем драгијем камењем, од којих неки
аху великом вјештином урезане дивне ликове.
за ми особито неки дијаманат што му Те-
ја остави на смрти, а вриједи пет тисућа
ра, и мале портрете свих министара овога
а и свих источнијех одијела.²⁾

Дне 29. Поручивши енглескоме посланику
ишласмо доћи к њему у походе на уру
угодну, иза поднева нас позове овај на
, на коме нас не само сјајно погости, него
указа свако штовање руковани се с нама
авивши нас сјести у зачеље. —

Дне 31. Премда у Цариграду не осјетих го-
нигда трешњу, данас ипак осјетисмо ноћу,
дан сахат и пет минута, два удара велика
на од свих које осјетих у животу. Али не би
е, јер су куће од дрва и тврдо везане у
ђу. Потрес дође са стране Седам Кула које
на бијеломе мору пут Архипелага.

Дне 3 Јунија благовасмо код оландског
аника са његовом Нећаком Госпођом Занотом
ос. Указа нам се данас за први пут Гос-
Бар, жена или миљеница посланикова, то

questo Miracolo stimano la detta Chiesa di Grande
devozione. Noi pure andammo al pozzo per veder
il miracolo, ma il pesce dai Cattolici si era ri-
tivato.

Adi 1° Maggio fummo a pranzo dall' Amba-
sciator d' Olanda ed oggi una Regia Sultana ha
partorito una figliuola i di cui natali furono fes-
teggiati con melanconici tiri di cannone per tre
giorni.

Addi 8 fummo la seconda volta a pranzo da
Mustafagha Capigi Baschi stato per il passato a
Ragusa.

Addi 26 detto, fummo a pranzo dal Sr Amb^{re}
di Francia. Dopo il pranzo mi fece vedere il
Sr Amb^{re} il scrabatolo ove furono moltissime me-
daglie antiche, anelli con diverse belle gioje ed
in alcune con grande artificio scolpite bellissime
figure. Mi mostrò in ispecie un diamante lascia-
togli del Tékeli in testamento, del vallore di 5000
tallari, come anche i ritratti in piccolo si dei
ministri di questa corte, come pure di tutti quanti
gli abiti orientali.

Addi 29. Avendo mandato chieder l' ora per
visitar dopo mezzo giorno l' Amb^{re} d' Inghilterra,
questi c' invitò seco a pranzare e non solamente
ci trattò con particolare lautezza, ma anche con
distinzione avendoci dato la mano ed anche alla
tavola il superior luogo.

Addi 31. Non ostante che a Costantinopoli
quasi mai non sentissi il terremoto, in questo
giorno, ad un' ora di notte e 5 minuti, si sono
sentite due scosse di terremoto ben grandi e su-
periori a tutte quelle sentite in vita mia. Ma
come le case sono di legno e ben legate con ferri,
non si è sentito danno. Il Teremoto è venuto
dalla parte di Sette Torri che sono situate al mar
bianco verso l' Arcipelago.

Addi 3 *Giugno* fummo a pranzo dal Sr Am-
basciatore d' Olanda assieme con Madame Za-
notta Ronbos sua nipote. Oggi si è fatta per la
prima volta vedere ed ha con noi pranzato

¹⁾ По несрећи бјеше се Султану родио прве три године
и владања шест кћери.

²⁾ Ове слике бјеше Marquis de Fériel наручно некоме
у у оно вријеме кад праћаше са Текелијом седам пута
ову војску као француски комесар проти Кесару. Хамер

(Gesch. des Osmanischen Reiches IV.) говори да те слике бијаху
најљепши извор за познавање одијела цариградског Двора,
докле d' Ohsson није дао у свијет своје класично дјело in-folio
о Турскоме Царству.

чама, вртовима, варошицама и шумама, да је ња љепота погледати. На по конала стоје двије лаве и друге двије код уста Црнога Мора, т. ј. са сваке стране, у Азији и у Европи, са њиховом топовима који бране оружанијем лађама да не уђу у Црно Море. —

Дне 7. Данас чусмо опет неколико пута о њему. —

Дне 9. Обједовавши у Госп. Барке, пошмо у походе Госпођи Ромбос, да се с њом опростимо, јер нам је близу повратак у Отац-
—

Дне 12. Послије обједа пођох на Црно Море са Оландскоме посланику да похотим особито да се опростим Госпођу Бар. —

Дне 15. Дође к нама гласовити лукавац Сулејман Паше кога свако познаје као људина онога Везира.

Дне 16. Великоме Господару данас приправи ми Везир гозбу у својој Полачи на Црноме Мору покрај куће Оландскога Посланика, и, са осталијем стварима, учини Цару рагату од њиховаца. Ми пођосмо к Оландскоме Послан-
— да видимо то весеље. —

Дне 22. У уторник пођосмо за први пут да слушај у Великога Везира. У уторник бисмо опростили се са Великим Везиром, који нас са као онај први пут, само што нам онадар девет кафтана, а данас пет. —

У тај исти дан опростисмо се са Ђехајом кога Везира.

a casa. Si nota che il Canal di Mar Nero è lungo 18 miglia e largo più e manco d' un miglio. Le marine da tutte e due le parti addobate con palazzi, giardini, casali e boscarecci, che rende molto deliziosa la veduta. A mezzo del detto Canale vi sono due fortezze ed altre due vicino alla bocca del Mar Nero, cioè due per parte, nell' Asia e nell' Europa numerose di cannoni per sicurezza da non permetter che possano entrare navigli armati dal Mar Nero.

Addi 7. Si sono oggi sentite diverse scosse di terremoto.

Addi 9. Dopo d' aver pranzato dal Sr Barca, ci portammo a visitare M^{ma} Rombos e prender da lei congedo, essendo prossimi al ritorno in Patria.

Addi 12. Dopo il pranzo mi portai al Mar Nero dal Sr Ambro d' Olanda per dar una visita particolare alla sua M^{ma} Bar.

Addi 15. Oggi si è fatto vedere da noi il famoso furbo Dedo di Suleiman Pascià, di cui ha ognuno particolar cognizione per esser stato il privato di detto Visir.

Addi 16. Il Gran Signore oggi è stato banchettato dal Supremo Visir nel suo Palazzo al Mar Nero vicino all' Ambasciata d' Olanda e tra gli altri divertimenti, gli fù fatta la regata di 70 Kaiki. Noi quest' oggi siamo stati dal detto Ambasciatore d' Olanda per vedere i trattamenti del Visir al Gran Signore.

Addi 22. Ebbimo di Martedì la prima udienza dal Supremo Visir. Di Martedì fummo all' udienza dal Gran Signore ed oggi anche, che è Martedì, siamo stati ammessi all' udienza di congedo dal Supremo Visir, il di cui trattamento fù in tutto come s'è veduto nella prima udienza, oltre ch'è prima ci furono portati 9 Caftani ed oggi cinque. In questo stesso giorno ci siamo licenziati dal Chiehaia del Supremo Visir.

F i n e.

ПРЕГЛЕД

	СТРАНА
1. <i>Др. В. Јагић</i> . Типик хиландарски и његов грчки извор	1
2. <i>Д. С. Милутиновић</i> . Грађа за историју кнежевине Србије	67
3. <i>Б. Тирић</i> . Прилози српској историји	69
4. <i>Димитрије Руварац</i> . Мојсије Петровић, митрополит београдски	81
5. <i>Др. Лујо кнез Војиновић</i> . Записци Марина Маројице Кабоге	203

У академијским књижевницама Мите Стајића и Л. Брослауера у Београду могу се добити.

I ИЗДАЊА СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

1. Глас. Књ. I—LVII.

Први разред (1—24): III, VI—IX, XI, XIX, XXI, XXIII, XXVI, XXVII, XXIX, XXXIII, XXXIV, XLI, XLVI, LI, LI, LIV, LVI, LVII.

Други разред (1—36): I, II, IV, V, X, XII—XVIII, XX, XXII, XXIV, XXV, XXVIII, XXX—XXXII, XXXV—XL, XLII—XLV, XLVII—XLIX, LI, LIII, LV.

Цене су: I, II, VIII, X—XII, XV—XX, XXV, XXVIII, XXIX, XXXII, XXXIV, XXXVII, XLII по 1; XIII, XLVI и LI по 1.50; XXIV, LI, LII, LIV, LV, LVI и LVII по 2; XIV, 2.50, а остала, лима по 0.50 дина.

2. Споменик. Књ. I—XXXIV.

Први разред (1—3): I, XII и XXXII.

Други разред (1—34): II—XI, XIII—XXXIV.

Цене су: VII, VIII, XVI по 0.50; I, IV, V, XX, XXVI—XXX по 1; IX, XXV, XXXII по 1.50; VI, X, XIV, XV, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXIV XXXIII, XXXIV по 2; II, XXIII по 3; XI, XIII, XVII по 4; III и XII по 5 дина.

3. Годишњак, од I—XII: цена I и IX по 1 дина, осталима по 0.50 дина.

4. Српски етнографски зборник.

Књ. I. *Живот Срба сањака*, написао М. Ђ. Милићевић. Друго попуњено издање 1894. Цена 2 дина.

Књ. II. *Старинска српска језа и шибл* од Симе Тројановића. 1896. Цена 1 дина.

5. Посебна издања.

— *Он зна све*, прича Л. К. Лазаревића, и *Ново оружје*, прича Симе Матавула. 1890. Цена 1 дина.

— *Први основи словенске књижевности међу балканским Словенима. Легенда о Владициру и Косари*. Културно-историјско студије Стојана Новаковића. 1893. Цена 2.50

— *Геологија Србије* од Јована М. Жујовића. Део први: *Топографска Геологија*. С првом српском атласом. 1893. Цена 7.50 дина.

— *Грчка и српска просвета*, написао Др. Владан Ђорђевић. 1896. Цена 2.50 дина.

— *Одломци о Грофу Ђорђу Бранковићу и Арсенију Црнојевићу патријарху, с три излета о такозваној целиској сеоби српског народа*, написао Иларион Руварац. 1896. Цена 2 дина.

— *Манастир Каленић*, написао М. Ђ. Милићевић. 1897. Цена 1 динар.

— *Дубровник и Османско Царство*. Цена 1.50

— *Споменница В. С. Караџића*. Цена 1.50

II
ИЗДАЊА
ОРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА

КОЈА СУ ПРЕШЛА У СВОЈИНУ АКАДЕМИЈЕ

1. Гласник Српског Ученог Друштва. Књ. I—LXXV.

На продају: V—VII, XXIX, XXXI, XXXIII—LVII, LIX—LXXIII, LXXV.

Цена књазки LXVII је 1 тин., а осталима по 3 дин.

2. — — — Друго одељење. Књ. I—XV.

На продају: III—VI, IX—XV.

Цена књ. XV је 0.50; III—VI, IX, XII—XIV по 1; X и XI по 2 дин.

3. Посебна издања:

— *Историја умног развитка Јевреје, од У. Дренера*. Превео Мита Ракић. Књ. II. 1874.

Цена 2. дин.

— *Списак народних игара, које се забаве ради по саставним играју*. Скупно и списано
Вук Врхевич. 1868. Цена 0.50 дин.

— *Eleuchia plantarum vascularium, quas aestate a. 1872 in Cera Gora legit Dr. J. Pandić*
Belgradi 1875. Цена 0.50 дин.

— *Essai de quadrature du cercle par Démètre Nestić*. 1877. Цена 0.50 дин.

The image features a dark gray, textured background. Overlaid on this background is a repeating pattern of the text "STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES" in a light gray, sans-serif font. The text is arranged in horizontal rows, with some words slightly offset to create a sense of depth and repetition. The overall effect is a subtle, monochromatic design that evokes the branding of Stanford University Libraries.

303
565

UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY

LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STAN

UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIV

LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBR

UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY

LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY
Stanford, California

LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

BRARIES · STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES ·

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES - STANFORD U

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES · STANFORD

UNIVERS STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES . STANFORD UN

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

